J-B. TEPPERIS

COMPENDIUM
PHILOLOGIAE
MORALIS

The Catholic
Theological Union
LIBRARY
Chicago, Ill.

8
F-1

COMPENDIUM
THEOLOGIAE MORALIS

TOMUS II

COMPENDIUM THEOLOGIAE MORALIS

AD NORMAM NOVISSIMI CODICIS CANONICI

DISPOSITIONIBUS JURIS HISPANI AC LUSITANI
DECRETIS CONCILII PLENARII AMERICAE LATINAE
NECNON I CONC. PROV. MANILANI
EARUMDEMQUE REGIONUM LEGIBUS PECULIARIBUS ETIAM CIVILIBUS
ACCOMMODATUM

AUCTORE

P. JOANNE B. FERRERES, S. J.

MULTIS ADHUC RETENTIS EX

P. JOANNE P. GURY, EJUSDEM SOCIETATIS

WITHDRAWN
STUDENTS' LIBRARY
ST. JOSEPH SEMINARY
TEUTOPOLIS, ILL.

EDITIO OCTAVA, PRIMA POST CODICEM.

CORRECTIOR ET AUCTIOR

DE LICENTIA ORDINARII ET SUPERIORUM ORDINIS

TOMUS SECUNDUS

246
F385c
v.2

EX LIBRIS PROVINCIAE
STUDIO THEOL.
S. CORDIS JESU.

EUGENIUS SUBIRANA, PONTIFICIUS EDITOR
IN VIA DICTA PUERTAFERRISA, 14-BARCINONE-1918

PROPRIETAS LITTERARIA

21153. — Ex Typis Eugenii Subirana

2519

INDEX TOMI II

COMPENDII THEOLOGIAE MORALIS

TRACTATUS DE STATIBUS PARTICULARIBUS

Pag.

PARS PRIMA. — De statu laicorum. 1
Cap. I. De obligationibus judicum. 1
Appendix I. De juratis. 8
Appendix II. De arbitris. 9
Cap. II. De obligationibus advocati et procuratoris. 11
Cap. III. De cursoribus et appariatoribus. 14
Cap. IV. De obligationibus scribarum et notariorum. 16
I. De scribis seu secretariis. 16
II. De notariis. 17
Cap. V. De obligationibus accusatoris et rei. 19
I. De accusatore. 19
II. De reo. 20
Cap VI. De obligatione testium. 22
Cap. VII. De peritis. 25
Cap. VIII. De obligationibus medicorum, chirurgorum et pharmacopolarum. 26
Cap. IX. De obligationibus custodum. 31
Cap. X. De statu artificum et opificum. 32
PARS SECUNDA. — De statu clericorum. 33
Cap. I. De obligationibus communibus clericorum tum positivis, tum negativis. 33
Art. I. De obligationibus positivis clericorum. 33
§ I. De vitae sanctitate. 33
§ II. De caelibatu. 34
§ III. De gestatione habitus et tonsurae. 36
§ IV. De recitatione horarum canonicarum seu divini officii. 38
Punctum I. De obligatione recitandi. 39
Punctum II. De tempore et loco et corporis situ debitis ad horas recitandas. 44
I. Quoad tempus. 44
II. Quoad locum et situm. 47
Punctum III. De modo horas recitandi. 48
I. Quoad ordinem. 48
II. Quoad pronuntiationem. 51
III. Quoad attentionem et devotionem. 54
Punctum IV. De causis excusantibus a recitatione horarum. 56
Art. II. De obligationibus negativis clericorum, seu de iis quae clericis prohibentur. 59
§ I. De habitatione cum mulieribus. 61
§ II. De ludo alearum. 62
§ III. De gestatione armorum et venatione. 63
§ IV. De negotiatione. 63
Cap. II. De obligationibus particularibus clericorum. 66
Art. I. De obligationibus Episcoporum. 66
Art. II. De obligationibus parochorum. 69
Art III. De obligationibus canonicorum. 76
I. Quoad residentiam. 77
II. Quoad divina officia. 78
III. Quoad assistentiam Episcopi, etc. 79
IV. Quoad munera canonicorum, sede vacante. 80
Art. IV. De Capitulo Consultorum dioecesanorum. 81
Appendix I. De privilegiis clericorum. 82
I. De privilegiis clericorum in communi. 82
II. De privilegiis Cardinalium et Episcoporum. 82
Appendix II. De beneficiis clericorum. 84
I. De natura beneficiorum. 84
II. De acquisitione beneficiorum. 85
III. De amissione beneficiorum. 87
PARS TERTIA. — De statu religioso. 90
Cap. I. De natura status religiosi. 90
Cap. II. De vocatione religiosa. 96
Cap. III. De postulatu. 98
Cap. IV. De novitiatu. 99
Art. I. Requisita ad admissionem. — Peculiaria cujusque instituti. 99

Pag.

Art. II. De novitiatus natura.—Novitiorum jura et obligationes. 103
Cap. V. De professione religiosa. 106
Art. I. Requisita in professione servanda. 106
Art. II. Jura et officia professi a votis temporariis. 107
Art. III. Professionis nullitas. Ejus convalidatio. 108
Cap. VI. De obligationibus votorum. 108
Art. I. De voto paupertatis. 108
Art. II. De voto castitatis. 118
Art. III. De voto obedientiae. 119
Cap. VII. De clausura religiosorum. 123
Art. I. De clausura in genere. 123
Art. II. Clausura papalis. 123
Art. III. De clausura disciplinari et episcopali. 129
Cap. VIII. De apostatis ac fugitivis. 129
Cap. IX. De religiosorum privilegiis. 130
Appendix. De monialibus antiquorum Ordinum, quae non emittunt nisi vota simplicia. 132

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE

Cap. I. De Sacramentis ac Sacramentalibus. 134
Art. I. De definitione ac natura Sacramentorum. 134
Art. II. De Sacramentalibus. 136
Art. III. De sacris oleis quae Sacramentis ministrandis inserviunt. 139
Art. IV. De numero ac divisione Sacramentorum. 140
Cap. II. De materia et forma Sacramentorum. 143
I. De natura et unione materiae et formae. 143
II. De mutatione materiae et formae. 144
III. De iteratione Sacramentorum in dubio de valida applicatione materiae et formae. 145
Cap. III. De ministro Sacramentorum. 146
Art. I. De requisitis ad Sacramentorum administrationem, seu de attentione, intentione, fide et probitate ministri. 146
§ I. De attentione ministri. 146
§ II. De intentione ministri. 147
§ III. De fide et probitate ministri. 149
Art. II. De officio ministri. 151
§ I. De obligatione ministrandi Sacramenta. 151
§ II. De obligatione denegandi Sacramenta indignis petentibus. 153
§ III. De modo Sacramenta conferendi. 156
Cap. IV. De subjecto Sacramentorum. 157
Art I. De requisitis ad validam Sacramentorum receptionem. 158
Art. II. De requisitis ad licitam Sacramentorum receptionem. 160

TRACTATUS DE BAPTISMO

Cap. I. De natura, proprietatibus et necessitate Baptismi. 163
Cap. II. De materia et forma Baptismi. 164
Art. I. De materia tum remota, tum proxima Baptismi. 164
§ I. De materia remota Baptismi. 164
§ II. De materia proxima Baptismi. 166
Art. II. De forma Baptismi. 168
Cap. III. De ministro Baptismi. 169
Cap. IV. De subjecto Baptismi. 171
§ I. De Baptismo parvulorum. 171
§ II. De Baptismo adultorum. 178
Cap. V. De solemnitatibus accessoriis Baptismi, nempe de patrinis, caeremoniis, loco et adnotatione. 179
Art. I. De patrinis. 179
Art. II. De ritibus et caeremoniis Baptismi. 181
I. De loco Baptismi administrandi. 184
II. De Baptismi adnotatione et probatione. 184
Appendix. De operatione caesarea. 185
§ I. De operatione caesarea in matre jam *mortua*. 185
§ II. De operatione caesarea *vivente* matre. 187

TRACTATUS DE CONFIRMATIONE

Cap. I. De materia et forma Confirmationis. 190
Art. I. De materia Confirmationis. 190
Art II. De forma Confirmationis. 192
Cap. II. De ministro Confirmationis. 193
Cap. III. De subjecto et patrinis Confirmationis. 195

TRACTATUS DE EUCHARISTIA

Pag.

PARS PRIMA.— De Eucharistia ut sacramento. 200
Cap. I. De natura et efficacia Eucharistiae. 200
Cap. II. De materia et forma Eucharistiae. 204
Art. I. De materia Eucharistiae. 204
I. De materia remota. 204
II. De materia proxima, seu de usu materiae requisitae in ipsa consecratione. 208
Art. II. De forma sacramenti Eucharistiae. 211
Cap. III. De ministro Eucharistiae. 213
Art I. De potestate ministri Eucharistiae. 213
Art. II. De obligatione Eucharistiam dispensandi. 216
Art. III. De requisitis ad licitam Eucharistiae dispensationem. 217
Art. IV. De modo Eucharistiam infirmis ministrandi. 222
Art. V. De modo S. Eucharistiam asservandi. 226
Cap. IV. De subjecto Eucharistiae. 231
Art. I. De obligatione suscipiendi Eucharistiam. 232
Art. II. De dispositionibus requisitis in subjecto Eucharistiae, 1.° quoad animam, 2.° quoad corpus. 238

Pag.

§ I. De dispositionibus animae. 238
§ II. De dispositionibus corporis. 242
Punctum I. De jejunio ad communionem requisito. 242
Punctum II. De corporis decentia. 246
Appendix I. De communione frequenti. 247
Appendix II. De communione spirituali. 250
PARS SECUNDA.—De Eucharistia ut sacrificio. 251
Cap. I De natura et virtute Sacrificii Missae. 251
Cap. II. De applicatione sacrificii Missae. 256
Cap III. De obligatione celebrandi. 258
Art. I. De obligatione celebrandi ratione sacerdotii. 258
Art II De obligatione celebrandi ratione officii. 260
Art. III. De obligatione celebrandi ratione stipendii. 263
Cap. IV. De tempore et loco celebrationis. 275
Art. I. De tempore celebrationis. 275
Art. II. De loco celebrationis. 281
Cap. V. De modo celebrandi. 284
Art. I. De requisitis ad Missam. 284
Art. II. De rubricis. 292

TRACTATUS DE SACRAMENTO POENITENTIAE

PARS PRIMA. — De essentia sacramenti Poenitentiae, seu de ejus natura, materia et forma. 300
Cap. I. De natura Poenitentiae. 300
Cap. II. De materia sacramenti Poenitentiae. 303
Cap. III. De forma sacramenti Poenitentiae. 309
Appendix. De forma conditionata. 313
PARS SECUNDA.—De subjecto sacramenti Poenitentiae, seu de actibus poenitentis. 315
Cap. I. De contritione. 315
Art. I. De contritione. 315
§ I. De necessitate contritionis. 316
§ II. De dotibus contritionis. 320
§ III. De efficacia contritionis. 323
Art II. De proposito. 324
Cap. II. De confessione. 328
Art. I. De necessitate confessionis. 328
Art. II. De dotibus confessionis. 330
De integritate confessionis. 331
§ I. De necessitate integritatis. 332
Punctum I. De necessitate integritatis in genere. 332
Punctum II. De peccatis dubiis. 335
Punctum III. De circumstantiis peccatorum. 338
Punctum IV. De peccatis oblitis. 343
§ II. De causis ab integritate excusantibus in genere, et speciatim quoad moribundos. 345
Punctum I. De causis ab integritate excusantibus in genere. 345
Punctum II. De confessione et absolutione moribundorum. 349
Appendix I. De examine conscientiae. 352
Art. III. De iteratione confessionis. 355
Appendix II. De confessione generali. 358
I. De necessitate vel opportunitate confessionis generalis. 358
II. De modo peragendi confessionem generalem. 359
Appendix III. Norma confessionis generalis per interrogationes instituendae. 360
Cap. III. De satisfactione. 361
Art. I. De impositione poenitentiae. 361

Pag.

Art. II. De impletione poenitentiae. 364
Appendix. De poenitentiis utilius imponendis. 369
I. Opera pietatis. 369
II. Opera mortificationis. 370
III. Poenitentiae medicinales. 370
Pars tertia. — De ministro Poenitentiae. 371
Cap. I. De potestate ministri. 371
Art. I. De natura potestatis jurisdictionis. 372
Art. II. De jurisdictione ad excipiendas confessiones. 375
Art. III. Specialia de religiosis viris quoad jurisdictionen in ordine ad confessiones. 382
Art. IV. De confessariis religiosarum. 385
Art. V. De casibus reservatis. 391
§ I. De reservatione casuum seu de principio et natura reservationis. 391
§ II. De absolutione reservatorum. 396
Appendix I. De absolutione proprii complicis in peccato turpi. 403
Appendix II. De sollicitatione in confessione. 408
Cap. II. De officio ministri. 416
Art. I. De officio ministri in confessione. 416
§ I. De muneribus confessarii. 416
Punctum I. De officio patris. 416
Punctum II. De officio medici. 418
Punctum III. De officio doctoris. 419
Sectio I. De scientia confessarii. 420
Sectio II. De obligatione docendi poenitentes. 422

Pag.

Punctum IV. De officio judicis. 425
Sectio I. De causa instruenda, seu de obligatione interrogandi poenitentes. 425
Sectio II. De sententia ferenda, seu de absolutione concedenda, differenda aut deneganda. 428
§ II. De agendi ratione cum variis poenitentium generibus. 431
Punctum I. De iis qui versantur in occasione peccati. 431
Punctum II. De consuetudinariis et recidivis. 433
Punctum III. De poenitentibus piis. 436
Art. II. De officio ministri post confessionem. 437
§ I. De obligatione corrigendi defectus in confessione commissos. 437
§ II. De sigillo confessionis. 439
Punctum I. De obligatione sigilli. 439
Punctum II. De subjecto sigilli. 442
Punctum III. De objeto sigilli. 444
Punctum IV. De variis modis sigillum violandi. 448
Cap. III. De loco ad excipiendas confessiones. 453
Cap. IV. De indulgentiis. 454
Art. I. De natura indulgentiarum. 454
Art. II. De concessione indulgentiarum. 457
Art. III. De acquisitione indulgentiarum. 459
Art. IV. De altaribus privilegiatis, Gregorianis ac de benedictione papali. 471
Cap. V. De jubilaeo. 474
Conditiones ad jubilaeum requisitae. 476

TRACTATUS DE EXTREMA UNCTIONE

Cap. I. De natura et effectibus Extremae Unctionis. 484
Cap. II. De materia et forma Extremae Unctionis. 485
Art. I. De materia hujus sacramenti. 485
Art. II. De forma Extremae Unctionis. 489
Cap. III. De ministro Extremae Unctionis. 490
Cap. IV. De subjecto Extremae Unctionis. 493
Appendix. De iis qui probabiliter adhuc vivunt, quamvis vulgo recenter mortui credantur, sacramento donandis. 496

TRACTATUS DE ORDINE

Cap. I. De natura et divisione Ordinis. 504
Cap. II. De materia et forma Ordinis. 507
Cap. III. De ministro sacramenti Ordinis. 510
Cap. IV. De subjecto sacramenti Ordinis. 515
Art. I. De requisitis in subjecto Ordinis. 519
Art. II. De irregularitatibus aliisque impedimentis. 522
Punctum I. Doctrina generalis. 522
Punctum II. De irregularitatibus ex defectu. 523
Punctum III. De irregularitatibus ex delicto. 525
Punctum IV. De impedimentis simplicibus ad ordines. 528

Pag.

Punctum V. De infamia juris et facti. 529
Punctum VI. De multiplicatione et dispensatione irregularitatum et impedimentorum. 531
Cap. V. De iis quae sacrae ordinationi praeire debent. 532
Art. I. Documenta afferenda et examen subeundum. 532
Art. II. De ordinandorum publicationibus, et de exercitiis spiritualibus. 534
Cap. VI. De ritu, caeremoniis, tempore et loco sacrae ordinationis. 535
Appendix. De vocatione clericali. 538

TRACTATUS DE MATRIMONIO

Cap. I. Definitio et divisio matrimonii. 541
Cap. II. De matrimonii natura. 544
Cap. III. De materia et forma matrimonii. 545
Cap. IV. De ministro et subjecto matrimonii. 545
Cap. V. De promissione matrimonii. 547
Cap. VI. De iis quae matrimonii celebrationi praemitti debent. 552
Art. I. Generalia de praemittendis. 552
Art. II. De denuntiationibus. 553
Art. III. De dispensatione bannorum. 556
Art. IV. De revelatione impedimentorum. 557
Cap. VII. De impedimentis matrimonii in genere. 558
Cap. VIII. De dispensationibus matrimonialibus. 559
Art. I. de potestate dispensandi. 559
Art. II. De causis dispensationis. 563
Art. III. De modo dispensationem petendi. 568
Formulae ad postulandas dispensationes. 574
I. A S. C. de Sacramentis. 574
II. Formula pro voto castitatis perpetuae. 575
Alia formula de re eadem. 576
Cap. IX. De impedimentis impedientibus. 577
Art. I. De voto. 578
Art. II. De mixta religione. 579
Cap. X. De impedimentis dirimentibus. 582
Art. I. De impedimentis dirimentibus in genere. 582
Propositio I. 582
Propositio II. 583
Errores a Pio IX damnati. 586
Art. II. De impedimentis dirimentibus in specie. 587
Punctum I. De impedimento aetatis. 587
Punctum II. De impedimento impotentiae. 588
Punctum III. De impedimento ligaminis seu vinculi. 596
Punctum IV. De impedimento disparitatis cultus. 598
Punctum V. De impedimentis ordinis et voti. 600
Punctum VI. De impedimento raptus. 602
Punctum VII De impedimento criminis. 603
I. Adulterium solum. 603
II. Homicidium solum. 604
III. Utrumque simul. 604
Punctum VIII. De impedimento consanguinitatis. 606
Regulae ad gradus consanguinitatis computandos. 607
Punctum IX. De impedimento affinitatis. 611
Punctum X. De impedimento honestatis publicae. 614
Punctum XI. De cognatione spirituali. 615
Punctum XII. De cognatione legali. 618
Cap. XI. De consensu matrimoniali. 620
Art. I. Principia generalia. 620
Art. II. De errore circa personam, aut ejus conditionem servilem. 625
Art. III. De vi seu metu. 627
Cap. XII. De forma celebrationis matrimonii. 628
Art. I. De forma generali valide et licite contrahendi matrimonium. 628
Art. II. De matrimoniis coram solis testibus. 634
Art. III. De matrimoniis acatholicorum. 637
Art. IV. De inscriptione matrimonii. 638
Art V. De matrimonio conscientiae. 639
Appendix. De paroeciis personalibus. 640
Cap. XIII. De ritibus, tempore et loco celebrandi matrimonium. 644
Art. I. De ritibus in celebratione matrimonii adhibendis. 644
Art. II. De tempore et loco celebrationis matrimonii. 647
Cap. XIV. De effectibus matrimonii. 648
Art. I. Principia generalia. 648
Art. II. Quinam filii sint legitimi. 648

Pag.

Cap. XV. De separatione conjugum. 649
Art. I. De solutione vinculi. 649
Art. II. De privilegio Paulino. 650
Art. III. De separatione tori, mensae et habitationis. 654
Cap. XVI. De matrimonii convalidatione. 657
Art. I. De convalidatione simplici. 657
Art. II. De sanatione in radice. 660
Cap. XVII. De debito conjugali. 664
Art. I. De liceitate actus conjugalis, 1.° in se, 2.° quoad circumstantias. 664
§ I. De liceitate actus conjugalis in se spectati. 664
§ II. De liceitate actus conjugalis quoad circumstantias. 666
I. De circumstantiis personae. 666
II. De circumstantiis modi vel situs. 667
III. De circumstantiis temporis. 668
Art. II. De obligatione actus conjugalis. 670
Art. III. De peccatis conjugum. 671
§ I. De peccatis conjugum per excessum. 672
§ II. De onanismo in particulari. 674
Decisiones S. Officii et Sacrae Poenitentiariae circa onanismum. 681

TRACTATUS DE DELICTIS ET POENIS

Cap. I. De delictis. 684
Art. I. De natura delicti, ejusque divisione. 684
Art. II. De imputabilitate delicti, de causis illam aggravantibus vel minuentibus et de juridicis delicti effectibus. 685
Cap. II. De poenis. 686
Cap. III. De Superiore potestatem coactivam habente. 688
Cap. IV. De subjecto coactivae potestati obnoxio. 689
Cap. V. De poenarum remissione. 691
Cap. VI. De poenis in specie. 692
Art. I. De censuris. 692
I. De censuris in genere. 692
II. Conditiones censurarum. 694
III. De principio seu auctore censurarum. 697
IV. De reservatione censurarum. 701
V. De absolutione a censuris. 702
Art. II. De censuris in specie. 706
Art. III. De excommunicatione. 707
§ I. De natura excommunicationis. 707
§ II. De effectibus excommunicationis. 707
I. Privatio divinorum officiorum. 707
II. Privatio Sacramentorum et Sacramentalium. 708
III. Privatio indulgentiarum et suffragiorum. 710
IV. Privatio actuum legitimorum, etc. 710
V. Privatio jurisdictionis ecclesiasticae. 711
VI. Alii effectus excommunicationis. 712
Art. IV. De excommunicationibus latae sententiae in particulari. 713
§ I. Excommunicationes *specialissimo* modo reservatae Romano Pontifici. 713
§ II. Excommunicationes *speciali modo* Romano Pontifici reservatae. 714
§ III. Quinam in excommunionem latae sententiae Sedi Apostolicae *simpliciter* reservatam incidunt. 722
§ IV. De excommunicationibus latae sententiae *Ordinario* reservatis. 727
§ V. Excommunicationes *nemini* reservatae. 729
Art. V. De interdicto. 731
Interdicta latae sententiae. 735
Art. VI. De suspensione. 737
Suspensiones latae sententiae.— Suspensiones reservatae Rom. Pontifici. 740
Suspensiones *nemini* reservatae. 743
Art. VII. De depositione, degradatione et reductione clericorum ad statum laicalem. 744
§ I. De depositione. 744
§ II. De degradatione. 745
§ III. De reductione clericorum ad statum laicalem. 746
Art. VIII. De sepultura ecclesiastica. 747

TRACTATUS DE BULLA CRUCIATAE

Cap. I. Notiones praeviae. 752
Cap. II. Summarium generale sive Cruciatae. 755
§ I. Quoad Indulgentias. 755
§ II. Quoad Officia divina et sepulturam. 757
§ III. Quoad confessionem et votorum commutationem. 758
Cap. III. Summarium defunctorum. 759
Cap. IV. Summarium compositionis. 760

Pag.

Cap. V. Summarium quoad legem abstinentiae et jejunii. 761
Cap. VI. Summarium de privatis Oratoriis. 765
Cap. VII. Facultates pro quibus recurrendum est ad Commissarium. 766
§ I. Pro clericis. 766
§ II. Pro laicis. 767
Indulta circa jejunium et abstinentiam pro universa America latina et Insulis Philippinis. 768
Appendix I. Breve Benedicti Papae XV. 771
Appendix II. Sumarios de la santa Bula de Cruzada e indulto y sus respectivas limosnas. 778
Appendix III. Tabella taxativa das esmolas que devem dar os fiéis que desejarem lucrar as graças e indulgencias dos indultos Pontifícios concedidos a Naçao Portugueza. 780
Appendix IV. Privilegia militum in Hispania, quoad abstinentia et jejunium. 781
Appendix V. Privilegia Societatis Transatlanticae Barcinonensis. 783
Appendix VI. Circa excommunicationem contra trahentes ad judices laicos. etc. 784
Appendix VII. Suprema S. Congr. S. Officii. — Facultas sanandi in radice matrimonia mixta attentata coram magistratu civili vel ministro non catholico. 789

Pag.

Appendix VIII. Decretum de elevatione ritus ad duplicem I Classis die 19 martii, S. Joseph Sponsi B. Mariae Virg., Conf., et die 29 septembris, in Dedicatione S. Michaëlis Arch. 790
Appendix IX. —A. Caza de las palomas.— B. Ex S. C. Indulgentiarum et SS. Reliquiarum —C. Real Orden sobre abusos en los Juzgados municipales con motivo de la celebración de *matrimonios canónicos*. — D. Ex S. Poenitentiaria. 791
Appendix X. Formulae litterarum excardinationis et incardinationis. 794
Appendix XI.—A. Facultates quinquennales. — B. Pagella S. Poenitentiariae quae nonnullis confessariis communicatur. 795
Appendix XII. S. Congregatio Consistorialis.—Decretum de clericis ad Americam et ad Philippinas Insulas profecturis 798
Appendix XIII. Facultades del Excelentísimo Sr. Nuncio Apostólico en España.—Para absolver.—Sobre bienes.—Dispensas matrimoniales.—Gracias a eclesiásticos.—Jurisdicción. — Religiosas de clausura. — Varias otras gracias. 802
Appendix XIV. Circa castrensem jurisdictionem in rep. Chilensi. 804
Index alphabeticus. 808

DISTRIBUTIO MATERIAE
in Seminariis ubi hoc COMPENDIUM
et nostrae INSTITUTIONES CANONICAE pro textu habeantur

Vide dicta *vol.* 1, *pag.* VI, de modo distribuendi materias inter utramque scholam pro diversitate adjunctorum.

In genere materia hujus II voluminis, de canonicis (*nn.* 138-147); de privilegiis clericorum (*nn.* 148, 149); de beneficiis (*nn.* 150-164); de religiosis (sed tantum *nn.* 165-169, 181-205, 241, 242), relinqui potest pro schola Institutionum.

Tota materia de delictis et poenis, etsi quoad partem generalem exposita sit tum in *Compend.* tum in *Institutionibus* (immo in his copiosius), potius tamen videnda est in schola Theologiae moralis, propter connexionem materiae cum materia de poenitentia, ideoque in *Compendio,* et non in *Institutionibus,* exponuntur censurae in specie.

COMPENDIUM
THEOLOGIAE MORALIS

TRACTATUS
De statibus particularibus

Agendum de statu: 1.° laicorum; 2.° clericorum; 3.° regularium.

PARS PRIMA

DE STATU LAICORUM

Jam in quarto Decalogi praecepto de variis et mutuis superiorum et inferiorum officiis sermonem fecimus. In praesenti vero tractatu, de officiis quae ad bonum publicum spectant, et imprimis de forensibus, nobis dicendum est. Hinc:

Agendum 1.° de obligationibus judicum; 2.° advocatorum et procuratorum; 3.° apparitorum; 4.° scribarum et notariorum; 5.° accusatoris et rei; 6.° testium; 7.° medicorum, chirurgorum et pharmacopolarum; 8.° custodum; 9.° artificum et opificum.

Obligationes vero mercatorum et aliorum hujusmodi hominum satis intelliguntur ex iis, quae de justitia et contractibus disseruimus.

CAPUT I

DE OBLIGATIONIBUS JUDICUM

1. — *a*) *Judex* est persona publica, per legitimam auctoritatem constituta, ut secundum leges justitiam vindicet, et in delinquentes debitas poenas decernat.

b) **Judicium** est legitima discussio et definitio causae, inter actorem et reum controversae, per judicem facta.

Judicium dicitur *contentiosum* (antea *civile* dicebatur), si ejus objectum sint personarum physicarum vel moralium jura persequenda aut vindicanda, vel earumdem personarum facta juridica declaranda (*can.* 1552, § 2, 1.°); *criminale* vero, si ejus objectum sint *delicta* in ordine ad *poenam* infligendam vel declarandam (*Ibid.*, 2.°).

c) **Sententia** est pronuntiatio legitima qua judex definit causam a litigantibus propositam et judiciali modo pertractatam (*can.* 1868, § 1).

Actio in jure significat jus exigendi aliquid in judicio, aut prosequendi quod nostrum est aut nobis debetur. Aliquando vocamus etiam *actionem* exercitium illius juris. Qui actionem exercet dicitur *actor;* et ille contra quem exercetur, appellatur *reus.*

Principia. — I. Judex tenetur ex quasi contractu cum societate ad munus suum rite adimplendum: quod nisi praestet, reus erit violatae justitiae tum legalis, tum etiam commutativae.

II. Ut officio suo recte fungi judex possit, habere debet: 1.° *intelligentiam* officio parem, ut causas intricatas introspicere valeat; 2.° *scientiam* sufficientem legum vigentium secundum quas judicare debet, et *sagacitatem*, ut omnium adjunctorum tum juris tum facti rationem habeat; 3.° *integritatem* incorruptibilem, ut nec amori nec odio cedat. — Igitur judex carens necessaria scientia nequit absolvi, nisi facta renuntiatione officii, vel nisi firmum habeat propositum renuntiandi (*S. Alph., lib.* 4, *n.* 195), aut scientiam acquirat, et interim vel exercitium muneris intermittat, vel consilium exquirat doctioris ut damna aliorum cavere possit (*Noldin*, 720).

III. Judex tenetur sententiam ferre secundum leges et ordinem a legibus determinatum; non enim constituitur ad leges mutandas aut reformandas, sed ad eas exsecutioni mandandas. — Excipe casum specialem in quo judici mens legis potius sequenda sit, quam cortex verborum; tunc vero et aetatis ratio habenda est, et conditionis ac fortunae illius, cui poenam imponere debet, nisi harum circumstantiarum ratio jam habeatur in ipsis legibus.

Hinc judex inferior peccat et *invalide* judicat si non servet ordinem sive processum a lege statutum, nisi lex ipsa in casu aliquo concedat ut procedi possit summario modo, sive *de plano.* Sed etiam in hoc casu servare debet processum a *lege naturali* statutum, v. gr. probationem criminis, auditionem sufficientem partium, etc., quae pariter a *judice supremo* sunt servanda. Hic poterit poenas quoque relaxare vel minuere, sed *justa* de *causa* tantum; secus graviter peccaret delinquentes animando, et concurrendo ad peccatum. *S. Alph., lib.* 4, *n.* 205.

IV. *a*) De quaestionibus juris debet judicare secundum leges, de quaestionibus facti juxta allegata et probata.

b) Debet administrare justitiam sine acceptatione personarum.

c) Peccat et tenetur ad damna reparanda quae efficaciter ex ejus culpa sequantur: 1.° si notabiliter differat causae terminationem, sine ratione urgenti; 2.° si regulas praescriptas negligat; 3.° si ducatur studio partium, aut cuicumque dolo vel viae injustae indulgeat.

2. — V. In **foro ecclesiastico**, ad pronuntiationem cujuslibet sententiae (sive in judiciis contentiosis sive in criminalibus), praerequiritur in judicis animo **moralis certitudo** circa rem sententia definiendam; qua certitudine deficiente, judex declarabit non constare de actoris jure (1), et reum dimittere debet, nisi agatur de causa favorabili, quo in casu pro ea pronuntiandum est, salvo praescripto can. 1697, § 2, juxta quod in dubio aequali de possessione, judex utrique parti pro indiviso possessionem attribuere debet. Favorabiles sunt causae piae, matrimonialis vinculi, viduae, pupilli, etc. (*can.* 1869, §§ 1, 4).

Hanc certitudinem judex haurire debet ex actis et probatis (*Ibid.*, § 2). Probationes autem judex aestimare debet ex sua conscientia, nisi lex aliquid *expresse* statuat de efficacia alicujus probationis (*Ibid.*, § 3).

Si in judicio adhibeantur *periti*, judex non peritorum tantum conclusiones, etsi concordes, sed cetera quoque causae adjuncta attente perpendere debet (*can.* 1804, § 1). Etiam jure **hisp.** (*a.* 632, leg. proc. jud.), judices dictamen peritorum juxta regulas sanae criticae aestimare debent, quin tamen illud sequi teneantur.

N. B. 1.° Judex ecclesiasticus curare debet, sive per se, sive multo melius per alium sacerdotem maxime ex judicibus synodalibus, litem per *transactionem* componere, si spes aliqua concordiae affulgeat. Ratio est, quia multum expedit ut lites inter fideles eviteutur (*can.* 1925). Effectus transactionis ad exitum feliciter perductae dicitur *compositio* seu *concordia* (*can.* 1928, § 1).

2.° Transactio est pactio onerosa qua res dubia vel lis incerta neque finita, mutuo partium consensu componitur.

3.° Qui transactionem promovet, controversiam amicabiliter componere curat, non per sententiam vel laudum (vide *n.* 12, *N. B.*) cui partes stare debeant, sed per consilium ut litigatores transactionem libere inire velint. Cfr. *Wernz*, *vol.* 5, *n.* 51.

3. — VI. In foro autem *civili*:

1.° In *criminalibus* reo favendum est, nisi de crimine certo

(1) Necessitas enim probandi incumbit ei qui agit: *Actore non probante, reus absolvitur* (*can.* 1748, § 2).

constet. *Ita omnes.* Unde in *utroque foro* civili et ecclesiastico: *a*) si crimen non plene probetur, reus dimittendus erit; *b*) si probetur crimen, non vero circumstantia aggravans, poena imponatur quae *soli* respondeat crimini, non vero ea quam pro aggravante circumstantia leges decernant.

2.° In causis *civilibus* seu *contentiosis: a*) *in quaestionibus facti,* si factum *moraliter certo* non probetur ab actore, probationibus non quibuscumque, sed quas lex juxta varios casus requirat, sententia ferenda est pro *rei absolutione.* Facta enim non praesumuntur, sed probari debent, utique ab actore. Cfr. *Lugo, d.* 16, *n.* 100; *d.* 37, *n.* 115; *Waffelaert,* 2, *n.* 431, *b.*

b) In dubio *vero juris,* i. e. circa sensum legis, judex applicare debet regulas interpretationis et judicare juxta opinionem objective probabiliorem, quae fere semper erit moraliter certa. Damnata est enim ab Innoc. XI haec propositio: *Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem* (Cfr. *can.* 1697, § 1). Quod si rationes utriusque partis appareant objective aeque probabiles, in favorem possessoris (qui utique reus erit) sententia erit ferenda (1), quia *in pari delicto vel causa* (juxta antiquam regulam juris) *melior est conditio possidentis.*

Si autem nemo possidet, judicium sibi absque acceptione personarum efformet, et juxta propriam opinionem sibi probabiliorem, sententiam ferat, rem totam uni adjudicans, ut leges recentiores praescribunt, si partes componere nolint. Cfr. *S. Alph., lib.* 1, *n.* 47, *et lib.* 4, *n.* 210; *Lugo,* De just. et jure, *disp.* 16, *nn.* 96, 99, et *disp.* 37, *n.* 118; *Sánchez,* Decal., *l.* 1, *c.* 9, *n.* 45; *Génicot,* 2, *n.* 6; *Ball.-Pal., vol.* 4, *n.* 577; *Waffelaert, vol.* 2, *n.* 431.

4. Quaesita. — Quaer. 1.° *An judex damnare possit reum, quem privata tantum scientia sontem cognoscit; aut innocentem, qui juridice nocens convincitur?*

Resp. ad 1.um *Neg.* prorsus juxta *omnes.* Ratio est, quia judex tenetur judicare secundum allegata, et juxta formas lege praescriptas. Nullum enim periculum est in dimittendo aliquando sontem occultum, dum magnum foret in violando statutas judicii formas.

Resp. ad 2.um Triplex datur sententia *probabilis,* ideoque in *praxi* standum est pro *libertate judicis.* Etenim: *Affirmat S. Thomas,* 2, 2, *q.* 64, *art.* 6. — *Negat S. Bonaventura.* — *S. Alphonsus, n.* 208, utramque sententiam ut *probabilem* admittit, si agatur de causis civilibus, aut etiam criminalibus minoris momenti; si vero casus de criminalibus majoribus et praesertim de capitalibus occurrat,

---

(1) Jure canonico cumulari possunt una instantia actiones possessoriae et petitoriae (*can.* 1670, § 1), easque potest judex unica sententia definire, si magis expedire ipsi videatur (*can.* 1671, § 3). Idem videtur dicendum ex lege process. civil. **hisp.**, *a.* 153 *seq.*

sententiam *S. Bonaventurae* rectiorem putat. Ratio est, quia in priori casu dici potest, saltem probabiliter, incommodum privatum debere bono communi cedere, quum tantum non sit. Secus autem in posteriori casu; ideoque tunc innocentem damnare intrinsece malum videtur. Vel, ut ait *Lugo, d.* 37, *n.* 44, quia licet respublica non habeat dominium supra vitam et membra subditorum, habet tamen illud supra haec alia bona, ita ut adveniente justa causa propter bonum commune possit de illis disponere, et auferre bona, privare officiis, expellere cives a civitate, etc. Ergo credibile est, dedisse hanc potestatem judici ad eum finem, ut secundum leges ac probationes judicet, ne contemnatur ordo judicialis, cujus observatio summopere conducit ad pacem et quietem reipublicae. — Sed judex damnare innocentem numquam poterit, nisi postquam omnia media tentaverit et omnem adhibuerit diligentiam ad eum liberandum. *Lugo*, l. c.

Negativam, seu sententiam S. Bonaventurae, probabiliorem habet *Wernz, vol.* 5, *n.* 123, sed dicit in casu judicem debere declinare judicium.

5. — Ubi vero ad **juratos** (vide *n.* 9) pertineat de exsistentia criminis sententiam ferre, fieri non semel poterit ut hi pro exsistentia criminis capitali poenae obnoxii sententiam ferant, ideoque judex teneatur plectere etiam poena capitis reum, quem privata scientia scit certo esse innocentem: in quo non peccabit, si debitam adhibuerit diligentiam ut veritas juratis pateat. Cfr. *Ball.-P., vol.* 4, *nn.* 574, 593; *Waffelaert*, 2, *n.* 433; *Tanquerey*, *n.* 68.

6. — Quaer. 2.° *An judex munera pro ferenda sententia possit accipere?*

Resp. Neg. Hoc enim omni jure prohibetur; ac 1.° jure *naturali*, saltem aliquo modo, propter praevaricationis periculum, quia munera mentem obcaecant, et ad favendum donatori plus aequo impellunt; et hinc vitium acceptationis personarum; 2.° jure *canon.*, nam in 6.° (*l.* 1, *tit.* 3, *c.* 2) *Bonifacius VIII* statuit, ut judices nec munus ullum, nec quidquid aliud accipiant, nisi forsan esculentum et poculentum mera liberalitate oblatum; 3.° consonat jus positivum tum romanum, tum **hispanum**. Sic in *Cod. poenali* (*aa.* 396-404) omnis magistratuum corruptio per dona et promissiones gravibus poenis plectitur tum in corruptis tum in corrumpentibus.— Consequenter etiam qui munera offerat peccabit, nisi offerat ad redimendam injustam vexationem, vel nisi judex conductus sit sine stipendio, vel laborem augeat in favorem illius et sine damno alterius partis, etc.

Unde ex novo Codice: «Qui Curiae officiales seu administros quosvis ecclesiasticos, judices, advocatos vel procuratores donis aut pollicitationibus ad actionem vel omissionem officio suo contrariam inducere tentaverit, congrua poena plecti debet et ad reparanda damna, si qua illata sint, compelli» (*can.* 2407).

QUAER. 3.° *An judex teneatur ad restitutionem, si munera a litigantibus acceperit?*

Resp. Neg. probabiliter ante sententiam qua ipse judex condemnetur ad restituendum; quia etsi *illicite* agat munera acceptando, non peccat tamen contra justitiam. *Ita communius. Lugo, Lessius, S. Antoninus, Azor,* contra *alios* qui etiam *probabiliter affirmant. S. Alph., n.* 216, dicit utramque esse satis probabilem.

Attamen, ut facilius praevaricationis periculum vitare possint, judices saltem impellendi (ex consilio) sunt ad munera accepta restituenda, vel ad ea in pia opera eroganda. Posset aliquando pro poenitentia id injungi ad judicem a relapsu avocandum.

QUAER. 4.° *An judex restituere teneatur quod ad sententiam aliquam ferendam ex pacto accepit?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si acceperit ad ferendam sententiam *justam*, id est ad id praestandum quod ex justitia debebat. Ratio est, quia non potest esse materia contractus quidquid ex officio, atque adeo ex justitia jam debitum est. *A fortiori* restituere tenetur ea quae vi, minis, vel injusta vexatione extorserit.

Resp. 2.° Si acceperit ad ferendam sententiam *injustam*, certo tenetur ad restitutionem antequam ejusmodi sententiam ferat; lata autem sententia, *controvertitur*, juxta dicta de contractu in materia turpi, *vol.* 1, *n.* 895.

7. — QUAER. 5.° *An judex teneatur reparare damnum quod non impedivit, vel cujus reparationem non procurat, quando potest?*

Resp. Affirm., quia est cooperator *injustus* et *efficax*. Recole dicta de cooperatoribus negativis, *vol.* 1, *n.* 828 et *seq., et alibi passim.*

Hinc, juxta Codicem, judices certe et evidenter competentes qui jus reddere recusaverint, **aut** qui temere se competentes declaraverint, **aut** qui ex dolo vel culpabili negligentia posuerint: *a*) actum nullum cum alterius detrimento, vel *b*) actum injustum, vel *c*) aliud litigantibus damnum intulerint, tenentur ad *damna reparanda*, et insuper puniri possunt a superiore competenti (*can.* 1625, § 1).

Eidem sanctioni subsunt tribunalis officiales et adjutores, si officio suo, ut supra, defuerint, quos omnes etiam judex punire potest (*Ibid.*, § 3).

QUAER. 6.° *An obliget sententia judicis dubie justa, aut certo injusta?*

Resp. ad 1.um *Affirm.* omnino. Praesumptio enim superiori seu judici favet. —Vide tract. de consc., *n.* 139, etc.

Resp. ad 2.um *Neg. per se*, ut patet. Excipe tamen, nisi adsit ratio scandali, vel perturbationis publici ordinis; quia bonum privatum semper bono publico cedere debet. — Qui autem obtinet causam per sententiam injustam, rem sibi adjudicatam recipere

nequit, vel eam restituere debet, et insuper omnia damna et expensas parti adversae reparare tenetur. Si tamen in bona fide fuerit, hac evanescente rem alienam tantum reddere debet juxta dicta de possessore bonae fidei, *vol.* 1, *n.* 771.

QUAER. 7.° *An judex sententiam ferre possit juxta legem, quum ipsa lex certo sit injusta et iniqua?*

Resp. 1.° Si lex eo tantum sit injusta quia adversatur legibus canonicis, in quibus Papa dispensare potest, petat ab eo vel ab Episcopo facultatem, quae facile ipsi concedetur, ne honesti judices in societatibus, quae hujusmodi legibus sunt obnoxiae, munus suum, cum magno boni publici detrimento, deponere cogantur.

Resp. 2.° Si lex contraria sit juri divino vel naturali, judex nihil poterit *praecipere* quod directe sit contra hoc jus; poterit tamen aliquando decernere *poenam* pecuniariam vel aliam similem, ne judex cogatur deponere munus et societas honestis careat judicibus. *Bucceroni, vol.* 2, *n.* 21 et *seq.; Tanquerey, n.* 70.

8. — QUAER. 8.° *Utrum judex aliquando ex gravissima causa possit* **sententiam divortii** *pronuntiare juxta leges quae id permittant, nullo habito respectu ad verum matrimonium?*

Resp. Non satis constat.

Negant *Gasparri*, Tract. can. de matrim., *n.* 1248; *Matharan*, Casus de matrim., *n.* 125; *Buccer., n.* 983; *Rosset, n.* 4085 *seq.; Aertnys, l.* 6, *n.* 522, et *alii*, existimantes hoc esse intrinsece malum.

Affirmant vero *Ball.-P., vol.* 6, *n.* 519 *seq.; Lehmk., vol.* 2, *n.* 701, *not.; Santi-Leitner., lib.* 4, *pag.* 436; *Sabetti, n.* 559 *seq.; Génicot*, II, *n.* 561; *Theses* ex universa Theologia in Coll. Lovaniensi S. J. (29 jun. 1904), thes. 67; *Waffelaert, vol.* 2, *n.* 431 *a*), et apud Nouvelle Rev. Théol., *vol.* 14, *pag.* 600, et *vol.* 16, 17, 18 *seq.; Haine, vol.* 4, *n.* 83; *Tanquerey*, De matrim., *n.* 16, quibus consentire videntur *Card. Gennari*, apud *Il Monitore, vol.* 4, *p.* 1, *pag.* 274 *seq.; vol.* 13, *pag.* 32 *seq.*, et *vol.* 14, *pag.* 181 *seq.; Noldin*, De Sacramentis, *n.* 672; *Desmet, n.* 212. Afferunt hanc rationem, quia si haec sententia spectetur independenter ab intentione legistatoris, et eorum qui illam petunt vel pronuntiant, nihil aliud est quam destructio effectuum civilium per civile matrimonium inductorum. Atqui talis destructio ex se non est intrinsece mala. Ergo... Attamen cum talis sententia apta sit ad gravissima consectaria adducenda, in se continet materialem cooperationem rei malae. Ergo leges de cooperatione applicandae erunt. Cfr. *vol.* 1, *n.* 332 *seq.*

P. Wernz, vol. 4, *n.* 750, inclinatur in rigidiorem sententiam, sed mitioris probabilitatem admittere videtur. Cfr. etiam *Ojetti, Synopsis*, v. Syndici, *pag.* 620. — V. **Casus**, *n.* 5 *a*, *seq.*

APPENDIX I

DE JURATIS

(Quoad Hisp. v. *Ley del jurado*, 20 aprilis 1888)

9. — *Jurati*, sic dicti ob juramentum, quod praestant de munere sibi credito recte exercendo, sunt viri ex quovis coetu desumpti ad partem aliquam judicum propriam obeundam. Adhibentur tantummodo in causis *criminalibus*, et munus eorum est pronuntiare circa exsistentiam *facti* et *culpabilitatem* accusati, deinde vero judices poenam juxta legem decernunt. — Institutio juratorum, ab anglis sumpta, creata fuit in gratiam reorum, ut a viris gravibus sorte designatis factum examinaretur, nullo affectu maligno erga accusatum, utpote plerumque sibi plane ignotum, adeoque ut illud factum certius cognosceretur. In praxi gravissima incommoda saepe affert.

Jurati desumuntur ex civibus lege determinatis. Corpus juratorum (*el jurado*) constat duodecim civibus pro singulis judicandis. In **Hispania** tribunal jurati (*el tribunal del jurado*) constituitur praeterea ex tribus magistratibus (*jueces de derecho*). *Ley del jurado, a.* 1.

Jurati, qui sorte ad sessionem curiae designantur, easdem contrahunt obligationes ac ipsi judices, quorum magna ex parte munus exercent, et proinde de juratis, sicut de ipsis judicibus, generatim dicendum est.

10. — QUAER. *Utrum* JURATUS *dare possit votum contra accusatum, juridice quidem de crimine convictum, sed cujus innocentiam privata scientia certo cognoscit; aut contra reum quem privata tantum scientia sontem cognoscit?*

Resp. ad 1.um *Neg.* Ratio est, quia hoc videtur contra mentem legis. Jurati enim pronuntiare debent tantum circa factum, ac juxta intimam convictionem, quam de ejus exsistentia habent, nec ullo modo tenentur reddere rationem legalem sententiae suae (*a.* 84). Imo ex ipsa lege sententiam suam nec tenentur fundare ex tali numero testium, nec ex his vel istis rationibus a variis partibus in medium adductis, etc. Ergo votum dare debent tantum juxta id, quod in foro conscientiae sentiunt.

Resp. ad 2.um *Affirm.*, propter eamdem rationem, modo certus omnino sit de crimine rei. Lex enim tam in hoc casu quam in praecedenti, nulla adhibita distinctione, juratis facultatem facit judicandi juxta intimam convictionem. Nec lex videtur injusta: 1.° quia

judicium contra reum exsurgit ex majoritate votorum: ideoque damnatur a pluribus judicibus, v. gr. jure **hisp.**, a septem ut minimum; 2.° quia sic occurri potest impunitati reorum, quorum crimina ob improbitatem testium saepe juridice probari nequeunt. Ita *Berardi*, Praxis, *vol.* 3, *n.* 108. — Contrarium docent *Lehmk.*, 1, *n.* 807; *Ball.-P.*, *vol.* 4, *n.* 592, et *Noldin*, De praeceptis, *n.* 717, qui praeterea existimant legem, quae talem facultatem concedit, esse injustam.

N. B. Si quando ad tribunal jurati, contra leges canonicas adducantur clerici judicandi de crimine quod gravissimam mereatur poenam, jurati licentiam Ordinarii petere debent. *Ballerinio-Palmierio*, *vol.* 4, *n.* 591, placet sententia, quae tenet in iis casibus posse juratum proclamare semper clerici innocentiam, utpote judicati a tribunali incompetenti. Contradicit *Génicot*, *n.* 9.

APPENDIX II

DE ARBITRIS

A) *Ex jure civili.*

11. — Arbitri dicuntur, qui ab utraque opposita parte ad litem aliquam dirimendam instar judicum sponte eliguntur, aut admittuntur. Jure **hispano**, arbitri esse debent jurisperiti, qui aetatem 25 annorum jam compleverint. (*Ley de enjuiciamiento civil*, *a.* 790).

Pactum, quo facultas litem componendi ipsis tribuitur, vocatur compromissum (hispane, *compromiso*). Hoc pacto adversae partes mutuo consensu promittunt, se exsecuturas esse quidquid ab arbitris statuetur. Compromissum hoc, jure **hispano**, sub poena nullitatis confici debet scriptura publica in qua tum res dijudicanda, tum etiam arbitrorum nomina, etc., referenda sunt (*aa.* 792 et 793).

Arbitri, quicumque sint, semel a diversis partibus admissi, judicum munere proprie gaudent, eorumque vices omnes gerunt, haud secus ac si a publica auctoritate forent designati. Possunt igitur causam ad se delatam instruere, rem ad aliud tempus opportunius differre, testes audire, et tandem lata sententia litem absolute dirimere.

12. — Quum arbitri judicum munera adimpleant, easdem circiter obligationes, eademque onera ac judices subeunt. Hinc:

1.° Non debent suscipere litem, cui dijudicandae doctrinam sufficientem non habent; secus peccant contra justitiam commu-

tativam (saltem si non adhibeant snbsidium peritorum), et, si de facto damnum errando intulerint, restitutionis obligationem contrahunt.

2.° Arbitri judicare tenentur juxta leges regionis (*a.* 816), nisi partes eis facultatem rem ex aequo et bono (1) componendi impertierint. Tunc enim ex bono et aequo utriusque partis commodum promovere debent. Sed hic casus jure **hispano** pertinet ad *arbitratores*, seu ad eos qui rem amicabiliter componere debent.

3.° Cavere summopere debent ab acceptatione personarum, ne scilicet odio, aversione aut nimio affectu abstracti, contra regulas aequitatis sententiam ferant. Quoad cetera, eadem dicenda sunt de arbitris ac de ipsis judicibus.

4.° Jure **hispano**, a sententia arbitrorum et *intra quinque dies* ab ejus denuntiatione datur *appellatio*, quae si ab una tantum parte interponatur, haec alteri parti solvere debet mulctam necessario statuendam in ipso compromisso (*a.* 819).

N. B. Jure **hispano** admittitur etiam judicium arbitratorum sive amicabilium compositorum (*de amigables componedores*). Eliguntur arbitratores sicut arbitri, i. e. ab utraque parte opposita, debent esse aetate majores, habere plenum usum jurium civilium, et scire legere ac scribere; compromissum confici etiam sub poena nullitatis scriptura publica debet, in qua nomina, res judicanda, etc., referenda sunt, non autem mulcta, de qua diximus hic, *n.* 4.°

Rem decidere debent non juxta leges, sed ex aeque et bono (*a.* 833). Contra horum sententiam seu *laudum* solum admittitur recursus *cassationis*, interponendus *intra viginti dies* a denuntiatione sententiae (*aa.* 836 et 1776). Quoad recursum cassationis, cfr. *a.* 1686 *seq.*

B) *Ex jure canonico.*

13. — Jure *canonico* non solum admittitur transactio (supra, *n.* 2, V, *N. B.*), sed etiam **arbitri** vel arbitratores in sensu hic *n.* 12 definito (*can.* 1929).

Tam in transactione quam in compromisso in arbitros, servari debent normae statutae a legibus civilibus loci in quo compromissum aut transactio exsecutioni mandatur, nisi jure divino vel ecclesiastico adversentur (*can.* 1926, 1930), et salvo praescripto canonum sequentium.

14. — Nec compromissum nec transactio fieri valide possunt, sive in causa criminali, sive in causa contentiosa, in qua agitur vel *a*) de *matrimonio* dissolvendo, vel *b*) de materia *beneficiaria*, si de

---

(1) Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *nn.* 7, 8.

ipso titulo beneficii agatur, nisi legitima accedat auctoritas; vel *c*) de *rebus spiritualibus* aut quae extra commercium sunt, si interveniat solutio pretii aut cujuscumque rei temporalis (*can.* 1927, § 1, 1930); nec *d*) de bonis temporalibus ecclesiasticis, nisi servatis solemnitatibus pro illorum alienatione, si materia id postulet (1927, § 2, 1930).

15. — Prohibentur a munere arbitri seu arbitratoris: 1.° religiosi, sine venia Superiorum; 2.° laici in causis mere spiritualibus; 3.° excommunicati et infames infamia juris post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam (*can.* 1931).

CAPUT II

DE OBLIGATIONIBUS ADVOCATI ET PROCURATORIS

16. Principia. — I. Advocati et procuratores tenentur ex justitia commutativa erga litigantes, scientiam competentem habere, causam diligentia et studio congruo suscipere ac persequi, et dilationes litigantibus damnosas praecavere; secus peccant et restitutioni sunt obnoxii, sicut supra de judicibus dictum est.

II. In materia *civili* nec advocatus rei, nec advocatus generalis causam certo injustam sustinere licite potest; si igitur eam defendendo obtineat injustam sententiam, omnia damna inde sequentia reparare tenetur, si ab iis non reparentur, in quorum gratiam injusta sententia cadit. *S. Alph.*, *n.* 223.

A fortiori in materia *criminali* nec advocatus suscipere potest partes accusatoris evidenter injusti, nec procurator generalis (hispanice *fiscal*) injuste accusatum persequi, si ejus innocentiam sive in principio, sive in decursu, aut in fine causae detegat, sed accusationem inceptam derelinquere uterque tenetur.

III. Advocatus a cliente interrogatus debet ejus causam serio, et ea diligentia, quam rei gravitas postulat, examinare, fidelitatem illi servare, justitiam vel injustitiam aperire, et probabilitatem eam obtinendi aut perdendi scrupulose judicare; secus enim clientem ad sumptus inanes impellet, quos ipse resarcire tenetur.

In causa autem dicenda cavere debet a fraudibus, falsis probationibus, aliisve mediis injustis contra partem adversam; secus enim pariter omnia damna inde sequentia compensare tenetur.

N. B. In foro ecclesiastico advocati ac procuratores qui ob dona aut pollicitationes aut quamlibet aliam rationem suum officium prodiderint, ab officio sunt removendi, et, praeter refectionem damnorum, mulcta pecuniaria aliisve congruis poenis puniri debent (*can.* 1666).

17. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *An advocati possint defendere causas etiam minus probabiles tum reorum, tum actorum?*

Resp. 1.° In causis *civilibus affirm.*, cum sententia communi et certa, quia spem habere possunt, ut veritas elucescat. *S. Alph.*, *n.* 222; *Laymann*, *Sánchez*, contra *paucos*.

Resp. 2.° In causis vero *criminalibus*, reus semper defendi potest, etiamsi constaret de ipsius culpabilitate, mediis tamen honestis et licitis, seclusis scilicet mendaciis, fraudibus, etc. Ratio est, quia advocatus reum defendens nemini infert injuriam, et praeterea ex suo officio reo, quantum potest, patrocinari debet. *S. Alph.*, *n.* 220.

18. — Quaer. 2.° *Ad quid teneatur advocatus ratione honorarii seu stipendii?*

Resp. 1.° Nihil, generatim loquendo, potest accipere *ultra justum*, quod vel lege forte taxatum sit, vel judicio prudentium est determinandum, habita ratione negotii, peritiae advocati, laboris quem impendit, et consuetudinis receptae.

Resp. 2.° *Quoad pauperes* in particulari: 1.° tenetur gratuito succurrere, etiam cum gravi suo incommodo, iis qui in extrema necessitate versantur; 2.° item iis, qui in gravi necessitate exsistunt, tenetur gratis patrocinari, et quidem sub peccato mortali (saltem probabilius), non tamen cum notabili suo incommodo; 3.° denique etiam in communi necessitate causas pauperum tueri tenetur ex charitate, non tamen cum gravi incommodo; sufficit scilicet, ut aliquid operis, quando ab aliis vacet, eis largiatur. *S. Alph.*, Hom. apost., *tract.* 13, *n.* 69.

Quaer. 3.° *Quid exigere possit advocatus, si postquam de stipendio conventum est, cliens inceptam causam deserat?*

Resp. Potest totum exigere, si per eum non stet, quominus litem prosequatur, non secus ac suam operam pro aliqua mercede locans, exigere hanc potest, si per conductorem stet, ne opera compleatur. Excipe tamen, si justa intervenit causa litem deserendi, cum haec conditio semper in conventione subintelligatur. *S. Alph.*, *n.* 255, et Hom. apost., *tract.* 13, *n.* 70; *Aertnys*, *l.* 5, *n.* 111.

19. — Quaer. **4.°** *Ad quid teneatur advocatus qui, causa jam incepta, advertit eam esse injustam?*

Resp. Debet statim clientem admonere de injustitia causae, ne damno injusto cooperetur. Neque compositionem suadere potest, siquidem haec nonnisi in re dubia locum habere debet. Si vero causam injustam scienter fuerit prosecutus, omnia damna *utrique* parti obvenientia compensare tenebitur. Parti enim adversae restituere debet *ex peccato commissionis*, quum causa damni positiva ipse fuerit; suo autem clienti, si in bona fide versabatur, *ex peccato omissionis;* siquidem eum *ex officio* de injustitia causae admonere tenebatur.

Advocatus tamen deserendo causam, quam injustam esse dete-

git, non debet *aliam partem* juvare, seu secreta suae causae alteri parti revelare, ut patet ex jure naturali, et expresse docet *S. Thom.*, 2, 2, *q.* 71, *art.* 3. Attamen si cliens admonitus nollet desistere ab injusta vexatione, ita ut damnum gravissimum parti innocenti immineret, iis in adjunctis *fas erit* secretum commissum revelare, si aliud medium non suppetat injustum damnum avertendi. Vide dicta *vol.* 1, *n.* 573; *Lehmk.*, 1, *n.* 872; *Génicot*, 2, *n.* 14.

QUAER. 5.° *Ad quid teneatur advocatus, qui advertens causam esse injustam, monet quidem clientem, sed eo volente causam prosequitur?*

Resp. 1.° Ad nihil tenetur erga clientem si causam perdiderit, quia *scienti* et *volenti* non fit injuria.

Resp. 2.° Ad omnia damna, quae patitur pars adversa, compensanda tenetur titulo cooperationis positivae; sed post ipsum clientem. Cfr. *vol.* 1, *n.* 840.

20. — QUAER. 6.° *An et quomodo peccet advocatus, qui causam justam mediis injustis defendit, v. gr. si chirographum novum substituat loco prioris amissi*, etc.?

Resp. 1.° *Per se*, erit mendacium officiosum; sed potest peccare *graviter* contra *charitatem* quam sibi debet, v. gr. se exponendo periculo gravissimae poenae, si falsitas detegatur. *Ball.-P.*, *vol.* 4, *n.* 608. Cfr. infra, *n.* 36, *q.* 2.°

Resp. 2.° *Per se*, non peccat contra justitiam, quum causa certo *justa* supponatur. Attamen *per accidens* potest justitiam laedere, et ad restitutionem obligari, nempe si inde damnum suae parti vel parti adversae adveniat; si enim, v. gr. fraus detegatur, facile evenire potest, ut causa utcumque bona in suspicionem deducatur et corruat.

Imo si causa ex se *dubia* foret, et per chirographum confictum redderetur *certa*, peccaret directe et *per se* contra justitiam in partem adversam, cujus strictum jus medio injusto violaret. *Buccer.*, *n.* 39.

21. **Resolves:** — 1.° Advocati peccant contra justitiam erga clientem, si quum non sint sat periti et idonei, causas defendendas suscipiant; si causae fundamenta vel secreta parti adversae detegant, vel si parti utrique serviant; si ideo quod sibi videantur peremptoria argumenta afferre, alia non spernenda negligant, quia forsan judices motivis istis neglectis moverentur; si ad causam dicendam non sufficienter se praeparent, etc.

2.° Iidem peccant contra justitiam erga partem adversam, si leges falsas aut abrogatas citent, aut in sensum alienum deflectant, dolum aut mendacia adhibeant, ex quibus judices aut jurati in injustam sententiam vel suffragium abstrahantur; item si parti adversae crimina vel vitia imponant falsa, etc.

3.° Procuratores partium peccant contra justitiam, si causas

protrahant, si dilationes indebite obtineant, si causam prius acceptatam priori loco non procurent, si partes ad iniquam compositionem adducant, etc.

4.° Procurator generalis peccat contra justitiam, si ex negligentia, ex praecipitatione aut praejudicio, ex odio aut acceptione personarum, etc., traducat innocentem in detentionem, in judicium, et in sententiam injustam subeundam. Item si accusationem sustinuerit, postquam in causae decursu innocentiam agnoverit, aut graviter de ea dubitaverit; proinde de omnibus damnis accusato subsecutis tenetur.

Huc spectat etiam munus *referendarii* (relator), qui aliquando in causis explanandis adhibetur. Ei quandoque committuntur acta litigantium discutienda, ut postmodum eorum fundamenta quasi in compendium redacta, judicibus referat. Ex his liquet, quanta scientia, diligentia, peritia et fidelitate pollere debeat referendarius, ut causas debito modo referat, et judices recte instruat.

CAPUT III

DE CURSORIBUS ET APPARITORIBUS

22. — *Cursores* (1) dicuntur personae legitime constitutae ad citationes partium et testium aliaque acta judicialia intimanda; *apparitores* (2) vero constituuntur ad sententias ac decreta judicis, de hujus mandato, exsecutioni mandanda (*can.* 1591, § 1). Una eademque persona utrumque officium exercere potest (*Ibid.*, § 2). Nominantur eodem modo ac notarii (*can.* 1592). Acta ab eis gesta, de quibus testimonium ipsi reddunt, fidem faciunt (*can.* 1593).

---

(1) En España, en los juzgados, los secretarios o escribanos son los que hacen las notificaciones, citaciones o emplazamientos y acompañan al alguacil encargado en cada caso de hacer la ejecución mandada. En los tribunales superiores y supremo es el oficial de Sala quien hace las notificaciones y citaciones. A veces se hacen por un alguacil. — «Las notificaciones se practicarán por el Escribano, Secretario u Oficial de Sala autorizado para ello.» (Ley de enj. civil, *art.* 262). — «Las citaciones de los testigos y peritos, y demás personas que no sean parte en el juicio, cuando deba practicarse de oficio, se hará por medio de un alguacil.» *Ibid.*, *art.* 273. — «Las disposiciones... relativas a las notificaciones, serán aplicables a las citaciones, emplazamientos y requerimientos...» *Ibid.*, *art.* 270. Sobre la diferencia entre citaciones, emplazamientos y notificaciones, cfr. *Alcubilla*, v. Citación.

(2) En España *alguaciles* de los Juzgados y Tribunales. De ellos tratan los artículos 445, 448, 449 y 280 de la *Ley de enj. civil;* 181, 198, 199 y 215 de la de lo criminal; 28 y 29 de la adicional a la orgánica del P. I. de 1882 y 31 de la de justicia municipal de 5 de agosto de 1907. El artículo 574 de la orgánica de 1870 señala principalmente sus obligaciones. Cfr. *Alcubilla*, *vol.* 1, *pag.* 688, ed. 6.ª

Quum apparitores sint ministri justitiae, summopere decet, ut perhumaniter suo fungantur officio, ac sui ministerii rigorem et asperitatem temperent, quantum fieri potest. Sufficienter instrui debent de omnibus, quae ad suum munus attinent. Fidelitatem quoque praestare debent in mandatis tribunalis exsequendis, aeque cavendo tum a negligentia in munere obeundo, tum a rigore et vexatione erga eos, quos justitia publica persequitur. Ipsis etiam specialiter cura incumbit, ne ullas formalitates necessarias in actis suis omittant; secus enim justitiam saepe laederent, atque ad damna inde provenientia reparanda tenerentur.

Igitur apparitor debet esse *peritus*, *fidelis* et *charitatem habere* in mandatis exsequendis.

23. — Apparitores injuste se gerunt, praesertim:

1.° Si pretio aut favore se corrumpi sinant in praejudicium clientis, v. gr. denuntiationes sententiarum protrahendo, negligendo, vel alia faciendo, unde fiat ut creditor solutionem accipere non possit. Item favendo quibusdam debitoribus solidariis, ut eos in exsecutionibus non comprehendant.

2.° Si tempus ad acta juridica conficienda praefixum non concedant; si diem falso adscribant; si falsum affirment in actis verbalibus; si tempore praescripto acta juridica sibi commissa non conficiant.

3.° Si lustrantes domos asperius agant, ut aliquod munus extorqueant; si vim injustam aut aliam injuriam inferant; si falsum in actibus suis enuntient.

4.° Si excedant mandatum judicis, aut legis statuta in rebus seu bonis privatorum capiendis; si non servent justum pretium in venditione rerum captarum, etc.; si partem hujus pretii sibi retineant, etc.

24. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An cursores ad restitutionem teneantur, si pretium supra taxam lege determinatam titulo donationis acceperint?*

Resp. Affirm., per se. Ratio est, quia talis donatio generatim spontanea dici nequit. Unde si excessus pretii sit quid grave, sub peccato mortali ad illum restituendum obligantur. *Ita communiter* cum *Salmant.* — Attamen si laborem extraordinarium et indebitum subiissent, aliquid supra pretium ordinarium accipere possent. *S. Alph., n.* 231; Hom. apost., *tract.* 13, *n.* 68.

25. — QUAER. 2.° *An cursor multiplex salarium exigere possit, si unica et eadem vice vadimonia diversa deferat?*

Resp. 1.° Ex lege naturali in se sola spectata affirmandum videretur, quia eamdem praestat utilitatem singulis eum requirentibus, ac si pro uno solo iter et operam susciperet, juxta dicta in *tract.* De contract. in genere, *n.* 892. *Ita S. Alph.*, Hom. apost., *tract.* 13, *n.* 68, etc.

Resp. **2.°** Attendendum est ad statuta locorum particularia. *Ex jure autem* hispano (*los aranceles judiciales*) hoc prohibetur. Attamen quidquid sit de lege civili, usus invaluit, sciente et vidente Gubernio, ut advocati et procuratores ita rem componant, ut pro singulis vadimoniis cursores idem fere pretium habeant.

CAPUT IV

DE OBLIGATIONIBUS SCRIBARUM ET NOTARIORUM

I. *De scribis seu secretariis.*

26. — *Scriba*, seu secretarius (*actuarius*, cancellarius, etc.), ille est, qui scripto refert testimonia, judicum sententias, ceteraque omnia, quae in tribunalibus peraguntur. Actuarius cuilibet processui interesse debet, ita ut acta judicialia si actuarii manu non fuerint exarata vel saltem ab eo subscripta, nulla sunt habenda (*can.* 1585). Hinc quasi ut dextera judicis et ipsius publicus et authenticus secretarius considerari solet. Definiri potest: «Persona ab auctoritate publica constituta, ut acta judicialia ab ipsa conscripta fidem faciant.» *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 5, *n.* 130.

Scriba esse debet *peritus*, *fidelis* et *diligens*.

Injustitias autem varias scriba committere potest, praesertim:

1.° Si diligentiam debitam non adhibeat ad omnia audita et statuta aut decisa exacte in scriptum referenda, omissio enim in rebus hujus generis facile gravis evadere potest.

2.° Si attentione seria et constanti non utatur ad omnia in tribunali prolata et peracta in libros authenticos referenda; facillime enim defectus attentionis in scriba culpam gravem et restitutionis obligationem inducere potest, nisi omnino involuntarius sit. Quis enim non videt, quanta damna ex defectu etiam levi ex parte secretariorum subsequi possint?

3.° Si ex malitia aliquid in scribendo omittat, aut si tabellas publicas sibi commissas adulteret aut male custodiat; si debitas formalitates et subscriptiones non apponat aut apponi non satagat; si testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, sive imminuendo, sive immutando aut invertendo.

4.° Si in distribuendis litibus favori potius, quam ordini pareat; si ad augendum salarium acta distribuenda majora faciat, v. gr. scribendo in duabus paginis ea quae in unica referri poterant.

5.° Si arcanum sibi commissum prodat; si sententiam nondum publicatam manifestet; si processus peractos sine judicis praescripto partibus ostendat.

6.° Si acta judicis tradat partibus, antequam juxta formas legales subscripta fuerint. Tunc enim instrumentum mancum et falsum exhibet, cujus expeditio nullius valoris habetur. *S. Alph.*, *n.* 229.

II. *De notariis* (1)

27. — I. *Notarius* est persona ab auctoritate publica constituta ut acta sive judicialia sive non judicialia ab eo conscripta vel subscripta in territorio pro quo constitutus est, publicam fidem faciant tum in judicio tum extra judicium (Cfr. *can.* 373, 374). Potest igitur conficere acta seu instrumenta circa contractus, dispositiones, obligationes, acta judicialia, etc. Item acta vel instrumenta de mandato judicis, aut alias legitime petenti ex regesto exhibere, et eorum exemplaria cum autographo conformia declarare (*can.* 374).

II. Jure ecclesiastico constitui debet in qualibet Curia *cancellarius*, qui sit sacerdos, cujus praecipuum munus erit acta in archivio custodire, ordine chronologico disponere et de iisdem indicem conficere (*can.* 372, § 1). Cancellarius eo ipso est notarius (*Ibid.*, § 3). Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 674 *seq.*

Generatim omnes qui a munere testis repelluntur etiam a munere notarii et actuarii repelli debent.

III. Jure civili notarii et actuarii (2) munera distincta esse solent. Jure autem ecclesiastico notarius quatenus acta judicialia conficit vocatur actuarius, sed possunt etiam constitui notarii pro solis actibus judicialibus, vel pro solis extrajudicialibus, vel pro certa causa tantum, vel pro omnibus (Cfr. *can.* 373, § 2).

IV. Jure ecclesiastico notarios constituere possunt Papa pro tota Ecclesia, Ordinarii locorum pro suo territorio (*can.* 373). Item Superiores majores religiosorum, sed hi tantum pro causis in sua religione agendis (*can.* 503). Constitui debent scriptura authentica, et debent esse integrae famae et omni suspicione majores (Cfr. *can.* 373, § 4). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 809.

V. Cum enim negotia et contractus cujusvis generis pertracta-

---

(1) Notarii munus jure **phil.** plane differt ab hispano, aliarumque nationum. Unde quae hic dicuntur vix locum habent in **Philipp.** Insul.

Jure **phil.** notarius nominari quicumque potest arbitrio tribunalis (la Corte), quin exigantur peculiaria studia. Non habet notarius protocollum, sed regestum tantum actorum ipsius officialium. Quoad documenta inter privatas personas, notarii munus restringitur ad testificandum partes coram ipso comparuisse et recognovisse authentiam propriarum subscriptionum, in documento appositarum. Documenta ipsa non servat notarius, sed partes; nec tenetur ea transcribere et penes se servare. Cfr. *Willard*, l. c., *pag.* 26.

(2) In Hispania haec munera sejuncta sunt per legem Notariatus diei 28 maji 1862. Actuarius vocatur etiam scriba (*escribano*) aut secretarius.

re debeant, ex eorum negligentia, ignorantia et attentionis defectu summa mala pro societate, et damna pro partibus subsequi possunt. Notarius ergo debet esse *expertus*, *diligens*, *fidelis* et *justitiae tenax*.

28. — Notarii injusti sunt praesertim in sequentibus casibus:

1.° Si ignorent quae ad officium suum pertinent, et ideo instrumenta non recta conficiant; si cum detrimento contrahentium vel aliorum ex negligentia solemnitates necessarias praetermittant, v. gr. idoneos testes adhibere, subscriptiones apponere, diem, mensem, annum indicare, etc.

2.° Si conficiant instrumentum falsum, usurarium vel injustum; si in damnum alterius contrahentis aut tertii fingant in instrumento ea quae non sunt; si adnotationes diei falsas apponant, aut veras immutent, etsi damnum non intendant; item si talia consulant; si conficiant acta, quae suum munus excedant, vel si extra assignatum sibi territorium ministerium suum exerceant; tunc enim eorum actus ipso facto irriti sunt.

3.° Si non describant fideliter voluntates contrahentium, vel per ambiguas redactiones litibus et injustitiis locum praebeant; si partes non moneant de clausulis, quae eis nocere, aut de difficultatibus, quae inde nasci possunt. Ad haec enim ex *quasi contractu* cum partibus tenentur.

4.° Si falso scribant summam coram se vel antea jam solutam esse, cum damno alterius partis aut tertii; item si facile talia scribant, graviter suspicantes quod a contrahentibus decipiantur: tunc enim eorum peccato cooperantur.

5.° Si acta et instrumenta negligenter custodiant cum periculo damni partium; si differant instrumentorum expeditionem, ut pecuniam extorqueant; si amanuensi aliquid committant cum erroris periculo.

6.° Si quid in *protocollo* seu libro actorum immutent unde jus aliquod violetur aut impediatur; si testes falsos admittant; si testimonium aliquod necessarium suo clienti non exhibeant, occultent, aut transcriptum denegent.

7.° Si actus communicent aliis quam partibus; si sua culpa *protocolla* amittant; si juramenta vel secreta violent; si dictis vel factis partium, aut testimoniis testium aliquid addant, vel detrahant; si sincere omnia, prout se habent, non transcribant.

8.° Si negligant invigilare in suos ministros, et propterea instrumenta male conficiantur; notarii enim pro omnibus, quos adhibent ministros, respondere tenentur; si subscribant instrumenta sive ab aliis notariis sive a propriis ministris confecta, antequam diligenter ea recognoverint, et notitiam perfectam de iis, quae in ipsis continentur, habuerint; item si, ubi plures notarii requiruntur, absentes tamquam praesentes declaraverint.

9.° Si pretium ultra taxam vel probatam consuetudinem petant, vel si scripturas amplificent, vel majori aut magis extenso charactere scribant, ita ut numerus paginarum notabiliter augeatur; si negotia pertractanda salarii adaugendi causa protrahant.

In iis omnibus, et multis aliis similibus, tenentur notarii sub gravi, *per se*, ad restitutionem, ut injusti damnificatores, aut cooperatores, ut patet ex dictis in *tract.* De justitia et jure. *S. Alph.*, *nn.* 230, 231.

29. Quaesita. — QUAER. 1.° *An notarius teneatur ad restitutionem erga fiscum, si in conficiendo instrumento venditionis, aut inventarii, postulantibus partibus vel etiam ipso innuente, non verum rei pretium inscribat, sed aliud minus, ut tributum solvendum imminuatur?*

Resp. Controvertitur, sed *probabilius* ab omni injustitia et consequenter a restitutione excusatur. Ratio est, quia notarius non constituitur ex *officio* ad tributa fisco procuranda, sed ad instrumenta conficienda; imo ipsi contrahentes probabilius contra justitiam non peccant pretium verum imminuendo quantum ipsis placuerit, cum lex probabilius censeatur poenalis: ergo a fortiori a restitutione excusabitur notarius quaecumque sit ejus cooperatio. *Villada*, Casus, *vol.* 2, *pag.* 320. Cfr. supra, *vol.* 1, *nn.* 876, 877; **Casus**, *vol.* 1, *nn.* 751 *seq.*, 755 *seq.*

30. — QUAER. 2.° *An peccet notarius, qui instrumenta conficit die dominica vel die festo?*

Resp. Ex consuetudine nunc generali possunt conficere quaecumque instrumenta, dummodo non spectent ad jurisdictionem contentiosam, id est ad negotia forensia. Sic possunt conficere instrumentum contractus, testamenta aegrotantium, conventiones matrimoniales, processus electionum ad officium publicum, et alia similia.

Scripta autem ad forum contentiosum pertinentia nequaquam diebus festis conficere possunt, ut dictum est *vol.* 1, *n.* 445. Poterit tamen totius scripti contextus die festo privatim exarare, modo subscriptiones et reliquae solemnitates die legitimo peragantur.

CAPUT V

DE OBLIGATIONIBUS ACCUSATORIS ET REI

I. *De accusatore.*

31. — *Accusator* dicitur, qui in causis *criminalibus* crimen defert judici, atque ab eo vindictam ob bonum commune postulat, et

simul obligationem crimen objectum probandi suscipit; in causis vero *civilibus* seu *contentiosis*, qui velut pars laesa adversarium ad judicem compellit, non *accusator*, sed *actor* dicitur.

Accusator differt a denuntiatore, qui superiori vel judici crimen aliquod defert, nec tamen obligationem illud probandi subit (*S. Alph.*, *n.* 253). Denuntiatio *juridica*, de qua hic est sermo, differt a *paterna* denuntiatione, cujus scopus non est *punitio* sed proximi *emendatio*.

Jure ecclesiastico accusatio criminalis reservatur exclusive promotori justitiae (*can.* 1934).

Quilibet tamen fidelium semper potest delictum alterius *denuntiare* ad satisfactionem petendam vel damnum sibi resarciendum, vel etiam studio justitiae ad alicujus scandali vel mali reparationem. — Imo obligatio denuntiationis urget: 1.° Quotiescumque ad id quis adigitur sive lege vel peculiari legitimo praecepto; 2.° sive ex ipsa naturali lege ob fidei vel religionis periculum vel aliud imminens publicum malum (*can.* 1935).

Attamen *clerici* in laicali judicio *criminali*, gravem personalem poenam prosequente, nullam partem habere possunt (saltem sine licentia Ordinarii) ne testimonium quidem sine necessitate ferentes (*can.* 139, § 3).

Accusatores esse possunt, ex *jure romano*, omnes, qui non sunt specialiter lege prohibiti. Prohibentur vero pupilli, impuberes, mulieres, magistratus, infames, proxime conjuncti, scilicet filii respectu parentum et vice versa, fratres respectu fratrum, uxor respectu mariti, et e converso.

Accusatores, ex eodem *jure romano*, si de calumnia convincantur, poenam *talionis* incurrunt; nempe poenam, quam pro accusato requirebant, ipsi subire debent.

Jure **hispano** excusantur a denuntiatione vel accusatione facienda impuberes, plenum rationis usum non habentes, conjux respectu conjugis, ascendentes et descendentes sive consanguinei sive affines, et collaterales tum consanguinei tum affines usque ad secundum gradum; item filii naturales respectu matris, et, si fuerint recogniti, etiam respectu patris (*Ley de enjuiciamiento criminal*, *aa.* 260, 261). Item *clerici* quoad delicta, quorum notitiam habuerint ratione ecclesiastici ministerii (*a.* 263). Hi omnes etiam generatim excusantur a munere testium. Poenas tum carceris tum pecuniarias contra calumniosos denuntiatores, vide in *Cod. poen.*, *a.* 341.

II. *De reo.*

Reus dicitur ille, qui in judicio sive criminali sive contentioso seu civili (vide supra, *n.* 1) accusatur, sive nocens sit sive innocens.

De reo varia occurrunt dubia praesertim circa criminis confessionem, et fugam. Hinc:

32. **Quaesita**. — QUAER. 1.° *An reus, a judice interrogatus, veritatem fateri teneatur?*

Resp. 1.° *Neg.*, si non sit *legitime* interrogatus; quod fit quando judex non est legitimus, vel quando formam judicialem non servat, uti si interroget sine praevia accusatione, etc.; addunt etiam quando non habetur saltem semiplena probatio delicti. *Ita communiter. S. Alph., n.* 272.

Resp. **2.°** *Affirm.*, si reus sit legitime interrogatus, quia justo judicis praecepto obedire debet.

Excipe si agatur de delicto ab ipso commisso. Ita Codex in *can.* 1743, § 1: «Judici legitime interroganti partes respondere tenentur et fateri veritatem, *nisi agatur de delicto ab ipsis commisso.*» Quare (juxta *can.* 1744) nequit judex *jusjurandum* defferre *accusato* in causis *criminalibus*. — Pariter jura recentiora non imponunt reo obligationem aperiendi proprium crimen, nec juramentum eis defertur. (Quoad **Hisp.**, vide *Ley de enjuic. crim., a.* 387. Cfr. etiam Const. **Columb.**, *a.* 25.) Igitur ubi viget novum jus REO LICET SEMPER PROPRIUM CRIMEN NEGARE. Haec enim negatio erit restrictio late mentalis. *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 622 *seq.*; *Génicot*, 2, *n.* 11; *Valenzuela, n.* 617; *Ferreres*, La Curia Romana, *n.* 964.

QUAER. 2.° *An reus* innocens *ad sui defensionem possit revelare crimina occulta testium vel accusatoris?*

Resp. Affirm., modo: 1.° crimen sit *verum;* 2.° revelatio *absolute necessaria* ad suae innocentiae defensionem; 3.° et ipse aliter grave damnum sit passurus. *S. Alph., n.* 277.

33. — QUAER. 3.° *An liceat reo* innocenti *fugere vel resistere?*

Resp. Licet ei quidem fugere, et e manibus satellitum sese eripere; sed non licet vi repellere, occidendo aut vulnerando, quia publicae potestatis jura violaret. *S. Alph., n.* 279.

Plures tamen dicunt licere *reo innocenti* resistere judici vel satellitibus, non modo quando sententia lata sit non servato ordine juris (*S. Th.*, 2, 2, *q.* 69, *art.* 4; *Soto*, *Sánchez*, *Lugo*), sed etiam, modo absit grave scandalum, quando talis ordo servetur. Etiam in hoc postremo casu, judex ejusque ministri se habent ad modum aggressoris materialiter injusti (v. gr. furiosi), cui licet resistere vim vi repellendo. *Lugo, d.* 40, *n.* 38 *seq.*; *Bánnez*, *Victoria*, *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 631; *D'Annibale*, 2, *n.* 601; *Giné*, De just. et jure, *cap.* 12, § 6, *q.* 5; *Génicot*, 2, *n.* 13. Nec talis doctrina est damnata in prop. 18 ab Alex. VII, ut supponit *Marc, n.* 2311.

QUAER. 4.° *An etiam reo, qui vere deliquit, fugere liceat?*

Resp. Affirm., si nondum ad poenam sententia juridica sit damnatus; quia nemo ante sententiam poenam solvere tenetur. Item si jam sit damnatus ad poenam gravissimam, et carcer sit ei assi-

gnatus ad custodiam, donec poena statuta plectatur. *Ita communiter. S. Alph., n.* 280.

Negant autem *communius*, si carcer ad poenam per sententiam judicis jam fuerit assignatus. Ratio est, quia reus tenetur obedire in exsecutione sententiae justae. — Excipiunt tamen plures, si ei non dentur necessaria, vel si carcer sit durissimus; quia videtur excedere vires humanas obligatio se non liberandi a poena gravissima, quando id sine vi et resistentia peragere quis possit. *Ita S. Alph., ibid.*

Imo alii simpliciter asserunt licere semper reo e carcere fugere, etiam post sententiam justam, et quamvis damnetur ad poenam levem. Rationem afferunt, quia reus damnatur non ad *manendum* sponte in carcere, sed ut in illo *detineatur*, quae cura ad alios spectat. Sufficit ergo ut *absque resistentia activa* poenam subeat. *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 632; *D'Annibale*, 2, *n.* 601; *Waffelaert*, 2, *n.* 438; *Génicot*, l. c., *n.* 12. Quod si reus, qui vere deliquit, damnatus fuisset non servato ordine judiciali, non modo *fugere*, sed etiam *resistere* posset. Sententia enim nulla est.

Quaer. 5.° *An reo liceat fugere, etiamsi inde damnum custos sit passurus?*

Resp. Affirm., quia utitur jure suo, et nemini facit injuriam, nisi tamen charitas aliud suadeat ob damnum custodis multo gravius. Attamen non licet reo custodem pecuniis corrumpere, quia cum custodi obligatio incumbat reum non dimittendi, hujus peccato cooperaretur.

CAPUT VI

DE OBLIGATIONE TESTIUM

34. — *Testes judiciales* dicuntur «personae quae in judicio adhibentur ad fidem faciendam de facto aliquo dubio et controverso.»

Testium asseverationes de facto aliquo vel de ejus qualitate vocantur *testimonia* aut *testificationes.*

Testes esse possunt quicumque non prohibentur jure naturali aut positivo.

35. — I. Nemo tenetur ex justitia *commutativa* (nisi aliunde ex officio teneatur accusare) sponte se offerre ad testificandum; at quandoque datur talis obligatio ex charitate, v. gr. si possit quis testimonio suo innocentem facile liberare, gravem injustitiam impedire, etc. *S. Alph., n.* 264. — Poterit etiam teneri *ex justitia legali* non modo ad testificandum sponte, verum etiam ad denuntian-

dum, imo ad accusandum, si de crimine agatur quod *directe* et *immediate* sit contra bonum publicum, et alia via commune damnum vitari non possit. Cfr. *S. Thom.*, 2, 2, *q.* 68, *art.* 1; *Lugo*, l. c., *d.* 38, *n.* 1 *seq.*

II. Testis legitime citatus tenetur coram judicibus se sistere, juramentum jure praescriptum emittere, integre veritatem et nihil praeter veritatem dicere, et deinde postulatis simpliciter juxta conscientiam respondere. *Ita omnes.* — Quoad jus **hisp.**, cfr. *n.* 31. Vide *art.* 412 legis **hisp.** processus criminalis.

Unde Codex: Testes judici legitime interroganti respondere et veritatem fateri debent (*can.* 1755, § 1).

III. Testis, qui falsum malitiose deposuit, est perjurus et justitiae violator si in *damnum* alterius mentiatur; et proinde tenetur ad omnium damnorum reparationem, necnon ad falsi juramenti revocationem, cum pari suo damno, etiam cum periculo vitae, si vi falsi testimonii innocens ad mortem fuerit damnatus. *S. Alph.*, *n.* 269.

36. Quaesita. — Quaer. 1.° *Ad quid teneatur testis qui falsum dixit ex ignorantia invincibili, vel inconsiderantia, aut oblivione inculpabili?*

Resp. Tenetur falsum testimonium aperire, et damnum futurum eo modo quo sine gravi suo incommodo potest impedire. Quod si non faceret, peccaret graviter et teneretur de damno ex hac omissione sequuto. Vide dicta *vol.* 1, *n.* 799, *q.* 3; *Lugo*, l. c., *d.* 15, *n.* 4, *et d.* 39, *n.* 27; *Ball.-P.*, *vol.* 3, *n.* 349; *D'Annibale*, 2, *n.* 233; *Lehmhk.*, 1, 969.

Non tenetur tamen ad reparationem damni ex ejus ignorantia jam sequuti, quodque impedire, saltem sine gravissimo incommodo, non potuit, cum culpae theologicae expers sit. *S. Alph.*, *l.* 4, *n.* 269, cum *Busembaum.* — Idem dicendum foret *probabilius*, etiamsi venialiter peccasset, *juxta dicta de restitutione*, *n.* 803.

Quaer. 2.° *Quid de illo, qui scripturam, chirographum aut apocham supponit, vel adulterat ad supplendos actus perditos, vel ad jus certum prosequendum?*

Respondendum est eodem modo ac in *n.* 20.

Quaer. 3.° *Quinam jure canonico repelluntur a munere testium ut* **incapaces?**

Resp. 1.° Qui partes sunt in causa, aut partium vice funguntur, veluti tutor in causa pupilli, superior aut administrator in causa suae communitatis aut piae causae, cujus nomine in judicio consistit; judex ejusve assistentes, advocatus aliique qui partibus in eadem causa assistunt vel astiterunt. — 2.° Sacerdotes, quod attinet ad ea omnia quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi a vinculo sigilli soluti sint; imo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis

recipi possunt. — 3.° Conjux in causa sui conjugis, consanguineus et affinis in causa consanguinei vel affinis, in *quolibet gradu* lineae *rectae* et in *primo gradu collateralis*, nisi agatur de causis quae ad statum civilem aut religiosum personae spectant, cujus notitia aliunde haberi nequeat, et bonum publicum exigat ut habeatur (*can.* 1757, § 3).

QUAER. 4.° *Quinam excludantur utpote* **inidonei?**

Resp. Impuberes et debiles mente (*can.* 1757, § 1).

QUAER. 5.° *Quinam vero excludantur utpote* **suspecti?**

Resp. 1.° Post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, excommunicati, perjuri, infames; 2.° qui ita abjectis sunt moribus ut fide digni non habeantur; 3.° publici gravesque partis inimici (*can.* 1757, § 2). Hi tamen sicut etiam inidonei audiri poterunt ex decreto judicis, quo id expedire declaretur; sed eorum testimonium valebit tantummodo ut indicium et probationis adminiculum (*can.* 1758).

37. — QUAER. 6.° *Quinam excusentur a testimonio praestando?*

Resp. 1.° Parochi aliique sacerdotes quod attinet ad ea quae ipsis manifestata sunt ratione sacri ministerii extra sacramentalem confessionem; civitatum magistratus, medici, obstetrices, advocati, notarii aliique qui ad *secretum officii* etiam ratione praestiti *consilii* tenentur, quod attinet negotia huic secreto obnoxia (*can.* 1755, § 2, 1.°).

2.° Qui ex testificatione sua sibi vel consanguineis vel affinibus in quocumque gradu lineae rectae et in primo gradu lineae collateralis, infamiam, periculosas vexationes, aliave mala valde gravia obventura timent (*can.* 1755, § 2, 2.°). Praeterea vide dicta supra (*n.* 36, *q.* 3.°) ex can. 1757, § 3.

QUAER. 7.° *An testis teneatur revelare crimen omnino occultum, v. gr. quod ipse solus novit?*

Resp. 1.° *Affirm.*, juxta legem in variis locis vigentem (1), quae statuit vel unicum testem ad damnandum reum sufficere posse, nec quidquam aliud a juratis exigit, nisi ut asserant, se de facti veritate nihil dubitare, quidquid demum sit de probationibus quibus eorum testimonium innitatur. Cfr. **Casus**, *n.* 19. Ita etiam *Sabetti*, *n.* 564. — Contrarium tenet *Bucceroni*, tum in Inst. Mor., *n.* 70, tum in Casibus, *n.* 264. — Mediam viam inire videtur *Génicot*, II, *n.* 17, his verbis: «Practice respondere debebit testis, ni forte in casu rarissimo, sciat nullum aliud testimonium *nullaque* alia *indicia* contra reum afferri posse.»

Resp. 2.° *Neg.*, *probabilius*, juxta jus romanum quod duos testes ad damnandum, etiam habita rei confessione, necessario requirit. Hinc axioma: *Testis unus, testis nullus. S. Alph., n.* 266 *seq.*

---

(1) Vigere in **Hisp.**, videtur ex *a.* 741 legis *process. crimin.*, et *a.* 659 legis *process. civilis.*

Idem videtur dicendum ex Codice canonico, juxta quem unius testis depositio plenam fidem non facit, nisi *testis sit qualificatus*, **qui deponat de rebus ex officio gestis** (*can.* 1791, § 1); unde ad sufficientem probationem requirit saltem duos testes sibi plene cohaerentes et omni exceptione majores. Ita enim in can. 1791, § 2: «Si sub juramenti fide *duae* vel *tres* personae, omni exceptione majores, sibi firmiter cohaerentes, de aliqua re vel facto in judicio testificentur de scientia propria, *sufficiens* probatio habetur.»

38. — Quaer. **8.°** *An et quomodo peccet testis qui se abscondit, ne citetur a judice, vel qui post citationem fugit?*

Resp. ad 1.um Non peccat: 1.° contra obedientiam, quia nemo tenetur obedire praecepto superioris antequam ei imponatur; 2.° neque contra justitiam commutativam, quia mere negative se habet. Potest tamen peccare contra proximi charitatem vel etiam contra justitiam legalem, ut supra, *n.* 34, dictum est.

Resp. ad 2.um Peccat graviter contra justitiam legalem, et contra obedientiam judici debitam in re gravi et ad societatem necessariam (Cfr. *Ball.-P.*, *vol.* 4, *nn.* 615, 616); sed *probabilius* non peccat contra justitiam commutativam, quia citatio illa non imponit obligationem strictae justitiae, sed tantum obedientiae. *S. Alph.*, *n.* 270; *Vogler*, *n.* 337; *Billuart*, *Lessius*.

Quaer. 9.° *An teneatur* ad restitutionem *testis qui, legitime interrogatus, celet veritatem, non tamen falsum dicat?*

Resp. Neg., *probabiliter*. Ratio est, quia testis tunc mere negative se habet, nec tenetur veritatem deponere, nisi ex praecepto judicis; et proinde, eam tunc celando, contra solam obedientiam judici debitam, aut etiam contra religionem ob juramentum de veritate dicenda praestitum peccat. *S. Alph.*, *ibid.*; *Lugo*, *Lessius*. — V. **Casus**, *n.* 17 *seq.*

CAPUT VII

DE PERITIS

39. — In judiciis sive civilibus seu contentiosis sive criminalibus, tam in foro ecclesiastico quam in saeculari, periti adhiberi solent sive ex mandato judicis sive ex praescripto ipsius juris.

Periti, vel periti artis, dicuntur homines qui, propter singularem qua pollent rei cognitionem, in judiciis adhibentur ut testimonium ferant de facto quodam dubio vel controverso vel de sincera alicujus rei natura (*Wernz*, 5, *n.* 624), v. gr. an haec scripta exarata sint manu ipsius cui imputantur; an haec medicina sit talis qualis a medico praescripta fuit, etc.

40. — I. Quae de testibus dicta sunt generatim his specialibus testibus sunt applicanda, habita ratione legum pro ipsis latarum (1).

II. Qui a munere testis excluduntur can. 1757 (vide *n.* 36, *q.* 3-5), nec ad officium peritorum assumi possunt (*can.* 1795, § 2).

III. Quandoque munus ipsorum muneri judicis accedit, v. gr. quando res damna illata, etc., a peritis taxari debent; aut judex consilium periti sequi debeat. Quibus in casibus de ipsis peritis sicut de judice, servatis servandis, judicandum est.

IV. Peritus, si intra tempus sibi praefixum judicis mandato non obediat, aut sine justa causa exsecutionem defugiat, tenetur ad damna, si quae oriantur, reparanda (*can.* 1798).

V. Periti votum suum proferre possunt sive in scriptis sive oretenus coram judice. Debent indicare perspicue qua via et ratione processerint in explendo munere sibi demandato, et quibus potissimum argumentis sententia ab ipsis prolata nitatur (*can.* 1801, § 3).

De peritis in jure **hisp.** confer *Cod. process. judic., a.* 610 *seq.* Fere cohaeret cum Codice canonico.

CAPUT VIII

DE OBLIGATIONIBUS MEDICORUM, CHIRURGORUM, ET PHARMACOPOLARUM

41. Quaesita.— QUAER. 1.° *Quasnam qualitates medici habere debent?*

Resp. Tenentur sub gravi 1.° habere *scientiam* et *peritiam* sufficientem; 2.° adhibere *diligentiam* proportionatam gravitati rei, quae ipsorum curae committitur.

Si autem in his deficiant, tenentur de omnibus damnis quae inde sequuntur.

Hinc peccat graviter medicus, 1.° si absque sufficienti capacitate gravem morbum curare aggrediatur, nisi alius peritior medicus desit. 2.° Si incurrente gravi et insolito morbo, specialem operam non impendat. 3.° Si medicamenta inexplorata, explorandi gratia adhibeat. 3.° Si non bene perspecta morbi natura, temere praescribat remedia periculosa, praesertim cum discrimine vitae vel gravis laesionis. 4.° Si, agnito aegroti periculo, opportune non adsit, die noctuque eum invisendo, si opus sit, et omnia media

(1) Ubi lex non determinat numerum peritorum, judex statuere debet an unus vel plures sint adhibendi (*can.* 1793, § 3).

apta morbum propellendum non adhibeat. 5.° Si medicos alios advocari non permittat, ubi oporteret, vel si, alios consulendi causa convocans, ad amicitiam potius quam ad peritiam attendat, aut si contra suam conscientiam eorum consiliis adhaereat.

Insuper operam suam *ex charitate* gratuito praestare debent pauperibus, qui in necessitate versantur, ut supra, *n.* 18, de advocatis dictum est. A fortiori et *ex justitia* si ad id stipendium a communitate recipiant. Non tamen eis, etiam in hoc casu, interdicitur quaelibet munerum *sponte* omnino oblatorum receptio.

Quoad infirmos quorum curam susceperunt ex contractu aut quasi contractu, quia stipendio conducti sunt, tenentur ex justitia eorum curam debita cum diligentia suscipere.

42. — Quaer. 2.° *In curandis infirmis quasnam regulas servare debent?*

Resp. 1.° Tenentur sequi *opiniones* medicorum *securas* et *tutas*, omissis probabilibus, saltem ordinarie, quia periculum aegroti ex probabilitate removeri non potest.

2.° Quando *certum* est aliquod pharmacum infirmis profuturum esse, tenentur illud adhibere, omisso dubio; si autem remedium *certum* desit, *probabilius* praeferre debent.

3.° Quando *nulla* apparet *spes de sanitate* infirmi, nec adest remedium nisi *positive* dubium, seu quod *probabiliter* est profuturum, quamvis etiam *prudenter* timeatur quod *sit nociturum*, illud adhibendum videtur. *S. Alph.*, *n.* 291.

Quaer. 3.° *Ad quid teneatur medicus quoad expensas?*

Resp. Cavere debet eas quae sint inutiles. Hinc graviter peccat: 1.° si alios medicos advocet sine necessitate, consulendi praetextu; 2.° si curationem protrahat lucri causa, visitationes inutiliter multiplicet, ubi pro singulis salarium exigitur, vel si pretium nimium exigat; 3.° si ad favendum pharmacopolis, pharmaca superflua praescribat. *S. Alph.*, *n.* 291, et *lib.* 3, *n.* 182.

N. B. — **Pharmacopolae**, si pauca excipias, peccant fere ut medici in casibus modo expositis, praesertim vero pharmaca vetusta adhibendo, inutilia vendendo, puellis gravidis ad fetum ejiciendum media subministrando, mandata medici non fideliter exsequendo, v. gr. unum medicamentum pro alio porrigendo, etc. *S. Alph.*, *ibid.*

43. — Quaer. 4.° *Ad quid specialiter teneatur medicus quoad animam aegrotantis, cujus curam suscepit?*

Resp. Tenetur obligatione, gravi ex genere suo, **monere infirmum**, sive *per se* sive *per alium*, de gravi periculo in quo versatur, ut sacramenta suscipere possit, et res suas temporales componere. Ratio est, quia ex non monitione gravissima damna et irreparabilia oriri possunt. Ex charitate autem tenemur per se sub gravi ea a proximo removere, si id possumus sine gravi et proportionato incommodo.

Monitionem facere debet ipse *per se*, si alii non sint qui possint et velint monere, aut si aliis quam medico infirmus non crederet. Quandoque satis erit si medicus moneat propinquos vel amicos vel confessarium. Obligatio gravis non erit, *a*) si adest in monitione grave incommodum, et *b*) moraliter certum sit aut infirmum esse in statu gratiae et res suas temporales jam compositas habere, aut ita esse obfirmatum in malo, ut sacramenta respueret. — Caveat autem medicus, ne diutius monitionem differri patiatur. Non enim protrahere debet, usquedum sit mortis periculum; sed ad hoc officium tenetur, quando advertit periculum graviter imminere. Si hunc morem servarent medici, non adeo aegroti admonitionem reformidarent; nec ad confessionis mentionem terrore corriperentur. Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 566; C. **Manil.**, *n.* 670.

44. Quaer. 5.° *An peccet* graviter *medicus, qui tempore pestis aegrotos deserit, ne luem contrahat?*

Resp. Affirm., per se, nisi sint alii medici, qui opem sint aegrotis praestituri: et quidem peccabit contra *justitiam* si medicus stipendio per contractum adhuc vigentem fuerit conductus. Secus teneretur tantum ex *charitate*, et juxta regulas traditas *vol.* 1, *n.* 304. Ratio est, quia medici ex officio ad bonum commune societatis constituuntur: unde in communi periculo non sibi, sed societati consulere debent; privatum enim incommodum publico bono cedere debet. *Ita omnes theologi.*

Quaer. 6.° *An medicus remedia dubiae efficaciae applicare possit, ubi de infirmo desperatur?*

Resp. 1.° Cum omni infirmo, etiam non desperato adhibendum est remedium *probabiliter* (aut etiam *dubie*) profuturum, et certo non nociturum, si aliud *certius* non habeatur. Ratio est, quia meliori modo, quo fieri potest, infirmo providendum est; tunc vero absque ullo damni periculo ipsi succurritur.

Resp. 2.° **Nulli infirmo**, *etiam desperato*, applicari potest remedium, de quo *negative* dubitatur utrum sit salutare, an vero noxium, et quamvis intendat ut semel explorata remedii virtute hoc aliis infirmis sit salutare. Ratio est, quia omnino illicitum est experimentum cum alienae vitae discrimine quaerere: *nec enim sunt facienda mala ut eveniant bona.* Quod si haec medicus faciat, quamvis in nosocomiis pauperum aut infantium, facile contra justitiam peccabit et ad restitutionem tenebitur (1). Excipe casum in quo leve tantum damnum timeatur et adsit consensus infirmi.

---

(1) Pluries medicos, praesertim saeculo elapso et nostro, usos fuisse hujusmodi experimentis cum gravi nocumento sanitatis aut etiam vitae infirmorum, frequenter sine horum consensu, imo etiam in teneris infantibus nos docet Dr. *Blanc*, apud eph. *Las Ciencias Médicas*, *vol.* 20, *pag.* 122 *seq.* Idque quandoque

Resp. 3.° **Nulli infirmo**, *nisi de ejus salute desperetur*, praebendum est remedium de quo *positive* dubitatur sitne profuturum an nociturum, sed exspectandum ut natura, Deo auxiliante, seipsam sublevet. *Ita S. Antoninus*, cujus haec sunt verba, *p.* 3, *tit.* 7, *c.* 2: *Si dubitat* (medicus) *de medicina, an debeat obesse aut prodesse, male facit dando, quia in dubio potius debet dimittere infirmum in manu Creatoris.* Cfr. *S. Alph., lib.* 1, *n.* 46, qui admittit liceitatem pro casu aegri desperati, quia conformius est prudentiae et voluntati infirmi (praesertim si ipse expresse in hoc consentiat) applicare illi remedium dubium, quam illud omittere cum certitudine mortis.

45. — Quaer. 7.° *An medico liceat adhibere* **morphium**, *praesertim injectiones subcutaneas ope siphunculi, ad dolores infirmorum leniendos?*

Resp. Neg., nisi in *gravioribus* doloribus sedandis, cum debita moderatione (1), nec ipsi infirmo usus siphunculi permitti debet. Ratio est, quia *nimius* hujus remedii usus est res sanitati satis periculosa, et aliunde infirmi postquam ipsum fuerint experti facile ejus desiderio abripiuntur.

Existimat *Dr. Blanc* (in cit. epist. ad *P. Ferreres*), licere etiam usum morphii in sedandis *extraordinariis* dilatationis et expulsionis partus doloribus, necnon in contractionibus convulsivis, quae, dum matri nullam requiem permittunt, proli periculum suffocationis creant, itemque in aliis extraordinariis partus adjunctis, quorum judicium medico est relinquendum: in *ordinariis* autem partus doloribus nec adhiberi morphium solet, nec videtur ejus usus periculo carere.

An vero in sedandis hujusmodi *ordinarii* partus doloribus adhiberi possit chlorophormium, negat *Capellmann*, Medicina Pastoralis, *pag.* 38, cui adhaerent *Aertnys*, *l.* 1, *n.* 254, *q.* 4.°, edit. 6.ª (2), et *Surbled*, La vie sexuelle, *lib.* 4, *cap.* 16, propter periculum morbi,

---

fecerunt sine ulla probabili nec possibili utilitate ipsius infirmi, sed cum fere certo magno ejus damno, tantum ad experiendum an lues venerea aut cancer hoc vel alio modo propagari contingat. Nec liberatur medicus a gravissimo peccato, quamvis de vita infirmi desperetur eo quod morbus quo afficitur insanabilis habeatur.

Maxima committitur injustitia in hisce casibus, quia infirmus fidenter se tradit medico ex quasi contractu ut hic ab eo auferat infirmitatem meliori ac securiori modo; hic vero suo officio abutitur impune, et non modo non curat pro viribus sanare infirmum, sed novum ei morbum sciens volens superaddit. Quod maxime est contra bonum societatis et contra medicam professionem, a qua retraherentur homines si haec facere medico liceret.

(1) Ad summum adhiberi debent 12 centigrammata in die; imo cessandum ab omni injectione statim ac appareat aliquod signum *morphismi*: scilicet, nausea cibi, vomitus, insomnia, indigestio, diarrhoea vehemens, palpitationes, etc. Ita *Alberti*, Theol. past., part. alt., *n.* 77.

(2) Hanc quaestionem *Aertnys* in septima editione omittit.

tum matris tum prolis. Alii negant hujusmodi periculum adesse, vel illud dicunt satis remotum, ideoque talem usum etiam in hoc casu licitum pronuntiant. *Génicot, n.* 20.

46. — Quaer. 8.° *Quid veniat inter medicos nomine dichotomiae?*

Resp. Hoc nomine designari solet praxis a quibusdam praesertim chirurgis (et specialistis) nuper inducta tribuendi partem aliquam (v. gr. quartam vel quintam) honorariorum a cliente acceptorum, medico qui ipsum clientem eis remisit. Cfr. *Surbled,* L'Honneur médical, *pag.* 75 *seq.* Idem aliquando faciunt medici qui balneis praepositi sunt, pharmacopolae, etc.

Et quum hujusmodi honoraria in chirurgicis operationibus sat magna esse soleant, hinc pro uno cliente remisso aliquando centum, biscentum, aut etiam plures, francos vel pesetas accipiunt.

Quaer. 9.° *An et quatenus licita sit hujusmodi dichotomia?*

Resp. 1.° Certum est non licere medico qui clientem ad alium remisit *exigere* sive a cliente sive ab alio medico vel chirurgo, aliquid ultra id quod ei cliens debet dare pro consultatione vel visitatione; secus ad restitutionem tenetur. Etenim remittere clientem ad alium, quando ipse ei subvenire non potest, est pars ipsius officii, posita consultatione aut visitatione.

Resp. 2.° Certum pariter est, et corollarium praecedentis responsionis, chirurgum vel specialistam nihil posse exigere a cliente sibi ab alio medico remisso, ultra id quod legitime exigere posset, si cliens directe (i. e. sine interventu alterius medici) ad ipsum recurreret. Secus ad restitutionem pro excessu teneretur.

Resp. 3.° Etiam ad restitutionem teneretur medicus qui spe praemii adlectus, clientem ad chirurgum vel specialistam (vel ad balnea) remitteret, absque necessitate vel utilitate expensis faciendis ac molestiis subeundis proportionata. Esset enim causa injusta damni ipsius clientis.

Idem, proportione servata, dicendum est, si ad imperitum aut longe minus peritum remitteret, aut ad eum qui graviora prae aliis honoraria exigere solet.

Resp. 4.° Devitatis omnibus quae in tribus prioribus responsionibus reprobata sunt; si chirurgus aut specialista aliquid liberaliter, in signum gratitudinis dare vult medico qui clientem ei remisit, *non est contra justitiam,* ideoque nec pro dante nec pro accipiente adest onus restitutionis.

Medicus *Surbled,* l. c., etiam in hoc casu dicit hanc praxim esse minus honestam, parumque medico dignam; et certe negari nequit semper aliquod periculum adesse ne quis incidat in vitia de quibus diximus in tribus prioribus responsionibus. Hoc tamen periculum non semper veniale peccatum excedet. Cfr. dicta de judice, *n.* 4. V. **Casus**, *n.* 28 *a, seq.*

47. — Quaer. 10. *An liceat medico* (v. gr. petente familia defuncti) *punctionem cordis peragere aut arteriam aperire ei qui mortuus videtur*, v. gr. *ne forte mors sit tantum apparens et ille reviviscat cum horrore in sepulcro?*

Resp. 1.° Hac intentione non licet nec tales operationes exigere nec multo minus eas peragere, quia esset *directe intendere* mortem hominis.

Resp. 2.° *Per se*, seu absque prava intentione, licet tales operationes peragere in homine qui *certo* jam mortuus *realiter* est, sicut licet corpus anatomice totum discindere aut sub terra sepelire, ubi certo morietur, si casu jam mortuus non esset. Igitur si *certo* constat jam de *morte reali*, poterit medicus dicere familiae se peragere illas operationes quia certissimus jam est de morte reali, secus non peracturus; idque facere ut eos ab inani timore liberet. — **V. Casus**, *n.* 28 *d*, *seq.*

Resolves: — Non licet medico: 1.° procurare abortum, nec media illum procurandi proponere, cum de re intrinsece mala agatur, juxta dicta *vol.* 1, *n.* 501 *seq.*; 2.° nec craniotomiam peragere, ob eamdem rationem; 3.° nec remedia sterilitatis applicare vel consulere, quia esset onanismus (vide infra, ubi de onanismo); 4.° nec tangere aut videre genitalia feminae absque necessitate aut evidenti utilitate, nec consilium dare contra castitatem; 5.° nec mortem accelerare ut infirmus a gravissimis doloribus liberetur: esset enim homicidium committere.

CAPUT IX

DE OBLIGATIONIBUS CUSTODUM

48. — Custodes ii sunt, qui custodiae silvarum, agrorum, etc., a principe vel a communitate, vel a domino privato praeficiuntur. Praeter peccatum quod negligenter custodiendo committunt contra juramentum, peccant contra justitiam commutativam erga damnificatos; et in damnificantium defectum tenentur de damnis culpabiliter non impeditis praesertim in sequentibus casibus:

1.° Si eos, qui delinquunt in materia gravi non deferant intra tempus determinatum. *Probabilius* tamen tenentur tantum ratione damni, non vero mulctae. 2.° Si delationem debite factam postea coram judice non sustineant; si munera accipiant ad non deferendum. 3.° Si innocentes deferant ex odio, vindicta, etc.; aut si denuntient pro damnificatione mere casuali. *S. Alph.*, *n.* 237, et Hom. apost., *n.* 73.

49. — QUAER. *An custodes semper teneantur delinquentes denuntiare?*

Resp. Tenentur denuntiare, quoties damnum notabile est, nisi delinquentes sponte se offerant ad illud secreto compensandum. Possunt autem aliquando mitius agere cum damnificatoribus, si damna, v. gr. sint minoris momenti, nec sint saepius repetita; si prudenter praesumi possit, nolle dominum ut delinquens deferatur; si delinquens sit valde pauper nec solitus sit delinquere, etc.; sed caveant sedulo custodes, ne in his plus aequo indulgeant.

CAPUT X

DE STATU ARTIFICUM ET OPIFICUM

50. — Artifices et opifices sedulo a confessario examinandi sunt; plerumque enim tacent in confessione injustitias et peccata suae conditionis propria.

I. In genere injusti sunt opera sua vendendo, aut locando injusto pretio; occultos operum defectus non manifestando, juxta dicta de venditione; negligentia culpabili tempus terendo; alios operarios a labore avertendo; opus male exsequendo sive nimia praecipitatione sive rerum necessariarum omissione, etc.

II. In particulari autem praecipue injusti sunt:

1.° Aurifabri et argentarii, qui aurum et argentum adulterant, inter vacua plumbum infundunt, adamantes aut infra justum etiam infimum valorem ab ignorantibus emunt, aut confictos seu artefactos quasi naturales vendunt.

2.° Pannifices et lanifices, qui lanam minoris pretii bonae immiscent, tantique divendunt, quasi si tota materia foret ejusdem qualitatis; qui initium et finem voluminis panni ex lana multo meliori texunt; qui fucatis coloribus utuntur; qui decepti pannos emendo, alios pariter vendendo decipiunt.

3.° Molitores, qui grana immutant, aut eis res extraneas nullius fere valoris immiscent, uti fabas, ad augendum pondus et massam; qui pro salario detinent aliquid de frumento vel farina ultra praxim timoratorum.

4.° Pistores, qui male coquunt; qui farinae triticeae aliam ex siligine, hordeo, fabis, etc., malitiose immiscent; qui pondus fraudulenter imminuunt.

5.° Laniones, qui corruptas carnes vendunt, aut deteriorem qualitatem pro meliore tradunt.

6.° Sartores et sutores, qui male secant; qui panno aut corio corrupto vel adusto utuntur; qui partem panni sibi traditi retinent, fingendo se totum in opere conficiendo adhibuisse.

7.° Opifices petasorum (*sombrereros*), qui petasos rursus stipatos aut tinctos pro novis, aut quasi a longiori tempore in officina exstantes vendunt.

8.° Typographi, qui exemplaria excudunt in majori numero quam conventum est, et sibi ea retinent; qui adulterinas editiones contra jus habentis privilegium faciunt; qui emendatores habent imperitos; qui papyrum non adhibent ejusdem qualitatis ac in programmate promiserunt, etc... — Vide *S. Alph., n.* 292. Cfr. *Vicent,* Cooperatismo católico, *pag.* 88 *seq.*

PARS SECUNDA

DE STATU CLERICORUM

Qui divinis ministeriis per primam saltem tonsuram mancipati sunt, *clerici* dicuntur (*can.* 108, § 1).

Agendum: 1.° de obligationibus communibus clericorum; 2.° de quorumdam obligationibus peculiaribus.

CAPUT I

DE OBLIGATIONIBUS COMMUNIBUS CLERICORUM TUM POSITIVIS TUM NEGATIVIS

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONIBUS POSITIVIS CLERICORUM

Clerici praecipue obligantur: 1.° ad vitae sanctitatem, 2.° ad caelibatum, 3.° ad habitum ecclesiasticum et tonsuram, 4.° ad horas canonicas.

§ I. *De vitae sanctitate.*

51.—Clerici debent sanctiorem prae laicis vitam interiorem et exteriorem ducere, eisque virtute et recte factis in exemplum excellere (*can.* 124).

Id eruitur 1.° *Ex natura status clericalis: a) Quia clericorum ministerium est sanctissimum,* cum semper sive proxime sive remote applicentur ad res sacras, ad sacramenta fidelibus conferenda, ad laudes divinas solemniter nomine Ecclesiae persolvendas, ad christianum populum de via salutis aeternae edocendum, necnon ad sacrosanctum Missae sacrificium celebrandum. *b)* Quia *debent* esse, teste Evangelio, *sal terrae et lux mundi.* Porro tales non possunt esse, nisi insigni et praeclara morum sanctitate praefulgeant. *c)* Imo *vestes,* quibus induitur clericus, clamant ipsum sanctitatem profiteri debere. Hinc ait *S Hieronymus,* epistola 58: *Clamat vestis, clamat status, clamat professio animi sanctitatem.*

2.° *Ex Scriptura.* Sic de sacerdotibus antiquae legis agebat Dominus, Levit., XXI, 6: *Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen ejus; incensum enim Domini et panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt.* Item apud Is., LII, 11, dicitur: *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Porro si tanta vitae sanctitas requirebatur in sacerdotibus, qui boves et oves, aliaque animalia Deo offerebant, quid requirendum erit in iis, qui ipsum divinum Agnum sacrificant? Et si tanta mundities requirebatur in iis, qui vasa Domini ferebant, quaenam animi puritas requirenda est in iis, qui in manibus Dominum ipsum portant? Lege etiam S. Paulum, *ad Titum, Timotheum,* etc.

3.° *Ex Patribus.* Sic *S. Chrysostomus,* hom. 10, in I epist. ad Timoth.: *Sacerdos debet vitam habere immaculatam, ut omnes in illum, veluti in aliquod exemplum excellens, intueantur: idcirco enim nos elegit Deus, ut simus quasi luminaria et magistri ceterorum, ac veluti angeli versemur in terris.* S. Thomas docet sanctitatem majorem in sacerdote requiri quam in simplici religioso, inquiens, 2, 2, *q.* 184, *art.* 8: *Per sacrum Ordinem aliquis deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in ministerio altaris; ideo ad hoc requiritur major sanctitas interior, quam requirit etiam status religionis.* Et supp., *q.* 35, *art.* 4: *Ad idoneam exsecutionem ordinum, non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens, ut sicut illi, qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis.*

4.° *Ex Conciliis.* Innumera habentur in jure canonico de sanctitate clericorum, quae etiam conciliis permultis confirmantur. Sufficiat autem referre id quod habet *Concilium Trid.* solemni decreto *sess.* 22, *c.* 1, de reformat.: *Sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nil nisi grave, moderatum, ac religione plenum prae se ferant.*

52. — Ad hanc sanctiorem vitam promovendam curare debent locorum Ordinarii: 1.° Ut omnes sacerdotes saeculares, *tertio* saltem quoque *anno*, spiritualibus **exercitiis** per tempus a proprio Ordinario determinandum, in pia aliqua religiosave domo ab eo designanda vacent; neque ab eis quisquam eximatur nisi in casu particulari, justa de causa ac de expressa ejusdem Ordinarii licentia (*can.* 126). — 2.° Ut clerici omnes *poenitentiae sacramento* frequenter conscientiae maculas eluant (*can.* 125, 1.°). — 3.° Ut quotidie *a*) *orationi mentali* per aliquod tempus incumbant; *b*) visitent Sanctissimum Sacramentum; *c*) Rosarium recitent, *d*) et conscientiam suam examinent (*can.* 125, 2.°).

§ II. *De caelibatu.*

53. — I. Clerici *in majoribus ordinibus* constituti a nuptiis arcentur et servandae castitatis obligatione ita tenentur, ut contra eamdem peccantes sacrilegii quoque rei sint (*can.* 132, § 1) (1).

II. Clerici *minores* possunt quidem nuptias inire, sed, nisi matrimonium fuerit nullum *vi* aut *metu* eisdem incusso, ipso jure e statu clericali (2) decidunt (*can.* 132, § 2). Cfr. etiam Decr. *Gratiani, c.* 1, *d.* 28, ubi *S. Gregorius* sic praescripsit: *Nullum subdiaconum facere praesumant episcopi, nisi qui victurum caste promiserit, quia nullus ad ministerium altaris accedere debet, nisi hujus castitas ante susceptum ministerium fuerit probata.* — Item *Conc. Trid., sess.* 24, *c.* 9, ubi sic definitum est: *Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse ma-*

(1) Excipe si metu gravi coacti ordinem sacrum receperint, nec postea libere ordinationem ratam habuerint (*can.* 214, § 1). Cfr. *Ferreres,* Instit. canonic., *n.* 378.

(2) Cfr. *can.* 211 *seq.*, et *Ferreres,* l. c., *nn.* 377, 378.

trimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto, anathema sit.

54. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An obligatio caelibatus sit de jure divino?*

Resp. Neg., cum sententia communi, contra *aliquos;* sed est ex mera institutione ecclesiastica, scilicet ex vi praecepti Ecclesiae, vel etiam ex voto sacris ordinibus adnexo. Ratio est, quia caelibatus tantum ex praecepto Ecclesiae vel Apostolorum fuit introductus. Patet insuper ex *Conc. Trid.* supra relato, ubi dicitur: *Non obstante lege ecclesiastica.* Ergo, etc. *Ita communiter theologi. S. Alph.*, De Ordine, *lib.* 6, *n.* 807. — Potest igitur Ecclesia ab illa obligatione dispensare. Sed nunquam dispensat cum constitutis in sacris, ut matrimonii vinculo adstringi queant, nisi ea lege ut ab officiis clericalibus omnino arceantur. Sic *Pius VII* convalidavit sacrilega matrimonia nonnullorum sacerdotum, qui tempore perturbationis gallicae nuptias inierant.

55. — QUAER. 2.° *An obligatio caelibatus* in Ecclesia latina *oriatur ex mero Ecclesiae praecepto, vel etiam ex voto quod in ipsa ordinatione emittitur?*

Resp. Communior et certa sententia tenet, hanc obligationem oriri ex praecepto Ecclesiae et simul ex voto emittendo etiam vi ejusdem praecepti. *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 235 *seq.; Rossset, n.* 1648 *seq.*; *Wernz, vol.* 4, *n.* 393; *S. Bonav.*, In IV, *dist.* 37, *art.* 1, *q.* 2, θ; *Suárez*, De relig., *tr.* 7, *lib.* 9, *cap.* 17. Et sane nisi eam etiam ex voto repetas, probabile foret, clericum non esse reum sacrilegii in peccatis internis contra castitatem (cum probabile sit Ecclesiam actus internos directe praecipere non posse: cfr. *vol.* 1, *n.* 156), quod est contra omnium sententiam.

Quidam probabile putaverunt obligationem esse ex sola lege ecclesiastica, quae tamen opinio originem habet, ut videtur, ex doctrina quorumdam veterum perperam intellecta. Adducunt enim in suum patrocinium eos qui non disputant utrum obligatio castitatis oriatur ex mero Ecclesiae praecepto an etiam ex voto; sed supponunt oriri etiam ex voto, et disputant utrum tale votum *dirimat* matrimonium jure ecclesiastico, an divino; aut in controversiam vocant utrum hujusmodi votum *adnexum* sit sacris ordinibus jure divino an humano, ut late probat *Ball.-P.*, l. c.

56. — QUAER. 3.° *An obligatio caelibatus sit universalis in Ecclesia?*

Resp. Datur aliqua exceptio ex tolerantia Ecclesiae apud orientales. In orientali enim Ecclesia sacerdotes quidem numquam matrimonium inire (nec *licite* nec, saltem probabilius, *valide*) possunt post ordinationem sacerdotalem, vel etiam post diaconatum (aut post subdiaconatum in plerisque ritibus); sed conjugati ante diaconatum (vel ante subdiaconatum, juxta diversos ritus) possunt ad ordines ulteriores provehi, et nihilominus cum uxoribus conver-

sari. Excipiuntur *Episcopi*, qui omnes perfectam castitatem constanter servare debent. Apud orientales sunt ritus in quibus subdiaconatus inter sacros ordines non adnumeratur. Hinc clericis non conjugatis in ordinatione diaconatus (vel subdiaconatus, pro rituum diversitate) praeceptum castitatis imponitur, imo etiam conjugatis imponitur quoad ulteriores nuptias. Cfr. infra, ubi de impedimento voti et Ordinis. (Quonam tempore subdiaconatus in Ecclesia latina ordinibus sacris fuerit adnumeratus, dicitur infra, ubi de natura Ordinis). *Wernz, vol.* 4, *n.* 394.

N. B. Obligatio caelibatus eo modo quo viget inter orientales, repetenda videtur ex *solo* Ecclesiae *praecepto*, non autem ex voto. Cfr. *S. Thom.*, Suppl., *q.* 53, *art.* 3, 0; *S. Bonav.*, l. c.; *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 4, *n.* 294, et *vol.* 2, *art.* 201, *schol.*

Quaer. 4.° *An teneretur ad castitatem, qui ad sacros ordines accedens expresse nollet castitatem vovere?*

Resp. Hic teneretur nihilominus ad castitatem, sin minus ex voto, quum nemo invitus voto ligari queat, sed certe ex praecepto Ecclesiae, quae ex motivo religionis eum ad castitatem, deficiente voto, adstringeret. — Unde si peccaret contra castitatem, sacrilegium committeret, cum praeceptum ex motivo religionis sit impositum. *Ita communiter* cum *S. Alph., lib.* 6, *n.* 809. — Probabile tamen est non esse in hoc homine sacrilegium violationem castitatis per actus *mere internos*, quum non teneatur ad castitatem nisi ex praecepto Ecclesiae, et *probabile* sit Ecclesiam actus mere internos directe praecipere non posse.

Hic nihilominus teneretur ad votum castitatis emittendum si dum sacros ordines suscepit hanc obligationem cognoscebat; et quamvis eam forte ignoraret, adhuc Ecclesia posset eum «adigere vel ut a sacro ministerio abstineat, vel castitatem , et quidem votum emittendo, servet». *S. Alph., lib.* 3, *n.* 200.

57. — Quaer. 5.° *An conjugatus, vivente uxore, sacros ordines suscipere valeat?*

Resp. Neg. Etenim in can. 987 inter habentes impedimenta ad ordines recensentur «viri uxorem habentes».

§ III. *De gestatione habitus et tonsurae.*

58. — *Clerici* omnes obligantur ad ferendam vestem et tonsuram clericalem. Constat ex Codice, ubi statuitur: «*Omnes clerici a*) decentem *habitum ecclesiasticum* juxta legitimas locorum consuetudines et Ordinarii loci praescripta (1), deferant, *b*) *tonsuram* seu

(1) Proprium et nativum Ordinarii jus est intra limites a sacra Tridentina Synodo statutos, constabilire modum et formam clericalis vestitus pro sua cujusque dioecesi. Servandus tamen est usus qui actu in loco viget; cum vero mores

coronam clericalem, nisi recepti populorum mores aliter ferant, gestent, *c*) et capillorum simplicem cultum adhibeant» (*can.* 136, § 1). Ratio apparet ex *Conc. Trid., sess.* 14, *cap.* 6, *de reform.*, ubi dicitur: *Quia vero etsi habitus non facit monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant.*

Habitus autem clericalis varius est pro variis regionibus. Standum est igitur tum consuetudini, tum particularibus locorum statutis ut dicitur hic in nota.

Talaris vestis SALTEM in functionibus *sacris* et *publicis* requiritur, at extra illas functiones domi, vel in deambulationibus et itineribus vestis quaedam brevior» (clericalis tamen) «pro diversitate regionum usitata permittitur. *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 2, *n.* 177; *Sanguineti*, Jur. eccl. inst., *n.* 190; *Santi-Leitner*, *lib.* 3, *tit.* 1, *nn.* 29-31; *Génicot*, 2, *n.* 32.

Concilium tamen *Burgense, part.* II, *tit.* XXIII, *n.* 1, praescribit: «Constituimus itaque, ut omnes nostrae ditionis clerici *vestem talarem nigri coloris induant, etiam dum itineri sese committunt.* Qui, ab Episcopo moniti, habitum non deferunt, per suspensionem ab ordinibus, officio et beneficio, ac fructibus, et proventibus ipsorum beneficiorum, necnon, si, semel correpti, denuo in hoc deliquerint, per privationem officiorum et beneficiorum coërceri possunt et debent..» Ita etiam Conc. Prov. *Caesaraug., tit.* VI, *c.* 2; Syn. *Aurien., const.* 166.

59. Quaesita. — QUAER. 1.° *An peccent graviter clerici sive in majoribus sive in minoribus non deferentes* habitum ecclesiasticum?

Resp. Affirm., per se, nisi adsit justa ratio, vel excuset materiae levitas, seu temporis exiguitas. Ita *S. Alph., lib.* 6, *n.* 825; *Benedictus XIV*, De synod. dioecesana, *l.* 11, *c.* 8; *Ferraris*, v. Clericus. Et quamvis hi auctores loquantur de clericis *in sacris*, nunc ex Codice (*can.* 136, § 1) eadem obligatio *omnibus* clericis est imposita. Haec gravitas apparet etiam ex gravitate poenae; nam ordinati *in sacris* si habitum ecclesiasticum et tonsuram non deferant, graviter moneri debent, et si non resumant habitum post

---

temporum decursu novisque supervenientibus adjunctis, mutationibus obnoxii evadere possint, expedit ut etiam vestis, quaecumque demum sit, novis aptetur moribus et conformetur, dummodo semper ecclesiastica: quod Ordinarius facere poterit, requisito Capituli vel consultorum dioecesanorum voto.

Si clericus a propria dioecesi in aliam migrare contingat, poterit ibi vestem dioecesis suae retinere, usque dum domicilium vel quasi-domicilium ibidem non ineat. Poterit etiam se conformare usibus loci ad quem transmigrat, quin ab Ordinario suo hac una de causa reprehendi vel puniri valeat. Haec omnia quamvis pro regione canadiensi dicta sint, ubique applicari poterunt. Cfr. S. C. Consist. 31 mart. 1916 (*Acta*, VIII, *pag.* 148-150).

mensem a monitione, ab ordinibus susceptis suspendi debent (*can.* 2379). Ex can. autem 136, § 3, «Clerici *minores* qui propria auctoritate sine legitima causa habitum ecclesiasticum et tonsuram dimiserint, nec, ab Ordinario moniti, sese *intra mensem* emendaverint, ipso jure e statu clericali decidunt.» Praeterea tam qui sint in *minoribus* quam in *majoribus* amittunt ipso facto omnia officia, si moniti ab Ordinario non resumant habitum intra mensem (*can.* 188, 7.°).

Admittunt autem communiter, esse veniale semel tantum aut iterum habitum relinquere. Quantum autem temporis spatium requiratur ad peccatum mortale, non in genere, sed ex solis circumstantiis potest determinari.

Potest autem habitus clericalis totaliter relinqui ex gravi causa, v. gr. si immineat persecutio, vel si per loca haereticorum, infidelium, vel impiorum hominum, sit transeundum, etc.

60. — Quaer. 2.° *An peccent graviter clerici non deferentes* tonsuram *seu coronam?*

Resp. Neg., nisi omittant deferre tonsuram per tempus notabile, quale non est tempus unius vel alterius mensis. — An vero sit grave tonsuram non deferre per annum integrum, non liquet. *Communius* affirmant theologi; sed non clare probatur. Vide *S. Alph.*, *lib.* 6, De Ordine, *n.* 820. — Imo plures intelligunt delationem tonsurae seu coronae non praescribi *sub gravi*, modo coma a clericis non nutriatur, sed brevis ac modeste praecisa deferatur. *Ball.-P.*, *vol.* 4, *n.* 445; *Génicot*, *n.* 34, V. Et quidem facile nostris temporibus adesse poterit causa omnino excusans a deferenda tonsura, quum imminenti periculo deponi statim non possit. Cfr. *S. Alph.*, *n.* 826.

§ IV. *De recitatione horarum canonicarum seu divini officii.*

61. — Horae canonicae dicuntur collectio orationum, psalmorum et lectionum a personis ad id deputatis, certis horis, singulis diebus recitandarum. Hinc horae etiam dicuntur: 1.° *officium divinum*, quod in honorem Dei recitatur; 2.° *officium ecclesiasticum*, quod nomine Ecclesiae persolvitur; 3.° *officium canonicum*, quod juxta canonum regulas recitandum est; 4.° *breviarium*, quod officium illud est compendium veteris et novi Testamenti, necnon sententiarum Patrum et vitae sanctorum. Cfr. *Ferreres*, El Breviario y las nuevas rúbricas, *vol.* 1, *n.* 133 *seq.*

Origo divini officii, quoad substantiam, ab ipsis Apostolorum temporibus videtur repetenda, ut colligitur ex variis locis Act. apost., ex testimoniis Patrum et ex variis documentis. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 77 *seq.*

Decursu temporum varia fuit forma et quantitas breviarii. Cfr. *Ferreres*, l. c.

Conc. Trid., sess. 25, *ad calcem*, novam reformationem breviarii romani fieri mandavit (Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 179 *seq.*). S. Pius V illud correxit, additionibus nonnullis auxit, atque bulla *Quod a nobis*, die 9 julii 1568, omnia alia breviaria, quae ab institutione seu legitima consuetudine non superabant 200 annos, prohibuit. (Cfr. *Ferreres*, l. c , *n.* 182 *seq.*, 192 *seq.*, 258 *seq.*, 484 *seq.*). Pius vero X, const. *Divino afflatu* 1 nov. 1911 et *Abhinc duos annos* 23 oct. 1913 novum Psalterii ordinem, novasque Regulas et Rubricas induxit pro his omnibus qui breviarium S. Pii V servare tenentur. Commentarium harum const. vide apud *Ferreres*, l. c., *vol.* 1 et 2.

Totum officium divinum in septem horas dividitur, scilicet matutinum cum laudibus, primam, tertiam, sextam, nonam, vesperas et completorium.

Agendum: 1.° de obligatione breviarii; 2.° de tempore ad horarum recitationem statuto; 3.° de modo eas recitandi; 4.° de causis a recitatione excusantibus.

PUNCTUM I

De obligatione recitandi.

62. Principia. — I. Tenentur ad horas canonicas quotidie integre recitandas juxta proprios liturgicos libros: 1.° *Clerici* omnes in *sacris* constituti (*can.* 135), etiam suspensi et excommunicati. Cfr. etiam *Conc. Later.*, ann. 1215, et bullam S. Pii V, *Quod a nobis.*

2.° *Beneficiati* omnes, post captam possessionem beneficii (*can.* 1475, § 1). *Conc. Later.*, sub Leone X, necnon ex Bulla Pii V, *Ex proximo.*

3.° *Regulares* omnes utriuslibet sexus *solemniter* professi, si ad chorum pro suo instituto sunt deputati (*can.* 610). *S. Alph., n.* 140 *et seq.* — Igitur haec obligatio etiam in ordinibus ad chorum deputatis (sive virorum sive mulierum) non afficit *a*) *novitios*, nec fratres *conversos* seu *laicos; b*) imo nec *quoad recitationem privatam* eos qui vota *simplicia* tantum emisere (*can.* 578, 2.°; *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* IV, praes., *n.* 169, ed. 4.ae, 38 in ed. 3.ª); debent tamen choro interesse ut solemniter professi. *c*) Item nec afficit *regulares* ad chorum non deputatos, ut sunt v. gr. regulares Societatis Jesu; nec eos quibus praescribitur tantum recitatio parvi Officii B. M. V.

II. Omnes illi ad officium divinum obligati, peccant graviter, si totum officium vel ejus partem notabilem absque legitima causa omittant. Ratio patet, legem enim Ecclesiae in re gravi violant. *S. Alph., n.* 146, *et alii communissime.*

III. Obligatio recitandi horas est *affixa diei*, ita ut nullatenus

alia die ipsi satisfieri possit; idcirco obligatio ex mente Ecclesiae cum die sibi assignata cessat, atque adeo *onus diei* nuncupari solet.

63. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quaenam sit materia gravis in omissione divini officii?*

Resp. Communissime conveniunt theologi, omissionem unius parvae horae, vel completorii, vel partis nocturnorum saltem unius parvae horae quantitati aequivalentis, esse materiam peccati mortalis; omissionem vero minoris partis peccatum veniale non excedere. *S. Alph.*, *n.* 147, etc.

Nonnulli scripserunt esse peccatum mortale etiam omittere tertiam partem horae parvae, quia talis pars respectu illius horae jam est materia notabilis; sed *probabilius* hoc est negandum. Ratio est, quia licet illa pars sit notabilis respectu horae parvae, est tamen levis *in se* et respectu totius officii. Unde circa parvitatem materiae quantitas totius officii respicienda est, non autem horae cujuslibet. Igitur si quis non omnino totam omittat horam aliquam, excusari potest a gravi peccato, quia *probabilius* leve est omittere minus quam horam integram. *S. Alph.*, *n.* 147; *Elbel*, *n.* 367; *Lacroix*, *n.* 1200, etc.

N. B. Praeter peccatum mortale, tenentur etiam *ad restitutionem*, pro rata omissae recitationis, omnes *beneficiati* et consequenter etiam *parochi* et *episcopi*. Sic enim in Codice: «Beneficiarius si nullo legitimo detentus impedimento, obligationi recitandi horas canonicas non satisfecerit, fructus pro rata omissionis non facit suos, eosque fabricae ecclesiae aut Seminario dioecesano tradat vel in pauperes eroget» (*can.* 1475, § 2). Tenentur hoc pacto: qui uno die totum omisit officium, tenetur fructus omnes restituere respondentes illi diei; qui matutinum cum laudibus tantum, dimidiam partem (*S. Alph.*, *l.* 4, *n.* 663 *seq.*; *lib.* 5, *n.* 151); qui reliquas horas, dimidiam partem; qui unam tantum ex minoribus, sextam partem. Ita Pius V, const. *Ex proximo*, 20 sept. 1571. Cfr. *Aichner*, Comp. jur. eccl., § 87, *n.* 2; *Alsina*, *vol.* 1, *n.* 491; *Wernz*, 2, *pag.* 276; *D'Annibale*, 3, *n.* 64, *not.* 17, 18. — Haec restitutio debetur in conscientia ante judicis sententiam.

Juxta *S. Alph.*, *n.* 673, beneficiatus non debet restituere omnes omnino fructus beneficii eo quod habeat alia onera, sed hac fere proportione: Episcopus et parochus tenentur ad *quartam* vel *quintam* partem; canonicus, ad *tertiam* vel *quartam*; beneficiatus habens praeter officium aliud onus, ad *dimidiam* vel *tertiam*; simplex beneficiatus, ad *omnes fructus* (etsi aliqui ponant tertiam partem ob onus gestandi coronam, vivendi caste, etc., quod merito rejicit *S. Alph.*). Unde in beneficiato curato tria adsunt onera: officium divinum, residentia, munus; quare diversa ratio restitutionis datur. Cfr. infra, *n.* 120, in fine.

Restitutio fieri debet fabricae Ecclesiae ubi est beneficium, vel pauperibus. Satisfit etiam per quascumque eleemosynas erogatas *post* omissam recitationem.

64. — Quaer. 2.° *An sit grave omittere vesperas in sabbato sancto?*

Resp. Neg., saltem *probabilius*, quia materia est levissima tum *in se*, tum respectu totius officii. *S. Alph., ibid., et alii communiter.*

Aliqui tamen hanc materiam gravem reputarunt, non quidem *in se* materialiter, nec respectu totius officii, sed ratione significationis specialis quam singulae horae videntur habere.

Quaer. **3.°** *An unum, vel multiplex peccatum grave committat, qui omittit integrum officium?*

Resp. Unum solum peccatum grave committere videtur, *si*, ut supponitur, *ab initio* statuerit *totum officium* omittere. *Ita communiter theologi* cum *S. Alph., n.* 148, post. *S. Antoninum, p.* 3, *tit.* 13, *c.* 4, ubi dicit: «Qui omittit omnes horas unius diei, non propterea committit septem peccata mortalia, sed unum, et tanto gravius, quanto plus officio omittit; quia totum officium diei cadit sub uno praecepto.» *S. Alph., ibid.* Vide *vol.* 1, *n.* 241, etc.

65. — Quaer. 4.° *An si quis dubitet utrum omiserit aliquid in officio, teneatur id recitare?*

Resp. Neg., si dubium sit positivum, id est, si *probabiliter* judicet satisfecisse. Ita *S. Alph., n.* 160, qui dicit esse sententiam communissimam cum *Sánchez, Lacroix, Azor, Navarr., Tambur.*, etc.

Hinc (ajunt) bene excusaris a repetendo officio, si non memineris te dixisse aliquid, et habeas justam conjecturam credendi quod dixeris; puta, si recorderis te incepisse psalmum, vel lectionem aliquam, aut horam, et postea distractus ad finem psalmi, lectionis, aut horae deveneris, quin recorderis an totum recitaveris; praesumptio enim tibi favet, quia soles integre recitare ea quorum recitationem incepisti. Item si deveneris ad aliquam horam, v. gr. *sextam*, et dubites utrum praecedentem recitaveris, eamdem tenere potes decisionem; quia non soles recitare horam posteriorem nisi priorem praemiseris, et ideo prudenter credere potes te nihil omisisse. *S. Alph., n.* 150; *Lacroix*, etc. Vide *vol.* 1, *n.* 144.

66. — Quaer. 5.° *An regulares utriuslibet sexus qui justa de causa choro non interveniant, teneantur sub gravi officium privatim recitare?*

Resp. 1.° *Affirm.*, quoad *solemniter professos* choro deputatos, id est, exceptis dumtaxat conversis. Ita ex can. 610, § 3.

Resp. 2.° *Neg.*, quoad eos qui *temporaria* aut *simplicia* tantum vota emisere, nec sunt ordinati in sacris (*can.* 578, 2.°, et 610, § 3), ut dictum est *n.* 62. Hi enim *nec sub levi* tenentur ad privatam recitationem, etiamsi culpabiliter choro non interfuerint.

Quaer. 6.° *Quibus in domibus* **religiosi** *ad chorum obligati de-*

bent quotidie divinum officium communiter persolvere et Missam officio diei respondentem juxta rubricas celebrare?

Resp. In omnibus sive virorum, sive mulierum, ubi *quatuor* saltem *sint religiosi* choro obligati et actu legitime non impediti, nisi constitutiones obligent *etiam in minore* numero (*can.* 610, § 1).

67. — QUAER. 7.° *An peccet graviter religiosus qui officium recitat privatim, dum facile choro interesse possit?*

Resp. Neg. Obligatio enim chori, licet sit gravis pro communitate, levis tamen habetur pro singulis privatis, modo prorsus chorus non tollatur. — Ergo qui vota tantum *simplicia* emisere, tenentur *sub levi* ad officium recitandum in choro, modo culpa ipsorum chorus prorsus non tollatur: culpa enim haec gravis esset. Tenentur enim choro interesse ut solemniter professi. S. C. Ep. et Reg., 24 mart. 1882, 3 maji 1902, art. VII, et 18 jul. 1902. Superiores vero *sub gravi* tenentur *curare* ut officium in choro recitetur. Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, com. IV, *n.* 169, ed 4.ae (38 in ed. 3.ª); *Il Monitore*, *vol.* 4, *p.* 1, *pag.* 14; *vol.* 8, *p.* 2, *pag.* 233; *Analecta eccl.*, *vol.* 10, *pag.* 204.

QUAER. 8.° *An obligati ad officium teneantur supplere ea quae omittant in choro ob functiones chori, v. gr. pulsando campanas, vel organa, aut psalmos perquirendo, et alia similia?*

Resp. Neg. Ratio est, quia omissio in choro, modo nimia non sit, per socios suppletur. Sic satisfacit, qui aliis recitantibus tussit, etc., et probabiliter etiam, si integer psalmus interea dicatur. *A fortiori* repetere non tenetur, qui nonnulla partis adversae non audivit. *S. Alph.. n.* 143, *et alii communiter.* Item tene in privata plurium simul recitatione.

68. — QUAER. 9.° *Quonam breviario utendum sit?*

Resp. a) Ex jure communi solo breviario a S. Pio V et Pio X reformato cum novo Psalterii ordine a Pio X inducto utendum est; constat ex Constitutionibus *n.* 61 citatis. — *b*) Ab hac lege excipiuntur ecclesiae illae vel religiones quae anno 1568 utebantur alio breviario approbato per consuetudinem ducentis annis *antiquiorem;* sub conditione tamen amittendi privilegium si ullam additionem vel immutationem in hoc breviario faciant absque auctoritate Sedis Apostolicae (S. R. C. ad Arch. *bisunt.*, 28 aug. 1856). — *c*) Permittitur tamen, ut etiam ducentis annis antiquiora possint in breviarium romanum immutari, si Episcopus et universum capitulum vel Praelatus et communitas consentiant. — Quod si breviarium romanum semel elegerunt, nequeunt amplius illud relinquere (S. R. C., 10 maji 1608: *Decr. auth.*, *n.* 249). — *d*) Debet observari hoc breviarium toto orbe in ecclesiis ubi ritus *romanus* observari debet (non vero ubi viget ritus mozarabicus, vel ambrosianus, etc.), cum sola exceptione modo relata. — *e*) Imo S. Pius V, const. *Ex proximo*, et Pius X, const. *Divino afflatu*, de-

clarant, omnes ad horas obligatos *non satisfacturos muneri suo* si alio breviario vel alio Psalterii ordine utantur, atque adeo beneficiatos *non facere fructus suos.* — Vide infra, *n.* 102, *N. B.*, et supra, *n.* 63, *N. B.*

N. B. 1.° Hodie *jus vigens* circa *editiones* breviarii, missalis, etc., prohibitas, habetur in canone 1399, 10. Vide *vol.* 1, *n.* 640.

2.° «Qui ad recitationem divini officii et cujusque partis breviarii romani sunt obligati, tantum in *lingua latina* haec recitare debent, alias non satisfaciunt obligationi.» S. R. C., 3 jun. 1904.

69. — QUAER. 10. *An clerici, ad breviarium obligati, calendario proprio dioeceseos se accommodare debeant?*

Resp. Affirm., dummodo *proprium* illud a S. Rit. Congr. recognitum et approbatum fuerit. Ratio est, quia etsi concessio haec *officiorum propriorum* habeat rationem privilegii, omnes tamen privati tenentur uti privilegio toti communitati concesso.

N. B. 1.° **Beneficiati** tenentur semper ad officium propriae ecclesiae; *non beneficiati*, quamvis adscripti sint alicui ecclesiae, nec tamen ad chorum obligati, *possunt* se conformare officio ecclesiae, vel parochiae, vel loci; non tamen tenentur, sed satis est si se conforment calendario dioecesano.

2.° *a*) **Regulares** choro non adstricti, *in itinere*, vel ad breve tempus commorantes in aliena domo (sui ordinis), tenentur servare calendarium propriae domus; *b*) si vero in aliena domo ad notabile tempus, v. gr. *ultra mensem*, commorentur, vel *choro adstricti sint*, hujus domus calendarium sequantur (S. R. C., 30 jun. 1896: *Decr. auth.*, *n.* 3920 ad 13). *c*) Verum cum per notabile tempus abesse debent ab omni sui ordinis domo, observent calendarium provinciae eorum religiosae (S. R. C., 18 aug. 1839: *Decr. auth.*, *n.* 2801). Idem videtur dicendum de eo qui ad nullam pertinet domum. Cfr. *Génicot*, *vol.* 2, *n.* 52.

3.° **Episcopus** *regularis* calendarium propriae dioeceseos sequi debet, itemque capellani qui cum eo recitant; **parochus** vero *regularis*, calendarium suae domus religiosae; debet tamen ecclesiae cui est addictus commemorare titulum in suffragio, et officium ejusdem titularis recitare. — *Decr. auth.* S. R. C., *nn.* 181, 4043, 3310, 3772. Cfr. *Vermeersch*, De religiosis instit., *vol.* 1, *n.* 318.

4.° **Clerici** *non beneficiati* ad officium obligati et degentes **extra dioecesim** per notabile tempus, v. gr. ratione studiorum, *possunt* retinere proprium calendarium, sed *praestat* ut se conforment calendario loci ubi commorantur, praesertim si sacerdotes sint (ut Missa officio correspondeat). S. R. C., 12 nov. 1831, ad 46 (*Decr. auth.*, *n.* 2682); *Berardi*, Praxis, 3, *n.* 215; *Soláns*, Prontuario litúrgico, *n.* 556.

QUAER. 11. *Daturne adhuc obligatio recitandi psalmos* GRADUALES, et **poenitentiales**, necnon officia addititia, i. e. *officium B. M. V.*, *et officium defunctorum?*

Resp. Neg., neque *privatim* (ex Pio V) neque *in choro* (ex Pio X, Rubr., *tit.* 8, *n.* 2). Cfr. *Ferreres*, El Breviario, *vol.* 2, *nn.* 327, 331, *N. B.*; *vol.* 1, *nn.* 67, 192, 193. — V. **Casus**, *n.* 51 *c.*

70. — QUAER. 12. *An omnes obligati ad officium, sub gravi recitare debeant officium defunctorum in die Commemorationis omnium defunctorum, necnon litanias in festo S. Marci et triduo Rogationum?*

Resp. ad 1.um *Affirm.*, est enim nunc officium proprium et unicum illius diei. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 25 *seq.*, 327, 331 *seq.*

Resp. ad 2.um *Affirm.*, idque hodie certum est ex Pio X, const. cit., *Rub. tit.* 8, *n.* 3. Cfr. *Ferreres*, l. c., *vol.* 2, *n.* 332; *Mach-Ferreres*, *vol.* 1, *nn.* 261, 262, ed. 14.ae Cum vero de praecepto constet atque materiae gravitate, quae major est quam unius parvae horae, etiam de obligatione gravi constare videtur. Rationes quae in contrarium afferebantur, innitebantur incertitudini ipsius praecepti. Cfr. *S. Alph.*, *l.* 4, *n.* 161, *q.* 1; *D'Annibale*, 3, *n.* 147, *not.* 18; *Ball.-P.*, 4, *n.* 283.

PUNCTUM II

De tempore et loco et corporis situ debitis ad horas recitandas.

I. *Quoad tempus.*

71. — **1.°** Tempus ad integram officii recitationem adimplendam praefinitum incipit a media nocte, et ad mediam noctem sequentem terminatur, ita ut *semper a peccato* GRAVI *sit eximendus quisquis intra hoc tempus integrum recitat officium*, quacumque hora tali muneri satisfaciat. — Ratio est, quia recitando totum officium in die naturali, quoad substantiam satisfacit. — Imo matutinum et laudes, *ex privilegio ab Ecclesia concesso*, pridie ab hora secunda vespertina (imo ex Cruciata **hispana** statim post meridiem et recitatis vesperis) recitari possunt. Intra id tempus «ut quis licite possit anticipare vel postponere debitum tempus horarum, sufficit quaevis causa utilis vel honesta..., major devotio, sive quies, tempus aptius ad studendum, et simile». *S. Alph.*, *l.* 4, *n.* 173.

2.° Quatuor *horae parvae* tempore matutino recitari possunt: et duae quidem priores ante meridiem recitandae sunt; duae vero posteriores toto tempore tum matutino, tum vespertino dici possunt. — *Vesperae* et *completorium* a meridie usque ad mediam noctem recitantur. In *Quadragesima* tamen, a prima dominica, vesperae ante prandium recitari possunt ob antiquam disciplinam, juxta quam jejunium ante vesperarum recitationem non frangebatur. Die autem dominica vesperae anticipari non possunt, quia jejunium ea die non servatur.

Olim sic horae recitabantur: matutinum post mediam noctem, laudes ad auroram, prima post solis ortum, tertia ad horam nonam matutinam, sexta ad meridiem, nona ad horam tertiam pomeridianam, vesperae ad solis occasum, completorium ad noctis crepusculum. Hinc clericus ad subdiaconatus ordinem promotus tenetur tantum ad recitandas horas tempori ordinationis correspondentes. Igitur si ordinatio fiat ante horam nonam matutinam, tenebitur ad *tertiam* recitandam, non vero ad horas antecedentes. Partem officii ad quam tenetur, recitare poterit mane antequam ordinatus sit: agitur enim de obligatione certitudine morali contrahenda, cui satisfacere anticipate licet. *S. Alph., l.* 5, *n.* 140; *Génicot*, 2, *n.* 46.

72. Quaesita. — QUAER. 1.° *An quatuor horae parvae etiam ante auroram absque ulla causa recitari possint?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia ex quo sublata est antiqua consuetudo horas illas tempore determinato recitandi, nulla alia lex vel nova consuetudo obligationem imposuit eas solum tempore auroram subsequente persolvendi. Imo graves theologi expresse asserunt, has horas toto tempore matutino, seu a media nocte ad meridiem, recitari posse. Sic expresse *S. Alph.*, Hom. apost., *t.* 3, append. 3, *n.* 74; *Saettler*, De horis, *art.* 2, *q.* 3.ª, etc.

QUAER. 2.° *An et qualis sit obligatio recitandi matutinum et laudes ante Missam?*

Resp. Probabilius non est *gravis*. Ratio est, quia nulla est connexio inter officium et Missam, et proinde recitatio matutini non videtur dispositio ad celebrandum, cum sacerdos etiam aliter orando possit sese pie ad sacrum disponere; nec apparet gravis obligatio ex rubrica Missalis, *tit.* I. de *praeparatione sacerdotis celebraturi*, ubi legitur: *Sacerdos celebraturus Missam... saltem Matutino cum Laudibus absoluto*, etc.; neque sub gravi generatim apprehenditur. *Ita communiter* cum *S. Alph.*, De Euch., *n.* 347, et *Bened. XIV*, in opere De sacrificio Missae, *lib.* 3, *c.* 13, contra *Antoine* et *alios paucos*, qui, seclusa causa excusante, grave esse contendunt. — Imo *Ballerini-P., vol.* 4, *n.* 405 (cui consentire videtur *Génicot*), etiam levem culpam abesse probabile putat. Cfr. etiam *S. Alph., l.* 6, *n.* 347.

73. — QUAER. 3.° *Quaenam causa ab illa obligatione*, si adsit, *excusare possit?*

Resp. Excusabit quaelibet causa rationabilis, v. gr. si quis postulans a sacerdote, ut Missam pro se celebret, exoptet ut statim celebretur; item si exspectet populus, aut aliqua persona gravis; si superior praecipiat; si tempus celebrandi advenerit, nec possit differri celebratio sine aliquo incommodo; si major studii commoditas, vel major utilitas ex studiis percipienda hoc expostulet; si quod negotium inexspectatum advenerit; si poenitens aliquis ante fuerit audiendus; et similia. *S. Alph., ibid.*

74. — QUAER. 4.° *Quanam hora liceat incipere recitationem matutini vespere diei praecedentis, juxta privilegium supra relatum?*

Resp. Hora secunda pomeridiana, in privata recitatione. Hoc hodie certum est, ut constat ex decreto S. R. C. 12 maji 1905, *n.* 4158, prout editum est in *vol.* 6 Collectionis (1). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 35, *pag.* 380.

Jam antea solide probabilis erat ac in praxi tuta, sententia tenens hanc recitationem incipi posse ab hora secunda pomeridiana (*Syn. Aurien.*, const. 166). Etenim quum hac de re S. R. C. interrogaretur, respondit: «Consulantur probati auctores» (13 jul. 1883, 12 maji 1905). Jam vero probati auctores passim hanc sententiam docebant: v. gr. inter antiquos *Sánchez*, Cons. *l.* 7, *c.* 2, *dub.* 37, *n.* 4; *Diana*, *p.* 4, *tr.* 4, *res.* 9; *Trullench*, *l.* 1, *c.* 7, *dub.* 18, *n.* 8; *Quintanadueñas*, *tr.* 8, *sing.* 2, *n.* 1; *Salmant.*, *tr.* 17, *p.* 3, *n.* 15; *Viva*, Curs. theol., *p.* 2, *q.* 7, *a.* 5, *n.* 31, etc.; inter recentiores vero *Acta S. Sedis*, *vol.* 37, *pag.* 713, nota, *vol.* 40, *pag.* 112; *Ephem. liturg.*, *vol.* 11, *pag.* 323 *seq.*, 383 *seq.*; *vol.* 19, *pag.* 389; *Il Monitore*, *vol.* 12, *pag.* 223; *vol.* 17, *pag.* 275 *seq.*; *Razón y Fe*, *vol.* 14, *pag.* 98 *seq.*; *La Ciudad de Dios*, *vol.* 67, *pag.* 690 *seq.*; *Ball-P.*, *vol.* 4, *pag.* 407; *D'Annibale*, 3, *n.* 150, *nota* 32; *Bucceroni*, 2, *n.* 153; *Frasinetti*, 2, *n.* 538; *Sabetti*, *n.* 576; *Génicot*, 2, *n.* 55; *Delama*, 2, *n.* 819: *Haine*, 2, *pag.* 291; *Tanquerey*, De Statibus, 152; *Noldin*, *n.* 763; *Ojetti*, Synopsis, V. Horae can.; *Bulot*, 2, *n.* 75; *Angel. a SS. Corde*, *n.* 420; *Mocchegiani*, Jurisprud., 2, *n.* 24, 9.°; *Villada*, De confess., *n.* 21, et apud. *Nouv. Rev. Théol.*, *vol.* 20, *pag.* 510 *seq.*; *Ilustración del Clero*, *vol.* 3, *pag.* 90. Unde hac sententia uti licebat sine ulla, nec veniali quidem, culpa.

Ratio est, quia juxta S. Thom. (*Quodlibet.* 5, *art.* 28), «quantum ad ecclesiasticum officium... incipit dies a vesperis: unde si aliquis post dictas vesperas et completorium dicat matutinum, jam hoc pertinet ad diem sequentem». Atqui hodie ex consuetudine etiam Romae recepta (*Béringer*, Les Indulgences, etc., *pag.* 105) tempus aptum ad *recitationem publicam vesperarum in ecclesiis*, etiam in aestate, est hora secunda pomeridiana. Ergo qui hora secunda post meridiem recitat matutinum, jam recitat in ipso die ecclesiastico, ideoque satisfacit. Plura vide apud *Génicot*, l. c., vel apud *Ephem. Liturg.*, l. c. Cfr. *Ferreres*, in eph. *Razón y Fe*, l. c.

Nec dicas: ergo etiam satisfaceret si recitaret horas minores et 2.as vesperas. Negaretur enim consequentia: quia haec anticipatio *consuetudine* est inducta tantum pro matutino cum laudibus, non pro aliis horis.

Vi Cruciatae hispanae licet recitare matutinum statim post meridiem, postquam vesperae jam sint *legitimo tempore* recitatae. Vide Tract. de Bulla Cruc., ad calcem hujus volum.

75. — QUAER. 5.° *An matutinum officii defunctorum et litaniae pro festo S. Marci ac diebus Rogationum, pridie vespere recitari possint?*

Resp. ad 1.um *Affirm.*, ex decreto S. R. C. 9 julii 1895 (*Decr. auth.*, *n.* 3864). Neque jam ulla superest ratio dubitandi: est enim officium proprium et unicum illius diei. Ergo de illo sicut de quolibet alio judicandum est. Cfr. *Ferreres*, El Breviario, *vol.* 2, *n.* 25 *seq.*

Resp. ad 2.um *Neg.* Ratio est, quia litaniae affixae sunt diei, nec

---

(1) Utrum, in privata recitatione, matutinum pro insequenti die incipi possit hora secunda pomeridiana, aut standum sit tabellae Directorii dioecesani, omni tempore? — *Resp.* Ad I. *Affirmative* ad primam partem; *negative*, ad secundam.

per se videntur conjungi cum matutino et laudibus. Nam si festum *S. Marci* transferatur, non debent transferri litaniae; ergo matutino non inhaerent, nec connexionem cum illo habent. Insuper supplent assistentiam ad processionem, quae omnino diei est affixa. *S. Alph.*, *n.* 174, *q.* 3; *Lacroix.* Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 332; *Mach-Ferreres*, *nn.* 261, 262 ed. 14.ae

76. — Quaer. 6.° *An praevidens impedimentum recitandi officium ipsa die obligationis, teneatur recitare matutinum et laudes vespere vigiliae?*

Resp. Neg. Ratio est, quia licet matutinum et laudes recitari *possint* pridie, non tamen *debent*. Ergo obligatio stricta non urget ante mediam noctem sequentem. Ergo stante impedimento a media nocte ad mediam noctem, tollitur obligatio. Anticipatio matutini est veluti *privilegium*, quo nemo uti tenetur ex generali regula.

77. — Quaer. 7.° *Quanam hora incipi possit recitatio vesperarum mane tempore Quadragesimae?*

Resp. Dicunt *Salmaticenses*, *tract.* 16, *c.* 3, *n.* 15, vesperas in Quadragesima recitari ab hora *undecima* posse, seu una hora ante meridiem. Regula autem generalis est, vesperas privatim recitari posse *eadem hora qua in choro* recitari solent. Porro in choro recitari debent post Missam conventualem et nonam. Hora autem Missae ex consuetudine locorum pendet.

Ceterum nulla adest obligatio vesperas recitandi ante meridiem, sed est merum privilegium, quo nemo uti tenetur. Completorium autem praedicto privilegio non gaudet; unde etiam per Quadragesimam post meridiem recitandum est.

II. *Quoad locum et situm.*

78. — 1.° *Quoad locum.* Officium chori in ipso loco ad hoc destinato, seu in choro vel in ecclesia recitari debet. Officium vero, si recitetur privatim, dici potest in omni loco, sive in oratorio, sive domi, sive rure, aut etiam in via deambulando, aut iter agendo, dummodo locus attentioni requisitae sit congruus, et devotionem non impediat. *S. Alph.*, *n.* 179.

2.° *Quoad situm.* Privatim recitari potest officium omni situ decenti sive genibus flexis, sive stando, sive sedendo, sive deambulando. Ita praxis universalis cui concinunt omnes theologi.

79. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *An liceat recitare officium decumbendo in lecto?*

Resp. Neg., seclusa rationabili causa; talis enim situs aliquam sapit irreverentiam. Idem etiam dicendum est de quolibet alio ejusmodi situ. Attamen haec irreverentia nunquam peccatum veniale excedit. Sic *Concina* et *Viva* apud *S. Alph.*, *n.* 179. — Quaecumque autem causa mediocris ab omni culpa excusabit, v. gr.

morbus aut infirmitas quaelibet, dolor capitis, defatigatio, vel si quis nocte dormire nequeat, officium recitare posset, quin surgere teneretur.

QUAER. 2.° *An liceat officium recitare in curru vel equo?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia nulla lege prohibetur, nec aliunde obstat attentioni, nec reverentiae orationi debitae, etiamsi alii essent itinerantes et simul confabulantes. Id enim obtinuit generalis etiam piorum consuetudo. *Ita communiter.*

80. — QUAER. 3.° *An sit culpa non servare rubricam, ex qua preces quaedam genibus flexis sunt recitandae?*

Resp. 1.° *Neg.*, si agitur de recitatione *extra chorum*, quippe ex consuetudine et communi interpretatione haec rubrica solum chorum respicit. Idem dicendum de signo crucis, et de aliis signis in choro usitatis. Haec quidem laudabiliter fiunt in privata recitatione, sed citra culpam omittuntur. *S. Alph., n.* 179, *et alii communiter.*

Resp. 2.° Si agitur de recitatione *in choro, controvertitur.* Affirmandum videtur, quia rubrica aliquid praescribens, praeceptum imponit. Attamen talis omissio nunquam culpam venialem excedere potest. *S. Alph., ibid.*, etc.

QUAER. 4.° *An sit peccatum recitare brɔviarium in loco indecenti?*

Resp. Probabilius negandum *per se* videtur, nisi locus attentioni debitae obesset, v. gr. ob populi frequentiam, strepitum, etc.; secus enim indecens foret orare in loco indecenti, quod falsum est, siquidem, cum Deus sit ubique, etiam ubique orari et adorari potest, ut patet ex Apost., I Tim., II, 8: *Volo viros orare in omni loco. S. Alph., n.* 179; *Lacroix, n.* 1320, *et alii*, contra nonnullos qui dixerunt adesse peccatum veniale, quod hoc aliqua irreverentia non careat.

PUNCTUM III

De modo horas recitandi.

Horae sunt recitandae: 1.° ordine praescripto; 2.° cum debita pronuntiatione et devotione.

I. *Quoad ordinem.*

81. — Duplex est ordo servandus in breviarii recitatione, scilicet ordo officiorum et ordo horarum: 1.° Ordo officiorum describitur in calendario festorum et in rubricis pro illorum translatione, ubi plura simul concurrant. 2.° Ordo horarum ille est, qui in breviario exponitur, nempe ut recitetur primo loco *matutinum*

cum *laudibus*, deinde subjungantur horae parvae, id est *prima*, *tertia*, *sexta*, *nona*, et tandem sequantur *vesperae* cum *completorio*.

82. Quaesita. — QUAER. 1.° *An praecepto recitandi horas satisfaciat, qui* ex errore vel inconsiderantia *aliud officium pro officio diei recitat?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Ecclesia non praesumitur velle aliquem uno die bis ad hoc onus obligare, et quia substantia recitationis satis servata est. Hinc axioma vulgare, quod veluti regula in hisce adjunctis habetur: *Officium pro officio valet.* Nulla igitur est obligatio, completa recitatione, aliud officium recitandi. *Ita communiter. S. Alph., n.* 161, *q.* 3; *Lacroix, n.* 1351. — Idem dicendum etiam de quavis parte officii, juxta axioma: *Error corrigitur ubi deprehenditur.* Vide tamen *n.* 102, *N. B.*, in fine.

Consilium tamen est, inquit *Laymann* cum *aliis*, non vero obligatio, subjungere propria officii omissi. Cfr. *S. Alph.*, l. c.; *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 383; *Génicot, n.* 51. Neque jam est locus quaestioni an aliquid compensandum sit quando officium recitatum esset notabiliter brevius: nunc enim ex Pio X omnia fere officia sunt circiter ejusdem brevitatis. Et hoc intellige tam si, recitaturus de sancto, recitasti totum officium vel partem de feria aut dominica, vel viceversa, quam si in officio festivo desumpseris psalmos de communi quum debuisses desumere ex psalterio aut viceversa. — V. **Casus**, *n.* 51 *a, seq.*

83. — QUAER. 2.° *Si quis ex errore recitaverit aliquam partem tantum officii indebiti, et ad errorem advertat, an possit prosequi inceptum officium, an vero teneatur recitare reliqua de officio diei?*

Resp. Juxta communem sententiam theologorum *datur libertas.* Potest igitur vel prosequi, vel reliqua recitare de officio debito, finito tamen psalmo, vel oratione. Attamen melius est officium mutare juxta multos, qui statuunt hanc regulam: *Error corrigitur ubi deprehenditur.* Sed hoc ex mero consilio, non vero ex praecepto. *S. Alph., n.* 161, *q.* 5; *Lacroix, n.* 1255; *Tambur.*, etc.

84. — QUAER. 3.° *An cum jam dixeris unum officium pro altero, possis officium omissum recitare die, qua occurret officium jam a te recitatum?*

Resp. Neg. Sed officium recitatum iterum est recitandum. Ratio est, quia Ecclesia tunc solum praescribit officium transferri, quando est classicum et non recitatur propter aliud occurrens officium majus; insuper adest obligatio se conformandi cum ritu communi Ecclesiae. — Sic *Lugo*, Resp. mor., *lib.* 5, *dub.* 8. Hoc dicit *probabilius S. Alph., n.* 161; et constare videtur ex decreto S. Rit. Congr. 17 junii 1673 (*Decret. auth., n.* 1474). Igitur juxta hoc decretum officium videtur repetendum.

Probabile tamen videtur *posse* recitari officium ex errore omissum, ut dicunt *Ball.-P.*, l. c.; *Lehmk.*, 2, *n.* 626, *et Génicot, n.* 51:

nam ritus Ecclesiae minime postulat ut bis de uno eodemque sancto recites, et alium praetermittas.

85. —QUAER. 4.° *An vel quomodo peccet, qui* SCIENTER *aliud officium pro officio diei recitat?*

Resp. 1.° Nullum peccatum facit, si rationabili de causa id faciat, v. gr. si officium proprium habere facile nequeat, vel si charitatis causa recitet cum socio officium diversum dicente, modo officium illud sit a S. Sede approbatum; imo sola ratio societatis sat rationabilis apparet, ait *S. Alph.*, *n.* 161.

Resp. 2.° Seclusa ratione, erit quidem peccatum, sed veniale tantum, quia satisfit obligationi quoad substantiam, modo tamen *raro* fiat. *S. Alph.*, *ibid.*; *Roncaglia*, *Sporer*, etc., contra *alios*, qui dicunt semper esse mortale. — Nec contra hanc dectrinam videtur esse sequens decretum: «Dub. III. An satisfaciat obligationi suae clericus in ordinibus sacris constitutus, qui sponte vel invitatus se adjungit clero officium ab officio ipsius clerici diversum canenti vel recitanti? — Resp. ad III: Generaliter Negative.» S. R. C., 27 jan. 1899 (*Decret. auth.*, *n.* 1011). Quamvis decretum dicat GENERALITER *non satisfacere* obligationi, non eo ipso debemus admittere peccatum grave: sufficit quod dicamus adesse peccatum leve, vel nullum, juxta diversos casus. Ita etiam post hoc decretum *Bucceroni*, *n.* 133 (Romae, 1908); *Lehmk.*, Comp., *n.* 979 (Friburgi Brisg., 1907); *Noldin*, De praeceptis, *n.* 752 (Oeniponte, 1906); *Solans*, Pront. litúrg., *n.* 1447 (Barcelona, 1906).

86. — QUAER. 5.° *Quale sit peccatum ordinem invertere in recitatione horarum?*

Resp. 1.° In *privata* recitatione *numquam excedit veniale*, quia talis ordinis inversio gravem deformitatem non continet; ordo enim servandus non est, nisi sub praecepto secundario et tamquam circumstantia minoris momenti. Si autem ex aliqua justa causa ordinem mutes, v. gr. ad recitandum cum socio, qui jam ulterius in recitatione processit, omni prorsus culpa carebis. Dicunt quidam, inversionem ordinis esse peccatum mortale, si frequenter fiat; sed *probabilius* negandum est cum *S. Alph.*, *n.* 169.

Resp. 2.° In recitatione *publica controvertitur* utrum sit peccatum *grave*, necne, invertere ordinem aut mutare tempus horarum. Alii *affirmant*, si inversio vel temporis mutatio sit notabilis, nec adsit causa excusans. Ratio est, quia canones pluries repetunt, horas statutis temporibus esse recitandas. *Azor*, etc. — *Negant* vero alii, quia hujusmodi circumstantia non pertinet ad praecepti substantiam, sed est mere accidentalis. Utraque sententia probabilis est; sed secunda probabilior, quia de gravi praecepto non constat. *S. Alph.*, *n.* 171.

87. —QUAER. 6.° *Quaenam causa excuset ab horarum ordine servando?*

Resp. Quaelibet causa rationabilis. Possunt autem assignari sequentes, scilicet: 1.ª si inviteris ab amico ad aliquam horam cum ipso recitandam, et tu horam praecedentem aut praecedentes nondum recitaveris; 2.ª si mane non habeas breviarium ad manum, nec commode possis exspectare; tunc posses ex diurnali, quod habes, recitare horas diurnas, postea matutinum recitaturus; 3.ª si non habeas lectiones ad manum, potes recitare psalmos matutini et laudum, imo et reliqua, dilatis lectionibus; 4.ª si venias ad chorum hora jam incepta, potes pergere cum aliis, et postea quae omissa sunt, supplere. Item si venias ad chorum una hora jam absoluta, potes cantare cum choro posteriorem, et postea supplere priorem Ita *S. Alph.*, *n.* 170; *Lacroix*, *nn.* 1309 *et* 1311, *et alii communiter.*

88. — Quaer. 7.° *An sit peccatum dicere matutinum diei sequentis ante absolutum officium diei praesentis?*

Resp. Est quidem peccatum, ait *Lacroix*, *n.* 1315, sed veniale tantum, si absque causa fiat. Sed *neque constat esse veniale*, cum officium unius diei nullum ordinem habere videatur cum officio alterius diei. Juxta sententiam autem quae tenet esse peccatum veniale, sufficiens causa est incipiendi matutinum diei sequentis antequam officium diei praesentis absolveris, si ab alio rogeris ut matutinum diei sequentis cum ipso recites; et generatim omnis causa sufficiens ad inversionem ordinis inter horas ejusdem diei, sufficeret etiam in praesenti casu. *Lacroix*, *n.* 1315.

89. — Quaer. 8.° *An peccet qui non recitat commemorationes juxta ordinem per rubricam assignatum?*

Resp. Negant plures, quia rubrica illa mere directiva videtur, sicut eae quae situm corporis, vel signa crucis respiciunt. Imo idem dicunt de ordine servando inter commemorationes in Missa. Sed *saltem* hoc ultimum negandum est, quia omnes rubricae in Missa servandae praeceptivae sunt, ut ait *S. Alph.*, *lib.* 6, *n.* 399.

II. *Quoad pronuntiationem.*

90. — Pronuntiatio debet esse vocalis, integra, continuata.

1.° *Vocalis.* Officium recitari debet voce, et quidem distincta; non autem sufficit ut sola mente legatur, aut tantum oculis percurratur; nec satis est, si recitetur gutture vel intra dentes, aut syncopando linguave titubante abbreviando. Ratio est, quia oratio proprie *vocalis* praecipitur; porro non censetur proprie *vocalis*, nisi voce distincta fiat. *Ita omnes.*

2.° *Integra.* Officium integre recitari debet: ad integritatem autem pertinent *Pater*, *Ave*, *Credo*, in principio et fine horarum, prout in rubricis adnotatur. Non tamen pertinent ad integritatem officii orationes *Aperi Domine*, et *Sacrosanctae;* sed solum ex consilio recitantur.

3.° *Continuata.* Quaecumque notabilis interruptio intra unam horam, si absque ulla causa fiat, culpa non caret; sed peccatum veniale non excedit. *S. Alph., n.* 166.

91. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *An recitans officium debeat se audire ut satisfaciat?*

Resp. Neg., probabilius. Ratio est, quia non praecipitur auditio, sed tantum recitatio, id est verborum pronuntiatio, quae dicitur vocalis; sufficit igitur, si ille qui recitat, conscius sibi sit, se verba pronuntiare. *Laymann., Spor., Salm.*, et hoc dicit sat *probabile S. Alph., n.* 163, contra *alios.*

92. — Quaer. 2.° *Quaenam sint causae justae officium interrumpendi?*

Resp. Quaelibet *causa rationabilis* sufficit ad horam quamcumque interrumpendam; praesertim autem adnumerantur causae sequentes: 1.ª quaelibet utilitas propria vel aliena, quae sine aliquo incommodo differri non possit; 2.ª ratio urbanitatis vel charitatis, aut ratio exsequendi mandata superiorum; 3.ª si excipienda sit confessio alicujus, qui non libenter exspectet; 4.ª si velis aliquid agere aut adnotare, ut tollas distractionem sive sollicitudinem, v. gr. ne obliviscaris, etc., modo tamen non frequenter fiat; quia frequens interruptio ob hanc causam aliqua irreverentia non caret; 5.ª licite etiam potest recitationi interjici aliqua brevis oratio, vel aliquis pius cordis affectus. Non tamen liceret meditandi gratia in istis diutius et frequenter immorari, quia ratio recitationis seu orationis vocalis non satis servaretur; item si vocalis oratio longior et minime pertinens ad officium diceretur; pars enim notabilis adderetur horis, quod esset veniale utpote contra formam praescriptam, saltem si haec *quae dicta sunt* addantur *tamquam officii partes. S. Alph., n.* 168; *Salm., tr.* 16, *c.* 3, *art.* 4; *Lacroix, n.* 1307, *et alii communiter.*

93. — Quaer. 3.° *An matutinum separari possit a laudibus?*

Resp. Affirm., sic enim legitur in *Ordinario divini officii* (Ad Matut.) a Pio X promulgato: *In privata vero recitatione Matutinum a Laudibus separari potest.* Cfr. edit. typicam, *pag.* 12.

94. — Quaer. 4.° *An nocturni separari possint sine causa?*

Resp. Affirm. Constat ex universali consuetudine, cui nulla lex opponi potest. Imo olim ex praxi Ecclesiae separabantur, cum in variis noctis horis recitari solerent. Quare igitur nunc separari non possent? *Ita Salmant., et alii communius* contra *alios.* — Imo dicunt non pauci, etiam sine causa speciali intervallum *trium horarum* interponi inter singulos nocturnos posse. Si autem adsit *justa causa*, cujus gratia nocturni separari debeant, intervallum illud pro ratione illius causae protrahi etiam potest. Ita *Busemb., Bonac., Salm., Viva,* quorum sententiam merito *probabilem* appellat *S. Alphonsus, n.* 167.

95. — QUAER. 5.° *An vel quomodo ille peccet, qui, recitato uno vel altero nocturno in vigilia, reliquam matutini partem tota nocte interjecta recitat?*

Resp. 1.° A peccato mortali semper eximendus est, quia substantiae praecepti satisfacit, juxta dixta *n.* 71. Cfr. *S. Alph., n.* 168.

Resp. 2.° A peccato veniali excusandus etiam ille erit, qui rationabili de causa id peragit, v. gr. si recitato primo nocturno sit valde defatigatus, vel somno obrutus, etc. Ratio ex dictis sequitur, siquidem justa de causa interruptio quaelibet licita est. *Reuter*, De horis can., *n.* 262.

96. — QUAER. 6.° *An vel quatenus repetenda sit aliqua hora propter notabilem interruptionem interpositam?*

Resp. 1.° Hora integra numquam est repetenda, etiamsi interruptio absque justa causa interposita fuerit. Ratio patet ex modo dictis. Insuper singuli psalmi, singulaeque lectiones vel orationes suam completam significationem habent, et satis uniuntur per intentionem continuandi.

Resp. 2.° Imo, *per se* loquendo, nihil est necessario repetendum, etiamsi interruptio in medio psalmo fiat, modo non sit in medio versiculo, vel in media oratione; quia etiam singuli versiculi suam particularem significationem habent. *S. Alph., n.* 168, *et alii communiter*, contra *aliquos.*

QUAER. **7.°** *An in recitatione officii liceat aliquid ex devotione miscere, vel apponere?*

Resp. Neg., quia in officiis nihil est addendum vel immutandum *tamquam pars officii*, nisi a Sede Apostolica fuerit concessum. Sic Const. Pii V *Quod a Nobis*, 9 jul. 1568, et S. Rit. Congr., die 10 junii 1690, *n.* 3222, edit. *Gardel.*

97. — QUAER. 8.° *Ad quid teneatur ratione pronuntiationis, recitans horas cum socio, vel cum choro?*

Resp. Ad satisfaciendum obligationi requiritur: 1.° ut recitatio alternis versibus fiat. Si autem plures quam duo recitent, debet, facto duplici choro, alternatim recitari, quia hic modus Ecclesiae consuetudine admittitur; 2.° dicantur versus successive, et non simul; nec unus resumat, antequam alter suum expleverit; 3.° quae ab uno dicuntur, ab aliis audiantur, ut communicent, et fiat una oratio moralis. Non tamen necesse est, ut audientes submissa voce partem aliorum pronuntient. Ita *communissime. S. Alph., n.* 162.

QUAER. 9.° *An satisfacias, si recites horas cum laico, aut alio non obligato, aut cum distracto, vel non attento?*

Resp. Affirm., ad omnia. Ratio est, quia haec non impediunt quominus tu recites horas juxta morem Ecclesiae. Defectus obligationis, vel attentionis ex parte alterius, tuam recitationem non immutat, nec vitiat. Ergo si socius sit obligatus, et non attendat, ipse non satisfacit, non communicando tecum; sed non impedit, quo-

minus tu cum eo communices, si recte pronuntiet, et recte audias. *Lacroix*, *n.* 1295.

93. — Quaer. 10. *An tenearis repetere quae recitasti cum imperfecta, seu mutilata pronuntiatione?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si mutilatio sit valde notabilis, ita ut sensus verborum sit corruptus et destructus; idque valet, etiamsi involuntarie feceris, quia vitium substantiam recitationis afficit; excipe, nisi obstet impossibilitas, v. gr. balbuties.

Resp. 2.° *Neg.*, si ita syllabas mutiles, ut sensus verborum non corrumpatur, vel si mutiles in parva quantitate; culpa enim tunc non afficit substantiam obligationis, et proinde veniale non excedit. Imo nullo modo peccas, si hoc facias involuntarie ob inadvertentiam, vel balbutiem, aut inveteratam consuetudinem quae difficulter vinci possit; ceterum ad hanc consuetudinem emendandam opportunum studium adhibeatur oportet.

Quaer. **11.** *An oratio dicenda sit post matutinum, quando laudes separantur?*

Resp. «Matutinum in casu concludendum *oratione* de officio diei» «per ℣. *Dominus vobiscum*, ℣. *Benedicamus Domino*, *et* ℣. *Fidelium animae*, etc.» S. R. C., 18 maj. 1883, et 1 febr. 1886 (*Decr. auth.*, *nn.* 3574 *et* 3653). Ita etiam ex Pio X, in Ordin. divini officii ad Matut. (in edit. typica, *pag.* 12).

Quaer. **12**. *Utrum ante laudes a matutino separatas dicendum sit* Pater *et* Ave, *ut ante alias horas?*

Resp. Affirmative juxta novam rubricam Ordinarii divini officii (in edit. typica, *pag.* 13) ad laudes. Cfr. *Ferreres*, l. c., *vol.* 2, *n.* 470, nota.

III. *Quoad attentionem et devotionem.*

99. — Officium recitandum est *attente* et *devote*, quum sit oratio et quidem publica, seu a ministro publico ab Ecclesia deputato recitanda. Hinc voluntarie distractus in horis recitandis peccat *saltem venialiter*. An autem aliquando peccet graviter, mox in quaesitis dicetur.

Voluntariae autem sunt non solum distractiones quae intenduntur, sed etiam illae quae volitae sunt in causa, scilicet quae proveniunt ex negligentia, levitate, nimia praeoccupatione negotiorum peragendorum, ex curiositate ad objecta externa circumspiciendo, ex circumstantiis loci vel temporis non opportuni, nisi hoc ratio quaepiam excuset. *Bouvier*, etc.

100. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *Quotuplex distinguatur attentio?*

Resp. Duplex, interna scilicet et externa. Prior consistit in interiori mentis advertentia ad id quod agitur; posterior vero est, quae excludit omnem externam actionem physice cum recitatione incompossibilem, ut fabulari, scribere, etc.

Rursus attentio interna triplex est, scilicet: 1.° *spiritualis*, quae est ad Deum ipsum, ut orationis terminum; 2.° *litteralis*, seu ad sensum verborum, et rerum significationem; 3.° *materialis*, quae fit ad verba tantum, ad ea nempe rite proferenda. — Vide infra, *n.* 267, et *vol.* 1, *n.* 429.

QUAER. 2.° *An attentio interna sub* gravi *requiratur?*

Resp. Duplex est sententia inter theologos.

I.ª SENTENTIA, *communior, affirmat.* Ratio est: 1.° quia oratio sine attentione interna non est oratio. Oratio enim est elevatio mentis ad Deum; atqui seclusa interna attentione nulla habetur ad Deum mentis elevatio. Ergo... Praeterea ad horas persolvendas requiritur saltem aliqua intentio colendi Deum; atqui haec intentio haberi nequit sine aliqua attentione interna. Ergo... 2.° Quia credendum non est, Ecclesiam intendisse materialem tantum attentionem in divino officio persolvendo praescribere. Imo *Concilium Trid.* internae attentionis necessitatem videtur expresse declarasse dicendo, officium esse recitandum reverenter, distincte et devote. 3.° Si nulla requireretur attentio interna, non esset ratio, cur voluntaria distractio jure divino prohiberetur. Ita *Sánchez, Azor, Roncaglia, et alii multi.*

II.ª SENTENTIA *negat*, et dicit, ad satisfaciendum substantiae recitationis, et ad peccatum mortale removendum, externam attentionem absolute sufficere. Ratio est, quia si requireretur attentio interna, non satisfaceret suae obligationi qui involuntarie distractus horas recitaret; nam destructa, quamvis inculpabiliter, rei essentia, res ipsa destructa manet; hoc tamen neque adversarii admittunt. Sic autem concludit *S. Alph.*, *n.* 177: *Prima sententia probabilior videtur saltem ob auctoritatem extrinsecam, et omnino ut tutior consulenda est; sed secunda tum ob doctorum auctoritatem, quae non est contemnenda, tum ob rationes non levibus fundamentis innixas, satis probabilis apparet.* Huic conclusioni libenter adhaereo. Recole dicta *De attentione ad Missam*, *vol.* 1, *n.* 430.

101. — QUAER. 3.° *Quaenam attentio interna requiratur juxta priorem sententiam?*

Resp. Quaelibet certo *sufficit*, quia sive sit spiritualis, sive litteralis, sive *materialis*, mens ad Deum elevatur, et fit vera oratio, etiamsi attentio esset tantum ad verba. Hinc nec spiritualis requiritur attentio, neque litteralis, quae impossibilis est pro multis, scilicet pro monialibus, et pro nonnullis religiosis linguam latinam ignorantibus. Ergo satis est, si habeatur attentio materialis; sufficit enim attentio ad verba cum intentione generali colendi Deum. Imo neque requiritur attentio ad singula verba, sed sufficit attentio moralis et generalis, qua quis curet omnia dicere cum intentione orandi. Ita *S. Alph.*, *n.* 176; *Lacroix*, *n.* 1344.

QUAER. 4.° *Quaenam sint remedia ad distractiones repellendas?*

Resp. Alia sunt negativa, et alia positiva. Remedia *negativa* reducuntur ad eorum omnium substractionem, quae sunt causa distractionis, v. gr. impedire quominus circumvagentur oculi, a majori hominum strepitu se subducere, ad negotia diversa non properare, etc... — Remedia vero positiva sunt: 1.° sub initio recitationis formare intentionem Deum laudandi; 2.° renovare intentionem in fine psalmorum, quando dicitur *Gloria Patri...;* 3.° Dei praesentiam saepe in mentem reducere; 4.° sibimet exhibere passionem Domini nostri, distribuendo varias illius passionis circumstantias per horas singulas, etc. *S. Alph., n.* 177.

PUNCTUM IV

De causis excusantibus a recitatione horarum.

Causae a recitatione divini officii excusantes sunt: 1.° impossibilitas, 2.° charitas, 3.° dispensatio.

102. — I. *Impossibilitas*, sive phvsica, sive moralis (1) quae consistit in gravi difficultate officium recitandi. Hinc excusantur:

1.° Qui non habet breviarium, quia v. gr. illud, iter suscipiendo, oblitus est, aut in itinere perdidit, cum impotentia aliud comparandi. Si tamen culpa sua oblitus fuerit, aut perdiderit, aut projecerit, graviter vel leviter peccavit prout causa omissionis graviter aut leviter culpabilis fuerit, et omissio horarum ipsi imputanda est.

N. B. Si quis recitaturus de feria aut dominica non haberet novum Psalterii ordinem nec illud memoriter sciret, non teneretur recitare, quamvis haberet antiquum Psalterium, quia antiquus Psalterii ordo a Pio X abolitus est in Const. *Divino afflatu*, ad finem. Unde si ex distractione recitaret juxta antiquum ordinem, iterum teneretur repetere recitationem. V. **Casus**, *n.* 51 *b.*

2.° Qui gravi morbo laborat, v. gr. febri, dolore intestinorum vel capitis; vel qui juste timet, ne ex recitatione grave subsequatur incommodum, etc. Unde satis excusatur qui prudenter credit vel timet, ne ob officii recitationem ei notabilis gravedo capitis, vel

---

(1) Clerici in sacris, quos iniquae leges militare cogunt, excusantur *durante bello ejusque proxima praeparatione*, si ipsi convocati ad bellum et mobilizati fuerint (S. Poenit., 18 mart. 1912. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 33); quod ita intelligendum est: «tum solum excusantur ab obligatione divini officii recitandi quum actu in acie seu in linea et loco certaminis versantur; secus vero tenentur ad divinum officium in horis liberis quo meliori modo potuerint recitandum; in casu vero gravis sui vel aliorum incommodi se gerere possunt ac debent (audito si potuerint proprio confessario) juxta normas generales a theologis traditas» *S. Poenit.*, 17 mart. 1916: *Acta*, VIII, *pag.* 108). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 45, *pag.* 507 *seq.*

cruditas stomachi, aut virium lassitudo, aut aliud grave incommodum inde proveniat. *S. Alph.*, *n.* 154, *not.* I. Vide *vol.* 1, *n.* 124.

3.° Convalescens ex gravi morbo per aliquot dies excusari potest ad arbitrium prudentis, donec vires reficiantur. Et hoc admitti potest, etiamsi infirmus Missam jam celebret. *S. Alph.*, *ibid.*, *not.* II.

4.° Excusatur etiam, qui tempore persecutionis timet, ne ex recitatione breviarii prodatur; item qui graviter oculis laborat, etc. *S. Alph.*, *nn.* 156 *et* 157, *et alii communiter.*

II. *Charitas erga proximum*, id est gravis occupatio, quae sine scandalo aut notabili detrimento proximi omitti nequeat. Talis occupatio excusat a recitatione officii, quia praeceptum naturale charitatis praevalet legi ecclesiasticae. Hinc excusaris a recitatione horarum sive totaliter sive partialiter:

1.° Si sub nocte officium, v. gr. vesperas recitaturus, advoceris statim ad moribundum, neque ad officii obligationem persolvendam tempus vel commoditas tibi suppetat.

2.° Si tota die occuperis in excipiendis confessionibus, quae ob peculiares circumstantias differri non possint, v. gr. in sacris missionibus, ac praesertim sub earum finem, cum sis discessurus, etc.

3.° Si concionem sine scandalo aut famae detrimento omittere non posses, nec tamen eam praeparandi suppeteret tempus, si recitandum esset officium.

4.° Si occuperis tota die in sedandis jurgiis, aut in assistendis infirmis, v. gr. tempore morbi contagiosi, etc. *S. Alph.*, *n.* 156, *et alii.*

103. — III. *Dispensatio legitima*, seu a legitimo superiore concessa.

1.° Obligatio divinum officium recitandi, quum sit de jure ecclesiastico, a superioribus ecclesiasticis tolli potest.

2.° Papa hanc dispensationem concedere potest valide in omni casu, etiam sine causa; licite autem ex causa rationabili, v. gr. ob nimiam occupationem, ad scrupulos sedandos, etc.

3.° Episcopus etiam dispensare potest ab hac lege, sed *non valide sine causa* sufficienti, et tantum cum aliquo in particulari ad tempus, scilicet: 1.° quando dubitatur de impotentia morali, aut de gravitate detrimenti metuendi; 2.° quando difficilis est recursus ad Papam; 3.° quando dispensatio petitur ob causam quae frequenter occurrit, v. gr. ob infirmitatem; 4.° quando petitur dispensatio ad breve tempus. *S. Alph.*, *n.* 159. — Recole dicta *vol.* 1, *n.* 184.

104. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *Quid agendum in dubio, an infirmitas sufficiat ad excusandum, necne?*

Resp. 1.° Potest infirmus se committere judicio medici, ut di-

citur in jure can., *c. Fraternitatis, de frig. et mal.*; 2.° potest acquiescere judicio superioris, qui in dubio etiam dispensare valet; 3.° potest se remittere judicio probabili viri prudentis; 4.° imo probabiliter potest etiam stare proprio judicio, si tale judicium ipsemet ferre possit. *S. Alph., n.* 154.

Quaer. 2.° *Ad quid teneatur infirmus, si certus sit se integrum officium persolvere non posse, dubitet vero an partem recitare valeat?*

Resp. Probabiliter ad nihil tenetur. Rationabiliter enim a toto officio excusatur, ne scrupulis angatur, nesciens quousque possit ac teneatur recitare; quae quidem anxietas magnum, ut ait S. Alphonsus, nocumentum ipsi afferret. *S. Alph., n.* 154, *in fine.*

105. — Quaer. 3.° *An utcumque impeditus a recitando integro breviario, teneatur ad partem, quam recitare potest?*

Resp. Affirm. prorsus. Ratio patens est. Obligatio enim breviarii cadit in singulas ejus partes, quum res praecepta sit divisibilis. Constat etiam ex propositione 54.ª damnata ab Innoc. XI. Igitur qui caret breviario, et nihil aliud scit memoriter quam laudes vel completorium, ista sub gravi recitare tenetur.

Quaer. 4.° *An tenearis ad psalmos recitandos, si hos tantum prae manibus habeas, vel scias memoriter, relictis lectionibus cum responsoriis?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia cum possis partem notabilem officii recitare, nulla est causa, cur ab ea excuseris. *S. Alph., n.* 158; *Lacroix, n.* 1220; *Sporer*, etc. — Attamen *plures* dicunt, te ad nihil teneri, quia tunc deficit forma a S. Sede praescripta. Horum autem sententia satis probabilis videtur. Nec obstat sup. allata prop. 54.ª ab Innoc. XI damnata, quia in illa agitur de eo, qui horas integras absolvere potest.

Ex dictis haec practica conclusio infertur: Si quod scis memoriter constituit *moraliter* horam integram (*in quantitate et forma*), teneris recitare; secus non constat de obligatione recitandi. Cfr. *Bucceroni, vol.* 2, *n.* 171; *Génicot, vol.* 2, *n.* 60. Vide supra, *n.* 102, *N. B.*

106. — Quaer. 5.° *An tenearis socium adhibere, si non valeas solus horas recitare?*

Resp. Affirm., si facile aliquem invenias, quem commode adhibere possis. Ratio est: 1.° quia tunc non datur proprie dicta impotentia; 2.° quia praecepta Ecclesiae requirunt diligentiam ordinariam ad sui adimpletionem; porro nullum medium est magis ordinarium, quam socium, quem facile possis forte invenire, in recitatione adhibere. *Ita communiter. S. Alph., n.* 158; *Salm.*, etc.

Quaer. 6.° *An tenearis adhibere socium, stipendio soluto, si alium commode non invenias?*

Resp. Neg., juxta sententiam communem. Ratio est, quia *me-*

dium est omnino *extraordinarium*, et etiam incommodis plenum est, unde ad illud Ecclesia non censetur obligare. Imo si prompte non occurrat socius tecum gratis recitaturus, non teneris aliquem cum anxietate et sollicitudine quaerere, quia et hoc evaderet medium extraordinarium. Ita *Salmant.*, *c.* 3, *n.* 44; *Suárez*, De religione, *t.* 2, *l.* 4, *c.* 8, *n.* 12.

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONIBUS NEGATIVIS CLERICORUM, SEU DE IIS QUAE CLERICIS PROHIBENTUR

107. — Clerici abstinere debent ab iis omnibus quae statum ecclesiasticum dedecent aut ab eo sunt aliena. Ideoque, 1.° *indecoras artes* exercere non possunt, 2.° nec *tabernas* ingredi vel alia similia loca, nisi in casu necessitatis (*can.* 138); 3.° nec, sine *apostolico* indulto, tabelliones seu *publicos notarios* agere, nisi in curia ecclesiastica; aut assumere *officia publica* quae adnexum habeant exercitium *jurisdictionis laicalis* (*can.* 139, § 2); 4.° nec, sine licentia sui *Ordinarii*, inire gestiones bonorum ad laicos pertinentium aut officia saecularia quae secumferant onus reddendi rationem (*Ibid.*, § 3).

Expresse prohibuit Pius X ne clerici in arcis nummariis, argentariis parcimonialibus, ruralibus munia illa exercenda suscipiant retineantve suscepta, quae administrationis curas, obligationes in se recepta pericula secumferant, qualia sunt officia praesidis, moderatoris, a secretis, arcarii, horumque similium, nisi ad hoc specialem licentiam a Sede Apostolica obtinuerint (S. C. Consist. 18 nov. 1910: *Acta A. S.*, II, *pag.* 910) (1).

108. — *a*) Clericis *saecularibus* licet semper in quibusvis causis advocatum agere in tribunalibus *ecclesiasticis* (*can.* 139, § 3); *regularibus* vero id non licet nisi solum ex mandato superioris.

b) In foro *laico* licebit in causa propria, vel propriae ecclesiae, vel si necessitas immineat personarum sibi conjunctarum, vel pauperum ac miserabilium (*Ibid.*). Cfr. etiam S. C. Ep. et Reg. 8 maji 1716; *Decretal.*, l. c., *c.* 3.

c) En **España**, ait *Manjón* (Derecho ecles., *n.* 1101), *con dispensa* se puede ser abogado en la generalidad de los asuntos. La dispensa es doble: una pontificia, que, otorgada por el Nuncio, cuesta 88 reales, y otra real, por la que se han de pagar 3,300, para que el

---

(1) Pius X, 7 mart. 1912, dedit judicio et prudentiae episcoporum in Belgio facultatem dispensandi ab hoc decreto. Cfr. *Vermeersch*, *vol.* 6, *pag.* 238.

abuso sea más notorio.» Cfr. tamen *López Peláez*, Derecho esp., *pag.* 297.

109.—Clericis et regularibus prohibetur in scholis publicis studium **medicinae** et **chirurgiae**, et etiam vetitum est harum facultatum *exercitium*, quamvis antea eas bene didicissent vel exercuissent; unde in novo Codice: Clerici... sine apostolico indulto medicinam vel chirurgiam ne exerceant (*can.* 139, § 2): ratio prohibitionis est, praeter periculum irregularitatis (*can.* 985, 6.°), *indoles* specialis hujus artis, et quia revera est officium saeculare. Aliquando Sedes Apostolica indultum concedit propter penuriam vel deficientiam medicorum; at solet excipere casus adustionis vel incisionis: sic 16 febr. 1884 concessit cuidam monacho *Montisserrati* in Hispania, qui in saeculo has artes exercuerat. Causa petitionis fuit non posse aliter monachis ac peregrinis ob distantiam loci promptum medici auxilium exhiberi. S. C. respondit: «Pro gratia ad quinquennium, dummodo exerceatur GRATIS *et absque ustione vel incisione*, facto verbo cum SSmmo.» Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 652; C. **Manil.**, *n.* 796; *Syn. Malacit.*, *l.* 1, *tit.* 12, *n.* 54; *Wernz*, l. c., *vol.* 2, *n.* 222; *Génicot*, 2, *n.* 36; *Santi-Leitner*, *l.* 3, *tit.* 50, *n.* 1, ubi dicit haec omnia, servatis servandis, applicari posse et debere ad homoeopathiam, electrohomoeopathiam, etc.

Clerici sine licentia sui Ordinarii, et religiosi sine licentia sui Generalis, Universitates civiles frequentare prohibentur; Ordinarii vero ac Generales praedictam licentiam concedere nequeunt nisi urgente necessitate, et adhibitis cautelis praescriptis in decreto *Perspectum*, S. C. Ep. et Reg. Ita Pius X, in Encycl. *Pascendi*. Cfr. **Casus**, *n.* 73 *a*, *seq.* — Vide etiam Conc. *Burgense*, *p.* 2, *tit.* 23, *n.* 8.

110.— Quoad **spectacula**, haec statuit novus Codex: Spectaculis, choreis et pompis quae eos dedecent, vel quibus clericos interesse scandalo sit, praesertim in publicis theatris, ne intersint (*can.* 140). Jam antea Conc. Plen. **Amer. lat.**, *n.* 650; C. **Manil.**, *n.* 794; Conc. Prov. *Vallisol.*, 1, *p.* 5, *tit.* 1, *n.* 11, haec habent: «Prohibemus ne (clerici) publicis spectaculis, pompis et choreis intersint; ne se coetibus illis commisceant, ubi amatoria et lubrica agantur vel canantur; ne in publicis theatris, actionibus scenicis cujuscumque generis assistant. Hoc etiam expresse statuimus de TAURORUM *agitationibus*.» Cfr. quoque Conc. Prov. *Burgense*, *p.* 4, *tit.* 23, *n.* 2, *et p.* 2, *tit.* 23, *n.* 170.

Etiam S. Poenitentiaria interrogata ab Episcopo civitatensi (*de Ciudad Rodrigo*) an possit tolerari quod sacerdos *vi etiam consuetudinis* circo (agitationis *taurorum*) adsit, respondit die 19 sept. 1893: *negative*. Vetantur igitur clerici etiam in Hispania assistere agitationibus taurorum, quamvis *poenae* statutae a S. Pio V, in Const. *De salute*, 1.° nov. 1567, abrogatae jam sint saltem quoad saeculares sive laicos, sive clericos. Cfr. *Thesaurus*, De poenis,

v. Ludos agitationis, ubi censet poenas pro omnibus fuisse latae sententiae: unde consequenter, dicendum esset probabiliter esse etiam abrogatas pro regularibus.

Si clericus etiam in **Hispania** vel in **America latina**, aut Ins. **Philip.**, sublato scandalo, *semel* tantum assisteret huic spectaculo, non videtur *graviter* peccare. Prohibitio respicit agitationes in circo, praesertim quae dicuntur *corridas de toros de muerte.* Cfr. *Santi-Leitner, l.* 5, *tit.* 13; *Manjón, vol.* 2, *n.* 1108; *Alsina*, 1, *n.* 654; *Villada*, Casus, 1, *pag.* 344; *Buccer., n.* 280.

Pius X per Card. Vicarium prohibuit (15 jul. 1907) clericis interesse publicis kinematographis in Urbe (*Acta A. S.*, I, 600). Cfr. etiam *Syn. Matrit., l.* 1, *tit.* 6, *c.* 1; *Malacit., lib.* 1, *tit.* 12, *n.* 60.

QUAER. *An liceat clericis sollicitare aut acceptare munus* **deputati** *aut* **senatoris** *in locis ubi leges civiles id permittant?*

Resp. Neg., sed pro locis in quibus adest prohibitio apostolica, ut in Statibus pontificiis, requiritur licentia *Sanctae Sedis;* in aliis vero, necessaria est licentia tum *proprii Ordinarii*, tum *Ordinarii loci* ubi electio facienda est (*can.* 139, § 4).

Maxime vero clericis prohibentur sequentia: 1.° habitatio cum mulieribus; 2.° ludus aleatorius; 3.° gestatio armorum et venatio; 4.° negotiatio. De singulis breviter.

§ I. *De habitatione cum mulieribus.*

111. — Clericis *prohibetur* non modo apud se *retinere*, sed etiam utcumque *frequentare* feminas de quibus suspicio esse possit (*can.* 133, § 1).

Clericis *permittitur* cohabitare cum illis tantum feminis in quibus **aut** *naturale foedus (parentesco)* nihil mali permittit suspicari, quales sunt mater, soror, amita et hujusmodi, **aut** a quibus *spectata morum honestas*, cum *provectiore aetate* conjuncta, omnem suspicionem amoveat (*Ibid.*, § 2).

Utrum in casibus particularibus scandalo esse possit, aut continentiae afferre periculum retinere vel frequentare illas feminas in quas *communiter* suspicio non cadit, ad Ordinarium loci pertinet non modo judicare, sed etiam clericos ab hac retentione vel frequentatione prohibere (*Ibid.*, § 3). Cfr. etiam *Conc. Nic.* I, *can.* 3; *Later.* I, *can.* 3. Contumaces praesumuntur concubinarii (*can.* 133, § 4). Imo in plerisque statutis synodalibus (v. gr. *Iurien., c.* 174) prohibitum reperitur, ne clerici ancillas secum habeant, quae aetatem 40 annorum non expleverint. (Ita etiam Conc. Plen. **Amer. lat.**, *n.* 644; Conc. *Vallisol., p.* 5, *tit.* 1, *n.* 5). Ratio autem praecepti est, tum ut removeatur periculum, quod humana fragilitate incurrere clerici possent, tum ut praecaveantur calumniae, quae facile innocentibus alias impingi possent. Huc illa faciunt Eccli., XLII,

12-13: *In medio mulierum noli commorari; de vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri* (1).

Cfr. quae de hoc argumento sapientissime statuunt Conc. Plen. **Amer. lat.**, *nn.* 642-646, et Conc. **Manil.**, *nn.* 785-790, ubi, inter alia, notanda est haec prohibitio: «Nullus clericus docere audeat puellas aut mulieres, etiam illustres, legere, scribere, canere, aliaque id generis, sine Episcopi licentia, sub poenis ejusdem Episcopi arbitrio statuendis.» Ita etiam Syn. dioeces. *Vallisol.*, *l.* 4, *tit.* 1, *n.* 7.

112. — Ad cavenda pericula cohabitationis cum mulieribus «consuetudo *vitae communis inter clericos* laudanda ac suadenda est, eaque, ubi viget, quantum fieri potest, servanda» (*can.* 134).

Cum hac vita in communi tum haec et alia pericula cavere licebit, tum plura alia bona obtinere.

§ II. *De ludo aleatorio.*

113. — Ludus *aleatorius* dicitur, qui totus situs est in pura sorte, et cujus exitus a mero casu pendet, quin ludentis industria partem ullam in eo obtineat; talis est v. gr. ludus *talorum*.

Ludus aleatorius severe prohibetur clericis. Hinc novus Codex: «Clerici... aleatoriis ludis, pecunia exposita, ne vacent» (*can.* 138). Cfr. etiam *Conc. Lateran. IV*, *can.* 16; *Conc. Trid.*, *sess.* 22, *c.* 1, *de reformat.* Prohibitio *per se* gravis est, sed in ea non comprehenditur nec ludus qui non sit aleatorius, nec ipse aleatorius, si pecunia non exponatur. Leve erit peccatum si pecunia exposita sit exigua, nec ludus diuturnum, praeciso scandalo.

114. — QUAER. *An quilibet chartarum ludus censeatur aleatorius?*

Resp. Neg. Distinguendus enim est duplex chartarum ludus. Alius est purae sortis et omnino aleatorius; alius vero mixtus, seu partim aleatorius, et partim a peritia vel industria ludentis pendens. Unde hoc posterius ludi genus non est habendum ut illicitum *per se*, si moderate, absque scandalo, et pro exigua pecuniae quantitate ludatur. Caveant tamen clerici, ne in ludendo ad excessus, levitatem, et animi dissipationem, necnon ad cupiditatis vel passionis affectum abripiantur. Expedit imprimis, ut a ludendo cum saecularibus generatim abstineant, nisi hi sint viri prudentiae et gravitatis non communis; quia secus sanctum eorum ministerium detrimentum, et hoc subinde grave, facile patietur. Praeterea a temporis jactura, et quam maxime a fidelium scandalo cavere debent.

---

(1) PP. Conc. Prov. *Burgensis* (*p.* 2, *tit.* 24, *n.* 2) monent: «Omnino indecorum reputamus ut clericus famulam, aut famula clericum heredem instituat». Cfr. etiam Instruct. Pastor. Eysteth., *n.* 795; Syn. *Aurien.*, *c.* 178.

§ III. *De gestatione armorum et venatione.*

115. — Clericis omnibus interdicitur: 1.° gestatio armorum nisi aliquando justa timendi causa subsit (*can.* 138); 2.° libere nomen militiae saeculari dare, aut intestinis bellis ac publici ordinis perturbationibus opem utcumque ferre (*can.* 141, § 1); 3.° venationi indulgere aut clamorosam umquam exercere (*can.* 138).

Ratio *primi* est, quia gestatio armorum dedecet characterem clericorum, qui ad exemplum Christi mites esse debent et humiles corde. Aliunde clericorum arma debent esse mere spiritualia, quum ad illos spectet contra potestates tenebrarum militare. Excipitur casus quando *probabilis* sit causa timendi, quia *vim vi repellere* omnia jura permittunt.

Ratio *secundi* est eadem et a fortiori, ac ratio primi. De gravitate peccati constat ex poena, nam qui nomen militiae sponte dederint ipso facto amittunt omnia officia et beneficia (*can.* 188, 6.°), et si in minoribus sint, eo ipso decidunt e statu clericali (*can.* 141, § 2).

In *tertio* casu venatio clamorosa, seu quae fit cum canibus et armorum strepitu vel accipitribus, est absolute interdicta; quieta autem, seu quae fit laqueis vel aliis instrumentis, videtur prohiberi tantum si sit diuturna, aut saepius repetita.

Cfr. *Conc. Trid., sess.* 24, *c.* 12; *S. Alph., l.* 3, *n.* 606; Conc. Plen. **Amer. lat.**, *n.* 615; Conc. **Manil**., *n.* 795.

Controvertitur autem, an venatio clamorosa sit peccatum grave, si raro fiat. Negat *S. Alphonsus*, secluso scandalo. Pariter non videtur stricte habenda ut clamorosa venatio cum scopleto et uno cane; sed generatim indecentiam involvit, nec aliquo scandalo caret, nisi forte raro fiat, v. gr. absque cursu, in horto, etc.

§ IV. *De negotiatione.*

116. — I. Negotiatio prohibetur omnibus clericis. Ita novus Codex: «Prohibentur clerici per se vel per alios *negotiationem* aut *mercaturam* exercere sive in propriam sive in aliorum utilitatem» (*can.* 142). — Etiam antea vigebat haec prohibitio, praecipue ex *Trid., sess.*, 22, *c.* 1, *de reform.* Cfr. Conc. Plen. **Amer. lat.**, *n.* 654.

Neque citra licentiam aut Sedis Apostolicae intra Italiam, aut Ordinarii extra Italiam, negotiationi vacare, etiam ob alendae familiae necessitatem, clericis licet. Ex decret. Clement. XIII, constit. *Cum priorum*, 17 sept. 1759. — Vide *S. Alph.*, De contract., *nn.* 832, 833.

II. Negotiatio alia est QUAESTUOSA, qua res ea intentione *a*) emitur, ut *b*) vendatur *c*) carius *d*) non mutata: si emitur ut *mutata* carius vendatur, tunc datur negotiatio INDUSTRIALIS.

III. Interdicitur omnibus clericis negotiatio *quaestuosa* seu mercatura. Prohibitio afficit etiam personas religiosas utriuslibet sexus, exceptis novitiis; obligat sub gravi, sed leviter tantum peccare videtur qui bis vel ter negotietur in parva quantitate, aut semel in quantitate etiam magna. Quia jura loquuntur de *exercentibus* negotiationem, quae verba actuum pluralitatem innuere videntur. Poenae contra clericos negotiantes sunt *ferendae sententiae.*

IV. Etiam iisdem clericis erit illicita negotiatio industrialis quando res empta *non proprio labore*, sed per operarios conductos est transmutanda.

V. At non continentur in illa prohibitione: 1.° Clerici qui fructus venditant, quos ex suis agris percipiunt. 2.° Qui artem exercent conditioni ac statui proprio consentaneam, et opera vendunt. 3.° Qui res parvo emunt pretio, quum adest copia, ut eas, ingruente annonae caritate, eodem pretio amicis, propinquis ac pauperibus vendant. 4.° Qui emunt pecora ut ea in propriis praediis saginata vendant, secus vero si in alienis septis saginentur. 5.° Probabiliter, ex communi sententia, etiam qui emunt fructus aliorum agrorum ad animalia ex proprio grege saginanda, et saginata vendenda. 6.° Qui ad proprium usum emunt, sed deinceps vendunt, si pretium crescat, ut vilius simile ematur. 7.° Qui emunt plurima, ut tutius sibi prospiciant, et deinde quod superest, etiam carius vendunt.

117. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid veniat nomine* **actionum**, *quid vero nomine* **obligationum** *in societatibus commercialibus vel industrialibus?*

Resp. 1.° *Actiones* in hujusmodi societatibus sunt *tituli* (sive papyri signatae signo societatis) repraesentantes jus ad partem aliquotam *capitalis socialis*, et, consequenter, ad participandum pro rata in beneficiis seu lucris ipsius societatis. Quia vero haec lucra vel beneficia ab exitu rei pendent, quam sibi societas proponit, aliquando majora, aliquando minora vel nulla sunt, atque inde est etiam quod dicta participatio (*dividendum* appellant) nullos habet per se definitos limites.

Resp. 2.° *Obligationes* vero sunt tituli (sive papyri signatae signo societatis) repraesentantes creditum contra societatem, seu pecuniam ipsi societati mutuatam, jusque conferunt ad lucrum *certum* et *determinatum* a societate percipiendum, v. gr. 4 % pecuniae mutuatae.

Per actiones societatis constituitur, qui eas possidet, *socius* sive membrum illius; per obligationes vero, illius fit tantum creditor, non socius.

Res clarescet exemplo: Societas instituenda est ad aggrediendum opus, v. gr. viam ferream, ad quod requiri existimatur mille millium francorum. Emittuntur e. gr. mille *actiones*, quarum una-

quaeque datur ei qui mille francos suppeditat: sic *capitale sociale* colligitur. Postea apparet adunatum capitale insufficiens esse ad rem perficiendam et requiri praeterea centum millia francorum: socii nolunt novas *actiones* emittere novosque adsciscere socios. Igitur emittuntur e. gr. ducentae *obligationes*, quarum unaquaeque ei acquiritur qui 500 francos mutuo suppeditat. Singulis annis solvet societas iis *creditoribus* v. gr. 4 vel 5 %.

Res *societatis* administrari solet per *gerentes* designatos a sociis in conventibus generalibus; sed plerumque non omnes socii iis conventibus interessendi jure potiuntur, sed illi tantum qui majorem actionum partem habent: sed neque ii tenentur *officio* interessendi.

Quaer. 2.° *An liceat clericis accipere* **obligationes?**

Resp. Affirm. Hoc enim nihil aliud est quam mutuo dare; quod clericis non est interdictum.

118. — Quaer. 3.° *An etiam eis liceat accipere* **actiones?**

Resp. Res acriter *controvertitur;* sed *probabilior* est sententia *affirmativa*, tam si agatur de actionibus societatum industrialium, quam commercialium; tam societatum erectarum, quam erigendarum: dummodo clericus nullam partem habeat in agendis negotiis societatis, ideoque conventibus generalibus sociorum, in quibus negotia aguntur, non intersit (nec per se, nec per alium illius nomine). Tunc enim nequit dici quod negotietur *per se*, ut patet; nec *per alium* in sensu prohibito, *quum efficaciter non influat in negotiationem.* Ita *Sanguineti*, Juris eccles. instit., *n.* 220; *Aichner.*, Comp. jur. eccles., § 73, *nota* 5; *Palmieri* (in adnot. edit. rom. P. Gury); *Génicot*, *vol.* 2, *n.* 41, IX; *Icard*, Praelect. jur. can. in Sem. S. Sulpitii, *n.* 356; *Bargilliat*, Prael. jur. can., *n.* 371; *Aertnys*, *l.* 5, *n.* 70; *Zitelli*, Apparatus, *l.* 1, *tit.* 2, *c.* 6, *art.* 1, *d.* 2; *Tanquerey*, *n.* 102; *Mocchegiani*, Jurisp., *vol.* 1, *n.* 1585; *Laurentius*, Inst. jur. eccl., *n.* 116; *Melata*, Man. theol. mor., *pag.* 163, etc., — contra *Brabandère*, Jur. can. comp., *n.* 554, et *plures alios;* inter quos *Wernz*, l. c., *vol.* 2, *n.* 219, nostram sententiam admittit quoad *aliquas* societates *industriales*, negat vero quoad reliquas, et a fortiori quoad *commerciales*; *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 66 *seq.*, praes. *pag.* 74 (ed. 1), id concedit quoad omnes societates *industriales*, negat quoad *commerciales*, etc. — *Berardi*, Praxis, 3, *n.* 511, videtur id concedere etiam pro societatibus commercialibus, nisi de societate *constituenda* agatur.

Nec ulla hucusque prodiit S. Sedis responsio, quae hanc doctrinam universaliter damnet. Imo ipsi favet responsum S. Off. 15 april. 1885, quod sic se habet: «Juxta exposita, et attentis peculiaribus temporum circumstantiis, personas ecclesiasticas non esse inquietandas, si emerint aut emant actiones seu titulos mensae nummulariae, dummodo paratae sint stare mandatis S. Sedis, et se

abstineant a qualibet negotiatione dictarum actionum seu titulorum, et praesertim ab omni contractu qui speciem habeat, ut vulgo dicitur, *dei giuochi di borsa*» (1). Cfr. tamen S. C. Ep. et Reg., 30 jan. 1846: apud *Analecta j. p., sect.* 8, *col.* 1474.

Consilium tamen esse potest ut clericus actiones non emat, quae emittantur ad novam societatem erigendam, propter *speciem* nimiae lucri cupiditatis.

N. B. Non modo actiones, sed nec obligationes emere licet *eo animo ut carius vendantur*, saltem si habitualiter fiat. Patet ex dictis supra, III.

Cfr., praeter auctores citatos, *Deville*, Les opérations de Bourse, deuxième partie; *Antoine*, Cours d'économie sociale (2 edit.), *c.* 14, *art.* 2; *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 459 *seq.* — V. **Casus**, *n.* 61, *a-c.*

CAPUT II

DE OBLIGATIONIBUS PARTICULARIBUS CLERICORUM

Dicemus de obligationibus: 1.° episcoporum, 2.° parochorum, 3.° canonicorum.

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONIBUS EPISCOPORUM

119. — Episcopus dicitur *ordinarius*, quia ordinaria jurisdictione utitur in sua dioecesi. Dicitur etiam *dioecesanus* ratione territorii sibi subjecti, et *suffraganeus* ratione *metropolitani*, cui subditur. Ejus ecclesia *cathedralis* vocatur, quod in ea sit sedes episcopalis, seu *cathedra.*

Episcoporum praecipuae obligationes reducuntur ad residentiam, orationem, praedicationem, et dioeceseos visitationem. Cfr. etiam infra, *n.* 191.

120. I. **Quoad residentiam.** — Episcopi residentiales, licet Cardinales sint, et etiamsi Coadjutorem habeant, tenentur lege personalis *in dioecesi* residentiae (*can.* 338, § 1).

---

(1) Non minus favet haec alia responsio ejusdem S. Off., 17 nov. 1875: «Non sunt inquietandi, qui nomina vel actiones viarum ferrearum similiumque societatum aut arcarum publicae utilitati inservientium, de sua pecunia acquirunt, dummodo parati sint stare mandatis Sedis Apostolicae, et certo sciant eas societates nullum habere propositum finem illicitum vel quomodolibet suspectum, et dummodo nullam in iis societatibus administrationis partem suscipiant, neque actionum earumdem societatum negotiationem exerceant.» Ita etiam Syn. *Malacit.*, l. c., *n.* 57.

Praeterquam causa visitationis Sacrorum Liminum, Conciliorum, quibus interesse debent, vel civilis officii suis ecclesiis legitime adjuncti, abesse possunt aequa de causa *non ultra duos vel* ad summum *tres menses* intra annum, sive *continuos* sive *intermissos*, dummodo cautum sit ne ex ipsorum absentia dioecesis quidquam detrimenti capiat (*Ibid.*, § 2).

Hoc tamen tempus conjungi nequit sive cum tempore sibi concesso occasione suae promotionis, vel visitationis Sacrorum Liminum, vel assistentiae Concilio, sive cum tempore vacationum anni subsequentis (*Ibid.*).

Ab *ecclesia cathedrali* abesse nequeunt tempore Adventus et Quadragesimae, diebus Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes et Corporis Christi, nisi ex gravi et urgenti causa (*Ibid.*, § 3).

Absentia propter causas supra memoratas est approbata a jure. Aliae causae quae ab auctoribus allegari solent (christiana charitas, bonum evidens ecclesiae, etc.), a R. Pontifice approbari debent in casibus particularibus.

121. — Illegitime absentes ipso facto privantur omnibus fructibus pro rata illegitimae absentiae.

Etenim qui officium, beneficium, dignitatem obtinet cum onere residentiae, si illegitime absit, eo ipso privatur *omnibus fructibus sui* beneficii vel officii *pro rata illegitimae absentiae*, eosque tradere tenetur Ordinario, qui ecclesiae vel alicui pio loco vel pauperibus distribuere debet (*can.* 2381, 1.°).

Haec dispositio videtur etiam afficere episcopos juxta antiquam disciplinam et juxta Codicem: agitur enim de poena latae sententiae quae non est suspensio neque interdictum, ideoque eos afficit juxta can. 2227. Vide tamen can. 1413 collatum cum can. 1475. Cfr. can. 2381, 1.°

Debent restituere (idem tene de parochis) circiter *septimam* partem omnium fructuum pro rata absentiae (1). *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 53, *ed.* 1; *Trid.*, l. c.; *Wernz*, l. c., *n.* 481. Cfr. *n.* 63, *N. B.* (2).

122. II. **Quoad praedicationem et vigilantiam pastoralem.**— *a*) Episcopi tenentur **praedicare** *per se ipsos* Evangelium, nisi legitimo prohibeantur impedimento; et insuper, praeter parochos, debent viros alios idoneos in auxilium assumere ad hujusmodi praedicationis munus salubriter exsequendum (*can.* 1327, § 2). Cfr. etiam II Tim. IV, 2; *Trid.*, *sess.* 5, *c.* 2, *De reform.*

b) Proprium ac gravissimum officium, praesertim pastorum

---

(1) De obligatione restituendi (etiam in parochis) propter neglectum aliarum obligationum, v. gr. concionandi, tradendi catechismum etc., non constat; sed tantum ob omissam fidei professionem, recitationem, et ob absentiam materialem. Cfr. *Villada*, l. c.

(2) Praeterea illegitime absentes ultra sex menses sunt denuntiandi (*can.* 338, § 4).

animarum, est *catecheticam* populi christiani *institutionem* curare (*can.* 1329).

c) Ordinarii locorum curare debent ut *tempore Quadragesimae*, itemque, si id expedire visum fuerit, tempore Adventus, in ecclesiis *cathedralibus* et *paroecialibus* sacrae conciones frequentius ad fideles habeantur (*can.* 1346, § 1).

d) Advigilare etiam debent ut, saltem *decimo quoque anno*, parochi adimpleant obligationem habendi missionem ad suos subditos; item ipsi et parochi debent prudenter curare conversionem infidelium, haereticorum et schismaticorum, si qui sint intra fines sui territorii (*can.* 1349, 1350), ita tamen ut nemo invitus cogatur ad acceptandam fidem catholicam (*can.* 1351).

e) 1.° Urgere debent Ordinarii *observantiam* legum ecclesiasticarum; 2.° advigilare *ne abusus* in ecclesiasticam disciplinam irrepant, praesertim circa administrationem Sacramentorum et Sacramentalium, cultum Dei et Sanctorum, praedicationem verbi Dei, sacras indulgencias, implementum piarum voluntatum; 3.° curare ut puritas fidei ac morum in clero et populo conservetur, 4.° ut fidelibus, praecipue pueris ac rudibus, pabulum doctrinae christianae praebeatur, ut in scholis puerorum ac juvenum institutio secundum catholica religionis principia tradatur (*can.* 336, § 1, 2). Cfr. etiam Pii X Const. *Acerbo nimis; Trid., sess.* 24, *c.* 4 *de reform.; Ferreres*, La enseñanza del Catecismo, *n.* 22 *seq.* Vide etiam *can.* 1261.

123. III. **Quoad orationem.** — Episcopi, Apostolorum instar, debent orationi saepe dare operam, et in divinarum rerum contemplatione se exercere, divinumque lumen sibi, clero, populoque universo continenter efflagitare.

Diebus dominicis ac festis, *sacrum* pro *dioecesi* universa facere debent (vide infra, *n.* 465), et populum ad orationen saepius incitare, orandi modum edocendo, privatas publicasque preces in praecipuis necessitatibus indicendo, supplicationes decernendo, etc. *S. Alph.*, Hom. apost., *tract.* 7, *nn.* 65, 66.

124. IV. **Quoad visitationem dioeceseos**. — Episcopi, utpote totius dioeceseos pastores, magnam animarum suae sollicitudini ac laboribus commissarum curam gerere debent. Quare diligenter diversas suae jurisdictionis ecclesias obire adstringuntur, ut oves suas, uti par est, cognoscant, earum necessitates detegant, media illis occurrendi pervestigent. Ad haec omnia jure divino et naturali obligantur, neque ulla consuetudine lex haec abrogari vel imminui potest, ut apertum est ex *Conc. Trid., sess.* 24, *c.* 3 *de reform.* — *S. Alph.*, Hom. apost., *tract.* 7, *nn.* 59, 60.

Tenetur obligatione *visitandi* quotannis *dioecesim* vel ex toto vel ex parte, ita ut saltem *singulis quinquenniis* universam vel ipsi per se vel, si fuerint legitime impediti, per Vicarium Generalem

aliumve lustrent (*can.* 343, § 1). Visitatio est ad *sanam* et orthodoxam *doctrinam* conservandam, *bonos mores* tuendos, pravos corrigendos, pacem, innocentiam, *pietatem* et *disciplinam* in populo et clero promovendam ceteraque pro ratione adjunctorum ad bonum religionis constituenda (*Ibid.*).

A praeceptis ac decretis latis circa personas, res et loca pia, occasione visitationis pastoralis *non datur appellatio in suspensivo* sed in devolutivo tantum (*can.* 345). Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 658 *seq.*

Haec statuunt C. Pl. **Amer. lat.**, *n.* 200, et C. **Manil.**, *n.* 230: «Episcopi propriam dioecesim per se ipsos, aut, si legitime impediti fuerint, per suum Vicarium aut visitatorem (*Conc. Trid., sess.* 24, *c.* 3, *de reform.*), seu per aliquos ecclesiasticos viros, scientia, pietate, rerum gerendarum dexteritate ac maturitate commendabiles visitare non praetermittant. Attenta autem dioecesium nostrarum extensione, et data aliunde summa utilitate visitationis personalis, seu ab ipso Episcopo faciendae, curandum est pro viribus, ut opportuno tempore Episcopus accedat etiam ad loca quae per alium a se delegatum visitata fuere: ad quod facilius assequendum, opportunum erit dioecesim visitandam in regiones dividere, ut unaquaeque regio successive visitetur; atque ita fiet, ut certo annorum numero tota dioecesis per Episcopum visitata maneat.

125. V. **Quoad visitationem ad Limina Apostolorum.** — Singulis quinquenniis tenentur exhibere S. C. Consistoriali relationem de statu suarum ecclesiarum, eodemque anno personaliter visitare sepulcra Apostolorum Petri et Pauli, et R. Pontificem. Haec tamen personalis visitatio ab Ordinariis qui sunt extra Europam fieri potest alternis tantum quinquenniis. Relationem exhibere debent annis cujus ultimus numerus sit: 1 vel 6, Ordinarii Italiae et insularum adjacentium; 2 vel 7, Ordinarii **Hisp.**, **Lusit.**, Galliae, Belgii, Holland., Angliae, Scotiae et Hiberniae cum insulis adjacentibus; 3 vel 8, caeteri Europae Episcopi, cum insulis adjacentibus; 4 vel 9, Ord. **Amer.**; 0 vel 5, Ord. **Philipp.** cum reliquis Africae, Asiae, Australiae cum insulis adjacentibus. Cfr. *can.* 340, 341, necnon Decr. S. C. Consist. Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 653 *seq.*

N. B. Si annus pro exhibenda relatione assignatus inciderit ex toto vel ex parte in primo biennio ab inito dioecesis regimine, Episcopus pro ea vice a conficienda et exhibenda relatione itemque a personali visitatione abstinere potest (*can.* 340, § 3, et 341).

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONIBUS PAROCHORUM

126. — Parochus, semel canonice constitutus, ordinaria gaudet jurisdictione in populum sibi demandatum, et sine nova Episcopi approbatione jus habet ad omnia munia parochialia obeunda. Nul-

lus ergo clericus, dempto Episcopo et ejus Vicario generali, eorumque delegatis, sacris quibuslibet fungi in ejus ecclesia aut parochia, sine ipsius consensu expresso aut rationabiliter praesumpto, ulla ratione licite potest. Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *n.* 730 *seq.*

Parochi, uti episcopi, tenentur praecipue: 1.° ad residentiam; 2.° ad orationem; 3.° ad praedicationem et catechesim; 4.° ad administrationem sacramentorum; 5.° ad correctionem ovium; 6.° ad visitationem aegrotorum et parochiae (1).

127. — I. **Quoad residentiam**, *a*) parochus ad residentiam obstringitur; quia, quum administrationem parochiae susceperit, sese obligavit ad animarum saluti consulendum, eamque pro virili parte procurandam. *Conc. Trid., sess.* 23, *c.* 1, *de reform.*—*S. Alph.*, *n.* 121. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 761 *seq.*

b) Parochus obligatione tenetur residendi *in domo paroeciali* prope suam ecclesiam. Loci tamen Ordinarius potest justa de causa permittere ut alibi commoretur, dummodo domus ab ecclesia paroeciali non ita distet ut parochialium perfunctio munerum aliquid inde detrimenti capiat (*can.* 465, § 1). Ut vero residentiae muneri satisfiat, non tantum debet esse praesens corpore, sed etiam *per se* ipse debet paroeciae servire. *S. Alph.*, *nn.* 124, 127. Cfr. *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, *n.* 397 *seq.*

c) Potest tamen abesse per *duos* ad summum intra annum *menses* sive continuos sive intermissos, nisi gravis causa, judicio ipsius Ordinarii, vel diuturniorem absentiam requirat vel breviorem tantum permittat (*can.* 465, § 2). In his duobus mensibus non computantur dies in quibus parochus, semel in anno, peragit Exercitia spiritualia (*Ibid.*, § 3).

d) Venia Ordinarii *in scriptis* necessaria est, quoties ultra *hebdomadam* abesse velint. Et sive in hac absentia sive in quacumque alia diuturniore, debet relinquere substitutum ab Ordinario probandum (*Ibid.*, § 4).

Per unum vero vel alterum diem possunt abesse sine speciali licentia ex causa quae ipsis videatur legitima (et etiam ad sex dies de licentia archipresbyteri, juxta C. Prov. *Vallisol.*, *p.* 2, *tit.* 12, *n.* 7), modo vicario idoneo parochiam commendent. Cfr. *Mach-Ferreres*, l. c., *n.* 400. In **Philipp.**, pro absentia bidui ad 14 dies sufficit et requiritur licentia vicarii foranei. C. **Manil.**, *n.* 303.

Quaer. *Quid si parochus ex causa gravi ac repentina discedere cogatur?*

Resp. Si absentia *ultra hebdomadam* sit protrahenda, debet

---

(1) Parochus debet officia divina celebrare, administrare sacramenta fidelibus, quoties legitime petant, suas oves cognoscere et errantes prudenter corrigere; pauperes ac miseros paterna charitate complecti, maximam curam adhibere in catholica puerorum institutione (*can.* 467, § 1).

quamprimum monere Ordinarium ei indicans causam discessus et sacerdotem supplentem ab eo relictum, ejusque stare mandatis (*Ibid.*, § 5).

128.— Praeter *peccatum mortale*, nisi materiae parvitate excusentur, non residentes incurrunt, ipso facto et alia declaratione non sequuta, in privationem omnium fructuum pro rata temporis absentiae juxta dicta supra, *n.* 121.

129. II. **Quoad orationem.**—*a*) Tenetur parochus, ut Episcopus, *sacrum* pro *parochia* facere festis ac dominicis diebus, ut patebit ex dicendis in *tract. de Euch.* Item tenetur orare frequenter pro suis ovibus, ut sibi ac subditis gratias ad salutem necessarias, et caelestes benedictiones imploret.

b) Praeterea curare debet parochus, ut omnes addiscant orare, ut bene orent, suosque doceant orare: ad hoc conducet maxime, si quandoque, praesertim festis diebus et dominicis, necnon tempore Adventus et Quadragesimae, matutinas orationes ac serotinas publice fideles agant. *S. Alph.*, Hom. apost., *tract.* 7, *n.* 35 *et seq.*

130. III. **Quoad praedicationem.** — Omnes parochi tenentur diebus *dominicis* ac aliis *festis* de praecepto verbum Dei populo nuntiare consueta *homilia*, praesertim intra Missam in qua major soleat esse populi frequentia (*can.* 1344, § 1).

Quaesita. — Quaer. 1.° *An graviter peccent parochi omittentes praedicationem?*

Resp. Affirm., si omittant per tempus **notabile**. Tempus vero notabile a multis habetur, si per *integrum* continuumque mensem praedicatio deseratur, aut per tres menses non continuos, seu in anno divisos. Ita *S. Alph.*, *lib.* 3, *n.* 269; *Marc*, *n.* 2269; *Tanquerey-Quévastre*, *n.* 712. Et haec sententia praeferenda videtur, maxime post Const. *Acerbo nimis*, cum talis omissio attingat partem notabilem gravissimae obligationis.

P. *Lehmkuhl*, *n.* 820 (alias 645), putat grave peccatum saltem haberi si praedicatio omittatur per duos menses continuos aut notabiliter ultra tres discontinuos. Cfr. etiam *Villada*, Casus, *vol.* 3, *n.* 13. Imo sunt auctores, etsi pauci nec sat gravibus innixi rationibus, ut *Ball.-P.*, *vol.* 4, *n.* 505, et *Génicot*, Instit., *vol.* 2, *n.* 69, quibus probabile videtur *per se* requiri ad peccatum grave omissionem per *tres menses* continuos, aut (Cfr. *Génicot*, Casus, *vol.* 2, *tr.* 10, *sect.* 2, *c.* 3, § 1, *cas.* 4), per quatuor menses discontinuos. — Neque obligationi satis illi faciunt, qui praedicationem audientium captui accommodare non satagunt.

131. — Quaer. 2.° *An haec obligatio sit personalis?*

Resp. Affirm., ideoque ei satisfacere nequit per alium habitualiter, nisi ob justam causam ab Ordinario probatam. Hic etiam poterit permittere ut solemnioribus quibusdam festis aut etiam,

ex justa causa, aliquibus diebus dominicis concio omittatur (*can.* 1344, § 2 et 3).

Quaer. 3.° *Quid agere, quidve cavere debent in praedicatione?*

Resp. 1.° Parochi et quicumque alii concionatores *exponere* imprimis debent ea quae fideles tenentur credere et facere ad salutem.

Resp. 2.° Unde abstinere debent ab *argumentis profanis aut abstrusis*, quae communem captum audientium superant, necnon a persuasibilibus humanae sapientiae verbis, seu *a profano apparatu* et blandimento *inanis et ambitiosae eloquentiae*, sed predicare debent ostensione spiritus et virtutis, praedicantes non se ipsos sed Christum crucifixum. Neque minus reprehendendi illi sunt, qui nulla adhibita praeparatione, quidquid in buccam venit, effutiunt sine ordine, claritate, pietate ac zelo. Hi verbum Dei deturpant, et nauseam fastidiumque creant auditoribus. *Ita omnes.*

Parochus autem, qui pios libros auditoribus legit, non obit munus suum praedicandi, quia lectio non est praedicatio; nisi quis adeo sit labilis memoriae, ut aliter facere non possit; tum vero identidem debet curare, ut per alium ad populum sermones habeantur, vel Episcopum de impedimento commonefacere.

N. B. Parochi curare etiam debent ut, saltem *decimo* quoque anno, sacra *missio* ad suos subditos habeatur (*can.* 1349, § 1).

132. IV. **Quoad catechesim.** — *a*) Proprium ac gravissimum officium, pastorum praesertim animarum, est catecheticam populi christiani institutionem curare (*can.* 1329).

b) Juxta Pium X in Encyclica *Acerbo nimis*, 15 apr. 1905, parochi et quotquot animarum curam gerunt, tenebantur diebus dominicis ac festis per annum *nullo excepto, per integrae horae spatium*, pueros et puellas catechismum docere. Haec praescriptio Codice non est expresse renovata, sed quoad substantiam videtur in *praxim* deducenda, saltem accedente mandato Episcopi ad normam can. 1336.

c) Debet praeterea parochus: *a*) statis temporibus, continenti per plures dies institutione, pueros ad sacramenta *poenitentiae* et *confirmationis* rite suscipienda singulis annis praeparare; *b*) peculiari omnino studio (praesertim, si nihil obsit, *Quadragesimae* tempore), pueros sic instituere ut sancte Sancta primum de altari libent (*can.* 1330); *c*) eos vero qui recenter primam communionem receperint uberius et perfectius catechismo excolere (*can.* 1331).

d) Haec quoad pueros. Insuper debet parochus *catechismum* explicare fidelibus **adultis**, sermone ad eorum captum accommodato. Id facere debet *a*) diebus dominicis aliisque festis de praecepto; *b*) ea hora quae suo judicio magis apta sit *ad populi frequentiam* (non quae sibi magis sit commoda) (*can.* 1332).

133. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *An in hoc munere sive quoad pueros sive quoad adultos possit parochus adhibere adjutores?*

Resp. Affirm., imo, si legitime sit impeditus, *debet* operam adhibere clericorum, in parochiae territorio degentium, aut etiam, si necesse sit, piorum laicorum, potissimum illorum qui in pium sodalitium *doctrinae christianae* aliudve simile in parochia erectum adscripti sint (*can.* 1333, § 1).

Imo presbyteri aliique clerici, nullo legitimo impedimento detenti, proprio parocho in hoc sanctissimo opere adjutores esse debent (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 2.° *An et quatenus religiosi teneantur tradere populo catecheticam instructionem?*

Resp. 1.° Si, Ordinarii loci judicio, religiosorum auxilium ad catecheticam populi institutionem sit necessarium, Superiores religiosi, etiam exempti, ab eodem Ordinario requisiti, tenentur per se vel per suos subditos religiosos, sine tamen regularis disciplinae detrimento, illam populo tradere, praesertim in propriis ecclesiis (*can.* 1334).

2.° Ordinarii loci est omnia in sua dioecesi edicere quae ad populum in christiana doctrina instituendum spectent; et etiam religiosi exempti, quoties non exemptos docent, eadem servare tenentur (*can.* 1336).

134. — *N. B.* 1.° Obligatione docendi pueros catechismum tenentur etiam vicarii cooperatores parochi (*can.* 476, § 6, et 1333, § 2); et in **Hisp**. etiam beneficiati coronae *Aragoniae*. Cfr. *Ferreres*, La enseñanza del Catecismo, comentario canónico-moral sobre la Encíclica *Acerbo nimis*, *n.* 15 *seq.*

2.° Episcopus potest praecipere reliquis clericis ut catechismum pueros doceant (*can.* 128; *Bened. XIV*, Const. *Etsi minime*, 7 febr. 1742, § 6; Conc. Prov. *Vallisolet.*, *p.* 6, *tit.* 7, § 3, *n.* 1; Conc. Prov. *Burgen.*, *p.* 1, *tit.* 6, *n.* 5. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 17 *seq.*), maxime sacerdotibus facientibus sacrum in ecclesiis ita distantibus ut fideles ad parochiam accedere non possint sine gravi incommodo (*can.* 483, 1.°). *Bened. XIII* in Conc. Rom., *tit.* 1, *c.* 5; Conc. **Manil.**, *n.* 855.

3.° Obligatio tradendi doctrinam christianam **gravissima** est (Syn. dioeces. *Vallisolet.*, *lib.* 1, *tit.* 5, § 1, *n.* 6). De reatu vero propter culpabiles omissiones videtur judicandum sicut de omissione homiliae dictum est.

Conc. Plen. **Amer. lat.**, *n.* 820, III, inter causas speciales privationis ab officio et beneficio parochiali, recenset omissionem temerariam instructionis catecheticae, diebus saltem dominicis et festis per majorem anni partem, et, post legitimam monitionem, pertinaciter continuatam. Quod etiam ad Ins. **Philipp**. Pius X extendit ad decennium, 1 jan. 1910. Ita etiam **Codex**, *can.* 2182-2185.

4.° Munus catechizandi exercere parochi debent *personaliter*, nisi legitime impediti fuerint. Innoc. XIII, Const. *Apostolici mini-*

sterii, § 2; Conc. Prov. *Vallisol.*, *p.* 6, *tit.* 7, § 3, *n.* 1; *Wernz*, l. c., *vol.* 3, *n.* 45. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 29 *seq.*

135. V. **Quoad administrationem sacramentorum.** — Parochi tenentur per se sacramenta ministrare, non modo instante tempore praecepti, et gravis necessitatis, sed etiam, quod spectat ad sacramenta quae possunt iterari, toties quoties oves debite seu non intempestive petunt, nisi sint legitime impediti, vel possint per alium sine incommodo et offensione petentium ipsis consulere. Unde Codex: Parochi aliique quibus cura animarum vi muneris est demandata, gravi justitiae obligatione tenentur audiendi sive per se sive per alium confessiones fidelium sibi commissorum, quoties ii audiri rationabiliter petant (*can.* 892, § 1). Vide complura alia super hac obligatione in *tract. de sacram. in genere.*

In libro baptizatorum adnotare quoque debent si baptizatus confirmationem receperit, matrimonium contraxerit (nisi agatur de matrimonio conscientiae), subdiaconatum susceperit, aut solemnem professionem emiserit, easque semper adnotationes in documenta accepti baptismatis referre debent (*can.* 470, § 2). Eadem adnotatio videtur facienda si baptizatus professionem simplicem emisit quae in ordine ad *subsequens* matrimonium dirimendum aequivaleat solemni, ut accidit in Societate Jesu. Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 765, VII.

Habere debet parochus **quinque libros** parochiales, id est, baptizatorum, confirmandorum, matrimoniorum, defunctorum et de statu animarum, eosque juxta usum Ecclesiae probatum vel a proprio Ordinario praescriptum, conscribere ac diligenter in archivo bene ordinato adservare (*can.* 470, § 1).

QUAER. *Quaenam sint functiones parocho reservatae?*

Resp. Sunt sequentes: 1.° *Baptismum* conferre solemniter. — 2.° Sanctissimam *Eucharistiam* publice ad infirmos in propria paroecia deferre. — 3.° Sanctissimam Eucharistiam publice aut privatim tamquam *Viaticum* ad infirmos deferre, atque in periculo mortis constitutos *extrema unctione* roborare, salvo praescripto *can.* 397, *n.* 3, 514, 848, § 2, 938, § 2. — 4.° Sacras ordinationes et ineundas *nuptias* denuntiare; matrimoniis assistere; nuptialem benedictionem impertiri. — 5.° Justa *funebria* persolvere ad normam can. 1216. — 6.° Domibus ad normam librorum liturgicorum benedicere Sabbato Sancto vel alia die pro locorum consuetudine. — 7.° Fontem baptismatem in Sabbato Sancto benedicere, publicam processionem extra ecclesiam ducere, benedictiones extra ecclesiam cum pompa ac solemnitate impertiri, nisi agatur de ecclesia capitulari et Capitulum has functiones peragat (*can.* 462).

VI. **Quoad correctionem.** — Tenetur parochus subditos in peccato mortali vel in proximo peccati mortalis periculo versantes corrigere, etiamsi grave periculum subeundum esset, si tamen

spes aliqua emendationis effulgere videatur. Debet etiam, in quantum potest, cum debita prudentia *scandala* de medio tollere, vel praecavere per se aut per alios, directe vel indirecte, mandato, consilio, cohortatione, precibus, etc. Ita *communiter*, et *probabilius* quidem ex *justitia*, non vero ex *charitate* tantum. *S. Alph.*, Hom. apost., *tract.* 7, *n.* 30 *et seq.*

Deinde parochi bono spirituali subditorum prospicere sollicite debent, juxta illud Apostoli, *Rom.*, XII, 8: *Qui praeest in sollicitudine.* Debent idcirco parochianorum mores investigare, delinquentes corrigere, sustinere vacillantes, et satagere ut omnes suas obligationes obeant, semper memoria tenentes, se pro eorum animabus esse aliquando rationem reddituros.

Advigilare etiam debet parochus ne quid contra fidem ac mores in sua parochia, praesertim *in scholis publicis* et *privatis* tradatur, et opera charitatis, fidei ac pietatis fovere aut instituere (*can.* 469).

136. VII. **Quoad visitationem aegrotorum et parochiae.** — *a*) Abusus est animarum saluti valde noxius aegrotos non invisere, antequam parochus ab ipsis accersatur. Quum autem aegrotos inviserit parochus eosque sacramentis refecerit, non arbitretur se munus suum adimplevisse, sed illos saepius visitet, consoleturque. Legantur et pia meditatione recolantur monita Ritualis Romani circa infirmorum curam et visitationem.

b) Debet sedula et effusa charitate aegrotos in sua parochia, maxime vero morti proximos, adjuvare, eos sollicite sacramentis reficiendo eorumque animas Deo commendando (*can.* 468, § 1).

c) Tum ipse tum alii sacerdotes qui infirmis assistant, habent facultatem concedendi benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria in articulo mortis, secundum formam a probatis liturgicis libris traditam, quam benedictionem impertiri omittere non debent (*Ibid.*, § 2). Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 764, ubi haec benedictio exponitur.

d) Juxta can. 2182, removeri potest a paroecia parochus qui officia paroecialia de quibus in can. 467, 468, 1178, 1330-1331, 1341, graviter neglexerit aut violaverit post debitas monitiones, etc. Cfr. *can.* 2182-2185.

137. VIII. **Quoad fidei professionem.** — Parochi et quicumque provisi sint de beneficiis quibusvis *curam animarum habentibus*, etiamsi *manualia* sint, tenentur, ante captam possessionem aut in ipso capiendae possessionis actu, *fidei professionem* emittere coram loci Ordinario aut ejus delegato juxta formam a Sede Apostolica probatam (*can.* 461, et 1406). Quod si eam emittere negligant sine justo impedimento, moneri debent praefinito congruo tempore; quo transacto contumaces puniri debent per privationem officii, beneficii, dignitatis, muneris, nec interim faciunt

fructus suos (*can.* 2403), eosque tenentur restituere vel ecclesiae, vel loco pio vel pauperibus (1).

ARTICULUS III

DE OBLIGATIONIBUS CANONICORUM (2)

138. — Capitulum canonicorum sive cathedrale sive collegiale est clericorum collegium ideo (*a Romano Pontifice*) institutum ut solemniorem cultum Deo in ecclesia exhibeat et, si agatur de capitulo cathedrali, ut Episcopum, ad normam sacrorum canonum, tamquam ejusdem senatus et consilium, adjuvet, ac, sede vacante, suppleat in dioecesis regimine (*can.* 391, § 1).

Canonici sunt alii *regulares*, qui sub praeposito communem vitam votis adstrictam agunt, et hi nunc pauciores inveniuntur;

---

(1) Praeterea fidei professionem emittere debent:

1.° Coram praeside ejusve delegato, qui Oecumenico vel particulari Concilio aut Synodo dioecesanae intersunt cum voto seu consultivo seu deliberativo; praeses autem coram eodem Concilio vel Synodo;

2.° Coram Sacri Collegii Decano, Cardinalibus primis in ordine presbyterorum et diaconorum et S. R. E. Camerario, promoti ad cardinalitiam dignitatem;

3.° Coram delegato ab Apostolica Sede, promoti ad sedem episcopalem etiam non residentialem, vel ad regimen Abbatiae vel Praelaturae *nullius*, Vicariatus Apostolici, Praefecturae Apostolicae;

4.° Coram Capitulo cathedrali, Vicarius Capitularis;

5.° Coram loci Ordinario ejusve delegato et coram Capitulo, qui ad dignitatem vel canonicatum promoti sunt;

6.° Coram loci Ordinario ejusve delegato et coram aliis consultoribus, assumpti ad officium consultorum dioecesanorum;

7.° Coram loci Ordinario ejusve delegato, Vicarius generalis; rector, professores sacrae theologiae, juris canonici et philosophiae in Seminariis, initio cujuslibet anni scholastici vel saltem initio suscepti muneris; omnes promovendi ad ordinem subdiaconatus; librorum censores, de quibus in can. 1393; sacerdotes confessionibus excipiendis destinati et sacri concionatores, antequam facultate donentur ea munia exercendi;

8.° Coram Ordinario ejusve delegato Rector Universitatis vel Facultatis; coram Rectore vero Universitatis vel Facultatis ejusve delegato, professores omnes in Universitate seu Facultate canonice erecta, initio cujusque anni scholastici vel saltem initio suscepti muneris; itemque qui, periculo facto, academicis gradibus donantur;

9.° Coram Capitulo vel Superiore qui eos nominavit eorumve delegato, Superiores in religionibus clericalibus.

Qui, priore dimisso, aliud officium vel beneficium aut dignitatem etiam ejusdem speciei consequuntur, rursus debent fidei professionem emittere ad normam hujus canonis (*can.* 1406).

Obligationi fidei professionem emittendi non satisfacit qui eam per procuratorem vel coram laico emittit (*can.* 1407). Reprobatur quaelibet consuetudo contra canones hujus tituli (*can.* 1408).

(2) Tota haec materia de canonicis poterit relinqui scholae Institutionum Canonicarum. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *nn.* 683-712, 719-726.

alii vero *saeculares*, qui seorsim vivunt ex beneficiis seu pensionibus ecclesiasticis, et institutum canonicum servant quoad varia munia in Ecclesia obeunda.

Praecipuae autem obligationes canonicorum reducuntur: 1.° ad residentiam, 2.° ad officium chori, 3.° ad Missam conventualem, 4.° ad assistentiam Episcopi, 5.° ad quaedam munera, sede vacante.

I. *Quoad residentiam.*

139.—I. Reprobata contraria consuetudine, canonici ac beneficiarii quotidiano choro adstricti, possunt singuli abesse *tres* tantum *menses* in anno, sive continuos sive intermissos, dummodo propriae ecclesiae statuta aut legitima consuetudo servitium *diuturnius* non requirant (*can.* 418, § 1).

II. Vacationes sumere non licet tempore Quadragesimae aut Adventus, nec, absque legitima causa et speciali Episcopi licentia, in praecipuis anni solemnitatibus de quibus in can. 338, § 3; nec permittitur uno eodemque tempore capitulares ultra tertiam partem abesse (*can.* 418, § 2): quia vacationes conceduntur quidem canonicis, non vero capitulo, cultus enim divinus, cui addicti sunt, vacare non debet. Nec indigent licentia aut Capituli aut Episcopi ad discedendum intra dioecesim; si autem extra dioecesim discurrere velint, licentia Episcopi ipsis necessaria est. Sic statuit *S. Congr. Concil.* Neque indigent aliqua speciali ratione, ut abesse possint, prout expresse declaravit eadem Congr. Conc. 4 maji 1737.

140.—Tempore vacationum *omne genus distributiones amittuntur*, non obstante remissione ab aliis capitularibus facta; sed percipiuntur *praebendae proventus* aut *duae tertiae distributionum partes*, si omnes praebendae proventus in distributionibus consistant (*Ibid.*, § 3).

Quaesita. — Quaer. 1.° *An Episcopus possit longiorem absentiam permittere?*

Resp. Neg., nisi ex causa *legitima*, i. e. *a lege approbata et in jure expressa*. Quod plures auctores dicunt, posse scilicet Episcopum praeter menses conciliares alium concedere *ex justa causa*, innititur falso fundamento, nempe *privilegio particulari* Episcopo cauriensi olim concesso. Cfr. *Ferreres*, Residencia de los Canónigos, etc., *n.* 28 *seq.* (in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 2, *pag.* 249 *seq.*).

Quaer. 2.° *An canonici absentes teneantur aliquem sibi substituere?*

Resp. Neg. Ita declaravit *S. Congr. Conc. Trid.* Ratio est, quia alii canonici praesentes supponuntur sufficere pro assistentia chori, cultuque divino peragendo. Hinc potioris sunt conditionis

quam parochi, qui numquam abesse possunt, nisi alium idoneum sacerdotem sibi substituant. Cfr. *Ferreres*, l. c.

N. B. Canonici etiam *legitime* absentes a choro, ipso facto amittunt distributiones quotidianas, si hae non excedant tertiam partem fructuum totius praebendae. Si excedant, *illegitime* absentes etiam eas omnes amittunt ipso facto; absentes vero *legitime*, tantum amittunt tertiam partem fructuum totius praebendae. Contra hanc juris dispositionem nequit praevalere *ulla consuetudo* etiam immemorialis.—Distributiones amissae, generatim *accrescunt praesentibus in choro*, qui nequeunt eas absentibus ullo modo condonare.—Etiam distributiones amittunt qui assistunt choro, sed non canunt. — Fictione tamen juris plures considerantur praesentes ad effectum lucrandi distributiones ex causa expresse ad hoc in jure probata (*can.* 420, § 1, 5.°-10.°). Causae sunt «infirmitas, justa et rationabilis corporis necessitas, aut evidens Ecclesiae (*choralis*) utilitas». Etiam fictione juris, et ex speciali privilegio (*Ibid.*, 1.°-4.°, 6.°-14.°, et § 2) ipsis concesso, plures censentur praesentes ut v. gr. canonicus Lectoralis pro *tota die qua legit* sacram Scripturam; Poenitentiarius toto tempore quo audit confessiones, etc.

Illegitime absentes *ipso facto* privantur omnibus fructibus sui beneficii *pro rata absentiae illegitimae* (*can.* 2381, § 1). Vide dicta supra *n.* 121.

Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *nn.* 689, 709-711, et apud *Razón y Fe*, *vol.* 1, *pag.* 558, *nn.* 16 *et* 17; *vol.* 2, *pag.* 248 *seq.*; 380 *seq.*, *nn.* 21-27, 45-96, et AA. ibi citatos; *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, *n.* 103.

II. *Quoad divina officia.*

141.—I. Quodlibet *Capitulum* obligatione tenetur *quotidie* divina officia in choro rite persolvendi, salvis fundationis legibus.

Divinum officium comprehendit psalmodiam *horarum canonicarum* et celebrationem cum cantu *Missae conventualis*, praeter alias Missas vel secundum rubricas Missalis vel ex piis fundationibus celebrandas (*can.* 413, § 1, 2).

II. Omnes et singuli *qui chorale beneficium obtinent*, tenentur in ipso choro divina officia persolvere *singulis diebus*, nisi servitium per *turnum* a Sede Apostolica aut a fundationis legibus fuerit indultum (*can.* 414.) (1).

Nec ideo excusantur, quod forte sint pauci; nam Congr. Conc.

---

(1) Canonici aliique de Capitulo concioni quadragesimali, vel tempore Adventus, si in propria ecclesia continuo post chorum habeatur, interesse debent, nisi justo impedimento detineantur. Ordinarius potest illos ad id adigere, poenis etiam adhibitis (*can.* 1346, § 2).

definivit 13 martii 1696, canonicos, etsi paucos, puta *duos* vel *tres*, officium in choro canere aut recitare teneri.

Hinc non sufficit, ut canonici intersint tantum choro vel officiis; sed in quantum possunt, tenentur ad cantum vel recitationem concurrere voce elata et pio cordis affectu. Nec satisfaciunt etiam praesentes cum privata recitatione, ut constat ex Const. Benedicti XIV *Cum semper*, 19 aug. 1744. — Peccant igitur graviter, qui sine legitima causa notabiler absunt a choro ultra tempus a jure permissum, et venialiter si per breve tempus, v. gr. tres aut quatuor dies; ita tamen ut praeterea in utroque casu amittant non modo distributiones sed omnes fructus, ut supra dictum est. *Ita communiter* cum *S. Alph.*, *lib.* 3, *n.* 675. Nec possunt diutius abesse, secluso indulto Apostolico, quod v. gr. ad concionandum concedi solet. Cfr. *De Herdt*, Praxis capitularis, *c.* 25, §§ 2 *et* 3.

142. — Quaer. *An Episcopus permittere possit, ut non omnes horae cantentur?*

Resp. Neg., ut pluries resolvit S. C. C. (v. gr. *in Hortana*, 2 jun. 1860; *in Lauretana*, 23 apr. 1855; *S. Hippolyti*, 23 jan. 1864). — Ratio est, quia Episcopus nihil potest in lege communi Ecclesiae. Cfr. *De Herdt*, l. c., § 4.

III. Missa autem conventualis obligat sub gravi quotidie et «applicanda est pro benefactoribus in genere» (*can.* 417, § 1) (1). Quod si Episcopus canat solemniter, hebdomadarius lectam Missam pro benefactoribus celebrare debet (*can.* 413, § 3). Attamen haec obligatio reduci posset a *S. Congr. Conc.* ad dies festos, si canonici sunt adeo pauperes, ut retributionibus Missarum indigeant ad vivendum. *Ita expresse* quoad haec omnia *Benedictus XIV* in bulla citata.

III. *Quoad assistentiam Episcopi*, etc.

143. — 1.° Canonici sive ecclesiae cathedralis sive collegialis *a*) assistere et inservire debent *Episcopo* solemniter Missam celebranti aut alia pontificalia exercenti, etiam in aliis ecclesiis civitatis aut suburbii, *ab eodem invitati*, dummodo judicio Episcopi sufficiens canonicorum et ministrorum in ecclesia numerus maneat; et *b*) *eumdem* accedentem ad ecclesiam cathedralem et redeuntem *comitari* debent ad normam Caeremonialis Episcoporum (*can.* 412, § 1). Caeremoniale Episcoporum, *l.* 1, *c.* 15, declarat, omnes canonicos teneri convenire in habitu canonicali ad locum designatum, et Episcopum ad ecclesiam pontificalia exercendi causa progre-

(1) Si quis eodem die urgeatur onere utriusque Missae et pro populo et conventuali, hanc ipse celebrare et applicare debet per se, illam per alium vel per se die sequenti (*can.* 419, § 2).

dientem ducere, et redeuntem pariter comitari. Sed hoc est intelligendum, quando in solemnioribus festis vel caeremoniis accedit Episcopus ad ecclesiam celebraturus, vel sacro interfuturus, cappa indutus, aut pontificalibus perfuncturus. Non autem tenentur Episcopo privatim celebranti assistere.

2.° Canonici ecclesiae cathedralis componunt consilium Episcopi. Loci Ordinarius in gravioribus negotiis, ad normam sacrorum canonum, indiget *consensu* Capituli cathedralis aut *consilio* tantum (Cfr. supra, *n.* 138, ubi citatur, *can.* 391). Utrumque respective petere debet ad validitatem in casibus praescriptis; sed consilium sequi non tenetur, contra consensum vero agere *valide* non potest (*can.* 105). Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 229 *seq.*

IV. *Quoad munera canonicorum, sede vacante.*

144. — 1.° Capitulum ecclesiae cathedralis, sede vacante, succedit Episcopo in jurisdictionem ordinariam (*can.* 431). Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 717-726.

2.° Capitulum tenetur, *intra octo dies* ab accepta noticia vacationis Sedis, Vicarium Capitularem constituere; quod si non fecerit, jus eum constituendi ad Metropolitanum devolvitur, et ipsius defectu ad antiquiorem suffraganeum. Sic statuit can. 312, et antea *Conc. Trid., sess.* 24, *c.* 16, *de reform.*

QUAER. — *Quomodo computantur hi octo dies?*

Resp. Dies in quo accipitur notitia non computatur, et tempus finitur expletis octo diebus subsequentibus (*can.* 34, § 3). Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *n.* 175 et 720.

In Hispania capitulum Clunii (*de Ciudad Real*) non habet jus eligendi Vicarium Capitularem; sed jurisdictio tota exercetur a Vicario Generali Prioris antiqui. Quod si moriatur Vicarius, alius eligitur a Rege Hisp., qui est Magnus Magister Ordinum militarium. Cfr. const. *Ad Apostolicam, art.* 9. Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 632.

Jurisdictio Episcopi ordinaria in temporalibus et spiritualibus, exceptis iis quae in jure expresse sunt prohibita a Vicario Capitulari, transit ad Capitulum infra octo dies a sedis vacatione, et deinde ad Vicarium Capitularem (*can.* 435, § 1). Hinc Capitulum et Vicarius Capitularis *a*) possunt *exsequi rescripta apostolica*, quae Episcopo vel praecedenti rectori dioecesis remissa sint, ac generatim ad ipsos quoque pertinent facultates habituales Ordinario loci a Sancta Sede concessae ad normam can. 66 (*can.* 368, § 2; 435, § 2); *b*) habent etiam potestatem permittendi exercitium pontificalium in dioecesi cuilibet Episcopo, aut eadem, si Vicarius Capitularis sit Episcopus, potest ipse exercere, excluso tamen usu throni cum baldachino (*can.* 435, § 2).

Vicario tamen Capitulari et Capitulo *non licet* agere quidpiam quod vel dioecesi vel episcopalibus juribus praejudicium aliquod afferre possit; nominatim vero Vicarius Capitularis aliique sive de Capitulo sive extranei, clerici aut laici, per se vel per alium prohibentur Curiae episcopalis documenta quaelibet subtrahere vel destruere vel celare vel immutare (*Ibid.*, § 3).

Vicarius Capitularis tenetur applicare *Missam pro populo* non secus ac Episcopus vel parochus (*can.* 440).

3.° Tota jurisdictio episcopalis transit in Vicarios *Capitulares* regulariter electos, nec ejusdem vel minimam partem Capitulum penes se retinere potest, nec gerendo muneri limites temporis ponere (*can.* 437). Vicarii autem electi a Capitulo jam destitui non possunt, nisi ex causa quae a *S. Congreg.* ut sufficiens agnita fuerit. — Hinc potestas Vicariorum Capitularium est indefinita, et per se perdurat usquedum Episcopus electus et a Papa institutus litteras suae institutionis Capitulo ecclesiae suae ostenderit, et sic possessionem adeptus fuerit. Removeri nequit nisi a Sancta Sede (*can.* 443), sed ipse renuntiare potest.

145. — Porro Vicarii Capitulares possunt facere quaecumque exigit praesens dioecesis gubernatio; non autem omnes Episcopi facultates ipsis tribuuntur. Sic specialiter jure canonico prohibentur aliquid *innovare*, jura episcopalia imminuere, indulgentias tribuere, litteras dimissorias ante annum elapsum concedere, titulos inamovibiles conferre, etc. Abstinere debent a confraternitatibus erigendis.

N. B. Canonici tenentur emittere fidei professionem tum coram Episcopo aut ejus delegato, tum coram Capitulo, *ante captam possessionem;* alioquin *fructus* non faciunt suos (*can.* 405, § 2. Cfr. supra, *n.* 137, cum nota; S. C. Consist., 1 mart. 1911: *Acta A. Sedis*, III, *pag.* 134) *Trid., sess.* 24, *de reform., c.* 12. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 30, *pag.* 366 *seq. Distributiones* faciunt suas si assistunt choro. Cfr. *Santi-Leitner*, *lib.* 1, *tit.* 2, *n.* 8.

ARTICULUS IV

DE CAPITULO CONSULTORUM DIOECESANORUM

146. — In dioecesibus in quibus non est Capitulum canonicorum cathedrale constitui debent ab Episcopo Consultores dioecesani, qui *sex* ad minus esse debent (in dioecesibus ubi pauciores *sint* sacerdotes, saltem *quatuor*) et residere in civitate episcopali vel in locis vicinioribus (*can.* 423-425). Debent esse sacerdotes pietate, moribus, doctrina ac prudentia commendati (*can.* 423). Supplent Capitulum canonicorum non in choro, sed tantum adjuvando Episcopum in rebus gravioris momenti ad gubernationem dioecesis pertinentibus. Cfr. *can.* 427.

147.—Consilium vel consensus Consultorum requiritur quoties Episcopus ex jure consilium vel consensum Capituli cathedralis exquirere deberet (*can.* 427). Sede vacante Consultores etiam supplent Capitulum in electione Vicarii Capitularis (*Ibid.*).

Munus ipsorum *per se* triennale est (*can.* 426, § 1). Eliguntur ab Episcopo, sed sunt inamovibiles durante triennio, nisi ex justa causa et de *consilio* ceterorum consultorum (*can.* 424, 428). Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *nn.* 713-715.

APPENDIX I

DE PRIVILEGIIS CLERICORUM

I. *De privilegiis clericorum in communi.*

148.—Clerici quibusdam gaudent privilegiis ex jure can. et ex jure civ. rom., imo juxta plures ex jure divino, scilicet privilegio *immunitatis*, ne a curia laicali puniantur, et exemptionis a foro laicali quoad bona propria tum ecclesiastica, tum patrimonialia. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *nn.* 251-275.

II. *De privilegiis Cardinalium et Episcoporum.*

Privilegia **Cardinalium** et **Episcoporum** sive *residentiales* Episcopi sint sive *titulares*, quae illis competunt a die quo authentice provisionis suae canonicae notitiam accipiunt.

149.—Praeter alia privilegia quae in Codice canonico suis in titulis enumerantur, Cardinales omnes a sua promotione in Consistorio facultate gaudent (Cfr. can. 239, pro Cardinalibus, et 349, § 1, pro Episcopis):

a) 1.° Audiendi ubique terrarum confessiones etiam religiosorum utriusque sexus et absolvendi ab omnibus peccatis et censuris etiam reservatis, exceptis tantum censuris Sedi Apostolicae specialissimo modo reservatis et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii.

Hoc privilegio *non* fruuntur Episcopi.

b) 2.° Sibi suisque familiaribus eligendi sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si jurisdictione careat, eam ipso jure obtinet, etiam quod spectat ad peccata et censuras, reservatas quoque, illis tantum censuris exceptis, de quibus in n. 1.

Hoc privilegium competit Episcopis, etiam quod spectat ad casus Ordinario loci reservatos.

3.° Verbum Dei ubique praedicandi.

Etiam valet pro Episcpis sed cum consensu saltem praesumpto Ordinarii loci.

4.° Celebrandi vel alii permittendi ut coram se celebret unam Missam in feria V majoris hebdomadae ac tres Missas in nocte Nativitatis Domini.

Valet quoque pro Episcopis, dummodo non teneantur celebrare in cathedrali.

5.° Benedicendi ubique, solo crucis signo, cum omnibus indulgentiis a

Sancta Sede concedi solitis, rosaria, aliasque coronas precatorias, cruces, numismata, statuas, scapularia a Sede Apostolica probata eaque imponendi sine onere inscriptionis.

6.° Sub unica benedictione erigendi, in ecclesiis et oratoriis etiam privatis aliisque locis, stationes *Viae Crucis* cum omnibus indulgentiis, quae hujusmodi pium exercitium peragentibus impertitae sunt; nec non benedicendi pro fidelibus, qui causa infirmitatis vel alius legitimi impedimenti sacras stationes *Viae Crucis* visitare nequeant, Crucifixi icones cum applicatione omnium indulgentiarum devoto exercitio ejusdem *Viae Crucis* a Romanis Pontificibus adnexarum.

Tum hoc tum praecedenti privilegio donantur Episcopi, ita tamen ut teneantur uti ritibus ab Ecclesia praescriptis.

c) Privilegia quae sequuntur nn. 7.°-12 sunt **communia** *Cardinalibus et Episcopis.*

7.° Celebrandi super aram portatilem non solum in domo propriae habitationis, sed ubicumque degunt; et permittendi ut alia Missa, ipsis adstantibus, celebretur.

8.° Celebrandi in mari, debitis cautelis adhibitis.

9.° In omnibus ecclesiis et oratoriis Missam celebrandi proprio calendario conformem.

10. Fruendi altari privilegiato personali quotidiano.

11. Lucrandi in propriis sacellis indulgentias, ad quas acquirendas praescripta sit visitatio templi alicujus vel publicae aediculae civitatis seu loci, in quo Cardinales actu commorentur, quo privilegio etiam eorum familiares frui possunt.

12. Benedicendi ubique populo more Episcoporum; sed in Urbe in ecclesiis tantum, piis locis et fidelium consessibus.

d) Reliqua 13-24 sunt *pro* **solis Cardinalibus.**

13. More Episcoporum gestandi crucem ante pectus etiam supra mozetam atque utendi mitra et baculo pastorali.

14. Sacrum celebrandi in quolibet privato sacello sine praejudicio illius qui indulto gaudet.

15. Pontificalia cum throno et baldachino peragendi in omnibus ecclesiis extra Urbem, Ordinario praemonito, si ecclesia sit cathedralis.

16. Honoribus locorum Ordinariis tribui solitis fruendi quocumque se conferant.

17. Fidem faciendi in foro externo, de oraculo pontificio testantes.

18. Fruendi sacello ab Ordinarii visitatione exempto.

19. De reditibus beneficiariis libere disponendi etiam per testamentum, salvo praescripto can. 1298.

20. Consecrationes et benedictiones ecclesiarum, altarium, sacrae supellectilis, Abbatum aliasve similes, excepta oleorum sacrorum consecratione, si Cardinalis charactere episcopali careat, ubique locorum, servatis servandis, peragendi, firmo praescripto can. 1157.

21. Praecedendi omnibus Praelatis etiam Patriarchis, imo ipsis Legatis Pontificiis, nisi Legatus sit Cardinalis in proprio territorio residens; Cardinalis autem Legatus a latere praecedit extra Urbem omnibus aliis.

22. Conferendi primam tonsuram et ordines minores, dummodo promovendus habeat dimissorias proprii Ordinarii litteras.

23. Ministrandi sacramentum confirmationis, firmo onere inscriptionis nominis confirmati ad normam juris.

24. Concedendi indulgentias ducentorum dierum, etiam toties quoties lucrandas, in locis vel institutis ac pro personis suae jurisdictionis vel protectionis; item in aliis locis, sed a praesentibus solummodo, singulis vicibus, lucrandas (*can.* 239, § 1).

APPENDIX II

DE BENEFICIIS CLERICORUM

Breviter nobis dicendum est de beneficiis in genere tantum spectatis, scilicet: 1.° de natura; 2.° de acquisitione, 3.° de amissione beneficiorum.

I. *De natura beneficiorum.*

150. — *Beneficium* est ens juridicum a competente ecclesiastica auctoritate in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et jure percipiendi reditus ex dote officio adnexos (*can.* 1409).

151.—Beneficia ecclesiastica dicuntur: 1.° *Consistorialia*, quae in Consistorio (1) conferri solent et secum ferunt potestatem episcopalem; cetera sunt *non consistorialia*. 2.° *Saecularia* vel *religiosa*, prout ad solos clericos saeculares vel solos clericos religiosos spectant. Omnia autem beneficia, erecta extra ecclesias vel domus religiosorum, *in dubio* saecularia esse praesumuntur. 3.° *Duplicia* seu *residentialia*, vel *simplicia* seu *non residentialia*, prout, praeter officium beneficiale, adnexam habent, vel non, obligationem *residendi*. 4.° *Manualia*, *temporaria* seu *amovibilia*, vel *perpetua* seu *inamovibilia*, prout conferuntur revocabiliter vel in perpetuum. 5.° *Curata* vel *non curata*, prout curam animarum adnexam habent vel non (*can.* 1411).

152.—**Dotem beneficii** constituunt *sive* bona quorum proprietas est penes ipsum ens juridicum, *sive* certae et obligatoriae praestationes alicujus familiae vel personae moralis, *sive* certae et voluntariae fidelium oblationes, quae ad beneficii rectorem spectent, *sive* jura, ut dicitur, stolae intra fines taxationis dioecesanae vel legitimae consuetudinis, *sive* chorales distributiones, exclusa tertia earumdem parte, si omnes reditus beneficii choralibus distributionibus constent (*can.* 1410).

153. — *Pensio*, quae a Gubernio in Belgio, in **Hispania** et in **Amer. lat.** solvitur episcopis, canonicis et parochis (et quae solvi deberet etiam a Gubernio gallico), quum fuerit in beneficiorum locum suffecta, eorum locum obtinet, ac propterea ceu bonum ecclesiasticum spectanda est, ut patet ex variis S. Poenitentiariae

---

(1) Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *nn.* 452-477.

responsis (*vol.* 1, *n.* 696). Cfr. etiam *Brabandère*, Jur. can. comp., *vol.* 2, *n.* 895.

154. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quid est capellania?*

Resp. Capellania est ens juridicum constans jure percipiendi fructus ex certis bonis et officio aliquo spirituali, generatim celebrandi certum numerum Missarum ad intentionem fundatoris. Si capellania instituta sit in perpetuum auctoritate Episcopi ita ut illius bona fuerint *spiritualizata*, i. e., in dominium Ecclesiae transierint, capellania dicitur *ecclesiastica* vel *collativa*, et est verum beneficium; si vero absque Episcopi auctoritate erigatur, bona tunc non sunt *spiritualizata*, et capellania appellatur *laicalis*, nec est verum beneficium, quamvis forte ab Episcopo sit conferenda. — *Capellaniae* vocantur *familiares* (et *hispanice* etiam *de sangre*) si illarum jus patronatus *passivum*, vel saltem *activum*, pertineat ad familiam determinatam (*vide* legem **hisp.**, 15 jun. 1856); *patrimoniales*, si pertineat jus patronatus passivum ad eos qui sunt naturales alicujus determinatae dioeceseos vel oppidi. *Salazar-La Fuente*, Disciplina ecles., *lect.* 66, *n.* 5. — Cfr. *Craisson*, *nn.* 5377, 5378; *Deshayes*, *n.* 1876; *Salazar-La Fuente*, l. c., *lect.* 61, Proced. eccles., *vol.* 4, *l.* 7, *tit.* 4; *Manjón*, Derecho ecles., *a.* 1200 *seq.*; *López-Peláez*, Derecho esp., § 32; *Ruiz de Velasco*, Memorias y Capellanías, *sect.* 2, *c.* 4; *Sanguineti*, *n.* 461, *schol.*

Quaer. 2.° *Quaenam sint beneficia improprie dicta?*

Resp. Improprie dicuntur beneficia: 1.° Vicariae parochiales non in perpetuum erectae; 2.° Cappellaniae laicales, quae scilicet erectae non sunt a competente auctoritate ecclesiastica; 3.° Coadjutoriae cum vel sine futura successione; 4.° Pensiones personales; 5.° Commenda temporaria, id est concessio redituum alicujus ecclesiae aut monasterii alicui facta ita ut, eo deficiente, reditus ipsi ad ecclesiam vel monasterium revertantur (*can.* 1412).

II. *De acquisitione beneficiorum.*

155. — Triplex est acquirendi beneficii via: 1.° per *electionem*, qua clericus a toto capitulo eligitur, et a superiore confirmatur; 2.° per *praesentationem*, qua quis a patrono offertur superiori, et ab hoc instituitur, si idoneus reperiatur; 3.° per liberam *collationem*, quum libere beneficium ex solo jure praelati datur, nec juri patronatus subest. *S. Alph.*, *n.* 85.

I. Romanus Pontifex jus habet conferendi beneficia in universa Ecclesia et eorum collationem sibi reservandi (*can.* 1431).

II. Ordinarius loci per se conferre potest beneficia vacantia in proprio territorio, non autem si Romanus Pontifex ea sibi reservaverit (*can.* 1432, 1434).

III. Vicarius Generalis nequit conferre beneficia *sine speciali*

mandato; nec Vicarius Capitularis *parochias* vacantes (nisi sedes jam saltem ab anno vacaverit) aut alia beneficia perpetua *liberae* collationis (*can.* 1432, § 2, et 455, § 2, 3.°).

156. — Jus *patronatus* est summa privilegiorum, cum quibusdam oneribus, quae ex Ecclesiae concessione competunt fundatoribus catholicis ecclesiae, cappellae aut beneficii, vel etiam eis qui ab illis causam habent (*can.* 1448).

Potest esse: 1.° *Reale*, vel *personale*, prout alicui rei cohaeret vel directe ad personam spectat; 2.° *Ecclesiasticum*, *laicale*, *mixtum*, prout titulus, quo quis jure patronatus potitur, est ecclesiasticus, vel laicalis, vel mixtus; 3.° *Haereditarium*, *familiare*, *gentilitium*, *mixtum*, prout transit ad heredes, vel ad eos qui de familia aut gente sunt fundatoris, vel ad eos qui simul sunt heredes et de familia vel gente fundatoris (*can.* 1449).

In futurum nullum jus patronatus valide constitui poterit; imo quoad praeteritum optat Ecclesia ut patroni, loco juris patronatus aut juris saltem praesentandi, admittant spiritualia suffragia pro se suisve etiam perpetua (*can.* 1450, 1451).

Nemo potest sibi conferre beneficium (*can.* 1437), nec praesentare se ipsum (*can.* 1461).

N. B. Etiam in casibus in quibus beneficium acquiritur per electionem aut per praesentationem, necesse est ut clericus accipiat a competente Superiore ecclesiastico *institutionem* seu *concessionem tituli* ipsius beneficii. Quae institutio *collativa* tituli, vocari etiam solet *collatio necessaria*. Cfr. *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 2, *nn.* 442 et 326. Hanc concedere nequit *Vicarius Generalis* sine mandato speciali (*can.* 455, § 3). Vicarius autem Capitularis eam concedere potest (*can.* 455, § 2).

157. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *Quaenam qualitates requirantur ad beneficium obtinendum?*

Resp. Requiritur ut persona sit idonea et habilis, id est ut, ipso praesentationis vel saltem acceptationis die, praedita sit omnibus qualitatibus, quae jure seu communi seu peculiari vel lege fundationis requiruntur (*can.* 1463).

158. — QUAER. 2.° *An sit obligatio digniores ad beneficium eligendi?*

Resp. 1.° *Affirm.*, et quidem *sub gravi per se*, quoad beneficia curata, quia id Ecclesiae bonum postulat; quare, ex Codice: «Loci Ordinarius, graviter onerata ejus conscientia, obligatione tenetur vacantem paroeciam illi conferendi, quem *magis idoneum* ad eam regendam habuerit, sine ulla *personarum acceptione*» (*can.* 459, § 1); sed «in hoc judicio efformando ratio haberi debet non solum doctrinae, sed etiam earum omnium qualitatum, quae ad paroeciam vacantem rite regendam requiruntur» (*Ibid.*, § 2). Attamen ut peccatum grave sit, requiritur ut eligens, omnibus adjunctis dili-

genter inspectis, existimet electum esse evidenter et multo minus dignum. Major autem dignitas non absolute accipienda est, sed relative ad Ecclesiae et fidelium utilitatem. *S. Alph.*, *nn.* 91, 92.

Resp. 2.° *Affirm.*, etiam *probabilius* et *communius*, quoad beneficia simplicia, quia id etiam emolumentum Ecclesiae, et justitia distributiva postulat; nisi raro minus dignus eligatur, et de beneficiis agatur minoris momenti. *S. Alph.*, *n.* 93 *et seq.* Unde in Codice statuitur ut in collatione officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum (non solum parochialium sed omnium) ratio habeatur eorum qui, ceteris paribus, in examinibus triennalibus post finita studia magis praestiterunt (*can.* 130, § 2). — Tamen electio minus digni *probabilius* in omni casu est valida, nec onus restitutionis *per se* inducit. *S. Alph.*, *nn.* 102, 103, 106. Cfr. *vol.* 1, *n.* 808, *resp.* 3.°

159. — QUAER. 3.° *An liceat alicui plura possidere beneficia?*

Resp. Neg., generatim, nisi fuerint simplicia, ideoque ad residentiam non obligent. Quin imo neque ex dispensatione Pontificis plura simul beneficia haberi possunt, si non adsit cohonestans causa; quia id contra jus naturale est, si unum sufficiat ad honestam sustentationem, et varia munera ab uno eodemque recte nequeant obiri. *S. Alph.*, *n.* 117 *et seq.*

Incompatibilia sunt: *a*) duo beneficia, quarum onera universa idem beneficiarius per se implere simul nequeat; *b*) duo beneficia quorum alterutrum ad honestam ipsius sustentationem sufficiat (*can.* 1439, § 2).

Igitur *incompatibilitas* oriri potest: *a*) ratione *residentiae* (v. gr. duo canonicatus in diversis cathedralibus); *b*) ratione *uniformitatis* et *consistentiae sub eodem tecto* (duo beneficia in eadem ecclesia, quae habent idem officium eodem tempore peragendum et eumdem finem); *c*) ratione *sufficientiae* ad corporum sustentationem (si vero sufficiens non sit, adjungi ei potest ex Episcopi auctoritate *aliud simplex*, non vero *tertium*). *Sanguineti*, Jur. eccl. inst., *n.* 479. Cfr. *Concord.* **hisp.**, *art.* 19, ann. 1851.

160. — QUAER. 4.° *Quaenam causae pluralitatem beneficiorum cohonestent?*

Resp. Juxta commune doctorum judicium sunt sequentes: 1.° necessitas Ecclesiae, scilicet si desint alii ministri idonei; 2.° utilitas Ecclesiae, nempe si unus solus, licet absens, censeatur magis esse profuturus sua auctoritate, doctrina, prudentiaque, quam alius; 3.° praerogativa meritorum, scilicet si quis doctrina, consilio, etc., inter alios praestaret, etc. *S. Alph.*, *n.* 118. – Requiritur tamen dispensatio a R. Pontifice concessa. *Wernz*, l. c., *n.* 319.

III. *De amissione beneficiorum.*

161. — Beneficia et officia ecclesiastica possunt **amitti** pluribus modis, v. gr. morte, renuntiatione, privatione, amotione, trans-

latione (*can.* 183, § 1, 1413, § 2). Renuntiatio vero duplex est: 1.° *tacita*, v. gr. si quis religiosam emittat professionem, ut postea dicetur; 2.° *expressa*, si fiat coram superiore acceptante. Haec vero est vel simplex vel conditionata, prout nempe fit simpliciter sine conditione, vel conditione aliqua apposita, scilicet ut certae personae designatae conferatur, etc. *S. Alph.*, *nn.* 133, 134.

162. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quibus in casibus quaelibet officia aut beneficia ipso facto vacent ob tacitam renuntiationem ab ipso jure acceptatam?*

Resp. Si clericus: 1.° professionem religiosam emiserit salvo, circa beneficia, praescripto can. 584, juxta quem post annum ab emissa professione vacant beneficia parochialia, post triennium, cetera; 2.° intra tempus utile jure statutum vel, deficiente jure, ab Ordinario determinatum, de officio provisus illud adire neglexerit; 3.° aliud officium ecclesiasticum cum priore incompatibile acceptaverit et ejusdem pacificam possessionem obtinuerit; 4.° a fide catholica *publice* defecerit; 5.° *matrimonium*, etiam civile tantum, ut ajunt, contraxerit; 6.° contra praescriptum can. 141, § 1, *militiae saeculari* nomen sponte dederit; 7.° *habitum ecclesiasticum* propria auctoritate sine justa causa deposuerit, nec illum, ab Ordinario monitus, intra mensem a monitione recepta resumpserit; 8.° *residentiam*, qua tenetur, illegitime deseruerit et receptae Ordinarii monitioni, legitimo impedimento non detentus, intra congruum tempus ab Ordinario praefinitum, nec paruerit nec responderit (*can.* 188).

QUAER. 2.° *Quaenam sint conditiones, ut valeat resignatio vel permutatio beneficii?*

Resp. Requiritur: 1.° ut fiat a persona habili: hinc novitius nequit resignare valide beneficia, imo nec professi votorum simplicium toto tempore quo beneficia conservant ad normam juris (*can.* 568 584). Cfr. infra, *n.* 208, VI; 2.° ut resignatio non sit a jure irrita: hinc resignatio beneficii, cujus titulo clericus ordinatus fuit, irrita est, nisi expressa mentio fiat clericum illius titulo promotum fuisse, eumdemque, de consensu Ordinarii, pro titulo beneficiali alium legitimum ordinationis titulum substituisse (*can.* 1485); 3.° ut libere fiat nec simoniace (*can.* 185); 4.° ut fiat in scriptis aut oraliter coram duobus testibus (*can.* 186); 5.° ut fiat ei a quo est acceptanda, vel a quo clericus accepit beneficium (*can.* 187, § 1, 2).

Resignationem beneficiorum *sive a*) in commodum aliorum, *sive b*) sub aliqua conditione, quae ipsam *beneficii provisionem* aut *redituum erogationem* attingat, Ordinarius admittere nequit, nisi in casu quo beneficium sit litigiosum et resignatio fiat ab alterutro de litigantibus in commodum alterius (*can.* 1486).

163. — QUAER. 3.° *Quid requiritur ad* **permutationem** *beneficiorum?*

Resp. 1.° Permutatio duorum beneficiorum fieri valide nequit, nisi propter Ecclesiae *necessitatem* vel *utilitatem* aliave *justa* de *causa*, sine alterius detrimento, de consensu patroni, si agatur de beneficio juris patronatus, et Ordinarii loci, non autem Vicarii Generalis sine peculiari mandato, nec Vicarii Capitularis (*can.* 1487, § 1).

2.° Fieri debet in scriptis aut coram duobus testibus, etc. (*can.* 186 et 1487).

3.° Si beneficia permutanda inaequalia sint, nequeunt compensari reservatione fructuum aut praestatione pecuniae seu cujusque rei *pretio aestimabilis*. — Permutatio fieri nequit inter plures quam duos beneficiarios (*can.* 1488).

164. — Quaer. 4.° *Quid et quotuplex sit* **pensio** *ecclesiastica?*

Resp. Pensio ecclesiastica est jus percipiendi fructus ex alieno beneficio. Pensio vero triplex est: 1.° *laica*, quae datur laicis propter obsequium temporale in Ecclesiam; 2.° *ecclesiastica*, quae datur clericis propter ministerium spirituale; 3.° *mixta*, quae datur clerico tantum propter honestam sustentationem.

Quaer. 5.° *An et quatenus Episcopi pensiones imponere possunt?*

Resp. 1.° Nequeunt beneficiis quibuslibet imponere pensiones neque perpetuas neque temporarias quae durent ad vitam *pensionarii*.

2.° Possunt imponere pensiones temporarias quae durent ad vitam *beneficiarii*, sed sub sequentibus conditionibus: ut id faciant *a*) dum beneficium conferunt, *b*) ex justa causa in ipso collationis actu exprimenda, *c*) ut beneficiario salva sit congrua portio (*can.* 1429, § 1).

3.° Quod si de beneficiis parochialibus agatur, eas imponere nequeunt nisi *a*) in commodum parochi vel vicarii ejusdem parochiae a munere cessantis, et *b*) ita ut pensio non excedat tertiam partem reditus parochiae, quibusvis deductis expensis et incertis reditibus (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 6.° *Quandonam cessent pensiones et an sint alienabiles?*

Resp. 1.° Omnes pensiones, etiamsi a Papa fuerint impositae, cessant morte pensionarii.

Resp. 2.° *Neg.*, nisi id expresse concessum sit (*Ibid.*, § 3).

In **Hispania**, jure concordato, Rom. Pontifex se abstinet ab imponendis pensionibus, nisi forte in duplici casu super beneficium parochiale, sc. ad finiendam litem, vel in favorem parochi renuntiantis, si id ex testimonio Episcopi utile censeatur. (*Concord.* ann. 1737, *art.* 14, et ann. 1753, *art.* 8).

PARS TERTIA

DE STATU RELIGIOSO

165. —Praeter viam *mandatorum*, per quam omnes homines ad consequendam salutem aeternam tendere debent, datur via *consiliorum* seu perfectionis specialis, quae est mere consilii, et paucis tantum proponitur a Deo ipso selectis, qui, mundo valedicentes, vitam in monasteriis aut domibus religiosis ducunt.

Duplicem hanc viam Christus ipse nos docet in multis Evangelii locis: v. gr. Matth., XIX, 17, dicit adolescenti de via salutis inquirenti: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et v. 21: *Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo; et veni, sequere me.*

Adest etiam tertia quaedam via media inter utramque praecedentem, nempe via castitatis, seu continentiae in saeculo servatae.

Hinc triplex hominum classis, ratione mediorum ad Deum consequendum propositorum, statuitur, seu triplex vitae status, scilicet: 1.° status matrimonii; 2.° caelibatus; 3.° vitae religiosae. Hinc etiam triplex gradus perfectionis; caelibatus enim, ut declaravit *S. Paulus*, et definivit *Conc. Trid.*, perfectior est matrimoniali statu; vita autem religiosa est omnium, ut patet, perfectissima. Status sacerdotalis, licet dignitate omnium praestantissimus sit, ratione tamen perfectionis longe vitae religiosae cedit. Quemadmodum autem *mirabilis est Deus in sanctis suis*, ita etiam in variis modis, quibus eos ad sanctitatem promovet.

Agendum: 1.° de natura status religiosi; 2.° de vocatione religiosa; 3.° de obligationibus religiosorum vi votorum; 4.° de privilegiis regularium.

CAPUT I

DE NATURA STATUS RELIGIOSI

166. — *Status religiosus* est stabile vitae institutum ab Ecclesia approbatum pro fidelibus, qui, sub certa regula et communi vivendi modo, tendere volunt ad perfectionem per tria vota substantialia ac perpetua paupertatis, castitatis et obedientiae. Cfr. *can.* 487.

Dixi 1.° *stabile vitae institutum;* quia religiosus per tria vota religionis se in perpetuum Deo devovet.

Dixi 2.° *ab Ecclesia approbatum;* status enim religiosus, cum sit sacra quaedam communitas, a potestate spirituali institui debet. Olim quidem haec approbatio a quolibet Episcopo pro dioecesi sua concedebatur; sed statutum est postea in *Conc. Later.* IV ne nova religio inducatur, nisi a summo Pontifice approbata fuerit. *Cap. fin. de religiosis domibus.* Cfr. etiam Cap. *Religionum, De religiosis domibus,* in 6.°

Quae disciplina adhuc viget quoad Ordines regulares (*can.* 492, § 1). At religiosas *Congregationes* votorum *simplicium,* jam Episcopi approbare possunt, consulta Sede Apostolica (*Ibid.,* § 2); imo Sedes Apostolica nullam hujusmodi Congregationem approbare solet, nisi facto diuturno experimento sub Episcopi approbatione. Cfr. *Ferreres,* La Curia Romana, *n.* 508 *seq.*

Dixi 3.° *qui... tendere volunt ad perfectionem;* etenim «omnes et singuli religiosi, Superiores aeque ac subditi, debent, non solum quae nuncuparunt vota fideliter integreque servare, sed etiam secundum regulas et constitutiones propriae religionis vitam componere atque ita ad perfectionem sui status contendere» (*can.* 593). Idque vi suae professionis et sub gravi, quia vi suae professionis tenentur velle servare suum statum, qui est status perfectionis. Non tenetur autem religiosus vi suae professionis esse perfectus, sed quidem perfectioni studere. *Ita omnes.*

167. — Juxta Codicem, dicitur: 1.° *Religio,* societas a legitima ecclesiastica auctoritate approbata, in qua sodales, secundum proprias ipsius societatis leges, vota publica, perpetua vel temporaria, elapso tamen tempore renovanda, nuncupant, atque ita ad evangelicam perfectionem tendunt.

2.° *a) Ordo,* religio in qua vota solemnia nuncupantur; *b) Congregatio monastica,* plurium monasteriorum sui juris inter se conjunctio sub eodem superiore; *c) Religio exempta,* religio sive votorum solemnium sive simplicium, jurisdictioni Ordinarii non subjecta; *d) Congregatio religiosa* vel simpliciter *Congregatio,* religio in qua vota dumtaxat simplicia, sive ea sint perpetua sive temporalia, emittuntur.

3.° *Religio a) juris pontificii,* religio quae vel approbationem vel saltem laudis decretum (1) ab Apostolica Sede est consecuta;

---

(1) Ut melius haec doctrina declaretur, sciendum est S. C. Religiosorum in approbatione instituti alicujus religiosi his gradibus procedere consuevisse: 1.° interdum *finem* dumtaxat instituti, aut rectam fundatoris *intentionem* laudat, quo quidem institutum ex indole et conditione dioecesani non extrahitur; 2.° interdum *decretum laudis* concedit, quo *amplissimis verbis* institutum ipsum commendat et laudat, quo evulgato, institutum ex dioecesano fit papale, et legibus talium institutorum subjicitur; 3.° decretum *approbationis instituti* promulgat, quod solum post aliquot annos a *decreto laudis* elapsos facit. Hi sunt consueti gradus, quamvis interdum approbatio haec postrema detur quin decretum laudis nec litterae commendatitiae praecesserint. Cfr. *Ferreres,* La Curia, *n.* 521.

b) *religio juris dioecesani*, religio quae ab Ordinario erecta, hoc *laudis decretum* nondum obtinuit.

4.° *Religio a*) *clericalis*, religio cujus plerique sodales sacerdotio augentur; *b*) *religio laicalis*, ea quae aliter se habet.

5.° *a*) *Domus religiosa*, domus cujusque religionis in genere; *b*) *domus regularis*, domus alicujus Ordinis; *c*) *domus formata*, domus religiosa in qua sex saltem religiosi professi degunt, quorum, si agatur de religione clericali, quatuor saltem sint sacerdotes.

6.° *Provincia*, plurium religiosarum domorum inter se conjunctio, sub eodem Superiore, partem ejusdem religionis constituens.

7.° *a*) *Religiosi*, qui vota nuncuparunt in aliqua religione; *b*) *religiosi votorum simplicium*, qui in Congregatione religiosa; *c*) *regulares*, qui in Ordine ea nuncuparunt. *d*) *Sorores*, religiosae votorum simplicium; *e*) *moniales*, religiosae votorum solemnium, aut saltem religiosae quae, licet ex Sedis Apostolicae praescripto pro aliquibus locis tantum simplicia sint, ex instituto earum sunt solemnia.

8.° *Superiores majores* sunt: Abbas Primas, Abbas Superior Congregationis monasticae, Abbas monasterii sui juris, licet ad monasticam Congregationem pertinentis; Generalis cujusque religionis, Provincialis, horum omnium vicarii, et qui *instar* provincialium potestatem habeant (*can.* 488).

9.° Sunt etiam societates, sive virorum sive mulierum, quae, quamvis sine votis aut cum votis omnino privatis, in communi tamen vitam agunt more religiosorum (*can.* 673-681). Cfr. *Ferreres*, Curia, *nn.* 476, 512.

168.—*Professio* religiosa est contractus, quo quis ad servitium divinum instituto religioso legitime approbato, et ipsi Ecclesiae, libere se tradit cum emissione trium votorum substantialium ab ipso instituto acceptata nomine Ecclesiae; et quo vicissim institutum se obligat ad professum alendum et ut filium tractandum. Cfr. *Ferreres*, Religiosas, *comment.* IV, *n.* 5.

Obligatio ex parte professi in ordine regulari esse potest perpetua; ex parte vero religionis solum erit perpetua in *solemni* professione, quae semper supponit vota solemnia.

Votum solemne est «votum absolutum et de se perpetuum nomine Ecclesiae per legitimum Superiorem ita acceptatum, ut ex *jure ecclesiastico* adjunctam habeat vim absolute et irrevocabiliter inhabilitandi voventem ad actus voto contrarios». (*Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 3, *n.* 572, III).

Unde in Codice: «*Simplex* professio, temporalis sit vel perpetua, actus votis contrarios reddit *illicitos*, sed non invalidos, nisi aliud expresse cautum fuerit; professio autem *solemnis*, si sint irritabiles, etiam *invalidos*» (*can.* 579).

Duplex elementum requiritur ad solemnitatem: *a*) *traditio absoluta* et ex utraque parte *immutabilis*, et *b*) vis *inhabilitandi*. Traditio perpetua et absoluta ex utraque parte essentialis est *conditio* seu fundamentum solemnitatis, et directe exigitur ad solemnitatem professionis; efficacia vero inhabilitandi, prout condistinguitur a traditione, magis videtur constituere ipsam in se solemnitatem *votorum*. *Suárez*, De religione, *tr.* 7, *lib.* 2, *c.* 14, *n.* 10; *Wernz*, l. c., *n.* 654. Reliqua vide *vol.* 1, *n.* 404. Cfr. *Ferreres*, l. c., *comment.* IV, *n.* 1 *seq.*

169. Quaesita. — Quaer. 1.° *An regulae et particulares constitutiones singularum religionum adhuc post Codicem vim suam retineant?*

Resp. Affirm., si et quatenus contrariae non sint canonibus ipsius Codicis (*can.* 489); secus *Neg.* — Codex videtur loqui de regulis particularibus pluraliter sumptis in unoquoque instituto, v. gr., de regulis magistri novitiorum etc., non vero de Regula, quae est veluti fundamentum cujusque Ordinis, et quam Codex non videtur velle mutatam. Res tamen incerta videtur et quae postulat declarationem. Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *nn.* 789, 790.

Quaer. 2.° *Utrum quae in Codice de religiosis statuuntur masculino vocabulo expressa, valeant etiam pari jure de feminis?*

Resp. Affirm., nisi ex contextu sermonis vel ex rei natura aliud constet (*can.* 490).

Quaer. 3.° *An religiosi omnes teneantur obligationibus communibus clericorum?*

Resp. Affirm., nisi ex contextu sermonis aut ex rei natura aliud constet (*can.* 592). Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 276-305, et 886.

170. **Resolves**: — 1.° Ad essentiam religionis non requiruntur vota *solemnia*, sed sufficiunt vota *simplicia*, ut patet ex citato *can.* 369, § 1. Constat insuper ex bulla Greg. XIII, *Ascendente Domino*, in qua Pontifex declaravit, esse veros *religiosos* in Societate Jesu etiam illos, qui sola vota simplicia emiserint.

2.° Illi qui in recentioribus congregationibus religiosis vota simplicia emittunt, eodem merito coram Deo ac regulares proprie dicti gaudere possunt, siquidem eamdem sui abnegationem Domino exhibeant.

171.— Quaer. 4.° *Quibus mediis teneatur religiosus tendere ad perfectionem?*

Resp. 1.° Tenetur tendere *primario* per media essentialia status religiosi, nempe per observationem fidelem et integram trium votorum, paupertatis, castitatis et obedientiae (*can.* 593). Haec enim si saltem plerumque non observet, religiosus tantum *nomine et habitu*, non autem *re* nuncupari potest.

Resp. 2.° Tenetur tendere *secundario* etiam per media accidentalia, scilicet propriam vitam componentes secundum regulas

et constitutiones propriae religionis (*can.* 593), *saltem* ea auxilia *non contemnendo.* Tunc autem censetur religiosus regulas et constitutiones praetermittere ex contemptu, quando eas transgreditur animo non subjacendi illis vel praelatis suis; vel si eas ut inanes habeat *contemnendo auctoritatem praecipientis*, non vero si solam rem praeceptam quasi inutilem vel imprudentem reputet. *S. Alph., n.* 10; *Laymann, Busemb., Sánchez, Lessius*, etc.

QUAER. 5.° *Quandonam religiosus* graviter *peccet contra praeceptum tendendi ad perfectionem?*

Resp. In hoc graviter delinquit: 1.° si vota saepe saepius infringat in *re gravi*, ut patet; quia praetermittit media ad hanc obligationem servandam essentialia, et consequenter omnino necessaria. *Ita omnes.* — 2.° Si *regulas* ex *contemptu* generatim transgrediatur, ut modo dictum est. Secus vero, si eas violet, concupiscentia ductus, vel quia putat eas non esse sibi necessarias ad salutem, vel si cogitet, eas non praecipi sub gravi. Nam transgredi regulas in rebus exigui momenti, etiam ex consuetudine, praeciso contemptu, veniale non excedit. *Ita expresse S. Alph., n.* 10, cum *S. Thoma, Salmant., et aliis communiter.*

Non desunt tamen, qui contendant peccare graviter contra obligationem tendendi ad perfectionem religiosum, qui frequenter, aut saltem plerumque, regulas infringit; quia sunt media efficacia, licet secundaria, ad religiosum in via perfectionis dirigendum; sed prior sententia, quae communis est, verior apparet, modo omissio regularum in gravem et frequentem votorum violationem non inducat. Unde *Suárez* (De relig., *tr.* VIII, *l.* 1, *c.* 4, *n.* 18) scribit: «Existimo, raro contingere, ut illa remissio animi in servandis regulis levioribus, etiam directe voluntaria, sit ex hoc solo titulo peccatum mortale; quia illa negligentia, per se loquendo, tantum est dispositio remota, nisi accedant aliquae peculiares circumstantiae, quae in aliqua materia consumment occasionem proximam.»

172. — QUAER. 6.° *An peccet* graviter *religiosus, qui intendit servare tantum mandata obligantia* sub gravi, *et de ceteris nullatenus curare?*

Resp. Duplex est sententia *probabilis.*

I.ª SENTENTIA absolute *affirmat*, quia ipsum propositum non curandi de regulis etiam non praecipientibus sub peccato est virtualis earumdem contemptus. *Lacroix, l.* 4, *n.* 57; *Elbel, Silv.*, etc.

II.ª SENTENTIA *negat.* Ratio est, quia eo ipso quod religiosus velit plura illa adimplere, quae obligant sub gravi, jam tendit ad perfectionem, quum velit adimplere plura, quae respectu aliorum non obligant, sed sunt meri consilii. Ita *Sánchez, Salmant.*, etc.; et hanc sententiam vocat communiorem et probabiliorem *S. Alph., n.* 10.

Ceterum recte advertit *S. Alph., n.* 11, religiosum ita disposi-

tum in gravi peccandi mortaliter periculo versari ex aliis capitibus posse, v. gr. ratione periculi transgrediendi vota, vel grave damnum inferendi religioni quoad disciplinam, etc.

173. — Quaer. 7.° *An vel quatenus obliget sub peccato Regula distributive sumpta, seu attentis singulis regulis in particulari?*

Resp. In plerisque Ordinibus Regula, *generatim loquendo*, et *per se*, non obligat sub peccato, ne veniali quidem. Constat ex ipsis constitutionibus variorum ordinum, et ex communi interpretatione theologorum. Excipiendi sunt Ordines, in quibus constitutiones oppositum expresse statuunt.

Dixi 1.° *generatim loquendo;* quia quaecumque cadunt sub votis aut praeceptis expressis Superiorum, non carent culpa, et quidem gravi pro gravitate materiae, ut infra de votis dicemus.

Dixi 2.° *per se*, quia theologi conveniunt, transgressionem Regulae rarissime omni culpa ob rationes extrinsecas vacare. Dicit *S. Alph., n.* 10, talem transgressionem vix unquam a veniali excusandam esse, quia fere semper aderit aliqua culpa ratione negligentiae, concupiscentiae, scandali, pigritiae, aut alterius cujuslibet motus inordinati. Ita etiam *Laymann*, *Suárez*, *Busemb.*, *Sánchez*, etc.

174. — Quaer. 8.° *An peccet* graviter *praelatus* leves *defectus subditorum corrigere negligens?*

Resp. Affirm., si defectus plures sint, et tales ut disciplinam *notabiliter* valeant relaxare. Ideo tenetur praelatus defectus subditorum in damnum totius communitatis vergentes non solum corrigere, sed etiam inquirere, ut corrigat, seclusa tamen nimia sollicitudine. Aliquando tamen expedit ut dissimulet, si defectus scandalum non afferant, vel si praevideat, subditum ex correctione pejorem evasurum, vel si tempus opportunius sit exspectandum. Id enim ad majus bonum obtinendum, aut malum removendum prudentia suadet. *S. Alph., n.* 13, *et alii communiter.*

Quaer. 9.° *An, vel quaenam obligatio recitandi officium divinum oriatur ex professione religiosa?*

Resp. 1.° Nulla est obligatio *vi professionis religiosae* in se spectatae; et re ipsa plures sunt Ordines religiosi, in quibus professi nullatenus ad horas obligantur, nisi in sacris sint constituti.

Resp. **2.°** An et quomodo teneantur ad officium divinum religiosi professi et ad chorum pro suo instituto deputati, dictum est supra, *nn.* 62, 66, 67 et 69.

175. — Quaer. 10. *An Papa a votis solemnibus dispensare possit?*

Resp. Affirm., gravissima de causa. Ratio est, quia solemnitas votorum ex solo jure ecclesiastico instituta fuit, ut constat ex extrav. Joannis XXII, *tit.* 6, et ex bulla *Ascendente Domino*, in qua Gregorius XIII dicit: *Nos considerantes voti solemnitatem sola con-*

stitutione Ecclesiae inventam esse, etc. Ergo summus Pontifex dispensare potest in votis solemnibus, sicut in votis simplicibus, siquidem ratio discriminis quod inter illa intercedit, est de mera institutione ecclesiastica. Atqui juxta omnes Pontifex dispensare potest in votis simplicibus. Ergo, etc. Neque ulla hodie relinquitur dubitandi ratio. Cfr. infra, ubi de dispensationibus matrimonialibus in articulo mortis; necnon *Ferreres*, l. c., *nn.* 18-26.

CAPUT II

DE VOCATIONE RELIGIOSA

176. — Certum est dari vocationem divinam. Deum scilicet benignissima providentia aliquos prae aliis ad statum excellentiorem et perfectiorem vocare, et simul dotes et gratias ad illum rite exsequendum et servandum largiri, praesertim quoad statum ecclesiasticum et religiosum. Quum enim omnia in ordine naturali a Deo gubernentur modo singulis proprio, *a fortiori* ergo in ordine supernaturali. Aliunde ad statum perfectiorem amplectendum et prosequendum requiruntur dotes et gratiae speciales, quae a solo Deo, supremo dispensatore, concedi possunt. Constat insuper ex variis S. Scripturae locis. Sic de sacerdotio in particulari dicit Apost., Hebr., v, 4: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron...* Idem porro dicendum de vita religiosa, quae est status perfectior et multo difficilior.

177. Quaesita.—Quaer. 1.° *Quinam in religionem admitti possint?*

Resp. Quilibet catholicus *a*) qui *nullo* legitimo detineatur impedimento, *b*) qui recta intentione ducitur ad postulandum ingressum, et *c*) ad religiosa onera ferenda sit idoneus (*can.* 538).

Haec sunt tria fundamentalia principia *religiosae vocationis.* Christus enim Dominus eos omnes qui necessariis qualitatibus praediti sint ad perfectionem christianam vitamque religiosam invitat. Qua invitatione generali supposita, sufficit per se ut *a*) impedimenta absint, de quibus postea; *b*) adsit recta intentio, quaeratur sc. vita religiosa ad perfectionem christianam consequendam; et *c*) necessaria requisita, quae ex natura peculiaris instituti requiruntur, concurrant.

Id non excludit dari alias supernaturales vocationes, ut in Sancto Aloysio, Sancto Stanislao, etc., aut alias in quibus plura adjuncta vere extraordinaria concurrunt; attamen illa non sunt absolute necessaria ut de vocatione amplectentis vitam religiosam sufficienter constet.

Quaer. 2.° *An vel quomodo peccet, qui se ad religionem vocatum sentiens, divinae vocationi non obsequitur?*

Resp. 1.° *Per se, rigorose loquendo*, nullatenus peccat; quia divina consilia *per se*, nullam imponunt obligationem, quum in hoc praecise a praeceptis differant.

Resp. 2.° Vix tamen excusari ab aliqua culpa potest ob periculum aeternae salutis, cui se committit. Imo non excusaretur a peccato gravi, qui persuasum haberet, *unicum medium* salutis aeternae adipiscendae hoc ipsi superesse, ut a mundi periculis aufugiat.

At vero suntne in malo statu illi, qui certi moraliter de vocatione divina ad religionem, nituntur sibi persuadere, se salutem suam aeque facile consequi posse manendo in saeculo, vel ad illud redeundo? Non videtur dubitandum, quin isti magno discrimini salutis se exponant, quia manendo in saeculo contra Dei vocationem, semet specialibus illis privant auxiliis, quae Dei providentia ipsis in religione praeparaverat, et ideo difficulter saeculi tentationibus resistent. Attamen S. Alphonsus non audet certum de hoc judicium ferre.

178. — Quaer. 3.° *Quomodo peccet qui*, non vocatus, *statum perfectiorem religionis nihilominus suscipit?*

Resp. Per se, nisi insuperabili detineantur impedimento, omnibus licet arripere statum religiosum ex animo sectandi perfectionem, quia Deus in Scriptura omnes invitat ad sequenda consilia evangelica. Nec timendum est vires defuturas, quum Deus qui invitat eo ipso tacite gratiam necessariam promittat. Cfr. *Suárez*, De relig., *tr.* 7, *l.* 4, *cap.* 1; *Ball.-P.*, *vol.* 4, *n.* 170; *Appeltern*, *q.* 28; *Vermeersch*, l. c., *n.* 127. Cfr. etiam *S. Th.*, 2, 2, *q. ult. art.* 9. Igitur si quis hoc animo religionem ingrediatur, poterit peccare graviter, si impedimentum substantiale habens, id superiori occultet; leviter vero, si in re minus gravi mentiatur. — De vocatione ad statum clericalem dicetur infra, *in tract. de Sacr. Ordinis.*

179. — Quaer. 4.° *An peccent* graviter *parentes vel superiores, qui avertunt filios vel subditos a statu religioso?*

Resp. **1.°** *Affirm.*, si eos avertant *injuste* per minas, vim, fraudem, aut importunas preces; quia illos impediunt a consecutione magni boni, ad quod jus habent, et periculo aeternae damnationis exponunt.

Resp. 2.° *Affirm.*, plerumque, etiamsi eos tantum precibus et promissionibus avertant; quia hoc esse non potest sine gravi illorum damno. *Ita communiter* cum *S. Alph.*, qui dicit, hanc sententiam esse omnino tenendam contra *aliquos*. — Non peccant tamen parentes, qui se opponunt ad tempus piis desideriis filiorum juniorum ad constantiam eorum probandam, vel ob aliam justam causam. Attamen hac in re ad vitandas hallucinationes consiliis confessarii aut viri probi ac docti stare debent.

Quaer. 5.° *An peccent filii religionem ingredientes invitis aut insciis parentibus?*

Resp. Neg., per se loquendo, licet in praxi hoc ordinarie non expediat, nisi injustam vexationem aut impedimentum merito timeant. Ratio est, quia nisi parentes justa de causa obsistant, filii omnino liberi sunt circa status vitae electionem. — Recole dicta de

quarto praec., *vol.* 1, *n.* 459. Cfr. etiam *Reig y Casanova*, Ep. Barcinonen. Cuestiones canónicas, *pag.* 213 *seq.*

180. — Quaer. 6.° *Quaenam sint signa vocationis religiosae?*

Resp. Generatim loquendo seu juxta providentiam ordinariam, duo requiruntur et sufficiunt ad vocationem divinam probandam, scilicet debita aptitudo et voluntatis propensio.

1.° *Aptitudo* intelligitur idoneitas ad statum religiosum *in genere,* et in particulari ad observantiam *talis Ordinis* propriam. Consistit autem in recto praesertim judicio, in indole bona, in animo submisso obedientiae jugo, in scientia relative sufficienti, et in carentia defectuum corporis et animi, qui rationi hujus vitae repugnant.

2.° *Inclinatio naturalis* et *constans,* quae proinde non sit frequentibus mutationibus obnoxia, non obstante alioquin quapiam praeterita tergiversatione ex daemonis tentationibus exorta vel ex quadam naturae repugnantia. Non tamen requiritur, ut inclinatio ex ultroneitate seu propensione magis, quam ex intima animi persuasione procedat. Porro inclinatio illa *recta* esse debet, procedere scilicet ex intentione pura, ex mero desiderio salutem facilius consequendi, majorem Dei gloriam vel etiam animarum salutem procurandi, etc.

Dixi *generatim loquendo* seu in providentia ordinaria; quia adsunt evidentiora vocationis signa, nempe 1.° divina revelatio, ut vocatus est *S. Paulus, S. Aloisius Gonzaga, S. Stanislaus Kostka,* etc...; 2.° inspiratio singularis, quae consistit in interno motu, quo quis vehementer ad vitam perfectiorem impellitur, et quasi attrahitur.

CAPUT III

DE POSTULATU

181. *Ejus necessitas et duratio.* — In religionibus *a votis perpetuis, omnes mulieres* et, si agatur de religione virorum, conversi seu *fratres laici,* antequam ad novitiatum admittantur, postulatum ad *sex* saltem integros *menses* facere debent (*can.* 539, § 1).

In religionibus *a votis temporariis,* ad necessitatem et tempus postulatus quod attinet, standum constitutionibus (*Ibid.*).

Mos erat jam sat diffusus ut candidati antequam novitiatum proprie talem inciperent, in postulatu per aliquod temporis spatium exercerentur.

Temporis prorogatio. — Superior major praescriptum postulatus tempus potest prorogare, non tamen ultra aliud semestre (*Ibid.*, § 2).

Postulatus, ut dictum est, per saltem sex menses durare debet; si tamen alicubi constitutiones longius tempus requirant, eae in suo robore manent.

Postulatum ad validitatem requiri non constat, et ad normam can. 572 dicendum est eum nonnisi ad liceitatem requiri.

Nihil exprimit Codex de aetate necessaria ut quis ad postula-

tum admittatur; supponimus eam esse quae ad novitiatum incipiendum requiritur, aut eam qua, finito postulatu, novitiatus incipi possit.

182. *Locus et forma postulatus.*—I. Postulatus peragi debet *a*) vel in domo novitiatus vel in alia religionis domo in quo disciplina ad normam constitutionum accurate servetur; *b*) sub speciali cura probati religiosi (*can.* 540, § 1).

II. Postulantes vestem modestam induere debent, ac diversam a veste novitiorum (*Ibid.*, § 2).

III. In monasteriis monialium, adspirantes, dum postulatum peragunt, lege clausurae tenentur (*Ibid.*, § 3).

Itaque: 1.° nequeunt inde exire antequam novitiatum incipiant, 2.° ad admittendas eas intra claustra non requiritur specialis S. Sedis licentia, quae ante decretum S. C. de Relig. 15 aug. 1912 necessaria erat. Vide *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* IV, *n.* 55 *seq.*

IV. Codex non definit an admissionem ad postulatum exploratio Ordinarii praecedere debeat, imo eam excludere videtur. Censemus nihilominus saltem Ordinarii veniam praecedere debere, atque ita congruus interventus ipsi tribuetur ut clausurae custodi, et fraudes vitari poterunt, ne forte clausuram ingrediatur aliqua mulier ex curiositate, praetextu postulatus, aut illuc invita ducatur a familia, etc.

V. In fine postulatus et ante inceptum novitiatum, postulantes saltem *per octo integros dies* **Exercitiis spiritualibus** vacare debent. Confessionem generalem etiam praemittent, si id confessario opportunum videtur (*can.* 541).

CAPUT IV

DE NOVITIATU

Postulatum sequitur immediate novitiatus, qui assumptione habitus incipere solet.

ARTICULUS I

REQUISITA AD ADMISSIONEM — PECULIARIA CUJUSQUE INSTITUTI

183. *Impedimenta.* — I. Omnia religiosa instituta, sive solemnium sive simplicium votorum, sive virorum sive mulierum, in regulis et constitutionibus suis impedimenta determinant quae nonnullorum candidatorum admissioni opponuntur.

Impedimentorum alia *invalidam* admissionem faciunt, quorum

dispensatio generatim Sanctae Sedi reservatur; alia admissionem *illicitam* dumtaxat reddunt, et communiter in eis superiores instituti dispensare valent, praesertim ubi candidatus dotibus aliis praeditus est quibus ea impedimenta compensantur.

Ad dignoscenda hujusmodi impedimenta, quodlibet institutum ad propriam regulam et proprias constitutiones recurrere debet. Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* IV, *nn.* 27-29.

184. — II. *Impedimento pro omnibus institutis generalis.* — Praeter ea particularia impedimenta, Codex alia generalia statuit pro omnibus institutis, nempe:

a) Impedimenta quae admissionem ad novitiatum **invalidam** reddunt: 1.° Qui sectae acatholicae adhaeserunt; 2.° qui aetatem ad novitiatum requisitam non habent; 3.° qui religionem ingrediuntur vi, metu gravi aut dolo inducti, vel quos superior eodem modo inductus recipit; 4.° conjux, durante matrimonio; 5.° qui *obstringuntur* vel *obstricti fuerunt* vinculo professionis religiosae; 6.° hi quibus imminet poena ob grave delictum commissum de quo accusantur vel accusari possunt; 7.° Episcopus, sive residentialis, sive titularis, licet a Romano Pontifice sit tantum designatus; 8.° clerici qui *ex instituto Sanctae Sedis* juramento obligati sunt ad serviendum suae dioecesi vel missioni, toto eo tempore quo haec jurata obligatio perdurat.

Impedimentum 5.um egressos e novitiatu non afficit, afficit tamen eos qui vota nuncuparunt, etiam temporaria, in Ordine aut Congregatione religiosa, etiam juris dioecesani. Id ad constantiam in vocatione fovendam dirigitur. 8.um nonnullos clericos tangit qui tempore studiorum expensis quorumdam collegiorum aluntur, conditione tamen a Sancta Sede imposita et cum jurejurando acceptata, serviendi deinceps per certum tempus missioni vel dioecesi, etc., ad quam collegium pertinet (*can.* 542 1.°). Vide *Ferreres,* Inst. can., *vol.* 1, *n.* 517, *c*).

b) Impedimenta quae **illicitam** admissionem reddunt, *non* tamen invalidam:

1.° Clerici in *sacris* constituti, inconsulto loci Ordinario aut eodem contradicente ex eo quod eorum discessus in *grave animarum detrimentum* cedat, quod *aliter vitari minime possit;* 2.° *aere alieno* gravati qui solvendo pares non sint; 3.° reddendae rationi obnoxii, aut aliis saecularibus negotiis implicati, ex quibus lites et molestias religio timere possit; 4.° filii qui parentibus, id est, patri vel matri, avo vel aviae, in gravi necessitate constitutis, opitulari debent; et parentes quorum opera sit ad liberos alendos vel educandos necessaria; 5.° ad sacerdotium in religione destinati, a quo tamen removeantur *irregularitate* aliove *canonico impedimento;* 6.° *orientales* in latinis religionibus sine venia scripto data S. C. pro Ecclesia Orientali (*can.* 542, 2.°).

185. Quaesita. — QUAER. 1.° *Cui competit jus admittendi?*

Resp. Jus admittendi ad novitiatum et subsequentem professionem religiosam, tam temporariam quam perpetuam, spectat ad superiores majores cum *suffragio* sui Consilii seu Capituli, secundum peculiares cujusque religionis constitutiones (*can.* 543).

186. — QUAER. 2.° *Quaenam documenta ad admissionem necessaria sint?*

Resp. 1.° In omni religione, adspirantes, antequam (ad postula-

tum aut novitiatum) admittantur, debent *a*) exhibere *testimonium* recepti *baptismatis* et *confirmationis* (*can.* 544, § 1).

b) Adspirantes viri debent praeterea *litteras testimoniales* exhibere Ordinarii originis ac cujusque loci in quo, post expletum decimum quartum aetatis annum, morati sint ultra *annum* moraliter *continuum*, sublato quolibet contrario privilegio (*Ibid.*, § 2).

c) Si adspirans in Seminario, collegio vel alius religionis novitiatu fuit, requiruntur praeterea litterae testimoniales, datae pro diversis casibus a Rectore Seminarii vel collegii, audito Ordinario loci, vel a majori religionis Superiore (*Ibid.*, § 3).

Videtur itaque in testimonio Rectoris Seminarii vel collegii opus esse *approbatione* (*vistobueno*) Ordinarii; et de his qui novitii fuerant, testimonium a Generali aut Provinciali dandum esse, quin Superioris localis aut magistri novitiorum testimonium sufficiat.

d) Si adspirans *clericus* sit, praeter testimonium ordinationis, sufficiunt litterae testimoniales Ordinariorum in quorum dioecesibus post ordinationem ultra annum moraliter continuum sit commoratus, salvo praescripto § 3 (*Ibid.*, § 4).

e) Si sit *religiosus professus* unius religionis, qui ex apostolico indulto in aliam religionem transit, satis est testimonium Superioris majoris primae religionis (*Ibid.*, § 5).

Praeter hucusque dicta testimonia, quae ex jure requiruntur, potest Superior cui jus est admittendi, alia quoque exigere quae ad hunc finem necessaria aut opportuna videantur (*Ibid.*, § 6).

Resp. 2.° *Mulieres* recipi non debent, nisi praemissis accuratis investigationibus de earum indole et moribus, et praeterea, si in collegio aut novitiatu versatae sint, requiruntur testimonia § 3 praescripta (*Ibid.*, § 7).

187.— Quaer. 3.° *Quaenam esse debet ratio litteras testimoniales expediendi?*

Resp. Qui praedicta testimonia dare debent, ea non ipsis adspirantibus, sed Superioribus religiosis, intra *trimestre* ab earum requisitione, *gratuito* dare debent, sigillo clausa; et, si agatur de illis qui in Seminario, collegio vel alius religionis postulatu aut novitiatu fuerint, a Superiore juramento firmata (*can.* 545, § 1).

188.— *N. B.* 1.° Si ob graves rationes judicaverint se quaesitis respondere non posse, causas Apostolicae Sedi intra eosdem tres menses exponent (*Ibid.*, § 2).

2.° Si reposuerint adspirantem satis non esse sibi cognitum, per aliam accuratam investigationem ac fide dignam relationem Superior religiosus suppleat. Si non respondeant, Superior de eo S. Sedem certiorem faciat (*Ibid.*, § 3).

189.— Quaer. 4.° *De quibus dandum est testimonium?*

Resp. Testimonium post accuratam investigationem, etiam secretis, si opus sit, notitiis requisitis, dandum est; et in eo, graviter onerata eorum conscientia super veritate expositorum, referendum est: *a*) de adspirantis natalibus, moribus, ingenio, vita, fama, conditione, scientia; *b*) sitne inquisitus, aliqua censura, irregularitate aut alio canonico impedimento irreti-

tus; *c*) num propria familia ejus auxilio indigeat, et *d*) si agatur de illis qui in Seminario, collegio aut alius religionis postulatu aut novitiatu fuerint, quanam de causa dimissi sint vel sponte discesserint (*Ibid.*, § 4).

Quidquid in hoc et in praecedenti casu (*nn.* 187-189) praescribitur de his qui in Seminario, etc., versati sunt, ex decreto procedit S. C. de Relig., 7 sept. 1909 quoad religiosos, et 4 jan. 1910 quoad religiosas (Vide *Ferreres,* Las Religiosas, *com.* IV, *nn.* 33-54.)—Illius decreti spiritum Codex retinet, effectus tamen magnopere mitigat. In illis decretis, expulsio a collegiis, Seminariis, etc., impedimentum irritans erat pro admissione, ab Apostolica dumtaxat Sede dispensandum. Secundum Codicem, Superior religiosus judicabit an causae discessus aut expulsionis tales sint ut eum admissione in religionem indignum reddant, an non; admissio autem de se valida est.

190. — QUAER. 5.° *Quaenam sit obligatio secreti servandi?*

Resp. Omnes qui praedictas informationes receperint, stricta obligatione tenentur secreti servandi de notitiis habitis et de personis a quibus traditae sunt (*can.* 546). Hoc secretum non solum ex jure naturae, sed etiam ex justitia commutativa obligat, orta ex quasi-contractu; et est natura sua *secretum commissum.* Cfr. *vol.* 1, *n.* 572 *seq.*

191. — QUAER. 6.° *Quid statuat Codex circa* **explorationes** *religiosarum?*

Resp. 1.° Religiosarum, etiam exemptarum, Antistita debet Ordinarium loci, *duobus* saltem *mensibus* ante, certiorem facere de proxima admissione ad novitiatum et ad professionem, tum temporariam tum perpetuam, sive solemnem sive simplicem (*can.* 552, § 1).

Resp. 2.° Ordinarius loci, per se vel per delegatum, adspirantis voluntatem, saltem *triginta* diebus ante novitiatum et ante utramque professionem, diligenter et gratuito exploret, an ea libera voluntate et sciens quid agat, talem statum amplectatur, an contra, coacta seductave sit. Si de pia ejus ac libera voluntate plane constiterit, tunc adspirans poterit ad novitiatum, vel novitia ad professionem admitti (*Ibid.*, § 2).

Resp. 3.° Exploratio in novitiis clausurae ad crates facienda est, ita ut novitia intra, Episcopus aut ejus delegatus extra clausuram maneat (*Ibid.*). Tamen, si causae fundatae suppeterent (et tantum in hoc casu) ad suspicandum novitiam intra clausuram non esse in debitis adjunctis ut libere voluntatem suam manifestare valeat, posset ea e clausura educi, ita ut exploratio in ecclesia fieret. Cfr. *Ferreres,* l. c., *n.* 290.

Obligationem explorandi induxit Tridentinum, *sess.* 25, *de Regul. et Mon., c.* 17, Monitum ante mensem mittendum erat, explorationes vero quindecim diebus ante faciendae erant. Codex tempus duplicat.

Quoniam autem Tridentini tempore solemnis dumtaxat professio fiebat, idcirco duas tantum explorationes indixit. Pius X, 19 jan. 1909, tertiam explorationem addidit, praecedentem nempe professionem quae post novitiatum fit. Cfr. *Ferreres,* l. c., *n.* 284 *seq.*

Resp. 4.° Hujusmodi explorationes etiam in feminis religiosis votorum simplicium faciendae sunt.

Professio tamen religiosarum sive solemnium sive simplicium votorum *valida* esset, licet omnes explorationes omitterentur.

ARTICULUS II

DE NOVITIATUS NATURA. — NOVITIORUM JURA ET OBLIGATIONES

192. *Novitiatus initium.* — Novitiatus incipit susceptione habitus, vel alio modo in constitutionibus praescripto (*can.* 553). Quoniam instituta religiosa dantur quae peculiari habitu carent, v. gr., Societas Jesu, in ipsis novitiatus susceptione habitus incipere nequit.

193. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quaenam requirantur conditiones ad novitiatus validitatem?*

Resp. 1.° Praeter superius dicta can. 542 (*n.* 184), ut *validus* sit novitiatus, oportet ut fiat: *a*) post completum saltem *decimum quintum* aetatis annum; *b*) per *annum* integrum et continuum; *c*) in domo novitiatus (*can.* 555, § 1).

Resp. 2.° Si longius tempus in constitutionibus pro novitiatu praescribatur, illud ad validitatem professionis non requiritur, nisi in eisdem constitutionibus aliud *expresse* dicatur (*Ibid.*, § 2).

194. — QUAER. 2.° *Quomodo novitiatus interrumpatur aut suspendatur?*

Resp. 1.° Novitiatus **interrumpitur**, ita ut *denuo incipiendus ac perficiendus sit: a*) si novitius, a Superiore dimissus, e domo exierit; *b*) aut domum sine illius licentia, non reversurus, deseruerit; *c*) aut extra domum, etsi reversurus, ultra triginta dies sive continuos sive non continuos permanserit, etiam de Superiorum licentia (*can.* 556, § 1).

Praescripta *a*) et *b*) disciplinam antiquam retinent; praescriptio *c*) in decreto 3 maji 1914 primum inducta fuit. Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* IV, *nn.* 101, 102.

Resp. 2.° Novitiatus **suspenditur**, adeo ut ad validitatem *protrahendus sit ut dies absentiae suppleantur*, si novitius, ultra quindecim et non ultra triginta dies etiam non continuos, de superiorum licentia vel vi coactus, extra domus septa permanserit, etsi sub obedientia Superioris (*can.* 556, § 2).

Si non ultra quindecim dies manserit, supplementum potest a Superioribus praescribi, sed non est ad validitatem necessarium (*Ibid.*).

Absentiae, quae diem integrum non attingunt, non videntur computandae, dummodo adeo frequentes non sint, ut novitiatus exercitiis et probationibus detrimentum afferant.

Resp. 3.° A Superioribus licentia manendi extra septa novitiatus, nisi justa et gravi de causa impertienda non est (*Ibid.*, § 3).

Causa foret, v. gr., novitiorum mors vitanda in violento civili dissidio, iter novitii ut parentibus in extremo vitae assistat, vel ut medicinalibus aquis ex praescripto medici utatur, si res donec novitiatus finiatur differri nequeat, etc.

Resp. 4.° Non interrumpitur novitiatus si novitius a Superioribus in aliam novitiatus domum transferatur (*Ibid.*, § 4); idque licet translatio ultra mensem duret, dummodo arbitrarie morae factae non sint. Vide de hac re *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* IV, *n.* 93 *seq.*

195. — Quaer. 3.° *Quid de habitu tempore novitiatus?*

Resp. Integer novitiatus peragendus est in habitu a constitutionibus praescripto, nisi specialia locorum adjuncta aliud exigant (*can.* 557).

Haec adjuncta in quibusdam nationibus continuo instant, in quibus, saltem extra domum, habitus religiosus non permittitur. Alibi autem hujusmodi impedimentum ex politicis perturbationibus transitoriis oriri potest.

196. — *N. B.* In religionibus in quibus duae sunt sodalium classes (v. gr., ad sacerdotium destinati et laici; religiosi chori et laici, magistri et laici), novitiatus pro altera classe peractus, pro altera non valet (*can.* 558).

197. — Quaer. 4.° *Quaenam esse debet occupatio anni novitiatus?*

Resp. Annus novitiatus debet, sub disciplina Magistri integre impendi in informando animo per studium regulae et constitutionum; per orationem, institutionem in votis et virtutibus, et exercitia opportuna ad emendationem vitiorum, ad passiones fraenandas, ad virtutes acquirendas (*can.* 565, § 1). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 84.

Laici seu conversi praeterea diligenter in *christiana doctrina* instituendi sunt, speciali collatione ad eos habita semel saltem in hebdomada (*Ibid.*, § 2).

198. — Quaer. 5.° *Quaenam sint novitiorum jura et officia?*

Sunt sequentia: 1.° Novitii privilegiis omnibus ac spiritualibus gratiis religioni concessis gaudent; et si decesserint, ad eadem suffragia jus habent, quae pro professis praescripta sunt (*can.* 567, § 1).

2.° Ad ordines, durante novitiatu, licite promoveri nequeunt (*Ibid.*, § 2).

3.° Durante novitiatu, nec *licite* nec *valide* suis *beneficiis* aut *bonis* renuntiare valent, nec ea quocumque modo obligare (ut si hypotheca, fidejussione, etc., ea gravaverint) (*can.* 568).

a) Ante emissionem votorum simplicium, sive ea temporaria sint sive perpetua, et pro tempore quo ea perseverent, bonorum suorum *administrationem*, *usumfructum* et *usum* ei cui maluerint, aut proprio Ordini et monasterio (si ex parte hujus nihil obstet, et religiosus plena libertate id statuerit) cedere debent (*can.* 569, § 1). Si tempore votorum simplicium alia bona ipsis titulo legitimo obvenerint, eorum quidem radicale dominium acquirent, sed administrationem, usumfructum et usum, eo modo quo nunc dictum est, quantocius cedere debent (*Ibid.*, § 2). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 216 *seq.*

b) Haec cessio durat tantum dum religiosus (*vel religiosa*) in

Ordine aut Congregatione manet. Quare, per discessum a religione, sive ex votorum dispensatione, sive ex dimissione accepta, plenum suorum dominium iterum acquirit (*can.* 580, § 3).

c) Notandum est, ex declaratione S. C. Ep. et Regul. (21 nov. 1902), novitium cum usuifructui renuntiat, conditionem adjicere non posse ut fructus et reditus massae principali accumulentur, quo massa ipsa in dies augeatur.

Si ita juberet, accumulatio valida esset, sed illicita. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 234.

d) Usufructus renuntiatio in favorem Ordinis, a Minoribus observantibus, Recollectis et Capuccinis fieri nequit. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 238.

e) Novitius in congregationibus religiosis, *ante* professionem votorum *temporariorum*, **testamentum** de bonis praesentibus vel forte obventuris libere condere debet (*can.* 569, § 3). Vide infra, *n.* 208, V.

f) In immutanda dispositione qua usumfructum et bonorum administrationem quorum radicale dominium professus a votis simplicibus retinet, nequit arbitrio proprio agere, nisi constitutiones id sinant. Nec item pontificia licentia indiget, sed sufficit ei licentia Superioris aut Antistitae generalis Ordinis aut Congregationis. Si de *monialibus* agatur, Ordinarii loci licentia requiritur, et insuper licentia superioris regularis, si monasterium regularibus obnoxium sit (*can.* 580, § 3).

Quod intelligendum est, dummodo mutatio in favorem instituti, in parte bonorum notabili non fiat (*Ibid.*), aliter enim periculum coactionis moralis ex parte instituti adesset. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 248, 249, 265, et speciatim *n.* 258 cum *nota*.

199. —4.° Pro **expensis postulatus et novitiatus** nihil exigi potest, nisi quod pro alimentis et habitu religioso in constitutionibus vel expressa conventione initio postulatus vel novitiatus inita, solvendum cautum sit (*can.* 570, § 1).

5.° Quae adspirans attulerit et usu consumpta non fuerint, si e religione, non emissa professione, egrediatur, ei restituenda sunt (*Ibid.*, § 2).

6.° Novitius, dum talis est, libere religionem **deserere** potest; et vicissim, Superiores aut Capitulum, secundum constitutiones, quavis de justa causa eum **dimittere** posunt, quin teneantur dimissionis causam dimisso patefacere (*can.* 571, § 1).

7.° **Exacto novitiatu**, si judicetur idoneus, novitius ad professionem *admittendus est;* secus *dimittendus*, si ad id causa sufficiens adsit; nec possunt Superiores, votis non concessis, eum *indefinite* retinere.

Ex causa tamen *rationabili*, poterunt ei simplicia vota, non tamen ultra *sex menses*, prorogari seu **differri** (*Ibid.*, § 2).

8.° Votis nuncupandis **spiritualia exercitia** novitius praemittere debet *per octo saltem solidos dies* (*Ibid.*, § 3).

CAPUT V

DE PROFESSIONE RELIGIOSA

ARTICULUS I

REQUISITA IN PROFESSIONE SERVANDA

200. I. *Conditiones in omni professione necessariae.* — Ad *cujuscumque religiosae professionis validitatem* requiritur ut: 1.° Qui eam emissurus est, *legitimam aetatem* habeat ad normam can. 573, nempe *decimum sextum* annum ad temporariam professionem *expleverit*, et *vigesimum primum* ad perpetuam, tam solemnem quam simplicem; 2.° eum ad professionem admittat legitimus Superior secundum constitutiones; 3.° *novitiatus validus* ad normam can. 555 (vide *n.* 193) praecesserit; 4.° professio (*libere*) sine vi aut metu gravi aut dolo emittatur; 5.° sit *expressa* (unde professio **tacita** abrogatur); 6.° a legitimo Superiore secundum constitutiones per se vel per alium *recipiatur* (*can.* 572, § 1).

II. *In professione perpetua.* — Ad *validitatem* professionis *perpetuae*, sive solemnis sive simplicis, requiritur insuper ut praecesserit professio *simplex temporaria* ad normam can. 574 (*Ibid.*, § 2).

201. I. *Professio temporaria.* — In quolibet Ordine, tam *virorum* quam *mulierum*, et in qualibet congregatione quae vota perpetua habeat, novitius, post expletum novitiatum, in ipsa novitiatus domo debet votorum simplicium professionem ad triennium valituram emittere, vel ad longius tempus, si aetas ad perpetuam professionem requisita longius distet, nisi constitutiones exigant annualem professionem (*can.* 574, § 1). Superior potest professionem temporariam prorogare, dummodo subditus eam professionem renovet, et prorogatio ultra *triennium* alterum non extendatur (*Ibid.*, § 2).

II. Exacto professionis *temporariae* tempore, religiosus, ad normam can. 637, *professionem perpetuam*, solemnem aut simplicem juxta constitutiones, emittere, aut ad saeculum redire debet (*can.* 575, § 1).

III. Durante *tempore* professionis *temporariae*, potest etiam, ad normam can. 647, dimitti, si dignus non habeatur qui vota perpetua nuncupet (*Ibid.*).

202. *Capituli suffragium.* — Suffragium Consilii seu Capituli pro prima professione temporaria est *deliberativum;* pro perpetua, sive solemni sive simplici, est *consultivum* tantum (*Ibid.*, § 2). Itaque, ad professionem temporariam, consensus Capituli requiritur; ad perpetuam, sufficit ejus sententiam audire.

Ritus et acta professionis. — I. In emittenda professione religiosa, servandus est ritus in constitutionibus praescriptus (*can.* 576, § 1).

II. Documentum emissae professionis, ab ipso professo, et saltem ab eo coram quo professio emissa est, subscriptum, faciendum est. Ipsum in tabulario religionis asservari debet (*Ibid.*, § 2).

Monendus parochus baptismi. — Si agitur de professione solemni, Superior eam excipiens *parochum* loci ubi *profitens baptizatus est* de professione certiorem facere debet, ad normam can. 470, § 2 (*can.* 576, § 2).

203. *Renovatio votorum.* — Elapso tempore ad quod vota (*temporaria*) sunt nuncupata, renovationi votorum nulla est interponenda mora (*can.* 577, § 1).

Potest tamen ea, de Superioris licentia, occurrente justa causa, *anticipari*, non tamen ultra *mensem* (*Ibid.*, § 2).

ARTICULUS II

JURA ET OFFICIA PROFESSI A VOTIS TEMPORARIIS

204. *Indulgentiae, privilegia, suffragia*, etc. — Professi a votis temporariis, de quibus in can. 574 (vide *n.* 201), 1.° fruuntur iisdem *indulgentiis, privilegiis et spiritualibus gratiis*, quibus gaudent professi a votis solemnibus, aut professi a votis simplicibus perpetuis (*respectivi proprii monasterii*), et, casu mortis, ad eadem *suffragia* jus habent (*can.* 578, 1.°).

Regularum observantia, chorus, etc. — 2.° Eadem obligatione tenentur observandi regulas et constitutiones sicut solemniter professi, et eodem modo adstringuntur obligationi chori, ubi haec viget, sed divini officii privatim recitandi lege non obstringuntur, nisi sint in sacris constituti aut aliud constitutiones expresse praescribant (*Ibid.*, 2.°).

Itaque religiosi et religiosae a votis simplicibus qui ad chorum deputantur, et ad Ordines regulares proprie dictos pertinent, tenentur assistere choro sicut tenentur solemniter professi, ideoque sub poena peccati mortalis, ubi defectus praesentiae voluntarius causa fuerit impossibilitatis chorum constituendi; in ceteris casibus, defectus praesentiae *venialis* tantum erit. Quaecumque vero causa sit cur choro non interfuerunt, eximuntur ab obligatione *privatim* officium divinum recitandi. *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* 4, *n.* 170.

3.° *Vox activa et passiva.* — Activa et passiva voce carent (1), nisi contrarium expresse in constitutionibus declaratum sit. Tempus autem ad fruendum voce activa et passiva praescriptum, ubi constitutiones id non determinant, a prima professione computatur (*can.* 578, 3.°).

ARTICULUS III

PROFESSIONIS NULLITAS — EJUS CONVALIDATIO

205. — I. Professionis nullitas oriri potest aut ab aliquo impedimento externo (ex iis nempe quae in foro externo demonstrari valent, v. gr., defectus aetatis, valide novitiatum non exegisse, professio prius in alia religione emissa, etc.), aut ob consensus defectum mere internum.

In primo casu, ut professio convalescat, necesse est ut vel S. Sedes defectum sanet, vel, cognita nullitate et impedimento sublato, professio denuo emittatur (*can.* 586, § 1). In secundo casu, sufficit ut qui interne in professionem suam non consenserat, consensum praestet, dummodo ex parte religionis consensus non fuerit revocatus (*Ibid.*, § 2).

Id intelligitur de defectu *mere interno* consensus; si enim talis defectus externe probari posset, quia, v. gr., eum religiosus aliqua ratione manifestavit, aut minae praecesserant, etc., tunc impedimentum externum est, et agendum est ut de externis dictum est.

II. Si contra validitatem professionis religiosae gravia sint argumenta, et religiosus renuat *ad cautelam* sive professionem renovare sive ejusdem sanationem petere, res ad Sedem Apostolicam deferenda est (*Ibid.*, § 3).

CAPUT VI

DE OBLIGATIONIBUS VOTORUM

ARTICULUS I

DE VOTO PAUPERTATIS

206. I. *Bonorum temporalium proprietas et ususfructus.* — *a*) Quilibet professus a votis **simplicibus** (2), sive perpetuis sive

(1) Sc. nec vocem ad eligendum habent, nec ipsi eligi possunt.

(2) Si religiosus moriatur absque testamento durantibus votis simplicibus, bona pertinent ad heredes ab intestato, non instituto religioso. S. C. Ep. et Reg., 6 jun. 1836. *Bizzarri, pag.* 76 *seq. Wernz*, 3, *n.* 289.

temporariis, nisi aliud in constitutionibus cautum sit, conservat *proprietatem* bonorum suorum et *capacitatem* alia bona acquirendi; attamen eorum *administrationi* et *usuifructui* renuntiare debet ad normam can. 569 (*can.* 580, § 1), et nihil de ipsis sine Superioris licentia particulari vel generali disponere *licite* potest. Vide antea, *n.* 198, 3.°

Hoc valet, etiamsi Ordo non fuerit a S. Sede approbatus, sed tantum ab Episcopo, quia eadem semper est voti simplicis efficacia: vovens enim se omnino spoliat jure de re qualibet *sine licentia* disponendi, vel usum ejusdem rei servandi, seu quemlibet *proprietatis* actum exercendi, nisi Ordinis constitutiones aut legitima consuetudo aliquid excipiant.

b) Quidquid autem industria sua vel intuitu religionis acquirit, religioni acquirit (*Ibid.*, § 2).

c) De praescriptis can. 569 vide *n.* 198, 3.°, ubi etiam § 3 hujus can. 580 declaratur.

II. Religiosus voto **solemni** paupertatis obstrictus, omnino incapax est *in particulari* seu *personaliter* sive conservandi sive acquirendi dominium cujuslibet rei temporalis pretio aestimabilis, etiam *de licentia Superioris.* Constat ex *Conc. Trid.*, *sess.* 25, *c.* 2. — Communitas vero bona acquirere et possidere potest, nisi obstent ejus constitutiones.

Proinde religiosus *solemniter* professus inhabilis omnino est ad quemlibet proprietatis actum exercendum circa rem ullam sive monasterii, sive parentum, sive externorum; et idcirco absque superioris licentia sive generali sive speciali de nulla re disponere potest, sive licite, sive valide, per acceptationem, donationem, venditionem, commodatum, mutuum, usum, mutationem, meliorationem, etc.

207. III. *Dominii radicalis renuntiatio in Ordinibus regularibus.* — *a)* Professi votorum simplicium dominium *radicale* (1) suorum bonorum exuere nequeunt nisi duobus postremis mensibus professionem **solemnem** praecedentibus. Intra hos duos menses, salvis peculiaribus Sanctae Sedis indultis (vide *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 785, 1.°), omnia bona *praesentia* abdicare debent, in favorem ejus quem maluerint, *sub conditione secularae professionis* (*can.* 581, § 1). Si, ante solemnem professionem emissam, ab Ordine discesserint, renuntiatio nulla evaderet.

b) Professione solemni facta, ea omnia documenta statim exaranda sunt quae necessaria erunt ut renuntiatio etiam jure civili effectum consequatur (*Ibid.*, § 2).

c) Renuntiatio dominii radicalis, antequam advenerint duo

(1) Hoc *radicale* dominium stat in proprietate bonorum, sine jure tamen usus-fructus et administrationis eorum.

postremi menses *solemnem* professionem praecedentes, etiamsi uno tantum die anticipetur, nulla est. *Trid.*, l. c. Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, *n.* 224.

d) Ut valide dominio radicali renuntiari queat *per actus inter vivos* prius quam duo postremi menses professionem solemnem praecedentes adveniant, opus est licentia R. Pontificis.

e) Facta renuntiatione intra illos duos menses, valet, licet professio postea differatur. Cfr. *Appeltern*, *q.* 82; *Ferreres*, l. c., *n.* 224.

f) Si renuntiatio non fit, aut nulla erat, post solemnem professionem ea jam fieri nequit, sed bona in proprietatem Ordinis aut S. Sedis transeunt, ut statim de bonis religioso post solemnem professionem obvenientibus dicetur. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 225.

208. IV. *Bona temporalia post solemnem professionem.* — *a*) Si, post solemnem professionem, hereditas aut bona alia quaecumque religioso obvenerint, salvis peculiaribus Apostolicae Sedis indultis, omnia cedunt Ordini vel provinciae vel domui secundum constitutiones, *si Ordo capax sit possidendi* (*can.* 582, 1.°).

b) Si Ordo *incapax sit possidendi*, acquiruntur S. Sedi in proprietatem (*Ibid.*, 2.°).

c) In **Hispania**, juxta legem civilem, religiosus ipse est heres; attamen ex jure canonico, religiosus a S. Sede licentiam impetrare debet ut nomine proprio actus necessarios exerceat; et licet in scripturis et ceteris documentis bona ut propria ipsius appareant, in conscientia ad monasterium pertinent, vel ad provinciam, etc., ut dictum est (S. C. Ep. et Reg., 15 jun. 1897). *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, *vol.* 2, *n.* 654; *Ferreres*, l. c., *n.* 227.

V. *Professi in congregatione votorum simplicium.* — In congregationibus votorum simplicium, nequeunt *licite* professi *dominio radicali* per actus inter vivos titulo gratuito renuntiare (*can.* 583, 1.°). Ad testamentum *licite* mutandum post vota simplicia emissa, licentia Papae necessaria est; quamvis si res urgeat, sufficiet licentia Ordinarii aut superioris generalis, vel si aliud fieri nequeat, licentia superioris localis (*Ibid.*, 2.°). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 239.

VI. *Beneficiorum vacatio. Amissio dioecesis.* — *a*) Post *annum* ab emissa qualibet professione religiosa, vacant *beneficia paroecialia;* post *triennium* cetera (*can.* 584). Vide supra, *n.* 198, 3.°

b) Professus a votis *perpetuis* sive solemnibus sive simplicibus amittit ipso jure propriam quam in saeculo habebat *dioecesim* (*can.* 585).

209. — Praeter peccata contra votum paupertatis, dantur etiam non raro peccata contra *virtutem* paupertatis, licet illaesum votum remaneat, v. gr. si religiosus nimium foveat affectum ad res, quas ex licentia praelati detinet, si commodis plus aequo indulgeat, si a superioribus superflua postulet, vel obtenta retineat, et similia.

210. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *Quodnam sit discrimen inter votum et virtutem paupertatis?*

Resp. Votum respicit tantum actus *externos* proprietatis, virtus vero ad *internos* cordis affectus etiam extenditur. Cfr. *S. Thom.*, 2, 2, *q.* 186. Voti enim objectum est religiosum bonis temporalibus exterius exspoliare. Virtus autem pro fine habet omnem inordinatum cordis affectum erga res terrenas penitus rescindere. Votum igitur paupertatis est veluti medium ad virtutem, quae est finis obtinendus. Hoc posito, nemo non videt, virtutem paupertatis multo latius patere, quam votum; quoties enim quis votum infringit, simul et virtutem laedit, non autem vice versa.

Dixi votum afficere solos actus proprietatis *externos;* attamen violari posset votum per actum internum, qui actum externum respiceret et attingeret, scilicet per desiderium agendi externe contra votum; siquidem desiderium induit omnem malitiam et speciem actus externi, ut dictum est in *tract. de peccatis*, *vol.* 1, *n.* 248.

N. B. Plures cum Suarezio negant dari aliquam *specialem* virtutem paupertatis, sed dicunt, peccare contra paupertatem nihil aliud esse quam peccare contra votum. Nam, ut ait *S. Thom., l.* 3, *Contra gentiles, c.* 133, «non paupertas secundum se bona est, sed in quantum liberat ab illis quibus homo impeditur quominus spiritualibus intendat». Unde *Suárez, tr.* 10, *l.* 4, *c.* 14: «Habere proprium dicitur esse contra paupertatem, non quia sit contra aliquam specialem virtutem, quia nulla est, sed quia est contra votum paupertatis; et ita peccatum illud est proxime contra religionem.»

Igitur studiose colere paupertatem videtur referendum ad virtutem *modestiae* quae est pars temperantiae, vel ad virtutem *humilitatis* vel *patientiae,* etc. Cfr. *Vermeersch,* l. c., *n.* 253; *Buccer., vol.* 2, *n.* 281; *Appeltern,* l. c., *n.* 158, *nota.* Contra paupertatem peccare per actus internos, tantum admittitur quando desiderium tendat in actus externos vetitos, vel si affectus in res temporales tantus sit, ut in proximum inducat periculum peccandi contra votum.

Attamen *Normae* S. C. Ep. et Reg. pro approbandis novis institutis votorum simplicium, cap. IX et X, omnino distinguunt inter *votum* et *virtutem* paupertatis.

QUAER. 2.° *An religiosus servans dominium radicale bonorum, possit* VALIDE *de his disponere absque licentia?*

Resp. 1.° *Affirm., in Congregationibus* religiosis quia vere est dominus, quamvis ob votum paupertatis *illicite* agat. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* (43, 44, ed. 3.ª) 219, 220, ed. 4.ª; *Ferrari*, De stat. relig., *n.* 61. — *Negant* tamen quidam, quia (ajunt) religiosi se habent ut pupilli, qui bona sua valide donare nequeunt. Sed contrarium constat ex *can.* 579. Vide supra, *n.* 168.

Resp. 2.° In *Ordinibus* religiosis vide dicta supra, *n.* 207. (Quod *novitios* vide *n.* 198, 2.°).

QUAER. 3.° *Ad quae se extendat dominium radicale religiosi non solemniter professi?*

Resp. 1.° Ad bona temporalia, quae possidebat ante vota; 2.° ad ea, quae ipsi de jure adveniunt sine nova acceptatione, ut hereditas

paterna, legata, etc...; 3.° ad omnia bona, quae a parentibus, cognatis, amicis... accipit de Superiorum licentia. Attamen si haec sint usu consumptibilia, in communem monasterii usum *juxta morem* applicanda sunt, saltem generatim loquendo.

211. — Quaer. **4.°** *An religiosus absque Superioris licentia manuscripta propria* servare, *et alio* transferre *possit?*

Resp. Affirm., juxta communem sententiam, cui non adversatur decr. S. C. de Relig., 15 jun. 1911 (Cfr. *Razón y Fe, vol.* 34, *pag.* 236); manuscripta enim, utpote partus ingenii, habentur ut aliquid spirituale. Praeterea pertinent ad scientiam, quae non cadit sub voto paupertatis; sed ratio potior est, quia sic fert communis et recepta inter regulares consuetudo. *S. Alph., lib.* 3, *n.* 14; *Salm., et alii communiter*, qui idem etiam de sanctorum *reliquiis* opinantur.

Attamen, ut ait *P. Ciravegna* in opusc. De paupertate Societatis Jesu, *n.* 158, et confirmatur ex Codice in *can.* 580, § 2: Vide supra, *n.* 206, I, *b*), si religiosus ex professo libris scribendis addictus esset, ejus manuscripta non ipsius sed religionis proprietas plena censenda essent. Religio enim jus habet ad laborem religiosi, et aliunde ipsi necessaria ad vitam et laborem suppeditat, et plura alia impendia non semel perferre debet. Imo interrogata S. C. de Relig.: «An religiosi tum votorum solemnium, tum votorum simplicium, qui aliquod manuscriptum durantibus votis exaraverunt, ejusdem dominium habeant, ita ut illud donare aut quocumque titulo alienare valeant», respondit die 11 jul. 1913, *Negative.* Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe, vol.* 37, *pag.* 244 *seq.*, ubi latius haec quaestio exponitur.

Quaer. 5.° *An peccet contra votum paupertatis religiosus, si quid de rebus ad determinatum usum concessis in alium usum impendat?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia in his religiosus habet tantum *usum facti*, idque *precario*, quamdiu Superiori videbitur. Est autem actus proprietatis seu dominii de re aliqua ad proprium arbitrium disponere, et alioqui voluntas seu licentia Superioris, nisi aliud manifestum sit, ad usum assignatum restringitur. *S. Alph., n.* 19, *et alii communiter.*

212. — Quaer. 6.° *An possit religiosus sine licentia donare, quae parcius vivendo sibi subtrahit ex rebus ad usum concessis?*

Resp. Neg., generatim loquendo. Ratio patet ex responsis ad quaesitum praecedens. — Excipiunt, si certa quantitas ita religioso assignetur, ut nec monasterium teneatur quidpiam aliud ei praestare, nec ipse rationem reddere. — Dicit *S. Alph., n.* 23, permitti communiter ab auctoribus, ut religiosus possit elargiri, cui voluerit, suas *pietantias*, quae *limitate* ei praebentur, ut ova, carnes, etc., nisi Superior id expresse vetuerit. *S. Antoninus, Silvius.*

Quaer. **7.°** *An peccet contra votum paupertatis religiosus, qui accipit ab extraneo pecuniam in pia opera ad libitum impendendam?*

Resp. Controvert. I.ª SENTENTIA *affirmat.* Ratio, quia sic agendo, religiosus faceret *actum proprietatis*, nisi licentiam sui Superioris haberet. — Secus autem, si opera pia determinarentur *a donatore*, quia tunc religiosus non esset nisi *canalis*, ac velut *mandatarius* donatoris. Hinc non peccat contra votum paupertatis religiosus, qui ab extraneo accipit pecuniam erogandam tali pauperi, tali monasterio, ecclesiae, tali causae piae, etc. Imo nec peccat, si ipse sine licentia Superioris ab extraneo postulat pecuniam alteri determinato tradendam. Attamen si agatur de re magni momenti, suadet prudentia, et requirit rectus ordo religiosae disciplinae, ut subditus nihil peragat, nisi prius assensum Superioris obtinuerit, etiamsi violandae paupertatis periculum nullum incurrat. Ita *S. Alph.*, *Gury*, *Scavini*; *Rodríguez*, Ejercicio de perfección y virtudes cristianas, *p.* 3, *tr.* 3, *cap.* 15.

II.ª SENTENTIA absolute *negat.* Ratio, quia sic religiosus non ageret nisi ut intermediarius et alieno nomine, non proprio. Ita *Sánchez*, Dec., *l.* 7, *cap.* 30; *Suárez*, *tr.* 7, *lib.* 8, *cap.* 15, *n.* 16; *Angel. a SS. Corde*, Man. jur. regul., *n.* 265; *De Varceno*, *pag.* 175; *Appeltern*, l. c., *q.* 168; *Ferrari*, l. c., *n.* 64; *Vermeersch*, *vol.* 1, *n.* 257.

Nihilominus melius videtur dicendum cum *Lugo*, De just. et jure, *d.* 2, *n.* 54: «Si ad hoc, ut ego possim dare et donare aliis, sicut si haberem bona propria, daret mihi aliquis pecunias, quas ego pro libito meo pauperibus dare possem; id quidem esset contra votum paupertatis, si absque praelati consensu fieret, quantumcumque ille diceret, se retinere pecuniae dominium, et solum velle quod ego ejus nomine eleemosynam darem: secus tamen dicendum esset, si bona fide et solum ad eleemosynas, et ex earum intentione aliquis mihi pecuniam daret, quam ejus nomine pauperibus distribuerem. Si enim hoc fieret, non propter meam commoditatem, sed solum quaereret meum ministerium propter meam fidelitatem, credo quod non esset contra paupertatem, etiamsi dominus pecuniae non determinaret pauperes, sed relinqueret mihi eorum designationem. Vide etiam *d.* 3, *n.* 155. Etenim, ut ait *Sánchez*, l. c.: «in hac dispensatione haec sola quatuor inveniuntur: receptio pecuniae, facultas eligendi pauperes, ipsorum electio, distributio inter illos. At nihil horum est contra paupertatis votum. Non *receptio pecuniae*, quia religiosus non recipit sibi..., sed ut nomine testatoris in pauperes distribuat... Nec etiam *facultas eligendi* pauperes, quippe hoc nihil aliud est, quam jus nominandi pauperes... quod nihil juris esse, sed meri facti probavimus supra... Nec ipsa *pauperum electio*, quia si eligendi jus non adversatur, a fortiori nec ipsa electio, quae exercitium juris illius est. Nec denique ipsa pecuniarum in pauperes *distributio*, quia religiosus non distribuit nomine proprio, sed dantis, nec ipse censetur aliquid conferre, sed dans». Hoc tamen in Societate Jesu prohibitum est ex reg. 22 sacerdotum; itemque in Constitutionibus Cleric. S. Pauli: erit igitur contra obedientiam, non vero contra votum paupertatis. Cfr. *Ferrari*, l. c.; *Angel. a SS. Corde*, l. c.

213. — QUAER. 8.º *An peccet contra votum paupertatis religiosus, qui ea recusat, quae sibi ab extraneis offeruntur?*

Resp. 1.º *Neg.*, si agatur de meris donationibus, eleemosynis aut muneribus, ad quae jus non habeat. Ratio est, quia votum

paupertatis non obligat ad recipienda ea, quae nondum acquisivit, seu ad quae jus strictum neque ipse, neque monasterium habet. Attamen si religiosus nullam habeat rationem recusandi, peccat contra *charitatem* impediendo bonum suae religionis, non tamen contra justitiam. *S. Alph., n.* 20; *Lugo, Sánchez,* etc.

Resp. 2.° Secus, si agatur de rebus jam acquisitis, v. gr. de legatis, de mercede religiosi laboribus debita, vel de donis jam acceptatis, etc. Ratio est, quia horum jus monasterium immediate acquirit, juxta axioma: *Quidquid monachus acquirit, non sibi, sed monasterio acquirit. S. Alph., ibid.*

214. — Quaer. 9.° *Quaenam materia censenda sit gravis in violatione voti paupertatis?*

Resp. 1.° In peccatis, quae sunt simul *contra religionem* et *justitiam*, generatim loquendo ea habenda est ut gravis materia, quae peccatum mortale in furto constituit. *S. Alph., n.* 24; *Lugo, Sánchez, et alii communiter.*

Quidam tamen theologi dicunt, eam tantum materiam gravem esse, quae censetur gravis in furtis filiorumfamilias, nempe materiam circiter duplo majorem ac in furtis adversus extraneos. Ita *Elbel, n.* 646. — Sed hoc non videtur admittendum. Ratio est, quia filii sunt in spe bonorum patrisfamilias, non autem religiosi (1). Insuper magis inviti sunt Superiores quoad furta subditorum, quam parentes de furtis filiorum. Praeterea detrimenta graviora sequuntur quoad animam in prioribus, quam in posterioribus. *S. Alph., ibid.* — Attamen quia bona conventus in utilitatem cedunt religiosorum, dicendum videtur requiri majorem quantitatem quam in furtis extraneorum, minorem vero quam in furtis filiorum. Quod tamen fac intelligas de casu in quo religiosus vel sibi vel alteri domestico, rem monasterii surripiat. Cfr. *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 87 *seq.; Lugo, d.* 3, *n.* 173; *Vermeersch, n.* 268; *Angel. a SS. Corde,* l. c., *n.* 274.

Ceterum, ut judicetur de gravitate materiae in hujusmodi furtis, advertendum est, monasteria mediocriter opulenta communiter dominis privatis sat opulentis aequiparari. Hinc eadem ac pro illis mensura generatim materiam gravem constituit. Si autem sint valde opulenta, major quantitas requiritur. Major etiam requirenda est, si religiosus res monasterii in usum proprium usurpet, vel aliis ejusdem communitatis donet, quam si in extraneos easdem erogaret, quia sic ea domi remanent. Major etiam in furtis minutis, quae insuper interposito notabili intervallo in gravem materiam non coalescunt. Major iterum in esculentis, ut de famulis diximus, *vol.* 1, *n.* 744. — Imo quibusdam videtur semper attendendum esse ad quantitatem *absolute gravem.* Ita *Génicot, vol.* 2, *n.* 98; *Ball.-P., n.* 88.

Aliter *Vermeersch,* l. c., *vol.* 2, *suppl.* 6, *c.* 1, *art.* 2. Existimat enim materiam esse gravem, quae constituat *proprietatem notabilem:* notabilem vero habendam, quae gravis censeretur si auferretur furto ab homine illius conditionis, in qua ex sua professione versatur religiosus. Unde diversa erit pro diversis ordinibus, v. gr. Capuccinorum, in quo religiosi versantur in conditione mendici, Jesuitarum, in conditione honesti sacerdotis, etc. Ita etiam *Appeltern, q.* 170.

---

(1) Addunt alii bona non esse monasterii, sed Ecclesiae; hoc tamen verum non est nisi quoad bona franciscanorum de observantia, et capuccinorum. *Trid., sess.* 25, *c.* 3, de regul. Cfr. *Wernz,* Jus Decretal., *vol.* 3, *n.* 139, VI.

215. — *Resp.* 2.° In peccatis contra solam religionem, seu contra solum votum commissis, crescit difficultas, et major est theologorum dissensus. Communius tamen eamdem generatim materiam ad peccatum mortale requirunt, ac in casu praecedenti, ubi justitia violatur; quia actus proprietatis ejusdem gravitatis esse videtur. Attamen *non improbabiliter* ad grave peccatum nonnulli graves doctores majorem quantitatem requirunt. Sic *Elbel*, *n.* 646; *Salm.*, *c.* 6, *n.* 12; *Angel. a SS. Corde*, l. c., *n.* 275, qui requirere videtur materiam *absolute* gravem; et *Vermeersch*, l. c., *n.* 266, et *vol.* 2, *pag.* 100, qui in hoc casu requirit ad grave peccatum majorem quantitatem quam ad furtum *absolute* grave.

Generatim vero religiosus non peccat graviter *clam accipiens* rem aliquam ex communitate, v. gr. librum ad usum proprium etiam diuturnum, sed non in perpetuum, nisi ita occultet, ut a Superioribus inveniri nequeat; quia tunc praelatus non censetur invitus quoad substantiam, sed tantum quoad modum. *S. Alph.*, *ibid.*; *Suárez*, *Salm.*, etc.

Quoad res mutuo seu commodato acceptas vel traditas sine praelati licentia, generatim loquendo non peccabit graviter contra votum paupertatis, si res ad usum suum vel etiam alias *extraneis* det mutuo vel commodato, modo sit certus de iis recuperandis, nec grave damnum propterea inferat communitati, quae idcirco, v. gr. careat usu rei graviter hic et nunc necessariae. Multo minus graviter peccabit, si res ad usum sibi concessas mutuet seu commodet aliis *religiosis ejusdem monasterii*. Ratio est, quia etsi aliquem actum proprietatis in his faciat, non tamen graviter peccat, juxta communem theologorum interpretationem. *S. Alph.*, *n.* 17; *Layman*, *Sánchez*, etc.

216. **Resolves:** — 1.° Religiosus peccat contra votum paupertatis, si quid sine Superioris consensu domi vel foris etiam ex iis quae ad victum aut vestitum pertinent, accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel commodet. Item si absque licentia Superioris pecuniam vel res alias mutuo vel commodato ab extraneis accipiat.

2.° Peccat contra votum paupertatis etiam qui res in usum quempiam obtentas in alium usum expendit, aut culpabiliter amittit aut destruit.

3.° Peccat contra votum, qui apud externos comedit aut bibit sine praelati facultate; quia dum aliquid sine licentia accipit, actum proprietatis ponit. Generatim tamen non videtur per hoc mortaliter peccare, imo licentia praesumi haud aegre poterit. *Lacroix*, *n.* 105; *Suárez*, *Sánchez*.

Probabilis etiam videtur sententia *Lugonis*, l. c., *d.* 2, *n.* 51, negantis dari in casu peccatum contra votum, quia religiosus non tam usum activum videtur habere quam passivum, et dominus

ipse videtur esse qui utitur re sua circa personam religiosi, sicut si combureret aliquod odoriferum pretiosum ad ejus olfactum recreandum, vel si eum invitaret ad equitandum secum vel eundum simul in curru, quod etiam est pretio aestimabile. Cfr. etiam *Génicot, vol.* 2, *n.* 93; *Vermeersch, n.* 257.

4.° Si religiosus acceptet ab extraneis rem Superiori tradendam, facillime licentiam praesumptam supponere potest. Si autem eam supponere nequeat, contra paupertatem peccare videtur; attamen generatim peccatum illud veniale non excedet. *Lacroix, n.* 118, etc.

5.° Peccat contra votum paupertatis, qui rem cum licentia ad usum acceptam retinet ultra limites temporis a Superiore praefixi; qui eam ad alium usum adhibet cum ejusdem detrimento; qui rem servat *animo domini*, nempe cum intentione eam subducendi liberae dispositioni Superioris, v. gr. si eam occultet, ne videatur; et hic quidem nec excusari ex eo potest, quod licentiam prius obtinuerit.

6.° Peccat contra votum paupertatis, qui sine facultate Superioris aliquid emit etiam pro communitate, quia agit ut proprietarius. Aliquando tamen licentiam praesumere potest, nempe quando novit, id Superiori gratum fore, nec recursus facilis ad eum patet, v. gr. in itinere. Hujusmodi autem licentia facilius in rebus minoris momenti praesumi potest.

7.° Religiosus iter agens divertere nequit ad alia loca extra rectam viam ad res curiosas videndas, nisi forte brevis sit distantia, et nullae aut admodum modicae expensae fieri debeant; in casu autem particulari, si gravis subsit causa, Superioris licentia merito praesumi potest. Secus enim peccabit tum contra paupertatem, tum etiam contra obedientiam.

8.° Religiosus nullum depositum proprie dictum sine licentia accipere potest. Ratio est: 1.° quia juxta plurium opinionem actum proprietatis faceret; 2.° quia depositum est contractus; religiosus autem sine Superioris facultate nullum contractum circa res temporales inire potest. — Probabile autem est nullum esse peccatum contra votum in accipiendo depositum, quia in hoc nullus actus dominii exercetur. *Suárez*, De relig., *tr.* 7, *c.* 11, *n.* 45; *Pellizarius*, Manuale regul., *tr.* 4, *c.* 2, *n.* 232; *Génicot, vol.* 2, *n.* 93, 5.°; *Vermeersch, n.* 256, 6.

217. — **9.°** Dona omnia, quae religiosis *solemniter* professis fiunt eo ipso acquiruntur monasterio, non exceptis legatis et hereditatibus, ex notissimo principio juris canonici: *Quidquid monachus acquirit, non sibi, sed monasterio acquirit.* Cfr. supra, *n.* 208, IV; *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* 4, *n.* 225 *seq.*; 371-378, ed. 4.ª Religiosi *solemniter* non professi legata et hereditates acceptare et acquirere sibi valent, licet de iis sine licentia *licite* disponere nequeant.

Quoad ceteras donationes, eae monasterio obveniunt, nisi fiant speciatim intuitu personae privatae et nondum professae solemniter, et non quatenus religiosae. Tunc vero religiosus acceptare nequit absque licentia, saltem praesumpta, seu sub conditione licentiae obtinendae. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 216-247; 351-366.

10. Opera manualia, quaecumque sint quae a religiosis conficiuntur, ad communitatem pertinent. De iis igitur privati, licet opifices, disponere nequeunt, nec ullum emolumentum ex illis percipere possunt. Idem dicendum est de honorariis, quae regularibus pro Missis vel aliis spiritualibus ministeriis tribuuntur.

11. Peccant contra votum paupertatis religiosi, qui parem curam non adhibent, ne res ad proprium usum concessae deteriores fiant. Idem dicito de illis, qui ob negligentiam sinunt ut res sibi ex officio commissae pereant, vel detrimentum patiantur.

218. — 12. Non est contra paupertatis votum acceptare aliquid sub conditione licentiae obtinendae, aut etiam donare, dummodo res recuperari possit si negetur licentia; quia actus re ipsa suspenditur. *Lacroix*, *n.* 108; *Lugo*, etc.

13. Ad licite acceptandum, vel expensas faciendas, sufficit licentia *praesumpta*, quando Superior adiri nequit, et urget occasio. Sed res acceptata ex praesumpta licentia debet postea superiori manifestari, quando conveniri potest, nec res consumpta jam fuerit. *Suárez; Lacroix*, *nn.* 109-111.

14. *A fortiori* sufficit licentia *tacita* ad dandum vel acceptandum; imo valet, etiamsi Superior adiri possit, quia licentia tacita censetur de facto exsistere; v. gr. eo quod virtualiter in alia continetur, vel ex circumstantiis prudenter colligitur, dum licentia praesumpta non supponitur de facto exsistere, sed tantum exstitura, si peteretur. *Lacroix*, *n.* 109; *Suárez*, etc.

15. Si Superior antecedens licentiam tibi dederit aliquam rem habendi, adhuc valet etiamsi ab officio ille discesserit. *Lugo; Lacroix*, *n.* 115.

16. Si habeas licentiam dandi aliquid Paulo, et des Petro, non peccas, nisi Superior dederit licentiam pro Paulo ob peculiarem rationem et negaturus fuisset, si pro Petro eam petivisses. *Lacroix*, *n.* 119; *Pellizarius*, etc.

17. Si Titius religiosus licentiam habeat dandi aliquid quibuslibet, Cajus eidem communitati adscriptus habet eo ipso facultatem acceptandi, quia dare et accipere sunt correlativa, et proinde licentia ad unum censetur etiam esse ad alterum. *Sánchez*, *Pelliz.*, etc.

Haec de paupertate religiosa in genere. Sed attendendum est ad constitutiones particulares singulorum Ordinum, vel ad consuetudinem a superioribus toleratam; nam in pluribus monasteriis generatim religiosis permittitur petere, accipere aut sibi comparare plura necessaria ad victum, vestitum, libros, aliaque id genus.

ARTICULUS II

DE VOTO CASTITATIS

219. — Votum castitatis multo praestantius paupertatis voto censeri debet, quum per illud religiosus non bonis sibi extrinsecis, sed intrinsecis, corporis scilicet et sensuum voluptatibus renuntiet.

Duo complectitur ejus objectum, nempe ea quae de jure naturali et divino jam prohibentur, necnon ea quae in legitimo matrimonio licite fieri possent. Haec igitur est voti castitatis efficacia, ut quod alioquin licitum esse posset, religioso illicitum fiat; ea vero quae omnibus sunt prohibita, ipse evitare debeat ex duplici obligatione, castitatis scilicet et religionis.

Votum *simplex* castitatis *per se* impedimentum matrimonii impediens tantum constituit, atque adeo matrimonium illicitum, non vero invalidum efficit. Votum autem *solemne* connubium subsequens etiam dirimit.

220. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *An peccata luxuriae etiam mere interna voto castitatis adversentur?*

Resp. Affirm., Ratio est, quia religiosus vi voti castitatis tenetur abstinere ab omni voluntaria delectatione venerea, sive *interna*, sive *externa*, ita ut si castitatem laedat, duplicem incurrat reatum, luxuriae scilicet, et sacrilegii. *S. Alph.*, *n.* 33.

Juxta quosdam votum castitatis solis peccatis externis luxuriae violatur; quia (ajunt) religiosus Deo dicat tantum: 1.° bona externa, quibus se spoliat per votum paupertatis; 2.° corpus, cujus voluptatibus renuntiat per votum castitatis; 3.° animam, seu mentem et voluntatem, quam tradit superiori moderandam per votum obedientiae. Sed doctrina communissima et vera est, votum castitatis violari et quidem graviter etiam peccatis mere internis; quia vovens promittit simpliciter Deo, se abstenturum ab omni delectatione absque ulla distinctione.

221. — Quaer. 2.° *Quaenam sit gravitas peccatorum contra votum castitatis commissorum?*

Resp. Haec regula generalis statuenda est: *eadem prorsus est gravitas peccati contra votum, ac contra sextum et nonum Decalogi praeceptum*, scilicet peccatum mortale est aut veniale contra religionem, prout mortale aut veniale est contra castitatem. Parvitas autem materiae admittenda non est in peccatis luxuriae quaesitae aut admissae, nec nisi ex imperfecto consensu vel advertentia semiplena levis esse culpa potest, juxta dicta *vol.* 1, *n.* 516.

222. — Quaer. 3.° *An vel quaenam sit differentia inter virtutem et votum castitatis?*

Resp. 1.° Nullum datur discrimen ratione *objecti*, quum votum

tam late pateat quam ipsa virtus. Attamen in hoc differunt, quod in iis quae virtute prohibentur, duo dantur peccata si votum violetur, dum unicum committitur peccatum in eo quod solo voto interdicitur. Si quis enim voto simplici religionis ligatus matrimonium contraheret, unicum peccatum, scilicet contra religionem, in usu conjugii patraret. Potest igitur quandoque violari votum, quin ipsa virtus laedatur.

Resp. **2.°** Virtus castitatis, praeter obligationes quas imponit, mera quoque consilia ad majorem perfectionem ducentia suadet, dum votum solum materiam obligationis afficit.

Ad majorem autem castitatis custodiam introducta est clausura, de qua dicetur infra, *nn.* 229-238.

ARTICULUS III

DE VOTO OBEDIENTIAE

223.—Votum obedientiae (quatenus virtutem obedientiae complectitur) est omnium votorum religionis praestantissimum; quippe cum per ilud religiosus bona maxime sibi intrinseca et excellentissima, voluntatem scilicet et intellectum ipsum Deo offerat, et omnino consecret. Hinc dicitur I Reg., XV, 22: *Melior est obedientia, quam victimae.* Et Prov., XXI, 28: *Vir obediens loquetur victoriam.* Unde in Extrav. Joann. XXII, *tit.* 14, *c.* 1, legimus: «Magna quidem paupertas, sed majus integritas bonum est, obedientia maximum, si custodiatur illaesa. Nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur et animo, quos velut effrenes et liberos ditioni alterius humilis jugo propriae voluntatis adstringit.»

224. **Principia**. — **I.** Religiosus ex voto obedientiae tenetur ad omnia, quae superior praecipit secundum regulas et constitutiones Ordinis. Ita etiam *Normae, a.* 132; *S. Alph., n.* 38. — Attamen ut sit peccatum contra votum, requiritur ut superior vere *praecipiat*, et non tantum suadeat; quod quidem ex verbis, modo loquendi variisque rerum adjunctis patebit.

Unde haec statuunt *Normae:* «Vi voti tenetur soror obedire tunc tantum, quum legitimus superior praecipit expresse *in virtute sanctae obedientiae*, vel *sub formali praecepto*, aut verbis aequivalentibus, juxta proprias constitutiones» (*a.* 135).

II. Superior jus habet praecipiendi non ea solum, quae *explicite* habentur in regula vel constitutionibus, ut sunt abstinentia, silentium, etc., sed etiam quaecumque *implicite* in eis continentur, ut poenas in transgressores, et quidquid pertinet ad officia communitatis rite obeunda, aut ad ejus rectam administrationem. — Ratio est, quia religiosus se adstringens ad constitutiones speciales

Ordinis servandas, se obligat ad ea omnia, quae ad hunc finem consequendum sapienter statuta sunt vel praecipiuntur (1).

III. Religiosus vi sui voti non tenetur obedire Superiori rem *impossibilem*, aut evidenter *illicitam*, aut *graviter* sibi *noxiam* praecipienti. *S. Alph.*, *n.* 47, etc. — Et sane non potuit se obligare ad rem impossibilem, quum nemo ad impossibile teneatur; neque ad rem certo illicitam, siquidem votum nequit esse vinculum iniquitatis; neque demum ad rem graviter sibi noxiam, quia hoc a mente religionis alienum est, et actus heroici non cadunt *communiter* et *implicite* sub votum, sicut non cadunt sub praeceptum. *Excipe* tamen, si agatur de officiis intra limites vitae religiosae adimplendis, v. gr. de curandis religiosis pestiferis, etc.

Hinc non tenetur subditus obedire praelato jubenti ut incedat super aquas, etc.; si autem referantur exempla, quibus constat talem obedientiam Deo probatam et miraculis confirmatam fuisse, dicendum est, tunc divinum beneplacitum singulari ac superno lumine tum praecipienti, tum obedienti fuisse manifestatum.

225. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quodnam discrimen intercedat inter virtutem et votum obedientiae?*

Resp. Idem quod superius, *n.* 210, fuit indicatum de paupertate; scilicet objectum voti est exsecutio externa *mandati* Superioris, dum virtus usque ad internam submissionem pertingit, necnon ad exsecutionem eorum quae Superior non praecipit, sed suadet tantum, vel in ea inclinat; quare virtus perfectam ipsam obedientiam efficit.

A religioso autem sedulo vitanda sunt non solum peccata contra votum, sed etiam contra virtutem, quae quidem frequentius laedi solet. Accidit enim (utinam rarius!) ut subditus praelati mandato actione quidem externa integre obsequatur, sed reluctante, moesta et aegra voluntate, propter naturae vel consuetudinis inordinationem, quae voluntatis affectum minuat vel retardet. Tunc vero licet voto satisfaciat, a perfectione virtutis longe tamen recedit.

Religiosus igitur superiori vere *praecipienti* inobediens duplex peccatum facit, alterum contra praeceptum naturale, quod submissionem legitimo Superiori praescribit, et alterum contra votum. Hinc in piis congregationibus virorum vel mulierum *in communi* sub eadem regula vitam degentium absque votorum vinculo, in-

(1) Ita hanc subjectionem et obligationem explicat cum Valentia, Sánchez: «Ut ita religiosus sit regulis subjectus, ut inde jure optimo ob earum transgressionem possit a superioribus puniri» (In Decal., *l.* 6, *c.* 4, *n.* 9). Non oriri immediate ex voto, docet Suárez: «Votum non obligat ad servandam regulam, sed ad obediendum secundum regulam; et ideo propria obligatio regulae, ut sic, non ex voto obedientiae, sed ex propria ratione legis, et ex principiis ejus colligenda est» (De relig., *tract.* 8, *l.* 1, *c.* 2). *Casajoana.* — Cfr. etiam *Normae*, *a.* 133.

obedientes a peccato non eximuntur, si contra Superiores sint rebelles, sed unicum peccatum committunt.

226. — Quaer. 2.° *Quomodo votum solemne obedientiae a voto simplici differat?*

Resp. 1.° Dispensatio multo facilius obtineri potest a voto simplici, quam a voto solemni, quod nonnisi a Papa et gravissima de causa solvi potest.

Resp. 2.° Votum simplex reddit quidem illicitam obligationem, quae a subdito sine consensu Superioris contrahatur, non tamen *per se* invalidam eam efficit, nisi forte Superior vi potestatis in voluntatem subditi obligationem hujusmodi velit irritare. Votum autem solemne ita subditi voluntatem oblatione absoluta, perpetua et irrevocabili obstringit Superioris auctoritati, ut religiosus nullam amplius obligationem, neque naturalem, neque civilem valide contrahere possit. Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* IV, *n.* 1 *seq.*

Alii tamen nullam specialem inhabilitatem agnoscunt in voto solemni prae simplici (nisi in ordine ad contractum matrimonialem), et communem utriusque voti efficaciam in eo reponunt, ut *in his, in quibus* religiosus *obedire debet, nequeat firmiter* contrahere, et si Superior actum in antecessum prohibeat, actum ab initio futurum nullum (Cfr. *Vermeersch*, l. c., *n.* 289; *Lehmk.*, *vol.* 1, *n.* 534). Quoad jus irritandi Superiori competens, in voto solemni est *absolutum, perpetuum* et *irrevocabile*, in voto simplici est *conditionatum*, et *relative perpetuum*, quum traditio non sit ex *utraque parte* irrevocabilis. *Suárez*, De relig., *l.* 2, *c.* 13, *v.* 8 *seq.*; *Wernz*, l. c., *vol.* 3, *n.* 652.

Quaer. 3.° *An religiosus teneatur obedire in dubio, utrum res praecepta sit licita, necne?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si dubium sit positivum, ideoque probabile sit rem esse licitam, quum certum sit rem tunc fieri posse sine peccato. *Suárez*, De relig., *tr.* 10, *lib.* 4, *cap.* 15, *n.* 21; *Lugo*, Resp. mor., *l.* 3, *dub.* 19, *n.* 3; *Vermeersch*, l. c., *n.* 295.

Resp. 2.° *Affirm.*, etiam generatim, si dubium sit negativum, in quo scilicet subditus non habet fundamentum probabile ad judicandum licitum id quod praecipitur, quamvis nec constet evidenter speculative loquendo quod sit illicitum. (*S. Alph.*, *n.* 47; *Sánchez*, Dec., *lib.* 6, *c.* 3, *n.* 3, *cum comm.*). Ratio est, quia communiter auctoritas, doctrina, probitas vel prudentia praelati, necnon auxilium divinum quod ei adesse speratur, sufficiunt ad deponendum dubium. Possunt tamen dari exceptiones, quia non semper licet *probabiliter* inferre: praelatus praecipit, ergo licitum est. *Lugo*, l. c., *nn.* 9 *et* 17; *Waffelaert*, De dub. solv., *n.* 276 *seq.*

227. — Quaer. 4.° *Quandonam religiosus peccet graviter contra votum obedientiae?*

Resp. Peccat graviter in sequentibus casibus, qui raro occurrunt, scilicet: 1.° quando recusat obedire in materia gravi Superiori praecipienti *in virtute sanctae obedientiae*, vel *in nomine Jesu Christi*, aut per alias similes formulas, quae rarissime a Superioribus sunt adhibendae; 2.° quando Superiori praecipienti respondet: *Nolo obedire, nolo facere, non faciam,* aut aliud simile, quod contemptum formalem auctoritatis praecipientis redoleat; 3.° quando ex inobedientia sequitur *grave* scandalum aliorum, sive subditorum, sive saecularium, aut grave incommodum, sive pro communitate sive pro aliis, v. gr. pro salute animarum, etc.

In ceteris casibus inobedientia peccatum veniale non excedit; quum autem praedicti casus peccati mortalis raro accidant, communiter peccata religiosorum contra obedientiam ut venialia reputanda sunt. — Multo rarius adhuc peccata in solam virtutem commissa mortalia evadent.

228. — Quaer. 5.° *Quibusnam obediendum sit?*

Resp. Obediendum est non tantum Superioribus majoribus, sed etiam inferioribus, seu ministris, vel praepositis ex mandato Superiorum praecipientibus, quum eadem sit auctoritas quae mandatum injungit. Et haec de *virtute* obedientiae fac intelligas. — Vi *voti* non est obediendum nisi Superioribus proprie dictis; imo generatim, saltem ex usu, solis Superioribus totius domus, qui soli praecipere possunt in virtute sanctae obedientiae, quamvis in unaquaque domo praeter dictum Superiorem generatim sit alius *subprior*, vel *minister*, qui etiam Superior proprie sit. Reliqui non sunt proprie Superiores *potestate* dominativa praediti, sed officiales. Cfr. *Vermeersch*, l. c., *nn.* 290 *et* 411; *Suárez*, De relig., *tr.* 7, *lib.* 10, *c.* 11.

Quoad sorores votorum simplicium adhuc strictius loquuntur *Normae*, haec statuentes: «Raro, caute ac prudenter Superiorissae praecipiant *in virtute sanctae obedientiae*, et nonnisi ex gravi causa. Expedit praeterea, ut formale praeceptum imponant *in scriptis*, vel saltem coram duobus testibus» (*a.* 136). — «Superiorissae *locales*, praesertim parvarum domorum, ab imponendis formalibus praeceptis se abstineant» (*a.* 137).

Quaer. 6.° *Quomodo obediendum sit?*

Resp. Ut obedientiae sua constet *plena perfectio*, obediendum est: 1.° *ex motivo supernaturali*, ut praescribit Apost., Coloss., iii, 22-24: *Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes... Domino Christo servite.* Cfr. dicta *vol.* 1, *n.* 89, *q.* 8. — 2.° *Alacriter*, seu cum gaudio et animo volenti: *hilarem enim datorem diligit Deus.* II Cor., ix, 7. — 3.° *Prompte*, id est vel statim, vel tempore praescripto, et cum debita cura, absque segnitie. — 4.° *Ex integro*, seu totum opus praescriptum perficiendo.

CAPUT VII

DE CLAUSURA RELIGIOSORUM

ARTICULUS I

DE CLAUSURA IN GENERE

229. *Notio.* — Clausura est locus habitationi religiosorum destinatus a quo ipsi, nisi sub certis conditionibus egredi prohibentur, et in quem aliis ingredi non licet nisi servatis servandis.

Divisio. — *a*) Clausura potest esse *papalis*, *episcopalis* aut mere *disciplinaris*, prout poenis juris communis sancita sit, aut censuris ab Episcopo religiosis votorum simplicium sibi subjectis impositis, aut tantum in Codice vel in regulis aut constitutionibus praecepta.

b) In clausura papali, praeter casus a jure expressos, solus Papa dispensare potest; in episcopali potest semper Episcopus a poenis a se impositis eximere; in disciplinari Superiores dispensant.

c) Clausura est vel *totalis*, quae integram religiosam domum comprehendit; vel *partialis*, quae ad aliquam domus partem dumtaxat extenditur, v. gr., in collegiis regularium ubi convictores saeculares instituuntur. Vide *n.* 231, *q.* 2.°

ARTICULUS II

CLAUSURA PAPALIS

230. *Ubi clasura papalis obliget.* — In domibus regularium sive virorum sive mulierum canonice constitutis, etiam non formatis, clausura *papalis* servanda est (*can.* 597, § 1).

Est obligatoria clausura papalis *in omnibus* regularium sive virorum sive mulierum domibus in quibus vota solemnia emittuntur, et generatim *tantum in illis obligat;* adeo ut, si ratione adjunctorum temporis aut regionis, leges clausurae papalis servari nequeunt, soleat Rom. Pontifex decernere ut in his domibus, licet ad Ordines regulares stricte dictos pertinentibus, vota tamen solemnia non emittantur, sed simplicia tantummodo, prout id ad religiosas quod attinet fit generatim in Gallia, Belgica, Mexico, aliisque nationibus. Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* III, *n.* 6 *seq.*

Aliquando Rom. Pontifex eamdem papalem clausuram imponit

congregationibus femineis votorum simplicium. Cfr. S. C. Ep. et Reg., 22 febr. 1839, *in Rhegien.*, 6 dec. ej. ann. *in Policast* (*Bizzarri*, Coll., *pag.* 89).

Quodnam spatium ea comprehendat. — I. Clausura papalis (*totalis*) comprehendit totum spatium intra septa monasterii clausum, nempe: cellas, chorum, valetudinarium, officinas, culinam, refectorium, hortus aut viridarium, nisi a domo muro et janua clave obseratum sit (*can.* 597, § 2).

II. Extra clausuram sunt *a*) publicum templum cum adjuncto sacrario (*sacristía*), *b*) hospitium pro advenis (*hospedería*), si adsit, et *c*) collocutorium, quod, quantum fieri potest, prope januam domus constitui debet (*Ibid.*).

III. Partes clausurae obnoxiae patenter indicandae sunt. Superioris majoris vel Capituli generalis, secundum constitutiones, erit clausurae fines praescribere aut mutare. Si agatur de monasterio monialium, id ad Episcopum pertinet (*Ibid.*, § 3).

Tectum monasterii monialium est extra clausurae ambitum. S. C. C., *in Comen. et Licien.*, 10 sept. 1709; S. C. Ep. et Reg., 6 sept. 1809 (Coll. *Bizzarri*, *pag.* 410). Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 9-11.

Clausura *monasterii* ita circumsepta esse debet ut, quoad fieri potest, neque a parte exteriore nequidem a turribus, in clausuram prospectus sit, neque a clausura in partem exteriorem (*can.* 602). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 11.

231. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quinam clausuram virorum ingredi nequeunt?*

Resp. In clausuram **virorum** nulla mulier, cujusvis aetatis, generis aut conditionis, sub quovis praetextu ingredi potest (*can.* 598, § 1). Haec prohibitio obligat sub gravi.

Excipiuntur hodie uxores eorum qui supremam auctoritatem in natione exercent, et earum comitatus. (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 2.° *Quid si domus regularium virorum adnexas habeat scholas pro alumnis externis, aut convictum pro internis, vel alia opera religionis propria?*

Resp. Tunc habetur clausura partialis; et separata aedificii pars, quantum fieri potest, religiosorum habitationi reservari debet clausurae legi subjecta (*can.* 599, § 1). Quo in casu etiam in loca extra clausuram alumnis externis aut internis vel operibus religionis propriis reservata, personae alterius sexus, nisi aequa de causa et Superioris licentia, admitti nequeunt (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 3.° *An Superiores permittere possint ut subditi degant extra domum propriae religionis?*

Resp. Neg., nisi gravi et justa de causa atque ad tempus quo fieri potest brevius secundum constitutiones. Ad absentiam vero quae *sex menses excedat*, nisi causa studiorum intercedat, semper Apostolicae Sedis venia requiritur (*can.* 606, § 2).

QUAER. 4.° *Quid si studiorum causa religiosi longe a propria domo mittantur?*

Resp. Tunc habitare nequeunt in domibus privatis, sed in aliqua propriae religionis domo, vel, si id fieri non potest, in alia domo religiosorum virorum, vel in Seminario, vel in alia pia domo quae a sacerdotibus vel clericis in sacris dirigatur et ab Episcopo probata sit (*can.* 587, § 3).

N. B. In locis missionum, domus, in quibus stabiliter commorantur duo vel tres missionarii *regulares* ritus latini, subjiciuntur legi clausurae. S. C. de P. F., 26 aug. 1780, et 5 mart. 1785 (*Coll.*, *nn.* 400 et 411).

Praeterea ipsi religiosi ad clausuram ita tenentur, ut sine Superiorum licentia e proprio conventu egredi non possint. Egressus sine licentia est peccatum grave ex genere suo, quia turbat ordinem et finem vitae religiosae. Egressus nocturnus est casus reservabilis.

232.—QUAER. 5.° *Quaenam sunt poenae statutae contra violantes clausuram regularium virorum?*

Resp. Mulieres violantes regularium virorum clausuram, et Superiores aliique, quicumque ii sint, eas cujuscumque aetatis introducentes vel admittentes, incidunt ipso facto in *excommunicationem* Sedi Apostolicae *simpliciter* reservatam (*can.* 2342, 2.°). Praeterea religiosi introducentes vel admittentes, privandi sunt officio, si quod habeant, et voce activa et passiva (*Ibid.*).

Probabiliter non incurritur excommunicatio, si admittitur *puella* septennio minor (*Card. D'Annibale*, *vol.* 3, *n.* 277, *nota* 3; *Vermeersch*, l. c., *n.* 306). Imo juxta *Buccer.*, l. c., *n.* 56; *Génicot*, *n.* 600, ad incurrendam excommunicationem requiritur ut ingrediatur vel admittatur femina, quae habeat usum rationis et sit *puber*. Ita etiam *Santi-Leitner*, *l.* 3, *tit.* 35, *n.* 28.

Introducentes sunt qui ingredi volenti januam aperiunt; *admittentes*, qui ingressum non impediunt, cum *possint* et *debeant ex officio*, ut sunt Superior, janitor, etc., non privati religiosi. Probabilius non incurrunt qui tantum in causa sunt, ut femina diutius intra clausuram detineatur.

233.—QUAER. 6.° *Quinam ingredi prohibentur monialium clausuram?*

Resp. Intra **monialium** clausuram nemo, cujusvis generis, conditionis, sexus, aetatis admittendus est, sine Sanctae Sedis licentia (*can.* 600).

Excipiuntur: 1.° *Ordinarius loci* in casu necessitatis aut ad sanctam visitationem peragendam: is comitatum deferre debet, at paucis personis, iisque gravibus constantem (*Ibid.*, 1.°). Ad explorandam novitiae voluntatem, aut ejus professionem recipiendam, aut ad assistendum electioni Antistitae, ingredi nequit. Haec omnia ad crates agenda sunt.

2.° *Praelatus regularis* (si monasterium sit exemptum) ad sanctam visitationem *semel* in anno peragendam; is socium adducere debet (Generalis duos socios afferre potest), et ex quo clausuram ingrediuntur donec inde egrediantur, quatuor e senioribus monialibus stipati pergere debent. Ad ingrediendum Episcopi venia non est petenda, sed utique Episcopus est praevie monendus. Visitatio unico die finiri debet (ab ortu ad occasum solis); personarum autem visitatio ad crates et non alibi peragenda est (*Ibid.*). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 57.

Tum Episcopus tum Superior regularis alteri delegare possunt visitationem faciendam.

3.° *Confessarius* clausuram ingredi potest in casu necessitatis tum ad ministranda infirmis Sacramenta Confessionis, Communionis et Extremae Unctionis, tum ad assistendum morientibus (*can.* 600, 2.°). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 16 *seq.*

Confessarius, *dum est intra clausuram*, stola et superpelliceo indutus esse debet.

Si regularis sit, comitem assumere debet maturae aetatis et ejusdem Ordinis, qui ita eum comitetur ut et videre eum, et ab ipso videri semper possit (*Ferreres*, l. c., *n.* 16). Si confessarius sit saecularis, comitem non deferet, sed ex quo in clausuram ingreditur donec inde exeat, duae religiosae eum comitari debent. *Ferreres*, *n.* 16.

In utroque casu assistere debent comitatrices, ita ut confessarium et poenitentem videant, sed non possint, quae dicuntur, audire. Ingredi potest ad commendandas animas agonizantium ipsisque assistendum, etiam si opus fuerit magnam noctis partem juxta morientem transigere; item ad administranda sacramenta confessionis et Eucharistiae, quamvis monialis periculose non decumbat (si tamen cellam relinquere nequeat), quoties monialis infirma communicare velit, vel quoties ex praescripto regulae communio dispensatur, v. gr. octavo quoque die ad excipiendam confessionem; frequentius vel etiam *quotidie* ad dispensandam communionem (*Buccer.*, l. c., *n.* 51). In periculo mortis ingredi poterit ad excipiendam infirmae confessionem quilibet sacerdos ab infirma electus; et si casus fuerit urgens et vix tempus suppetat confessarium vel electum sacerdotem inveniendi, quilibet sacerdos qui prius inveniatur (1).

---

(1) Ad ministrandam communionem defectu confessarii poterit ingredi cappellanus, et defectu utriusque, «tertius sacerdos, etiam regularis, licet sine socio, legitime vocatus de licentia Episcopi, qui pro hac licentia nomine ipsius Episcopi concedenda etiam abbatissam seu superiorissam habitualiter designare poterit... Oportet autem ut quatuor religiosae maturae aetatis, si fieri possit, ab ingressu in clausuram usque ad egressum, sacerdotem comitentur, qui sacram pyxidem aliquas consecratas particulas continentem deferre, sacram Communio-

4.° Possunt etiam ingredi clausuram *a*) qui *supremum actu* tenent *populorum principatum*, eorumque *uxores*, cum *comitatu; b*) S. R. E. Cardinales (*can.* 600, 3.°).

234. — *N. B. a*) Antistitae est, adhibitis debitis cautelis, ingressum permittere medicis, chirurgis, et aliis quorum opera sit necessaria (fabro ferrario, lignario, caementario, hortulano, etc.). Ad hoc praevie impetranda est licentia saltem *habitualis* ab Ordinario loci. Si necessitas urgeat, nec tempus suppetat approbationem petendi, haec jure praesumitur (*Ibid.*, 4.°).

b) Pro his casibus seligendae sunt personae maturae aetatis et quorum probati sunt mores; eae, salvo necessitatis casu, clausuram ingredi nequeunt nisi post ortum solis, et inde ante occasum solis egredi debent. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 58.

c) Ratio cur ad Episcopum recurrendum sit pro licentia, quamvis monasteria sint exempta, est quia Tridentinum Concilium Episcopis clausurae custodiam in cunctis monasteriis commisit, jubens ut in monasteriis exemptis tamquam delegati Sedis Apostolicae procederent (Trid., *sess.* 25, *cap.* 5, *de regul.* et *mon.* Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 59).

Codex eamdem disciplinam confirmat, ita tamen ut Ordinarius jure proprio procedat. Ait enim: *a*) Clausura **monialium**, etsi regularibus subjectarum, sub vigilantia est Ordinarii loci, qui potest delinquentes, *regularibus viris non exceptis*, poenis ac censuris corrigere et coërcere (*can.* 603, § 1). *b*) Etiam Superiori regulari custodia clausurae *monialium* sibi subjectarum commissa est, qui moniales aut alios *suos subditos*, si quid hac in re deliquerint, poenis quoque punire potest (*Ibid.*, § 2).

235.—Quaer. 7.° *An et quatenus moniales e clausura papali egredi possint?*

Resp. Nemini monialium licet post professionem exire e monasterio, etiam ad breve tempus, quovis praetextu, sine speciali S. Sedis indulto, excepto casu imminentis periculi mortis vel alius gravissimi mali (v. gr., incendii, inundationis; infidelium, haereticorum aut latronum invasionis; leprae aut alterius contagiosi morbi quae vitae religiosarum periculum imminens creet, tunc enim ipsae, tempore dumtaxat periculi, egredi poterunt), idque licentia *in scriptis* ab Episcopo accepta (*can.* 601, § 1, 2).

Planum est, si incendium, inundatio etc., talis conditionis forent ut tempus licentiae Episcopi impetrandae non sufficeret, eo casu sine licentia religiosas e clausura egredi posse (*Ibid.*, § 1). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 69 *seq.*

---

nem administrare, reverti ad ecclesiam, eamdemque sacram pyxidem reponere debet, servatis rubricis a Rituali Romano pro communione infirmorum statutis.» (S. C. de Relig., 1 sept. 1912: *Acta*, IV, *pag.* 625). Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* III, *n.* 25 *seq.* (edit. 4.ª), ubi hoc decretum explicatur. Vide etiam ibi *nn.* 104-122.

Quod si moniales illegitime exierint, incidunt ipso facto *in excommunicationem* Sedi Apostolicae *simpliciter* reservatam (*can.* 2342, § 3.°).

Hanc censuram non incurrunt educandae, nec postulantes nec novitiae, quia moniales non sunt; peccant tamen graviter saltem novitiae et postulantes exeundo sine debita licentia.

Postulantes et novitiae egredi quidem possunt absque licentia Apostolica, *si dimittantur ab Ordine;* sed ut egrediantur ob aliam causam requiritur licentia Sanctae Sedis sicut pro ipsis monialibus, ita ut absque tali licentia nec postulantes egredi possint ut parentes vel notos invisant, v. gr. antequam incipiant novitiatum aut alia de causa, nec Episcopus hanc licentiam concedere potest (S. C. de Relig., 7 nov. 1916: *Acta*, VIII, *pag.* 446).

236.— Quaer. 8.° *Quas in poenas incidunt violantes clausuram monialium?*

Resp. Personae clausuram monialium violantes, cujuscumque generis aut conditionis vel sexus sint, in earum monasteria sine legitima licentia *ingrediendo*, pariterque eos *introducentes* vel *admittentes*, incidunt ipso facto in *excommunicationem* Sedi Apostolicae *simpliciter* reservatam (*can.* 2342, 1.°). Quod, si clerici sint, insuper suspendi debent per tempus pro gravitate culpae ab Ordinario definiendum (*Ibid.*).

Probabile tamen est non incurrere excommunicationem introducentes vel admittentes puerulum *septennio* minorem. *Vermeersch*, l. c., *n.* 310; *Buccer.*, Comm. de cens., *n.* 51.

Quaer. 9.° *An et quomodo* **monialibus** *usus telephonii concedatur?*

Resp. S. C. Ep. et Reg., die 30 martii 1895, «vigore specialium facultatum a Smo. Domino concessarum» Episcopo canariensi «facultatem benigne tribuit super praemissis» (nempe ut domus *confessarii* monialium cisterciensium longe distans, conjungi per telephonium possit cum monasterio dictarum monialium), «attenta necessitate» (quia contingere potest, ut non ita pridem contigerat, ob distantiam, monialem aliquam sine religionis adjutorio e vita cedere), «ad effectum vicarium dumtaxat advertendi, juxta preces providendi, praescriptis debitis cautelis ne aliquod inconveniens oriatur, ac praecipue ut in actu advocandi per enuntiatum medium vicarium, duae adsint ex probis et senioribus monialibus quae verba audiant: super quibus Episcopi conscientia onerata remaneat» (Cfr. *Il Monitore*, *vol.* 9, *part.* 1, *pag.* 126).

Quaer. 10.° *An* **moniales** *recipere possint puellas educandas?*

Resp. Ad hoc requiritur venia S. C. de Religiosis (*Vermeersch*, *n.* 310), quae venia implicite data intelligitur, eo quod approbetur institutum monialium educationi inservientium (*Santi-Leitner*, l. c., *n.* 24). Fieri tamen poterit ut requiratur licentia seu exploratio Episcopi. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 62 *seq.*

ARTICULUS V

DE CLAUSURA DISCIPLINARI ET EPISCOPALI

237. — I. Clausura disciplinaris servanda est in quibusvis domibus *Congregationum* religiosarum, sive virorum sive mulierum, sive juris pontificii sive dioecesani (*can.* 604, § 1).

II. Locus subjectus clausurae sive *totali* sive *partiali* determinatur ut de clausura papali supra dictum est (*Ibid.*, § 2).

III. Vis clausurae episcopalis in eo sita est ut in ipsam admitti non possint personae alterius sexus (*Ibid.*, § 1).

IV. Omnibus casibus in quibus licitum est ingredi clausuram papalem licebit pariter ingredi clausuram episcopalem, imo etiam in aliis justis ac rationabilibus judicio Superioris (*Ibid.*, § 1).

V. Episcopus in adjunctis peculiaribus, gravibusque intercedentibus causis, potest hanc clausuram, nisi agatur de religione *clericali exempta*, censuris munire; semper autem curet ut eadem rite servetur et quidquid in eam irrepat vitii corrigatur (*Ibid.*, § 3).

VI. **Religiosae**, *citra casum necessitatis*, non solae sed binae saltem, extra domum pergere debent (*can.* 607).

238. — *N. B.* Superiores in unaquaque religione diligenter curare debent *a*) ne regularis disciplina turbetur inutilibus *colloquiis* cum extraneis invisentibus (*can.* 605); *b*) ut accurate observentur quae sive circa *egressum* subditorum e claustris, sive circa *excipiendos* vel *adeundos* extraneos, in propriis constitutionibus praescripta sunt (*can.* 606, § 1).

CAPUT VIII

DE APOSTATIS AC FUGITIVIS

239. — I. *Apostata* est qui e domo religiosa egreditur cum animo ad religionem non redeundi. Hic animus jure praesumitur, si religiosus, absque Superiorum licentia, e domo discesserit, et *intra mensem* nec reversus fuerit, nec Superiori animum redeundi manifestaverit.

II. *Fugitivus* est qui, absque Superiorum licentia, domum religiosam deserit cum animo ad religionem redeundi (*can.* 644).

240. Quaesita. — QUAER. 1.° *Ad quid teneatur apostata vel fugitivus, et quaenam sint Superiorum obligationes erga ipsos?*

Resp. 1.° Apostata et fugitivus ab obligatione regulae et votorum minime solvuntur et debent sine mora ad religionem redire (*can.* 645, § 1).

Resp. 2.° Superiores debent eos sollicite requirere, et ipsos, si vera poenitentia acti redeant, suscipere. Reditum vero monialis apostatae et fugitivae curabit loci Ordinarius, et, si agatur de monasterio exempto, etiam Superior regularis (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 2.° *Quas in poenas incurrit religiosus apostata a sua religione, vel fugitivus?*

Resp. 1.° Religiosus, *apostata* a religione, ipso jure incurrit in excommunicationem, proprio Superiori majori vel, si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commoratur, reservatam, ab actibus legitimis ecclesiasticis est exclusus, privilegiis omnibus suae religionis privatus; et si redierit, perpetuo caret voce activa et passiva, ac praeterea aliis poenis pro gravitate culpae a Superioribus puniri debet ad normam constitutionum (*can.* 2385).

Resp. 2.° Religiosus *fugitivus* ipso facto incurrit in privationem officii, si quod in religione habeat, et in suspensionem proprio Superiori majori reservatam, si sit in *sacris;* cum autem redierit, puniri debet secundum constitutiones, et si constitutiones nihil de hoc caveant, Superior major pro gravitate culpae poenas infligere debet (*can.* 2386).

CAPUT VIII

DE RELIGIOSORUM PRIVILEGIIS

241. Quaesita. — Quaer. 1.° *Religiosi quibus gaudent privilegiis et ad quem spectant?*

Resp. 1.° Quaelibet religio iis tantum privilegiis gaudet, quae vel in Codice continentur, vel a Sede Apostolica *directe* eidem concessa fuerint, exclusa in posterum qualibet privilegiorum communicatione (*can.* 613, § 1).

Resp. 2.° Privilegia quibus gaudet *Ordo regularis*, competunt quoque *monialibus* ejusdem Ordinis, quatenus eorum sint capaces (*Ibid.*, § 2).

Manifestum est privilegiorum quae ad solos viros spectent, non esse capaces moniales, ut eorum quae referuntur ad facultatem absolvendi, praedicandi, etc.

In Ordinibus regularibus valde frequens erat privilegiorum communicatio, ita ut alicui eorum privilegia concessa ceteris o-

mnibus concessa etiam haberentur, dummodo capaces essent illorum, adessentque adjuncta cetera canonis 64. Vide *Ferreres*, Instit. canonic., *n.* 184. Nunc vero singulae religiones iis tantum gaudent quae notantur in Codice et quae directe sunt acquisita.

Resp. 3.° Religiosi omnes, etiam laici et novitii, fruuntur clericorum privilegiis de quibus in can. 119-123 (*can.* 614). Vide *Ferreres*, Instit. canonic., *nn.* 252-275.

Quaer. 2.° *Quinam fruuntur privilegio exemptionis?*

Resp. Omnes regulares (vide *n.* 167), novitiis non exclusis, sive viri sive mulieres, cum eorum domibus et ecclesiis, exceptis tantum iis *monialibus* quae Superioribus regularibus non subsunt, ab Ordinarii loci jurisdictione *exempti* sunt, praeterquam in casibus a jure expressis (*can.* 615). In hoc antiqua disciplina servatur.

Exceptiones. — *a*) Regulares extra domum *illegitime* degentes, etiam sub praetextu accedendi ad Superiores, exemptionis privilegio non gaudent (*can.* 616, § 1).

b) Si extra domum delictum commiserint nec a proprio Superiore praemonito puniantur, a loci Ordinario puniri possunt, etsi e domo legitime exierint et domum reversi fuerint (*Ibid.*, § 2).

c) Si in regularium aliorumve religiosorum exemptorum domibus eorumve ecclesiis abusus irrepserint, et Superior monitus prospicere neglexerit, Ordinarius loci obligatione tenetur rem ad Sedem Apostolicam statim deferendi (*can.* 617, § 1).

d) Omnis autem domus *non formata* (vide *n.* 167, 5.° *c*) manet sub peculiari vigilantia Ordinarii loci, qui, si abusus irrepserint et fidelibus scandalo fuerint, ipse per se potest interim providere (*Ibid.*, § 2).

242. — Quaer. 3.° *Quibus non competit privilegium exemptionis?*.

Resp. Privilegium exemptionis non competit religionibus *votorum simplicium*, nisi specialiter eisdem sit concessum (*can.* 618, § 1).

Quaer. 4.° *Quaenam sit auctoritas Ordinarii super has congregationes?*

Resp. 1.° In religionibus tamen juris pontificii, Ordinarius loci **non potest**: 1.° constitutiones ullatenus immutare aut de re oeconomica cognoscere, salvo praescripto can. 533-535; 2.° sese ingerere in regimen internum ac disciplinam, exceptis casibus in jure expressis (*Ibid.*, § 2).

Resp. 2.° Nihilominus in religionibus laicalibus **potest** ac debet: 1.° inquirere *a*) num disciplina ad constitutionum normam vigeat; *b*) num quid sana doctrina morumve probitas detrimenti ceperit; *c*) num quid contra clausuram peccatum sit; *d*) num sacramenta aequa stataque frequentia suscipiantur; 2.° si Superiores de gravibus forte abusibus admoniti opportune non providerint, Or-

dinarius per se consulet; si qua tamen majoris momenti occurrant, quae moram non patiantur, decernet statim; decretum vero ad Sanctam Sedem deferet (*Ibid.*).

Resp. 3.° In omnibus in quibus religiosi subsunt Ordinario loci, possunt ab eodem etiam poenis coërceri (*can.* 619). Excipiendi tamen ab hac regula Ordines qui contrario privilegio gaudent non derogato.

QUAER. 5.° *An valeant pro religiosis «indulta» Ordinarii?*

Resp. Si loci Ordinarius indultum (v. gr. per quod jejunium dispenset aut abstinentiam) *legitime* concesserit (quia v. c. facultatem habet a Papa aut a Codice), obligatio *legis communis* cessat pro religiosis omnibus in dioecesi commorantibus, salvis votis et constitutionibus propriis cujusvis religionis (*can.* 620).

Scilicet in hoc casu religiosi a lege communi dispensantur, v. gr. ab jejuniis et abstinentiis quae omnibus fidelibus ab Ecclesia praescribuntur quaeque indulto continentur, non autem ab iis jejuniis et abstinentiis ad quae suis votis aut regulis et constitutionibus coguntur.

APPENDIX

DE MONIALIBUUS ANTIQUORUM ORDIDUM, QUAE NON EMITTUNT NISI VOTA SIMPLICIA

243. — *In* **Mexicana** Rep., in Statibus Foederatis Amer. Sept. (exceptis quatuor monasteriis a Visitatione) necnon in Belgio, moniales pertinentes ad Ordines religiosos stricte dictos (quum propter iniqua temporum adjuncta nec clausuram papalem, nec votum solemne paupertatis, ut par est, servare possint), jam non emittunt vota solemnia. (S. Poenit., 1820; S. C. Ep. et Reg., 31 jul. 1867).

Hinc sequitur: 1.° Hujusmodi moniales non teneri ad clausuram papalem; unde violantes clausuram non incidunt in excommunicationem latam in Const. *Apostolicae Sedis* (S. Poenit., 23 jan. 1821; S. C. Ep. et Reg., 1 aug. 1839).

2.° Nec teneri ex lege ecclesiastica ad recitationem divini officii (S. Poenit., 26 nov. 1852).

3.° Votum ingrediendi religionem in haec monasteria, non esse reservatum R. Pontifici (S. Poenit., 2 jan. 1836).

Lucrantur nihilominus omnes indulgentias Ordini concessas (S. Poenit., 3 febr. 1841).

Quoad vota emissa in his monasteriis, certum est R. Pontificem concessisse episcopis Galliae facultatem ab illis dispensandi,

FIRMO MANENTE VOTO CASTITATIS (S. Poenit., 23 dec. 1835). Hac facultate non gaudent episcopi Belgii, Mexici, nec Stat. Foeder. Amer. Sept.

N. B. Regulares viri in his regionibus adhuc emittunt vota solemnia, sicut in reliquis Ecclesiae partibus.

Cfr. *Bizzarri*, l. c., *pag.* 451 *seq.*; *Vermeersch.*, l. c., 86 *seq.*, et *vol.* 2, *pag.* 175 *seq.*, *pag.* 430 *seq.*; *Génicot*, *n.* 85; *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* IV, *n.* 11. — *V.* **Casus**, *nn.* 128, 140, 1141.

FINIS TRACTATUS DE STATIBUS PARTICULARIBUS

TRACTATUS

De sacramentis in genere

CAPUT I

DE SACRAMENTIS AC SACRAMENTALIBUS

ARTICULUS I

DE DEFINITIONE AC NATURA SACRAMENTORUM

244. — I. Definitio. *Sacramentum* est signum sensibile a Christo permanenter institutum ad significandam et conferendam gratiam.

Hinc tria necessario requiruntur in omni sacramento, scilicet: 1.° signum sensibile; 2.° divina institutio permanens; 3.° vis producendi gratiam a Christo promissam.

Omnia sacramenta tribus perficiuntur: 1.° rebus tamquam *materia;* 2.° verbis tamquam *forma;* 3.° persona ministri conficientis sacramentum *cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.* Constat ex *Conc. Florentino, in decreto pro armenis* (*Denzing. — Bannw.*, *n.* 695).

a) Cum sacramenta pertineant ad cultum ordinarium, qui est permanens aut perenniter duraturus, ideo sacramenta debent esse quid *permanenter* duraturum; unde neque insufflatio Christi in apostolos ut acciperent Spiritum Sanctum, nec lotio pedum apostolorum a Christo facta, recensentur inter sacramenta, quia non fuerunt permanenter instituta.

b) In sacramentis agens principale et invisibile est Christus, et minister visibilis agit nomine et persona Christi. Unde sacramenta moraliter sunt actiones Christi. Cfr. *S. Thom.*, In 4, *d.* 5, *q.* 2, *a.* 2, sol. 2 et 2; item Contra Gent., *l.* 4, *c.* 36; *Pesch.*, l. c., *n.* 143.

c) Omnia sacramenta causant gratiam sanctificantem, quae entitative seu intrinsece eadem est in omnibus sacramentis; sed haec gratia, pro diversa natura sacramentorum a quibus causatur, adnexum habet jus ad specialia auxilia divina suo tempore confe-

renda ad obtinendum finem proprium illius sacramenti a quo gratia causatur.

d) Complexus ex gratia sanctificante et ex hoc jure, appellari solet *gratia sacramentalis;* licet plures gratiam sacramentalem vocent hoc jus prout a gratia sanctificante condistinguitur. In utraque denominatione gratia sacramentalis diversa est pro diversitate sacramentorum, sed tota diversitas oritur ex diverso jure ad auxilia specialia. Cfr. *S. Thom.*, 3 *p.*, *q.* 62, *a.* 2; *Suárez*, *disp.* 7, *sect.* 3, *n.* 1 *seq.*; *Giné*, l. c., *pag.* 557 *seq.*; *Pesch*, l. c., *n.* 137.

e) Sacramenta gratiam conferunt *ex opere operato*, i. e. vi talis signi a Christo instituti, independenter *ab opere operantis* (1) seu a merito ministri et subjecti sacramentorum.

245. Quaesita.—Quaer. 1.° *An et qualenus sacramenta N. Legis sint causae gratiae?*

Resp. 1.° Sacramenta N. Legis sunt causae gratiae, ut patet ex Eugenio IV in decreto pro Armenis: «Illa (sacramenta A. L.) *non causabant gratiam*, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant: haec vero nostra *et continent* gratiam, et ipsam digne suscipientibus *conferunt*» (*Denzing.—Bannw.*, *n.* 695).

Resp. 2.° Sacramenta sunt *causae instrumentales* gratiae, non autem causae principales, nam causa principalis efficiens gratiae est Deus; principalis meritoria est Christus (*Trid.*, *sess.* 6, *cap.* 7, *de justif.*).

Humanitas Christi est instrumentum Verbi ad nobis merendam et conferendam gratiam. Unde sacramenta sunt causae instrumentales *per conjunctionem cum altiore instrumento* quod est humanitas Christi; ut enim docet *S. Thom.*, 3 *p.*, *q.* 62, *a.* 5, virtus salutifera a Christi divinitate per ejus humanitatem in ipsa sacramenta derivatur.

Resp. 3.° An vero sint causae physicae an solum morales disputant auctores. Saltem sunt causae morales, quod omnes videntur admittere. Haec causalitas moralis reponitur *in dignitate seu virtute quam sacramenta habent ad movendum Deum infallibiliter, ut gratiam conferat*, eo quod actiones sacramentales sunt moraliter actiones Christi cujus nomine ponuntur, et qui per ea tamquam per media a se instituta nobis applicat merita suae passionis. *Giné*, l. c., *pag.* 565, et De Bapt., *pag.* 63; *Pesch*, l. c., *n.* 141 *seq.*, 152 *seq.* Quid senserit circa causalitatem physicam S. Thomas, certo non constat. Cfr. *Giné*, l. c., *pag.* 577; *Tepe*, *n.* 53; *Pesch*, l. c., *n.* 166.

Distinguenda est causa moralis a mera conditione: illa habet vim movendi agens; haec est veluti occasio, qua posita, agens se ipsum movet.

---

(1) Vocabula *operis operati* et *operis operantis* videntur inducta a Petro Pictaviensi (Sent., *lib.* 5, *p.* 1, *c.* 16, et *p.* 5, *c.* 6). Cfr. *Pesch*, l. c., *n.* 127.

246.—Quaer. 2.° *An martyrium sit sacramentum?*

Resp. Neg. Quamvis enim martyrium conferat gratiam *quasi ex opere operato* (aliqui dicunt ex opere operato), *a*) non est institutum a Christo nec fit nomine Christi; *b*) nec actio martyrii hanc vim conferendi gratiam continet; *c*) non est causa gratiae nec physica nec moralis, sed est veluti conditio, qua posita, Deus ex quodam privilegio dat gratiam. Cfr. *Giné*, De Bapt., *pag.* 63, et De Sacram. in genere, *pag.* 565.

247.—Quaer. 3.° *In quo differant sacramenta N. Legis a sacramentis A. Legis?*

Resp. Sacramenta A. Legis non causabant gratiam, ut supra vidimus ex Eugen. IV in decret. pro Arm. (*Dening.* — *Bannw.*, *n.* 695), quamvis enim circumcisio et remedium naturae parvulis conferrent gratiam, id faciebant non ut causae, sed ut purae conditiones. Nec sacramenta A. Legis erant actiones Dei aut Christi (1).

ARTICULUS II

DE SACRAMENTALIBUS

248. — I. *Sacramentalia* sunt res (v. gr. numismata, aqua benedicta) vel actiones (v. gr. confessio generalis) quibus Ecclesia, in aliquam sacramentorum imitationem uti, solet ad obtinendos ex sua impetratione effectus praesertim spirituales (*can.* 1144). Talia sunt plures consecrationes, benedictiones, exorcismi. Quod etiam ad effectus temporales impetrandos valeant sacramentalia patet in benedictione agrorum, novae domus, etc. (2).

II. Sacramentalia non a Christo sed ab Ecclesia instituta sunt, et ad solam Sedem Apostolicam competit ea instituere, abolere, mutare aut etiam interpretari authentice (*can.* 1145).

---

(1) Actiones sacramentales in V. L. non potuerunt esse moraliter actiones Dei, quia Deus non potuit instituere delegatos qui nomine ipsius eum colerent et adorarent. Nemo enim *se* colit vel adorat nec mediate nec immediate. Actiones vero sacramentales erant cultus Dei. Neque potuerunt esse actiones Dei quatenus erant actiones honestae, sacrae et meritoriae, quia Deus mereri non potest, meritum enim supponit superiorem. (*Arriaga*, *d.* 10, *n.* 29). Nec *fuerunt de facto* sacerdotes V. L. administrando sacramenta ministri Christi ut hominis: 1.° quia tunc sacramenta V. L. fuissent causae morales gratiae contra id quod videtur asserere Eugen. IV, l. c.; 2.° quia nullibi talis delegatio constat nec leviter (nec in Scripturis, nec in Patribus); 3.° ex differentia inter sacerdotium antiquum et novum assignata a S. Paulo, ad Hebr., VII, 23-24, ubi ait in V. L. multos fuisse sacerdotes idcirco quod morte prohiberentur permanere, et quod Christus sempiternum habet sacerdotium, etc.

(2) Etsi ritus quos Ecclesia observat in sacramentorum administratione, sint sacramentalia, et inde nomen videntur sumpsisse, hodie tamen appellari solent caerimoniae, et nomen sacramentalium reservatur pro ritibus qui extra sacramenta adhibentur. Cfr. *Pesch*, *n.* 332.

III. Sacramentalia (1) non conferunt gratiam *ex opere operato* (neque ut causae physicae, neque ut causae morales) nec *infallibiliter*. Conferunt quasi *ex opere operato*, vel impetrant merito Ecclesiae, sed non *infallibiliter*, ea quae nomine Ecclesiae a Deo petuntur, v. gr. gratias actuales, etc. Ratio, quia sunt instituta ab Ecclesia auctoritate a Christo accepta, unde dignitas et vis specialis eis inest ex dignitate instituentis. *Génicot*, *n.* 107.

IV. Sacramentalia non delent venialia *ex opere operato*, quia nullo fundamento constat: 1.° Ecclesiam tribuisse eis hanc vim; 2.° nec talem habere Ecclesiam potestatem; nam *a*) non constat Ecclesiam posse remittere peccata extra sacramentum, *b*) numquam tali potestate usa est, et *c*) est innecessaria. Prosunt tamen ad remissionem venialium ob *specialem vim impetrandi auxilia* ad aliquem pium motum contra venialia; quae vis ab ipsa Ecclesia communicatur dum ea in sacramentalia adoptat, etc. Cfr. *S. Alph.*, *lib.* 6, *n.* 90 *seq.*; *Giné*, De Poenit., *pag.* 155; *Suárez*, De poenit., *disp.* 12, *sect.* 1. *n.* 9 *seq.*; *sect.* 2, *n.* 1 *seq.*; *Lugo*, De poenit., *disp.* 9, *sect.* 2 et 3; *Arendt.*, De sacramentalibus, *n.* 39 *seq.*; *Pesch* (Christ.), De sacram. in gen., *n.* 328 *seq.*

249. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quinam est legitimus minister sacramentalium?*

Legitimus minister est clericus, cui ad id potestas collata sit a competenti auctoritate ecclesiastica, nec prohibitus sit eamdem potestatem exercere (*can.* 1146). Hinc:

1.° *Consecrationes* peragere nemo potest nisi *charactere episcopali* sit insignitus, aut jure vel *indulto apostolico* id ei permittatur (*can.* 1147, § 1).

2.° Quilibet sacerdos *benedictiones* impertire potest, iis exceptis quae Romano Pontifici aut Episcopis aut aliis sint reservatae (*Ibid.*, § 2).

3.° Diaconi et lectores illas tantum *valide* et *licite* benedictiones dare possunt, quae ipsis expresse a jure permittuntur (*Ibid.*, § 4).

4.° Ministri exorcismorum qui occurrunt in baptismo et in consecrationibus vel benedictionibus, sunt iidem qui eorumdem sacrorum rituum legitimi ministri sunt (*can.* 1153).

QUAER. 2.° *Quid sint benedictiones, quid vero consecrationes?*

Resp. 1.° *Benedictiones* sunt ritus, formulae, caeremoniae, quae nomine Ecclesiae, et ex auctoritate ei a Deo concessa, per invocationem divini nominis a sacris ministris peraguntur, vel ad postulandum pro hominibus aliquid boni, vel ad conferendum aliquod esse sacrum rei quae benedicitur, ut fiat instrumentum salutis sive

---

(1) Sacramentalia hoc versiculo comprehenduntur: Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens. Cfr. *Ojetti*, V. Sacramentalia; *Sanguineti*, Institutiones, *n.* 398; et Conc. Plen. **Amer lat.**, *n.* 601 *seq.*; C. **Manil.**, *n.* 717 *seq.*

animarum, sive corporum. Cfr. *Coppin-Stimart*, Sacrae liturgiae comp., *n.* 727; *Ojetti*, Sinopsis, v. Benedictiones, *n.* 549.

Resp. 2.° Benedictiones, quibus aliquid ex profano sacrum efficitur, vel ex jam sacro magis sacrum, dicuntur *constitutivae;* benedictiones, quibus adprecatio fit alicujus boni, *invocativae* dicuntur. Constitutivae dividuntur in *verbales*, quae sine sacris oleis, et in *reales*, quae cum oleis sacris fieri debent, quaeque proprie dicuntur **consecrationes.**

Benedictiones invocativae non immutant statum personae seu rei, cui tribuuntur, ut est benedictio novae domus, navis, benedictio quae datur in fine Missae, etc. Constitutivae vero res vel personas, quibus dantur, constituunt *in permanenti statu rei sacrae*, quae proinde iis ad divinum cultum specialiter destinantur. *Ojetti*, l. c., *n.* 550; *Mach-Ferreres*, *n.* 463.

Quaer. 3.° *Quid si sacerdos absque debita facultate daret benedictionem reservatam?*

Resp. 1.° Haec illicita quidem esset, sed tamen valida, nisi in reservatione Sedes Apostolica aliud expresserit (*can.* 1147, § 3).

Resp. 2.° **Consecrationes** tamen ac **benedictiones** sive constitutivae sive invocativae **invalidae** sunt, si adhibita **non** fuerit *formula* ab Ecclesia praescripta (*can.* 148, § 2).

250. — Quaer. 4.° *Quid sit exorcismus, et quid requiratur ut legitime in obsessos fieri possit?*

Resp. 1.° Exorcismus est imperativa adjuratio daemonis, invocato nomine Dei, ut ipse daemon expellatur ejusque potestas excludatur.

Resp. 2.° Nemo, potestate exorcizandi praeditus, exorcismos in obsessos proferre legitime potest, nisi ab Ordinario *peculiarem* et *expressam* licentiam obtinuerit (*can.* 1151, § 1).

Resp. 3.° Haec licentia ab Ordinario concedi debet tantummodo *sacerdoti* pietate, prudentia ac vitae integritate praedito (*Ibid.*, § 2). Hic tamen ad exorcismum procedere non potest, nisi postquam diligenti prudentique investigatione compererit exorcizandum esse revera a daemone obsessum (*Ibid.*). Signa obsessionis vide in *vol.* 1, *n.* 403, *q.* 4.

Quaer. 5.° *Quibus dari possint benedictiones et in quos fieri exorcismi?*

Resp. 1.° Non modo *catholicis*, sed etiam *catechumenis;* imo, seclusa Ecclesiae prohibitione, etiam *acatholicis* ad obtinendum mentis lumen vel, *una cum illo*, corporis sanitatem (*can.* 1149).

Resp. 2.° Exorcismi a legitimis ministris fieri possunt, non solum in fideles et catechumenos, sed etiam in acatholicos vel excommunicatos (*can.* 1152).

251. — Quaer. 6.° *An res consecratae aut benedictae adhiberi possint ad usum profanum vel non proprium?*

Resp. Negative quoad res sive consecratas sive benedictas benedictione *constitutiva*; sed hae reverenter tractandae sunt (*can.* 1150). *Affirmative* quod res benedictas sola benedictione *invocativa*.

252. — **Resolves:** Non est usus profanus ille ad quem sacramentalia destinantur, uti dare panem benedictum animalibus domesticis, si pro ipsis benedicatur, v. gr. in die S. Antonii.

Nec videtur peccatum, si, deficiente alia aqua, quis utatur aqua benedicta ad extinguendam sitim; vel deficiente alio lumine, utatur candela benedicta ad illuminandum cubiculum. Cfr. *S. Alph.*, l. c., *n.* 34; *Pesch*, l. c., *n.* 346.

ARTICULUS III

DE SACRIS OLEIS QUAE SACRAMENTIS MINISTRANDIS INSERVIUNT

253. — I. Sacra olea quae quibusdam sacramentis administrandis inserviunt, debent esse ab Episcopo benedicta feria V *in Coena Domini* proxime superiore; neque adhiberi possunt vetera nisi necessitas urgeat (*can.* 734, § 1).

Ergo quod olea non sint vetera pertinet tantum ad *liceitatem*, *non* ad *validitatem* sacramentorum; secus nec urgente necessitate adhiberi possent, v. gr. in Confirmatione aut in Extrema Unctione. Praeceptum tamen grave est.

II. Parochus olea sacra a *suo Ordinario* petere debet, et *in ecclesia* in tuta ac decenti custodia sub clavi diligenter asservare; nec ea domi retineat, nisi propter necessitatem aliamve rationabilem causam, accedente Ordinarii licentia (*can.* 735).

254. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quaenam sunt olea quae sacramentis ministrandis inserviunt?*

Resp. Triplex distinguitur oleum sanctum (quod in eadem caeremonia feria V *in Coena Domini* ab Episcopo benedicitur), scilicet, oleum infirmorum, oleum catechumenorum, et sanctum chrisma, seu oleum cum balsamo immixtum.

Quaer. 2.° *Quandonam adhibentur haec sacra olea in sacramentis aut in sacramentalibus?*

Resp. 1.° *Chrisma solum:* adhibetur: *a*) in *Confirmatione; b*) in *consecratione Episcopi;* et *c*) in *consecratione calicis* et *patenae.*

Resp. 2.° *Oleum catechumenorum solum:* adhibetur *a*) in *Ordine*, et *b*) in *consecratione regis.*

Resp. 3.° *Oleum infirmorum solum:* adhibetur in *Extrema Unctione.*

Resp. 4.° *Chrisma* et *oleum catechumenorum:* adhibentur *a*) in *Baptismo, b*) in *consecratione ecclesiae* et *altaris*, et *c*) in *benedictione fontis baptismalis.*

In Baptismo oleum catechumenorum adhibetur ante collatio-

nem Baptismi ad catechumenos in pectore et inter scapulas inungendos; chrisma in caeremoniis, quae Baptismum subsequuntur.

Resp. 5.° *Chrisma* et *oleum infirmorum:* in *solemni* benedictione *campanae* (chrisma pro unctione *interna*, oleum infirmorum pro *externa*).

Vide *Pontificale romanum*, praesertim ubi de caeremoniis feriae V *in Coena Domini.* Cfr. *Deshayes*, Memento jur. eccles., *n.* 1694.

255. — Quaer. 3.° *An praeceptum renovandi oleum obliget sub gravi?*

Resp. Affirm., probabilius, quia materia sat gravis apparet. Attamen si novum oleum haberi non possit, antiquo uti licitum est, ut patet ex *can.* 734, § 1. Cfr. *S. Alph., n.* 708.

Ex Const. «*Trans. Occeanum*», concessum est universae **Amer. lat.** et Ins. **Philipp.** «ut adhiberi possint Sacra Olea etiam antiqua, non tamen ultra quatuor annos, dummodo corrupta ne sint, et peracta omni diligentia, nova vel recentiora Sacra Olea haberi nequeant».

Quaer. 4.° *Quid si intra annum olea defectura videantur?*

Resp. Mox deficienti oleo benedicto, potest aliud oleum de olivis non benedictum admisceri, etiam iterato, minori tamen quantitate (*can.* 734, § 2) singulis vicibus; quamvis forte in fine pars addita major sit. Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 570; C. **Manil.**, *n.* 674.

Non tamen toleratur consuetudo benedicendi partem sacrorum oleorum in feria V *in Coena Domini* eamque immediate miscendi cum oleis non benedictis (S. R. C., 7 dec. 1844: *D. auth., n.* 2883; 28 jan. 1910: *Acta*, II, *pag.* 118).

ARTICULUS IV

DE NUMERO AC DIVISIONE SACRAMENTORUM

256. — I. Numerus. Sacramenta sunt septem, ut constat ex *Trid., sess.* 7, *can.* 1: *Si quis dixerit, sacramenta novae legis non fuisse omnia a Domino nostro Jesu Christo instituta, aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere et proprie sacramentum, anathema sit.*

II. Divisio. Sacramenta juxta varias proprietates sic distinguuntur:

1.° *Necessaria*, vel *non necessaria.* Iterum necessaria sunt vel necessitate medii, vel necessitate praecepti. Necessaria sunt necessitate medii *Baptismus*, qui est janua Ecclesiae et regni caelorum, et *Poenitentia* pro iis qui in peccatum mortale post Baptismum

lapsi sunt; necessaria necessitate praecepti sunt cetera omnia, ultimis duobus exceptis, quae non sunt necessaria pro privatis, sed tantum pro communitate.

2.° *Imprimentia*, vel *non imprimentia* characterem in anima. Characterem imprimunt Baptismus, Confirmatio et Ordo; cetera non imprimunt (*can.* 732), *Flor.*, Decr. pro Amensis, *Denzing.-Bannw.*, *n.* 695; *Trid.*, *sess.* 7, *can.* 9.

3.° *Formata*, vel *informia*, prout gratiam producunt dum suscipiuntur, aut, intercedente obice, effectum suum suspendunt, donec obex removeatur.

4.° Sacramenta *vivorum*, vel *mortuorum*, prout gratiam *sanctificantem*, seu *primam gratiam* jam supponunt, eamque tantum adaugent; aut ex primaria sua institutione eamdem conferunt.

257. Quaesita. — QUAER. 1.° *An sacramenta* mortuorum *secundam gratiam conferre possint?*

Resp. Affirm. Hoc autem in triplici casu fieri potest: 1.° quando sola venialia clavibus subjiciuntur, quod frequenter contingit; 2.° quando poenitens, reus peccati mortalis, accedit ad Poenitentiae sacramentum cum contritione perfecta; quia contritio perfecta cum voto sacramenti etiam ante ejusdem susceptionem hominem justificat; 3.° quum adultus accedit ad Baptismum per charitatis actum jam justificatus: tunc ergo sacramentum non primam sed secundam tantum gratiam confert...

QUAER. 2.° *An sacramenta* vivorum *primam gratiam aliquando conferre valeant?*

Resp. Affirm. probabilius, non quidem *per se*, ut patet ex eorum institutione, sed *per accidens*, seu mediante charitate vi sacramenti infusa in subjecto obicem non opponente. Nam fieri potest, ut quis peccati mortalis reus, hujus inscius bona fide ad sacramentum vivorum *attritus* accedat; in his porro adjunctis sacramentum vivorum gratiam in animam infundit, adeoque peccatum delet. Sacramenta enim semper gratiam conferunt non ponentibus obicem, ut constat ex *Trid.*, *sess.* 7, *can.* 6; obex autem non ponitur ab eo qui attritus bona fide accedit. Ergo, etc. *Ita communiter. S. Thom.*, *p.* 3, *q.* 72, *art.* 7; *Suárez*, De Euch., *disp.* 63, *sect.* 1, *dico* 3. *sect.* 2, *dico* 1 *et* 2; *S. Alph.*, *lib.* 6, *n.* 6, item *n.* 268, ubi, de Eucharistia disserens: *Aliquando* (ait) *per accidens conferre potest etiam primam gratiam, nempe si quis ignorans se esse in peccato mortali, vel credens habere contritionem, accedit ad communionem cum sola attritione, tunc de attrito fit contritus.*

Imo Extrema Unctio primam gratiam conferre potest *per se*, etsi *secundario.*

258. — QUAER. 3.° *An requiratur attritio, ut sacramenta vivorum primam gratiam conferant?*

Resp. Affirm., quia prima gratia infundi nequit, nisi per de-

structionem peccati mortalis; porro peccati mortalis destructio sine ejusdem *detestatione*, nempe sine contritione vel saltem attritione fieri nequit. Utrum sufficiat, necne, dicetur infra, *n.* 298, *q.* 2. *S. Alph.*, *n.* 6, etc.

QUAER. **4.º** *In quo consistat character sacramenti?*

Resp. Non conveniunt theologi, in quonam praecise consistat. Docet Concilium Trid., *characterem esse signaculum quoddam spirituale et indelebile, impediens quin sacramentum iterari possit* (*sess.* 7, *can.* 9).

259. — QUAER. 5.º *An peccatum originale deleatur in Baptismo valido quidem, sed informi ob defectum dispositionis in adulto baptizato?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nullum peccatum dissolvens ab amicitia Dei condonatur, nisi per reconciliationem cum Deo, id est, per justificationem. Hoc autem fieri nequit, nisi infundatur prima gratia; sed haec gratia prima non infunditur, si desunt dispositiones. Ergo... — Vide dicenda *n.* 299, *qq.* 2.º *et* 3.º

260. — QUAER. 6.º *Quales sint effectus gratiae sacramentalis singulis sacramentis propriae, praeter gratiam sanctificantem omnibus communem?*

Resp. 1.º Effectus *gratiae Baptismatis* est omnem culpam culpaeque poenam remittere, mentem illuminare, concupiscentiam imminuere, et animam ad opera christiana fecundare. Haec autem gratia habitualis affert baptizato *jus* obtinendi auxilia, quibus hos effectus assequatur.

2.º Effectus *gratiae Confirmationis* est robur ad fidem, ubi opus fuerit, constanter profitendam, et ad eam data opportunitate propugnandam. Ideoque affert animae *jus* ad auxilia, quibus id praestet.

3.º Effectus *gratiae Eucharistiae* est alere vitam spiritualem, gratiam augere, nauseam rerum mundanarum generare, ad unionem cum Deo attrahere, et ideo afferre *jus* ad gratias, quibus haec omnia communicantes consequi possint.

4.º Effectus *gratiae Poenitentiae* est remittere peccata post Baptismum commissa, et conferre vim ad vitanda peccata et ad perseverandum in statu gratiae, et *jus* ad auxilia his praestandis opportuna.

5.º Effectus *gratiae Extremae Unctionis* est tollere peccatorum reliquias, aegrotantis animam alleviare, fiduciam corroborare, morbi incommoda minus molesta reddere, sanitatem, si expediat, restituere, tentationibus extremis repellendis robur tribuere, et *jus* ad auxilia his proportionata conferre.

6.º Effectus *gratiae Ordinis* est reddere Christi ministros sacris ministeriis idoneos, ut haec pietate debita peragant, et *jus* conferre ad auxilia his opportuna.

7.° Effectus *gratiae Matrimonii* est refrenare inordinatam concupiscentiam, vires tribuere ad onera status conjugalis sustinenda, ad fidem conjugalem servandam, et ad prolem christiane educandam, et ideo *jus* conferre ad auxilia pro his adimplendis necessaria. — *Communis.*

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA SACRAMENTORUM

I. *De natura et unione materiae et formae.*

261. — DEFINITIONES. *Materia* est res sensibilis ad rationem sacramenti per formam determinanda. Hinc materia est id quod in sacramento est magis indifferens, et minus perfectam significationem habet; ideoque per aliud determinari ad significandum debet.

Materia duplex est: alia *remota*, et alia *proxima*. Prior est ipsa res sensibilis, quae in sacramento adhibetur, seu res circa quam actio sacramentalis exercetur. Posterior est ipsamet applicatio seu usus materiae remotae in actione sacramentali.

Forma vero est pars sacramenti, quae determinat materiam ad sacramentum efficiendum, et quae ordinarie consistit in verbis a ministro prolatis.

262. **Principia**.—I. Materia et forma omnino sunt necessariae ad sacramenti validitatem: idcirco, alterutra deficiente, sacramenta confici nequeunt.—Ratio est, quia sacramentum confici nequit, nisi eo modo quo instituit Christus, qui solus est auctor sacramentorum. *De fide est.* Constat insuper ex dogmaticis definitionibus, praesertim ex Concilio Florentino, in *decreto pro Armenis*, etc.

II. In conficiendo sacramento, extra casum necessitatis, materia et forma adhiberi debet moraliter, *prouti haberi queat*, certa. —Ratio est, quia nisi urgeat necessitatis, non licet uti probabilitate, quae periculum invaliditatis non removet.

III. Materia et forma uniri seu applicari debent ab *eodem ministro* et erga *idem subjectum;* secus Baptismus esset nullus. S. C. de S., 17 nov. 1916 (*Acta*, VIII, *pag.* 478 *seq.*). *S. Th.* 3 p., *q.* 67, *a.* 6 ad 3; *Salm.*, tr. 2, *cap.* 4, *nn.* 28 et 30; *S. Alph.*, *lib.* 6, *n.* 119; *Gury*, *n.* 197. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 47, *pag.* 383 *seq.* – Ratio est, quia si unus materiam, et alter formam poneret, verba formae non verificarentur; minister enim qui v. gr. diceret: *Ego te baptizo*, dum alter effunderet aquam, falsum proferret, siquidem ipse non baptizaret.

IV. Ut sacramentum sit validum, debet inter materiam et formam, v. gr. inter effusionem aquae et pronuntiationem verbo-

rum tanta esse conjunctio, ut secundum moralem hominum aestimationem, spectata natura cujuscumque sacramenti, una alteram afficiat, hoc est, ut verba censeantur cadere in talem rem, et cum ea unum totale signum constituere. *S. Alph., lib.* 6, *n.* 9, cum *Busemb.* Vide etiam *Suárez*, De Sacr. in gen., *disp.* 2, *sect.* 2; *Bonacina*, De Sacr., *disp.* 1, *q.* 2, *p.* 2, *nn.* 1 et 2.

Exinde 1.° In Baptismo, Confirmatione, Unctione et Ordine, requiritur talis conjunctio, ut dum minister verba pronuntiat, moraliter censeatur etiam lavare, etc. *Busemb., ibid., n.* 10.

2.° In Poenitentia absolutio satis diu potest differri, sicut in judiciis sententia post examen causae. *Busemb., ibid.*

3.° In matrimonio, unius consensus potest alterius consensum tamdiu sequi, quamdiu hic moraliter *permanere censetur, sicut in aliis contractibus. Busemb., ibid.*

II. *De mutatione materiae et formae.*

263.—Duplex datur mutatio tum in materia tum in forma, scilicet *substantialis* et *accidentalis.*

Mutatio *substantialis* erit in materia, si juxta hominum usum et aestimationem haec eadem dici non possit, ac ea quae a Christo determinata est; in forma vero, si sensus verborum a Christo intentus in alium mutetur. Mutatio autem *accidentalis* dicitur, quae versatur tantum circa rei qualitates, aut quae verborum sensum non mutat. *S. Alph., n.* 11.

264. **Principia.**—I. Omnis mutatio *substantialis* in materia et forma sacramenti invalidat sacramentum, quia non est amplius ritus a Christo institutus; et si voluntaria sit, peccatum grave constituit, quia auctori ritus gravem infert injuriam.

II. Nulla mutatio *accidentalis* in materia et forma sacramentum invalidat; peccatum tamen grave aut leve inducit, prout est, vel non est notabilis.

Forma sacramentorum mutari potest multis modis, scilicet, subtractione syllabae vel verborum, additione, variatione idiomatis aut vocum, transpositione verborum, corruptione eorumdem, v. gr. litteras mutando, et interruptione. Haec sequentibus versiculis exhibentur:

> Nil formae demas, nil ponas, nil variabis;
> Transmutare cave; corrumpere verba, morari.

Mutatio autem multo facilius erit substantialis in principio quam in fine verborum; quia facilius pro audientibus sensus mutabitur, v. gr. in nomine *matris* pro *patris*. In praxi a praecipitatione praesertim caveas.

III. *De iteratione sacramentorum in dubio de valida applicatione materiae et formae.*

265. — Sacramenta Baptismi, Confirmationis et Ordinis quae characterem imprimunt, si constet certo jam semel valide collata esse, iterari nequeunt (*can.* 732, § 1); si vero *prudens dubium* exsistat num revera vel num *valide* collata fuerint, sub conditione iterum conferantur (*Ibid.*, § 2).

266. — Unde triplex regula statuenda est:

I. Sacramenta iterari *possunt*, quoties datur *dubium prudens* de ipsorum valore. — Ratio est, quia si forte sacramentum non valeret, qui ad illud suscipiendum accedunt, ejus fructu privarentur. Quod vero timor prudens tanti incommodi ratio sufficiens sit cur sacramentum iteretur, patet ex notissimo axiomate: *Sacramenta propter homines.*

II. Sacramenta generatim iterari *non possunt* sine peccato gravi, quando *non adsit dubium prudens* de eorum valore. — Ratio est, quia sine causa iterarentur, atque adeo gravis injuria illis irrogaretur.

III. Sacramenta repeti *debent* quoties, exorto prudenti dubio de eorum valore, id postulant charitas, justitia et religio, quoties nempe nullitas sacramenti, si forte adesset, in damnum proximi et aliquando in contemptum vel irreverentiam religionis cederet. Sed conditionate tantum tunc repetenda sunt, ut reverentiae sacramenti consulatur. *Voit, n.* 29 et *seq.* Vide *S. Alph., n.* 27 et *seq.*

Resolves: — 1.° Facilius iteranda sunt sacramenta magis necessaria, et quae semel tantum conferuntur, scilicet Baptismus et Ordo, etiamsi pro valore sacramenti militet multo major probabilitas contra rationes dubie aut tenuiter probabiles in oppositum. — *Ita communiter.*

2.° Repetenda est absolutio cum poenitente peccati mortalis reo, si prudenter dubitetur de prolatione debitae formae. Si autem poenitens clavibus non subjecit *materiam necessariam*, formam repetere necesse non erit, quum ei communio permitti etiam sine absolutione possit.

3.° Minister qui leviter dubitat, nescitque cur timeat, aut solum non recordatur reflexe, se verba formae pronuntiasse, mortaliter *per se* peccat, si formam iteret, aut etiam verbum unum ter aut quater repetat. Ratio est, quia mutat formam, inducitque novum ritum circa actionem omnium gravissimam. Insuper Christum, quem repraesentat, ridicule loquentem exhibet. In praxi tamen scrupulosi, qui formam repetunt, plerumque a peccato mortali, imo saepe etiam a veniali excusantur, quia nimis agitati

scrupulis, ex perplexitate, vel sine advertentia, ita stulte agunt. Ita *Voit*, *n.* 27; *Elbel*, *n.* 14; *Gobat*, *tract.* 3, *n.* 94, etc.

4.° Si in Missa post consecrationem dubium tibi oriatur de formae debita prolatione, vel de totali omissione, nihil repetere debes nec potes, cum alias haec omittere non soleas; judicandum enim est ex communiter contingentibus, nisi tamen valde probabiliter dubites, ut loquitur rubrica. Vide *S. Alph.*, *n.* 224.

CAPUT III

DE MINISTRO SACRAMENTORUM

Minister sacramentorum est ille qui nomine Christi, cujus vices gerit, actionem sacramentalem peragit.

Agendum: 1.° de requisitis in ministro ad sacramenta conferenda; 2.° de officio ministri in sacramentorum administratione.

ARTICULUS I

DE REQUISITIS AD SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONEM, SEU DE ATTENTIONE, INTENTIONE, FIDE ET PROBITATE MINISTRI

§ I. *De attentione ministri.*

267. — Definitio. *Attentio* est applicatio mentis ad ea quae peraguntur, seu est actus intellectus, quo homo considerat id quod agit.

Divisio. Attentio duplex distinguitur: alia *interna*, quae consistit in advertentia ipsa mentis ad id quod agitur; alia *externa*, quae excludit omnem actionem cum attentione interna physice incomposibilem. Vide dicta supra, *n.* 100, et *vol.* 1, *n.* 429.

268. **Principia.** — I. Ad *validitatem* collationis sacramentorum non requiritur alia attentio, nisi quae in omni actu vere humano invenitur. — Possunt igitur valide ministrari sacramenta etiam a ministro distracto, seu de aliis negotiis simul cogitante.—Ratio est, quia ut actus sit et censeatur humanus, non actualis attentio, sed processio ipsius ab actu rationalis voluntatis inspicitur. Insuper attentio saepe a voluntate hominis non pendet; Christus autem conditionem aliquando impossibilem in ministro sacramentorum requirere non potuit. Ita *S. Alph.*, *n.* 11, *et alii communiter.*

II. Ad *licitam* collationem sacramentorum requiritur attentio ut absit omnis voluntaria distractio. — Ratio est, quia reverentia sacramento debita exigit, ut diligenter tractetur, errandique vitetur periculum. Voluntaria tamen distractio, juxta communem

theologorum sententiam, ordinarie peccatum *veniale* non excedit, nisi periculo graviter in forma errandi quis se exponat. *S. Alph., ibid.*

Excipiunt *probabilius* et *communius* Eucharistiam, in cujus confectione omnem voluntariam distractionem, ob maximam sacramenti dignitatem, peccatum mortale reputant. *S. Alph., ibid.* — Negant tamen, non *improbabiliter*, *Lacroix*, *lib.* 6, *p.* 2, *n.* 443; *Mazzotta et alii.*

§ II. *De intentione ministri.*

269. — Definitio. *Intentio* est actus voluntatis tendentis in aliquod objectum tamquam finem, vel actus voluntatis, quo quis intendit aliquid agere aut omittere.

Divisio. Multiplex est, scilicet: 1.° *actualis*, *virtualis*, *habitualis*, et *interpretativa*; 2.° *interna* seu *vera*, vel *externa*, quae solum actum externum respicit; 3.° *determinata*, vel *indeterminata* seu in confuso; 4.° *absoluta*, vel *conditionata*. Recole definitiones passim datas, v. gr. in *tract. de act. hum.*, ubi de voluntario, *vol.* 1, *n.* 56.

270. **Principia**. — I. Ad validitatem sacramenti requiritur in ministro voluntas aliqua *vera* et *seria* saltem faciendi id quod facit Ecclesia. — Constat ex *Conc. Trid.*, *sess.* 7, *can.* 11.

II. Non requiritur tamen intentio *actualis*, sed sufficit *virtualis*. — Ratio est, quia intentio actualis, etsi optima et desideranda, est interdum moraliter impossibilis; virtualis vero satis influit in actionem ministri, ut haec vere humana et deliberata dici possit. *Ita omnes.*

III. Non sufficit intentio *habitualis*, nec *interpretativa*. — Ratio est, quia ad actum humanum requiritur voluntas aliqua, vi cujus actus ponatur. Jam vero nec intentio habitualis, nec interpretativa est hujusmodi: non 1.ª, quia nec actu a voluntate elicitur, nec, quamvis aliquando elicita, in aliquo effectu vel in serie actionum perdurat; non 2.ª, quia nec actu elicitur, nec unquam actu elicita fuit, sed tantum eliceretur si de re agenda mens cogitaret. *S. Alph., n.* 16.

271. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *An requiratur intentio interna?*

Resp. Affirm., quia si minister *solum* intenderet actum externum, non haberet veram intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Ecclesia enim intendit ponere ritum sacramentalem; hoc autem non intendit, qui *solum* ritum externum facere proponit. *S. Alph., n.* 20.

Constat etiam ex propositione 28.ª ab Alexandro VIII damnata, quae sic sonat: *Valet Baptismus collatus a ministro qui omnem ritum externum formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: Non intendo facere quod facit Ecclesia.*

QUAER. 2.° *An requiratur in ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia romana?*

Resp. Neg., dummodo habeat *intentionem, saltem implicitam, faciendi id quod facit vera Ecclesia*, etiamsi ex errore putaret suam ecclesiam heterodoxam esse veram Ecclesiam. *S. Alph., n.* 21.

QUAER. 3.° *An requiratur in ministro intentio conficiendi sacramentum?*

Resp. Neg., saltem *explicite*, modo haec intentio non excludatur. Sufficit enim ut intendat in genere et *implicite* facere quod Ecclesia facit. *S. Alph., n.* 21, *et alii communiter.*

272.—QUAER. 4.° *An intentio ministri debeat esse determinata ad certam* materiam *et* personam?

Resp. Affirm. Ratio est: 1.° *quoad materiam*, quia secus remaneret in statu indifferentiae; non potest enim ab eo statu erui, et ad sacramentum determinari, nisi per ministri intentionem; 2.° *quoad personam*, quia effectus sacramenti nequit applicare in genere, sed alicui subjecto; secus nulla fieret applicatio.

QUAER. 5.° *An validum sit sacramentum cum intentione conditionata collatum?*

Resp. 1.° *Neg.*, si conditio apposita sit *de futuro*, quia conditio suspendit intentionem ministri, et proinde impedit ne forma hic et nunc applicetur materiae; nec postea applicari potest, verificata conditione, quum materia et forma jam desierint adesse. — Excipe *matrimonium*, quod, ad instar aliorum contractuum, celebrari etiam potest sub conditione de futuro.

Resp. 2.° *Affirm.*, si conditio sit *de praeterito*, aut *de praesenti*, et re ipsa haec exsistat; quia hic et nunc transit intentio conditionata in intentionem absolutam: si autem non verificetur conditio, tunc nulla est intentio, utpote restricta ad conditionem non exsistentem. *S. Alph., n.* 26, *et alii communiter.*

273. — QUAER. 6.° *An licita sit collatio sacramentorum cum intentione conditionata?*

Resp. 1.° *Affirm.*, quoad sacramenta characterem imprimentia, ut patet ex dictis *n.* 265.

Resp. 2.° Etiam quoad alia sacramenta licita est, si adsit causa sufficiens conditionem ponendi. Ratio est, quia *sacramenta sunt propter homines*, et conditionata collatione sacramenti consulitur, in quantum fieri potest, tum bono eorum qui sacramentum accipiunt, si forte illius sint capaces, tum etiam reverentiae sacramenti. — *Ita communiter* cum *S. Alph., nn.* 27, 28, contra *aliquos.* Certum autem est in extrema necessitate, ubi non adest materia nisi dubia, ministrum non modo posse, sed et teneri sub gravi sacramentum ministrare sub conditione. *S. Alph., n.* 29. Vide *n.* 266, III.

QUAER. 7.° *An conditio verbis exprimi debeat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia sufficit ad reverentiam sacramenti si mente concipiatur. —Ita *S. Alph.*, Hom. apost., *tr.* 14, *n.* 3; *Lacroix*, *n.* 83, etc. Imo juxta *Gobat*, *n.* 272, ne opus quidem est conditionem explicite et formaliter in mente habere; sed satis est si habeatur implicite et virtualiter, prouti ille habet, qui vult confessiones audire secundum institutionem Christi vel intentionem Ecclesiae, quia sic quoque reverentia sacramento debita sufficienter servatur. Apponi tamen ore debet, ubi hoc praescribit rubrica, ut in Baptismo conditionato, praesertim si publice conferatur, ne scilicet adstantes credant Baptismum absolute iterari. *S. Alph.*, Hom. apost., *tr.* 14, *n.* 3, etc.

§ III. *De fide et probitate ministri.*

274. **Principia**. — I. Ad valorem sacramentorum nec fides nec probitas, seu status gratiae, in ministro requiruntur. Constat 1.° ex praxi et perpetua traditione Ecclesiae, quae numquam baptizatos ab haereticis et improbis rebaptizari voluit. Constat 2.° ex definitione Ecclesiae. *Trid.*, *sess.* 7, *can.* 12, *et can.* 4 *de Bapt.*

II. Ad licitam autem sacramentorum administrationem requiritur in ministro fides et probitas, saltem si is ad sacramenta conferenda *consecratus* sit, et ea conficiat *solemniter*, id est, cum integro ritu ab Ecclesia praescripto.

Probabilius requiruntur tres conditiones ut minister, conferens sacramentum in statu peccati mortalis, peccet *graviter: a*) ut *conficiat* sacramentum, *b*) *solemniter*, et *c*) ut sit *minister* ad ea conficienda *ordinatus*. Et, iis tribus positis, excipitur adhuc casus in quo, urgente necessitate, non suppetat tempus se disponendi ad justificationem saltem per contritionem. Cfr. *Génicot*, *n.* 114.

275. **Quaesita**. —Quaer. **1.°** *An peccet* graviter *minister qui, urgente necessitate, confert in mortali sacramentum, ad quod non est specialiter ordinatus seu consecratus, v. gr. si mulier Baptismum in statu peccati ministret?*

Resp. Neg., probabilius, quia obligatio in ministro habendi sanctitatem non oritur praecise ex ipsa sanctitate Christi et sacramenti secundum se, sed ex consecratione ministri in ordine ad sacramenta conferenda. *Billuart*, *diss.* 5, *art.* 4; *S. Thom.*, 3 *p.*, *q.* 64, *art.* 6, *et in* 4, *dist.* 5, *q.* 2, *art.* 2; *et alii multi.* Vide dicta in princ. II.

Affirmant tamen *alii* non pauci; sic *Collet*, *Lacroix*, *Lugo*, etc. *S. Alph.* vero, *n.* 32, admittit probabilitatem utriusque sententiae; in affirmativam magis inclinat.

Quaer. **2.°** *An peccet* graviter *sacerdos, seu minister consecratus, ministrans quidem sacramentum in mortali, sed non solemniter, v. gr. Baptismum absque caeremoniis in casu necessitatis?*

Resp. Neg., probabilius, ut in quaesito praecedenti, eaedemque pro utraque parte afferuntur auctoritates et rationes. Hinc *probabilius* dicendum est, eum non peccare graviter, quia licet sit *per se* consecratus ad sacramenta ministranda, non agit tamen ut consecratus seu ex officio, sed tantum ut laicus ex charitate ad succurrendum proximo in necessitate.

QUAER. 3.° *An peccet* graviter *minister consecratus et solemniter ministrans in mortali, si urgeat gravis necessitas?*

Resp. Neg., rigorose loquendo, nempe si periculum sit ita urgens, ut actum contritionis elicere per tempus ei non liceat. Sed haec hypothesis generatim neganda est. Porro a mortali excusandus non est minister, qui conscius gravis culpae casum necessitatis praevidere potest, ut parochus et alii, qui ex officio sacramenta ministrare debent, et proinde speciali obligatione in statu gratiae habitualiter permanere tenentur. *S. Alph., n.* 35, *et alii communiter.*

276. — QUAER. 4.° *An peccet* graviter *qui extra Missae celebrationem ministrat Eucharistiam in mortali?*

Resp. Neg., probabilius, ut dictum est, sed peccat tantum venialiter. Ita *Lugo,* De sacramentis, *d.* 8, *n.* 155; *Salm., tr.* 1, *c.* 7, *p.* 11, *n.* 110, *et alii.* Plures tamen affirmant *probabiliter.* Ratio est, quia gravem injuriam irrogat sanctissimae Eucharistiae. Licet enim ipse non agat ut causa efficax in conficiendo sacramentum, est tamen illius dispensator ad id specialiter consecratus, et obit ministerium quod immediate sanctificationi animae cooperatur. *S. Alph., n.* 35, *et alii.*

QUAER. 5.° *An peccent* graviter *qui in mortali, sive mediate sive immediate, tangunt aut deferunt SS. Eucharistiam?*

Resp. Controvertitur. Triplex est sententia probabilis.

I.ª SENTENTIA *affirmat* in utroque casu, quia rem sanctissimam seu Corpus Christi indigne tractant. Hanc sententiam valde probabilem vocat *S. Alph., n.* 35.

II.ª SENTENTIA *negat,* quia nulla hic adest administratio sacramenti, nec apparet materia tam gravis, ut peccatum mortale inducat. Ita *Lacroix, n.* 101; *Salmant., c.* 7, *p.* 1, *n.* 106; *Busemb. S. Alphonsus* dicit hoc non esse improbabile.

III.ª SENTENTIA sic *distinguit:* peccant quidem graviter tangentes *immediate* sanctissimam Eucharistiam in mortali, non vero tangentes *mediate.* Ratio repetitur ex gradu valde diverso irreverentiae inter primum casum et secundum. Ita *Billuart.*

277. — QUAER. 6.° *An peccent* graviter *exercentes in mortali alias functiones sacras?*

Resp. Neg., quia omnia alia exercitia ordinum praeter confectionem et administrationem sacramentorum non videntur sub gravi exigere sanctitatem, quum non sint proxime ordinata ad animae

sanctificationem. *Ita communiter et probabilius. Salm., Mazzotta*, et hoc sat probabile dicit *S. Alph., n.* 37.

QUAER. **7.°** *An teneatur minister confiteri ante confectionem sacramenti, si reus sit peccati mortalis?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si agatur de Missae celebratione, si ipsi copia confessarii non desit. Vide infra, *n.* 334.

Resp. Neg. vero, si agatur de aliis sacramentis; quia nulla lege ad confessionem obligatur, atque adeo sufficit ut actum contritionis eliciat. Ita *S. Alph., n.* 34; *Elbel, Lacroix, Lugo*, etc..., contra *quosdam alios.*

278. — QUAER. 8.° *An peccet* graviter *qui audit confessionem in mortali, sed non absolvit?*

Resp. Neg., probabilius, quia confessarius audiendo confessionem non conficit sacramentum. *S. Alph., n.* 36, *et alii communiter*, contra *aliquos.*

QUAER. 9.° *Quot peccata committat confessarius plures poenitentes successive in mortali absolvendo?*

Resp. Duplex est sententia. Nam juxta alios committit tot peccata, quot personas absolvit; ratio, quia singulae absolutiones constituunt tot actiones morales distinctas, totidem judicia completa, totidemque sacramenta in statu peccati collata, proindeque totidem peccata. Ita *S. Alph., n.* 30, *cum aliis.* — Alii tamen unum putant esse peccatum. Ita *Salmant.*, De censuris, *c.* 1, *p.* 14, *n.* 182, *cum aliis* quos allegant, eamque opinionem probabilem appellat *Lugo*, De Poenit., *d.* 16, *n.* 558. Vide *vol.* I, *n.* 241.

279. — QUAER. 10. *Quot peccata committat, qui in mortali pluribus Eucharistiam ministrat?*

Resp. Probabilius unicum tantum; quia unicam actionem moralem ponit: singulae enim distributiones per modum unius habentur, et unicam administrationem unumque convivium constituunt. *S. Alph., n.* 35.

ARTICULUS II

DE OFFICIO MINISTRI

1.° Quoad obligationem ministrandi sacramenta; 2.° quoad obligationem ea aliquando denegandi; 3.° quoad modum illa conferendi.

§ I. *De obligatione ministrandi sacramenta.*

280. Principia. — I. Curam animarum habentes tenentur sub gravi *ex justitia* sacramenta ministrare subditis suis rationabiliter petentibus. — Curam enim animarum suscipiendo ad id sese obli-

gaverunt tacito contractu inito cum subditis, a quibus sustentationem aut saltem honorem accipiunt.

Tenentur quoties subditus rite dispositus petat, et a fortiori, si urget commune praeceptum illa suscipiendi, vel si privata petentis necessitas vel *utilitas* administrationem exigit, v. gr. si petens praevideat aliquod periculum vel in tentatione versetur, et gratia sacramenti indigeat, vel si *devotionem* statui suo convenientem exercere, aut indulgentiam lucrari velit, etc. *Scavini.*

II. Alii curam animarum non habentes non tenentur ministrare sacramenta *ex justitia;* aliquando tamen tenentur *ex charitate*, scilicet in gravi proximi necessitate (*S. Alph.*, *n.* 58). Unde Codex: Urgente necessitate, omnes confessarii obligatione tenentur ex charitate confessiones fidelium audiendi et in mortis periculo omnes sacerdotes (*can.* 892, § 2).

281. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *Quinam censeantur animarum curam habere?*

Resp. Ii omnes, qui ex officio, seu titulo speciali jurisdictionis spiritualis aut delegationis, aliquam partem ovilis Christi pascere seu curare debent. Tales igitur sunt episcopi, parochi, quasiparochi et quicumque curam subsidiariam animarum habent ex commissione seu munere publico, ut sunt vicarii paroeciales, vicarii oeconomi, vicarii substituti, vicarii adjutores, vicarii cooperatores etc. Cfr. *can.* 216, 451, 471-478; et *Ferreres*, Instit. canonic., *nn.* 383, 730 *seq.*, 766 *seq.* Item respectu regularium praelati seu superiores proprii. *S. Alph.*, *n.* 58.

Quaer. 2.° *Quaenam sacramenta in necessitate ministranda sint, etiam* cum periculo mortis, *sive ab habentibus curam animarum sive ab aliis?*

Resp. 1.° Qui curam animarum non gerunt, *certo* tenentur tantum ad ministranda sacramenta absolute necessaria ad salutem: Baptismum scilicet et Poenitentiam, vel Extremam Unctionem quando quis nullo modo confiteri queat. Ratio est, quia non tenentur nisi ex sola charitate ad subveniendum proximo in gravissimo salutis periculo. Sola autem praefata sacramenta sunt ad salutem necessaria. Ergo, etc. *Ita communissime theologi cum S. Alph.*, *n.* 58, *et lib.* 2, *n.* 27. vide *vol.* 1, *n.* 304.

Resp. 2.° Etiam curam animarum gerentes *probabilius* tenentur ad sola praefata sacramenta cum *quovis periculo* ministranda. Ratio est, quia alia sacramenta non sunt tantae necessitatis, ut quis ad illa conferenda cum gravi discrimine vitae teneatur. Ita *S. Alph.*, De Eucharistia, *n.* 233, innixus declarationi *Gregorii XIII* (12 oct. 1576), et item declarationi *S. Congr. Concilii* ab eodem Pontifice approbatae. — Verumtamen qui gerunt curam animarum, tenentur vitam exponere non tantum *in extrema* sed etiam *in gravi* necessitate, dum alii ministri in *sola* necessitate *extrema* ad id obligantur. *S. Alph.*, *lib.* 2, *n.* 27; *Lacroix*, *lib.* 3, *p.* 1, *n.* 755 *et seq.*

282.—Quaer. 3.° *An teneatur quis exponere vitam ad ministranda praefata sacramenta cum probabilitate tantum successus vel necessitatis?*

Resp. Negandum videtur, quia nimis durum est exigere actum adeo heroicum ad proximum adjuvandum, *nisi spes adsit moraliter certa* sive *successus* sive *necessitatis*. Hinc non teneris exponere certo vitam ad aliquem baptizandum vel absolvendum, si probabiliter perire debes antequam id adimplere possis, vel probabiliter praesumas, illum esse baptizatum, aut non versari in statu peccati mortalis aut etiam posse facile sibi subvenire per actum contritionis perfectae. *Collet*, Decal., *c.* 1, et *S. Alph.*, *lib.* 2, *n.* 27.

283. **Resolves**: — 1.° Peccant graviter habentes curam animarum, non tantum si sine ratione ministerium suum denegent, sed etiam si se morosos et difficiles saepe praebeant; quia sic fideles a sacramentis deterrent, et res eodem recidit ac si sacramenta denegarent.

2.° Mortale tamen non est, uni vel alteri, aut eidem semel vel iterum, citra necessitatem petenti, sacramentum Poenitentiae vel Eucharistiae denegare; quia damnum facile reparari potest, nec subditus ideo graviter invitus censetur.

3.° Si subditi irrationabiliter petant, nullum est peccatum. Hinc non tenetur parochus quotidie cum scrupuloso vel devotulis tempus terere, quum tam frequens confessio istis non expediat, nec ipsi jus strictum ad absolutionem tam frequentem habeant.

4.° Si parochus idoneos habeat vicarios, non tenebitur adeo rigorose confessiones subditorum excipere; debet tamen fidelibus ipsum nominatim requirentibus satisfacere, nisi aut impeditus sit, aut poenitentes libenter alium confessarium sint adituri.

5.° Peccant graviter, generatim loquendo, curam gerentes animarum, qui subditorum confessiones excipere nolunt nisi paucis diebus intra mensem determinatis; quia in causa sunt cur fideles in statu peccati diu remaneant, et a sacramentis suscipiendis arceantur. Vide *S. Alph.*, *n.* 58, *et alibi passim.*

Vide plura, ubi de singulis sacramentis; et recole dicta de officio parochorum, *n.* 135 *et seq.*

§ II. *De obligatione denegandi sacramenta indignis petentibus.*

284. **Principium generale.** — Minister tenetu · sub gravi, *per se loquendo*, sacramenta indignis denegare: – quia lex naturalis obligat dispensatorem ad bona Domini fideliter et juxta ejus voluntatem dispensanda; porro voluntas certa Christi est, ut sacramenta indignis non conferantur, juxta illud Matthaei, vii, 6: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.*

285. **Regulae speciales.** — *Regula* I. Peccatori *publico*, sive occulte sive publice petenti, denegandum est sacramentum; quia nulla ratio adest, cur regulae generali exceptio fiat; imo grave scandalum fidelium ex sacramentorum concessione sequeretur. *S. Thom.*, *p.* 3, *q.* 80, *art.* 6; *S. Alph.*, *n.* 44.

Regula II. Peccatori *occulto*, *occulte* petenti, pariter negandum est sacramentum; quia reverentia erga sacramentum et charitas proximi in his adjunctis hoc postulant. *S. Thom.*, *p.* 3, *q.* 80, *art.* 6; *S. Alph.*, *n.* 50; *Salmant.*, etc.

Regula III. Peccatori *vere occulto, publice* petenti, non est denegandum sacramentum. Ratio deducitur ex incommodis quae sequerentur ex sacramenti denegatione; orirentur enim scandala et perturbationes in Ecclesia, et praesertim fideles in suspicionem adducti, ne a sacramentis prohiberentur, ab ipsis recederent. *Ita omnes cum S. Thom.*, *p.* 3, *q.* 80, *art.* 6; *S. Alph.*, *ibid.*

Confirmatur ex *Rituali romano*, *de Euch.*, ubi haec leguntur: «Occultos peccatores, si occulte petant et eos non emendatos agnoverit (minister), repellat; non autem si publice petant, et sine scandalo illos praeterire nequeat». Vide infra, *n.* 416, III.

286. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *Quandonam censeatur peccator* PUBLICUS *seu* NOTORIUS; vel OCCULTUS *aut* OCCULTE *petens sacramentum?*

Resp. **1.°** Peccator *publicus* ille dicitur, cujus crimen vel pessima vita communiter cognoscitur. Quod si infamia ejus nondum venerit in communem notitiam, ita tamen cognoscatur ut celari amplius non possit, dicitur peccator *notorius;* si vero absit periculum ne improbitas nota fiat, peccator *occultus* nuncupatur. Aliquando *notorium* sumitur pro eo quod est *omnino publicum.* Cfr. *can.* 2197.

Resp. 2.° Peccator *occulte petens* dicitur ille, qui reperitur solus cum ministro, vel paucis aliis quorum merito nulla habeatur ratio, ut sunt pueruli, etc. Secus publice petere censetur.

QUAER. 2.° *An sit negandum sacramentum indigno publice petenti, cujus crimen est notorium quidem, sed nondum publicum?*

Resp. Neg., juxta sententiam probabiliorem, quia non potest dici adhuc peccator publicus; insuper variis incommodis obnoxia esset denegatio. Imo probabilius non esset denegandum sacramentum, etiamsi plerique ex praesentibus crimen noverint, quandoquidem non est simpliciter publicum. *S. Alph.*, *n.* 45.

287. — QUAER. 3.° *An denegandum sit sacramentum peccatori, quando crimen ejus non est publicum ubi petit, publicum tamen est alibi?*

Resp. Neg., saltem *probabilius;* quia ex una parte ministrando ei sacramentum non adest aliorum scandalum, et ex altera parte, si denegaretur, ea nascerentur incommoda atque damna, quae ex denegatione peccatori occulto facta proveniunt. *S. Alph.*, *n.* 46, *et alii*

communius. — Secus vero dicendum, si notitia illius criminis facile sit in eum locum perventura. *S. Alph., ibid.*

QUAER. **4.°** *An liceat simulare administrationem sacramenti, ne indigno conferatur?*

Resp. Duplicem simulationem distinguunt theologi, aliam *formalem*, qua minister directe intendit decipere; aliam vero *materialem*, qua quis non intendit directe decipere, sed ex alio motivo ad simulandum inducitur, v. gr. si gravi metu cogatur, etc.

Dico: Numquam licet, ne *materialiter* quidem, sacramentum simulare SIMULATIONE PROPRIE DICTA. Ratio est, quia omnis simulatio *proprie dicta* est injuria et irreverentia gravis in Christum, cui illudit minister abutendo rebus sacris ab ipso institutis. — Constat etiam ex propositione 29.ª ab Innoc. XI damnata, quae sic jacet: *Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi.* In hac autem damnatione reprobatur etiam simulatio materialis, quum de ea specialiter in hac propositione agatur. — Constat iterum ex auctoritate Innocentii III, c. *de homine*, 7, *de celebrat. Missae*, ubi dicitur quod ille, qui fraudulenter praesumpserit simulare se consecrare, gravius peccat quam si celebraret in mortali, quia Deo videtur illudere. — V. **Casus**, *n.* 178.

288. — QUAER. 5.° *In quo praecise consistat simulatio sacramenti?*

Resp. Non conveniunt theologi. *Probabilius* juxta communem sententiam *simulatio proprie dicta* consistit *a*) in appositione ficta (i. e. sine intentione) verae formae ad veram materiam; aut *b*) in ficta verae formae prolatione: seu tunc solum videtur adesse simulatio quando ponitur *ficte* illud, quod *essentialiter* pertinet ad rem quae simulatur, ita ut proximus necessario decipiatur. *Mazotta*, De ministro, *in fine.* — Simulatio vero *improprie dicta* tunc habetur cum materiae vel formae aliud substituitur, quod earum speciem referat, v. gr. si super poenitentem indispositum orationem recites loco absolutionis. *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 694.

289. **Hinc resolves:** — 1.° *Gravissime* peccaret sacerdos, qui in Missa pronuntiaret verba consecratoria super panem et vinum, intentionem consecrandi excludens. Neque bona fide excusari possunt, qui crassa ignorantia laborantes, et in mortali celebrantes, consecrationem simulant, ne sacrilegii rei evadant, etiamsi verba consecrationis omnino omittant.

2.° *Graviter* peccaret confessarius qui verba absolutionis proferret sine animo absolvendi, etiamsi id ageret ad se facilius expediendum a poenitente *indisposito* et absolutionem instanter petente, aut etiam per gravissimas minas exigente. — Dicunt plures, posse confessarium in hoc casu dicere: Ego te non absolvo... pronuntiando τὸ *non* ita demisse, ut non audiatur a poenitente. Non improbabile hoc judicat *S. Alph.*, *n.* 59; sed confessarius alias

voces aut preces potius quam absolutionis formam tunc facile pronuntiare posset; ceterum casus iste fore chimaericus esse videtur.

3.° Non simulat autem sacramentum Poenitentiae confessarius, qui recitat preces super poenitentem indispositum, ne adstantes advertant illum sine absolutione dimitti; constat enim apud omnes, quod poenitentes aliquando cum sola benedictione dimittuntur, et subinde sine intentione confitendi aut confessionem perficiendi ad sacrum tribunal accedunt. *S. Alph., n. 59, et alii communiter.*

4.° *Graviter* peccat sacerdos, qui hostiam non consecratam pro consecrata porrigit etiam *scienti et consentienti*, ut evenit quandoque miseris sacerdotibus cum complice, qui famae servandae gratia ad sacram mensam accedit. Ratio est, quia sic hostia non consecrata exponitur adorationi tum adstantium, tum ipsiusmet etiam *scienter* recipientis cum reverentia externa, quae idololatriam externam et materialem, et proinde quid intrinsece malum constituit. *S. Alph., n. 61.*

Posset tamen aliquando ex gravi causa convenire cum poenitente ut ei hostiam consecratam prorrigat, dicendo: *Corpus*, etc., ita tamen ut illam sacerdos non det. *Ibid.*

5.° Tamen juxta communem sententiam non peccant saltem graviter, qui metu gravi coacti matrimonium inire simulant. Ratio est, quia quum desit voluntarius consensus, juxta sententiam nunc certam quae tenet sponsos esse hujus sacramenti ministros, deest materia et forma, et proinde non est proprie dicta simulatio sacramenti, sed tantum simulatio contractus. Aliunde error sufficienter adverti posset ex circumstantiis, et sic deceptio necessario non adesset. — **Casus**, *n. 179 seq.*

§ III. *De modo sacramenta conferendi.*

290. — I. Omnia Sacramenta Novae Legis, a Christo Domino Nostro instituta, sunt praecipua sanctificationis ac salutis media, ideoque adhibenda est summa diligentia et reverentia ad illa opportune riteque administranda ac suscipienda (*can. 731, § 1*).

II. In sacramentis conficiendis, administrandis ac suscipiendis accurate servari debent ritus et caeremoniae quae in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praecipiuntur (*can. 733, § 1*).

III. Tum ministri tum suscipientes ritum suum sequi debent, salvo praescripto can. 851, § 2, 866 (*Ibid., § 2*).

291. Quaesita. — Quaer. 1.° *Utrum de praecepto sit usus Ritualis romani in administratione sacramentorum?*

Resp. Affirm. Non semel enim declaravit S. Rit. Congr.: *Illos solos libros adhibendos et in illis tantum benedictionibus, quae Ri-*

tuali romano sunt conformes, nec alios adhibendos esse, dummodo non constet ab hac S. Congr. fuisse aprobatos. S. R. C., 7 aprilis 1832, et 23 maji 1835: *D. auth., nn.* 2689, *ad* 4, *et* 2725, *ad* 9. Cfr. etiam S. R. C., 10 jan. 1852, et 16 febr. 1886: *D. auth., n.* 2993, *ad* 4, et *n.* 3654.

Summopere itaque cavendum est, ne adhibeantur formulae benedictionum, quas non constet a S. Rit. Congr. approbatas fuisse.

292. — QUAER. 2.° *Quaenam vestes sacrae requirantur ad sacramentorum administrationem?*

Resp. Secluso casu urgentis necessitatis, *stola* et *superpelliceum* generatim requiruntur. — Dicitur *generatim superpelliceum;* nam utcumque possit multis in locis usus vigere contrarius: *Rochettum non est vestis sacra adhibenda in administratione sacramentorum, ac proinde ad ea administranda necessario superpelliceo utendum.* — Sic S. R. C., in citato decr. 10 jan. 1852, *in Cenomanensi,* ad 5.

Rochettum est minus amplum, angustasque habet manicas ad manus usque pertingentes; superpelliceum vero amplum esse debet, manicasque habere breviores et amplas. Cfr. *Mach-Ferreres, n.* 458, *nota; Coppin-Stimart, n.* 243.

Stola autem deferri non debet nisi in sacramentorum et sacramentalium confectione, et in actu praedicationis ubi viget consuetudo, necnon in quibusdam aliis functionibus, prout in Rituali romano praescribitur.

Plura circa modum administrandi sacramenta, ubi de singulis in particulari agetur.

QUAER. 3.° *An minister sacramentorum aliquid exigere aut petere possit in administratione sacramentorum?*

Resp. Nihil exigere aut petere potest quavis de causa vel occasione, neque directe neque indirecte, praeter oblationes ab Ecclesia probatas.

Imo si agatur *de pauperibus,* neque has oblationes *exigere* potest (*can.* 736; 463, § 4, 1507); potest tamen accipere libere et sponte datas.

CAPUT IV

DE SUBJECTO SACRAMENTORUM

293. — *Subjectum sacramenti* dicitur ille, qui sacramentum suscipit, et est capax effectus sacramenti.

Subjectum sacramentorum est solus homo *viator;* quia ut ex S. Scriptura et traditione patet, pro solis hominibus viatori

bus sacramenta instituta sunt. Non omnes tamen homines sunt omnium sacramentorum capaces. Nam nec mulieres sacramentum Ordinis, nec pueri, ratione nondum utentes, suscipere possunt sacramenta Poenitentiae et Extremae Unctionis.

Ratio *a priori* cur solus homo viator sit capax sacramentorum, est voluntas Christi Domini institutoris sacramentorum. Ratio autem convenientiae est, quia juxta ordinem praesentis providentiae, solus homo viator est capax primae gratiae, vel augmenti gratiae; ejusmodi autem non sunt beati vel animae in purgatorio detentae, quibus jam determinata est mensura gloriae respondens gratiae, quam in vita mortali habuerunt. Multo autem minus capaces sunt gratiae damnati, utpote a Deo jam in aeternum separati. His positis, agendum de requisitis tum ad validam, tum ad licitam sacramentorum receptionem.

ARTICULUS I

DE REQUISITIS AD VALIDAM SACRAMENTORUM RECEPTIONEM

294. Principia. — I. Ad sacramenta valide suscipienda nulla requiritur *probitas*, nec proprie *fides* in subjecto, si Poenitentiae sacramentum excipias.—Constat ex praxi Ecclesiae, quae numquam permisit iterum baptizari aut ordinari haereticos et improbos homines rite baptizatos et ordinatos. Constat etiam, quoad fidem, ex definitione expressa *Conc. Trid.*, *sess.* 7, *can.* 13, de Baptismo.

II. In *infantibus* aut *perpetuo amentibus* nulla requiritur dispositio nec intentio, ut valide recipiant sacramenta, quorum sunt capaces, videlicet Baptismum, Confirmationem, Ordinem et Eucharistiam, quae olim ipsis ministrabatur. — Constat ex principio I, praxi Ecclesiae, et sententia communi, etc.

III. Ad cetera sacramenta valide suscipienda praeexigitur *susceptio Baptismi;* proinde homo non baptizatus nullatenus est capax aliorum sacramentorum. — Ratio est, quia cetera sacramenta sunt instituta pro sola Ecclesia; porro per solum Baptismum homines fiunt membra Ecclesiae. Ergo... etc. Sic definivit *Eugenius IV in decreto pro armenis.* Unde in Codice Baptismus appellatur sacramentorum janua et fundamentum (*can.* 737, § 1).

295. **Quaesita.** — QUAER. **1.º** *Quaenam intentio requiratur in iis qui usum rationis sint assecuti?*

Resp. Pro *plerisque* sacramentis sufficit intentio *habitualis*, etiam quandoque confusa tantum, seu *implicita*, spectata cujusque sacramenti natura; quia collatio sacramentorum est quaedam donatio et beneficium, ad quod acceptandum sufficit habitualis intentio. Secus vero dicendum est de conferente sacramentum; quia, quum agere debeat modo humano, necesse est ut intentionem saltem virtualem habeat.

QUAER. 2.° *An requiratur attentio in subjecto adulto, ut sacramentum valide suscipiat?*

Resp. Neg. prorsus. Sufficit enim *intentio*, ut jam explicatum est, etiam in sacramentis quae requirunt intentionem virtualem; ratio, quia actus humanus non procedit ab *attentione*, sed a voluntate seu ab *intentione*.—Praeterea pleraque sacramenta, ut dictum est, ne virtualem quidem intentionem requirunt; ergo *a fortiori* attentionem ex parte subjecti non requirunt. Insuper non requiritur attentio in ministro ad conficiendum sacramentum, ut constat ex dictis supra, *n.* 267; ergo *a fortiori* non requiritur in subjecto. *Sporer, n.* 157.

Hinc frustra scrupulis aliquando poenitentes ex eo anguntur quod distractiones passi fuerint dum absolvebantur, vel quod absoluti fuerint, quin ad id animadverterint.

296. — QUAER. 3.° *Quaenam intentio requiratur in adultis pro singulis sacramentis suscipiendis?*

Resp. **1.°** Ad Baptismum valide recipiendum in adultis requiritur intentio saltem *habitualis*, quae fuerit antea *expressa*, et numquam retractata. — Aliqui tamen dicunt sufficere voluntatem Baptismi habitualem *implicitam*, qualis esset in eo, qui haberet voluntatem peragendi omnia ad salutem necessaria. Et hoc probabile habet *Lacroix, lib.* 6, *p.* 1, *n.* 288, *cum aliis.* Vide *S. Alph., nn.* 81, 82. Verum huic sententiae adversari videntur aliqua responsa S. Off., v. gr. 27 jan. 1892, 30 mart. 1898. (Collect. S. C. de P. F., *nn.* 1780, 1993, ed. 2.ª).

2.° Ad Confirmationem sufficit voluntas *habitualis*, etiam *implicita*, vel, ut dicit *S. Alph., interpretativa.* Sic conferri potest etiam sensibus destituto. Nihilominus hoc, extra casum moribundi, a praxi Ecclesiae alienum est. *S. Alph., n.* 18, etc., *item n.* 82. Cfr. tamen infra, *n.* 361, *q.* 3.°

3.° Ad Poenitentiam requiritur intentio vel *actualis*, vel saltem *virtualis;* nec proinde intentio habitualis sufficit. *S. Alph., n.* 82.

4.° Ad Extremam Unctionem sufficit intentio *habitualis* vel IMPLICITA, seu *interpretativa*, ut dicunt communiter theologi, et constat ex *Rituali romano*, ubi de ea dicitur: *Hoc sacramentum est praebendum sensibus destitutis, qui ante illud petierunt, seu verisimiliter petiissent. S. Alph., ibid.*

5.° Ad Ordinem certo non sufficit in adulto intentio *interpretativa*, quia sine voluntate explicita nullus adultus potest gravissimam obligationem status clericalis subire. Sufficere tamen videtur intentio *habitualis.* In praxi autem requiri debet intentio *actualis*, vel saltem *virtualis. S. Alph., n.* 82.

6.° Ad Matrimonium requiritur intentio saltem *virtualis*, quia Matrimonium perficitur contractu, ad quem deliberatio et plena voluntas necessaria est. *S. Alph., ibid.*

ARTICULUS II

DE REQUISITIS AD LICITAM SACRAMENTORUM RECEPTIONEM

297. **Principia.**—I. Ad *sacramenta vivorum* licite et fructuose recipienda, praeter intentionem ea suscipiendi, praerequiritur status gratiae.—Haec enim ex primaria sua institutione a Christo sunt ordinata, non ad conferendam primam gratiam, sed ejus augmentum, quum primam gratiam jam in subjecto supponant. Hinc graviter peccant, qui scienter sacramenta vivorum in statu peccati mortalis suscipiunt; et gravius quidem ac illi, qui indigne ministrant aut conficiunt. *S. Alph.*, *n.* 86.—Status autem gratiae per confessionem procurandus est, si ad Eucharistiam accedendum sit; vel saltem per contritionem perfectam, si agatur de aliis sacramentis, ut supra de ministro dictum est. Satius vero est, quantum fieri potest, etiam aliorum sacramentorum receptioni confessionem semper praemittere.

II. Ad *sacramenta mortuorum* ab adultis licite recipienda requiruntur actus saltem impliciti *fidei et spei*, juxta dicta Apostoli, Hebr., XI, 6: *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, et inquirentibus se remunerator sit.* Requiritur insuper *actus doloris* de peccatis, quia nulla datur venia peccatorum sine retractatione aut dolore de peccatis commissis. Haec autem in sacramento Poenitentiae etiam ad validitatem necessaria sunt, quia ad dispositionem poenitentis pertinent. *Trid.*, *sess.* 14, De Poenit., 4. — Sufficit autem attritio, ut suo loco dicetur. *S. Alph.*, *n.* 86. Cfr. infra, *n.* 546, *q.* 4.°

298. Quaesita. — QUAER. 1.° *An sacramenta valide sed illicite, aut cum obice, suscepta, remoto obice reviviscant, seu gratias sibi proprias producant?*

Resp. Affirm., saltem pro plerisque sacramentis. Ratio est, quia per accidens tantum fit ut effectus proprios non producant, nempe propter obicem; et proinde effectus illi remanent quidem suspensi, manente obice; hoc tamen remoto, animae applicari debent. Hoc pro sacramentis characterem imprimentibus uti certum admittitur. Idem *probabiliter* dicendum est etiam de sacramentis Extremae Unctionis ac Matrimonii, quae durante eodem morbo, aut eodem conjugio iterari nequeunt (*S. Alph.*, *nn.* 6, 87). Imo plures cum *Suárez*, *Lugo*, etc., extendunt reviviscentiam omnibus sacramentis praeter Eucharistiam. Cfr. *Giné*, De Bapt., *pag.* 118 *seq.* —*Cajetanus*, *Petrus Soto* et *Arriaga* idem admittunt etiam de Eucharistia.

QUAER. 2.° *Qualis dispositio requiratur in subjecto, ut sacramentum informe reviviscat?*

Resp. Statuitur communiter haec regula generalis: requiritur ea dispositio quae deerat, et cujus absentia causavit obicem effectui sacramenti, seu *debet praecise poni id quod necessario in susceptione sacramenti requirebatur.* Unde *per se* sufficit attritio pro reviviscentia Baptismi, Poenitentiae et Extremae Unctionis. Requiritur autem contritio perfecta, vel attritio cum confessione pro ceteris sacramentis, scilicet pro Confirmatione, Ordine et Matrimonio. Ita *S. Thom.*, *p.* 3, *q.* 69, *art.* 10 (pro Bapt.); *Lugo, d.* 9, *n.* 50 *et seq.; Lacroix, n.* 207. — Hoc tamen videtur intelligendum *per se;* per accidens vero videtur posse sufficere attritio; dummodo bona fide quis hujusmodi sacramenta, sed sine contritione nec attritione susceperit, et aliunde nullum aliud grave peccatum postea commiserit. Ratio, quia talis attritio esset *per accidens* sufficiens dispositio ad sacramentum suscipiendum fructuose, juxta nostram sententiam, quae admittit sacramenta vivorum posse per accidens producere primam gratiam. — Si quis post aliquod sacramentum informe susceptum tam vivorum quam mortuorum, peccatum aliquod grave admittit, sacramentum non reviviscit, nisi accedat contritio perfecta, vel attritio cum sacramento Poenitentiae. Sacramentum enim non delet peccatum post se comissum. Cfr. *Giné*, De Bapt., *pag.* 116, *inst.* 1.° *et* 2.°

299. — Quaer. **3.°** *An sufficiat attritio, ut Baptismus informis reviviscat, si suscipiens alia peccata gravia post Baptismum commiserit?*

Resp. Neg., propter rationem nunc allatam, et praeterea quia peccata commissa post Baptismum sunt materia necessaria sacramenti Poenitentiae, et proinde remitti non possunt nisi per illud sacramentum, vel per contritionem perfectam cum voto sacramenti Poenitentiae in ea incluso. *Lugo, d.* 9, *n.* 55; *Lacroix, n.* 207.—In hoc casu contritio aut Poenitentia *in eodem signo* cum Baptismo causarent gratiam tamquam duae causae partiales ab *invicem dependentes*, et causarent unam gratiam totalem, quae, quatenus esset a Baptismo, directe tantum remitteret peccatum originale et alia peccata Baptismi susceptionem praecedentia; quatenus a Poenitentia, directe tantum remitteret peccata Baptismum subsequentia. Obex Baptismi tollitur in casu *per positionem alterius medii*, v. gr. contritionis, *ut proxime expediti* (medii) *ad causandam gratiam.* Unde in *hoc signo*, tum Baptismus tum contritio sunt proxime expediti ad causandam gratiam, et *in sequenti, simul* eamdem causant. Tollere obicem, nihil est nisi tollere indispositionem. Cfr. *Giné*, De Bapt., *pag.* 117.

N. B. Ad reviviscentiam Baptismi, in illo qui eum cum fictione formali seu culpabili suscepit, requiritur contritio vel attritio cum sacramento Poenitentiae, quin sufficiat sola attritio. Ratio, quia hoc peccatum *ut consummatum*, est natura posterius Bapti-

smo, nam impedit ejus operationem, prius autem natura est exsistere Baptismum quam ejus operationem; sed peccata posteriora Baptismo non remittuntur sine sacramento Poenitentiae in re, vel in *voto* incluso in contritione. Ergo... Cfr. *Giné*, De Bapt., *pag.* 118.

QUAER. 4.° *An liceat petere sacramentum a ministro indigno?*

Resp. **1.°** Non licet sine causa, quia sic absque ratione induceretur minister indignus ad graviter (vel saltem leviter si de *administranda* Eucharistia agatur) peccandum. Hoc autem per se illicitum est, quia charitas exigit, ut impediamus peccatum proximi quod facile impedire possimus. *S. Alph.*, *n.* 89, *et alii communiter.*

Resp. 2.° Licet autem, si sacramentum non possit facile peti ab alio sacerdote, nec possit facile differri ejus susceptio; nemo enim cum magno incommodo tenetur e jure suo cedere ad liberum peccatum alterius impediendum. Tunc sacramentum petens permittit simpliciter peccatum, sed peccati causa non est. *S. Alph.*, *ibid.* — Causa autem sufficiens foret, v. gr. praeceptum paschale implendum, vel si quis secus diu in statu peccati mortalis remanere, aut communione privari deberet, etc.

QUAER. 5.° *An liceat petere sacramentum a ministro excommunicato vel haeretico?*

Resp. Si minister sit excommunicatus *vitandus*, non licet nisi in extrema necessitate; si vero sit *toleratus*, licebit etiam sine gravi causa; quia Conc. Constant. absolute concessit fidelibus, ut cum toleratis communicare possint. *S. Alph.*, *n.* 88. — Vide dicenda in *tractatu de censuris.*

FINIS TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE

TRACTATUS

De Baptismo

Agendum: 1.° de Baptismi natura, proprietatibus et necessitate; 2.° de materia et forma; 3.° de ministro; 4.° de subjecto et solemnitatibus accessoriis.

CAPUT I

DE NATURA, PROPRIETATIBUS ET NECESSITATE BAPTISMI

300. — Vox *Baptismus* aut *Baptisma* idem significat ac immersio et lavatio; unde Baptismus dicitur etiam *lavacrum*, quia peccata abstergit.

Baptismus definitur: *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.* Sic *Catech. romanus;* vel: Est primum Novae Legis sacramentum, maximeque necessarium ad spiritualem hominis regenerationem, a Christo institutum.

A Baptismo aquae, qui vocatur *fluminis*, distinguitur Baptismus *flaminis*, et *sanguinis*, quibus suppleri potest Baptismus *proprie* dictus, si hic sit impossibilis. — Prior est ardens desiderium recipiendi Baptismum aquae cum plena conversione ad Deum, nempe cum contritione aut charitate perfecta. Sufficit desiderium *implicitum*, seu prompta voluntas faciendi ea omnia quae a Deo praecipiantur. — Posterior est effusio sanguinis, seu mors tolerata pro fide, aut pro alia virtute christiana. Sed solus Baptismus aquae proprie *Baptismus in re* vocatur, ipseque solus imprimit characterem, redditque subjectum capax aliorum sacramentorum. Baptismus flaminis et sanguinis *Baptismi in voto* dicuntur.

301. — Effectus Baptismi tres numerantur potissimi, nempe: 1.us remissio peccati originalis et peccatorum actualium, si quae sint, per gratiae sanctificantis infusionem; 2.us remissio totalis poenae aeternae et temporalis peccatis debitae (qui effectus quoad poenam temporalem non semper plene producitur a Baptismo *fla-*

minis); 3.us impressio characteris, quo baptizatus signatur filius Dei, et coheres Christi, et redditur incapax Baptismi denuo suscipiendi. Constat quoad 1.um ex *Trid.*, *sess.* 5, in decreto de peccato originali; quoad 2.um ex *Trid.*, *ibid.*, et ex *Concil. Florent.*, in decreto *pro armenis;* quoad 3.um ex *Concil. Florent.*, *ibid.*, et ex *Trid.*, *sess.* 7, de Baptismo.

Baptismus igitur est velut *janua Ecclesiae*, reliquorum sacramentorum (*can.* 737, § 1) et regni caelorum. Hinc si quis non fuerit valide baptizatus, nullum aliud sacramentum valide recipere potest.

302. — Baptismus aquae in re vel in voto ex divina institutione est *omnino necessarius* ad salutem necessitate medii. Constat ex verbis Christi, Joann., III, 5: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* — Et ex *Trid.*, *sess.* 7, *can.* 5, de Baptismo: *Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit.*

Unde in canone 737, § 1, statuitur :«Baptismus, sacramentorum janua ac fundamentum, omnibus in re vel saltem in voto necessarius ad salutem, valide non confertur, nisi per ablutionem aquae verae et naturalis cum praescripta verborum forma.»

Baptismus appellatur *solemnis*, quando confertur servatis omnibus ritibus et caeremoniis quae in ritualibus libris praecipiuntur; secus, non *solemnis* sed *privatus* (*Ibid.*, § 2).

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA BAPTISMI

ARTICULUS I

DE MATERIA TUM REMOTA TUM PROXIMA BAPTISMI

§ I. *De materia remota Baptismi.*

303. **Principia.** — I. Materia *valida* Baptismi est sola aqua vera, et naturalis, seu elementaris, apta ab abluendum. — Est de fide. — Constat 1.° ex verbis Christi, Joann., III, 5: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, etc. — Constat 2.° ex conciliis, praesertim ex *Concil. Florent.*, in decreto *pro armenis*, et ex *Trid.*, *sess.* 7, *can.* 2, de Baptismo: *Si quis dixerit, aquam veram et naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideo verba illa Domini nostri Jesu*

Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, *ad metaphoram aliquam detorserit anathema sit;* item ex canone 737 nuper citato.

II. Materia *licita* Baptismi est sola aqua benedicta seu consecrata, et chrismate immixta juxta ritum Ecclesiae, *saltem pro Baptismo solemni* (*can.* 757, § 1).

III. In *periculo mortis*, si non possit haberi materia certo valida, debet adhiberi dubia sub hac conditione: *Si haec materia sit sufficiens...* Tunc autem sufficit etiam tenuis probabilitas de valore materiae, quia in necessitate proximo succurrendum est meliori, quo fieri possit, modo. Si vero sic baptizatus supervixerit, habita copia materiae certo validae, iterum baptizari debet sub hac conditione: *Si non es baptizatus, ego te baptizo*, etc. — *Communis.*

304. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quid si aqua benedicta in Baptismo defectura videatur?*

Resp. Tunc alia non benedicta addatur, sed in minori quantitate, idque pluries fieri potest (*can.* 757, § 2). Vide supra, *n.* 255, *q.* 4.°

Quaer. 2.° *Quid si corrupta fuerit, aut effluxerit, aut omnino quovis modo defecerit?*

Resp. Tunc parochus in fontem, bene mundatum ac nitidum, recentem aquam infundere debet ac proprio ritu in suis liturgicis libris praescripto benedicere (*Ibid.*, § 3).

Quaer. 3.° *An in Baptismo privato adhibenda etiam sit aqua ad hoc benedicta?*

Resp. Affirm., sed tantum in casu quo minister sit sacerdos vel diaconus, et eam facile et absque mora haberi possit. Cfr. *can.* 759, § 1.

305. Resolves: — 1.° Certo peccat graviter peccato sacrilegii, qui absque gravi necessitate utitur aqua impura, turbida, aut faeculenta, licet haec materia sit valida. *S. Alph.*, *n.* 102, etc. Unde, si aqua fontis baptismalis sit foetida et corrupta, praeferenda est aqua naturalis (S. Off., 17 apr. 1839), si tempus non suppetat novam benedicendi.

2.° Ob periculum morbi *valide* et *licite* adhibetur aqua permixta bichloruro mercurio (*sublimado corrosivo*) in proportione $^1/_{1000}$; *illicite* vero extra tale periculum (S. Off., 21 aug. 1901).

3.° Materia *valida* est: *a*) aqua fontium, puteorum, fluminis, maris, stagnorum, paludum, lacuum, cisternarum; *b*) aqua resoluta ex glacie, nive vel grandine, quia servat eamdem substantiam, licet accidentaliter immutata sit quoad colorem, saporem aut odorem; *c*) aqua sulphurea, vel mineralis, aqua collecta ex vapore, rore, vel effluens tempore nimboso ex pariete, foliis, etc.; *d*) aqua turbida, mixta cum alia substantia, modo aqua sit materia vere et certe praedominans, ita ut, juxta usum aut aestimationem hominum,

adhuc aqua dici possit; *e*) aqua per artem chimicam effecta. *S. Alph.*, *n.* 103; *Elbel*, *n.* 8, *et alii communiter.*

4.° Materia *invalida* est: *a*) lac, sanguis, lacrymae, sudor, saliva, sputum, urina; *b*) vinum, oleum, cervisia, jus densum ex adipe, etc.; *c*) lutum, atramentum; *d*) nix, glacies, pruina et alia similia nondum resoluta, quia in hoc statu non sunt aqua naturalis; sed cum facile aliquantulum resolvantur, in necessitate adhiberi possent sub conditione.

5.° Materia *dubia* est: *a*) jusculum valde tenue, lixivium, cervisia tenuis, aqua ex sale soluto (*ita communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 103); *b*) humor fluens e vite, aliisque plantis. *S. Alph.*, *n.* 104.

§ II. *De materia proxima Baptismi.*

306. — Materia *proxima* Baptismi est *ablutio*, quae tribus modis *valide* fieri potest, scilicet aut per *infusionem*, aut per *immersionem*, aut per *aspersionem.*

Ad *licitam* vero administrationem primus vel secundus modus, aut mixtus ex utroque, qui magis sit in usu, retineri *debet*, juxta probatos diversarum Ecclesiarum rituales libros (*can.* 758).—Constat ex verbis formae, et perpetua praxi Ecclesiae, necnon ex Paulo, Ephes., v. 26: *Mundans lavacro aquae in verbo vitae.*

307. — Ad *licitam* Baptismi administrationem ablutio fieri debet **simul ac verba formae proferuntur**, prout praescribitur in Rituali (1). Ad *validam* Baptismi susceptionem videtur sufficere unio moralis, quae habetur si ablutio fiat immediate ante aut immediate post prolationem verborum formae. Cfr. folium S. C. de Sacram., 17 nov. 1916 (*Acta*, VIII, *pag.* 478; *Suárez*, *disp.* 2, *sect.* 2; *Lugo*, Resp. mor., *lib.* 1, *dub.* 33; *Laymann.*, *lib.* 5, *tr.* 1, *c.* 4, *n.* 3; *Salm.*, *tr.* 2, *c.* 3, *n.* 14; *S. Alph.*, *lib.* 6, *n.* 9, cum communi). — Bene notat *S. Alphonsus*, l. c., juxta Rituale semper ablutionem faciendam esse post prolationem verborum *Ego te baptizo* (i. e. ego te *abluo*) (2).

Sunt tamen gravissimi auctores antiqui qui docent, unionem inter formam et ablutionem debere esse *physicam* ad *validitatem*, quin sufficiat unio illa *moralis*. Ita *Cajetanus*, Opusc., *t.* 1, *tr.* 26, ad 2; *Scotus*, In 4 Sent., *dist.* 6, *q.* 3, *n.* 4; *Toletus*, *lib.* 2, *c.* 19. Imo S. Officium in Instructione missa ad Vic. Apost. Abisiniae, 2 Maji

---

(1) *Tit.* II, *c.* 2, *n.* 19: «*N.* Ego te baptizo in nomine Patris ✠, *fundat primo*, et Filii ✠, *fundat secundo*, et Spiritus ✠ Sancti, *fundat tertio.*»

(2) Idem accidebat dum Baptismus conferebatur per immersionem. «Baptizo te in nomine patris. *et mergit semel.* et filii. *et mergit iterum.* et spiritus sancti. *et mergit tertio.*» Ita in Cod. Ms. 10 Dertusano, saeculi XI. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 47, *pag.* 383 *seq.*

1885, tenet Baptismum fore nullum aut saltem valde dubium in casu.

Ipse *S. Alph.*, l. c., docet nullum futurum Baptismum, si inter prolationem verborum et ablutionem intercederet mora unius *Pater noster.*

Quare si unio non sit physica, practice Baptismus iterum sub conditione esset repetendus. *Lehmkuhl*, Casus, *vol.* 2, *n.* 14; *Marc*, *n.* 1402. Vide **Casus**, *n.* 142.

308. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *An valeat Baptismus, si aqua tantum tangat vestes aut crines baptizandi?*

Resp. 1.° Si aqua tangat tantum vestes, *certo* invalidus est Baptismus; quia sic nemo dixerit hominem ablui; 2.° *probabilius* autem validus est, si aqua crines tangat. Sed in praxi tutior pars sequenda est. *S. Alph.*, *n.* 107, *q.* 3. — Hinc si baptizandus sit capillatus, vel digitis sinistrae manus caesariem ejus discriminet sacerdos, dum dextera aquam infundit, vel in fronte eum baptizet. *Scavini.*

Quaer. 2.° *An valeat Baptismus collatus in alia parte, quam in capite?*

Resp. Affirm., probabilius, praesertim si Baptismus in parte aliqua principaliori conferatur, v. gr. in pectore, scapulis, etc... Attamen si necessitas ad id compulerit, postea, si fieri possit, iterandus sub conditione Baptismus foret. *S. Alph.*, *ibid.*, *q.* 4.

309. — Quaer. **3.°** *An una vel altera gutta aquae ad baptizandum sufficiat?*

Resp. Neg., probabilius, praesertim *si aqua non fluat*, quia nequit dici ablutio, quae ad Baptismum omnino requiritur. *Ita communiter.* Attamen videtur esse materia dubia, quae in casu necessitatis foret adhibenda. *S. Alph.*, *n.* 107, *q.* 6; *Elbel*, *n.* 16. Dicunt autem communiter, materiam tunc esse certam, si baptizans motu digiti madefacti partem corporis ablueret; sed de pueris sic baptizatis «per modum unctionis in fronte cum pollice in aqua baptismali madefacto» decrevit S. Off. (14 dec. 1898) «curandum ut iterum baptizentur... sub conditione». *S. Alph.*, *ibid.*; *Il Monitore*, *vol.* 10, *p.* 2, *pag.* 243.

Quaer. 4.° *An trina ablutio ad Baptismum requiratur?*

Resp. 1.° Certo non requiritur ad *validitatem;* unica enim sufficit, ut quis censeatur vere ablutus. *Ita omnes* cum *S. Thoma*, *p.* 3, *q.* 66 *art.* 8.

Resp. 2.° Requiritur autem ad *liceitatem*, et quidem sub gravi, ubi praescribitur haec trina aquae effusio, ut in *Rituali romano.* Haec tamen de Baptismo *solemni* intelligenda videntur.

ARTICULUS II

DE FORMA BAPTISMI

310. — Forma Baptismi est: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.*—Sic definivit *Conc. Trid.* juxta illud Matth., XXVIII, 19: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Apud graecos autem dicitur: *Baptizetur servus Christi in nomine Patris*, etc. Vel: *Baptizatur servus Christi*, etc. Haec forma est valida ex instructione *Eugenii IV ad armenos;* sed in sola Ecclesia graeca licita est.

Plures theologi, inter quos *S. Alphonsus*, censent, veniale esse omissionem vocis *Amen* in fine formae Baptismi, quae tamen vox non reperitur in Rituali romano. Quaeritur ergo utrum adhibenda sit vel omittenda? Resp. S. Rit. C.: *Strictim in casu servetur Rituale romanum* (9 junii 1854, *Cochinchinae*).

Multipliciter haec forma vitiari potest, sive accidentaliter, sive substantialiter, ut supra dictum est in trac. de sacramentis in genere, *n.* 198.

Omissio verbi *ego* non pertinet ad essentiam formae, nec excederet peccatum veniale. *S. Alph., n.* 111. — Idem dicendum videtur, saltem *probabilius*, de omissione conjunctionis *et;* quod est *certum* (S. C. C., 12 sept. 1801), si semel tantum omittatur, et ante tertiam personam praeponatur. Item etiam *probabilius* de verbo *in*, licet plures graves theologi contradicant. Cetera autem verba omnino ad validitatem requiruntur.

311. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An valida sit forma Baptismi, si dicatur: Ego te baptizo in nomine* sanctissimae Trinitatis, *vel in nomine* Christi?

Resp. ad 1.um *Neg.*, saltem *probabilius*, quia in tali forma non sat distincte exprimuntur singulae personae sanctae Trinitatis; siquidem vox *Trinitas* tantum *confuse* et *implicite* personas significat: Christus autem voluit ut *distincte* exprimerentur, prout patet ex Matth., *c. ultimo. Ita communiter. S. Alph., n.* 111.

Resp. ad 2.um *Neg.*, saltem *a fortiori*, quia nullatenus exprimitur Trinitas per τὸ *in nomine Christi.—Ita omnes*, saltem nunc post *S. Thomam*, 3 *p., q.* 66, *art.* 6, et constat ex jure can. in c. *Si re vera*, 30, de consecrat., *dist.* 4; *S. Alph., n.* 112.

QUAER. 2.° *An valeat Baptismus, si formae consuetae addatur* et in nomine beatae Mariae Virginis?

Resp. Distinguendum est: *Non valet*, si quis hoc faciens intendat Baptismum conferre in nomine beatae Virginis, tribuendo scilicet talibus nominibus veram efficaciam in Baptismi valorem. — Secus vero, si id faciat ex importuna devotione. *S. Alph., n.* 111.

CAPUT III

DE MINISTRO BAPTISMI

312. — Minister Baptismi alius est *ordinarius*, et alius *extraordinarius*. Iterum minister extraordinarius est duplex, nempe minister *solemnitatis et necessitatis*.

Principia. — I. Minister *ordinarius* Baptismi *solemnis* est *sacerdos;* sed ejus collatio reservatur *parocho* vel alii sacerdoti de ejusdem parochi vel Ordinarii loci licentia, quae in casu necessitatis legitime praesumitur (*can.* 738, § 1).

II. *Extraordinarius* Baptismi *solemnis* minister est *diaconus;* qui tamen sua potestate ne utatur sine loci Ordinarii vel parochi licentia, justa de causa concedenda, quae, ubi necessitas urgeat, legitime praesumitur (*can.* 741).

III. Quilibet homo ratione utens, sive vir, sive mulier, sive catholicus, sive haereticus, sive fidelis, sive infidelis, potest semper *valide* baptizare; *licite* autem poterit etiam baptizare urgente necessitate, absque solemnitate, servata debita materia, forma et intentione. Quatenus vero fieri potest, in hoc casu adhiberi debent duo testes vel saltem unus, quibus Baptismi collatio probari possit (*can.* 742, § 1).

IV. In *alieno territorio* nemini licet, absque debita licentia, Baptismum *solemnem* ne suis quidem subditis conferre (*can.* 739).

313. **Resolves**:—1.° Peccant parentes qui sine licentia Ordinarii vel parochi, alteri deferunt prolem baptizandam: violant enim jus parochi. *S. Alph., n.* 114.

2.° Peregrini, si facile et absque mora fieri potest, a parocho *proprio* (et in proprio ipsius territorio) solemniter baptizari debent; secus eos quilibet parochus in suo territorio solemniter potest baptizare (*can.* 738, § 2).

3.° Certum est posse omnes recipere Baptismum et alia sacramenta a parocho loci, ubi jam quasi domicilium contraxerunt. *S. Alph., n.* 115.

4.° Extraneus autem baptizari potest de licentia sive expressa sive rationabiliter praesumpta proprii sacerdotis. *S. Alph., n.* 115.

5.° Possunt religiosi baptizare in casu necessitatis, vel de eadem parochi et proprii Superioris licentia, quum nulla lege hoc prohibeatur. *S. Alph., ibid.*

6.° Parochus curare debet ut fideles rectum baptizandi mo-

dum pro casu necessitatis probe ediscant, praesertim obstetrices, chirurgi et medici (*can.* 743), ne forte se exponant periculo nulliter ministrandi Baptismum in casibus urgentioribus et privandi infantem aeterna felicitate.

314. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *In locis ubi paroeciae aut quasi-paroeciae nondum sunt constitutae, cuinam sacerdoti competit, praeter Ordinarium, jus solemniter baptizandi?*

Resp. Attendendum est ad statuta peculiaria et receptam consuetudinem (*can.* 740).

QUAER. 2.° *Quis ordo servandus sit inter ministros Baptismi?*

Resp. Si adsit sacerdos, diacono praeferatur, diaconus subdiacono, clericus laico et vir feminae, nisi pudoris gratia deceat feminam potius quam virum baptizare, vel nisi femina noverit melius formam et modum baptizandi (*can.* 742, § 2). Vide etiam Rit. rom., *tit.* 2, *c.* 1. *n.* 17; *S. Alph., n.* 117; C. P. **Amer. lat.**, *n.* 489; C. **Manil.**, *n.* 573.

QUAER. 3.° *An peccet* mortaliter *laicus, qui in necessitate, praesente sacerdote, baptizat?*

Resp. Affirm., cum sententia communi. Ratio est, quia vere tunc usurpat jus sacerdotis, cui ex potestate Ordinis commissum est munus baptizandi. Ideo etiam sacerdos ipse graviter peccat, si laico administrationem cedat. *S. Alph., ibid.*

315. — QUAER. 4.° *An peccet* graviter *laicus baptizans coram diacono?*

Resp. Neg., in praxi. Etenim controvertitur, et utraque sententia est plus minus aeque probabilis. I.ª SENTENTIA, *probabilis*, affirmat; quia diaconus vi ordinationis ad baptizandum deputatur, licet ex praxi actuali Ecclesiae solemniter baptizare non possit, nisi gravi de causa et cum parochi licentia.

II.ª SENTENTIA, pariter *probabilis*, negat, quia diaconus baptizans in casu necessitatis sine commissione non baptizat ex officio, sed eodem modo ac clericus inferior vel laicus. *S. Alph., ibidem*, dicit utramque sententiam probabilem esse.

QUAER. 5.° *An parentibus liceat proprios filios baptizare?*

Resp. Neg., nisi adsit mortis periculum, et nullus alius reperiatur qui baptizare possit (*can.* 742, § 3).

QUAER. 6.° *An aliquis possit licite aut saltem valide baptizare se ipsum, v. gr. si catechumenus reperiatur in articulo mortis, et nullus sit qui eum baptizare possit?*

Resp. Neg. ad utrumque, juxta Innocentium III (*Decretal., lib.* 3, *tit.* 42, *c.* 4). Ratio est, quia inter baptizantem et baptizatum debet esse distinctio, sicut ex verbis Domini colligitur evidenter dicentis Apostolis: «Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.» Ad hoc significandum ipse Christus non a se ipso sed a Joanne voluit baptizari. Praeterea sicut in carnali ge-

neratione alius est qui generat et alius qui gignitur, ita etiam in hac spirituali regeneratione, de qua ait Christus: *Oportet vos nasci denuo. Decretal.*, l. c. (1).

CAPUT IV

DE SUBJECTO BAPTISMI

316. *Subjectum* capax Baptismi est omnis et solus homo viator, nondum baptizatus (*can.* 745, § 1).

§ I. *De Baptismo parvulorum.*

317. — Parvulorum seu infantium nomine, dum agitur de Baptismo, veniunt qui *nondum rationis usum adepti sunt*, eisdemque accensentur amentes ab infantia, in quavis aetate constituti (*Ibid.*, § 2, 1.°).

318. **Resolves**: — 1.° Valide baptizantur infantes, item perpetuo amentes et furiosi, qui numquam usi sunt ratione, et proinde censentur ejusdem conditionis ac infantes (*can.* 754, § 1). Ratio est, quia sunt subjectum capax, utpote homines viatores, et in ipsis nulla specialis dispositio requiritur. Vide *nn.* 294, 296.

2.° Si dubium sit an infans vivat, baptizandus est sub conditione. Hinc recte censent generatim theologi, omnes fetus abortivos semper esse baptizandos sub conditione *si vivant* (S. Off., 5 apr. 1713), maxime cum hodie vigeat opinio communiter a peritis recepta, fetum ab initio conceptionis anima informari.

3.° Valide is baptizatur, quem minister putat esse alium; imo licet sit femina, quam putet esse masculum: quia praesentem et non alium baptizare intendit.

4.° *Valide* plures simul baptizantur hac forma: *Ego vos baptizo*, modo simul abluantur; sed verba formae plurali numero, ad plures simul baptizandos, numquam adhiberi *licet* nisi in mortis periculo, et ubi tempus non patiatur singulos separatim baptizari.

319. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *An filii infidelium, etiam invitis parentibus, licite possint baptizari?*

Resp. 1.° *Affirm.*, cum infans in eo versatur vitae discrimine, ut prudenter praevideatur moriturus antequam usum rationis attingat (*can.* 750, § 1).

---

(1) Cfr. etiam S. C. de Sacram., 17 nov. 1916 (*Acta*, VIII, *pag.* 478 *seq.*); *S. Thom.*, 3 *p.*, *q.* 66, *a.* 5, ad 4, et *q.* 82, *a.* 4, ad 2; *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 47, *p.* 383 *seq.*

Resp. 2.° *Affirm.*, etiam extra mortis periculum, dummodo catholicae ejus educationi cautum sit: 1.° Si parentes vel tutores, aut saltem unus eorum (1), consentiant; 2.° si parentes, id est pater, mater, avus, avia, vel tutores desint, aut jus in eum amiserint, vel illud exercere nullo pacto queant (*Ibid.*, § 2, 1.°, 2.°).

Satis est igitur si consentiat mater, etsi contradicente patre et viceversa, dummodo cautum sit catholicae educationi prolis.

Resp. 3.° *Neg.*, in ceteris casibus, v. gr. si uterque parens reluctetur, et filii mansuri sint in potestate parentum; ratio est perversionis periculum. Constat ex decreto S. Congregationis S. Officii 1703. Et pro hebraeis in particulari constat ex constitutione *Julii III*, qui imposuit delinquentibus suspensionem et poenam mille ducatorum, teste *Pignatelli*, *tom.* 4, Consult. 192; *S. Alph.*, *n.* 132 (1).

Etiam consentientibus parentibus infidelibus, eorum infantes non sunt baptizandi: *a*) si offerantur baptizandi ob superstitionem; *b*) si manere debeant in potestate parentum, et adsit grave perversionis periculum (S. Off., 13 febr. 1867: *Coll. P. F.*, *n.* 1302). Possunt vero baptizari (etiam insciis parentibus), non modo in *articulo*, sed etiam in *periculo* mortis, maxime quando non subest spes eos amplius revisendi, praesertim si prudenter timeatur eos morituros ante aetatem discretionis; quod si prudenter dubitetur an attigerint statum discretionis, instruendi sunt meliori modo quo fieri possit; secus baptizentur sub conditione. S. Off., 18 jul. 1892. Cfr. etiam C. P. **Amer. lat.**, *n.* 493; C. **Manil.**, *n.* 577.

Quaer. 2.° *An filii haereticorum baptizandi sint?*

Resp. Quamvis Ecclesia jus habeat Baptismum conferendi omnibus Baptizatorum filiis, in Baptismo tamen infantium *duorum haereticorum* aut *schismaticorum*, ac *duorum catholicorum* qui in *apostasiam*, *haeresim*, *schisma* prolapsi sint, *generatim* servari debent in praxi normae constitutae pro baptismo filiorum infidelium (*can.* 751).

Quaer. 3.° *An Baptismus aliquando repeti possit vel debeat?*

Resp. Potest et debet repeti sub conditione, quoties de ejusdem valore adest aliquod dubium non spernendum; secus iterari non potest sine peccato gravi, quia conatus ministrandi sacramentum subjecto incapaci sacrilegium est. — Recole dicta supra, *n.* 266.

320. — Quaer. 4.° *An infantes expositi et inventi sint baptizandi?*

Resp. Affirm., et *sub conditione*, si, re diligenter investigata, de eorum Baptismo non constet (*can.* 749).

---

(1) La Audiencia de Burgos declaró que no es constitutivo de delito el bautizar a un niño contra la voluntad de su padre, queriéndolo la madre. *L. Peláez*, El Derecho español, § 41, *pág.* 294.

Quaer. 5.° *An sint rebaptizandi infantes sive ab obstetricibus, sive a laicis baptizati?*

Resp. Neg., nisi adsit probabilis suspicio erroris in collato Baptismo. Ita communissima et vera sententia, inquit *S. Alph.*, *n.* 136, ubi decisionem *S. Congr.* commemorat.

Quaer. 6.° *An baptizati ab haereticis rebaptizari debeant?*

Resp. Neg., si certo constet rite fuisse baptizatos, cum sit de fide *ex Trid.*, validum esse Baptismum collatum ab haereticis, quando omnia requisita ad sacramentum adhibentur. Sed quia dubitari potest de materia, forma et intentione talium ministrorum, qui hoc sacramentum absolute necessarium non judicant, merito putant communiter theologi, pueros omnes baptizatos a ministris protestantibus esse *sub conditione* rebaptizandos. *S. Alph.*, *n.* 137.

321. — Quaer. 7.° *An et quatenus infans in utero matris baptizari possit?*

Resp. 1.° Nemo in utero matris clausus baptizetur, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit (*can.* 746, § 1).

Resp. 2.° Instante periculo mortis: *a*) si infans caput emiserit, baptizari debet in capite; nec postea, si vivus evaserit, erit iterum sub conditione baptizandus; *b*) si aliud membrum emiserit, in illo, si periculum immineat, baptizari debet sub conditione; et postea, si natus vixerit (aut de hoc dubitetur), iterum debet baptizari sub conditione (*Ibid.*, § 2, 3).

Quaer. 8.° *Quid si infans in utero clausus nullum membrum emiserit?*

Resp. Probabilius validum erit Baptisma si corpus infantis aqua attingatur, adhibito, si opus est, aliquo instrumento. Et si postea nascatur, iterum sub conditione rebaptizari debet (*Ibid.*, § 5), ut patet ex dictis in quaesito praecedenti, *resp.* 2.°, *b*).

Aliqui dubitarunt de valore hujus Baptismi, quia non potest *renasci* qui natus non est. Cfr. *Eschbach*, Disp. physiol. theol., *d.* 3, *p.* 2, *c.* 3, *n.* 4.

322. — Quaer. 9.° *An ad validitatem requiratur ut discindatur secundina?*

Resp. Affirm., ut sic aqua instrumento adhibito ipsum fetus aut infantis corpus attingere possit.

«Sententiam eorum qui existimant, infantem etiam involutum in *secundina*, seu velamento, valide, licet tantum probabilius, baptizari posse, equidem ex iis, quae scientia physiologiae nos docet, rejicere debeo. Velamentum enim illud, si totum atque integrum spectetur, nullo modo est pars infantis. Constat velamentum usque ad partum ex tribus membranis, quae clare inter se discerni, sed et separari possunt. Duae inferiores membranae, *amnion* et *chorion*, eatenus partes corporis infantis dici possunt, quatenus ex ipso ovo

nascuntur. Externa autem membrana, quae *decidua* vocatur, ex membrana pituitaria uteri proficiscitur, ideoque *certe* ad matrem pertinet, neque ulla ratione pars infantis haberi potest.» *Capellmann*, Medicina pastoralis, *pag.* 103.

«Hinc patet invalidum esse baptisma super hanc secundinam (*deciduam*) collatum. Sed praematura secundinae destructio, et quae inde sequitur liquoris effusio, fieri non possunt quin magna pericula saluti et felici partui matris oriantur. Ideo consentiunt medici... secundinam non esse discindendam saltem ante *quintum mensem* praegnationis completum, nisi certum foret fetum vivere ejusque vitam minui.» *Génicot*, 2, *n.* 143. Instante partu, infantulus ipse mox membranas rumpit. «Ulterius tunc temporis feminae organa consueto distenta ita sunt, ut vel aqua cavo manus imposita, vel spongia aqua plena, vel etiam parvo cochleari obstetrices infantem non difficulter baptizare valeant: eo vel magis quod, consueto (86 %), capite inverso iste ex utero egrediatur.» *Eschbach*, l. c., *pag.* 329.

N. B. 1.° «Inter miracula, quae in opificio hominis celebranda sunt, hanc uteri aperitionem recenseri debere Galenus affirmabat, eam praesertim ob causam quod uterus, qui post exceptam ad conformationem prolis materiam tantopere occluditur, ut ejus orificium ne aciem quidem acus prae constrictione admitteret, tamen cum fetus maturuit, et in lucem fundendus sit, idemmet uteri osculum ita dehiscat, ut fetui per illud exitus pateat.» *Eschbach*, *pag.* 328.

2.° «Haec autem tantum valent de partu post sextum saltem mensem imminente. Minorem fetum in utero attingere ut baptizetur, in hominis potestate non videtur esse, tum quia corpusculum infantis, sat explicata membra nondum habet, tum quia prioribus praegnationis mensibus stricte obtinet aphorisma Hippocraticum: «Quae in utero gerunt, harum os uteri clausum est.» *Eschbach*, l. c., *pag.* 329.

323. — Quaer. 10. *An et quomodo* **monstra** *baptizari debeant?*

Resp. Affirm. Hinc Codex: «Monstra et ostenta semper baptizentur saltem sub conditione; in dubio autem unusne an plures sint homines, unus absolute baptizetur, ceteri sub conditione» (*can.* 748).

A) Omnes ergo fetus a muliere editi, quamvis ob deformitatem *monstra* videantur, baptizandi sunt: *absolute*, si certo vivant; *conditionate*, si de vita dubitetur, imo quamvis aliqua mortis indicia prae se ferant: dificillimum enim est, praesertim paucis post conceptionem diebus, certo cognoscere num jam fetus vitam amiserit. Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 503; C. **Manil.**, *n.* 588. Ratio est, quia quidquid vivum a muliere editur, homo est; et contraria opinio inter fabulas est amandanda; quum hodie pro certo habeatur

nihil procreari ex nefando congressu sive viri cum bestia, sive bestiae cum muliere (1).

Imo et ipsas *molas* expedit, ait *Eschbach* (l. c., *n.* 1) «dissecare et inspicere, quum non semel in eis infantulos inventos fuisse experientia testetur». Molae sunt ova fecundata, in quibus, eo quod *secundinae* et fetus inaequaliter nutriantur, hic plerumque extinguitur et absorbetur, illae vero immaniter excrescunt. Quibusdam signis dignosci *mola* videtur, si nempe appareat «caro informis, nigris venis et sanguineis intexta, ad aspectum scabra, ad tactum dura vel etiam vario colore infecta». In fetu autem vero, internus homunculus, vel membranam abrumpit et seipsum prodit, vel latet communiter, membrana circumdatus subalbi coloris, similis intestinis, figura ovali, quae digito tacta mollescit et cedit. Ita *Florentinius*, De hominibus dubiis seu de fetibus abortivis baptizandis, *disp.* 2, *sect.* 7, *nn.* 8, 10 (Venetis, 1760, *pag.* 121).

In hoc casu Baptismus videtur per immersionem conferendus hoc pacto: ovum sub aqua demergatur, ibique digitis disrumpatur membrana, simulque pronuntietur forma conditionata: *Si vivis*, etc.; atque statim fetus ex aqua extrahatur. *Capellmann*, Med. past., *pag.* 112, *nota; Lehmk.*, 2, *n.* 74; *Génicot*, 2, *n.* 141, *nota*. Vide *nn.* 321, 322 et 344.

B) Praeterea ex Rituali romano: «Illud de quo dubium est, unane, an plures sint personae, non baptizetur, donec id discernatur: discerni autem potest, si habeat unum vel plura capita, unum vel plura pectora; tunc enim totidem erunt corda et animae, hominesque distincti; et eo casu singuli seorsim sunt baptizandi, unicuique dicendo: *Ego te baptizo*, etc. Si vero periculum mortis immineat, tempusque non suppetat ut singuli separatim baptizentur, poterit minister, singulorum capitibus aquam infundens, omnes simul baptizare dicendo: *Ego vos baptizo in nomine*, etc... Quando vero non est certum, in monstruo esse duas personas, ut quia duo capita et duo pectora non habet bene distincta; tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea alter, hoc modo: *Si non es baptizatus, ego te baptizo*, etc.» — Notat *Dr. Blanc*, in ephem. *El Criterio Católico en las ciencias médicas*, *ann.* 2, *pag.* 70 *seq.*, contingere aliquando ut monstrum habens unicum caput, v. gr. cum duplici facie, cum triplici oculo, etc., duplex tamen cerebrum habeat; ideoque procedendum est eodem modo ac si duo capita haberet, for-

(1) *C. Prov. Caesaraug.*, *tit.* 2, *c.* 2, V; *Antonelli*, Medicina past., *vol.* 2, *n.* 400; *Eschbach*, l. c., *d.* 3, *p.* 2, *cap.* 3, *a.* 2, *n.* 2; *Debreyne*, Embriología, *l.* 2, § 3, *pag.* 157; *Noldin*, De Sacram., *n.* 69, *Capellmann*, Medic. past., *pag.* 108; *Aertnys*, *l.* 6, *n.* 45, *nota; Massana*, Cuestionario médico-teológico, etc., *pag.* 392; *Surbled*, La morale, etc., *vol.* 2, *pag.* 71; *Génicot*, *vol.* 2, *n.* 142; *Tanquerey*, *vol.* 1, append. ad tract. de Matr., *n.* 65; *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 254, *n.* 81; *Depeder*, *p.* 2, *n.* 346; *D'Annibale*, 1, *n.* 28, *nota* 10; 3, *n.* 274, *nota* 38; *Alberti*, Theolog., *p.* 1, *n.* 7.

mam proferendo in plurali et aquam super omnes capitis partes simul infundendo.

Quaer. 11. *An sint baptizandi fetus acardiaci, qui scilicet carent corde et cerebro atque solo trunco cum pedibus consistunt?*

Resp. Affirm., etsi *sub conditione.* Ratio est, quia *probabiliter* donantur anima rationali. Etenim hujusmodi fetus animantur ab ipsa conceptione anima rationali, ut communis hodie sententia docet, et eamdem videntur postea retinere, quamvis processu gestationis organa nobiliora atrophia consumpta sint, aut non potuerint recte explicari. Quod vero extra uterum matris statim aut certissime perire debeant etiam quoad vitam vegetativam, hoc nullo modo probat hanc vitam, dum fetus ea donantur, non procedere ab anima ipsa rationali quae fetum ab initio informabat, ut forma trunci, pedum, etc., probat. Ergo possunt etiam extra uterum matris baptizari (sub conditione) nisi certissime constet in ipsis omnem vitam, etiam vegetativam cessasse (1).

324.— Quaer. 12. *An graviter peccent parentes, qui Baptismum* ad mensem *differunt, in gratiam patrini adventuri, vel familiae congregandae solemnitatisve preparandae?*

Resp. Affirm., idque clare erui videtur ex can. 770, ubi praecipitur: «Infantes quamprimum baptizentur; et parochi ac concionatores frequenter fideles de hac gravi eorum obligatione commoneant.» Cfr. etiam *S. Alph., n.* 118; *Salmant.*, et alios. Imo etiam dilatio ultra hebdomadam videtur gravis, nam legitur in Instr. S. C. Consist. de Visit. ad Limina, *n.* 118: Utrum parentes solliciti generatim sint, ut recens nati *saltem intra hebdomadam* Baptismo abluantur: an sint qui nimium differant, aut forte negligant, vel prohibeant Baptismum ministrari (*Acta,* II, *pag.* 30). Praeterea quum Leo XIII in Epist. ad Episc. anglonen. et tursien., 13 aug. 1899, de consuetudine «S. Baptismatis in *hebdomadas*, in menses, imo in annos pueris differendi», dicat «nil sane hac mala consuetudine iniquius, nil ecclesiasticis sanctionibus magis contrarium:

---

(1) De acardiacis haec habet *Antonelli*, l. c., *vol.* 2, *n.* 401: «Res difficilior est cum agitur de *acardiacis.* Monstrum acardiacum semper editur cum alio fetu bene evoluto, ejusdem sexus; uterque ortum ducit ex *uno* ovo et commune habet corion; in partu primus editur fetus bene evolutus et postea, etiam plures post horas, acardiacus. Hic, cum non habeat relationem cum utero, per funiculum umbilicarem nutritur sanguine alterius fetus, ac ideo ejus exsistentia pendet omnino ab altero gemino. Quum vero acardiacus in lucem edatur semper post fetum bene evolutum, liquet semper edi jam mortuum. Etiam cum acardiacus habet cor, quod raro accidit, hoc organum est semper atrophicum et non potest proprias functiones explere. Hac ratione acardiacus non debet baptizari. Edito vero fetu bene evoluto, cum nosci nequeat an acardiacus, qui adhuc intus manet, habeat rudimentum cordis, quod per aliquot minuta *aliqualem* saltem vitam servare possit, putamus bene esse illum baptizare baptismo uterino, sub conditione «si vivis» etc.»

utpote quae non solum tot animarum aeternam salutem, inexcusabili temeritate, in manifestum periculum infert; sed eas insuper, intra id temporis, certo fraudat ineffabilibus gratiae sanctificantis charismatibus, quae per regenerationis lavacrum infunduntur; resque aliquoties eousque deducere potest, ut, quod proprio tempore omissum fuit, numquam amplius in posterum sit faciendum». «Non possumus quin tam detestabilem usum, in Deum simul impium ac in homines, ubicumque infeliciter invaluerit, ex animo improbemus et execremur.» Cfr. Append. ad C. P. **Amer. lat.**, *n.* 128, VIII.

Hac de re sic loquuntur C. P. **Amer. lat.**, *n.* 491, et C. **Manil.**, *n.* 574: «Curandum est ut infantes quam citius baptizentur; unde improbamus incuriam parentum qui *absque* **gravi** *causa*, *triduum* et praesertim ultra *octiduum*, filiorum, quamvis minime infirmorum, Baptismum differunt: et volumus, ut de hac re parochi et concionatores frequenter commoneant fideles.» Cfr. etiam Conc. Prov. *Valent.*, *p.* 2, *tit.* 1, *cap.* 1, *n.* 2; *Syn. Aurien.*, Const. 49; et *Matriten.*, *l.* 2, *tit.* 1, *c.* 1.

325. — Quaer. 13. *Quid faciendum, praesertim in locis missionum, quum deest sacerdos vel est eum adeundi difficultas?*

Resp. Tunc (nisi forte sacerdos intra octo dies adfuturus speretur) Baptismus a catechistis aliisve probatis laicis illico est administrandus infantibus, bona licet valetudine utentibus, supplente dein presbytero, quum adventaverit, Baptismi caeremonias; hominum quippe vita, infantium praesertim, continuis est obnoxia periculis.

Synodus *Sutchuensis* mandavit ut Baptismus in casu non differatur ultra octo dies ab infantis nativitate, idque probavit S. C. de P. F., 11 sept. 1841 (Collect., *n.* 939, ed. 2.ª). Cfr. etiam S. C. de P. F., 21 jan. 1788; 16 jan. et 11 febr. 1804 (Collect., *nn.* 593, 674, 675, ed. 2.ª; *Append.* ad Conc. Plen. **Amer. lat.**, *n.* 128, IV).

326. Scholion. — *De Baptismo conferendo fetibus ac infantibus, qui probabiliter adhuc vivunt, quamvis vulgo recenter mortui credantur.*

Infantes recenter nati, necnon *omnes* fetus abortivi *a*) si aliquod vel levissimum vitae signum praebeant, absolute baptizandi sunt; *b*) si vero nullum omnino vitae indicium in eis appareat, baptizandi sunt *sub conditione:* si vivis, etc., *nisi jam clare appareant putrefacti* (*C. Caesaraug.*, *tit.* 2, *c.* 2, V; *Syn. Aurien.*, Const. 52; *Matriten.*, *l.* 2, *tit.* 1, *c.* 1). Unde noster Codex in can. 747: «Curandum ut omnes fetus abortivi, quovis tempore editi, si certo vivant, baptizatur absolute; si dubie, sub conditione (S. C. S. Off., 5 apr. 1713). — Ratio est, quia hujusmodi fetus et infantes frequenter eduntur in statu asphyxiae ac mortis apparentis, ita ut nullum omnino in eis vitae vestigium deprehendatur, et tamen intus vi-

vunt, ut constat ex eo quod saepius, post plures horas diesque integros ex quo mortui a peritissimis medicis censebantur (imo et aliqui postquam jam sepulti fuerant), vitam adhibitis opportunis fomentis, prodiderint. (Plura ejusmodi exempla ex clarissimis medicis collecta vide apud *Ferreres*, in opusc. *La muerte real* y *la muerte aparente*, etc., *nn.* 21-33).—Unde nullum in talibus infantibus manifestum mortis signum admittendum est praeter ipsam putrefactionem. *Instr. Eystetten.*, *n.* 85. Nec omittendum est in hujusmodi casibus facile confundi posse prima putrefactionis indicia cum aliis symptomatibus. *Dr. Goggia,* apud ephem. *Cosmos*, *vol.* 44, *pag.* 145.

Hinc inferes: 1.° Medicum teneri sub gravi ad adhibendam necessariam curam, ut hujusmodi infantes, qui mortui nasci videntur nec tamen sunt putrefacti, in vitam, si fieri possit, revocentur.

2.° Medicum vel alios, qui parturienti vel aborienti assistunt, teneri sub gravi ad baptizandum infantes vel fetus, qui mortui videntur, si tamen putrefacti non sint.

3.° Parochum teneri ad instruendos fideles, maxime conjugatos, de obligatione baptizandi fetus abortivos etiam paucorum dierum (cfr. *n.* 323) aliosque infantes, quamvis aspectum plene cadavericum praeseferant, dummodo putrefacti nondum sint. Ita etiam *Conc. Prov. Vallisol.*, *p.* 3, *tit.* 2, *n.* 6.

Vide hanc quaestionem latius expositam a *P. Ferreres*, l. c., *nn.* 13-39. Cfr. infra, ubi de Extrema Unctione. — Vide **Casus**, *n.* 1192 *seq.*

§ II. *De Baptismo adultorum.*

327. — Nomine adultorum, cum de Baptismo agitur, ii ommes censentur, qui *rationis usu* fruuntur (*can.* 745, § 2, 2.°).

I. Ut adultus *valide* Baptismum suscipiat requiritur ut voluntatem habeat illud suscipiendi (*can.* 752, § 1).

II. Ut *licite* baptizetur requiritur praeterea ut sit sufficienter instructus ac doleat de peccatis suis (*Ibid*).

III. Satis est ut ipse petat (*can.* 745, § 2, 2.°), etiam dissentientibus parentibus infidelibus, haereticis, aut catholicis.

IV. Adultorum Baptismus, ubi commode fieri possit, ad loci Ordinarium defferri debet, ut si voluerit, ab eo, vel ab ejus delegato solemnius conferatur (*can.* 744).

V. Ordinarius loci potest *gravi* et *rationabili* de causa indulgere ut caeremoniae praescriptae pro Baptismo *infantium* adhibeantur in Baptismo *adultorum* (*can.* 755, § 2).

328. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid requiritur ut adultus* **in periculo mortis** *baptizari possit?*

Resp. 1.° Si nequeat in praecipuis fidei mysteriis diligentius instrui, satis est, ad Baptismum conferendum, ut aliquo modo

ostendat se eisdem assentire serioque promittat se christianae religionis mandata servaturum (*can.* 752, § 2).

Resp. 2.° Quod si Baptismum ne petere quidem queat, sed vel antea vel in praesenti statu manifestaverit aliquo probabili modo intentionem illum suscipiendi, baptizandus est sub conditione; si deinde convaluerit et dubium de valore Baptismi collati permaneat, sub conditione Baptismus conferatur (*Ibid.*, § 3).

QUAER. 2.° *Quo tempore adultis Baptismus* **solemniter** *administrari possit?*

Resp. Qualibet die administrari potest; *decet* tamen adultorum Baptismum, secundum antiquissimum Ecclesiae ritum, conferri, si fieri *commode* queat, in pervigilio Paschatis et Pentecostes, praecipue in metropolitanis aut cathedralibus ecclesiis (*can.* 772).

N. B. 1.° Tam sacerdotem qui adultos baptizaturus est, quam ipsos adultos, qui sani sint, *decet* esse jejunos (*can.* 753, § 1).

2.° Nisi graves urgentesque causae obsint, adultus baptizatus statim *a*) Missae sacrificio assistere debet, *b*) et sacram communionem percipere (*Ibid.*, § 2).

329. — QUAER. 3.° *An et quomodo baptizari possint aut debeant* **amentes et furiosi** *qui lucida habent intervalla aut aliquando ratione usi sunt?*

Resp. 1.° Si dilucida habent intervalla, baptizandi sunt, si ipsi velint, dum sui compotes sunt (*can.* 754, § 2).

Resp. 2.° Si vero antequam insanirent suscipiendi Baptismi desiderium ostenderint ac vitae periculum immineat, etiamsi non sint compotes mentis, baptizari possunt et debent (*Ibid.*, § 3).

Idem dicendum est de eo qui lethargo aut phrenesi laborat, ut tantum vigilans et intelligens baptizetur, nisi periculum mortis impendeat et in eo prius apparuerit Baptismi desiderium (*Ibid.*, § 4).

CAPUT V

DE SOLEMNITATIBUS ACCESSORIIS BAPTISMI, NEMPE DE PATRINIS, CAEREMONIIS, LOCO ET ADNOTATIONE

ARTICULUS I

DE PATRINIS

330. — *Patrini* sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de sacro fonte levant, et in se ejus curam, defectu parentum, suscipiunt.

I. Nemo *solemniter* baptizari debet, nisi habeat, quatenus fieri possit, patrinum (*can.* 762, § 1).

II. Patrinus debet esse unicus, licet diversi sexus a baptizando, vel ad summum unus et una adhibeantur (*can.* 764).

III. Etiam in *Baptismo privato* patrinus, si facile haberi queat, adhiberi debet; si vero non interfuerit, adhiberi debet in supplendis caeremoniis Baptismi, sed hoc in casu nullam contrahit spiritualem cognationem (*can.* 762, § 2).

331. Quaesita.—Quaer. 1.° *An in Baptismo sub conditione collato patrinus sit adhibendus?*

Resp. Neg., et si adsit, nullam contrahit cognationem, v. gr. si dubitetur an infans vivat vel jam mortuus sit; an sit mola vel homo.

Excipe casum quo Baptismus iteratur sub conditione, tunc enim debet adesse, si fieri possit, idem patrinus qui in primo Baptismo adfuit (*can.* 763, § 1); quod si in primo nullus adfuit, vel si adfuit, jam mortuus est, aut quacumque ex causa nunc adesse non possit, aut, nonnisi cum gravi incommodo, nullus *adhiberi debet* (*Ibid.*).

Quaer. 2.° *An patrinus adhibendus sit sub gravi aut sub levi?*

Resp. In Baptismo solemni sub gravi; in privato sub levi, cum tempus et adjuncta vix patrinum quaerere patiantur. Sub gravi etiam in supplendis caeremoniis, quia tempus jam permittit exspectare.

Quaer. 3.° *An sit grave adhibere plus quam duos patrinos?*

Resp. Affirm. Laederetur enim praeceptum Ecclesiae sub gravi impositum ne multiplicentur cognationes. *S. Alph.*, *n.* 154 in fine.

Quaer. 4.° *Cur dicitur quod patrinus in Baptismo solemni adhiberi debet, quoad fieri possit?*

Resp. Quia Baptismus etiam solemnis omitti non debet, nec differri immoderate eo quod patrinus inveniri non possit, ut v. gr. in locis Missionum contingere aliquando potest.

Quaer. 5.° *Quodnam est munus patrinorum?*

Resp. Patrini perpetuo commendatos habere debent filios spirituales, diligenter curando ut vitam christianam vivant talem qualem promiserunt in Baptismo (*can.* 769). Hinc patrini obligatione tenentur curandi ut filii sui spirituales discant sufficienter catechismum (*can.* 1335). Ab omni autem obligatione solvuntur, quando prudenter praesumere possunt, quod baptizatus diligenter a parentibus instruatur. *S. Alph.*, *n.* 147.

Exinde sacerdos, collato Baptismo, monere debet patrinos de susceptis obligationibus, et insuper de contracta cognatione spirituali. — De cognatione autem ista per Baptismum contracta dicemus, ubi de impedimentis matrimonii.

332.—Quaer. 6.° *Quaenam conditiones requiruntur ut quis valide et licite sit patrinus?*

Resp. 1.° Ut quis *valide* sit patrinus requiruntur sequentes conditiones:

1.ª Ut sit *baptizatus*, habeatque usum rationis et animum gerendi munus patrini.

2.ª Ut ad nullam *pertineat* haereticam aut schismaticam *sectam*, *nec* sententia condemnatoria vel declaratoria *sit excommunicatus*, aut *infamis* infamia juris, aut exclusus ab actibus *legitimis*, nec sit clericus *depositus* vel *degradatus*.

3.ª Nec sit pater vel mater vel conjux baptizandi.

4.ª Ut sit *designatus* a baptizando aut a parentibus vel a tutoribus; aut, his deficientibus, a ministro.

5.ª Ut baptizandum, in actu Baptismi, per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis (*can.* 765).

Resp. 2.° Ut autem quis *licite* sit patrinus, oportet:

1.° *Decimum quartum* suae aetatis annum attigerit, nisi aliud justa de causa ministro videatur;

2.° Non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel *infamis* infamia juris, quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice criminosus vel infamis infamia facti;

3.° Fidei rudimenta noverit;

4.° In nulla religione sit novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis;

5.° In *sacris* ordinibus non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia (*can.* 766).

QUAER. 7.° *Quid si parochus dubitet utrum quis valide vel licite admitti possit ad munus patrini?*

Resp. Consulere debet Ordinarium (1), si tempus id permittat (*can.* 767).

N. B. 1.° Minime excludendi sunt (nisi lex specialis ita statuerit) quicumque annuam confessionem et communionem negligunt. Cfr. *Génicot, n.* 158.

2.° Nullus clericus sine Episcopi licentia... munus patrini suscipere potest, juxta C. P. **Amer. lat.**, *n.* 505; C. **Manil.**, *n.* 591.

ARTICULUS II

DE RITIBUS ET CAEREMONIIS BAPTISMI

333. — I. Baptismus conferri debet *solemniter* (*can.* 755, § 1), i. e. servatis omnibus ritibus et caeremoniis, quas probati rituales libri praescribunt (*can.* 737, § 2), nisi urgeat mortis periculum, aut

---

(1) Si parochus patrinum rejecerit, non datur contra ipsum jure **hisp.** recursus in Trib. civilibus. Cfr. *Mach-Ferreres, vol.* 2, *n.* 546; *L. Peláez*, El Derecho español, § 42, *pag.* 293.

loci Ordinarius in casu particulari dispensaverit cum haereticis qui in adulta aetate sub conditione baptizantur (*can.* 755, § 1, 759).

II. Proles ritu parentum baptizari debet (*can.* 756, § 1).

III. Mortale est omittere caeremonias omnes Baptismi, aut aliquam ex iis notabilem, quia sic violatur praeceptum grave Ecclesiae.

334. Resolves:—1.° Seclusa necessitate, mortale est baptizare sine chrismatis unctione, quia haec specialem et gravem habet significationem. *S. Alph.*, *n.* 141.

2.° Mortale est extra necessitatis casum solemniter baptizare cum aqua non consecrata, quia hujusmodi omissio in caeremoniis Baptismi valde gravis est (vide tamen dicta *n.* 303, II). *Probabiliter* etiam idem dicendum est, si agatur de Baptismo privato, ut censent *Salmant.*, *Roncaglia*, *Diana*. Quod intelligendum est si minister sit sacerdos aut diaconus. Attamen oppositam tenent sententiam, nec *improbabiliter*, *Lacroix*, *n.* 263; *Gobat*; *S. Alph.*, *n.* 102, *et in* Hom. apost., *n.* 8. Cfr. *n.* 304, *q.* 3.

3.° Mortale est sine necessitate baptizare extra ecclesiam, nisi proximum immineat mortis periculum, vel aliud magnum adsit incommodum aut habeatur privilegium. *S. Alph.*, *n.* 142.

4.° Mortale est omittere unctionem olei catechumenorum, vel alia similia; quia est materia gravis, saltem ex fine Ecclesiae, sicut commixtio aquae cum vino in sancto Eucharistiae sacramento. *S. Alph.*, *n.* 141.

5.° *a*) In mortis periculo Baptismum *privatim* conferre licet; et, si conferatur a ministro qui nec sacerdos sit nec diaconus, ea tantum poni debent, quae sunt ad Baptismi validitatem necessaria; si a sacerdote vel diacono, servari quoque debent, si tempus adsit, caeremoniae quae Baptismum sequuntur (*can.* 759, § 1).

b) Extra mortis periculum Baptismum privatum loci Ordinarius permittere nequit, nisi agatur de haereticis qui in adulta aetate sub conditione baptizentur (*Ibid.*, § 2).

c) Caeremoniae autem quae in Baptismi collatione praetermissae quavis ratione fuerint, quamprimum suppleri debent; nisi in casu de quo in § 2 (*Ibid.*, § 3).

Unde in Baptismo domi conferendo in casu necessitatis, omnia sunt omittenda quae Baptismum praecedunt, quaeque postmodum supplenda sunt in ecclesia ad quam praesentandus est puer quum convalescit (S. R. C., 23 sept. 1820, *Decr. auth.*, *n.* 2607); possunt tamen adhiberi si minister sit sacerdos aut diaconus illae caeremoniae quae Baptismum subsequuntur. S. Off., 10 april. 1861 (Coll. P. F., *n.* 629). C. P. **Amer. lat.**, *n.* 498; C. **Manil.**, *n.* 583.

6.° In locis, ubi catholici haud raro incolunt procul ab ecclesiis vel oratoriis publicis, et translatio infantium in tenera aetate per tantam locorum distantiam magnis periculis et incommodis est

obnoxia, parochis missionariis, de consensu Ordinarii, licet Baptismum hisce infantibus, vel extra mortis periculum ministrare in privatis domibus, servato ritu Ecclesiae consueto. S. R. C., 4 febr. 1871, ad 3 (*Decr. auth.*, *n.* 3234); C. P. **Amer. lat.**, l. c.; C. **Manil.**, l. c.

7.° Ordinarius praeterea permittere potest ut ex justa et rationabili causa, etiam extra hos casus, parvulis Baptismus domi administretur servato ritu Ecclesiae consueto. S. C. de S., 23 dec. 1912 (*Acta*, IV, *pag.* 725). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 36, *pag.* 376 *seq.*; *Mach Ferreres*, *n.* 545, ed. 14.ª

335. Quaesita. — QUAER. 1.° *Si Baptismus solemniter collatus deprehendatur invalidus, an etiam caeremoniae repetendae sint?*

Resp. Cum Baptismus sub conditione iteratur, caeremoniae, si quidem in priore Baptismo omissae fuerunt, suppleantur, salvo praescripto can. 759, § 3; sin autem in priore Baptismo adhibitae sunt, repeti in altero aut omitti possunt (*can.* 760).

QUAER. 2.° *Quomodo intelligenda sit prohibitio utendi chrismate veteri, seu alterius anni?*

Resp. 1.° Rigorose sumenda est, quando chrisma novum habetur. Graviter igitur peccaret sacerdos qui, chrismate recenti posthabito, veteri uteretur. Vide *can.* 734, § 1, supra, *n.* 253.

Resp. 2.° Licet autem in Baptismo solemni uti chrismate anni praecedentis, usquedum consecratum chrisma recens acceptum fuerit. Igitur non ideo debet chrismatis et olei unctio omitti, quod olea recens benedicta haberi nondum potuerint, nec ea de causa Baptismus diferri ad aliud tempus debet, quantumvis breve. *Ita*, contra *non paucos*, S. Rit. Congr., 23 sept. 1837, *in Oriol.*; et 19 sept. 1859, *in cadurcen.* (*Decr. auth.*, *nn.* 2773 et 3092).

Benedictio autem fontis baptismalis in sabbato sancto fieri debet cum chrismate praecedentis anni, si parochus aliquem baptizare debeat et olea recentia sibi comparare non potuerit; nec debet omitti infusio chrismatis et olei usquedum aliud accipiatur. Si vero nullus est baptizandus, benedicat fontem sine sacrorum oleorum infusione, quae privatim opportuno tempore fiet. (*Ibid.*, et 31 jan. 1896: *Decr. auth.*, *n.* 3879).

336. — QUAER. 3.° *An* **interrogationes**, *quae ex rubrica Ritualis romani patrinis faciendae sunt, lingua vernacula fieri possint?*

Resp. Neg., nec licet interrumpere caeremonias Baptismi solemnis adultorum ad illas explicandas vernacula lingua. S. R. C., 21 jun. 1879, ad 2 (*n.* 3496). Licet tamen interrogationes repetere lingua vernacula, dummodo prius lingua latina fiant. S. Off., 23 aug. 1886 (Coll. P. F., *n.* 640); S. R. C., 5 martii 1904, *in Utinem.* Patrini autem recitare possunt *Pater* et *Credo* lingua vernacula, dum parochus ea recidat latino sermone, itemque responsa dicere lingua vernacula. S. R. C., 5 mart. 1904 (*Acta S. Sedis*, *vol.* 36, *pag.* 568); 30 dec. 1881, ad 10 (*n.* 3535); C. P. **Amer. lat.**, *n.* 500; C. **Manil.**, *n.* 585. Cfr. *Mach-Ferreres*, *n.* 546.

Quaer. 4.° *Quaenam nomina baptizandis imponi possunt?*

Resp. Curare debent parochi ut ei qui baptizatur, christianum imponatur nomen; quod si id consequi non poterunt, nomini a parentibus imposito addant nomen alicujus Sancti et in libro baptizatorum utrumque nomen perscribant (*can.* 761).

Quaer. 5.° *Si parentes pertineant alter ad ritum latinum, alter vero ad orientalem, filii quo ritu debent baptizari?*

Resp. Ritu patris, nisi aliud jure speciali cautum sit (*can.* 756, § 2). Quod si unus tantum sit catholicus, hujus ritu prolis baptizanda est (*Ibid.*, § 3).

I. *De loco Baptismi administrandi.*

337.—I. Baptismus *privatus*, urgente necessitate, quovis tempore et loco administrandus est (*can.* 771).

II. Proprius *Baptismi solemnis* administrandi locus est baptisterium in ecclesia vel oratorio publico (*can.* 773).

III. Jure habendi fontem baptismalem carere nequit ecclesia paroecialis, revocato ac reprobato quovis contrario statuto, privilegio vel consuetudine, salvo tamen legitimo jure cumulativo aliis ecclesiis jam quaesito (*can.* 774, § 1).

IV. De consensu Ordinarii fons baptismalis poni potest in alia ecclesia vel publico oratorio intra limites paroeciae pro fidelium commoditate (*Ibid.*, § 2).

338.—Quaer. 1.° *Quid si infans, sine gravi incommodo aut periculo, transferri non possit ad ecclesiam in qua sit fons baptismalis?*

Resp. Tunc Baptismus solemnis a parocho conferri potest et debet in proxima ecclesia aut oratorio publico intra paroeciae fines, licet haec baptismali fonte careant (*can.* 775).

Quaer. 2.° *An Baptismus solemnis conferri possit in domibus privatis?*

Resp. Neg. nisi hisce in adjunctis: *a*) si baptizandi sint filii aut nepotes eorum qui supremum actu tenent populorum principatum aut jus habent succedendi in thronum, id ipsis ita exposcentibus; *b*) si loci Ordinarius, pro suo prudenti arbitrio et conscientia, justa ac rationabili de causa, in casu aliquo *extraordinario*, id concendedum censuerit (*can.* 776).

N. B. In memoratis casibus Baptismus conferendus est in sacello domus aut saltem in alio decenti loco, et aqua baptismali de more benedicta (*Ibid.*).

II. *De Baptismi adnotatione et probatione.*

339. Parochi debent nomina baptizatorum, mentione facta *a*) de ministro, *b*) parentibus ac patrinis, *c*) de loco ac die collati Baptismi, in baptismali libro sedulo et sine ulla morare ferre (*can.* 777, § 1).

340. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid si Baptismus collatus fuerit ab alio quam a proprio parocho, nec parocho praesente?*

Resp. Tunc minister (etiam si laicus aut mulier sit) proprium parochum *baptizati* ratione domicilii certiorem reddere debet de collato baptismo (*can.* 778).

QUAER. 2.° *Quomodo adnotatio fieri debet cum baptizatus sit filius illegitimus?*

Resp. Tunc *a*) nomen matris est inserendum, si publice ejus maternitas constet, vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat; item *b*) nomen patris, dummodo ipse sponte sua a parocho vel scripto vel coram duobus testibus id requirat, vel ex *publico* authentico documento sit notus; *c*) in ceteris casibus inscribatur natus tamquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum (*can.* 777, § 2).

QUAER. 3.° *Quaenam requiruntur ad probationem collati Baptismatis?*

Resp. Si non fiat alteri praejudicium, satis est unus testis omni exceptione major, vel ipsius baptizati jusjurandum, si ipse in adulta aetate Baptismum receperit (*can.* 779).

APPENDIX

DE OPERATIONE CAESAREA

341.— *Operatio* seu sectio *caesarea* in hoc consistit, quod uterus matris gravidae aperiatur, ut fetus extrahatur.

§ I. *De operatione caesarea in matre jam* **mortua**.

342. Quaesita. — QUAER. 1.° *An haec operatio fieri possit et debeat in matre mortua ut fetus baptizetur et forte etiam vita ejus salvetur?*

Resp. Quod fieri *possit* et *debeat* constat ex novo Codice: Si mater praegnans mortua fuerit, fetus ab iis ad quos spectat extractus, si certo vivat, baptizetur absolute; si dubie, sub conditione (*can.* 746, § 4).

Ratio est, quia in hoc casu nullum periculum *matri* creatur, quum ex hypothesi mortua sit et de ejus morte certo constet, et aliunde salvari potest vita spiritualis et forte etiam temporalis *infantis*. Ergo ex lege charitatis omni cura et labore salus aeterna infantis *sub gravi* procuranda est, etiam invitis aut reluctantibus patre aut propinquis, qui hac in re facile graviter peccare poterunt. Cfr. etiam *S. Thom.*, *p.* 3, *q.* 68, *art.* 11, *ad* 3; Statuta S. Edmun-

di Cantuar., *c.* 13 (anni 1236), apud *Héfele*, Histoire des Conciles, *vol.* 8, *pag.* 297.

Hoc *praesertim* valet, si immineat tempus partus, quia quum fetus sit robustior, major spes illum baptizandi affulget.

Non ideo praetermittenda est operatio, si cognoscatur, matrem a brevi tempore esse gravidam; quia ex communi recentiorum sententia animatio fetus habetur in ipso conceptionis seu fecundationis instanti (1). Omitti poterit sectio *sex primis* graviditatis hebdomadis, ait *Aertnys*, *l.* 6, *n.* 42 et *n.* 297, *q.* 9, cum *Cangiamila*, l. c., *l.* 2, *c.* 11. Ratio, quia tunc fetus est difficilis inventu, et vix poterit vivus reperiri.

Vix solidam spem adesse reperiendi fetum vivum si operatio peragatur ante *quartum* praegnationis mensem tenent *Capellmann*, l. c., *pag.* 27; *Génicot*, *n.* 145, et *Noldin*, De Sacram., *n.* 68. Sed, ut bene probat *Antonelli*, *vol.* 1, *nn.* 310, 311, complurima habentur exempla a doctoribus collecta de perdurante vita fetus, *quocumque tempore praegnationis*, et etiam multas post horas a morte matris. Imo, ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus.

343.— Quaer. 2.° *Quaenam cautelae adhibendae sint in casu?*

Resp. 1.° Sedula cura adhibenda est ut regio uteri defunctae servetur calida, usquedum facta fuerit operatio; secus enim infans facilius e vita cederet, antequam baptizari potuerit.

Resp. 2.° Dum operatio caesarea in praegnante matre, *quae videtur mortua*, peragitur, duo observentur: 1.° ut praecedat diligentissima inquisitio de reali morte matris; 2.° ut operatio fiat eodem modo eisdemque cautelis, ac fieret, si mater viveret: ratio est ne mater, quae forte apparenter tantum mortua est, occidatur. Cfr. *Ferreres*, La muerte real, etc., *n.* 39, *d.*; *Capellmann*, *pag.* 28.

Si ita fiat operatio, non modo periculum matri non creabit, sed forte ei saluti esse poterit. Cfr. *Eschbach*, l. c., *pag.* 349; *Ferreres-Geniesse*, La mort réelle, etc., *pag.* 284.

344. — *Dices:* actio qua directe fetus, qui extra maternum uterum adhuc vivere non potest, ab utero matris extrahitur, vel qua illius secundinae scinduntur, est *directe occisiva* fetus et consequenter *intrinsece* mala: ideoque diximus *vol.* 1, *n.* 501, talem actionem semper esse illicitam, quamvis, ea adhibita, salva fieri possit mater, et infans baptizari; ea vero omissa, uterque certo sit perituras, et infans baptizari nequeat. Ergo non licebit nec discindere secundinam ad baptizandum fetum, ut proposuimus *n.* 323, nec caesaream operationem peragere, si cognoscatur matrem a brevi tempore esse gravidam, ut esse faciendum diximus hic.

---

(1) Vide *Embriol. sacra*, *lib.* 1, *c.* 7; *Eschbach*, l. c., *pag.* 363, 377; *Antonelli*, l. c., *n.* 312; *Debreyne*, l. c., *c.* 2, § 3, *pag.* 250; *Haine*, *vol.* 2, *pag.* 481 *seq.*; *Alberti*, Theol. past., *p.* 1, *n.* 70. Cfr. **Casus**, *vol.* 2, *n.* 757.

Resp. Dist. ant. Actio illa est directe occisiva fetus quando fetus est in utero matris viventis, *Conc.:* quando fetus est jam extra uterum, vel in utero matris mortuae, *Neg.* Ratio distinctionis est, quia quum fetus hujusmodi est involutus secundinis in utero matris viventis, est in loco et modo in quibus *unice* vivere potest, ideoque directe illis privare est illum directe et per se occidere; si vero est extra uterum, vel in utero matris mortuae, tunc discindere secundinas, vel eum ab utero extrahere, est ponere fetum in loco et modo in quibus *unice* vivere potest, ideoque tunc illae actiones non sunt directe occisivae sed directe salvificae fetus, quum fetus, mortua matre, vel jam extra matris uterum, vivere non possit nisi separatus a matre et discissis secundinis. Quod vero *ille* fetus adhuc extra maternum uterum vivere non possit, hoc est *per accidens*, sicut e contra, vivente matre, *per accidens* est fetum in utero illius moriturum.

345. — Quaer. 3.° *An parochus, aut missionarius aut alius sacerdos peragere possit aut debeat hanc operationem?*

Resp. Neg. «Haec autem fetus extractio de praegnantis defunctaeque alvo matris, quamvis patefacienda, ut diximus, ac persuadenda sit, expresse tamen cavet, prohibetque Sanctitas Sua, ne *missionarii* in casibus particularibus, se ingerant in demandanda sectione, multoque minus in ea peragenda. Sat proinde missionariis fuerit illius notitiam edidisse, curasseque, ut ejus perficiendae rationem perdiscant qui chirurgicis intendunt, laici homines, tum vero, quum casus tulerit, ejusdem praxim ipsorum oneri ac muneri reliquisse.» Coll. P. F., *n.* 573; S. Off., 15 febr. 1780, et 13 dec. 1809, ubi eadem pro quibusvis *parochis*, etiam non missionariis, statuuntur. Vide *Il Monitore, vol.* 11, *pag.* 484. Cfr. etiam C. P. **Amer. lat.**, *n.* 492; C. **Manil.**, *n.* 576.

§ II. *De operatione caesarea* **vivente** *matre.*

346. — Quaer. *An vel quando fieri possit aut debeat?*

Resp. 1.° *a) Vivente matre*, numquam licite fieri *potest* operatio caesarea, quoties aut fetus adhuc extra uterum vivere non possit; aut adest pro matre *periculum* ita *proximum* mortis ex *ipsa* operatione secuturae ut nulla probabilis spes adsit vitam matris servandi; quamvis ea non facta, mater et proles certo peritura sint. Ratio est, quia esset id perinde ac *directe* prolem aut matrem occidere, quod numquam licet. Ita *S. Thom.*, *p.* 3, *q.* 68, *art.* 11, *ad* 3, ubi dicit: *Non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum. S. Alph.*, *n.* 106. — Hinc fieri non potest operatio quando deest chirurgus valde peritus, nec quando mater adeo est morbo debilitata, ut operatio, alias non periculosa, sit periculum mortis proximum ex circumstantiis inductura, etc.

b) *Vivente matre*, licite *fieri potest* operatio caesarea, positis his circumstantiis, scilicet: si 1.° infans jam extra uterum vivere possit, saltem probabiliter; 2.° si mater naturaliter parere non possit, aut moritura sit antequam pariat, cum maximo periculo mortis infantis priusquam baptizari queat; et 3.° ex judicio chirurgi periti absit proximum mortis matris periculum. Vide *Embriolog. sacra*, *lib.* 3, *c.* 9; *Elbel*, *n.* 60, etc. — Ratio patet; nullum enim est periculum, vel saltem valde leve et remotum, atque adeo, si forte mors sequatur, *per accidens* tantum sequi videbitur.

Item si mater et proles sint *certo* periturae, et, operatione caesarea adhibita, adsit aliqua, quamvis tenuis, *probabilis* spes utramque salvandi, licite adhiberi poterit haec operatio. Ratio est, quia sic consulitur utriusque saluti meliori modo quo potest. Cfr. dicta *nn.* 41, 44; et *vol.* 1, *n.* 501.

N. B. Hodie operatio caesarea facile et fere semper, vivente etiam matre, adhiberi potest, quum vix inter proxime periculosas operationes recenseri debeat, sed solum inter eas quae periculum aliquod satis *remotum* secum trahunt: etenim ex *centum* sectis mulieribus, *quinque* aut *sex* tantum pereunt. Aliunde medicorum peritia et artis chirurgicae progressus eousque pervenere ut, jam fere sine sanguinis effusione, et (adhibito chloroformio) absque gravioribus doloribus, operatio caesarea perficiatur. Cfr. *Eschbach*, l. c., *c.* 4, *pag.* 341 *seq.* (edit 2.ª).

Resp. 2.° *Vivente matre*, fieri *debet* operatio, si nec pro matre nec pro fetu afferat proximum mortis periculum, et *infans aliter nequeat baptizari*. *S. Alph.*, *n.* 106; *Capellmann*, *pag.* 21. — Sed vix unquam mater tenebitur hanc operationem, si ab ea multum abhorreat, subire; quia vix unquam certo constabit caesaream operationem esse medium *necessarium* et *unicum* baptizandi infantem: quum hic generatim possit in utero ope siphunculi, vel aliter, cum solida probabilitate baptizari. Aliunde constat saepe supervivere fetum per horas, imo aliquando per dies integros, matri defunctae (1); unde probabilis affulget spes illum, etiam ea mortua, baptizandi. Cfr. *Drem. Massana*, in ephem. *El Criterio Católico en las ciencias médicas*, *vol*, 1, *pag.* 325 *seq.*; *Antonelli*, *vol.* 1, *nn.* 310, 311.

---

(1) «Sans doute on a pu, plusieurs fois, conserver la vie à des enfants extraits du sein de leur mère plus de dix minutes, un quart d'heure, une demi-heure même après le dernier soupir de la parturiente; mais, passé ce délai, les succès deviennent plus rares.» *Icard*, La mort réelle et la mort apparente, *pag.* 222.

FINIS TRACTATUS DE BAPTISMO

TRACTATUS

De Confirmatione

347. — *Confirmatio* definitur: Sacramentum Novae Legis, quo per chrismatis unctionem, sub certa verborum forma, datur baptizatis plenitudo Spiritus Sancti ad firmiter credendum, et ad fidem intrepide confitendam.

Constat Confirmationem esse verum sacramentum a Baptismo distinctum: 1.° ex definitione Ecclesiae. Sic enim Eugenius IV in decreto fidei: *Per Baptismum spiritualiter renascimur; per Confirmationem augemur in gratia, et roboramur in fide.* —Vide etiam *Trid., sess.* 7, *can.* 1, de Confirm.; 2.° ex eo quod inveniantur in ea tria essentialiter requisita et sufficientia ad omne sacramentum, scilicet signum sensibile, promissio gratiae, et institutio Christi permanens. Etenim 1.° signum sensibile habetur in manuum impositione cum oratione, seu in materia et forma; 2.° promissio et collatio gratiae habetur Act., VIII, 17, ubi dicitur, quod Petrus et Joannes missi Samariam ad confirmandos fideles jam baptizatos, *imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum;* 3.° institutio divina permanens satis intelligitur ex ipsa potestate, qua Apostoli post Baptismum per impositionem manuum conferebant Spiritum Sanctum; id enim ex propria virtute non poterant.

Quandonam autem institutum fuerit hoc sacramentum, non constat. *Probabilius* institutum est *post resurrectionem*, quando Christus dixit Apostolis (Joann., XX, 21): *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos*, etc., quibus plenam potestatem episcopalem in corpus mysticum Ecclesiae illis contulit. *Juxta alios* Christus instituit sacramentum Confirmationis *in coena* post ipsam Eucharistiae institutionem.

Agendum 1.° de materia et forma Confirmationis, 2.° de ejus ministro, 3.° de ejusdem subjecto.

CAPUT I

DE MATERIA ET FORMA CONFIRMATIONIS

ARTICULUS I

DE MATERIA CONFIRMATIONIS

348. — I. Materia *remota* Confirmationis est chrisma ex oleo olivarum et balsamo confectum, et ab Episcopo benedictum. *Ita communiter*, et constat ex *Conc. Florent., in decreto de sacramentis*, et ex can. 780-781. — Dici etiam potest, materiam remotam partialem esse manum Episcopi *formaliter* talem, quatenus scilicet impositio manus est materia proxima partialis, ut mox dicetur.

II. Materia *proxima* est unctio chrismatis confirmandis applicata ab hujus sacramenti ministro per manus impositionem. — Constat ex can. 780: Sacramentum Confirmationis conferri debet per unctionem cum *chrismate*, manus *impositionem* et verba in ritualibus libris ab Ecclesia probatis praescripta; et ex declaratione Benedicti XIV, epist. encycl. *Ex quo primum*, ubi haec habet: *Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur: nimirum in Ecclesia latina Confirmationis sacramentum conferri, adhibito sacro chrismate sive oleo olivarum balsamo commixto, et ab Episcopo benedicto, ductoque signo crucis per sacramenti ministrum in fronte suscipientis, dum idem minister formae verba profert.*

Ergo materia proxima Confirmationis non consistit partialiter, ut olim volebant plures, in generali impositione manus ab Episcopo in omnes confirmandos facta. Quare si haec fuerit omissa, non ideo erit Confirmatio, nec sub conditione, repetenda. *S. Alph.*, *n.* 164, *in fine;* S. C. de P. F., 6 aug. 1640.

349. Quaesita. — Quaer. 1.° *An de necessitate sacramenti balsamum requiratur?*

Resp. Affirm., probabilius, ut videtur, ex decreto *Eugenii IV pro armenis*, ubi dicit, Confirmationis materiam esse chrisma confectum ex *oleo et balsamo*. — Sufficit autem balsamum cujuscumque regionis, et in ea sola quantitate, quae satis sit, ut sui odorem dare possit; nec est necessarium ut omnibus olei partibus misceatur. *S. Alph.*, *n.* 162; *S. Thomas*, 3 *p. q.* 72, *art.* 2; *Suárez*, *disp.* 33, *sect.* 1, *n.* 6; *Pesch*, *n.* 504.

Opposita tamen sententia traditur a *Scoto*, In 4, *dist.* 7, *q. un.*, et a *Cajetano*, 3 *p.*, *q.* 72, *art.* 2, et *probabilis* videtur *S. Alphonso*, l. c., *Suarezio, et aliis*, ita ut, juxta *S. Alph.*, l. c., in praxim, urgente ne-

cessitate, deduci possit. Cfr. *Decretal., lib.* 1, *tit.* 16, *c.* 1. Nituntur praeterea privilegio indis concesso a Paulo IV et Pio V utendi loco balsami alio quodam liquore, qui balsami quidem nomen, non vero naturam habet. Postea vero Confirmatio esset *sub conditione* iteranda cum *chrismate*, quamvis ritus omitti possent.

Quaer. 2.° *An chrisma debeat necessario esse* ab Episcopo *benedictum?*

Resp. 1.° Affirmandum absolute est, si sermo sit de necessitate praecepti, ut patet ex can. 781, § 1: «Chrisma, in sacramento Confirmationis adhibendum, debet esse ab Episcopo consecratum, etiamsi sacramentum a presbytero, ex jure vel ex apostolico indulto, ministretur». Ita *omnes* cum *S. Alph., n.* 163.

Resp. 2.° Affirmandum videtur etiam, si sermo sit de necessitate sacramenti. Id enim suadet praxis constans Ecclesiae, et decretum *Eugenii IV*, in quo legitur, materiam Confirmationis esse chrisma *ab Episcopo benedictum. Ita communiter* cum *S. Thom.*, 3 *p.*, *q.* 72, *art.* 3; *Suárez*, l. c., *sect.* 2, *n.* 2; *S. Alph., ibid.*

350. — Quaer. 3.° *An chrisma debeat necessario esse illius anni?*

Resp. Affirm. ad *liceitatem; neg.* ad *validitatem.* Vide supra, *n.* 253. Hinc peccaret graviter Episcopus, qui confirmaret cum chrismate veteri. *S. Alph., n.* 163, *et alii communiter.*

Quaer. 4.° *An ad valorem sacramenti oleum debeat necessario esse olivarum?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia hoc proprie oleum dicitur. Hinc oleum ex alia materia confectum, vr. gr. ex nucibus, non est materia valida, quia non venit simpliciter sub nomine olei. *Ita communiter* cum *S. Thom., p.* 3, *q.* 72, *art.* 2; *S. Alph., n.* 162.

351. — Quaer. 5.° *Quomodo unctio fieri debeat?*

Resp. Debet fieri pollice dextero Episcopi per modum crucis in fronte confirmati. Valida tamen foret unctio, si alio digito Episcopi fieret, et etiamsi esset digitus manus sinistrae, quia vere fieret per impositionem manus episcopalis. *Peccaret* tamen Episcopus, qui id sine necessitate ageret, quia recederet a praxi universalis Ecclesiae, quamquam *non* apparet, inversionem dictae caeremoniae ad *gravem* culpam pertingere. *S. Alph., n.* 165, *et alii.*

Quaer. **6.°** *An unctio valide fieri medio instrumento possit?*

Resp. Neg. Ratio est, quia deficeret immediata impositio manus ministri, quae ex dictis omnino requiritur. Unde can. 781, § 2: «Unctio ne fiat aliquo instrumento, sed ipsa ministri manu capiti confirmandi rite imposita.» — Nec valet paritas cum Extrema Unctione, quia in hoc sacramento impositio manus non requiritur ad valorem, sicut in Confirmatione. *S. Alph., n.* 166, *et alii communiter.*

ARTICULUS II

DE FORMA CONFIRMATIONIS

352. — *Forma* sacramenti Confirmationis consistit in his verbis: *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.* — Sic definivit Eugenius IV in citato decreto. — Constat etiam ex constanti Ecclesiae praxi.

Per verba *signo te signo crucis*, significatur, quod sicut miles insignibus ducis sui ornari solet, ita homo per hoc sacramentum cruce exterius, et charactere invisibili interius tamquam signo militari Christi signatur. — Per verba *confirmo te chrismate salutis*, exprimitur, quod homo per hoc sacramentum, instar athletae, exterius chrismate, interius vero Spiritus Sancti gratia et robore ungatur. — Per reliqua autem verba, *in nomine Patris*, etc., exprimitur causa principalis plenitudinem conferens roboris spiritualis, quae est *sanctissima Trinitas*, simulque praecipuum fidei christianae mysterium, quod et hominibus in Baptismo credendum, et in hoc sacramento tenendum, et palam profitendum proponitur. *S. Thom., p.* 3, *q.* 72, *art.* 4.

353. **Quaesita**. — Quaer. **1.°** *Quaenam verba hujus formae sint essentialia?*

Resp. Ad validitatem sunt omnino essentialia sequentia: 1.° verbum *confirmo*, nisi alio verbo synonymo suppleatur: 2.° expressio *sanctissimae Trinitatis*, ut in Baptismo; 3.° verbum *te*, quo subjectum sacramenti designatur; 4.° verba *signo te signo crucis*, necnon verba *chrismate salutis*. Dicere autem *corroboro* pro *confirmo* vel *sanctificationis* pro *salutis*, esset mutatio tantum accidentalis. *S. Alph., n.* 168, cum *aliis communiter.* — Haec in *praxi; speculative* vero haec sola verba «confirmo te» *certo* requiruntur; quoad alia non certo constat.

Quaer. 2.° *An valeat forma apud graecos usitata:* Signaculum doni Spiritus Sancti?

Resp. Affirm., cum sententia communi theologorum. Sensus enim est, *hoc signo donantur munera Spiritus Sancti*, omisso verbo more graecorum. Secus dicendum foret, graecos sacramentum Confirmationis non habere, quod valde durum est. Constat insuper ex declaratione Benedicti XIV, in epistola encyclica *Ex qua primum* ad episcopos ritus graeci, 1 martii 1756. Apud *S. Alph., n.* 164.

CAPUT II

DE MINISTRO CONFIRMATIONIS

354. — I. Ordinarius Confirmationis minister est solus Episcopus (*can.* 782, § 1). Ita etiam Innocentius III, *Decretal., lib.* 3, *tit.* 15, *c.* 1, § 7; et *Conc. Trid., sess.* 7, *can.* 3: *Si quis dixerit, sanctae Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem, anathema sit.*

II. Extraordinarius minister est presbyter, cui vel jure communi vel peculiari Sedis Apostolicae indulto ea facultas concessa sit (*can.* 782, § 2).

III. Hac facultate ipso jure gaudent, praeter S. R. E. Cardinales, Vicarius et Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, qui tamen ea valide uti nequeunt nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum (*Ibid.*, § 3).

IV. Presbyter *latini ritus* cui, vi indulti, haec facultas competat, Confirmationem *valide* confert solis fidelibus *sui ritus*, nisi in indulto aliud expresse cautum fuerit (*Ibid.*, § 4).

V. Nefas est presbyteris *ritus orientalis*, qui facultate vel privilegio gaudent Confirmationem una cum Baptismo infantibus sui ritus conferendi, eamdem ministrare infantibus *latini ritus* (*Ibid.*, § 5).

Sed sacerdos uti debet chrismate ab Episcopo benedicto, ut supra dictum est. Et videtur *a fortiori* inferri ex eo quod oleum a presbytero benedictum sit materia prorsus inepta ad sacramentum Extremae Unctionis, quum tamen sacerdotes graeci ex Papae delegatione illud benedicant.

355. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *An Papa etiam simplici sacerdoti delegare valeat potestatem conficiendi chrisma?*

Controvertitur. Affirmant non pauci cum *S. Alph., n.* 163; idque ut probabilius habet *Wernz*, l. c., *vol.* 3, *n.* 735, *nota* 94. *Suárez* affirmativam sententiam probabilem dicit, negativam vero probabiliorem (De Confirm., *disp.* 33, *sect.* 2, *n.* 13 *seq.*), cui accedit *Ball.-P., vol.* 4, *n.* 789. Cfr. *Bened. XIV*, De synodo, *l.* 7, *c.* 8; *Pesch, vol.* 6, *n.* 506. Episcopum posse hanc potestatem concedere est sententia omnino improbabilis. *Pesch*, l. c.

Quaer. 2.° *An Episcopus possit confirmare fideles non subditos?*

Resp. 1.° *Affirm., quoad validitatem*, omnes confirmare potest, ut sequitur ex Ordinis potestate.

Resp. 2.° *Quoad liceitatem: a*) in propria dioecesi, *affirm.*, nisi

obstet *expressa* proprii eorum Ordinarii prohibitio (*can.* 783, § 1); idque etiam licebit in designato sibi territorio, presbytero qui apostolico locali privilegio gaudeat (*can.* 784); *b*) in aliena dioecesi, *neg.*, sed indiget licentia Ordinarii loci *saltem rationabiliter praesumpta*. Imo illic nec proprios subditos *licite* confirmabit, nisi privatim et absque baculo et mitra (*can.* 783, § 2).

Si absque tali licentia confirmaret alienos subditos in aliena dioecesi, aut etiam suos publice cum mitra et baculo, graviter peccaret, quia Confirmatio est exercitium jurisdictionis fori externi, quod peragi nequit sine licentia Ordinarii loci. *S. Alph.*, *n.* 137.

Quaer. 3.° *Quandonam Episcopus teneatur confirmare?*

Resp. 1.° Tenetur confirmare rite petentes, praesertim tempore visitationis dioecesis (*can.* 785, § 1). Eadem obligatione tenetur presbyter, privilegio apostolico donatus, erga illos quorum in favorem est concessa facultas (*Ibid.*, § 2). Idem dicendum est de iis quibus a jure conceditur hoc privilegium. Cfr. princ. III.

Resp. 2.° Si fuerit legitime impeditus, debet, in quantum fieri possit, saltem intra quodlibet quinquennium providere ut suis subditis hoc sacramentum administretur. Idem tene de Ordinario (v. gr. Vicario Capitulari, Praelato *nullius*) qui potestate confirmandi careat (*Ibid.*, § 3).

Haec obligatio gravis est. Cfr. *S. Alph.*, l. c., *n.* 175.

Quaer. 4.° *An peccet graviter Episcopus omittens confirmare moribundum petentem sacramentum?*

Resp. Neg., saltem *probabiliter*. Ratio est, quia, quum hoc sacramentum non sit necessarium ad salutem, excusat incommoditas adeundi aegrotos in propriis domiciliis decumbentes. Praxi etiam communi confirmatur. *S. Alph.*, *n.* 175; *Lacroix*, *n.* 390.

356. Resolves: — 1.° In aliena dioecesi *licite* Episcopus confirmare potest suos subditos privatim *absque baculo et mitra*. Idipsum videtur posse facere in propria dioecesi, data rationabili causa. Saltem debet adhibere stolam.

2.° Si publice administret, debet esse indutus amictu supra rochetum (vel superpelliceum, si sit religiosus) ac stola pluviali albi coloris, mitra et baculo. Omnia omittere esset grave contra reverentiam sacramenti. Omittere tantum mitram, *vel* baculum non excederet veniale. Baculus satis est ut sit expositus aut teneatur a clerico. *S. Alph.*, *n.* 184.

3.° Grave etiam esset omittere notabilem partem caeremoniarum, non vero si sola *alapa* praetermitteretur, absque contemptu et scandalo (*Ibid.*) (1).

---

(1) Quae dicitur *alapa*, potius quam signum praeparationis ad injurias pro Christo perferendas, videtur inducta in substitutionem antiqui osculi, ideoque est potius signum benevolentiae Episcopi erga confirmatum. *Noldin*, *n.* 94.

4.° Omittere cereum, nullum videtur esse peccatum, cum cereus non praescribatur in Pontificali Romano.

5.° Quamvis in Pontificali praescribatur *vitta linea* ad ligandum caput confirmati quousque chrisma desiccetur aut extergatur, hodie multis in regionibus non est in usu haec vitta, sed statim post unctionem abstergitur frons confirmati. Antiquitus haec *vitta* ferebatur per septem dies, ad significandum gratiam acceptam esse diligenter conservandam. *S. Alph.*, *n.* 188.

CAPUT III

DE SUBJECTO ET PATRINIS CONFIRMATIONIS

357. — *Subjectum* sacramenti Confirmationis est omnis et solus homo baptizatus et nondum confirmatus, quamvis carens usu rationis. — Confirmatio enim perficit vitam spiritualem, quae in Baptismo accipitur, et pro omnibus, ut Baptismus, instituta est.

Licet sacramenti Confirmationis administratio convenienter in Ecclesia Latina differatur ad septimum aetatis annum, nihilominus etiam antea conferri potest, si infans in mortis periculo sit constitutus, vel ministro id expedire ob justas et graves causas videatur (*can.* 788). Inter graves et justas causas recenseri debet consuetudo quae in **Hispania**, in insulis **Philippinis**, et in **Amer. lat.** viget. Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 520; C. **Manil.**, *n.* 609. Usque ad saeculum XII mos fuit in universa Ecclesia confirmandi infantes statim post Baptismum.

Leo XIII, Epistola *Abrogata* ad Episcop. Massilien., die 22 junii 1897, laudavit «cummaxime» consuetudinem recipiendi pueros ad Confirmationem in minore aetate quam ad primam communionem. Quia «sic confirmati adolescentuli ad capienda praecepta molliores fiunt, suscipiendaeque postmodum Eucharistiae aptiores, atque ex suscepta uberiora capiunt emolumenta.» Cfr. Append. ad C. P. **Amer. lat.**, *n.* XCIX.

358. Quaesita. — QUAER. 1.° *An vel qualis sit obligatio sacramentum Confirmationis recipiendi?*

Resp. 1.° *Affirm.*, oblata occasione, ut patet ex Codice «Quamquam hoc sacramentum non est de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet, oblata occasione, illud negligere; imo parochi curent ut fideles ad illud opportuno tempore accedant (*can.* 787).

Quod non sit necessarium *necessitate medii* inde probatur quia per solum Baptismum haberi potest remissio peccatorum et vita aeterna. Cfr. *S. Thom.*, 3 p., *q.* 72, *art.* 1 ad 3; *Suárez*, *disp.* 38, *sect.* 1.

Resp. 2.° *Probabilius* haec obligatio est *gravis*, sed *certo* non constat. Plures namque et graves auctores tam antiqui quam recentiores pro utraque parte afferri possunt.

Negant obligationem gravem inter antiquos *S. Thom.*, 3 *p.*, *q.* 72, *art.* 1 ad 3, *et art.* 8 ad 4; *Suárez*, l. c.; *Scotus*, In 4 Sent., *dist.* 17, *q.* 1, *n.* 11; *Sotus*, In 4 Sent., *dist.* 7, *art.* 8; *Frassens*, *tom.* 2, *tr.* 2, *disp.* 2, *art.* 3, *q.* 2, *conclus.* 1 et 2; *Salmant.*, *tr.* 3. *c.* 4, *n.* 52, et inter recentiores, *Lehmk.*, *n.* 140; *Noldin*, De sacr., *n.* 92; *Bucceroni*, *vol.* 3, *n.* 490; *Pesch*, l. c., *n.* 538; *Génicot*, *n.* 164; *Prümer*, *n.* 161.

Ratio est, quia nulla afferri potest lex quae hanc gravem obligationem certo imponat: *a)* non *divino-naturalis*, quia quamvis subsidium quod a Confirmatione praestatur nobilissimum sit ad superandas tentationes contra fidem etc., potest nihilominus aliter obtineri, v. gr. per sumptionem Eucharistiae, orationem, opera pietatis, etc.; *b)* nec *divino-positiva*, quia quae afferri valent, non loquuntur de hoc sacramento; *c)* nec *ecclesiastica*, ut patebit ex solutione argumentorum secundae sententiae. Idque confirmari videtur ex Instructione S. Officii, quae in nota affertur. Dicta vero Rom. Pontificum quae afferri solent unice probant, sacramentum hoc esse necessarium simpliciter. Cfr. *S. Thom.*, In 4 Sent., *d.* 7, *q.* 1, *art.* 1 ad 2.

Admittunt *per accidens* posse aliquem graviter peccare non suscipiendo hoc sacramentum: 1.° si putaret sibi sine hoc sacramento imminere speciale *periculum* amittendi fidem vel charitatem; 2.° si omitteret cum *scandalo*, eo quod sit suspectus de fide et putetur procedere ex contemptu, vel non crederet esse sacramentum; 3.° si omitteret ex *contemptu* eam parvi faciendo, non autem si ex alia causa, v. gr. si ex rubore, quia senex est, et hoc sacramentum pueris ministretur.

Gravem vero obligationem propugnant *S. Anton.*, 3, *tit.* 14, *c.* 3; *S. Alph.*, *n.* 182 *in fine* (ab editione 4.ª et deinceps); et inter recentiores *Aertnys*, *lib.* 6, *n.* 60; *Marc*, *n.* 1501; *Müller*, 3, § 83; *Casus Romae ad S. Apollinarem*, *pag.* 246.

S. Alphonsus suam sententiam de gravitate probat ex declaratione Benedicti XIV in bulla *Etsi pastoralis*, de ritibus et dogmatibus graecorum, ubi ait, § 3, *n.* 4: *Monendi sunt* (*qui non sunt confirmati*) *ab Ordinariis locorum, eos gravis peccati reatu teneri, si quum possunt ad Confirmationem accedere, illam renuunt ac negligunt.*

Notat tamen *Scavini*, verba Bened. XIV non concludere pro omnibus; quia Pontifex loquitur tantum de invalide confirmatis a presbyteris graecis, qui ideo renuebant denuo ad Confirmationem accedere, quia primam ut validam habebant. Unde aderat hic ratio particularis eos obligandi ad sacramentum Confirmationis suscipiendum, nempe ut errorem sic retractarent.

Concludendum igitur est *probabilius* hanc obligationem urgere sub gravi, sed *certo* non constare.

Recentiores afferunt etiam Instructionem S. C. de Prop. Fide, de qua in nota dicemus. Haec ante Codicem canonicum.

359. — Codex non videtur imponere fidelibus novum praeceptum suscipiendi hoc sacramentum, sed simpliciter exponit doctrinam jam traditam in Catechismo Romano (1). Nec videtur voluisse

(1) «Docendum est hoc sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit. Quamquam vero necessarium non est, a ne-

dirimere antiquam controversiam circa gravitatem hujus obligationis. Etenim cum verba canonis ferme ad litteram desumpta sint ex Instructione S. C. de Prop. Fide (4 maji 1774) quae reperitur in Appendice ad Rituale Romanum, consulto omisit verba quae in tali Instructione videntur supponere obligationem esse gravem (1).

360. — Obligatio tum parentum tum parochorum curandi ut filii vel subditi suscipiant hoc sacramentum gravis esse videtur.

QUAER. 2.° *Quid agendum in dubio an aliquis sit confirmatus?*

Resp. Potest sub conditione denuo confirmari, ut patet ex dictis in *tract. de sacrament. in genere*, *n.* 273. Sed ad id non tenetur, si quis vere probabiliter credat se hoc sacramentum recepisse. *S. Alphonsus*, Hom. apost., *n.* 48.

361. — QUAER. 3.° *Quaenam dispositiones in confirmandis requirantur?*

Resp. 1.° Ad *validitatem*, requiritur character baptismalis, et insuper in adulto intentio sacramentum recipiendi, ut constat ex dictis *n.* 296. Quare non conferendum est sacramentum Confirmationis illis adultis neophytis, moribundis, et in articulo mortis baptizatis, qui Baptismi capaces judicati sunt, nisi saltem habeant aliquam intentionem recipiendi Confirmationem ad robur animae suae adjiciendum (S. Off., 10 april. 1861: Coll. P. F., *n.* 685); ideoque requiritur in adultis notitia hujus sacramenti. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 513; C. **Manil.**, *n.* 600.

Resp. 2.° Ad *liceitatem*, requiritur: 1.° Status gratiae, quia Confirmatio est sacramentum vivorum. Quapropter qui conscius est peccati mortalis, ad sacramentum Poenitentiae recurrere debet,

---

mine tamen praetermitti debet, sed potius maxime cavendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam large impertiuntur, aliqua negligentia committatur; quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est» (*Catech. Rom.*, *p.* 2, *c.* 3, *n.* 16).

(1) «Ceterum Missionarii non omittant, populos sibi creditos etiam hortari, ut Confirmationem debito tempore recipiant, nec non ut parentes filios suos confirmari curent; etsi enim hoc Sacramentum non sit de necessitate medii ad salutem, tamen *sine gravis peccati reatu* respui non potest, ac negligi, cum illud suscipiendi opportuna ad est occasio» (*Rit. Rom.*, Appendix, *p.* 4, edit. typica, Romae, 1913).

Haec Instructio approbata fuit a Clemente XIV. Pro gravitate videtur inniti constitutioni citatae Benedicti XIV. Forte gravitas desumatur eo quod hoc sacramentum *respuatur*, quod contemptum videtur includere. Imo neglectionem non esse gravem nisi accedat contemptus, videtur clare doceri in Instructione S. Officii diei 20 jun. 1866, ubi sub *n.* XIII de Confirmatione ait: «Licet enim hoc sacramentum non sit absolute necessarium necessitate medii, tamen, ut docet Sanctus Thomas, omnino periculosum esset, si ab hac vita sine Confirmatione migrare contingeret, non quia *damnaretur*, nisi *forte propter contemptum*, sed quia detrimentum perfectionis pateretur» (*Collect. S. C. de P. F.*, *n.* 1293, *vol.* 1, *pag.* 729, edit. 2.ª).

nisi perfecte conteratur. Mos generalis est, ut nullus confirmetur, nisi schedulam a parocho subsignatam exhibeat. 2.° Ut confirmandus, si sit adultus, sit sufficienter instructus (*can.* 786) rudimentis doctrinae christianae quae sunt de necessitate medii, et quae spectant ad sacramenta Poenitentiae et Confirmationis. *Ita communiter.*

Quaer. 4.° *An confirmandus debeat esse jejunus?*

Resp. Neg., attenta consuetudine hodierna. Leges enim canonicae, quae jejunium praescribebant ad recipiendam Confirmationem, in desuetudinem abierunt, nec Codex canonicus eas innovavit. Idcirco etiam invaluit usus conferendi hoc sacramentum tempore vespertino. *S. Alph., n.* 184, *in fine, et alii.*

Quaer. 5.° *Quo tempore et loco ministrari possit Confirmatio?*

Resp. 1.° Quovis tempore, maxime in octava Pentecostes (*can.* 790).

Resp. 2.° In ecclesia, sed ex justa et rationabili causa in quolibet alio decenti loco. Et Episcopus jus habet illud quoque ministrandi in ecclesiis regularium etiam non paroecialibus (*can.* 791, 792).

362. — Quaer. 6.° *Quaenam conditiones requiruntur ut quis valide vel licite sit patrinus in Confirmatione?*

Resp. Eaedem conditiones respective ac in Baptismo (vide supra, *n.* 332); et praeterea *ad validitatem* ut sit confirmatus (*can.* 795, 1.°); ad *liceitatem* vero *a*) ut sit alius a patrino Baptismi, nisi minister aliud rationabiliter judicet, aut Confirmatio immediate post Baptismum conferatur; *b*) ut sit ejusdem sexus ac confirmandus, nisi aliud ex rationabili causa ministro in casibus particularibus videatur.

Quia vero contingere potest, ut, in locis missionum vel in aliis a civitate episcopali valde separatis, nullus adsit qui antea confirmatus fuerit, permittitur in hoc casu ut aliqui sine patrino confirmentur, qui postea patrini ceterorum esse poterunt. V. Append. ad C. P. **Amer. lat.**, *n.* 59.

Sufficit ut patrinus ponat manum suam dexteram super humerum dexteram confirmandi, etiam adulti. S. R. C., 20 sept. 1749, ad 6 (*n.* 2404). Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 517; C. **Manil.**, *n.* 604; Append. ad C. P. **Amer. lat.**, *n.* 59.

Patrinus *per se* requiritur sub gravi, itemque quod sit confirmatus. *S. Alph., nn.* 185, 186.

Quaer. 7.° *Cur patrinus Confirmationis debet esse alius a patrino Baptismi?*

Resp. Ut uno deficiente alius adhuc curam spiritualem confirmati habeat. Hoc tamen non videtur requiri nisi *sub levi.*

Quaer. 8.° *Quot patrini adhibendi sint in Confirmatione?*

Resp. 1.° Unus tantum pro quolibet confirmando. — 2.° Nemo

debet praesentare nisi unum confirmandum aut duos, nisi aliud minister decernat ex justa causa (*can.* 794).

363. —*N. B.* 1.° Circa munus patrini, adnotationem et probationem Confirmationis cfr. dicta supra de baptismo, *n.* 339 *seq.*

2.° Juxta can. 789 «confirmandi, si plures sint, adsint primae manuum impositioni seu extensioni, nec nisi expleto ritu discedant». Tenentur igitur exspectare benedictionem quae datur in fine, postquam omnes confirmati sunt. Haec tamen non est de essentia saeramenti, sed mera caeremonia.

FINES TRACTATUS DE CONFIRMATIONE

TRACTATUS

De Eucharistia

364. — Veneranda, miranda et summe adoranda est SS. Eucharistia; est enim velut compendium omnium mysteriorum, quae divina sapientia et infinita bonitas et misericordia Dei excogitavit atque perfecit ad hominum salutem et sanctificationem, juxta illud *psalmi CX*, 4, 5: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus; escam dedit timentibus se.*

Hinc S. Augustinus exclamat, *tractatu* 26 *in Joan.: O sacramentum pietatis! O signum unitatis! O vinculum charitatis! Qui vult vivere, habet unde vivat. Accedat, incorporetur, ut vivificetur.*

Eucharistia considerari potest vel ut sacramentum, vel ut sacrificium. Hinc pars duplex praesentis tractatus.

PARS PRIMA

DE EUCHARISTIA UT SACRAMENTO

Agendum 1.° de natura et efficacia; 2.° de materia et forma; 3.° de ministro; 4.° de subjecto Eucharistiae.

CAPUT I

DE NATURA ET EFFICACIA EUCHARISTIAE

365. — Definitur Eucharistia: *Sacramentum corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini ad spiritualem animarum refectionem.*

Vel: *Sacramentum Novae Legis a Christo Domino institutum ad spiritualem animae refectionem, in quo corpus et sanguis Christi vere, realiter et substantialiter continentur sub speciebus panis et vini.* Constat ex *Conc. Trid., sess.* 13, *cc.* 2 *et* 3.

366. **Statuenda de fide.** — I. In sacramento Eucharistiae Christus est realiter praesens corpore et anima, una cum divinitate. —

Constat: 1.° ex verbis *promissionis* SS. Eucharistiae apud Joann., VI, 52: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, etc...; 2.° ex verbis *institutionis* SS. Eucharistiae in ultima coena, Matth., XXVI, 26: *Hoc est corpus meum*, etc.; 3.° ex tota traditione, necnon ex definitione Ecclesiae; sic enim *Trid., sess.* 13, *can.* 1: *Si quis negaverit, in sanctissimae Eucharistiae sacramento contineri vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo vel figura, aut virtute, anathema sit.*

II. In sacramento Eucharistiae totus Christus continetur sub utraque specie et, facta separatione, in qualibet speciei parte saltem sensibili, et quidem permanenter.

Hinc Christus continetur tantum sub alterutra specie, quantum sub utraque; tantum in minima parte utriusque speciei, saltem facta separatione, quantum in parte majori, vel in specie integra. Corpus igitur Christi integrum habetur sub specie vini, haud secus ac sub specie panis. Quamvis enim vi verborum corpus sub specie panis, et sanguis sub specie vini ponatur, totum tamen corpus indivisim sub singulis speciebus exsistit. Ratio est, quia Corpus Christi quum sit vivum, omnes ejus partes vi naturalis concomitantiae sunt inseparabiles, siquidem *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur*, ut ait Apost., Rom., VI, 9. Divinitas quoque sub utraque specie exsistit propter admirabilem unionem hypostaticam, qua corpus et anima personae Verbi conjunguntur. De his omnibus constat ex *Trid., sess.* 13, *c.* 3, *et can.* 1 *et* 3. — Item ex decreto *Conc. Florent. ad armenos.*

III. In sacramento Eucharistiae datur vera transsubstantiatio, seu realis conversio totius substantiae panis et vini in corpus et sanguinem Christi, ita ut peracta consecratione nihil de pane et vino remaneat, solis speciebus exceptis. — Constat 1.° ex Scriptura sacra, nempe ex verbis Christi: *Hoc est corpus meum*, etc.; significant enim haec verba simpliciter materiam praesentem esse corpus Christi; nec essent simpliciter vera, si remaneret substantia panis simul cum corpore Christi; 2.° ex tota traditione, et ex definitione Ecclesiae in multis conciliis, praesertim in *Trid., sess.* 13, *can.* 2.

367. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *Quamdiu Christus maneat realiter praesens in Eucharistia?*

Resp. Remanet, quamdiu species remanent integrae; desinit vero sub eis inesse statim ac species ita corrumpuntur, ut juxta hominum aestimationem non videantur esse panis et vinum. — Tunc vero ex lege a Deo in institutione hujus Sacramenti stabilita, speciebus substituitur eadem materia, quae pani et vino corruptis succederet. *S. Alph., n.* 225; *Lacroix, n.* 474.

368. — QUAER. 2.° *An vere communicet et gratiam recipiat qui species sacramentales tamdiu in ore retinet donec penitus pereant?*

Resp. Neg., si *revera penitus pereant species antequam* trajiciantur (*Busembaum; S. Alphonsus, lib.* 6, *n.* 226; *Marc, vol.* 2, *n.* 1555). Ratio est, quia tunc non manducaretur corpus Christi, manducatio enim habetur in trajectione ex ore in stomachum et non antea; gratia autem promissa est manducanti et bibenti: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo* (Joann., VI, 57).

Nam si species penitus corrumpuntur in ore, tunc desinit esse in illis corpus Christi, cum juxta omnes Christus tamdiu maneat sub speciebus quamdiu species non corrumpuntur. Nemo dicitur manducare id quod non trajicit sed ex ore ejicit antequam trajiciat, licet illud dentibus comminuerit et diutius in ore retinuerit. Ergo dum Christus est in ore sub speciebus, antequam hae trajiciantur non manducatur corpus Christi; neque dum trajiciuntur, si jam Christus illic non erat.

Tota difficultas in eo est, utrum vere corrumpantur species in ore, si diutius illic retineantur. Affirmat *Von Olfers*, l. c., *pag.* 43, speciem panis semper in ore communicantis corrumpi, eo quod praecipua ejus pars, nempe amylum, ope salivae in saccharum convertatur, species autem deglutiri nequeant antequam fuerit saliva prorsus saturata (Apud *Génicot*, 2, *n.* 179, IV). Hoc esse omnino falsum affirmat *Capellmann*, Medicina Pastoralis, *c.* 5 (*pag.* 176, versio gallica, edit. 15 germ., Paris, 1907).

Major enim pars amyli non corrumpitur nisi post deglutionem, nisi forte quis per multum temporis Hostiam in ore retineat, pluries illic eam removeat et diversis motibus Hostiam dissolvere conetur. Et quamvis Hostia parva sit, res plures parvae rejiciuntur ex stomacho post horam et fere integrae reperiuntur.

Certe suadendum est ne quis Hostiam diutius in ore retineat, sed quam citius reverenter deglutiat.

369. QUAER. 3.° *Quandonam gratiam conferat Eucharistia?*

Resp. Dum manducatur, scilicet dum sacrarum specierum trajectio fit ab ore in stomachum: promissio namque facta est manducanti.

QUAER. 4.° *Utrum gratia Sacramenti augeatur si dum sacrae species adhuc sunt in stomacho, augeatur dispositio suscipientis?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia hoc sacramentum est institutum per modum cibi; ergo sicut cibus quamdiu est in stomacho habet vim nutritivam et reficit vires corporales, ita etiam hoc sacramentum reficit vires spirituales, si accedat nova dispositio (1).

---

(1) Ita *Suárez, disp.* 63, *sect.* 7, *dico* 3; *Lugo, disp.* 10, *n.* 46 *seq.*; *S. Alph., lib.* 6, *n.* 228; *Marc, lib.* 6, *n.* 79; *Pesch, n.* 799; *Giné*, De Euch., *c.* 8, § 4 (*pag.* 352, op. lithogr.); contra *Vázquez, disp.* 203, *c.* 2, *n.* 20, *et alios.*

QUAER. 5.° *Quamdiu sacrae species censeantur remanere integrae post Sacramenti* sumptionem?

Resp. Non constat: alii dicunt post minutum, alii post mediam horam. Quod si morbo febrili quis laboret, etiam post duas vel tres horas. Nulla igitur generalis regula statui potest, quum hoc pendeat a diversa virtute digestiva, a diverso sanitatis statu, a caeli temperie, etc. Diutius probabiliter remanent in sacerdote, qui in Missa sub utraque specie et cum hostia majori communicat, quam in laico, qui de more parvam hostiam tantum sumit. *S. Alph., ibid.*, etc.; *Gasparri*, 2.°, *n.* 1194; *Capellmann*, l. c., *pag.* 176.

370. — QUAER. 6.° *An Eucharistia sit unicum vel duplex sacramentum?*

Resp. Est unicum specie sacramentum *totale*, licet sint plura signa. — Etenim licet adsit *pluralitas physica* signi et consequenter possit apellari *duplex sacramentum partiale* inadaequate distinctum, est tamen unitas moralis; nam sacramentum Eucharistiae quamvis speciebus panis et vini physice distinctis sit compositum, ordinatur tamen *ad unam specie refectionem spiritualem* tamquam ad finem et effectum significatum, sicut cibus et potus materialis ordinantur ad unicam refectionem corporalem. Sic in Extrema Unctione sunt plures unctiones, et tamen habetur unicum sacramentum, quia plures istae unctiones ordinantur ad unum finem et effectum, ad tollendas nempe reliquias peccatorum. *Ita communissime et certo cum S. Thom.*, 3 *p.*, *q.* 73, *art.* 2; *S. Alph.*, *nn.* 191, 199.

Igitur qui sumit unam tantum speciem sumit totum sacramentum *quoad rem contentam*, et quoad *sufficientem vim causandi gratiam* per modum refectionis spiritualis, non vero quoad *continens* seu species, neque quoad *perfectam significationem refectionis* spiritualis.

371. — QUAER. 7.° *Quinam sint effectus sacramenti Eucharistiae in anima?*

Resp. Praecipui sunt sequentes, scilicet: 1.° *augmentum gratiae sanctificantis*, quod praecipuum Eucharistiae effectum constituit. Nam juxta verba Christi (Joann., VI, 56): *Caro mea vere est cibus*, hoc sacramentum est institutum tamquam alimentum spirituale; et alimentum supponit vitam in eo qui illud suscipit, unde fit ut, per hoc alimentum, vita ipsa animae, quae in gratia sanctificante praecipue consistit, corroboretur et augeatur; 2.° *adeptio gloriae aeternae;* Christus enim hanc promittit: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum* (Joann., VI, 52, etc.); 3.° *largitio uberrima gratiarum actualium*, quae fluunt a gratia habituali, et habitibus infusis; 4.° *debilitatio habituum malorum et emendatio vitiorum*, praesertim libidinis; 5.° *remissio peccatorum venialium;* constat ex *Trid., sess.* 13, *c.* 2, ubi Eucharistia vocatur antidotum, quo libera-

mur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus praeservamur; 6.° *remissio poenae temporalis peccato debitae:* non quidem totius, sed secundum modum devotionis et fervoris, ut ait *S. Thomas*, *p.* 3, *q.* 79, *art.* 5; 7.° *unio specialis cum Christo et membris ejus*, ut patet ex Joanne, VI, 57: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo:* 8.° *praeservatio a peccatis futuris*, tum quia, aucta charitate per hunc cibum, anima fit validior contra naturam corruptam, tum quia est efficax memoria dominicae passionis, per quam victi sunt daemones. *S. Alph.*, *nn.* 268, 269; Hom. apost., *n.* 5.

QUAER. 8.° *An aliquando Eucharistia peccatum mortale delere possit?*

Resp. Affirm., *probabilius*, non quidem *per se*, sed *per accidens* ac mediate per infusionem gratiae, quando scilicet aliquis ignorans se versari in statu peccati mortalis, accedit ad Eucharistiam bona fide, et cum attritione de peccatis in antecessum commissis. Tunc nihil obstat, quominus Sacramentum producat suum effectum; sed effectum producere nequit, stante peccato mortali. Ergo debet peccatum illud *indirecte* tollere. *S. Alph.*, *n.* 268. — Recole de sacramentis in genere, *n.* 257.

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA EUCHARISTIAE

Agendum 1.° de materia, 2.° de forma Eucharistiae.

ARTICULUS I

DE MATERIA EUCHARISTIAE

I. *De materia remota.*

372. Principia. — I. *Panis et vinum* sunt materia sacramenti Eucharistiae remota. — Constat 1.° ex institutione ipsa hujus Sacramenti; Christus enim in ultima coena accepit panem et vinum, et ea consecravit in corpus et sanguinem suum; 2.° ex definitione Ecclesiae in *Conc. Lateranensi*, cap. *Firmiter;* in *Conc. Florent.*, in decreto unionis; et in *Trident.*, *sess.* 13, in omnibus fere capitibus. Item ex can. 814: «Sacrosanctum Missae sacrificium offerri debet ex pane et vino, cui modicissima aqua miscenda est.» Accedit

his omnibus 3.° unanimis traditio utriusque Ecclesiae latinae et graecae.

II. Solus panis *triticeus* et solum vinum *de vite* sunt materia *valida* sacramenti Eucharistiae. — Constat: 1.° ex *Conc. Florent.*, in decreto supra citato, ubi dicitur: *Tertium est Eucharistiae sacramentum, cujus materia est* PANIS TRITICEUS *et* VINUM DE VITE. Constat etiam ex can. 815: «Panis debet esse mere triticeus (§ 1). Vinum debet esse naturale de genimine vitis et non corruptum» (§ 2). Concordat etiam 2.° perpetua traditio et praxis utriusque Ecclesiae latinae et graecae.

III. Ad *liceitatem a*) panis debet esse «recenter confectus ita ut nullum sit periculum corruptionis» (*can.* 815, § 1), *b*) et ipsi vino *modicissima aqua* miscenda est (*can.* 814).

373. — Ratio cur addatur aqua et quidem modicissima deducitur 1.° ex perpetua Ecclesiae praxi et universali Patrum traditione; 2.° ex declaratione conciliorum, et praesertim *Florentini*, et *Tridentini, sess.* 22, *cap.* 7, et *can.* 9.

Quod haec aquae additio pertineat solum ad liceitatem deducitur 1.° ex eo quod Christus, in institutione hujus Sacramenti, solum vinum designaverit, et Concilia, hujus mixtionis mentionem faciendo, de solo praecepto loquantur, uti *Trident.*, loco citato; accedit 2.° doctrina *Catechismi* ejusdem *Concilii*, qui postquam docuit, hanc mixtionem non posse sine peccato mortali praetermitti, addit: *Ea* (*aqua*) *tamen si desit, sacramentum constare potest.*

374. **Quaesita**. — QUAER. 1.° *An sit materia valida panis ex* siligine *seu* secali *confectus?*

Resp. Hac in re, haec sola regula generalis dari posse videtur: esse materiam validam quidquid juxta communem hominum aestimationem est *verum triticum*. Nomina enim eadem non in omnibus regionibus eamdem rem significant. Igitur non ad nomina, sed ad communem hominum aestimationem, attendendum est.

QUAER. 2.° *An sit materia valida panis ex farre seu spella effectus?*

Resp. Sicut in quaesito praecedenti.

N. B. Materiam dubiam consecrare vix unquam licet (sed graviter est illicitum) propter periculum idololatriae: forte excipiatur casus ad complendum sacrificium, si materia certo valida jam haberi nequeat. *Lehmkuhl, vol.* 2, *n.* 120.

375. — QUAER. 3.° *An panis tam* azymus *quam* fermentatus *sit materia valida et licita Eucharistiae?*

Resp. 1.° *Quoad validitatem, affirmative.* Ratio est, quia uterque est panis verus, ac simpliciter etiam in Scriptura panis dicitur; et uterque ex farina triticea et aqua naturali efficitur. Constat etiam ex definitione Ecclesiae. Sic enim *Conc. Florent.*, in decreto

unionis: *Definimus in azymo, sive in fermentato pane triticeo, corpus Christi confici.*

Resp. 2.° *Quoad liceitatem*, latini tenentur sub gravi consecrare in *azymo*, et graeci in *fermentato*, singuli juxta Ecclesiae suae ritum. Constat 1.° ex praxi utriusque Ecclesiae; 2.° ex can. 816: «In Missae celebratione sacerdos, secundum proprium ritum, debet panem azymum vel fermentatum adhibere ubicumque sacrum celebret.» De antiqna disciplina, cfr. *Pons*, De antiquit., *pag.* 316.

Liceret *latino* conficere in fermentato ad perficiendum sacrificium, si nempe hostiam ineptam consecrasset, et aliam aptam habere non posset; quia praeceptum divinum ecclesiastico praestat. *Buccer.*, *n.* 503; *Génicot*, *n.* 170, cum communi.

Utrum hoc ipsum liceat in casu necessitatis ad dandum Viaticum, plures affirmant, sed negat communis et probabilior sententia. Ita *S. Alph.*, *n.* 203; *Gasparri*, *n.* 804; *Génicot*, *n.* 170; *Buccer.*, *n.* 506. Cfr. tamen *Berardi*, Praxis, *vol.* 3, *n.* 911.

Quaer. 4.° *An peccet graviter sacerdos consecrans in vino* acescente?

Resp. Affirm., licet illud vinum sit adhuc materia valida sacramenti. Imo committitur peccatum mortale, non tantum si vinum sit aceto proximum, sed etiam si certo incipiat acescere et corrumpi, quia etiam sic gravis irreverentia Sacramento videtur irrogari. *Ita communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 207. — Constat etiam ex rubrica, *tit.* 4, *n.* 2, ubi sic dicitur: *Si vinum coeperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre..., conficitur sacramentum, sed conficiens graviter peccat.* Quod tamen intelligunt scriptores non de *primo corruptionis initio*, sed de *paulo notabiliore acescentia. Lehmkuhl*, 2, *n.* 120.

Igitur probabiliter dicunt *Gobat*, *Sporer*, *Lacroix*, quod deficiente alio vino liceat sine scrupulo, prout solent viri probi, adhibere vinum parum acescens seu non notabiliter acidum. *S. Alph.*, *ibid.*

Quaer. 5.° *An liceat consecrare in vino cui acescentia ablata est per bicarbonatum sodicum aut calcicum?*

Resp. Neg., non enim minus corrumpitur aut alteratur natura vini per haec remedia quam per acescentiam; quia in utroque casu elementa vini propria in alias substantias extraneas transmutantur. Cfr. *Vitoria* apud *Razón y Fe*, *vol.* 25, *pag.* 202, *n.* 27; *Gennari*, Consultazioni, 11, *cons.* 48. Vide etiam S. Off., 9 maji 1892 (apud *Ojetti*, l. c., *n.* 8).

376. — Quaer. 6.° *Quid agere liceat ut vinum a corruptione praeservetur?*

Resp. 1.° Vino debili addere licet quantitatem spiritus, «dummodo spiritus (*alcohol*) admiscendus vino debili: *a*) extractus fuerit ex genimine vitis, et *b*) quantitas alcoholica addita una cum ea, quam vinum de quo agitur naturaliter continet, non excedat pro-

portionem duodecim pro centum, et *c*) admixtio fiat quando vinum est valde recens.» S. Off., 31 jul. 1890. Quod si vinum naturaliter hanc proportionem excedat, licet eam augere usque ad 18 %, modo «admixtio fiat quando fermentatio tumultuosa, ut ajunt, defervescere incipit.» S. Off., 5 aug. 1896.

Resp. 2.° Licet etiam condensare mustum per evaporationem igneam ante fermentationem vinosam, «dummodo decoctio hujusmodi fermentationem alcoholicam haud excludat, ipsaque fermentatio naturaliter obtineri possit, et de facto obtineatur.» S. Off., 5 aug. 1896, et 24 maji 1901 (Collect. S. C. de P. F., *n.* 2113, edit. 2.ª).

Quaer. 7.° *An liceat celebrare cum vino facto ex uvis passis seu exsiccatis?*

Resp. Affirm., dummodo liquor ex colore, odore et gustu dignoscatur esse verum vinum. S. Off.. 22 jul. 1706, 7 maji 1879 (Coll. de P. F., *nn.* 270, 1518, ed. 3.ª), 10 april. 1889 (*Il Monitore*, 10, 1, *pag.* 137).

N. B. «Quum inhonestorum quorumdam mercatorum eo jam malitia pervenerit, ut *farinas* triticeas aliarum, tum vegetalium, tum etiam mineralium, substantiarum admixtione adulterare, *vinaque* vel ex toto vel ex parte haud ex genimine vitis conficere passim non vereantur, quumque non raro difficile admodum sit vel ipsis chimices peritis hujusmodi fraudes agnoscere; non immerito dubitatum est, num ad licitam, imo et validam consecrationem, farinae vel hostiae vinaque quae sunt in commercio, tuto adhiberi valeant.» Unde S. Off., litteris datis ad Rvmos. DD. locorum Ordinarios, 30 aug. 1901, eorum pastoralem sollicitudinem excitat, «ut accuratis institutis investigationibus, si quos abusus irrepsisse compererint, funditus convellere satagant, ac diligenter caveant ne quid in posterum in propriis ditionibus fiat, quod a latis, nedum circa naturam, sed et circa conservationem sacrarum specierum dispositionibus, quae a probatis auctoribus traduntur, quaeque praesertim in rubricis Missali romano praepositis continentur, quomodocumque sit absonum. Quoties vero de venalium farinarum vel hostiarum vinorumque genuinitate rationabile adsit dubium, sacerdotes sibi subditos ab eorum usu in conficiendo SSmo. Altaris Sacramento omnino prohibeant, eosque practicam rationem doceant genuinam materiam sibi comparandi.»

377. — Quaer. 8.° *An vinum* congelatum *sit materia valida?*

Resp. Controvertitur. Affirm., probabilius. Ratio est, 1.° quia remanet substantialiter vinum, quum retineat eumdem colorem, saporem, odorem; 2.° quia ex rubrica Missalis species vini congelatae post consecrationem debent liquefieri admotis pannis calefactis, et deinde sumi, quippe quod est verum sacramentum (*Rubr., de defect.*, § 10, *n.* 11). Ergo supponit speciem vini congelati retinere sanguinem Christi; ergo sacrae species non mutantur substantialiter per congelationem post consecrationem, ergo nec ante. Ita *S. Alph.*, *n.* 207, ubi dicit esse sententiam veriorem ob rationem ex citata rubrica deductam.

Quaer. 9.° *Quaenam quantitas aquae sit in calice immiscenda?*

Resp. Sufficit aquae modicissima quantitas, ut dictum est *supra*, *n.* 372, III, et 373. *Probabiliter* potest infundi aqua usque ad *octa-*

vam partem vini, imo usque ad *quintam* partem, juxta *Lugo*, *d.* 4, *n.* 38. Addit *Busembaum* sufficere, ut aqua *tertiam* partem non excedat. Sed in praxi haec ultima sententia non est admittenda, quamvis tertia pars non corrumpat vinum, si sit generosum. Generatim consulendum est ne sacerdos excedat octo vel decem guttulas. Quod si casu nimiam aquae quantitatem infuderit, iterum aliqua quantitas vini adjici poterit. *S. Alph.*, *n.* 210.

QUAER. 10. *An liceat uti in Missa aqua naturali, potabili quidem, sed acida, gaseosa aut alcalina?*

Resp. Affirm. Nec est ratio solida dubitandi. Ex Decret. S. Off., 11 aug. 1904.

QUAER. **11.** *An* **mustum** *adhiberi possit ad consecrandum?*

Resp. 1.° *Affirm.*, quoad *validitatem*, quia in substantia est vinum, licet non perfectum, utpote nondum fermentatum (*Rubr. Miss., tit.* 4, *n.* 2).

Resp. 2.° *Neg.*, quoad *liceitatem* (*Rubr. Miss.*, l. c.), excepto casu necessitatis (*Jul. I*, Papa, in *c.* 7, *dist.* 2, De consecr.). Cfr. *Berardi*, Praxis, 3, *n.* 915.

Plura alia de vino quoad Missam tradit *Vitoria*, S. J., El vino dulce para Misas, apud *Razón y Fe*, *vol.* 25, *pag.* 196, 305 *seq.*

II. *De materia proxima seu de usu materiae requisitae in ipsa consecratione.*

378. **Principia.** — I. Ad *validam* consecrationem praeter materiam aptam requiritur: 1.° ut materia consecranda sit *physice praesens;* — quia id necessario exigunt pronomina demonstrativa formae *hoc*, *hic;* aliter enim forma foret falsa, quia demonstraretur praesens id quod non esset praesens; 2.° ut per intentionem ministri in individuo sit determinata; quia sicut non consecrat minister, nisi intendat consecrare, ita nec *hanc* materiam consecrat, nisi illam determinate intendat consecrare. Non requiritur tamen determinatio actualis, sed virtualis sufficit. *S. Alph.*, *nn.* 211, 214.

II. Ad *licitam* consecrationem requiritur: 1.° ut sacerdos nullatenus recedat ab usu Ecclesiae praesertim rubricis Missalis romani determinato; hinc imprimis necesse est, ut materia consecranda sit decens et munda ob reverentiam tanto sacramento debitam; 2.° ut sit reposita in altari et in corporali, imo et in petra sacra, juxta *Benedictum XIV*, De sacrificio Missae, *sect.* 2, *n.* 139; 3.° ut ciborium vel calix consecrandus sit discoopertus; 4.° ut fiat tempore canonis rubrica praescripto. Vide *S. Alph.*, *nn.* 218, 219.

379. **Resolves:** — 1.° Valide consecrantur hostiae sub aliis latentes, aut aliter tectae. Item valide consecratur vinum in calice velo, palla, aut quavis ratione cooperto; quia sufficit ad veram

materiae praesentiam, ut per pronomina *hoc* vel *hic* demonstrari possit. *S. Alph., n.* 212, etc., *et alii communissime* (1).

2.° Valida est consecratio, si sacerdos putet unam tantum vel duas hostias consecrandas adesse, cum sint plures sive a se, sive ab alio appositae; ratio est, quia sacerdos semper praesumitur velle consecrare quidquid est decenter consecrabile, dummodo ipso sciente repositum in corporali sit. Unde si celebrans advertat post consecrationem duas hostias esse simul junctas, utramque ut consecratam sumat juxta rubricam Missalis. Si vero ante consecrationem, postquam obtulit, id advertat, alteram seponat, et post Missam ipse vel alius sumat tamquam panem benedictum. *S. Alph., n.* 216, *et alii omnes.*

3.° Idem dicendum, si quis ad altare plures hostias consecrandas attulerit, vel ante sacrificium monitus fuerit de consecrandis hostiis jam super altare positis, vel animadverterit ab alio afferri ut consecrentur, etsi dum consecrat, non ita expresse earum meminerit, aut etiam ad oblationem non detexerit, modo sint praesentes in corporali; quia intentio praecedens virtualiter perseverat. *S. Alph., n.* 216.

4.° Non consecrarentur hostiae, inscio sacerdote, etiam in corporali positae, quia sacerdos penitus inscius intentionem illas consecrandi non habuit. Excipe si sacerdos tunc, vel aliquando semel pro semper, elicuisset intentionem consecrandi hostias in corporali positas.

5.° Si parvae hostiae pro communicando populo afferantur sacerdoti paulo post factam oblationem, licite eas consecrare poterit, suppleta oblatione mentaliter. *S. Alph., ibid.*

380. **Quaesita.** — QUAER. **1.°** *An censendum sit consecratum ciborium ex oblivione extra corporale relictum?*

Resp. Controvertitur. I.ª SENTENTIA, *probabilis* (et forte multo probabilior) *affirmat.* Ratio est, quia jam in principio Missae adfuit voluntas positiva consecrandi illud ciborium, nec illa voluntas fuit retractata; ergo perseveravit virtualiter tempore consecrationis.

II.ª SENTENTIA negat. Ratio est, quia intentio illa consecrandi extra corporale fuisset peccatum grave, et proinde sacerdos illam habuisse non praesumitur. — Haec tamen ratio infirma satis vide-

---

(1) Si aliquae hostiae non consecratae miscerentur cum consecratis, debent omnes sub conditione consecrari; nam post confusionem omnes singillatim sunt dubiae consecrationis. Non potest autem sacerdos referre intentionem suam ad solas non consecratas; quia ignorans quae sunt istae, pronomine *hoc* nequit demonstrare, ideoque nec determinare materiam. Ita S. Alph., *n.* 216, cum Lugo, *d.* 4, *n.* 136, etc., etc. Tamen censent alii cum Busembaum, posse sacerdotem intendere *absolute* consecrare solum non consecratas. *Casajoana*, h. l.

tur; quia etiam dicendum foret validam non esse consecrationem vini si in *calice non consecrato*, sacerdote id non advertente, celebraretur Missa, quod tamen nemo admittet. Igitur sacerdos in utroque casu habet intentionem consecrandi materiam praesentem juxta ritum Ecclesiae, et per accidens est quod, ipso non advertente, ciborium maneat extra corporale, vel calix non sit consecratus: quae inadvertentia non reddit ejus intentionem neque graviter neque leviter illicitam. Et certe consecratum ciborium dixeris, si sacerdos *actuali* intentione illud vellet consecrare non advertens esse extra corporale.

In praxi ciborium illud denuo consecrandum erit sub conditione in alia Missa. Possunt etiam illae particulae absumi post utramque communionem, sed ante purificationem. *S. Alph.*, *n.* 217.

Quaer. 2.° *An censeatur consecratum ciborium positum quidem in corporali, sed quod ex oblivione remansit* clausum *tempore consecrationis?*

Resp. Affirm. Ratio est, 1.° quia certe possunt valide consecrari hostiae in ciborio clauso, ut supra dictum est; 2.° quia sacerdos semper censetur habere intentionem absolutam consecrandi quidquid ipso sciente est supra corporale, et est honeste consecrabile, et habetur per modum continui. Ita *Reuter.*

Objicies: Ex dictis in quaesito praecedenti, *probabiliter* non est consecratum ciborium extra corporale relictum, quia sacerdos non censetur velle peccare; *a pari* in praesenti casu, ob eamdem rationem.

Resp. Neg. paritatem. Licet enim Ecclesia velit ciborium aperiri pro majori reverentia, attamen quum haec irreverentia non videatur notabilis, possitque hoc frequentius contingere, praeceptum hoc non adeo urget, sicut praeceptum non consecrandi extra corporale. Asserit *Reuter* hanc esse communem doctorum sententiam.

381. — Quaer. 3.° *An censeantur consecratae guttae vini inhaerentes calici sive exterius sive interius?*

Resp. 1.° Guttae exterius inhaerentes numquam censentur consecratae. Ratio est, quia merito praesumitur, intentionem sacerdotis esse consecrare illud unum, quod est licite atque utiliter consecrabile; illicite autem et irreverenter, et absque ulla utilitate illae guttulae cansecrarentur. Ergo... *S. Alph.*, *n* 215.

Resp. 2.° *Probabilius* nec consecratae censentur guttae interius inhaerentes, et omnino a majori quantitate separatae. Ratio est, quia non videtur esse intentio Ecclesiae, adeoque nec sacerdotis, consecrare nisi vinum, quod *per modum unius* potabile est, et in calice reperitur congregatum Ita *communius* cum *Suárez*, *Laymann*, etc., contra *alios*. — Vide *S. Alph.*, *ibid.*

Quaer. 4.° *Quale sit peccatum consecrare hostiam fractam vel maculatam?*

Resp. Secluso scandalo, est tantum veniale, si fiat sine rationabili causa, *nisi* macula vel fractura sit enormis. Si tamen deprehendatur aliqua fractura vel macula etiam notabilis in hostia post oblationem, licite talis hostia consecrabitur, nisi scandalum populi timeatur, quia jam per oblationem fuit aliquatenus Deo dicata et sanctificata. *S. Alph., n.* 204, *et alii communiter.*

QUAER. 5.° — *An* valida *sit consecratio unius tantum speciei facta a sacerdote habente positivam intentionem unam tantum speciem consecrandi?*

Resp. 1.° Est certe graviter *illicita* contra divinum praeceptum consecrandi sub utraque specie, in quo nec Papa dispensare posse videtur, neque in necessitate ministrandi Viaticum. *S. Alph., n.* 196; *Génicot, n.* 168.

Unde can. 817: «Nefas est, ne urgente quidem *extrema necessitate*, unam materiam sine altera, aut etiam utramque, extra Missae celebrationem consecrare».

Resp. 2.° Communis sententia *affirmat*, si sacerdos habeat aliquam intentionem saltem implicitam offerendi sacrificium, ad minus inchoative. Si vero sacerdos *positive* hanc intentionem excluderet, adhuc validam esse consecrationem unius speciei affirmant *Arriaga* et *alii.* Negat vero *Lugo* cum *aliis*, qui asserunt Christum non dedisse sacerdotibus potestatem valide consecrandi nisi per modum sacrificii, ideoque ajunt, non posse valide consecrare, qui aliquo modo non intendunt sacrificium offerre.

«De facto tamen, ait Lugo (*d.* 19, *n.* 104), omnes sacerdotes consecrantes, sive per errorem, sive ex industria, unam speciem sine alia, valide consecrant; quia non excludunt omnino efficaciter intentionem sacrificandi, sed volunt consecrare meliori modo, quo possunt.»

ARTICULUS II

DE FORMA SACRAMENTI EUCHARISTIAE

Sicut in sacramento Eucharistiae duplex est distincta materia, ita duplex quoque est forma consecrationis, una panis et altera vini.

382. **Principia.** — I. Forma pro consecratione panis consistit in his verbis: *Hoc est enim corpus meum.* Haec autem verba, aut aequivalentia, sunt omnino formae essentialia, si verbum *enim* excipias.

Constat: 1.° ex universali praxi Ecclesiae, et ex ejus praecepto in Missali romano; 2.° ex *Concilio Florent.*, in decreto unionis, et *Trid., sess.* 13, *c.* 1; 3.° ex ipsa institutione divina, nam Christus transsubstantiavit panem in corpus suum praedicta verba proferendo.

II. Forma pro consecratione vini ista est: *Hic est enim calix sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

Constat pariter: 1.° ex praxi et praescripto Ecclesiae; 2.° ex variis evangelistis, qui etsi non omnino eadem verba referant, perfecte tamen quoad hunc sensum concordant.

383. **Resolves:**—1.° Valida, sed illicita est consecratio, si consecrans dicat: *Hic cibus est corpus meum, hic calix est sanguis meus.* — Item si proferas *colpus* pro *corpus*, *meus* pro *meum*, *es* pro *est*, *calis* pro *calix*, *sanguis* pro *sanguinis*, etc... Hinc deducitur, non posse excusari a peccato veniali, qui *debitam* diligentiam non adhibet ad verba consecrationis rite pronuntianda. *S. Alph.*, *n.* 221. — Nullum esset peccatum si imperfecta pronuntiatio e naturali vitio oriatur.

2.° Invalida erit consecratio, si dicis: *Hic* (adverbialiter) *est corpus meum*, *hoc corpus est meum*, vel *hic sanguis est meus*, quia haec verba non habent sensum quo id significent, quod operari debent. *S. Alph.*, *ibid.* — Nihilominus si dum hanc formam adhibes: *hoc corpus est meum*, *hic sanguis est meus*, *corpus* aut *sanguis* se teneant, ob intentionem et pronuntiationem tuam, ex parte *praedicati*, forma valida videtur. *Ball.-P.*, *vol.* 4, *n.* 868.

3.° Dubia est consecratio, si dicas: *Haec est caro mea; illud est corpus meum; ille est sanguis meus. S. Alph., ibid.*

4.° Verba formae proferri debent in persona Christi *formaliter* et *assertive*, seu *recitative* simul et *significative*, non vero historice tantum; scilicet proferenda sunt verba Christi applicando eorum significationem ad materiam praesentem, ut haec transsubstantietur in corpus et sanguinem Christi. Attamen scrupulus non est habendus, an verba sensu debito proferantur; nam quivis sacerdos praesumitur habere intentionem id faciendi quod Christus fecit et instituit, et sic intendit sufficienter verba consecratoria proferre in utroque praefato sensu. *Elbel*, *n.* 34; *S. Alph.*, De Euch., *n.* 220..., etc.

384. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An omissio vocis* ENIM *in forma consecrationis sit gravis?*

Resp. Controvertitur. I.ª SENTENTIA *probabiliter negat*, quia vox illa non reperitur in verbis a Christo prolatis, et aliunde quoad Ecclesiae praeceptum non videtur constituere materiam gravem. Ita *S. Alph.*, *n.* 220.

II.ª SENTENTIA *affirmat*, et hanc *S. Alph.* dicit non esse improbabilem. Ratio est, quia in re tam gravi non videtur dari levis materia in quacumque mutatione deliberata. Sed haec sententia parvi facienda videtur.

QUAER. 2.° *An in consecratione requirantur ut essentialia illa verba antecedentia,* QUI PRIDIE QUAM PATERETUR, etc., SIMILI MODO, *etc.?*

Resp. Neg., cum sententia communi, quam tenent *S. Alph.*, *n.* 222; *Lugo*, etc. Ratio est, quia haec verba historice tantum proferuntur; nec ullam efficaciam sacramentalem habere videntur. Attamen si aliquando ob dubiam consecrationem forma repetenda sit, juxta rubricas incipiendum erit ex verbis: *qui pridie*, et *simili modo*. Vide *S. Alph.*, *n.* 222.

QUAER. **3.°** *An in consecratione calicis sola haec verba*, HIC EST CALIX SANGUINIS MEI, *sint de essentia formae?*

Resp. Affirm. Ratio est: 1.° quia verba consecrationis panis sunt haec: *Hoc est corpus meum*. Ergo *a pari* verba consecrationis vini sunt tantum haec alia: *Hic est sanguis meus*, vel alia aequivalentia. 2.° Quia sola illa verba *per se* exprimunt praesentiam sanguinis Christi sub speciebus vini. *Ita communiter*, contra *aliquos*. Vide *S. Alph.*, *n.* 223. Attamen, quum opposita sententia, juxta Suárez, sit aperte S. Thomae, valde probabilis, et magnae auctoritatis, eamque, teste Billuart, teneant plures et insignes thomistae, in *praxi* repetenda esset integra forma, si quis prima tantum protulisset verba.

QUAER. 4.° *An valeat forma, si dicatur:* HOC ENIM CORPUS MEUM, *subintelligendo* EST, *ut in lingua latina frequenter fieri solet?*

Resp. Neg. Nam licet in continua oratione verbum substantivum facile subintelligi possit, in casu tamen praesenti fieri nequit; tum quia non habetur oratio continua, tum praesertim quia in re de qua agimus, forma non habet tantum sensum assertorium, ut in sermone communi, sed etiam vim transsubstantiationis efficientem. *S. Alph.*, *n*, 223, *et alii communissime.*

CAPUT III

DE MINISTRO EUCHARISTIAE

Agendum 1.° de potestate ministri; 2.° de ejusdem obligatione; 2.° de requisitis ad rite ministrandum; 4.° de modo S. Eucharistiam ministrandi infirmis; 5.° de modo eam asservandi.

ARTICULUS I

DE POTESTATE MINISTRI EUCHARISTIAE

Minister Eucharistiae duplex est, scilicet alius consecrationis, alius dispensationis.

385. Principia. — I. Potestatem offerendi Missae sacrificium habent soli sacerdotes (*can.* 802).

Constat 1.° ex *Scriptura;* Christus enim hoc Sacramentum

instituens, omnibus et solis Apostolis cum ipso recumbentibus, et proinde omnibus et solis qui in sacerdotio illis successuri essent, dixit: *Hoc facite in meam commemorationem* (Luc., XXII, 19); ergo omnes et soli sacerdotes hanc potestatem a Christo acceperunt; 2.° ex *Conc. Trid., sess.* 22, *can.* 2, 3; 3.° tandem ex universali et perpetua Ecclesiae traditione.

II. Non licet pluribus sacerdotibus concelebrare, praeterquam in Missa ordinationis presbyterorum et in Missa consecrationis Episcoporum secundum Pontificale Romanum (*can.* 803) (1).

III. Minister ordinarius sacrae communionis est solus sacerdos (*can.* 845, § 1). — Constat etiam 1.° ex *Conc. Trid., sess.* 13, *c.* 8, ubi dicitur: *Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a sacerdotibus communionem acciperent, sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent;* 2.° ex praxi universali Ecclesiae.

IV. Extraordinarius est diaconus, de Ordinarii loci vel parochi licentia, gravi de causa concedenda. Haec licentia in casu *necessitatis* legitime praesumitur (*Ibid.*, § 2).

Constat 1.° ex praxi priorum saeculorum, in quibus diaconi passim ex commissione episcoporum, vel presbyterorum, sive generali sive particulari, Eucharistiam ministrabant; 2.° ex variis conciliis, v. gr. *Nicaeno I generali, Carthaginensi IV*, etc... *S. Alph., n.* 237.

V. Quilibet sacerdos *intra* Missam, et si privatim celebret etiam *proxime ante* et *statim post*, sacram communionem ministrare potest, salvo praescripto can. 869 (*can.* 846, § 1).

Etiam extra Missam quilibet sacerdos eadem facultate pollet ex licentia saltem praesumpta rectoris ecclesiae, si sit extraneus (*can.* 846, § 2).

Igitur sacerdoti adscripto alicui ecclesiae ipsum jus concedit facultatem ministrandi *in ipsa* Eucharistiam etiam extra Missam, et etiam adimplementum praecepti paschalis. Extraneus seu non adcriptus opus habet in casu licentia parochi vel rectoris ecclesiae, sed sufficit legitime praesumpta.

VI. Jus et officium sacram communionem publice ad infirmos etiam non paroecianos extra ecclesiam deferendi, pertinet ad parochum intra suum territorium (2) (*can.* 848, § 1). — Ceteri sacerdotes id possunt in casu tantum necessitatis aut de licentia saltem praesumpta ejusdem parochi vel Ordinarii (*Ibid.*, § 2).

---

(1) Circa antiquam praxim plures simul concelebrandi, quae ordinaria tunc erat, et fere quotidiana, vide *Ferreres*, apud *Razón y Fe, vol.* 42, *pag.* 380 *seq., n.* 27 *seq.*

(2) Ex *can.* 397, *n.* 3, sacramenta Episcopo infirmo ministrare pertinet ad canonicos; ex can. vero 514, § 1, 2, in omni religione clericali Superior sive per se, sive per alium ministrat sacramenta suis novitiis aegrotis, professis, aliisque in domo diu noctuque commorantibus; monialibus, confessarius vel cappellanus.

Communionem privatim ad infirmos quilibet sacerdos deferre potest, de venia saltem praesumpta sacerdotis, cui custodia sanctissimi Sacramenti commissa est (*can.* 849, § 1). Sufficit igitur licentia rectoris ecclesiae, aut oratorii cum jure aut privilegio asservandi Eucharistiam, sive parochus sit, sive Superior religiosus, sive capellanus monialium.

VII. Minister **expositionis** et **repositionis** sanctissimi Sacramenti est sacerdos vel diaconus; minister vero **benedictionis** Eucharisticae est solus sacerdos, nec eam impertire diaconus potest, nisi in casu quo, ad normam can. 845, § 2 (vide hic, IV), Viaticum ad infirmum detulerit (*can.* 1274, § 2) (1). Tunc enim benedicet infirmum, et redux in ecclesiam, etiam populum. Cfr. *Rit. Rom.*, *tit.* IV, *cap.* 4, *nn.* 21-24.

386. Quaesita. — QUAER. 1.° *An, ut diaconus ministret, necessitas debeat esse extrema?*

Resp. Neg., cum sententia communi, sed sufficit causa gravis, nempe quum nullus adest sacerdos, qui commode Eucharistiam ministrare possit, v. gr., quum sacerdotes occupantur in audiendis confessionibus die magni concursus, etc. Tunc debet servare ritus omnes quasi esset sacerdos, excepto *modo* deferendi stolam, et omissa forte benedictione in fine (*Lehmk.*, II, *n.* 140). Si vero administraret Viaticum, posset benedicere cum SS. Sacramento et servare omnes omnino ritus, excepto modo deferendi stolam. S. R. C., 14 aug. 1858 (*Decr. auth.*, *n.* 3074); *Il Monitore*, *vol.* 12, *pag.* 80. Vide etiam *S. Alph.*, *n.* 336; *Lugo.* — Sed ad id commissio Episcopi vel parochi requiritur.

QUAER. 2.° *An vel in quibusnam circumstantiis religiosi sanctissimam Eucharistiam ministrare possint?*

Resp. 1.° Semper Eucharistiam ministrare **possunt** in suis ecclesiis vel per se vel per alios sacerdotes, etiam die Paschatis (S. C. C., 28 nov. 1912: *Acta*, IV, *pag.* 726). Cfr. *Ferreres, Razón y Fe*, *vol.* 35, *pag.* 386 *seq.*

Resp. 2.° In alienis ecclesiis, vel extra eas, eodem modo ac reliqui sacerdotes.

387. — QUAER. 3.° *An et in quibus adjunctis possit quis* **se ipsum communicare?**

Resp. a) Certum est *sacerdotem* posse se ipsum communicare in gravissima necessitate, seu in mortis periculo, deficiente alio

---

(1) Supplicatio Quadraginta Horarum in omnibus ecclesiis paroecialibus aliisque, in quibus sanctissimum Sacramentum habitualiter asservatur, statutis de consensu Ordinarii loci diebus, majore qua fieri potest solemnitate quotannis habeatur; et sicubi ob peculiaria rerum adjuncta nequeat sine gravi incommodo et cum reverentia tanto sacramento debita fieri, curet loci Ordinarius ut saltem per aliquot continuas horas, statis diebus, sanctissimum Sacramentum solemniore ritu exponatur (*can.* 1275).

ministro a quo Eucharistiam accipere possit. Imo probabiliter potest seipsum communicare extra mortis periculum, praeciso scandalo, sola devotionis causa. *Suárez*, *d.* 72, *sect.* 3, *n.* 3; *Lugo*, *d.* 17, *n.* 28 *seq.*; *Lacroix*, *l.* 6, *p.* 1, *n.* 471; *Gasparri*, De Euch., *n.* 1081; *D'Annibale*, *vol.* 3, *n.* 395. — *b*) Idipsum posse *diaconum*, ubi desit sacerdos, affirmat *Lugo*, l. c., *n.* 33 *seq.* — *c*) Quod autem *laicus* communicare possit se ipsum in mortis periculo deficientibus sacerdote ac diacono, docet *Suárez*, l. c., cum *Cajetano* et *aliis*. Item *Gasparri*, l. c.; *D'Annibale*, l. c.; et constat *S. C. de P. F.*, 21 jul. 1841 (*Collect.*, *n.* 928, ed. 2.ª). Cfr. etiam *Lacroix*, l. c., *n.* 472.

Quaer. 4.° *An laicus possit aliquando Eucharistiam pro Viatico ministrare?*

Resp. Controvertitur. Negat S. Thomas cum *Lugo*, *Voit*, *n.* 300, et aliis multis; quia hoc est contra consuetudinem Ecclesiae, tum quia sacramentum illud non est tantae necessitatis ad salutem, tum quia administratio Eucharistiae a laico facta magnam admirationem et scandalum apud populum induceret. — *Affirmant* autem plures graves theologi cum *Suárez*, *Laymann*, etc. Hanc sententiam approbare videtur *S. Alph.*, *n.* 237. Eamque in praxim deduci posse docent *D'Annibale*, l. c.; *Lehmk.*, II, *nn.* 134, 136; *Gasparri*, l. c., *n.* 1080, modo vitetur scandalum. Sic in persecutione Parisiensi per feminas deferebatur Eucharistia sacerdotibus in carceribus detentis. Sicut prioribus Ecclesiae saeculis etiam per laicos et pueros martyribus non semel delata fuit. Imo et laici in propriam domum deferebant, ut postea ipsi se propriis manibus communicarent. Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente, *nn.* 117, 154 *seq.*; *Devoti*, Inst. canonic., *l.* 2, *tit.* 2, § 47, *nota* 2; **Casus**, *n.* 268.

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE EUCHARISTIAM DISPENSANDI

388. **Principia.** — I. Parochus, seu quivis sacerdos habens curam animarum, tenetur ex justitia Eucharistiam subditis ministrare non solum in Paschate et in morte, sed etiam quoties rationabiliter petunt, seclusa tamen legitimi impedimenti causa.—Ratio est, quia ad parochum spectat ex quasi contractu providere, non solum ut fideles adimpleant praecepta, sed etiam ut non careant praesidiis, quae profectui spirituali valde prosunt. *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 8.

II. Sacerdos quilibet, sive saecularis sive regularis, tenetur, deficiente parocho, Eucharistiam morituro ministrare; secus in aliis casibus.—Ratio *primi* est, quia quilibet ex charitate tenetur proximo suo in tanta extremitate constituto per hoc salutare et efficacissimum remedium succurrere. Ratio *secundi* patet; nulla

enim intervenit obligatio, sive ex justitia, quum nullus sit contractus, sive ex charitate, quum non supponatur adesse casus necessitatis.

389. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An parochus teneatur etiam investigare infirmos Eucharistiam non petentes, ut eam ipsis ministret?*

Resp. Affirm., saltem si sint in gravi mortis periculo. Ratio est, quia officium est boni pastoris curare, ut ovibus suis in tanto periculo constitutis tam salutare remedium suppeditetur. Colligitur praeterea ex jure canonico, *tit. de celebratione missarum.*

QUAER. 2.° *An parochus teneatur per seipsum Eucharistiam subditis ministrare?*

Resp. Neg.; sufficit enim, si provideat, ut quisquis *opportune* petit, aut indiget, eadem non fraudetur. Potest igitur obligationem etiam per alios adimplere. Attamen praecavere debet, ne videatur otiosus et incuriosus, si munia sua habitualiter per alios adimpleat.

QUAER. 3.° *An* graviter *peccet parochus, quoties Eucharistiam denegat rationabiliter petenti?*

Resp. Neg. Si enim raro id faciat, v. gr. erga unum aut alterum, secluso scandalo aut gravi petentis contristatione, non peccabit nisi *venialiter*. Ratio est, quia nec gravis injuria, nec grave damnum sic infertur, et si adsit damnum, illud facile reparari potest. *Ita omnes.* Recole dicta de sacramentis in genere, *n.* 283.

QUAER. 4.° *An parochus teneatur Eucharistiam etiam cum vitae periculo ministrare, v. gr. tempore pestis vel morbi contagiosi?*

Resp. Neg., valde probabiliter, cum *S. Alph.*, *n.* 223. Vide dicta *n.* 281.—Affirmant autem quidam innixi doctrinae *Benedicti XIV*, De Syn. dioec., *l.* 13, *c.* 19.

390. — QUAER. 5.° *Quandonam parochus censeatur excusari ab Eucharistia subditis petentibus ministranda?*

Resp. Legitime excusatur: 1.° quando subditi ob aliquas circumstantias non rationabiliter petunt, v. gr. si petant ante Missam, quando facile possunt exspectare, etc.; 2.° si ipse parochus ob infirmitatem, aliasve occupationes necessarias, impeditus sit, etc. Attamen caute agendum est, quia in his fideles facile possunt scandalum accipere, et a sacramentis saepius recipiendis arceri. *Ita omnes.*

ARTICULUS III

DE REQUISITIS AD LICITAM EUCHARISTIAE DISPENSATIONEM

391. Principia. — I. Sanctissima Eucharistia sub sola specie panis praeberi debet (*can.* 852).

II. Praeter jurisdictionem (ut sc. omnia ordinate fiant), requi-

ritur ut minister sit liber ab omni excommunicatione, interdicto et suspensione a sacris aut alia poena canonica qua tale exercicium ei prohibeatur si enim censura aut tali poena esset irretitus, graviter peccaret, et irregularitatem contraheret. (Cfr. *can.* 985, 7.°). Vide dicta *n.* 386 et dicenda infra, ubi de irregularitatibus.

III. Requiritur, ut minister sit *in statu gratiae*, quia augustissimum et sanctissimum Christi Corpus impuris manibus tractari non debet. — Unde toties peccat sacerdos, quoties reus peccati mortalis communionem distribuit, licet probabiliter non tot peccata committat quot sunt personae in eadem distributione Eucharistiae communicantes. *S. Alph.*, *n.* 30 *et seq.* Hoc tamen peccatum *probabilius* non est grave.

IV. Requiritur, ut minister Eucharistiam distribuat *ritu Ecclesiae consueto.*—Hinc, generatim loquendo, omittenda est hujus sacramenti administratio, quando more a *Rituali romano* vel loci consuetudine praescripto fieri nequit. Vide *S. Alph.*, *n.* 241 *et seq.*

V. Sacerdos sacram communionem distribuere debet azymo pane vel fermentato, secundum proprium ritum (*can.* 851, § 1).

N. B. Communio prius administranda est ministro sacrificii quam aliis, quamvis dignioribus, non ratione praeeminentiae sed ministerii (S. R. C., 13 jul. 1658: *Decr. auth.*, *n.* 1074), cauto tamen ut laico inservienti praeferantur clerici; et clericis minoris ordinis, alii in majoribus, aut personae quae superiori polleant dignitate liturgice attendenda per se (uti regum) vel per accidens (uti sponsorum in Missa nuptiali). S. R. C., 30 jan. 1915: *Acta*, VII, 71. (Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 41, *pag.* 509, 510, 513). Inservienti ministrari potest in presbyterio ac in ora suppedanei altaris, quamvis sit laicus et indutus non sit habitu clericali (S. R. C., 8 jun. 1911).

392. **Resolves:** — 1.° Minister Eucharistiae cum magna reverentia tractare debet augustissimum hoc Sacramentum, quo praesente venerantes tremunt potestates, et supplex adorat tota curia caelestis. Sed non satis est, ut sacerdos digne et devote sanctissimam Eucharistiam tangat, et fidelibus ministret; si enim parochus sit, aut ejus adjutor, ad ipsum spectat curare, ut asservetur in loco honesto, seu in tabernaculo decenti. Omissio notabilis curae ad hoc debitae facile mortalis evadere potest. *Elbel*, *n.* 76; *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 81, *et alii omnes.*

2.° Eucharistia non est ministranda nisi cum habitu decenti, id est cum stola, superpelliceo et lumine.

3.° Juxta communem sententiam, peccat graviter, qui extra casum necessitatis distribuit communionem sine ulla veste sacra; quia hoc est valde indecens et contra grave praeceptum Ecclesiae. *S. Alph.*, *n.* 241. — Si tamen sola stola omittatur, videtur pluribus et gravibus theologis esse tantum veniale, quod sat probabile videtur. *S. Alph.*, *ibid.*

4.° Veniale tantum reputatur ministrare Eucharistiam sine lumine, vel sine praemissa solita confessione, *Confiteor*, etc. *Ita communiter cum S. Alph., n.* 241. — Similiter veniale tantum habetur Eucharistiam transferre sine vestibus sacris, de loco ad locum, v. gr. de altari ad aliud. *Reuter, n.* 168; *Mazzotta.*

393. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quid si urgeat necessitas communicandi et non adsit sacerdos illius ritus, quo Eucharistia consecrata est?*

Resp. Tunc *a*) licebit sacerdoti orientali qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam in acymo, vicissim latino aut orientali qui utitur azymo, ministrare in fermentato; *b*) at suum quisque ritum ministrandi servare debet (*can.* 851, § 2).

Quaer. 2.° *An sacerdos laborans infirmitate in pollice et indice, Eucharistiam aliis digitis ministrare possit?*

Resp. Negandun videtur, secluso casu gravis necessitatis (*S. Alph., n.* 244), aut saltem nisi causa rationabilis excuset (*Lacroix, lib.* 6, *p.* 1, *n.* 480; *Ball.-P., n.* 893). — Ratio est, quia licet tota manus sit consecrata, attamen index et pollex ex ritu Ecclesiae ad hoc munus exercendum specialiter sunt destinati. V. **Casus, *n.*** 270.

Quaer. 3.° *Quid faciendum, si hostia in terram decidat?*

Resp. Locus, in quem sancta hostia decidit, statim tegendus est aliqua re munda, et postea abluendus. Si cadat in mappam, seu linteolum, quo manus communicantis obteguntur, locus signandus est, et postea pari modo abluendus. Ita rubrica, quae tamen, juxta communem sententiam, *non obligat sub gravi;* graviter tamen obligaret ad abluendum locum, in quem decidissent sacrae species vini, quippe istud imbibitur; non est tamen opus illum locum comburere. *S. Alph., n.* 250; *Lacroix, n.* 484.

Quaer. 4.° *Quid faciendum, si hostia decidat in vultum, barbam, aut vestes communicantis?*

Resp. In praefatis casibus omittenda est purificatio; quia melius est vitare admirationem, turbationem aut offensionem populi, quam servare rubricam sub levi tantum obligantem. *S. Alph., n.* 250, *et alii communiter.*

Quaer. 5.° *Quid faciendum, si hostia decidat in sinum vel intra vestes mulieris?*

Resp. Ipsa mulier hostiam extrahere debet, et porrigere sacerdoti, a quo deinde illam in os recipiat. Sic *Bened. XIV*, De sacrificio Missae, *sect.* 2, *n.* 176. Digiti vero mulieris abluantur, et ablutio in piscinam dejiciatur. — Si mulier nequeat facile hostiam ibidem extrahere, seorsim recedet, v. gr. in aliquod sacellum, vel in sacristiam, etc.

394. — Quaer. 6.° *Qua hora et quibus diebus communio dispensari possit?*

Resp. 1.° Iis tantum horis distribui licite potest, quibus Missae sacrificium potest offerri, nisi aliud rationabilis causa suadeat (*can.* 867, § 4). Igitur *a*) licebit (*saltem probabiliter*) ministrare Eucharistiam in Missa Nativitatis Domini quae media nocte celebratur; *b*) ex causa *rationabili* v. gr. itineris, potest dispensari sive antea, sive post tempus quo Missam, sive ex privilegio, sive ex jure communi, celebrare licet.

Resp. 2.° Omnibus diebus licet sanctissimam Eucharistiam distribuere (*Ibid.*, § 1). Feria tamen VI majoris hebdomadae solum licet sacrum Viaticum ad infirmos deferre (*Ibid.*, § 2). In Sabbato Sancto sacra communio nequit fidelibus ministrari nisi inter Missarum solemnia vel continuo ac statim ab iis expletis (*Ibid.*, § 3). Igitur Sabbato Sancto non licet ministrare Eucharistiam *a*) neque ante Missam, *b*) neque durante Missa, nisi intra ipsam Missam, eo nempe tempore quo liturgice ab ipso celebrante, sive solo sive adjuto ab aliis, distribui potest, i. e. statim post communionem celebrantis; *c*) neque post finitam Missam, nisi continuo ac statim, ita ut distributio Eucharistiae sit veluti moralis continuatio Missae.

395. — Quaer. 7.° *Quo loco communio distribui potest?*

Resp. Ubicumque Missam celebrare licet, etiam *in oratorio privato*, nisi loci Ordinarius, justis de causis, in *casibus particularibus* id prohibuerit (*can.* 869).

Attamen sacerdoti celebranti non licet Eucharistiam intra Missam distribuere fidelibus adeo distantibus ut ipse altare e conspectu amittat (*can.* 868).

396. — Quaer. 8.° *An communio dari possit cum paramentis nigris immediate ante vel immediate post Missam defunctorum?*

Resp. Affirm., si adsit rationabilis causa, omissa tamen benedictione. Causa autem rationabilis numquam non adest, si qui communionem tunc petant. S. R. C., 23 jun. 1868 (*Decr. auth., n.* 3177).

N. B. Tempore paschali in utroque casu dici debent oratio et versiculi de tempore, omisso *alleluia*. S. R. C., 26 nov. 1878 (*Decr. auth., n.* 3465).

Quaer. 9.° *An communio dari possit cum paramentis nigris* intra *Missam* de Requiem?

Resp. Affirm., tum si communio detur cum solis hostiis in eadem Missa consecratis, tum si detur ex praeconsecratis, quae in tabernaculo asservantur. Ita S. R. C., decretum sup. citatum.

397. — Quaer. 10. *An in Missis* de Requiem *paramenta violacea adhiberi possint, praesertim si danda sit communio?*

Resp. Neg. In Missis enim defunctorum violacea paramenta adhiberi non possunt, nisi in quapiam ecclesia *die* 2 *novembris* S. Eucharistiae sacramentum publicae fidelium adorationi pro

solemni oratione quadraginta horarum sit expositum; quo in casu «Missa unica» de Smo. Sacramento «non omittatur, sed reliquae sint pro defunctis, ad altare expositionis non dicantur, et celebrentur in colore violaceo». S. R. C., 9 jul. 1895 (*Decr. auth.*, *n.* 3864, IV).

N. B. In communione *extra Missam* in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, utendum est colore violaceo aut albo. S. R. C., 19 apr. 1912 (*Acta*, IV, *pag.* 322).

Quaer. 11. *An sacerdos, sacris vestibus sacrificii indutus, possit administrare sacram communionem, data rationabili causa, ante vel post Missam* solemnem *aut* cantatam *aut etiam* conventualem, *sicuti permittitur ante vel post Missam privatam?*

Resp. Neg. (S. R. C., 19 jan. 1906 ad 3: *D. auth.*, *n.* 4177).

398. — Quaer. 12. *Quomodo ministranda sit communio extra Missam?*

Resp. 1.° Si communio ministranda sit immediate ante vel post Missam, agendum est sicut in ipsa Missa; sed reversus sacerdos ad altare dicit: *O sacrum convivium*, etc., deinde dicit: *Domine, exaudi*, etc. — *Dominus vobiscum*, etc., cum oratione pro tempore; denique digitis ablutis, et s. ciborio in tabernaculo reposito, benedicit iis, qui communicarunt, cum formula: *Benedictio Dei omnipotentis, Patris*, etc..., ut in *Rit. rom., tit.* IV, *pag.* 2, edit. typica anni 1913.

Resp. 2.° Si alio tempore distribuenda sit: 1.° duae, juxta *Rituale romanum*, accendendae sunt candelae. Si tamen tempus urgeret, nec facile duae candelae accendi possent, una sufficeret. 2.° Sacerdos, lotis manibus, superpelliceo et stola indutus coloris officio illius diei convenientis vel albi (S. R. C., 12 mart. 1836, reform. ann. 1900; *n.* 2740, ad 12), ministrat, ut supra, et ad altare reversus reliqua, ut supra, prosequitur; deinde dat benedictionem manu dextera, non vero cum pyxide, nisi super infirmos.

O sacrum convivium, necnon versiculi *Domine, exaudi*, etc., *Dominus vobiscum*, etc., cum oratione propria sunt de praecepto (S. R. C., 30 aug. 1892: *Decr. auth.*, *n.* 3792, ad 10), et recitari debent infra ablutionem et extersionem digitorum (S. R. C., 14 jan. 1898: *Decr. auth.*, *n.* 3975, *d.* 3, *q.* 1). Oratio «*Deus qui nobis*», necnon alia *Spiritum nobis*, etc., concludendae sunt ut in Rituali romano *longiori conclusione*. Cfr. edit. typicam anni 1913, *tit.* IV, *c.* 2. — Hujusmodi autem preces voce saltem mediocriter elata dicendae videntur, quum iis a ministro respondendum sit.

399. — Quaer. 13. *Quid faciendum, si minister sacerdoti desit: an vir communicaturus, vel mulier supplere possit?*

Resp. 1.° Sane quilibet communicaturus, si sit vir, sacerdoti inservire potest; vel etiam ipse sacerdos supplere potest dicendo *Confiteor*, et respondendo *Amen*.

Resp. 2.° Mulier supplere non potest, nisi sit monialis, quae, juxta morem receptum, intra claustrum respondet; tunc igitur ipse sacerdos omnia peragere debet. Nec dicas, quod in necessitate mulier Missae respondere potest, modo a longe stet; nam in Missa sacerdos solus omnia respondere non posset. *Ita communiter. Bouvier*, de Eucharistia, *c.* 4, *art.* 2; *Gousset*, *n.* 212.

Quaer. **14.** *An dari possint plures particulae uni communicanti, vel una major* **devotionis gratia**, etc.?

Resp. Neg. Hoc enim expresse fuit prohibitum decreto *Cum ad aures*, approbato ab Innocentio XI, die 12 februarii 1679. Verba autem decreti (Cfr. *Ferreres*, La Comunión, *n.* 517) haec sunt: *Episcopi, parochi, seu confessarii... admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiae formas, seu particulas, neque grandiores, sed consuetas.* — Licebit tamen plures particulas ex rationabili causa uni dare, v. gr. ut citius particulae remanentes consumantur. Decretum enim damnat tantum consuetudinem tunc vigentem in Gallia et in Hispania praesertim in quibusdam monialium monasteriis, dandi sc. plures particulas ad falsam devotionem confovendam. *Ferreres*, l. c., *nn.* 116, 123, 517.

400. — Quaer. 15. *An particulae frangi possint, si deficiant; et quid agendum si supersint, nec sit tabernaculum in quo reponantur?*

Resp. ad 1.um *Affirm.*, ex communi sententia, ex praxi generali, modo adsit causa justa, v. gr. si desit alia Missa vel fideles exspectare non possint. Ita etiam S. R. C., 16 mart. 1833 (*Decr. auth.*, *n.* 2704, ad 1). — Attamen sacerdos hostias tunc dividere debet tantum in duas vel ad summum tres partes, quia secus vix posset cum debita reverentia communio dari. *Lacroix*, *n.* 508.

Resp. ad 2.um Sumendae sunt a celebrante ante ablutiones, si facile fieri possit. Secus ad tabernaculum proximum cum ritu consueto deferendae forent. Vide infra, *n.* 415.

Quaer. 16. *An ad fideles communicandos possit sacerdos, deficientibus hostiis minoribus, detrahere partem majoris a se sumendae?*

Resp. 1.° *Affirm.*, in casu Viatici moribundo deferendi, ratione urgentis necessitatis. *Ita omnes.* — 2.° *Affirm.* etiam, si esset communicaturus unus vel alter fidelis, qui secus non absque incommodo exspectare communionem deberet. *Ita communiter cum S. Alph.*, *n.* 217.

ARTICULUS IV

DE MODO EUCHARISTIAM INFIRMIS MINISTRANDI

401. — *Codex haec* **praecipit:** «Sacrum Viaticum infirmis ne nimium differatur; et qui animarum curam gerunt, sedulo advi-

gilent ut eo infirmi plene sui compotes reficiantur» (*can.* 865).

Quoad modum vero, sequentia statuit Rituale romanum. — I. Praemoneat parochus, ut aegri cubiculum mundetur, et in eo paretur *mensa linteo mundo* cooperta, in qua sanctissimum Sacramentum decenter deponatur. Parentur *luminaria, duo vascula*, alterum cum vino tradendo post communionem infirmo, ut facilius sanctam hostiam deglutiat, alterum cum aqua ad abluendos sacerdotis digitos; praeterea *linteum mundum* ante pectus communicandi reponendum. Saepe additur *vas aquae benedictae*, quoties cum sanctissimo Sacramento deferri non solet. Saepe etiam vinum non adhibetur.

II. Eucharistia deferri debet ab ecclesia ad privatas domos aegrotantium, decenti habitu, superposito mundo velamine; *manifeste*, atque *honorifice*, cum omni reverentia, semper lumine, et tintinnabulo jugiter agitato praecedente. Sacerdos autem indutus superpelliceo et stola, impositoque prius ab utroque humero oblongo velo decenti, utraque manu accipiat vas cum sanctissimo Sacramento ante pectus gerendum, et deinde baldachinum, seu umbellam subeat, si haberi possit, et nudo capite procedat. Eundo autem dicit *Miserere* et alios psalmos, et redeundo *Laudate Dominum de caelis*, et alios psalmos et hymnos; sed haec de consilio tantum.

III. Sacerdos quum domum infirmi advenerit, dicat: *Pax huic domui.* Resp.: *Et omnibus habitantibus in ea.* Tunc depositum super mensam SS. Sacramentum adorat; aspergit aqua benedicta infirmum et cubiculum, dicens: *Asperges me*, etc., et alias orationes in *Rit. rom.* positas. Sed si agatur de Viatico, non dicit: *Corpus Domini*, etc.; sed *Accipe, frater, Viaticum corporis Domini N. J. Ch.*, etc., ut in *Rituali.*

IV. Imminente morte, pleraeque preces, vel etiam omnes omittuntur. Sacerdos, ablutis digitis, perfectisque orationibus, si remaneant particulae, benedicit infirmum cum ciborio, nihil dicens. Ex *Rit. rom. ablutiones debent infirmo dari.* — Sacerdos redux ad ecclesiam, ciborio super altare posito, recitat versiculos et orationem de SS. Sacramento.

402. Quaesita. — Quaer. 1.° *An Eucharistia possit deferri infirmis nocte?*

Resp. Affirm. Ut enim legitur in novo Codice: Sacrum Viaticum quacumque diei aut noctis hora ministrari potest (*can.* 867, § 5).

Quaer. 2.° *An Eucharistia publice deferri debeat infirmis?*

Resp. Affirm., nisi justa et rationabilis causa aliud suadeat (*can.* 847). Quando autem privatim sacra communio infirmis ministratur, reverentiae ac decentiae tanto Sacramento debitae sedulo consuli debet servatis a Sede Apostolica praescriptis normis (*can.* 849, § 2).

Justa et rationabilis causa deferendi privatim habetur v. gr. in locis haereticorum, ubi *manifeste* deferri nequit. Item aliquando etiam in locis catholicorum, si aliter aegroto sanctum Viaticum deferri absque incommodo quopiam non possit. Id tamen absque licentia Episcopi, ubi consuli possit, fieri non debet. Vide infra, *n.* 405, *q.* 9.

403. — Quaer. 3.° *An sacerdos, urgente necessitate, possit Viaticum ministrare sine ulla veste sacra?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia non praesumendum Ecclesiam, quae mater tam benigna est, voluisse, ut in administratione Viatici ritus illi cum moribundorum detrimento serventur. Sacramenta enim primario ad animarum salutem instituta sunt. *S. Alph.*, *n.* 241.

Quaer. 4.° *An urgente necessitate, in deferendo Viatico liceat currere?*

Resp. Affirm., probabiliter. Ratio est, quia urgens necessitas deferendi Viaticum moribundo, excusare potest a majori decentia in incessu. Ita *S. Alph.*, *n.* 242; *Lacroix.*

Quaer. 5.° *An liceat tempore pestis porrigere Eucharistiam medio aliquo instrumento?*

Resp. Affirm., probabiliter, quia tanta necessitas a consueto Ecclesiae ritu excusare videtur. *S. Alph.*, *n.* 244.

404. — Quaer. 6.° *An liceat deferre Eucharistiam cum capite cooperto in itinere?*

Resp. Neg., ob reverentiam Sacramento debitam. Idcirco in delatione SS. Sacramenti ad infirmos, sive de die id fiat, sive de nocte, neque alicujus infirmitatis neque alio praetextu birretum seu etiam parvus pileolus adhiberi potest. S. R. C., 22 aug. 1695; 21 jan. 1696: *Decr. auth.*, *nn.* 1931, 1938.

Quapropter sacerdos rheumate vel alia infirmitate laborans, debet abstinere a deferendo SS. Sacramento, vel id muneris alteri committere, vel aperto capite nihilominus incedere, nisi usus pileoli ipsi indultus fuerit. — At si casus verae necessitatis occurrat, et tempus non suppetat petendi facultatem, videtur licitum uti epikeia. *Lehmk.*, 2, *n.* 140; *Soláns*, Manual litúrg., 2, *n.* 510, 10, *nota; Aertnys*, *l.* 6, *n.* 86, *q.* 5.

Usus pileoli non adeo difficile conceditur in itinere, licet minus intra civitatem vel oppidum. Juxta plures, Episcopus concedere potest licentiam deferendi pileolum in itinere; sed facultas pileolo utendi per civitatem vel oppidum est juris Apostolici. *De Herdt*, Sacr. lit. praxis, *vol.* 1, *p.* 1, *n.* 50; *S. Alph.*, Hom. apost., *tr.* 15, *n.* 12.

Die 27 april. 1871, Sanctitas Sua commisit Rmo. Ordinario pro tempore dioeceseos *Oriolen.* seu *Alonien.*, quatenus nomine et auctoritate Sanctae Sedis pro suo arbitrio et prudentia concedere

valeat sacerdotibus dioeceseos suae, usum pileoli in deferendo infirmis Viaticum, quando propter aëris inclementiam aut nimium calorem solis fundate timetur detrimentum salutis ipsius deferentis. *Decr. auth., n.* 3246.

QUAER. 7.° *An sacerdos deferre possit S. Eucharistiam insidens equo?*

Resp. Affirm., si deferenda sit ad infirmum longe distantem, vel per iter arduum, aut si periculum sit in mora. Sed equus debet esse mansuetus, ita ut absit periculum lapsus et irreverentiae. *Numquam* autem licet pyxidem dare portandam *laico*, quantumvis sacerdos sit fatigatus; sed tunc in bursa collo suspensa illam gestare debet. Constat ex *Rit. rom.*, de Eucharistia. — Vide *S. Alph., nn.* 242, 243.

405. — QUAER. 8.° *An pluries deferri possit Eucharistia infirmis non jejunis, seu per modum Viatici?*

Resp. Affirm., et non solum si recurrat novum mortis periculum, sed etiam si idem perduret. Sic ex novo Codice: «Perdurante mortis periculo, sanctum Viaticum, secundum prudens confessarii consilium, pluries, distinctis diebus, administrari et licet et decet» (*can.* 864, § 3). Ratio est, quia hoc Sacramentum non tantum datur ad implendum praeceptum, sed etiam ad tentationes superandas, quae tempore mortis magis urgent. Cfr. *S. Alph., n.* 285. Idque omnino praecipitur in Conc. Plen. **Amer. lat.**, *n.* 532; et in **C. Manil.**, *n.* 628.

QUAER. 9.° *An Eucharistia frequenter deferri possit decumbentibus?*

Resp. Affirm., per se, et parochus debet, quantum in ipso est, infirmos ad frequentem communionem adhortari. *Gousset, n.* 235.

Facilius autem concedi potest communio infirmis religiosis, vel aliis personis piis in monasterio degentibus, sive sint jejunae, sive non, quam ceteris; quia tunc minor habetur apparatus, populique admiratio, quum sacra Eucharistia non sit publice per plateas deferenda. Imo hodie jam Ordinarii permittere possunt ut, ex justa et rationabili causa, mala affectis valetudine, qui domo egredi nequeant et sacram communionem ob devotionem petant (cum praesertim in aliqua paroecia plures petant, vel aliquis petat frequenter), S. Eucharistia privatim, seu non observatis Ritualis praescriptionibus, ab ecclesia domum deferatur; servato saltem ritu proposito a Benedicto XIV in decreto *Inter omnigenas*, 2 febr. 1744, § 23, scilicet: «*Sacerdos stolam semper habeat propriis coopertam vestibus; in sacculo seu bursa pixidem recondat, quam per funiculos collo appensam in sinu reponat; et nunquam solus procedat, sed uno saltem fideli, in defectu clerici, associetur*» (S. C. de S., 23 dec. 1912: *Acta*, IV, *pag.* 725). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe, vol.* 36, *pag.* 241 *seq.*; 378 *seq.*; *Mach-Ferreres, n.* 462, ed. 14.ª, *N. B.*

QUAER. 10. *Quid agendum sacerdoti si ad infirmum cum SS. Sacramento adveniens ejusque confessionem excipiens, eum indispositum invenerit?*

Resp. Imprimis satagere debet confessarius, prouti melius poterit, poenitentem ad meliorem frugem adducere. Si res non succedat, v. gr. infirmus aut occasionem proximam peccati abrumpere, aut restitutionem gravem et certo debitam non promittat, absolvi sane non potest. Quid autem de communione? Inducendus enixe est poenitens, ut peracta confessione, declaret publice, se nolle adhuc S. Eucharistiam suscipere. Quod si hanc declarationem praestet, jam evanescit difficultas; patet enim Eucharistiam ei ministrandam non esse. Si vero id declarare deneget, atque communicare velit, Eucharistia eidem, licet indisposito, ministranda est, ad servandum nempe intactum confessionis sigillum. *Gousset, n.* 273, *et alii.*

ARTICULUS V

DE MODO S. EUCHARISTIAM ASSERVANDI

406. Haec tenenda. — I. Sacra Eucharistia custodiri *debet: a*) in ecclesia cathedrali; *b*) in ecclesia principe Abbatiae vel Praelaturae *nullius*, Vicariatus et Praefecturae Apostolicae; *c*) in qualibet ecclesia *paroeciali* vel quasi-paroeciali, et *d*) in ecclesia adnexa domui religiosorum *exemptorum* sive virorum sive mulierum (*can.* 1265, § 1, 1.°).

II. Custodiri *potest*, de licentia Ordinarii loci: *a*) in ecclesia collegiata, et *b*) in oratorio principali sive publico sive semi-publico tum domus piae aut religiosae, tum collegii ecclesiastici quod a clericis saecularibus vel a religiosis regatur (*Ibid.*, § 2).

In utroque casu (I et II) requiritur ut adsit qui curam Eucharistiae habeat et regulariter sacerdos semel saltem in hebdomada Missam in sacro loco celebret (*Ibid.*, § 1).

III. Ut in aliis ecclesiis seu oratoriis custodiri possit, necessarium est *indultum apostolicum*. Ordinarius loci hanc licentiam concedere potest tantummodo ecclesiae aut oratorio publico ex *justa* causa et per modum actus (*Ibid.*, § 2).

IV. Nemini licet sanctissimam Eucharistiam apud se retinere aut secum in itinere deferre (*Ibid.*, § 3).

V. *Tabernaculum in quo est asservanda.* — *a*) Sanctissima Eucharistia servari debet in **tabernaculo** inamovibili in media parte altaris posito. *b*) Tabernaculum debet esse affabre factum, ex omni parte solide clausum, decenter ornatum ad normam legum liturgicarum, ab omni alia re vacuum, ac tam sedulo custodiri debet ut caveatur periculum profanationis (*can.* 1269, §§ 1

et 2). *c*) Porro tabernaculum in quo reconditur SS. Sacramentum, cooperiri debet *conopeo*, quod confici potest ex panno, sive gossypio, sive lana, sive cannabe contexto, esseque coloris albi, vel coloris convenientis officio. *Rit. rom.*— S. R. C., 21 jul. 1855; 28 april. 1866; 7 aug. 1880 (*Decr. auth.*, *nn.* 3035, ad 10; 3150 et 3520). — «Attamen cum in regionibus nostris (*idem dicas de Hispania*) vigeat consuetudo illud non adhibendi, eam servare licet; imo (ad vitandam discrepantiam) praestat, donec episcopi eam abolendam duxerint.» Ita *Génicot*, 2, *n.* 183. Verum interrogata S. R. C., «an servari possit consuetudo non adhibendi conopeum», respondit: «*Negative*, et serventur Rituale Romanum et Decreta»(1 jul. 1904). Cfr. etiam C. P. **Amer. lat.**, *n.* 890, et C. **Manil.**, *n.* 1069, ubi praescribitur quod tabernaculum sit eleganter «ornatum conopeo... vel saltem *cortinula* in exteriore parte». *d*) Supra tabernaculum *nihil praeter crucem*, collocare licet. S. R. C., 12 mart. 1836 (*Decr. auth.*, *n.* 2740, ad 1); C. P. **Amer. lat.**, l. c.; C. **Manil.**, l. c.

VI. *Pyxis in qua conservari particulae debent.* — Particulae consecratae, eo numero qui infirmorum et aliorum fidelium communioni satis esse possit, perpetuo conservari debent in pyxide ex solida decentique materia, eaque munda et suo operculo bene clausa, super corporale albo velo serico cooperta et, quantum res feret, ornata (*can.* 1270).

VII. *Lampas ardens.* — Coram tabernaculo, in quo sanctissimum Sacramentum asservatur, una saltem *lampas* diu noctuque continenter luceat, nutrienda *oleo olivarum* vel *cera apum;* ubi vero oleum olivarum haberi nequeat, Ordinarii loci prudentiae permittitur ut aliis oleis commutetur, *quantum fieri potest*, *vegetalibus* (*can.* 1271).

Unde etiam *petroleum* urgente necessitate permitti ab Ordinario poterit.

407. **Resolves:** — 1.° Ecclesiae in quibus sanctissima Eucharistia asservatur, praesertim paroeciales, quotidie per aliquot saltem horas fidelibus patere debent (*can.* 1266). Hoc tamen transferendum non est oratoriis semipublicis, quae satis est ut pateant communitati, etc.

2.° In tabernaculo nec reliquiae, nec chrisma, nec oleum infirmorum reponi possunt. *C. P.* **Amer. lat.**, *n.* 890, et *C.* **Manil.**, *n.* 1069.

3.° *Gravi* aliqua suadente causa ab Ordinario loci probata, non est vetitum sanctissimam Eucharistiam *nocturno* tempore in loco tutiore et decenti asservari, extra altare, super corporali tamen, et ita ut lampas ante illam ardeat (*can.* 1269, § 3).

4.° **Clavis** *tabernaculi*, in quo sanctissimum Sacramentum asservatur, diligentissime custodiri debet, onerata graviter conscientia sacerdotis qui ecclesiae vel oratorii curam habet (*Ibid.*, § 4).

5.° Qui in religiosam fidelium institutionem incumbunt, nihil omittere debent ut *pietatem erga sanctissimam Eucharistiam* in eorum animis excitent, eosque praesertim hortentur ut, non modo diebus dominicis et festis de praecepto, sed *etiam diebus ferialibus* intra hebdomadam, frequenter, quantum fieri potest, *Missae sacrificio assistant et sanctissimum Sacramentum visitent* (*can.* 1273).

408. Quaesita. — QUAER. 1.° *An liceat Eucharistiam custodire pluribus in altaribus ejusdem ecclesiae?*

Resp. Continuo seu habitualiter custodiri nequit nisi in uno tantum ejusdem ecclesiae altari (*can.* 1268, § 1). — Licebit vero accidentaliter, v. gr. occasione communionis in aliqua festivitate, in precibus novendialibus, dominica prima mensis, Eucharistiam asservare etiam in altari in quo communio sit distribuenda.

409. — QUAER. 2.° *Quo in altari custodiri debet?*

Resp. 1.° In *praecellentissimo ac nobilissimo ecclesiae loco* ac proinde *regulariter* in altari *majore*, nisi aliud venerationi et cultui tanti sacramenti commodius et decentius videatur, servato praescripto legum liturgicarum quod ad ultimos dies hebdomadae majoris attinet (*can.* 1268, § 2).

Resp. 2.° Sed in ecclesiis *cathedralibus*, *collegiatis* aut *conventualibus* in quibus ad altare majus chorales functiones persolvendae sunt, ne ecclesiasticis officiis impedimentum afferatur, opportunum est ut sanctissima Eucharistia regulariter *non* custodiatur *in altari majore*, sed in alio sacello seu altari (*Ibid.*, § 3).

Resp. 3.° Ecclesiarum rectores curare debent ut altare in quo sanctissimum Sacramentum asservatur sit *prae omnibus aliis ornatum*, ita ut suo ipso apparatu magis moveat fidelium pietatem ac devotionem (*Ibid.*, § 4).

QUAER. 3.° *Ubi asservari prohibeatur apud religiosos vel pias communitates?*

Resp. Revocato quolibet contrario privilegio, in ipsa religiosa vel pia domo sanctissima Eucharistia custodiri nequit, nisi vel in ecclesia vel in principali oratorio; nec apud moniales intra chorum vel septa monasterii (*can.* 1267).

Ratio hujus ultimae partis est, quia sacerdos pluries deberet ingredi clausuram in casibus a jure non permissis.

410. — QUAER. 4.° *An et quatenus licentia Ordinarii loci requiratur ad expositionem Eucharistiae sive cum pyxide sive in ostensorio?*

Resp. 1.° Non requiritur pro expositione *privata* seu cum pyxide, si fiat ex qualibet justa causa in ecclesiis vel oratoriis in quibus sanctissima Eucharistia asservatur (*can.* 1274, § 1).

Resp. 2.° Item sine Ordinarii licentia, die festo Corporis Christi et intra octavam expositio publica seu cum ostensorio fieri potest *in omnibus ecclesiis*, inter *Missarum* solemnia et *ad Vesperas* (*Ibid.*).

Resp. 3.° Requiritur vero, ut *fiat* publica expositio aliis temporibus, licet ecclesia ad religionem exemptam pertineat; nec talis publica expositio fieri iis temporibus potest nisi ex justa et gravi causa praesertim publica (*Ibid.*).

411. — QUAER. 5.° *An ciborium debeat esse consecratum, et argenteum?*

Resp. ad 1.um Non debet necessario esse consecratum, sed sufficit ut sit benedictum. Constat ex *Rit. rom.*, in quo benedictio pyxidis adnotatur inter ea, quae unctione chrismatis non indigent. Item ex *Pont. rom.* — Vide *S. Alph.*, *n.* 248, et infra, *n.* 504.

Resp. ad 2.um Nihil jure communi statuitur. Et videretur quidem aequiparandum calici et patenae, quae debent esse ex auro, vel argento, vel saltem ex stanno, si ecclesia sit valde pauper. Potest esse etiam ex *cupro deaurato*, sicut etiam monstrantia et lunula (S. R. C., 31 aug. 1867: *Decr. auth.*, *n.* 3162, ad 6). Sed *non* potest esse *ex aere*, nec *ex ligno*, etc. (De consecrat., *dist.* 1, *c.* 45), neque ex *vitro* (ibid., et S. R. C., 30 jan. 1880: *Decr. auth.*, *n.* 3511; C. P. **Amer. lat.**, *n.* 900; C. **Manil.**, *n.* 1081). Ceterum si vasa sacra non sint ex auro, intus deaurari debent. C. P. **Amer. lat.**, l. c.; C. **Manil.**, l. c.

QUAER. 6.° *An graviter peccet qui negligit asservare lumen coram sanctissimo Sacramento?*

Resp. Affirm., *per se*, si tempus sit notabile. *Ita communiter theologi cum S. Alph.*, *n.* 248. — Imo plures auctores dicunt, *notabile* tempus esse, *si integro die id fiat.* Sic *Busemb.*, cujus verba refert et implicite approbat *S. Alph.*, *ibid.*

412. — QUAER. 7.° *Quid faciendum de fragmentis hostiarum, quae reperiantur?*

Resp. 1.° Si sacerdos inveniat fragmenta *sui* praesentis sacrificii, ea sumere debet, etiam post ablutiones, sive sint parva, sive magna, quia ad idem sacrificium spectant. Sic ex rubrica Missalis, *tit.* 7, *n.* 2. — Hoc autem servandum est, non solum immediate post Missam, sed etiam si sacerdos sit in sacristia, adhuc tamen indutus vestibus sacris. *Ita communiter. S. Alph.*, *n.* 251, *post Bened. XIV*, De sacrificio Missae.

Si vero sacerdos jam sit exutus vestibus sacris, fragmenta reponere debet in tabernaculo, si adsit, vel reservare alteri sacerdoti eodem mane celebraturo. Si neutrum fieri possit, ipse ea sumat. *S. Alph.*, *ibid.*

Resp. 2.° Si autem reliquiae fuerint in alia Missa consecratae, non sunt sumendae post ablutiones, sed in loco decenti reponi debent. Ratio est, quia rubrica sacerdoti *non jejunio* permittit tantum sumere illas reliquias, quae ad *idem sacrificium spectant.* Si tamen hoc fieri non possit, et adsit grave periculum irreverentiae, tunc eas sacerdos absumat. *Ita communiter. S. Alph.*, *ibid.* — Ex his tamen quae cum *Lacroix*, *Elbel* et *Tambur.*, dicuntur infra, *n.* 415,

apparet non adeo gravem causam requiri ut etiam non jejunus has particulas sumere possit. Cfr. etiam *Génicot, n.* 185.

Resp. 3.° Si laicus fragmenta inveniat, moneat quamprimum sacerdotem, si quis prope sit, vel eum accersat, si inveniri queat. Sacerdos autem fragmentum reverenter colligens, reponet in ciborio, vel in loco decenti et tuto, si tabernaculum desit, ut in proxima Missa sumi queat. Si autem sacerdos non possit haberi, colligatur reverenter fragmentum ab ipso laico in charta vel linteolo mundo, mediante spinula, et reponatur inter corporale, aut in vase decenti, donec sacerdos advenerit.

413. — Quaer. 8.° *Quid agendum, si inveniatur in altari, vel alibi, hostia certo vel dubie consecrata?*

Resp. 1.° Si hostia credatur *certo* consecrata, et aliunde videatur munda et recenter consecrata, reponenda est cum aliis in ciborio. Potest etiam sumi a celebrante ante ablutiones. Si autem non sit munda, vel si extracta a loco non mundo fuerit, aut non sit recenter consecrata, non est immiscenda cum aliis, sed celebrans eam sumere poterit ante ablutionem; quod si nimiam repugnantiam experiatur, hostiam seorsim in tabernaculo reponet in vase mundo, donec corrumpatur, et corrupta in piscinam dejiciatur. Sic ex *rubrica Missalis, tit. VII*, de defectibus.

Resp. 2.° Si *dubie* sit consecrata, sumenda est a sacerdote in Missa ante ablutiones; quod si nimiam nauseam ipsi provocet, reponenda est in tabernaculo, seorsim, donec corrupta fuerit, ut modo dictum est. — Sic *rubrica Missalis.*

Quaer. 9.° *Quid faciendum, si infirmus sacras species rejecerit?*

Resp. 1.° Si appareant, debent sedulo in vase mundo colligi, in ecclesiam deferri, et in loco tuto et bene clauso servari donec sint omnino corruptae, ita ut in piscinam sine irreverentia projici possint.

Resp. **2.°** Si non possint discerni, utpote sordibus omnino permixtae, os quidem infirmi detergendum est, quidquid vero fuerit rejectum, stuppis colligatur; deinde combustis stuppis, cineres in piscinam sunt projicendi. *Reuter, n.* 169; *Gouset, n.* 232.

414.—Quaer. 10. *An vel quomodo renovandum sit ciborium?*

Resp. 1.° Juxta novum Codicem: Hostiae consecratae sive propter fidelium communionem sive propter expositionem sanctissimi Sacramenti, et *recentes* esse debent et *frequenter renovari*, veteribus prius rite consumptis, ita ut nullum sit periculum corruptionis, sedulo servatis instructionibus quas Ordinarius loci hac de re dederit (*can.* 1272).

Resp. 2.° Juxta *Caerem. episcoporum* renovatio particularum octavo quoque die est facienda. Ita etiam S. R. C., 12 sept. 1884, ad 2 (*Decr. auth., n.* 3621), et C. P. **Amer. lat.**, *n.* 370; C. **Manil.**, *n.* 446.

415. — Quaer. 11. *Quomodo renovandum sit ciborium?*

Resp. Renovatio ciborii facienda est in ipso Missae sacrificio. Celebrans, sumpto pretiosissimo sanguine, antiquas hostias sumet, licet multae sint; potest autem aut 20 aut 30 hostias sic consumere, juxta *Elbel*, *n.* 77; imo 50 vel 60, juxta *Lacroix*, *n.* 501. — Raro autem eveniet, ut plures sint, quia consecrari non debent, nisi quantum sufficiens esse videatur. Si autem aliquando multo major quantitas hostiarum absumenda foret, sacerdos eas in pluribus Missis divisim aut etiam plures sacerdotes successive celebrantes sumere possunt.

Particulas autem minutiores in ciborio repertas conjiciet sacerdos in calicem, easque, superinfuso vino, sumet (1), et novas hostias in ciborio omnino vacuo deponet. Potest etiam vinum in ciborium infundere ad minimas particulas colligendas. Vinum tamen non erit e ciborio bibendum, sed in calicem refundendum. *Lacroix*, *n.* 502.

Si sacerdos ex inadvertentia sumpsisset prius ablutionem, adhuc posset purificare ciborium, et sumere reliquias, eo quod pro sumptione moraliter una reputatur. Ita *Lacroix*, *n.* 502: *Elbel*, *n.* 77; *Tambur.*, De communione, *c.* 2, *n.* 34.

«Hostiae consecrandae sint recentes, ita ut, juxta S. Carolum Borromaeum, numquam plus quam viginti dies a sua confectione habeant.» Conc. Plen. **Amer. lat.**, *n.* 347. Incuria parochorum et aliorum hac in re grave peccatum constituere potest. *Gardellini.*— Consuetudo consecrandi hostias a tribus vel sex mensibus confectas, est ingens abusus omnino tollendus. Quod si hujusmodi abusum tolerare videatur parochus, ejus vicarii, aut alii sacerdotes, istis hostiis uti nequeunt. S. R. C., *n.* 16, dec. 1826 (*Decr. auth.*, *n.* 2650).

CAPUT IV

DE SUBJECTO EUCHARISTIAE

416. — Solus homo baptizatus Eucharistiam sacramentaliter recipere potest; quia solus baptizatus est capax sacramentorum. Hinc infidelis Eucharistiam recipiens, vere quidem, sed *materialiter* tantum, non vero *sacramentaliter*, eam reciperet. Homo autem

---

(1) In leprosorum hospitiis sacerdos abstinere potest a sumenda purificatione, quia fieri potest ut illic reperiantur particulae quae labia et salivam leprosorum tetigerint. Ideoque «paretur super altari vasculum cum aqua et stuppa seu gossypio, in quod vasculum purificatio pyxidis, modo solito peragenda, immittatur, eaque, quamprimum fieri possit, in sacrarium injiciatur.» (S. R. C., 19 febr. 1909: *Acta*, I, *pag.* 289).

baptizatus, sed *indispositus*, sumit quidem *sacramentaliter*, sed non *spiritualiter*, id est recipit, sed sine fructu. Baptizatus vero *dispositus* tum *sacramentaliter*, tum *spiritualiter*, seu cum fructu sumit. Ita *Conc. Trid., sess.* 13, *c.* 8.

I. Pueris, qui propter aetatis imbecillitatem nondum hujus sacramenti cognitionem et gustum habent, Eucharistia non est ministranda (*can.* 854, § 1).

II. Neque iis, qui ipso die eam receperunt, nisi mortis periculum urgeat aut necessitas impediendi irreverentiam in Sacramentum (*can.* 857, et 858, § 1).

III. *Publici* peccatores a sacra communione repelli debent. *Occultos* vero, si occulte petant et eos non emendatos agnoverit, minister repellat; non autem, si publice petant et sine scandalo ipsos praeterire nequeat (*can.* 855, § 2). Vide supra, *n.* 285.

Agendum: 1.° de obligatione Eucharistiam sumendi; 2.° de dispositione ad eam digne recipiendam requisita.

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONE SUSCIPIENDI EUCHARISTIAM

417. Principia. — I. Sumptio realis Eucharistiae neque pueris, neque adultis est necessaria necessitate medii ad salutem. — Constat: 1.° ex praxi universali Ecclesiae, quae communionem neque parvulis praebet, neque adultis infirmitate impeditis, v. gr. ad vomitum proclivibus, phreneticis, etc.; 2.° ex definitione Ecclesiae pro parvulis; et inde infertur etiam pro adultis. Sic enim *Conc. Trid., sess.* 21, *can.* 4: *Si quis dixerit parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem, anathema sit.*

II. — Sumptio Eucharistiae necessaria est necessitate praecepti divini. — Eruitur ex verbis Christi, Joann., VI, 54: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. S. Alph., n.* 295.

418. — III. Sumptio Eucharistiae necessaria est etiam ex praecepto Ecclesiae. — Sic enim in novo Codice: «Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, id est *ad rationis usum*, pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschate, Eucharistiae sacramentum recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum» (*can.* 859, § 1). Cfr. etiam *Conc. Lat.* IV, et *Trid., sess.* 13, *can.* 9.

IV. Sumptio Eucharistiae non est necessaria sub utraque specie nisi pro solis sacerdotibus in actu celebrationis Missae. — Probatur ex *Trid., sess.* 21, *can.* 1, ubi sic: *Si quis dixerit, ex Dei*

praecepto vel necessitate salutis omnes et singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiae sacramenti sumere debere, anathema sit. Constat etiam ex universali Ecclesiae praxi, licet prioribus saeculis diversa fuerit.

V. Expedit ut feria V majoris hebdomadae omnes clerici, etiam sacerdotes qui ea die a Sacro litando abstinent, sanctissimo Christi Corpore in Missa solemni seu conventuali reficiantur (*can.* 862).

419. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quo ritu Eucharistia suscipienda est?*

Resp. Quocumque ritu suscipere eam possunt omnes fideles; nihilominus, si agatur de praecepto *communionis paschalis*, *suadendum* est ut quisque fidelium huic praecepto satisfaciat proprio ritu (*can.* 866, § 1, 2).

420. — QUAER. 2.° *Quonam tempore urgeat praeceptum* divinum *communicandi?*

Resp. 1.° Obligat *per se* in articulo vel periculo proximo mortis, et quidem sub gravi. Ratio est, quia Eucharistia instituta est ut viaticum confortans adversus hostes salutis. *Ita communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 295.

Resp. 2.° Obligat *per se* etiam saepius in vita. Constat ex eo quod Eucharistia instituta sit per modum cibi spiritualis, quo anima nutriatur et confortetur; cibus enim saepius sumendus est. Eruitur etiam ex Scriptura sacra supra citata, necnon ex conciliis modo allatis. Christus tamen quoties ad Sacramentum accedendum sit, non determinavit, sed Ecclesiae suae id statuendum reliquit. Ecclesia autem communionem annuam tempore paschali statuit. Unde per communionem semel in anno eo tempore sumptam praecepto divino simul et ecclesiastico satisfit. *S. Alph.*, *n.* 295.

Resp. 3.° Obligat hoc praeceptum *per accidens* aliquando et forte etiam saepius in anno, si Eucharistia necessaria sit ad superandam aliquam gravem tentationem. Hoc tamen raro evenit, quum ad hoc sufficere possint alia media, orationes, poenitentiae, etc. *S. Alph.*, *n.* 295.

421. — QUAER. 3.° *An teneatur quis suscipere sacrum Viaticum, instante mortis periculo, si paucis ante diebus, v. gr. ante octo dies, ex devotione communicaverit?*

Resp. Affirmandum videtur, saltem *probabilius*. Sic enim statuit novus Codex: «In periculo mortis, quavis ex causa procedat, fideles sacrae communionis recipiendae praecepto tenentur» (*can.* 864, § 1). Ratio est, quia hoc praeceptum, ex interpretatione Ecclesiae, urget in periculo mortis, ut contra hostes spirituales hoc divino praesidio muniamur. Ergo non impletur per communionem ante morbum factam; quia licet quis opus praescriptum impleverit, non tamen implevit tempore quo tenebatur. *S. Alph.*, *n.* 285; *Billuart*, *Salmant.*, etc.

Negant tamen *plures* cum *Lugo*, *d.* 16, *n.* 39. Ratio horum est, quia praeceptum communionis in substantia jam adimpletum est. — *S. Alphonsus* dicit, hanc sententiam esse satis *probabilem*, saltem si periculum mortis naturaliter accidat, quia per brève illud tempus antecedens jam moraliter coepit imminere, quamvis fuerit ignoratum.

QUAER. 4.° *An qui mane communicavit ex devotione, teneatur aut possit, urgente periculo mortis, Viaticum sumere?*

Resp. Potest, eique valde suadendum est; *non* tamen *tenetur*. In novo enim Codice statuitur: «Etiamsi (fideles) eadem die sacra communione fuerint refecti, valde tamen *suadendum*, ut in vitae discrimen adducti denuo communicent» (*can.* 864, § 2).

QUAER. 5.° *Quo ritu sanctum Viaticum a moribundis suscipiendum est?*

Resp. Ritu *proprio* suscipientis, sed, urgente necessitate, fas est quolibet ritu illud accipere (*can.* 866, § 3).

422. — QUAER. 6.° *An possit dari Eucharistia aegro, qui* tussi *laborat?*

Resp. Affirm., quia periculum, ne sacrae species simul cum phlegmatibus rejiciantur, plerumque abest. Et ratio est, quia via per quam sputa tussiendo expelluntur, non est oesophagus, id est via per quam cibus ac potus in stomachum trajicitur, sed est arteria aspera, per quam respiratio ad pulmones usque se protendit. Si tamen tussis adeo sit assidua, ut impediat quominus hostia possit in stomachum transmitti, tunc a communione erit abstinendum. Ita *Rituale romanum. S. Alph.*, *n.* 292.

Quando vero aeger jugi **vomitu** laborat, communicare nequit, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu fuerit. In dubio autem, an infirmus sit sacram particulam revomiturus, ei dari non debet. *S. Alph.*, *n.* 291.

423. — QUAER. 7.° *An in periculo mortis communio tribuenda sit* **pueris?**

Resp. 1.° *Neg.*, si usum rationis nondum adepti fuerint. Ratio est, quia hoc est contra praesentem Ecclesiae disciplinam. Vide supra, *n.* 416, I. Cfr. *Ferreres*, La Comunión, etc., *nn.* 314-340 (edic. 3.ª, 1911).

Resp. 2.° *Affirm.*, quoad pueros qui sunt rationis compotes; et satis est ut sciant Corpus Christi a communi cibo discernere illudque reverenter adorare (*can.* 854, § 2). Imo non solum communio dari eis *potest*, sed etiam *debet*. Graviter igitur errant parochi et detestabilem abusum committunt qui non ministrant *Viaticum* et *Extremam Unctionem* pueris post usum rationis. Item qui eos non admittunt *ad confessionem* aut numquam *absolvunt*, aut eos sepeliunt ritu parvulorum. Contra eos, quia ita se gerunt, Ordinarii locorum severe animadvertere debent. Ita Pius X per decret.

Quam singulari, 8 aug. 1910, *nn.* VII et VIII (*Acta*, II, *pag.* 577). Vide *Ferreres*, La Comunión frec. y la primera Comunión, *nn.* 312, 453-458. Cfr. *vol.* 1, *n.* 587.

QUAER. 8.° *Qua aetate pueri ad sacram Eucharistiam sumendam admittendi sint?*

Resp. Ex verbis canonis 859, § 1, *Omnes utriusque sexus*, admittendi sunt statim «*postquam ad annos discretionis, id est ad rationis usum, pervenerint*». Aetas autem discretionis ea est in qua puer incipit ratiocinari, hoc est **circa septimum annum**, *sive supra sive etiam* **infra**. Ex hoc tempore incipit obligatio satisfaciendi tum praecepto confessionis tum etiam communionis (*Pius X*, decr. cit., *n.* I); ex quo contrariae auctorum sententiae, et Conciliorum quorumdam provincialium decreta (cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 343 *seq.*, La enseñanza del Catecismo, *nn.* 92-94) manent antiquata. Ut puer ad primam communionem convenienter se praeparet, exigitur plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio (*can.* 854, § 3), id est requiritur ut fidei mysteria necessaria necessitate medii pro suo captu percipiat, atque eucharisticum panem a communi et corporali distinguat. Postea tamen debebit integrum catechismum pro modo suae intelligentiae gradatim addiscere. *Ibid.*, *n.* II. Cfr. *Ferreres*, La Comunión, *n.* 406 *seq.*

QUAER. 9.° *Ad quem pertinet judicare de sufficienti puerorum dispositione ad primam communionem saltem in forma privata?*

Resp. Ad confessarium et ad parentes, aut ad illos qui vicem eorum gerunt; quod tamen non eximit parochum ab officio hac super re prudenter advigilandi. Ita *can.* 854, § 4, et antea *Pius X*, decr. cit., *n.* IV. Cfr. etiam *Catech. Conc. Trid.*, l. c.; S. C. Consist., Ordo serv. in rel. de statu ecclesiae, *n.* 80; Conc. Pl. **Amer. lat.**, *n.* 528; *Ferreres*, l. c., *n.* 437 *seq.*

Parocho autem est officium advigilandi, etiam per examen, si opportunum prudenter judicaverit, ne pueri ad sacram Synaxim accedant ante adeptum usum rationis vel sine sufficienti dispositione; itemque curandi ut usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum hoc divino cibo reficiantur (*can.* 854, § 5).

Huic officio parochi tunc locus esse debet dum adsit prudens suspicio ne parentes vel confessarius imprudenter hac in re se gerant. Ergo admittere pueros ad primam communionem non est jus stricte paroeciale, et contrariae dispositiones etiam Conciliorum provincialium, aut peculiares consuetudines manent abrogatae.

Imo pueri qui in collegiis religiosorum vel aliorum educantur, possunt illic primam communionem etiam solemniter peragere. Cfr. S. C. Ep. et Reg., 14 mart. 1908; *Il Monitore*, *vol.* 23, *pag.* 128; *Ferreres*, l. c., *n.* 450; C. **Manil.**, *n.* 623.

Parochi tamen curare debent indicere et habere *semel aut plu-*

ries in anno communionem generalem puerorum, et ad eam *admittere* non modo eos qui nondum communicaverint, sed etiam eos qui, parentum confessariive consensu, jam primam peregerunt communionem. Pro utrisque dies aliquot instructionis et praeparationis praemitti debent. *Pius X*, l. c., *n.* V. Cfr. *Mach-Ferreres*, *n.* 565, edit. 14.ª—**Casus**, *n.* 278 *seq.*

424. *N. B.* 1.° Obligatio praecepti confessionis et communionis quae impuberes gravat, recidit praecipue in eos qui curam ipsorum habere debent, hoc est in parentes, confessarium, institutores et parochum (*can.* 860), quibus omni studio curandum est praeterea ut puer post primam communionem frequenter et si fieri possit etiam quotidie ad sacram mensam accedat ea animi devotione quam talis fert aetas. *Pius X*, l. c., *nn.* IV et VI; C. Pl. **Amer. lat.**, *n.* 528; C. **Manil.**, *n.* 619; *Ferreres*, l. c., *nn.* 429-452.

Gravissimo etiam tenentur officio providendi ut publicis catechesis praeceptionibus pueri ipsi interesse pergant, vel saltem alio modo supplendi eorumdem religiosae institutioni. *Pius X*, l. c., *n.* VI.

2.° Locorum Ordinarii curare debent ut hoc decretum S. C. de S. singulis annis tempore praecepti paschalis populo legatur vernacula lingua. *Ibid.*, *n.* VIII. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 461 *seq.*

3.° Pius X, die 12 jul. 1905, concessit *a*) indulgentiam *plenariam* 1.° adolescentibus confessis et ad mentem ejusdem Sanctitatis Suae pie orantibus, die quo primam S. Synaxim celebraverint, 2.° eorumdem adolescentium consanguineis ad tertium usque gradum, piis caeremoniis primae communionis adstantibus, si pariter sacramentali confessione rite abluti sacram Synaxim susceperint, et uti supra oraverint; *b*) septem vero annorum totidemque quadragenarum Christifidelibus, qui corde saltem contrito eisdem caeremoniis interfuerint. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 467 *seq.*; La enseñanza del Catecismo, *nn.* 89-100.

425. — QUAER. 10. *An communio in periculo mortis danda sit amentibus, semifatuis, delirantibus, et sensibus destitutis?*

Resp. 1.° *Quoad amentes: a*) Si fuerint perpetuo amentes, numquam communio eis danda est. Sic ex *Rituali rom.*, de Euch.—*b*) Si lucida intervalla et intentionem saltem implicitam nec retractatam suscipiendi S. Eucharistiam habuerunt, certum est hujusmodi amentes *jure divino* non prohiberi a susceptione Viatici, modo absit periculum irreverentiae, et status gratiae in eis aliquo modo praesumi possit, vel saltem actus attritionis non retractatus.

An vero jure *ecclesiastico* prohibeantur, duplex datur doctorum sententia et duplex est praxis sacerdotum. Tota haec disputatio ad verba Ritualis romani devolvitur, ubi de sanctissimo Eucharistiae sacramento, in fine Rubricae legimus: «Amentibus praeterea et phreneticis communicare non licet; licebit tamen, si quando ha-

beant lucida intervalla et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit». His verbis, jure ecclesiastico, hujusmodi amentes evidenter declarantur incapaces sacrae communionis (perdurante amentia), saltem extra mortis periculum. Quum vero verba Ritualis videantur absoluta nec distinguant inter simplicem communionem et Viaticum, plures censent etiam Viaticum interdictum esse iis amentibus, sicut jure pariter ecclesiastico infantibus et perpetuo amentibus interdicitur.

Communius vero et *probabilius* auctores verba Ritualis intelligunt de simplici communione, non de Viatico. Unde docent, in mortis articulo posse et deberi sacram Eucharistiam his amentibus praeberi. *S. Thom., p.* 3, *q.* 80, *art.* 9; *Suárez, d.* 69, *sect.* 2, *n.* 5 *seq.; Lugo, d.* 13, *n.* 24; *S. Alph., l.* 6, *n.* 302. — V. **Casus**, *n.* 277 *a-e.*

N. B. In lucidis intervallis, non solum danda est illis communio in periculo mortis, sed etiam extra tale periculum, modo devotionem ostendant et nullum sit irreverentiae periculum. In dubio utrum intervalla sint satis lucida, in favorem amentis judicandum est, quum jure divino non prohibeatur, augmentum gratiae ex opere operato obtineri possit, nulla irreverentia sacramento sit irroganda, ut supponimus, et lex prohibens hujusmodi sit strictae interpretationis. Quod patet ex dicendis de semifatuis. Et nota fieri posse ut aliquis careat ratione circa multa alia, non autem circa sacramenta, ideoque possit haec recipere. *Lugo*, de Poenit., *d.* 15, *n.* 153; *Gasparri*, De Eucharistia, *nn.* 1123, 1124; *Moreau*, V. Communio Euch. apud Dict. de Theol. cath.; *Lacroix, lib.* 6, *p.* 1, *n.* 643.

Resp. 2.° *Quoad semifatuos:* ipsis danda est communio quando sufficientem habent discretionem, ut caelestem hunc cibum ab aliis distinguant. *S. Alph., n.* 303, *et alii communiter.*

Resp. 3.° *Quoad delirantes:* ipsis communio dari potest, si communicare valeant, secluso irreverentiae periculo. Optima autem praxis est, ut infirmo antecedenter detur particula non consecrata, et sic appareat, an decenter communicare possit. *S. Alph., n.* 292.

Resp. 4.° *Quoad destitutos sensibus*: ipsi sane a praecepto dispensantur, quum nullius legis observandae sint capaces. Sed non ideo dispensatur pastor ab obligatione Eucharistiam ipsis ministrandi, si ante rationis amissionem dispositi fuerint. Sacramenta enim *ex opere operato* in eis operantur, qui cupierunt ea recipere antequam usum rationis amitterent. Excipe tamen, si adsit periculum irreverentiae, aut si timeatur, ne hostiam deglutire non valeant. *Ita communiter. Gousset, n.* 232.

426. — Quaer. 11. *An communio danda sit surdis mutis, obsessis, et epilepticis?*

Resp. 1.° *Quoad surdos mutos: affirm.*, si ex signis constet, eos discretionem habere, et esse sufficienter instructos. Si vero non qualicumque, sed sufficienti aliqua discretione gaudeant, saepius communicare poterunt. *Ita communiter cum S. Alph., n.* 303.

Resp. 2.° *Quoad obsessos*, distinguendum est: neganda est ipsis communio, quando non sunt *sui compotes;* secus concedenda est. Imo expedit, ut tales saepius juxta prudentiam confessarii communicent, quum Eucharistia sit speciale remedium ad daemones arcendos.

Resp. 3.° *Quoad epilepticos:* communio eis dari non potest, quando versantur in *paroxysmo* actuali, ob proximum irreverentiae periculum; ceteris autem temporibus non est deneganda. *Ita communiter cum S. Alph., n.* 303.

427. — Quaer. 12. *An dari possit communio* **capite damnatis?**

Resp. Affirm., nam ex novo Codice: «In periculo mortis, *quavis ex causa procedat,* fideles sacrae communionis recipiendae praecepto tenentur» (*can.* 864, § 1). Ergo capite damnati, cum sint in periculo mortis, tenentur communionem recipere. Ergo non modo *potest* dari eis, sed *debet.* Si ministretur pridie, vel ipso eorum executionis die, danda erit **per modum Viatici** ideoque sine obligatione jejunii. S. C. de P. F., 21 jul. 1841 (Coll. de P. F., *n.* 728).

Quaer. 13. *An Eucharistia pro Viatico administrari debeat, aut possit, per fistulam oesophago aut ventri insertam, infirmo qui nihil deglutire valeat?*

Resp. 1.° *Negative*, quoad obligationem, quum sit modus inusitatus, ac dubius Sacramenti effectus: non enim constat utrum tunc detur illa manducatio requisita ex institutione Christi ad effectum hujus Sacramenti obtinendum.

Resp. 2.° *Affirmative*, probabiliter, quoad liceitatem. Ratio, quia probabiliter fructus Sacramenti obtinetur, cum institutum sit per modum cibi, et cibus sic immisus habeat vim nutritivam et reficiat vires (*Lugo*, De Euchar., *d.* 1, *nn.* 114 et 115); et quia non videtur adesse major irreverentia in modo ministrandi, quam habetur dum medio cochleari praebetur infirmo SS. Sacramentum. *Lehmk., n.* 143, *nota* 1; *Génicot, n.* 204, IX; *Berardi*, Praxis, *vol.* 3, *n.* 951. Vide supra, *n.* 369.

Vide ea, quae speciatim ad communionem paschalem attinent, in *vol.* 1, *n.* 589 *et seq.*

ARTICULUS II

DE DISPOSITIONIBUS REQUISITIS IN SUBJECTO EUCHARISTIAE, 1.° QUOAD ANIMAM, 2.° QUOAD CORPUS

§ I. *De dispositionibus animae.*

428. Principia. — I. Ad recipiendum Eucharistiae sacramentum requiritur status gratiae, saltem prudenter existimatus. Secus gravissimum committitur sacrilegium. — Ratio patet ex rei natura,

necnon ex verbis Apostoli, I Cor., XI, 28-29: *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.*

II. Non sufficit ut status gratiae acquiratur per contritionem perfectam, sed requiritur ut praemittatur confessio peccatorum mortalium et absolutio sacramentalis recipiatur, excepto necessitatis casu, nempe vel quando deest copia confessarii, *nec potest omitti* communio *absque gravi nota* vel suspicione, vel quando a sacerdote celebrandum est, ut populus die festo Missae intersit. *Trid., sess.* 13, *c.* 7. — Vide *S. Alph., n.* 256 *et seq.*

Quae omnia confirmantur ex Codice, in quo legimus: Sacerdos sibi conscius peccati mortalis, *quantumvis se contritum existimet*, absque praemissa **sacramentali confessione** Missam celebrare ne audeat; quod si, deficiente copia confessarii **et** urgente necessitate, elicito tamen perfectae contritionis actu, celebraverit, **quamprimum confiteatur** (*can.* 807).

Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat, *quantumcumque* etiam *se contritum existimet*, sine praemissa **sacramentali confessione** ad sacram communionem accedat; quod si urgeat necessitas ac copia confessarii illi desit, actum perfectae contritionis prius eliciat (*can.* 856).

429. **Quaesita**. — QUAER. 1.° *Quandonam confessarii copia deesse censeatur?*

Resp. Censetur deesse, 1.° si nullus confessarius sit praesens, et spectatis circumstantiis debilitatis, aetatis, negotiorum, distantiae, aëris, brevitatis temporis, etc., sine gravi difficultate adiri absens non possit.

2.° Si alius confessarius non adsit, nisi ignarus idiomatis, vel carens jurisdictione, vel cui non possis confiteri sine gravi damno tuo vel alieno. Attamen in his casibus contritio perfecta requiritur. Non censetur autem deesse copia confessarii, si absit is cui, soles confiteri, sed debet deesse quilibet approbatus. *S. Alph., n.* 264.

3.° *Génicot* (2, *n.* 193, IV, 4.°) probabilem habet opinionem *Berardi*, Prax. conf., *vol.* 3, *n.* 338; *Gousset*, Theol. mor., 2, *n.* 193, et aliorum (v. gr. *Noldin*, De sacr., *n.* 141) qui dicunt excusari etiam *verecundiam extraordinariam et vere invincibilem*, v. gr. si patruus apud nepotem peccatum valde probrosum debeat confiteri. Existimant enim hoc incommodum non esse intrinsecum confessioni.

4.° Si habeas tantum reservatum episcopale, et confessarius careat jurisdictione in reservata, non teneris illud confiteri; *necessitate urgente*, poteris sacrum facere vel communionem suscipere. Sed si necessitas non urget, debes, ut videtur, vel abstinere, vel confiteri veniale vel mortale vitae anteactae. — Contrarium vide-

tur dicere *Génicot*, *n.* 347, 3.°, sed non video cur ille qui caret omnino confessario celebrare non possit, nisi necessitas urgeat, et possit tamen hoc facere, *omissa confessione*, ille qui confessario non caret. Videtur enim absurdum quod Titius habens dumtaxat reservatum episcopale celebrare non possit, nisi *urgente necessitate*, si careat copia confessarii; sed possit celebrare, etiam necessitate non urgente, *omissa confessione*, si praesens sit confessarius, qui careat jurisdictione in reservata.

Rarissime occurrit causa excusans a confessione pro laicis. Facilius quidem adesse potest quoad sacerdotes; sed cavendum sane, ne vano praetextu aut pudore et verecundia deterriti chimaericam impossibilitatem sibi fingant.

QUAER. 2.° *Quaenam requiratur distantia, ut sacerdos deesse censeatur?*

Resp. Non potest rigorose determinari, sed pendet a circumstantiis. Alii requirunt distantiam duarum leucarum; alii leucam unam cum dimidio vel quadrante; alii leucam unam tantum. Sed *praeter rationem itineris saepe urgent aliae rationes*, v. gr. *infirmitas*, vel *temporis brevitas*. Sic sacerdos jam jam celebraturus potest excusari a confessione, etiamsi confessarius distet 50 passibus. *S. Alph.*, *n.* 264.

430. — QUAER. 3.° *An qui recordatur peccati mortalis quod ex inculpabili oblivione in confessione non declaravit, teneatur illud ante communionem confiteri?*

Resp. 1.° *Neg.* certo, si poenitens jam sacrae mensae assideat, vel adsit causa gravis communicandi, et difficulter iterum confiteri possit. Ratio est, quia etiamsi adesset praeceptum confessionis, non urget cum tanto incommodo. *Ita omnes.*

Resp. 2.° Si poenitens possit sine incommodo confiteri vel communionem omittere, *controvertitur: probabilius* neque confiteri tenetur, neque a communione abstinere, quia peccatum involuntarie omissum certe est remissum, etsi indirecte tantum; ac proinde communioni sumendae nullatenus obstat. Nec dicas, urgere *Trident.* praeceptum confitendi ante communionem; poenitens enim, quum jam fuerit rite confessus et justificatus per sacramentum Poenitentiae, est sufficienter probatus etiam juxta mentem *Concilii Trident.* *S. Alph.*, *n.* 257, De Eucharist.; *Collet*, *Pontas*, *Gousset*, *n.* 249, *et alii*, contra *alios* qui communius et non *improbabiliter* oppositum tenuerunt. *S. Alph. priori* sententiae magis accedit; secundam tamen in praxi suadendam censet, modo causa aliqua aliud non suadeat. — Hom. apost., *n.* 23.

431. — QUAER. 4.° *An sacerdos qui celebravit, vel laicus qui communicavit conscius peccati mortalis, absque confessione, ob urgentem necessitatem,* **quamprimum** *confiteri teneatur?*

Resp. 1.° *Quoad* sacerdotem *affirm.* Sic enim expresse supra (*n.* 428, II), citato can. 807, et *Tridentinum*, *sess.* 13, *c.* 7:

Resp. 2.° *Quoad* laicum, *neg.* Ratio est, quia can. 807 (sicut antea *Concil. Trident.*) loquitur tantum de sacerdotibus, ut ex textu patet. Cfr. *S. Alph.*, *n.* 268.

QUAER. 5.° *Quomodo intelligendum sit praeceptum illud sacerdotibus impositum confitendi* QUAMPRIMUM?

Resp. Probabilius sufficit, si sacerdos *intra triduum* confiteatur, quia quum hoc praeceptum sit tantum ecclesiasticum, vox *quamprimum* intelligi moraliter potest, prout intelligitur in aliis legibus humanis, ubi illud verbum, aut aliud simile ex communi interpretatione ad spatium trium dierum protenditur. *S. Alph.*, *n.* 266, *et alii.* — Attamen sacerdos *non potest iterum celebrare*, antequam fuerit confessus, nisi iterum *a)* urgeat necessitas, et *b)* careat etiam copia confessarii; quia non fuit excusatus a confessione nisi propter *instantem* necessitatem. Hinc *a)* si *urgeat* eadem *necessitas* celebrandi die sequenti, et *b)* *possit confiteri*, confessionem ad alium diem remittere nequit. Cfr. etiam prop. XXXVIII et XXXIX damn. ab Alex. VII.

432. — QUAER. 6.° *An teneatur confiteri* QUAMPRIMUM *sacerdos celebrans post confessionem, in qua* **inculpabiliter** *alicujus peccati mortalis oblitus est?*

Resp. 1.° *Neg.*, si meminerit peccati *post celebrationem*, quia non celebravit conscius illius peccati, ut loquitur canon 807. — *Ita communiter.*

Resp. **2.°** *Neg.*, *probabilius*, etiamsi meminerit peccati ante celebrationem; quia quum confessionem praemiserit, licet alicujus peccati gravis fuerit oblitus, non potest tamen dici celebrasse conscius peccati mortalis sine praevia confessione. Hanc sententiam probabilem dicunt *S. Alph.*, *n.* 267; *Ball.-P.*, *vol.* 4, *n.* 919; *Buccer.*, *n.* 576; *Génicot*, *n.* 194. — Contrarium tenent *Suárez*, *Lugo*, *Lacroix*, *n.* 537, etc.

QUAER. 7.° *An teneatur confiteri* QUAMPRIMUM *sacerdos celebrans* SACRILEGE, *non urgente necessitate, vel, si haec urgeat, non deficiente copia confessarii?*

Resp. Neg. Ratio est, quia praeceptum canonis ordinatur tantum ad incutiendum metum iis qui praetextu necessitatis confessionem differunt, non vero celebrantibus *sacrilege*, quibus praeceptum hujusmodi valde raro prodesset; qui enim contempto praecepto divino audent sacrilege celebrare, facilius sane praeceptum Ecclesiae contemnerent. *Ita communissime et verius S. Alph.*, *n.* 266.

QUAER. **8.°** *An affectus ad aliquod peccatum veniale totum fructum communionis impediat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia voluntas bene potest pios motus experiri erga Deum et Sacramentum, licet affectum aliquem leviter inordinatum ad rem particularem retineat; proinde communicans

cum tali affectu non privatur omni fructu Eucharistiae. *S. Alph.*, *n.* 270, *et alii communius.*

Haec sententia hodie certa dicenda est post decretum Pii X, *De communione frequenti.* Cfr. infra, *n.* 442 *seq.*

§ II. *De dispositionibus corporis.*

Duplex dispositio requiritur ex parte corporis, scilicet: 1.° jejunium, 2.° decentia.

PUNCTUM I

De jejunio ad celebrationem et communionem requisito.

433. Principia. — I. Ex praecepto Ecclesiae tam ad Missae celebrationem quam ad communionem requiritur *jejunium naturale*, seu abstinentia *totalis* **post mediam noctem** a re qualibet, quantumvis minima, quae sumitur per modum cibi et potus, certis tamen exceptis casibus. — Constat: 1.° ex Codice: sacerdoti celebrare ne liceat, nisi *jejunio naturali* a media nocte servato (*can.* 808). — Qui a media nocte *jejunium* non servaverit, nequit ad sanctissimam Eucharistiam admitti, nisi mortis urgeat periculum, aut necessitas impediendi irreverentiam in sacramentum (*can.* 858, § 1). Constat etiam 2.° ex universali Ecclesiae consuetudine et unanimi traditione.

Si immediate post mediam noctem communicare vel celebrare quis debeat, decentia postulat, non vero lex aliqua generalis, ut per tres quatuorve horas a cibo et potu abstineat, quae conditio quibusdam indultis aliquando apposita fuit. *Noldin*, De Eucharist., *n.* 145.

II. Ad jejunium illud frangendum, juxta communem sententiam tres requiruntur conditiones, nempe: 1.° ut quod sumitur, sumatur *ab extrinseco* et in stomachum trajiciatur. — Quia quod non provenit ab extrinseco, etsi voluntarie deglutiatur, non dicitur *manducatio;* res enim quae manducantur, ab extra proveniunt. Hinc sanguis effluens ex ore, lingua, gingivis, etc., non frangit jejunium. *S. Alph.*, *n.* 279; *Elbel*, *n.* 91, etc.

2.° Ut sumatur *per modum comestionis aut potationis.* Ratio est, quia juxta sensum communem hoc tantum modo frangitur jejunium naturale. Unde quidquid per modum respirationis aut salivae hauritur, jejunium nullatenus frangit. Sic jejunus remanes, licet per respirationem pulverem vel muscam deglutieris. *S. Thom.; S. Alph.*, *n.* 280.

3.° Ut res sumpta habeat *rationem cibi, aut potus*, id est, ut sit quid alterabile in stomacho, et aptum ad nutritionem. — Ratio est,

quia secus juxta communem concipiendi modum non est comestio, neque potatio. Nemo enim dicitur manducare ferrum, vitrum, lignum, etc. *Ita communiter theologi cum S. Thoma, p.* 3, *q.* 80, *art.* 8; *S. Alph., n.* 281.

434.—**Observa** 1.° «*Sale a cathecumenis* in collatione baptismi praegustato, etsi videatur jejunium frangi, adhuc tamen nullum dubium est, quin (*adulti*) ad sacram communionem, suscepto baptismate, admitti possint, imo vero debeant.» S. C. de P. F., 13 febr. 1806 (Coll. de P. F., *n.* 616).

2.° Manet jejunus qui clysterio nutritur, ut hodie nonnunquam contingit aegrotis. *Capellmann, pag.* 123; *Génicot*, 2, *n.* 200; *Berardi*, Praxis, *vol.* 3, *n.* 963.

3.° Disputatur an maneat jejunus ille qui ope alicujus canalis aquam sorbet ad lavandum stomachum, iterumque rejicit. Affirmant *Il Monitore, vol.* 9, *p.* 2, *pag.* 182 *seq.*; *Génicot*, l. c.; *Berardi*, l. c., *n.* 964; *Noldin, n.* 149; *Many, n.* 176, *f.* Ratio est, quia licet aliqua pars aquae maneat in stomacho, nihil tamen sumitur per modum cibi vel potus. Negant vero *Gasparri*, De Euchar., *n.* 421, et *Moureau*, Dict. de Theol., V. Comm. euchar., *col.* 502, quia secus, ait, etiam maneret jejunus si ope canalis lac immitteret in stomachum ad nutrimentum. Omnes tamen conveniunt frangi jejunium, si hujusmodi canalis extrinsecus *oleo* aut *glycerina* unctus fuerit.

4.° Inter diversa horologia sequi possumus ultimum; hora intelligitur a *primo* ictu. Ita *S. Alph., lib.* 6, *n.* 282, cum aliis, contra *Salm.*, De Euchar., 7, *n.* 69, *aliosque*. Hoc dicit vix aut ne vix quidem esse dubium *Gasparri*, l. c.

5.° Tam pro hoc jejunio naturali, quam pro jejunio ecclesiastico et abstinentia necnon pro Missa privata, et pro privata recitatione divini officii possumus supputare horas juxta communem loci usum, vel etiam possumus pro nostro cujusque arbitrio «sequi loci tempus aut verum, aut medium, aut regionale» (1). Tempus loci verum est illud quod respondet meridiano locali et signatur in horologiis solaribus recte descriptis; tempus loci medium est illud quod solent signare horologia artefacta ad normam meridiani localis; tempus *regionale*, quod etiam *legale* dici solet, est illud quod respondet meridiano a lege electo pro aliqua regione, ut pro Europa occidentali esse solet meridianum Greenwichense. Et hoc

---

(1) In supputandis horis diei standum est communi loci usui; sed in privata Missae celebratione, in privata horarum canonicarum recitatione, in sacra communione recipienda et in jejunii vel abstinentiae lege servanda, licet alia sit usualis loci supputatio, potest quis sequi loci tempus aut locale sive verum sive medium, aut legale sive regionale sive aliud extraordinarium (*can.* 33, § 1). Cfr. *vol.* 1, *n.* 213.

intellige quamvis legale tempus sequantur dumtaxat horologia viae ferreae et officinarum litteris et telegrammatibus expediendis. S. Off., 9 maji 1892, et 9 aug. 1899; *Il Monitore*, *vol.* 11, *pag.* 253. Cfr. *Ferreres*, in eph. *Razón y Fe*, *vol.* 14, *pag.* 98 *seq.*

435. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An trajectio reliquiarum cibi, quae inhaerent inter dentes, frangat jejunium?*

Resp. 1.° *Neg.*, si sit *involuntaria*, quia non habet rationem cibi. Constat etiam ex rubrica Missalis, *de defect.*, *n.* 3. — *Ita omnes.*

Resp. 2.° Si sit *voluntaria*, controvertitur.

I.ª SENTENTIA, *probabilis*, *negat;* quia tales reliquiae non sumuntur per modum cibi, licet ex proposito, sed per modum salivae. — Sic *S. Thom.*, *in* 4, *dist.* 8, *q.* 1, *art.* 4, *q.* 2, *ad* 3. Vel potius quia Ecclesia ita permittit ad sedandas frequentissimas anxietates in re quotidie occurrenti. Vide *rubr. Missalis*, *tit.* 9, *n.* 3; *Lehmkuhl*, *n.* 160; *Noldin*, *n.* 150.

II.ª SENTENTIA *affirmat;* quia hujusmodi trajectio, quum ex industria fiat, nova comestio videtur. Ita *Roncaglia*, etc. Hanc sententiam dicit probabiliorem *S. Alph.*, *n.* 279.

QUAER. 2.° *An guttulae aquae aut jusculi degustati cum saliva mixtae frangant jejunium si deglutiantur?*

Resp. 1.° *Neg.*, si casu praeter intentionem trajiciantur, modo non sint in magna quantitate. Idem dicendum de guttulis quae involuntarie trajiciuntur os lavando. Ratio est, quia non sumuntur per modum nutritionis. Constat etiam ex rubrica Missalis, *de defect.*, *n.* 3.

Resp. 2.° *Affirm., si ex proposito* deglutiantur. Ratio est, quia tunc nihil deest ut rationem cibi aut potus habeant. *S. Alph.*, *n.* 279. Cfr. *Lugo*, De Euchar., *p.* 15, *n.* 34.

436. — QUAER. 3.° *An solvat jejunium pulvis tabaci sumpti per nares?*

Resp. Neg., etiamsi aliquid in stomachum transmittatur. Ratio est, quia licet talis materia sit nutritiva, tamen non sumitur per modum comestionis. *Sic communiter. S. Alph.*, *n.* 280.

QUAER. **4.o** *An solvat jejunium fumus tabaci aut similis?*

Resp. Neg., cum sententia communiori et probabiliori, quia fumus tabaci neque est cibus nec potus, neque sumitur per comestionem aut potationem; secus dicere deberemus, frangere jejunium etiam eos qui in culina ciborum fumum tum ore tum naribus attrahunt. Et hoc valet, etiamsi fumus voluntarie immittatur in stomachum. Ita *S. Alph.*, *ibid.* Idem videtur dicendum de succo seu odore camphorae, qui per modum fumi tabaci hauritur.

Synodus prov. *Valentina* sacerdotes summopere hortatur ne ante Missae celebrationem tabaci fumum hauriant, aut pulverem sumant. *P.* 2, *tit.* 2, *cap.* 3, *n.* 4.

437. — QUAER. 5.° *An solvat jejunium, qui sumit folium tabaci vel aroma, ut dentibus conterat, et phlegmata exspuat?*

Resp. Neg., probabiliter, etiamsi deglutiatur *praeter intentionem* aliquid modicum succi salivae inseparabiliter mixti; quia si casu id deglutiatur, non per modum cibi, sed per modum salivae trajicitur. Omnes autem conveniunt, hujusmodi masticationem ante communionem esse indecentem; unde non videtur excusanda a culpa veniali nisi rationabilis aliqua causa intercedat. *S. Alph., ibid.*

QUAER. **6.°** *An possit communicare, qui positive dubitat utrum post mediam noctem cibum aut potum sumpserit, aut in ipso die aliquid deglutierit?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia in casu non constat de violato jejunio, et proinde non constat communionem esse interdictam; factum enim violati jejunii esset probandum, prius quam invocetur lex prohibens Eucharistiam non jejuno. — *S. Alph.*, tamen, *n.* 22, cum aliis hoc admittit pro dubio tantum negativo.

N. B. — Qui vespere decumbens electuaria (*pastillas*) sumeret, v. gr. ad medicinam, si ex toto ea non deglutierit ante mediam noctem sed postea, etiamsi liquefacta et salivae immixta, violaret jejunium. Cfr. *Génicot*, Casus, *vol.* 2, *pag.* 222, 3.° (ed. 1.ª); *Noldin*, De Sacram., *n.* 150.

438. — QUAER. **7.°** *An liceat edere et bibere statim post communionem?*

Resp. Olim quidem post communionem praecipiebatur jejunium usque ad *sextam*. Sed hoc praeceptum jamdudum abrogatum est. Attamen ex decentia, mora aliqua servari debet inter sumptionem hujus Sacramenti et alios cibos, saltem quamdiu species consecratae in stomacho nondum plane corruptae perseverant, nisi tamen adsit aliqua rationabilis causa aliquid statim sumendi; secus talis comestio ob irreverentiam a veniali culpa non excusatur. *S. Alph., n.* 287, *et alii communiter*. Cfr. tamen ritus celebrandi Missam, § X, 6 in fine.

QUAER. 8.° *An sit illicitum exspuere post communionem?*

Resp. Neg., per se, modo nullum hostiae fragmentum in ore remanserit. Nullum enim est periculum irreverentiae erga species sacras: quandoquidem via per quam sputa in os confluunt, non est oesophagus, seu via cibi et potus, sed est via respirationis. Omnes tamen conveniunt congruum esse, ut communicantes per aliquod temporis intervallum ab exspuendo abstineant. — *S. Alph., n.* 283.

QUAER. 9.° *Quandonam liceat aliquem non jejunum communicare?*

Resp. Non jejunus licite communicat: 1.° in periculo mortis, ex quacumque causa proveniat; 2.° in periculo ne Eucharistia pereat, vel male tractetur, v. gr. ab haereticis, impiis; 3.° in periculo proximo gravis scandali ex omissione sacrificii vel communionis; 4.° in necessitate perficiendi sacrificium vel communionem, v. gr. si pro

speciebus vini sacerdos sumpserit aquam, etc. 5.° *Probabiliter* potest sacerdos non jejunus sacrum facere ne infirmus Viatico careat. *Gasparri*, *n.* 434; *Lehmk.*, *n.* 161; *Many*, *n.* 179, *c.*; *S. Alph.*, *n.* 284 *seq.* — Vide supra, *n.* 405.

439. — Quaer. 10. *An requiratur moralis* **certitudo** *periculi mortis, ut Viaticum non jejunio ministrari possit?*

Resp. Neg., sed sufficit *dubium* prudens seu *probabilitas periculi*, praesertim quando timendum est, ne aeger repentina morte corripiatur. Imo graviter arguendi sunt parochi, et parentes aut cognati infirmorum, qui ex incuria aut vano timore administrationem sacri Viatici ita protrahunt, ut absque Eucharistia decedere periclitentur. — *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 46. Vide supra, *n.* 405.

Quaer. **11**. *An liceat aliquando dare communionem infirmo non jejuno, nec periculose decumbenti,* **qui tamen jejunium naturale servare nequeat**, *si morbus sit diuturnus?*

Resp. Affirm., infirmi enim qui jam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio, sanctissimam Eucharistiam sumere possunt semel aut bis *in hebdomada*, etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint (*can.* 858, § 2). Hoc privilegium valet quamvis infirmi in lecto decumbere non possint aut ab eo aliquibus horis diei surgere queant: S. C. Conc., 6 mart. 1907. Cfr. *Ferreres*, La Comunión, *nn.* 211-214.

Verba *per modum potus*, ita interpretatur S. Off., ut liceat sumere jusculum, lac, cafaeum aliosque cibos liquidos, quibus aliqua substantia mixta sit, v. gr. farina (*sémola*), panis rasus (*pan rallado*), etc., dummodo mixtio naturam cibi liquidi non amittat (4 jun. 1893, 7 sept. 1897). *Per modum potus* non censentur sumi electuaria (*pastillas*) nec ova, nisi hae substantiae aqua, vino, etc., diluantur. *Il Monitore*, *vol.* 10, *p.* 1, *pag.* 22, et *p.* 2, *pag.* 4; *Génicot*, 2, *n.* 202. — Cfr. dicta supra, *n.* 405.

PUNCTUM II

De corporis decentia.

440. **Principia.** — I. De jure naturae is requiritur exterior habitus et ea corporis compositio, quae internam animi reverentiam et devotionem exhibeat.—Ratio patet: debetur enim huic augustissimo Sacramento non solum interna, sed etiam externa veneratio, quum ipse Christus, mediis speciebus, sensibili quodam modo in eo exsistat et tractetur.

II. Nulla prorsus corporis macula per se impedit a communione, quum Eucharistia sit tantum cibus animae, neque ejus puritas minuatur corporis maculis, quae ad bonitatem vel malitiam mora-

lem nihil conferunt. *S. Alph.*, *nn.* 271, 275. — Decentia tamen et reverentia tanto Sacramento debita exigit, ut si sordes exterius apparentes possint auferri, diligenter auferantur.

441. **Resolves**: — 1.° Mulieres accedere debent ad sacram communionem in ornatu sancto, modestiam redolente; si quae valde indecentes se sacrae mensae sisterent, communio eis neganda esset, cum debitis tamen cautionibus ad scandala, quantum fieri potest, praecavenda.

2.° Lepra, fluxus sanguinis, et similia, quae sine patientis culpa eveniunt, per se non prohibent a communione, quia labes illae non obstant dispositioni requisitae ad communionem. *S. Alph.*, *ibid.*

3.° Sacerdos infectus lepra, aut alia infirmitate horrorem excitante, celebrare potest, sed non in publico; sic enim ex jure canonico statuitur. *S. Alph.*, *ibid.*

4.° Convenit ex decentia et humilitate christiana ut milites communicaturi ad sacram mensam, depositis armis, accedant. Nulla tamen lege ad id obligantur. *S. Alph.*, *ibid.* — Idem dicatur de laicis *chirothecas* (guantes) deferentibus.

APPENDIX I

DE COMMUNIONE FREQUENTI

442. — Nomine communionis frequentis communiter cum *S. Alphonso* intelliguntur sensu strictiori communiones illae, quae, *praeter dies dominicos vel festos, fiunt diebus ferialibus etiam sine praevia confessione.*

443. — Juxta Codicem canonicum, exitari debent fideles: 1.° ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico reficiantur ad normas in decretis Apostolicae Sedis traditas»; 2.° utque Missae adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam sanctissimae Eucharistiae perceptione, rite dispositi, communicent (*can.* 863).

Ratio primi est desiderium ipsius Christi qui vult ut quotidie communicemus, quod satis ostendit quum Eucharistiam cum pane quo reficimur quotidie et cum manna quo habraei in deserto quotidie nutriebantur comparaverit; idque clarius adhuc significavit quum in oratione dominica *panem nostrum quotidianum* exposci jubet: «per id enim SS. Ecclesiae Patres fere unanimes docent, non tam materialem panem, corporis escam, quam panem eucharisticum *quotidie* sumendum intelligi debere» (Decretum *Sacra Tridentina Synodus*).

Ratio secundi est, quia forma magis liturgica communicandi est intra Missam et cum hostiis in ipsa Missa consecratis, et hic erat modus usitatissimus prioribus Ecclesiae saeculis. Et nunc etiam plures orationes in canone Missae et post communionem id supponunt, et in ipsis peculiares gratiae a Deo postulantur pro his qui intra Missam communicant. Unde etiam *Conc. Trid., sess.* 22, *cap.* 6, ait: *Optaret quidem Sancta Synodus ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum* spirituali *affectu, sed* sacramentali *etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus sacrificii fructus uberior proveniret.*

444. Quaesita. — QUAER. 1.° *Cur Christus et Ecclesia optant communionem frequentem et quotidianam?*

Resp. Ut Christifideles, per sacramentum Deo conjuncti, *robur* inde capiant ad *compescendam libidinem*, ad *leves culpas* quae quotidie occurrunt *abluendas*, et ad *graviora* peccata, quibus humana fragilitas est obnoxia, *praecavenda:* non autem praecipue ut Domini honori ac venerationi consulatur, nec ut sumentibus id quasi merces aut praemium sit suarum virtutum (*S. Aug.*, Serm. 57 in Matth., De orat. Dom., *n.* 7). Unde S. Tridentinum Concilium Eucharistiam vocat *antidotum quo liberemur a culpis quotidianis et a peccatis mortalibus praeservemur* (*Sess.* 13, *cap.* 2).

445. — QUAER. 2.° *Quaenam sunt normae Apostolicae Sedis pro communione frequenti ac quotidiana?*

Resp. Praecipuae reperiuntur in decreto *Sacra Tridentina Synodus* (20 dec. 1905), per quod Pius X e medio sustulit antiquissimam controversiam circa dispositiones quibus accedere oportet ad frequentem etiam quotidianam communionem. Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente y diaria, *nn.* 1-146.

Haec enim sapientissime statuit Pius X, l. c.:

1.° Communio frequens et quotidiana, utpote a Christo Domino et a Catholica Ecclesia optatissima, omnibus Christifidelibus cujusvis ordinis aut conditionis pateat; ita ut nemo, qui in *statu gratiae* sit et cum *recta piaque mente* ad sacram mensam accedat, prohiberi ab ea possit.

2.° Recta autem mens in eo est, ut qui ad sacram mensam accedit non usui, aut vanitati, aut humanis rationibus indulgeat, sed Dei placito satisfacere velit, ei arctius charitate conjungi, ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere.

3.° Etsi quam maxime expediat ut frequenti et quotidiana Communione utentes, venialibus peccatis, saltem plene deliberatis, eorumque affectu sint expertes, sufficit nihilominus ut *a culpis mortalibus* vacent, cum proposito se nunquam in posterum peccaturos: quo sincero animi proposito fieri non potest quin quotidie communicantes a peccatis etiam venialibus, ab eorumque affectu sensim se expediant.

4.° Quum vero Sacramenta Novae Legis, etsi effectum suum ex opere operato sortiantur, majorem tamen producant effectum quo majores dispositiones in iis suscipiendis adhibeantur, idcirco curandum est ut *sedula* ad sacram communionem *praeparatio* antecedat, et *congrua gratiarum actio* inde sequatur, juxta uniuscujusque vires, conditionem ac officia.

5.° Ut frequens et quotidiana Communio majori prudentia fiat uberiorique merito augeatur, oportet ut confessarii *consilium* intercedat. Caveant tamen confessarii ne a frequenti seu quotidiana Communione quemquam avertant, qui in statu gratiae reperiatur et recta mente accedat.

6.° Quum autem perspicuum sit ex frequenti seu quotidiana S. Eucharistiae sumptione *unionem* cum Christo augeri, spiritualem *vitam* uberius ali, animam *virtutibus* effusius instrui, et aeternae felicitatis *pignus* vel firmius sumenti donari, idcirco *parochi, confessarii* et *concionatores*, juxta probatam Catechismi Romani doctrinam (*p.* 2, *cap.* 4, *n.* 60), christianum populum ad hunc tam pium ac tam salutarem usum crebris admonitionibus multoque studio cohortentur.

446. — Quaer. 3.° *Quid pro religiosis institutis statuat Codex circa frequentem et quotidianam Communionem?*

Resp. a) Superiores inter subditos frequentem, etiam quotidianam, sanctissimi Corporis Christi receptionen promovere debent; subditis autem liberum est frequenter imo quotidie sacram Synaxim suscipere, si sint *rite dispositi* (*can.* 595, § 2).

b) Nihilominus, si post ultimam sacramentalem confessionem religiosus communitati gravi scandalo fuerit, aut *gravem et externam culpam* patraverit, potest Superior, donec ad poenitentiae sacramentum denuo accesserit, ei communionem prohibere (*Ibid.*, § 3).

c) Si quae sint religiones votorum sive solemnium sive simplicium, quarum in regulis, constitutionibus aut calendariis Communiones aliquibus diebus affixae aut jussae reperiantur, hae normae vim dumtaxat directivam, non praeceptivam habent (*Ibid.*, § 4).

Quaer. 4.° *Quodnam Superiorum in hac re jus et officium sit.*

Resp. 1.° Confessariis et concionatoribus praecipere possunt ut poenitentes, vel communitatem in genere, ad quotidianam Communionem hortentur; iidemque Superiores communitatem et singulos subditos ad idem hortari, ultimam tamen resolutionem confessarii consilio committere *debent*.

2.° *Debet* item Superior suis subditis quotidianam Communionem facilem reddere, distributo, quatenus fieri possit, labore et occupationibus singulorum et ordine temporis communi, ut omnibus facile sit quotidie ad sacram mensam accedere.

3.° Nequit subdito Communionem prohibere nisi in casu jam exposito, nempe, ubi post ultimam confessionem gravis scandali aut gravis et externae culpae reus fuerit; nec prohibitio sustineri potest nisi donec subditus iterum confiteatur. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 218-220.

In ceteris casibus Communionem prohibere nequit; Papa enim, non modo quotidianam Communionem permittit, sed ad eam omnes fideles hortatur qui statum gratiae et rectam mentem habeant; quod autem Papa permittit et commendat, nullus Superior id vetare imo nec difficile reddere licite potest. *Ferreres*, l. c., *n.* 222 *seq.*

Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente y diaria, etc., ubi decretum *Sacra Tridentina Synodus* amplo commentario donatur.

Resolves: — 1.° Nec pollutio involuntaria, nec leviter in causa culpabilis impedit quominus illa die communices: imo *paemissa confessione*, licebit etiam communicare, quamvis pollutio graviter culpabilis aut fornicatio illa die praecesserit.

2.° A fortiori copula conjugalis etiam ob meram voluptatem exercita, non impedit a communione, etiam quotidiana, quum non privet debita dispositione ad communicandum.

Cfr. *Acta S. Sedis*, *vol.* 38, *pag.* 400 *seq.*; *Ferreres*, l. c., *nn.* 178, *seq.*, 190 *seq.*

APPENDIX II

DE COMMUNIONE SPIRITUALI

447. — Communio spiritualis dicitur *pium desiderium Eucharistiae sacramentum suscipiendi* quum *realiter suscipi non potest.* Hinc ad eam requiritur: 1.° *actus fidei*, quo spiritualiter communicaturus Christum vere in Eucharistia praesentem sibi exhibeat; 2.° *actus mentis*, quo sibi in animo fingat jam jam ad sacram mensam accedere, et hostiam de manu sacerdotis accipere; 3.° *actus desiderii*, quo exoptet Christum in Sacramento suscipere et cum ipso toto corde uniri. Haec communio sanctis valde in deliciis fuit, et commendatur a *Conc. Trid.*, *sess.* 13, *c.* 8. Haec piis fidelibus valde utilis est. Etenim si Deus praemio afficit pium cujuscumque virtutis desiderium, quanto magis desiderium ipsummet possidendi! A confessariis igitur fidelibus suis poenitentibus sedulo insinuanda, et vehementissime commendanda est. Communio spiritualis omni tempore et in omni loco fieri potest, tam mane quam sero. Tempus tamen opportunius est ipsius Missae tempus, quo scilicet sacerdos communicat; tunc enim quum augustissimum Sacramentum oculis exhibeatur et vividius menti repraesentetur, ardentius corda divino amore inflammabit. *Scavini*, *etc.*

PARS SECUNDA

DE EUCHARISTIA UT SACRIFICIO

448. — Eucharistia non solum *sacramenti*, sed etiam *sacrificii* rationem habet. Qua de re Catechismus romanus, *De Euch.*, *n.* 71: «Differunt autem plurimum inter se hae duae rationes. — Sacramentum enim *consecratione* perficitur: omnis vero sacrificii vis in eo est, *ut offeratur*. Quare sacra hostia dum in pyxide continetur, vel ad aegrotum defertur, sacramenti, non sacrificii rationem habet.

»Deinde etiam, *ut sacramentum* est, iis qui divinam hostiam sumunt *meriti* causam affert, et omnes illas utilitates, quae supra commemoratae sunt. *Ut* autem *sacrificium* est, non merendi solum, sed *satisfaciendi quoque* efficientiam continet; nam ut Christus Dominus in passione sua pro nobis meruit, ac satisfecit, sic qui hoc sacrificium offerunt, quo nobiscum communicant, dominicae passionis fructus merentur, ac satisfaciunt.»

449. — Eucharistia, ut sacrificium, *Missa* nuncupatur a verbo *mittere*, quia in fine sacrificii populus dimittitur, dicente sacerdote vel diacono: *Ite, Missa est.* Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 42, *pag.* 375 *seq.*

Agendum 1.° de natura et virtute sacrificii Missae; 2.° de applicatione sacrificii Missae; 3.° de obligatione Missam celebrandi; 4.° de tempore et loco celebrationis; 5.° de modo celebrandi.

CAPUT I

DE NATURA ET VIRTUTE SACRIFICII MISSAE

Sacrificium generatim sumptum sic communiter definitur: *Oblatio externa rei sensibilis cum ejus destructione vel immutatione, soli Deo facta per legitimum ministrum in supremi ejus dominii protestationem.*

450. **Principia**. — I. Missa est verum Novae Legis sacrificium. Est enim oblatio a Christo instituta, in qua mystice mactatur ipse Christus et offertur ut victima Deo Patri in recognitionem ejus supremi dominii. Constat etiam ex definitione Ecclesiae in *Conc. Trid.*, *sess.* 22, *can.* 1: *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum et proprium sacrificium, aut quod oferri non sit aliud quam Christum nobis ad manducandum dari, anathema sit.*

II. Sacrificium Missae rationes omnium sacrificiorum Anti-

quae Legis perfecte continet. Est enim 1.° *latreuticum*, quatenus specialiter Deo offertur in agnitionem supremi ejus dominii; 2.° *eucharisticum*, quatenus Deo offertur in gratiarum actionem pro beneficiis ab eo collatis; 3.° *propitiatorium* et *satisfactorium* vel *expiatorium*, prout Deo offertur ad obtinendam tum veniam peccatorum, tum remissionem poenae illis debitae; 4.° denique *impetratorium*, prout Deo offertur ad beneficia ab eo per merita Christi impetranda. Constat ex *Conc. Trid.*, *sess.* 22, *can.* 3.

451. — III. Incruentum Missae sacrificium idem profecto est ac sacrificium cruentum crucis, non solum quia eadem victima offertur, sed etiam quia eadem est formalis sacrificii ratio, per protestationem videlicet supremi dominii, quod Deus in vitam mortemque habet. Quocirca sacrificium altaris a sacrificio crucis differt non quidem essentialiter, sed tantum *accidentaliter*, quoad modum scilicet offerendi. — 1.° Enim in sacrificio crucis mors *realis* intercessit; in hoc vero *mystica* tantum. — 2.° Illud *per se ipsum* Redemptor obtulit in ara crucis; hoc autem offert *sacerdotum ministerio*. — 3.° Illud fuit *meritorium*, quia in eo solutum est pretium nostrae redemptionis; per hoc vero merita Christi *applicantur*.

452. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *In quo consistat essentia sacrificii Missae?*

Resp. Controvertitur. Probabilius consistit in sola consecratione, quia in sola consecratione inveniuntur omnia requisita ad sacrificium constituendum, nempe oblatio et mystica victimae destructio seu immolatio. *Ita communius.* — Non pauci tamen tenent, essentiam sacrificii consistere in consecratione et partialiter in sumptione, quia in consecratione ponitur victima, et in sumptione consumitur. Quam opinionem uti probabiliorem habuit *S. Alph.*, *n.* 305.

Quaer. **2.°** *Pro quibusnam possit oferri sacrificium Missae?*

Resp. Pro quibusvis, tum vivis, tum etiam defunctis in purgatorio detentis (*can.* 809). Pro *excommunicatis* vero licet Missam applicare *privatim* tantum ac remoto scandalo; et si sint *vitandi*, pro eorum conversione tantum (*can.* 2262, § 2, 2.°) (1).

---

(1) In hac materia prae oculis habeantur haec tria responsa S. Off. quae videri possunt penes *Acta S. Sedis*, *vol.* 25, *pag.* 444 *seq.* — S. C. S. Officii 19 april. 1837. — Dubium de Missae applicatione. — Utrum possit aut debeat celebrari Missa ac percipi eleemosyna pro graeco schismatico, qui enixe oret atque instet ut Missa applicetur pro ipso sive in ecclesia adstante, sive extra ecclesiam manente? — *Resp.* Juxta exposita non licere, nisi constet expresse eleemosynam a schismatico praeberi ad impetrandam conversionem ad veram fidem.

S. C. S. Officii 12 julii 1865. — An applicari possit Missa ad infidelium intentionem. — Utrum liceat sacerdotibus Missam celebrare pro turcarum aliorumque infidelium intentione, et ab iis eleemosynam pro Missae applicatione accipere? — *Resp. Affirmative*, dummodo non adsit scandalum, ac nihil in Missa specialiter addatur, et, quoad intentionem, constet nihil mali, aut erroris aut superstitionis in infidelibus eleemosynas offerentibus subesse.

453. — Quaer. 3.° *Quotuplex sit fructus sacrificii Missae?*

Resp. Fructus Missae distinguitur ex duplici capite, nempe ex parte offerentis, et ex parte victimae.

I. *Ex parte offerentis.* Quum duplex sit offerens, Christus nempe et sacerdos, hinc duplicis generis est fructus Missae ex parte offerentis. Prior provenit ex Christo offerente, et dicitur *ex opere operato*, quia recipitur intuitu meritorum Christi et ejus promissionis. Alter provenit ex sacerdote offerente, quatenus recipitur intuitu meriti et devotionis sacerdotis celebrantis, et fructus *ex opere operantis* nuncupatur. Inde fit ut sacrificium oblatum a sancto sacerdote, quatenus consideratur *ex opere operato*, non prosit magis, quam si ab indigno ministro offerretur; quia sacrificium sic spectatum est opus Christi, et solum a meritis Christi fructus dimanat. Quare hoc sensu recte dici potest, Missam mali sacerdotis tanti valere, quanti valet Missa boni sacerdotis. Secus vero dicendum, si attendatur meritum *ex opere operantis;* quo enim dignior est sacerdos et majori devotione praeditus, tanto major Missae fructus evadit.

454. — II. *Ex parte victimae.* Ex hoc capite triplex distinguitur fructus sacrificii, scilicet: generalis, specialis, specialissimus.

1.° Fructus *generalis* ille est, qui respondet sacrificio, quatenus est opus positum a sacerdote, prouti operatur nomine Christi et totius Ecclesiae. Et omnes quidem fideles, quamvis sacerdos de eis non cogitet, hunc fructum percipiunt; sed ipsis tribuitur per modum *impetrationis* et *placationis*, non vero, ut videtur, per modum *satisfactionis*, quia ex millenis sacrificiis, quae quotidie offeruntur, quivis justus, etiam inscius, immensae poenae remissionem consequeretur, quod incredibile apparet. — De fructu hoc generali, abundantiori seu specialiori modo participant adstantes sacrificio, et *a fortiori* ad illud cooperantes, v. gr. sacerdoti inservientes, etc. Iste autem fructus, quatenus est *ex opere operantis*, eo uberior est, quo major est devotio et sanctitas assistentium et cooperantium. Hinc licet plures Missam audiant, vel ei ministrent, quisque totum fructum suae devotioni proportionatum percipiet, haud secus ac si solus esset audiens vel ministrans.

2.° Fructus *specialis* est ille, qui advenit ei vel illis, quibus sacerdos specialiter sacrificium applicat. Hi *ex opere operato* participant de sacrificio, ut est *impetratorium*, et *propitiatorium*, imo etiam, modo nihil obstet, ut est *satisfactorium.*

S. C. S. Officii 7 april. 1875. — De applicatione Missae pro illis qui in manifesta haeresi moriuntur. — 1. An liceat Missam offerre pro illis qui in manifesta haeresi moriuntur, praesertim quando hujusmodi applicatio nota esset. — 2. An liceat etiam in casu, quo hujusmodi applicatio Missae tantum sacerdoti, et illi qui dat eleemosynam nota esset. — *Resp.* Ad 1 et 2 *Negative.*

3.° Fructus *specialissimus* ille est, qui obvenit sacerdoti offerenti, quatenus est persona privata offerens. Si enim cooperatores quilibet e sacrificio suum percipiunt fructum omnino specialem, multo magis hunc percipere debet sacerdos, qui sacrificat. An vero hunc fructum applicare aliis sacerdos possit, incertum est (*S. Alph.*, *n.* 312). Sed certum est non posse pro unico sacrificio duplex accipere stipendium, ita ut uni danti applicet fructum specialem, alteri vero specialissimum, nisi forte de ipsius consensu.

455. —QUAER. 4.° *An valor sacrificii Missae sit infinitus?*

Resp. 1.° Est certe *infinitus*, si spectetur *in se*, seu in re oblata et in excellentia dignitatis Christi offerentis. Ipse enim Christus in hoc sacrificio est simul victima et principalis offerens. Quare Missa est oblatio victimae infiniti pretii facta a Christo primario offerente, qui meritum habet infinitum.

Resp. 2.° Non potest esse *infinitus* actu *quoad applicationem* singulis hominibus factam, seu quoad effectum aut fructum. Ratio est, quia creaturae percipiendi infinitum fructum non sunt capaces; potest autem applicatio esse major vel minor, prout dispositio seu capacitas illius, cui applicatur, major vel minor exstiterit.

Controvertitur autem utrum applicatio fructus sacrificii sit ad certum gradum restricta, vel fiat *indefinite* juxta capacitatem illorum pro quibus offertur.

Et adhuc hic duplex fieri quaestio potest:

1.ª An effectus hujusmodi sit infinitus (vel indefinitus) *intensive*, et consequenter, an ille qui nullum obicem ponit eumdem fructum percipiat si pro ipso offeratur unum sacrificium, ac si pro ipso (eodem die v. gr.) centum offerantur sacrificia. Solutio hujus quaestionis eadem videtur esse ac quaestionis subsequentis, de qua statim.

2.ª Quaestio, cum priori intime connexa, haec est: an effectus seu fructus sacrificii Missae sit infinitus *extensive*, et consequenter utrum eumdem fructum quis capiat si pro ipso unum sacrificium Missae offeratur, ac si offerretur ipsum unicum sacrificium pro centum vel pro mille.

I.ª SENTENTIA, quam suo tempore communissimam dixit *S. Alphonsus*, *n.* 312, affirmat. Ratio est, quia valor sacrificii est in se infinitus; unde per se potest applicari innumeris hominibus, quin exhauriri possit. Ergo si sacrificium offeratur pro 100 vel 1000, singuli tantum percipient fructum, quantum perciperet unicus ille pro quo solo offerretur.

II.ª SENTENTIA, quam tenent *S. Thom.*, 4, *d.* 45, *q.* 2, *art.* 4; *Scotus*; *S. Bonaventura*; *Suárez*, *d.* 79, *sect.* 12, *n.* 7; *Valentia*; *Lugo*, *d.* 19, *sect.* 22, *n.* 246; *Bened. XIV*, De syn., *l.* 5, *c.* 8, *n.* 6, et *c.* 9, *n.* 4; *Lehmk.*, 2, *n.* 182 *seq.*; *Dumas*, in h. l. *P. Gury*; *Palmieri*, in h. l. *P. Gury*; *Gasparri*, Tr. can. de Euch., *n.* 492; *Génicot*, 2, 218

Pesch, Prael. dogm., *t.* 6, *n.* 934; *Franzelin*, *thes.* 13, etc., negat. Ratio affertur, quia licet Missa in se et quoad sufficientiam sit infiniti valoris, tamen effectus est limitatus et restrictus in certa quantitate ex voluntate Christi, qui hoc sacrificium instituit, ut *ex opere operato* certum effectum, sive certum satisfactionis gradum produceret, independenter ab hominum dispositione, ut ita sacrificium magis frequentaretur et saepissime offerretur.

Haec sententia probatur *ex praxi Ecclesiae*, nam: 1.° Missa frequentissime offertur pro solis quibusdam personis, vel pro persona unica, tacente et probante Ecclesia. Atqui si opposita sententia esset vera, praxis Ecclesiae deberet esse ut Missa, saltem ex charitate, semper offerretur pro omnibus vivis atque defunctis. Ergo... — Prob. min. *a*) *Auctoritate S. Thomae*, l. c., *q.* 2: «Si suffragium pro multis factum tantum valeret pro singulis ac si pro uno tantum fieret, videtur quod Ecclesia non debuit instituisse ut pro aliquo singulariter Missa vel oratio fieret, sed quod semper diceretur pro omnibus fidelibus defunctis: quod patet esse falsum». *b*) Quia soli invidiae tribuendum esset aliis non benefacere, quum id absque detrimento fieri posset.

2.° Si sacerdos accipit decem stipendia a diversis personis, deberet unumquodque sacrificium pro his decem omnibus offerre, non vero unum pro una. Atqui Ecclesia numquam illud praescripsit, quum sciat posteriorem praxim esse frequentiorem. Ergo...

3.° Etiam in opposita sententia, si sacerdos *unicum* sacrificium pro his, a quibus decem stipendia accepit, offerret, justitiae probabiliter vel probabilius satisfaceret. Atqui hoc *a*) non fit ab ullo sacerdote timoratae conscientiae, et *b*) est damnatum ab Urb. VIII et Alex. VII, prop. 10. Ergo...

Confirmatur *ex sensu communi omnium fidelium:* si quis enim stipendium dat ut pro matre sua sacrificium offeratur, existimabit sibi fieri injuriam, si sacrificium, non pro sola sua matre, sed pro omnibus simul defunctis aeque primo offeratur.

Attamen hujus sententiae patroni concedunt, posse hunc gradum fructus augeri *ex opere operantis*, id est, juxta majorem devotionem offerentis sacerdotis et personae pro qua offertur.

456. — *N. B.* **Secunda intentio** est applicatio *conditionata* sacrificii pro alio fine vel alia persona distincta ab illa pro qua ex justitia vel obedientia sacrificium prima intentione applicari debet. In priori sententia *haec secunda intentio* tantum valeret quantum intentio prima; in altera vero sententia, huic secundae personae praedicta intentio extendit fructum Missae in quantum sine praejudicio prioris fieri possit, v. gr. quia persona pro qua debet applicari incapax est fructus satisfactorii, vel quia Missa tantae sit efficaciae ut concessione prioris petitionis facta, adhuc efficacia supersit ad alium finem obtinendum, etc.

457. — Quaer. 5.° *An Missa prosit defunctis ex infallibili promissione Christi?*

Resp. Affirm. Etenim Missa utiliter offertur pro defunctis, ut constat ex *Conc. Trid., sess.* 22, *c.* 2 *et can.* 3. Porro id fieri nequit, nisi ex Christi promissione, quae perhibetur Matth., xxvi, 28: *Hic est sanguis meus... qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Constat etiam ex verbis formae in Ordinis collatione: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini. Amen.* — Attamen poena temporalis non remittitur defunctis certa lege, sed solum per modum suffragii iis prodest, prout Deo placuerit illud acceptare. Vide *Perrone.*

Quaer. 6.° *An Missa* de requiem *magis prosit defunctis, quam Missa de sanctis?*

Resp. Neg., quoad substantiam, seu *ex parte sacrificii;* quoad accidentalia utique, seu *ex parte orationum;* quarum defectum devotio supplere potest. *S. Alph., n.* 309, post *S. Thomam, suppl., q.* 71, *art.* 9.

Notandum hic Missam *de requiem* et *in nigris* applicari posse pro vivo; modo qui eleemosynam tribuit, expresse oppositum non declaraverit. S. R. C., 29 nov. 1856. Cfr. tamen *Ephem. liturg., vol.* 17, *pag.* 694; et Card. *Gennari,* Consultat., *vol.* 1, *pag.* 759 *seq. cons.* 134.

CAPUT II

DE APPLICATIONE SACRIFICII MISSAE

Applicatio sacrificii Missae est intentio, qua sacerdos vult, ut sacrificii fructus in utilitatem certae personae cedat.

458. **Principia.** — I. Ut pars fructus *generalis* percipiatur, necessaria non est sacerdotis applicatio; sed sufficit ut ipse velit celebrare juxta mentem Ecclesiae; semper enim implicite talis applicatio in intentione generali celebrantis includitur. Item ut ipsi sacerdoti fructus *specialissimus* proveniat, necesse non est, ut eum sibi specialiter applicare velit; hic enim *per se* semper applicatur. Imo sunt, qui fructum hunc ita putant illius esse proprium, ut alteri applicari non possit, ut supra innuimus, *n.* 454, 3.°

II. Requiritur tamen applicatio sacerdotis, ut fructus *specialis* seu *ministerialis* alicui obveniat. — Sacerdos enim, et quidem solus, personam Christi gerit; ergo sicut ipse solus in persona Christi sacrificium pro aliis offert, ita etiam solus fructum ejusdem applicat.

III. Quamvis sacerdos nemini Missam promiserit, aliquam ap-

plicationem fructus specialis facere debet. — Ratio est: 1.° quia in sua ordinatione accepit ex Christi institutione potestatem sacrificium conficiendi, et consequenter ejus fructum applicandi; remaneret autem inutilis illa potestas, si sacerdos ea non uteretur; 2.° insuper si nulla fiat applicatio non est ratio, cur uni prosit magis quam alteri; idcirco fructus non applicatus remanet in thesauro generali Ecclesiae, et proinde minus utilis evadit. *Billuart, diss.* 8, *art.* 4.

459. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An applicatio fructus Missae debeat esse actualis?*

Resp. Neg., sed sufficit, ut sit *habitualis*, scilicet ut semel facta non retractetur. Ratio est, quia applicatio ista fit *per modum donationis*, adeoque per intentionem semel habitam sacerdos jam donavit fructum sacrificii sui, et proinde, ei cui donavit, debetur, et quum Missa celebratur eidem obvenit, nisi donatio revocetur. *S. Alph., n.* 335.—Expedit tamen applicationem Missae facere, antequam inchoëtur. Quod si id vel ante consecrationem, vel saltem in consecratione secundae speciei sacerdos non fecerit, non potest postea sacrificium ulli specialiter applicare. *S. Alph., ibid.*

QUAER. 2.° *Si sacerdos immemor prioris intentionis novam celebrando eliciat, quaenam valida censeri debeat?*

Resp. In genere definiri nequit. Videat sacerdos, *qualis intentio in ejus mente praedominans fuerit.* Ceterum in praxi parvi refert; etenim quum alterutra certo valida sit, satis erit alia vice sacrum ei applicare, cui applicatum non fuit.

QUAER. 3.° *An intentio celebrantis debeat esse explicite determinata?*

Resp. Neg., sufficit enim ut determinetur implicite. Sic valet applicatio, si dicas: Offero hoc sacrificium pro eo, qui dedit stipendium, — pro quo superior vult sacrum fieri, — pro quo exigit fundatio, — pro maximo peccatore,—pro anima graviori tentatione afflicta, — pro anima purgante majori auxilio indigente, aut magis Deo grata, — pro omnibus animabus purgatorii, — pro eo, cui applicare teneor, — pro persona vel intentione, scripto vel mente determinata in principio hebdomadae, etc. — E contrario non valet ista applicatio: Offero, ut Deus sacrum istud applicet. — Vide. **Casus**, *vol.* 2, 325 *et seq.*

460. — QUAER. 4.° *Si sacerdos acceperit stipendia a* 10 *personis, an satisfaciat celebrando cum intentione confusa et indeterminata?*

Resp. Neg. omnino quia requiritur intentio determinata saltem ad certam personam; alioquin nulla est ratio cur uni potius quam alteri Missa applicetur, et sic nulli applicaretur. *S. Alph., n.* 335.— Attamen si quamlibet Missam intenderet applicare decem illis personis, singulis decimam partem cujuslibet Missae applicando, obligationi satisfaceret. *S. Alph., n.* 335, *cum aliis multis.*

461. — QUAER. 5.° *Quomodo determinanda sit applicatio, quando stipendia a multis ignotis dantur, ut in piis peregrinationibus evenire solet?*

Resp. Intentio facienda est pro iis, qui priora dederunt stipendia. Nec obest, quod ipse sacerdos partem celebrandarum missarum aliis sacerdotibus forte distribuat; quia illas eodem ordine, quo accepit, distribuere potest; et sic sufficienter applicatio determinata videtur. — Idem tene, si sacrista vel alius multa stipendia a diversis collegerit, et pecuniam confusam pluribus sacerdotibus distribuat; tunc enim nihil aliud faciendum est, neque aliud moraliter fieri potest, quam ut applicatio fiat (et sacerdos sic velle agere semper censetur) juxta ordinem temporis, quo stipendia a fidelibus erogata sunt, juxta axioma, quod aliquando in justitiae materia usurpatur: *qui prior tempore, potior jure.* Potest tamen sacerdos praefatum ordinem intentione expressa interrumpere gravi aliqua de causa, v. gr. si qua alia Missa urgeat, vel majus stipendium acceperit ut sacrum non differat, etc. Cfr. *Noldin, n.* 179, 3.°

462. — QUAER. 6.° *An valeat applicatio facta vivo quem credis mortuum, si tantum pro eo jam mortuo celebrare debuisses?*

Resp. Neg., prorsus. Ratio est, quia obligatio cadit in applicationem defuncto faciendam, ad ejus animam a poenis purgatorii sublevandam; finis autem ille non obtinetur, dum pro vivo sacrificium offertur. Unde sacerdos ob ejusmodi errorem jacturam stipendii sui subire debet.

CAPUT III

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI

Sub triplici respectu haec obligatio spectari potest: 1.° ratione sacerdotii; 2.° ratione officii; 3.° ratione stipendii.

ARTICULUS I

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE SACERDOTII

463. — I. Saltem *probabilius*, omnes sacerdotes ratione sacerdotii *jure* **divino** tenentur *sub gravi* aliquando celebrare. — Evincitur ex verbis Christi, Luc., XXII, 19: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis, teste Concilio Tridentino, Christus Apostolis eorumque successoribus praecepit, ut sacrificium offerrent. Insuper sacerdotes omnes in sua ordinatione accipiunt non solum potestatem, sed etiam *munus* et *officium* sacrificandi illi adnexum,

Hinc Apost., Hebr., v, 1: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia.* Porro in re gravi quisque tenetur graviter munus susceptum exsequi. Ergo... Sic *S. Thom.*, *p.* 3, *q.* 82, *art.* 10. Vide *S. Alph.*, *n.* 313.

Probabilis etiam multis videtur sententia contraria, juxta quam sacerdos praecise ratione sacerdotii non tenetur, saltem *sub gravi*, ad Missam celebrandam; quamvis concedat posse forte teneri ratione scandali. Ita *S. Bonav.*, *Cajetanus*, *d.* 80, *sect.* 1, *r.* 2.°; *Lugo*, *d.* 20, *sect.* 1; *Ball.-P.*, *vol.* 4, *n.* 1005; *Génicot*, 2, *n.* 224; *Pesch*, l. c., *n.* 938, *et alii.*

II. *Jure* autem **ecclesiastico** «sacerdotes omnes obligatione tenentur sacrum litandi pluries per annum» (*can.* 805). Imo injungitur Episcopo et Superiori religioso ut curent «ut iidem saltem singulis diebus dominicis aliisque diebus festis de praecepto divinis operentur» (*Ibid.*).

464. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quoties in vita vel in anno sacerdos celebrare teneatur saltem ex* jure ecclesiastico?

Resp. Videtur teneri *sub gravi* ad celebrandum saltem *ter* vel *quater* in anno, nisi accedat causa excusans. Secus ab Episcopo etiam *poena* suspensionis plecti poterat, ut apparet ex III *Decretal.*, *tit.* 4, *cap.* 9: «Sunt et alii qui missarum solemnia vix celebrant quater in anno... Haec igitur et similia sub poena suspensionis penitus inhibemus». Item ex decr. S. C. C., mense dec. 1669: «Qui sine justa causa ter vel quater in anno non celebravit, *peccat mortaliter* et potest ab Episcopo puniri». *S. Alph.*, *n.* 313; *Gasparri*, l. c., *n.* 412; *Wernz*, l. c., *vol.* 3, *n.* 535.

Quaer. 2.° *An eximatur ab omni peccato, qui tantum quater in anno celebrat?*

Resp. Neg. Non videtur enim excusandus ab aliquo peccato veniali. Sic communiter juxta cit. can. 805, cohaerenter ad mentem *Conc. Trid.*, *sess.* 23, *c.* 14, *de reform.*, ubi pariter dicitur: *Curet Episcopus ut ii* (presbyteri) *saltem diebus dominicis et festis solemnibus missas celebrent.* Imo exoptat sancta mater Ecclesia, ut sacerdos singulis diebus sacrificium offerat, et pii sacerdotes rarissime illud omittere solent.

Hinc merito concludit *S. Alph.*, *n.* 359: «Quapropter nescirem a culpa levi excusare sacerdotem illum, qui quotidie celebrare posset (una hebdomadis die excepta ob reverentiam), et sine ulla justa causa, sed tantum ob desidiam, a celebrando abstineret; sacerdos enim non tantum pro se celebrat, sed etiam pro bono totius Ecclesiae populique christiani, cujus minister et intercessor est constitutus, juxta illud Apostoli: Omnis pontifex *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis.*»

Merito igitur auctor eximii operis *De imitatione Christi* ait, *l.* 4, *c.* 5: «Quando sacerdos celebrat, Deum honorat, angelos laetificat, Ecclesiam

aedificat, vivos adjuvat, defunctis requiem praestat, sese omnium bonorum participem efficit». Sic etiam *S. Bonaventura,* De praeparatione ad Missam, *c.* 5: «Sacerdos qui non celebrat, quantum in ipso est, privat Trinitatem laude et gloria, angelos laetitia, peccatores venia, justos subsidio et gratia, in purgatorio exsistentes refrigerio, Ecclesiam Christi speciali beneficio, et seipsum medicina et remedio contra quotidiana peccata et infirmitates. — Vide **Casus,** *n.* 117 *seq.*

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE OFFICII

465. — *Dico* I: Omnes animarum pastores jure *naturali* et *divino* aliquando celebrare pro ovibus suis tenentur. — Ratio est, quia eas pascere debent. Constat etiam ex *Conc. Trid., sess.* 23, I, *de reform.*, ubi sic: *Quum praecepto* **divino** *mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre,* etc.

Dico II: **Episcopi** (Abbates *nullius,* Praelati *nullius,* Administratores Apostolici permanenter constituti) ac **parochi** jure ecclesiastico pro ovibus suis celebrare tenentur omnibus *diebus dominicis* et *festis de praecepto* seu quibus fideles Missam audire debent (*can.* 339, § 1; 315, § 2; 466). Cfr. *Ferreres,* Instit. canonic., *vol* 1, *nn.* 652, 617, 756 *seq.*; 762.

466. — Eadem obligatione ac parochi tenentur vicarii paroeciales sequentes: 1.° qui *actualem* curam animarum exercent in paroecia pleno jure unita personae morali (*can.* 471, § 4); 2.° vicarii *oeconomi,* seu qui vacantem paroeciam regunt (*can.* 473); 3.° vicarii *substituti* in absentia parochi aut pendente recursu contra sententiam firmam privationis paroecia, *nisi Ordinarius loci aliud statuerit* (*can.* 474).

Non autem *per se* ad id tenentur 1.° vicarii *adjutores* (hispanice *regentes*) (*can.* 473, § 2), neque 2.° vicarii *cooperatores* (hispanice *coadjutores*) (*can.* 476, § 6). Vide *Ferreres,* Instit. canonic., *vol.* 1, *nn.* 766-771.

Excipe coadjutores, qui in certis *Hispaniae* regionibus vocantur independentes, eo quod nullus parochus in eorum ecclesias jurisdictionem exerceat (S. C. C., 21 nov. 1807, *in Tarraconen.: Thes. resol. S. C. C., vol.* 73, *pag.* 230-233; *Pallottini, vol.* 14, v. Parochus, § 6, *n.* 57); non autem alii coadjutores, quamvis constituti sint in ecclesia filiali cum territorio separato (Cfr. *Arreglo parroquial de Valencia, pag.* 151).

Parochus, qui plures forte paroecias regat, licet non aeque principaliter unitas, aut Episcopus qui simul cum episcopali paroeciale officium exerceat, unam debet missam pro populo diebus praescriptis applicare (*can.* 466, § 2; 339, § 5). Igitur abrogata est antiqua

obligatio applicandi duas Missas in casu. Ad idem onus tenentur *vicarii capitulares* (*can.* 440). Sed non tenentur Episcopi titulares (1). (*Leo XIII*, const. *In Suprema*, 16 jun. 1882). — Neque constat ad id teneri capellanos castrenses in **Hispania**. S. C. C., 22 maji 1909. Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 25, *pag.* 110 *seq.*

467. — *Dico* III. *Vicarii Apostolici*, Praefecti Apostolici, necnon quasi parochi tenentur applicare paucis tantum diebus dominicis ac festis. Vide infra, *n.* 468, *q.* 2.°

468. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quinam sunt dies in quibus tenentur celebrare pro populo* **Episcopi** *et* **parochi?**

Resp. In omnibus diebus dominicis, necnon in *decem* festis novi Codicis: *quinque* scilicet Domini Nostri, *duobus* B. Mariae V. et *tribus* Sanctorum, nempe in festis Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis et Corporis Christi; Immaculatae Conceptionis et Assumptionis almae Genitricis Dei Mariae; Sancti Joseph, beatorum Petri et Pauli Apostolorum; Omnium denique Sanctorum (*can.* 339, 466).

Igitur jam non debemus stare catalogo festorum Urbani VIII quoad applicationem Missae pro populo.

Quaer. 2.° *Quibus diebus tenentur applicare pro populo* **Vicarii Apostolici**, *Praefecti Apostolici ac* **quasi-parochi?**

Resp. Undecim saltem diebus, nempe *duobus* dominicis Paschatis et Pentecostes, *quatuor* festis Domini, i. e. in die Nativitatis, Epiphaniae, Ascensionis et Corporis Christi; *duobus* festis B. Mariae V., i. e. Conceptionis et Assumptionis; in festo Sancti Joseph (19 martii), in festo Sanctorum Apostolorum *Petri et Pauli* (29 jun.) et in festo *Omnium Sanctorum* (*can.* 306, 466). Vide praeterea correctionem officialem apud *Acta*, IX, *pag.* 557.

469.—Quaer. 3.° *An pastores animarum teneantur pro populo celebrare in festis suppressis?*

Resp. 1.° Tenentur celebrare in festis in quibus eis praescribitur in novo Codice, etiam in illis regionibus in quibus aliquod ipsorum non vigeat. Item Episcopi ac parochi in aliis festis de praecepto ubi vigeant.

Resp. 2.° Non tenentur *probabiliter* celebrare in aliis festis ante Codicem suppressis, v. gr. in die S. Annae. Cfr. *Ferreres*, Inst. canonic., *vol.* 1, *n.* 652.

Quaer. 4.° *Si festum aliquod, in quo applicandum est pro populo, transferatur, quando erit applicatio facienda?*

Resp. Si festum ita transferatur ut in die *ad quem* non solum fiat officium cum Missa festi translati, sed serventur quoque obligationes audiendi Missam et abstinendi a servilibus, Missa pro po-

(1) *Decet* ex charitate, citra tamen obligationem, ut aliquando Missae sacrificium pro sua dioecesi applicent (*can.* 348, § 2).

pulo applicanda est in die *ad quem;* secus in die *a quo* (*can.* 339, § 3).

Quaer. 5.° *Quid si parochus vel Episcopus vel quasi-parochus*, etc., infirmus, *aut alia de causa a celebratione impeditus fuerit?*

Resp. Tunc statis diebus applicare debet per alium; et si neque id praestare possit, quamprimum vel per se vel per alium applicare debet alia die (*can.* 339, § 4). Ita etiam ex citata resolutione S. C. C., *in Petrocoricen.*, 14 dec. 1872 (*Thesaur. resol. S. C. C.*, *vol.* 131, *pag.* 568). Item C. P. **Amer. lat.**, *n.* 357; C. **Manil.**, *n.* 431.

Quaer. 6.° *Quid si aliquod ex praedictis festis incidat in diem dominicam?*

Resp. Tunc satis est ut Missam unam pro populo applicent (*can.* 339, § 2).

Quaer. 7.° *An parochus valde pauper possit stipendium accipere pro Missa die dominica celebranda?*

Resp. 1.° *Neg., per se.* Constat ex declaratione *Bened. XIV* in praefata constitutione. *S. Alph., n.* 325.

Resp. 2.° *Affirm.*, ex licentia Episcopi. Ordinarius enim loci justa de causa permittere potest ut parochus Missam pro populo alia die applicet, qua jure adstringitur (*can.* 466, § 3). *Bened. XIV*, l. c., § 8.

470. Quaer. 8.° *An obligatio Missam pro populo celebrandi sit personalis?*

Resp. Affirm. Episcopus enim (idem tene de parocho ex *can.* 466) Missam pro populo diebus supra indicatis *per se ipse* applicare debet; (*can.* 339, § 4). Ratio est, quia orationes et sacrificia quae pro nobis aut pro specialiter nobiscum conjunctis sanguine, subordinatione aut obedientia, per nosmetipsos offerimus, efficaciora sunt quam si pro aliis aut per alios offeramus. Praeterea, plus proficiunt fideles qui Missae pro ipsis applicatae intersunt, quam si alii interessent quae pro eis non applicaretur.

Ubi utrumque obtineri potest, utrumque Ecclesia fieri vult; si vero alterutrum dumtaxat possibile est, discretioni parochi relinquitur quidnam sit eligendum (*Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 1, *n.* 762). Hinc omnes obligati debent per seipsos applicare Missam pro populo diebus dominicis et festivis; nec ulla valet in contrarium consuetudo. S. C. C., 25 sept. 1847 *in Mechlinien.; Bouix*, Tract. de parocho, *p.* 5, *c.* 6, *prop.* 5. Vide *Ferreres*, Inst. Canonic., *vol.* 1, *n.* 762.

Quaer. 9.° *An praedictae obligationi satisfiat per Missam* privatam?

Resp. Affirm., quia reapse praeceptum Ecclesiae adimplet; nec tenetur Missam solemnem, aut aliqua certa hora fixam celebrare; quamvis Episcopus praescribere possit, ut parochi per se ipsos

solemniorem Missam legant aut cantent. Ita *Bouix, ibid.; Brabandère*, Jur. can. comp., *n.* 447.

QUAER. 10. *An parochus diebus dominicis et festis Missam pro populo applicandam celebrare debeat in propria ecclesia paroeciali?*

Resp. Affirm., nisi justa rerum adjuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant (*can.* 466, § 4).

QUAER. 11. *Quid si parochus fuerit legitime absens?*

Resp. Tunc potest Missam pro populo applicare vel ipse per se in loco in quo degit, vel per sacerdotem qui ejus vices gerat in paroecia (*Ibid.*, § 5).

QUAER. 12. *Si parochus vicarium deputaverit ad Missam pro populo celebrandam, an* stipendium *ipsi tribuere debeat?*

Resp. Affirm., quia ad parochum pertinet curare, ut Missa paroecialis seu pro populo celebretur, nec vicarius tenetur stipendio carere.

QUAER. 13. *Daturne aliqua praescriptio vel consuetudo contra obligationem applicandi Missam pro populo in festis suppressis aut translatis?*

Resp. Neg. Aperte constat ex declaratione S. C. C., die 25 septembris 1847, et praesertim ex const. Pii IX, *Amantissimi*, 3 maji 1858. — **Vide Casus**, *nn.* 328-333.

471.—*N. B.* Obligatio principalis est applicandi toties Missam pro populo quoties recurrat dies in quo applicatio praescripta sit: haec obligatio urget *sub gravi*. Huic obligationi accedunt aliae secundariae, quae, si *raro* praetermittantur absque justa causa non videntur importare nisi *leve* peccatum; hae sunt: *a*) quod sacrum celebretur ab ipso parocho, *b*) ipso die dominico vel festivo, *c*) in ipsa ecclesia paroeciali.

Attamen SS. CC. severe exigere solebant etiam harum obligationum adimplementum; sic, ut parochus alteri committeret Missam celebrandam, requirebant *justam* et *legitimam* causam (S. R. C., 22 jul. 1848: *Decr. auth.*, *n.* 2967, *ad* 4). Conc. Plen. **Amer. lat.,** *nn.* 355, 357, et C. **Manil.,** *nn.* 429, 431 requirunt veram necessitatem et *causam canonicam*. Auctores non censebant causam legitime excusantem, celebrationem Missae *de requiem* praesente *cadavere*. *Santi-Leitner,* Prael. jur. can., *lib.* 3, *tit.* 29, *n.* 17; *Deshayes,* Mem. jur. can., *n.* 881; *Génicot,* 2, *n.* 227. Ita etiam S. C. C., 17 jun. 1770, et 26 jan. 1771. Cfr. etiam *Il Monitore, vol.* 8, *part.* 2, *pag.* 97, 98; *Ephemerides liturgicae, vol.* 17, *pag.* 78.

Hodie mitius videntur urgendae hujusmodi obligationes secundariae.

ARTICULUS III

DE OBLIGATIONE CELEBRANDI RATIONE STIPENDII

472. Principia. — I. Sacerdoti cuilibet Missam celebranti seu applicanti licet recipere eleemosynam seu stipendium (*can.* 824, § 1). Ratio est, quia stipendium non datur pro ipsa Missa, sed ejus occasione ex justo titulo a sacris canonibus probato, i. e. ad mi-

nistri sustentationem. Probatur etiam 1.° ex S. Scriptura, I Cor., IX, 13: *Nescitis quoniam quiin sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt: et qui altari deserviunt, cum altari participant?;* 2.° ex recepto et probato Ecclesiae more atque instituto (*can.* 824, § 1).

II. Sacerdos accipiens stipendium pro Missae celebratione et applicatione, tenetur *ex justitia commutativa* ad Missam applicandam ad intentionem ejus qui stipendium tribuit. Ideoque, si id non fecerit sive per se sive per alium) teneretur ad restitutionem. Ratio est, qua intervenit pactum onerosum *do ut facias*, obligans sicut reliqui contractus onerosi.

III. Quoties *pluries* in die *celebrat*, si unam Missam ex titulo justitiae applicet, pro alia eleemosynam accipere nequit, excepta aliqua retributione ex titulo extrinseco (*can.* 824, § 2). **Excipe** diem *Natalis* Domini (*Ibid.*), in quo, *a*) *parochus* debet unum sacrum applicare pro *populo*, et pro reliquis duobus potest stipendium recipere (*Gasparri*, l. c., *n.* 513); *b*) *reliqui vero sacerdotes* possunt triplici celebratione *per se* tribus obligationibus satisfacere (S. C. C., 8 april. 1654), unde tria stipendia accipere. *Santi-Leitner*, *lib.* 3, *tit.* 41, *n.* 4; *Gasparri*, l. c., *nn.* 395 et 546; *Many*, De Missa, *n.* 26.—Vide infra, *n.* 484.

IV. Tot celebrandae et applicandae sunt Missae, quot stipendia etiam exigua data et accepta fuerint (*can.* 828).

Hinc, non potest sacerdos: *a*) eleemosynam recipere pro Missa quae alio titulo debetur et applicatur; *b*) nec duplicem eleemosynam pro ejusdem Missae applicatione accipere; *c*) nec alteram recipere eleemosynam pro sola celebratione, alteram pro applicatione ejusdem Missae, nisi *certo* constet, unam stipem oblatam esse pro celebratione sine applicatione (*can.* 825, 2.°-4.°).

V. Nemini licet tot Missas *per se* celebrandas suscipere quibus intra annum satisfacere nequeat (*can.* 835) Cfr. *Ferreres*, Misas man., *nn.* 24 et 25.

VI. Praesumitur oblatorem petiisse solam Missae applicationem; si tamen oblator expresse aliquas circumstantias in Missae celebratione servandas determinaverit, sacerdos, eleemosynam acceptans, ejus voluntati stare debet (*can.* 833).

473. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid veniat nomine Missarum manualium, aut ad instar manualium?*

Resp. 1.° Stipendia quae a fidelibus pro Missis offeruntur sive ex propria devotione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perpetua a testatore propriis heredibus facta, *manualia* dicuntur (*can.* 826, § 1).

Fundatio supponit bona esse data alicui personae morali in Ecclesia (et acceptata de consensu Ordinarii loci) cum onere quotannis in perpetuum vel in diuturnum tempus ex reditibus annuis aliquas Missas celebrandi (*can.* 1544 *seq.*). Igitur si bona ab here-

dibus retineantur, Missae non sunt fundatae, sed manuales. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 155, 178.

Resp. 2.° Ad *instar manualium* vocantur stipendia Missarum *fundatarum*, quae applicari non possunt in proprio loco, aut ab iis qui eas applicare deberent juxta tabulas fundationis, et ideo de jure aut Sanctae Sedis indulto aliis sacerdotibus tradendae sunt ut iisdem satisfiat (*can.* 826, § 2).

474. — Quaer. 2.° *Quonam tempore Missae manuales celebrandae sunt?*

Resp. 1.° Si oblator (*id est, dominus stipendii*) tempus expresse praescripserit, eo omnino tempore sunt celebrandae (*can.* 834, § 1).

Resp. 2.° Si vero nullum praescripserit tempus, *a*) Missae pro urgenti causa oblatae quamprimum tempore *utili* sunt celebrandae (*Ibid.*, § 2, 1.°), ideoque si offerantur, v. gr., pro recuperanda sanitate, antequam infirmus moriatur. *b*) In aliis casibus intra modicum tempus pro majore vel minore Missarum numero (*Ibid.*, § 2, 2.°). Intra *modicum tempus* prudenter censeri potest, tempus unius mensis pro unica Missa, semestris pro centum, et ita porro, juxta Decr. *Ut debita.*

Hoc tamen intelligendum est pro casu in quo plures illae Missae *eidem* sacerdoti simul tradantur ab *uno eodemque* benefactore, qui sit dominus stipendiorum, non autem si traditae fuerint a pluribus oblatoribus (S. C. C., *in Leopolien.*, 27 febr. 1905).

Ex quibus hanc regulam generalem licet inferre: quicumque sit numerus Missarum *uni eidemque* sacerdoti ab *eodem* benefactore oblatarum, tempus utile erit *mensis unus*, cui addantur *tres dies* pro *singulis binis Missis* in tali numero comprehensis. Cfr. *Ferreres*, Comment. in Decr. *Ut debita*, *nn.* 23, 157, 159, 180.

Quaer. 3.° *Quid si oblator tempus celebrationis expresse relinquat voluntati celebrantis?*

Resp. Tunc hic poterit tempore quo sibi magis placuerit, eas celebrare (*can.* 834, § 3).

Quaer. 4.° *Quandonam incipit computari tempus legitimum pro celebratione?*

Resp. A die quo sacerdos easdem Missas recepit, nisi aliud constet (*can.* 837). Unde qui Missas per alios celebrandas habet, non modo eas quamprimum distribuere debet (*Ibid.*), sed etiam debet expresse praescribere tempus brevius quam sit illud a jure statutum, si aliter voluntas oblatoris detrimentum patiatur, v. gr. quia ille qui Missas transmittit eas *per se* celebrandas assumpserat jam ab aliquo notabili tempore.

Quaer. 5.° *Quid si in aliqua ecclesia ob peculiarem fidelium devotionem Missarum eleemosynae ita affluant, ut omnes Missae celebrari ibidem debito tempore nequeant?*

Resp. Moneri debent fideles per tabellam in loco patenti et

obvio positam, Missas oblatas celebrandas esse *vel* ibidem, cum commode poterit, *vel* alibi (*can.* 836).

475. — Quaer. 6.° *Ad quem pertinet taxare eleemosynam Missarum in qualibet dioecesi?*

Resp. Ad loci Ordinarium (1), qui eam definire debet per decretum, quantum fieri potest, in dioecesana Synodo latum; nec sacerdoti licet ea majorem exigere. — Quod si decretum desit, servanda est consuetudo dioecesis. Et sive decreto sive consuetudini stare debent omnes *religiosi*, etiam exempti (*can.* 831), idque sub gravi ex S. Cong. Conc. decreto, apud *Benedictum XIV, instr.* 56, *n.* 10; *S. Alph., n.* 320.

Attamen, sicut ex charitate vel amicitia stipendium minus admitti potest, nisi loci Ordinarius ad vitandum commune damnum prohibuerit, ita etiam ex dantis liberalitate majus recipere fas est (*can.* 832). Potest pariter sacerdos plus recipere pro labore *extraordinario*, v. gr. pro sacro celebrando tali hora vel tali loco incommodo, etc.

Quaer. 7.° *An graviter peccet sacerdos qui, accepto stipendio, Missam celebrare differt?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia violat contractum in re gravi. Constat etiam ex decretis *S. Cong. Conc.*, ann. 1652 (*S. Alph., n.* 317). Vide *q.* 9. Cfr. *Lehmk.*, 2.°, *nn.* 269, 270, edit. 11.ª

476. — Quaer. 8.° *Quaenam dilatio gravis censeatur pro Missa una?*

Resp. Ante decretum *Ut debita* diversimode auctores loquebantur, ut videri licet apud *S. Alph., n.* 317. Nunc strictius videtur loquendum, quum Pius X *graviter* conscientiam oneret super integra et perfecta observantia statuti temporis *unius mensis*. Existimamus tamen brevem dilationem ultra tempus utile a Pontifice assignatum, v. gr. unius hebdomadae, non excedere leve peccatum, quamvis gravis videatur dilatio unius mensis. Ita etiam *Il Monitore, vol.* 16, *pag.* 519. — In Missis autem celebrandis **pro recenter defunctis**, dilatio *unius mensis* (ex quo acceptatae fuerant) gravis reputanda est juxta *S. Alph., Salmant., Lugo*, etc. — Certe vero peccat graviter sacerdos quoties Missam *pro aliqua* **instante gratia** impetranda petitam ac promissam intra tempus circumstantiis aptum celebrare omittit; et idcirco tenetur acceptum stipendium restituere, licet deinceps celebraverit. Haec tamen obligatio non videtur gravis, nisi stipendium restituendum summam relative gravem attingat. Cfr. supra, princ. VI. Cfr. *Lehmk.*, l. c.

N. B. Si quis, v. gr. centum Missas celebrandas ex eodem benefactore simul suscipiat, et paucarum, v. gr. quinque vel sex,

---

(1) Ordinarius tamen nequit imponere ullum tributum super eleemosynas Missarum sive fundatarum sive manualium (*can.* 1506).

celebrationem per unum duosve menses ultra semestre utile differat, non videtur peccare graviter; secus si numerus earum quarum celebratio differtur fuerit magnus, v. gr. viginti vel triginta. Gravitas igitur dilationis minui videtur ex numero missarum simul ex eodem susceptarum; *augeri* vero ex numero earum, quarum celebratio differtur. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 21.

QUAER. 9.° *An peccet graviter sacerdos omittens celebrare Missam, si stipendium pro illa acceptum non sit materia gravis?*

Resp. Affirmandum videtur, nisi forte stipendium adeo tenue sit ut Missa gratis promissa appareat. Ratio est, quia qui dedit stipendium, notabile detrimentum spirituale patitur (Ita *S. Alph.*, *et alii communiter* contra *alios*); aliunde contraria doctrina fideles ab offerendis stipendiis retraheret. — Patet a fortiori ex dictis in quaesito praecedenti: si enim *sola dilatio* potest esse gravis, a fortiori gravis erit omissio. Confirm. ex C. P. **Amer. lat.**, *n.* 865, ubi legimus: «Stipendio accepto, sacerdos ex justitia sacrum promissum *sub gravi obligatione* celebrare tenetur». Cfr *Lehmk.*, l. c.

477. — QUAER. 10. *An vel quomodo peccet omittens Missam gratis promissam?*

Resp. 1.° Non peccat, quoties non adest verae promissionis contractus, sed promittens benevolum tantum propositum ostendit.

Resp. 2.° *Probabilius* peccat venialiter tantum, quando vera intercessit promissio, quia simplex promissio non obligat sub gravi, nisi, ut ait *Lugo*, promittens expresse sub gravi et ex justitia se obliget.

QUAER. **11**. *An possit sacerdos per unum sacrum satisfacere pluribus Missis* **gratuito** *promissis?*

Resp. Affirm., si sacerdos nullam, nec fidelitatis, obligationem assumere voluit. Maxime quum probabilis sententia videatur juxta quam applicatio sacrificii pluribus facta, tantum singulis prodest, quantum uni soli prodest. Ita *Elbel*, De contract., *n.* 337, etc.

QUAER. 12. *An simoniae reus sit sacerdos, qui praecipue intuitu stipendii celebret?*

Resp. Neg., per se, nisi nempe stipendium ut verum celebrationis pretium habeat; verum a peccato excusari non potest, quum odiosum sit, quod sacro ministerio pecuniae lucrandae causa quis abutatur. Attamen non peccat sacerdos, qui accessorie celebret intuitu retributionis accipiendae, praesertim si ipsi necessaria sit. Nec ulla labe maculatur qui accepto stipendio ad celebrandum determinatur, licet alias sacrum fuisset omissurus; tunc enim non ratione stipendii, sed obligationis adimplendae movetur. *Ita communiter.*

478. — QUAER. 13. *An sacerdos possit Missam alteri celebrandam committere stipendium minus dando, quam ipse acceperit?*

Resp. Neg., sed debet integre totum stipendium transmittere, nisi *aut* oblator expresse permittat aliquid retinere (idque non rogatus nec interrogatus), *aut* certo constet excessum supra taxam dioecesanam datum fuisse intuitu personae (amicitiae, paupertatis, gratitudinis, propinquitatis) (*can.* 840, § 1). Cfr. Bened. XIV, const. *Quanta cura*, § 3; *S. Alph.*, *n.* 321; *Ferreres*, l. c., *n.* 107.

QUAER. 14. *Quaenam debet esse eleemosyna pro Missis ad instar manualium?*

Resp. Nisi obstet mens fundatoris, legitime retinetur excessus, et satis est remittere *solam eleemosynam manualem dioecesis in qua Missa celebratur*, si pinguis eleemosyna locum pro parte teneat dotis beneficii aut causae piae (*can.* 840, § 2).

N. B. Non licet colligere eleemosynas Missarum, v. gr. duarum pesetarum in Hispania, et transmittere eas ut celebrentur in Gallia cum stipendio duorum francorum, servando sibi beneficium *cambii* (S. C. C., 21 nov. 1898; *Il Monitore*, *vol.* 11, *pag.* 9).

479. — QUAER. 15. *An qui retinet partem stipendii, teneatur ad restitutionem?*

Resp. Affirm., idque constare videtur ex S. C. Conc. *in Anconitana*, 5 jul. 1664. Cfr. *Giraldi*, Expos. jur. Pont., *part.* 2, *ad sect.* 67, *not.* 1; *Pallottini*, *vol.* 13, *pag.* 589, *n.* 5. Ratio est: 1.° quia hoc deducitur ex propositione damnata ab Alex. VII superius relata. Propositio enim dicebat, sacerdotem retinentem partem stipendii posse satisfacere per alium; ergo sequitur, contradictoriam esse veram: illum scilicet non posse satisfacere; satisfactio autem non respicit tantum honestatem actus, sed etiam ejus justitiam; qui autem obligationi justitiae non satisfacit, ad restitutionem tenetur; 2.° quia sacerdos dividens stipendium, agit contra voluntatem dantis, voluntas enim dantis est, non solum ut Missa celebretur, sed ut pro tali stipendio celebretur. Neque enim gratuito erogare quidpiam ei vult, qui non celebrat. Ita *S. Alph.*, *n.* 322, inquiens hanc sententiam esse tenendam. Cui autem fieri debeat restitutio, num danti scilicet eleemosynam, an celebranti, *controvertitur*. Potius celebranti facienda videtur. *S. Alph.*, *ibid.*; *Many*, De Missa, *n.* 94.

Cardinali *D'Annibale*, 3, *n.* 190, *not.* 17; *Génicot*, 2, *n.* 231; *Noldin*, De Sacr., *n.* 192; *Pighi*, *vol.* 4, *n.* 194, *q.* 1.ª; *Busquet*, *n.* 642, et pluribus veteribus (1), quos refert *S. Alph.*, l. c., *probabilis* videtur

(1) Historiam hujus controversiae accuratissime expositam vide apud *Arendt*, in opusculo inscripto *De laesione justitiae commutativae in Missae manuali stipendio alteri celebranti diminuto* (Prati, 1914), ubi dari in casu ex natura rei laesionem justitiae commutativae ideoque cum onere restituendi (quum stipendium non detur propter obligationem celebrandi sed propter ipsam susceptam celebrationem) ita acerrime propugnat ut oppositae sententiae probabilitatem elidere vix non videatur.

sententia dicens non teneri ad restitutionem. Nec *P. Ballerinio* (Opus mor., *vol.* 4, 1017) haec sententia displicere videtur. Afferunt rationem: quia acceptans stipendium tenetur ex justitia unice ad faciendum sacrum per se, vel per alium, quamvis hic forte gratis celebrare consentiat. Ergo modo sacrum ad praedictam intentionem applicetur, ad nihil aliud tenetur ex justitia. Cfr. *n.* 486, 5.° Obstare videntur verba Benedicti XIV, const. *Quanta cura*, ubi hoc vitium dicitur «*a furti crimine, unde restitutioni subjaceat, non immune*». Quod certo tenendum erit si, qui ita agit, *stipendium tradat* taxa statuta *inferius*. Dicit tamen *Many*, l. c., constitutionem Bened. XIV non attingere hunc casum.

QUAER. 16. *An sacerdos, cui offertur pingue stipendium pro hodierna Missa, possit, hoc retento, rogare alium sacerdotem ut celebret pro ipso, promittens celebrare die sequente pro eodem, qui pro ordinaria eleemosyna est celebraturus?*

Resp. Controvertitur. I.ª SENTENTIA *negat*, quasi hoc non possit excusari a specie turpis lucri. Ita *S. Alph.*, *n.* 322, *dub.* 4. qui tamen addit, de gravi peccato damnandum id non videri. Ita etiam *Marc*, Inst. mor., *n.* 1612; *Berardi*, Praxis, *vol.* 3, *n.* 401; *Constantini*, Inst. Th. mor., *n.* 718; *Gasparri*, De Euch., *n.* 610; *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 3, *n.* 537, *not.* 105. Innituntur praesertim decreto Innoc. XII, et sententia S. C. C., *in Volaterrana*, 6 maji 1865, apud Acta S. Sedis, *vol.* 2, *pag.* 194-205. Cfr. etiam *Thesaurus resolut.* S. C. C., *vol.* 123, *pag.* 142 *seq.*, et *vol.* 124, *pag.* 181 *seq.*

II.ª SENTENTIA *affirmat*, cum *Lacroix*, *n.* 134, *et aliis*. Ita etiam *Ball.-P.*, *n.* 1018; *De Varceno*, *cap.* 3, *art.* un.; *D'Annibale*, 3, *n.* 190, *not.* 18; *Sabetti*, *n.* 712, *q.* 5; *Many*, De Missa, *n.* 97; *Génicot*, *n.* 231, VIII; *Noldin*, De Sacram., *n.* 191, *Pezzani*, Codex ad *can.* 812 *et* 818, cui sententiae favere videtur praxis timoratorum. Huic adhaeret *Buccer.*, 2, *n.* 268, si commutatio fiat pro *occurrente quodam casu;* non autem si id fiat saepe, vel ex industria, studiosa nempe captatione pinguioris stipendii. Haec sententia suam probabilitatem retinet, etiam post decretum *Ut debita*. Cfr. *Il Monitore*, *vol.* 16, *paq.* 468, *q.* 91; *Noldin* l. c.

480. — QUAER. 17. *Si quis pecuniae summam obtulerit, pro Missarum applicatione, non indicans earumdem numerum, quomodo hic supputandus est?*

Resp. Secundum eleemosynam *loci* in quo oblator morabatur, nisi aliam fuisse ejus intentionem legitime praesumi debeat (*can.* 830). Si autem taxavit ipse testator, sed infra loci morem, aut taxae receptae normam, vel standum est voluntati testatoris, vel recurrendum ad S. Sedem pro reductione, nisi Episcopus indultum Apostolicum habeat ad reductionem faciendam, vel ipsi hanc potestatem fecerit testator. Ita ex can. 1517, § 2. juxta quem reductio Missarum Sedi Apostolicae *unice* competit, idque ex justa

causa et necessaria. Vide etiam can. 1551. Cohaerent C. P. **Amer. lat.**, *n.* 866, et C. **Manil.**, *n.* 1037, ubi legimus: «Qua in re, vel ipsis episcopis nulla hodie relicta est facultas reducendi Missas, nisi testator ipse hanc facultatem tribuisse dignoscatur; secus, ad reductionem numeri missarum, auctoritas Sedis Apostolicae omnino est imploranda.»

N. B. Si reductio in Missis facienda sit (accedente debita facultate), reducere oportet ritum et solemnitatem, non vero numerum Missarum quantum fieri possit. *Bened. XIV*, De synod., *l.* 13, *cap.* ult., *n.* 34; *Bargilliat, n.* 1375. Cfr. etiam *can.* 1551, § 3.

Quaer. 18. *An sacerdotes divites stipendium accipere possint?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia secundum receptum et probatum Ecclesiae morem atque institutum, sacerdoti *cuilibet* Missam celebranti et applicanti licet eleemosynam seu stipendium recipere (*can.* 824, § 1). Etiam quisque operarius, sive dives sive pauper, mercede sua dignus est, ut dicit ipse Christus, Luc., x, 7, et juxta Apost., I Cor., ix, 13.

481. — Quaer. 19. *Quid praeterea arcendum est ab eleemosynis Missarum?*

Resp. Arceri omnino debet quaelibet etiam species negotiationis vel mercaturae (*can.* 827). Ideoque 1.° sub *gravi* prohibitum est: *a*) colligere eleemosynas majoris pretii et ex iis lucrum captare faciendo eas celebrare minori eleemosyna, vel sibi reservando beneficium cambii.

b) Celebranti Missam dare loco stipendii accepti a fidelibus vel locis piis, libros aliasve merces; aut vicissim recipere pro Missis celebratis aut celebrandis libros aliasve merces loco stipendii quod alius accepit a fidelibus vel locis piis.

c) Ope Missarum res quascumque emere, subscriptionesve cum diariis vel ephemeridibus inire.

2.° Non tamen prohibetur accipere ephemeridem et, loco solvendi pretium subscriptionis, celebrare aliquot Missas ad intentionem moderatoris qui *nullum pro ipsis Missis stipendium* ab aliis accipiat, sed faciat eas celebrare ex propria devotione. Nec accipere pro stipendio libros ex aliqua bibliotheca divendenda ut ex pretio Missae celebrentur, aut accipere libros ab eo qui Missas facit celebrare ex propria devotione. Cfr. *Ferreres*, Misas man., *nn.* 58 *seq.* 131 *k*) *seq.* Ratio est, quia stipendium pro Missa sicut potest consistere in pecunia, ita etiam in qualibet alia re pretio aestimabili. Quod prohibetur est ut qui accipit stipendia ut faciat celebrare Missas, stipendia accepta *permutet* aliis rebus quas det celebranti.

Quaer. 20. *An et quatenus Missae in fine anni propriis Ordinariis tradendae sint?*

Resp. Tenentur *sub gravi* omnes et singuli administratores

causarum piarum aut utcumque obligati ad Missarum onera implenda, sive clerici sive laici, in fine *cujuslibet anni* Missarum onera quae reliqua sunt, et quibus nondum satisfecerint (quum satisfacere debuissent), tradere propriis Ordinariis. Pro Missis *quasi manualibus* obligatio eas deponendi decurrit a fine illius anni intra quem onera impleri debuissent; pro Missis vero *manualibus*, post annum a die suscepti oneris, salva diversa voluntate offerentium, (*can.* 841). Decr. Ut *debita, art.* 4. Cfr. *Ferreres*, l, c., *n.* 27 *seq.*

Nomine Ordinariorum veniunt quoque Praelati regulares (Generales, Provinciales (*can.* 198. § 1) pro suis respectivis subditis. S. C. C., 27 febr., 1905, *in Congreg. Spiritus Sancti.* Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 32, 33, 47, 163, 181, et Inst. canonic., *n.* 366 *seq.*

482. Quaer. 21. *An et quatenus Missas a fidelibus acceptas alii tradere liceat, juxta decretum* Ut debita?

Resp. 1.° Qui Missarum numerum habent, de quibus sibi liceat libere disponere, possunt eas tribuere sacerdotibus sibi acceptis, dummodo probe sibi constet eos esse omni exceptione majores vel testimonio proprii Ordinarii commendatos (*can.* 838).

Resp. 2.° Qui Missas cum sua eleemosyna proprio Ordinario aut Sanctae Sedi tradiderint itemque Episcopi dioecesani et Praelati Regulares, qui aliis Episcopis seu Praelatis Regularibus, aut Generalibus Congregationum Religiosarum eas tradiderint, ab omni obligatione coram Deo et Ecclesia relevantur. Qui Missas a fidelibus susceptas, aut utcumque suae fidei commissas, aliis celebrandas tradiderint, obligatione tenentur usque dum acceptae obligationis et recepti stipendii testimonium obtinuerint (*can.* 839). Licet absque culpa illius qui onere celebrandi gravatur, Missarum eleemosynae perierint, obligatio non cessat (*can.* 829). Cfr. *Ferreres*, Misas man., *nn.* 37-47, 162, 181, 183.

Resp. 3.° «Ordinarii dioecesani... Missarum intentiones primum distribuent inter sacerdotes sibi subjectos, qui eis indigere noverint; alias deinde aut S. Sedi, aut aliis Ordinariis committent, aut etiam, si velint, sacerdotibus extra-dioecesanis, dummodo sibi noti sint omnique exceptione majores, firma semper regula de obligatione donec a sacerdotibus actae celebrationis fidem exegerint.» Decr. *Ut debita, art.* 7.

Tempus utile ad Missas celebrandas, quas tibi Ordinarius tradat, incipit currere a die quo eas ab Ordinario accipias. S. C. C., 27 febr. 1905, *in Leopolien.* Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 23, 162, 180.

Satis erit celebrare has Missas ad intentionem Ordinarii. *Ibid.*

N. B. 1.° Unusquisque Ordinarius suorum sacerdotum catalogum conficere debet, atque in ipso describere Missarum numerum, quibus quisque satisfacere tenetur, quo tutius deinceps in assignandis Missis procedat (S. C. C., 22 maji 1907). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe, vol.* 18, *pag.* 518 *seq.*

2.° Rectores cujuscumque ecclesiae vel loci pii, tam saecularium quam religiosorum, in quibus eleemosynae Missarum recipi solent, librum habere debent in quo accurate tenentur notare Missarum receptarum numerum, intentionem, eleemosynam, applicationem. Hic liber distinctus esse debet ab eo in quo recensentur Missae piarum *fundationum* (*can.* 843, § 1).

3.° Jus et officium advigilandi ut onera Missarum adimpleantur, in ecclesiis saecularium pertinet ad loci Ordinarium; in religiosorum ecclesiis ad eorum Superiores (*can.* 842). Qui respective tenentur singulis saltem annis libros Missarum (de quibus diximus in *N. B.* 2.°) recognoscere sive per se sive per alios (*can.* 843, § 2).

4.° Ordinarii quoque locorum et Superiores religiosi qui propriis subditis aliisve Missas celebrandas committunt, quas acceperint, Missas cum suis stipendiis *cito referre debent per ordinem in librum*, et curare pro viribus ut quamprimum celebrentur (*can.* 844, § 1). Cfr. supra, *n.* 474, *q.* 4.°

5.° Etiam sacerdotes privati quibus Missarum eleemosynae traduntur, debent in libro aliquo ad hoc destinato adnotare diluci-de *a*) stipendia accepta itemque, *b*) tempus quo onus adimpleri debet, et *c*) factum celebrationis, ne e memoria elabatur obligatio aut decedat ipse quin heredes scire possint quaenam onera adimplenda remaneant (*can.* 844, § 2).

6.° Pro Missis celebrandis in altari *privilegiato* nequit, sub obtentu privilegii, major exigi Missae eleemosyna (*can.* 918, § 2).

Quaer. 22. *An restituere debeat, qui accepto stipendio ad Missam in altari privilegiato celebrandam eamdem in alio altari celebrat?*

Resp. Neg., si erraverit *bona fide;* sed tenebitur ad lucrandam indulgentiam plenariam defunctis applicabilem, ut sunt indulgentiae *Viae Crucis*, etc... Sic enim aliqua compensatio tribuitur. Si tamen stipendium majus ordinario ad hoc acceperit, excessum restituere tenetur. Ita *S. Alph.*, *n.* 329; *Elbel*, *n.* 210; *Sporer*, *nn.* 137 et 335. Item S. C. Indulg., 22 febr. 1847; 24 jul. 1885.

Si autem *scienter* omiserit celebrare in altari privilegiato, debet stipendium restituere, nisi habeat privilegium *personale* altaris privilegiati; nec satisfacit applicando aliam indulgentiam plenariam defunctis, pro quibus ad altare privilegiatum celebrare debuerat (S. C. Indulg., 2 maj. 1852). Ratio est, quia haec alia indulgentia non tam certo lucratur. Cfr. *Beringer*, Les Indulgences, 1, *pag.* 469 *seq.*

Item qui accipiat stipendium, ut celebret in loco certo, v. gr. ad statuam miraculosam, vel in sacello ut populus Missam audiat, vel certo tempore, v. gr. die sabbati in honorem B. Virginis; *ita ut locus et tempus per se intendantur*, non potest retinere stipendium

nisi Missam tempore et loco praescripto legerit. Ratio est, quia alias dans stipendium graviter invitus censetur. Secus vero, si tempus et locus per se non intendantur.

483. — QUAER. 23. *An obligatus ex stipendio ad celebrandum in altari privilegiato pro defuncto debeat legere Missam* de requiem, *quando ritus id permittit?*

Resp. Neg. Etenim ad indulgentias lucrandas id jam non requiritur. Faciet tamen laudabiliter, ex pietate in defunctum, sicut laudabiliter additur, si Missa dici debet de feria, oratio pro defuncto. S. Off., 19 dec. 1913 (*Acta*, V, *pag.* 122). Cfr. *Mach-Ferreres*, *n.* 128, IV, *e*; 227, ed. 14.ª

QUAER. 24. *An obligatus ex stipendio ad legendam Missam* de Requiem, *vel votivam, satisfaciat si aliam Missam dicat?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Missa eadem est quoad substantiam; et si adsit justa ratio, nullum erit peccatum. Hinc si rubricae non permittant ea die legi Missam vel *de Requiem* vel votivam, debet legi Missa diei, et sic vere satisfit obligationi. Qui autem absque legitima ratione id facit, a peccato veniali excusari non potest; nec propria devotio ut ratio sufficiens habetur. Ita *S. Alph.*, *n.* 328, etc. Cfr. S. R. C., 13 jun. 1899 (*Decr. auth.*, *n.* 4031, ad IV); et 28 apr. 1902, ad XV.

QUAER. 25. *An stipendium percipi possit pro Missis in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum celebrandis?*

Resp. Affirm., quum nullibi hoc prohibeatur. *Ita communiter. S. Alph.*, *n.* 338. Cfr. infra, *n.* 487.

484. — QUAER. 26. *Quaenam conditiones requirantur ad* **tricenarium gregorianum?** (1).

Resp. Sunt sequentes: 1.° Debent missae celebrari *diebus triginta continuis sine ulla interruptione.* Interruptio vero tribus diebus ultimis majoris hebdomadae, si tamen postea sine ulla alia interruptione triginta dies expleantur, non obstat huic primae conditioni (Cfr. S. C. Conc., 7 maj. 1791, et *Bened. XIV*, De Sacr. Miss., *lib.* 3, *c.* 23, *n.* 3). 2.° Debent applicari *pro una eademque anima*, cujus liberatio a poenis purgatorii a divina misericordia imploratur. Non opus est ut celebrentur ab *eodem sacerdote*, neque *in eodem altari* (S. C. Indulg., 14 jan. 1889), neque *de Requiem* etiam in diebus in quibus id permittit Rubrica; hoc tamen fiet laudabiliter (S. Off., 11 dec. 1912: *Acta*, IV, *pag.* 32). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 36, *pag.* 93 *seq.*; *Mach-Ferreres*, *n.* 162, ed. 14.ª; *Gasparri*, l. c. *n.* 865, *nota*.

---

(1) Fiducia qua fideles retinent celebrationem tricenarii gregoriani (i. e. inducti exemplo Scti. Gregorii Magni) uti specialiter efficacem ex beneplacito et acceptatione divinae misericordiae ad animae a Purgatorii poenis liberationem, est pia et rationabilis, atque praxis easdem Missas celebrandi est in Ecclesia approbata. *S. C Indulg.*, 11 martii 1884.

Quaer. 27. *Quid si interruptio tricenarii fiat inculpabiliter?*

Resp. Tunc certe factum est contra essentiam tricenarii, et sacerdos, si stipendium *extraordinarium* acceperit, tenebitur de novo incipere tricenarii celebrationem, si excessus ad hoc sufficiat. Si vero stipendium ordinarium pro Missis *ubique* tantum datum ipsi fuerit, tunc ad illud onus extraordinarium tricenarii censetur tantum obligari ex fidelitate, quae non obligat cum gravi incommodo; ideoque sufficit quod compleat numerum triginta Missarum, et curet aliquam saltem ex his celebrare ad altare privilegiatum. *Il Monitore, vol.* 13, *pag.* 40.

Quaer. 28. *Quid agere debeat parochus qui tenetur ad tricenarium gregorianum, et quid si binare possit?*

Resp. ad 1.um Parochus nequit admittere (a se ipso celebrandum) tricenarium gregorianum; verum si illud admittat, tenetur diebus dominicis et festis Missam gregorianam alteri sacerdoti celebrandam committere. Cfr. S. Off., 11 dec. 1912, ad III: *Acta*, IV, *pag.* 32.

Resp. ad 2.um Nequit applicare secundam Missam pro tricenario. Si applicat, peccat graviter; sed probabiliter satisfacit obligationi justitiae. Cfr. infra, *n.* 489, *q.* 8. — Imo si ideo applicat quia alium sacerdotem invenire non potuit, et praeterea intentionem habet tot sacra postea celebrandi sine stipendio, quot fuerunt hoc modo pro tricenario applicata, non videtur constare de peccato *gravi.*

Quaer. 29. *An liceat sacrum facere pro primo qui stipendium daturus sit?*

Resp. Neg., etenim ex can. 825, 1.° numquam licet Missam applicare ad intentionem illius qui applicationem cum eleemosyna petiturus est, sed nondum petiit, et eleemosynam postea oblatam retinere pro Missa antea applicata. Aliunde haec praxis *in se ipsa* plura incommoda habet, quum fieri possit ut primus qui petat velit applicari Missam pro recente defuncto, qui adhuc inter vivos erat, dum sacrum oblatum fuit. Atqui fructus sacrificii nequit suspendi in futurum. Ergo...

Si vero scias aliquem obiisse, et prudenter existimes pro ipso a te Missas esse postulandas, videtur aliquibus te posse Missam pro ipso celebrare, et postea stipendium recipere. *S. Alph.*, *n.* 337; *Génicot*, *n.* 234. — Attamen, quamvis in casu *valida* sit applicatio, adhuc videtur comprehendi in prohibitione. *Gasparri*, l. c., 537; *Lugo*, De poenit., *d.* 13, *nn.* 138 *et* 139.

CAPUT IV

DE TEMPORE ET LOCO CELEBRATIONIS

ARTICULUS I

DE TEMPORE CELEBRATIONIS

485. Principia. —I. Missae sacrificium omnibus diebus celebrari potest, exceptis iis qui proprio sacerdotis ritu excipiuntur (*can.* 820). Prohibet autem ritus romanus, ne celebretur praeter Missam praesanctificatorum alia Missa in die Parasceves, seu feria VI hebdomadae majoris; item ne absque necessitate plura sacra fiant in eadem ecclesia feria V, et sabbato ejusdem hebdomadae. Sic ex variis Sacrorum Rituum Congregationis decretis constat. *S. Alph.*, *n.* 350.

Sed nota sequentia: 1.° *Feria V* **in Coena Domini:** *a*) Potest Episcopus facultatem concedere ut alia Missa legatur ante solemnem pro infirmis qui solemni interesse nequeant. Cardinales habent facultatem celebrandi vel aliis permittendi ut coram se celebrent (Ex Pio X, 20 dec. 1911). Cfr. *Razón y Fe*, *vol.* 33, *pag.* 243.

b) Regulares possunt celebrare in oratorio privato aliam Missam lectam ante conventualem, ut distribuatur infirmis communio paschalis: quod si oratorio careant, possunt etiam celebrare in ecclesia, sed januis clausis.

c) Si in hanc feriam incidat *festum de praecepto*, v. gr. S. Josephi, praeceptum audiendi sacrum non transfertur, et fieri debent ante Missam conventualem tot sacra quot necessaria sint ut populus praecepto satisfaciat. S. R. C., 27 sept. 1716 (*Decr. auth.*, *n.* 2240).

2.° *Feria VI* **in Parasceve**: Liceret (et est communius) Missam celebrare ne infirmus moriatur sine *Viatico;* quo in casu existimat *Gasparri* legendam esse Missam *de Passione.*

3.° In **Sabbato Sancto:** Missa privata celebrari nequit, nisi ex Apostolico privilegio, aut ex necessitate Viatici.

II. Missae celebrandae *initium* fieri nequit citius quam una hora ante auroram vel serius quam una hora post meridiem (*can.* 821, § 1).

In regionibus *aurora carentibus*, idem intelligitur moraliter de tempore, quod aequivalet et correspondet aurorae, hoc est de exordio diei civilis, moralis et usualis, in quo homines diluculo surgere solent ad opera, juxta receptas et approbatas consuetudi-

nes. S. R. C., 18 sept. et 2 nov. 1634 (*Decr. auth.*, *n.* 614); C. P. **Amer. lat.**, *n.* 352; C. **Manil.**, *n.* 426; *Acta S. Sedis*, *vol.* 3, *pag.* 602; *Gasparri*, l. c., *n.* 106 *seq.*; *Wernz*, l. c., *not.* 170.

III. In nocte Nativitatis Domini inchoari media nocte potest sola Missa conventualis vel paroecialis, non autem alia sine apostolico indulto (*can.* 821, § 2). Igitur sine speciali privilegio non licet Missam privatam celebrare hac nocte. Cfr. *Gennari*, Consultazioni, 2.°, *pag.* 770 *seq.*; *Ferreres*, l. c., *n.* 291.

Ex privilegio concesso a Pio X per decretum S. Officii, 1 aug. 1907, confirmato per Codicem (*can.* 821, § 3): «in omnibus religiosis seu piis domibus oratorium habentibus cum facultate Sanctissimam Eucharistiam habitualiter asservandi, nocte Nativitatis D. N. J. Ch., unus sacerdos *tres rituales Missae* vel, servatis servandis, *una* tantum quae adstantibus omnibus ad praecepti satisfactionem valeat, celebrare potest, et sacram communionem petentibus ministrare». Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 273.

486. Quaesita. — Quaer. 1.° *An peccet graviter, qui ante unam horam ante auroram aut post unam post meridiem celebrat?*

Resp. Affirm., si multum praeveniat, aut protrahat tempus ab Ecclesia statutum; secus vero, si mutatio sit levis; imo si justa adsit causa, omni culpa vacabit. Qualis autem censeatur immutatio notabilis, *controvertitur*. Juxta communiorem et probabiliorem sententiam, gravis non habetur, nisi celebratio *hora integra* ante vel post tempus statutum incipiatur. *S. Alph.*, *n.* 346.

Quaer. 2.° *Quandonam liceat tempus celebrationis antevertere vel protrahere?*

Resp. 1.° In necessitate, v. gr. ut morituro ministretur Viaticum, quo casu liceret etiam media nocte celebrare; 2.° ubi est mos rationabilis, v. gr. ut opifices et famuli summo mane possint sacrum audire; 3.° vi privilegii a Papa vel Episcopo concessi; 4.° post Missam solemnem in festivitate, si solemnitas protrahatur ad horam et amplius post meridiem, imo probabiliter etiam post duas horas, ne magna pars populi Missa careat; 5.° ex causa itineris per horam post meridiem vel ante auroram; 6.° sic etiam causa funeris alicujus magnatis, vel concionis, vel publicae supplicationis. — Vide *S. Alph.*, *n.* 343 *et seq.*

Quaer. 3.° *Quale peccatum sit celebrare Missam ante recitationem matutini?*

Resp. Cfr. *n.* 72, *q.* 2.°

487. — Quaer. 4.° *An liceat uni eidemque sacerdoti plures eodem die celebrare Missas?*

Resp. Neg., nisi ex apostolico indulto aut potestate facta ab Ordinario (*can.* 806, § 1). Excipe: 1.° dies Nativitatis Domini et Commemorationis Omnium Fidelium defunctorum, in quibus licet omnibus sacerdotibus tres celebrare Missas (*Ibid.*); 2.° si sacerdos

ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, et suam hostiam sumpserit, nec alia sit hostia consecrata neque alius sacerdos jejunus reperiatur (*Ita communiter. S. Alph., n.* 315).

Quoad stipendia in die Natalis Domini vide dicta supra, *n.* 472.

In die *Comm. omn. defunctorum a*) in Aragonia, Cathalaunia, Valentia et Majorica *regularibus* licet tria stipendia recipere, sacerdotibus vero *saecularibus*, duo tantum; *b*) in reliquis **Hispaniae** regionibus, in **Lusitania**, in insulis **Philippinis**, in universa **America latina**, in **Antillis** et ceteris insulis maris caraibici non licet accipere nisi unum stipendium, *quod* **non potest excedere taxam synodalem vel loci consuetudinem**, quamvis stipendium majus sponte fuerit oblatum (S. C. C., 2 martii 1861: *Analecta* j. pont., serie VI, *col.* 2277); duae reliquae Missae applicandae sunt *in suffragium omnium fidelium defunctorum.* Cfr. Bened. XIV, const. *Quod expensis*, 26 aug. 1748; Leo XIII, const. *Trans Oceanum*, 18 apr. 1897, *n.* VII (App. ad C. P. **Amer. lat.**, *pag.* 612); Decl. S. C. Neg. EE. EE., 16 aug. 1898 (*ibid., pag.* 646); C. P. **Amer. lat.**, *n.* 348 (1); C. **Manil.**, *n.* 422; *Gasparri*, l. c., *nn.* 377 et 395; *Santi-Leitner*, l. c.; *Many*, De Missa, *n.* 27; *Mach-Ferreres*, *n.* 265, ed. 14.ª

c) In reliquis mundi regionibus *una e tribus*, ad libitum sacerdotis, applicari potest cum perceptione stipendii, sed debent sacerdotes applicare alteram Missam in suffragium omnium fidelium defunctorum, tertiam ad mentem Summi Pontificis (Bened. XV, const. *Incruentum*, 10 aug. 1915: *Acta*, VII, *pag.* 403). Sed non potest pro illa *major exigi* eleemosyna, neque pro duabus aliis aliquid accipi ratione laboris extrinseci vel alio quovis titulo; neque illas duas Missas sacerdos applicare potest cum ordinario stipendio et alia die vel per se vel per alium duas alias celebrare ad intentiones praescriptas; Episcopus potest poenam suspensionis irrogare sacerdotibus ita agentibus eosque stipendio privare. S. C. C., 15 oct. 1915 (*Acta*, VII, *pag.* 479, 480).

Si pro illa unica Missa *sponte* offeratur majus stipendium, acceptari potest, vetita tamen non solum petitione, sed etiam *quacumque insinuatione* ut eleemosyna major ordinaria a fidelibus offeratur. S. C. C., l. c.

N. B. 1.° Sacerdotes de quibus dictum est sub *b*) se accommodare possunt huic praxi sub *c*).

---

(1) Jam ex consuetudine antiqua probata a Julio III vel Paulo III vivae vocis oraculo, ut notat Bened. XIV (Const. cit.), hoc privilegium in dictis regnis coronae Aragoniae vigebat, ita ut regularibus liceret tria sacra facere totidemque stipendia percipere, duo vero sacerdotibus saecularibus; Bened. XIV permisit tria sacra etiam sacerdotibus saecularibus, et privilegium ad reliquas regiones Hispaniae et Lusitaniae extendit (Const. cit.) cum limitationibus dictis in *b*), cum quibus etiam extensum fuit ad universam Americam latinam a Leone XIII (Const. cit.).

2.° Ubique hac die omnia altaria sunt privilegiata, ex concessione Clem. XIII, confirmata a Bened. XV, const. cit.

3.° In civitate *Oriolae*, et in paroeciis dioecesis *Dertusanae*, sitis in regno Valentiae, celebrantur duae Missae in die Omnium Sanctorum et percipiuntur duo stipendia. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 195 *seq.*

Quaer. 5.° *Quid si sacerdos die defunctorum unam aut duas tantum Missas celebrare voluerit?*

Resp. Id ei licet. Si unam tantum celebret, dicere debet primam ex assignatis pro hac die et pro ea accipere potest stipendium; si duas, dicat primam et secundam: pro alterutra accipere potest stipendium; alteram vero applicare debet pro omnibus defunctis. *Acta*, IX, *pag.* 186, 187.

488.—Quaer. 6.° *Quandonam et quatenus possit Episcopus concedere sacerdoti facultatem plures Missas in die celebrandi?*

Resp. 1.° Tantum quum propter penuriam sacerdotum die festo de praecepto notabilis fidelium pars Missam audire non possit (*can.* 806, § 2) nisi haec facultas concedatur.

Resp. 2.° Numquam permittere potest ut unus idemque sacerdos eodem die plus quam duas Missas celebret (*Ibid.*). Unde Episcopus facultatem *binandi* diebus festis de praecepto concedere potest: 1.° quum parochus duas habet paroecias regendas, nec incolae unius in ecclesiam alterius se conferre possunt; nec habetur copia alterius sacerdotis, qui in alterutra celebrare queat; 2.° quum in eadem paroecia aliqua pars populi nimis distat ab ecclesia, et facile convenire posset in aliquod sacellum, vel in aliam ecclesiam. Ad Episcopum lingonensem, ann. 1847, responsum fuit, ad id sufficere, si communitas aliqua constans viginti personis uno milliario (1489 m.) ab ecclesia distet (*Revue des sciencies ecclésiasliques*, *tom.* 6, juillet 1862, *pag.* 93, 94); 3.° quum populus in ecclesiam paroecialem nimis angustam confluere totus non potest, nec adest alius sacerdos, qui aliam Missam celebrare possit. Vide *Bouix*, De parocho, *p.* 4, *cap.* 6, *prop.* 5; C. P. **Amer. lat.**, *nn.* 348 et 349; C. **Manil.**, *nn.* 422, 423; *Mach-Ferreres*, l. c.

Quaer. 7.° *Quid si adesset alius sacerdos, qui sacrum nollet facere in ecclesia, sed in* oratorio privato?

Resp. Tunc non esset locus binandi, et Episcopus hunc sacerdotem obligare posset ad celebrandum in ecclesia; sed congruum stipendium ipsi assignari debet sive a parocho, sive a populo, sive ab Episcopo. Cfr. S. C. de Sacr., 7 febr. 1909, II, *n.* 6: *Ephem. liturg.*, *vol.* 24, *pag.* 133; *Berardi*, Praxis, *vol.* 3, *nn.* 430, 431; *Il Monitore*, *vol.* 10, *p.* 2, *pag.* 61-68; C. P. **Amer. lat.**, *n.* 350; C. **Manil.**, *n.* 424.

489. Quaer. 8.° *An urgente inopia sacerdotum Episcopus concedere possit ut unus idemque sacerdos possit* **tres Missas** *eodem die festo celebrare?*

Resp. Neg., sed requiritur *indultum apostolicum* (*can.* 806, § 2), quod raro admodum concedi solet propter gravissimas omnino rationes et ad tempus determinatum. Ita v. gr. concessum est parochis ceterisque sacerdotibus archidioecesis *mexicanae* ad quinquennium (20 dec. 1879, 28 mart. 1896) et dioecesis de *Tulancingo* (Mexic.) etiam ad quinquennium (9 sept. 1899). Cfr. *Gasparri*, l. c., *n.* 389; *Il Monitore*, *vol.* 12, *pag.* 145; *Acta S. Sedis*, *vol.* 13, *pag.* 340; *Mach-Ferreres*, *n.* 235.

Quaer. 9.° *An qui binas Missas celebrat, possit duplicatum stipendium accipere?*

Resp. Neg., juxta dicta supra, *n.* 472, III (1).—Ratio hujus prohibitionis ea ipsa est propter quam suppressa est pluralitas Missarum in una die; scilicet «ut avaritiae et sordidis quaestibus adimeretur occasio, vel saltem oblocutionibus silentium imponeretur». Cfr. *Bened. XIV*, l. c. Potest tamen permitti aliqua remuneratio intuitu laboris ac defatigationis, exclusa qualibet eleemosyna pro applicatione Missae. S. C. C., 27 maji 1861 (*Acta S. Sedis*, *vol.* 1, *pag.* 13-15). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 185 *seq.*; *Mach-Ferreres*, *n.* 238.

Quod si alteram etiam Missam pro dante stipendium applicavit, peccat quidem, sed applicatio valida erit, nec tenetur stipendium restituere. *Suárez*, De Eucharistia, *d.* 86, *sect.* 2, *n.* 5; *Gasparri*, l. c., *n.* 546; *Il Monitore*, *vol.* 15, *pag.* 133, etc., contra alios.

N. B. Per hanc secundam Missam potest satisfieri obligationi, ex charitate, ex fidelitate, ex voto, ex praecepto superioris, et etiam illi qua celebrans teneatur ad faciendum sacrum pro defuncto sodali vi statuti alicujus confraternitatis. S. C. C., 5 mart. 1887. Cfr. *Acta S. Sedis*, *vol.* 11, *pag.* 283; *vol.* 20, *pag.* 35; *Coll. de Prop. Fide*, *n.* 894; *Ferreres*, l. c., *n.* 131, *j*; *Mach-Ferreres*, *n.* 239.

At parochus qui propter infirmitatem aut aliud impedimentum non potuit die dominica sacrum facere pro populo, nequit secundam Missam in subsequenti festo ex binatione celebrandam ad satisfaciendum huic oneri applicare. S. C. C., 21 mart. 1887 (*Coll. de Prop. Fide*, 215).

Quaer. 10.° *Liceretne in hoc casu duplex stipendium accipi ea lege, ut alterum stipendium in pium usum expendatur?*

Resp. Negative, sine indulto Summi Pontificis. Ita S. C. C., 21 mart. 1863. Cfr. *Mach-Ferreres*, *n.* 240.

Posito indulto, licebit celebranti sibi retinere excessum communis eleemosynae quoties morali certitudine constet hoc augmentum datum fuisse intuitu personae, aut ob n ajorem laborem

---

(1) Ita etiam constabat repetitis resolutionibus S. C. C. (v. gr. *in Cameracen.*, 25 sept. 1858: *Thesaur. Resol. S. C. C.*, *vol.* 117, *pag.* 433; *in Salmantina*, 22 febr. 1862: *Thesaur.*, *vol.* 121, *pag.* 72), et ex S. C. de Prop. Fide (15 oct. 1863, 24 maji 1870: Collect., *nn.* 887, 792).

vel incommodum ad quae aliunde celebrans non tenetur. S. C. C., 11 mart. 1879, 17 jun. 1905, 24 mart. 1906. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 185 *seq.*

490. — QUAER. 11. *An liceat in nocte Nativitatis Domini celebrare omnes tres Missas ante aurovam?*

Resp. Neg., sine indulto Apostolico. Id enim expresse prohibet rubrica Missalis (*p.* I, *tit*, 15, *n.* 4), quae sic habet: *Prima Missa dicitur post mediam noctem; secunda in aurora; tertia vero in die.* Constat etiam ex can. 100 antea citato, *n.* 381, et ex plurimis decretis S. R. C. (20 apr. et 7 dec. 1641, 22 nov. 1681, 23 mart. 1686: *Decr. auth.*, *nn.* 752, 781, 1683, 1761), quibus etiam interdicitur celebratio Missae privatae illa nocte ante auroram (18 sept. 1871: *Decr. auth.*, *n.* 2520).

Quoad privilegium concessum a Pio X religiosis institutis, piis domibus ac seminariis, vide dicta *n.* 485.

QUAER. 12. *Per quale temporis spatium Missa lecta durare debeat?*

Resp. Regula generalis est, Missam nec longiorem esse debere dimidia hora, ne adstantes taedio afficiantur, nec breviorem tertia horae parte, quia secus non poterit decenter celebrari. Ita etiam praecipit C. P. **Amer. lat.**, *n.* 341; itemque Concil. prov. **Manil.**, *n.* 413; *Valent.*, 1899, *p.* 2, *tit.* 2, *c.* 3, *n.* 3; et *Vallisolet.*, *p.* 4, *tit.* 2, *n.* 6. Non excusabis autem a peccato mortali sacerdotem, qui sacrum faciens non attingat horae quadrantem, juxta illud distichon usu receptum:

Uno si fuerit brevior tua Missa quadrante,
Mortalis culpae crederis esse reus.

Rationem affert *S. Alphosus*, quia tam brevi spatio committere necessario debet duos graves defectus, alterum gravis irreverentiae erga Sacramentum, alterum gravis scandali erga populum. Optandum est autem, cunctisque sacerdotibus enixe commendandum, ut in sacro faciendo dimidiam horam expleant.

491. — QUAER. 13. *Quantum temporis, peracto sacro, Deo gratias agendo impendi debeat?*

Resp. Nulla datur regula omnino certa. Sed benigniores quartam horae partem saltem requirunt. *S. Alph.* enixe suadet, ut saltem semihora huic pio exercitio impendatur a sacerdote, qui fidelibus exemplum praebere debet. De ea re S. Alphonsus, *lib.* 6, *n.* 400, quem videsis; et etiam in Prax. confess., *n.* 156. Cfr. etiam C. P. **Amer. lat.**, *n.* 342, et C. **Manil.**, *n.* 414.

ARTICULUS II

DE LOCO CELEBRATIONIS

492. Principia. — I. Missa celebranda est super altare consecratum et in ecclesia vel oratorio (*can.* 822, § 1), quae sint consecrata vel saltem benedicta benedictione *constitutiva*, nec sint polluta, exsecrata aut interdicta. — Constat ex Conc. Trident., *sess.* 22, *decreto de observandis et vitandis in celebratione Missae.*

Excipe si legitime celebretur in oratorio privato aut semipublico, quia *privata* oratoria non benedicuntur tali benedictione (vide infra, *n.* 494, obs.); semipublica vero possunt etiam non benedici. Cfr. *can.* 1196, 822, § 1, cum correctione officiali apud *Acta*, IX, *pag.* 557. Vide *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 2, *n.* 105.

Quoad ecclesiam pollutam et exsecratam vide infra, *n.* 494. De ecclesia vero interdicta dicemus infra, ubi de interdicto.

II. Privilegium *altaris portatilis* seu celebrandi ubique, extra locum sacrum (modo locus sit honestus et decens), super petram sacram, Sedes Apostolica tantum concedere potest (*can.* 822, § 2). Hoc privilegium *non* secum fert privilegium celebrandi *in mari* (*Ibid.*, § 3), quod ab una Sede Apostolica concedi potest et debet esse speciale omnino.

III. *a*) Episcopus non potest amplius, ut olim, concedere facultatem celebrandi per modum *habitus* in domibus privatorum, neque in oratorio *stricte privato. Trid.*, *sess.* 22, *in decr. modo citato.* — At ex justis et rationabilibus causis id concedere potest, in aliquo *extraordinario casu* et *per modum actus*, non tamen in cubiculo sed in loco decenti, super petram sacram (servatisque aliis de jure servandis, gratis omnino quocumque ex titulo) (*can.* 822, § 4).

b) Idipsum potest Superior major intra domum religiosam exemptam (*Ibid.*) (1).

IV. In oratoriis publicis, ac semipublicis legitime erectis Missae fieri possunt, et ceterae functiones sacrae (*can.* 1191-1193).

V. Potest Ordinarius loci concedere facultatem celebrandi habitualiter etiam plures Missas in capellis privatis in coemeterio erectis a personis seu familiis privatis ad suam sepulturam (*can.* 1190, 1194). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 94 *seq.*

493. — *N. B.* 1.° Privilegium pontificium celebrandi in navi,

---

(1) S. C. de S., 23 dec. 1912 (*Acta*, IV, *pag.* 725). Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 36, *pag.* 241 *seq.*; S. Congr. Conc., 27 maji 1617, et 20 dec. 1856: *Acta S. Sedis*, *vol.* 38, *pag.* 273; C. P. **Amer. lat.**, *n.* 344; C. **Manil.**, *n.* 418. Cfr. *Wernz*, l. c., *vol.* 3, *n.* 457; *Deshayes*, *n.* 1672; *Mach-Ferreres*, *n.* 174.

habent in perpetuum et absolutum Cardinales et Episcopi omnes etiam titulares (*can.* 239, § 1, 8.°, et *can.* 349, § 1, 1.°). Cfr. supra, *n.* 149, 8.° Speciale autem sacerdotibus Societatis Jesu concessit Bened. XV, 29 oct. 1916, *ad decennium.* Vide *Mach-Ferreres, n.* 173.

Qui hoc privilegio utantur servare religiose debent praescriptas cautelas, scilicet ut mare sit adeo tranquillum ut absit periculum effusionis sacrarum specierum; ut celebranti assistat alter sacerdos si fieri possit, et ut locus electus ad celebrandum nihil indecens aut indecorum praeseferat. S. C. de P. F., 1 martii 1902.

2.° Potest tamen Episcopus facultatem concedere celebrandi super altari portatili extra locum sacrum (sed non in navi), si secus *multitudo* quaedam fidelium ad Missam audiendam *obligata* (1) illam audire non posset. Bened. XIV, const. *Inter omnigenas*, 2 febr. 1744, § 22; *Gasparri*, l. c., *n.* 273 *seq; Wernz*, l. c., *n.* 544; C. P. **Amer. lat.**, *n.* 244; C. **Manil.**, *n.* 418; *Mach-Ferreres, n.* 171.

3.° *a*) Non licet Missam celebrare in templo *haereticorum* vel *schismaticorum*, etsi olim valide consecrato aut benedicto (*can.* 823, § 1). *b*) Licet celebrare *ritu proprio* in altari alterius ritus catholici, nisi adsit altare proprii ritus; non autem super Graecorum *antimensiis* (2) (*Ibid.*, § 2). *c*) Ad celebrandum in altaribus papalibus requiritur indultum apostolicum (*Ibid.*, § 3). Papalia sunt altaria *summa* quatuor Basilicarum S. Joannis Lateranensis, Vaticani, S. Pauli extramuros et S.ae Mariae Majoris.

494. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quomodo ecclesia violetur?*

Resp. Ecclesia violatur, cum in ea exercentur actiones quaedam turpes vel indecentes et loco sacro injuriosae, ob quas indecens reputatur ut ibi offeratur hostia immaculata, et divina officia celebrentur donec reconcilietur.

Polluitur itaque ecclesia sequentibus actibus in ea exercitis, dummodo *certi* sint, *notorii*, et *in ipsa ecclesia positi:* 1.° delicto homicidii; 2.° injuriosa et gravi sanguinis effusione; 3.° impiis, vel sordibus usibus, quibus ecclesia addicta fuerit; 4.° sepultura *infidelis* vel *excommunicati* post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam. Violata ecclesia non ideo coemeterium, etsi contiguum, violatum censetur, et viceversa (*can.* 1172, §§ 1 et 2).

Quaer. 2.° *Quid praerequiritur ut ecclesia violata per sepulturam excommunicati vel infidelis reconciliari possit?*

---

(1) Non modo in hoc casu, sed etiam quoties Missa legitime celebretur sub dio (*al aire libre*), qui eam audit satisfacit legi de audiendo sacro. Cfr. *can.* 1249, cum correctione officiali apud *Acta*, IX, *pag.* 557.

(2) *Antimensia* sunt quaedam lintea, nostris *corporalibus* satis similia, quae ab Episcopo una cum ipsa ecclesia consecrantur, et in quorum angulis deponuntur sacrae reliquiae. *Antimensium* extenditur super altare non consecratum, quod sit intra vel extra ecclesiam in oratoriis, et tenet locum nostrae arae portatilis. Cfr. *Ferreres*, Los Oratorios, *n.* 284, *N B*; *Many*, De locis sacris, *n.* 136, 2.°

Resp. Prius cadaver removeri exinde debet, si remotio sine gravi incommodo fieri possit (*can.* 1175).

QUAER. 3.° *Quis et quomodo reconciliare possit ecclesiam violatam?*

Resp. 1.° Si ecclesia fuerit *benedicta*, rector ecclesiae vel quilibet sacerdos de ejus consensu saltem praesumpto, potest eam reconciliare, et potest uti aqua lustrali communi (*can.* 1176, § 1; 1177, § 1).

Resp. 2.° Si ecclesia fuerit *consecrata*, et non pertineat ad religionem exemptam, *valida* reconciliatio est reservata loci Ordinario vel sacerdoti ab eo delegato; si vero pertineat ad religionem *exemptam*, reconciliationem peragere potest Superior major, et etiam sacerdos ab eo delegatus. Fieri debet aqua ad hoc benedicta secundum leges liturgicas, quam tamen non solum Episcopi, sed etiam presbyteri benedicere possunt (*can.* 1156, 1176, 1177).

QUAER. 4.° *Quid si in casu gravis et urgentis necessitatis Ordinarius adiri nequeat?*

Resp. Tunc rector ecclesiae *consecratae* eam reconciliare potest (*can.* 1176, § 3) cum aqua ad hoc benedicta.

Observ. Oratoria *privata*, licet benedicta et ad cultum deputata, non censentur pollui; et ideo reconciliatione non indigent: benedicuntur enim sola benedictione *invocativa* pro nova domo, aut nulla donantur benedictione. Cfr. *can.* 1196.

495. — QUAER. 5.° *Quomodo ecclesia exsecretur, vel ad cultum idonea reddatur?*

Resp. **1.°** Ecclesia exsecratur, quum amittit suam benedictionem, vel consecrationem. Consecrationem vel benedictionem ecclesia non amittit, nisi *a*) tota destructa fuerit, vel *b*) major parietum pars corruerit, vel *c*) in usus profanos ab Ordinario loci redacta sit (*can.* 1170); non autem si omnis parietum crusta, vel major pars simul auferatur. S. R. C., 19 maji 1896, ad II (*Decr. auth., n.* 3907).

Resp. 2.° Ecclesia exsecrata, iterum benedicenda vel consecranda est, juxta ritum et formam praescriptam pro benedictione vel consecratione ecclesiarum.

N. B. Vasa sacra, et aliae res consecratae aut benedictae **exsecrantur**, 1.° quando formam suam amittunt, nec amplius ad usum inservire possunt.

2.° Si ad usus indecoros adhibita fuerint, vel exposita publicae venditioni (*can.* 1305, § 1, 1.° et 2.°), non autem si privatim ab una ecclesia alteri vendantur.

3.° Ex dictis patet quale sit discrimen inter pollutionem ecclesiae et ejus exsecrationem. Polluta ecclesiae parte, integra ecclesia pollui censentur. E contrario exsecrata ecclesia, non ideo altaria fixa et integra consecrationem amittunt.

496. Resolves: — 1.° In ecclesia violata, antequam reconcilietur, nefas est divina celebrare officia, Sacramenta ministrare, mortuos sepelire (*can.* 1173, § 1).

2.° Si violatio accidat tempore divinorum officiorum, haec statim cessent; si ante Missae canonem vel post communionem, Missa dimitti debet; secus sacerdos Missam prosequatur usque ad communionem (*Ibid.*, § 2).

3.° Ecclesia violata reconciliari debet quam citissime poterit, secundum ritus in probatis liturgicis libris descriptos (*can.* 1174, § 1).

4.° Si dubitetur num ecclesia sit violata, reconciliari *potest* ad cautelam (*Ibid.*, § 2), non tamen adest obligatio eam reconciliandi.

5.° Cum res sacrae reverenter tractandae sint, curare debent omnes, ad quos pertinet, ut in ecclesiis illa munditia servetur, quae domum Dei decet; ab iisdem arceantur tum *negotiationes* et *nundinae*, quamquam ad finem pium habitae; tum *musicae* aut *cantus profani*, et generatim quidquid a sanctitate loci absonum sit (*can.* 1178).

De ecclesiarum consecratione, benedictione, violatione, exsecratione, reconciliatione, cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 2, *nn.* 54-64; 73-82.

CAPUT V

DE MODO CELEBRANDI

Nempe 1.° de requisitis ad Missam, 2.° de rubricis.

ARTICULUS I

DE REQUISITIS AD MISSAM

(De his C. P. **Amer. lat.**, *n.* 899 *seq.*; C. **Manil.**, *n.* 1080 *seq.*)

497. — Haec requiruntur: 1.° altare lapideum, fixum vel portatile, ab Episcopo consecratum; 2.° mappa triplex ex lino vel cannabe confecta; 3.° vestes sacrae; 4.° calix et patena consecrata; 5.° corporale lineum vel ex cannabe, benedictum; 6.° palla pariter linea vel ex cannabe; 7.° purificatorium lineum; 8.° missale cum pulvillo; 9.° Crucifixus, non vero sola crux; 10.° candela duplex accensa, ex cera; 11.° bursa, velum, manutergium, ampullae vitreae; 12.° minister masculus. Cfr. *Mach-Ferreres*, *n.* 182 *seq.*

Vestes benedicendae sunt *amictus*, *alba*, *manipulus*, *stola*, *casula*, et probabilius etiam *cingulum*. Cetera paramenta benedictione non indigent. Cum corporali autem probabilius benedici debet et palla, secus autem dicendum est de purificatorio *ex decret.* 7 septembris 1816, apud Gardellin., *n.* 4376. Quoad mappas vide *Quaer.* 1.° Cfr. *S. Alph.*, *nn.* 376-389; *Mach-Ferreres*, *n.* 186.

498. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quid veniat nomine altaris fixi et altaris mobilis?*

Resp. Sensu liturgico intelligitur: 1.° Nomine altaris **immobilis** seu *fixi*, mensa superior una cum stipitibus per modum unius cum eadem consecratis. 2.° Nomine altaris **mobilis** seu *portatilis*, petra, ut plurimum, parva, quae sola consecratur, quaeque dicitur etiam *ara portatilis* seu *petra sacra*; vel eadem petra cum stipite, qui tamen non fuit una cum eadem consecratus.

In ecclesia consecrata saltem unum altare, praesertim majus, debet esse immobile; in ecclesia autem benedicta omnia altaria possunt esse mobilia (*can.* 1197).

Quaer. 2.° *Quale esse debeat altare?*

Resp. 1.° Tum mensa altaris immobilis tum petra sacra constare debent ex unico lapide naturali, integro et non friabili. 2.° In *altari immobili* tabula seu mensa lapidea ad integrum altare protendi debet, et apte stipiti cohaerere; stipes autem debet esse lapideus vel saltem latera seu columellae quibus mensa sustentatur sint ex lapide. 3.° *Petra sacra* debet esse tam ampla ut saltem hostiam et majorem partem calicis capiat. 4.° Tum in altari immobili tum in petra sacra debet esse *sepulcrum* continens *reliquias* Sanctorum, lapide clausum (*can.* 1198). 5.° Praeterea ut Missae sacrificium super illud celebrari possit, altare debet esse, secundum liturgicas leges, *consecratum*, vel *totum*, si agatur de immobili, vel *ara tantum portatilis*, si de mobili (*can.* 1199, § 1).

Quaer. 3.° *Quomodo altaria amittant consecrationem?*

Resp. Altare *immobile* amittit consecrationem, si tabula seu mensa a stipite, etiam per temporis momentum, *separetur*; quo in casu Ordinarius potest permittere ut presbyter altaris consecrationem rursus perficiat ritu formulaque breviore (*can.* 1200, § 1). Tum altare immobile tum petra sacra amittunt consecrationem: *a*) si *frangatur* enormiter sive ratione quantitatis fractionis sive ratione loci unctionis; *b*) si amoveantur *reliquiae* aut frangatur vel amoveatur sepulcri *operculum;* excipe casum quo ipse Episcopus vel ejus delegatus operculum amoveat ad illud firmandum vel reparandum vel subrogandum, aut ad visitandas reliquias (*Ibid.*, § 2).

Levis fractio operculi non inducit exsecrationem, et quilibet sacerdos potest rimulam cemento firmare (*Ibid.*, § 3).

Exsecratio ecclesiae non secumfert exsecrationem altarium sive

immobilium sive mobilium; et viceversa (*Ibid.*, § 4). Cfr. *Ferreres*, Instit. canonic., *vol.* 2, *nn.* 106-118.

499. — Quaer. 4.° *Quinam possunt vestes sacras benedicere?*

Resp. 1.° Cardinales et Episcopi omnes (etiamsi titulares tantum sint) pro ecclesiis aut oratoriis quibuscumque; 2.° *locorum Ordinarii*, charactere episcopali carentes, pro ecclesiis et oratoriis proprii territorii; 3.° *parochus* pro ecclesiis et oratoriis in territorio suae paroeciae positis, et *rectores ecclesiarum* pro suis ecclesiis; 4.° sacerdotes a loci Ordinario *delegati*, intra fines delegationis et jurisdictionis delegantis; 5.° *Superiores religiosi*, et sacerdotes ejusdem religionis ab ipsis *delegati*, pro propriis ecclesiis et oratoriis ac pro ecclesiis monialium sibi subjectarum (*can.* 1304, 1.°-5.°).

Quaer. 5.° *Quis possit calicem et patenam consecrare aliasque consecrationes peragere?*

Resp. Omnes et soli qui charactere episcopali sint insigniti. Consecrationes enim nemo qui charactere episcopali careat sine apostolico indulto peragere potest (*can.* 1147, § 1).—Ex apostolico indulto Vicarii et Praefecti Apostolici, etiam ii qui charactere episcopali carent, possunt *intra sui limites territorii* ac *perdurante munere*, omnes benedictiones Episcopis reservatas impertiri, una pontificali excepta, consecrare calices, patenas et altaria portatilia cum sacris oleis ab Episcopo benedictis (*can.* 294, § 2).

500. — Quaer. 6.° *An mappae necessario debeant esse benedictae?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia id in rubrica praescribitur. — Celebrare tamen supra mappam non benedictam, culpam venialem non excedit, et proinde urgente rationabili causa omni culpa caret, juxta *S. Alph.*, *n.* 375; *Mach-Ferreres*, l. c.

Nequit sustineri consuetudo ex qua tobalea superior altaris usque ad terram non pertingat. S. R. C., 9 jun. 1899, ad I (*Decr. auth.*, *n.* 4029); C. P. **Amer. lat.**, *n.* 345; C. **Manil.**, *n.* 419.

Quaer. 7.° *An sit mortale celebrare sine ulla veste sacra, aut sine stola vel alba, casula, manipulo, vel cingulo?*

Resp. 1.° Est mortale celebrare sine ulla veste sacra in omni casu ex quacumque causa; attamen si mors alicui intentetur (sed non in contemptum religionis) nisi celebret sine sacris vestibus, probabile est licere. Ita *Azor*, *Valentia*, *Salmant.*, et alii apud *Lacroix*, *n.* 339; *Génicot*, 2, *n.* 248. — 2.° Item celebrare sine casula, vel alba, aut stola et manipulo simul. — 3.° Probabiliter non est mortale celebrare sine manipulo, vel sine manipulo benedicto. Item celebrare sine amictu, saltem pro iis qui illo non utantur ad tegendum caput, sed tantum humeros. Idem etiam dicendum de celebratione sine cingulo; unde ab his omnibus causa rationabilis facile excusat.

501. — QUAER. 8.° *An color vestium sit de praecepto?*

Resp. Affirm., quia omnes rubricae quae respiciunt caeremonias Missam concomitantes, ut praeceptivae habentur. Attamen haec rubrica obligare sub gravi non videtur, nisi scandalum adsit, v. gr. si die Paschatis vel alio solemni celebraretur Missa vestibus nigris. Hinc causa non adeo gravis ab hoc praecepto excusare potest. *S. Alph., n.* 378.

QUAER. 9.° *Quinam colores in paramentis requirantur?*

Resp. Requiruntur paramenta *albi, rubri, viridis, violacei* et *nigri* coloris. Color *rosaceus* adhiberi potest Dominica III Adventus et Dominica IV Quadragesimae tam in Missis sive cantatis sive lectis quam in officio Dominicae. S. R. C., 29 nov. 1901 (*Decr. auth., n.* 4084). — Omnino reprobantur paramenta ex telis sericis vitreis confecta. Sic Sacror. Rit. Congr., 11 sept. 1847, *in Atrebatensi.* — Pariter reprobantur paramenta varii coloris (hispanice *de todos los colores*) quae propter flores cujusque coloris immixtos non pauci volunt omni festo posse adhiberi. Haec Sacror. Rit. Congr. prohibuit die 23 sept. 1837; atque adeo illum colorem tantummodo repraesentare possunt, qui primarius est et praedominans.

Prohibentur omnino paramenta *aurei* et *flavi* coloris. S. R. C., 29 mart. 1851, ad V; 26 mart. 1859; 5 dec. 1868, ad IV (*Decr. auth., nn.* 2986, 3082 et 3191). — Permittuntur tamen paramenta ex auro contexta (*tisú de oro*), quae pro *albo, rubro* et *viridi* adhiberi possunt (S. R. C., Decr. ult. cit., et 20 nov. 1885, *n.* 3646[2]). — Color *caeruleus* adhiberi nequit nisi ex privilegio apostolico in Missis Immac. Concept. B. V. M. sive festivis sive votivis. Hoc tamen privilegium non comprehendit Missas *Apparitionis* B. M. V. Immaculatae (vulgo de Lourdes), nec *Manifestationis* Immaculatae Virginis a sacro Numismate (vulgo *della Medaglia Miracolosa*). S. R. C., 16 febr. 1902; C. P. **Amer. lat.**, *n.* 907; C. **Manil.**, *n.* 1088. — Licet apponere in sacris paramentis stemmata gentilitia donantis. S. R. C., 7 dec. 1844 (*Decr. auth., n.* 2875); C. P. **Amer. lat.**, *n.* 908; C. **Manil.**, *n.* 1089. Cfr. *Mach-Ferreres, n.* 185.

502. — QUAER. 10. *An calix et patena sub gravi vel sub levi tantum consecrari debeant; et ex quanam materia sint conflanda?*

Resp. ad 1.[um] Consecrari debent *sub mortali;* praeceptum enim circa rem gravem versatur. *S. Alph., n.* 379; *Gousset, n.* 323.

Resp. ad 2.[um] Ex praesenti disciplina calix debet esse aureus vel argenteus, vel saltem habere cuppam argenteam intus deauratam. *Rubr. Miss.;* S. R. C., 16 sept. 1865, ad IV (*Decr. auth., n.* 3136). — In casu paupertatis vel necessitatis permittitur cuppa *stanea* intus deaurata. *Miss. rom.*, De defect. in celebr. Miss., X, *n.* 1; et *c.* 45, *d.* 1, De consecr.; *Innoc. IV*, l. c. Cfr. *Gasparri*, l. c., *n.* 733; *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 3, *n.* 504; C. P. **Amer. lat.**, *n.* 899; C. **Manil.**, *n.* 1080; *Mach-Ferreres, n.* 187.

Ex decretis S. R. C., 1 sept. et 6 dec. 1866, permittebatur calix ex *aere aluminii* cum certa deargentatione ac deauratione, sed tale decretum non reperitur in editione authentica ann. 1900. Cfr. *Mach-Ferreres*, l. c.

Patena etiam *inaurata* esse debet atque ex eadem materia praescripta vel saltem permissa pro calice. C. P. **Amer. lat.**, C. **Manil.**, ll. cc.

Quaer. 11. *An calix et patena consecrationem amittant, si iterato inaurentur?*

Resp. Neg., juxta novum Codicem; neque propter consumptionem inauraturae; sed in hoc ultimo casu adest obligatio gravis rursus ea inaurandi (*can.* 1305, § 2).

503. — Quaer. 12. *An alba, amictus, mappulae, corporale, purificatorium, palla, necessario debeant esse ex lino vel cannabe?*

Resp. Affirm., quoad omnia. Sic ex praxi et praecepto Ecclesiae. — Attamen ex decreto generali S. R. C., die 19 maji 1819, *amictus, albae, mappulae*, si quae ex gossipio haberentur, adhiberi interea poterant, usquedum consumerentur, non renovandae tamen nisi ex lino vel cannabe. Praecipiebatur vero, ut *corporalia, pallae, purificatoria* post lapsum unius mensis a publicatione decreti tantummodo linea vel ex cannabe confecta adhiberi possent. *Mach-Ferreres, n.* 185.

504. — Quaer. 13. *An pyxis necessario consecrari debeat?*

Resp. Neg., juxta dicta supra, *n.* 411. — Idem dicendum est de circulo seu lunula, in qua reponitur hostia consecrata, quum in ostensorio exponitur. *S. Alph., n.* 385.

Quaer. 14. *Quale peccatum sit celebrare cum corporali non benedicto?*

Resp. Hoc excusari nequit a mortali, nisi urgeat gravis necessitas celebrandi. In casu autem necessitatis posset etiam sine corporali celebrari. (*Ita communiter. S. Alph., n.* 386). Pariter mortale est uti corporali valde immundo; veniale vero si valde immundum non sit. Imo in necessitate, nempe si urgeat praeceptum audiendi sacrum, nullum esset peccatum. *S. Alph., n.* 376.

505. — Quaer. 15. *An sit mortale celebrare sine palla, vel cum palla non benedicta?*

Resp. Controvertitur. I.ª sententia, probabilis, *affirmat.* Ratio est, quia olim palla erat ipsum corporale, quo calix operiebatur; unde licet nunc sit separata a corporali, aeque necessaria ea est, ac illud.

II.ª sententia, ipsa quoque probabilis, *negat.* Ratio est, quia hodie non eadem currit ratio reverentiae pro palla ac pro corporali, quod immediate sacras species tangit. In necessitate, palla deficiente, purificatorium aut bursa ad calicem operiendum adhiberi potest. Vide *S. Alph., n.* 388.

QUAER. 16. *An liceat uti palla panno serico cooperta, et auro contexta?*

Resp. Affirm., dummodo palla linea subnexa calicem cooperiat, ac pannus superior non sit nigri coloris, aut referat aliqua mortis signa. S. R. C., 10 jan. 1852.

QUAER. 17. *An purificatorium sit benedicendum?*

Resp. Purificatorium benedici non debet (S. R. C., 7 dec. 1816, *n.* 2572[16]). Imo si purificatorium facile haberi non possit, probabiter licitum est celebrare sine eo, ejusque loco adhiberi posse strophiolum mundum, quod postea ad profanum usum non adhibeatur. *S. Alph., n.* 389; *Suárez, Gavantus*, etc.

506. — QUAER. 18. *Quale peccatum sit celebrare sine ministro?*

Resp. Est mortale juxta omnes. Novus Codex absolute praescribit: Sacerdos Missam ne celebret sine ministro qui eidem inserviat et respondeat (*can.* 813, § 1). Attamen communiter dicunt doctores, licitum esse celebrare sine ministro, urgente necessitate ministrandi Viaticum. Idem concedunt alii, ut populus audiat Missam de praecepto. Ita *Lugo; S. Alph., n.* 319, etc.

Nemini licet, etiamsi agatur de praelatis Episcopo inferioribus, habere in Missis stricte privatis nisi unum tantum ministrum et duos cereos accensos: in Missis solemnioribus, vel quae celebrantur loco solemnis, tolerari potest usus *duorum* ministrorum, et accendendi plus quam duos cereos. S. R. C., 12 sept. 1857, ad 7, 8, 9. (*Decr. auth., n.* 3059); C. P. **Amer. lat.**, *n.* 353 (1); C. **Manil.**, *n.* 427.

QUAER. 19. *An sacerdos celebrare possit, respondente muliere?*

Resp. Neg., nisi deficiente viro, justa de causa, eaque lege ut mulier ex longinquo respondeat nec ullo pacto ad altare accedat (*can.* 813, § 2) porrigendo urceolos, etc.; hoc enim non posset excusari a mortali, quia Ecclesia omnino interdicit mulieribus celebranti ministrare. S. R. C., 27 aug. 1836, 18 mart. 1889: *Decr. auth., nn.* 2745, 4015; *S. Alph., n.* 392. Cfr. etiam C. P. **Amer. lat.**, *n.* 353; C. **Manil.**, *n.* 427.

507. QUAER. 20. *An sit mortale celebrare sine cruce; et qualis crux esse debeat?*

Resp. ad 1.um *Neg.*, hoc enim grave non apparet. *Ita communiter theologi.*

Resp. ad 2.um Crux, quae requiritur in celebratione Missae, non debet esse exigua, sed *praeeminere inter candelabra*, ita ut sacerdos et populus facile et commode eam intueri possint. Sic Bened. XIV, const. *Accepimus*, 17 jul. 1746.—Sed *nota:* 1.° Si in altari, in quo

(1) Fideles *Ditionis Hispanicae* qui S. Missae Sacrificio vel *quinquies* in singulis anni mensibus, vel *sexaginta* per annum vicibus deservierint, lucrari valent *bis in anno*, diebus cujusque arbitrio eligendis, *plenariam* indulgentiam, dummodo hisce diebus, vere poenitentes, confessi ac S. Synaxi refecti, aliquamdiu oraverint ad mentem Sanctitatis Suae. Leo XIII, ex S. C. Indulg., 15 maj. 1897.

Missa celebratur, adest magna statua Crucifixi, haec sufficit, nec addatur oportet alia crux in medio candelabrorum. S. R. C., 16 jun. 1663 (*Decr. auth.*, 1270, ad 2). — 2.° Idem tene si in majore tabula altaris depicta appareat vel celata imago Crucifixi, quae primum locum obtineat inter cetera quae illic exprimantur. *Benedictus XIV*, const. cit.; *Many*, De Missa, *n.* 126. — 3.° Si Missa celebratur in altari ubi SS. Sacramentum *publice* est *expositum*, crux exponi vel non exponi poterit, juxta locorum consuetudinem. Ita *Bened. XIV*, De sacrificio Missae. Cfr. *Mach-Ferreres*, *n.* 182.

508. — Quaer. 21. *Quale peccatum sit celebrare sine lumine, et an aliquando licitum sit?*

Resp. ad 1.um Mortale est celebrare sine ullo prorsus lumine. *Ex cap. Littera*, § *ult. de celebratione Missae. S. Alph.*, *n.* 394.

Resp. ad 2.um In casu saltem uno licitum est sine ullo lumine sacrum peragere, scilicet quando peracta consecratione lumen extinguitur, nec aliud haberi potest; tunc enim urget ratio perficiendi sacrificii. — Imo probabiliter liceret etiam in necessitate celebrandi ad Viaticum ministrandum. *Lacroix*, *lib.* 6, *p.* 2, *n.* 393; *Lehmk.*, 2, *n.* 233; *Génicot*, 2, *n.* 246.

Quaer. 22. *An liceat celebrare cum candelis ex sebo, vel uno lumine cereo?*

Resp. ad 1.um *Neg.*, excepto casu necessitatis; et sunt qui hoc ut peccatum mortale reprobant. *S. Alph.*, *n.* 394.

Plures existimant licitum esse cum hujusmodi candelis celebrare etiam *ex sola devotione*, si cereae haberi non possint (*Suárez*, *d.* 81, *art.* 6; *Génicot*, *n.* 245); sed communiter negant auctores etiam recentiores, v. gr. *D'Annibale*, 3, *n.* 400; *Many*, De Missa, *n.* 127, 1.°

Resp. ad 2um *Neg.* pariter cum sententia communiori et probabiliori; sed si fiat, veniale non excedet, et quaecumque causa rationabilis ab omni culpa excusabit; quocirca, deficiente altero cereo, sacerdos etiam ex mera devotione celebrare poterit. *S. Alph.*, *ibid.*

509. — Quaer. 23. *An saltem licitum sit perseverare in usu novarum candelarum ex stearina confectarum?*

Resp. Neg. Constat ex duplici declaratione Sacror. Rit. Congr., scilicet die 16 sept. 1843, *in Massiliensi* (*Decr. auth.*, *n.* 2865), et 4 sept. 1875 (*n.* 3376).

N. B. 1.° Hodie permittitur usus candelarum, quae partim ex cera partim ex aliis materiis, praesertim vegetalibus, conficiuntur, v. gr. illae dictae candelae *venetianae*, seu ex cera venetiana; sed episcopi pro viribus curent ut cereus paschalis, cereus in aqua baptismali immergendus et duae candelae in Missis accendendae, sint ex cera apum saltem in maxima parte. S. R. C., 14 dec. 1904: *Acta S. Sedis. vol.* 37, *pag.* 388; *Gasparri*, *n.* 783; *Ephem. liturg.*,

vol. 9, *pag.* 695 *seq.*; *Berardi*, Praxis, 3, *n.* 259, XIV; *Mach-Ferreres*, *n.* 184.

2.° Lux vero **electrica** nequit adhiberi ad cultum, sed tantum ad depellendas tenebras ecclesiasque splendidius illuminandas, caute tamen ne modus speciem praeseferat theatralem. S. R. C., 4 jun. 1895 (*Decr. auth.*, *n.* 3858).

Unde lux electrica vetita est, non solum *una cum candelis* ex cera super altaribus (*D. auth.*, *n.* 4097), sed etiam loco candelarum vel lampadum, quae coram Ssmo. Sacramento vel Reliquiis Sanctorum praescriptae sunt. Pro aliis ecclesiae locis et ceteris casibus, illuminatio electrica, ad prudens Ordinarii judicium, permittitur, dummodo in omnibus servetur gravitas, quam sanctitas loci et dignitas S. Liturgiae postulant (3859, 4206 et 4210, ad 1). Nec licet tempore expositionis privatae vel publicae interiorem partem ciborii cum lampadibus electricis in ipsa parte interiori collocatis illuminare, ut Ssma. Eucharistia melius a fidelibus conspici possit (4275). *Acta*, VI, *pag.* 352, 353.

510. — Quaer. 24. *An propter utensilia ceteraque ad Missae sacrificium necessaria aliquid exigi possit?*

Resp. Affirm., sed tantum si concurrant quatuor sequentes conditiones: 1.ª ut ecclesia illa vere *paupertate* laboret; 2.ª ut exigatur *unice* a sacerdotibus qui inibi in proprium commodum celebrent, et 3.ª in ea quantitate quam Ordinarius loci (non autem Vicarius Capitularis) audito Capitulo determinaverit, et 4.ª habeatur licentia specialis Ordinarii loci, aut Superioris majoris, si de ecclesia regulari agatur (*can.* 1303).

Quaer. 25. *Quid requiritur ut sacerdos extraneus ecclesiae in qua celebrare postulat ad celebrandum admittatur?*

Resp. Satis est ut exhibeat authenticas et adhuc validas litteras commendatitias sui Ordinarii, si sit saecularis, vel sui Superioris, si religiosus, vel Sacrae Congregationis pro Ecclesia Orientali, si sit ritus orientalis, nisi interim aliquid eum commisisse constet, cur a Missae celebratione repelli debeat (*can.* 804, § 1).

Quaer. 26. *Quid si iis litteris careat?*

Resp. Tunc si rectori ecclesiae de ejus probitate apprime constet, poterit admitti; si vero rectori sit ignotus, admitti adhuc potest *semel* vel *bis*, dummodo, ecclesiastica veste indutus, nihil ex celebratione ab ecclesia in qua litat, quovis titulo, percipiat, et nomen, officium, suamque dioecesim in peculiari libro signet (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 27. *An Ordinarius hac de re normas dare possit?*

Resp. Affirm., et, si dederit, servandae erunt ab omnibus, *etiam religiosis exemptis*, nisi agatur de admittendis ad celebrandum religiosis in ecclesia *suae* religionis (*Ibid.*, § 3).

Non tamen poterit Ordinarius coarctare ea quae in duobus quaesitis praecedentibus dicta sunt (*Ibid.*).

511. Resolves: — 1.° Curandum ne calix cum patena et ante lotionem purificatoria, pallae ac corporalia, quae adhibita fuere in sacrificio Missae, tangantur, nisi a clericis vel ab iis qui eorum custodiam habent (*can.* 1306, § 1). Ergo tangi possunt a sacristis tam religiosis (utriuslibet sexus) quam laicis.

2.° *Purificatoria, pallae* ac *corporalia,* in Missae sacrificio adhibita, non debent tradi lavanda laicis etiam religiosis, nisi prius abluta fuerint a clerico in *majoribus* ordinibus constituto; aqua autem primae lotionis mitti debet in sacrarium vel, si hoc desit, in ignem (*Ibid.*, § 2).

ARTICULUS II

DE RUBRICIS

512. — Maxima cura et sollicitudine sacerdotes servare debent leges Ecclesiae, quae spectant ad modum Missam celebrandi, quum inter omnes res sacras haec omnium sit sacratissima adeoque summa reverentia digna. Hac de re audiendus est Clemens XI, in *epistola encyclica ad omnes orbis episcopos*, die 10 martii 1708.

Majori super dicendi modum diligentia ac studio curare debet (Episcopus), *ut Missae sacrificium, quo nihil sanctius, nihil divinius excogitari potest, per solos presbyteros celebretur, non tantum ea puritate quae ipsos decet qui singulis diebus Deo Patri caeleste holocaustum unigeniti Filii, qui nostram mortalitatem induit, offerunt, verum etiam sacras caeremonias in rubricis praescriptas sedulo pieque observent. Id etiam necessario requiritur ne sacerdos inter homines Deumque positus ad ipsius iracundiam sedandam, si negligenter immodesteque suo munere fungatur, Deum magis irritet.*

513. — I. Reprobata quavis contraria consuetudine, etiam immemorabili, sacerdos celebrans *a*) accurate ac devote servare debet *rubricas missalis* proprii ritus, et *b*) cavere ne alias *caeremonias* aut preces proprio arbitrio *adjungat* (*can.* 818).

II. Missae sacrificium celebrandum est **lingua** liturgica *sui cujusque ritus* ab Ecclesia probati (*can.* 819).

514. Quaesita. — QUAER. 1.° *An omnes rubricae* Missae *sint praeceptivae?*

Resp. 1.° Juxta communiorem et probabiliorem sententiam, omnes rubricae, quae servantur *intra Missam*, sunt *praeceptivae*, quum rem adeo sacram respiciant. Obligant autem *sub gravi* vel *sub levi*, pro gravitate vel levitate materiae, ut infra dicetur. *S. Alph.*, *n.* 399.

Resp. 2.° Rubricae vero, quae servantur *extra Missam*, id est ante vel post sacrum, habentur communiter ut mere *directivae*, ut

v. gr. orationes pro praeparatione vel gratiarum actione; possunt enim aliae orationes recitari.

Ephemerides liturgicae plane admittunt «non esse obligantes Rubricas (*Missalis*) ante et post Missae actionem, ex communi doctorum sententia, quae non est mutanda, cum hanc semper, adquiescente legislatore, interpretationem habuerint». *Vol.* 17, *pag.* 157, 158. — Hoc tamen non est indiscriminatim transferendum ad rubricas aliorum librorum liturgicorum, v. gr. Breviarii, Ritualis, etc. *Ephemer.*, l. c.

Controvertitur tamen quoad orationes, quae ex rubrica recitandae sunt, dum vestes induuntur; sed cum communi sententia tenendum est, ait *S. Alph.*, *n.* 410, earum omissionem esse venialiter culpabilem. Alii tamen tenent cum *Suárez*, hanc omissionem omni culpa vacare.

515. — Quaer. 2.° *An sacerdos infirmus celebrare possit, licet non omnes rubricas servare queat?*

Resp. Affirm., si paucas et leviores tantum omittat, imprimis si privatim celebret. Imo plures gravis notae auctores permittunt infirmo celebranti ut etiam baculo utatur, si indigeat, etc.

Additque Gobat, quod si quis nequiret celebrare nisi utroque brachio super altari innixo, licite sic celebraret privatim, non autem publice, nisi hoc faceret ex necessitate. Hoc tamen puto non excedere veniale, a quo videtur excusari posse qui ob infirmitatem nequiret rectus stare, et ex sua devotione vellet celebrare, modo vitetur populi admiratio. Dicunt etiam *Lacroix* (*n.* 247) et *P. Concina* (*pag.* 510, *n.* 4), quod si quis non possit elevare hostiam, sed possit reliqua, potest celebrare privatim, et etiam publice si adsit necessitas, et populus moneatur; sed puto satis esse populum tantum monere, si quis ex devotione celebret. *S. Alph.*, *n.* 402.

Plura indulta specialia pro sacerdotibus infirmis, etc., videre licet in *Decr. auth.* S. R. C., *nn.* 2920, 2921, 2924, 2926, 2947, 2948, et 2977.

Quaer. 3.° *An usus parvi cochlearis pro aqua in calicem infundenda sit omnibus licitus?*

Resp. S. R. C., die 6 febr. 1858, ad 4, respondit: «usum parvi cochlearis non esse prohibitum». (*Decr. auth.*, *n.* 3064).

Quaer. 4.° *Potestne sacerdos SS. Eucharistiam fidelibus distribuens, eorum mento patenam supponere eadem manu, qua pyxidem tenet?*

Resp. 1.° *Negative* (S. R. C., 12 aug. 1864, *in Lucionen.*).

Resp. 2.° «Permittitur *catinum* seu patena specialis ad usum fidelium ad Sacram Synaxim accedentium, dummodo omnino etiam quoad formam distincta sit ab ea qua sacerdotes utuntur in Sacrosancto Missae Sacrificio, toties quoties inspicienda et purifi-

canda, decentique in loco, vel in speciali bursa prope tabernaculum, non autem in ipso tabernaculo, asservanda.» C. P. **Amer. lat.**, *n.* 899; C. **Manil.**, *n.* 1080.

516. — Quaer. 5.° *Quamnam Missam legere debeat sacerdos celebrans in alia ecclesia?*

Resp. 1.° *a*) Sacerdos sive saecularis sive regularis celebrans in *ecclesia*, vel *oratorio publico* aut *semipublico*, debet omnino se conformare calendario illius ecclesiae vel oratorii, etiam *b*) quoad Missas beatorum regularibus concessas sive in romano sive in regularium Missali contineantur, *c*) sed nequeunt adhibere ritus ordinum proprios et speciales. — Si oratorium pertineat ad Religiosas vel Sorores, quae non habeant proprium calendarium, proprium oratorii (quamvis interni ac fidelibus minine patentis: S. R. C., 29 jul. 1904) est calendarium diocesanum. S. R. C., 9 jul. 1895 (confirmat. a Leone XIII, cum abrog. contrar., 9 dec.); 22 maji; 27 jun., ad 17; et 17 jul. 1896 (*Decr. auth.*, *nn.* 3862, 3910, 3919 et 3927). Quid sit oratorium publicum, quid semipublicum, aut privatum, diximus *vol.* 1, *n.* 434 (1).

Resp. 2.° «Si vero in dicta ecclesia, vel oratorio, officium ritus duplici inferioris agatur, unicuique ex celebrantibus liberum sit Missam de *Requiem* peragere, vel votivam, vel etiam de occurrenti feria; iis tamen exceptis diebus, in quibus praefatas Missas rubricae Missalis romani vel S. R. C. Decreta prohibent.» *Ibid.* Quod si maluerit, hoc in casu, celebrare Missam proprio officio respondentem, eam non more votivo sed juxta proprium calendarium celebrare debet. S. R. C., 14 mart. 1896 (*Decr. auth.*, *n.* 3892).

Resp. 3.° Sacerdos celebrans in oratorio *stricte privato* (cui aequiparatur oratorium secundarium piarum communitatum, etc.), debet se suo conformare calendario.

Quaer. 6.° *Licetne orationes addere praeter orationes a rubrica assignatas vel permissas?*

Resp. Neg. (S. R. C., 12 aug. 1854, *in Lucionen.*)

Quaer. **7.°** *Utrum in Missa quotidiana defunctorum liceat orationes alias subrogare his, quae Missali apponuntur?*

Resp. Circa Missas de *Requiem* attendenda sunt quae S. R. C., 30 jun. 1896 (*Decr. auth.*, *n.* 3920) declaravit, sc.: I. Unam tantum dicendam esse orationem in Missis omnibus, quae celebrantur *a*) in Commemoratione omnium fidelium defunctorum, *b*) die et pro die obitus seu depositionis, atque *c*) etiam in Missis cantatis, vel lectis permittente ritu diebus III, VII,

---

(1) Attamen sacerdotes ritus romani celebrantes in ecclesia ritus ambrosiani, nisi Missam paroecialem celebrent, servare debent calendarium ritus romani dioeceseos, dummodo diebus solemnioribus localibus, ex. gr. Titularis ecclesiae, vel hujus dedicationis, Patroni loci, etc., se conforment quoad colorem et Missam calendario ecclesiae in qua sacrum faciunt. S. R. C., 10 jan. 1902.

XXX et die anniversaria, necnon *d*) quandocumque pro defunctis Missa solemniter celebratur, nempe sub ritu, qui duplici respondeat, uti in officio, quod recitatur post acceptum nuntium de alicujus obitu, et in anniversariis late sumptis. — II. In Missis quotidianis quibuscumque, sive lectis sive cum cantu, plures esse dicendas orationes; quarum prima sit pro defuncto vel defunctis certo designatis, pro quibus sacrificium offertur, ex iis quae inscribuntur in Missali; secunda ad libitum, ultima pro omnibus defunctis.— III. Si vero pro defunctis in genere Missa celebretur, orationes esse dicendas, quae pro Missis quotidianis in Missali prostant, eodemque ordine quo sunt inscriptae. Hoc servandum est etiam quoties debes dicere Missam de *Requiem* et nescis an sit pro defuncto vel defuncta, pro uno vel pluribus, etc. (ita in casu Romae in Academia liturgica habito, 5 jul. 1892, ut videri est apud *Analecta ecclesiastica*, *vol.* 7, *pag.* 505 *seq.*); «necnon quando (*sacerdos*) etiam ignorat num pro vivis aut pro defunctis Sanctum Sacrificium applicare debeat», v. gr. «cum ab alio communitatis ex regula deputato hae intentiones Missarum regantur». S. R. C., 6 dec. 1902 (Apud *Soláns,* Man. litúrg., *vol.* 1, *n.* 484, edit. 10.ª).—IV. Quod si in iisdem quotidianis Missis plures addere orationes celebranti placuerit, uti rubricae potestatem faciunt, id fieri posse tantum in Missis lectis, *impari* cum aliis praescriptis *servato numero,* et orationi pro omnibus defunctis postremo loco assignato. — V. Quod denique ad *sequentiam* attinet, semper illam esse dicendam in quibusvis cantatis Missis. ut etiam in lectis quae diebus ut supra privilegiatis fiunt; in reliquis, vel recitari posse vel omitti ad libitum celebrantis juxta rubricas.

N. B. Missae lectae defunctorum dicendae in diebus ritus semiduplicis aut simplicis, prohibentur in Feriis Quadragesimae (excepta prima die cujuscumque hebdomadae libera in Kalendario ecclesiae in qua Missa celebratur), Quatuor Temporum, II Rogationum, in Vigiliis necnon in Feria in qua anticipanda vel reponenda est Missa Dominicae (1). Licebit tamen in hujusmodi Missis de Feria orationem addi pro Defunctis, pro quibus Sacrificium applicatur, paenultimo loco, prout permittit Rubrica Missalis. Rub. ad norm. Bullae *Divino afflatu*, *tit.* X, *nn.* 1 *et* 5.

Quaer. 8.° *An aliquando liceat Missam interrumpere?*

Resp. 1.° Numquam licet Missam interrumpere *essentialiter*, ita scilicet ut sacrificium inceptum remaneat truncatum, nisi gravissima seu extrema urgeat necessitas, ut in casu imminentis incendii, aut hostis ad necandum irruentis; tunc enim sacerdos, omissa calicis consecratione, posset sumere hostiam jam consecratam, vel eam secum effugiendo auferre. Quod si utramque consecrationem perfecerit, utramque speciem statim sumat, si possit; vel si non possit, secum auferat in loco vicino citissime sumendam. *S. Alph.*, *n.* 352 *et seq.*

Resp. 2.° Licet interrumpere *accidentaliter*, nempe aliquid interponendo justa de causa *ante canonem:* 1.° ob concionem post evangelium, ob preces pro defunctis recitandas, ob proclamationes

(1) Circa hanc anticipationem vel repositionem cfr. *Mach-Ferreres*, *n.* 128, ed. 14.ª

bannorum faciendas, vel ob processionem excipiendam, etc.; 2.° in gratiam supervenientis Principis, vel turbae peregrinorum die festo si aliam Missam audire nequeant: tunc si oblatio facta non fuerit, sacerdos de novo incipere potest ut totum sacrum audiant; 3.° si sacerdos recordetur de aliquo impedimento, v. gr. se non esse jejunum, vel in statu gratiae, vel esse irregularem, modo Missa sine scandalo aut nota abrumpi possit. *S. Alph., ibid.*

Resp. 3.° Non licet tamen interrumpere, etiam *accidentaliter*, incepto canone, et *a fortiori* peracta consecratione, nisi gravissima de causa, v. gr. si moribundus baptizari vel absolvi debeat. Alia autem sacramenta ministrare inter consecrationem et communionem non licet, quia non sunt tantae necessitatis. Attamen ss. Viaticum ministrari posset moribundo, qui prope esset, ita ut sacerdos vestes sacras exuere non deberet. *S. Alph., ibid.* — Sed ad hoc etiam requiritur, ut celebrans altare e conspectu suo non amittat (*can.* 868).

517. — Quaer. 9.° *Quid agendum, si sacerdos morbo vel morte correptus sacrum perficere nequeat?*

Resp. 1.° Si sacerdos deficiat *ante consecrationem*, nihil ab alio sacerdote agendum est, quia sacrificium proprie non fuit inceptum.

Resp. 2.° Si vero deficiat post consecrationem etiam unius tantum speciei, tunc alius sacerdos jejunus, si adsit, supplere debet; si non adsit jejunus, suppleat alius etiam non jejunus, et sacrum perficiat; quia praeceptum de integritate sacrificii procuranda gravius urget. Imo etiam sacerdos irregularis vel excommunicatus supplere deberet. — Attamen si *statim* alius sacerdos inveniri non posset, post interjectam *unam horam* probabiliter amplius non foret quaerendus, quia deesset unio moralis, et proinde non censeretur idem sacrum. — Si autem sacerdos morbo inter celebrandum correptus perficere sacrum valeat post aliquam interruptionem, melius ipse, quam alius perficiet, etiamsi jejunus non sit. *S. Alph., n.* 355. — **Casus**, *nn.* 321-324 *h.*

Quaer. **10.** *An simplici sacerdoti celebranti assistere possit presbyter* **stola** *indutus?*

Resp. 1.° Ex novo Codice: «Nulli sacerdoti celebranti, praeter Episcopos aliosque praelatos usu pontificalium fruentes, licet, sola honoris aut solemnitatis causa, habere presbyterum assistentem (*can.* 812).

Resp. 2.° *Affirm.*, in prima Missa neo-sacerdotis, a principio Missae usque ad finem, vel a principio canonis usque ad consummationem, si adsit consuetudo. S. C. C., 11 jun. 1880, ad 7 (*Decr. auth., n.* 3515).

N. B. **1.°** Sacerdos debet ad Eucharistici Sacrificii oblationem sese piis precibus disponere, eoque expleto, gratias Deo pro tanto beneficio agere (*can.* 810).

2.° In celebranda Missa deferre debet vestem convenientem quae ad talum pedis pertingat et sacra ornamenta a rubricis sui ritus praescripta (*can.* 811, § 1).

3.° Abstinere debet a pileolo et annulo, nisi sit S. R. E. Cardinalis, Episcopus vel Abbas benedictus, aut nisi apostolicum indultum eorumdem usum in Missa celebranda eidem permittat (*Ibid.*, § 2).

518. **Resolves**: — 1.° Juxta sententiam communem celebrare capite cooperto, mortale est celebare totam Missam capite cooperto, celebrare vero cum pileolo (*solideo*) usque ad canonem, secluso contemptu et scandalo, solum veniale est; imo probabiliter etiam veniali culpa caret, si etiam sine dispensatione fiat usque ad canonem tantum ex rationabili causa et in loco privato, vel etiam in loco publico, si ratio adstantibus manifesta sit, et sacerdos celebrare non possit sine notabili incommodo. Illicitum est tamen celebrare integram Missam capite sic cooperto absque licentia apostolica. Sic expresse *S. Alph.*, *n.* 397, post *alios*. *Craison*, Manuale juris can., *vol.* 3, *n.* 3688.

2.° Non excusatur a veniali sacerdos, qui omittit benedictiones, inclinationes, genuflexiones, etc... Idem dicito de eo, qui advertenter non genuflectit ad terram, vel contra rubricae praescripta mutat ordinem benedictionum, aut haec nimis celeriter peragit. — *Lacroix*, etc.

N. B. Quae in resolutionibus hic 3.°-7.° dicuntur, non omnia certo constant, et vix alia regula statui potest nisi haec: omissiones *voluntariae* in partibus *extraodinariis* facilius excusantur a mortali; difficilius in partibus *ordinariis;* difficillime intra canonem.

3.° Est peccatum grave, nisi levitas materiae excuset, omittere partes Missae, quae dicuntur *ordinariae,* seu quae semper recitantur vel aguntur. Unde communiter dicunt doctores, esse mortale omittere confessionem cum aliis in principio Missae, epistolam, evangelium, collectas principales, offertorium, fractionem hostiae, et illius mixtionem cum sanguine.

4.° Mortale est omittere in canone Missae quamlibet orationem, vel ejus verba ita mutare, ut sensus varietur, vel aliquod verbum omittere, quo sublato reliqua verba sensum non faciant. — Idem dicendum, si omittatur *Pater noster* vel *Agnus Dei;* idem de *Libera nos; Domine, non sum dignus;* et *Quid retribuam;* idem de *purificatione* patenae et calicis post sumptionem. *S. Alph.*, *n.* 405; *Salmant.*

519.—5.° Veniale est omittere unam ex tribus collectis principalibus. Si omissa sit prima oratio, ipsa cum secreta, ut videtur, est recitanda, non postea. Mortale vero non erit omittere alias orationes quae praeter eam in Missa adduntur. *S. Alph., n.* 406.

6.° Mutilare verba aut syncopa intermediare, salvo sensu et secluso scandalo, non est plus quam veniale. *S. Alph., n.* 407.

7.° Omittere partes extraordinarias, scilicet quae non in omni Missa dicuntur, non est nisi veniale. *Ita communiter,* nisi tot partes omittantur quae simul sumptae notabilem materiam constituant.—Unde veniale tantum erit omittere *Gloria, Credo, collectas, praeter propriam Missae, tractum*

vel *specialia* circa *praefationem* vel *Communicantes*. *Ita communiter*. —Item celebrare Missam votivam vel *de Requiem,* quando id juxta rubricas non licet, veniale est, nisi fiat mortale ratione contemptus, vel scandali, si v. gr. Missam *de Requiem* in festis solemnibus Paschatis aut Nativitatis Domini legas. *S. Alph., n.* 420.

8.° Lotio manuum ante Missam fieri debet juxta plures saltem sub veniali, et sub gravi, si manus sint valde immundae, propter reverentiam sacrificii. — Omittere vero lotionem post Missam, nullum erit peccatum. *S. Alph., n.* 409; *Gasparri,* l. c., *n.* 843.

9.° Licet nullum sit peccatum omittere orationes ante et post Missam, attamen sacerdos, qui sine ulla alia praeparatione ad sacrificandum accederet, aliqua culpa non careret. *S. Alph.*

10. Peccaret sacerdos, si in purificatione calicis sola aqua uteretur, sed venialiter tantum juxta communem sententiam. Ita *S. Alph., n.* 308; *Lacroix, n.* 423, etc. —Plures etiam a peccato veniali excusant sacerdotem, si sit *abstemius*. Sic *Tamburinius*. — Vide plura de rubricis et caeremoniis apud auctores.

FINIS TRACTATUS DE EUCHARISTIA

TRACTATUS

De Sacramento Poenitentiae

---

520. — Quanti sit momenti hic tractatus, omnibus perspectum est, tum quia ceteris Theologiae moralis partibus necessitate praestat, tum quia earum difficultates continet, resumit, explanat.

Necessarium procul dubio est regenerationis sacramentum, sine quo nemo potest in regnum caelorum introire; sed non minoris necessitatis pro adultis est sacramentum, quo amissam per peccatum vitam spiritualem recuperamus. Imo Baptismus semel in vita tantum requiritur, dum Poenitentia toties, quoties homo christianus in letale peccatum lapsus fuerit, necessaria est.

Hinc merito a SS. Patribus et conciliis Poenitentia *secundus Baptismus* vel *secunda post naufragium tabula* nuncupatur. Et sane quid hominibus plerisque profuisset immensum regenerationis beneficium, si veste nuptiali a pessima peccati fera denudatis secundam aut etiam multiplicem redemptionem non suppeditasset *miserator et misericors Dominus?* Morti aeternae sub diabolica tyrannide sane addicti fuissent. At clementissimus Deus, apud quem *est misericordia et copiosa redemptio, cujusque bonitatis infinitus est thesaurus et misericordiae non est numerus,* miserrimis naufragantibus jugem manum porrigit, et secundam hanc nobis exhibet tabulam, qua apprehensa, iterum atque iterum et absque ullo numeri limite e naufragio salvemur. *Misericordiae* igitur *Domini quia non sumus consumpti,* et beatam spem semper exspectare valemus. Sedes ergo poenitentialis vere thronus gratiae et tribunal misericordiae appellanda est.

In hoc maxime tractatu quaedam apparet diversitas opinionum inter theologos. Plus enim forte aequo alii in rigorem, alii vero in benignitatem propendisse videntur. Nos vero vestigia ducis ac magistri *S. Alphonsi de Ligorio* fideliter de more prementes, media via incidere, non declinantes neque ad *dexteram rigorismi* neque ad *sinistram laxitatis* pro modulo nostro conabimur; memores tamen illius principii *S. Antonini, p.* 2, *tit.* 4, *c.* 4: *Melius est Domino reddere rationem de nimia misericordia, quam de nimia severitate.*

Agendum 1.° de essentia sacramenti Poenitentiae; 2.° de ejus subjecto, seu de actibus poenitentis; 3.° de ejusdem ministro, seu de confessario.

PARS PRIMA

DE ESSENTIA SACRAMENTI POENITENTIAE

SEU DE EJUS NATURA, MATERIA ET FORMA

CAPUT I

DE NATURA POENITENTIAE

521. — Poenitentia generatim spectata idem sonat ac dolor animi, quem quisque experitur, postquam aliquid fecerit vel omiserit, quod non factum vel non omissum fuisse vellet. *Stricto* autem et *proprio* sensu poenitentia est animi dolor, quatenus ad Deum offensum nobisque infensum refertur (1).

I. Poenitentia, ut virtus, definitur: Virtus moralis inclinans ad peccati detestationem, quatenus est offensa Dei, et ad propositum efficax in posterum illud vitandi, et divinae justitiae satisfaciendi.

Poenitentia necessaria est peccatori necessitate medii ad salutem. In praesenti enim oeconomia repugnat, peccatorem impoenitentem a Deo in amicitiam recipi.

Est etiam necessaria necessitate praecepti divini, ut ex multis testimoniis S. Scripturae patet, v. gr. Luc., XIII, 5: *Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis*, etc.

Effectus autem poenitentiae duplex est: 1.° remissio *peccatorum*, ut constat ex sexcentis S. Scripturae locis; 2.° remissio poenae *aeternae*. Homo enim justificatus poenae aeternae obnoxius esse nequit. Constat etiam ex *Conc. Trid., sess.* 6, *c.* 7.

II. Poenitentia, ut sacramentum definitur: Sacramentum Novae Legis per modum judicii a Christo institutum, ad peccata post Baptismum commissa homini contrito et confesso per absolutionem sacerdotalem remittenda.

---

(1) Quaelibet virtus potest suo modo concipere dolorem, seu detestationem peccati, quatenus propriae honestati adversatur. Sic charitas de peccato dolorem concipit, quia opponitur bonitati divinae secundum se; spes autem, quia peccatum impedit beatitudinem, etc. Poenitentia vero odit peccatum, quia *reddit nobis Deum aversum* et *indignatum*, seu quia tollit bonum pacis cum Deo. Ita *Lugo*, De Poenit., *disp.* 2, *nn.* 50-52; *Casajoana*, h. l. — Alii tamen objectum formale Poenitentiae dicunt esse honestatem, quae relucet in compensanda Dei offensa; unde Poenitentia dolet de peccato quatenus est *injuria* Dei, quam vult recompensare vel resarcire. Ita *Suárez*, De Poenit., *disp.* 2, *sect.* 3, *n.* 4 *seq.*

Hoc sacramentum in eo praecipue ab aliis differt, quod per modum judicii administretur: adest enim poenitens simul reus, testis et accusator; et sacerdos, judex ferens sententiam.

522. **Statuenda.** — I. Poenitentia est verum Novae Legis sacramentum.

Constat 1.° ex ratione theologica; in ea enim reperiuntur omnia quae verum sacramentum constituunt, scilicet: 1.° *Signum sensibile* per confessionem, vel certe per sacerdotis absolutionem, etc.; 2.° *institutio Christi modo permanenti*, ut patet ex textu Joann., xx, 22-23: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt*; 3.° *promissio gratiae;* patet ex remissione peccatorum, siquidem peccata sine infusione gratiae remitti nequeunt.

Constat 2.° ex constanti traditione, et doctrina Patrum, quibus accedit expressa definitio Ecclesiae; sic enim *Conc. Trid., sess.* 14, *can.* 1: *Si quis dixerit in catholica Ecclesia Poenitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis a Christo Domino nostro institutum, anathema sit.* Idem patet ex *Concilio Florentino* in decreto ad armenos: *Quartum sacramentum est Poenitentia.* — Vide dicenda infra de necessitate confessionis.

II. Sacramentum Poenitentiae habet vim remittendi *omnia* peccata post Baptismum commissa.

Constat 1.° ex Scriptura sacra; nam Christus generaliter, sine distinctione ulla aut restrictione, dat potestatem remittendi peccata: *Quorum remiseritis peccata...* Imo Matth., xvi, 19, Christus dicit Petro: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis.* Et *cap.* xviii, 18, ait omnibus Apostolis: *Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo.*

Constat 2.° ex traditione, Patribus universis, necnon ex definitione Ecclesiae in conciliis, praesertim in *Tridentino, sess.* 14, *can.* 1, supra citato.

523. — III. Partes necessariae sacramenti Poenitentiae sunt: 1.° contritio, 2.° confessio, 3.° absolutio, 4.° satisfactio, quatenus a poenitente acceptanda est.

Sacramentum enim Poenitentiae fuit institutum per modum judicii reconciliativi; hoc autem haberi nequit sine confessione dolorosa culpae, atque animi dispositione ad satisfactionem injunctam subeundam, et sine sacerdotis absolutione. — Satisfactio autem, quatenus imponenda aut implenda, est tantum pars *integralis* hujus sacramenti; quia effectus primarius, nempe gratia et remissio peccatorum quoad culpam et poenam aeternam, sine satisfactione haberi potest.

IV. Actus vero poenitentis ad peccatorum remissionem requisiti, sunt: 1.° contritio, 2.° confessio; 3.° satisfactio. — Constat ex

Conc. Trid., sess. 14, *can.* 4: *Si quis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem, requiri tres actus in poenitente,* QUASI MATERIAM *sacramenti Poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem et satisfactionem, quae tres Poenitentiae partes dicuntur... anathema sit.* Cfr. dicenda *n.* 609 *bis, N. B.*

V. Sacramentum Poenitentiae est necessarium *necessitate praecepti in re,* et *necessitate medii in voto,* saltem *implicito,* ad remittenda peccata mortalia post Baptismum commissa. — Ita in Lege Nova pro divina bonitate et providentia statuit summus legislator Christus Dominus.

Unde inquinatis peccato mortali post Baptismum commisso sacramentum Poenitentiae necessarium est ad salutem saltem de *necessitate praecepti;* poenitentia vero seu contritio cum voto sacramenti, seu cum serio proposito saltem implicito peccata confitendi, data opportuna occasione, semper necessaria est *necessitate medii.*

524. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *Quandonam sacramentum Poenitentiae institutum fuerit?*

Resp. Fuit institutum quando Christus post suam resurrectionem insufflavit in discipulos suos dicens: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis...,* etc. Tunc enim, ut declarat Conc. Trident., *sess.* 14, *cap.* 1, contulit eis potestatem judiciaram, quam ante passionem tantum promisserat. Unde *Conc. Trid.* dicit, istud sacramentum fuisse institutum, *praecipue* post resurrectionem.

QUAER. 2.° *An vel quatenus conveniant judicium sacramentale et forense?*

Resp. Partim conveniunt et partim differunt, ut patet ex utriusque forma:

I. In judicio enim *sacramentali* sic proceditur: 1.° Inter duas solas personas, scilicet judicem et reum, res tota peragitur. Reus, accusator et testis est ipse poenitens; judex vero est sacerdos, qui, causa cognita, fert sententiam, quam Deus ratam habet, si debitae non desint conditiones. 2.° Causae instructio et sententiae prolatio clam omnino habentur. 3.° Judex ad strictissimum silentii sigillum circa crimina et totum causae processum obstringitur.

II. In judicio autem *forensi* talis est processus: 1.° Praeter reum et judicem adsunt assessores, qui consilio judicem juvant. 2.° Sunt accusatores, qui reum tergiversantem convincunt. 3.° Sunt procuratores et advocati, qui defendunt. 4.° Sunt apparitores, satellites, et aliquando carnifices qui sententiam exsequuntur.

Praeterea datur etiam alia essentialis differentia inter utrumque judicium, scilicet quod judicia forensia tendant ad *puniendum* reum, sintque judicia vindicativa; judicium vero sacramentale tendat ad *absolvendum* reum, sive ad reconciliandum peccatorem cum Deo.

CAPUT II

DE MATERIA SACRAMENTI POENITENTIAE

525. — Ut in ceteris sacramentis, ita in sacramento Poenitentiae duplex est materia, alia remota, alia vero proxima.

I. Materia *remota* sunt omnia peccata post Baptismum commissa; quae dicuntur materia *circa quam*, quia circa illa destruenda versatur absolutio. Est autem vel necessaria, vel mere sufficiens et libera.

II. Materia *remota necessaria* ratione praecepti confessionis sunt omnia peccata mortalia post Baptismum commissa, nec unquam vi clavium adhuc *directe* remissa (*can.* 901); quia ex praecepto divino hujusmodi peccata clavibus subjicienda sunt. — Materia autem *sufficiens et libera* sunt omnia peccata post Baptismum commissa sive venialia, sive mortalia jam per absolutionem directe remissa (*can.* 902). Dicitur *sufficiens*, quia quaelibet peccata etiam minima objectum veniae sacramentalis esse possunt. Ratio est: 1.° quia peccatum, licet remissum, est semper peccatum commissum: et sicut potest repeti cum fructu ejusdem peccati contritio, ita et confessio, et tantum *per accidens* fit quod peccatum utpote jam remissum, non remittatur, quum tamen per se, utpote commissum, sit capax remissionis. — Nec obstat, quod tunc sacramentum peccatum hoc non deleat: nam sufficit, ut habeat effectum in *actu primo*, nempe praebeat gratiam deletivam peccati, quamvis per accidens in *actu secundo* peccatum non deleat. Aliunde sacramentum non magis carebit aliis effectibus, nempe augmento gratiae, remissione poenae, etc., quam si quis perfecte contritus ea primum clavibus subjiceret.

2.° Praeterea sententia jam lata potest confirmari ad majorem securitatem, majoremque consolationem et animae quietem, ut aliquando in civilibus fieri solet: et si forte peccatum clavibus submissum non adhuc fuerit remissum, tunc remitti poterit.

3.° Constat etiam ex declaratione Bened. XI *in extrav. comm.*, *lib.* 5, *tit.* 7, *c.* 1: *Licet*, inquit, *de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata, tamen... ut eorumdem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre.* Constat insuper ex praxi constanti fidelium, approbante Ecclesia.

Dicitur autem *libera*, quia nullum est praeceptum ea clavibus subjiciendi. De his constat ex perpetua praxi et traditione Ecclesiae, necnon ex definitione *Conc. Trident.*, *sess.* 14, *c.* 5.

Materia vero *proxima* sacramenti Poenitentiae sunt tres actus poenitentis, scilicet contritio, confessio et satisfactio, quae dicun-

tur *quasi materia* hujus sacramenti, quia sunt instar materiae sensibilis, quae in aliis sacramentis formae subjicitur; per hos enim actus peccata proponuntur verbis formae destruenda. Constat praesertim ex *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 3.

526. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An adultus baptizandus sub conditione, in dubio Baptismi praecedentis, peccata* jam accusata *confiteri debeat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia illa peccata remissa sunt per sacramentum Poenitentiae, si validus fuit prior Baptismus; si autem non fuit validus, non sunt materia confessionis, et per secundum Baptismum remittentur. *Reuter, n.* 118.

527.—QUAER. **2.°** *An adultus praefatus accusare debeat peccata* nondum confessa, *seu ab ultima confessione commissa?* (1).

Resp. Affirmandum videtur, quamvis controversum hucusque sit inter scriptores. Etenim *a*) plures antiqui *negabant*, quia (inquiebant) posita probabili prioris Baptismi invaliditate, peccata ista probabiliter non sunt materia capax sacramenti Poenitentiae; ergo etiam probabiliter non sunt clavibus subjicienda, obligatio enim confitendi peccata, sequi non potest nisi consequenter ad Baptismum rite collatum. Hinc si forte haec peccata non remittantur per secundum Baptismum invalidum ob prioris validitatem, remitti poterunt sive per contritionem perfectam, sive *indirecte* per absolutionem cum attritione. *Lacroix, n.* 323, De Baptismo, *et alii.* — Probabilitatem hujus sententiae tuentur inter recentiores, *Ball.-P., vol.* 5, *n.* 22; *D'Annibale*, 3, *n.* 301, *not.* 3; *Bucceroni*, Inst. M., 2, *n.* 672 (ed. 5.ª); et **Casus**, *n.* 348; *Génicot*, 2, *nn.* 259 et 483 (ed. 2.ª); *Casus Romae ad S. Apollinarem*, 76 *seq.*, qui responsa S. Officii huic sententiae contraria dicunt valere tantum pro neo-conversis *in Anglia.*

b) Sententia quae hodie tenenda videtur, *affirmat*, quia urget obligatio confitendi peccata, quoties non constat, ea ante Baptismum validum commissa fuisse; etenim qui per Baptismum ingreditur Ecclesiam, societatem visibilem, fit ejus subditus ejusque subest jurisdictioni, donec certo probetur Baptismum fuisse nullum. Ergo Ecclesia divino jure, quo ipsa constituta est et regitur, cogere eum potest ut subditorum obligationibus satisfaciat (2).

---

(1) Circa totam controversiam, quae in hoc quaesito agitatur, Disquisitionem theologico-moralem omnibus numeris absolutam scripsit *cl. Mannajoli*, Episcopus Tit. Pomariensis, sub titulo «De obligationibus christianorum propriis.» Romae 1913.

(2) Secus dubie baptizatus eximendus esset ab omnibus obligationibus christianorum propriis; unde, ex magno periculo hallucinationis, periclitaretur firmitas status tum baptizatorum in genere, tum clericorum et regularium in specie, cum maxima perturbatione ipsius Ecclesiae: facillime enim etiam qui certo baptizati sunt dubia conciperent de valore sui Baptismatis.

Aliunde dubium tenuissimum, quod (intra fines dubii rationabilis) sufficit ad iterandum sub conditione Baptismum, non semper est sufficiens et solida probabilitas, quae excusare possit a confessione peccatorum, de quibus hic quaerimus. Hanc sententiam tuentur *Reuter*, *p.* 4, *n.* 118; *Lehmk.*, *n.* 320; *Zitelli*, Apparatus jur. eccles., *pag.* 347 (ed. 2.ª); *Sabetti*, *n.* 775, *q.* 3; *Tanquerey*, De Poenit., *n.* 33; *Haine*, *vol.* 3, *pag.* 208; *Card. Vives.* *n.* 590; *Noldin*, De Sacram., *n.* 225; *Instr. past. eystetten.*, *nn.* 83, 355; *Bulot*, *n.* 435; *Mannajoli*, l. c., *et alii*, eamque confirmant responsa S Officii 27 (1) jun. 1715 et 17 dec. 1868 (Collect. P. F., *nn.* 286 *et* 1338), quorum primum statuerat quemdam haereticum germanum neo-conversum «esse rebaptizandum sub conditione, et collato Baptismo, *ejus praeteritae vitae peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur*»; alterum vero ad quaesitum «an debeat confessio sacramentalis a neo-conversis in Anglia exigi, et an debeat esse integra, *resp. affirmative;* et dandum esse decretum latum sub fer. V, 27 jun. 1715.» Cfr. etiam instructio S. Off. 20 jul. 1859, 2 dec. 1874; decr. S. Off. 17 dec. 1868 (Collect. S. C. de P. F., *nn.* 1178, 1476, 1338, ed. 2.ª).

Postea vero *Analecta ecclesiastica*, *ann.* 1899, *vol.* 3, *pag.* 489,vulgavit responsum S. C. de P. F., hucusque ignotum, quamvis datum jam fuerit 12 jul. 1869, in quo dicitur «responsum elapsi anni licet Episcopis Angliae tantummodo rogantibus datum, universalem legem continere, proindeque non solum in Anglia sed in aliis etiam regionibus obligare. Hinc patet quod nullatenus permitti possit ut praedictae decisioni contraria sententia edoceatur.» Quod responsum reperitur etiam in *authentica* Collectanea S. C. de P. F., *vol.* 2, *pag.* 19 (ed. 2.ª) ad calcem (Romae, ex Typographia polyglotta S. C. de P. F., 1907) (2).

Quare *P. Lehmk.*, Casus, *vol.* 2, *nn.* 290 *et* 292; *Haine*, l. c.; *Tanquerey*, l. c.; *Noldin*, l. c., omnino *certam* dicunt hanc secundam sententiam.

Attamen *P. Bucceroni* adhuc in editione 5.ª ann. 1908 defendit,

---

Hanc igitur obligationem adstruere debemus quando *Baptismus* certo possidet i. e. «vel quando factum collationis Baptismi certo constat, et dubitatur tantummodo de hujus valore; vel quando documenta aut testimonia specialia desunt de collatione Baptismi olim peracta, verumtamen peculiaria concurrunt adjuncta, quibus collatio olim facta Baptismi tamquam certa praesumitur.» *Mannajoli*, l. c., *n.* 170.

(1) Hanc esse veram datam, non autem 17 junii, ostendit *Mannajoli*, l. c., *n.* 154, ex tabullario S. Officii, nec ulla feria V incidit illo anno 17 jun. sed quidem 27.

(2) Hoc responsum non esse S. C. de P. F. sed tantum ex ipsius *congressu* indicat *Mannajoli* (l. c., *n.* 206 *seq.*), ideoque non habere vim quam jus tribuebat decretis S. Congregationis *generalis* de P. F. (Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, *n.* 569). Unde insertum non fuit in *Collectanea* S. C. de P. F. in prima editione, et in 2.ª appositum est ut nota historica. Ita *cl. Mannajoli*, l. c.

decretum illud non esse generale his verbis: «Responsum illud, generale decretum non esse, publice declaravit ad S. Appollinaris Emmus. Card. S. O. Secretarius (1) ann. 1898, cum ex professo de hac quaestione in consueta Casuum conscientiae collatione disputaretur. Quod etiam *D'Annibale*, S. Off. assessor et deinde Card., explicite affirmat ed. 3.ª, *p.* 3. *n.* 301, *nota* 3. Ac Conc. Plen. **Amer. lat.**, eamdem agendi regulam adoptans, cum probe nosset illud responsum non esse generale decretum, scite in nota addit: *prae oculis habita norma* decr. S. Off. 27 jun. 1715, et 2 dec. 1874 (Collect. S. C. de P. F., *nn.* 644, 957), quae eamdem fere continent praescriptionem ac laudatum *Resp.* S. Off. 17 dec. 1868, cujus decreti mentio revera omittitur et citatur loco ipsius aliud adhuc magis particulare decretum 27 jun. 1715, ad quod se remittit responsum 17 dec. 1868. Ac illa verba *prae oculis*, etc., addita deinde fuere in nota, hac praecisa ratione, cum in priore schemate desiderarentur, ne locus esset falsae interpretationi mentis Concilii, circa universalitatem decreti citati.» Hoc tamen non videtur cohaerere cum iis quae ipse *Buccer.* tradit in supp. ad Bibl. *Ferraris*, v. Baptismum, *n.* 15, juxta Inst. S. Off. 20 jul. 1859.

Igitur dicendum est praedicta decreta S. Officii esse quidem formaliter particularia, aequivalenter vero esse generalia, cum innitantur rationibus intrinsecis, omnibus casibus communibus, non vero specialibus pro hoc vel illo casu. Cfr. *Mannajoli*, l. c., *nn.* 158 *seq.*; 201 *seq.*

Unde secunda haec nostra sententia, cum decretum formaliter generale desit, et jus divinum saltem subjective dubium pluribus appareat, adhuc omnino certa dici posse non videtur quoad imponendam obligationem pro omnibus indiscriminatim regionibus. Cfr. *Mannajoli*, l. c., *n.* 242 *seq.*

In **Amer. lat.** et in Ins. **Philipp.** secunda sententia in praxi tenenda est ex praecepto C. P. **Amer. lat.**, *n.* 559, et C. **Manil.**, *n.* 661.

An et quatenus Concilia possint haec praecepta imponere, quum controversias inter theologos agitatas dirimere nequeant, exponit *Mannajoli*, l. c., *n.* 223 *seq.*

528. — QUAER. 3.° *An adultus baptizandus et absolvendus conditionate primum debeat baptizari, vel absolvi?*

Resp. 1.° *Per se* parvi interest. Ratio est, quia si jam fuit valide baptizatus, absolutio producet effectum suum, sive ante sive post Baptismum conditionatum conferatur; si vero prior Baptismus fuerit invalidus, nullus erit effectus sacramenti Poenitentiae, sive ante sive post secundum Baptismum suscipiatur: unum enim tantum e duobus sacramentis efficaciam in casu habere potest.

---

(1) De vi hujus declarationis Cardinalis Secretarii (Parochi) vide *Mannajoli*, l. c., 191 *seq.*, ibique etiam de auctoritate adducta Cardinalis *D'Annibale*.

Resp. **2.°** Ex convenientia melius est sequi ordinem naturalem, scilicet baptizare primum *conditionate*, et dein *sub conditione* absolvere. Attamen expedit confessionem Baptismo ad meliorem baptizandi dispositionem praemittere, absolutionem autem immediate post Baptismum conferre. Ita S. Off., 2 dec. 1874 (Coll. P. F., *n.* 1426, ed. 2.ª); C. P. **Amer. lat.**, l. c.; C. **Manil.**, l. c.

529. — QUAER. 4.° *An peccatum accusatum tantum in genere, aliquando sit materia sufficiens ad confessionis* VALIDITATEM *vel* LICEITATEM; *v. gr. si quis dicat:* PECCAVI, *vel me accuso* DE OMNIBUS PECCATIS MEIS?

Resp. 1.° Quoad *validitatem*, 1.° *Affirm.*, certo, in casu *necessitatis*, seu quando poenitens, v. gr. moribundus, nullum peccatum in specie accusare potest. *Ita communissime cum S. Thoma.* — 2.° *Affirm.*, saltem multo *probabilius*, *etiam extra casum necessitatis*, si materia necessaria seu in specie declaranda deficiat. Ratio est, quia essentia sacramenti non mutatur pro variis casibus. *Lacroix*, *n.* 620; *Reuter*, *n.* 303; *Lugo*, *disp.* 17, *n.* 8.

Resp. 2.° Etiam *affirm.* quoad *liceitatem*, saltem probabiliter. Ratio est, quia ubi desunt peccata mortalia nulla est obligatio cetera peccata in specie declarandi, cum venialia omnino omitti possint. Concilium enim Tridentinum nihil prorsus hac de re determinavit, nisi quod sola peccata mortalia essent materia necessaria confessionis. Generatim tamen in praxi expedit (quod et fieri communiter ab omnibus solet), venialia etiam in specie confiteri ratione directionis a confessario tradendae, etc. — Quod spectat autem ad accusationem generalem de peccatis vitae anteactae, quam poenitentes pii subjicere solent in fine confessionis ad certiorem sacramenti materiam reddendam, satis est sane, si quis dicat: *Accuso me de peccatis vitae praeteritae*, vel *totius vitae meae* (1).

QUAER. **5.°** *Quid remittatur et quomodo in casu, quo quis, v. gr. moribundus, accuset tantum peccata in genere?*

Resp. Directe remittitur praedicatum genericum peccati; *indirecte* reliqua peccatorum praedicata, quae cum illo generico sunt a parte rei identificata. *Lugo*, l. c., *n.* 13 *seq.*; *Suárez*, *d.* 23, *sect.* 1, *nn.* 4 *et* 11; *Lacroix*, l. c.

QUAER. 6.° *An poenitente materiam sufficientem dubiam tantum praebente, confessarius teneatur exquirere certam de vita praeterita, ut absolvere possit?*

---

(1) Rationabiliter docet Suárez (*disp.* 23, *sect.* 1), licet speculative sufficere possit confessio venialium *in genere*, tamen «*practice* peccatum aliquod veniale in particulari debere confiteri». Saepissime poenitentes putant esse peccatum quod tale non est; ideoque confessarius, qui sola confessione generica, innixus judicio poenitentis, absolvat, saepe formam sine materia proferet. Idem dicendum de confessione peccatorum vitae anteactae. *Casajoana*, h. l.

Resp. 1.° *Affirm.*, si velit absolvere, quia secus sacramentum periculo nullitatis exponeretur. Excipe, nisi casus occurrat, in quo poenitens conditionate absolvi possit, qua de re inferius.

Resp. 2.° *Neg.*, si nolit absolvere, sed dimittere poenitentem cum sola benedictione; quia poenitens, qui materiam certe sufficientem non affert, jus ad absolutionem non habet. — Item si poenitens videatur habere dolorem dubium de solis venialibus, non tenetur ordinarie confessarius magnam diligentiam adhibere, ut illum ad dolorem commoveat, licet multo melius id faciat. — Secus autem dicendum esset, si de mortalibus dubiis ageretur, ob poenitentis periculum.

530. — QUAER. 7.° *An sit necessario absolvendus poenitens, qui non affert materiam* NECESSARIAM?

Resp. 1.° *Neg.*, ad hoc ut possit communicare; quia cum sit in statu gratiae, non requiritur sacramentum Poenitentiae ad illum disponendum.

Resp. 2.° Attamen *ordinarie* expedit talem absolvere, ut et gratiae sanctificantis augmentum, et gratias sacramentales, facilioremque peccatorum venialium, ac poenarum remissionem recipiat, etc. *Lacroix*, *n.* 1889, *cum aliis.* — Imo debet semper absolvi, quum poenitens, peracta confessione, si rite dispositus inveniatur, jus habeat ad absolutionem, nec apparet unde confessario liceat pro libitu poenitentem tot gratiis ex omissa absolutione fraudare.

A fortiori si poenitens non receperit sacramentum a notabili tempore, vel si indigeat auxiliis specialibus, ad tentationes v. gr. superandas, aut si ipse poenitens id cupiat aut postulet, est absolvendus.

531. **Resolves:** — 1.° Materia sufficiens et licita confessionis sunt venialia, aut mortalia alias confessa, secundum *speciem suam* etiam genericam, praescindendo a numero et a circumstantiis quibuslibet. Ratio est, quia sic habetur confessio peccati determinati, saltem unius in specie; nec est obligatio addendi numerum venialium, vel mortalium jam remissorum. Nihil enim est in forma absolutionis, quod determinationem alicujus peccati exigat. *Reuter*, *n.* 202.

2.° Si quis de nullo peccato se accuset in particulari, et dicat, v. gr. *nihil scio*, nisi quod saepe debui peccare sicut ceteri homines, examinetur ut pueri examinari solent. Si nihil ab ultima confessione elici possit, interrogetur de vita praeterita... an unquam sit mentitus in vita sua... an unquam parentes offenderit, aut iratus fuerit, vel proximo detraxerit, etc., etc.?

3.° Cum mulierculis, devotulis et aliis ejusmodi, qui nonnisi confuse et de valde levibus confitentur, curandum, ut culpam aliquam de vita praeterita aut in specie, aut saltem in genere addant. Tunc vero ad dolorem et propositum excitare eos conaberis, et absolutos in pace dimittes. *Elbel*, *n.* 19.

4.° Ad majorem securitatem et certiorem percipiendum fructum, poenitentibus suadendum est, ut praeter peccata dubia, aut etiam levia quotidiana, semper ex jam confessis subnectant saltem **generice** aliud certum peccatum, de quo vehementius doleant, ne forte sacramentum periculo frustrationis exponatur (*Elbel, n.* 19). Confessarius vero *generica* accusatione contentus sit, nec velit *specificam* extorquere, quia hoc molestissime subinde poenitentibus contingit.

5.° Monendi vero sunt poenitentes, qui praedictam praxim servant, ne tantum ex quadam consuetudine peccatum vitae praeteritae clavibus iterum subjiciant, praesertim si peccatum illud leve sit: quia subest timor, ne satis doleant, et proinde scopum prospiciendi validitati et fructui sacramenti non attingant.

6.° Sufficit juxta omnes confessio *in genere*, si confessarius plane agnoscat aliunde poenitentem, v. gr. ex recenti confessione totius vitae, etc..., et sciat, illum accusare se velle de peccatis jam sibi notis; tunc enim satis erit dicere: *Me accuso de omnibus peccatis meis jam tibi notis*, vel simpliciter, *de omnibus peccatis vitae praeteritae.*

CAPUT III

DE FORMA SACRAMENTI POENITENTIAE

532. Forma sacramenti Poenitentiae duplex distingui potest: alia *essentialis* pro valore sacramenti, et alia *praeceptiva* tantum seu *rubricalis.*

I. Forma *essentialis* consistit in verbis: *Te absolvo a peccatis tuis.* Constat ex *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 3, ubi ait: *Docet sancta Synodus, sacramenti Poenitentiae formam, in qua praecipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse:* EGO TE ABSOLVO, *etc.; quibus quidem de Ecclesiae sanctae more, preces quaedam laudabiliter adjunguntur.*

533.—II. Forma *praeceptiva* seu *rubricalis* consistit in iis precibus, quae antecedunt vel subsequuntur formam essentialem. Sic autem habetur in Rituali rom.: *Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam aeternam. Amen.*

Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis (suspensionis), et interdicti, in quantum possum et tu indiges. Deinde: *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.*

Passio Domini nostri Jesu Christi, merita beatae Mariae Virginis, et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen.

Elevatur manus a verbo *Indulgentiam* usque ad verbum *Passio Domini;* et fit signum crucis in poenitentem dicendo: *In nomine Patris...* Vox *suspensionis* omittitur pro laicis. Pia autem est consuetudo, ut confessarius ante confessionem, dum benedicit poenitentem, dicat: *Dominus sit in corde tuo, in labiis tuis, ut rite confitearis omnia peccata tua, in nomine Patris*, etc., vel similem orationem recitet, praesertim si poenitens benedictionem petat verbis *Jube, domne, benedicere*, aut similibus. — Sed hoc sub obligationem non cadit.

III. Etsi preces, ab Ecclesia formulae absolutoriae (*essentiali*) adjunctae, ad ipsam absolutionem obtinendam non sint necessariae, nihilominus nisi justa de causa, illas omittere non licet (*can.* 885).

Minor causa requiritur ut omitti possint preces *Misereatur* et *Indulgentiam*, ut constat ex *Ritualirom.* Imo juxta communiorem sententiam absque peccato semper omitti possunt. Idem etiam dicunt de orationibus, quae absolutionem sequuntur; sed cum juxta sententiam probabilem hae elevent bona opera poenitentis ad meritum satisfactionis sacramentalis, convenit ut quam rarissime omittantur. — Verba autem *Dominus noster...* non videntur posse omitti sine culpa veniali, nisi necessita surgeat, quum dicat Rituale rom.: *In confessionibus frequentioribus satis erit dicere: Dominus noster...* usque ad *Passio Domini...*, exclusive. S. R. C., 27 febr. 1847.

N. B. Vox *deinde* pluribus visa fuit non pertinere ad formam absolutionis, sed ad rubricam, quia in multis editionibus Ritualis romani charactere rubro notabatur: sed quum in editione typica nigro colore scribatur, patet ad ipsam formam pertinere, ideoque non esse omittendam. *Génicot*, 2, *n.* 264; *Noldin*, De Sacram., *n.* 234; *Ephem. liturg.*, *vol.* 19, *pag.* 498. Cfr. edit. typicam anni 1913, *pag.* 67.

Imo in *vol.* V «Decr. auth. S. Rit. C.», i. e. in indice, ad v. Absolutio, legitur: «*In absolutionis* forma sacramenti Poenitentiae quoad verbum *Deinde* nihil est innovandum, quatenus imprimatur rubro charactere; ideoque hoc verbum dici debet». — Indicem vero cum suis explicationibus, etc., approbatum fuisse a S. R. C., constat ex monito huic V volumini praemisso.

534. Quaesita. — QUAER. 1.° *An valida sit absolutio, si sacerdos dicat tantum:* ABSOLVO; *vel* ABSOLVO A PECCATIS TUIS; *vel* TE ABSOLVO?

Resp. ad 1.um *Neg.* Ratio est, quia solum verbum *absolvo* non prae se fert sensum ullum determinatum, et in nullum subjectum cadit; ergo nequit esse forma valida.

Resp. ad 2.um *Affirm., probabilius*, ut videtur, saltem speculative. Ratio est, quia his verbis subjectum sufficienter determinatur; pronomen enim *te* satis exprimitur in verbo *tuis*. Ita *Lugo, d.* 13, *n.* 26; *S. Alph., n.* 430, *ut probabilius*, etc. — Negant autem non pauci, quorum sententia, ut ait S. Alph., *ibid.*, utpote tutior sequenda est *sub gravi*, ne sacramentum periculo nullitatis exponatur.

Resp. ad 3.um *Affirm., probabilius*, cum sententia communi. Ratio est, quia totus effectus sacramenti in his verbis exprimitur, quin addatur *a peccatis tuis*. Praeterea videtur constare etiam ex *Catechismo Conc. Trid.*, De sacr. Poenit., *n.* 14, ubi dicitur tantum: *Est autem forma:* EGO TE ABSOLVO. Et nihil aliud ibi additur. *Roncaglia, Lugo*, etc. — Non improbabiliter tamen negant nonnulli cum *Lacroix*, et huic sententiae in praxi standum est *sub gravi*, propter rationem supra expositam.

QUAER. 2.° *An valida sit forma deprecatoria, v. gr.* absolvat te Deus?

Resp. Neg., saltem *probabilius*, cum *S. Alph., n.* 430; *Lacroix, n.* 639, *et aliis communissime*. Ratio est, quia sacramentum Poenitentiae institutum est per modum judicii; proinde voluit Christus, ut sacerdos tamquam judex ferret sententiam, et hanc exprimeret; ergo peccata remitti debent ab ipso sacerdote tamquam Christi ministro; ergo non sufficit, quod Deum deprecetur, ut ea remittat. Ergo, etc. Insuper ex *Conc. Florent.* sola forma indicativa, ut vera forma sacramenti Poenitentiae, praescribitur.

Attamen forma deprecativa videtur valida, si ex intentione sacerdotis proferentis et *recepta consuetudine* sensum habet aequivalenter indicativum. Per plura saecula viguisse in Ecclesia latina formam grammaticaliter deprecativam (indicativam vero ex usu, circumstantiis et intentione Ecclesiae), est sententia vere et solide probabilis. Imo forma deprecativa videtur adhuc vigere inter graecos, quamvis alii negent.

Ecclesia latina nunc praescribit formam indicativam. In potestate Ecclesiae est facere deprecativam invalidam; quia sic deprecativa: 1.° non haberet sensum indicativum ex circumstantiis et communi acceptione; 2.° ad Ecclesiam pertinet significare quaenam forma judicialis sit authentica unice, ita ut qui alia utatur eo ipso careat jurisdictione; sed non constat quod fecerit. Nihilominus certe est *graviter* illicita. *Génicot*, 2, *n.* 267; *Pesch, n.* 284 *seq.*

535. — QUAER. 3.° *An necessaria sit elevatio manus et formatio signi crucis in absolutione impertienda?*

Resp. 1.° Certum est non requiri *ad validitatem* sacramenti, quia nec ad materiam pertinet, nec ad formam. Constat ex *Conc. Florent.* et *Trid.*, necnon ex theologorum, *saltem* post *Conc. Trident.*, unanimi consensu.

Resp. 2.° Nec requiritur sub mortali *ad liceitatem* juxta com-

munem sententiam, contra paucos; quia est tantum rubrica, quae gravis non videtur. Imo plures graves auctores asserunt, hoc omitti posse sine peccato; sic *Busembaum*, relatus et implicite approbatus a *S. Alph.*, *et alii multi.* Saltem omitti potest sine peccato elevatio manus, dum recitantur preces quae absolutionem formalem praecedunt.

QUAER. 4.° *An sacerdos possit valide plures absolvere unica forma dicens:* EGO VOS ABSOLVO A PECCATIS VESTRIS?

Resp. Affirm., quia omnia requisita ad validitatem reperiuntur. Et licite quoque id fieri potest in casu necessitatis, v. gr. in naufragio, ante praelium, vel in ipso praelio, etc.; essetque talis absolutio multiplex, non quidem *formaliter* sed *virtualiter* et *aequivalenter*, et essent tot sacramenta, quot homines forent qui per aliqualem confessionem et sufficientem dolorem essent dispositi. — *Lacroix*, *n.* 645, *et alii omnes.*

536. — QUAER. 5.° *Quaenam praesentia poenitentis reputatur moralis in ordine ad absolutionem?*

Resp. Talis esse debet, ut verba *te absolvo* juxta moralem hominum aestimationem censeantur cadere in poenitentem; reputatur autem praesentia moralis sufficiens illa, intra quam homines communi voce, quamvis altiori, loqui possunt et solent. Multi eam extendunt ad 20 passus (fere 29 metr.?), praesertim si poenitens non sit extra aspectum confessarii. In necessitate absolvi potest et debet poenitens, quoties aliquo sensu percipitur. *Ita communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 429.

Hinc 1.° absolvendus est ille, qui videtur a tecto ruere, in flumen cadere, in mare submergi, saltem si non procul a confessario distet; 2.° si confessarius ob periculum infectionis, aut ob aliam causam, non possit cubiculum infirmi ingredi, illum e janua absolvere debet; 3.° si poenitens recederet a confessario non adhuc absolutus, se absolutum existimans, absolvendus esset si parum distans aspiceretur, aut certo sciretur adesse intra vicinam turbam; revocandus tamen foret, si commode fieri posset.

N. B. Absolutio per **telephonium** *probabilissime* invalida est, sed *certe* invalida non videtur dicenda. Interrogata S. Poenitentiaria an in casu extremae necessitatis dari possit absolutio per telephonium, censuit sibi nihil esse respondendum (1 jul. 1884). Cfr. *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 25; *Génicot*, *vol.* 2, *n.* 267, et *Casus*, 2, *tr.* 15, *sect.* 1, *cap.* 2, *cas.* 3; *Casus* Romae ad S. Apollinar., *pag.* 89; *Noldin*, l. c., *n.* 236, *d.*

537. — QUAER. 6.° *An per verba*, TE ABSOLVO A PECCATIS TUIS, *possit confessarius valide absolvere poenitentem tam a censuris quam a peccatis?*

Resp. Affirm., quia haec verba *te absolvo a peccatis tuis*, involvunt absolutionem a quocumque vinculo orto ex peccatis; et nihil

obstat, quominus confessarius dirigere possit intentionem ad absolutionem tum peccatorum, tum censurarum. *Ita communiter. S. Alph.*, *n.* 430; *Lacroix*, *n.* 1567, etc.

QUAER. 7.° *An valida sit absolutio, si confessarius absolvat prius a peccatis, quam a censuris?*

Resp. Affirm., quia censura non obstat validitati sacramenti, sed tantum licitae susceptioni, vel administrationi. — *Peccaret* autem *graviter*, qui prius absolveret a peccatis, quam a censuris, quia contra gravem Ecclesiae prohibitionem ageret. Excipe, si non agatur de *excommunicationibus*, sed tantum de *suspensionibus* et *interdictis*, quia istae censurae non privant per se receptione sacramenti Poenitentiae. *S. Alph.*, *n.* 430; *Lacroix, et alii communiter.*

QUAER. **8.°** *Utrum stola requiratur ad sacramentum Poenitentiae?*

Resp. «*Conveniens* est ut in Ecclesia adhibeatur stola, juxta S. R. C. decreta» (S. R. C., 31 aug. 1867: *Decr. auth.*, *n.* 3158, ad 2. Cfr. etiam *nn.* 2883 ad 2, et 3542 ad 3); ejus vero usus necessarius est in *prov. eccles. Vallisolet.* ex praescripto Conc. prov., *p.* 3, *lib.* 5, *n.* 18.

APPENDIX

DE FORMA CONDITIONATA

538. — I. Valida est *in omni casu* absolutio sub conditione de *praesenti* vel *praeterito* impertita, modo adsint alia requisita ad sacramenti validitatem. — Conditio enim nullo modo mutat sensum formae sacramentalis, quam nullatenus afficit; sed afficit tantum voluntatem confessarii, qui non intendit absolvere, nisi impleatur apposita conditio; hac autem impleta, forma evadit absoluta; et proinde nihil reperitur, quod ejus validitati officere possit. Ita *S. Alph.*, *n.* 431, ubi dicit *omnes de hoc convenire; Billuart, diss.* 6, *art.* 10, § 7, ubi asserit *esse sententiam communissimam.*

539. — II. Accedente *justa* causa, si, *adhibita cura confessarii*, poenitens *dubie* dispositus apparet, etiam licita erit et obligatoria. Si enim valida sit, etiam licita esse debet, urgente necessitate. *Ita communissime theotogi. S. Alph., ibid.; Lacroix, l.* 6, *p.* 1, *n.* 78; *Elbel, Sporer, Salmant.*, etc.

QUAER. *Quaenam erunt justae causae?*

Resp. Aderit justa causa quoties absolutio absolute data exponeret sacramentum periculo nullitatis, absolute vero negata expo-

neret poenitentem periculo incurrendi grave damnum, amittendi vel non obtinendi notabile aliquod bonum spirituale, etc. Hoc accidere potest: 1.° in dubio, an poenitens sit vivus, vel mortuus; 2.° in dubio materiae sufficientis, v. gr. urgente praecepto confessionis annuae, etc.; 3.° in dubio jurisdictionis ex parte confessarii; 4.° in dubio utrum poenitens rite fuerit absolutus; 5.° in dubio usus rationis in pueris, amentibus, etc.; 6.° in dubio utrum poenitens sit moraliter praesens; 7.° in dubio an moribundus sensibus destitutus sacramenti capax sit; 8.° in dubio de dispositione poenitentis, urgente non tantum *extrema*, sed etiam simpliciter *gravi* necessitate spirituali. *S. Alph.*, *n.* 432; *Gury*, *n.* 435.

540. **Resolves:** — 1.° Absolvendus est *sub conditione* poenitens in *mortali* constitutus, quoties prudenter dubitatur de impertita, aut rite data absolutione, nec potest de hoc facile certitudo haberi. *Ita communiter theologi.*

2.° Absolvendi sunt *sub conditione* moribundi *omnes*, de quorum indispositione vel incapacitate certo non constat, ut infra fusius dicetur ubi de integritate confessionis et de ministro. *Ita* etiam fere *omnes.*

3.° Item poenitentes dubie dispositi, qui versantur in gravi mortis periculo, v. gr. mulier in partu difficili, nauta aut alius quivis longam navigationem suscepturus..., milites ante praelium..., infirmus ante operationem chirurgicam valde laboriosam..., et *a fortiori* reus capite plectendus, etc. *Ita communiter cum S. Alph.*, *n.* 432.

4.° Absolvi possunt *sub conditione* semifatui in dubio de usu rationis, aut sufficientis dispositionis, praemissa seria diligentia ad eos, quantum fieri potest, disponendos, in sequentibus praecipue casibus: 1.° si versentur in periculo mortis; 2.° si urgeat praeceptum annuae confessionis; 3.° si confessi sint aliquod peccatum mortale. Ratio est, quia exponuntur periculo proximae damnationis, si mors urgeat, vel periculo remanendi diu in peccato mortali. Aliunde non est via et spes, quod dilata absolutione brevi dispositi redeant, et securius absolvantur, sicut de aliis forte sperari potest. Imo absolvi poterunt conditionate pluries in anno, etiamsi afferant tantum levia, ne tam diu gratia sacramentali priventur, aut remaneant in peccato mortali, si forte in illo versentur. *Ita S. Alph.*, *n.* 432; *Lacroix. n.* 1797, *et alii multi contra alios.*

5.° Probabiliter etiam absolvi possunt *sub conditione* sponsi dubie dispositi, proxime matrimonium contracturi; quia secus illud sacramentum sunt certo profanaturi, et animo dejecti ob denegatam absolutionem, ad confitendum non redibunt, et in peccatis contabescent.

6.° Absolvi etiam *conditionate* probabiliter possunt aliquando poenitentes pii, in dubio an materiam sufficientem clavibus subji-

ciant. Verum multo magis praestat, ut materiam certam ex vita anteacta praebeant, et sic gratia sacramenti non priventur, juxta supra dicta, *n.* 531. *S. Alph.*, *n.* 442.

PARS SECUNDA

DE SUBJECTO SACRAMENTI POENITENTIAE

SEU DE ACTIBUS POENITENTIS

Tres numerantur, scilicet: 1.° contritio, 2.° confessio, 3.° satisfactio.

CAPUT I

DE CONTRITIONE

541. — Contritio *est animi dolor et detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero.* Sic *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 4.—Detestatio peccati, in qua praecipue consistit contritio, praeteritum respicit; propositum vero circa futurum versatur. Haec definitio praescindit a Nova Lege, in qua contritio efficaciam nullam habere potest sine voto confessionis. Idem *Conc.* paulo infra addit: *cum voto praestandi reliqua, quae ad rite suscipiendum hoc sacramentum* (Poenitentiae) *requiruntur.* Huic congruit definitio *S. Thom., supplem., q.* 1, *art.* 1: *Dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi.*

Dicendum igitur est 1.° de contritione stricte dicta, 2.° de proposito.

ARTICULUS I

DE CONTRITIONE

542. — Contritio duplex distinguitur: 1.° *Perfecta*, quae est detestatio peccati ex motivo speciali charitatis perfectae seu *bonitatis Dei* propter se summe dilecti.

2.° *Imperfecta*, seu *atritio*, quae est detestatio peccati orta ex alio motivo, v. gr. ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex metu inferni, aut ex amore beatitudinis aeternae. *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 4.

Tria hic exponenda sunt: 1.° necessitas, 2.° dotes, 3.° efficacia contritionis.

§ I. *De necessitate contritionis.*

543. **Statuenda.** — I. Contritio vel *perfecta* cum voto sacramenti, vel *imperfecta* cum ipso sacramento, est omnino peccatori necessaria necessitate medii ad justificationem et salutem consequendam.

1.° Constat ex *Scriptura sacra*, Matth., III, 2: *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum.* — Luc., XII, 3: *Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* — Et *ibid.*, 5: *Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* — Eccli., II, 22: *Si poenitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini et non in manus hominum.* — Apoc., II, 5: *Age poenitentiam et prima opera fac; sin autem, venio tibi, movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.* — Act. Apost., III, 19: *Poenitemini igitur et convertimini, ut deleantur peccata vestra.*

2.° Constat ex *Conciliis*, praesertim ex *Conc. Trident.*, *sess.* 14, *c.* 4: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* Et *sess.* 6, *c.* 6, ubi *odium* et *detestatio de peccato* inter praecipuas dispositiones ad justificationem recensentur.

544. — II. Supposito peccato mortali, contritio *necessaria* est *necessitate praecepti*, saltem aliquando in vita. — Hoc enim praeceptum colligitur ex verbis Sacrae Scripturae supra relatis, ex verbis S. Joannis Baptistae initio suae praedicationis, praesertim Christi ipsius in Evangelio. Intelligitur autem cadere sub *praeceptum* ea contritio quae requiritur ad justificationem, nempe contritio perfecta extra sacramentum, vel attritio cum sacramento. *S. Alph.*, *n.* 337; *Billuart*, *diss.* 4, *art.* 3, *et alii omnes.*

III. Praeceptum contritionis obligat, modo *per se*, modo *per accidens.*

1.° Obligat *per se*, quando urget necessitas gravis se reconciliandi cum Deo, scilicet in periculo etiam probabili mortis, idque ex praecepto finem ultimum consequendi. Item juxta aliquos quando quis versatur in statu peccati, ob proximum periculum moriendi in hoc misero statu, vel in graviora labendi; sed de tali obligatione non constat, vel saltem omissio contritionis in casu non esset peccatum distinctum ab eo in quod quis propter omissum medium incideret; periculum vero moriendi in illo statu est remotum. Cfr. *Suárez*, De Poenit., *d.* 15, *sect.* 6, *nn.* 7, 8; *Lugo*, De Poenit., *d.* 7, *n.* 240 *seq.*; *d.* 15, *n.* 55 *seq.*

2.° Obligat *per accidens*, quando urget aliud praeceptum quod sine contritione adimpleri nequit, praesertim in sequentibus casibus, scilicet: quando urget praeceptum confessionis annuae; quando urget praeceptum actus charitatis; quando quis reus peccati

gravis sacramentum suscepturus aut ministraturus est; quoties recipitur sacramentum Poenitentiae, etiam devotionis causa. *S. Alphonsus, ibid.*

545. Quaesita. — Quaer. 1.° *An praeceptum contritionis obliget statim post patratum mortale peccatum?*

Resp. Neg., contra *paucos* antiquiores, quia praeceptum contritionis est affirmativum, nempe, *poenitentiam agite;* porro praeceptum affirmativum non obligat singulis momentis; ergo praeceptum contritionis non statim post patratum peccatum urget. Insuper sic multiplicarentur peccata quoties peccator advertens obligationem ac potens eam implere, per actus moraliter distinctos, id negligeret; quod sensui communi fidelium adversatur. *S. Alph., n.* 437; *Elbel, n.* 54; *Billuart*, etc. Cfr. dicta *vol.* 1, *n.* 247.

Quaer. 2.° *Quaenam dilatio contritionis peccatum grave inducat?*

Resp. Non conveniunt theologi: admittitur quidem communiter, dari gravem contritionis dilationem independenter a praecepto confessionis annuae; quanta autem debeat esse haec dilatio, ut gravis censeatur, *determinari certo non potest:* alii illam producunt ad annum; alii ad sex menses; alii, cum *S. Alph.*, ad mensem; nulla tamen ratio sive auctoritas huic ultimae sententiae favet. Quin ipse S. Alphonsus peccatores praesertim rudes ab hoc peccato dilatae poenitentiae, ob inadvertentiam ut plurimum, imo fere semper excusari posse addit *n.* 437. Cfr. *vol.* 1, *n.* 301.

Quare «de hoc peccato omissionis poenitentiae debitae *per totum annum*, sive per se ex praecepto virtutis poenitentiae... sive per accidens ad vitandum periculum novi peccati, non oportet interrogare poenitentem nec etiam eum admonere in particulari... nam *licet concederetur dari talem obligationem*, confessarius tamen audita confessione poenitentis, ex peccatis quae per totum annum commisit, sufficienter intelligit, ipsum non satisfecisse obligationi, si **quae erat**, dolendi frequenter de peccatis... Frustra ergo magis distincte interrogaretur vel admoneretur, praesertim in tali materia, **circa quam nec ipse confessarius posset aliquid certum statuere circa taxandam obligationem** pro tempore sequenti». *Lugo*, l. c., *d.* 15, *nn.* 55, 56.

546. — Quaer. 3.° *An ille qui in articulo mortis suscipit sacramentum Poenitentiae cum attritione, teneatur insuper elicere actum contritionis perfectae?*

Resp. 1.° Non videtur teneri ad actum contritionis explicitum, quum moraliter certus sit se fuisse justificatum per solam attritionem cum sacramento. Ita *Lugo, et alii communiter* contra *nonullos.* Vide *vol.* 1, *n.* 301.

Resp. 2.° Tenetur autem juxta quosdam, qui dicunt praeceptum charitatis perfectae urgere imprimis in articulo mortis. Quidquid sit, expedit, ut moribundi excitentur, quantum fieri potest, tum ad

actum charitatis, tum ad actum contritionis perfectae. *S. Alph.*, *n.* 437.

QUAER. 4.° *An ad consequendam gratiam in sacramento, praeter dolorem requirantur actus* expliciti *fidei et spei?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nullo probabili argumento probari potest, hos actus *explicite* requiri. Ceterum poenitens eliciens actum doloris, etiam *explicite* aliquo modo et *exercite* hos actus elicit, etsi non *reflexe;* quia tunc sine dubio credit *exercite*, et sperat sibi per sacramentum Poenitentiae, virtute meritorum Christi, peccata remittenda esse. *S. Alph.*, *n.* 439, *et alii communiter* contra *aliquos.*—Cfr. supra, *n.* 297, II.

547.—QUAER. 5.° *An peccet, qui confitetur veniale aliquod sine dolore?*

Resp. Neg., probabilius, modo dolor circa alia, vel saltem unum, non deficiat, et poenitens subjiciat scienter alia peccata tamquam materiam absolutionis. Ratio est: 1.° quia ratione validitatis sacramenti sufficit, ut praebeatur aliqua materia certa, nempe ut adsit dolor de aliquo veniali, quum venialia non sint materia necessaria sacramenti Poenitentiae; et aliunde quum non privent gratia et amicitia Dei, alia sine aliis remitti possunt; 2.° quia nulla inde injuria sacramento infertur, si ex bona fine, seclusa omni levitate, declarentur. Imo plerumque utiliter aperiuntur ea quoque venialia, quorum dolor non habetur saltem certus, ad majorem videlicet conscientiae manifestationem et directionem, ad aliquam concipiendam confusionem, etc. Vide *S. Alph.*, *n.* 449.

Attamen *Suárez* (De Poenit., *d.* 20, *s.* 6, *n.* 7) existimat esse peccatum *leve*, si quis veniale de quo omnino non dolet, sciens volens accusat sicut cetera peccata quasi materiam absolutionis. Cfr. etiam *Lugo*, *d.* 14, *n.* 48.

548. — QUAER. 6.° *An contritio debeat praecedere* confessionem?

Resp. 1.° Debet certo praecedere *absolutionem*, vel saltem ipsi coëxsistere, ut patet. Practice autem loquendo requiritur ut dolor praecedat saltem absolutionem, quia nullus poenitens se indispositum sentiens absolutionem petere, aut recipere potest.

Resp. 2.° Ad sacramenti valorem non debet dolor necessario praecedere *accusationem;* ratio, quia adsunt omnia requisita ad sacramentum, modo dolor absolutionem praecedat, nec praeceptum praemittendi confessioni dolorem peccatorum probari potest. *Lugo, Suárez, et alii communissime.*—Ceterum quando theologi dolorosam confessionem requirunt, nihil aliud videntur exigere, nisi ut confessio non sit mera peccatorum narratio, sed ut sit *accusatio sui in ordine ad absolutionem obtinendam. S. Alph.*, *n.* 445.—V. **Casus**, *n.* 419.

«Unde licet tota prior narratio peccatorum, quatenus tempore antecedit contritionem, nondum habuerit completam rationem ac-

cusationis; tamen, quatenus postea informatur per consequentem contritionem, et ut sic informata *subjicitur clavibus ab ipsomet poenitente postulante, vel exspectante* absolutionem, sufficienter consummatur in ratione accusationis sacramentalis; hoc ergo satis est ad veritatem sacramenti.» *Suárez, disp.* 20, *sect.* 4.

QUAER. 7.° *Per quantum temporis spatium actus doloris moraliter perduret ad valide suscipiendum sacramentum?*

Resp. Hoc determinari nequit; juxta sententiam communem, perseverare potest *per unum, aut* etiam *plures dies*, modo elicitus fuerit intentione confessionis faciendae, et non fuerit per aliud peccatum retractatus. Imo *probabilius* etiamsi dolor elicitus fuerit a poenitente nihil tunc cogitante de sacramento, quod deinde oblata occasione suscipiat (*Lugo*, De Poenitentia, *d.* 14, *nn.* 37, 40; *Ball.*, h. l., etc. Cfr. tamen *Lehmk.*, *n.* 380). Ceteroqui suadendum est poenitentibus, ut immediate ante confessionem actum contritionis prius elicitum renovent, praesertim si postea animum ad alia per notabilem moram converterint. *S. Alph.*, *n.* 446.

549. — QUAER. 8.° *An requiratur* novus *actus doloris ad novam absolutionem recipiendam, quando poenitens statim post absolutionem peccatum mortale ex oblivione confitetur?*

Resp. Controvertitur. I.ª SENTENTIA, *communiter* et *multo probabilius*, *negat;* quia certo perseverat prior contritio, quae utpote universalis, ut hic supponimus, extendebatur ad omnia peccata, etiam ad omissa ex oblivione; nec alioquin requiritur, ut contritio explicite ordinetur ad sacramentum. Praeterea dolor explicitus satis haberi videtur in ipso actu illud idem peccatum accusandi. *Lugo*, *Roncaglia*, *Reuter*, etc., cum *S. Alph.*, *n.* 448.

II.ª SENTENTIA *affirmat*, quia per absolutionem completum est judicium; ergo si impertienda sit nova absolutio, nova requiritur materia proxima; et quamvis dolor in se perseveret non tamen perseverat in ordine ad secundam absolutionem. *Bonacina*, etc. Haec tamen sententia levi fundamento innixa videtur.

QUAER. 9.° *An dari possit sacramentum Poenitentiae validum simul et informe, ob defectum sufficientis dispositionis?*

Resp. Controvertitur. Negant nonnulli cum *Billuart*, *diss.* 7, *art.* 1; *Elbel*, *n.* 81. Ratio eorum est, quia in sacramento Poenitentiae contritio est materia sacramenti; igitur si insuficiens sit, invalidum erit sacramentum. Si vero sufficiens sit, valet sacramentum et est simul formatum, et ideo peccata statim remittit.

Affirmant tamen alii et quidem graves theologi cum *Lugo*, *d.* 14, *n.* 65; *Lacroix*, *n.* 672; et hoc dicit probabilius *S. Alph.*, *n.* 444. Ratio autem eorum est, quia dari potest certus gradus inferior dispositionis, qui satis sit ad sacramenti materiam, non tamen ad actualem justificationem sufficiat: nempe *ob defectum inculpabilem doloris universalis*, qui se extendat ad omnia peccata com-

missa; ut si quis commiserit unum peccatum furti et aliud odii, et hujus inculpabiliter oblitus, dolorem afferat tantum de peccato furti ob motivum particulare, v. gr. quia est contra justitiam; vel etiam si quis commiserit peccatum ante Baptismum cum fictione susceptum, et deinde aliud committat, et illius inculpabiliter obliviscatur, de alio tantum doleat quatenus est peccatum hominis christiani. Cfr. *Suárez*, De Poenit., *d.* 20, *sect.* 5; *Lugo*, De Poenit., *d.* 14, *n.* 74 *seq.* Recole dicta supra, *nn.* 256, 259 et 298. — V. **Casus**, *n.* 398 *seq.*

§ II. *De dotibus contritionis.*

550. — Dotes necessario requisitae ad validitatem contritionis, tum perfectae tum imperfectae, quatuor numerantur: scilicet 1.° ut sit interna, 2.° supernaturalis, 3.° summa, 4.° universalis.

I. *Interna* seu *vera*, id est corde et animo vere concepta, juxta illud Joëlis, II, 13: *Scindite corda vestra, et non vestimenta vestra.* Contritio enim, juxta *Conc. Trid.*, est *animi dolor...;* animus autem rationalem voluntatem significat.

II. *Supernaturalis*, id est elicita per auxilium gratiae, et ex motivo quod aliquatenus ad Deum referatur. Dolor enim ex motivo mere humano elicitus, v. gr. ex timore infamiae, nihil conferre potest ad obtinendam justificationem.

Motiva autem idonea ad quatuor reduci possunt: 1.° ad timorem poenae; 2.° ad praemii spem; 3.° ad turpitudinem peccati; 4.° ad bonitatem Dei.

III. *Summa*, ut scilicet peccator *appretiative* detestetur crimen suum plus quam omne aliud malum, et animo paratus sit omnia potius perdere et pati, quam peccatum patrare.

IV. *Universalis*, nempe extendi debet ad omnia peccata gravia vel ex motivo universali unico, vel ex pluribus motivis particularibus, quae saltem simul sumpta se extendant ad omnia mortalia commissa etiam memoriae non occurrentia. Ratio est, quia nullum peccatum actuale remittitur sine dolore; unum autem mortale sine alio remitti nequit, cum remissio fiat per infusionem gratiae, quae cum mortali simul stare non potest.

551. **Quaesita.** — QUAER. **1.°** *An contritio intensive summa esse debeat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia intensitas est quid mere accidentale: gradus enim doloris, seu affectus vel conatus major aut minor, non pertinet ad essentiam contritionis, quae absque ejusmodi intensitatis gradu tota exsistere potest. Praeterea undenam scires, hunc vel illum intensitatis gradum fore attingendum? Insuper intensitas doloris non est semper in nostra potestate. Hinc aliquando quoad sensum vehementius movemur e malo temporali quam

ex offensa Dei, licet voluntas prompta sit potius omnia mala temporalia pati, quam Deum offendere. Sufficit igitur, ut sit *appretiative* summa, id est ut peccatum aestimatione seria prae ceteris odio habeatur (*S. Alph., nn.* 433-442). Quare recte ait Cardinalis de Lugo (*De Poenit., disp.* 5, *nn.* 84-87): *Non negamus expedire, ut peccator conetur summa intensione dolere, tum ut certior sit de poenitentia, tum ut plenius satisfaciat non solum pro culpa, sed etiam pro poena, in quo sensu accipi debent Patres qui summum dolorum exigunt.*

QUAER. 2.° *An requiratur comparatio* FORMALIS *in appretiatione inter varia mala et peccatum, vel Deum?*

Resp. Neg. Sufficit enim ut peccator sincere et vere peccata detestetur et nolit amplius peccare. Imo valde imprudenter agunt confessarii qui ad dolorem, summusne sit, explorandum, poenitentibus quasdam comparationes proponunt valde periculosas, v. gr. mallesne vivus comburi, vel omnia martyrum tormenta subire, aut reptilia venenosa manducare, quam iterum peccare? Tales enim comparationes vividius phantasiam movent, et accedente valida tentatione, facile amittitur vera dispositio, quae antea exsistebat. *S. Alph., n.* 433; *Elbel, n.* 79, *cum communi.*

QUAER. 3.° *Quaenam temporis diuturnitas ad veram ac summam contritionem concipiendam exigatur?*

Resp. Nulla *per se*, quia diuturnitas non pertinet ad essentiam actus, sed est ipsi mere accidentalis: quamobrem satis est ut actus sit substantialiter impletus; quod minimo etiam tempusculo fieri potest. — Tutius tamen est actum contritionis elicere intensiorem et productiorem, ne forte ex levitate aut nimia festinatione nullus quoad substantiam concipiatur. *S. Alph., n.* 433; *Elbel, et alii communiter.*

552. — QUAER. 4.° *An contritio de venialibus debeat gaudere quatuor iisdem dotibus?*

Resp. 1.° Debet gaudere necessario tribus prioribus; scilicet 1.° debet esset *interna*, quia contritio quae ex intimo corde non elicitur, vera non est; 2.° debet esse *supernaturalis*, quia, ut dictum est, contritio naturalis nequit esse medium ad effectum supernaturalem; 3.° debet etiam esse *summa*, seu debet peccator detestari peccatum veniale plus quam mala naturalia omnia, sed cave tentationem de qua supra (ad *q.* 2) dictum est.

Resp. 2.° Non debet autem necessario esse *universalis*, sive in sacramento, sive extra sacramentum. Ratio est, quia quum peccatum veniale non sit incomposibile cum gratia sanctificante, unum veniale potest remitti sine aliis. *S. Alph., n.* 449.

QUAER. 5.° *An attritio* FORMIDOLOSA *seu ex metu gehennae concepta sufficiat ad justificationem in sacramento Poenitentiae?*

Resp. Affirm., modo sit vere *supernaturalis*, absolute *efficax*,

et tantum *materialiter* non vero *formaliter* seu *serviliter servilis*. Ratio est: 1.° quia hujusmodi attritio est vera conversio ad Deum et vera aversio a peccato; 2.° quia hoc clare eruitur ex *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 4, ubi dicit attritionem conceptam ex metu gehennae et poenarum esse honestam, et disponere peccatorem ad justificationem in sacramento Poenitentiae obtinendam. *S. Alph., n.* 440.

Attritio porro vocatur *serviliter servilis*, ubi quis de peccato quidem dolet, illudque vult vitare ob poenas, quas a Deo infligendas novit, adhuc tamen paratus esset peccare, si poenae istae non subsisterent. Dicitur vero *simpliciter servilis*, ubi quis ob poenarum quidem timorem a peccato abstinet, non tamen ita dispositus est, ut vellet peccare, si poenae non essent. Prior timor malus est, non qua timor est poenarum, sed ob pravam animi dispostionem. *Scavini.*

553. — QUAER. 6.° *An sufficiat attritio* **ex metu** *poenarum* **purgatorii** *pro peccatis venialibus?*

Resp. Affirm., cum sententia communissima et moraliter certa; quia rationes omnes superius adductae pro sufficientia attritionis ex metu gehennae, hic quoque valent.

QUAER. **7.°** *An sufficiat attritio ex metu* **poenarum temporalium** *hujus vitae pro peccato subeundarum, prout a Deo infliguntur?*

Resp. Affirm., probabilius, modo sit supernaturalis (Cfr. *vol.* 1, *n.* 89, *q.* 8). Imo haec sententia non modo *probabilior* sed saltem moraliter certa dicenda est (*Ball.-P., vol.* 5, *n.* 65 *seq.*; *Buccer.*, Inst. mor., 2, *n.* 687, et Casus, *n.* 343; *Génicot*, 2, *n.* 273; *Berardi*, Praxis, *vol.* 4, *n.* 17). Ratio est: 1.° quia constare videtur ex verbis Conc. Tridentini, ubi (*sess.* 14, *cap.* 4) dicit: *Attritio... ex gehennae et poenarum metu... concipitur;* distinguit enim inter poenas gehennae, et alias poenas; 2.° quia in ejusmodi metu omnes verae attritionis conditiones adesse possunt. *S. Alph., n.* 443.

554. — QUAER. 8.° *An ad justificationem in sacramento Poenitentiae obtinendam cum attritione etiam* **initium amoris** *requiratur?*

Resp. Neg., si per initium amoris intelligatur aliquis gradus charitatis perfectae, qua Deus super omnia diligitur. Ratio est, quia ad rite suscipiendum sacramentum non praerequiritur necessario actus qui extra sacramentum essentialiter justificet. Atqui actus charitatis, atque adeo *dolor, qui ad rationem contritionis sufficiat, quantumcumque parvus sit, omnem culpam delet*, ut ait S. Thomas, *Suppl., q.* 5, *art.* 3. Ergo, etc. *S. Alph., n.* 440, hoc dicit esse moraliter certum.

Concedi autem potest, initium aliquod amoris requiri, quatenus attritio, ut ad sacramentum disponat, excludere debet (ut sancta Synodus loquitur) peccandi voluntatem; alioquin autem, ut ait

S. Thomas (2, 2, *q.* 17, *art.* 8), *aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut Augustinus dicit.* — V. **Casus**, *n.* 405 *seq.*

§ III. *De efficacia contritionis.*

555. **Principia.** — I. Contritio perfecta hominem *per se* justificat, etiam extra sacramentum Poenitentiae. — 1.° Constat ex ratione; contritio enim includit necessario charitatem perfectam; porro amare Deum perfecte, est cum Deo conjungi; conjunctio autem cum Deo necessario disjunctionem a peccato operatur, quum non possit quis unum extremum amplecti, quin ab extremo opposito totaliter recedat Ergo... 2.° Constat ex Scriptura sacra, Prov., VIII, 17: *Ego diligentes me diligo.* — Joann., XIV, 21: *Qui diligit me diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum.* — I Petr., IV, 8: *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Cfr. propositiones damnatas Michaël. Baji, 31, 32, 70 et 71.

II. Contritio *perfecta* non remittit peccata mortalia, seu hominem non justificat, nisi cum voto confessionis. — Peccata enim remitti non possunt nisi per medium a Christo institutum; atqui sacramentum Poenitentiae in re, vel saltem in voto, est unicum medium a Christo institutum ad remittenda peccata post Baptismum patrata. Ergo, etc. Constat insuper ex *Conc. Trid.*, *sess.* 14, *c.* 4.

III. Attritio tamquam praerequisita dispositio sufficit ad obtinendam peccatorum veniam in sacramento Poenitentiae. — Constat enim ex eodem *Conc. Trid.*, *sess.* 14, *c.* 4, attritionem disponere ad justificationem in sacramento Poenitentiae.

IV. Attritio autem extra sacramentum peccatorem justificare non potest. — Justificatio enim consistit in perfecta hominis conjunctione cum Deo; sed attritus, licet a creaturis discedat, primosque conversionis ad Deum gressus exordiatur, nondum tamen est perfecte ad ipsum conversus, et per amorem conjunctus. Nec propria virtute justificat attritio in sacramento, sed est tantum praerequisita conditio; ipsum autem sacramentum per gratiae infusionem justificat: quare in sacramento poenitens est *actu* attritus et *habitu* fit contritus.

556. **Quaesita**. — QUAER. 1.° *An votum confessionis debeat esse* **explicitum** *in contritione?*

Resp. Neg., cum sententia *communi*, quam tenent *Billuart*, *diss.* 1, *art.* 4, § 2; *Salmant.*, *c.* 2, *n*, 23. Ratio est, quia ad remissionem sufficit, ut quis vere conjungatur toto corde cum Deo per contritionem perfectam; Deus enim, ut patet ex dictis, rejicere nequit peccatorem toto corde et ex perfectissimo motivo ad se accedentem; atqui fieri potest aliquando, ut peccator eliciat actum perfe-

ctae contritionis, quin cogitet de confessione, sive ex inadvertentia vel oblivione naturali, sive ex ignorantia invincibili. Ergo ad remissionem peccati per contritionem non est essentiale, ut votum confessionis sit explicitum. *S. Alph.*, *n.* 437.

557. — Quaer. 2.° *An contritio remittat non tantum culpam, sed etiam poenam culpae debitam?*

Resp. 1.° Remittit certo *poenam aeternam*, quia homo justificatus per contritionem nequit remanere reus aeternae damnationis.

Resp. 2.° Juxta majorem vel minorem ejusdem intensitatem remittit *etiam partem poenae temporalis* deletis mortalibus vel venialibus debitae. Proinde contritio perfecta valde intensa etiam omnem poenam potest abolere; sed non necessario ex natura sua hanc efficaciam habet. Eruitur ex *Conc. Trid.*, *sess.* 6, *c.* 14, *et can.* 30; item ex *sess.* 14, De Poenit., *c.* 8, *et can.* 12.

558. — Quaer. 3.° *An attritio remittat peccata venialia extra sacramentum?*

Resp. Controvertitur. *Probabilius* affirmandum videtur. Ratio est: 1.° quia ex *Conc. Trid.*, variis modis remitti possunt peccata venialia: ergo non sola contritione perfecta remittuntur; 2.° quia in opposita sententia non facilius remitterentur peccata venialia, quam mortalia; hoc autem sensui communi adversatur; 3.° quia vis remittendi venialia communiter tribuitur *sacramentalibus;* falso autem tribueretur, si ad ea delenda contritio requireretur. Ita *Suárez*, *disp.* 11, *sect.* 3; *Lugo*, *disp.* 9, *n.* 28, *et alii multi.*

Negant tamen non pauci, quia ex *Conc. Trid.*, *sess.* 14, *c.* 5, peccata venialia *utiliter* in confessione accusantur; non autem accusarentur *utiliter*, si attritione remitti possent: ergo, etc.—Sed merito reponitur peccata venialia *utiliter* exponi in confessione aliis quoque de causis, nimirum ob remissionem poenae, ob meritum confessionis, ob emolumentum directionis, etc.

Quaer. 4.° *An contritio vel attritio remittat venialia sine voto sacramenti?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia sacramentum ex institutione divina pro solis mortalibus necessarium est: ergo venialia deleri possunt absque sacramento Poenitentiae; ergo nullum votum hujus sacramenti ad eorum remissionem necessario requiritur. Ita *omnes.*

ARTICULUS II

DE PROPOSITO

559.—Definitio. Propositum est voluntas non peccandi de cetero.

Divisio. Duplex est: 1.° *explicitum*, seu *formale*, quo quis de futuro cogitans statuit non amplius peccare; 2.° *implicitum*, seu *virtuale*, quod in ipsa contritione includitur, quin futurum tempus prae oculis habeatur.

560. **Principia**. — I. Propositum *saltem implicitum* est omnino necessarium ad peccati remissionem.—Quia propositum est necessarium contritionis consectarium, ac saltem virtualiter in ipsa inclusum, ut ex hujus natura et definitione constat.

II. Propositum verum triplici conditione gaudere debet; scilicet requiritur, ut sit firmum, efficax, et universale.

1.° *Firmum*, scilicet poenitens habere debet sinceram voluntatem non relabendi in peccatum, non obstante quocumque incommodo, aut timore humano: secus enim non vellet totaliter et sincere ad Deum converti. Non debet tamen confessarius animum poenitentis tentare, adhibitis comparationibus ad perturbandam ejus phantasiam idoneis. Ratio est, «quia constituet illum in manifesto periculo non solum non habendi propositum efficax in futurum, sed etiam denuo peccandi. Satis ergo est, ut proposita **in genere** foeditate peccati, Dei bonitate, et periculo damnationis, etc., poenitens concipiat **generale** propositum numquam iterum peccandi mortaliter». *Suárez*, De Poenit., *d.* 32, *sect.* 2, *n.* 2.

2.° *Efficax*, id est poenitens non tantum firmiter statuere debet, se amplius peccare non velle, sed etiam adhibere media necessaria ad peccatum vitandum, fugiendasque *proximas* occasiones, etc., etc.—Sufficit autem ut propositum sit efficax *affective*, id est, sufficit ut peccator sit animo paratus ad media necessaria adhibenda; quia futura de facto emendatio non est de essentia propositi.

3.° *Universale*, seu extendi debet ad omnia peccata mortalia non patrata modo, sed etiam quae patrari possent. Ratio est, quia plena et vera ad Deum conversio dari nequit absque letalis cujuslibet peccati aversione.

Quod autem ad peccata *venialia* spectat, requiritur et sufficit ad sacramenti valorem, ut firmum adsit et efficax propositum saltem **unum ex venialibus** vitandi.

561. **Quaesita.** — Quaer. **1.°** *An propositum, ut sit firmum, debeat insuper constans reperiri?*

Resp. Neg.; saltem hoc non est absolute necessarium. Ratio est, quia propositum afficit praesentem voluntatem, quae ex natura sua alioqui variabilis est. Hinc ex relapsu post confessionem colligi per se nequit propositi infirmitas. Ita *communiter*, cum *S. Alph.*, *n.* 451; *Lugo, disp.* 14, *n.* 166, etc., contra *aliquos.*

Dixi: *saltem hoc non est absolute necessarium.* Nam si poenitens statim et sine ulla fere resistentia relabatur, judicium aliquod vel saltem *suspicionem aliquando praebere potest*, quod proposito vere

firmo caruerit: qui enim firmiter proponit, fere non adeo facile sui propositi obliviscitur; sed constans saltem per aliquod tempus perseverare solet, et conatus adhibere ad resistendum tentationibus vel pecati occasionibus, et proinde ordinarie difficilius rariusque cadit. Ita *S. Alph.*, *n.* 459, ubi *de recidivo; Lugo*, *disp.* 14, *n.* 160, etc.

562. — QUAER. 2.° *An firmum censeri queat propositum illius qui habet quidem animum non peccandi, pertimescit tamen, et quodammodo praevidet, se relapsurum?*

Resp. Affirm., generatim; non enim impedit *sinceram voluntatem* timor, qui ex praeterita fragilitate, et humanae voluntatis inconstantia ingeritur. Hinc verum habet propositum poenitens ille, qui interroganti confessario de voluntate non peccandi respondet: *Fragilis sum, formido lapsum, non tamen volo nunc, nec eligo casum;* quae sunt verba Gersonis apud Lacroix (*lib.* 6, *p.* 2, *n.* 1733).

Hic recte docet «*ad serium propositum etiam circa mortalia non requiri, ut credatur relapsus non secuturus: sed satis est nunc adesse seriam voluntatem, cum qua, quamdiu stabit, stare non possit voluntas relabendi, quamvis forte praevideatur per fragilitatem immutanda. Sicut S. Petrus non ideo judicatus est indispositus ad communionem quod a Christo sciretur relapsurus; ita nec consuetudinarius censendus est indispositus ad absolutionem, quamvis* **moraliter** *sciatur, esse relapsurum*». *Lacroix*, l. c., *n.* 1822.

In praxi vero indolem geniumque poenitentis inspicies: reperies enim non raro peccatores asseverantes se relapsuros, qui idcirco timent, ne propositum satis firmum non habeant, nec tamen aliud ostendunt praeter relabendi timorem, suique diffidentiam. Hujusmodi poenitentibus inculcandum est, non agi de his quae *forte* sint eventura, sed *de actuali voluntate*, et de fiducia in auxilio divino reponenda. *Ita communiter.*

563. — QUAER. 3.° *An ad sacramentum Poenitentiae rite suscipiendum requiratur propositum explicitum?*

Resp. Juxta *S. Alph.*, *n.* 450, triplex est sententia. *Prima*, quam pauci quidam tenent, absolute affirmat; quia licet dolor includat necessario propositum, attamen explicitum requiri videtur a Conc. Tridentino ajente: *Cum proposito non peccandi de cetero.*

Secunda sententia, quam Cardenas vocat *moraliter certam*, absolute negat. Ratio est, quia dolor, si ex motivo generali eliciatur, includit propositum plane efficax. Alioquin vero ex Tridentina Synodo, quando attritio voluntatem peccandi excludit, sufficienter disponet hominem ad impetrandam gratiam in sacramento. *Elbel*, *n.* 87; *Laymann*, *cap.* 4, *n.* 6; *Salmant.*, *cap.* 5, *n.* 54; *Lugo*, *disp.* 14, *n.* 51, qui hanc sententiam dicit *esse communem inter recentiores.*

Tertia sententia, quam *communem* dici testatur *S. Alph.*, docet quod, si poenitens cogitet de vita futura, debet formaliter proponere emendationem. Secus si poenitens nihil de futuro cogitet. Nam

si cogitet de futuro, consentiunt omnes, vix fieri posse, ut sincere poenitens simul propositum explicitum et formale non eliciat.

Suum autem de hisce judicium sic S. Alphonsus (*ibid.*) interponit: *Hae duae ultimae sententiae sunt quidem probabiliores; sed quia prima non caret sua probabilitate, in praxi ante factum tutior sequenda est.*

Quum autem, S. Alphonso teste (*l. c.*), plerique etiam eorum, qui pro prima sententia allegantur, consentiant *quod si bona fide cum vero dolore confessus fueris sine proposito formali, non teneris confessionem repetere*; utut addat, se his non posse acquiescere, jam patet in hanc conclusionem, quae unica ad praxim deservit, sententias demum omnes atque doctorum omnium suffragium convenire. Maxime si prae oculis habeas doctrinam ipsius *S. Alph.*, qui, *lib.* 6, *n.* 505, scribit: «non esse cogendos poenitentes ad repetendas confessiones, **nisi moraliter certo constet eas fuisse invalidas**, ut recte dicunt *Lacroix*, *Gobat*, etc., cum **communi**». Atqui in casu nostro non constat moraliter *certo* fuisse invalidas: imo vero *moraliter certo* constat de validitate, quum, teste S. Alphonso, patroni trium sententiarum conveniant in neganda necessitate repetendi confessionem. Ergo... Cfr. etiam *Aertnys*, *l.* 6, *n.* 182.

564. — Quaer. 4.° *Quale propositum requiratur, vel sufficiat pro venialibus?*

Resp. 1.° Ad sacramenti valorem requiritur et sufficit habere efficax propositum saltem **unum veniale** vitandi; quia ad materiam sacramenti sufficientem vel de uno dolere sufficit; ergo a *fortiori* sufficit propositum efficax vitandi omnia venialia, quae accusantur. Cfr. *Lugo*, De Poenit., *d.* 14, *n.* 141.

2.° Sufficit sibi proponere emendationem de aliquo genere venialium, v. gr. de mendaciis, dicendo: *Nolo amplius mentiri.*

3.° Sufficit velle vitare omnia peccata deliberata, quia vitari haec possunt; et semideliberata, in quantum fieri potest. *S. Alph.*, *lib.* 6, *n.* 449, *dub.* 2.

4.° Sufficit velle *firmiter* et *efficaciter* minuere frequentiam et multitudinem venialium, quia, ut dictum est de contritione, propositum saltem in aliquod ex illis cadit. Cfr. *S. Thom.*, 3, *q.* 87, *art.* 1, *ad* 1.

In praxi tutius est elicere propositum de *nonnullis* peccatis *determinatis*, praesertim de gravioribus, et de his praecipue, quae ex habitu patrantur, eisque peccatum aliquod vitae antectae adjungere. *Reuter*, *n.* 295.

Quando fideles, illi quoque qui habentur ut pii et frequenter confitentur, nullum aut fere nullum profectum facere post innumeras confessiones cernuntur, conjicere licet, eos proposita nimis generalia et confusa, et proinde torpida et languida concipere. *Elbel, n.* 112.

Nec raro autem inveniuntur poenitentes, mulieres praesertim, quae diu

examini conscientiae incumbunt, minimas culpas cum maxima anxietate requirunt, et confessiones suas ultra modum protrahunt, nec tamen de dolore et efficaci proposito valde sunt solliciti. Serio hi adhortandi sunt, ut omissa anxia cura declarandi omnia peccata venialia in specie et numero, ea dumtaxat quae conscientiam magis gravant, et quae potissimum exstirpanda sunt, cum serio dolore et proposito emendationis clavibus subjiciant. Imo expedit, ut ex istis venialibus seligant unum aliquod praecipuum, ad quod detestandum et emendandum prae ceteris sedulo incumbant. *Sporer, n.* 399; *Elbel, n.* 113, etc.—V. **Casus,** *n.* 417 *seq.*

CAPUT II

DE CONFESSIONE

Confessio est accusatio peccatorum post Baptismum patratorum facta sacerdoti approbato, in ordine ad absolutionem.

Tria huc spectant, scilicet: 1.° necessitas, 2.° dotes, 3.° iteratio confessionis.

ARTICULUS I

DE NECESSITATE CONFESSIONIS

565. — **Principia.** I. Confessio sacramentalis omnibus in peccatum mortale post Baptisma lapsis necessaria *de jure divino* est.

Constat 1.° ex Scriptura Sacra: Christus enim dixit Apostolis, Joann., XX. 22-23: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: et quorum retinueritis, retenta sunt.* — Et Matth., XVI, 19, dixit Christus Petro: *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis.* — Et XVIII, 28, ait omnibus Apostolis: *Quaecumque solveritis super terrum, erunt soluta et in caelo.* Unde sic: Christus instituit Apostolos et sacerdotes *judices* et *medicos,* sine quorum sententia et curatione nemo graviter post Baptismum lapsus reconciliari potest et sanari; atqui hoc duplici munere fungi non possunt, incognita causa: quomodo enim sacerdotes discernerent inter peccata, et alia quidem remitterent, alia vero retinerent, nisi judicium de singulis ferre possent? Quaenam esset ratio aliis condonandi, aliis autem veniam denegandi? Quorsum tenderet illa suprema clavium potestas Apostolis et eorum successoribus a Christo tradita? Illusoria nempe foret, si peccatores non tenerentur sacerdotes adire, et ipsis peccata sua manifestare. Ergo necesse est, ut peccata mortalia post Baptismum commissa potestati clavium, seu judicio sacerdotum subjiciantur. Ergo confessio de jure divino necessaria est.

Constat 2.° ex *Conc. Trid., sess.* 14, *can.* 7, his verbis: *Si quis di-*

xerit in sacramento Poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia et singula peccata mortalia, etc., *anathema sit.* — Adde innumeras alias conciliorum et SS. Pontificum decisiones.

Constat 3.° ex traditione et argumento praescriptionis. Confessio enim semper fuit in usu ab exordio Ecclesiae, ut constat ex innumeris testimoniis SS. Patrum, quae videri possunt apud auctores de theologia dogmatica tractantes. Ergo est instituta a Christo ut necessaria, et per Apostolos ad nos transmissa. Hoc evidens est juxta notissimam *S. Agustini* regulam, *lib.* 4, *de Bapt., contra donatist., c.* 24: *Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* — Praeterea confessio peccatorum res est adeo ardua et difficilis, ut numquam tot saeculis, tam perseveranter et universim observata fuisset, nisi a Christo ut necessaria fuisset instituta.

566. — II. Confessio saltem *semel* in *anno*, necessaria etiam *de jure ecclesiastico* est omnibus fidelibus, qui *graviter* peccaverunt.

Constat ex can. 906: «Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, idest, ad usum rationis, pervenerit, tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno fideliter confiteri.»

567. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *Quandonam urgeat praeceptum* divinum *confessionis?*

Resp. 1.° Obligat certo *per se* in periculo, eoque magis in articulo mortis, et aliquando in vita. Ratio *primi* est, quia omnia praecepta positiva obligant saltem tempore necessitatis; secus enim numquam obligarent, frustraque imponerentur. Ratio *secundi* est, quia praecepta affirmativa non obligant tantum in extrema necessitate, sed etiam quando eorum impletio rationabiliter necessaria judicatur.

Resp. 2.° Obligat saepe *per accidens*, scilicet: 1.° quum Eucharistia suscipienda est; 2.° quando urget praeceptum se reconciliandi cum Deo, vel requiritur status gratiae, v. gr. ad sacramenta administranda, vel ad ea recipienda, quae dicuntur *vivorum, nec elici potest actus contritionis perfectae;* 3.° quando urget gravis tentatio, quae *secus superari nequeat.*

QUAER. 2.° *An praeceptum* divinum *confessionis statim obliget ac patratum est peccatum, vel quonam tempore urgeat?*

Resp. 1.° Non obligat statim post peccatum. Ratio est, quia talis obligatio nullo certo fundamento nititur. Ita *communiter. S. Alph., n.* 671.

Resp. 2.° Facile determinari nequit, quoties in vita et quo praeciso tempore urgeat praeceptum divinum. Quidquid sit, nihil dubitandum quin ille satisfaciat, qui vel semel tantum in anno confitetur; quia non constat praeceptum divinum frequentius ur-

gere: juxta multos Christus reliquit obligationis tempus Ecclesiae determinandum. (*Plura de necessitate confessionis, vol.* 1, *n.* 477 *et seq.*)

ARTICULUS II

DE DOTIBUS CONFESSIONIS

568. — Multae confessionis dotes ab auctoribus assignantur, quae ut plurimum ad ejus validitatem non pertinent; praecipuae autem his versiculis continentur:

Integra sit, simplex, humilis, discreta, fidelis,
Vocalis, moerens, pura et parere parata.

1.° *Integra*, id est, complectatur omnia peccata mortalia nondum confessa, ut mox dicetur.

2.° *Simplex*, id est, non intermixta sermonibus impertinentibus, nec fucata verbis, neque figuris adornata; sed nuda, clara et brevis peccatorum declaratio.

3.° *Humilis*, id est, fieri debet cum vera humilitate cordis et corporis, scilicet genibus flexis, nisi excuset infirmitas, et nudato capite, si vir confiteatur; humilitas apparere debet etiam in modulo vocis, ita ut poenitens cum verecundia, non autem per modum fabulae, aut nudae historiae, sua peccata enarret.

4.° *Discreta*, id est, debet fieri verbis honestis et discretis, maxime in explicandis peccatis contra castitatem; nec debent manifestari peccata aut defectus aliorum sine necessitate.

5.° *Fidelis*, id est, sincera, sine mendacio, praesertim in materia gravi et necessaria ad judicium sacramentale. Fidelitas autem seu sinceritas non tantum consistit in peccatis rite declarandis, quod pertinet ad integritatem, sed etiam in iis non exaggerandis vel in peccatis suppositis non adjiciendis.

6.° *Vocalis*, id est, fieri debet confessio ipsa voce, non autem scripto, neque aliis signis, *absque necessitate*, vel *gravi causa*, v. gr. ob verecundiam vehementissimam, ob impedimentum linguae, etc. *S. Alph.*, *nn.* 492, 493.

Ceterum confessio per scripturam, facta in praesentia confessarii, est quidem per se valida; invalida tamen foret confessio et absolutio *per litteras*. Forma enim consistit in *verbis*, ut definivit *Eugenius IV in decreto pro armenis:* porro forma applicari materiae praesenti debet. — Constat insuper ex propositione a *Clemente VIII* damnata ann. 1602.

Quidquid autem in contrarium nonnulli theologi dixerint, certum est confessionem scripto factam esse validam, modo fiat in praesentia confessarii. Nec obstat praefatum Clementis VIII decretum, quo Pontifex proscripsit hanc propositionem: «licere per litteras seu interruntium confessario *absenti* peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem absenti absolutionem obtinere... praecepitque, ne... unquam tamquam in aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur aut ad praxim quovis modo deducatur»; ex quo infertur absolutionem hujusmodi non modo esse semper illicitam sed etiam invalidam.

Etenim quamvis certum sit ex declaratione Pauli V, in Congr. S. Off., die 14 jul. 1605, illud decretum intelligendum esse non modo *copulative*, quando scilicet tum confessio tum absolutio factae et datae fuerint in *absentia*, sed etiam *disjunctive*, quando nempe alterutra tantum locum habeat in absentia (*Denzinger, n.* 963); attamen non prohibetur confessio per scripturam, modo confessio fiat in praesentia, et absolutio pariter in praesentia, sed verbis, detur. Cfr. dicenda *n.* 609. Nihilominus generatim in hoc casu confessionis scriptae, ore dicendum erit, *accuso me de iis quae in scripto legisti.*

7.° *Moerens*, seu *dolorosa*, ut supra dictum est de contritione, *n.* 544 *et seq.*

8.° *Pura*, nempe ob finem honestum, seu ad veniam peccatorum gratiasque sacramentales obtinendas, non vero ad confessarii compassionem commovendam, ejusve benevolentiam, aestimationem captandam, etc. — Finis tamen secundarius venialiter malus non redderet confessionem invalidam.

9.° *Parere parata*, id est, poenitens debet esse dispositus ad parendum monitis confessarii tamquam doctoris, puta in fugiendis occasionibus, in adhibendis remediis, in restitutione facienda, acceptanda poenitentia, etc., *quatenus confessarius ea poenitenti indicit, quae lex sive naturalis sive positiva aliunde exigit*, ut recte monet Ballerinius, nam confessarius solum quoad satisfactionem injungendam praecipere potest.

Inter praefatas confessionis dotes praecipuae sunt integritas et contritio. Jam de *posteriori* satis dictum est; nunc autem speciatim de *priori* disserendum venit.

De integritate confessionis.

569. — Duplex distinguitur integritas, alia *materialis*, alia *formalis*.

1.° Integritas *materialis* sita est in accusatione omnium peccatorum *mortalium*, quae menti occurrunt, vel quae quis commisit et non est confessus.

2.° Integritas *formalis* consistit in accusatione omnium mortalium quae quis hic et nunc, spectatis circumstantiis, moraliter confiteri potest, vel tenetur.

Hinc quoties habetur integritas materialis, habetur etiam formalis; sed non vice versa. *Dicemus:* 1.° de necessitate integritatis; 2.° de causis ab ea excusantibus.

§ I. *De necessitate integritatis*: 1.° *in genere;* 2.° *de peccatis dubiis;* 3.° *de circumstantiis peccatorum;* 4.° *de peccatis oblitis.*

PUNCTUM I

De necessitate integritatis in genere.

570. — I. Qui post Baptismum *mortalia* perpetravit, quae nondum per claves Ecclesiae *directe* remissa sunt, debet omnia quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habeat, confiteri et *circumstantias* in confessione explicare, quae *speciem peccati mutent* (*can.* 901).

Haec obligatio accusandi omnia peccata mortalia post Baptismum patrata et circumstantias quae speciem peccati mutent quantum moraliter fieri potest, est *juris divini.*

Constat 1.° ex verbis ipsis institutionis sacramenti Poenitentiae; sic enim Christus Dominus, Joann., XX, 23: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Unde sic: His verbis Christus tum Apostolis, tum eorum successoribus judiciariam contulit potestatem circa peccata remittenda. Atqui inutiliter hanc potestatem eis contulisset, nisi omnia peccata singillatim ipsis fuissent declaranda. Judex enim ejusmodi potestatem exercere nullatenus potest causa incognita, nec discernere, remittenda ne sint, an retinenda peccata. Ergo ex ipsa confessionis institutione per formam judicii, sequitur rigorosa obligatio omnia peccata mortalia quoad numerum et speciem declarandi.

Constat 2.° ex verbis *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 5: *Universa Ecclesia semper intellexit institutam esse a Domino integram peccatorum confessionem et omnibus post Baptismum graviter lapsis jure divino necessariam exsistere, quia Dominus noster Jesus Christus de terris ascensurus ad caelos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tamquam praesides et judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quae Christi fideles ceciderint; quo, pro potestate clavium, remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient. Constat enim sacerdotes judicium hoc, incognita causa, exercere non potuisse, si in genere dumtaxat, et non potius in specie, ac singillatim, sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur, oportere a poenitentibus omnia peccata mortalia,* quorum *post diligentem sui discussionem* conscientiam habent, *in confessione recenseri, etiamsi occultissima sint.* — Et *can.* 7, sic definivit: *Si quis dixerit in sacramento Poenitentiae, ad remissionem peccatorum necessarium non esse* jure divino *confiteri omnia et singula* peccata mortalia, *quorum memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur, etiam occulta et quae sunt contra duo ultima Decalogi praecepta, et* circumstantias quae speciem peccati mutant, *anathema sit.*

571.—II. Integritas materialis non semper necessaria est ad validitatem et fructum confessionis. — Interdum enim est physice vel moraliter impossibilis, sive ex inculpabili oblivione, sive aliis de causis; Deus autem impossibilia non jubet. Ergo, etc. Constat etiam ex *Conc. Trident.*, l. c., his verbis: *Reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur; pro quibus fideliter cum Propheta dicimus:* AB OCCULTIS MEIS MUNDA ME.

III. Ad integritatem confessionis praerequiritur diligens pro capacitate poenitentis examen de peccatis ab ultima confessione valida patratis. — Qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media necessaria. — *Vide infra, n.* 610.

572. **Resolves:— 1.°** Tenemur in confessione mortalium accusare non tantum species genericas peccatorum, sed etiam species infimas; eae siquidem *proprie species* dicuntur; omnium autem specierum accusationem Codex et Conc. Tridentinum requirunt.

2.° Qui non potest speciem infimam patefacere, debet speciem superiorem, seu genericam, manifestare: v. gr. si quis sciens se peccasse contra castitatem, non recordatur de peccato specifico, dicere debet, se contra castitatem graviter peccasse.

3.° Qui scit se peccasse mortaliter, sed ignorat aut non meminit speciem etiam genericam peccati sui, dicere in genere debet, se peccasse graviter, non recordari autem, cujus peccati sit reus.

4.° Qui recordari nequit de numero certo, tenetur accusare numerum probabiliorem, seu qui magis accedit ad veritatem; addendo particulam *circiter;* quia ubi deest certitudo, illud quod verisimilius est, accusare debet. Vide infra *n.* 582.

5.° Qui nec summam peccatorum verisimilem exhibere potest, dicere tenetur, num frequenter an raro peccaverit, quoties *circiter* in mense, in hebdomada, in die, etc.

6.° Confessarius nequit eximere ab obligatione integre confitendi ob magnum poenitentium concursum, v. gr. aliquo die festo solemniori. Constat ex dictis, necnon ex propositione 59.ª ab Innoc. XI damnata, quae sic se habet: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnae alicujus festivitatis aut indulgentiae.*

7.° Defectus sinceritatis circa unum tantum mortale, quod omittitur, constituit peccatum grave; quia praeceptum divinum confessionis in re gravi violatur.

573. Quaesita. — QUAER. 1.° *Qualis numerus censeatur comprehendi in particula* **circiter**?

Resp. Non potest id regula omnino certa determinari; non tamen comprehenditur qualiscumque excessus, nec notabilis defe-

ctus, sed modicus tantum; major tamen vel minor proportionate ad numerum expressum. Sic autem communiter statuunt theologi: modicus excessus, vel defectus erit relative ad *quinque circiter* peccata, unitatem unam hinc inde addere vel demere; relative ad *circiter decem*, duas; relative ad *viginti*, tres vel quatuor; relative ad *quadraginta*, quatuor vel quinque; relative ad *centum*, quinque vel sex...; censebiturque prudenter in primo casu poenitens quater, quinquies vel sexies peccasse; in secundo vero octies, novies, decies, undecies vel duodecies peccasse; et similiter de aliis resolve. Vide *S. Alph.*, *n.* 466. — Sed quum poenitentes hasce regulas ignorent, et aliunde quando numerus peccatorum multum excreverit, vix *numerus certus* cognosci possit, «melius faciet confessarius, si diligenter statum conscientiae exquirat; et exinde interrogando poenitentem de lapsibus plus minusve in die, vel hebdomada, vel mense, saltem in confuso numerum peccatorum apprehendat durante consuetudine commissorum, quin certum judicium faciat, cum periculo errandi». *S. Alph.*, l. c.

574. — Quaer. 2.° *An debeat postea declarari excessus notabilis, si post confessionem reperiatur?*

Resp. Affirm. Ratio patet ex dictis; quum enim excessus notabilis non comprehendatur numero declarato cum particula *circiter*, poenitens non satisfacit obligationi confessionis quoad illum excessum. Ergo... — Ita *omnes.*

Quaer. 3.° *Si quis erraverit notabiliter exaggerando numerum, an debeat postea id quoque in confessione declarare?*

Resp. Neg., si bona fide numerum istum notabiliter majorem expresserit. Ratio est, quia plene et integre satisfecit obligationi confessionis; verus enim numerus in majore fuit comprehensus, adeoque remissus. *Reuter*, *n.* 313, *et alii communiter.*

575. — Quaer. 4.° *An sit semper peccatum mortale mentiri in confessione?*

Resp. Per se tunc solum peccatur mortaliter, quando mendacium versatur circa materiam *necessariam* confessionis sine justa causa celatam, aut circa materiam gravem falso supposita, scilicet accusando peccatum grave non commissum.

Mendacium igitur circa res ad confessionem seu conscientiam poenitentis non pertinentes, non est *per se* mortale; quia nec est graviter poenitenti damnosum, ut supponitur, nec graviter sacramento injuriosum, quum ad ipsum non referatur. *Ita communiter* cum *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 28, et *Billuart*, contra *paucos* qui dicunt, omne mendacium in confessione esse mortale.

576. — Quaer. 5.° *An officiat integritati confessionis, si quis accuset venialia confessario ordinario, mortalia vero alteri?*

Resp. 1.° *Neg., per se loquendo*, dummodo absolutionem numquam recipiat, quin omnia mortalia uni manifestaverit, et ab eo-

dem absolvatur. Ratio est, quia integra est illa confessio, quae omnia mortalia complectitur, quum venialia non sint necessario accusanda.

Resp. 2.° In praxi autem attendendum est ad poenitentium circumstantias, et ad motiva quibus ducuntur. Non enim sunt damnandi qui aliquando graviora peccata ignoto confessario confitentur, leviora vero ordinario subjiciunt, si ex pudore, quo suffunderentur cum confessario familiariter cognito, periculo se committerent sacrilege confitendi. *S. Alph.*, *n.* 471. — Pessime igitur aget confessarius curiose hac de re investigando, et inopportunis interrogationibus, vel displicentiae signis, coarctando amplissimam libertatem quam Ecclesia permittit.

577. — Quaer. 6.° *An officiat integritati, si quis simulet aliam vocem, ne a confessario agnoscatur?*

Resp. Neg., *per se*; dummodo enim omnia mortalia aperiat, confessionem integram peragit. Nec necesse est, ut a confessario nominatim cognoscatur; sufficit enim ut confessarius praesentem peccatorem absolvere intendat: intentio autem confessarii *per se* semper ad poenitentem praesentem est determinata. *Lacroix,* De Sacram. in genere, *n.* 68. — Vide **Casus**, *nn.* 431 *seq.*, 438 *seq.*

PUNCTUM II

De peccatis dubiis

578. — Dubium hic versari potest praecipue: 1.° circa *actum* peccati, seu circa peccatum commissum; 2.° circa *gravitatem* peccati, tum ex parte materiae, tum ex parte assensus; 3.° circa *confessionem* peccati certo commissi.

N. B. Quoad haec omnia responsio generalis haec est: *probabiliter* non adest obligatio confitendi, quoties peccatum *probabiliter* vel non est commissum, vel non est grave, vel jam est accusatum. Item quum cognoscis fuisse vel *certe* grave, vel *certe* commissum illud peccatum quod antea ut *dubium* accusasti.

579. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *An necessario accusanda sint peccata mortalia dubie commissa?*

Resp. Neg., *probabilius*, si praehabito diligente examine dubium perseveret; et hoc valet, etiamsi dubium sit vere positivum, seu vera detur probabilitas de commisso peccato. Ratio est, quia hic agitur de lege dubia, quae consequenter non obligat. Et sane ex *Codice* et ex *Conc. Trident.*, accusari debent peccata mortalia quorum *habetur conscientia;* atqui non habetur conscientia peccatorum dubiorum; habere enim conscientiam importat notitiam cer-

tam peccati, quum conscientia nihil aliud sit, quam cordis scientia et judicium de peccato commisso. Ergo... (1).

Contradicunt tamen alii; quia (ut ajunt) colligitur ex verbis *Concilii Trident.*, omnia mortalia esse accusanda prout *sunt in conscientia;* et proinde si dubia sint in conscientia, sunt etiam ut dubia confitenda. — At enim respondendum est, tam *in Codice* quam *in Concilio Trident.* non dici, esse accusanda peccata *ut sunt in conscientia*, sed *quorum conscientiam habemus.* In praxi tamen hujusmodi accusatio consulenda est, ait *S. Alph., n.* 476.

Quidam theologi docent accusanda esse peccata *negative dubia;* sed hoc falsum est: quum hujusmodi dubium non oriatur nisi ex inani suspicione seu timore peccati commissi, ut scrupulosis, aut conscientiis timoratis frequenter contingit.

580.—Quaer. 2.° *An sint accusanda dubie gravia?*

Resp. Neg., probabilius, per se, saltem speculative, etiam data vera probabilitate de peccati gravitate. Ratio eadem est, ac pro quaesito praecedente; non enim constat de peccato gravi commisso, nec proinde de obligatione confessionis constare potest. Ita *iidem* contra *eosdem.*

In praxi autem duplex regula sequenda est:

I.ª *Regula.* In dubio *an materia peccati sit gravis*, poenitentes *rudes* ordinarie debent dubia accusare, 1.° quia fere non valent per seipsos conscientiam formare; 2.° quia plerumque haud norunt venialia a mortalibus distinguere. Excipe tamen scrupulosos, qui mortalia committere frequenter non solent. Poenitentes vero *instructi* non tenentur dubie gravia accusare, quia per seipsos conscientiam formare possunt; nihilominus ad haec quoque accusanda ordinarie suaviter *hortandi* sunt, «ut confessarius pericula advertens, in quibus poenitens versatur, et monere ipsum, et illa removere possit». *Ball.*, h. l.

II.ª *Regula.* In dubio *de consensu pleno* aut advertentia perfecta, 1.° si poenitentes sint *timoratae conscientiae*, nec soleant graviter peccare, nullo modo tenentur peccata dubia confiteri; quia ipsis favet praesumptio, quae *ex ordinarie contingentibus* habetur; imo saepe sunt ab ea accusatione impediendi, si ad scrupulos propensi videantur; 2.° si poenitentes *mediam viam servent* inter timoratam et laxam conscientiam, non sunt quidem obligandi, sed utique inducendi ad consensum dubium declarandum, quia illud prodest ad conscientiae tranquillitatem, etc.; 3.° si poenitentes sint *laxae conscientiae*, generatim peccata dubia declarare debent, quia ipsis praesumptio adversatur. Vide *S. Alph., n.* 476.

581. — Quaer. 3.° *An necessario accusanda sint peccata gravia*

---

(1) *S. Alph., n.* 473; *Sporer, n.* 389; *Roncaglia, c.* 2, de integr. confessionis, *q.* 7; *Reuter*, 305; *Aertnys, l.* 6, *n.* 193, *et alii multi.*— Vide *S. Alph.*, l. c.

certe quidem commissa, de quibus tamen dubites, an confessus fueris?

Resp. 1.° *Affirm.*, si dubium sit *negativum*, quando scilicet nulla ratio prudens suppetit existimandi, te illa jam confessum fuisse. Ratio, quia lex confitendi est certa, nec ulla ratio suadet huic legi satisfactum fuisse, juxta dicta *de consc., vol.* 1, *n.* 98.

Resp. **2.°** *Controvertitur* autem, si dubium sit *positivum*, id est, si positiva et gravis ratio suadeat, peccatum jam esse declaratum. Alii dicunt hujusmodi peccatum esse declarandum, quia obligatio confessionis est certa, ejus autem adimpletio dubia. Ita *S. Alph.*, *n.* 447; *De Varceno, tr.* 18, *c.* 4, *art.* 2, § 1.—Negant tamen *alii* communissime cum *Suárez, Lugo, Lacroix, Bonacina, Constantini, vol.* 3, *n.* 756, VIII; *Noldin*, De Sacram., *n.* 267, etc. Cfr. dicta *vol.* 1, *n.* 144, ubi prioris opinionis ratio tum infirma, tum etiam ad gravia incommoda perducens ostenditur.—In *praxi* tamen *aliquando* ad conscientiae pacem plurimum conferre solet quod anxietas ad hujusmodi dubia consequens per confessionem deponatur. *Ball.*, h. l.

582. — QUAER. 4.° *An qui confessus est aliquod peccatum tamquam dubium, debeat illud repetere, si ut certum postea cognoscat?*

Resp. Controvertitur. I.ª SENTENTIA, *probabilior* et satis *communis, affirmat.* Ratio est: 1.° quia debemus accusare omnia peccata certa, quorum habemus conscientiam; 2.° quia peccatum illud non fuit accusatum quoad substantiam; accusatio enim certa non includitur in dubia. *S. Alph.*, *n.* 478; *De Varceno*, l. c., cum communiori antiquorum.

II.ª SENTENTIA, *sat probabilis, negat.* Ratio autem deducitur ex dictis *n.* 572; nam sicut exposito semel numero peccatorum dubio cum particula *circiter*, non teneris amplius ad certum numerum, quem postea detexisti, in confessione declarandum, modo excessus non sit notabilis; ita neque peccatum, quod tamquam dubium accusasti, teneris certo postea cognitum in confessione repetere; nullum enim est inter utrumque casum discrimen, quum etiam in numero dubio peccata quaedam ut dubia declarentur; nec species magis, quam peccatorum numerus, sit aperienda. Insuper peccatum dubium fuit *directe* remissum, quum remissum fuerit vi absolutionis, cui, ut erat in conscientia, subjectum est. Ergo necesse non est, iterum clavibus illud subjicere (1).

583. QUAER. 5.° *An quis non praemissa confessione possit accedere ad sacram signaxim cum peccato mortali dubio probabili?*

Resp. Affirm., rigorose loquendo. Ratio est, quia *Conc. Trid.* requirit confessionem ante communionem pro iis tantummodo,

---

(1) Ita *Lugo, disp.* 16, *n.* 73; *Sporer, n.* 397; *Elbel, n.* 374; *Reuter, n.* 342, etc.; *Ball-P., vol.* 5, *n.* 226 *seq.*; *Lehmk.*, 2, *n.* 318; *Sabetti, n.* 744; *Génicot, n.* 291; *Noldin*, l. c.; *Constantini*, l. c. Cfr. tamen *Berardi*, Praxis, *vol.* 4, *n.* 123 *seq.*

qui sunt *conscii peccati mortalis*. Hinc sacerdos dubitans, an adhaeserit pravae cogitationi, seu judicans probabiliter, se ei non adhaessise, celebrare potest sine confessione, quamvis copiam confessarii habeat; **praemissa tamen contritione**, quia omnino cavere tenetur ne frustretur effectus sacramenti. *S. Alph.*, *n.* 475; *Lehmk.*, II, *n.* 150; *Noldin*, De Sacram., *n.* 140. — In praxi tamen confessio *suadenda* est. — Vide **Casus**, *n.* 445 *seq.*

PUNCTUM III

De circumstantiis peccatorum.

Circumstantiae varii generis in peccatis distinguuntur:

584. — **1.°** Aliae *speciem* (moralem) *mutant*, quae scilicet ratione sui addunt actui malitiam specie distinctam ab ea, quam actus habet ratione objecti; sic voti aut matrimonii circumstantia addit fornicationi malitiam sacrilegii vel adulterii.

2.° Aliae sunt *aggravantes* tantum, sed notabiliter, aut leviter, prout vel notabiliter vel leviter intra eamdem speciem malitiam actus peccaminosi augent ratione durationis, intensitatis, gradus, modi, temporis, personae, loci, etc.

3.° Aliae *imminuentes* vel attenuantes, utpote quae minorem peccati malitiam reddunt, v. gr. defectu advertentiae, etc. — *Recole dicta* de act. hum,. *n.* 84.

585. **Principia.—I.** Certum est, accusandas esse circumstantias graviter *speciem mutantes*. Ratio est, quia novum peccatum per se constituunt; et constat tum ex *Codice* tum ex *Conc. Trid.*, *sess.* 14, *c.* 5, *et can.* 7. Vide supra, *n.* 570.

II. Certum est, non necessario accusandas esse circumstantias *leviter aggravantes*, aut *imminuentes*, licet eas exponere melius sit. Ratio est, quia peccata venialia non sunt materia necessaria sacramenti Poenitentiae.

III. Certum est etiam, exprimendas esse circumstantias, ratione quarum peccatum *ex genere suo veniale* evadit *mortale*. Item aperiendae sunt circumstantiae, quae peccatum ita minuunt ut quod iis seclusis fuisset mortale, fiat earum ratione *nullum* aut *veniale* tantum. Hae dicuntur mutare *speciem theologicam*.

586. Quaesita. — QUAER. 1.° *An necessario accusandae sint circumstantiae* NOTABILITER AGGRAVANTES *malitiam peccatorum mortalium intra eamdem speciem?*

Resp. Duplex est sententia *probabilis*.

I.ª SENTENTIA, *communior et probabilior*, *negat absolute*. Ratio est: 1.° quia tum *Codex* tum *Conc. Trid.* nihil aliud exigunt quam confessionem numeri et speciei peccatorum, et proinde videtur ex-

cludere obligationem confitendi alias circumstantias. Adde, quod secus tum poenitentes, tum confessarii, inter angustias semper fluctuarent, quum difficile sit, distinguere quaenam sint circumstantiae notabiliter aggravantes; nulla enim regula, plerumque saltem, assignari potest, ex qua dignoscatur v. gr. pro duratione, intensitate, modo, etc. Ita *S. Alph.*, *n.* 467.

Aliqui excipiunt circumstantias, quae respiciunt rei quantitatem, ut in furto; alii vero cum *S. Alphonso* putant, nec admittendam *per se* esse hanc exceptionem, modo quantitas ut gravis declaretur; eadem autem ratio est, quia quantitas non mutat peccati speciem. — Excipe si circumstantia invehat *censuram* vel *reservationem*, vel ad necessariam poenitentis directionem hic a confessario prudenter interrogetur. *S. Alph.*, l. c.

II.ª SENTENTIA *affirmat.* Ratio est: 1.° quia currit eadem ratio pro accusandis circumstantiis aggravantibus, ac pro accusandis speciem mutantibus; 2.° quia peccatum circumstantiis notabiliter aggravantibus adauctum, pluribus aequivalet; 3.° quia si non accusarentur, confessarius non posset proportionatam poenitentiam injungere. *Collet, sect.* 3; *Billuart, diss.* 7, *art.* 2, § 3; *Concina, c.* 6, *et alii.* — Sed ratio 1.ª falsa apparet tum ex Concilio Tridentino, tum ex Codice, praecipientibus confessionem circumstantiarum speciem mutantium, et non aliarum; 2.ª nimis probat, quia etiam circumstantiae imminuentes (intra eamdem speciem theologicam) essent exponendae; quoad 3.am dicendum est non requiri tam exactam proportionem.

Ceterum in praxi solent fideles, ordinarie loquendo, notabiliores circumstantias declarare; quod quidem sicut ad majorem conscientiae pacem, sic etiam ad uberiorem fructum percipiendum confert, tum ratione humilitatis in ipsa confessione, tum ratione directionis, quam congruentiorem recipiunt. Excipe si sermo sit de peccatis contra sextum, in quibus praeter *omnino necessaria,* nihil est in confessione interloquendum.

587. — QUAER. 2.° *An necessario accusanda sit circumstantia consuetudinis peccati?*

Resp. Neg., probabilius, per se loquendo. Ratio est: 1.° quia nihil aliud est necessario declarandum praeter numerum et species peccatorum; 2.° quia non est necessario explicanda consuetudo, sive sub hoc nomine intelligatur habitus malus, sive intelligatur iteratio ejusdem peccati; consuetudo enim sumpta pro habitu ex malis actibus repetitis inducto, quamvis sit vitium, non tamen est per se peccatum (nisi forte *in causa*, propter negligentiam in adhibendis mediis ad vitium emendandum necessariis); consuetudo vero sumpta pro iteratione ejusdem peccati jam alias declarati non facit ut peccatum iterum admissum, atque hic et nunc confitendum, sit vel gravius ex parte objecti, vel diversum in sua specie. — Excipe, si confessarius interroget, ut constat ex prop. 48.ª

ab Innocentio XI damnata, quae sic legitur: *Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.*

Dixi *per se*, quia aliquando *per accidens* declarari debet, ut confessarius judicet de statu poenitentis in ordine ad absolutionem dandam, vel denegandam; quod tunc locum habet, quando poenitens prudenter dubitare potest de animi sui dispositione, vel merito timere potest, ne forte in hoc hallucinetur.

Ceterum in praxi praestat poenitentes hortari, ut peccandi consuetudinem confessario non ordinario aperiant.

588. — Quaer. **3.°** *An declaranda sit circumstantia gradus incestus patrati cum consanguineis vel affinibus?*

Resp. 1.° *Probabilius* incestus inter consanguineos et affines specie non differunt; ideo circumstantia consanguinitatis vel affinitatis necessario exprimenda non videtur. *S. Alph.*, Hom. apost., *tract.* 9, *n.* 7. Idem tenet Lugo quoad cognationem *legalem* (De Poenit, *d.* 16, *n.* 327 *seq.*). Circumstantia cognationis spiritualis (de qua dicetur ubi de impedimentis matrimonii) videtur omnino exprimenda. *S. Alph.*, *lib.* 3, *n.* 450; *Haine*, l. c.; *Noldin*, De sexto, *nn.* 11, 21; *Van der Velden*, 1, *n.* 204.

Resp. 2.° Juxta communiorem DD. sententiam aperienda est circumstantia conjunctionis in primo gradu lineae rectae, nempe inter patrem et filiam, matrem et filium, socerum et nurum. *Haine*, Theol. mor., *vol.* 1, *pag.* 245. Idem dicito de circumstantia primi gradus consanguinitatis in linea collaterali, nempe inter fratrem et sororem. — Attamen contrariam sententiam probabilem vocat *S. Alph.*, *lib.* 3, *n.* 448, juxta quam omnes gradus incestus sive inter consanguineos sive inter affines sunt ejusdem speciei, excepto solo primo gradu lineae rectae *inter consanguineos.* Vide etiam *lib.* 6, *nn.* 469 *et* 470; *Van der Velden*, l. c. Cfr. *Ball.-P.*, *vol.* 2, *n.* 1018, *et vol.* 5, *n.* 210.

Resp. 3.° *Probabilius* autem ceteri gradus consanguinitatis vel affinitatis non sunt necessario declarandi. Ita *communius. S. Alph.*, *n.* 469 *et seq.* — Vide **Casus**, *n.* 454 *seq.*

Imo, juxta plures, *probabiliter* nec primum gradum consanguinitatis in linea recta debet poenitens exprimere, sed satis est si dicat: *commisi* incestum. Ita *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 210; *Ojetti*, v. Incestus; *Noldin*, De sexto, *n.* 21. Cfr. *Suárez*, De Poenit., *d.* 22, *sect.* 3, *n.* 12, et *sect.* 4, *n.* 7, ubi dicit disputari utrum diversi gradus sint diversae speciei.

Quaer. 4.° *An necessario accusanda sit circumstantia dignitatis personae, v. gr. si peccans sit superior, magistratus, sacerdos*, etc.?

Resp. Neg., *probabilius*, *per se*, id est, seclusa ratione scandali aut officii, vel obligationis particularis. Ratio est, quia circumstantia dignitatis personae peccantis non mutat speciem peccati, per se, sed peccatum ad summum aggravat.

589. — QUAER. 5.° *An necessario declaranda sit circumstantia peccati confessarii cum poenitente commissi?*

Resp. Neg., probabilius, modo nullam relationem habeat ad confessionem. Ratio est, quia per hoc peccatum nulla fit injuria sacramento, quum ad confessionem nullum respectum habeat. *S. Alph.*, De sexto praecepto, *n.* 451; *Lugo, disp.* 16, *n.* 451; *Lacroix*, etc.

QUAER. 6.° *An necessario accusanda sit circumstantia temporis sacri?*

Resp. Neg. Patet ex praxi universali tum confessariorum tum poenitentium; quippe constat, nec illos sollicitos esse de tali circumstantia interrogandi, nec hos illam declarare solitos. Circumstantia igitur temporis sacri non videtur explicanda, nisi quaedam specialiter prohibeantur ob reverentiam temporis, v. gr. ne quis die *Parasceves* ludos publicos, comoedias, aut lubrica spectacula exhibeat. *S. Alph., lib.* 3, *n.* 273; *Lugo, n.* 520, *et alii communiter.*

590. — QUAER. 7.° *An satisfaciat integritati confessionis, qui peccatum recens accusat tamquam olim commissum?*

Resp. 1.° *Affirm., per se*, quia temporis circumstantia minime ad confessionem pertinet. Hinc obligationi confessionis satisfacit poenitens, qui nova peccata cum antiquis immiscet, vel qui, confessionem generalem instituens, non discernit ab aliis peccata mortalia ab ultima confessione patrata, licet id de industria faciat ad tegendum tempus, quo peccata commisit. Ita *communiter doctores.* Vide *Lugo, d.* 16, *n.* 53, *Tambur.*, Meth. conf., *l.* 2, *c.* 1.

Resp. **2.°** Si vero poenitens mentiatur circa tempus, v. gr. si negat se peccasse hodie, et declaret peccatum velut alio tempore determinato et remoto commissum, *communius* putant doctores, illum obligationi suae non satisfacere. Ratio est, quia actus quem posuit poenitens hodie, non est actus positus anno praeterito. Hinc dupliciter mentitur, nempe celando peccatum hodie patratum, et accusando peccatum alio tempore commissum. Sic *Tambur.*, l. c.

Non desunt tamen theologi, qui hoc mendacium leve putant.— Vide *Lugo, ibidem.* Ita etiam *Ballerini*, h. l. (edit. romanae); *D'Annibale*, 3, *n.* 309, *nota* 60; *Bucceroni*, Th. mor., 2, *n.* 715, Casus, *vol.* 2, *n.* 123; *Génicot*, 2, *n.* 288; *Aertnys*, *lib.* 6, *n.* 200. Unde probabiliter satisfacit obligationi confessionis, sicut ille qui accusat percussisse capuccinum quum percusserit carmelitam; vel detraxisse domi, quum detraxerit in via, etc. Attamen multoties vel propter mutationem *speciei*, vel propter *reservationem* adnexam, vel propter adjuncta occasionis proximae, etc., non satisfaciet suae obligationi.

QUAER. 8.° *An necessario accusandus sit actus externus peccati?*

Resp. Affirm., quia est quid unum et idem cum actu interno in genere moris, et duo haec *unum totale* constituunt. Aliunde actus externus est directe prohibitus lege divina, v. gr. *Homicidium non facies.* Insuper absque declaratione actus externi plerumque confessarius munere suo fungi non posset, ut par est, circa monita praebenda, etc. Constat etiam ex consuetudine universali fidelium, quae legem in hoc sensu explicat.

591. — QUAER. 9.° *An effectus peccati necessario in confessione sit exprimendus?*

Resp. Dissentiunt doctores; sed *sententia (negans) verior semper mihi visa est*, inquit *Lugo*, *disp.* 16, *n.* 440; qui rationem ex discrimine inter actum peccati externum, et effectum peccati sic petit (*ibid.*, *n.* 449): «Ratio magis communis hujus differentiae est, quod actus externus, qui denominatur liber a libertate actuali actus interni, est vere et proprie peccatum, effectus vero postea consequutus, in somno verbi gratia, non est proprie peccatum, ut diximus, sed effectus peccati; in confessione autem explicari debent omnia et sola peccata; ideo debet explicari actus externus, quando est actu liber; non effectus postea sequutus..., quia non potest esse peccatum actuale in eo, qui actu non peccat; nec potest actu peccare qui actu non agit; ille autem, qui dormit, dum ejus inimicus veneno moritur, nihil tunc agit; ergo tunc non peccat.» Hucusque *Lugo;* reliqua apud ipsum vide, et non poenitebit.

592. — QUAER. 10. *An poenitens declarare debeat diversas personas, cum quibus peccavit?*

Resp. Neg., per se. — Ita *Bonacina*, *disp.* 5, *q.* 5, *sect.* 2, *punct.* 2, § 2, *diff.* 3, *n*, 14; *Tamburinius*, in Decal., *l.* 7, *c.* 7; *Lacroix*, *n.* 1040, *et alii communiter.*

Ratio est, quia sufficit ut declaretur numerus peccatorum, et eorum species; peccata autem non ideo mutant speciem, quod cum pluribus patrata fuerint. Hinc qui fornicatus est cum tribus diversis, vel ter cum eadem, satisfacit dicendo, se ter fornicatum esse; nec tenetur sponte dicere, num complex unica fuerit, an plures, num fuerint meretrices, an aliae. Attamen si confessarius de hoc interroget, poenitens respondere tenetur, quia expedit, ut confessarius sciat, utrum forte adsit proxima peccandi occasio, ut pronum est, si cum eadem persona pluries peccatum fuerit.

593. — QUAER. 11. *An ligatus voto castitatis peccans cum alio similiter ligato debeat utramque circumstantiam declarare?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia ibi sunt duo peccata plane distincta, scilicet peccatum contra proprium votum, et peccatum *cooperationis* cum alio ad votum illius violandum. Idem prorsus dicendum de conjugato cum uxore alterius rem habente; duplex enim adulterium committit. *Lacroix*, *n.* 1063; *Lugo*, *disp.* 16, *n.* 258; *Salmant.*, *c.* 6, *n.* 63, etc.

QUAER. 12. *An sacerdos, vel religiosus peccans contra castitatem, conditionem suam aperire debeat, vel solum voti castitatis circumstantiam?*

Resp. Controvertitur. Sufficit probabiliter ut uterque circumstantiam voti manifestet, quia species obligationis non videtur mutari per specialem conditionem sive sacerdotis, sive religiosi. *Lugo, disp.* 16, *n.* 149; *Lacroix*, etc., contra *aliquos.*

594. — QUAER. 13. *An declaranda sit propinquitas personarum in peccatis* **odii?**

Resp. 1.° *Affirm.*, si agatur de propinquitate *propiori*, ob strictum virtutis pietatis vinculum. Hinc declarandum est odium grave in parentes, filios, avos, nepotes, in conjugem, et in fratres. — *Lugo, disp.* 16, *n.* 303 *seq.*, *et alii communiter.*

Resp. 2.° *Neg.* vero, *probabilius*, si agatur de propinquitate remota, inter ceteros consanguineos, aut de *affinibus.* Tunc enim circumstantia mutans speciem, si adsit, non est gravis, ideoque non est necessario accusanda.—*Lugo, ibid., et alii* contra alios qui declarandam putant circumstantiam propinquitatis etiam in quarto (aut tertio) gradu consanguinitatis. — Vide **Casus**, *n.* 433 *seq.*, 445 *seq.*

PUNCTUM IV

De peccatis oblitis

595. — Peccata ex oblivione inculpabili omissa accusari debent, si in poenitentis memoriam redeunt. Ex praecepto enim divino omnia peccata mortalia post Baptismum commissa in confessione sacramentali declaranda sunt; nec praesens oblivio a tanta obligatione excusare etiam in posterum potest. Constat ex prop. 11.ª ab *Alexandro VII* damnata, *n.* 599 referenda.

596. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An peccata ex oblivione aut alia justa causa omissa* QUAMPRIMUM *accusanda sint?*

Resp. Neg., probabilius. Hujusmodi enim obligatio *moraliter* accipienda est, quum praesertim haec peccata jam deleta sint, nec proinde adsit periculum animae *in mora.*—Ita *communius. Sporer, Laymann*, etc.

Imo juxta plures graves theologos poenitens differre *probabiliter* potest confessionem horum peccatorum, donec ex *vi alterius obligationis* iterum confiteri teneatur. Sic ad varios menses, et etiam ad tempus annuae confessionis, differri possit. Ita *Bonacina, disp.* 5, *q.* 5, *sect.* 2, *p.* 4, *n.* 32. — Attamen nulla alia confessio, iis omissis, interponi potest. Ratio est, quia ad integritatem confessionis pertinet declarare in actuali accusatione omnia peccata mortalia nondum accusata, quae memoriae occurrunt, seu *quorum habetur conscientia*, ut dicit *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 5. Porro juxta *Suárez*,

De Poenit., *disp.* 22, *sect.* 1, *n.* 1, «ea peccata sunt in praesenti conscientia, quae, commissa post Baptismum, per aliam confessionem non sunt rite clavibus subjecta».

QUAER. 2.° *An peccata ex oblivione omissa accusari debeant* ante communionem, *si prius menti occurrant?*

Resp. Neg., probabilius, etiamsi poenitens absque incommodo confiteri possit. — *Recole dicta n.* 431.

QUAER. **3.°** *An poenitens qui recordatur peccati obliti, nec potest (aut non vult) confiteri, ante communionem ad actum contritionis eliciendum teneatur?*

Resp. Neg., cum *S. Alph., n.* 257; *Lugo*, De Euch., *disp.* 14, *n.* 122, et *aliis communiter*, contra quosdam alios. — Ratio est, quia nullum apparet fundamentum, cur ista contritio requiratur, si, ut supponimus, dolor pro confessione elicitus fuerit ex *motivo universali.* Non enim requiritur ex praecepto, quia hoc nullibi praescriptum reperitur; neque ex necessitate probationis, quia peccatum jam per praecedentem confessionem indirecte deletum est, et proinde remissione non indiget.

597. — QUAER. 4.° *An necessario absolvi iterum debeat poenitens accusans peccatum grave in praecedente confessione ex oblivione aut alia legitima causa omissum, et jam indirecte remissum?*

Resp. Affirm., cum sententia communissima. Ratio est, quia omnia peccata mortalia ex institutione Christi sunt clavibus subjicienda, ut *directe* remittantur. Licet enim jam remissa sint, non tamen vi sacramenti, seu vi absolutionis remissa sunt, sed tantum vi gratiae per sacramentum infusae, et concomitanter cum aliis peccatis. *Sporer, n.* 627; *Collat. andeg.* 3.ª, *q.* 3.ª, etc., contra *paucos*, qui audiendi non sunt.

Licet confessarius omittere possit absolutionem cum poenitentibus, qui ad eumdem confessarium redire solent, siquidem isti in alia confessione directe absolventur; melius tamen est omnibus absolutionem impertiri, quando facile fieri potest, ad poenitentis solatium et animae tranquillitatem, necnon ob fructum ex sacramento percipiendum. Adde periculum, ne poenitens eumdem confessarium amplius adire non possit.

598.—QUAER. 5.° *An* novam *debeas semper imponere* poenitentiam *ei qui statim post absolutionem accusat peccatum ex oblivione praetermissum?*

Resp. Controvertitur. Sed *probabiliter* potest sufficere pro utroque sacramento praecedens poenitentia, quam tunc aequivalenter confessarius mutat, quidpiam illi detrahendo quod extendit ad novum peccatum. Ita *Lacroix, l.* 6, *p.* 2, *n.* 1239; *Struggl, tr.* 11, *q.* 2, *n.* 46; *Ball.-P., vol.* 5, *n.* 293; *Génicot*, 2, *n.* 311. — *Contrarium* docet *S. Alph., n.* 513, cum *Palao, Roncaglia*, etc., qui dicunt non posse imponi in poenitentiam opus jam debitum *ex eodem titulo satisfactionis sacramentalis.* — Vide **Casus**, 470 *seq.*

§ II. *De causis ab integritate excusantibus in genere, et speciatim quoad moribundos.*

PUNCTUM I

De causis ab integritate excusantibus in genere.

599. **Principia.**— **I.** Causae ab integritate materiali confessionis excusantes, reducuntur ad physicam vel moralem impossibilitatem.

II. Ut aliquis ratione impotentiae moralis censeatur ab integritate materiali confessionis excusatus, licet peccata menti occurrant, hae conditiones servandae sunt: 1.ª ut ea tantum peccata omittantur, quae declarari nequeunt, seu ex quorum manifestatione sequeretur gravissimum incommodum *extrinsecum* sive spirituale sive temporale vel poenitenti, vel confessario, vel cuipiam tertio; 2.ª ut non possit inveniri alius confessarius, cui confessio integra fiat absque tali incommodo; 3.ª ut confessio sit hic et nunc necessaria, v. gr. ad praeceptum adimplendum, ad vitandum scandalum, vel periculum permanendi *per unum diem* in statu peccati mortalis, vel incommodum abstinendi a celebratione vel communione quam solet quotidie instituere. *Suárez*, De Poenit., *d.* 23, *sect.* 2, *n.* 7; *S. Alph.*, *nn.* 487-490.

III. Numquam excusat difficultas ipsi confessioni *intrinseca*, quantumvis gravis ea sit. — Ratio est, quia confessio ex natura sua est essentialiter laboriosa; ac proinde si difficultas gravis, v. gr. magna repugnantia aut verecundia aut amissio propriae famae coram confessario ab integritate excusaret, plerumque ab accusandis mortalibus fideles excusarentur, et proinde rueret maxima ex parte institutio sacramenti Poenitentiae. Praeterea Ecclesia non posset reservare crimina atrocia, quia id incommodum non leve poenitentibus creat (Cfr. supra, *n.* 429, 3.°, et **Casus**, *n.* 287 *seq.*).

IV. Cessante causa excusante ab integritate materiali, praeceptum divinum confitendi omnia peccata mortalia omissa iterum urget; occurrente enim impedimento, non cessat simpliciter confessionis obligatio, sed tantum suspenditur; cessante igitur causa excusante, obligatio legis integre reviviscit; quumque praeceptum confessionis non sit affixum ad tempus aut ad circumstantiam, sed vitam integram afficiat, idcirco peccata nondum accusata, postea, si fieri possit, necessario accusanda sunt. Constat aliunde ex propositione 11.ª ab *Alexandro VII* damnata, quae sic se habet: *Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum*

vitae aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

600. **Resolves:** — A materiali confessionis integritate praecipue excusant sequentia:

1.° *Infirmitas extrema*, id est quando moribundus unum tantum vel alterum peccatum exprimere potest, vel usu linguae jam destitutus aliquo tantum signo poenitentiam ostendit, absolutionemque petit. *Rituale rom.*, De sacram. Poenit.

2.° *Defectus loquelae;* sic ab integritate eximuntur muti qui nec scripto nec signis integre confiteri possunt; item peregrini penitus aut fere penitus ignari idiomatis regionis, in qua confitentur. — De mutis, cfr. dicenda infra, *n.* 605, *q.* 7.

3.° *Defectus temporis*, v. gr. si milites statim ad pugnam pergere debeant. Non autem excusat sola multitudo poenitentium, ut supra dictum est.

4.° *Periculum vitae* poenitentis, confessarii, aut tertii, v. gr. si adveniant hostes, si multi in periculo naufragii vel contagii versentur. Imo aliquando in summo plurium periculo, omnes, exhibito aliquo generali signo contritionis et confessionis, unica formae prolatione absolvi sic possunt: *Ego vos absolvo*, etc.

5.° *Periculum famae*, v. gr. si sacerdos mox celebraturus, et confessione generali indigens, non posset integre confiteri, quia adstantes rem suspicarentur.

6.° *Periculum revelationis* seu violationis sigilli, v. gr. si confessarius nequeat integre confiteri, quin peccata in confessione audita manifestet, etc.; vel si poenitens ex gravi causa timeat, ne confessarius legem sigilli infringat. Posterior autem hic casus, si tamen unquam contingere dicendus sit, rarissimus est.

7.° *Periculum scandali vel lapsus*, tum ex parte poenitentis, tum ex parte confessarii, v. gr. si mulier certo cognosceret maximam confessarii fragilitatem, etc. *S. Alph.*, *n.* 479 *et seq.*

601. Quaesita. — QUAER. 1.° *An sit obligatio confitendi peccatum mortale, quod explicari nequit sine complicis manifestatione?*

Resp. 1.° Ob *peccatum veniale* explicandum, aut mortale alias confessum, *non licet* grave crimen alterius manifestare. *S. Alph.*, *n.* 489.

Resp. 2.° Si agitur de materia necessaria, imprimis quaerendus est confessarius, cui complex sit ignotus, *si commode fieri potest;* quia non licet proximum sine justa causa infamare. *Lugo*, De Poenit., *d.* 16, *n.* 392; *S. Alph.*, l. c.; *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 257; *Buccer.*, 2, *n.* 720; *Génicot*, *n.* 499, contra *Casus Romae ad S. Apollinar.* (*pag.* 86), ubi asseritur nullum ex DD. hanc obligationem imponere quando poenitens integram dispositus est peragere confessionem.

Resp. 3.° Igitur si sermo est de materia necessaria, et commode

ad confessarium, cui complex sit ignotus, accedere quis non possit, tunc *in praxi* standum est pro *libertate poenitentis. Buccer.*, l. c.; *Génicot*, l. c.; *Casus Romae*, l. c.

Etenim *duplex* datur sententia: 1.ª, *probabilior et communior, affirmat.* Ratio est, 1.° quia nulla datur legitima excusatio, ut praecepto integritatis derogetur: non enim dici potest praeceptum positivum restringi praecepto naturali non infamandi proximum; nam praeceptum charitatis tantum prohibet, ne manifestetur crimen alienum *sine causa;* hic autem causa habetur, et quidem gravis, nempe integritas confessionis procuranda et conscientiae directio; 2.° complex peccatum patrando amittit omne jus ad famam, quod habere poterat apud confessarium, in ordine ad confessionem hujusce peccati, et ipse implicite huic famae detrimento ultro consentit, quando peccat. *S. Alph., n.* 489, cum *aliis multis.*

Altera dicit tunc posse, imo *debere* omitti circumstantiam, ex qua complex detegeretur, donec alius confessarius inveniatur. Ita *Busemb., Diana, Navarr., Mazzota, Medina, Elbel, Ball.-P.*, l. c. Ratio, quia praeceptum *naturale* servandi famam proximi praeferendum est praecepto positivo integritatis confessionis; praesertim quum hujus observatio tantum differatur. Nec verum est complicem amisisse jus ad famam apud confessarium, nisi supponendo quod est in quaestione. — Vide **Casus**, *n.* 462 *seq.*

602.—Quaer. 2.° *Quaenam sint causae excusantes a quaerendo alio confessario, cui complex sit ignotus, tam eos qui velint sequi primam sententiam, quam volentes uti secunda?*

Resp. 1.° Si urgeat periculum mortis, aut praeceptum annuae confessionis; 2.° si grave sit poenitenti omittere confessionem aut communionem; 3.° si quis difficulter alteri confessario conscientiam aperiret; 4.° si quis secus in peccato etiam per unam diem remanere deberet; 5.° si quis alias privaretur beneficio alicujus indulgentiae extraordinariae; 6.° si adeundo confessarium, cui complex cognitus est, haberetur melior directio, consolatio notabiliter major.

Hinc ratione petendi consilii, doloris leniendi, etc., saepe excusantur matres et uxores confessario manifestantes filiorum aut maritorum peccata, utut iste illos cognoscat. Nimis enim durum esset, quod alium confessarium illae quaerere tenerentur. Generatim itaque non habetur ut gravis obligatio confessarium alium adeundi, complicis occultandi causa, nisi forte de crimine valde gravi agatur. *S. Alph., n.* 490, etc.

603. — Quaer. 3.° *An liceat ipsi confessario petere nomen complicis, v. gr. ad correctionem*, etc.?

Resp. Neg., saltem generatim loquendo, quia hoc et sine justa causa inducit ad detrahendum proximo, et odiosum reddit Poenitentiae sacramentum. Unde Codex: «Caveat omnino (confessarius)

ne complicis nomen inquirat» (*can.* 888, § 2). Idipsum statuerat Benedictus XIV per Const. *Ubi primum* (2 jun. 1746) et *Ad eradicandum* (28 sept. 1746.

604. — Quaer. **4.°** *An per praedictum canonem ita interdictum sit quaerere nomen complicis, ut in nullo casu id liceat?*

Resp. Neg. quia aliquando poenitens necessario complicem revelare debet, nec tamen id nisi per confessarium praestare potest. Etenim ut ait P. Lugo: «Potest confessarius videre, ex occultatione complicis gravissima damna imminere, ad quae impedienda poenitens omnino tenetur; rursus videt poenitentem per se ipsum immediate id non posse exsequi, nec habere alium, per quem id possit, praeter ipsum confessarium; quo casu certum est teneri poenitentem ad illud medium unicum eligendum; quod si nolit, jam non est aptus ad absolutionem recipiendam.» Vide *Lugo*, De Poenit., *d.* 16, *nn.* 427-432.

Quaer. 5.° *An sit obligatio confitendi peccatum, quod declarari nequit sine infamatione alterius, qui fuit occasio peccati, v. gr. si quis occiderit sororem suam ex crimine gravidam?*

Resp. Controvertitur ut in casu fere simili, de quo supra in quaesito primo dictum est. Affirmat *Lugo* cum aliis. Negat vero *Suárez* cum pluribus. Stat igitur hinc et inde aequalis probabilitas.

605. — Quaer. 6.° *An vel quomodo surdi simul et muti confiteri teneantur?*

Resp. Muti et surdi tenentur aliquo modo confiteri, saltem per signa; nisi sint adeo ignari et hebetes, ut nihil extundi ab ipsis possit. Ratio est, quia praeceptum confessionis respicit omnes fideles qui sua peccata ratione aliqua manifestare possunt.

Hinc 1.° *Muti* sufficienter instructi tenentur integre confiteri, saltem signis, si haec a confessario intelligantur; si autem sint minus instructi, aut difficulter a confessario intelligi possint, sufficiet ipsis unum tantum vel alterum peccatum manifestare, aut in genere significare, se esse peccatores et velle peccatum vitare.

2.° *Surdi*, usum linguae habentes, tenentur ex parte sua confiteri peccata, quae memoriae occurrunt; sed confessarius non tenetur eos interrogare ad procurandam confessionis integritatem, ob nimiam interrogandi difficultatem. Cfr. dicenda *n.* 768.

Quaer. 7.° *An muti scientes scribere, teneantur scripto confiteri ad procurandam confessionis integritatem?*

Resp. Communior sententia negat, tum ob periculum revelationis, tum quia scriptura est medium extraordinarium, quod numquam in Ecclesia habitum est velut praescriptum, tum etiam quia, ut inquit *Diana*, talis modus confessionis de se est publicus, quum scriptura sit de se publica. *Diana*, *t.* 1, *tr.* 3, *resol.* 72, *n.* 2. — Permitti tamen id potest; at curandum, ut statim scriptura aboleatur.

606. — Quaer. 8.° *An vel quomodo confiteri teneantur ignari idiomatis loci, in quo confiteri volunt?*

Resp. Ignari idiomatis loci, in quo versantur, et carentes confessario, a quo intelligi possint, tenentur urgente praecepto annuae confessionis, et in articulo mortis, confiteri aliquo modo, saltem signis generalibus. Ratio est, quia urget praeceptum divinum et ecclesiasticum. Nam etsi materialiter integre confiteri nequeunt, tenentur tamen ad id quod possunt. *S. Alph.*, *n.* 479, etc. — Vide **Casus**, *n.* 477 *seq.*

Quaer. **9.°** *An ignari idiomatis teneantur confiteri per interpretem, si possint?*

Resp. Neg., quia confiteri per interpretem est onus gravissimum et multis periculis obnoxium, v. gr. revelationis, irrisionis, etc. Qui vero aliter confiteri non possunt, non prohibentur, si velint, *per interpretem* confiteri, praecavendo abusus et scandala. Interpres autem tenetur obligatione servandi secreti sacramentalis (*can.* 903 et 889, § 2).

PUNCTUM II

De confessione et absolutione moribundorum.

(Cfr. infra, Append. in fine tract. de Extrema Unctione)

607. — I. Absolvi potest et debet, et quidem *absolute*, quilibet moribundus qui aliquo modo, voce vel signo confitetur, vel absolutionem petit. Ratio est, quia adsunt omnia requisita ad sacramentum, et ad confessionem formaliter integram. *S. Alph.*, *n.* 480, *et alii communiter.*

II. Absolvi potest et debet, saltem *conditionate*, quilibet moribundus, in quo attritio et confessio praesumi possunt aliquo modo, quantumvis *tenuiter probabili.* Ratio est, quia in casu extremae necessitatis, etiam in sacramentorum administratione licet uti opinione etiam parum fundata. *S. Alph.*, *n.* 482, *et alii communius* contra alios.

III. Absolvi nullo modo potest moribundus, qui omnino recusat sacramentum Poenitentiae, vel qui nullo modo praesumi potest attritus. Quod vix unquam contingere posse videtur in iis, qui sunt sensibus jam destituti. Ratio luculentissime patet.

608. Resolves: — 1.° Absolvendi sunt omnes moribundi nondum sensibus destituti et in absolutionem consentientes mandatisque confessarii obtemperantes: *absolute* quidem, si confessionem ultro requirant, aut si libenti animo confiteri proponant; *conditionate* vero, si aegre vix ad aliqualem confessionem inducantur, aut si de ipsorum sufficienti dispositione prudenter dubitetur. Ita *communiter.*

2.° Absolvendi sunt, saltem *conditionate*, omnes moribundi sensibus destituti, qui ante sensuum privationem expresse confessionis desiderium ostenderunt, v. gr. jubendo advocari sacerdotem, etc. Ratio est, quia censentur vere confiteri per testimonium adstantium; videtur enim tunc fieri veluti confessio per interpretem. Constat ex conciliis et ex *Rituale rom.* — *S. Alph.*, *n.* 481.

3.° Absolvendi *sub conditione* sunt moribundi omnes sensibus omnino destituti, qui *christiane vixerunt*, etsi tunc nec doloris, nec desiderii confessionis signum ullum dederint. Ratio est, quia in istis praesumi potest dolor et desiderium absolutionis. *S. Alph.*, *n.* 482; *Lacroix*, *n.* 1162; *Elbel*, *n.* 208; *Collet*, *c.* 6, et *communis sententia* recentiorum contra plures antiquos, v. gr. *Lugo*, *d.* 17, *sect.* 3; *Suárez*, *d.* 23, *sect.* 1, etc.

4.° Absolvendi sunt *conditionate* etiam alii moribundi sensibus destituti, qui *parum christiane vixerunt;* quia adhuc in ipsis praesumi aliquo modo potest poenitentiae et confessionis desiderium. *Collet*, *ibid.*; *Lacroix*, *ibid.*

5.° Potest *probabiliter sub conditione* absolvi moribundus destitutus sensibus in *actu ipso peccati*, v. gr. in duello, adulterio, furto, etc., quia etiam ille sufficienter dispositus esse potest. Id praesertim locum habet pro illo, qui ad peccatum fortasse fuit adductus timore, humano respectu, etc... *S. Alph.*, *n.* 483; *Elbel*, *n.* 211, *et alii probabiliter.*

6.° Absolvi etiam probabiliter sub conditione possunt moribundi qui, antequam sensibus destituerentur, *sacerdotem repulerant.* Etiam hi, divina cooperante gratia, possunt esse sufficienter dispositi. *De Varceno*, Comp. Th. mor., De Poenit., *art.* 5; *Card. Gennari*, apud *Il Monitore*, *vol.* 6, *p.* 2, *pag.* 112; *Müller*, Th. mor., *vol.* 3, § 167; *Analecta juris pontificii*, ann. 1876. Item *Génicot*, 2, *n.* 298, contra *plures alios.*

7.° *Probabiliter* quoque sub conditione absolvi potest haereticus etiam publicus et *formalis*, schismaticus, apostata, etc, sensibus destitutus. Ita *Card. Gennari*, l. c., *pag.* 113, et *alii*, contra *plures alios.* — *Gury* in casibus, *vol.* 2, *n.* 488, id admittit de haeretico materiali; *Müller*, l. c., de haeretico nato et educato in religione catholica, et etiam de aliis qui voluntatem proclivem in fidem catholicam ostenderunt. Cfr. etiam *Noldin*, De sacram., *n.* 295.

8.° Imo etiam haereticus *materialis* sensibus non destitutus, absolvi conditionate posse in mortis articulo videtur, quin prius de fide catholica convictus eam amplectatur et confessionem peragat, modo excitetur ad contritionem, quantum fieri possit perfectam, de peccatis suis, et paratus sit facere omnia quae a Deo ordinata sunt ad aeternam salutem consequendam. *Casus*

Romae ad S. Apollinar., pag. 99 *seq.*; *Génicot*, l. c.; *Noldin*, *n.* 295.

Cfr. infra, ubi de sepultura, an et quatenus ecclesiastica sepultura sint donandi, ii qui sensibus destituti absolvuntur.

609. — *N. B.* Ex dictis, tum hic, tum supra, *nn.* 523, 526 et 568, non levis exsurgit difficultas. Etenim confessio poenitentis debet esse *a*) signo sensibili manifestata (1), et *b*) facta in praesentia sacerdotis, non autem per litteras aut internuntium. Primum thomistae exigunt *tamquam materiam ex qua* sacramenti, ideoque essentialiter; scotistae vero tamquam *conditionem sine qua non;* alterum videtur constare ex decreto Clementis VIII, de quo dictum est *n.* 568. Jam vero, moribundus, quem invenit confessarius sensibus destitutum, nullam sensibilem confessionem facit; et quamvis aliquando constet illum vocasse confessarium, attamen illa veluti confessio fit in absentia.

Praeterea, Conc. Trid. (*sess.* 14, *can.* 9) ait: «Si quis dixerit non requiri confessionem poenitentis, ut sacerdos eum absolvere possit, anathema sit». Atqui, saltem quando moribundus sensibus invenitur destitutus, qui nullum dederit signum confessionis faciendae, nulla adest confessio poenitentis. Ergo non videtur posse absolvi: quod est contra hic dicta, et contra praxim hodie communem.

Pro solutione hujus difficultatis, imprimis quoad decretum Clementis VIII, sciendum est ipsum Pontificem interrogatum jam respondisse, se non intendere casum quo moribundus sensibus destitutus, quem adstantes absolutionem petiisse testarentur, absolvendus esset (*Denzinger*, l. c., *n.* 963). Quomodo vero hic casus cum suo decreto cohaereret, theologis explicandum reliquit. *S. Alph.*, *l.* 6, *n.* 481; *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 235.

Quoad aliam difficultatis partem, non una est auctorum solutio: alii dicunt verba Concilii Tridentini continere praeceptum divinum positivum, cui satisfacere nemo tenetur iis in adjunctis in quibus, ut in casu proposito, ejus impletio facta sit impossibilis; reliqua vero quae a thomistis vel scotistis dicuntur, pertinere tantum ad opiniones doctorum: igitur existimant in casu valere absolutionem, modo saltem attritionem habeat moribundus, quamvis nullum confessionis signum praebeat, cum non possit. Ita *Génicot*, *vol.* 2, *nn.* 299, 300.

Alii admittunt hanc scholarum doctrinam, et dicunt etiam hoc in casu posse dari sensibilem confessionem, quamvis forte adstan-

---

(1) Unde *Lacroix* ait: «Si certum esset quod talis aegrotus nullo signo externo manifestasset dolorem, adeoque non posuisset ullam confessionem sensibilem, etiam certum esset absolutionem illi dandam fore invalidam, quia confessio sensibilis est de necessitate sacramenti, secundum dicta *n.* 669». *Lacroix*, *l.* 6, *p.* 2, *n.* 1261.

tes non bene intelligant, v. gr. per anxiam respirationem, per suspiria, vel per alios diversos motus ipsius moribundi, quibus forte vult desiderium confessionis significare; nec desunt qui intelligant hunc hominem satis desiderium confessionis expressisse si christiane vixit, et sacramenta frequentavit: hoc enim intelligunt esse quamdam veluti confessionem coram tota Ecclesia factam et consequenter etiam coram sacerdotibus; imo alii hoc extendunt ad hominem qui, licet non adeo pie vixerit, tamen numquam a fide catholica recessit. Cfr. *Franzelin*, De Sacr. in genere, *pag.* 40 (edit. 3); *Pesch*, Praelect. dogmat., *vol.* 7, *n.* 82 *seq.*; *Bened. XIV*, De synodo, *l.* 7, *c.* 15, *n.* 9; *Ferreres*, La muerte real, etc., *nn.* 142 *seq.*

Ex his omnibus deduces satis dubium esse valorem absolutionis moribundi sensibus destituti quando non dedit signa doloris, saltem in absentia confesarii, et consequenter securius ei subvenitur per Extremam Unctionem (1).

APPENDIX I

DE EXAMINE CONSCIENTIAE

610. Principia. — I. Poenitens sub gravi tenetur, *per se* loquendo, *diligens examen* peccatorum mortalium ante confessionem instituere. — Id sequitur ex praecepto integritatis etiam materialis, quantum fieri potest, procurandae. Quum enim teneatur numerum et speciem peccatorum confiteri, eo ipso tenetur eorum memoriam revocare, quantum morali diligentia potest, ideoque diligens examen instituere; quia qui obligatur ad finem, ad media quoque fini obtinendo necessaria obligatur. Constat etiam ex can. 901 citato in *n.* 570, necnon ex *Conc. Trident., sess.* 14. *cap.* 5, ubi dicitur: *Oportere a poenitentibus omnia peccata mortalia quorum*, POST DILIGENTEM SUI DISCUSSIONEM, *conscientiam habent in confessionem recenseri.*

II. *Diligentia* in examine debet esse *seria*, seu tanta quanta adhiberi solet in rebus seriis et magni momenti. — Ratio patet; agitur enim de gravi confessionis praecepto. Constat etiam ex *Codice* et ex *Conc. Trid.* modo citatis verbis, *post diligentem sui discussionem.*

III. Attamen non est *aequalis* diligentia ab omnibus requirenda. Minori enim examine indigent, qui frequenter, quam qui raro

---

(1) Cfr. *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 239 *seq.*; *Il Monitore*, *vol.* 6, *p.* 2, *pag.* 107 *seq.*; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 94 *seq.*, 99 *seq.*, et 271, 272; *Lehmk.*, Casus, *vol.* 2, *n.* 622, *tr.* 2.°; *Ferreres*, l. c.

confitentur; majori vero indigent, qui negotiis mundanis implicantur, quam qui privatam vitam ducunt. Item rustici et rudes non possunt accuratam illam diligentiam adhibere, quam solertes et docti. *Billuart, et alii communiter.*

Qua in re notandum est cum Card. de Lugo, «poenitentem ipsum non obligari ad exactissimum examen suorum peccatorum, sed *ad humanum*, hoc est tale, quo sacramentum istud *non reddatur nimis grave et onerosum*... Unde non est bona regula, si dicas...: si hic homo cogitaret adhuc alia hora de suis peccatis, recordaretur alicujus peccati, cujus non recordatur, vel posset computare melius numerum peccatorum; ergo tenetur cogitare alia adhuc hora. Ratio autem est eadem, quia scilicet non est attendendum solum ad exactam et integram confessionem peccatorum, sed etiam maxime attendendum ad conditionem humanam, et ne ex eo capite sacramentum reddatur *grave et odiosum*, nec detur causa impudentibus et ignaris haereticis vocandi illud *conscientiae carnificinam*» (De Poenit., *d.* 16, *n.* 590). Cfr. infra, *n.* 721.

611. **Resolves.** — 1.° Peccat *per se* mortaliter qui, ex gravi negligentia in examine conscientiae, omittit peccatum aliquod mortale; et tenetur iterare confessionem, utpote invalidam. In defectu tamen examinis dari potest parvitas materiae, etiamsi exinde grave peccatum omittatur, v. gr. ob aliquam inadvertentiam; et tunc confessio certe valida est.

2.° Qui certus est *moraliter* se peccata mortalia non commisisse ab ultima confessione, non tenetur ad rigorosum examen ante confessionem, nisi in quantum requiritur ad materiam sufficientem sacramento subministrandam. In praxi tamen suadendum est poenitentibus piis, ut examini conscientiae dent operam saltem per quinque minuta, aut per medium quadrantem *circiter*, ad defectus scilicet veniales cognoscendos et exstirpandos.

3.° Mediocris omnino examinis diligentia requiritur in timoratis; quia conscientia non sileret, si quid graviter culpabile intus lateret; imo scrupulosis inquisitio est omittenda, et aliquando omnino interdicenda, utpote inutilis et saepe nociva: si enim graviter peccassent, semper prae oculis peccatum haberent. Ita *communiter.*

4.° Generatim satisfacit, qui recogitat ubi quovis die fuerit, quae negotia gesserit, quid in iis circumstantiis, cogitatione, affectu, verbo et opere vel omissione deliquerit; quomodo domi, in templo, in conversatione cum proximo se habuerit. Neque necesse est, ut eadem vestigia relegendo, iterum iterumque rimetur. — *Reuter.*

5.° Pro aegrotantibus non requiritur examen tam accuratum sicut pro sanis; imo quandoque nullum ab eis exigendum est ob capitis debilitatem; nec facile iis mos gerendus, dum confessionem

de die in diem differre se dicunt, quasi nondum satis conscientiam discusserint; sed quantum eorum status patitur, sunt a confessario ipso breviter examinandi per Decalogi et Ecclesiae praecepta; praestat enim eos etiam imperfecte confessos in statum gratiae restituere per absolutionem, quam dilatis Ecclesiae sacramentis damnationis periculo exponere. *Elbel, n.* 153.

612. Quaesita. — QUAER. 1.° *An poenitens, qui timet ne peccata e memoria excidant, teneatur ea scribere, et scripta legere?*

Resp. Neg. Ratio est, quia nemo confessionis integritatem procurare tenetur per media extraordinaria, et per diligentiam adeo exquisitam. Insuper hoc alienum a communi praxi timoratorum est, et expositum scandalis et irrisionibus, si schedulae, ut subinde fit, amittantur. *S. Alph., n.* 471, etc.

QUAER. 2.° *Qualis ordo sit sequendus in examine conscientiae?*

Resp. 1.° Ratione materiae, si quis a multo tempore non est confessus, expedit ut ordinem praeceptorum Dei et Ecclesiae, peccatorum capitalium, *quamvis hoc ultimum fere semper praetermitti poterit*, et obligationum specialium sui status percurrat; alias sufficit attendere ad pravos habitus, ad peccata magis consueta, vel summatim ad peccata contra Deum, proximum, et seipsum.

Resp. 2.° Ratione modi: 1.° lumen divinum humiliter petendum; 2.° discussio conscientiae facienda; 3.° specialiter deinde consideranda peccatorum turpitudo, et gravitas divinae offensae, et sic eliciendo dolori et proposito insistendum.

613. — QUAER. 3.° *Quid agendum confessario, si poenitentes non satis discussa conscientia accedant?*

Resp. 1.° Si sint instructi, benigne dimitti possunt, ut accuratius conscientiam discutiant et revertantur, saltem si de prolixis et implicatis confessionibus agatur. Ratio est, quia fere est impossibile, ut quis repente rogatus de omnibus recordetur. *S. Alph., n.* 471, *et alii communiter.* — Excipe tamen, nisi circumstantiae aliud suadeant.

Resp. 2.° Si sint rudes aut parum instructi in rebus spiritualibus, non facile dimittendi sunt, ut conscientiam suam examinent, saltem si aliquam diligentiam adhibuerint. Ratio est, quia pro istis facile confessarius supplebit. Nonnullis enim interrogationibus plus ipse obtinebit, quam illi sibi relicti longo examine praestarent, quamvis omnia peccata in memoriam revocare conarentur. Praeterea timendum est, ne forte difficultate absterriti amplius ad confitendum non redeant. *Catech. rom.*, De Poenit., *n.* 60.

ARTICULUS III

DE ITERATIONE CONFESSIONIS

614. **Principia.** — I. Omnis letalium peccatorum confessio *certo invalida*, necessario repetenda est. — Omnia enim peccata mortalia clavibus *per se* subjicienda sunt.

II. Confessio autem *valida*, etsi *integritate careat*, non est necessario repetenda, sed defectus tantum est supplendus. — Ratio, quia peccata jam declarata, directe fuerunt remissa vi absolutionis. Remanet igitur sola obligatio subjiciendi absolutioni peccata omissa, quae indirecte tantum et concomitanter remissa fuerunt. Ita *omnes. S. Alph.*, *nn.* 502, 504.

III. Repetitio confessionis invalidae *ex integro* facienda est, si poenitens novum adeat confessarium; quia secus nec judicis nec medici partes hic agere potest; secus autem, si confiteatur apud eumdem confessarium praecedentis confessionis adhuc aliqua ratione memorem; tunc enim sufficit, si summatim se accuset de peccatis jam accusatis, dicendo v. gr.: *Accuso me de peccatis jam declaratis in tali confessione;* hoc enim satis est ut peccata invalide declarata sacramentaliter accusentur, nec confessario ad munus suum implendum opus est, ut iterum confessionem audiat. Ita *communiter. S. Alph.*, *n.* 502; *Elbel*, *n.* 253; *Lacroix*, *n.* 1216; *Lugo*, *disp.* 16, *n.* 638; *Billuart*, *diss.* 7, *art.* 2, *et alii*, contra quosdam qui integram confessionis repetitionem exigunt.

IV. Confessio non est necessario repetenda, nisi de ejus invaliditate *moraliter certo* constet. — Ratio est, 1.° quia quum actus est certo positus, si suboritur dubitatio, an fuerit recte positus, obtinet illa regula juris: *Standum est pro valore actus*; 2.° quia obligationi legis divinae de facienda confessione jam probabiliter factum est satis. *S. Alph.*, *n.* 505; *Lacroix*, *n.* 1221; *Elbel*, *n.* 263; *Mazzota*, etc.

615. Quaesita. — QUAER. 1.° *An* confessio invalida *apud eumdem confessarium ex integro sit repetenda, si* **in confuso** *tantum hic de peccatis accusatis recordetur, aut etiam eorum omnino oblitus fuerit?*

Resp. ad 1.um *Neg.*, *probabilius*, etiamsi confessio invalida fuerit ex parte poenitentis, sed sufficiet repetitio generalis. Ratio est, quia pro culpis jam accusatis repetitio generalis conjuncta cum notitia antecedenter habita a confessario, sufficit ad sacramentale judicium, quum de singulis peccatis confessarius jam judicaverit. Ita *communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 502.

Resp. ad 2.um *Neg.*, etiam *probabilius*, etsi confessarius nullate-

nus recordetur de confessione illa invalida; proinde sufficiet, ut poenitens suum manifestet statum, ita ut confessarius confusam saltem notitiam de illo habeat. Ratio ex modo dictis sequitur. Etenim si in praecedenti casu sufficit confessario confusa aliqua memoria status poenitentis, etiam in praesenti casu sufficere debet, siquidem utrobique eadem ratio facit. *S. Alph., ibid., et alii supra citati* contra *alios.*—Imo videtur sufficere ut sacerdos recordetur se de iis peccatis judicasse et statuisse poenitentem fore absolvendum (1).

616.—QUAER. 2.° *An repetenda sit confessio facta cum dubia contritione?*

Resp. Neg., per se; ratio patet ex dictis. Attamen in praxi sedulo attendendum est ad poenitentis conditionem. Si enim poenitens sit homo sat prudens et gravis in suis actionibus ordinariis, vel in suis confessionibus, adest saltem probabilitas, imo et legitima praesumptio de valore confessionis; nec proinde urgendus est ad eam repetendam. Si vero supponatur homo levis et in plerisque suis actionibus inconsideratus, de iteranda confessione *consilium* ei dandum est. Ita *communiter.—Elbel*, De contritione, *n.* 74.

QUAER. 3.° *An sint cogendi recidivi ad confessiones praecedentes repetendas?*

Resp. Neg., per se. Ratio est, quia novus lapsus *per se* non est argumentum certum, quod recidivus prius dispositione caruerit. Aliquando tamen ex circumstantiis judicari prudenter poterit, recidivum quempiam invalide confessum fuisse. *S. Alph., n.* 505.

617. — QUAER. 4.° *An repetenda sint explicite omnia peccata, quae antea confessario* mere historice *extra confessionem enarrata fuerint?*

Resp. 1.° *Neg.*, si confessarius eorum adhuc recordetur; tunc enim sufficit, si poenitens generaliter ea confiteatur dicendo: *accuso me de iis omnibus, quae tibi jam enarravi.* Ratio est, quia peccata illa per confessionem summariam sacramentaliter subjiciuntur confessario ut judici in ordine ad absolutionem; et confessarius de omnibus hic et nunc sacramentaliter judicat, quum de iisdem recordetur.

Resp. **2.°** *Affirm.*, si confessarius non clare et distincte omnium meminerit, etiamsi illorum *in confuso* vel ex parte recordetur. Ita *S. Alph., n.* 502, *et alii communiter.*

Attamen juxta *Lugonem* (l. c., *nn.* 637, 638) et *plures alios*, etiam in hoc casu videtur sufficere notitia prior confusa quae manet, dummodo ab *illa* dirigatur confessarius, et non a confusa quae nunc suppeditatur. «Non quod illa prior narratio vere fiat accusa-

---

(1) Cfr. *Suárez, d.* 22, *sect.* 6. Sic etiam *Lugo*, De Poenit., *d.* 16, *sect.* 15, *n.* 636.—V. **Casus**, *n.* 679; *Ball-P., vol.* 5, *nn.* 275, 276; *Génicot*, 2, *n.* 306.

tio sacramentalis, sed quatenus posterior accusatio relate ad memoriam, quam habet confessarius de illis peccatis prius distincte auditis, sit sufficiens notitia, qualis in confessario desideratur.» Cfr. dicta *n.* 614. III. Ita etiam *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 272; *Génicot*, 2, *n.* 304. Et hanc sententiam probabilem habere videtur *Buccer.*, 2, *n.* 749.

QUAER. 5.° *An repetenda sit confessio, si confessarius ante absolutionem oblitus fuerit peccatorum accusatorum?*

Resp. Neg., si confessarius recordetur, saltem *in confuso*, status poenitentis; super certam enim et sufficienter perceptam materiam absolvit; et aliunde judicavit sacramentaliter de singulis peccatis, dum ipsi exponebantur. Praeterea et confessario et poenitenti onus intolerabile secus imponeretur. *S. Alph.*, *n.* 502.

618. — QUAER. 6.° *An teneatur poenitens totam retexere confessionem, si animadvertat, confessarium ob somnum peccata aliqua non percepisse, et nesciat qualia?*

Resp. Affirm., *si confessio fuerit brevis*, quia prudenter dubitare potest de singulis an a confessario intellecta fuerint, necne; *secus* autem *si prolixa fuerit* confessio, et pauca tantum non percepta videantur; quia tunc prudenter praesumere potest, quod unumquodque fuerit intellectum; nec verisimile apparet, Christum integritatis praeceptum cum tanto onere imposuisse: si tamen dubium circa unum vel alterum peccatum solummodo versaretur, repetendum illud foret. *S. Alph.*, *n.* 499.

619. **Resolves:** — 1.° Confessarius excipiens confessionem rustici, qui praeteritis annis male confessus est, suo muneri satisfaciet interrogando de ultimo tantum anno, si ob uniformem rationem vitae possit simul de praecedentibus annis judicium efformare. Idem dicendum, si audita unius anni confessione detegat confessarius praeteritarum confessionum defectum, et ex hac ultima confessione sufficientem praeteritorum peccatorum notitiam habeat; attamen requiritur, ut poenitens generali modo de aliis annis se accuset. *S. Alph.*, *n.* 504.

2.° Si quis confessus fuerit sacerdoti jurisdictione carenti, tenebitur confessionem iterare, si postea defectum detegat. Verum si apud ipsum confessarium, jurisdictione jam donatum, confessio peragatur, sufficit accusatio summaria juxta ea quae diximus.

3.° Si confessarius peccatum grave tamquam grave non agnoverit, vel mortale judicaverit esse veniale, non ideo est obligatio illud repetendi, *modo poenitens factum recte et fideliter exposuerit;* quia ad valorem sacramenti, et ad directam peccati remissionem non est necessarium, ut confessarius judicet hoc esse mortale; imo id saepe discernere non potest. *S. Alph.*, *n.* 500, *et alii communiter.*

4.° Poenitens qui *timet*, ne diu invalide confessus sit, nihil re-

petere *tenetur*, praesertim si timoratae sit conscientiae solitusque fuerit diligentiam sufficientem in confessionibus adhibere. Ratio, quia praesumptio stat pro confessionum valore; secus si stet contra poenitentem praesumptio tam gravis, ut *morali certitudini* aequipolleat.

APPENDIX II

DE CONFESSIONE GENERALI

Confessio generalis est repetitio plurium confessionum. Potest esse repetitio confessionum totius vitae, vel alicujus temporis, v. gr., unius anni, aut plurium annorum. Breviter dicendum: 1.° de necessitate vel opportunitate confessionis generalis; 2.° de methodo eam peragendi.

I. *De necessitate vel opportunitate confessionis generalis.*

Confessio generalis potest esse vel necessaria, vel utilis tantum, vel inutilis, aut etiam nociva. Hinc statuendae sunt sequentes regulae:

620. — I.ª *Regula.* Censenda est *necessaria* confessio generalis, quoties praecedentes confessiones *moraliter certo* invalidae aut sacrilegae fuerunt, vel ex parte poenitentis ob defectum contritionis aut integritatis, vel ex parte confessarii jurisdictione carentis; *in ceteris* autem *casibus numquam praecipi potest.* Ratio utriusque patet ex dictis supra de confessionis iteratione.

II.ª *Regula.* Suaderi potest, quando, licet de invaliditate confessionum praecedentium non constet, *grave* tamen de hoc *dubium* haberi potest.

III.ª *Regula.* Permittenda est, aut etiam *prudenter* suadenda confessio generalis, etsi non necessaria, quando spectatis circumstantiis poenitens *notabilem* fructum spiritualem ex ea percepturus est, v. gr., ratione humilitatis, devotionis, fervoris, cognitionis sui ipsius, manifestationis conscientiae ad perfectiorem directionem aut majorem animae puritatem, ad auxilia divina efficacius obtinenda, etc.; quia confessarius ex charitate majus bonum spirituale poenitentis, quando facile potest, promovere debet.

IV.ª *Regula.* Prohibenda est in ceteris casibus ut *inutilis*, et etiam *nociva*, quando prudenter pertimescenda sunt alia praeter jacturam temporis incommoda, scilicet scrupuli, anxietates, conscientiae perturbatio, etc.; si enim tantum onus pro confessario et poenitente non est suscipiendum sine spe notabilis fructus, *a fortiori* cum timore notabilis damni.

621. **Resolves:** — 1.° Facile permittenda, imo suadenda est confessio generalis in praecipuis vitae christianae epochis, nempe ante primam communionem, ante electionem aut susceptionem status vitae particularis, v. gr. ante sacerdotium, professionem religiosam, aut etiam ante matrimonium; item quando quis statuit vitam perfectiorem ducere.

2.° Praeter confessionem tempore primae communionis peractam, facile, generatim loquendo, permittenda est alia generalis confessio totius vitae; sed difficillime altera concedenda esset, quando prior sat accurate, bona fide et bona voluntate facta est, nisi forte in juvenili aetate, v. gr., ante 20 annos peracta fuerit. Hinc poenitentes, qui petunt a confessario licentiam confessionem generalem peragendi, interrogandi sunt, qua de causa id postulent, an alias jam confessi fuerint generaliter, a quo tempore, et quoties; et ex responsis judicabit confessarius, utrum expediat haec confessio, necne.

3.° Facile permittenda est personis devotis confessio generalis partialis, nempe unius anni, seu a tempore ultimae confessionis generalis, juxta morem servatum apud plerasque familias religiosas. Item permitti aliquando potest poenitentibus piis, ut repetant summarie paucis verbis praecipua vitae suae peccata: attende tamen ad varias personarum circumstantias.

4.° Potissimum vero cavere debent confessarii, ne facilius poenitentes ad confessionem generalem compellant; et *summopere sunt reprehendendi*, qui ab omnibus novis poenitentibus hanc exigunt praetextu necessitatis, vel ratione directionis, etc.

5.° Non est permittenda confessio generalis etiam in dubio de validitate praecedentium confessionum, ubi ex illa metuenda sunt incommoda notabilia, ratione scrupulorum, perturbationis conscientiae, etc., quia ob dubiam obligationem subeunda non sunt gravia ac certa incommoda.

6.° Numquam permittenda est confessio generalis scrupulosis aut meticulosis; quia si una permittatur, hac finita, statim aliam facere volent, et post secundam, etiam tertiam suscipere importunis precibus petent cum summo animae detrimento, etc. Constat enim experientia, confessionem generalem multo plures scrupulos generare, quam destruere.

II. *De modo peragendi confessionem generalem.*

Multiplici modo fieri potest confessio generalis; sed magis expediet, generatim loquendo, si fiat juxta sequentes regulas.

622.—I.ª *Regula. Ante confessionem* satagere debet confessarius explicitum cognoscere statum poenitentis, et varias circumstantias ex quibus potest dirigi ad prudenter et fructuose interrogandum. Hinc:

1.° Examinet utrum agendum sit de confessione necessaria, necne; si

enim necessaria sit, multo majori diligentia et cura poenitens audiendus, interrogandus et adjuvandus erit. Si vero necessaria non est, *prorsus moneri debet poenitens:* 1.° hujusmodi diligentiam non requiri, imo liberum ipsi esse peccata, quae velit, reticere; 2.° nec sollicitum dein esse debere, quod ex oblivione plura seu pauciora omiserit.

2.° Inquirat prudenter de conditione poenitentis, de ejus aetate, occupationibus vel officiis, de ejus familia, nempe an habeat adhuc parentes, fratres aut sorores? et an cum ipsis versetur, aut diu versatus sit? etc.

3.° Interroget a quo tempore sit confessus poenitens? an absolutus? an hic et nunc aliqua prava consuetudine, aut pravo animi affectu sit irretitus? an frequenter ad sacramenta accesserit? an pie confessus vel sacrilege? an peccata celaverit aliquando? quo tempore? quamdiu? an ea postea confessus fuerit, aut confessiones sacrilegas iteraverit?

Praeviae istae notiones plurimum confessario inservient; eas autem interrogationes magis vel minus urgebit pro qualitate confitentis, et indole responsionum.

II.ª *Regula. Quoad ordinem confessionis,* accusatio et interrogationes in ipsa confessione *certo* ordine fiant oportet, ne omnia misceantur cum perturbatione confitentis et periculo defectus integritatis, etc. Via autem brevior et facilior est, si fiat declaratio peccatorum secundum ordinem mandatorum Dei, Ecclesiae, et specialium obligationum pro statu cujusque proprio.

III.ª *Regula. Quoad modum confessionis,* si poenitens sit satis instructus, benigne eum inducat confessarius ad peccata sua exponenda juxta praefatum ordinem, promittens se illum adjuturum, et quoties opus fuerit, interrogaturum ut omnia recte perficiantur.—Si autem poenitens sit rudis, fere totum onus confessionis in se assumat confessarius, interroget per ordinem de omnibus quae committere solent poenitentes paris conditionis, et post singula peccata inquirat a poenitente, an aliquid addendum noverit. Antequam autem interrogationes incipiat, sedulo confitentem admoneat, nihil sibi pertimescendum esse quoad difficultatem peccata detegendi: *Sis quietus et bono animo,* inquiet, *ego tuam peragam confessionem; novi sane omnia peccata quae patrare potuisti; ego tibi ea omnia detegam; tuum solum erit clare et sincere interrogationibus meis respondere, et de peccatis verum dolorem concipere.* Sic Salvatori, Instructio practica pro neoconfessariis.

APPENDIX III

NORMA CONFESSIONIS GENERALIS PER INTERROGATIONES INSTITUENDAE

623. — Prius dicat poenitens quae scit, nisi malit statim interrogari. Ante omnia interrogandus poenitens, an matrimonio junctus sit necne? — Deinde

I. *An nulla confessio sacrilega?* An aliquando quidpiam non audebas dicere? quoties? An in tali statu ss. communionem suscepisti? an in tempore paschali? quoties? An culpabiliter non implevisti poenitentiam?

II. *Circa virtutes theologicas.* An scis mysteria principalia scitu necessaria, scilicet Deum esse, et remuneratorem esse boni et mali; mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis et mortis Jesu Christi? An forte negasti fidem? An dubitasti de aliqua veritate religionis? vel eam negasti? An contra religionem locutus es? An libros prohibitos legisti? vendidisti? commodasti?

An forte desperasti? Cur? (spem injiciat confessarius: quam bonus Deus, si te voluisset damnare, non te hodie ad poenitentiam excitaret...)

An proximo tuo dedisti scandalum, prava consilia aut exempla? An occasionem peccandi quaesivisti?

III. *Circa praecepta Dei:* 1.um Superstitio? divinatio? vana observantia? magia? idololatria? habitus numquam vel vix orandi?

2.um Juramentum? votum? blasphemia?

3.um Laborare die dominico vel festo? Omissio sacri vel mala auditio?

4.um In parentes, herum, pastorem inobedientia? murmurationes? contumeliae? ictus? mortis adprecatio?

In filios, servos, aliosve subditos educatio? instructio? cura salutis? occasiones peccati proximae? vigilantia circa officia religionis? scandalum? ira?

5.um Damna proximo illata in corpore aut anima? odium? desideria vindictae? imprecatio? rixae? verbera? homicidium? duellum? abortus? abusus matrimonii? Sed interrogandum hic et de sequenti praecepto parce, caute, caste.

6.um et 9.um Cogitationes? delectatio morosa? desideria? quae? cum qualibus personis? — Verba? an verba inhonesta? jocos, cantilenas... protulisti, libenter audivisti? — libros obscenos legisti? — Opera? tecum? tactibus? pollutionibus? visu? cum aliis? cum solutis? cum conjugatis? cum cognatis? ejusdem sexus? An hic et nunc adhuc in occasione proxima? Uxores possunt interrogari, utrum maritis fuerint obedientes in omnibus licitis?

7.um et 10.um Damnum? furtum? fraus? stipendium operariis debitum retentum, vel defraudatum, vel diminutum? restitutio? furta minuta?

8.um Mendacia perniciosa? judicia temeraria? detractio? calumnia? (reparatio famae et ulterioris damni forte illati).

IV. *Circa praecepta Ecclesiae:* Jejunium? abstinentia a carne diebus vetitis? — Confessio? communio paschalis?

V. *Circa peccata capitalia:* Ebrietas? superbia? acedia? invidia? ira? avaritia?

VI. *Circa officia status:* Maritus, uxor, herus, magistratus civilis, advocatus, mercator (pondus et mensura).

Observa. — In fine petat, num aliud quid adhuc eum anxium teneat.

CAPUT III

DE SATISFACTIONE

Agendum 1.° de impositione, 2.° de impletione poenitentiae.

ARTICULUS I

DE IMPOSITIONE POENITENTIAE

624. **Principia.** — I. Confessarius tenetur *poenitentiam* imponere cuilibet poenitenti, qui possit eam persolvere. — Ratio elucet: 1.° quia satisfactio est pars integralis sacramenti Poenitentiae; confessarius autem, ut minister sacramenti, ejus integritatem, etiam accidentalem, quantum in se est, procurare tenetur; secus non es-

set fidelis dispensator; 2.° quia natura judicii et potestas judicialis aliquam delictorum punitionem generatim requirit. Constat etiam ex *Conc. Tridentino*, *sess.* 14, *c.* 8. — Vide *S. Alph.*, *n.* 506; Hom. apost., *n.* 47.

II. Confessarius tenetur poenitentias tum *vindicativas* tum *medicinales* injungere *convenientes* et *salutares*, id est, aliquo modo proportionatas numero et gravitati peccatorum, necnon poenitentis viribus ac dispositionibus. — Ratio ex natura rei patet, quum sacramentalis satisfactio in vindictam peccatorum, quae plus minusve gravia, itemque plura vel pauciora sunt, necnon ad novas culpas praecavendas ordinata sit. Constat 1.° ex *can.* 887, ubi dicitur:« Pro qualitate et numero peccatorum et conditione poenitentis salutares et convenientes satisfactiones confessarius injungat; quas poenitens volenti animo excipere atque ipse per se debet implere.»

Constat 2.° ex *Trid.*, *sess.* 14, *c.* 8, ubi sic: *Debent ergo sacerdotes Domini quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentium facultate,* salutares *et* convenientes *satisfactiones injungere; ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam et infirmitatis* medicamentum, *sed etiam ad praeteritorum peccatorum* vindictam *et* castigationem.

625. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *Quanta sit obligatio imponendi poenitentiam?*

Resp. 1.° Haec obligatio est *ex genere suo* gravis. Ratio est, quia obligatio rem gravem respicit, licet ex parvitate materiae peccari tantum venialiter contra ipsam possit (*Lugo*, *disp.* 25, *n.* 49). Hinc peccare etiam graviter confessarius potest, si pro gravibus culpis levissimas poenitentias *sine causa excusante*, imponeret. Ita *communiter*. *S. Alph.*, *n.* 506.

Resp. 2.° Quoad *venialia* controvertitur. Alii gravem esse affirmant, quia injunctio satisfactionis pertinet ad ritum hujus sacramenti; qui ritus, quum a Christo institutus fuerit, pro re gravi habendus est. — Alii vero dicunt esse levem, quia non potest probari obligatio *gravis* poenitentiam injungendi pro culpis levibus tantum, siquidem in hoc nulla inordinatio gravis apparet. Utraque sententia est probabilis, ut dicit *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 47.

626. — QUAER. 2.° Quandonam *imponenda sit poenitentia?*

Resp. Generatim loquendo imponenda est ante *absolutionem;* ratio est, quia sic servatur judicii ordo, qui exigit ut reus satisfactionem prius spondeat, quam absolvatur. Si autem confessarius ex oblivione poenitentiam *ante* absolutionem non injunxerit, eam *post* absolutionem imponere debet. Non est tamen grave poenitentiam post absolutionem imponere; imo *probabiliter* omni *culpa*

vacat, si praesumatur, poenitentem opus ipsi injunctum accepturum esse. *S. Alph.*, *n.* 514; *Salmant.*, etc.

Quaer. 3.° Quanta *poenitentia peccatoribus imponenda sit?*

Resp. Quantitas poenitentiae universaliter determinari non potest; sed relinquitur prudentiae et judicio confessarii. Gravem tamen *regulariter et per se*, pro mortalibus imponere debet. Sic ex *Codice* et ex *Conc. Trid.*, ut supra, *n.* 624. *S. Alph.*, *n.* 508.

627. — Quaer. 4.° *Qualis poenitentia* per se *censeatur* gravis *pro uno vel altero peccato mortali?*

Resp. Censenda est poenitentia *gravis*, saltem ex praxi hodierna Ecclesiae, quae respondet operi quod sub gravi ab Ecclesia injungitur, vel quod sub gravi ex se obligaret, si praeciperetur.

Hinc poenitentia gravis et pro peccato gravi ordinario sufficiens erit Missam audire, jejunare, recitare rosarium etsi quinque tantum decadum, officium parvum B. Virginis, litanias sanctorum, et alia similia: non autem gravis censeretur poenitentia, si psalmus *Miserere* tantum imponeretur. *S. Alph.*, *n.* 515.

Gravis poenitentia non censetur recitare *sex* Pater et Ave tantum. *Noldin*, De Sacram., *n.* 289.

Quaer. 5.° *Qua de causa poenitentia* levior *imponi possit?*

Resp. 1.° Si poenitens sit valde debilis et infirmus corpore; qua de re sic Rituale romanum: *Meminerit sacerdos aegris non esse injungendam gravem et laboriosam poenitentiam, sed indicendam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant.* Quod si infirmus sit constitutus in periculo mortis, tunc potest absolvi sine ulla poenitentia, licet expediat semper aliquam ei imponere. (*S. Alph.*, Hom. Apost., *n.* 49); 2.° si prudens timor sit, ne majorem poenitentiam non adimpleat, aut ne ob graviorem poenitentiam a confessione avertatur; 3.° si probabiliter major poenitentia magis ei obfutura sit, quam profutura; 4.° si poenitens valde contritus appareat; 5.° si adsit tempus indulgentiae plenariae lucrandae, praesertim jubilaei. *S. Alph.*, *n.* 528. — Sed confessarii «non praetermittant suam cuique poenitenti salutarem poenitentiam imponere in sacramento, ne *praetextu* quidem jubilaei per eumdem poenitentem consequendi.» Bened. XIV, const. *Convocatis*, § 26; *Monita edita jussu Leonis XIII*, pro Anno sancto 1900, *n.* III.

628. — Quaer. 6.° *An possit imponi poenitentia* sub conditione *relapsus?*

Resp. Affirm., sed expedit, ut praeterea quaepiam alia satisfactio pro peccatis commissis imponatur. *S. Alph.*, *n.* 524.

Quaer. 7.° *An possit imponi poenitentia* publica?

Resp. Neg., si agatur de peccatis occultis. *Ita Rituale romanum.* — Secus autem pro publicis. Attamen si publica poenitentia non ita sit necessaria, confessarius non debet illam renuenti imponere,

quum aliter ejus salus obtineri, et scandalum reparari possit. *S. Alph.*, *n.* 512.

QUAER. 8.° *An possit imponi pro poenitentia* opus alias debitum?

Resp. Affirm. Ratio est, quia quum opus illud sit satisfactorium, bene potest per claves ad meritum satisfactionis sacramentalis elevari. *S. Alph.*, *n.* 513, *et alii communiter*. Cfr. supra, *n.* 598.

QUAER. **9.°** «*Utrum poenitens precem aut pium opus indulgentiis ditatum explens, possit simul et poenitentiae satisfacere et indulgentias lucrari?*»

Resp. Affirm., ex *Codice*, *art.* 932, necnon ex S. C. Indulg., 14 jan. 1901. Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 1, *pag.* 270.

629. **Resolves:** — 1.° Numquam sunt imponendae poenitentiae *perpetuae*, tum quia inducere solent periculum oblivionis vel nimiae anxietatis, tum quia si tales poenitentiae a variis confessariis eidem poenitenti imponantur, hic innumeris vinculis simul et pro tota vita obstringeretur. Imo *nec ordinarie* sunt imponendae poenitentiae *ad diuturnum tempus*, v. gr. ad annum, aut ad quinque menses. *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 52. — *Lacroix*, etc.

2.° Numquam eae sunt imponendae satisfactiones, quae poenitentem ludibrio aliorum exponere possunt, v. gr. ut recitet in media ecclesia quinque *Pater* brachiis extensis, etc. *A fortiori* autem imponendae non sunt poenitentiae, quae adimpleri nequeunt, quin confessionis revelatio facile subsequatur.

3.° Nec sunt imponenda jejunia pueris, rusticis, opificibus continuo labore defatigatis; nec filiisfamilias, qui jejunando admirationem parentibus injicerent, aut etiam eos offenderent. Nec sunt injungendae peregrinationes aut prolixae preces, aut generatim eleemosynae mulieribus sub potestate viri constitutis, sicut nec pauperibus jugi labore victum sibi comparantibus.

4.° Non sunt imponendae poenitentiae multis operibus diversis implicatae, quia memoriter teneri non possent; nec, ordinarie saltem, poenitentiae nimis naturae repugnantes, v. gr. signare crucem cum lingua in terra, invisere inimicos, etc.; imprudenter etiam generatim imponitur pueris, ut veniam petant a parentibus, vel ab aliis ob inobedientiam, irreverentiam aut furtula; quia saepe odiosam reddunt confessionem, et plerumque omittuntur, etc.

ARTICULUS II

DE IMPLETIONE POENITENTIAE

630. **Principia**. — I. Poenitens tenetur acceptare atque implere *rationabilem* poenitentiam sacramentaliter injunctam.—Quia ex dictis confessarius tenetur poenitentiam, et quidem peccatis

aliquo modo proportionatam, imponere. Si autem poenitentia imponi et acceptari debet, eo ipso ratione obedientiae confessario debitae, etiam adimplenda est. Constat ex *can.* 887, necnon ex *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 8, supra citatis, *n.* 624, II. — *S. Alph., n.* 516; Hom. apost., *n.* 55.

II. Poenitens tenetur *sub gravi* implere poenitentiam gravem pro gravibus peccatis impositam; quia materia gravis per se obligat sub gravi. Ita *omnes.*—Probabilius autem tantum *sub levi* obligatur ad poenitentiam levem pro levibus culpis impositam; quia materia levis non est capax gravis obligationis. Ita *communiter* cum *S. Alph., n.* 518, contra *nonnullos.*

III. *a*) Poenitens implere debet poenitentiam *tempore designato* a confessario, vel quamprimum commode potest. *b*) Quoties autem poenitentia statuto tempore adimpleta non fuit, semper remanet onus eam peragendi, quia tempus tantum accessorie intenditur (*S. Alph., n.* 525. Cfr. infra, *n.* 633, *q.* 6.°). *c*). Non tamen opus est ut poenitentia impleatur antequam rursus quis accedat ad sacramentum poenitentiae.

631. **Quaesita.**—QUAER. 1.° *An obliget sub gravi poenitentia in se quidem gravis, sed pro solis venialibus imposita?*

Resp. Neg., probabilius. Ratio est, quia tunc non est necessaria satisfactio, in quantum est gravis. Unde sicut confessarius non tenebatur, imo nec poterat illam praecipere sub gravi, ita nec poenitens sub gravi implere tenetur. *S. Alph., dub.* 4, *art.* 1, *n.* 517. Cfr. *Suárez, disp.* 38, *sect.* 7, *n.* 7.

QUAER. 2.° *An confessarius pro gravibus culpis poenitentiam possit imponere* GRAVEM *quidem, sed* LEVITER *obligantem?*

Resp. Affirm., quia legislator quilibet gravem materiam sub levi praecipere potest; hoc tamen *generatim* non expedit.—*Suárez*, cum *communi*, apud *S. Alph., n.* 518.

QUAER. 3.° *An poenitens teneatur* SUB GRAVI *implere* CIRCUMSTANTIAS *poenitentiae adjectas, v. gr. ut oret* GENIBUS FLEXIS, *etc.?*

Resp. Solutio pendet a majori vel minori carnis afflictione quam affert circumstantia, sive *per se* sive *respectu* poenitentis. *S. Alph., n.* 517.—Hoc pendere potest etiam ab intentione confessarii, quam vel ipse expresse manifestaverit, vel poenitens possit praesumere.

632. — QUAER. 4.° *An* satisfaciat, *qui poenitentiam impleat* IN MORTALI?

Resp. Affirm., cum communi. Ratio est, quia ad satisfaciendum praecepto sufficit opus satisfactionis injunctum ponere, licet finis praecepti non obtineatur. *S. Alph., n.* 522.

QUAER. 5.° *An* peccet, *qui implet poenitentiam in mortali?*

Resp. 1.° Certum est illum non peccare *graviter.*— Ita *communiter theologi.*

Resp. 2.° Juxta quosdam *venialiter* peccat. Ratio est, quia qui voluntarie obicem effectui etiam partiali sacramenti ponit, non videtur ab aliqua culpa excusari posse.—Plures tamen graves theologi *probabiliter* tenent cum *Lugo*, illum ab omni culpa eximi, quia nulla est culpa *soli poenarum remissioni* obicem ponere. *S. Alph.*, *n.* 523.

633.—Quaer. 6.° *Quaenam* **poenitentiae dilatio** *sit culpa gravis?*

Resp. 1.° Si poenitentia fuerit *levis*, dilatio, quantacumque sit, numquam erit *gravis*, quum ex dictis ipsa poenitentiae omissio probabilius culpam levem non excedat.

Resp. **2.°** Si poenitentia sit *gravis*, et pro gravibus peccatis imposita, tempusque a confessario non sit determinatum, *probabilius gravis* reputanda est dilatio duorum vel trium mensium quando medicinalis sit, aut adsit periculum oblivionis. Ceterum *nulla regula generalis* circa hoc statui potest. *S. Alph.*, *n.* 521.— Ergo non urgeas *sub gravi*, quum *certo* de gravitate non constet dummodo poenitens non se conjiciat in impossibilitatem implendi poenitentiam, eamque quoad substantiam tandem exsequatur. Si vero confessarius tempus determinaverit, adhuc non videtur gravis modica dilatio, v. gr. si jejunium feriae VI differas in sabbatum, aut communionem menstruam ad sex vel octo dies sequentis mensis. *S. Alph.*, l. c.; *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 309; *Aertyns*, *l.* 6, *n.* 210.

Quaer. 7.° *An, si poenitens injunctae* **poenitentiae oblitus** *fuerit, teneatur confessionem repetere, ut aliam poenitentiam recipiat?*

Resp. Neg., *probabilius.* Ratio est, quia impletio poenitentiae jam semel injunctae, per oblivionem etiam culpabilem, *impossibilis* effecta est. Ad impossibile autem nemo tenetur. Ita *S. Alph.*, *n.* 520, *et alii communiter.*

Si tamen poenitens prudenter praesumat, confessarium adhuc esse injunctae poenitentiae memorem, deberet ipsum, *si commode possit*, adire, ut ab eo, qualis sit illa, resciat.

634. — Quaer. 8.° *Quis poenitentiam* **commutare** *possit?*

Resp. 1.° *Numquam ab ipso poenitente* commutari potest, ne in melius quidem, quamvis votum ab ipso vovente possit in opus evidenter melius mutari; ratio, quia poenitentia nequit ad sacramentalis satisfactionis meritum elevari, nisi a ministro ipso sacramenti Poenitentiae imposita fuerit.

Resp. **2.°** Commutari potest: 1.° a confessario qui eam imposuit, quia legislator potest propriam legem mutare; 2.° a quolibet alio confessario, quia quilibet alius confessarius potest esse ejusdem causae judex, *si poenitens ipsius tribunali se submittat;* sucessor enim in eadem auctoritate potest quidquid potuit antecessor. —*Excipiendum* tamen *probabilius videtur*, si poenitentia ab ipso superiore pro casibus reservatis imposita est, quia inferior sententiam superioris mutare nequit; nisi tamen causa gravis adsit,

v. gr. quia poenitens difficulter redire potest ad superiorem, quia tunc consensus superioris facile praesumi potest (*S. Alph., nn.* 528, 529). Solide tamen probabilis est sententia quae docet, inferiorem posse commutare etiam poenitentiam pro reservatis, quia per absolutionem superioris ablata est jam reservatio, ideoque quilibet confessarius de peccato judicare potest et commutare poenitentiam. Quod a fortiori infertur ex dicendis *n.* 681.

Ad commutationem tamen licite faciendam requiritur causa justa, qualis est: 1.° si poenitentia videtur difficilis; 2.° si praevideatur poenitens non esse ei satisfacturus ob repugnantiam, fragilitatem, oblivionem, etc. *S. Alph., n.* 528.

635. — Quaer. 9.° *An poenitens teneatur confessionem repetere ad poenitentiae commutationem oblinendam?*

Resp. 1.° Si adeat eumdem confessarium, non erit necessarium repetere, quando confessarius recordetur utcumque *confuse* status conscientiae poenitentis.

Resp. 2.° Si alium adeat confessarium, vel etiam eumdem non amplius peccatorum memorem, sufficit ut *summatim confiteatur;* ita ut confessarius confusam status illius notitiam acquirat. Ita *S. Alph., n.* 529, *et alii communiter* contra *nonnullos.*

Resp. 3.° *Probabilius* requiritur haec summaria confessio, si confessarius, saltem *in confuso*, statum poenitentis non cognoscat. Ratio est, quia nequit confessarius poenitentiam commutare, nisi in sacramentali judicio; hoc autem judicium non potest exercere, nisi poenitens conscientiae suae statum illi aperiat. *Lacroix, Elbel,* etc.

Attamen, *probabiliter*, id negat *S. Alph.*, cum *aliis;* quia non agitur de judicio ferendo circa culpas deletas in praecedente confessione, ubi judicium circa illas jam fuit formatum, sed tantum de poenitentia commutanda; ad hoc autem sufficit prioris poenitentiae cognitio, et notio fragilitatis aut difficultatis ad eam implendam, ut nempe nova *aliquo modo* aequivalens imponatur.

636. — Quaer. 10. *An confessarius possit poenitentiam commutare extra confessionem?*

Resp. 1.° *Neg.*, si confessarius sit diversus. Ratio est, quia quum confessarius nullam habeat potestatem, nisi in judicio sacramentali, oportet ut commutatio connectatur cum absolutione data, vel statim concedenda.

Resp. 2.° Si confessarius ille sit, qui poenitentiam imposuit, potest illam mutare *immediate* post absolutionem, antequam poenitens discedat, non vero postea, *saltem probabilius.* Ratio est, quia ad id requiritur et sufficit, ut praecedens confessarii judicium moraliter perseveret, quod non videtur locum habere, si poenitens confessarium extra Poenitentiae tribunal adierit. Ergo, etc. Ita *S. Alph., n.* 529, ubi dicit, hanc esse sententiam *veriorem* et

communiorem cum *Suárez, Salmant.*, etc. — *Alii* tamen dicunt, commutationem poenitentiae fieri posse ab eodem confessario extra confessionem *etiam post longum tempus;* quia tunc adhuc videtur moraliter uniri cum praecedenti judicio sacramentali. Nam quemadmodum longius spatium non impedit quominus moraliter uniantur aut dolor, aut confessio, aut etiam impletio satisfactionis cum absolutione, ita et de mutatione poenitentiae judicari potest. *Lugo, d.* 25, *n.* 112. — Ita etiam *Ball.-P., vol.* 5, *n.* 318; *Génicot,* 2, *n.* 315; *Noldin, n.* 399; *Voit, n.* 632.

637. **Resolves:** — 1.° Non tenetur poenitens poenitentiam adimplere, quando invalida fuit confessio; quia judicis sententia sacramentalis nulla fuit, ac proinde nullum adest sacramentum integrandum; alias vero bis pro iisdem peccatis esset satisfaciendum. Idem dicendum est ob eamdem rationem de poenitentia imposita sine absolutione. *Collet, Reuter, et alii communiter.* — Excipe **1.°** si poenitentia sit medicinalis, *ut medium unicum* quo quis possit vitare peccatum; **2.°** si poenitens ad eamdem confessionem perficiendam pluries accedat, et interim confessarius, poenitentiam aliquam singulis vicibus imponat, quo minor in fine imponenda supersit.

2.° Peccat graviter non modo qui poenitentiam omittit, sed et qui omittit ejus partem pro integra poenitentia notabilem, vel etiam quae gravis esset in se spectata.

3.° Universim ad judicandum de omissionis gravitate attendendum est, num materia vel circumstantia omissa multum ne, an parum ad praecepti finem conferat; num substantia praecepti impleta sit, etc. Sic praecepti substantiam implet, nec peccat nisi venialiter, qui stans, vel in cubiculo, rosarium recitat, quod ex jussu confessarii flexis genibus vel ante imaginem B. Virginis recitare debuisset; secus vero, si poenitens jussus esset, v. gr. expansis brachiis orare; notabilis enim est haec mortificatio, cujus omissio gravis haberi potest.

4.° Preces in poenitentiam impositae recitari possunt, etiam dum Missam de praecepto interea quis audit, nisi tamen aliud fuerit a confessario statutum *S. Alph., n.* 525, contra *paucos.* — Possent etiam alternatim cum sociis recitari preces, quae ex Ecclesiae usu, aut fidelium praxi velut in choro recitari solent, v. gr. *rosarium*, etc.

5.° Satisfacere nequit poenitens per alterum (cfr. *can.* 887, supra cit., *n.* 624, II), nisi tamen id de consensu confessarii fiat. Etenim satisfactio est quasi sacramenti hujus materia, et pars integralis. Ergo necessario ab ipso poenitente satisfactio ponenda est. Constat etiam ex propositione 15.ª ab Alexandro VII damnata, quae est hujusmodi: *Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentiam adimpleat.*

6.° Si confessarius duas Missas eodem die audiendas in poenitentiam imposuerit, illae successive non autem eodem tempore, videntur audiendae; id enim intendisse confessarium, rationabiliter praesumimus. *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 57; *Lacroix, et alii communiter.*

7.° Poenitens, cui difficilior injungitur poenitentia, confessarium monere debet de impossibilitate aut nimia difficultate eam adimplendi; et si confessarius non acquiescat, alium adire potest. Si autem poenitentia non appareat adeo gravis, poenitens eam acceptare tenetur, nec potest recedere sine aliqua culpa.

8.° Si poenitens, accepta poenitentia ab uno confessario, confessionem iteret apud alium, ut mitiorem poenitentiam sortiatur, vel etiam alia de causa, a priori poenitentia minime liberatur; nisi mentionem de praecedenti confessione et accepta poenitentia faciat; ratio, quia ad commutandam poenitentiam ex parte confessarii requiritur positivus voluntatis actus, quo prior obligatio revocetur. *Ita communiter, Lugo, Lacroix*, etc.

APPENDIX

DE POENITENTIIS UTILIUS IMPONENDIS

I. *Opera pietatis.*

638. — 1.° Orationes vocales, Pater, Ave, Credo, litaniae B. Virg., rosarium, sive ejus tertia pars, preces matutinae et vespertinae.

2.° Orationes mentales (discrete), pro capacitate poenitentis; pro rudibus, cogitatio aliqua de inferno, de morte, de passione Christi, mane aut vespere, v. gr. per tempus unius Ave.

3.° Actus fidei, spei, charitatis, contritionis, fiduciae in Deum, conformitatis divinae voluntati, propositi non peccandi..., toties..., v. gr. mane, vespere, praesertim in tentationibus vel animi dejectione.

4.° Oblatio suimet ipsius Deo summo mane, signum crucis, variae adspirationes seu orationes jaculatoriae ad Christum, ad Cor Jesu, ad B. Virginem, ad angelum custodem. (Ordinarie non sunt multiplicandae.)

5.° Exercitium Viae Crucis, praesertim quando fit in communi, preces novendiales in honorem B. V. vel alicujus sancti.

6.° Auditio concionum, catechismi, assistentia officiis Ecclesiae, v. gr. Missae solemni, vesperis, etc., vel exercitiis spiritualibus, aut pio exercitio mensis mariani, vel aliis hujusmodi, saltem aliquoties.

7.° Examen generale conscientiae vespere saltem per breve tempus; item examen particulare circa talem defectum, vel talem pravam consuetudinem ex firmo emendationis proposito.

8.° Visitatio ecclesiae vel altaris cujuslibet, vel alicujus in particulari ad aliquid ibi orandum, aut petendam gratiam non amplius peccandi.

9.° Lectio pia, v. gr. per quadrantem die dominica, vel unum aut alterum caput, v. gr. Imitationis Christi, Vitae sanctorum, vel alterius pii libri, etc.

10. Frequentatio sacramentorum, tali die, vel tali tempore, aut tot vicibus. Hic caute agat confessarius, nec imponat obligationem iis, qui raro confitentur, ut semel vel bis in mense accedant ad tribunal Poenitentiae per annum, sed hoc non injungat nisi una, et forte altera vice, et solis poenitentibus id libenter acceptantibus.

II. *Opera mortificationis.*

1.° Jejunium, vel integrum juxta leges Ecclesiae, vel partiale juxta vires physicas ac morales poenitentis. Non tamen imponenda est hujusmodi poenitentia nisi raro, et iis solum, qui eam libenter accepturi sunt.

2.° Subtractio aliqua cibi, quae corporis sanitati, aut officiis seu labori poenitentis nullo modo nocere possit, v. gr. dimidia pars jentaculi soliti die veneris aut sabbati aut in vigilia festi alicujus, etc.

3.° Abstinentia a vino vel liquore inebriante, tali die, tali tempore, aut non excedere certam quantitatem.

4.° Subtractio aliqua somni ordinarii, praesertim surgendo maturius mane aut hora determinata in pigritiae medelam, aut etiam ad tentationes impuras praecavendas.

5.° Orare genibus flexis, aut brachiis per breve tempus in modum crucis extensis, deosculari terram humilitatis causa, breves peregrinationes instituere.

6.° Offerre Deo aliquoties aegritudines, morbos, aut alias occurrentes vitae aerumnas, patienter eas ferendo.

7.° Privari aliquando recreatione etiam honesta: v. gr. deambulatione, reprimere nimiam curiositatem in auditu, in visu, non sistere tamdiu ad domus januam aut fenestras. Hoc praesertim convenit puellis vanitati praeter modum addictis.

8.° Castigare corpus moderate, discreta maceratione, aliqua flagellatione, situ incommodo. — (Sed haec rarissime injungenda; imo cum magna discretione permittenda).

N. B. Plura ex iis, v. gr. quae dicuntur hic I, *nn.* 3.° et 4.°, et II, *nn.* 6.° et 7.°, continent materiam *consilii,* non *praecepti,* ne anxietatibus detur locus.

III. *Poenitentiae medicinales.*

639. — Quum generatim loquendo contraria contrariis curentur, injungi, aut tantum suaderi poterunt sequentes poenitentiae, cum discretione tamen, attenta praesertim qualitate et bono majori poenitentium.

1.° Poenitentibus raro et male orantibus imponantur preces breves, mane aut vespere, per hebdomadam circiter, persolvendae. — Tepidis, lectiones piae, vel orationes jaculatoriae aliquoties in die faciendae, paucae tamen, et ad paucos dies, ne oblivione omittantur, aut poenitentem contorqueant. — Tentatis contra fidem et spem, actus fidei, spei, fiduciae, vel recitatio symboli Apostolorum, etc.

2.° Blasphemis reverentia externa in Deum, in crucem..., v. gr. deosculari reverenter crucifixum, vel imagines sacras, aut dicere devote: *Sit nomen Domini benedictum; laudetur Jesus Christus.*

3.° Amatoribus mundi ejusque pomparum, meditatio aliqua de vanitate rerum mundanarum, v. gr. dum mane surgunt, aut cubile petunt, vel renovatio sponsionum in Baptismo factarum.

4.° Illis, qui saepe Missam omittunt, aliqua Missa supererogatoria audienda, v. gr. duplex die dominica, aut una die feriali, vel visitatio aliqua sanctissimi Sacramenti pluries facienda, etc.

5.° Servantibus odium, opera aliqua charitatis in proximum, v. gr. ini-

micum salutare, aut alioqui (prudenter tamen) oratio et actus charitatis pro proximo in genere, et etiam specialiter pro inimicis, recitatio orationis dominicae pro iisdem, praesertim horum verborum: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.*

6.° Libidinosis aliqua mortificatio, aut commoditatum subtractio, praesertim fuga occasionum etiam aliquantulum remotarum, oratio, sacramentorum frequentatio, firmi propositi frequens renovatio, novissimorum memoria, etc.

7.° Furibus et avaris eleemosyna aliqua juxta eorum facultates, etiamsi as unicus aliquoties in pauperes vel in ecclesiam erogandus esset. Numquam autem imponendae sunt graves eleemosynae, nisi libenter acceptentur.

8.° Superbis officia quaedam humilitatis. v. gr. deosculari terram, visitare pauperes, vel ipsis benigne subvenire, eos humaniter tractare, vel elicere varios actus humilitatis, v. gr. dicere cum publicano: *Domine, propitius esto mihi peccatori.*

9.° Gulosis et ebriosis subtractio aliqua ciborum, abstinentia a cibo et potu extra consuetas refectiones, vel abstinentia a vino tali die, aut prohibitio ne in refectionibus talis vini quantitas excedatur, etc.

Adde etiam opera mortificationis quae in praecedente indicata sunt.

PARS TERTIA

DE MINISTRO POENITENTIAE

Agendum 1.° de potestate ministri; 2.° de ejus officio.

CAPUT I

DE POTESTATE MINISTRI

Quam miranda est sacerdotis, non ad altare solum litantis, sed etiam in Poenitentiae tribunali sedentis potestas! Nulla sane est in terris praestantior dignitas, nullum sublimius ministerium, nullus gradus illo eminentior, cui tribuitur peccata dimittendi facultas. *Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* clamabant infideles judaei. Luc., VII, 49. Et iterum: *Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus?* Luc., V, 21. Et homo nunc etiam peccata dimittit, et quidem potestate propria, licet divinitus accepta! Non enim sacerdos nudum exercet ministerium, ut Tridentina Synodus definivit, sed Christi ipsius personam gerit, dum tribunal erigit, et sententiam absolutionis pronuntiat: *Dedit nobis ministerium reconciliationis!* II Cor. V, 18.

640. — I. Duo requiruntur ad potestatem adaequatam ministri Poenitentiae, scilicet: 1.° potestas Ordinis; 2.° potestas jurisdictionis. Utraque requiritur ad validitatem absolutionis. Requiritur in primis potestas *Ordinis*, id est quae ministro competit vi ordinationis, et est characteri *sacerdotali* intrinsece adnexa, quare solus sacerdos est minister sacramenti Poenitentiae (*can.* 871). Ratio

est, quia solis sacerdotibus dictum est a Christo: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Joann., XX, 22-23. Constat aliunde multiplici Ecclesiae definitione.

II. Praeterea requiritur in ministro potestas *jurisdictionis* sive *ordinaria sive delegata*, in poenitentem (*can.* 872). Ratio est, quia poenitentia se habet ad modum judicii, quod nequit exerceri nisi in subditos. Confessario igitur assignari subditi debent: hoc autem ad eum pertinet, qui auctoritate in eos subditos pollet. Insuper id ad rectum Ecclesiae regimen omnino requiritur. Incommodum enim maximum foret, si facultas absolvendi independens ab iis esset, quibus a Christo dictum est: *Quaecumque alligaveritis, erunt alligata..., quaecumque solveritis, erunt soluta.* Sed maxime constat ex *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 7: *Quoniam igitur natura et ratio judicii illud exposcit ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et verissimum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem.*

ARTICULUS I

DE NATURA POTESTATIS JURISDICTIONIS

641. Notio.—Potestas *jurisdictionis* ecclesiasticae est potestas publica *regendi* personas baptizatas, ita ut ad propriam sanctificationem et aeternam salutem dirigantur. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *n.* 241. Comprehendit non solum potestatem legislativam seu leges ferendi et praecepta imponendi, sed etiam potestatem judicialem et coactivam.

Divisio. — Potestas jurisdictionis potest esse: 1.° Fori *externi* aut fori *interni* seu conscientiae, tum *sacramentalis*, tum *extra-sacramentalis* (*can.* 196). 2.° *Ordinaria* aut *delegata*. 3.° *Voluntaria* aut *judicialis*.

642.—Jurisdictio **fori interni** directe et primario ad *bonum privatum* fidelium spectat, relationes **morales** inter hominem et Deum regit, et *per se* et communiter *in occulto* exercetur.

Haec jurisdictio, ut dictum est, potest esse *sacramentalis* et *extra-sacramentalis*. *Sacramentalis* ea est quae sub sigillo confessionis in sacramento Poenitentiae exercetur, et sacramentalem semper confessionem, saltem inchoatam, requirit; *extra-sacramentalis* vero ea est quae extra praedictum sacramentum exercetur, ita tamen ut solum in foro conscientiae vigorem habeat. Cfr. *Wernz*, l. c., *vol.* 2, *n.* 3 *seq.*, *n.* 828, II; *Ferreres*, La Curia, *n.* 161.

643.—Jurisdictio **fori externi** primario et directe *bonum publicum* et commune Ecclesiae et fidelium respicit, relationes *sociales*

regit, *publice* in facie Ecclesiae exercetur, et effectus producit juridicos et sociales.

N. B. Dispensationes, sententiae, etc., in foro *externo* prolatae valent *per se* etiam in foro *interno* seu conscientiae; at prolatae in foro interno *non* valent pro foro externo. Vide *can.* 202, § 1; *Ferreres*, l. c., *nn.* 162, 163. Cfr. tamen circa dispensationes pro foro interno *sacramentali* (*can.* 1047).

644. — Jurisdictio **voluntaria** est non solum ea quae gratiis et favoribus concessis exercetur, ideoque etiam *gratiosa* vocari solet, set etiam ea omnis quae sine judiciali processu nec appellationis jure exercetur.

Jurisdictio voluntaria negotia decidere contendit, non tam stricto jure, quam *ex aequo et bono*, summarie, per viam oeconomicam et administrativam, sine formato processu, *absque strepitu ac figura judicii*, juxta id quod in casu aequius et ad generale Ecclesiae bonum, ad vitam christianam, ad ecclesiasticam disciplinam opportunius videatur.

645. — **Judicialis** potestas ea dicitur quae stricta judicii forma exercetur, omnibus normis a jure praescriptis, ita ut per sententiam finiri debeat *ad apicem juris* latam, integro servato legis rigore, quin illum judices immutare possint. *Ferreres*, l. c., *nn.* 165-167.

646. — *Potestas* **ordinaria** jurisdictionis ea vocatur quae jure ipso adnexa est officio; **delegata**, quae commissa est personae (*can.* 197, § 1).

Ordinaria potestas potest esse *propria* (v. gr., in Episcopo), aut *vicaria* (v. gr., in Vicario Generali) (*Ibid.*, § 2).

647. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quinam* **jurisdictionem** *delegare aut subdelegare* possunt?

Resp. 1.° Qui eam ordinariam habet, alteri eam *delegare* potest, nisi aliud expresse jure caveatur (*can.* 199, § 1).

2.° Qui eam ab Apostolica Sede delegatam habet, potest eam *subdelegare*, etiam habitualiter, nisi in eo industria personae quaesita fuerit, aut ei subdelegatio prohibita sit (*Ibid.*, § 2).

3.° Qui eam delegatam habet *ad universalitatem causarum* ab eo qui infra Romanum Pontificem habet potestatem ordinariam, solum pro singulis casibus, non vero habitualiter eam delegare potest (*Ibid.*, § 3).

4.° Nemo alius delegatam potestatem subdelegare potest nisi ad hoc expressa facultas ipsi concedatur; possunt tamen articulum aliquem non jurisdictionalem sine expressa commissione *judices delegati* subdelegare (*Ibid.*, § 4).

Quaer. 2.° *Cum quibus, et ubi jurisdictionis potestas exerceri potest?*

Resp. 1.° *Jurisdictionis*, sive ordinaria sive delegata potestas in solos subditos directe exerceri potest (*can.* 201, § 1).

2.° *Judicialis*, tam ordinaria quam delegata, exerceri nequit *a*) in proprium commodum, *b*) nec extra territorium, *c*) aut in subditum a territorio absentem, salvis praescriptis can. 401, § 1; 881, § 2, et 1637 (*Ibid.*, § 2).

3.° Potestas jurisdictionis *voluntariae* seu non judicialis *a*) in proprium etiam commodum, *b*) aut extra territorium, *c*) aut in subditum a territorio absentem exerceri potest, nisi aliud ex rerum natura aut ex jure constet (*Ibid.*, § 3).

Quaer. 3.° *In quo foro jurisdictio exerceri potest?*

Resp. 1.° Potestas, tam ordinaria quam delegata, solum *in eo* foro exerceri potest *pro quo collata fuit;* actus tamen potestatis pro foro *externo* collatae valent etiam in *interno*, **non** tamen *e converso* (*can.* 202, § 1).

Actus positi in foro *externo* valent pro interno; si tamen *potestas* est tantum *pro foro externo*, tales actus *in foro interno* fieri nequeunt. Ita, v. gr., Episcopi in foro externo a crimine haeresis absolvere possunt, eorumque absolutio in dicto foro, praevia denuntiatione aut voluntaria praesentatione excommunicati in tribunali ecclesiastico, valet etiam pro foro interno. Si tamen excommunicatus sistit se non in tribunali ecclesiastico, sed coram Episcopo ut *confessario*, non potest hic auctoritate propria eum in foro interno absolvere, quia excommunicatio pro illo foro est Papae reservata.

Resp. 2.° Potestas pro foro *interno* collata excerceri etiam potest in foro interno *extra-sacramentali,* nisi sacramentale exigatur (*Ibid.*, § 2).

Resp. 3.° Si forum pro quo potestas data est, *expressum* non fuerit, potestas intelligitur concessa *pro utroque foro*, nisi ex ipsa rei natura aliud constet (*Ibid.*, § 3).

Quaer. 4.° *Quibus limitibus teneatur delegatus?*

Resp. Delegatus limites sui mandati excedere nequit, nec quantum *ad res*, nec quantum *ad personas* spectat; secus actus, in eo quod excedit, *est nullus* (*can.* 203, § 1).

Non censetur tamen excedere ex eo quod mandatum alio modo ac a delegante assignatum erat, exsequatur, nisi modus ipse fuerit a delegante praescriptus *ad validitatem* tamquam *conditio* (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 5.° *Quando potestas delegata* **cessat**, *quando autem ordinaria?*

Resp. 1.° Delegata potestas cessat seu **extinguitur**: *a*) expleto mandato; *b*) elapso tempore aut exhausto numero casuum pro quo concessa fuit; *c*) cessante causa finali delegationis; *d*) revocatione delegantis delegato directe intimata, aut renuntiatione delegati deleganti directe intimata et ab eodem acceptata; non tamen cessat ex eo quod jus delegantis extinguatur, nisi aut in rescripto

Papae vel Ordinarii id expresse caveatur, aut delegatio detur ad gratiam personis determinatis concedendam et negotium adhuc integrum sit (*can.* 61 et 207, § 1).

Si plures collegialiter delegantur, deficiente uno, cessat omnium delegatio, nisi aliud ex tenore delegationis constet (*can.* 207, § 3).

2.° Potestas **ordinaria:** *a*) *non cessat* resoluto, id est, cessante jure concedentis officium cui annexa est; sed *b*) *cessat*, si is qui eam habet, amittat officium, cui potestas annexa est; *c*) etiam excommunicatione, suspensione *ab officio*, vel interdicto, sed tantum post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam; *d*) *silet*, id est, suspenditur, cum legitime interponitur appellatio, nisi haec tantum sit *in devolutivo* (*can.* 208, 2264, 2284).

Quaer. 6.° *Quando jurisdictio ordinaria* **suppletur?**

Resp. 1.° Cum in foro *interno per inadvertentiam* aliqui actus ponuntur, elapso jam tempore vel exhausto numero casuum pro quo potestas in illo foro concessa erat (*can.* 207, § 2).

2.° In errore communi aut in dubio positivo et probabili *sive juris sive facti*, jurisdictionem supplet Ecclesia pro foro tum externo tum interno (*can.* 209).

N. B. Potestas *Ordinis*, sive annexa officio a Superiore ecclesiastico, sive ab eo *delegata* personae, *nequit* aliis *delegari* aut *subdelegari*, nisi id *expresse* fuerit jure vel indulto concessum (*can.* 210).

ARTICULUS II

DE JURISDICTIONE AD EXCIPIENDAS CONFESSIONES

648.—I. Jurisdictionem **ordinariam** ad excipiendas confessiones pro universa Ecclesia, *a*) praeter Romanum Pontificem, habent Cardinales; *b*) Ordinarius loci, pro suo territorio; *c*) canonicus poenitentiarius etiam ecclesiae collegiatae, pro dioecesi; *d*) Superior religiosus exemptus, pro suis subditis; *e*) parochus vel quasi-parochus aliique sacerdotes qui loco parochi sunt, pro suo territorio (*can.* 873).

II. Canonicus poenitentiarius *a*) nequit suam jurisdictionem aliis delegare, *b*) absolvere (*a jure*) potest a peccatis et a censuris Episcopo reservatis, *c*) in dioecesi absolvere potest extraneos quoque; extra territorium dioecesis solos dioecesanos (*can.* 401, § 1).

III. Jurisdictionem delegatam *a*) ad recipiendas confessiones quorumlibet sive saecularium sive religiosorum confert sacerdotibus tum saecularibus tum religiosis etiam exemptis Ordinarius loci in quo confessiones excipiuntur (*can.* 874, § 1); *b*) qui tamen habitualiter eam concedere *religiosis* non debet nisi praesentatis a suo Superiore, nec praesentatis denegare sine *gravi* causa (*Ibid.*,

§ 2); *c*) religiosi vero ea uti non possunt *licite*, sine *licentia* saltem praesumpta sui Superioris (*Ibid.*, § 1). Vide infra, *n.* 657.

IV. Ad recipiendas confessiones religiosorum *exemptorum* in religione *clericali*, jurisdictionem delegatam confert quoque proprius eorumdem Superior, ad normam constitutionum; cui fas est eam concedere *etiam* sacerdotibus e clero *saeculari* aut *alterius* religionis (*can.* 875, § 1).

V. *a*) Ad confessiones quarumcumque **religiosarum** ac novitiarum valide et licite recipiendas, sacerdotes tum saeculares tum religiosi, cujusvis gradus aut officii, peculiari jurisdictione indigent (*can.* 876, § 1). *b*) Hanc jurisdictionem confert loci Ordinarius, ubi religiosarum domus reperitur (*Ibid.*, § 2); Cardinales vero eam habent a jure. Cfr. *can.* 239, § 1, 1.°

VI. In **periculo mortis** omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, *valide* et *licite* absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi **praesens sit sacerdos approbatus**, salvis iis quae circa absolutionem complicis statuta sunt (*can.* 882). Vide infra, *n.* 651, *q.* 13.

649. Quaesita.—Quaer. 1.° *An requiratur* **approbatio** *Episcopi loci ad excipiendas confessiones saecularium*, etc.?

Resp. Juxta Codicem non requiritur approbatio distincta a collatione jurisdictionis. Ordinarii vero locorum et Superiores regulares jurisdictionem aut licentiam audiendarum confessionum concedere non debent, nisi iis qui idonei **per examen** reperti fuerint (*can.* 877, § 1).

Excipe si agatur de sacerdote cujus *theologicam doctrinam* aliunde compertam habeant (*Ibid.*).

Quaer. 2.° *Quid si post concessam jurisdictionem aut licentiam prudenter dubitent num probatus a se antea sacerdos pergat adhuc idoneus esse?*

Resp. Eum ad novum examen adigere possunt, etsi agatur de parocho aut canonico poenitentiario (*can.* 877, § 2), qui jurisdictionem habent a jure. Quod si renuat se examini subjicere, aut in examine inveniatur non idoneus, suspendi debet.

Quaer. 3.° *An jurisdictio delegata aut licentia audiendarum confessionum concedi possit* **circumscripta limitibus**, *v. gr. ad certum tempus, locum, personas?*

Resp. Affirmative, quoad *validitatem;* licite tamen nequit *nimis* coarctari *absque rationabili causa.* Ratio primi est, quia sicut *valide* potest denegari jurisdictio aut licentia, ita etiam concedi cum limitatione, cum sit actus dependens a voluntate Episcopi vel Superioris. Ratio secundi est, quia nimia coarctatio sine causa rationabili et fidelibus et ipsi confessario onerosa esset.

Quaer. 4.° *Quaenam sunt causae rationabiles jurisdictionem aut licentiam limitandi?*

Resp. Plures esse possunt, v. gr. 1.ª si nunc sit necessitas habendi plures confessarios, quae postea cesset; 2.ª si ille cui jurisdictio aut licentia concedenda sit, habeat nunc sufficientem scientiam, sed major desideretur ad jurisdictionem aut licentiam perpetuam; 3.ª si prudenter timeatur ne post habitam semel jurisdictionem aut licentiam perpetuam, studium negligat; 4.ª ad experiendum quomodo se gerat in excipiendis confessionibus, videlicet an principia generalia bene applicet, etc. (*Gury, n.* 542, *q.* 5.°); imo etiam ratione libertatis subditorum limitatio oriri potest, ut patebit ex *q.* sequenti.

650. — QUAER. 5.° *Quinam habent jurisdictionem limitatam a jure quoad liceitatem?*

Resp. Magister novitiorum ejusque socius, Superior Seminarii collegiive: iis enim sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eadem domo commorantium audire non licet, nisi alumni ex *gravi* et urgenti *causa* in casibus *particularibus* sponte id petant (*can.* 891). Vide infra, *n.* 657, *q.* 5.°.

QUAER. 6.° *An possit Ordinarius vel Superior valide et licite revocare aut* **suspendere confessarios** *ab audiendis confessionibus?*

Resp. 1.° *Affirm.*, quoad *validitatem* etiam sine causa justa, saltem *si approbatio* data sit *absque praevio examine.* Ratio est: 1.° quia talis revocatio fit in re Episcopo ita subjecta, ut ab illo tantum provenire queat; 2.° quia approbatio, etiam injuste revocata, jam non exsistit, seu non potest dici simpliciter habita seu obtenta. Ita *communiter* cum *S. Alph., n.* 551; *Billuart, diss.* 6, *art.* 5. — Attamen si jurisdictio data fuit praevio examine, *probabilis* sententia est quae tenet *invalidam* esse revocationem *injuste* factam. Ratio est, quia jurisdictio concessa praevio examine non est favor ex beneplacito pendens, sed jus ex juridica sententia acquisitum, et ex justitia debitum posita aptitudine. Ergo nequit cessare ex injusto beneplacito (1). — In praxi, propter periculum hallucinationis et scandali, praestat appellare ad Metropolitanum, vel ad S. Congregationem.

Resp. 2.° *Negat.*, quoad *liceitatem*, nisi adsit gravis causa (*can.* 880, § 1).

At graves ob causas Ordinarius potest etiam parocho aut poenitentiario confessarii munus interdicere, salvo recursu in devolutivo ad Sedem Apostolicam. — Non tamen licet Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, si de domo formata agatur, omnibus alicujus religiosae domus confessariis una simul jurisdictionem adimere (*Ibid.*, § 2 et 3). Vide dicta supra quoad novum examen.

N. B. Religiosus cum facultate ab Ordinario accepta *valide*

(1) Ita *Lugo*, l. c., *n.* 64; *Suárez, d.* 28, *s.* 8, *n.* 7; *Salmant, c.* 11, *p.* 6, *n.* 107; *Castropalao, tr.* 23, *p.* 18, *n.* 6; *Casajoana*, h. l.; *Bucceroni*, 2, *n.* 763; *Génicot*, 2, *n.* 327.

audit confessiones etiam sine licentia aut contra prohibitionem sui Superioris.

QUAER. 7.° *An sufficiat licentia audiendi confessiones* **praesumpta** *seu* **interpretativa?**

Resp. Negat., sed *ad validitatem* requiritur ut sit *expresse* concessa *scripto* vel *verbis* (*can.* 879, § 1). — Imo nec licet incipere confessiones antequam consensus ille, per litteras petitus, receptus fuerit, etsi certo obtinendus videatur. Non enim sufficit jurisdictio interpretativa. Ita *communiter. S. Alph.*, *n.* 570.

A fortiori autem non valet ratihabitio jurisdictionis etiam prudenter praesumpta; quia absolutio hic et nunc non valet. Atqui ratihabitio Episcopi non est absolutio. Ergo nullum est sacramentum. *Gury*, *n.* 541; *Palmieri*, h. l.; *S. Alph.*, *ibid.*

QUAER. 8.° *An Episcopus sacerdoti extraneo jurisdictionem concedere possit?*

Resp. Affirm., etsi in ejus dioecesi non habeat domicilium, nec quasi domicilium, nec actu illic habitet. Ratio est, quia delegatio sive mandatum committi potest cuivis, dummodo capax sit. Constat insuper ex praxi quae universaliter in Ecclesia servatur.

651. — QUAER. 9.° *An Ecclesia suppleat jurisdictionem, quando poenitentes ipsius defectum invincibiliter ignorant?*

Resp. Advertendum prius est, defectum jurisdictionis in diversis rerum adjunctis evenire posse. Etenim error esse potest vel *communis* inter fideles, vel *privatus* tantum alicujus personae. Rursum sacerdos jurisdictione carens potest habere titulum *coloratum*, vel solum *existimatum*. Titulus autem *coloratus*, est *titulus* in se quidem falsus, sed tamen vere collatus a Superiore, et ideo *prae se ferens speciem veri tituli, licet ex aliqua causa vitio occulto nullitatis laboret*. Sic sacerdos, qui simoniace renuntiatur parochus, invalidum sortitur titulum ex jure canonico; et si a legitimo Episcopo fuerit in paroecia constitutus, titulum habet *coloratum*. Titulus vero mere *existimatus* ille est, qui a fidelibus adesse reputatur, licet non exsistat. His positis

Dico 1.° Ecclesia *certo* supplet, si error sit *communis* inter fideles (sive sacerdos defectum tituli cognoscat, sive illud etiam ignoret) et simul cum titulo *colorato* conjunctus. Ratio eruitur ex can. 209 (supra, *n.* 647, *q.* 6.°), ubi dicitur quod Ecclesia supplet in errore communi. Ergo saltem ita intelligendum ubi adest titulus coloratus et constabat etiam antea ex communi theologorum interpretatione. — Si quis tamen poenitens defectum cognosceret, invalide confiteretur, quum Ecclesia non suppleat nisi pro his qui defectum ignorant. *Instr. Eystetten.*, *n.* 240.

Dico 2.° Etiam supplet Ecclesia, si adsit error *communis* sine *titulo colorato*, sed cum titulo tantum *existimato* seu *ficto*. Etenim Codex non distinguit, sed impliciter dicit Ecclesiam supplere *in er-*

rore communi. Ergo nec nos distinguere debemus. Secus innumerae animae perire possunt (1).

Dico 3.° Non censetur Ecclesia supplere jurisdictionem, si error sit *privatus*, v. gr. si sit unius aut paucorum. Ratio est, quia Ecclesia non censetur supplere nisi ratione boni communis, ad instar scilicet provisoris seu gubernatoris generalis, qui ad solum bonum generale societatis attendit, et bonum privatorum curae provisorum particularium relinquit. Ita *communissime theologi* contra *paucos.*

QUAER. 10. *An* **liceat** *absolvere cum jurisdictione negative* **dubia?**

Resp. Negative, nisi aliqua necessitas urgeat. Ratio est, quia tunc Ecclesia non supplet jurisdictionem, si forte desit, ideoque sacramentum exponitur periculo nullitatis. Codex enim dicit, Ecclesiam supplere in dubio *positivo* et *probabili.* — *S. Alph., n.* 571, putat ejusmodi necessitatem adesse: 1.° si urgeat praeceptum annuae confessionis; 2.° si poenitens debeat Missam celebrare, vel communicare, et alias notam infamiae incurreret; 3.° si sacerdos ex obligatione celebrare teneatur.

QUAER. 11. *An Vicarius Generalis habeat jurisdictionem ordinariam, ita ut possit alios delegare ad confessiones audiendas?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia est vere Ordinarius loci. Imo apertissime patet ex can. 893, § 1, ubi dicitur: «Qui jure ordinario possunt audiendi confessionem potestatem concedere aut ferre censuras, possunt quoque, excepto *Vicario Capitulari* et *Vicario Generali* sine mandato speciali, nonnullos casus ad suum avocare judicium, inferioribus absolvendi potestatem limitantes.» — Ergo Vicarius Generalis et Vicarius Capitularis possunt jure ordinario conferre jurisdictionem ad excipiendas confessiones, sed nequeunt peccata sibi reservare. Praeterea constat eo quod Vicario Generali, vi officii, ea competit in universa dioecesi jurisdictio in spiritualibus ac temporalibus, quae ad Episcopum jure ordinario pertinet, exceptis iis quae Episcopus sibi reservarit, vel quae ex jure requirant speciale Episcopi mandatum (*can.* 368, § 1). Atqui ex jure haec concessio jurisdictionis ad excipiendas confessiones non requirit speciale mandatum. Ergo...

QUAER. 12. *An haeretici et excommunicati vitandi valide absolvant* in periculo mortis, *deficiente alio sacerdote?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia **omnes sacerdotes** possunt absol-

---

(1) *Ita Suárez, Lugo, Lessius, Billuart, Bonacina, Diana, Henriquez, Pontius, Bucceroni,* 2, *n.* 769; *Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 119, etc.; et hoc putant probabile *S. Alphonsus, Viva, Elbel, Sporer, Roncaglia, Gobat, Holzmann, Hérinx, Cárdenas, Gousset, Génicot, n.* 331, etc. — Contradicebant tamen alii quidam, v. gr., *Busembaum, Navarrus, Silvester, Cajetanus, Ugolinus, Covarrubias,* etc.

vere in articulo mortis, ut constat tum ex Codice tum ex Conc. Trid., *sess.* 14, *cap.* 7, *juxta dicta in princ. IV.*

Quaer. 13. *An simplex sacerdos possit absolvere non tantum in articulo, sed etiam in periculo mortis?*

Rep. Affirm., ut patet ex verbis can. 882, supra citati, *n.* 648, VI.

652. — Quaer. 14. *An* **parochus** *possit advocare parochum ejusdem vel diversae dioecesis ad confessiones in sua paroecia audiendas?*

Resp. 1.° *Affirm.*, quoad parochum ejusdem dioecesis. Ratio est, quia licet hic vi officii sui jurisdictionem specialem habeat tantum pro paroecia sua et civitate vel oppido ubi sita est paroecialis ecclesia, ut videtur significare can. 873, § 1, id etiam ferebat antiqua disciplina, ut patet ex Res. S. C. C., conf. a Clem. VIII, 26 sept. 1596: apud *Richter, pag.* 381, *n.* 26. — *Ergo* conservatur antiqua disciplina. *Ergo* sicut antiqua, nova est interpretanda. Jam vero in antiqua *ex consuetudine fere universali confessiones etiam in universa dioecesi audire poterat* nisi Episcopus aliter decerneret. Ergo etiam in nova. Consulendae tamen sunt consuetudines locorum propriae.

Resp. 2.° Quoad parochum diversae dioecesis, hodie *negative* respondendum est, cum jurisdictionem parochus communicare jam non possit neque pro suo territorio. Id probatur 1.° quia nullibi dicitur parochum posse conferre jurisdictionem; 2.° quia secus posset sibi reservare casus ex can. 893, cum id non possit Vicarius Generalis nec Vicarius Capitularis, quamvis sint Ordinarii.

Quaer. 15 *An delegatus valide et licite absolvat elapso termino delegationis quotannis renovandae, v. gr. si turba poenitentium affluat ad aliquam magnam solemnitatem?*

Resp. 1.° Invalide absolvit *per se*, id est ratione jurisdictionis, quia de facto nullam habet. Attamen valide absolvet *probabilius* ratione erroris communis, ob quem Ecclesia supplere censetur pro bono animarum.

Resp. 2.° Peccat graviter *per se* sacerdos, si hoc *scienter* agit; ratio, quia exercet munus confessarii sine legitima auctoritate, et licet tunc suppleat Ecclesia, reus est tamen, quod ipse indebite eam ad supplendum cogit.

Resp. 3.° Si ex *inadvertentia* absolveret elapso tempore approbationis vel casum reservatum pro quo non est approbatus, etc., valida esset absolutio. Vide supra, *n.* 647, *q.* 6.°.

Quaer. 16. *An sacerdos in aliquo loco approbatus et jurisdictione praeditus excipere valeat confessiones peregrinorum eo advenientium?*

Resp. Affirm. absolute quoad omnes confessarios sive regulares sive saeculares. Cfr. *can.* 881.

653. — Quaer. 17. *An Episcopus possit sub invaliditatis poena prohibere, ne dioecesani pergant ad confitendum extra dioecesim?*

Resp. Negative, quia Romanus Pontifex facit omnibus potestatem confitendi ubicumque voluerint (*can.* 881). Si enim facit confessariis facultatem absolvendi valide et licite peregrinos, ergo etiam et peregrinis valide et licite concedit facultatem confitendi.

Sic enim Codex: Omnes utriusque cleri sacerdotes ad audiendas confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria sive delegata jurisdictione instructi, possunt etiam vagos ac peregrinos ex alia dioecesi vel paroecia ad sese accedentes, itemque catholicos cujusque ritus orientalis, valide et licite absolvere (*can.* 881, § 1).

QUAER. 18. *Quid quoad confessarios in Seminario?*

Resp. 1.° Debent esse saltem duo confessarii ordinarii et director spiritus (*can.* 1358). — 2.° Praeter ordinarios, alii confessarii designari debent ad quos libere alumni accedere possint (*can.* 1361, § 1). — 3.° Si ii confessarii extra Seminarium degant, et alumnus aliquem eorum acciri postulet, illum rector acessat, nullo modo petitionis rationem inquirens neque se aegre id ferre demonstrans; si in Seminario habitent, ipsos alumnus libere adire potest, salva Seminarii disciplina (*Ibid.*, § 2).

654. — QUAER. 19. *An et quatenus sacerdotes* **maritimum** *iter arripientes possint confessiones excipere?*

Resp. 1.° *Affirm.*, dummodo *a*) vel a proprio Ordinario, *b*) vel ab Ordinario portus in quo navim conscendunt, *c*) vel etiam ab Ordinario cujusvis portus interjecti, per quem itinere transeunt, facultatem rite acceperint confessiones audiendi. Tunc possunt, *toto itinere*, quorumlibet fidelium *secum navigantium* confessiones *in navi* excipere, quamvis navis in itinere transeat vel etiam aliquamdiu consistat variis in locis diversorum Ordinariorum jurisdictioni subjectis. — 2.° Quoties vero navis in itinere consistat, possunt confessiones excipere tum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis *in terram obiter* descendentibus confiteri petant, eosque valide ac licite absolvere etiam *a casibus Ordinario loci reservatis* (*can.* 883). Cfr. *Ferreres*, in eph. *Razón y Fe*, *vol.* 17, *pag.* 512 *seq.*, *vol.* 18, *pag.* 98 *seq.*; *Mach-Ferreres*, *n.* 625. — **Casus**, *n.* 660 *k*, *seq.*

655. — QUAER. 20. *An capellani militum eos ubique sine approbatione Episcopi loci absolvere possint?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si specialiter sint delegati a *Summo Pontifice* ad curam spiritualem militum, aut a *capellano majori* a *Papa approbato*. Cfr. *Card. Vives*, Comp. Theol. mor., *n.* 621.

Resp. 2.° Si vero hac speciali delegatione careant, possunt quidem audire confessiones in dioecesi Episcopi approbantis, et etiam extra illam in itinere et in castris ex consensu Episcoporum, ut patet ex consuetudine universali; non possunt tamen valide absol-

vere in stationibus nec in praesidiis sine licentia Episcopi loci, quia nullam habent jurisdictionem. Constat ex variis declarationibus *S. Congregationis*, quas refert *P. Zacharia* apud *Lacroix*, *n.* 1518. — Vide etiam *S. Alph.*, *n.* 577; *Bouvier*, De approbatione; *Bouix*, De parocho, *pag.* 66, etc. Juxta Codicem, standum est peculiaribus Sanctae Sedis praescriptis (*can.* 454, § 3).

In **Hispania** Archiepiscopus toletanus est Vicarius Generalis exercituum, sed omnem jurisdictionem castrensem *actu* habet Pro-Vicarius Generalis castrensis. Ipse igitur et capellani ab ipso approbati, independenter ab Ordinariis locorum, absolvere possunt milites hispanos ubique.

ARTICULUS III

SPECIALIA DE RELIGIOSIS VIRIS QUOAD JURISDICTIONEM IN ORDINE AD CONFESSIONES

656. I. **Nova disciplina.**—Ut patet ex dictis *n.* 648, III, Ordinarius loci est qui concedit omnibus religiosis, etiam *regularibus exemptis*, jurisdictionem delegatam pro excipiendis confessionibus sive saecularium sive religiosorum (etiam exemptorum), eamque etiam *pro exemptis* concedit a jure.

Pro excipiendis confessionibus *religiosorum exemptorum* in religione *clericali* jurisdictionem delegatam concedere potest *etiam* proprius eorum Superior qui potestatem habet eam concedendi sive sacerdotibus propriae religionis, sive sacerdotibus e clero saeculari, sive alterius religionis.

II. *Discrimen igitur inter religiosos exemptos et alios non exemptos* **quoad confessionem faciendam**, in eo tantum est, quod exempti confiteri possunt non modo cum sacerdote qui jurisdictionem habet ab Ordinario loci acceptam, sed etiam cum sacerdote qui jurisdictionem accepit a suo (poenitentis) proprio Superiore, etsi nullam acceperit ab Ordinario loci; reliqui vero tantum confiteri possunt cum iis sacerdotibus qui eam ab Ordinario loci habent. In antiqua disciplina regulares tantum poterant confiteri cum eo qui a proprio ipsorum Superiore acceperat jurisdictionem.

III. Ad **excipiendas confessiones** sive saecularium, sive religiosorum alterius religionis, eodem modo nunc se habent regulares exempti ac alii religiosi non exempti, vel etiam sacerdotes saeculares: omnes jurisdictionem ab Ordinario loci accipere debent.

In antiqua disciplina, juxta magis fundatam sententiam, regulares exempti jurisdictionem a Papa accipiebant pro confessionibus saecularium, ab Ordinario vero *approbationem.*

657. Quaesita. — QUAER. 1.° *Cur praeter scientiam exigatur in religioso* **praesentatio** *facta a Superiore* (juxta dicta *n.* 648, III)?

Resp. 1.° Ut subjectio disciplinae religiosae plenius habeatur. 2.° Quia Superior melius agnoscere potest an subditus suus iis dotibus ornetur quibus confessiones fructuose audire possit.

QUAER. 2.° *Ad quid in religiosis habentibus jurisdictionem ab Ordinario requiratur* **licentia sui** *Superioris ad excipiendas confessiones?*

Resp. Requiritur tantum ad *liceitatem*, non ad validitatem, et sufficit praesumpta, ut supra dictum est.

QUAER. 3.° *Cui confiteri possunt* **novitii, et alii qui diu noctuque** *degunt, causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmae valetudinis, in domo regulari exempta?*

Resp. Confessario delegatam jurisdictionem habenti sive a Superiore regulari sive a loci Ordinario (*can.* 875 et 514). Aequiparantur igitur in hac parte ipsis regularibus exemptis ejusdem domus.

QUAER. 4.° *Quinam debet esse confessariorum numerus et quaenam eorum facultates?*

Resp. In singulis religionis clericalis domibus plures, pro sodalium numero, confessarii approbati deputari debent, cum potestate, si agatur de *religione exempta*, absolvendi etiam a casibus in religione reservatis (*can.* 518, § 1).

Religiones non exemptae casus intra religionem reservatos non habent.

Facultas haec omnes casus reservatos in religione comprehendere debet, sive ii Generali, sive Provinciali aut locali Superiori reserventur.

QUAER. 5.° *Quando Superiores subditorum confessiones audire possint?*

Resp. Superiores religiosi, potestatem audiendi confessiones habentes, *a*) confessiones subditorum tunc solum excipere possunt, cum ii sponte sua ac motu proprio id petant; at sine gravi causa id per modum *habitus* non agendum (*Ibid.*, § 2).

b) Praeterea cavere debent ne quem subditum aut ipsi per se, aut per alium vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione inducant ut peccata apud se confiteatur (*Ibid.*, § 3).

Si tamen confessarius intelligit poenitentem gravi obnoxium esse periculo, a quo nisi a Superiore eripi nequeat, planum est posse ei consulere ut Superiori confiteatur, aut ei periculum aperiat et ab eo remedium petat. Vide supra, *n.* 650, *q.* 5.°.

QUAER. 6.° *Quaenam est obligatio confessionem peragendi cum confessariis a Superioribus assignatis?*

Resp. Constitutiones quae confessionem statis temporibus praecipiunt vel suadent apud determinatos confessarios peragen-

dam, vim suam retinent (*can.* 519). Perstat itaque *obligatio ex regula* eis peccata confitendi.

Si tamen religiosus, etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, *a*) confessio, revocato quolibet contrario privilegio, *valida* et *licita* est; *b*) et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis (*Ibid.*). Aliqua causa requiritur, quae raro aberit, ut ad hos confessarios quis recurrat. Sufficit ut poenitens quietem suae conscientiae quaerat.

N. B. Praesens canon decreto Pii X 5 aug. 1913 innititur. Cfr. *Ferreres*, apud. *Razón y Fe*, *vol.* 37, *cap.* 372 *seq.*

Vi hujus praescripti, antiqua et saecularis disciplina de *confessariis regularium* in praxi fere omnino abrogata fuit, *idemque dicendum de disciplina circa casus reservatos* in Ordinibus religiosis.

658. **Resolves**:—1.° Deinceps jam regulares et ceteri religiosi, *tum intra tum extra domum*, poterunt, occurrente praedicta causa, confiteri, sicut saeculares, cuicumque confessario saeculari aut religioso, proprii vel alterius Ordinis, dummodo ab Ordinario loci ad audiendas confessiones sit approbatus; et confessarius eos directe absolvere poterit, etiam a peccatis in Ordine reservatis, etsi cum censura.

2.° Sic omnis reservatio in Ordine practice cessat. Non id quidem absolute, nam cum Superior religiosus sacerdotibus approbatione Ordinarii destitutis facultatem absolvendi suos subditos adhuc concedere possit, hujusmodi confessarii antiquam disciplinam de reservatorum absolutione in Ordine sequi tenentur; attamen hi confessarii pauci erunt, cum confessarii maxima ex parte ab Ordinario approbationem habere consueverint. *Ferreres*, l. c., *n.* 11.

3.° Extra dubium est religiosos easdem censuras quas prius ob certa peccata incurrebant, pariter in posterum incursuros. Attamen, practice loquendo, censurae intra Ordinem dumtaxat reservatae, erunt jam *nemini reservatae:* omnes enim aut fere omnes confessarii ab eis, sicuti a ceteris reservatis, absolvere poterunt. *Ferreres*, l. c., *pag.* 375, *n.* 14.

4.° Ad religiosos a *reservatis Rom. Pontifici* absolvendos, requiritur, ut prius, facultas specialis, qua qui gaudet et approbatus est ab Ordinario, eodem pacto religiosos ac saeculares absolvere potest. Idem dicendum de absolutione *in casibus urgentioribus*: qui enim ab Ordinario approbatus est aeque saeculares ac religiosos absolvere valet.

Si qua religio insuetum obtinuit privilegium, ut ad absolvendos subditos suos, praeter facultatem Papae, requireretur licentia

Superioris, censemus hoc item privilegium abrogari, nec enim aliud erat nisi reservatio intra reservationem. *Ferreres*, l. c., *pag.* 377, *n.* 27 (1).

659.— Quaer. 7.° *Quid de confessariis in laicalibus virorum religionibus?*

Resp. 1.° Etiam in laicalibus virorum religionibus (v. gr. Fratrum Scholarum Christianarum) deputandi sunt confessarius *ordinarius* et *extraordinarius;* et si religiosus aliquem specialem confessarium expostulet, illum Superior concedat, nullo modo petitionis rationem inquirens neque id aegre se ferre demonstrans (*can.* 528).

2.° Si religio sit *exempta* (v. gr. Fratrum Hospitalitatis S. Joannis de Deo), Superior proponit confessarium, qui ab Ordinario loci obtinere debet jurisdictionem (*can.* 875, § 2).

Cappellanus vel is qui adhortaciones facturus est. — *a*) Si agatur de religionibus laicalibus *non exemptis*, Ordinarii loci est sacerdotem a sacris designare et a concionibus probare; *b*) si de *exemptis* agitur, Superior regularis eosdem sacerdotes designat, ejusque negligentiam supplet Ordinarius (*can.* 529).

660. — Quaer. 8.° *Quid statuat Codex circa conscientiae manifestationem?*

Resp. 1.° Omnes religiosi Superiores districte vetantur personas sibi subditas quoquo modo inducere ad conscientiae manifestationem sibi peragendam (*can.* 530, § 1).

2.° Non tamen prohibentur subditi quominus libere ac ultro aperire animum suum Superioribus valeant; imo *expedit* ut ipsi filiali cum fiducia Superiores adeant, eis, **si sint sacerdotes**, dubia quoque et anxietates suae conscientiae exponentes (*Ibid.*, § 2).

3.° Vetatur Superior, non autem Praefectus spiritus aut magister novitiorum, si sint sacerdotes, inducere, ubi id opportunum esse duxerint, ad conscientiae manifestationem sibi, aut Superiori *si sacerdos sit*, faciendam. Cum conscientiae manifestatio actus bonus sit (*expedit*), potest is qui non sit Superior ad eam hortari, et ad eam etiam Superiori *sacerdoti* faciendam, dummodo id nec directe nec indirecte a Superiore motus faciat.

ARTICULUS IV

DE CONFESSARIIS RELIGIOSARUM

661.—I. Ad confessiones quarumcumque religiosarum (etiamsi novitiae sint) excipiendas, sive votorum solemnium sive simpli-

---

(1) Ratio qua praesens disciplina paulatim praeparata est videri potest ap. *Ferreres*, l. c., *pag.* 375-377, *nn.* 15-23. Haec disciplina religiosos viros respicit.

cium eae sint, etiamsi Congregationis dumtaxat dioecesanae et non papalis fuerint, specialis jurisdictio requiritur. Quae disciplina ad ceteras feminarum pias communitates nullo voto adstrictas, itemque ad Filias Caritatis extenditur.

Memorata specialis jurisdictio *ad validitatem* requiritur, adeo ut *sine ipsa ab Ordinario loci suscepta*, nequidem ipse Generalis Ordinis religiosas sibi subjectas valide absolvere possit. Cfr. supra, *n.* 648, V. — Imo confessarius approbatus pro uno monasterio vel domo non potest valide excipere confessiones religiosarum in alio monasterio vel domo nisi *in genere pro religiosis feminis fuerit approbatus.* Vide Greg. XV, Cons. *Inscrutabili*, et *S. Alph.*, *n.* 576.

II. Singulis religiosarum domibus *unus* (1) dumtaxat dandus est confessarius, nisi propter magnum religiosarum numerum vel aliam justam causam sit opus altero vel *pluribus* (*can.* 520, § 1).

Causa justa ad novum confessarium ordinarium assignandum, licet communitas magno numero non constet, esse potest, v. gr., si aliquae religiosae idioma alterius confessarii probe non intelligant aut loquantur; si magna pars communitatis ei confiteri repugnet, etc., etc. Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, *com.* I, *n.* 33.

III. Si *qua* religiosa, ad animi sui quietem, et ad majorem in via Dei progressum, aliquem *specialem confessarium* vel *moderatorem spiritualem* postulet, eum facile Ordinarius concedere debet; qui tamen invigilet ne ex hac concessione *abusus* irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminet, salva conscientiae libertate (*can.* 520, § 2).

Agitur, ut patet, de facultate data alicui religiosae, ut per modum habitus vel quasi habitualiter et ad tempus quo pro animae suae quiete et profectu in spiritu id cupiat, specialem sibi confessarium aut moderatorem habeat. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 106.

IV. Saltem quater in anno unicuique religiosarum communitati **extraordinarius** confessarius **generalis** dandus est, cui omnes religiosae se sistere debent, *saltem benedictionem recepturae* (*can.* 521, § 1).

V. *a*) Ordinarii locorum, in quibus religiosarum communitates exsistunt, aliquot sacerdotes (confessarios nempe **ad casum**) pro singulis domibus designare debent, ad quos pro sacramento Poenitentiae in casibus particularibus recurrere eae facile possint, quin necessarium sit ipsum Ordinarium toties quoties adire (*Ibid.*, § 2). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 88 *seq.*

---

(1) Antea debebat esse confessarius *unius* tantum *monasterii* (S. C. Ep. et Reg., 4 mart. 1591; *Bizzarri*, Collect., *pag.* 12); sed postea respondit eadem S. Congregatio posse constitui etiam pro duobus monasteriis (1 sept. 1905). Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, Com. I, *nn.* (26, 77 ed. 3.ª) 34, 35, ed. 4.ª Codex hac de re, silet.

b) Si *qua* religiosa aliquem ex his confessariis expetat, nulli Antistitae (nec locali, nec provinciali, etc.) licet, nec per se, nec per alios, nec directe, nec indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id aegre ferre (*can.* 521, § 3). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 98 *seq.*

c) Religiosa confessarium, inter designatos a Praelato, quem maluerit eligere potest.

d) Antistita confessarium expetitum negare nequit, quamvis intelligat rationem petendi nullam esse, «quamvis plane videat necessitatem esse fictam, vel scrupulis, vel alio mentis defectu, ut veram ab ipsa petenti apprehensam» (1); subditi tamen *in communi* (non in particulari) admoneri possunt sibi licitum non esse extraordinarium confessarium petere, nisi cum ad bonum suae conscientiae id necessarium est.

e) Quod si de facto particularem extraordinarium confessarium pluries quam id opus sit expetant, *a*) debet Ordinarius religiosas monere facultatem in decreto concessam *exceptionem* dumtaxat esse, pro casibus verae et absolutae necessitatis, et *b*) confessarius eis ministerium suum negare debet. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 93, 94 *seq.*

662. Quaesita. — QUAER. 1.° *An et quatenus religiosae confiteri possint in ecclesia aut oratorio saltem semipublico?*

Resp. 1.° Si, non obstante praescripto can. 520, 521 (cfr. *n.* 561, II-V), aliqua religiosa, ad suae conscientiae tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum (*licet non pro feminis religiosis*), confessio in qualibet ecclesia vel oratorio (publico), et etiam semipublico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio (*can.* 522).

Resp. 2.° Antistita non potest has confessiones sive *directe* sive *indirecte* prohibere, aut de iis inquirere; religiosae de iis nihil Antistitae dicere tenentur (*Ibid.*). Cfr. *Ferreres*, l. c.. *n.* 118.

QUAER. 2.° *Quinam possunt excipere confessiones religiosarum graviter aegrotantium?*

Resp. Religiosae omnes, cum graviter aegrotant, *licet mortis periculum absit*, quemlibet sacerdotem ad *mulierum* confessiones excipiendas approbatum, etsi non destinatum feminis religiosis, arcessere possunt; eique, perdurante *gravi* infirmitate, quoties voluerint, confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere (*can.* 523).

Prudentes Antistitae non exspectant in his adjunctis donec aegrotans extraordinarium confessarium expeta, sed ipsaemet, licet morbus gravis non afferat mortis periculum, sponte offerunt, et hoc modo infirmam solantur et adjuvant, quae forte timida

(1) S. C. Ep. et Reg., 17 aug. 1891, ad III.

nimis aut verecunda confessarium exposcere cunctatur. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 137.

663.— Quaer. 3.° *Quinam esse debent confessarii religiosarum?*

Resp. In munus confessarii religiosarum sive *ordinarii* sive *extraordinarii* deputandi sunt sacerdotes, sive *e clero saeculari*, sive *religiosi* (1) de Superiorum licentia, morum integritate ac prudentia praestantes (*can.* 524, § 1).

Hujusmodi confessarii *a*) *quadragesimum* annum expletum habere debent, nisi *justa causa*, judicio Ordinarii, aliud exigat; *b*) nullam *potestatem* in easdem religiosas *in foro externo* habere debent (*Ibid.*): quare nequit confessarius esse Vicarius Generalis, nec Superior Generalis aut Provincialis pro religiosis sibi subjectis. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 63.

Justa causa ad juniorem confessarium assignandum poterit esse defectus aliorum confessariorum qui sint apti et quadragesimum annum expleverint; junioris aptitudo et prudentia singularis; triennium ejus qui solus sit quadragenarius expletum jam esse, etc. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 58.

N. B. Confessarii religiosarum, tum ordinarii tum extraordinarii, *interno* vel *externo* communitatis *regimini* nullo modo sese immiscere queunt (*can.* 524, § 3).

664. —Quaer. 4.° *Quis eos nominat?*

Resp. 1.° Tam ordinarii quam extraordinarii pro iis religiosis quae Ordinario aut Sanctae Sedi immediate subjiciuntur, ab ipso loci Ordinario nominandi sunt (*can.* 525).

Resp. 2.° Pro *subjectis Superiori regulari*, hic confessarios Ordinario praesentat, cujus est eosdem approbare, et Superioris negligentiam, si opus sit, supplere (*Ibid.*).

Pro *Filiabus Charitatis*, etiam in Hispania, confessarios Ordinario loci praesentat Superior Generalis Congregationis Missionis. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 40, *pag.* 508 *seq.*

Quaer. 5.° *Per quantum tempus durare debet munus confessarii?*

Resp. 1.° Confessarius *ordinarius* generatim *ultra triennium* munus suum exercere nequit.

Poterit tamen Ordinarius eumdem confirmare ad *secundum*, imo ad *tertium* triennium, *a*) si ob sacerdotum ad hoc officium idoneorum penuriam aliter providere nequeat, *b*) aut major religiosarum pars, earum quoque quae in aliis negotiis jus non habent

---

(1) In Hispania commendatur Episcopis ut monialibus sibi subjectis vi decreti *Peculiaribus inspectis* confessarium regularem designent illius Ordinis cui illae moniales subjicerenter, nisi tale decretum latum fuisset. Cfr. S. C. de Rel., 16 maji 1911: *Acta*, III, *pag.* 239; *Ferreres*, Las Religiosas, Com. I, *n.* 28, et in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 15, *pag.* 263; *Mach-Ferreres*, *n.* 652.

ferendi suffragium, in ejusdem confessarii confirmationem *per secreta suffragia* convenerit. Dissentientibus tamen, si velint, aliter providendum est (*can.* 526).

Pro *quarto* triennio recurrendum erit ad S. Congregationem de Religiosis.

Transacto v. gr. primo triennio, si non confirmaretur confessarius, absolutiones essent *invalidae;* si vero transacto *tertio* triennio ab Episcopo confirmaretur sine speciali delegatione Sedis Apostolicae aut Sacrae Congregationis, absolutiones *validae* essent, sed *illicitae.* S. C. Ep. et Reg., 20 jul. 1875; Coll. P. F., *n.* 436; *Ferreres,* l. c., *n.* 38.

Resp. 2.° Confessarius *ordinarius* non potest renuntiari extraordinarius, nec, praeter casus in *Resp.* 1.° recensitos, rursus deputari ordinarius in eadem communitate, nisi post annum ab expleto munere. *Extraordinarius* vero immediate ut ordinarius renuntiari potest (*can.* 524, § 2).

Quaer. 6.° *Quis possit eos* **removere?**

Resp. Loci Ordinarius potest, *gravem ob causam,* religiosarum confessarium, tam ordinarium quam extraordinarium, amovere. Id etiam facere potest etiamsi monasterium regularibus subdatur, et ipse confessarius sit *regularis.* Nec tenetur causam amotionis cuiquam significare, excepta Apostolica Sede, si ab ea requiratur; de amotione autem debet Superiorem regularem monere, si moniales regularibus subdantur (*can.* 527). Etiam Superior religiosus licentiam revocare potest suis subditis. Vide supra, *n.* 650, *q.* 6.°

665.—Quaer. 7.° *An omnes religiosae teneantur se praesentare confessario extraordinario* (generali) *et ipsi confiteri?*

Resp. 1.° Tenentur omnes et singulae se praesentare saltem ut benedictionem accipiant. Constat ex can. 521, § 1 (vide supra, *n.* 661, IV). Ratio autem hujus dispositionis est, ut consulatur *libertati religiosarum quae ministerio confessarii extraordinarii forte indigeant;* secus enim timor vel displicendi confessario ordinario, vel in suspicionem incidendi penes alias religiosas, facile eas prohiberet. *S. Alph., n.* 576.

Propter eamdem rationem statuitur in art. 12 decreti *Cum de sacramentalibus* (3 febr. 1913): «omnes Religiosae de sociarum confessionibus nullo modo inter se colloquantur, neve eas sorores carpere audeant, quae apud alium, quam deputatum, confessionem peragant; secus ab Antistita vel ab Ordinario puniantur».

Resp. 2.° Non tenentur confiteri confessario extraordinario, sed sufficit ut coram illo se sistant, v. gr. ut ejus benedictionem petant, aut ab eodem salutaria monita accipiant. Constat ex dicto can. 521, § 1.—Vide *S. Alph., n.* 576.

N. B.—1.° Confessarii ordinarii vel extraordinarii, expleto tem-

pore officii sui, non modo non possunt accedere ad ea monasteria ad audiendas confessiones, sed nec ab ulla illius monasterii persona accipere possunt litteras, nec ad illam mittere, nisi adsit specialis licentia. Edict. *Clem. XI*, 12 dec. 1708 (*Bizzarri*, l. c., *pag.* 294); *Pastoralis curae*, § 18.

2.° Confessarius tenetur accedere ad audiendas religiosarum confessiones, toties quoties vocatus fuerit. S. C. Ep. et Reg., 1705.

3.° Tempore quo confessarius *extraordinarius* suo munere fungitur, confessarius ordinarius nullius monialis, nec abbatissae, nec novitiae confessionem audire potest, imo nec monasterium ingredi (Const. Bened. XIV, *Pastoralis curae*, § 17). Quod sequenti declaratione confirmatur, verbis ex italo translatis: «Mens expressa Sanctitatis Suae est confessarium ordinarium non debere exercere ministerium suum, neque accedere ad monasterium toto eo tempore quo durat commissio extraordinarii generalis». *Ex aud SSmi.* ad Secret. S. C. Ep. et Reg., jan. 1749; *Bizzarri*, *pag.* 31.

4.° *Tempus quod durat deputatio* extraordinarii non est definitum: «alicubi determinantur quindecim (dies), alicubi plures, alicubi minores, et alicubi nulla fit temporis praefinitio: unde in hoc servanda est consuetudo cujusque dioecesis aut Ordinis.» *Ferraris*, v. Moniales, *a.* 5, *n.* 42.

666. — QUAER. 8.° *An valida sit confessio, si religiosa advocet* SINE NECESSITATE *confessarium extraordinarium particularem ex approbatis specialiter ab Ordinario?*

Resp. Affirm., quia confessarius non habet limitatam jurisdictionem *quoad validitatem* pro casibus necessitatis, nec opportuna esset talis limitatio, sed fons multorum scrupulorum. Attamen *per se* talis confessio esset leviter *illicita.*

QUAER. 9.° — *Quid si religiosa,* INSCIA SUPERIORISSA, *advocaret hujusmodi confessarium?*

Resp. Etiam in hoc casu videtur *per se* confessio *valida*, quamvis *leviter illicita.* Ratio est, quia praeter approbationem et jurisdictionem ab Episcopo acceptas, nihil aliud videtur requiri ad *validitatem;* unde consensus superiorissae videtur tantum requiri *ad liceitatem*, scilicet ut debitus servetur ordo in monasterio. Inde est etiam quod finito e. gr. triennio, si Episcopus renovet approbationem confessarii, confessiones sunt validae, quamvis illicitae, deficiente approbatione S. C. de Relig.

QUAER. 10. *Quid si confessarius ordinarius, inscio Episcopo, per duas vel tres hebdomadas recederet, et alium confessarium, ex specialiter «ad casum» approbatis, in locum sui subrogaret?*

Resp. Etiam in hoc casu confessiones essent validae, propter rationes allatas; sed illicitae, quia confessarius *extraordinarius generalis* debet assignari ab Episcopo vel ab alio legitimo Superiore. *Il Monitore, vol.* 11, *pag.* 39.

QUAER. 11. *An confessarii habentes in pagella facultatum clausulam illam* «etiam ad audiendas confessiones monialium» *censeri debeant approbati «ad casum»?*

Resp. Affirm., tum quoad *validitatem*, tum quoad *liceitatem*, nisi Episcopus *expresse* contrarium declaraverit. *Ferreres*, l. c., *nn.* 57, 98.

ARTICULUS V

DE CASIBUS RESERVATIS

§ 1. *De reservatione casuum, seu de principio et natura reservationis*

667. Notio. — Reservatio casuum nihil aliud est quam actus Superioris quo avocat ad suum judicium quosdam casus, et limitat inferioribus absolvendi potestatem quoad ipsos (Cfr. *can.* 893, §§ 1, 2).

668. Principia.—I. Qui *ordinario jure* possunt sive *audiendi confessiones* potestatem *concedere* sive *ferre censuras*, possunt quoque, excepto Vicario Capitulari et Vicario Generali sine mandato speciali, nonnullos *casus* sibi *reservare* (Cfr. *can.* 893, § 1).

Sicut enim possunt jurisdictionem concedere ac limitare, ita pariter casus sibi reservare.

Hinc 1.° Papa casus reservare potest in tota Ecclesia; 2.° Episcopi in sua dioecesi; 3.° reliqui Ordinarii locorum (praeter Vicarium Generalem et Vicarium Capitularem), nempe Abbas vel Praelatus *nullius*, Administrator Apostolicus, Vicarius Apostolicus et Praefectus Apostolicus (cfr. *can.* 198, § 1) erga subditos proprios; quoad religiosos exemptos solus Generalis religionis clericalis. Vide infra, *n.* 675.

II. *a*) *Episcopus* nequit sibi reservare casus qui Rom. Pontifici sunt reservati (*can.* 898): nequit enim sibi avocare causam in quam nullam habet jurisdictionem. Unde si aliquos sibi reservaverat Episcopus et illos postea Papa sibi reservet, reservatio episcopalis eo ipso evadit nulla (1).

b) Nec debet sibi reservare casus quibus a jure addita est censura, etsi nemini reservata sit (*Ibid.*). Excipe si circumstantia aliqua specialis aliud suaderet.

III. Reservationes decernere non debet Ordinarius loci, *a*) nisi de vera reservationis *necessitate* aut *utilitate* convincatur, *b*) postquam res fuerit in synodo dioecesana discussa, vel si extra, post-

(1) *Suárez*, De Poenitentia, *d.* 31, *sect.* 4, *n.* 26; *Lugo*, De Poenitentia, *d.* 20, *n.* 151; *Ball-P.*, *vol.* 5, *n.* 514 *seq.*; *Card. D'Annibale*, *vol.* 1, *n.* 339, *not.* 19.

quam *audiverit* consilium Capituli Cathedralis et quorumdam ex probatioribus ac prudentioribus animarum curatoribus suae dioecesis (*can.* 895).

IV. *a*) Casus reservati debent esse *pauci, tres* vel, ad summum, *quatuor*, idque ex *gravioribus* tantum et *atrocioribus* criminibus externis *specifice* determinandis; *b*) reservatio vero non ultra in vigore manere debet quam necesse sit ad publicum aliquod inolitum vitium extirpandum aut collapsam forte christianam disciplinam instaurandam (*can.* 897).

Unde statis temporibus oportebit novo examini subjicere reservationes, ut videatur an aliqua sit abroganda, vel aliqua alia de novo inducenda vel non.

V. Reservationi subjici non debent ea peccata quae ex *humana fragilitate* derivantia aliam non habeant specialem sibi conjunctam malitiam, propter humanam infirmitatem (Instr. S. Offic., 9 jun. 1915).

VI. Cauti insuper omnino esse debent et quam maxime parci quod *ad poenales sanctiones*, excommunicationes praesertim, *quibus* forte suas *reservationes communire velint*. Ratio est, quia secus censurae magis contemnuntur quam timentur, si temere ac levibus de causis imponuntur. Trid., *sess.* 25, *de Ref.*, *c.* 3.

VII. Curare debent Ordinarii ut casus reservati quo meliore eis videatur modo ad fidelium notitiam deducantur (*can.* 899, § 1).

VIII. Tria requiruntur ex *consuetudine Ecclesiae* ut peccatum reservatum censeatur, scilicet ut sit: 1.° *mortale;* 2.° *externum*, ita ut ipsa actio quatenus externa gravem malitiam contineat; 3.° *opere consummatum*, ita ut verba reservationis in *sensu stricto* verificentur; non vero tantum attentatum, nisi aliud constet ex declaratione expressa reservantis. Ita *communiter. S. Alph., n.* 582.

IX. Reservatio afficit immediate confessarium, et mediate poenitentem; quia potestatem confessarii immediate attingit, eamque coarctat. *S. Alph., nn.* 580, 581, *et alii communiter* contra *aliquos*.

Porro plerique casus episcopales sunt simpliciter reservati *sine censura*, casus autem papales omnes censuram habent, et, uno excepto, principaliter propter censuram reservantur, ita ut in iis reservetur immediate censura, et mediate seu accessorie ipsum peccatum. Unde in casibus papalibus, illo excepto, reservata censura, etiam peccatum manet reservatum; e contrario vero, sublata censura, v. gr. ex eo quod ignorata fuerit, neque peccatum est reservatum, quia sublato reservationis objecto, id est censura, jam peccatum non manet reservatum. *S. Alph., n.* 580. — Casus autem Papae reservatus, *ratione sui*, unicus est, nempe si quis calumniose accuset aut denuntiet de crimine sollicitationis apud *judices ecclesiasticos* confessarium innocentem (*can.* 894).

669. Quaesita. — QUAER. 1.° *An et cui Ordinarii facultatem absolvendi a reservatis* **delegare** *debent?*

Resp. 1.° Non debent eam cuivis et passim impertire (*can.* 899, § 1), sed firmam tenere reservationem quamdiu necessitas vel utilitas perduraverit.

Resp. 2.° Ex praescripto Codicis eam habitualiter impertiri debent saltem *vicariis foraneis* (*párrocos arciprestes*) eorumve vices gerentibus, addita his ultimis, praesertim in locis dioecesis a sede episcopali remotioribus, etiam facultate subdelegandi *toties quoties* confessarios sui districtus, *si* et *quando* pro *urgentiori* aliquo *determinato casu* ad eos recurrant (*can.* 899, § 2).

N. B. Canonicus poenitentiarius etiam ecclesiae collegiatae hanc facultatem habet a jure, quam tamen delegare non potest (*can.* 401, § 1; 899, § 2).

670.—Quaer. 2.° *An aliquando reservatio* **ipso jure cesset?**

Resp. Affirmative. Ad cavenda inconvenientia quae ex reservationibus quandoque oriri possent, cessant: *a*) cum **aegrotis,** qui domo egredi non valent, confiteri cupientibus; *b*) cum **sponsis** confitentibus matrimonii ineundi causa; *c*) quoties, prudenti confessarii judicio, absolvendi facultas a legitimo Superiore peti nequeat sine **gravi poenitentis incommodo** aut sine *periculo violationis sigilli* sacramentalis; demum *d*) si petita pro aliquo *determinato casu* a legitimo Superiore absolvendi facultate, haec forte denegata fuerit: cessat tamen, in hoc casu, pro ea vice tantum; *e*) *extra territorium reservantis*, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam, poenitens ex eo territorio egrediatur (*can.* 900, 1.°-3.°).

671.– Quaer. 3.° *Quibus personis facultas absolvendi a reservatis episcopalibus* **concedatur** *a jure?*

Resp. a) *Paro̅chis* et his qui parochorum nomine in jure censentur (*ecónomos*, *regentes*, etc.) pro toto *tempore* utili ad praeceptum *paschale* adimplendum. *b*) Singulis *missionariis* pro tempore quo Sacras Missiones ad populum haberi contingat (*can.* 899, § 3).

Quaer. 4.° *An facultas absolvendi a reservatis concessa a Sede Apostolica se extendat etiam ad reservata episcopalia?*

Resp. Negative, nisi id expresse declaretur.

672. — Quaer. 5.° *An ignorantia reservationis vel censurae ab ea incurrenda excuset?*

Resp. 1.° *Affirmative* quoad *censuram*, qua de re latius ubi *de censuris* erit sermo.

Resp. 2.° Quoad *reservationem*, controvertitur. *Negat S. Alph.*, cum *communiori* sententia. Ratio est, quia per reservationem restringitur potestas confessarii a superiore, qui vult ut causae graviores tractentur dumtaxat a judicibus peritioribus, vel, ut ait *Conc. Trid., sess.* 14, *c.* 7, «atrociora peccata a summis dumtaxat sacerdotibus absolvi». Cfr. *Card. D'Annibale, vol.* 1, *n.* 344, qui hanc sententiam vocat verissimam; *Deshayes*, Memento jur. eccles.,

n. 1335; *Génicot*, 2, *n.* 345; *Card. Vives*, *n.* 624; *Aertnys*, l. c., *n.* 240.

Hinc loquutiones has: *incurrere*, vel *non incurrere* reservationem, etc., existimamus minus aptas.

Verum oppositam sententiam dicunt *probabilem* multi auctores antiqui, quos hic enumerabat P. Gury. Imo plures recentiores eam vocant probabiliorem, v. gr. *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 478 *seq.* Hi generatim reservationem judicant *medicinalem* vel *poenalem* (1): priores vero quibus assentimur, dicunt eam disciplinarem, ad cristiani populi disciplinam, ut loquitur *Conc. Trid.*

Videbatur etiam affirmandum, cum Sacra Congregatio S. Officii, 9 jun. 1915, dicat reservationem esse omnino inutilem si ignoretur. Non autem esset inutilis omnino, si etiam ignorata vim exsereret, cum tandem aliquando peccatum esset absolvendum a facultatem habente, qui supponitur doctior et aptior ad vulnus curandum.

Nihilominus ex Codice negandum videtur: 1.° quia omittit illa verba *ne reservatio inutilis evadat;* 2.° quia in can. 894 calumniosa confessarii denuntiatio dicitur *unicum* peccatum *ratione sui* reservatum Sanctae Sedi; sed in can. 2363 tale peccatum adnexam habet excommunicationem *speciali modo* Sedi Apostolicae reservatam, a qua ille falso denuntians nequit ullo in casu absolvi nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna poenitentia, «*firmo praescripto can.* 894». Haec verba *firmo praescripto can.* 894, vix aliud significare possunt nisi illud peccatum ideo *ratione sui* esse reservatum (quamvis habeat adnexam censuram), ut etiam in casibus, in quibus poenitens non incurrat censuram, eo quod illam *ignoraverit*, peccatum maneat nihilominus reservatum Sedi Apostolicae. Jam vero si ignorantia reservationis ab ea excusaret, vix unquam qui non incurrit censuram, incurreret peccati reservationem, quia non minus imo magis reservatio ignorari solet quam censura. Cfr. *Lugo*, De Poenit., *d.* 20, *n.* 9.

Quaer. 6.° *An ignorantia saltem excuset a reservatione, quando cum* **censura** *conjungitur?*

Resp. 1.° *Affirm.*, pro casibus *papalibus*, quia hujusmodi casus papales reservantur propter censuram, a qua excusat ignorantia, ut modo dictum est. Proinde, sublata censura, nulla remanet reservatio. Excipe casum calumniosae denuntiationis, ut modo dictum est. *S. Alph.*, *n.* 580, *et alii communiter.*

---

(1) Clemens V, Const. *Discretio*, 23 april. 1306, ad suffragan. prov. *Tarraconensis*, dicit quaedam peccata reservari R. Pontifici, ut hominum malitia «consideratione laboris, et expensarum, quas ad Apostolicam Sedem sustinent venientes, facilius reprimatur». Cfr. Collectio noviss. Const. prov. Tarrac., *lib.* 5, *tit.* 16, *cap.* 1.

Resp. 2.° Pro casibus *episcopalibus* idem videtur dicendum, quia Codex loquens in genere de censuris, ideoque etiam de reservatis Episcopo, ait: «si quis a censura excusatur..., reservatio peccati penitus cessat» (*can.* 2246, § 3). Excipe si Episcopus pro aliquo casu contrarium expresse declaraverit.

673.—Quaer. 7.° *An censendum sit reservatum peccatum in dubio de reservatione?*

Resp. 1.° *Neg.*, prorsus, si dubium sit *facti*, id est, si peccatum fuit dubie commissum, aut dubie grave. Ratio est, quia reservatio est strictae interpretationis, atque adeo intelligenda est de peccatis certo gravibus. Neque enim Ecclesia intendit reservare peccata, nisi sint certo commissa, et certo mortalia, quum peccata tamtum atrociora reservare soleat. Ita *communissime cum S. Alph.*, *n.* 600.

Resp. 2.° *Neg.* etiam, si dubium sit *juris*, id est, si versetur circa exsistentiam legis reservantis, ejusve extensionem, eadem autem est ratio, quia nempe reservatio est strictae interpretationis, ac proinde in dubio pro nulla habenda est. Ita *communiter. S. Alph.*, *n.* 600; *Lugo*, *ibid.*; *Elbel*, *n.* 343, etc.—Contra *Antoine*, etc.

Confirmatur ex his quae Codex statuit circa censuras: «in dubio sive *juris* sive *facti* reservatio non urget» (*can.* 2245, § 4). Reservatio strictam recipit interpretationem (*can.* 2246, § 2).

674. — Quaer. 8.° *Utrum absolvi possit subditus alterius dioecesis si casus est reservatus tantum in loco confessionis?*

Resp. Communius recentiores *negant.* Ratio eorum est, quia confessarius absolvit jurisdictione accepta a proprio Episcopo, quam ab ipso restrictam habet.

Potest confirmari haec sententia sequenti resolutione S. Poenit.: «Titius sacerdos confitetur peccata partim simpliciter reservata, partim etiam cum censura episcopali in dioecesi confessarii. Hic admonet se non habere facultatem; ille instat, se velle sequi opinionem non modo probabilem, sed etiam communissimam inter auctores antiquos et viventes. Confessor firmus inabsolutum dimittit poenitentem. Quaeritur: 1.° Utrum confessor bene se gesserit? 2.° Potest semper in casu ita se gerere? S. Poenitentiaria, consideratis expositis, respondet: Ad *utrumque: Affirmative.* Romae, in S. Poenitentiaria, 21 novembris 1873».

Affirmant tamen alii cum antiquiorum communissima sententia. Ratio horum est, quia confessarius absolvit hunc poenitentem jurisdictione indirecte communicata ab hujus Ordinario; et quum hic peccatum illud sibi non reservaverit, eo ipso jurisdictionem quoad illud non restrinxit. Ita multi AA., quorum nomina hic retulerat P. Gury. Haec tamen ratio post Codicem nihil valet.

Prima sententia nobis multo probabilior videtur.

Quaer. 9.° *An absolvi possit subditus alterius dioecesis, quando peccatum reservatum est in ipsius dioecesi, non autem in loco confessionis?*

Resp. Affirm., idque a quovis confessario sive saeculari sive regulari, etiamsi praecise ad absolutionem obtinendam eo accesserit. Cfr. *can.* 900, 3.° Vide supra, *n.* 670.

N. B. Ex praescripto S. Officii «studeant potissimum Ordinarii doctos, pios ac prudentes confessarios in tota dioecesi efformare, eisque opportuniora ad inolita vitia convellenda remedia suggerant quae ipsimet, si poenitentes ad se remitterentur, adhibituri forent. Quo, dum et confessariis et poenitentibus inevitabiles reservationum molestias vitabunt, optatum effectum suavius simul ac certius, Deo adjuvante, consequi poterunt.» *Acta*, VIII, *pag.* 315. Cfr. *Ferreres*, apud eph. *Razón y Fe, vol.* 46, *pag.* 356 *seq.*

675. — QUAER. 10. *Quinam inter* **religiosos** *casus reservare possunt?*

Resp. Inter Superiores religionis *clericalis exemptae* unus *Superior generalis*, et in *monasteriis sui juris Abbas*, cum proprio cujusque *Consilio*, peccata, ut supra, subditorum reservare possunt, firmo praescripto can. 518, 519 (*can.* 896). Vide supra, *n.* 657, *q.* 4.°-6.°

§ II. *De absolutione reservatorum.*

(*Cfr. etiam infra, ubi de absolutione a censuris.*)

676. Principia. — I. Absolvere possunt a casibus reservatis de potestate ordinaria: 1.° ipsi reservantes; 2.° eorum successores in eadem potestate; 3.° eorum Superiores, dummodo *pleno jure* tales sint.

II. Cardinales ubique absolvere possunt quoslibet poenitentes a quibuscumque peccatis et censuris, exceptis *censuris* specialissimo modo reservatis R. Pontifici, et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii. Cfr. supra, *n.* 149, 1.°

III. Episcopi, (1) vel eorum delegati absolvere possunt etiam a casibus papalibus *occultis simpliciter* reservatis (*can.* 2237, § 2).

IV. A casibus autem papalibus *speciali* aut *specialissimo* modo reservatis, vel a *simpliciter* reservatis, si *publici* sint, absolvere Episcopi amplius jam non possunt poenitentes (*can.* 2237, §§ 1, 2), quamvis versentur in impossibilitate personaliter adeundi S. Sedem (S. Off., 23 jun. 1886), etiamsi haec impossibilitas sit perpetua (S. Off., 17 jun. 1891).

V. Confessarius quilibet absolvere non potest a casibus *proprie episcopalibus*, nisi a jure aut a Papa *expresse* aut ab Episcopo

---

(1) In Codice nomine Episcopi venit etiam Abbas vel Praelatus *nullius*, nisi ex natura rei vel sermonis contextu aliud constet. Ita etiam nomine dioecesis venit quoque Abbatia vel Praelatura *nullius*. Confer *can.* 215, § 2; *Ferreres*, Inst. Canonic., *vol.* 1, *nn.* 382, 622 *seq.*; 756 *seq.* Vide dicta supra, *n.* 475, *Dico* II.

ipso facultatem acceperit, etiamsi absolvere possit a quibuscumque casibus Papae reservatis. — Ita *Clemens X* in bulla *Superna*, ubi dicitur: *Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicae reservatis, non ideo in casibus ab Episcopo reservatis possunt absolvere.*

Diximus *a casibus proprie episcopalibus*, seu a casibus quos Episcopus vel ipse sibi, vel successoribus, in synodo reservavit; nam a casibus Episcopo reservatis a jure communi, v. gr. in Codice, absolvere possunt quicumque facultatem habent absolvendi a casibus *papalibus*, nam illi casus proprie papales sunt. Quid vero si Episcopus sibi reservavit illos casus qui illi sunt a jure reservati? — Quum hujusmodi casus, ut diximus, sint proprie papales, non videtur Episcopus eos sibi valide posse reservare (vide supra, *n.* 688, II): unde etiam in hoc casu probabiliter adhuc possunt absolvere quicumque habeant facultatem absolvendi a casibus papalibus. Cfr. *Buccer.*, Commentar. de const. *Apostolicae Sedis*, *n.* 76; *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 514 *seq.*; *Génicot*, 2, *nn.* 346 et 607.

VI. Nulla est reservatio in articulo mortis. Omnes igitur sacerdotes quoslibet poenitentes ab omnibus peccatis et censuris tunc absolvere possunt (*can.* 882). Vide supra, *n.* 648, VI.

N. B. Tempore belli omnes milites in statu bellicae convocationis, seu ut ajunt mobilizationis, constituti, aequiparari possunt in ordine ad absolutionem suscipiendam iis qui versantur in periculo mortis. S. Poenit., 18 mart. 1912. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 33, *pag.* 520.

677. Quaesita. — Quaer. 1.° *An aliquando inferior possit absolvere a reservatis extra mortis periculum?*

Resp. 1.° Possunt absolvere Cardinales, uti dictum est, et potest absolvere, ut est evidens, quicumque alius qui speciales ad hoc acceperit facultates.

Resp. 2.° In **casibus urgentioribus**, si nempe censurae latae sententiae exterius servari nequeant sine periculo gravis scandali vel infamiae, aut si durum sit poenitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut Superior habens facultatem provideat, tunc quilibet confessarius in foro sacramentali ab eisdem, utcumque reservatis, absolvere potest, injuncto onere recurrendi, *sub poena reincidentiae*, intra mensem saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve Superiorem praeditum facultate et standi ejus mandatis (*can.* 2254, § 1).

a) Si *durum sit poenitenti*, etc., etiam ad unum diem. Illud autem *durum* intellige *non objective*, *sed subjective*, i. e. respectu dispositionum poenitentis. Quod si hic tale desiderium non habeat quo velit ut quamprimum per absolutionem e statu peccati in sta-

tum gratiae transferatur, poterit in illo hoc desiderium excitare confessarius, et ita dispositum absolvere (*Il Monitore, vol.* 10, *p.* 1, *pag.* 214; *Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 149).

b) Quilibet confessarius: intellige ex approbatis juxta generales regulas approbationis quoad tempus, locum, personas, etc.

c) Potest absolvere: intellige *directe* (S. Off., 30 mart. 1892). Absolvitur *directe* quando confessarius *absolutionem fert per modum sententiae judicialis*, in peccata in quae ipse jurisdictionem habet, quaeque ipsi fuerunt accusata. *Indirecte* vero absolvitur quis ab aliquo peccato, quando hoc deletur non vi sententiae judicialis confessarii, sed concomitanter *vi gratiae sanctificantis* quae in sacramento, quo alia peccata directe remittuntur, infunditur; haec enim ex natura sua excludit ab anima omne peccatum mortale. Cfr. *Génicot*, 2, *n.* 347; *Lacroix, l.* 6, *n.* 596.

In praxi prae oculis habere oportet discrimen inter absolutionem directam et indirectam; nam: 1.° quum confessarius potest absolvere *directe* ab aliquo peccato gravi, adest obligatio hoc illi accusandi, quae non adesset si tantum posset absolvere indirecte; 2.° peccatum *directe* remissum, non debet iterum accusari; secus vero si fuerit tantum *indirecte* remissum, sive antea accusatum fuerit, sive non.

Hinc, quum censurae non tollantur vi gratiae sanctificantis, neque hanc impediant, illarum absolutio indirecta esse nequit. Cfr. *Card. D'Annibale, vol.* 1, *n.* 337; *Buccer.*, Comment. de cens., *n.* 49 (ed. 5); *Suárez*, De Poenit., *d.* 30. *s.* 3, *n.* 10.

Absolutio est tantum pro foro sacramentali.

d) A quibuscumque reservatis, sive sint cum censura, sive sine censura (S. Poenit., 7 nov. 1888), sive sint *simpliciter*, sive *speciali* sive etiam *specialissimo modo* reservata (S. Off., 23 jun. 1886); unde nullus casus excipitur, nequidem *absolutio complicis*. Hinc tamen non sequitur sacerdotem posse in hoc casu absolvere *proprium complicem;* peccatum namque complicis non est reservatum, sed tantum quoad illud tollitur jurisdictio a sacerdote complice.

e) Sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras (S. Off., 23 jun. 1886): easdem *specifice*, non vero easdem *in individuo;* ita si quis ex. gr. fuerit absolutus ab excommunicatione *speciali modo* reservata, et culpabiliter non recurrat, ut praescribitur, incidet iterum in excommunicationem speciali modo reservatam.

Dicitur *in easdem censuras*, non autem *in eadem peccata*, nam absolutio a censuris dari quidem potest ad reincidentiam, etenim censurae, supposito peccato, a voluntate Superioris pendent; at quum peccatum ex sola voluntate illud perpetrantis pendeat, absolvi nequit ad reincidentiam. *D'Annibale*, l. c.; *Ball.-P., vol.* 7, *n.* 189 *seq.*

Qui potestatem habet ferendi censuram, potest etiam addere reincidentiam ipsi absolutioni; non alius, nisi ad hoc accipiat potestatem. Nec incurritur reincidentia, nisi nova accedat culpa cum contumacia conjuncta. *Buccer.*, Inst. mor., *n.* 1104; Comment. de cens., *n.* 85.

f) Nisi ille qui ita fuerit absolutus, infra mensem: computandum a die absolutionis, vel a die qua innotuerit ipsi haec obligatio. Nec opus est ut rescriptum accipiatur intra mensem. *Villada*, Casus, *vol.* 3, Cas. VIII app. II, 5.°

Saltem per epistolam per medium confessarii mittendam, etc. Onus recurrendi ad Sedem Apostolicam per epistolam debet in se suscipere confessarius (S. Off., 39 jun. 1886; *Il Monitore*, *vol.* 7, *p.* 1, *pag.* 183; *Deshayes*, Memento jur. eccles., *n.* 1344), nisi forte ipsi valde difficile sit, quod frequenter evenire potest in regularibus. Potest tamen poenitens, vel personaliter adire Sedem Apostolicam, vel, si malit, per se ipsum scribere ad Sacram Poenitentiariam (S. Poenit., 7 nov. 1888; *Buccer.*, Comment. de cens., *n.* 62; *Il Monitore*, l. c.; *Casus Romae*, etc., *pag.* 48). Quod si scribat confessarius, responsionem a Sacra Poenitentiaria acceptam (quam sigillo munitam inveniet, et cum hac, aut simili inscriptione: *Discreto viro confessario ex approbatis ab Ordinario loci*), nequit ipse reserare sine poenitentis facultate, sed, rupto exteriore involucro, quod ad ipsum dirigitur, eam poenitenti tradet, cujus erit eligere confessarium, quem velit ex approbatis, qui eam aperiet, atque intra confessionem exsecutioni mandabit: quod ubi fecerit, rescriptum illud *intra breve tempus* (trium dierum juxta multos) comburere, aut omnino destruere, tenetur sub poena excommunicationis latae sententiae. Si rescriptum inscribatur: *Doctori in theologia aut in jure canonico*, huic tradi debet; at Societas Jesu privilegio gaudet, ut quilibet e confessariis nostris, de facultate Superioris, hujusmodi rescripta aperire et exsecutioni mandare possit.

(Quoad modum practicum recurrendi ad S. Poenitentiariam et exsequendi ejus rescripta vide *Ferreres*, La Curia Romana, *nn.* 862-898).

g) Recurrat ad Sedem Apostolicam. Praeter ea quae de jure sunt injungenda (S. Off., 23 jun., 1886), imponitur hoc onus, tum pro reservatis cum censura, tum pro reservatis sine censura (S. Off., 7 nov. 1888). Recursus fieri potest ad Sedem Pontificiam vel ad S. Poenitentiariam, non ut absolvatur, neque ut facultas ad absolvendum postuletur, jam enim absolutus fuit, et quidem *directe;* sed ut grave hoc sanctae Ecclesiae praeceptum impleatur, et mandata atque monita salutaria accipiat.

h) Vel ad Episcopum aliumve Superiorem praeditum facultate absolvendi ab hujusmodi reservatis. Non autem sufficeret recurrere ad sacerdotem, etiam regularem, qui facultatem haberet

absolvendi a papalibus, nisi ipsi iterum confiteatur, ut statim dicetur.

678. — *a*) Nihil impedit quominus poenitens, etiam post acceptam, ut supra, absolutionem, facto quoque recursu ad Superiorem, alium adeat confessarium facultate praeditum, ab eoque, repetita confessione saltem *delicti cum censura*, consequatur absolutionem; qua obtenta, *mandata ab eodem accipiat*, quin tenetura postea stare *aliis mandatis* ex parte Superioris supervenientibus (*can.* 2254, § 2). Igitur in hac confessione satis erit accusare peccatum quod censuram habebat adnexam, non alia peccata, quia jam omnia remissa sunt, vi prioris confessionis. Et si recursum jam instituerit ad Superiorem, non est necesse ut adimpleat mandata ejus, sed satis est ut adimpleat mandata confessarii.

b) Quod si in casu *aliquo extraordinario* recursus ad Superiorem sit moraliter impossibilis, tunc ipsemet confessarius, excepto casu quo agatur de absolutione censurae de qua in can. 2368, § 1 (1), potest absolutionem concedere, sine onere (*recurrendi*) de quo supra, *a*) injunctis tamen de jure injungendis, *b*) et imposita congrua poenitentia et satisfactione pro censura, *c*) ita ut poenitens, nisi intra congruum tempus a confessario praefiniendum poenitentiam egerit ac satisfactionem dederit, recidat in censuram (*can.* 2254, § 3).

679. — *N. B.* Hic canon 2254 saltem primo et per se agit de absolutione a censuris et quidem reservatis Sedi Apostolicae. Alterum constat ex eo quod reperiatur sub rubrica *De censuris in genere;* alterum ex eo quod recursus videatur primo dirigendus ad S. Poenitentiariam. Nihilominus putamus 1.° comprehendi etiam absolutionem a censuris reservatis Episcopo sive ex jure communi, sive jure dioecesano, itemque reservatis Superioribus regularibus, etenim nec rubrica eam restringit absolutionem ad casus tantum papales, ut faciebat decretum anni 1888; 2.° videtur etiam extendi ad absolutionem a peccatis reservatis sine censura, quod inferri posse videtur *a*) ex eo quod decretum anni 1888 complectebatur etiam absolutionem a peccatis reservatis sine censura; *b*) ex eo quod haec absolutio a peccatis reservatis sine censura potest esse non minus urgens, quam alia a reservatis cum censura.

Unde si in casu aliquo *urgentiori* absolvi poenitens non posse videatur a peccatis Episcopo reservatis eo quod reservatio ipso jure non cesset ad normam can. 900 de quo supra, *n.* 670, diximus, putamus posse absolvi ad normam hujus can. 2254.

680. — Quaer. 2.° *An absoluti a reservatis sive papalibus sive episcopalibus* **in periculo mortis** *ab inferiore, teneantur se sistere Superiori, si convalescant?*

---

(1) Videtur agi de can. 1367, § 1, ubi de censura contra absolventem complicem. Cfr. S. Off., 7 jun. 1899, ubi haec exceptio habetur.

Resp. Affirm., si receperunt absolutionem ab aliqua **censura ab homine** vel a **censura specialissimo** modo Sedi Apostolicae reservata; tunc tenentur, postquam convaluerint, obligatione recurrendi, *sub poena reincidentiae*, *a*) ad illum qui censuram tulit, si agatur de censura ab homine; *b*) ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve facultate praeditum, ad normam can. 2254, § 1, si de cenra a jure; eorumque mandatis parendi (*can.* 2252).

QUAER. 3.° *An reservatione ligatus, in necessitate communicandi aut celebrandi, teneatur confiteri confessario simplici, alio deficiente?*

Resp. Affirm., tam si agatur de reservatis *papalibus* quam *episcopalibus*, juxta dicta circa casus urgentiores.

QUAER. 4.° *An valide absolvatur qui bona fide accusat reservatum simplici confessario?*

Resp. Affirm., etenim, ex Codice, si confessarius ignorans reservationem, poenitentem a censura ac peccato absolvat, absolutio censurae valet, dummodo non sit censura *ab homine* aut censura **specialissimo modo** Sedi Apostolicae reservata (*can.* 2247, § 3).

681. — QUAER. **5.°** *An possit Superior absolvere poenitentem a reservatis, et eum remittere ad inferiorem pro absolutione non reservatorum?*

Resp. Neg., saltem *per se* loquendo. Ratio est, quia ex propositione damnata 59.ª ab *Innoc. XI*, non licet dimidiare confessionem ob multitudinem negotiorum vel poenitentium. Ita *communiter* contra *aliquos*. Vide *S. Alph.*, *n.* 595. Cfr. etiam *Lugo*, De Poenit., *d.* 20, *nn.* 75-78.

Potest nihilominus Superior audire in confessionali vel extra, poenitentem de reservatis et dare illi monita salutaria, auferre reservationem, eumque consentientem remittere ad inferiorem ut ab hoc audiatur de omnibus, et ab omnibus absolvatur sacramentaliter.

QUAER. 6.° *An tollatur reservatio per confessionem nullam aut sacrilegam factam apud Superiorem?*

Resp. 1.° *Probabiliter* tollitur per confessionem *sine culpa nullam*. Ratio est, quia reservatio ad hoc principaliter ordinatur, ut peccata Superiori deferantur. *S. Alph.*, *n.* 598.

Resp. **2.°** Probabiliter etiam tollitur per confessionem *sacrilegam*, quia eadem est ratio ac pro casu praecedenti *S. Alph.*, *ibid.*, *et alii communius*. — Excipe: 1.° si poenitens *culpabiliter reticeat ipsum peccatum reservatum*, quia minime praesumitur Superior in sacrilega ejusmodi confessione velle auferre reservationem peccati sibi de industria non delati; 2.° excipit etiam *S. Alph.* (*ibid.* et *n.* 537) si confessio invalida fiat in jubilaeo; quia Pontifex non dat facultatem absolvendi a reservatis, nisi pro «poenitentibus... qui sinceram habent jubilaei consequendi voluntatem, quique ex hoc

animo injuncta ad ejusdem consecutionem opera adimplendi ad confitendum accedunt.» (Bened. XIV, Const. *Inter praeteritos*, 28 nov. 1749).

682. — QUAER. 7.° *An tollatur reservatio, si poenitens, confitendo apud Superiorem, casus reservati obliviscatur?*

Resp. Affirm., saltem *probabiliter*, quia recte praesumitur, Superiorem liberare poenitentem voluisse ab omni vinculo, quo absolvere ipsum potest. Ita *Lugo, Salmant., et alii communiter*, contra *alios* qui etiam *probabiliter negant.* — *S. Alph., n.* 597, dicit priorem sententiam *communissimam*, et aliam *probabiliorem.*

QUAER. 8.° *An qui confessus est inferiori peccatum dubie reservatum, omnino liberetur a reservatione, etiamsi postea illud agnoscat ut certum?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia, quum peccatum dubie reservatum est accusatum, jam directe absolutum est, ac proinde directe ablata est reservatio. *S. Alph., n.* 600. Vide dicta *n.* 673.

683. — QUAER. 9.° *An Episcopus absolvere possit peregrinos a censuris episcopalibus, quas in propria ipsorum dioecesi incurrerunt?*

Resp. 1.° *Negative*, si agatur de censuris ab homine per sententiam particularem, ut dicitur in *tract. de censuris.*

Resp. **2.°** Si agatur de censuris a jure aut etiam ab homine per sententiam generalem, *affirmandum* videtur, stante actuali et communi consuetudine, contra quam Ordinarii non reclamant, licet antiquiores communissime negaverint. Imo non solum Episcopus sed etiam simplices confessarii absolvere poterunt, si censura illa non sit reservata in loco confessionis. Ratio, quia peregrini ex communi consuetudine confitentur et absolvuntur tamquam incolae loci. *Buccer.*, 2, *n.* 797; Comment. de censuris, *n.* 39. — *Recole dicta superius, n.* 674, *q.* 9.°

684. Scholion. — De regularium absolutione a reservatis (1): *a*) Juxta Clementis VIII decretum (2), et ejus declarationem (l. c., *pag.* 213), «si hujusmodi regularium confessariis casus alicujus reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus confessarii **illa vice** poenitentes regulares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolvere».

b) Igitur si iterum alius casus occurrat sive cum eodem poenitente sive cum alio, confessarius iterum facultatem petat a Superiore: quod si hic iterum facultatem neget, poterit etiam ILLA VICE poenitentem absolvere. Unde *quoties* facultas petitur et negatur, *toties* confessarius absolvere potest. Possunt quidem dari casus in quibus poenitens debeat ipsum Superiorem

(1) Quum juxta canonem 519 omnes confessarii ab Ordinario loci approbati possint absolvere religiosos quoslibet a quibusvis reservatis in Ordine: quae hic dicuntur vix jam practicam ullam utilitatem habent, nec inservire possunt nisi pro casu in quo quis confiteatur cum non approbato ab Ordinario loci. Vide supra, *n.* 657, *q.* 6.°

(2) Hoc decretum reperitur in Bullario Romano inter Const. Urb. VIII, Const. 86 (in edit. taurinensi, *vol.* 13, *pag.* 212).

adire, v. gr. si scandalum vel aliud damnum immineat, *nec aliter illi occurri possit nisi rei notitiam deferendo ad Superiorem.* Judicium tamen hujusce obligationis ad confessarium spectat.

c) Ut sigillo consulatur quum facultas petenda est a Superiore, en quae sapientissime tradunt Ordinat. gener. Societatis Jesu, *cap.* 6, *n.* 3: «Caveat Superior ne cum ab eo petitur facultas, curiose inquirat, aut aliud quid faciat, unde conjicere possit quis ille sit pro quo petitur, et ne circumstantias alias exquirat quam quae ad rem pertinent. Caveat etiam confessarius, ne quid elabatur ex quo poenitens cognosci possit; qui si timeat, ne ex notitia alicujus rei possit Superior probabiliter suspicari quis ille sit, sciat, se omnino eam reticere debere et omnem cautelam adhibere in casu proponendo, ne ulla ratione Superior possit probabiliter agnoscere auctorem. In quo si viderit, proponendo casum in specie, occasionem suspicionis Superiori dari, satis erit, si in genere dicat, aliquem in casum reservatum incidisse, qui damnum (nec religioni) nec alteri, nec ipsi poenitenti afferre possit. Uterque denique, tam Superior quam confessarius, memores sint obligationis sigilli, et ita se gerant, ut ejus puritati et integritati per omnia consulant.»

d) A *reservatis papalibus* confessarii regularium videntur posse suos poenitentes regulares absolvere eodem modo ac possint absolvere poenitentes saeculares, nisi privilegium aliquod speciale Ordinis obstet.

N. B. Confessarius monialium quoad *reservata* in Ordine videat quid sibi concedant constitutiones aut Superior. Quod si hic non recte videatur facultatem negare, procedat confessarius ut hic diximus *b*) et *c*). Cfr. *Piat, vol.* 1, *q.* 504, *seq.; Vermeersch, n.* 474.

APPENDIX I

DE ABSOLUTIONE PROPRII COMPLICIS IN PECCATO TURPI

685.—I. *a*) *Absolvens* vel *fingens* absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem **specialissimo** modo Sedi Apostolicae reservatam; *b*) idque etiam *in mortis articulo*, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine *gravi aliqua exoritura infamia* et scandalo, possit excipere morientis confessionem, *c*) excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri (*can.* 2367, § 1).

II. Eamdem excommunicationem non effugit *absolvens* vel *fingens* absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, *a quo nondum est absolutus*, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id *a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est* (*Ibid.*, § 2).

686. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid veniat nomine peccati turpis?*

Resp. Venit *omne peccatum grave contra sextum* Decalogi praeceptum, etiamsi non sit copula consummatum, imo licet sit solus tactus turpis, sive aspectus, vel colloquium (S. Off., 28 maji 1873); *Lehmk.*, 2, *n.* 935; *Buccer.*, 2, *n.* 1289; *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 414, *nota;*

Card. D'Annibale, 3, *n.* 324; *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 125, ed. 1.ª; *Génicot*, 2, *n.* 352. Attamen si, ut multoties in turpiloquio accidit, dubium sit an complicitas exterior, formalis et gravis adsit ex utraque parte, tunc licebit absolvere. Cfr. *Lehmk.* et *Génicot*, ll. cc.

Requiritur autem, ut ex utraque parte adsit peccatum mortale non modo internum, sed etiam in ratione actus externi, et cum *formali complicitate*, id est cum *mutuo consensu exterius manifestato. S. Alph., n.* 554, *et alii.*

Quaer. 2.° *An nomine complicis veniant non solum mulieres, sed etiam viri?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia verba bullae sunt omnino generalia; in ea enim dicitur: *Qui confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi contra sextum praeceptum accipere audeat.* Ergo constitutionis dispositio ad sexum muliebrem non est restringenda. Ita *communiter. Gousset, n.* 448. — Comprehendi etiam omnes cum quibus sacerdos **ante sacerdotium** turpiter egit, tenet communis sententia cum *Buccer., n.* 1290; *Palmieri* (in oper. *Ball.*), *n.* 416; *Lehmk.*, 2, *n.* 935; *Génicot*, 2, *n.* 352, 1; *Tanquerey-Quévastre, n.* 1197; et declaravit *S. Poenitentiaria*, 22 jan. 1879. Contradicit tamen *Ball.* (Op. Mor., *n.* 416); sed non videtur audiendus.

687. — Quaer. 3.° *An sacerdos possit absolvere complicem* **in articulo vel periculo mortis?**

Resp. Affirm., valide et licite, si nequeat advocari alius sacerdos qui munus confessarii obire possit; si vero adsit sacerdos alter, *etiam non approbatus*, qui confessionem excipere queat, absolvet quidem complex valide, sed illicite, poenasque non effugiet.— In defectu autem alius sacerdotis, absolutio a complice impertita valida erit et licita etiam in periculo mortis *prudenter existimato*, quamvis postea appareat tale periculum revera fuisse tantum apparens, non reale; difficile enim non semel est verum et reale periculum ab existimato distinguere. *Buccer.*, Comm. IV, *n.* 66, et Inst. Th. mor., *n.* 1287.

Quaer. 4.° *An sacerdos possit absolvere complicem in morte, si hic alius nequeat advocari vel accedere sine infamia aut scandalo?*

Resp. Affirm., valide et licite. — Tenetur tamen sacerdos complex talia infamiae vel scandali pericula praecavere, si possit, v. gr. aliquo praetexto discedendo, etc. Secus poenas non evadet, licet absolutio sit valida. Constat ex const. *Bened. XIV; S. Alph., n.* 553.

688. — Quaer. 5.° *An sacerdos absolvere possit complicem ab aliis peccatis sibi extraneis, postquam ille semel ab alio rite fuit absolutus?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia caret tantum jurisdictione in hunc poenitentem quoad peccatum cujus ipse fuit particeps; ergo deleto

illo peccato per absolutionem ab alio impertitam, jam cessat prohibitio, nec deest jurisdictio. *S. Alph., n.* 555, *et alii communiter.*

Utrum vero jurisdictione *careat* confessarius in peccatum ipsum complicitatis jam per absolutionem directe remissum, affirmant plures, sed negant *Aertyns, l.* 6, *n.* 249, III; *Buccer.*, Th. mor., 2, *n.* 1296, et Comm. IV, *n.* 76; *Card. D'Annibale*, 3, *n.* 324, *not.* 37; *Génicot*, 1, *n.* 352, 5.°, *et alii.* Ratio est, quia jam non est materia necessaria confessionis, et videtur de hoc peccato judicandum sicut de reservatis directe absolutis.

Verum si quis pudor maneat in sacerdote qui miseranda fragilitate peccatum turpe cum alio patraverit, si quis honor sacramento debitus, numquam in posterum complicis confessionem excipiet. Insuper periculum novi lapsus, aut saltem gravis tentationis in directione talis poenitentis facile subesse potest. *Gousset, ibid.* — Avertendi igitur sunt fideles, quoad fieri potest, ne unquam in posterum, secluso necessitatis casu, confessarium adeant peccati complicem.

In nonnullis dioecesibus de jure particulari cautum fuerat, ne sacerdos unquam excipere posset confessionem complicis, saltem copula consummata. Hoc tamen non semel reprobavit S. Congregatio Concilii; et quum proponerentur decreta Synodi consentinae, licet hujus decreti propugnatores multa afferrent ad ejus defensionem, atque adesse negarent scandali periculum, quod praesertim in parvis locis alii ex ejusmodi decreto facile adfuturum monebant, S. Congr. Conc., die 2 dec. 1679, respondit: *Tale decretum deleatur.* — (*Analect. jur. pontif., ser.* 7.ª, *pag.* 752).

N. B. Generatim quum S. Poenitentiaria, vel Nuntius Apostolicus Hispaniae, concedunt facultatem absolvendi ab excommunicatione sacerdotem qui complicem suum absolvit, confessario absolvendo imponunt hoc praeceptum ut ab audiendis personae complicis confessionibus, quantum citra grave scandalum possit, abstineat. Cfr. *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 188 (ed. 1.ª); *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, *n.* 604.

Quaer. 6.° *An* **valida** *sit absolutio aliorum peccatorum, si a confessario complice absolvatur poenitens, qui bona fide ad eum accedat, sive accuset peccatum complicitatis a quo nondum est absolutus, sive illud inculpabiliter reticeat?*

Resp. Probabilis videtur sententia affirmativa, quam tenent *Ball.-P., n.* 413; *Lehmk.*, 2, *n.* 936, *nota* 2; *Buccer., nn.* 1291 et 1293, Comm. IV, *n.* 71, et Casus, *n.* 443; *Génicot*, *n.* 352, 4.° — Favet decisio S. Poenitentiariae 16 maji 1877, in qua dicitur «privationem jurisdictionis absolvendi complicem in peccato turpi... esse in ordine ad ipsum peccatum turpe in quo idem confessarius complex fuit». Ergo confessarius non caret jurisdictione in alia peccata. Ergo absolutio erit valida quoad haec peccata, invalida vero quoad complicitatis crimen, quod tantum indirecte remitteretur, fere sicut accidit in aliis reservatis.

P. Noldin, n. 386, admittit validitatem absolutionis pro casu

quo complex bona fide illud complicitatis peccatum non accuset.

Imo *Ball.-P.*, *n.* 413; *Noldin*, l. c., et *Génicot*, *n.* 352, probabilem videntur habere sententiam quae tenet poenitentem in necessitate communicandi, quando alius confessarius praesto non est, posse instituere confessionem apud confessarium complicem, reticendo complicitatis peccatum, quasi ageretur de peccato Episcopo reservato in similibus adjunctis. Hanc sententiam defendi a P. Buccerони dicit *Génicot*; sed *Buccer.* numquam illam docuit, imo oppositum tradit in Comm. IV, *n.* 73, nota, et in *Casibus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 153. — Ipse *Génicot* jam advertit quod praestaret ut poenitens elicito actu contritionis ad communionem accederet.

Quaer. 7.° *An aliquando licite et valide confessarius complicem ab ipso complicitatis peccato absolvere directe possit extra mortis periculum?*

Resp. 1.° Nequit eum absolvere vi alicujus privilegii aut jubilaei.

Resp. 2.° Probabiliter absolvere eum poterit, secluso proximo scandali periculo, si ob loci circumstantias (ut in locis missionum contingere potest) neque alius confessarius adsit, neque *spes ulla probabilis sit quod sit unquam adfuturus;* maxime si ex omissa confessione per tantum temporis spatium adsit scandali ac infamiae periculum. Ratio, quia non censetur Ecclesia velle per hanc legem positivam complici viam reconciliationis praecludere, praesertim quum ex *praecepto divino* teneantur omnes ad confessionem non modo in periculo mortis sed etiam pluries in vita, et ipsa lex *naturalis* concedat jus ad propriam famam. *Ball.-P.*, *n.* 424; *Buccer.*, Comm. IV, *n.* 63; *Lehmk.*, 2, 937; *Génicot*, 2, *n.* 354; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 154 *seq.*

Resp. 3.° Poterit etiam si a Romano Pontifice facultatem obtineat ut proprium complicem absolvere possit; et quamvis facultatis petitio iis terminis concepta sit «ut aliquis sacerdos complicem absolvat», ipse orator sibi eam facultatem applicare poterit eaque uti proprium complicem absolvens. — Vide **Casus**, *n.* 607; *Buccer.*, *n.* 1298.

689. — Quaer. 8.° *An incurrat excommunicationem sacerdos confessionem complicis audiens quidem, sed eum non absolvens?*

Resp. 1.° Si audit confessionem et ita se gerit ut complex deceptus recedat credens sibi datam absolutionem, tunc omnino incurrit, quia fingit absolutionem. Vide supra, *n.* 685, I, II.

Resp. 2.° Si confessionem complicis audit eique significat se eum absolvere non posse, tunc non incurrit.

Quaer. 9.° *An incurrat excommunicationem confessarius absolvens vel fingens absolvere suum complicem qui peccatum complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur?*

Resp. Affirm., si poenitens ideo ita se gerit, quia ad id confes-

sarius eum induxit sive *directe* sive *indirecte*. Vide supra, *n.* 685, II. Secus, *negative.*

«*Directe* autem confessarius inducit poenitentem quando positive et explicite eum praemonet de tacendo peccato complicitatis, quia v. gr. illud jam novit et declaratio illius esset inutilis. *Indirecte* vero inducit, quando confessarius suadere conatur poenitentem, sive quod actio turpis cum ipso commissa non est peccatum, sive saltem non tam grave, ut de ipso inquietari debeat; unde poenitens concludit ipsi licere non declarare tale peccatum, et ab eo declarando revera abstinet.» (*S. Poenit.*, ibid.).

Quaer. 10. *An incurrat excommunicationem sacerdos qui absolvit complicem, a quo* nullatenus *ut complex agnoscitur, v. gr. quia larvatus peccavit?*

Resp. Probabiliter non incurrit, quia non tenetur se ipsum prodere, et si poenitentem non absolveret, tum hic tum confessarius cui poenitens manifestaret negatam sibi absolutionem, facile in suspicionem venirent peccati ab illo perpetrati. *Ball.-P.*, *n.* 417; *Lehmk.*, 2, *n.* 935, 2); *Génicot*, *n.* 353. Nec in casu, ut ait *Lehmk.*, videtur adesse *formaliter* complicis absolutio. «Aliunde periculum infamiae fuit potissima ratio quae Pontificem induxit ad temperandum legis rigorem (sine gravi aliqua exoritura infamia); ergo si in aliquo casu ejusmodi ratio evidentissime habeatur, arbitror non agere contra legem sacerdotem qui complicem absolvat.» *Pennachi*, Commentar. in const. *Apostolicae Sedis*, *vol.* 1, *pag.* 332.

Certe excommunicationem incurreret si absolveret complicem a quo hic et nunc non agnoscitur, si tamen in actu peccati a complice cognitus fuit.

E contra, si confessarius hic et nunc complicem non agnoscat, quamvis ipsum alias bene noverit, nec excommunicationem incurrit nec ullo modo peccat; imo absolutio valida erit: quoad alia peccata *directe*, *indirecte* vero quoad peccatum complicitatis.

690. — *N. B.* Quoties a Romano Pontifice sive occasione jubilaei, sive per S. Poenitentiariam, aut per Nuntios apostolicos conceditur facultas absolvendi *absolventem complicem,* haec facultas hac vel simili clausula limitatur: «Iis vero qui *tres* aut plures personas, sive unam *ter* aut pluries absolvere ausi fuerint (injungas), ut ipsum confessarii officium, quo tantopere abusi sunt, quamprimum poterunt, infra tempus ab absolvente determinandum, non tamen ultra tres menses, si sint simplices confessarii, si autem parochi non ultra sex menses, dimittant».

Haec verba *tres, ter* aut *pluries* intelligenda sunt non ab ultima confessione sacerdotis poenitentis, sed, per totam anteactam vitam ipsius, ita ut qui antea jam fuerit absolutus ob impertitam *bis* hujusmodi absolutionem, vi harum facultatum non potest absolvi, vel non nisi cum onere dimittendi officium confessarii, quamvis unicum afferat relapsum (S. Poenit., 5 jun. 1901). Cfr. *Ferreres,* in ephem. *Razón y Fe, vol.* 1, *pag.* 129.

APPENDIX II

DE SOLLICITATIONE IN CONFESSIONE

Lugendum sane est, et quidem numquam satis, quod in ovili Christi inveniantur quandoque lupi rapaces; quod constituti *speculatores domus Israël* eamdem ipsi dire devastent; quod praepositi saluti animarum, easdem crudeliter in perniciem detrudant. Quis enim tantam *abominationem stantem in loco sancto* cernens horrore non corripietur? Quis a dolore temperabit, et pro viribus eam de medio tollere non adnitatur? Ut tanto malo efficacia afferrent remedia, summi Pontifices severas leges contra tam perversos Dei ministros variis temporibus tulerunt.

691. — I. *a*) Ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum Poenitentiae*, 1 jun. 1741, debet poenitens *sacerdotem*, reum *delicti sollicitationis in confessione*, denuntiare intra mensem loci Ordinario, vel Sacrae Congregationi S. Officii; *b*) et *confessarius* debet, graviter onerata ejus conscientia, de hoc onere poenitentem monere (*can.* 904).

Confessarius, qui monere debet, non est ille qui sollicitavit. Cfr. *Scavini*, 4, *pag.* 190 (Parisiis, 1869).

II. Qui sollicitationis crimen de quo in can. 904, commiserit, *a*) suspendatur a celebratione Missae et ab audiendis sacramentalibus confessionibus vel etiam pro delicti gravitate inhabilis ad ipsas excipiendas declaretur, *b*) privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, *c*) et in casibus gravioribus degradationi quoque subjiciatur (*can.* 2368, § 1).

Fidelis vero, qui *scienter* omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, **intra mensem** denuntiare contra praescriptum can. 904, *a*) incurrit in *excommunicationem* latae sententiae nemini reservatam, *b*) non absolvendus nisi postquam obligationi satisfecerit **aut se** satisfacturum serio promiserit (*Ibid.*, § 2).

692. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quomodo intelligitur hoc crimen juxta constitutiones apostolicas?*

Resp. Comprehenduntur **sacerdotes**, etiam jurisdictione carentes, *sollicitantes* ad peccandum contra sextum Decalogi praeceptum, aut **inhonestos sermones aut tractatus** habentes in *confessione* (non in aliis sacramentis), aut *immediate* ante, vel *immediate* post confessionem; aut *occasione*, *praetextu* vel *simulatione* confessionis; aut in loco ubi confessiones audiuntur, seu *ad confessionem electo*, simulantes ibidem confessiones audire. — Constat ex bulla Gregorii XV: *Universi gregis*, data anno 1622; quae confirmata est per constitutionem Benedicti XIV *Sacramentum Poenitentiae*. Sic

enim Gregorius XV: *Mandamus omnibus locorum ordinariis, ut diligenter inquirant et procedant contra omnes sacerdotes tam* saeculares *quam* regulares, *qui personas, quaecumque illae sint* (sive mares sive feminae), *ad inhonesta* inter *se sive cum aliis quomodolibet*, a) *in actu sacramentalis confessionis*, b) *sive ante, sive post immediate*, c) *seu occasione vel praetextu confessionis, etiam confessione non secuta*, d) *sive extra confessionis occasionem, in confessionario aut in loco quocumque ubi confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint;* **aut cum eis inhonestos sermones aut tractatus habuerint**; *mandantes omnibus confessariis ut suos poenitentes, quos noverint fuisse, ut supra, ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes locorum ordinariis.* Vide *S. Alph., n.* 675.

An *Episcopi* sollicitantes denuntiandi sint vi *harum constitutionum* certo non constat; sed probabilior videtur sententia affirmans, quum illic dicatur esse denuntiandos sacerdotes *cujuscumque sint dignitatis* (*S. Alph., n.* 685), quod tamen in Codice, expresse saltem, non dicitur. Certe ex jure naturali sunt denuntiandi ratione gravioris scandali dati vel timendi (*Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 166). Quod si laici, vel clerici non sacerdotes, simulantes se esse confessarios, in confessione sollicitarent, essent denuntiandi non vi harum constitutionum, sed ex jure naturali; et etiam vi edictuum S. Officii, nam hoc crimen perpetrantes habentur suspecti de haeresi. *Ibid.*

Si poenitens utatur *interprete*, et hic sollicitet, non erit denuntiandus. *Ibid.*

Obligantur autem ad denuntiationem non tantum ii qui sollicitati fuerint, sed etiam alii omnes qui id certo sciunt, nisi sub secreto consilii hoc noverint; idque valet, etiamsi crimen juridice probare nequeant. *S. Alph., nn.* 695, 699; *Decreta S. Officii*, 11 febr. 1661 et 10 mart. 1667.

Poenitens post factam denuntiationem poterit absolvi a quocumque confessario. Imo etiam antea, dummodo serio promittat se denuntiaturum; quod si postea fidem frangat, non videtur incidere iterum in excommunicationem, quum absolvatur absolute et non ad reincidentiam (*Buccer.*, l. c.), quam in casu simplex confessarius imponere posse non videtur; sed tantum in casibus urgentioribus.

Qui autem certo sciunt *alium* esse sollicitatum, quamvis forte graviter peccent non denuntiando sollicitantem, non tamen incurrunt excommunicationem. *Lehmk.*, 2, *nn.* 977, 978; *Casus Romae ad S. Appollinar., pag.* 168; *Buccer.*, 2, *n.* 1271.

693. — Quaer. 2.° *An poenitens teneatur ad denuntiationem, si ipse consenserit in sollicitationem?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia lex est generalis, et nullatenus videtur casum hunc excipere, non enim inde minuitur crimen sollicitantis et periculum animarum. Nec obstat, quod poenitens de jure naturali non teneatur seipsum accusare; nam ordinarie potest utique sollicitantem denuntiare, quin fateatur se sollicitationi consensum dedisse. *S. Alph., n.* 700.

Quaer. **3.°** *An denuntiandus sit confessarius qui consensit poenitenti sollicitanti, sed ipse non sollicitavit?*

Resp. Neg., si *mere passive* se habuit, quia in casu denuntiatio sollicitationis nequit fieri quin poenitens se ipsum infamet, ad quod non tenetur (*Card. D'Annibale*, 3, *n.* 367; *Palmieri*, l. c.; *Génicot*, 2, *n.* 395).

Secus *affirmative*, tunc enim adest sollicitatio mutua.

Id manifeste patet ex secundo inter decreta S. Officii, 11 febr. 1661. Ad quaestionem enim, *an confessarius consentiens sollicitationi, sed statim desistens de illa turpi materia loqui differendo illius complementum ad aliud tempus, et non praebendo absolutionem poenitenti, incidat in poenas contentas in bulla Gregorii, et sit denuntiandus*, responsum fuit, *incidere, et confessarium esse denuntiandum, rejecta opinione probabili, quam non esse probabilem censuerunt.* Idipsum aperte eruitur ex nono inter eadem decreta, ubi ad quaestionem, *an confessarius sollicitatus, si metu inductus sollicitanti consentiat, sit denuntiandus*, responsum fuit, *esse denuntiandum, et opinionem negativam non esse probabilem.* A fortiori igitur denuntiandus confessarius est, ubi nulla incussi metus est qualiscumque excusatio. Cfr. etiam Instr. S. Officii, ann. 1867, *n.* 2 (*Acta S. Sedis, vol.* 3, *pag.* 499).

694. — Quaer. 4.° *An urgeat obligatio denuntiationis, si reus sit emendatus, vel si a multo tempore sollicitatio contigerit?*

Resp. ad 1.um *Affirm.*, quia Pontifex non intendit solam rei emendationem, sed etiam ejus punitionem ad damnum Ecclesiae resarciendum scandalumque reparandum. Cfr. *Buccer.*, Comm. IV, *n.* 4; *Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 168; *Noldin, n.* 391; *Lehmk., n.* 1257.

Resp. ad 2.um *Affirm.* pariter, ob easdem rationes; nam si non esset denuntiandus qui a multo tempore crimen commisit, ratio sane foret, quia censeretur jam emendatus; sed non valet haec ratio, ut modo dictum est. Insuper quis determinare posset, quodnam sit longum aut breve tempus? Attamen illa circumstantia Superiori manifestanda foret. *S. Alph., n.* 686.—Cessaret certo obligatio si denuntiandus mortuus fuerit.

695. — Quaer. 5.° *An excusetur poenitens a facienda denuntiatione, ob timorem ne incurrat indignationem et increpationem denuntiati?*

Resp. Neg. Ratio est, quia molestia haec minimi facienda est in

re tanti momenti, et ad bonum commune spectante. Non enim comparari potest malis innumeris maximisque ex corruptione sacerdotis provenientibus.

Si vero *rationabiliter* ex denuntiatione facienda *grave* damnum timeret vel sibi, vel consanguineis aut affinibus, excusaretur poenitens, quum lex positiva Ecclesiae generatim non obliget cum gravi incommodo. — Excipe casum in quo ratio boni communis aliud exigat, v. gr. quia sollicitatio oriatur ex contemptu sacramenti, vel ex illa sequatur pernicies animarum. Si praedictae causae aliquando cessarent, tunc iterum teneretur ad denuntiandum. *Buccer.*, Inst. Th. mor., *n.* 1273.

Unde si sollicitans esset consanguineus vel affinis poenitentis sollicitati, hic *per se* excusaretur a denuntiatione facienda. *Buccer.*, Comm. IV, *n.* 38; *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 741; *Génicot*, 2, *n.* 398.

Quaer. 6.° *An deneganda sit absolutio poenitenti qui sacerdotem sollicitantem denuntiare recusat?*

Resp. Affirm., secus enim lex inutilis et irrita plerumque evaderet. Confessarius igitur quo prudentiori potest modo denuntiationem faciendam curare debet, absolutionem nempe differendo vel etiam denegando poenitenti obtemperare recusanti. Poenitentes vero qui «ob justam causam denuntiationem differre debent, eamque quo citius poterunt faciendam spondent serioque promittunt, possunt absolvi.» Instr. S. Off., 20 febr. 1867, *n.* 5.

Animadvertenda tamen ea sunt quae *Card. Albitius,* De inconstant. in fide, *c.* 35, sic habet: «Fuit resolutum 28 jun. 1597, et 28 febr. 1598, et 15 apr. 1612, quod quando mulier est nobilis et verecunda, nec potest induci ad deponendum, *in Urbe* (Romae) consulatur S. Congr. — Si vero *extra Urbem,* consulatur Episcopus, vel inquisitor; qui, si habent difficultatem, consulant S. Congregationem; sin minus, dent facultatem confessariis absolvendi poenitentem quae justis de causis denuntiare recusat, quae tamen debet absolvi sub conditione, quod, cessantibus causis, teneatur hoc facere, ac etiam non adire amplius confessarium a quo fuit sollicitata.»

In locis autem ubi non urgetur observatio decretorum pontificiorum (v. gr. in locis haereticorum, mahumetanorum, etc., in quibus nulla spes adsit punitionis denuntiati), quid in iis casibus agendum sit, ab Episcopo resciendum est.

696. — Quaer. 7.° *An denuntiandus sit confessarius, qui in confessione postulavit a muliere ubi habitet, si postea eam domi sollicitaverit?*

Resp. Affirm., quia licet quaestio facta in confessione videatur indifferens, postea tamen ex circumstantiis cognoscitur, eam appositam fuisse ad sollicitandum. *S. Alph.*, *n.* 676.

Quaer. 8.° *An sit denuntiandus sacerdos, qui, rogatus a muliere ut ejus confessionem audiat, eam sollicitat?*

Resp. Affirm., ex decreto quarto ex supradictis, si sollicitatio fiat in confessionario, seu in loco confessionis. Secus, si sollicitatio fiat extra locum confessionis, et absque praetextu confessionis.

697. — QUAER. 9.° *An sit denuntiandus, qui, cognita in confessione mulieris fragilitate, postea eam domi sollicitat?*

Resp. Affirmandum est, si mulierem sollicitet tamquam personam cujus indolem aut fragilitatem ex confessione cognoverit, idque verbis aut alio modo innuat.

Sed nota in casu denuntiationem vix fieri posse quin mulier se ipsam infamet, *ad quod non tenetur*, ideoque vix unquam videtur adesse obligatio denuntiationis. Cfr. *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 161-162.

QUAER. 10. *An sit denuntiandus confessarius, qui mulierem de pulchritudine laudat?*

Resp. Affirm., si ex loquendi modo, aut ex aliis circumstantiis videatur agere ex pravo affectu; secus vero, si ex quadam imprudentia vel ex mera levitate loquatur. *S. Alph.*, *n.* 703, etc.

698. — QUAER. 11. *An facile fides sit adhibenda mulieribus sacerdotem de sollicitatione accusantibus?*

Resp. Neg., sed sedulo tum confessario, tum Superioribus pensandae sunt circumstantiae rerum et personarum. Non semel enim visae sunt mulierculae, quae ex invidia, odio, zelotypia, aliove fine perverso clericos prorsus innocentes atrociter calumniatae sunt. Omnia igitur adjuncta maturo examine sunt perpendenda, praesertim quando mulier facilem se promptamque ad parendum praecepto denuntiationis ostendit. Cfr. apud *Sani*, De sexto Decalogi praecepto, *n.* 2107, plures casus falsae sollicitationis ex aequivocatione.

QUAER. 12. *Quaenam sint poenae in falso denuntiantes?*

Resp. Si quis per se ipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit, ipso facto incurrit *in excommunicationem* **specali modo** *Sedi Apostolicae reservatam*, a qua nequit ullo in casu absolvi, nisi *a*) falsam denuntiationem formaliter retractaverit, *b*) et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, *c*) imposita insuper gravi ac diuturna poenitentia, firmo praescripto can. 894 (ex quo hoc peccatum est reservatum ratione sui Sedi Apostolicae, ideoque, ut videtur, urget reservatio etiam si poenitens censuram non incurrat quia eam ignorabat (*can.* 2363).

699. — *N. B.* 1.° Juxta Instr. S. Officii, 20 febr. 1866 (Coll. S. C. de P. F., *vol.* 1, *n.* 1282, ed. 2.ª): «Accepta denuntiatione non illico proceditur, sed a Superiore ecclesiastico inquiri sedulo debet, utrum persona denuntians sit fide digna... et antequam contra denuntiatum procedatur, perspectum exploratumque judici esse debet, quod mulieres vel viri denuntiantes sint boni nominis, neque ad accusandum vel inimicitia vel alio humano affectu adducantur» (*n.* 10).

2.° «Ea est hujus supremae Inquisitionis consuetudo, ut post unam alteramve denuntiationem rescribatur, quod denuntiatus *observetur*, ita videlicet super delato crimine suspectus habeatur, ut quum primum per novas

denuntiationes res explorata erit, in judicium vocandus sit. Ut plurimum non nisi a tertia denuntiatione procedi solet» (*n.* 11).

3.° «Ordinarius toties quoties aliquam de infando sollicitationis crimine denuntiationem acceperit, illico ad diligentias peragendas procedet. Ad quem finem, vel per se vel per sacerdotem a se *specialiter* delegatum advocabit (separatim sc. et qua decet circumspectione) duos testes..., qui bene noverint tum denuntiatum, tum omnes et singulos denuntiantes, eosque, sub sanctitate juramenti de veritate dicenda et de secreto S. Officii servando, judicialiter interrogabit, testimonium scripto referens, juxta insequentem formulam; utriusque vero testimonii atque una simul respectivae denuntiationis authenticum exemplum directe tutaque via ad hanc Supremam Congregationem quamprimum transmittet.» Inst. S. Off., 6 aug. 1897, § V. «Quod si inveniri nequeant duo tantum testes, qui noverint una simul denuntiatum et omnes et singulos denuntiantes, plures vocari debent. Tot nempe hoc in casu testes, ut supra, vocandi erunt, quot oportebit ut duplex quoad denuntiatum et unumquemque denuntiantem habeatur testimonium.» Ibid., § VII.

4.° Ideo Ordinario praecipitur ut unamquamque denuntiationem transmittat ad S. Officium, «quia denuntiatio quae forsan est prima in curia episcopali, potest de eodem sacerdote jam iteratis vicibus proposita esse apud S. Officium, ad quod deveniunt etiam per Poenitentiariam Apostolicam. Inde regula generalis haec est, nempe de quacumque denuntiatione ab Ordinario excepta et de qua ipse inquirere incipit, debet ipse S. Congregationem S. Officii monere». *Lega,* De judiciis, *vol.* 4, *n.* 542.

700. — Quaer. 13. *Quaenam sint poenae contra sollicitantes?*

Resp. Poenae in sollicitantes ex bulla *Gregorii XV* sunt suspensio ab exercitio Ordinis, privatio beneficiorum, dignitatum et officiorum quorumcumque, et perpetua inhabilitas ad illa: et insuper, quoad regulares, privatio vocis activae et passivae. Incurritur etiam perpetua inhabilitas ad Missae sacrificium celebrandum (Benedict. XIV, per decret. 6 aug. 1745). *Omnes* tamen sunt **ferendae** *sententiae* (S. Off., 18 mart. 1863: Coll. S. C. de P. F., *n.* 1237, ed. 2.ª).

Qui *antequam denuntientur* sponte se sistunt Ordinario loci ejusve delegato et crimen suum fatentur «et veniam petunt, dimitti debent cum congrua adjuratione et poenitentiis dumtaxat salutaribus, adjecto consilio vel praecepto, ut ab excipiendis personarum sollicitatarum sacris confessionibus se abstineant: nec ceteris poenis antea dictis, accedentibus licet postmodum denuntiationibus, afficiantur». Instr. S. Officii, ann. 1867, *n.* 13.

Quaer. 14. *An poenitens sollicitatus excusetur ab obligatione denuntiandi sollicitantem, qui jam sponte se sistit Ordinario?*

Resp. Negative, sed tenetur adhuc eum denuntiare. S. Off., 26 jul. 1628, apud *Giraldi, vol.* 2, *pag.* 641, *n.* VI.— Vide **Casus**, *n.* 649.

701. — Quaer. 15. *Quomodo facienda sit denuntiatio?*

Resp. 1.° *Denuntiatio facienda est voce,* in quantum fieri potest, non vero scripto tantum. Igitur mulier sollicitata sistere se debet coram Ordinario, et actum sollicitationis declarare; quin tamen proprium consensum, si quem praestiterit, ullo modo patefaciat.

«Cavendum quoque, *ait Instr. S. Officii,* ann. 1867, *n.* 6, ne ex denuntiantibus quaeratur, num sollicitationi consenserint: et convenientissimum foret, si de hujusmodi consensu, quantumvis sponte manifestato, nihil notetur in tabulis.»

2.° Denuntiatio facienda *Ordinario loci* in quo *versatur poenitens*, etiamsi confessarius sollicitans ad aliam dioecesim pertineat: ad loci enim Ordinarium pertinet excipere juratam denuntiationem, eamque ad Episcopum *sacerdotis rei* transmittere. Obligationi satisfit denuntiando delinquentem Congregationi S. Officii. *Buccer.*, Comm. IV, *n.* 44; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 169.

3.° *Si* denuntiatio *voce fieri non possit, facienda est per epistolam* proprio nomine et cognomine subscriptam *aut saltem per internuntium.* Obligatio enim denuntiandi sollicitantem non est tam adeundi personaliter Superiorem, quam ei delinquentem deferendi, ut *Bened. XIV* in sua bulla loquitur. Qui autem tenetur ad finem, ad media quoque tenetur.

4.° Confessarius tamen non tenetur onus denuntiationis ad Ordinarium transmittendae suscipere, sed muneri suo satisfacit *monendo* poenitentem, juxta regulas generales monitionis (Cfr. *Bucceroni*, Comm. VI, *n.* 33, Th. mor., *n.* 1267), ut opportuno tempore rite denuntiet sollicitantem. Poterit tamen operam suam praestare, si censuerit id expedire; sed rei notitia extra confessionem accipienda est. *S. Alph.*, *n.* 699.

5.° Si persona sollicitata nullo modo induci possit ad denuntiationem tali forma peragendam, quia nempe timore vel insuperabili rubore afficitur, sinat ea de re moneri Episcopum, qui delegare poterit aliquem ad denuntiationem accipiendam absque interventu Notarii et absque forma judiciali. Haec facultas episcopis et inquisitoribus, ex indulto *S. Congr. Inquis.* de consensu Pontificis, facta est. Sacerdos autem delegatus juramentum praestare debet de silentio servando et de munere sibi commisso fideliter adimplendo. *Decretum S. Congr. Inquis.*, 27 sept. 1624.

6.° In omni casu *denuntiatio facta per litteras anonymas est* omnino insufficiens et *prorsus invalida*, perinde ac si non facta fuisset, ut pluries declaravit *S. Congr. Inquis.*—Vide *Analecta juris pontificii*, mense sept. 1855, etc., etc.; *Instr. S. Officii,* ann. 1867, *n.* 6. (*Acta S. Sedis*, *vol.* 3, *pag.* 499).

7.° Mulieres sollicitatae ad denuntiationem non tenentur, si Episcopi, aut eorum Vicarii in longinquis regionibus degentes, sine gravi incommodo adiri nequeant. Verum, cessante impedimento, v. gr. in Episcopi visitatione, obligatio denuntiationis urgenda est. Sic declaravit *S. Congr. S. Off.*, 22 jan. 1727.

Quaer. 16. *An monenda sit a confessario puella, ab alio sollicitata, sed quae in simplicitate constituta sollicitationem non intellexit?*

Resp. Neg., quamdiu in simplicitate maneat: secus scandalum

ipsi haec monitio foret; at postquam deinde notitiam sollicitationis acquisiverit, tenetur ad denuntiandum, et tunc etiam sub gravi monenda erit. *Buccer.*, Comm. IV, *n.* 41, Inst. mor., *n.* 1267; *Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 172.

702. **Resolves.**—1.° Denuntiandus videtur confessarius rogatus a muliere; quae se infirmam fingens eum vocat et, exclusis domesticis, praetextu confessionis, illum sollicitat remque habent. Tunc enim habetur sollicitatio mutua in *loco electo* ad confessionem et praetextu confessionis. *Ball.-P.*, *n.* 719 *seq.*; *Tanquerey*, *n.* 538, *contra alios.*

2.° Non esset denuntiandus, qui praetextu confessionis excipiendae veniam exeundi a Superiore obtinet, et in domum se conferat ubi sollicitet, vel jam ex condicto malum perpetret, *dummodo praetextu confessionis domesticos non eludat.* Nam in casu non sollicitat praetextu confessionis, sed tantum veniam exeundi obtinet.

3.° Nec denuntiandus esset confessarius, qui sedens in confessionario sollicitet mulierem ante confessionarium stantem; quia tunc nulla datur simulatio confessionis, quum mulieres non confiteantur stantes ante confessionarium. *Ball.*, l. c.; *Génicot*, *n.* 392.

4.° Non est denuntiandus confessarius, qui sollicitat ad actus tantum venialiter inhonestos. *S. Alph.*, *n.* 683; *Buccer.*, 2, *n.* 1260.

5.° Denuntiandus est qui in confessione dat chartam poenitenti domi legendam, in qua ipsum sollicitat. *Bened. XIV*, const. cit.; *Buccer.*, 2, *n.* 1262.

6.° Confessarius si videat poenitentem sollicitatum multis detineri difficultatibus ad denuntiatonem faciendam, poterit recurrere ad Ordinarium, vel ad S. Sedem, casum exponens *reticito nomine poenitentis*, et instructiones quaerens. *Instr. S. Off.*, 20 febr. 1867, *n.* 7.

703. — Sacerdoti sollicitanti solet imponi a S. Officio (inter alia) suspensio perpetua ab excipiendis confessionibus. — Ab hac suspensione non dispensatur nisi ab eodem S. Officio, positis precibus sacerdotis et addita commendatione ipsius Ordinarii. Prima vice non solet concedi nisi *ad sex menses* et pro viris ac infirmis mulieribus. Cfr. *Colomiatti*, *Addenda*, *pag.* 746.

Cfr. *Acta S. Sedis, vol.* 3, *pag.* 499 *seq.*: «Instr. (S. Off., 20 febr. 1866) circa observantiam const... *Sacramentum Poenitentiae*»; et *vol.* 25, *pag.* 451 *seq.*: «Instr. S. Off., 20 jul. 1890 in qua habentur normae pro examinibus poenitentium quae denuntiant sollicitantes» (Cfr. App. ad C. Pl. **Amer. lat.**, *pag.* 761); et *vol.* 30, *pag.* 249: «Instr. (S. Off., 6 aug. 1897) quoad sedulam curam adhibendam in causis sollicitations». Cfr. *Colomiatti*, *vol.* 1, *pag.* 766 *seq.*; *Addenda, pag.* 740-746.

CAPUT II

DE OFFICIO MINISTRI

1.° in confessione; 2.° post confessionem.

ARTICULUS I

DE OFFICIO MINISTRI IN CONFESSIONE

Agendum 1.° de muneribus confessarii in genere; 2.° de ejus agendi ratione cum variis poenitentium generibus.

§ I. *De muneribus confessarii*

704.—Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se judicis pariter et medici personam sustinere, ac divinae justitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse, ut honori divino et animarum saluti consulat (*can.* 888, § 1).

Quadruplex confessario munus seu officium assignatur, scilicet: 1.° patris, 2.° medici, 3.° doctoris, 4.° judicis.

PUNCTUM I

De officio patris

705. — Confessarius est pater spiritualis, qui spiritualem vitam poenitenti tribuit, aut reficit et fovet; in tribunali enim Poenitentiae vices gerit optimi omnium parentis, nempe ipsius Christi, et ideo a poenitentibus dulcissimo patris nomine appellatur. Illud autem quod in vero patris nomine in primis eminet, est insignis et inexhausta charitas. Quaenam enim dilectio dilectione patris fortior? Quaenam verior, purior, castior, constantior, sollicitudine plenior et a proprio commodo magis aliena, imo et ad omne privationum et incommodorum genus paratior et promptior? Talis igitur esse debet confessarii charitas, ita ut *indutus viscera misericordiae Christi Jesu, qui non venit vocare justos, sed peccatores, sciat* studiose, patienter et mansuete *cum peccatoribus agere* (*Leo XII, in bulla pro jubilaeo magno anni* 1825). Sic bonus pater pro filiis spiritualibus omnia sustinebit: *Charitas enim patiens est... omnia suffert..., omnia sustinet.* I Cor., XIII, 4, 7.

Confessarius debet esse charitate plenus erga poenitentes, tum in principio, tum in decursu, tum in fine confessionis. De his audire juvat loquentem ipsum *S. Alphonsum,* in Praxi confessarii, in fine operis theologici majoris, necnon in Hom. apost., *tract.* 21.

706. — I. **In principio confessionis**. «Primo charitatem adhibere debet »(*confessarius*) in benigne excipiendo omnes, sive pauperes, sive rudes, sive »peccatores sint. Nonnulli tempus solummodo insumunt in audiendis con-

»fessionibus aliquorum devotorum, aut personarum spectabilium, quia, ut »has a se repellant, non est eis tantus animus; si tamen ad se aliquis mise»rabilis peccator accedat, aegre auditur, et conviciis oneratus arcetur; unde »fit, ut ille miser, qui postquam sibi maximam vim intulerit, quo ad sua pec»cata confitenda veniret, se tam aspere acceptum sentiens, odium in Poe»nitentiae Sacramentum concipiat, et desperans se posse invenire qui sibi »opituletur, et se absolvat a peccatis, in perditae vitae lubricum laxis ha»benis praeceps ruat, et in salutis desperationem incidat. Secus boni con»fessarii agunt; quum ad se hujusmodi peccatores confluunt, benigne hos »excipiunt, et (*quasi victor capta praeda*) exultant, perpendentes sibi sor»tem contigisse, animam de manibus daemonis eripere. Sciunt hoc Sacra»mentum proprie non pro justis fuisse constitutum, sed pro peccatoribus; »etiam enim veniales culpae, ut remittantur, non indigent sacramentali ab»solutione, quum multis aliis modis deleri possint. Sciunt quoque Christum »protestatum fuisse his verbis: *Non enim veni vocare justos, sed peccato»res.* Marc., II. 17. Propterea confessarius charitatis viscera induens, quo »magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiat, »eo magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, majore charitate eas amplectatur, »eisque animum praebeat his aut similibus verbis: *Eia frater! bono animo »esto, noli timere: peccata tua impavide confitere. Aperi omnia confidenter, »nullius te pudeat. Nihil refert, si in omnes tuae conscientiae sinus non in»trospexeris: sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te »hucusque ad poenitentiam exspectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Laeta»re, quia Deus certe omnia peccata, quantumvis ingentia, tibi remittit, si »bonam habes voluntatem; ideoque te exspectavit, ut tibi parceret. Igitur »hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas»* (*n.* 3).

707. — II. **In decursu confessionis.** «Charitatem deinde longe majo»rem ostendere debet in confessionem excipiendo. Caveat ne se impatien»tem, aut taedio affectum exhibeat; *nec ostendat admiratione percelli de »peccatis quae narrantur;* modo poenitens non sit ita animo durus, aut pe»tulans, ut plura et atrociora peccata sine ullo rubore, et sine ulla displi»centia animique sensu exponeret; quia tunc opus est pro viribus efficere, »ut a poenitente quanta sit illorum deformitas et magnitudo percipiatur, »ideoque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse a letali lethargo experge»fiat. Verum quidem est, quod (ut dicunt Doctores) in actu confessionis »abstinere debeant confessarii a correctione facienda, ne torte exterriti »poenitentes peccata reticeant, nihilominus hoc intelligitur regulariter lo»quendo; ceterum multoties expedit ad ulteriora non procedere, et statim »poenitentem corripere, praecipue quum confitetur peccatum valde enor»me, aut si ipse fuerit in aliquo vítio habituatus, ut peccati gravitatem »comprehendat. Advertat tamen, ne eum exasperet, nec perterreat. Qua»propter postquam eum, quantum opus fuerit, corripuerit, statim ei ani»mum faciat ad reliqua peccata confitenda, dicens: *Eia frater! vis te ab »hoc vitio resipiscere? Non ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto »animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Cave, quaeso, »ne sis aliquod sacrilegium commissurus; hoc enim esset maximum omnium »peccatorum, quae hucusque commisisti. Igitur dic omnia animo forti, vince »teipsum: confitere omnia sincere: Deus enim paratus est tibi parcere»* (*n.* 4).

708. — III. **In fine confessionis.** «Deinde in fine confessionis oportet »ut confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat, ut poenitenti per»cipere faciat gravitaten et multitudinem ejus peccatorum, ac miserum »damnationis statum in quo reperitur; sed hoc semper maxima cum chari»tate fiat. Verumtamen est congruentius tunc verbis gravioribus uti, ut sic »melius ad bonam mentis frugem redire possit; nihilominus efficere debet, »ut poenitens intelligat, hoc, quod ei dicitur, non ab animo irato, sed ex »singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere. Quod

»poterit hoc modo exprimi: *Fili mi, considerasne vitam damnati, quam du-*
»xisti? Percipisne malum, quod operatus es? Quid tibi mali fecit unquam
»Deus tuus, quem tu ita perdite contempsisti? Si Jesu Christo nullus fuisset
»tibi inimicior, potuisses cum illo te gerere pejorem? Sed quaeso, animad-
»verte quis sit hic Jesus. Hic est ille qui quum esset Deus, nullius egens, fa-
»ctus est homo propter te: voluit mori in cruce, ut te de inferno redimeret.
»Ah fili! si interim mortuus esses, si in hac nocte, quo iturus fuisses? ubi
»nunc esses? esses in aeterno igne inferni. Quid de te factum erit, si vitam
»hactenus ductam pergas in posterum vivere? Poteris sic salvari? Expergi-
»scere, et vide, quod nisi mores in melius mutes, jam sis damnatus. Quid
»boni ex tot peccatis tibi collegisti? Nonne consideras, quod duplicem infer-
»num tibi paras, unum hic angoris et miseriae, alterum illic poenarum? Age,
»fili, averte a malo, desine peccare, et te totum in Dei brachia, quae ad te
»suscipiendum sunt extensa, committe: sufficit quantum ei peccasti. Ego to-
»tis viribus et toto corde te adjuvare volo, veni ad me semper ac tibi lubet,
»quoniam invenies patrem, qui te benigne suscipiet. En firmiter nunc statue,
»te sanctum velle effici. Per te stat; Deus enim semper paratus est, et ad hoc
»tibi hoc tempus impertitus est, ut avertas a malo, et facias bonum. O! quam
»bonum est amicum habere Deum! etc.» (*n.* 5).

PUNCTUM II

De officio medici.

Confessarius est verus animarum medicus, quum ipsas variis peccati morbis eripere, pravis passionum affectibus adimere, et divinae gratiae restituere debeat. Confessarius igitur, ut peritus medicus, debet: 1.°, causam mali cognoscere; 2.°, illud sanare; 3.°, relapsum praecavere. Audiamus iterum *S. Alph., ibid.*:

709.—I. *Confessarius* **debet causam morbi cognoscere.** «Confessario, »ut sui poenitentis infirmitatibus remediis opportunis occurrat, cognoscen-»da est origo, et causa omnium ejus spiritualium morborum. Nonnulli con-»fessarii, praeter species et numerum peccatorum, nihil aliud inquirunt. Si »poenitentem dispositum vident, statim eum absolvunt; sin minus, quin »unum verbum impendant, illico dimittunt, oculo retorto dicentes: *discede »a me, quia te absolvere non possum.* Aliter procedunt boni confessarii, hi »enim prius investigare incipiunt morbi originem et gravitatem, interrogan-»do de peccati consuetudine, de occasionibus, de tempore, de loco, de per-»sonis quibuscum, quo rerum concursu. Sic enim melius poterunt poenitен-»tes corripere, eos ad absolutionem disponere, et remedia salutaria adjun-»gere» (*n.* 6).

710.—II. **Debet morbum sanare.** «Cognitis morbi origine ac gravitate, »confessarius procedat ad debitas animadversiones faciendas. Et quamvis »ipse tamquam pater debeat charitate poenitentes auscultare, tamen ut me-»dicus tenetur (quantum opus est) eos monere et corrigere, eos praesertim »qui multis mortalibus gravati, ad Poenitentiae Sacramentum raro acce-»dunt... Nec confessarius tunc debet attendere alios poenitentes qui ipsum »circumstant: nam, ut ajebat S. Franciscus Xaverius, melius est paucorum »confessiones rite factas audire, quam multorum inordinatas, et sine fructu. »Hic animadvertere oportet, quam perperam agant illi confessarii, qui si »poenitentem indispositum nanciscuntur, ne cum illo aliquid insumant tem-»poris, statim a se eum abire jubent... Et parum refert quod alii exspectent »aut inconfessi discedant; confessarius enim de hoc tantum qui sibi nunc »confitetur, non vero de aliis in die judicii rationes reddere debet... (*n.* 7).

»Post debitas correctiones, sive monitiones, praestat, ut laboretur ad

»disponendum poenitentem ad absolutionem per actus veri doloris, et pro»positi; quocirca monitos esse volo confessarios, perpaucos esse illos poe»nitentes, praesertim rudes, qui praeposito actu doloris ad confitendum »accedunt. Nonnulli confessarii putant satis suo muneri fecisse, si dumtaxat »hujusmodi poenitentes sequenti modo interrogent: *Eia, postulasne a Deo »veniam de omnibus his* (quod revera non est verus actus doloris)? *an te »poenitet ex corde omnium peccatorum?* Et nullo alio verbo interposito, ab»solutionem eis elargiuntur. Totum ab hoc aliud est bonorum confessariorum »institutum: hi enim in primis elaborant, ut poenitentes (sermo est de iis »qui letalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum conci»piant. Et prius per attritionis actum eos praeparant, v. gr. *Fili mi, ubi »nunc esse deberes in aeternum? In inferno. Ah, in illo igne semper crucian»dus esses! Nec tibi ulla spes amplius restaret, ut te illinc eripere posses! »Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, a Deo rejectus per totam aeter»nitatem! Igiturne te poenitet te Deum offendisse, propter infernum quem »meruisti?* Postea curet, ut eliciatur actus contritionis hoc modo: *Fili mi, »quid egisti? peccasti in Deum summum et infinitum bonum; nullam illius »rationem habuisti. Avertisti faciem tuam ab eo; projecisti eum post tergum »tuum; contempsisti amicitiam, et gratiam ejus. Eia ergo, quia offendisti »Deum bonitatem infinitam, nunc ex toto corde te poenitet? Detestare et odio »habe super omnia mala omnes injurias, quibus immerito Deum tam bonum »affecisti...»* (*n.* 10).

711.—III. **Debet relapsum praecavere.** Relapsum praecavebit confessarius, assignando poenitenti remedia morbo convenientia. Remedia autem vel generalia sunt, vel particularia.

1.° Remedia generalia sunt: 1.° oratio pia et amor erga Deum; 2.° invocatio frequens B. Mariae Virginis, sancti angeli custodis et sancti protectoris; 3.° frequentia sacramentorum et confessio statim ac mortale aliquod commissum fuerit; 4.° consideratio veritatum aeternarum, praesertim mortis et finis ultimi, juxta illud: *Memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis,* Eccli., VII, 40; 5.° recordatio Dei praesentis, quum urget tentatio, dicendo: Deus me videt; 6.° examen conscientiae vespertinum cum animi dolore et proposito; 7.° oratio mentalis et piae lectiones, praesertim pro sacerdotibus.

2.° Remedia particularia assignabuntur pro vitiorum diversitate: v. gr. illi qui aliquo odio tenetur, *insinuetur* ut quotidie commendet Deo illum quem odit, recitando pro ipso orationem dominicalem, etc. Et cum turbatur memoria injuriae, reminiscatur contumeliarum quibus ipse Deum affecit. Illi qui in peccata turpia lapsus est, injungatur ut otium vitet, malos socios et pravas occasiones fugiat. Illi qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, praescribatur ut non solum vitet occasiones proximas, sed etiam quasdam remotas, quae sibi tam debili sunt tamquam proximae. Potissimum autem curet confessarius, ut hic frequenter communicet; quia Eucharistia dicitur *vinum germinans virgines.* Et sic de *aliis.*

Alia remedia assignabit confessarius (non tamen sub obligatione peccati, nisi aliunde poenitens teneatur) pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum, etc. Prudentia enim est praecipua qualitas, quae in medico eminere debet.—Vide *S. Alph.,* Praxis confessarii, *n.* 15, *et* Hom. apost., *tract.* 2, *nn.* 5 *et* 6; *Lugo,* Resp. mor., *l.* 1, *dub.* 28, *n.* 5.

PUNCTUM III

De officio doctoris.

Confessarius ut munus doctoris rite impleat, scientiam sufficientem habere debet, ut poenitentes convenienter doceat.

SECTIO I

DE SCIENTIA CONFESSARII

712. **Principia.** — I. Confessarius tenetur sub gravi scire ea omnia, quae ad munus suum rite obeundum requiruntur. — Ita *omnes* cum *S. Alph.*, Praxis conf., *et* Hom. apost., ubi sic loquitur: *Affirmo in statu damnationis esse eum confessarium, qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit.* Ratio est, quia secus hujusmodi confessarius se exponit evidenti periculo male fungendi tam gravi munere cum injuria sacramenti, et magno animarum detrimento.

Idcirco Deus specialem scientiam a suis ministris exigit, ut constat ex variis sacrae Scripturae verbis: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus.* Malach., II, 7.—*Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Oseae, IV, 6. — *Caecus si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt.* Matth., XV, 14. — *Vae vobis, duces caeci!* Matth., XXIII, 16. — Constat etiam ex innumeris SS. Patrum testimoniis. *Nulla ars docere praesumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo magisterium pastorale suscipitur in magna temeritate, quoniam* Ars artium est regimen animarum. *S. Greg.*, Reg. past. offic., *p.* 1, *c.* 1.

713. — II. Confessarius tamen non tenetur adeo perfectam scientiam habere, ut possit semper statim et per seipsum omnes occurrentes dubitationes solvere; sed sufficit, ut id possit in casibus communiter contingentibus, et de difficilioribus sciat saltem dubitare. Major enim scientia difficilius haberi potest, quum nec ipsi doctiores statim omnes casus solvere queant. Nec etiam tenetur confessarius de singulis peccatis accusatis discernere an sint mortalia, necne, siquidem hoc saepe impossibile est; sed sufficit ut singula audiat prout gesta sunt, et de illis judicet, tum juxta principia communia, tum juxta rerum adjuncta a poenitente exposita, et remedium idoneum apponere noverit (*S. Alph.*, *n.* 627). Nempe, «audiat, et intelligat, ac postea absolvat cum debita intentione» (*Lugo*, De Poenit., *d.* 21, *n.* 70); «et licet in aliquo casu confessarius non discernat quae sint gravia vel levia, si tamen bona fide poenitens dicit peccatum suum, confessio valet; et quamvis postea advertatur fuisse mortale, non est cur repetatur in alia confessione». (*S. Alph.*, l. c.).

714. **Resolves:** — 1.° Confessarius quilibet tenetur scire ea omnia quae spectant ad valorem, substantiam, integritatem et effectum sacramenti Poenitentiae, et quae ad licitam ejus admini-

strationem, tum ex parte sui, tum ex parte poenitentis, requiruntur.

2.° Scire debet etiam obligationes communes et proprias statuum, varias peccatorum species, ipsorum adjuncta speciem mutantia, principia discernendi inter mortalia et venialia, et quaenam sint mortalia et venialia in singulis praeceptis, saltem juxta principia generalia et communem theologorum sententiam. Item quinam sint actus validi et liciti. Ratio patet, quia illud cognoscat oportet, de quo judicare debet; alioquin aequum judicium ferre non poterit. Sed bene nota, quod neque confessarius tenetur interrogare nec poenitens fateri circumstantiam vel quae speciem non mutat certo, vel ad quam non attendit poenitens quamvis certo mutet.

3.° Cognoscere debet casus reservatos a quibus absolvere non potest, et censuras vigentes, impedimenta matrimonii, conditiones contractuum, varias causas restitutionis, radices et occasiones peccatorum, remedia ipsis afferenda, satisfactiones salutares et convenientes imponendas, etc.

4.° Peccat igitur confessarius, qui praedictam scientiam sibi deesse noverit, etiamsi ex sola charitate et obedientia confessiones excipiat. Nec eum *per se* excusat approbatio Episcopi; haec enim non dat scientiam ex natura rei debitam, nec ejus defectum supplet. *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 100.

5.° Si tamen aliquando confessarius nequeat in ipso actu confessionis bene determinare an poenitens debeat restituere vel an licitus sit contractus ineundus, etc., interroget poenitentem an sit paratus ad consulendos viros peritiores, vel ad redeundum ad ipsum confessarium, qui interea rem discernet; quod si ille promittat, absolvat. Cfr. *Lugo*, De Poenit., *d.* 21, *n.* 71.

715.—6.° Peccat etiam superior, qui ignaro confessario veniam dat confessiones excipiendi, quia ejus peccato consentit atque cooperatur, nisi forte aliquando excusetur ratione necessitatis, quum alii doctiores confessarii haberi non possint (1).

7.° Peccat et ipse poenitens qui de industria ineptum eligit confessarium, nisi talis sit poenitens, qui sua doctrina possit supplere inscitiam confessarii. Si quis tamen sit in bona fide, valida erit confessio; quia ex parte poenitentis intervenit integra peccatorum declaratio et debita animi dispositio; ex parte confessarii intervenit saltem cognitio peccatorum sub ratione confusa peccati, quod ad materiam sacramenti sufficit.

8.° Experientia non potest scientiam suppleré, sed solum eam

---

(1) Cfr. *Suárez*, De Poenit., *d.* 28, *sect.* 2, *n.* 6; *Lugo*, De Poenit., *d.* 21, *n.* 73; *S. Alph.*, *lib.* 3, *n.* 628.

juvare; ubi autem scientiae praesidio destituatur, in errores plurimos eosque gravissimos temerarium confessarium impellet.

9.° Confessarius igitur quilibet sedulo theologiae moralis studio incumbere tenetur; et, ut asserit *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 100: *Numquam studium illud intermittere debet; quia ex tot rebus diversis et inter se disparibus, quae ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu mente decidunt; quare oportet semper frequenti studio ea in mentem revocare.*

10. Hinc patet quam graviter illi errent, qui scientiam theologiae moralis facilem et vix aliqua attentione dignam reputant, dictitantes, casus fere omnes aliquo sensu communi, cum principiorum generalium notitia solvi posse.—Apposite idem S. Alphonsus, *lib.* 6, *n.* 628: *Qui ad hoc munus excipiendi confessiones inhiant, non facile sibi suadeant, quod satis idoneos ad tantum munus se reddere possint sine diuturno studio scientiae moralis; pro qua certe non sufficit aliquam percurrere Summulam earum quae circumferuntur; nec satis est generalia principia hujus facultatis scire, ut quidam... casuistas contemnentes... autumant. Moralis enim scientia non solum* valde necessaria *est christianae reipublicae, quum ex ea dependeat bonum regimen animarum, sed etiam est* summopere difficilis; *tum quia ipsa generalem notitiam requirit omnium aliarum scientiarum, officiorum et artium; tum quia tot diversas complectitur materias inter se dissitas; tum quia in magna parte constat tot legibus positivis, quae non nisi apud casuistas allatae inveniuntur et maxime* apud recentiores, *quum hujusmodi leges in dies prodeant; demum difficillima evadit propter innumeras casuum circumstantias, ex quibus resolutionum pendet variatio; nam ex circumstantiarum diversitate diversa applicanda sunt principia; et in hoc difficultas consistit, quum nequeat id fieri sine magna discussione, vel plurium accurata lectione librorum, qui res examinant et dilucidant.*

Nota tamen cum *Lugo* (l. c., *n.* 70), non eamdem scientiam requiri in omnibus confessariis: minor enim sufficit ad confessiones puerorum vel rusticorum excipiendas; major ad confessiones mercatorum et judicum, etc.

SECTIO II

DE OBLIGATIONE DOCENDI POENITENTES

716. **Principia**. — I. Tenetur confessarius poenitentes docere *ea omnia, quae pertinent ad sacramentum hic et nunc rite suscipiendum.* — Ratio, quia quum sacerdos sit minister sacramenti, debet

procurare ejus validam et licitam susceptionem, atque adeo tradere instructionem hic et nunc necessariam.

II. Debet docere poenitentes, ubi advertat, quempiam aliquid ex iis ignorare, quae *necessaria sunt ad christiane vivendum*, cujusmodi sunt, v. gr. obligationes ejus propriae. *S. Alph.*, *n.* 607 *et seq.* Cfr. dicta *vol.* 1, *n.* 277. Vide etiam *Sporer*, De Poenit., *n.* 796.

III. *Non* tamen, *per se et stricte*, illos instruere tenetur *de omnibus, quae ipsi scire debent, et* aliunde *discere possunt.* — Ratio est, quia munus doctoris in confessario per se pertinet tantum ad rectam administrationem sacramenti Poenitentiae. *Per accidens* tamen posset adesse obligatio ex charitate, quando difficillime hanc scientiam aut per se, aut per alium, poenitens comparare sibi posset (*S. Alph., ibid.*). Haec tamen non est *specialis obligatio confessarii*, nisi parochus sit, qui ex officio debeat docere poenitentem.

717. Quaesita. — Quaer. 1.° *An sit semper monendus poenitens laborans ignorantia circa aliquam obligationem?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si ignorantia videatur *vincibilis*, id est, si confessarius animadvertat poenitentem ita dubitare, *ut jam desit bona fides.* — Ratio, quia in admonitione facienda nullum imminet periculum, alioquin vero poenitens cum eo dubio operans non immunis est a peccato.

Resp. 2.° Si cujuspiam obligationis ignorantia sit *invincibilis*, monendus est poenitens, *si fructus ex admonitione speretur;* secus vero, generatim loquendo, si non speretur. Ratio est, quia ex una parte haec admonitio non prodesset, et ex altera ei obesset; siquidem admonitus in posterum formaliter peccaret. *S. Alph., n.* 610, *et alii communiter.* Cfr. *Casus Romae ad S. Appollinar., pag.* 175.

Monendus itaque est poenitens: 1.° quoties ipse interrogat de malitia alicujus rei, quia cum de rei liceitate dubitet, in ignorantia invincibili jam non versatur, et aliunde taciturnitas confessarii censeri poterit erroris approbatio; 2.° quoties silentium confessarii eum obfirmaret in proposito rei malae peragendae; 3.° quoties ejus ignorantia versatur circa primaria principia juris naturalis, aut circa conclusiones eorum proximas, quia talis ignorantia, si possibilis est, diu invincibilis esse non potest; 4.° quoties monitione omissa poenitens in occasione proxima formaliter peccandi remansurus esset; 5.° quoties poenitens «se obligatum credit, ubi obligatio nulla est; aut etiam gravem obligationem ibi inesse putat, ubi levis tantummodo inest». *Ball.*, h. l.; *S. Alph., n.* 615. Cfr. *Lugo*, De poenit., *disp.* 22, *n.* 29.

Quaer. 2.° *An monitio facienda sit in dubio utrum profutura sit vel obfutura?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si probabilius *profutura* sit; secus, si proba-

bilius *obfutura*. Quod si mere obfutura praevidetur, omittenda est, etiamsi agatur de damno tertii, quia monitio creditori non prodesset et solum ipsi poenitenti obesset.

Si vero de magno *damno publico* ageretur, tunc generatim numquam omittenda est monitio; attamen pensandum non semel erit quid magis praeponderet, *levis* et *remota* spes damni publici vitandi, an vero moraliter *certum damnum* poenitentis, qui fere sine ulla spe fructus in malam fidem per monitionem injiciatur. *S. Alph.*, *n.* 916; *Lugo*, *Salmant.*, etc., contra *nonnullos*.

Resp. 2.° In dubio ex utraque parte aequali, generatim loquendo, potius vitanda sunt mala formalia, quam materialia. *S. Alph.*, *ibid.*, *et alii*.

718. — QUAER. 3.° *An conjux monendus sit de invaliditate matrimonii ob occultum impedimentum, quod detegit confessarius?*

Resp. Neg., generatim loquendo, donec confessarius dispensationem obtinuerit, nisi haec statim et facile obtineri possit a Papa vel Episcopo. Ratio est, quia plerumque maxima inde sequerentur incommoda, v. gr. periculum infamiae, scandali, rixarum, vel incontinentiae, etc., et proinde fornicatio *materialis* evaderet *formalis*. Ita *communiter*, cum *S. Alph. n.* 611; *Elbel*, *n.* 471, etc.

An vero possit confessarius obligare conjugem impedimenti ignarum, et negantem debitum ad illud reddendum? *Resp. Affirm.* Ratio est, quia stante persuasione conjugis, quod matrimonium sit validum, hic tenetur debitum reddere, ut dictamen conscientiae sequatur (*S. Alph.*, *ibid.*, *et alii communiter*). Igitur si poenitens ignorans impedimentum diceret confessario: *ego* nolo reddere debitum, quia existimo nullum nostrum conjugium, utpote contractum cum viro qui sacrilege communicavit, tunc confessarius dicere poterit: *istud sacrilegium non obstat validitati matrimonii; teneris igitur satisfacere tuae obligationi*, vel etiam *teneris reddere debitum* (1).

719. — QUAER. 4.° *An poenitens contracturus matrimonium, de impedimento ignorato monendus sit?*

Resp. Generatim loquendo, facienda est monitio. Ita *communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 612. — Ratio est, quia post matrimonium ignorantia cessare haud aegre potest, v. gr. ex eo quod detegatur adesse inter conjuges consanguinitatem, affinitatem, etc., et tunc praeter facile periculum peccandi formaliter, alia gravissima incommoda sequi possunt, nempe scandala, rixae et forte etiam conjugum separatio, etc. — Excipe tamen *probabiliter* casum, in quo nullus omnino speretur fructus ex monitione, nec facile possit detegi im-

(1) Cfr. *Sánchez*, De matrim., *l.* 2, *d.* 38, *n.* 8; *Casus Romae ad S. Apolinar.*, *pag.* 180.

pedimentum; quia melius est permittere peccatum materiale donec dispensatio obtineatur, quam praebere occasionem certi peccati formalis. *Lacroix, lib.* 6, *p.* 3, *n.* 540.

PUNCTUM IV

De officio judicis

Agendum: 1.° de causa instruenda; 2.° de sententia ferenda.

SECTIO I

DE CAUSA INSTRUENDA SEU DE OBLIGATIONE INTERROGANDI POENITENTES

720. **Principia.** — I. Confessarius tenetur interrogare poenitentes de specie, numero et circumstantiis speciem mutantibus, de causis peccatorum, de habitu et occasionibus proximis, *quoties rationabiliter praesumit, vel prudenter dubitat, ista non sufficienter declarari.* — Ratio est, quia confessarius, ut minister sacramenti, debet procurare ejus integritatem, et ut judex debet sibi comparare cognitionem necessariam ad aequum judicium ferendum. Constat etiam ex *Conc. Later IV*, necnon ex *Rituali rom.*—*S. Alph.*, *n.* 607, et Prax. confess., *n.* 19.

II. Confessarius non tenetur interrogare poenitentem, nisi *cum quapiam diligentia ordinaria.* — Ratio est, quia poenitens ipse non tenetur summa, sed tantum mediocri, id est ordinaria diligentia se examinare. Nequit autem esse gravior obligatio confessarii quam poenitentis, quum confessarius non teneatur examinare poenitentem nisi secundario, seu in illius defectu. *S. Alph.*, Prax. confess., *n.* 20.

III. Confessarius non tenetur interrogare poenitentes, qui, licet rudes, *videntur sufficienter instructi* pro sua conditione, et *diligentes in confitendo* peccato cum circunstantiis juxta statum et capacitatem suam.—*A fortiori* necesse non est examinare eos qui saepe confitentur et raro peccant graviter, ut sunt personae devotae, religiosi, ecclesiastici, nisi videatur ab eis omitti aliquid necessario explicandum. *S. Alph.*, *n.* 607, II, III; Hom. apost., *n.* 103.

721. — Circa praxim interrogandi istas habe regulas: I.ª *Regula.* Interrogatio debet esse **moderata** atque adeo confessarius cavere debet, ne sit nimis anxius in interrogando.—Secus enim tum sibi, tum praesertim poenitenti gravis et onerosa erit interrogatio, et proinde etiam ipsa confessio. Hinc inutilia non quaerat unquam

nec sibi narrari patiatur. Attendat igitur ad ea quae habet *Rituale rom.*: *Caveat ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat, praesertim juniores utriusque sexus vel alios, de eo, quod ignorant, imprudenter interrogans, ne scandalum patiantur, ideoque peccare discant.*

Et *S. Alph., n.* 607: «Confessarius non sit nimis anxius interrogandi, sed interroget tantum de iis, quae probabiliter poenitenti conveniunt juxta suam conditionem». Et in *Praxi confess., n.* 21: «Interroget tantum de peccatis, in quae faciliter incidere possunt, spectata eorum conditione et capacitate». Sic etiam *Billuart, diss.* 6, *art.* 10, § 2: «Examine morali (examinare debet confessarius) non summo et exquisito, sed **humano** et **mediocri**, et conformiter ad capacitatem poenitentis. **Non enim sacerdos tenetur plus examinare poenitentem quam poenitens ipse tenetur se examinare**, quum confessarius in defectum poenitentis teneatur ipsum examinare. Poenitens autem non tenetur se examinare summa et exquisita diligentia, sed **humana et morali**. Nec refert, quod, si confessarius plus examinaret, forte plus inveniret, non enim hic attendendum est solum ad integritatem materialem confessionis, sed etiam ne summa et nimia industria in examinando reddatur sacramentum poenitentibus onerosum et odiosum: sufficit ergo si confessarius prudenter judicet poenitentem nihil omittere». Eadem iisdem fere verbis habet *Sporer, n.* 792; *Salmant., c.* 12, *n.* 21; *Reuter*, Neoconfessarius, *c. in fine*, etc. Cfr. supra, *n.* 610.

722. — II.ª *Regula.* Interrogatio debet esse **discreta.** — Debet nempe confessarius interrogare cum magna prudentia, sedulo cavendo *a*) ne *curiosis* aut *inutilibus* quaestionibus, *b*) maxime circa sextum Decalogi praeceptum detineat, *c*) et praesertim ne juniores de iis quae ignorant imprudenter interroget (*can.* 888, § 2); ideoque 1.° ne interroget de peccatis, quae verisimiliter non fuerunt commissa, spectata poenitentis conditione et capacitate, etc.; 2.° ne interroget de iis, ex quibus poenitens discat peccare, aut scandalum pati possit. Uno verbo, satagere debet, ut unice appareat in quibusvis interrogationibus *gravitas*, *pietas*, *modestia*, et *paterna charitas*, prout requirit hujus officii natura et dignitas. Vide *Rituale rom.*

Quot enim infelices poenitentes, ob incautam confessarii interrogationem aut explicationem, innocentiam et animam perdiderunt! Cum conjugatis autem absque gravi causa numquam mentionem faciat de debito conjugali (*S. Poenit.*, 8 jun. 1842); et satis erit, ubi res postulet, mulierem interrogare, num debitam marito fidem et obedientiam in omnibus praestiterit.

Servanda est sedulo regula ab omnibus admissa. *In materia luxuriae* **multo melius est in pluribus deficere, quam in uno superabundare** *ratione integritatis confessionis.* In dubio igitur an in

tali casu interrogare possis vel debeas, pro parte negativa semper standum erit; minus enim malum est deesse integritati confessionis, quam incurrere animae perdendae periculum.

723. — III.ª *Regula.* Interrogatio debet esse **opportuna**.—Id est, fieri tempore et modo, quo convenit; quaedam autem interrogationes si fieri debeant, faciendae sunt ordinarie ante confessionem, sed paucae, ne poenitens offendatur; v. gr. a quo tempore non sit confessus? an absolutus fuerit? an poenitentiam impleverit?... an circa vitam praeteritam sit quietus? Haec ultima interrogatio fieri debet tantum, quando poenitens non est confessus a multo tempore, aut quando instituitur confessio generalis a tempore determinato.—Ceterae quaestiones circa conditionem, statum, aetatem, etc., convenientius, data occasione, in decursu confessionis fient: sic ex una parte omnis suspicio curiositatis et levitatis vitabitur, et ex altera facilius respondebit poenitens, quum ipsius fiducia in confessarium magis adaucta fuerit.

Errant autem confessarii, qui volunt semper judicium certum facere de peccati qualitate, an sit grave vel leve, et contorquent poenitentes, ut sciant, quali animo aut quali conscientia hoc fecerint; hi enim multoties respondebunt, quidquid casu in buccam venerit, ita ut paulo post interrogati de eadem re, sint negaturi quod antea affirmaverant. Secus tamen, si videantur sufficienter instructi, aut si dubitetur de pleno consensu tentationi praestito. Generatim autem, nisi circumstantiae aliud suadeant, praesumi potest, quod poenitens objectum peccati, ut secundum se malum est, apprehenderit.

724. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *Quid agere debeat confessarius in dubio de sinceritate poenitentis?*

Resp. Est regula communis, et velut axioma receptum: *Credendum est poenitenti, tam pro se, quam contra se dicenti.* Ratio est, quia poenitens in sacro tribunali reus simul et testis, sui accusator et advocatus est, et aliunde in dubio verax semper praesumendus est. Quapropter post opportunas interrogationes confessarius poenitentem absolvere debet. *S. Alph., n.* 631.

725. — Quaer. 2.° *Quid agere debeat confessarius, si cognoscat* certo *peccatum aliquod a poenitente reticeri aut negari?*

Resp. **1.°** Si illud novit ex **confessione** alterius, debet, ne confessionis sigillum violetur, tantum generatim interrogare, sicut alias fecisset aut facere debuisset; si vero poenitens interrogatus negaverit, nihil reponat, sed, si id possit citra suspicionem, hortetur dumtaxat generaliter ad conscientiam cum omni fiducia aperiendam. Utrum vero debeat confessarius talem poenitentem absolvere, controvertitur. *S. Alphonsus*, relatis aliorum sententiis, ita concludit: *Melius, meo judicio, sentit* Croix, *quod eo casu nullo modo absolvat, sed tantum aliquid oret ad occultandam negationem*

absolutionis. — COMMUNIUS tamen et PROBABILIUS alii doctores (1) docent confessarium debere absolvere poenitentem negantem illud peccatum quod confessarius novit ex alterius confessione: ut enim ait *S. Thom.*, Opusc. 6 (al. 12), *q.* 6: «In confessione est credendum peccatori confitenti et pro se et contra se; *sed contra alium nullo modo est ei credendum:* alioquin daretur multis occasio fictae confessionis, et fraudulentae infamationis». Utrum in casu, absolutio dari debeat *absolute*, an vero *sub conditione*, non satis constat: primum tenent *Lugo* et *Billuart*, alterum docetur ab *Elbel.* Cfr. *Casus Romae ad S. Apollinar.*, l. c.

Resp. 2.° Si noverit extra confessionem, *per se* debet poenitentem negantem absolvere, quia *poenitenti pro se et contra se dicenti credendum est;* nec *per se* relatio alterius majorem fidem facere potest, quam declaratio ipsius poenitentis; nec proinde magis aliis, quam ipsi, confessarius credere tenetur. Etenim si poenitens peccatum illud commisit, praesumere debet confessarius, illum aut sui peccati oblitum esse, aut alteri confessum, vel justam habere causam illud reticendi, aut relatores potius deceptos fuisse. *S. Alph., ibid.; Billuart, ibid.*

Dixi *per se;* nam si confessarius sit *omnino certus* de peccato a poenitente commisso, quia v. gr. ipse furantem vidit, audivit blasphemantem, etc., non potest negantem absolvere, modo certus sit, illum sui peccati non oblitum fuisse, nec ullum habere motivum illud reticendi; nam regula haec: *Credendum poenitenti*, etc., valet quidem in re minus certa, non autem in re evidenter certa.

726. — QUAER. 3.° *Quomodo in particulari cum rudibus agendum confessario?*

Resp. Confessarius ordinarie ipsemet examinare debet rudiores, quia hi sibi solis relicti non melius se examinabunt; et si dimittantur, numquam magis dispositi redibunt; imo absterriti difficultate examinandae conscientiae facile a confessione abstinebunt. *S. Alph., n.* 607.

Cfr. *Zelle*, Ars artium, seu *La Confesión según los grandes maestros, lib.* 2.

SECTIO II

DE SENTENTIA FERENDA, SEU DE ABSOLUTIONE CONCEDENDA, DIFFERENDA AUT DENEGANDA

727. Principia.— I. Si confessarius dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus, et *hic* absolutionem *petat*, absolutio nec

---

(1) *Suárez*, De Poenit., *disp.* 32, *sect.* 3, *n.* 9; *Lugo*, De Poenit., *d.* 22, *n.* 21; *Billuart*, De Poenit, *d.* 6, *art.* 10, § 2; *Ball.*, h. l.; *Buccer.*, 2, *n.* 824; *Génicot*, 2, *n.* 365; *Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 185 *seq.*

denegari nec *differri* potest (*can.* 886). Tunc igitur absolutio *concedi debet ex justitia sub gravi.* — Ratio est, quia in ipso confessionis actu initus est quidam quasicontractus, vi cujus poenitens rite confessus et dispositus habet jus ad sacramentum suscipiendum. Secus autem onus intolerabile sine justa causa poenitenti imponeretur, ut scilicet apud alium confessionem instituat, quin confidere insuper certo possit, se ab isto novo confessario absolutionem esse recepturum. Praeterea hoc etiam exigit finis institutionis sacramenti et tribunalis Poenitentiae, quod misericordiae impertiendae causa a Christo institutum est. Sacerdos igitur absolutionem poenitenti disposito denegans, injuste ageret, potestate clavium abuteretur, et odiosum redderet sacramentum.

N. B. Petit absolutionem, omnis qui instituit confessionem sacramentalem.

728. — II. Absolutio omnino neganda est in omni casu, etiam extremae necessitatis, poenitentibus *certo* indispositis. Poenitentibus vero *dubie* dispositis absolutio neganda est extra casum gravis necessitatis; in ejusmodi autem necessitate absolutio sub conditione impertiri potest, imo etiam debet. *S. Alph., nn.* 431 *et* 432.

III. Absolutio *diferri poterit a*) cum dubitetur de poenitentis dispositione, post adhibitam debitam confessarii diligentiam in disponendo poenitentem, nec hic sit in casu in quo *debeat* absolvi sub conditione; *b*) vel cum dilatio censeatur multum profutura poenitenti jam disposito, *et hic libenter in dilationem consentiat:* haec tamen dilatio brevis esse debebit. Quoad poenitentem dubie dispositum vide dicta supra *n.* 539 *seq.*

N. B. «Confessario pro viribus cavendum est ne quispiam sacramento reconciliationis infensus discedat. Quare si justa sit causa cur differenda sit absolutio, verbis quoad poterit humanissimis persuadeat confessis necesse est, id et munus officiumque suum, et eorum ipsorum salutem omnino postulare; eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut iis fideliter peractis quae salubriter praescripta fuerint, vinculis soluti peccatorum, gratiae caelestis dulcedine reficiantur.» Leo XII, in const. *Charitate Christi*, 25 dec. 1825. — Cfr. infra, *n.* 742.

729. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An requiratur certitudo de dispositione poenitentis, ut absolvi possit?*

Resp. 1.° Non requiritur certitudo *absoluta*, nec etiam certitudo moralis *stricta*, qualis requiritur in aliis sacramentis, v. gr. circa vinum ad consecrationem Eucharistiae. Ratio est, quia sacramentum Poenitentiae fere certius ejusmodi judicium non admittit.

Resp. 2.° Requiritur et sufficit judicium prudens, seu certitudo moralis *lata*, quae, ut ait *S. Alphonsus, prudenti probabilitati* aequivalet. Poenitentes enim communiter non nisi probabilitatem dispositionis prae se ferunt. Ita *S. Alph., n.* 461; *Suárez, disp.* 32, *sect.* 2,

n. 1, *et alii communiter.* — Consonant *Catech. Conc. Trid.*, *n.* 60, ubi legitur: *Si audita confessione* (sacerdos) *judicaverit*, **neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit.**

730. — QUAER. 2.° *Quaenam sint ordinaria signa sufficientis dispositionis?*

Resp. Praecipua sunt sequentia: 1.° si poenitens candide et humiliter confiteatur; 2.° si asserat cordate, se dolere de peccatis et firmum habere propositum non peccandi de cetero; 3.° si omnia peccata, etiam majora et turpia, sincere declaret; 4.° si ex aliquo pio motivo ad confessionem libere accesserit; 5.° si ex desiderio conversionis jam a peccato cessaverit. *Lacroix*, *n.* 1734. Cfr. supra, *n.* 562.

QUAER. 3.° *An confessarius teneatur excitare dolorem in poenitente?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si poenitens non videatur sufficienter dispositus; ratio, quia absolvens indispositum, exponit sacramentum periculo frustrationis; si vero illum dimittat sine absolutione, ipsum exponit periculo diu remanendi in statu peccati mortalis, aut etiam non amplius redeundi. *S. Alph.*, *n.* 608.

Resp. 2.° *Neg.*, si poenitens videatur sufficienter instructus et dispositus, ut sunt poenitentes morati, et qui frequenter confitentur. Tunc enim confessarius ad nihil tenetur, nec ratione charitatis, quum poenitens ope speciali non indigeat, nec ratione reverentiae sacramenti, quod nulli periculo exponitur. *S. Alph.*, *n.* 608; *Laymann.*, *c.* 13, *n.* 10; *Sporer*, 792.

731. — QUAER. 4.° *Quibusnam praecipue neganda est absolutio?*

Resp. cum *Ballerinio*, h. l.: «iis OMNIBUS et SOLIS negandam esse absolutionem, qui gravem aliquam obligationem implere renuunt». — Hinc, juxta *Rituale rom.* et *S. Carolum Borr.*, neganda est: 1.° iis qui nulla dant signa doloris, aut vitam emendare nolunt; 2.° iis qui rem alienam restituere, aut debita solvere, vel honorem aut famam laesam, aut quodlibet aliud grave damnum resarcire nolunt, quum possint; 3.° iis qui uti nolunt remediis quae sunt necessaria ad emendationem, aut ad lapsum praecavendum; 4.° iis qui inimicitias et odia deponere, offensam condonare, vel reconciliari cum inimicis recusant; 5.° iis qui nolunt abstinere ab usura, superstitionibus, artibus et commerciis illicitis, aut a quovis opere malo; 6.° iis tandem qui occasionem peccandi proximam, quum possint deserere nolunt, aut qui aliis occasionem praebent.

732. — QUAER. 5.° *An absolvi possit debitor antequam restituat?*

Resp. Affirm., si confessarius deprehendat, debitorem paratum esse ad restitutionem faciendam, uti debet. Si vero poenitens aut pluries promissis restituendi non steterit, aut prudenter praevideatur propositum non servaturus, expedit, ut confessarius resti-

tutionem prius exigat, quam absolvat, nisi tamen aliqua gravis ratio aliter suadeat.

QUAER. 6.° *An possit, imo an debeat absolvi poenitens, qui vult sequi opinionem sententiae confessarii oppositam?*

Resp. Affirm., si sit vere probabilis, aut saltem poenitens paratus sit stare judicio alterius docti et prudentis. *Recole dicta de conscientia, vol.* 1, *n.* 142.

§ II. *De agendi ratione cum variis poenitentium generibus.*

Agendum 1.° de iis qui versantur in occasione peccati; 2.° de consuetudinariis et recidivis; 3.° de poenitentibus piis et timoratis.

PUNCTUM I

De iis qui versantur in occasione peccati.

733. — DEFINITIO. — Occasio peccati generatim definitur: circumstantia *externa*, quae sive ex natura sua, sive ex fragilitate hominis qui in illa reperitur, ad peccandum allicit seu inducit. Hinc differt a *periculo* peccandi, qua appellatione venit quidquid impellit ad peccandum sive intrinsecum illud sit, sive extrinsecum.

DIVISIO. — Multiplex occasio distinguitur, scilicet: proxima vel remota, absoluta vel relativa, voluntaria vel necessaria, praesens vel non praesens.

1.° *Occasio proxima* illa est, in qua homines communiter ut plurimum peccant; *occasio* vero *remota* ea est, in qua communiter homines ut plurimum non peccant. *S. Alph.*, *n.* 452.

2.° *Occasio absoluta* seu *per se*, ea est, quae per se est inducens ad peccatum, atque adeo talis est respectu ad homines communiter sumptos; *occasio relativa* seu *per accidens*, illa est, quae licet non sit occasio respectu aliorum, est tamen talis respectu alicujus, spectata ejus fragilitate.

3.° *Occasio voluntaria* ea est, quae facile dimitti potest; *necessaria* vero ea est, quae physice vel moraliter non potest removeri.

4.° *Occasio praesens* seu *in esse*, ea est quam quis secum habet, quin eam actu quaerat, v. gr. si domi teneat concubinam, vel cum ancilla peccare soleat; *occasio non praesens* seu *non in esse*, ea est, quam quis non habet quidem in actu, sed facile reperit, ut est caupona relative ad ebriosum, amasia respectu amasii.

734. **Principia**. — I. Non est deneganda absolutio poenitenti in occasione *remota* constituto, etiamsi eam deserere nolit. — Ratio est: 1.° quia ea non inducit periculum proximum peccandi mortaliter; 2.° quia nimis dura obligatio poenitenti imponeretur, quum plerumque tales occasiones moraliter vitari nequeant. *S. Alph.*, Hom. apost., *tract. ult.*, *n.* 2 *et seq.*

II. Numquam absolvendus est poenitens, qui recusat deserere occasionem proximam *voluntariam* peccati, sive occasio illa sit proxima *per se*, sive *per accidens*, sive *in esse*, sive *non in esse*. — Constat ex proposit. 61.ª damnata ab *Innocentio XI*, quae sic se habet: *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest et non vult omittere; quin imo eam directe et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit.*

III. Poenitenti autem qui in occasione proxima *necessaria* versatur, non potest absolutio denegari ob istam occasionem, si aliunde dispositus deprehendatur, et remediis praescriptis uti velit. — Ratio est, quia nemo tenetur ad impossibile sive physice sive moraliter, et aliunde occasio peccandi non est *per se* peccatum, nec in necessitate peccandi hominem constituit. *S. Alph.*, *n.* 453.

IV. In quacumque occasione sit poenitens constitutus absolvi quidem potest, si sincere doleat et proponat. Et haec revera est tota difficultas: prudenter judicare de sinceritate contritionis et propositi. *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 197. Cfr. *Buccer.*, 2, *n.* 809.

735. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *An poenitens qui promittit sincere, se derelicturum esse occasionem peccandi proximam* **voluntariam**, *possit absolvi antequam eam deseruerit?*

Resp. 1.° *Affirm.*, *per se*, si agatur de occasione *non in esse*, quando poenitens, ut supponimus, est vere dispositus, periculum vero infringendi propositum non apparet grave.

Dixi *per se*, quia si circumstantiae *conatum aliquem requirant*, v. gr. in fugiendo aliquo socio, aut non adeunda in certis quibusdam circumstantiis temporis, personarum, etc., aliqua domo, tunc ad confessarii prudentiam pertinebit perpendere, an expediat ut prius poenitens difficultatem vincat.

Resp. 2.° *Neg.*, *generatim loquendo*, si agatur de occasione praesente seu *in esse*, quae facile dimitti statim possit. Si tamen poenitens det signa extraordinaria doloris, adeo ut credi possit abesse periculum inconstantiae in proposito, absolvi poterit, praesertim si accedat rationabilis causa, v. gr. nota in omittenda communione, solemnitatis, indulgentiae, etc. — Idem ex mente *S. Alphonsi* dicendum est, si poenitens ad eumdem confessarium redire non possit, vel saltem non nisi post diuturnum tempus. Tunc enim, ait S. Doctor, non solum absolvi potest, sed ad absolutionem recipiendam *jus habet*.

736. — Quaer. 2.° *An possit absolvi qui exsistens in occasione necessaria, remediis adhibitis, eodem semper modo relabitur?*

Resp. 1.° Negari forte posset suppositum. Vix enim fieri potest, ut remediis adhibitis emendatio aliqua non sequatur, si haec opportuna et circumstantiis congrua proponantur.

Resp. **2.°** In casu, quum praeceptum vitandi occasiones imponatur ad cavenda peccata, adhibenda foret regula generalis, ut

mature perpendatur utrum IN PRAXI DIFFICILIUS SIT OCCASIONEM REMOVERE, QUAM VITARE PECCATUM, OCCASIONE PRAESENTE, AN VERO FACILIUS. Si difficilius sit occasionem auferre, decernatur, moraliter impossibile esse eam removere.

PUNCTUM II

De consuetudinariis et recidivis.

737. — *Consuetudinarius*, prout distinguitur a *recidivo*, juxta recentiores dicitur ille qui contraxit habitum alicujus peccati, in quod tamen nondum post confessionem sit relapsus. — *Recidivus* vero vocatur ille, qui habitum contraxit, et post confessionem in idem peccatum relabitur, *sine ulla fere emendatione. S. Alph., n.* 457; *Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 200.

REGULAE

738. — In hoc puncto sicut in praecedenti fundamentale principium hoc esse debet: Poenitens, quicumque ille sit, sive consuetudinarius, sive recidivus, absolvi semper *poterit* **modo sincere doleat et proponat.** Vel, ut ait *S. Alph., l.* 6, *n.* 459, *prope finem:* «quoties poenitens affert vera signa doloris et propositi, toties bene absolvi poterit». Tota igitur difficultas erit in formando prudenti judicio de sinceritate doloris et propositi. *Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 200. Cfr. *Buccer.*, l. c.

Ad hoc judicium formandum possunt inservire sequentes regulae:

I.ª *regula. Consuetudinarius* quilibet absolvi semper potest, etiam *prima vice* qua pravum habitum confitetur, etsi nulla emendatio praecesserit, modo hanc serio proponat, et poenitentiae signa, quamvis *ordinaria* tantum, ostendat. *S. Alph., n.* 450, *et alii communiter.*

II.ª *regula.* Neganda autem est absolutio consuetudinario, si media a confessario prudenter proposita et ad consuetudinem vincendam *necessaria* adhibere recuset. — Ratio est, quia eo ipso non vult sincere corrigi, quamvis asserat se velle vitam mutare; et proinde est simpliciter indispositus. Cfr. *n.* 731.

739. — III.ª *regula. Recidivus*, praebens *extraordinaria* seu specialia signa doloris, *toties quoties* absolvi potest. — Ratio est, quia per signa doloris extraordinaria quaevis prudens tollitur suspicio, quam praecedentes lapsus, etsi frequentes, inducere potuerunt, et confessarius prudenter judicare potest poenitentem satis esse dispositum. — Dixi *absolvi potest*, non autem necessario debet: confessarius enim potest absolutionem in hoc casu differre, si dilationem poenitenti *utiliorem* futuram esse judicaverit, licet ordi-

narie magis expediat ut non differatur. *S. Alph.*, *n.* 460, *et* Prax. confess., *n.* 76.

740. — IV.ª *regula. Recidivus*, etiam sola contritionis signa ordinaria praebens, absolvi potest et generatim debet *quoties absolutio non potest facile differri.* — Ratio est, quia ex una parte absolute judicari potest sat dispositus ex signis ordinariis; et ex alia parte adest gravis ratio eum absolvendi, ne diu permaneat in statu peccati mortalis; sed confessarius antequam talem absolvat, curam adhibebit, ut eum ad recipiendum beneficium absolutionis melius ac certius disponat.

741. — V.ª *regula. Recidivus* rediens cum eodem pravo habitu, *nullo adhibito conatu, nulloque impleto medio* ex iis, quae a confessario praescripta sunt, non potest absolvi, nisi signa *extraordinaria* (i. e. vera) doloris ostendat. — Ita S. Alphonsus: *Ratio est, quia frequens ille relapsus signum praebet, vel saltem prudentem dat suspicionem, quod sua poenitentia non sit vera; qui enim firme proponit* (*bene ait Lugo, disp.* 14, *n.* 160) *rem sibi moraliter possibilem, non ita facile sui propositi obliviscitur, sed saltem per aliquod tempus perseverat, et difficilius aut rarius cadit* (*lib.* 6, *n.* 459).

742. — VI.ª *regula.* Recidivo *dubie* disposito absolutio differenda est per aliquod tempus, usquedum prudens dispositionis signum appareat. *S. Alph.*, Praxis confess., *nn.* 71, 72; Hom. apost., *tr. ult.*, *nn.* 9, 10.

Hanc regulam ita fac intelligas: si recidivus (vel alius) accedat dubie dispositus, vel etiam omnino indispositus, confessarius viscera indutus misericordiae Christi Jesu, omnem curam impendere *debet* ut illum bene disponat et recte dispositum absolvat. Quod si praestare praetermittat, non magis ipse erit dispositus ad audiendas confessiones, quam poenitens ad absolutionem recipiendam. Hac igitur adhibita sufficienti cura, si adhuc poenitens dubie dispositus maneat, servandum erit quod regula indicat. Cfr. const. Leonis XII *Charitate Christi*, 25 dec. 1825.

Vide etiam dicta *n.* 728, *N. B.*

VII.ª *regula, quae est praecipua.* «Ergo semper ac confessario *positive* non innotescit, poenitenti *omnino* defuisse dolorem, ipsum absolvere potest.» *S. Alph.*, *l.* 6, *n.* 461. Cfr. dicta *n.* 729.

Ceteroqui semper spectandum est *bonum majus poenitentis*; sic optime *S. Alph.*, *n.* 459 (ex *Concina*, *c.* 10, *n.* 24) ait: *Ut errandi periculum declines, si vides bina vel trina absolutione te posse infirmum curare, esto in misericordia dives. Emendatio peccatoris securior omnibus regulis est norma vel impertiendi vel denegandi absolutionem.*

743. **Quaesita**. — QUAER. 1.° *Quandonam censeatur contracta consuetudo?*

Resp. 1.° Hoc regula generali determinari nequit, quia alii plus

facilitatis contrahunt ad aliquod peccatum paucis actibus, v. gr. tribus vel quatuor, quam alii illud saepius committendo; unde nec semper pro consuetudinario habendus est, qui pluries in certo genere deliquit, nec semper pro non consuetudinario, qui ter aut quater peccare incepit.

Resp. 2.° Generatim loquendo, peccatum saepius repetitum brevi tempore facilius inducit ejus consuetudinem, quam si longioris temporis intervallo totidem vicibus repeteretur. *S. Alph.*, in Praxi confess., *n.* 70.

744. — Quaer. 2.° *Quaenam sint signa extraordinaria doloris?*

Resp. Sequentia communiter recensentur: 1.° si poenitens multo majorem conatum, quam antea, adhibuerit ad sese emendandum; vel si fuerit notabiliter emendatus; *a fortiori* si vitam jam integre in melius mutaverit; 2.° si peccatum diu celatum cum magno rubore confiteatur; 3.° si remediis a confessario praescriptis *diligentius* usus sit; 4.° si longum iter fuerit aggressus ad confessionem rite peragendam; 5.° si impense requirat, ut confessionem generalem instituat, aut majorem vitae anteactae peccatorum partem repetere velit; 6.° si fuerit inductus extraordinario motivo ad confitendum, nempe, concione audita, morte alicujus amici, etc.; 7.° si confiteatur cum magna humilitate et verbis compunctionem cordis redolentibus (saltem ordinarie); 8.° si sponte asserat se velle omnino peccatum vitare cum omni incommodo; *a fortiori* si dicat se malle mori quam peccare; 9.° si suspiria aut gemitus edat, vel lacrymas fundat (saltem ordinarie); 10.° non raro etiam spontanea confessio haberi potest ut signum extraordinarium doloris, praesertim in illis juvenibus et viris qui seipsos et timorem humanum vincere debent, ut ad confitendum accedant.

Ceterum etiam ex signis *ordinariis* constare prudenter potest sincerum esse dolorem et propositum poenitentis recidivi, ita ut absolvi possit non modo prima vice, sed etiam quarta et quinta, etc. Sicut enim per signa ordinaria potuit prima vice sincerum dolorem ostendere, ita etiam poterit vicibus subsequentibus; quamvis aliqua major *suspicio* contra ipsum ex relapsu suboriatur.

745. — Quaer. 3.° *An absolutio negari possit consuetudinario, qui recusat confiteri pluries in anno?*

Resp. Neg., per se, si aliunde videatur sufficienter dispositus; quia nullum est praeceptum confitendi pluries in anno, et sunt alia media quae injungi possunt ad consuetudinem vincendam. Tales potius sunt suaviter et fortiter inducendi, ut saepius accedant, v. gr. in festo Pentecostes, Assumptionis B. Mariae Virginis, Nativitatis Domini, etc.

Quaer. 4.° *Quid agendum cum iis qui confitentur immediate ante matrimonium contrahendum, et hucusque pravae consuetudini addicti fuere?*

Resp. 1.° Si inter se peccare soliti fuerint, facillius absolvi possunt; occasio enim per matrimonium cessabit.

Resp. 2.° Major est difficultas, si prava consuetudo ex alia parte proveniat; attamen magis expedit tales absolvere, saltem conditionate, quam non absolutos dimittere, nisi de eorum indispositione *certo* constet. Cfr. dicta *nn.* 562, 728, 729, 734-IV, et 738.

PUNCTUM III

De poenitentibus piis

Confessarius constituitur non tantum ad absolvendos peccatores, sed etiam ad animas in via perfectionis dirigendas; omnibus enim confessariis repetit Dominus, quod olim Jeremiae dixit: *Ecce constitui te... super gentes... ut evellas et dissipes... et aedifices et plantes.*

Regulae generales directionis.

746. — I.ª *regula.* Ante omnia studeat confessarius poenitentium intimos animi motus et conditionem perspicere, ut instructionem possit illorum capacitati et naturae accommodare; neque enim omnes sunt eodem spiritu ducendi, nec uno modo omnes regendi. Vide *S. Alph.*, in Praxi conf., *n.* 99 *et seq.*

II.ª *regula.* Ducat poenitentes ad perfectionem *per gradus* et *ordinate*, ita ut generatim, prius conentur assequi primum virtutis gradum quam ad supremum contendant, v. gr. prius discant operari recta intentione, et actiones ordinarias recte peragere, quam altiora excogitent; prius discant levia patienter ferre, quam gravia appetant; prius discant pati aequo animo, quam de adversis velint gaudere.

III.ª *regula.* Doceat omnes, perfectionem cujusque in eo sitam esse ut *opera ordinaria bene peragant*, v. gr. ut bene orent, Missae intersint, laboribus sese exerceant, refectionem corporis, modo quo par est, sumant, inoffense cum proximo conversentur, omnia denique, ad quae ex officio et statu incumbunt, recte obeant.

747. — IV.ª *regula.* Probet *opportune* poenitentes devotionem profitentes, ut advertat quo spiritu ducantur, an Dei vel mundi, amoris vel timoris; et quis affectus sit in eis praedominans, qui primo mortificandus sit. Attamen non omnes eodem modo probandi et tractandi sunt, sed *cautela* et *discretione* opus est; sic benignius excipiendi, qui ad tristitiam proni sunt, ne in animi dejectionem labantur; animae etiamnum tenerae, quas Deus primo sibi conciliat, mollius sunt tractandae; si autem animae sint nobiliores aut fortiores, vel habeant beneficia Dei extraordinaria, suavitati jungenda est quaedam severitas. Sed caveat confessarius ne probatio sit aperta; secus enim nihil prodest.

V.ª *regula.* Non imponat, quinimo, ubi opus sit, temperet *extraordinarias poenalitates;* sed sic instituat animas, ut ipsaemet eas sponte deposcant; neque credendum illarum spiritui, quae studiose extraordinaria sectari deprehenduntur, nisi adsint signa certa eas impulsu divino duci. Si quis advertatur esse in rebus agendis proprii judicii tenax, suaviter simul et fortiter est corrigendus.

VI.ª *regula.* Curet, ut ii qui ad sacram synaxim frequenter aut quotidie accedere solent, singulis hebdomadis aut saltem bis in mense confiteantur.

Vide plura apud S. Alphonsum, in Praxi confessarii. Cfr. etiam *Ciolli-Pons*, Directorio práctico del confesor, *c.* 8.

ARTICULUS II

DE OFFICIO MINISTRI POST CONFESSIONEM

Duplex est obligatio confessarii post confessionem: 1.° *per accidens*, quoad defectus commissos reparandos; 2.° *per se*, quoad sigillum servandum.

§ I. *De obligatione corrigendi defectus in confessione commissos.*

748. Principia. — I. Error circa valorem sacramenti cum gravi culpa vel gravi negligentia commissus, *supposito gravi damno poenitentis* (v. gr. quia non absolvit infirmum jam moriturum, qui idcirco aeternae damnationis periculo exponitur) reparandus est etiam cum gravi incommodo confessarii. — Ratio est, quia confessarius ex officio, et ex quasicontractu cum poenitente inito tenetur rite ipsi administrare sacramentum. — In casu proposito, confessarius, etiam non petita venia poenitentis, posset ipsi dicere se eum non absolvisse, etenim hoc non esset contra sigillum.

Si autem error sit inculpabilis vel leviter culpabilis, confessarius obligatur quidem *ex justitia*, sed cum minori incommodo. *S. Alph., n.* 619.

II. Error circa accidentia sacramenti non est reparandus extra confessionem, si confessarius in hoc *negative* tantum, etsi culpabiliter, se habuerit (v. gr. non interrogavit numerum et species peccatorum). Ratio, quia confessarius non tenetur procurare integritatem sacramenti et utilitatem poenitentis, nisi in confessione, ut medicus spiritualis et minister sacramenti. — Reparandus est autem etiam extra confessionem error, *si positive* poenitentem in errorem induxerit (v. gr. dixit, numerum et speciem peccato-

rum non esse accusandum, occasionem non esse derelinquendam, poenitenti non licere occultam compensationem); quia ex jure naturali quisque debet tollere causam mali, quam positive et voluntarie posuit. Jam vero si error commissus fuerit cum *culpa gravi*, reparandus erit etiam cum incommodo *proportionate gravi;* si autem cum culpa levi aut nulla, tenetur tantum cum incommodo proportionate *levi.* Quaerenda tamen semper est venia; quam si poenitens neget, confessarius ad nihil ulterius tenetur. *S. Alph.*, *n.* 620; *Ball.*, h. l.; *Buccer.*, 2, *n.* 827.

III. In praxi generatim nulla erit obligatio monendi extra confessionem, si defectus versetur circa integritatem materialem confessionis (v. gr. confessarius non interrogavit poenitentem, unde hic obliviscitur alicujus peccati quod interrogatus accusaret), praesertim si admissus fuit sine ulla culpa confessarii; quia hic error vix aut ne vix quidem poenitenti vel aliis nocere potest. Ita *communiter.* Cfr. *Suárez*, *disp.* 32, *s.* 6, *n.* 8.

749. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *Ad quid teneatur confessarius qui indebite poenitentem a restitutione facienda solvit, vel e contrario ad eam obligavit?*

Resp. 1.° Si ex malitia vel ignorantia vincibili, aut *gravi* negligentia solverit indebite poenitentem, tenetur errorem corrigere; quod si non corrigat, vel poenitens, qui secus restituisset, interea factus sit impotens ad restituendum, confessarius ipse ejus loco restituere tenetur, quia jus creditoris violavit, impediendo scilicet restitutionem ei debitam.

Resp. 2.° Item si ex malitia aut ignorantia vel negligentia *grav* obligavit poenitentem ad restitutionem indebitam, tenetur ex justitia errorem retractare; et si poenitens jam restituit, tenetur ipsi damnum resarcire.

Resp. 3.° Si inculpabiliter aut ex *levi* negligentia poenitentem indebite obligavit, vel ab obligatione solvit, tenetur ex justitia errorem corrigere, non tamen cum tam gravi incommodo. Ratio est, quia ex una parte quisque tenetur ex justitia impedire, ne sua actione etiam inculpabili pariat alteri damnum, quod facile praecavere potest, et aliunde ex culpa levi aut tantum materiali ordinarie non oritur obligatio cum gravi incommodo. *S. Alph.*, *n.* 621. Cfr. dicta supra, *n.* 36, *q.* 1.

750. — Quaer. 2.° *Ad quid teneatur confessarius qui omisit monere poenitentem de restitutione facienda?*

Resp. 1.° Tenetur, si damnum praevidet, monere poenitentem de obligatione cum aliquo incommodo, si nulla aut levis tantum culpa intervenerit, saltem ratione charitatis; majori autem cum incommodo, si in omissione graviter peccaverit. Ita *communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 621.

Resp. 2.° Probabilius non tenetur restituere, etiamsi monitio-

nem omittendo graviter peccaverit; ratio, quia confessarius non tenetur ex justitia impedire damnum ejus, cui debetur restitutio. *Recole dicta n.* 691. — *S. Alph., ibid.*

751. — Quaer. 3.° *An teneatur ad restitutionem, qui ex levi tantum culpa poenitentem ab obligatione restituendi solvit, si deinde negligat eum monere, cum facile possit?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia licet confessarius sine culpa saltem gravi poenitentem exemerit a restitutione, tamen cum ejus consilium pergat influere in damnum creditoris, ipse, cognito errore, tenetur ex justitia causam damni auferre, si *facile* possit. *S. Alph., n.* 622, *et alii communiter.*

Quaer. **4.°** *An confessarius sine poenitentis licentia possit extra confessionem cum eo loqui de defectu commisso in confessione?*

Resp. Neg., si poenitens jam discesserit; ratio, quia monitio illa extra confessionem onerosa est poenitenti. Aliunde post absolutionem completum est judicium; nec refert, quod monitio fiat ad reparandum ejusdem confessionis defectum. *S. Alph., n.* 622; *Lacroix, n.* 1776, etc. — Vide tamen dicta in Princ. I, pro casu in quo error confessarii inducat poenitentem in periculum salutis. *S. Alph., n.* 619.

§ II. *De sigillo confessionis.*

752. — *Sigillum confessionis* est obligatio servandi silentium de omnibus cognitis ex confessione, et quorum manifestatio redderet sacramentum onerosum seu odiosum. Cfr. *S. Alph., lib.* 6, *n.* 634, cum *Busembaum, ibid.*

Agendum: 1.° de obligatione sigilli; 2.° de subjecto sigilli; 3.° de objecto sigilli; 4.° de variis modis illud violandi.

PUNCTUM I

De obligatione sigilli.

753. Principia. — I. Obligatio sigilli sacramentalis est juris naturalis, juris divini positivi et etiam juris ecclesiastici.

Obligatio enim sigilli sacramentalis oritur: *a*) ex *jure naturali* quod obligat ad servandum secretum id cujus revelatio laederet famam proximi; *b*) ex *quasi-contractu* inito inter poenitentem et confessarium vi cujus ille non confiteretur si hic non se obligaret ad sigillum; *c*) ex *jure divino*, sive ex divina institutione hujus sacramenti, quod redderetur odiosum et nimis difficile, si confessarius posset unquam revelare quidquam ex auditis in confessione, maxime cum poenitens debeat confiteri omnia peccata sua etiam gravissima et occultissima (Cfr. *Suárez*, De poenit., *disp.* 33, *sect.* 1, *n.* 1, *seq.*); *d*) ex *jure ecclesiastico* positivo, ut patet ex Codice:

«Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem» (*can.* 889, § 1). Confessarius qui *directe* sacramentale sigillum violare praesumpserit, incidit ipso facto in excommunicationem latae sententiae *specialissimo modo* Sedi Apostolicae reservatam; qui vero *indirecte* tantum, suspendi debet a celebratione Missae et ab audiendis confessionibus, vel etiam, pro delicti gravitate, inhabilis ad ipsas excipiendas declarari; debet etiam privari omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva et inhabilis declarari ad ea omnia, et in casibus gravioribus *degradationi* subjici debet (*can.* 2368, § 1, 2369, § 1). Cfr. etiam *Conc. Lat. IV.*, (ann. 1215), *c.* 21, et Decret. Grat., *c.* 2, *dist.* 6, De poenit.

Hinc duplex habetur malitia in violatione secreti sacramentalis: alia est sacrilegii contra reverentiam sacramento debitam et contra bonum ipsius sacramenti, alia vero est contra justitiam, quatenus est contra famam poenitentis et contra pactum cum eo initum seu contra secretum ab eo commissum. Prima est praecipua et omnino intrinseca huic sacramento. *Suarez*, l. c., *n.* 13.

II. Obligatio gravissima servandi sigillum sacramentale tanta est ut in nullo casu (*sive ante sive post mortem poenitentis*) et propter nullum finem, etiam pro tuenda tota republica ab ingenti malo temporali aut spirituali violare illud liceat (1).

Ratio desumitur ex injuria quae fieret sacramento si violaretur sigillum, quia confessio fieret odiosa et ab ea retardarentur homines, neque cum fiducia possent accedere ad hoc sacramentum (*Suarez*, l. c., *n.* 7), quod esset malum omnium gravissimum. Semper enim timerent homines ne daretur occasio revelandi *licite* aliquod peccatum a se accusatum.

III. In omni et sola confessione sacramentali habetur ratio sigilli. Confessio sacramentalis est ea quae fit in ordine ad absolutionem sacramentalem.

754. **Resolves:** — 1.° Confessio quae *scienter* fit laico vel sacerdoti jurisdictione carenti, non inducit obligationem sigilli, sed tantum secreti naturalis. Secus dicendum esset, si sacerdos credatur approbatus; quia confessio ex parte poenitentis vere est sacramentalis.

2.° Si quis ad confessarium accedat animo eum decipiendi irridendi, in peccatum pertrahendi, aliquid ab eo extorquendi, non se accusat in ordine ad sacramentum, et proinde nulla est obligatio sigilli sacramentalis.

3.° Si quis conscientiam confessario aperiat sine voluntate

---

(1) *S. Thom.*, in 4, *dist.* 21, *q.* 3, *art.* 1, *Quodl.* 1, *art.* 8; *S. Bonav*, in 4, *dist.* 21, *art.* 2, 2 *part.*, *q.* 1; *Scotus*, *q.* 2; *Suárez*, De poenit., *disp.* 33, *sect.* 1, *n.* 2.

absolutionem ab ipso suscipiendi, sed ut consilium obtineat, vel ut mandato Superioris aliquo modo satisfaciat, urget tantummodo obligatio secreti commissi aut naturalis, quia hoc non fit in ordine ad absolutionem. Vide infra, *n.* 760.

4.° Confessio habetur ut sacramentalis, etsi poenitens recedat sine absolutione, quia est indispositus. Satis est ut ipse se accusaverit in ordine ad absolutionem (1).

5.° Imo tenetur confessarius ad sigillum etiam in dubio an aliquid sit dictum a poenitente in ordine ad confessionem. *Suarez*, De poenit., *disp.* 33, *sect.* 2, *n.* 6; *S. Alph.*, l. c., cum communi: «Ratio est, quia alias redderetur odiosa confessio: dum alioquin plura peccata revera in confessione audita, ob defectum memoriae et hallucinationem confessarii, possent impune manifestari». *S. Alph.*, l. c.

755. Quaesita. — Quaer. 1.° *An detur parvitas materiae in violatione sigilli?*

Resp. Neg., saltem in revelatione *directa* seu in qua revelatur peccatum et persona poenitentis. Ratio est, quia haec materia includit totam rationem praecepti, nam si directe revelaretur peccatum etiam levissimum, injuria gravis errogaretur sacramento, quia ab eo homines retraherentur. *S. Alph.*, *n.* 635.

Dixi *saltem in revelatione directa*, quia, juxta aliquos, in revelatione *indirecta* dari potest parvitas materiae quia tota revelatio indirecta fundatur in *periculo* vel ut cognoscatur poenitens, vel ut reddatur odiosum sacramentum, et hoc periculum potest esse valde remotum. Vide tamen decretum S. Officii.

756. — Quaer. **2.°** *An liceat uti opinione probabili in materia sigilli?*

Resp. Neg., quia non licet uti opinione probabili in praejudicium facti vel juris certi, quod alter possidet, etc.; jam vero poenitens, jus certum habet ne *vi confessionis* exponatur periculo *probabili* infamiae; et sacramentum jus *certum* habet ne exponatur periculo *probabili* ut reddatur odiosum, quia tunc fideles *certo* ab eo averterentur. Confessarius igitur ad sigillum tenetur, etiam in dubio, an aliquid dictum sit a poenitente in ordine ad confessionem. *S. Alph.*, *n.* 633. Cfr. *Buccer.*, *vol.* 1, *nn.* 116, 120, 121, et Casus, *vol.* 1, *n.* 12.

Quaer. 3.° *Quid confessarius respondere debeat interroganti de auditis in confessione, aut de impertita absolutione?*

Resp. Quoad 1.um respondeat, etiam interposito juramento, si opus sit, se nihil scire vel nihil audivisse; quia nullam habet scientiam communicabilem. — *Ita omnes.*

---

(1) *S. Alph.*, *lib.* 6, *n.* 637; *S. Thom.*, in 4 *sect.*, *dist.* 21, *q.* 3, *a.* 1, *solut.* 1 ad 1; *Lugo*, De poenit., *disp.* 23, *n.* 45; *Salmant.*, *tr.* 6, *c.* 14, *n.* 15 et *est sententia communis.*

Quoad 2.um respondeat: «Functus sum meo officio; *vel* suntne interrogationes istae faciendae?» *S. Alph.*, Hom. apost., *n.* 148.

PUNCTUM II

De subjecto sigilli.

757. Principia. — I. Tenetur *per se et primario* ad sigillum **confessarius ipse**, quicumque ille sit, *sive verus sive fictus*, seu per errorem legitimus existimatus, et proinde etiam laicus, qui se sacerdotem fingeret et cui poenitens bona fide confiteretur. — Ratio est, quia quoties quis confitetur in ordine ad sacramentum, quisquis eum audit, contrahit eo ipso sigilli obligationem; secus enim sacramentum redderetur odiosum.

II. Tenentur *per accidens* et *secundario* **omnes ad quos notitia confessionis** quomodocumque **pervenit**, sive *a*) ex ipsa confessione, sive *b*) ex mediis ad illam ordinatis. — Ratio est, *a*) quia si pervenit *ex ipsa confessione*, eadem adest causa, propter quam obligatio sigilli datur, scilicet, ne odium in sacramentum creetur; si autem *b*) pervenit *ex mediis*, idem dicendum est, nam odium mediorum in finem ipsum redundaret.

Unde Codex: «Obligatione servandi sacramentale sigillum tenentur quoque *a*) interpres, *b*) aliique omnes ad quos notitia confessionis *quoquo modo* pervenerit» (*can.* 889, § 2).

Et postea «quicumque praescriptum can. 889, § 2, temere violaverit, pro reatus gravitate plectatur salutari poena, *quae potest esse* etiam *excommunicatio*» (*can.* 2369, § 2).

Hinc ad sigillum tenentur, praeter interpretes adhibitos in confessione peragenda: 1.° superiores, a quibus extra sacramentum petitur facultas absolvendi vel recipiendi absolutionem a casu reservato; 2.° qui peccatum, dum quis confitetur, sive de industria, sive etiam inculpabiliter audiant, et pariter si quis ab istis illud forte audiret; 3.° qui scribunt confessionem rudium, vel ignorantium linguam confessarii, ac praesertim si alio modo confessio peragi non possit; 4.° doctores a confessario consulti de licentia poenitentis; 5.° ii omnes quibus confessarius sacrilege vel imprudenter peccata in confessione audita manifestasset. *S. Alph.*, *nn.* 647, 648. Cfr. dicta *n.* 605, *q.* 7, et *n.* 606, *q.* 9.

758. Quaesita. — QUAER. 1.° *An poenitens quoque obligetur sigillo respectu confessarii?*

Resp. 1.° Non tenetur ad sigillum sacramentale; quia obligatio sigilli est tantum in favorem poenitentis.

Resp. 2.° Tenetur autem ad secretum naturale circa ea, quae revelare nequit sine injusto confessarii damno aut contra rationabilem ejus voluntatem, vel sine injuria et contemptu sacramenti. *S. Alph.*, *n.* 647.

Imo, juxta *Card. D'Annibale*, 3, *n.* 362, *nota* 44, «tenetur secreto *commisso*, quod heic arctius obligat». Ratio est, quia «quum confessarius obligatur necessario ad dandum consilium poenitenti, ut ille sibi caveat a damnis spiritualibus, ideo poenitens rigorosius tenetur cavere ne confessario damnum obveniat ob consilium sibi praestitum» (*S. Alph.*, l. c.). Praeterea confessarius se ipsum defendere nequit, quamvis poenitens eum infamet vel res aliter quam a confessario fuerunt dictae narret, quia sigillo prohibetur. Cfr. *Il Monitore, vol.* 12, *pag.* 176 *seq.*

QUAER. 2.° *An confessarius possit loqui cum poenitente de ipsius confessione?*

Resp. 1.° Potest loqui *in confessione* de omnibus confessionibus praeteritis, modo *gravis causa* id exigat; secus grave poenitentibus accidere solet quod refricetur praeteritorum memoria peccatorum. *Ball.*, h. l.

Resp. 2.° Potest etiam loqui *post absolutionem antequam poenitens discesserit*, vel si postea redierit. Ratio est, quia licet completum sit sacramentum, tamen judicium adhuc moraliter perseverat.

Resp. 3.° *Extra sacrum tribunal* ne ullum quidem verbum sine poenitentis licentia facere cum ipso potest circa ea, quae ad ejus confessionem pertinent.—Excipe nisi ipse poenitens prior de sua conscientia loquatur. Et etiam in hoc casu non debet generatim confessarius excurrere extra materiam de qua ipse poenitens verba facit. *S. Alph.*, *n.* 651 (1).

759.—QUAER 3.° *An teneatur ad sigillum qui legit chartam in qua poenitens confessionem scripsit?*

Resp. 1.° *Neg.*, ex sententia communissima et probabiliori, si charta solum contineat materiam ad confessionem postea faciendam. Ratio, est quia obligatio sigilli oritur ex sola confessione actuali; illa vero charta neque est confessio actualis nec medium *de se* ordinatum ad illam, sed libere electum ad juvandam memoriam. Nec ex violatione hujus sigilli redderetur odiosa confessio, sed *scriptio* peccatorum, quae necessaria non est. Oritur nihilomi-

---

(1) De licentia *expressa* ipsius poenitentis potest etiam loqui cum aliis, v. gr. ut consulat et possit solvere dubitationes poenitentis et ipsius confessarii circa obligationem restituendi. Nam obligatio non loquendi de auditis in confessione subaudit hanc conditionem: nisi poenitens licentiam dederit. Secretum enim hoc immediate quidem institutum est in favorem poenitentis, mediate vero et ex primaria intentione instituentis, in favorem ipsius sacramenti; sed sicut cedit in favorem poenitentis et sacramenti ut sine tali licentia confessarius non possit loqui de auditis in confessione, ita etiam ut possit loqui cum tali licentia. Hoc enim cedere potest in bonum ipsius poenitentis per ipsum sacramentum intentum, et aliunde nullum nocumentum infertur sacramento si prudenti et rationabili modo fiat. *S. Thom.*, in 4 *sect.*, *d.* 21, *q.* 3, *art.* 2; *S. Bonav.*, *ibid.*, 2 *part.*, *art.* 2, *q.* 2; *Suárez*, l. c., *n.* 8.

nus obligatio secreti naturalis, quod per se *graviter* obligat, nisi de minimis culpis ac quotidianis agatur. *S. Alph.*, *n.* 650; *Suárez*, *disp.* 33, *sect.* 4, *n.* 6; *Lugo*, De poenit., *disp.* 23, *n.* 47; *Salmant.*, *tr.* 6, *c.* 14, *n.* 63.

Resp. 2.° *Affirm.*, si charta est aut fuerit adhibita pro actuali confessione, v. gr. si mutus vel alius confiteatur per scripturam confessario praesenti, et charta jam tradita esset sacerdoti; maxime vero si quis eam legeret, dum est in manu confessarii, aut in actu confessionis, aut amissa esset ab ipso confessario aut a poenitente post confessionem, quia in his casibus ad confessionem pertinet, et videtur esse ipsa confessio manens. *S. Alph.*, *ibid.*; *Lugo*, De poenit., *d.* 23, *n.* 48.—Item si quis legat epistolam missam ad superiorem causa alicujus reservationis. Illa enim est medium *de se* ordinatum ad sacramentum et veluti ejus complementum.

760.—Quaer. 4.° *An teneatur ad sigillum confessionis doctor consultus ab ipso poenitente?*

Resp. Neg., saltem *probabilius*, si consulatur circa confessionem alteri faciendam; sed tenetur tantum ad *secretum naturale* et *commissum*. Ratio est, quia obligatio sigilli oritur ex sola confessione sacramentali in qua poenitens manifestat peccata in ordine ad absolutionem. *S. Alph.*, *n.* 649; *Suárez*, *disp.* 33, *sect.* 4; *Billuart*, *diss.* 8, *art.* 3; *contra aliquos*, qui ideo affirmant, quod revelatio confessionem redderet odiosam. Sed, ut merito reponit *S. Alph.*, non ipsa confessio, sed consulatio odiosa evaderet.

Dixi supra, *si consulatur circa confessionem alteri faciendam;* quia si poenitens eum consulat circa confessionem *ipsimet* faciendam, sigillo tenetur, cum haec consulatio velut inchoata confessio habenda sit.

PUNCTUM III

De objecto sigilli.

761. **Principia**. — I. Objectum sigilli sunt *omnia peccata* confessa, et *omnia quae ad individuam peccatorum explicationem pertinent.* — Ratio est, quia non tantum pro peccatis, sed etiam pro iis omnibus, quae juvant ad ea explicanda, urget ratio sigilli, et aliunde haec cum peccatis quid unum constituunt.

II. Objectum sigilli est etiam quidquid in confessione manifestatum est, *cujus revelatio cederet in gravamen poenitentis et in odium sacramenti.* — Quia sigillum inductum est, ne ex metu revelationis fideles a sacramento Poenitentiae retrahantur.

762. **Resolves:** — Sub sigillo confessionis cadunt: 1.° Omnes peccatorum circumstantiae, etiam post absolutionem declaratae, nam unum moraliter sunt cum peccatis jam accusatis; imo idem dicendum, etiamsi dubium esset, utrum circumstantiae in ordine ad confessionem declaratae fuerint, necne.

2.° Peccata complicis, etsi absque necessitate cum peccato essent revelata, quia ex intrinseca confessionis occasione dicta sunt.

3.° Poenitentiae impositae, nisi forte sint valde leves, seu ex iis quae pro levissimis culpis imponi solent. *S. Alph.*, *n.* 604 *et seq.*

4.° Defectus manifestati per confessionem ad explicandam peccati rationem, v. gr. si poenitens dicat se sacros Ordines cum irregularitate suscepisse, *eo quod sit illegitimus*, etc. *S. Alph.*, *ibid.*

5.° Non esset *per se* contra sigillum, si confessarius diceret: «*Iste mihi confessus est sua peccata venialia.*» Nam eo ipso quod confessus est, supponitur confessus venialia; quare sicut potest dicere confessum esse, ita potest dicere confessum esse venialia, et pro illis poenitentiam accepisse» (*Lugo*, l. c., *n.* 50). *Per accidens* posset esse modus saltem parum prudens, imo et continere aliquod periculum revelationis, v. gr. quia de alio id non posset dicere, vel quia alii viderunt illum gravia committentem et suspicentur vel male esse confessum, vel alii confessum esse mortalia, huic vero venialia ne famam amittat, etc.

763. **Quaesita.** — Quaer. **1.°** *An virtutes et scrupuli poenitentis sub sigillo cadant?*

Resp. ad 1.um *Neg.*, *per se*, nisi inde sequatur *gravamen poenitentis*, *vel aliorum*. Sequi vero potest v. gr. quia laudans unum prae aliis, hi forte aegre ferant; vel etiam quia ipse laudatus expertus est virtutem laudatam evadere infirmiorem.

Resp. ad 2.um *Affirm.*, quia scrupulositas aliquo modo est materia confessionis, et aliunde ex tali manifestatione gravamen poenitentis sequeretur (*S. Alph.*, *n.* 644; *Lacroix*, *n.* 1947; *Lugo*, etc.). Et quamvis probabile vel probabilius sit non esse materiam sigilli scrupulos, qui a poenitente non declarantur ad manifestandam suam conscientiam, sed percipiuntur a confessario, attamen jam dictum est supra, in hac materia non licere uti opinione probabili.

Quaer. 2.° *An cadant sub sigillo defectus naturales poenitentis*, *v. gr. quod sit surdus*, *balbutiens*, *pauper*, *ignarus*, *claudus...?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si confessarius noverit tales defectus ex declaratione poenitentis, seu quatenus fuerunt manifestati ad declaranda peccata; quia tunc connexionem cum confessione habent, et eorum declaratio sacramentum redderet odiosum.

Resp. 2.° *Neg.* vero, si confessarius illos defectus *incidenter* tantum noverit. *S. Alph* , *n.* 642, *et alii communiter* contra *nonnullos.*

764. — Quaer. 3.° *An cadant sub sigillo peccata commissa in ipsa confessione*, *v. gr. impatientiae*, *contumeliae in confessarium?*

Resp. 1.° *Neg.*, *per se*, quia culpas illas poenitens non confitetur, ut patet.

Resp. 2.° *Affirm.*, tamen plerumque, quamvis *per accidens* tan-

tum; quia licet peccata illa non sint per se materia sigilli, saepe tamen per accidens revelationis periculum aliquo modo involvunt: judicium enim probabile praebent, quod confessarius vel poenitentem noluerit absolvere, vel propter culpam graviorem eum severius reprehenderit, etc.

Non caderet autem sub sigillo *furtum a poenitente* in damnum ipsius confessarii tempore confessionis commissum. Imo si constaret furem ad confitendum venisse, ut furandi occasionem haberet, peccata ab ipso accusata non forent materia confessionis; siquidem talis confessio non vera, sed simulata tantum esset.

765. — Quaer. 4.° *An violet sigillum, qui dicit se audivisse talem personam in confessione?*

Resp. Neg.; nam quod aliquis ad confitendum accedat, id agnoscitur externe seu extra confessionem. Aliunde hoc non est *per se* odiosum, sed potius laudem affert. — Confessarius tamen ad secretum naturale teneretur, si quis clam ad confitendum accessisset. Ceterum aliquando per accidens suspicio gravis peccati sic ingeri posset. *S. Alph., n.* 638.

Quaer. **5.°** *An violet sigillum, qui dicit se talem poenitentem absolvisse?*

Resp. Neg., per se, quia istud poenitenti in tali casu onerosum esse nequit. — Attamen posset in quibusdam adjunctis onerosum evadere aliis, de quibus idem dici non potest. Ita *communiter.* — Proinde parentes, magistri, heri, interrogantes de absolutione data filiis vel subditis, remittendi sunt ad ipsos poenitentes. Similes quaestiones facere solent moniales curae infirmorum in nosocomiis addictae, ut sciant an necessaria ad Viaticum ministrandum parare debeant; hae pariter ad infirmos sunt remittendae; vel melius petenda est ab infirmo licentia moniales vel alios monendi, *si infirmus S. Eucharistiam sumpturus sit.* Sufficiet autem infirmo dicere: *Monebo,* etc.

766. — Quaer. 6.° *An confessarius tradens poenitenti schedulam in testimonium confessionis, declarare possit eum fuisse absolutum?*

Resp. Neg. omnino. Ratio est, quia fieret comparatio cum poenitentibus qui non possent declarari *absoluti,* et proinde sequeretur indirecta confessionis revelatio. *S. Alph., n.* 639. — Excipit S. Auctor, si schedulae essent typis editae, et in iis diceretur absolutionem fuisse datam; quia tales schedulae omnibus traderentur.

Quaer. 7.° *Quomodo conficienda sit schedula confessionis?*

Resp. Sic confici solet: Ego infra scriptus testor audivisse confessionem N., die tali, etc.; huic schedulae nomen suum subscribit confessarius. Vel brevius: Audivi talem in confessione, die, etc. Potest etiam dici: *Audivi confessionem sacramentalem;* quia est sacramentalis omnis confessio quae fit in ordine ad absolutionem recipiendam, sive absolutio data fuerit, sive non.

767. — Quaer. 8.° *An violet sigillum confessarius, qui poenitenti indisposito schedulam confessionis* denegat?

Resp. 1.° *Affirm.*, quoties denegat schedulam poenitenti *extra confessionem eam petenti.* Ratio est, quia utitur notitia confessionis ad exterius agendum, et quidem cum magno poenitentis gravamine.

Resp. 2.° *Affirm.*, etiamsi poenitens non absolutus petat schedulam *intra confessionem*, et agatur de iis circumstantiis, in quibus *solet dari* vel *a superioribus poenitentis exigitur*, ut saepe fit tempore paschali pro alumnis collegiorum, famulis, etc. Ratio est, quia ex denegatione schedulae notum aliis fit, poenitentem non esse rite confessum nec absolutum, ideoque erit indirecta sigilli violatio. Ita *communiter. S. Alph., n.* 639: *Elbel, n.* 492; *Sporer, n.* 839, etc.

Resp. 3.° *Neg.* autem, si poenitens petat schedulam in confessione extra praefatas circumstantias, seu quando non solet omnibus dari vel a superioribus non exigitur. Ratio est, quia tunc confessarius nihil dicens se habet mere negative, et non approbat illam confessionem testimonio positivo, ad quod non tenetur. Aliunde poenitens non compellitur necessitate declarandi aliis, se non fuisse absolutum; unde si hoc dicat, ipse suam indispositionem patefacit, non vero confessarius. Ita *Lugo, disp.* 23, *n.* 87, *cum aliis.*

Interdum tamen potest confessarius etiam poenitenti indisposito dare schedulam confessionis ob varia incommoda, quae ex ejus denegatione sequerentur; nec tunc cooperabitur sacrilegio poenitentis, qui forte hoc confessionis testimonio utetur ad sacramentum vivorum, v. gr. Eucharistiam vel Matrimonium in statu peccati recipiendum; ratio, quia id suae malitiae poenitens tribuere debebit. *Elbel, n.* 492.

Resp. 4.° *Neg.* etiam, quoties poenitens simulatam confessionem fecit, v. gr. ad poenam fugiendam, infamiam vitandam, aut schedulam arripiendam, ut si juvenis intuitu matrimonii sic confiteatur: *Feci quod solent facere juvenes meae conditionis; nihil superest aliud dicendum; non peto absolutionem, sed testimonium peractae confessionis.* Non enim frangitur sigillum, sive schedula denegetur intra sive extra confessionem. Ratio est, quia sigillum oritur ex sola confessione sacramentali, quae hic nullo modo habetur. Nec generatim potest confessarius talibus schedulam concedere, quia sine ratione sufficienti eorum futuro sacrilegio cooperaretur. Praeterea falsum assereret, nempe ipsos fuisse confessos, quod verum non est. *Lugo, disp.* 23, *n.* 87; *Elbel, n.* 494, etc.

768. — Quaer. 9.° *Quid agere debeat confessarius detegens poenitentem esse surdum?*

Resp. 1.° Si surditatem advertat in principio confessionis, imponere poenitenti debet ut tempore et loco opportuno redeat.

Resp. 2.° Si in decursu confessionis id deprehendat, *generatim* non potest alta voce poenitenti imponere ut redeat, ne aliis inge-

rat suspicionem, illum de materia gravi confessum fuisse; sed audiat peccata, quo meliori modo potest, et praetermissis interrogationibus, impertiatur poenitenti absolutionem modo absoluto, si eum dispositum judicet, vel conditionatam, si de dispositione, dubitet; et *poenitentiam levem* ei imponat, ne alii eum graviter peccasse existiment. Ita *S. Alph.*, *n.* 642, cum *aliis communiter.*

769. — Quaer. 10. *An possit confessarius monere complicem (de licentia poenitentis), vel alium ad complicem corrigendum?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia complex ex confessione alterius complicis nullum jus acquirit ad sigillum sacramentale; hoc enim sigillum institutum est in favorem poenitentium tantum; et proinde jus secreti acquiritur illi soli qui illud committit. *S. Alph.*, *n.* 641, *et alii communissime.*

Ordinarie tamen non expedit ut confessarius talem licentiam petat; sed satius erit poenitentem inducere ad id extra confessionem sibi aperiendum; imo melius etiam erit, ut ipse poenitens rem deferat alteri, qui malo remedium afferre queat. *S. Alph.*, *ibid.* Vide dicta superius, *n.* 603.

PUNCTUM IV

De variis modis sigillum violandi.

770. — Duplici modo violari potest sigillum: 1.° *directe*, revelando expresse aliquid ad secreta confessionis spectans, v. gr. si dicatur: Titius hoc fecit, etc.; 2.° *indirecte*, aliquid dicendo aut faciendo, ex quo quis cognoscere aut suspicari possit peccatum vel defectum poenitentis in sola confessione cognitum, aut ex quo poenitenti vel aliis, v. g. complicibus, possit oriri pudor, molestia dedecus, damnum vel quodlibet gravamen. Vide tamen dicta *n.* 763, *q.* 2.°, *resp.* 2.°.

771. — *Dico.* Confessarii qui sive in privatis collocutionibus sive in publicis ad populum concionibus loquuntur de submissis in sacramentali confessione potestati clavium, etsi reticeant omnia quae poenitentis personam quomodocumque manifestare queant, violant aliquo modo ipsum sigillum. Ita *S. Off.*, in Instr. data die 9 jun. 1915 (apud *Razón y Fe*, *vol.* 48, *pag.* 89).

772. — De hoc modo agendi duo affirmat S. Officium: 1.° per illum salvari *substantialiter* sigillum sacramentale (quatenus scilicet reticentur omnia quae personam poenitentis manifestare queunt); 2.° per illum nihilominus aliquo modo violari sigillum, quia *a*) continet aliquam saltem speciem sive apparientiam atque *suspicionem injuriae*, *b*) *offendit pias aures* audientium, *c*) et excitat *diffidentiam* contra sacramentum: quae omnia sunt contra naturam hujus sacramenti ideoque contra sigillum.

773.—*a*) Quod autem *substantialiter* non violetur sigillum si reticeantur omnia quae personam poenitentis prodere queant, inde patet quod sigillum primario dicit relationem ad personam determinatam, verbi gratia, hujus poenitentis et cum relatione ad peccatum. Unde ad violationem substantialem non sufficit revelare peccata in abstracto, nisi peccator aliquo modo reveletur. Cfr. *Suárez,* De poenit., *disp.* 33, *sect.* 4, *n.* 8.

b) Quod vero aliquo modo violetur sigillum si confessarius loquatur de submissis potestati clavium in sacramentali confessione, etsi reticeantur omnia quae poenitentem prodere quocumque modo queunt, probatur ex ipsa definitione sigilli sacramentalis: definitur enim «obligatio confessarii servandi silentium de omnibus cognitis ex confessione, et quorum manifestatio redderet sacramentum onerosum seu odiosum.» Vide supra *n.* 752.

c) Jam vero illa manifestatio quorumdam confessariorum, teste S. Officio, continet aliquam saltem speciem atque suspicionem injuriae contra poenitentem, offendit pias aures audientium et excitat diffidentiam contra sacramentum. Ergo reddit sacramentum aliquo modo onerosum seu odiosum, seu aliquo modo avertit homines a sacramento. Ergo aliquo modo est violatio sigilli. Ergo jure meritoque improbatur a S. Officio. Nec refert quod haec dicantur aut narrentur ad aedificationem. Non enim sunt facienda mala ut eveniant bona.

d) Quare si ex dictis a confessario circa res auditas in confessione auditores vel alii possent venire in cognitionem poenitentis, injuria esset perfecta et consummata.

e) Verum, etsi res illae ita manifestentur ut nemo possit venire in cognitionem poenitentis, qui eas accusavit, fieri tamen poterit ut ex illa manifestatione sacramentum reddatur odiosum, v. gr. quia audientes putent aut saltem suspicentur ex tali manifestatione posse aliquem venire in cognitionem, vel saltem in suspicionem poenitentis; aut etiam quia ipsi audientes huic vel alteri confessario similia accusarunt et suspicionem concipiant ne forte de re sua confessarius tunc loquatur, quod aegre ferunt semper poenitentes, maxime cum ipsis audientibus ea manifestantur; aut saltem suspicari possunt quod forte etiam res ab ipsis accusatas aliquando confessarius manifestet. Imo fieri posset ut confessarius ea narret ubi nullum est periculum ut poenitens ea audiat, sed qui audierunt, alibi ea repetant, et tandem aliquando ipse poenitens ab aliis audiat quae ipsi suo confessario manifestaverat.

f) In violatione *substantiali* non datur *parvitas materiae;* haec alia *gravis* etiam est *ex genere suo,* sed admittere poterit aliquando parvitatem materiae, sicut accidit in violatione *indirecta.*

g) Et quamvis aliqua ex his videri possint alicui probabiliter non contineri in materia sigilli, notandum est in hac materia sigilli sacramentalis *non licere uti* **opinionibus probabilibus,** ideoque de his tantum *loqui licet* quae *certum moraliter* sit *non pertinere ad sigillum.* Si enim tantum probabile sit aut etiam probabilius, non licet de iis loqui. Ratio est, quia «tam sacramentum quam poenitens habent jus *certum* ut in nullo casu quidquam manifestetur quod probabiliter poenitenti gravamen aut infamiam, vel sacramento, odium probabiliter creare possit». *S. Alph., lib.* 6, *n.* 633; *Noldin,* De sacram., 422. Vide dicta *n.* 756, *q.* 2.

N. B. S. Officium loquitur «*de submissis potestati* clavium». Potestati clavium ea tantum submittuntur quae sunt materia sacramenti Poenitentiae, nempe peccata sive mortalia sive venialia, etsi jam antea remissa. Ea igitur sunt materia sigilli, imo etiam circumstantiae sine quibus peccata accusari aut omnino nequeunt, aut difficulter. Imo etiam circumstantiae innecessario declaratae, vel etiam imprudenter, quia secus rudes et imperiti vix possent confiteri secure et sine timore revelationis. Item alia omnia quae de facto dicta sunt ad declarandum peccatum, quia haec omnia saltem per

reductionem sunt materia confessionis, cum ordinentur ad accusationem peccati. Cfr. *Suárez,* De poenit., *disp.* 33, *sect.* 3, *n.* 5.

h) Idem intellige de defectibus poenitentis sola confesione manifestatis, v. gr., quod sit illegitimus; de peccato complicis, de poenitentia imposita, de absolutione negata, ut dictum est supra.

774. — Quare jubet S. Officium locorum Ordinariis ac Superioribus religiosorum, graviter onerata eorum conscientia: 1.°, ut abusus hujusmodi, si dentur, prompte atque efficaciter *coërceant;* 2.°, ut in posterum curent *edoceri* sacerdotes sibi subditos ut (excepto casu necessariae consultationis) *ne quid umquam attingant pertinens ad materiam confessionis* sacramentalis sub nulla forma nulloque praetextu, ne obiter quidem, nec directe nec indirecte, neque in publicis neque in privatis sermonibus, praesertim occasione Missionum et Exercitiorum Spiritualium: sic eos edoceri curent tam in scholis Theologiae moralis, quam in conferentiis pro Casibus conscientiae, necnon in publicis ac privatis ad clerum allocutionibus et adhortationibus. Necessariae consultationes fieri debent juxta regulas traditas a probatis auctoribus; 3.°, ut in examinibus pro eorum habilitatione ad excipiendas confessiones hac super re peculiari modo examinentur.

Sperat S. Officium ut nullus confessarius violet has praescriptiones, secus praedicti Ordinarii ac Superiores debent transgressores graviter monere, reincidentes gravibus poenis punire, et in casibus gravioribus eos denuntiare S. Officio.

775. **Resolves:** — Secretum confessionis indirecte violat:

1.° Qui unum prae aliis, quos audivit, laudans, dicit eum sola venialia commisisse; quia alii inde facile in suspicionem culpae mortalis adducuntur.

2.° Qui de peccato poenitentis per solam confessionem cognito loquitur cum aliis qui hoc aliunde norunt, etiamsi audientes non advertant illud ex confessione acceptum esse.

3.° Qui dicit, se non absolvisse talem, eum remisisse ad tale tempus, vel nondum absolvisse, vel nondum expletam esse confessionem; ratio postremi est, quia longa confessio denotat ordinarie multa peccata, aut indispositionem poenitentis, nisi cognosceretur esse confessionem generalem aut a longo tempore resumptam, ita ut poenitens hoc non aegre ferat. Item qui de Titio, cognito ut fure, dicit, eum sua furta cum contritione magna sibi confessum esse.

4.° Qui alta voce, aut alio modo a circumstantibus intelligibili, arguit poenitentem; hoc enim et grave est poenitenti, et aliis suspicionem ingerit, illum gravia peccata confessum esse; *a fortiori* autem, si nimis vocem extollendo repeteret peccata poenitentis, aut de eorum circumstantiis interrogaret.

5.° Qui loquitur cum alio confessario de peccatis alicujus poenitentis, etiamsi is utrique eadem peccata confessus fuerit.

6.° Qui, auditis paucorum confessionibus, dicit se tale peccatum audivisse, licet celet personam; singuli enim ex illa revelatione aliquid suspicionis contra se patiuntur. Item qui peccata ex confessione cognita ita narrat, ut audientes possint ratione aliqua conjicere vel suspicari, quinam ea commiserit.

7.° Qui narrans alicujus personae peccata, quae extra confessionem cognovit, addit aliquam circumstantiam cognitam ex sola confessione, vel qui utitur notitia confessionis ad rem magis determinandam aut confirmandam.

776. — **8.°** Qui diceret, se in tali monasterio audivisse peccatum grave; etiamsi non nominaret personam; quia singuli religiosi illius conventus detrimentum patiuntur, et consequenter etiam ille qui peccatum confessus est. *A fortiori* violaret sigillum qui diceret, in conventu illo talia peccata committi. — Item, saltem *probabilius*, si diceret, se audivisse peccatum grave alicujus religiosi in *genere*, etsi non nominaret ipsius Ordinem; et vix non certa est sententia docens sigillum violari, si confessarius dixerit se audivisse peccatum grave religiosi ex Ordine quodam *determinato;* non enim potest non cedere in gravamen poenitentis quod e sua confessione ansam confessarius sumat ad totum Ordinem infamandum.

9.° Qui poenitentem post confessionem oculo torvo aspicit non eum alloquitur sicut prius facere solebat, et ostendit verbis durioribus, gestibus, aut tota agendi ratione, se recordari de ejus peccatis, de iis actu cogitare, et eum minoris quam antea, facere.

777. **Quaesita.** — Quaer. 1.° *An possit confessarius communionem negare poenitenti, cui prius absolutionem negavit, si hic ad sacram mensam accedat?*

Resp. Neg. Etiamsi occulte petat, quia confessarius notitia confessionis ad agendum externe contra poenitentem uti nequit. *S. Alph., n.* 658, *et alii* contra *aliquos.*

Quaer. **2.°** *An frangat sigillum, qui dicit tale vitium regnare in civitate vel pago, aut ibi gravia crimina committi?*

Resp. Disting. Affirm., si civitas vel pagus sive ex narratis, sive ex modo narrationis patiatur infamationem, ut communiter contingit si locus sit satis angustus, v. gr. si non constet tribus hominum millibus circiter. *Secus*, generatim, ob contrariam rationem, si oppidum sit amplum, *et crimina publica saepius* ibi patrentur. *S. Alph., n.* 654; *Lehmk., n.* 467, *et alii communissime.*

778. — Quaer. 3.° *An praedicatores uti possint notitia confessionis ad loquendum de iis, de quibus non cogitassent, nisi confessiones audivissent?*

Resp. Affirm., secluso revelationis periculo, et poenitentium gravamine. Ita *communiter* cum *S. Alph., n.* 654; *Elbel, n.* 525. — Ratio est: 1.° quia nemini gravamen esse potest quod aliquando sacerdotes se dirigant in concionibus ex notitia confessionis, modo *hic et nunc* gravamen illud non adsit; possunt igitur *generatim* invehi in vitia, quae occulte grassantur; 2.° quia pro confessario hoc esset onus nimis grave; semper enim timeret, ne concionando confessionis notitia uteretur. Caveat tamen confessarius, ne loquatur publice de peccatis omnino particularibus unius vel alterius poeni-

tentis, praesertim si sermonem habeat coram aliqua parva communitate, v. gr. in monasterio monialium, etc.; quia tunc facile gravamen induci posset. *Elbel, ibid.*

779. — QUAER. 4.° *An sacerdos, qui ex confessione novit sibi parari insidias, possit fugere, aut alio modo damnum praecavere?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si ex tali cautione minime manifestetur aliis peccatum accusatum, nec ullum gravamen poenitenti afferatur. Ita *S. Alph.*, *n.* 659; *Lugo*, *disp.* 23, *n.* 108, etc.

Resp. 2.° *Neg.*, si fugere nequeat, quin aliquo modo manifestet peccatum aliquod accusatum fuisse a poenitente. Ratio est, quia fuga illa esset indirecta revelatio peccati confessi, et licet confessarius fugam simularet ex aliquo praetextu, semper tamen rationabilem suspicionem peccati declarati praeberet. *S. Alph.*, *ibid.*, *et alii.*—Monet tamen *Lugo*, *d.* 23, *n.* 110, experientiam ostendere, nunquam revelationem etiam indirectam necessariam esse ad ea pericula effugienda, cum vel ex licentia poenitentis vel aliis modis obviari iis possit absque sigilli fractione.

An vero, v. gr. sacerdos graecus uxoratus, qui ex confessione uxoris intelligit matrimonium suum esse nullum, possit reddere debitum (idem tene in similibus casibus), negant sat communiter AA. Ratio, ait Gury (in *Casibus*, *n.* 772), est, quia numquam licet facere quod est intrinsece malum. Unde scribit *Card. D'Annibale*, 3, *n.* 359, *not.* 14: «Nostri communiter docent nefas esse, servandi ejus causa, aliquid facere quod suapte natura malum est (*Suárez*, 33, 6, 1), ut fornicari (*Croix*, l. c.), mentiri (*S. Alph.*, 6, 339, in fine).» Idem videtur docere *Buccer.*, *n.* 388.

Contrarium tamen docet *Lugo*, De just. et jure, *d.* 37, *n.* 47, scribens quod, non obstante illa notitia, poterit «homo non solum occidere alium, sed etiam se ipsum; ut in casu quo sacerdos ex confessione sciret sibi missum esse venenum in calicem, debet tamen sumere calicem, ex cujus sumptione scit se moriturum, si non potest illam omittere absque aliqua confessionis revelatione... Si ergo potest se ipsum interficere, facilius poterit alios; facilius etiam poterit habere copulam cum non sua».

780.—QUAER. 5.° *An Superiores uti possint notitia confessionis ad gubernationem externam, si nullo modo appareat quod ex illa notitia se dirigant?*

Resp. 1.° *Neg.* OMNINO cum Codice, in quo legimus: «Tam Superiores pro tempore exsistentes quam confessarii qui postea Superiores fuerint renuntiati, notitia quam de peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem nullo modo uti possunt» (*can.* 890, § 2). — Ratio est, quia evidenter hoc cederet in gravamen poenitentium; et qui nossent talem doctrinam passim doceri, a confessione retrahi possent.

Constat etiam ex variis decretis SS. Pontificum, praesertim

Clementis VIII, decreto 26 maji anni 1593, necnon ex decreto *S. Congr. Inquisitionis* edito auctoritate *Innocentii XI*, 18 maj. 1682 quo proscripta fuit sequens propositio: *Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione, et gravamine poenitentis, nisi aliud multo gravius ex non usu sequatur, in cujus comparatione, prius merito contemnatur.*

Resp. 2.° Imo ex ipso Codice omnino prohibitus est confessario usus scientiae ex confessione acquisitae, *cum gravamine* poenitentis, excluso etiam *quovis revelationis periculo* (*can.* 890, § 1).

781. — Quaer. 6.° *An saltem quandoque, vel quandonam confessarius uti possit notitia confessionis?*

Resp. Juxta omnes theologos id posset in sequentibus casibus: 1.° ad orandum pro poenitente, vel benignius cum eo agendum; 2.° ad consulendos libros, vel sapientes, prudenter tamen, secluso revelationis periculo; 3.° ad se dirigendum per experientiam ex confessionibus acquisitam, v. gr. ad rigorem temperandum, et ad se dirigendum ex confessione unius ad alios prudenter interrogandos, vel instruendos, nullam dando prioris confessionis suspicionem; 4.° ad reformandos proprios mores, ad corrigendos proprios defectus, aut ad melius fungendum suo officio, v. gr. ad socordiam exuendam, vigilantius in subditos invigilandum, seclusa revelationis suspicione, etc., quia quisque tenetur defectus suos corrigere statim ac ad eos advertit; nec potest ullus poenitens rationabiliter offendi, quod confessarius ob audita in confessione vitam in melius mutet. *S. Alph., n.* 637.

Conclusio. In re tam gravi, et adeo periculosa, summopere cautus esse debet confessarius, ne verbum ullum proferat, aut quidpiam agat aut innuat, unde sequi possit odium etiam minimum sacramenti, gravamen poenitentis, aliorum quorumlibet offensio vel scandalum. Sit igitur *prudens* et *discretus* non in sermonibus solum, sed in tota sua agendi ratione. Oret frequenter cum *Psalmista* (*Ps.* 140, *v.* 3): *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis;* vel cum *Sapiente* (*c.* IX, *v.* 4): *Da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam.*

CAPUT III

DE LOCO AD EXCIPIENDAS CONFESSIONES

782. Quaesita.— Quaer. 1.° *Quinam est proprius locus sacramentalis confessionis?*

Resp. Ecclesia vel oratorium publicum aut semipublicum (*can.* 908).

Quaer. 2.° *Ubinam et qualis esse debet sedes confessionalis ad mulierum confessiones excipiendas?*

Resp. 1.° Debet esse collocata *in loco patenti* et conspicuo et

generatim in ecclesia aut oratorio publico aut semipublico mulieribus destinato (*can.* 909, § 1).

Resp. 2.° Debet esse instructa *crate* fixa et *tenuiter perforata* inter poenitentem et confessarium (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 3.° *An extra ecclesiam vel oratorium saltem semipublicum confessiones excipere liceat?*

Resp. 1.° Excepta *infirmitatis* aliave *verae necessitatis* causa et *adhibitis cautelis* quas Ordinarius loci opportunas judicaverit, confessiones *feminarum* audire non licet extra sedem confessionalem (*can.* 910, § 1).

Resp. 2.° Confessiones *virorum* etiam in aedibus privatis excipere licet (*Ibid.*, § 2).

783. Resolves: 1.°—Confessiones *feminarum* licebit in privata domo audire, v. gr. si femina decumbat in lecto, vel domum egredi nequeat.

2.° Item etiam tempore persecutionis qualis nunc habetur in Mexicana republica, ubi sacerdotes persecutionem patiuntur usque ad mortem, et confessio uti delictum habetur.

3.° Tunc confessio audiatur ita ut testis aliquis sit qui confessarium ac poenitentem videat, nec tamen audire possit quae dicuntur.

4.° Ad confessiones *virorum* in domibus privatis excipiendas leviores causae sufficiunt.

CAPUT IV

DE INDULGENTIIS

ARTICULUS I

DE NATURA INDULGENTIARUM

784. — Etymologice indulgentia idem est ac condonatio, remissio, gratia, misericordia.

DEFINITIO REALIS. Indulgentia est remissio poenae temporalis pro peccatis quoad culpam jam deletis debitae, facta extra sacramentum Poenitentiae a competente auctoritate per applicationem thesauri Ecclesiae, pro vivis per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii (Cfr. *can.* 911).

Dicitur *remissio poenae temporalis debitae pro peccatis quoad culpam jam deletis*, quia quoties peccata remittuntur quoad culpam etiam quoad *poenam aeternam* remittuntur; quoad poenam vero *temporalem* remittuntur quidem in Baptismo et in Martyrio,

non autem semper in sacramento Poenitentiae. Et haec poena est quae remittitur per indulgentias ex toto vel ex parte.

Dicitur *remissio... facta extra sacramentum Poenitentiae*, quia etiam pars major vel minor poenae temporalis remittitur per poenitentiam impositam in hoc sacramento, ita ut remissio sit major quam si opera, quae in poenitentiam imposita sunt, exsequerentur non imposita in poenitentiam. Ergo aliquid remittitur ex auctoritate superioris illa opera imponentis; sed haec remissio fit in sacramento Poenitentiae; remissio vero per indulgentias, extra tale sacramentum.

785. — *Per applicationem thesauri Ecclesiae:* thesaurus Ecclesiae est cumulus satisfactionum Christi, B. M. Virginis, Sanctorum aliorumque justorum.

Omnia opera justorum sunt per se meritoria, impetratoria, etc., et *satisfactoria* poenae temporalis. Meritum aliis applicare non possumus, sed satisfactiones possumus vel nobis applicare, si his indigemus, vel aliis qui sint in gratia. Si autem non applicamus aliis, vel hi non indigent, aut sunt incapaces, et praeterea nec nos iis indigemus, tunc augent thesaurum Ecclesiae constitutum praecipue per satisfactiones *infinitas* Christi quibus accedunt satisfactiones B. Mariae Virginis et aliorum sanctorum ac justorum quae non fuerunt applicatae vel effectu caruerunt (1). Cfr. *Suárez*, De poenit., *disp.* 51, *sect.* 2, *nn.* 6-14.

786. — Igitur poena illa temporalis solvi a nobis potest *a*) per poenitentiam sacramentalem; *b*) per opera satisfactoria a nobis facta; *c*) per satisfactiones aliorum nobis applicatas; *d*) per indulgentias; *e*) sustinendo poenas in Purgatorio.

787. Fundamentum Thesauri Ecclesiae et indulgentiarum. — Est duplex, scilicet communio sanctorum et satisfactio unius pro alio seu satisfactio vicaria.

a) *Communio sanctorum* ad dogmata fidei pertinet estque arctissimus nexus quo omnia membra Ecclesiae sive triumfantis, sive purgantis, sive militantis inter se conjunguntur in unum corpus cujus caput est Christus, unde inter omnia membra Ecclesiae quaedam communicatio bonorum intercedit (Cfr. I Cor., XII, 113, *seq.;* Eph. I, 22, 23). Unde in Catech. Rom., *part.* 1, *c.* 10, *n.* 20, legitur: «Quaecumque enim pie sancteque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, et ut illis prosint charitate, quae non quaerit quae sua sunt, efficitur.»

---

(1) Sic Clem. VI, Const. *Unigenitus*, anno 1349: «Christus... ut nec supervacua, inanis aut superflua tantae effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti Ecclesiae acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius Pater... Quem quidem thesaurum non in sudario reconditum, non in agro absconditum, sed per beatum Petrum coeli clavigerum, ejusque successores suos in terris vicarios, commisit fidelibus salubriter dispensandum, et *propriis* et *rationalibus causis*... vere poenitentibus et confessis misericorditer applicandum. Ad cujus quidem thesauri cumulum beatae Dei Genitricis omniumque electorum a primo justo usque ad ultimum merita adminiculum praestare noscuntur... (Extrav. Comm., *lib.* 5, *tit.* 9).

b) *De satisfactione unius pro alio* ait S. Paulus, ad Col., I, 24: *Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea quae desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia.*

Unde *S. Thomas,* Contra Gent., *lib.* 3, *c.* 158: «Quod per amicos facimus per nos ipsos facere videmur, quia amicitia ex duobus facit unum per affectum, et praecipue dilectio charitatis; et ideo, sicut per seipsum, ita et per alium potest aliquis satisfacere Deo... Et iterum affectio charitatis in eo qui pro amico patitur facit magis satisfactionem Deo acceptam quam si pro se pateretur; hoc enim est promptae charitatis, illud autem est necessitatis. Ex quo accipitur quod unus pro alio satisfacere potest, dummodo uterque in charitate fuerit. Hinc est quod Apostolus dicit: *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi* (Galat., VI, 2).»

c) In prioribus Ecclesiae saeculis, martyres et confessores remittebant poenitentibus partem poenitentiae, applicando eis suas satisfactiones.

d) «Sancti autem, in quibus superabundantia operum satisfactionis invenitur, non determinate pro isto, qui remissione indiget, hujusmodi opera fecerunt (alias absque omni indulgentia consequeretur remissionem), sed communiter pro tota Ecclesia; sicut Apostolus ait se *adimplere ea quae desunt passionum Christi in corpore suo pro Ecclesia,* ad quam scribit (Coloss., I). Et sic praedicta merita sunt communia totius Ecclesiae. Ea autem quae sunt alicujus multitudinis communia, distribuuntur singulis de multitudine, secundum arbitrium ejus qui multitudini praeest. Unde sicut aliquis consequeretur remissionem poenae, si alius pro eo satisfecisset, ita si satisfactio alterius sibi per eum qui potest, distribuatur.» *S. Thom.,* Suppl., *q.* 25, *art.* 1.

788. — Indulgentia non solum remittit poenam in foro ecclesiastico debitam sed etiam poenam debitam apud Deum; secus majus damnum afferret poenitenti, ut ait *S. Thomas*: «Unde remissio quae fuit quantum ad forum Ecclesiae, valet etiam quantum ad forum Dei. Et praeterea Ecclesia hujusmodi indulgentias faciens magis damnificaret quam adjuvaret, quia remitteret ad graviores poenas, scilicet purgatorii, absolvendo a poenitentiis injunctis.» *S. Thom.*, Suppl., *q.* 25, *art.* 1, ubi plura alia vide.

789. — Divisio. Indulgentia potest esse: *a*) ratione effectus, *plenaria* vel *partialis*. Dicitur *plenaria,* si per ipsam conceditur remissio totius poenae pro peccatis jam remissis coram Deo, ab eo cui applicatur debitae, (cfr. *Suárez*, l. c., *disp.* 50, *sect.* 4, *n.*7; *Pesch.*, *n.* 472); *partialis* vero, si poena remittatur tantum juxta certam ac definitam mensuram.

b) Ratione modi concessionis, *personalis*, *localis* aut *realis*. *Personalis* immediate conceditur personis, v. gr. confratribus, tertiariis, etc.; *localis* affixa est loco, v. gr. ecclesiae, oratorio, etc.; *realis* adnectitur rebus, v. gr. rosariis, numismatibus, etc.

c) Ratione durationis concessionis, *temporalis* aut *perpetua*, prout concessio facta sit ad tempus determinatum, aut semper sit duratura.

d) Ratione subjecti cui prodesse possunt, *applicabiles* defunctis, aut profuturae *iis* tantum *qui eas lucrantur*. *Applicabiles defunctis*, si qui eas lucrantur possint pro lubito vel sibi vel defun-

ctis eas applicare. Reliquae tantum inserviunt pro his qui eas lucrantur.

ARTICULUS II

DE CONCESSIONE INDULGENTIARUM

790. Principia. — I. Ecclesia habet potestatem concedendi indulgentias. *Est de fide contra protestantes. Prob.: a)* Ex Scriptura. Christus enim dixit Petro (Matth., XVI, 19): *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis.* Ergo dedit Petro suisque successoribus potestatem solvendi quidquid cohaereat cum fine Ecclesiae nec aliunde probetur exceptum. Ergo dedit ei potestatem non modo solvendi a peccatis sed etiam a poenis temporalibus quae pro peccatis debentur, cum haec solutio seu remissio cum fine Ecclesiae cohaereat nec sit res quae possit probari excepta.

b) Ex *Conc. Trid., sess.* 25, decreto *de indulgentiis*, ubi anathemate damnantur, qui *aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant.*

c) Ex universali traditione et perpetua praxi Ecclesiae (1).

II. Concessio indulgentiarum sive administratio thesauri Ecclesiae pertinet jure divino et cum plenissima potestate ad Romanum Pontificem. Praeter ipsum, ii tantum possunt *potestate* ordinaria indulgentias elargiri, quibus id *expresse* a *jure* concessum est (*can.* 912).

1.° Ad Romanum Pontificem pertinet indulgentias omnes, sive plenarias sive partiales, concedere tam pro vivis per modum absolutionis, quam pro defunctis per modum suffragii.

2.° Cardinales concedere possunt jure ordinario indulgentias *ducentorum* dierum etiam toties quoties lucrandas, in locis vel institutis ac pro personis suae jurisdictionis vel protectionis (2); item in aliis locis, sed a praesentibus solummodo, singulis vicibus, lucrandas (*can.* 239, § 1, *n.* 24.°); Archiepiscopi, *centum* dierum tam pro sua dioecesi quam pro tota sua provincia (*can.* 274, 2.°).

a) Episcopi residentiales, in sua dioecesi, *b)* Abbates et Praelati *nullius*, in suo territorio (*can.* 323, § 1), *c)* Vicarii et Praefecti Apostolici, etsi Episcopi non sint, intra limites sui territorii ac perdurante munere (*can.* 294, § 2; 912): possunt concedere indulgentias *quinquaginta* dierum (*can.* 349, § 2; 323, § 1; 294, § 2).

---

(1) Cfr. de hac perpetua Ecclesiae praxi *Amort*, De origine, progressu etc. indulgentiarum, *pag.* 1 *seq.* (Venetiis, 1738); *Theodor. a Spiritu Sancto*, Tractatus dogmatico-moralis de indulgentiis, *part.* I, *pag.* 1 *seq.* (Romae, 1743). Brevius apud *Pesch*, De poenit., *n.* 496 *seq.*

(2) Nominantur a Papa protectores quorumdam Institutorum religiosorum, aliarumve personarum moralium ecclesiasticarum.

791. Episcopi poterant quidem de jure *communi antiquo* concedere indulgentias suis dioecesanis absque limitatione. Sed ex decreto *Conc. Later. IV, can.* 62, ita restricta erat eorum potestas, ut non possent *ordinarie* concedere nisi indulgentias 40 *dierum,* et die consecrationis ecclesiae *unius anni.* Cardinales indulgentias 100 dierum in ecclesiis suorum titulorum (et probabiliter in suis dioecesibus, si Episcopi residentiales erant) concedere poterant. — At Pius X decreto *in perpetuum* valituro concessit, 28 augusti 1903, «ut in posterum Emi. PP. Cardinales, in suis titulis aeque ac dioecesibus *biscentum,* Archiepiscopi *centum,* atque denique Episcopi *quinquaginta* dierum indulgentiam elargiri valeant». Quae concessio in Codice confirmata est. Possunt etiam adhuc Episcopi (*etsi titulares* solum sint) consecrantes aliquam ecclesiam aut altare fixum, concedere indulgentiam *unius anni* in die consecrationis, ipso die lucrandas ab iis qui ecclesiam ipsam vel altare, visitent. Pro die vero anniversaria, *quinquaginta* dierum, si sit Episcopus; centum, si Archiepiscopus; biscentumsi Cardinalis (*can.* 1166, § 3).

Non possunt ullas indulgentias concedere *Vicarii Generales; neque Vicarii Capitulares,* sede vacante; multo minus parochi. *Lacroix, n.* 1323. Cfr. *Ferreres,* l. c., *pag.* 387.

N. B. Archiepiscopi de jure tantum 40 *dies* indulgentiarum concedere poterant, sicut de Episcopis dictum est. Cfr. *Wernz,* l. c., *n.* 755, schol.

In **Hispania** tamen vigebat consuetudo ut nempe Archiepiscopi *octoginta* indulgentiae dies concederent.

Eadem consuetudo vigebat generatim in **America lat.** (S. C. Neg. Eccles. extraord., 4 jul. 1899: cfr. App. ad Conc. plen. **Amer. lat.,** *n.* CXX; *Il Monitore, vol.* 11, *pag.* 439).

III. Inferiores Romano Pontifice nequeunt: 1.° Facultatem concedendi indulgentias aliis committere, nisi id eis a Sede Apostolica *expresse* fuerit indultum. 2.° Indulgentias concedere *defunctis* applicabiles. 3.° Eidem rei seu actui pietatis vel sodalitio, cui jam a Sede Apostolica vel *ab alio* indulgentiae concessae sint, alias adjungere, nisi *novae conditiones* adimplendae praescribantur (*can.* 913).

Episcopi *titulares,* quatenus tales, nequeunt concedere indulgentias quamvis *auxiliares* sint Episcopi residentialis: (S. R. C., 12 nov. 1831, ad 4). Residentiales vero possunt eas concedere, quamvis adhuc consecrati non sint, si tamen confirmati fuerunt a Rom. Pontifice, et suae Sedis *possessionem* ceperunt. (Cfr. *can.* 349, § 2).

792. — IV. Ad *validam* concessionem indulgentiae requiritur aliqua *pia et justa causa.* Ita docent omnes doctores tam theologi quam canonistae, teste *Suárez,* De poenit., *disp.* 54, *sect.* 2, *n.* 3. Vide notam *n.* 785.

Ratio est, quia Papa non est dominus thesauri Ecclesiae, sed tantum administrator, eique potestas data est in aedificationem et non in destructionem. Et esset in destructionem si fideles facillime et sine ulla causa possent solvi a poenis peccatorum.

Causa potius quam ex opere praescripto desumitur ex fine a R. Pontifice intento, ut est pax et concordia inter principes cri-

stianos, exaltatio religionis catholicae, conversio infidelium, promotio cultus Sanctorum vel frequentiae sacramentorum, commendatio majestatis Sedis Apostolicae, etc., quae omnes reducuntur cum S. Thoma ad honorem Dei et utilitatem proximi. Cfr. *Aertnys*, 7, *n.* 177; *S. Thom.*, Suppl., *q.* 25, *a.* 1; *Noldin*, l. c., *n.* 313.

793.— Quaer. *Cur indulgentiae vivis dicantur applicari per modum absolutionis, defunctis vero per modum suffragii?*

Resp. 1.° Indulgentiae vivis applicantur *per modum absolutionis*, quia Romanus Pontifex, vi potestatis Clavium, i. e. vi suae jurisdictionis in vivos, eis, si in statu gratiae sint, remittit tantum poenae temporalis quantum significat indulgentia quam lucrantur.

Resp. 2.° Defunctis vero applicantur non per modum absolutionis, sed tantum per *modum suffragii* seu deprecationis, nempe Deum rogando ut benigne velit talem indulgentiam seu satisfactionem acceptare et animabus Purgatorii pro quibus offertur applicare. Ratio est, quia Pontifex jurisdictionem non habet in animas defunctorum, quia non est Caput Ecclesiae purgantis, sed tantum Ecclesiae militantis (1).

ARTICULUS III

DE ACQUISITIONE INDULGENTIARUM

794. Quaesita.— Quaer. 1.° *Quaenam conditiones requiruntur in subjecto ad lucrandas indulgentias?*

Resp. 1.° Ut quis sit capax *sibi* lucrandi indulgentias, debet esse baptizatus, non excommunicatus, in *statu gratiae* saltem in fine operum praescriptorum, *subditus concedentis* (*can.* 925, § 1).

Debet esse: *a*) *baptizatus*, quia thesaurus Ecclesiae infidelibus dispensari nequit; *b*) *non excommunicatus*, quia secus communione bonorum spiritualium privatur; *c*) *subditus concedentis*, quia concessio indulgentiae est actus jurisdictionis; jurisdictio autem exerceri nequit, nisi in subditos. Attamen ex dispositione juris, nisi aliud ex concessionis tenore appareat, indulgentias *ab* **Episcopo** concessas lucrari possunt tum *subditi extra territorium*, tum *peregrini*, *vagi*, *omnesque exempti* (v. gr. regulares) *in territorio* degentes (*can.* 927); *d*) *in statu gratiae*, saltem quando ultimum opus praescriptum ponit; quia non remittitur poena temporalis, nisi dimissa culpa et poena aeterna; et aliunde indulgentia acquiritur dum completur opus praescriptum. *S. Alph.*, *n.* 433, etc.

---

(1) Cfr. *Theod. a Spiritu Sancto*, l. c., *vol.* 1, *c.* 14, *pag.* 388 *seq.*; *Lugo*, *disp.* 27, *n.* 58; *Lacroix*, *n.* 1336; *Ferreres*, La nueva Bula de Cruzada, *n.* 105.

Resp. 2.° Ut vero subjectum capax eas de facto lucretur, debet *a*) habere *intentionem* saltem *generalem* eas acquirendi, *b*) et opera injuncta implere statuto *tempore* ac *debito modo* secundum concessionis tenorem (*can.* 925, § 2).

Requiritur *a*) *intentio*, quia beneficia non dantur nisi volenti; *b*) ut *opera praescripta* adimpleantur tempore et modo praescriptis in concessione, quia sub hac conditione conceduntur indulgentiae.

QUAER. 2.° *An requiratur status gratiae ad lucrandam indulgentiam* pro defunctis?

Resp. Duplex est sententia.

I.ª SENTENTIA, *communior*, *affirmat*, quia Papa non applicat dictas indulgentias, sed eas concedit ut applicabiles; nemo autem potest alteri applicare indulgentiam, nisi eam prius suam fecerit; atqui indulgentias suas facere nequit ille, qui in statu peccati mortalis versatur; ergo, etc. Hanc sententiam probabiliorem vocat *S. Alph.*, *l.* 6, *n.* 534; *Lugo*, *disp.* 67, *nn.* 64 et 75; *Palmieri*, De poenit., App. de indulg.

II.ª SENTENTIA *negat*, quia opus ponitur tantum tamquam conditio, qua posita Summus Pontifex applicat defuncto indulgentiam, sive satisfactiones Christi et sanctorum. *Billuart*, *Suárez*, *disp.* 53, *sect.* 4, *n.* 6; *Navarrus*, *Toletus*, *Praepositus*, *q.* 14, *dub.* 10, *n.* 93, etc.

QUAER. 3.° *Qualis intentio requiratur ad lucrandas indulgentias?*

Resp. Requiritur et *sufficit* intentio *positiva* saltem *generalis* lucrandi indulgentias, quae operibus a nobis peragendis concessae sint. Vide *quaer.* praec. Non ergo requiritur intentio determinata et singularis lucrandi *hanc* indulgentiam, neque quod quis sciat concessam esse hanc vel illam indulgentiam. Videtur sufficere intentio *habitualis*, seu aliquando expresse elicita et nunquam retractata. Et quamvis laudabile sit praedictam intentionem quotidie renovare, non videtur id necessarium.

Ergo *non* sufficit intentio *interpretativa*. Si enim haec sufficeret, cum eam omnes christiani, qui sint in statu gratiae, habeant, non esset ratio cur Codex, inter conditiones necessarias ad lucrandas de facto indulgentias, proponeret expresse intentionem eas lucrandi, ut aliquid distinctum a capacitate subjecti quod debet esse in statu gratiae.

795.—QUAER. 4.° *Quo tempore lucrari possunt indulgentiae affixae alicui diei, si visitatio ecclesiae vel oratorii requiratur?*

Resp. Lucrari possunt *a meridie* diei *praecedentis* usque *ad mediam noctem* constituti diei, nisi aliud in indulto expresse habeatur (*can.* 923). Ita concesserat jam Pius X, 26 jan. 1911 (*Acta*, III, *pag.* 64). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 29, *pag.* 510 *seq.*

QUAER. 5.° *Quando peragendae sint* **confessio et communio,** *si necessariae sint pro lucranda indulgentia alicui diei affixa?* (1).

Resp. 1.° Peragi potest confessio sive in die cui indulgentia fuit affixa, sive in aliquo ex octo diebus immediate praecedentibus, sive in aliquo ex septem subsequentibus; communio vero sive in pervigilio ejusdem diei vel intra subsequentem totam octavam (*can.* 931, § 1).

Resp. 2.° Pariter ad lucrandas indulgentias pro piis exercitiis in triduum, hebdomadam, etc., ductis concessas, confessio et communio fieri etiam potest intra octavam quae immediate sequitur exercitium expletum (*Ibid*, § 2).

Resp. 3.° Qui autem solent, nisi legitime impediantur, *saltem bis in mense* confiteri, *aut* sanctam *communionem* recipere *quotidie* (quamvis semel aut iterum per hebdomadam ab eadem abstineant), possunt omnes indulgentias consequi, etiam sine actuali **confessione** quae ceteroquin ad eas lucrandas necessaria foret, *exceptis* indulgentiis sive *jubilaei* ordinarii et extraordinarii sive ad *instar jubilaei* (*Ibid.*, § 3). De jubilaeo, vide infra, *n.* 817.

QUAER. 6.° *Quid veniat nomine indulgentiae ad instar jubilaei?*

Resp. Significantur illae tantum quae universo orbi catholico concedi solent a Romanis Pontificibus occasione alicujus specialis eventus, v. gr. creationis ipsius Romani Pontificis; non autem illae quae *toties quoties* in eadem die acquiri possunt, ut illa de Portiuncula et aliae similes (S. C. Indulg., 5 dec. 1893: *Acta S. S., vol.* 26, *pag.* 377). Alias indulgentias similes Portiunculae vide apud *Mach-Ferreres, vol.* 2, *n.* 521.

796. – QUAER. 7.° *Qualis debet esse* **confessio** *necessaria ad assequendam indulgentiam?*

Resp. Confessio debet esse sacramentalis, et peragenda est etiam ab iis qui lethalis peccati conscii non sint, licet necesse non sit in hoc casu ut sacramentalis absolutio poenitenti detur.

Ratio est, quia etsi non habenti mortalia confessio non sit necessaria ad remittenda peccata, requiritur tamen tamquam conditio seu opus praescriptum. S. C. Indulg., 19 maji 1759 (*Decr. auth., n.* 214).

QUAER. 8.° *Quando* **oratio** *praescribitur, qualis haec esse debet?*

Resp. 1.° Non sufficit ut sit mentalis tantum, sed *debet esse vocalis* (*can.* 934, § 1).

---

(1) Leo XIII concessit **Americae latinae** et Pius X extendit ad Ins. **Philipp.**: «Ut omnes fideles lucrari possint indulgentias et jubilaea, quae requirunt confessionem, communionem et jejunium, dummodo servato jejunio, si loco inhabitent, ubi impossibile prorsus vel difficile admodum sit confessarii copiam habere, corde saltem contriti sint cum proposito firmo confitendi admissa quam primum poterunt, vel ad minus intra unum mensem.» Const. *Trans Oceanum*, 18 apr. 1897, *n.* IX.

Resp. 2.° Qualis debeat esse haec oratio *vocalis* relinquitur *arbitrio fidelium*, nisi specialis adsignetur (*Ibid.*); eamqne licebit alterne cum socio recitare, aut mente eam prosequi, dum ab alio recitatur (*Ibid.*, § 3). Potest igitur recitari semel vel pluries *Pater* et *Ave*, vel aliae quaecumque orationes.

Resp. 3.° Si peculiaris oratio assignata fuerit, indulgentiae acquiri possunt quocumque idiomate oratio recitetur, dummodo de fidelitate versionis constet ex declaratione vel Sacrae Poenitentiariae vel unius ex Ordinariis loci ubi vulgaris est lingua in quam vertitur oratio; sed indulgentiae penitus cessant ob quamlibet additionem, detractionem, vel interpolationem (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 9.° *Quomodo* **surdi muti** *lucrari valeant indulgentias quibus adnexae sunt orationes vocales?*

Resp. 1.° Si publicae preces habendae sint, satis est ut corpore conjuncti cum ceteris fidelibus in eodem loco orantibus mentem ac pios sensus ad Deum elevent.

Resp. 2.° Si agatur de orationibus privatis, satis est ut eas mente vel signis effundant, vel eas legant sine ulla pronuntiatione; imo eorum confessarii eas in alia pia opera mutare poterunt. Ita can. 936 insistens concessionibus factis a Pio IX, 15 martii 1852, et a Leone XIII, 18 jul. 1902.

QUAER. 10. *Quomodo* **mutilati** *lucrari possint indulgentias, pro quibus praescribitur recitatio precum, una cum aliquo* **corporis actu,** *quem ipsi peragere non possunt?*

Resp. Tunc satis est ut preces fundant. Ita S. Poen., 22 oct. 1917 ex concessione Benedicti XV (*Acta*, IX, *pag.* 539).

797. — QUAER. 11. *An ad lucrandas indulgentias inserviat opus ad quod quis* **lege aut praecepto** *obligetur?*

Resp. 1.° *Neg.*, nisi in ejusdem concessione aliud expresse dicatur.

Resp. 2.° Qui tamen praestat opus sibi in sacramentalem *poenitentiam* injunctum et indulgentiis forte ditatum, potest simul et poenitentiae satisfacere et indulgentias lucrari (*can.* 932). Vide supra, *n.* 628, *q.* 9.°

N. B. Videtur *Resp.* 1.um esse intelligendum de opere ad quod quis teneatur *obligatione* stricta, nempe sub peccato. Unde religiosus indulgentias lucrari poterit per opera a regula vel constitutionibus praescripta, si haec opera indulgentiis ditentur, quia haec non solent obligare sub peccato. *Maurel*, El cristiano instruído en la naturaleza y en el uso de las indulgencias, VII (Versio hispana, Madrid, 1863, *pag.* 118).

QUAER. 12. *An uno eodemque opere cui ex variis titulis indulgentiae adnexae sint, possit quis plures lucrari indulgentias?*

Resp. Neg., nisi agatur de *confessione* vel de *communione*, aut nisi aliud expresse cautum fuerit (*can.* 933). Pluries igitur opera

iteranda erunt, ut plures indulgentiae, juxta diversos titulos concessae, acquiri possint, extra casus hic exceptos. Confessio et communio non sunt repetendae.

QUAER. 13. *An confessarii pia opera praescripta ad lucrandas indulgentias* **commutare** *possint in alia, et an id fieri debeat in confessione?*

Resp. 1.° *Affirm.*, sed pro his tantum qui *legitimo detenti impedimento*, opera praescripta praestare nequeant (*can.* 935).

Resp. 2.° *Affirm.* Standum est enim regulae quam tradit Bened. XIV, const. *Inter praeteritos*, § 63, ubi statuit, hujusmodi commutationes in sola confessione faciendas esse. Excipe si aliud ab elargiente indulgentias concedatur.

798. — QUAER. 14. *An Indulgentiae pluries in die lucrari possint?*

Resp. 1.° *Neg.* si agatur de indulgentia *plenaria*, etsi idem opus praescriptum pluries repetatur, nisi aliud expresse cautum sit (*can.* 928 § 1).

Resp. 2.° *Partialis* indulgentia, nisi contrarium exprese notetur, saepius per diem, eodem opere repetito, potest lucrifieri (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 15. *An peccatum veniale non remissum, v. gr. quia retinetur affectus ad ipsum, sit obex ad lucrandam indulgentiam plenariam?*

Resp. Neg., nam, ut ex Codice constat, «plenaria indulgentia ita concessa intelligitur ut si quis eam *plenarie* lucrari non possit, eam tamen *partialiter* lucretur pro dispositione quam habet» (*can.* 926); unde antiqua controversia sublata est. Ratio est, quia quamvis remitti non possit poena huic peccato debita, potest tamen remitti poena debita pro aliis peccatis jam deletis: sicut enim non repugnat culpam alicujus peccati venialis remitti, quin aliorum culpa remittatur, sic nec repugnat deleri poenam venialium aut mortalium remissorum, quamvis solvenda remaneat poena pro uno aut pluribus venialibus (Cfr. *S. Alph.*, *l.* 6, *n.* 534, ect.).

QUAER. 16. *Quid intelligatur per indulgentias* 10 *vel* 16 *dierum, annorum, quadragenarum*, etc., etc.?

Resp. Intelligenda est, juxta communem sententiam remissio tantae poenae, quanta olim remittebatur, vel remissa fuisset per poenitentiam canonicam ejusdem temporis. Sic v. gr. per indulgentiam septem annorum tanta remittitur poena, quanta remittebatur per poenitentiam septem annorum juxta antiquos canones injugi solitam. — Quanti autem valuerint coram Deo poenitentiae canonicae, et quanti nunc valeant indulgentiae partiales tot dierum vel annorum, nos omnino latet; quia ignoramus qualem proportionem satisfactiones nostrae habeant cum poena peccatis nostris debita. Ita *communiter*.

QUAER. 17. *An indulgentias lucretur, qui opus pro eis praescriptum non integre perficit?*

Resp. 1.° *Neg.*, si partem operis notabilem omittat, ita ut secundum aestimationem moralem illud quoad substantiam non perficiat; quia simpliciter conditionibus requisitis satisfacere non censetur.

Resp. 2.° Secus, si minimam partem praetermittat, quia tunc *moraliter*, vel quoad *substantiam* censetur perfici opus praescriptum. Pars autem minima *respective* sumenda est. Sic in Rosario omissio unius *Pater* et *Ave* minima videtur; secus vero si quinque *Pater* et *Ave* requirantur, quia omissio quintae partis operis notabilis est. Ita *S. Alph.*, *l.* 6, *n.* 534; *Voit*, *n.* 658, etc.

799. — QUAER. 18. *An indulgentia infallibiliter prosit animabus Purgatorii, quibus applicatur?*

Resp. Controvertitur. I.ª SENTENTIA *affirm.* Ratio est, quia Christus dedit Ecclesiae potestatem infallibilem his verbis: *Quodcumque solveris...*, etc. Concessio autem indulgentiae pro defunctis est vere actus clavium, quum procedat ab Apostolica auctoritate; clavis autem semper aperit, positis debitis conditiontbus; ergo indulgentia est semper efficax et infallibilis tam pro defunctis quam pro vivis, modo adsint requisita. Ita *Suárez.*

II.ª SENTENTIA *negat.* Ratio est, quia nulla adest promissio divina, vi cujus Deus censeatur indulgentiam oblatam certo acceptare pro ipsa anima pro qua quis indulgentiam applicat et cum tota sua amplitudine. Hinc videtur, eam tantum admittere pro suo beneplacito applicandam sive huic animae, sive alteri, sive cum tota sua amplitudine, sive cum minori. Praeterea Ecclesia servat usum celebrandi per complures annos ac pro eisdem animabus sacra, v. gr. anniversaria, etiam in altaribus privilegiatis, seu quibus inhaeret privilegium indulgentiae plenariae. Inanis autem esset illa praxis, si statim in primo sacro illis applicato liberarentur. *S. Alph.*, *n.* 534; *Billuart*, *append.*, *art.* 6; *Aertnys*, 7, *n.* 190; *Noldin*, l. c., *n.* 313.

Certum est autem, indulgentias defunctis saltem ut plurimum prodesse; secus enim inutile quid ageret Ecclesia eas illis applicando; quod sane absque impietate dici nequit.

800. — QUAER. **19.** *An applicatio specialis facienda sit certis animabus determinatis, vel generalis sufficiat?*

Resp. 1.° Sufficit applicatio generalis facta omnibus animabus in Purgatorio degentibus, si agatur de indulgentiis *partialibus*, quia suffragia sunt divisibilia, et proinde in omnes animas distribui possunt. Elucet aliunde ex praxi Ecclesiae, quae jubet missas celebrari pro defunctis in genere, praesertim die secunda novembris. Item quando fiunt collectae in ecclesiis pro *animabus Purgatorii*, missae inde celebrandae pro omnibus in genere applicari debent. Si autem quis velit restringere applicationem suam, tunc

animas quasdam specialiter determinare debet. Pius est usus quo indulgentiae animabus majori auxilio indigentibus applicentur, vel etiam iis quibus plus debemus. Ceterum quisque propriae devotioni indulgeat.

Resp. 2.° Attamen indulgentia *plenaria* alicui animae singulari, non vero pluribus, applicari debet. Cfr. *Beringer*, Les Indulg., *vol.* 1, *pag.* 624, ed. 3.ª (Paris, 1905).

801. — QUAER. 20. *An requiratur* CONFESSIO *et* ABSOLUTIO *etiam pro venialibus ad lucrandas indulgentias quae conceduntur cum clausula,* CONTRITIS ET CONFESSIS?

Resp. 1.° Certo requiritur *confessio*, non obstante statu gratiae. Ratio est, quia etsi confessio tunc non sit necessaria ad remittenda peccata, requiritur tamen tamquam conditio seu opus praescriptum. S. C. Indulg., 19 maji 1759 (*Decr. auth., n.* 214).

Resp. 2.° Non requiritur autem absolutio. S. C. Indulg., 15 dec. 1841 (*Decr. auth., n.* 295, *art.* 2).

QUAER. 21. *An requiratur toties confessio, quoties lucranda est indulgentia plenaria?*

Resp. 1.° Non requiritur quoad omnes indulgentias plenarias; sunt enim plures indulgentiae, pro quibus lucrandis nulla requiritur confessio. Tales sunt indulgentiae pro exercitio *Via crucis* concessae.

Resp. **2.°** Requiritur quoad plerasque indulgentias plenarias. Evincitur ex rescriptis plurium concessionum.

802. — QUAER. 22. *An et quatenus indulgentiae aliis applicari* **possint?**

Resp. a) Nemo indulgentias acquirens eas *pro vivis* applicare potest; *b*) pro defunctis omnes indulgentiae concessae a Romano Pontifice applicari possunt, nisi aliud expresse dicatur (*can.* 930); *c*) indulgentiae vero concessae ab aliis quam a Romano Pontifice nec pro vivis nec pro defunctis applicari possunt, sed tantum inserviunt ei qui eas lucratur.

QUAER. 23. *An et quatenus* **indulgentiae** *adnexae alicui festo vel sacris supplicationibus, triduis, novendialibus, quae ante aut post festum vel etiam ejus octavario perdurante peraguntur,* **translatae intelligantur,** *si festum transferatur?*

Resp. 1.° *Affirm.*, in eum diem, quo festa hujusmodi legitime transferantur, *a*) si festum translatum habeat officium cum Missa sine solemnitate et externa celebratione *ac* translatio *fiat in perpetuum*, *b*) vel si transferatur sive ad tempus sive in perpetuum sollemnitas et externa celebratio (*can.* 922).

803. — QUAER. 24. *Quomodo cessent indulgentiae locales et reales?*

Resp. 1.° Omnes cessant *lapsu temporis* concessionis, si *ad tempus* concessae fuerint; itemque *revocatione* concedentis.

Resp. 2.° *a*) *Locales* non cessant, si ecclesia funditus evertatur rursusque intra quinquaginta annos aedificetur in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo (*can.* 924, § 1); cessant vero si ecclesia corruat aut demoliatur et non reaedificetur, aut reaedificetur in loco aliquatenus remotiori, aut sub diverso titulo; *b*) concessae coronis aliisve rebus adnexae tunc tantum cessant cum coronae aliaeve res prorsus *desinant esse* vel *vendantur* (*Ibid.*, § 2); non ergo cessant si res indulgentiis ditatae alteri *donentur* aut *commodentur*, etiam postquam quis eis usus fuerit ad lucrandas indulgentias (1).

N. B. 1.° Adhuc ecclesia intelligitur esse fere in eodem loco, si 20 vel 30 passus tantum distet ab antiquo. S. C. Indulg., 29 mart. 1886 (*Acta Sanctae Sedis*, *vol.* 19, *pag.* 94). A fortiori non amittuntur, si per successivas reparationes totaliter renovaretur, siquidem eadem moraliter remaneret.

2.° Proinde nec amittit indulgentias corona quae successive reparatur, licet globuli ex integro, per partes subinde renovati fuerint. (*Gousset*, *n.* 905). Indulgentiae adnexae sunt *globulis* in coronis vel rosariis, non autem catenulis vel filo. Igitur globuli ab una in aliam catenulam transferri possunt, quin amittantur indulgentiae, quamvis pauci globuli deperdantur, v. gr. 4 vel 5. *Beringer*, Les Indulgences, *vol.* 1, *pag.* 458 *seq.*, 465.

3.° Indulgentia crucifixo concessa, cadit solum *in Christum*, et ita potest transferri ex una cruce in aliam absque periculo amittendi indulgentiam ipsi collatam. S. C. Indulg., 11 april. 1840 (*Decr. auth.*, *n.* 241).

804. **Resolves:** — 1.° Indulgentia plenaria concessa pro festis Domini Nostri Jesu Christi vel pro festis Beatae Mariae Virginis, intelligitur concessa dumtaxat pro festis quae in calendario universali reperiuntur (*can.* 921, § 1).

2.° Concessa indulgentia plenaria vel partialis pro festis Apostolorum, intelligitur concessa dumtaxat pro eorum *festo natali* (*Ibid.*, § 2), non vero pro aliis festis *secundariis*, uti sunt Commemoratio et Conversio Sancti Pauli, festum Sancti Petri ad Vincula, Sancti Joannis ante Portam latinam, etc.

3.° Indulgentia plenaria concessa ut *quotidiana perpetua* vel *ad tempus* visitantibus aliquam ecclesiam vel publicum oratorium

---

(1) De Crucifixis *toties quoties* jam statuerat Pius X: «Quicumque christifidelis in articulo mortis constitutus aliquem ex hujusmodi crucifixis benedictis, etiamsi illi non pertineat, osculatus fuerit, vel quomodocumque tetigerit, dummodo confessus ac sacra communione refectus, vel si id facere nequiverit saltem contritus, Ssmum. Jesu nomen, ore, si potuerit, sin minus corde, devote invocaverit, et mortem tamquam peccati stipendium de manu Domini patienter susceperit, plenariam indulgentiam acquirere valeat» (Pius X, 11 jun. 1914: *Acta*, VI, *pag.* 347). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 40, *pag.* 101 *seq.*; *Mach-Ferreres*, *n.* 513, ed. 14.

ita intelligenda est ut quacumque die, sed semel tantum in anno, ab unoquoque fideli acquiri possit, nisi aliud in decreto expresse dicatur (*Ibid.*, § 3).

4.° Infirmi **chronici** a domo egredi impotentes, exceptis his qui in communitate morantur, lucrari possunt indulgentias plenarias omnes quas in illo loco in quo vivunt, si sani essent, lucrari possent; et eas pro quibus praescripta est communio et ecclesiae visitatio, lucrari possunt *absque communione et visitatione*, modo fideliter adimpleant alia opera a confessario injungenda loco communionis et visitationis, absolutis ceteris omnibus conditionibus, si quae praescripta fuerint. Pius IX, 18 sept. 1862 (*Decr. auth.* S. C. Indulg., *n.* 393.

5.° *a*) Fideles utriusque sexus qui, perfectionis studio vel institutionis seu educationis aut etiam valetudinis causa in domibus *ecclesia* vel *publico* sacello carentibus, de consensu Ordinariorum constitutis, *vitam communem agunt*, *b*) itemque personae omnes ad illis ministrandum ibidem commorantes, quoties ad lucrandas indulgentias praescribatur *visitatio* alicujus ecclesiae *non determinatae*, vel *indeterminati* alicujus *publici oratorii*, visitare queunt propriae domus sacellum in quo obligationi audiendi Sacrum jure satisfacere possunt, dummodo cetera opera injuncta rite praestiterint (*can.* 929).

6.° Indulgentiae non exspirant morte concedentis, quum sint gratiae, nec ante notitiam revocationis. Indulgentiae accipiendae sunt ut sonant; quum tamen sint gratiae, large sunt interpretandae, servata nihilominus verborum proprietate. Unde censendae sunt perpetuae, si datae sint sine temporis restrictione. *S. Alph.*, *n.* 534.

805. — 7.° Indulgentia pro articulo mortis concessa non requirit applicationem confessarii aut ministerium alterius. Expedit tamen moribundos nomina *Jesu* et *Mariae* saepius invocare, et ipsis in mentem lucrandam indulgentiam revocare. Vide supra, *n.* 803, *nota*.

8.° Plenaria indulgentia pro mortis articulo concessa, una vice tantum lucratur, i. e., in vero mortis articulo, etsi moribundus ad eam habeat jus ex variis titulis. S. C. Indulg., 23 jan. 1901. Cfr. *Razón y Fe, vol.* 1, *pag.* 561.

9.° Requiritur autem ut moribundus secun habeat res, quibus affixae sunt indulgentiae, scilicet rosaria, cruces, etc. Attamen necesse non est, ut haec habeat collo appensa, brachio obvoluta, manuve aprehensa: sed sufficit, ut haec sint in lecto, vel juxta moribundum appensa, licet ipse nec videat, nec tangat, nec sciat aut recordetur se habere. *S. Alph.*, *n.* 534.

N. B. 1.° Die 9 mart. 1904 Pius X benigne concessit ut plenariam indulgentiam in ipso mortis articulo lucrari valeant omnes

Christifideles, qui, die ab eisdem eligendo, sacramentali confessione rite expiati sacraque Synaxi refecti, cum vero charitatis in Deum affectu, sequentem actum ediderint: «Domine Deus meus, jam nunc quodcumque mortis genus prout Tibi placuerit, cum omnibus suis angoribus, poenis ac doloribus de manu tua aequo ac libenti animo suscipio.» Cfr. *Ferreres*, in eph. *Razón y Fe*, *vol.* 10, *pag.* 105 *seq.*

2.° Item concessit 10 sept. 1912 *quibuscumque* **novitiis** ut in articulo mortis possint emittere professionem de licentia superioris qui domum actu regat: sed effectus ejus professionis est tantum in ordine ad lucrandas indulgentias, suffragia et privilegia religiosorum vere professorum in Instituto decedentium, et indulgentiam plenariam in forma jubilaei, si novitius decedat; at nihil tunc immutat circa jura familiae novitii ad ejus bona vel dotem. Si vero novitius convalescat, eodem omnino modo procedendum est ac si nulla emisisset vota. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 34, *pag.* 367 *seq.*

3.° «Moneantur fideles materiam scapularium (1) esse texturam laneam proprie talem, vulgo *tejido*, non autem laneam texturam reticulatam, vulgo *de punto*, neque merum opus laneum acu pictum, vulgo *bordado:* item scapularia non esse necessario imme-

---

(1) Pius X, 16 dec. 1910, concessit facultatem benedicendi numismata quae supplere possint pro quibuscumque scapularibus (exceptis quae Tertiorum Ordinum sunt propria) *jam rite susceptis*. Quicumque legitimam facultatem habet imponendi aliquod scapulare, eo ipso facultate donatur benedicendi numisma quod *illud* (non aliud) suppleat. Unum numisma supplere potest pro omnibus scapularibus legitime jam susceptis. Numisma deferri debet super propriam personam, et in parte recta referre debet imaginem Jesu Christi Cor suum ostendentis, in aversa vero effigiem B. M. Virginis. Benedictum esse debet tot distinctis benedictionibus quot sunt scapularia supplenda. Benedictio fieri potest unico crucis signo. Cfr. *Ferreres*, in eph. *Razón y Fe*, *vol.* 29, *pag.* 246 *seq.*

Unico signo crucis pro unoquoque scapulari benedici publice possunt omnia numismata quae habent fideles in ecclesia vel in quodam conventu (*reunión*), quamvis haec numismata non videantur, nec in individuo cognoscantur. Numismata benedici possunt etiam pro personis indeterminatis, etiam pro his quibus adhuc scapulare non est impositum, favoribus tamen non gaudebunt nisi post scapulare legitime susceptum (S. Off., 4 jun. 1913: *Acta*, V, *pag.* 303). [Cfr. *Ferreres*, *ibid.*, *vol.* 36, *pag.* 510 *seq.*

Si numisma benedictum amittatur, aliud eodem modo *benedictum*, substituendum est (S. Off. 10 maji 1916: *Acta*, VIII, *pag.* 175, 176). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 45.

Milites vero sub armis constituti possunt sibi imponere numisma jam antea rite benedictum (tot benedictionibus quot sint scapularia supplenda) et eo ipso fruuntur omnibus privilegiis dictorum scapularium quin opus sit ipsis scapularia lanea suscipere vel suscepisse. Sic suscepto numismate, gratiae perdurant in perpetuum etiam postquam reliquerint militiam. Ita ex concessione Pii X, 22 martii 1912. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 41, *pag.* 225 *seq.*, ubi videri potest amplior facultas concessa in favorem militum e nationibus nunc bellum gerentibus. Vide etiam *pag.* 513 *seq.*

diate super corpus deferenda, sed super vestes retineri posse: ad lucrandas autem indulgentias sacris scapularibus adnexas, necesse esse, ut una pars ab humeris, altera a pectore descendat.» S. C. Indulg., 12 febr. 1840, 12 maji 1855, 18 aug. 1868 (*Decr. auth.*, *nn.* 277, 279, 367, 423). C. P. **Amer. lat.**, *n.* 398.

806.—4.° Quum S. Poenitentiaria vel Rom. Pontifex concedit facultatem benedicendi rosaria, cruces, etc., eisque indulgentias applicandi, apponere solet hanc clausulam:

«SS. tribuit oratori facultatem, dummodo ad excipiendas confessiones sit approbatus, benedicendi privatim extra Urbem ac de **consensu Ordinarii loci** coronas, rosaria, cruces, crucifixos, parvas statuas ac numismata eisque applicandi indulgentias a Sanctitate Sua concessas, ut in postremo elencho edito typis S. Congr. de Propaganda Fide (die 23 febr. 1878), non exceptis iis, quae coronis a Sta. Birgitta nuncupatis adnexae sunt». Ut autem haec clarius intelligantur, a S. C. Indulg., 14 jun. 1901, communicata fuit haec INSTRUCTIO:

«I. *Convenit* ut qui facultatem benedicendi coronas, cruces, rosaria, numismata, etc., cum applicatione indulgentiarum Apostolicarum et S. Birgittae obtinere cupit, si sit e clero saeculari, litteris commendatitiis proprii Ordinarii munitum supplicem libellum exhibeat, si vero sit regularis, Superioris sui ordinis vel instituti a S. Sede approbati.

»II. Ut *valide* praefata facultas exerceatur, opus erit, ut sacerdos ad excipiendas sacramentales confessiones, saltem virorum, sit approbatus.

»III. Ad eam facultatem *licite* exercendam requiritur consensus Ordinarii loci in quo quis ea uti velit, firmo manente, quoad regulares exemptos, decreto hujus S. C. diei 2 jan. 1888. Hic autem consensus optandum ut sit expressus; sufficit tamen etiam tacitus vel implicitus, et in aliquo casu, quando practice aliter fieri nequeat, sufficit etiam consensus prudenter praesumptus.»

Jam vero quoad *regulares* declaratum ab ipsa S. Congreg. fuerat: *a*) nomine Ordinarii in casu intelligi non Superiorem regularem, sed Ordinarium dioeceseos, in qua facultas exercenda est (22 julii 1886); et *b*) sufficere tamen consensum Superioris regularis, si praedicta facultas intra monasterium exerceatur (2 jan. 1888).

5.° Confratribus B. *Mariae* V. a Monte *Carmelo*, ad effectum fruendi **privilegio sabbatino**, licet *a*) in privata recitatione officii parvi uti *lingua vulgari; b*) uti etiam indultis dioecesanis vel aliis quoad jejunia ab Ecclesia praescripta. Praeterea *omnes* confessarii facultate donantur commutandi singulis confratribus petentibus abstinentiam feriae IV et sabbati (ad quam tenentur, qui legere nesciunt, loco recitandi parvum officium) in alia opera. S. C. Indulg., 14 jun. 1901. Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 1, *pag.* 267 *seq.*

6.° **Scapulare carmeliticum** (1) jam simul cum aliis quatuor benedici et imponi potest. Cfr. «Formula benedicendi quinque scapularia Sanctissimae Trinitatis, Passionis D. N. J. C., Beatae Mariae Virginis sub respectivo titulo Immaculatae Conceptionis, Septem Dolorum et Montis Carmeli», apud Rituale Romanum Pauli V Pontificis Maximi jussu editum, a Benedicto XIV et a Pio X castigatum et auctum, cui accedunt benedictionum et instructionum appendices duae. — Editio typica. Ratisbonae et Romae, 1913, *pag.* 130* *seq.*

7.° «Licet sacerdoti in impositione scapularium ab Ecclesia approbatorum, omnibus rite peractis, dicere semel numero plurali formulam: *Accipite, fratres*, vel *sorores*, etc., imponendo successive et sine interruptione scapulare omnibus praesentibus.» (18 apr. 1891: *Il Monitore, vol.* 7, *pag.* 148).

8.° Uni eidemque objecto, v. gr. crucifixo, possunt adnecti plures indulgentiae ex diversis titulis, v. gr. indulgentiae papales, indulgentiae Stae. Birgittae; sed ad singulas lucrandas necesse est, ut opera injuncta iterabilia renoventur (29 febr. 1820: *Decr. auth.*, *n.* 249). Cfr. supra, *n.* 797, *q.* 12.

Verum ex concessione Pii X (12 jun. 1907), una eademque recitatione Rosarii lucrari possunt indulgentiae Crucigerorum et PP. Dominicanorum. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 23, *pag.* 370.

9. Ad lucrandas indulgentias **rosariis** vel **coronis** adnexas opus est, *ut quis illas manu teneat.* Excipe: *a*) rosarium *Sti. Dominici*, cujus indulgentias lucrari possunt quotquot se jungunt in recitatione personae, quae illud habet et manu tenet (22 jan. 1858: *Decr. auth.*, *n.* 384); *b*) *indulgentias Apostolicas*, quas etiam quis lucrari potest modo rosarium apud se habeat, quamvis manu illud non teneat.

10. Ad lucrandas indulgentias rosarii Sti. Dominici opus est: intendere meditationi mysteriorum vitae, passionis et resurrectionis D. N. J. Ch. Antea necessarium erat tractu moraliter uno, quinque saltem decadas recitare; sed ex concessione Pii X (8 jul. 1908), jam *omnibus fidelibus* licet singulas decadas separare.

11. Indulgentiae concessae **Cruci missionis** (2) perdurant abs-

---

(1) Milites sibimetipsis hoc scapulare prius *rite benedictum* imponere possunt fundendo aliquas preces ad B. V. Mariam, et eo ipso confraternitati B. V. M. de Monte Carmelo aggregantur et lucrantur illius gratias et indulgentias. S. C. Indulg., 4 jan. 1908 (*A. S. S.*, *vol.* 41, *pag.* 670). Vide *n.* 805, *nota.*

(2) Pius X, 13 aug. 1913, abrogavit antiquas omnes indulgentias Crucibus missionum adnexas, et sequentes novas, sub enuntiandis conditionibus, tribuere dignatus est:

I. Plenariam, defunctis quoque applicabilem: 1) die erectionis seu benedictionis ipsius Crucis memorialis; 2) die anniversario ejusdem erectionis seu

que necessitate novae concessionis, etiamsi hujusmodi crux collapsa vel destructa fuerit, modo alia crux erigatur eodem loco (vel fere) quo prima exstabat. S. C. Indulg., 22 febr. 1888, et 10 jul. 1901. Cfr. *Beringer*, apud ephem. *Analecta ecclesiastica*, *vol.* 10, *pag.* 260 *seq.*; *Ferreres*, apud ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 4, *pag.* 514 *seq.*

807. —12. Novae indulgentiae, ecclesiis etiam regularium concessae, quae Romae promulgatae non sint, nequeunt pervulgari inconsulto Ordinario loci (*can.* 919, § 1).

13. Qui a Summo Pontifice impetraverint indulgentiarum concessiones pro omnibus fidelibus, obligatione tenentur, sub poena nullitatis gratiae obtentae, authentica exemplaria earumdem concessionum ad Sacram Poenitentiariam deferendi (*can.* 920).

ARTICULUS IV

DE ALTARIBUS PRIVILEGIATIS, GREGORIANIS AC DE BENEDICTIONE PAPALI

808. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid sit* **altare privilegiatum,** *et quaenam potestas concessa sit Episcopis aliisque Praelatis circa illud?*

Resp. 1.° Altare privilegiatum dicitur illud cui adnexa est indulgentia plenaria pro singulis Missis in eo celebratis, applicanda ei pro quo offertur Missa.

Resp. 2.° Episcopi, Abbates vel Praelati *nullius*, Vicarii ac Praefecti Apostolici et Superiores majores religionis clericalis exemptae, possunt designare et declarare *unum* altare privilegiatum quotidianum *perpetuum*, dummodo aliud non habeatur in suis ecclesiis *cathedralibus*, *abbatialibus*, *collegiatis*, *conventualibus*, *paroecialibus*, *quasi paroecialibus*, non autem in oratoriis publicis

---

benedictionis; 3) die festo Inventionis S. Crucis (3 maji); 4) die festo Exaltationis S. Crucis (14 septembris), vel uno ex septem respective sequentibus diebus.

Ad has Indulgentias assequendas, oportet ut fideles Ssmam. Eucharistiam, rite expiati, suscipiant, Crucem praedictam et aliquam ecclesiam vel publicum oratorium visitent, atque ad mentem Summi Pontificis preces fundant.

II. Partialem, quinque annorum et totidem quadragenarium, similiter applicabilem, semel in die ab iis fidelibus lucrandam qui corde saltem contrito supradictam Crucem aliquo devotionis signo exteriori salutaverint, ac *Pater*, *Ave* et *Gloria* in memoriam Dominicae Passionis recitaverint.

Esto autem Crux erigenda ex solida decoraque materia confecta; determinato loco adhaereat, vel haec firmiter sustentetur; benedicatur per sacerdotem qui in S. Missione conciones habuerit; accedat insuper, pro his peragendis, consensus Ordinarii loci (*Acta*, V, *pag.* 429). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 37, *pag.* 378 *seq.*

vel semipublicis, nisi sint ecclesiae paroeciali unitae seu ejusdem subsidiaria (*can.* 916).

N. B. 1.° Sunt altaria privilegiata in quibus solae Missae quae pro defunctis celebrantur fruuntur indulgentia; alia in quibus etiam quae pro vivis applicantur; alia in quibus privilegium valet pro certis tantum quibusdam diebus, alia in quibus pro omnibus. Antiquitus ut indulgentia pro defunctis applicari valide posset, necesse erat Missam de Requiem celebrare, si id ritus permittebat; hodie id jam non est necesse. *Decet* tamen ut fiat, estque laudabile pietatis gratia erga defunctos S. Off., 19 febr. 1913. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 36, *pag.* 239 *seq.*

2.° Indulgentia altaris privilegiati aliquando conceditur ut privilegium *personale*, ita ut Missa a tali sacerdote ubicumque fuerit celebrata adnexam habeat indulgentiam plenariam eodem modo ac si celebrata fuerit in altari privilegiato.

3.° Etiam concedi solet ut *privilegium mixtum*, nempe pro Missis celebratis in tali altari, non a quocumque sacerdote sed tantum ab iis qui sint confratres, aut tertiarii, etc. Plura vide apud *Mach-Ferreres*, *vol.* 1, *n.* 225.

4.° Ut indicetur altare esse privilegiatum, nihil aliud inscribatur, nisi: *altare privilegiatum*, perpetuum vel ad tempus, quotidianum vel non, secundum concessionis verba (*can.* 918, § 1).

5.° Pro Missis celebrandis in altari privilegiato, nequit, sub obtentu privilegii, major exigi Missae eleemosyna (*Ibid.*, § 2).

6.° *a*) Indulgentia altaris **privilegiati** nequit lucrari et applicari nisi pro illo pro quo offertur Missae Sacrificium, non pro alio; — *b*) inscriptio vero illa *altare privilegiatum pro vivis atque defunctis* interpretanda est ita, ut tam pro vivis, si in altari de quo agitur Missae Sacrificium pro vivis applicetur, quam pro defunctis, si pro his S. Sacrificium applicetur, intelligatur concessa plenaria indulgentia pro vivis ad modum jurisdictionis, pro defunctis ad modum suffragii (S. C. Indulg., 23 aug. 1897; *Razón y Fe*, l. c., *pag.* 562); — *c*) ut fruatur altari privilegiato sacerdos, jam non opus est ut celebret Missam defunctorum, nec utatur paramentis nigris, quamvis ritus id permittat; fiet tamen laudabilius.

Die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum omnes Missae gaudent privilegio ac si essent celebratae ad altare privilegiatum (Clemen. XIII, 17 mart. 1738); item cum in ecclesia celebratur supplicatio Quadraginta Horarum etsi non continuarum, omnia altaria illius ecclesiae sunt privilegiata. Pius VII, 19 maji 1807; Pius X, 22 jan. 1914. Cfr. *Acta*, VI, *pag.* 74 *seq.*; *Mach-Ferreres*, *n.* 225. Ita etiam quoad utramque partem ex *can.* 917.

809. — Quaer. 2.° Quid sit altare **Gregorianum?**

Resp. Altare **Gregorianum** est illud Sancti Gregorii Magni, Romae in ecclesia Caelimontana ejusdem sancti, in quo, juxta

piam fiduciam fidelium ab Ecclesia approbatam, quaelibet Missa celebrata habet ex beneplacito et acceptatione divinae misericordiae eamdem efficaciam ad animam e Purgatorio liberandam ac integrum Tricenarium Gregorianum (vide supra *n.* 484) alibi pro ipsa celebratum. Cfr. S. C. Indulg., 11 mart. 1884; *Mach-Ferreres, vol.* 1, *n.* 162; *Ferreres,* apud *Razón y Fe, vol.* 36, *pag.* 90 *seq.*, 236 *seq.*

Antea concedebatur privilegium locale Altaris *Gregoriani ad instar* vi cujus Missa celebrata in quocumque altari ita privilegiato eamdem habebat efficaciam ac si celebraretur in memorato altari S. Gregorii.

At ex decreto S. Officii 11 dec. 1912 a Pio X die sequenti approbato, statutum est, tale privilegium deinceps non esse concedendum.

Etiam concedebatur hoc privilegium uti *personale*, ita ut Missa in quocumque altari celebrata a sacerdote qui hoc frueretur privilegio, eamdem haberet efficaciam ac si celebraretur in praedicto altari S. Gregorii. Haec privilegia ex laudato decreto jam amplius non sunt concedenda, imo quae jam concessa erant reducta sunt ad meram concessionem altaris simpliciter privilegiati. Cf. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, l. c.

810.—Quaer. 3.° *Quid sit* **benedictio papalis**, *et* quoties *eam* dare possint Episcopi aliique Praelati inferiores?

Resp. 1.° Benedictio papalis est publica et solemnis benedictio quae datur in nomine et persona Romani Pontificis et cui adnexa est indulgentia plenaria. Dicitur *in nomine et persona Romani Pontificis*, quia qui eam dat non solum agit ex delegatione Papae sed etiam in persona et vice ipsius, ita ut actio dantis benedictionem moraliter habeatur ut actio Summi Pontificis. Cfr. *Ferreres,* Las Religiosas, *com.* VII, *n.* 20; *Melata*, Manuale indulg., *pag.* 83 *seq.*

Resp. 2.° *a*) Episcopi in sua dioecesi eam concedere possunt *bis in anno*, hoc est die solemni Paschatis Resurrectionis et alio die festo solemni ab ipsis designando, etiamsi iidem Missae solemni adstiterint tantum. *b*) Abbates autem vel Praelati *nullius*, Vicarii et Praefecti Apostolici, etsi episcopali dignitate careant, id possunt in suis territoriis uno tantum ex solemnioribus per annum diebus (*can.* 914).

Quaer. 4.° *Quid observare debent regulares qui privilegium habeant impertiendi benedictionem papalem?*

Resp. Non solum obligatione (1) tenentur servandi formulam praescriptam, sed hoc privilegio uti nequeunt, nisi in suis ecclesiis et in ecclesiis monialium vel tertiariorum suo Ordini legitime aggregatorum; non autem eodem die et loco quo Episcopus eam impertiat (*can.* 915). Plura vide apud *Ferreres*, l. c., *n.* 20 *seq.*

---

(1) Formula praescripta reperitur in Const. Benedicti XIV. *Exemplis praedecessorum*, 19 mart. 1748.

QUAER. 5.° *Quid sit* **benedictio apostolica in articulo mortis**, *et quis eam dare possit?*

Resp. 1.° Est ea quae auctoritate Romani Pontificis datur infirmis de vita periclitantibus, et cui adnexa est indulgentia plenaria in solo vero articulo mortis lucranda.

Resp. 2.° Tum parochi tum alii sacerdotes qui infirmis assistant, ut dictum est *n.* 136, *c.*

QUAER. 6.° *Quando, quoties et quibus dari possit?*

Resp. 1.° Quando jam viaticum dari possit.

Resp. 2.° Quoties repeti possit Extrema Unctio.

Resp. 3.° His qui sint capaces peccandi. Vide plura apud *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *n.* 764.

CAPUT V

DE JUBILAEO

811. — Vox *jubilaeum* deducitur ab hebraeo יובל (*iobel*), quo in Sacris Litteris (v. gr. Lev., XXV, 10-27) significatur annus quinquagesimus, qui erat annus *remissionis* et *libertatis restitutae*, eo quod agri ad pristinos redirent dominos, servi libertatem recuperarent, terraque ab humana cultura quiesceret. Haec vox etymologice significasse videtur *arietem:* et eo quod ad sonum *cornu arietis* indicebatur annus jubilaei, hic annus ab illo nomine designari coepit. Cfr. *Ferreres,* in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 8, *pag.* 512.

Ad imitationem jubilaei Veteris Testamenti institutum est jubilaeum ecclesiasticum, quod Romae et in universo orbe cum plenissima peccatorum indulgentia, magno gaudio et solemnitate nunc celebratur. Bonifacius VIII (edoctus relatione plurium senum) confirmavit jubilaeum const. *Antiquorum habet fida relatio*, 22 febr. 1300 (Cfr. Bull. Rom. Taurin., *vol.* 4 *pag.* 156) pro quolibet anno centesimo; Clemens VI, anno 1343, statuit ut celebraretur singulis 50 annis, et tunc nomen jubilaei hic annus accepisse videtur; Urbanus VI singulis 33 annis, demum Paulus II statuit ut jubilaeum haberetur quolibet anno vigesimo quinto. Cfr. *Ferreres*, l. c., *pag.* 512 *seq.* Vide *Angelo Rocca*, Opera omnia, *vol.* 1, *pag.* 197 *seq.*

DEFINITIO. — *Jubilaeum est indulgentia plenaria solemnis quam Summus Pontifex aliquando*, ob aliquem specialem eventum, *concedit omnibus fidelibus cum obligatione certa opera pia peragendi, tribuens simul confessariis specialem potestatem a peccatis censurisque reservatis absolvendi, ac pleraque vota commutandi.*

Hinc jubilaeum non differt, nisi *accidentaliter*, ab indulgentia

plenaria ordinaria, scilicet ratione solemnitatis et privilegiorum ipsi adnexorum, et etiam ratione uberrimarum et extraordinariarum gratiarum, quae illud concomitantur. Has enim gratias omnino speciales arguunt miri et stupendi effectus, quos jubilaeum producere solet, etiamsi non fiant solemnes fidelium coadunationes, nec divinum verbum praedicetur. Cfr. *Pesch*, Praelect. dogm., *vol.* 7, 505.

Notandum est finem indicti jubilaei non esse consecutionem indulgentiae plenariae, sed aliquod magnum Ecclesiae beneficium obtinendum a Deo; ideoque intendit Ecclesia ut fidelium bona opera multiplicentur, eosque ad ea allicit per concessionem indulgentiae et aliorum privilegiorum. *Aertnys*, *l.* 7, *n.* 213. Cfr. *Ferreres*, l. c., *pag.* 515, *nn.* 25-28.

812. — Divisio. Multiplex distinguitur jubilaeum:

1.° *Jubilaeum majus*, quod regulariter occurrit omni anno vigesimo quinto, qui *annus sanctus* vocatur. Dicitur etiam jubilaeum *ordinarium*, eo quod sit jure fixum et determinatum.

2.° *Jubilaeum minus*, quod solet concedi a singulis Summis Pontificibus post uniuscujusque exaltationem, et in aliis peculiaribus circumstantiis, et dicitur jubilaeum *extraordinarium*. Cfr. *Ferreres*, l. c.

3.° *Generale*, quod conceditur universo orbi, cujusmodi semper est jubilaeum *majus* et quandoque etiam jubilaeum *minus;* sed concedi solet *Urbi*, seu *Romae soli*, antequam *orbi* concedatur.

4.° *Particulare*, quod conceditur alicui provinciae, civitati vel loco particulari, ut est celeberrimum jubilaeum Ecclesiae *aniciensi* (Le Puy) concessum quoties festum *Annuntiationis* B. Virginis in diem sacrum *Parasceves* incidit; et Cathedrali Compostellanae pro illo anno in quo S. Jacobus incidat in diem dominicum.

Annus integer ordinarie conceditur Romae ad lucrandum jubilaeum *majus;* et anno sequenti (jam a temporibus Alexandri VI) concedi solet per extensionem omnibus aliis orbis cristiani regionibus. In extensionem jubilaei anni 1900, concedebantur singulis dioecesibus ad jubilaeum lucrandum *sex menses*, computandi a die promulgationis jubilaei per Episcopum factae. Menses continui esse debebant, sed ex gravi ac legitima causa Episcopus poterat semestris tempus in partes dividere intra annum ipsum 1901, «ita tamen ut una tantum vice jubilaeum acquiri valeat, licet opera ipsa injuncta possint distribui per designatos ab Ordinario menses» (Const Leonis XIII *Temporis quidem sacri*, 25 dec. 1900; S. Poenit., 25 jan 1901). — Jubilaeum *minus* primum etiam fit Romae, sed paucis hebdomadis, et deinde extenditur ad universum orbem, ut, decurrente anno, per tempus ab Episcopo determinandum fieri possit.

Conditiones ad jubilaeum requisitae.

813. — I. Ad jubilaeum generale *minus*, sequentes generatim requiruntur conditiones: 1.ª *jejunium;* 2.ª *eleemosyna* aliqua juxta cujusque facultatem; 3.ª *visitatio* ecclesiarum, pie orando ad Summi Pontificis intentionem (1); olim ponebatur in indulto: *Qui processioni interfuerint vel ecclesias visitaverint:* nunc processio non injungitur ut conditio indulgentiae; 4.° *confessio* peccatorum cum sincero dolore peracta; 5.ª *communio*, in statu gratiae facta. Communionem primus pro jubilaeo praescripsit Bened. XIV, ut ipse testatur. Cfr. Const. *Inter praeteritos* (3 dec. 1749), § II.

In jubilaeo minori tum anni 1842 tum anni 1904 non fuit praescripta eleemosyna. Cfr. *Ferreres*, l. c., *pag.* 516 *seq.*

Ad jubilaeum generale *majus*, nec jejunium nec eleemosyna praescribuntur, ut apparet ex const. Leonis XIII, pro anno sancto 1900. Cfr. etiam *Ball.-P.*, *vol.* 5, *pag.* 656, *nota* (*a*) (ed. 1.ª).

II. Pro jubilaeo *particulari* attendendum est ad tenorem indulti concessi; ordinarie tria tantum requiruntur, nempe confessio, communio, et visitatio alicujus ecclesiae.

N. B. 1.° In jubilaeo tam ordinario quam extraordinario servandae sunt regulae a Bened. XIV traditae, nisi Bulla indictionis contrarium statuat. S. C. Indulg., 15 mart. 1852, ad I (*Decr. auth.*, *n.* 353).

2.° Quando praescribitur visitatio ecclesiae indeterminatae, qui vitam communem agunt possunt visitare oratorium propriae domus. S. Off., 14 jan. 1909. (*A. A. S.*, *vol.* 1, *pag.* 210).

814. Quaesita. — QUAER. 1.° *An jubilaeum* minus *lucrari possint absque jejunio pueri, senes, infirmi vel alii, qui jejunare non possunt?*

Resp. Neg., nisi commutationem jejunii in aliud opus obtineant. Ratio est, quia jejunium expresse praescribitur, velut conditio indulgentiae lucrandae, non enim injungitur ut praeceptum, a quo necessitas excusat, sed assignatur ut consilium cum promissione

(1) An sufficiant quinque *Pater* et *Ave* quae recitari solent ob adimplendam Summi Pontificis intentionem, quando praescriptum est ut visitetur ecclesia vel altare, ibique fundantur preces? — *Resp.* Preces requisitae in indulgentiarum concessionibus ad adimplendam Summi Pontificis intentionem sunt ad uniuscujusque fidelis lubitum, ni peculiariter assignentur. S. C. Indulg., 23 maji 1841 (*Briocen.*); Collect. de Prop. F., *n.* 922.

An sit rejicienda opinio docens recitationem devotissimam etiam unius *Pater* et *Ave* cum *Gloria Patri* sufficere ad explendam conditionem orandi pro Summi Pontificis intentione, vel potius admittenda opinio illorum qui requirunt recitationem quinque *Pater* et *Ave*, aut orationes aequivalentes? — *Resp.* Detur Decretum in una Briocensi, sub die 23 maji 1841 ad dubium III. S. C. Indulg., 13 sept. 1888: Collect., *n.* 1693.

indulgentiae. Confessarii autem in jubilaeo approbati facultate hujusmodi commutationis gaudent. S. C. Indulg., 39 jul. 1869 (*Decret. auth., n.* 425). Ita *Laymann, lib.* 5, *tract.* 8, *c.* 8, *n.* 12; *Voit, n.* 663.

N. B. In hoc jejunio non licet adhibere carnes, vi cujuscumque indulti, etiam Cruciatae, imo nec ova et lacticinia si jejunium in Quadragesima locum habeat. Extra Quadragesimam adhibere ova et lacticinia permissum est, nisi Rom. Pontifex in indictione jubilaei contrarium declaraverit, ut revera declaravit Leo XIII pro jubilaeis anni 1881, 1885, et Pius X pro jubilaeo anni 1904. Cfr. *Ferreres*, l. c., *pag.* 516, 517. Ubi vero difficile sit cibos esuriales adhibere, possunt Ordinarii usum ovorum et lacticiniorum permittere. S. Poenit., 26 febr., 4 mart. 1879; 25 mart., 2 apr., 15 jun. 1886; 23 mart. 1904.

QUAER. 2.° *An possit satisfieri jejuniis injunctis per jejunia alias debita, v. gr. si jubilaeum fit tempore Quadragesimae aut quatuor Temporum?*

Resp. Neg., per se, cum *S. Alph., l.* 6, *nn.* 536 et 538. Ratio est, quia una solutione nequit satisfieri duplici oneri; et Pontifex, dum imponit jejunium, intendit semper imponere specialem obligationem de re non adhuc praecepta. Cfr. Bened. XIV, const. *Inter praeteritos*, § 53.

Attamen si Pontifex contrarium expresse fidelibus permittat, ut exprese permisit Pius X pro jubilaeo anni 1904; item si determinet, vel determinandum permittat pro jubilaeo lucrando tempus, quo ex praecepto Ecclesiae jam servandum est jejunium, ut est tempus Quadragesimae vel quatuor Temporum: eo ipso censetur dispensare fideles ab obligatione commutationem jejunii in aliud opus obtinendi. *S. Alph., n.* 536.—Cfr. *Ferreres*, l. c., *pag.* 519.

815.—QUAER. 3.° *An commutari possit visitatio ecclesiarum pro impeditis?*

Resp. Affirm. Sic moniales, carceribus detenti, infirmi et quicumque alii gravi de causa a visitatione ecclesiae impediti, commutationem hujus operis in aliud a confessario impetrare possunt. Sic statuit Bened. XIV, in bulla *Inter praeteritos*, et alii sequentes Summi Pontifices.

QUAER. 4.° *An confessio et communio commutari possint?*

Resp. Neg., saltem generatim loquendo. Ratio est, quia bullae loquentes de operibus commutandis non loquuntur de confessione nec de communione, saltem pro adultis. Imo expresse a *Benedicto XIV* excluduntur in bulla cit., § 53, ubi dicitur, quod facultas commutandi pia opera non intelligitur data circa confessionem et communionem (praeterquam pueris), aut orationem in visitatione necessariam.

Attamen, ut videtur, si quis communicaturus die ultima, a com-

munione inopinato casu impediretur, commutationem communionis, vel prorogationem jubilaei obtinere posset. *Ita communiter*, ait *Bouvier*, opusc. de indulgentiis et jubilaeo, *c.* 3, § 4.

816. — Quaer. 5.° *An pueri nondum communione refecti, ea omissa, jubilaeum lucrari possint?*

Resp. Neg., nisi commutationem obtineant aut dispensationem; quod hodie vix locum habere poterit, quia pueri ex quo usum rationis habent communicare debent.

Quaer. 6.° *An communio paschalis sufficiat ad jubilaeum lucrandum, si tempore paschali jubilaeum celebretur?*

Resp. Neg., generatim loquendo. S. Poenit., 25 jan. 1875, 15 jan. 1886.

Imo Leo XIII in const. *Temporis quidem sacri* expresse statuit, «ita tamen ut confessio annualis et sacra communio paschalis ad effectum lucrandi jubilaei minime suffragentur».

Unde nonnullis Episcopis gratiam implorantibus ut unica confessione et communione satisfieri posset praecepto Ecclesiae et operi injuncto ad jubilaeum lucrandum, Smus. minime annuendum censuit. S. Poenit., 25 jan. 1901.

Quaer. 7.° *An confiteri debeant sola venialia habentes?*

Resp. Affirm. omnino post expressam declarationem *Bened. XIV, ibid.*, § 77. Non tamen requiritur necesario absolutio, quum de ea nulla mentio fiat.

817. — Quaer. 8.° *An confessio facta in vigilia primae diei jubilaei sufficiat?*

Resp. Neg. Ratio est, quia omnia opera fieri debent intra intervallum temporis ad jubilaeum lucrandum statuti. Potest tamen inchoari confessio, sive in vigilia, sive ante, modo tempore jubilaei terminetur. *Bouvier, ibid.* Attamen fieri posset confessio in ea parte vigiliae, quae *primas vesperas* subsequitur, quia prima dies, ecclesiastico more, a primis vesperis computari solet; et hoc in jubilaeo ordinario Urbis constanter servatur, ut patet ex bulla *Peregrinantes* Bened. XIV, § 4. Insuper dies ad praestanda opera injuncta, ut constat ex ejusdem constitutionis § 6, sumi possunt vel naturales, vel ecclesiastici, *nimirum a primis vesperis unius diei usque ad integrum ipsius subsequentis diei vespertinum crepusculum.*

Quaer. 9.° *Quaenam quantitas eleemosynae eroganda sit, quando haec praescribitur?*

Resp. 1.° Si in bulla dicatur: *Qui dederit eleemosynam*, sufficit quantitas quaelibet, modo non sit ita parva, ut fere nihil esse videatur.

Resp. 2.° Si dicatur: *Quantum cuique pro sua facultate visum fuerit*, tunc quantitas debet aliquo modo proportionem habere cum facultatibus cujusque; unde obolum tribuere sufficeret pauperi, non vero diviti. *Ita satis communiter. S. Alph., n.* 528.

818. — Quaer. 10. *An vel quomodo eleemosynam facere debeant pauperes, religiosi et filiifamilias?*

Resp. 1.° Omnes tenentur vel ad eleemosynam aliquo modo, saltem per alium, faciendam, aut ad aliud opus pium a confessario determinatum subrogandum. Ratio est, quia ubi agitur de aliqua gratia obtinenda, impossibilitas conditionem praestandi ab ea non excusat, sicut impossibilitas praeceptum adimplendi, ut jam supra dictum est. *Laymann., c.* 8, *n.* 12; *Lacroix, nn.* 1428-1430.

Resp. 2.° Pauperes satisfacere possunt dando rem minimam, v. gr. assem, vel frustulum panis..., etc. Sed consultius est hoc opus in aliud eis commutare, ut dicit expresse *Lacroix, ibid., et Laymann, ibid.*

Resp. 3.° Religiosi et filiifamilias satisfaciunt, si ab eorum Superioribus aliqua eleemosyna erogetur ipsorum nomine, et ipsis scientibus. Pariter uxores per viros, et famuli per dominos satisfacere possunt.

819. — Quaer. 11. *An opera injuncta pro jubilaeo* minori *in una hebdomada perfici omnia debeant?*

Resp. Neg., nisi expresse id statuatur in litteris indictionis. In pluribus jubilaeis praescripta fuere tria jejunia *eadem* hebdomada facienda; sed in aliis hoc non praescribitur: sic v. gr., in jubilaeo *Vaticano* indicto a Pio IX die 1 april. 1869, tria jejunia injuncta fuere, alterum feria IV, alterum feria VI, tertium in sabbato; liberum tamen erat illa tria eadem vel diversis hebdomadis perficere. Cfr. *Ferreres*, l. c., *pag.* 516 *seq.*

820. — Quaer. 12. *An vel quomodo jubilaeum lucrari possint viatores?*

Resp. 1.° Potest et solet pro ipsis prorogari tempus jubilaei, usque ad reditum; nec tenetur quis suum iter differre, nisi id commode possit. 2.° Si reperiantur in itinere dum incipitur jubilaeum in proprio eorum loco, possunt pariter illud ibidem lucrari post reditum. 3.° Si transeant per loca ubi jubilaeum celebratur, possunt illud ibidem lucrari. Ita *S. Alph., n.* 538, cum *aliis communiter.* Constat ex bullis pro jubilaeo. Consule modo cit. bullam *Pii IX,*

821. — Quaer. 13. *An jubilaeum pluries lucrifieri possit?*

Resp. 1.° Jubilaeum majus Romae lucrifieri potest *toties quoties* omnia opera praescripta iterentur. Bened. XIV, const. *Convocatis,* § 52; Leo XIII, *Monita, n.* XIX; S. Poenit., 17 mart. 1900.

Resp. 2.° Extra urbem illi (nempe moniales, infirmi, carcere detenti, etc., etc.), quibus ex bulla *Aeterni Pastoris* licebat consequi jubilaeum, *bis* tantum iteratis operibus injunctis, intra anni sancti decursum, illud consequi poterant. S. Poenit., 17 mart. 1900 (*Il Monitore, vol.* 12, *pag.* 15).

Resp. 3.° Vi extensionis jubilaei anni 1900 semel tantum *lucrifieri* poterat. Leo XIII, const. *Temporis quidem sacri,* 25 dec. 1900; S. Poenit., 25 jan. 1901.

QUAER. 14. *An per confessionem* INVALIDAM *in jubilaeo tollantur censurae et reservatio peccatorum?*

Resp. 1.° *Affirm.*, probabilius, si confessio fuerit *inculpabiliter* nulla, et poenitens intentionem habeat lucrandi jubilaeum.

Resp. 2.° Secus negandum videtur, juxta dicta supra, *n.* 682, *q.* 10. Cfr. *Aertnys*, *l.* 7, *n.* 221; *Génicot*, *n.* 414.

822. — QUAER. 15. *An peccet* GRAVITER, *qui postquam absolutus est a reservatis, non implet cetera opera praescripta?*

Resp. Neg., cum sententia communi. Ratio est, quia non apparet, talem *gravem* obligationem fuisse impositam neque ex natura jubilaei, neque ex praecepto Pontificis aut confessarii. Ita *S. Alph.*, *n.* 537; *Lugo*, *disp.* 20, *n.* 100; *Salmant.*, *c.* 13, *n.* 57, contra *aliquos*.

Absolutiones, commutationes et dispensationes ab his obtentas in suo vigore persistere decrevit ac declaravit Leo XIII, const. *Temporis quidem sacri*, sequentibus verbis: «Si qui autem post obtentas absolutiones a censuris, aut votorum commutationes seu dispensationes praedictas, *serium illud ac sincerum ad id alias requisitum propositum ejusdem Jubilaei lucrandi*, ac cetera necessaria opera adimplendi mutaverint; licet propter id ipsum *a peccati reatu immunes vix censeri possint*, nihilominus hujusmodi absolutiones, commutationes et dispensationes ab ipsis cum praedicta animi dispositione obtentas in suo vigore persistere decernimus ac declaramus».

QUAER. 16. *An qui confessus est tempore jubilaei, et oblitus fuit confiteri peccata sua reservata, possit deinde a quocumque confessario absolvi?*

Resp. 1.° *Affirm.* si confessarius habuerit expressam intentionem ab omnibus peccatis etiam reservatis absolvendi.

Resp. 2.° *Affirm.*, etiam, *probabilius*, si confessarius de hoc non cogitaverit, quia poenitens vi jubilaei jus acquisivit, ut a quolibet confessario absolvi posset. Ita *communius* cum *S. Alph.*, *n.* 537, *q.* 4.°; *Lacroix*, *n.* 1449..., etc.

Si quis autem confessionem intra jubilaeum inceperit, ab omnibus peccatis reservatis deinde absolvi poterit. *Laymann*, *Navarrus*, etc.

823. — QUAER. 17. *Licetne tempore jubilaei quemlibet ex approbatis ab Ordinario eligere confessarium?*

Resp. Affirm., et haec facultas speciatim respicit moniales et earum novitias. Ita declaravit *Bened. XIV post Gregorium XIII* et *Alexandrum VII.* — *S. Alph.*, *n.* 536.

Excipe tamen casum *complicis*. Declaravit enim *Benedictus XIV*, quod extra mortis articulum sacerdos numquam, etiam tempore jubilaei, absolvere poterit complicem suum in peccato turpi (bulla *Inter praeteritos*).

QUAER. 18. *Quousque se protendit potestas extraordinaria circa absolutionem peccatorum?*

Resp. Nisi *aliter* et *expresse declaretur*, confessarii omnes facultatem habent *absolvendi a quibuscumque peccatis*, etiam Sede Apostolicae *speciali modo*, aut alias quomodolibet reservatis; etiam a peccatis reservatis Episcopo, etsi id non exprimatur.

824. — QUAER. 19. *Potestne confessarius absolvere ab omnibus censuris reservatis?*

Resp. Affirm., plenaque illi competit potestas absolvendi a *quibuscumque censuris*, sive a jure sive ab homine, quovis modo et quavis causa latis, etiam locorum Ordinariis, seu Papae et Sedi Apostolicae reservatis, etiam speciali modo et alias quomodocumque reservatis; cum paucis exceptionibus et restrictionibus circa *absolventes* complicem, *absolutionem* complicis, et obligationem denuntiandi sollicitantem. — *S. Alph.*, *n.* 356, etc.

825. — QUAER. 20. *Utrum confessarius possit* DISPENSATIONES *votorum concedere?*

Resp. Neg., nam (inquit *Benedictus XIV*) facultas *dispensandi* non includitur in facultate *commutandi*. Non pauci theologi asserunt, illum, qui tempore jubilaei fuerit confessus, posse deinceps a quolibet confessario votorum commutationem recipere, quamvis praefatam dispensationem tunc non postulaverit. Haec sententia a *S. Alphonso* dicitur probabilis. *Ibid.*, *n.* 536.

QUAER. **21**. *Utrum facultas absolvendi a censuris includat facultatem absolvendi ab irregularitatibus?*

Resp. Neg. Ita *communis* sententia contra nonnullos, qui censent irregularitates ex delicto comprehendi sub nomine censurarum. Exstant tamen plura exempla hujusmodi concessionis.

826. — OBSERV. Plura autem praestat hic adnotare. 1.° In jubilaeo anni sancti, seu jubilaeo majori quando Romae celebratur (non autem quum extenditur ad universum orbem), *suspenduntur* toto anno omnes aliae **indulgentiae** papales tam plenariae quam partiales concessae pro vivis, non autem quae sunt concessae pro defunctis. Imo ex concessione *Benedicti XIV* omnes indulgentiae, etiam quae alias non erant defunctis applicabiles, iis hoc anno applicari possunt. Vide Bullam ejusdem Pontificis jam pluries citatam. — Sed indulgentia jubilaei quando semel tantum acquiri potest, ut in extensione jubilaei, nequit applicari pro defunctis (1); verum SSmus. declarare dignatus est, eos qui bis aut pluries anni sancti jubilaeum lucrantur, posse secunda vice ac

(1) Nisi forte ab iis qui actum heroicum charitatis emiserunt; quos etiam illam concessam pro articulo mortis posse defunctis applicare opinatur *Beringer*, l. c., *vol.* 1, *pag.* 454, *nota*, *pag.* 686.

deinceps, si ita placuerit, indulgentiam plenariam per modum suffragii defunctis applicare. S. Poenit., 10 maji 1900.

Excipiuntur a suspensione indulgentiarum *pro vivis*, 1.° indulgentiae pro moribundis; 2.° indulgentiae pro oratione *Angelus;* 3.° indulgentiae pro visitatione Sanctissimi Sacramenti solemniter expositi; 4.° indulgentiae pro iis, qui comitantur SS. Sacramentum infirmis delatum; 5.° omnes indulgentiae, quae ab alio, quam a Papa conceduntur. Haec deducuntur ex constitutionibus *Benedicti XIV* et *Leonis XIII.* Ex const. *Quod Pontificum* pro jubilaeo anni 1900, excipiebatur etiam indulgentia dicta *Portiunculae*, sed tantum in ipso templo S. Mariae Angelorum extra Assissii moenia (*n.* V).

2.° Similiter, dicto anno durante, suspenduntur facultates et indulta cuilibet quoquomodo concessa: *a*) absolvendi a casibus Apostolicae Sedi reservatis, *b*) relaxandi censuras, *c*) commutandi (et a fortiori dispensandi) vota, *d*) dispensandi super irregularitatibus et impedimentis.

Excipe: *a*) «Sacra Poenitentiaria... declarat, per bullam *Quod Pontificum*, ratas firmasque manere pro utroque foro, et pro quibuscumque casibus, tum occultis tum publicis, facultates omnes quas Episcopi et Ordinarii habent sive ex jure communi ecclesiastico, praesertim Concilii Tridentini, sive ex *speciali* indulto ab Apostolica Sede forte concesso in casu aliquo *particulari* pro *determinatis* personis *nominatim expressis.*

»Ceteras vero facultates omnes, sive temporaneas sive perpetuas quocumque modo concessas, sive a S. Poenitentiaria, sive ab aliqua S. Congregatione, seu etiam immediate ab ipso Summo Pontifice, si sint pro foro interno, omnino cessare; si sint pro foro externo (qualis censenda est illa dispensandi in matrimoniis mixtis), manere.» S. Poenit., 19 jan. 1900.

b) Item ratae firmaeque manent facultates «antistitum *ordinum* religiosorum, quaecumque ipsis in regulares sibi subjectos ab Apostolica Sede tributae sint.»

c) Item ratae firmaeque sunt facultates **missionariorum**, qui a S. Officio, vel a S. C. de Prop. Fide, vel alias ab Apostolica Sede fuerint deputati, vel quas S. Poenitentiaria **missionariis**, in locis missionum earumque occasione exercendas, concesserit. Probabiliter hae facultates valent non modo in regionibus infidelium, sed etiam ubique, dum quis his facultatibus instructus, sacris missionibus vacat. *Il Monitore*, *vol.* 11, *pag.* 464.

d) Facultas absolvendi a casibus et censuris Episcopo reservatis *a jure*, probabiliter non suspenditur hoc tempore, neque facultas dispensandi vel commutandi vota Rom. Pontifici non reservata.

827. — *N. B.* «S. Poenit., facta relatione SS. D. N. Papae Leo-

ni XIII, declarat suspensionem hanc non extendi ad poenitentes illos, qui tempore confessionis, judicio Ordinarii vel confessarii, sine gravi incommodo, hic et nunc ad Urbem accedere nequeunt.» 21 dec. 1899.

Igitur tempore jubilaei nulla datur suspensio facultatum erga eos poenitentes, qui tempore confessionis seu intra breve tempus Romam petere nequeunt sine gravi incommodo, quamvis illud iter postea facere posse credatur. Incommodum grave, quo hic et nunc quis detinetur, esse possunt negotia, officium personaliter exsequendum, grave damnum sanitati sive bonis fortunae imminens, etc. Quare hi omnes absolvi tunc possunt ex facultate accepta a S. Poenitentiaria, vel ex quacumque alia a Sede Apostolica jam obtenta. Cfr. *Il Monitore*, l. c.

3.° Nullus ordo necessario requiritur in operibus ponendis, *modo ultimum opus in statu gratiae fiat.* Si quis autem labatur in peccatum mortale post confessionem, non tenetur iterare visitationes ecclesiarum, jejunia, nec eleemosynam; tenetur tamen iterum confiteri. Sic *Benedictus XIV*, in bulla modo citata. Ultimum opus esse potest communio. *Monita* Benedicti XIV et Leonis XIII, *n.* XII; S. Poenit., 20 febr. 1900.

FINIS TRACTATUS DE POENITENTIA

TRACTATUS

De Extrema Unctione

CAPUT I

DE NATURA ET EFFECTIBUS EXTREMAE UNCTIONIS

828. — I. Extrema Unctio definitur: Sacramentum Novae Legis a Christo institutum ad conferendam salutem animae, vel etiam corporis, aegroto vita periclitanti, per unctionem olei benedicti et orationem sacerdotis.

Extrema Unctio est sacramentum Novae Legis. — *Prob.* 1.°, quia est *signum sensibile*, ut patet ex unctione et verbis formae; *conferens gratiam*, quia per eum remittuntur peccata, ut patet ex verbis S. Jacobi Apostoli mox citandis; *institutum a Christo*, quia apostolus Jacobus vel alius non potuit hanc vim conferendi gratiam cum Unctione conjungere.

2.° Ex verbis S. Jacobi Apostoli quibus hoc sacramentum promulgavit (Ep. cath., V, 14-15): «Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo... et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit remittentur ei.» Quibus verbis, ait Trid., *sess.* XIV, *cap.* 1, «ut ex apostolica traditione per manus accepta Ecclesia didicit, docet (Apostolus) materiam, formam, proprium ministrum et effectum hujus salutaris sacramenti».

3.° Ex definitione *Conc. Trid.*, l. c., *can.* 1, ubi sic dicitur: *Si quis dixerit, Extremam Unctionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum, et a Beato Jacobo Apostolo promulgatum, sed* ritum *tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.*

N. B. 1.° Ante Tridentinum aliqui, uti *Cajetanus* (Comment. in Jac., V, 15), putaverunt, Apostolum hic non loqui de sacramento Extremae Unctionis; sed post Tridentinum omnes catholici contestes sunt et esse debent.

2.° Sententia inter scholasticos ante Tridentinum *saltem communior* et post Tridentinum *unica*, tenet Christum instituisse sacramentum Extremae Unctionis. Ante Tridentinum aliqui scholastici, ut *Hugo Victorinus, lib.* 2, *c.* 2; *Magister sententiarum,* in 4, *dist.* 23; *S. Bonaventura,* in 4, *dist.* 23, *art.* 2, *q.* 2; *Alensis,* 4 *p.*, *q.* 8, *etc.*, docuerunt institutum fuisse non a Christo sed ab Apostolo Jacobo instinctu Spiritus Sancti. Cfr. *Suárez,* De Poenit., *disp.* 39, *sect.* 2.

829. — II. Effectus sacramenti Extremae Unctionis sunt: 1.° Gratia sanctificans cum gratiis actualibus sacramenti propriis, quae mirifice juvant ad *recreandum infirmum*, eumque *confirmandum* contra diaboli tentationes.

2.° Remissio *omnium peccatorum* nondum remissorum, etiam mortalium. Constat ex textu *S. Jacobi* supra citato: *Et si in peccatis sit, remittentur ei.* Hinc sacramentum Extremae Unctionis est quidem primario sacramentum *vivorum*, sed secundario est sacramentum *mortuorum*, nempe in hypothesi status peccati. Remittit certo venialia *primario et per se;* et, saltem *probabilius*, *per se* etsi *secundario*, etiam mortalia remittit. *S. Th.*, *suppl.*, *q.* 30, *art.* 1; *S. Alph.*, *n.* 731; *Suárez*, De Poenit. et Extr. Unct., *d.* 41, *sect.* 1, *n.* 16; *Pesch*, Praelect. Dogm., *vol.* 7. *n.* 538; *Haine*, *vol.* 3, *pag.* 391; *Müller*, *vol.* 3, § 185; *Van der Velden*, *vol.* 3, *n.* 326.

3.° Abstersio *reliquiarum* peccati, quae sunt non solum poenae peccatis debitae, sed etiam animi anxietates, infirmitates, languor ad bonum, torpor, timor, et alia similia, quae ex peccatis contrahuntur. Hi autem effectus majores sunt, quo infirmus melius est animo comparatus.

4.° Restitutio *sanitatis corporis* interdum, si animae saluti expediat. Constat ex textu *S. Jacobi* citato, ex *Conc. Trid.*, *sess.* 14, De Extrema Unctione, *c.* 2. Hinc apparet quam turpiter errent, qui hoc sacramentum non recipiunt, nisi cum morbus ita invaluit, ut jam sine miraculo sanari nequeat. *S. Alph.*, *n.* 731; *Bened. XIV*, De synod., *l.* 8, *c.* 7 (1).

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA EXTREMAE UNCTIONIS

ARTICULUS I

DE MATERIA HUJUS SACRAMENTI

830. Principia. — I. Materia remota est oleum olivarum ab Episcopo benedictum. — Constat 1.° ex *Conc. Trid.*, *sess.* 14, De

(1) Huic turpi abusui ansam praebuit falsa persuasio quae apud plures invaluerat saeculo XIII, nempe: post susceptam Extremam Unctionem, non licere conjugatis, si convalescerent, uti conjugio, nullique fas esse edere carnes, nudis pedibus incedere, etc. Huic errori alius postea successit, quo credebatur per susceptionem Extremae Unctionis amitti potestatem condendi testamentum. Cfr. *Bened. XIV.*

Extrema Unctione, *c.* 1, ubi sic dicitur: *Intellexit... Ecclesia materiam* (hujus sacramenti) *esse oleum ab Episcopo benedictum;* 2.° ex novo Codice, ubi in can. 937 legimus: «Extremae Unctionis sacramentum conferri debet per sacras unctiones, adhibito *oleo olivarum* rite *benedicto*». Et in can. 945: «*Oleum olivarum*, in sacramento Extremae Unctionis adhibendum, debet esse *ad hoc benedictum ab Episcopo*, vel a presbytero qui facultatem illud benedicendi a *Sede Apostolica* obtinuerit».

II. Oleum Extremae Unctionis, seu infirmorum, ab Episcopo dioecesano, vel (sede vacante) ab alio Episcopo vicino, in Coena Domini benedicendum est, sicut chrisma. Insuper singulis annis est renovandum, *non* tamen *ad validitatem* sacramenti. — Ita ex can. 734 (vide supra, *n.* 253), necnon ex praxi perpetua Ecclesiae, et ex Rituali romano, *tit.* V, de *Extrema Unctione*, ubi, *c.* 1, *n.* 3, dicitur: *Oleum infirmorum... singulis annis feria* V *in Coena Domini ab Episcopo benedictum, veteri combusto, renovandum est.*

831. — III. Materia proxima est unctio quarumdam partium corporis, quae sunt saltem quinque sensus. — Facienda enim est unctio 1.° in oculis, 2.° in auribus, 3.° in naribus, 4.° in ore compressis labiis, 5.° in manibus *supra* pro sacerdotibus, *intra* pro laicis, 6.° in pedibus (vel in parte pedum superiore, vel in inferiore. Renum unctio semper omitti debet (*can.* 947, § 2). Unctio pedum ex qualibet rationabili causa omitti potest (*Ibid.*, § 3).

Unctio *oculorum* fit oculis clausis seu in superciliis; *auricularum*, in lobulo seu in extremitate inferiori, non in alveolo; *narium*, in extremitate summitatis, et sufficit unica unctio; *oris*, unica unctione, qua utrumque labium attingatur, vel si hoc sit difficile, satis erit alterutrum labium ungere. *De Herdt*, Praxis lit., 3, *n.* 200 *seq.*; *Appeltern*, l. c.,

832. Quaesita. — Quaer. 1.° *An praeceptum renovandi oleum obliget sub gravi?*

Resp. Affirm., probabilius, quia materia sat gravis apparet. Attamen si novum oleum haberi non possit, antiquo uti licitum est. *S. Alph.*, *n.* 708.

Si forte autem *intra annum* oleum benedictum *sit defecturum*, neque aliud haberi queat, oleo benedicto superstiti aliud oleum non benedictum, in minori tamen quantitate, potest infundi (*Rituale rom.*, l. c., *cap* 1, *n.* 3). Idque saepius fieri potest, quamvis paulatim longe etiam major quantitas addatur, quam ab Episcopo consecrata fuit initio, modo tamen ea in unaquaque commixtione minor sit altera parte, cui infunditur (1). *S. Alph.*, *ibid.* Cfr. C. P.

---

(1) Non tamen toleratur consuetudo benedicendi partem SS. Oleorum in feria V in Coena Domini eamque immediate miscendi cum oleis non benedictis (S. R. C., 7 dec. 1744: *Decr. auth.*, *n.* 2883; 28 jan. 1910; *A. A. S.*, 2, 118).

Amer. lat., *n.* 570; C. **Manil.**, *n.* 674. Ex Const. «*Trans Oceanum*», concessun est universae **Amer. lat.** et Ins. **Philipp.** «ut adhiberi possint Sacra Olea etiam antiqua, non tamen ultra quatuor annos, dummodo corrupta ne sint, et peracta omni diligentia, nova vel recentiora Sacra Olea haberi nequeant».

QUAER. 2.° *An oleum necessario debeat esse olivarum?*

Resp. Affirm. Ratio est: 1.° quia *proprie* nomine olei ex usu communi intelligitur oleum olivarum. 2.° Constat aliunde ex decreto *Eugenii IV* pro armenis, in quo de Extrema Unctione legitur: *Cujus materia est oleum olivarum*, et ex citatis canonibus novi Codicis (vide *n.* 830, I). 3.° Patet etiam ex tota traditione et unanimi doctorum consensu. Vide *S. Alph.*, *n.* 708. — Quum igitur haec doctrina *certa* sit, numquam licet, nec sub conditione, alio uti oleo, v. gr. nucum, etc.

833. — QUAER. 3.° *An hoc oleum debeat necessario esse benedictum ab Episcopo vel a sacerdote facultatem hebente a Sede Apostolica?*

Resp. Affirm. Constat ex Codice, l. c. (vide *n.* 830), necnon ex variis declarationibus *Pauli V*, qui oppositam sententiam *temerariam et errori proximam* proclamavit (13 jan. 1611); *Gregorii XVI* (14 sept. 1842), et C. S. Off., quae 15 maji 1878 (Coll. P. F., *n.* 2176) declaravit: «Oleum a presbytero benedictum est materia prorsus inepta sacramento Extremae Unctionis conficiendo: et ne in extrema quidem necessitate valide potest adhiberi.» — Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 570; C. **Manil.**, *n.* 674.

QUAER. 4.° *An oleum debeat ad validitatem esse benedictum in ordine ad Extremam Unctionem?*

Resp. Affirm., quia Codex, can. 945, omnino exigit ut oleum sit *ad hoc* benedictum (vide *n.* 830). Ratio est, quia sicut chrisma benedictione propria pro Confirmatione deputatur, ita etiam oleum infirmorum pro sacramento Extremae Unctionis. In necessitatis casu, administrandum est hoc sacramentum sub conditione cum alio oleo benedicto ab Episcopo (vide supra, *n.* 254); et postea, si oleum infirmorum haberi potest, iterandum est. *S. Alph.*, *ibid.*

834. — QUAER. 5.° *An unctio quinque sensuum sit de* necessitate sacramenti?

Resp. Sententia *negativa* dicebatur a S. Alphonso, *n.* 710, speculative probabilis; imo post decretum S. Officii 25 apr. 1906, et post novum Codicem (*can.* 947), videtur dicenda certa: quia forma illa brevis unicam exigit unctionem. Hoc dicitur certum ab *Ephem. liturg.*, *vol.* 20, *pag.* 451; ab *Il Monitore*, *vol.* 19, *pag.* 231, et a *Lehmk.*, *n.* 718, et in Comp., *n.* 938. — Vide **Casus**, *n.* 792, et *Razón y Fe*, *vol.* 16, *pag.* 236.

In praxi, et *extra casum necessitatis*, sub gravi praecepto, unctio quinque sensuum servanda est. Hanc quinque sensuum unctionem

ad essentiam probabiliter requiri *si adhibeatur ritus ordinarius* tenet adhuc *Lehmkuhl*, ll. cc., licet libenter admittat probabilitatem oppositae sententiae.

835. — Quaer. 6.° *An requiratur de* necessitate sacramenti *gemina unctio in geminis partibus, v. gr. in utroque oculo, utraque aure*, etc.?

Resp. Neg., quia sensus totus in parte unica habetur. Extra casum tamen necessitatis gemina unctio servanda est *vi praecepti*, ut constat ex *Rituali rom.*, l. c., *c.* 1, *n.* 17; *S. Alph.*, *ibid.*; *Buccer.*, 2, *n.* 867.

Quaer. 7.° *Quomodo unctiones fieri debent?*

Resp. 1.° Juxta *Rituale rom.*, *tit.* V, *cap.* 2, *nn.* 8 et 9, fieri debent «*intincto pollice in Oleo sancto, in modum crucis, aptando proprio loco verba formae.*» «Minister, si est in Sacris, vel ipsemet Sacerdos, post quamlibet Unctionem, tergat loca inuncta novo globulo bombacii, vel rei similis, eumque in vase mundo reponat, et ad ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque projiciat in sacrarium.» Et *cap.* 1, *nn.* 17 et 18: «Dum oculos, aures et alia corporis membra, quae paria sunt, Sacerdos ungit, caveat, ne alterum ipsorum inungendo, Sacramenti formam prius absolvat, quam ambo hujusmodi paria membra perunxerit. — Si quis autem sit *aliquo membro mutilatus*, pars loco illi proxima inungatur, eadem verborum forma.»

Resp. 2.° Juxta *auctores* fieri debent pollice dextro, et in membris geminis incipi debet a dextro. Pollex intingendus est oleo ad singulas unctiones, sed si organum sit duplex ungendum est duplici unctione, sed unica intinctione pollicis. Unctio fit pollice non a parte unguis, sed a parte opposita seu inferiori. Unctio fit ducendo primam lineam crucis, a parte superiori organi, secundam a sinistra ad dexteram respectu inungentis. *De Herdt*, Praxis lit., 3, *n.* 200 *seq.*; *Appeltern*, 3, *n.* 108 *seq.*

Quaer. 8.° *An de* necessitate sacramenti *servandus sit ordo inter variorum sensuum unctiones?*

Resp. Neg. Ratio est, quia hujusmodi inversio minime impedit sacramenti significationem. Plures dicunt tamen, inversionem esse *graviter* illicitam, quia est contra usum Ecclesiae in re notabili. *S. Alph.*, *n.* 710, *in fine*, etc. — Sed probabilius non excedit peccatum *leve*, secluso contemptu. *Ball.-P.*, *n.* 19; *Buccer.*, 2, *n.* 867; *Génicot*, *n.* 417; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *n.* 257.

Quaer. 9.° *An possit conferri Extrema Unctio mutis, surdis et caecis a nativitate?*

Resp. Affirm.; possunt enim inungi prope organa quibus carent; nam etsi exterius per illa non peccaverint, per inferiores tamen animae potentias, quibus ea respondent, peccare potuerunt.

Quaer. 10. *An una sola gutta olei sufficiat ad unctiones faciendas?*

Resp. Affirm., probabilius. Ratio est, quia qui ungit una gutta olei, vere ungit; oleum enim plus quam alii liquores diffunditur. Ita *S. Alph.*, ut *probabilius*; *Lacroix*, *n.* 2094, *et alii communius.*— *Negant* autem nonnulli; quia ungere est oleum per varias partes diffundere, quod non fit per unicam olei stillam. Sed respondetur diffundi oleum per varias partes, cum quinque sensus unguntur, etiamsi eadem stilla adhibeatur. In praxi tutius est, et certe sufficit pro valore sacramenti, intingere in oleo extremam partem digiti ad singulas unctiones speciales, quae sub repetita forma fiunt.

836. — QUAER. 11. *Utrum tempore pestis aut alicujus morbi contagiosi liceat unctiones sacras peragere mediante penicillo?*

Resp. Affirm. Constat ex *can.* 947, § 4, ubi statuitur: «*Extra casum gravis necessitatis*, unctiones ipsa ministri manu, nulloque adhibito instrumento, fiant.» — Ergo in casu *gravis necessitatis*, ut habetur tempore pestis, etc., poterit ministrari adhibito penicillo aut alio instrumento. Cfr. S. Off., 11 jul. 1754 (apud *Coll. S. C. de P. F.*, *n.* 595, *nota*, ed 2.ª), et etiam *Bened. XIV*, De synodo, *l.* 13, *c.* 19. Item si infirmus sit lepra infectus. *Instr. past. Eystettensis*, *n.* 100.

N. B. Quando in *periculo contagii* ministretur Extrema Unctio cavendum est *ne vas sacri olei inficiatur*, ideoque plures cautelae servandae sunt: 1.ª Ut *aliud vasculum* sacri olei adhibeatur, distinctum ab eo quod adhiberi solet pro aliis infirmis; 2.ª ut ministretur per spatulam, quae singulis intinctionibus nova sit, et postea omnes comburantur; vel si virgula metalica quis utatur, in summitate ponatur gossipii pugillus, qui pro singulis intinctionibus novus sit. Cfr. *De Herdt*, Praxis lit., 3, *n.* 207.

QUAER. 12. *An liceat parochis vel aliis oleum infirmorum domi, etsi in loco decenti, retinere?*

Resp. Neg., nisi in casu necessitatis, vel, dummodo accedat licentia Episcopi, ex alia rationabili causa (*can.* 946), v. gr. tempore pestis, dum saepius ac urgentissime advocari solent.

ARTICULUS II

DE FORMA EXTREMAE UNCTIONIS

837. — Forma Extremae Unctionis haec est: *Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum* (inuncto oculo, et sic de aliis) *deliquisti. Amen.* Constat ex *Conc. Trid.*, *sess.* 14, *c. de Extrema Unctione*, et ex *Rit. rom.* Forma integre repetenda est ad singulas partes ungendas, exprimendo membrum, quod tunc inungitur, nempe *per visum* ungendo oculos, *per auditum* in unctione aurium, etc.

Forma autem brevior haec est: *Per istam sanctam Unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti.* Cfr. Rit. Rom., *tit.* V, *c.* 1, *n.* 20 (ed. typica, 1913).

838. Quaesita. — QUAER. 1.° *An ad* validitatem *sacramenti requiratur expressio cujuslibet sensus, scilicet:* PER VISUM, PER AUDITUM, etc.?

Resp. Neg., nam ex novo Codice: «In casu necessitatis sufficit unica unctio in uno sensu seu rectius in fronte cum praescripta forma breviori, salva *obligatione singulas unctiones supplendi, cessante periculo*» (*can.* 947, § 1), quod jam statuerat S. Officium, die 25 apr. 1906. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 16, *pag.* 236; *Vermeersch*, Supplem., *vol.* 3, *pag.* 58, *n.* 182.

Haec necessitas habetur, *a*) si instet jam mors; *b*) si adest grave periculum contagionis Cfr. *De Herdt*, Praxis lit., 3, *n.* 207.

QUAER. 2.° *Quaenam verba sint formae essentialia?*

Resp. Sunt sequentia: *Per istam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti.*

QUAER. 3.° *An ad* validitatem *sufficiat unica forma ad omnes sensus, si singuli ungantur?*

Resp. Affirm., ut patet ex canone 947, § 1, nuper citato.

Unde in casibus urgentioribus sufficit unam tantum unctionem peragere, in uno sensu aut rectius in fronte. — Sed si tempus, post peractam hanc unicam unctionem, supersit, fieri debent, modo absoluto (non sub conditione), sensuum unctiones cum forma singulis propria ad pleniorem sacramenti significationem exprimendam, et addendae aliae orationes omissae, ut in *Rituali* praescribuntur. S. Off., et *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 48, *pag.* 84, 236. — Quod si quis adhibeat forman pro unoquoque sensu, ut facere debet extra casum necessitatis, et oblivione omiserit unam unctionem, eam repetere debet ex dictis *n.* 834.—Vide **Casus**, *n.* 791.

CAPUT III

DE MINISTRO EXTREMAE UNCTIONIS

839.— I. Solus sacerdos est minister hujus sacramenti.— Constat: 1.° ex verbis *S. Jacobi* jam citatis: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae*, etc.; 2.° ex definitione Ecclesiae. Sic enim *Conc. Trid., sess.* 14, *de Extrema Unctione, can.* 4: *Si quis dixerit presbyteros Ecclesiae, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed aetate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremae Unctionis ministrum non esse solum sacerdotem, anathema sit.*

II. Omnis et solus sacerdos potest illud sacramentum *valide* administrare; quia potestas valide illud conferendi competit sacerdoti ratione ipsius Ordinis. Unde in *can.* 938, § 1, dicitur: «Hoc sacramentum valide administrat omnis et solus sacerdos.»

III. Minister ordinarius est *parochus* loci in quo degit infirmus; in casu autem necessitatis, vel de licentia saltem *rationabiliter praesumpta* ejusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum ministrare potest (*Ibid.*, § 2).

IV. Potest *valide* administrari a *pluribus* sacerdotibus, sive *simul inungant* diversos sensus, sive *successive* cum unione tamen morali, dummodo in utroque casu singuli pronuntient formam respondentem sensui inuncto; et ita administratur in Ecclesia graeca. In Ecclesia autem latina hoc esset graviter illicitum. Cfr. *Benedict. XIV*, De synod., *l.* 8, *c.* 4, *n.* 4 *seq.*; *Buccer.*, *n.* 866; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 269.

840. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *An sit mortale omittere orationes in Rituali praescriptas, vel ministrare sine vestibus sacris?*

Resp. ad 1.um *Affirm.*, quia materia valde gravis est. Excipe necessitatis casum, tunc enim statim fit unctio; et si infirmus adhuc supervivat, dici debent orationes praetermissae (*Rit. rom.*, l. c., *c.* 1, *n.* 10), nisi sint alii infirmi quibus sit urgentius sucurrendum, ut tempore pestis accidere potest. *S. Alph.*, *n.* 727; *Pesch*, De sacr. in genere, *n.* 345, *et alii communiter.*

Resp. ad 2.um *Affirm.* pariter, extra necessitatem; in necessitate vero, probabilius *neg.* — Ita *communius* cum *S. Alph.*, *n.* 726, contra *nonnullos.*

841. — Quaer. 2.° *An vel qualis sit obligatio Extremam Unctionem* ministrandi?

Resp. Minister ordinarius ex justitia tenetur hoc sacramentum per se ipse vel per alium administrare, et in casu necessitatis ex charitate quilibet sacerdos (*can.* 939). Idque sub gravi, ratione officii. *S. Alph.*, *n* 729, etc. — Recole dicta, *n.* 280.

Quaer. 3.° *An vel quale peccatum sit ministrare Extremam Unctionem sine lumine?*

Resp. Probabilius non excusandum est a *veniali*, nisi necessitas urgeat, tum propter Ecclesiae consuetudinem, tum ob reverentiam sacramento debitam. *S. Alph.*, *n.* 728, etc.—Nihilominus *certo* non constat esse peccatum, ne veniale quidem. Cfr. *Buccer.*, *n.* 870; *Génicot*, *n.* 421.

842. — Quaer. 4.° *Quando suscipit aegrotus et Viaticum et Extremam Unctionem, quodnam sacramentum debeat prius administrari?*

Resp. Eucharistia debet prius administrari quam Extrema Unctio. Sic expresse statuit rubrica *Ritualis romani.* — In illo casu bis recitari debet *Confiteor.* — Sic *S. Congreg. Indulg.*, 5 febr. 1841.

QUAER. 5.° *Quomodo ministrari debeat pluribus infirmis simul in eodem loco exsistentibus?*

Resp. Tunc preces ante et post unctiones *semel* recitentur, unicuique autem crux osculanda porrigatur, et unctiones cum formis *super singulis* repetantur; item preces et orationes post Extremae Unctionis administrationem recitentur in plurali, saltem si commode fieri possit; alias enim sufficit, easdem in singulari numero pronuntiare, quia singulariter dicta de unoquoque seorsum sumpta etiam intelliguntur. *De Herdt*, l. c., *n.* 209.

QUAER. 6.° *Quale sit peccatum omittere signum crucis in unctionibus?*

Resp. Est *veniale* tantum juxta communem sententiam, quia ibi materia gravis non apprehenditur; in necessitate vero nullum est peccatum. *S. Alph.*, *n.* 728.

843. — QUAER. 7.° *An vel quale peccatum sit conferre hoc sacramentum sine ministro inserviente, et an in necessitate mulier adhiberi possit?*

Resp. ad 1.um Non est mortale nullum adhibere ministrum, et in necessitate nullum est peccatum. Ita *communissime theologi.* — Imo juxta *plures* probabiliter nullum est peccatum etiam extra necessitatis casum. Sed oppositum probabilius dicit *S. Alph.*, *n.* 824.

Resp. ad 2.um Mulier ad officium ministrantis numquam est adhibenda; et si clericus aut laicus inveniri facile nequit, sacerdos solus omnes caeremonias peragat, et ipse orationibus respondeat. Ita *S. Alph.*, *ibid.*, *et alii communissime.*

QUAER. 8.° *An exspectari possit mortis articulus ad conferendum hoc sacramentum?*

Resp. Neg. Imo *communiter* docent theologi, graviter peccare parochos, qui illud differunt usquedum infirmus destituatur usu sensuum et rationis, quia sic caret infirmus uberiori fructu, quem percepisset si compos rationis sacramentum recepisset; insuper quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum daemoni, et ad perferenda morbi incommoda; et etiam quia infirmus, si esset in mortali, et sacramentum suscepisset adhuc rationis compos, auxilio attritionis gratiam fuisset adeptus, qua alioquin privatur; demum quia virtute hujus sacramenti consequi potuisset sanitatem corporis, si tempore congruo ipsi collatum fuisset. Hinc Catechismus Romanus: «*Gravissime peccant*, qui illud tempus aegroti ungendi observare solent, quum, jam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipit.» *De Extr. Unct.*, *n.* 9. Item C. P. **Amer. lat.**, *n.* 564; C. **Manil.**, *n.* 668.

«Parochus in primis meminisse debet non postremas esse muneris sui partes aegrotantium curam habere.» Ita *Rituale rom.*, tit. *de visitat. et cura infirmorum.*— Quocirca recte dicit *Catalanus:*

«Teneri ex justitia parochum infirmis parochiae suae assistere, potissimum in commendatione animae, certa est sententia unanimi theologorum consensu comprobata.» Consonant autem plures declarationes S. Cong. Conc. relatae apud *Analecta juris pontif.* (jul. 1861).

CAPUT IV

DE SUBJECTO EXTREMAE UNCTIONIS

844. — Subjectum hujus sacramenti sunt omnes et soli baptizati qui post usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versantur. (Ita in *can.* 940, § 1). — Constat etiam ex verbis *S. Jacobi: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae*, etc.: verbum autem *infirmatur* graece significat morbum *periculosum;* necnon ex definitione Ecclesiae. Sic enim in *decreto unionis: Hoc sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet.* Consonat *Conc. Trid., sess.* 14, c. 3.

Hinc hujus sacramenti capaces non sunt pueri ante usum rationis, nec perpetuo amentes, quia nulla peccata actualia commiserunt.

845. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *An Extrema Unctio conferri debeat infirmis delirantibus aut etiam usu sensuum privatis?*

Resp. Affirm., et quidem *absolute*, juxta *can.* 943, si quum suae mentis compotes essent illud saltem *implicite* petierunt aut verisimiliter petiissent.

Quaer. 2.° *An hoc sacramentum licite conferri possit aegroto in periculo mortis dubio, seu probabili?*

Resp. Affirm., ex *can.* 941 (Vide *q. seq.*). Ratio est, quia ad ministrandum hoc sacramentum *valide et licite*, sufficit ut infirmus laboret morbo ita gravi, ut prudenter existimetur versari in periculo mortis. Confirmatur ex *Rituale romano*, l. c. *cap.* 1, *n.* 5, ubi sic statuitur: «*Debet hoc sacramentum praeberi infirmis, qui tam graviter laborant, ut* periculum *mortis imminere videatur*». *S. Alph., n.* 714, etc. — Imo ex decr. S. C. de P. F., 20 febr. 1801, «missionariis licere declaratur Viaticum et Extremam Unctionem ministrare senibus valde debilibus, vel aliis infirmis, qui intra annum morituri praevidentur ex debilitate senili, ex ethica febri, vel ex alio morbo, etsi per plures menses duraturo, si, praetermissa occasione accessus vel transitus missionarii, qui locum illum vix semel aut iterum in anno visitare potest, hujusmodi infirmi privati essent extremis sacramentorum auxiliis». C. P. **Amer. lat.**, *n.* 565; **Manil.**, *n.* 669.

QUAER. 3.° *An Extrema Unctio possit conferri pueris et aliis de quibus dubitetur an usum rationis attigerint?*

Resp. Affirm., sed sub conditione, juxta *can.* 941: «Quando dubitatur num infirmus usum rationis attigerit, num in periculo mortis reipsa versetur vel num mortuus sit, hoc sacramentum conferatur sub conditione».— «Non tamen conferendum est sacramentum Extremae Unctionis illis neophytis moribundis, quos missionarius capaces Baptismi censuit, nisi saltem habeant *aliquam intentionem* recipiendi sacram Unctionem in beneficium animae pro mortis tempore ordinatam.» S. Off., 10 maji 1703, 10 apr. 1861; C. P. **Amer. lat.**, *n.* 568; C. **Manil.**, *n.* 672.

846. — QUAER. 4.° *An vel quando hoc sacramentum iterari possit?*

Resp. 1.° Certo iterari potest, quoties infirmus in periculoso morbo inunctus convaluit, et rursus in morbum periculosum incidit. Constat ex *Conc. Trid., sess.* 14, De Extrema Unctione, *c.* 3, ubi dicitur: *Quod si infirmi post susceptam hanc Unctionem convaluerint, iterum hujus sacramenti subsidio juvari poterunt, quum in aliud simile vitae discrimen inciderint.*

2.° Ex *can.* 940, § 2: «In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non potest, nisi infirmus post susceptam unctionem convaluerit et in aliud vitae discrimen inciderit».

QUAER. 5.° *An iterari possit in eodem morbo diuturno, si dubitetur an revera status morbi mutatus fuerit?*

Resp. Affirm., probabilius, si dubium sit vere positivum, scilicet quando est vere probabile, infirmum exiisse e periculo mortis; haec enim iteratio in istis casibus est veteri consuetudini Ecclesiae magis conformis. *S. Alph.*, *n.* 715. Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 573; C. **Manil.**, *n.* 677.

847. — QUAER. 6.° *An sit obligatio* gravis *recipiendi hoc sacramentum?*

Resp. Duplex est sententia probabilis.

I.ª SENTENTIA *affirmat.* 1.° Patet (ajunt) ex verbis ipsius S. Jacobi apostoli: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae*, etc. Vox autem *inducat* praeceptum continet. Ergo, etc. 2.° constare videtur ex *can.* 944: «Quamvis hoc sacramentum per se non sit de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet illud negligere; et omni studio et diligentia curandum ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, illud recipiant». — Constare igitur videtur de praecepto, et materia praecepta gravis omnino videtur. 3.° Accedit praxis Ecclesiae, quae sollicitudine summa semper curavit, ut ab omnibus infirmis susciperetur. Constare etiam videtur ex consuetudine et sensu fidelium. 4.° Insuper grave est, etcontra charitatem, quam sibi quisque debet, medium adeo efficax, *firmissimumque praesidium*, ut ait *Conc. Trid.*, in extre-

mo agone contra daemonis conatus omittere. Ita *Roncaglia cum aliis.*

II.ª SENTENTIA *negat.* Ratio est, quia neque ex traditione neque ex conciliorum decretis constat de praecepto hoc sacramentum suscipiendi. Quod vero *S. Jacobus* ait, *inducat presbyteros...*, ut consilium accipitur atque explicatur. Ergo non potest imponi gravis obligatio de suscipienda Extrema Unctione. Ita *Billuart, art.* 7, *post S. Thom., p.* 3, *q.* 65, *art.* 4; *Sporer, n.* 106, etc., et *S. Alph., n.* 733, ubi hanc sententiam communem vocat, licet primam omnino suadendam putet, praecipue ratione charitatis, quam sibi quisque debet: *Ingenti namque periculo*, ait, *se exponere videtur tentationibus succumbendi, qui negligit se munire hoc sacramento a Christo Domino instituto tamquam firmissimo praesidio in tanto conflictu.*

Prima sententia videtur probabilior, sed non certa, ut patet ex iis quae supra disputavimus de obligatione suscipiendi confirmationem, *nn.* 358, 359. In utroque casu dicendum est Codicem noluisse dirimere antiquam controversiam.

848. — QUAER. 7.º *Quaenam dispositio requiratur ad hujus sacramenti susceptionem?*

Resp. 1.º Peccatorum confessio, si infirmus in mortali versatur; hoc enim sacramentum est Poenitentiae complementum, ideoque haec praecedere debet. *Billuart, art.* 7, *in fine.*

Resp. **2.º** Quod si infirmus non possit sua peccata confiteri, contritio saltem praecedat necesse est; hoc enim Extremae Unctionis sacramentum est *primario* sacramentum *vivorum*, et ad reliquias peccatorum tollendas praecipue institutum. *Billuart, ibid.* — Verum in tali casu si actus contritionis inculpabiliter omittatur, ipsa attritio sufficit; est enim simul sacramentum *mortuorum*, et peccata mortalia cum attritione remittere non mere *per accidens*, sed *per se*, tametsi secundario, potest. *Salmant., n.* 13; *S. Thom.*, Suppl., *q.* 39, *art.* 1, *et alii.* Cfr. supra, *n.* 829.

QUAER. 8.º *An hoc sacramentum ministrari possit his qui impoenitentes in manifesto peccato mortali contumaciter perseverent?*

Resp. Negative; sed si id certo non constet, conferri debet sub *conditione* (*can.* 942).

APPENDIX

DE IIS QUI PROBABILITER ADHUC VIVUNT, QUAMVIS VULGO RECENTER MORTUI CREDANTUR, SACRAMENTO DONANDIS (1).

849. — I. In antecessum tamquam principium hodie ab omnibus admissum statuendum est, homini sensibus destituto, quamdiu *probabiliter* adhuc vivit, conferenda esse sub conditione sacramenta quibus ille forte indigeat: quod intelligendum est etiam pro casu in quo *tenuis* tantum adsit probabilitas de illius hominis vita. Vide supra, *nn.* 439, 607 *seq.*; *Lehmk.*, 2, *n.* 273; *Scavini-Del Vecchio*, *n.* 693; *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 244, *et* 1; *Noldin*, De sacram., *n.* 283, *nota*, et *n.* 444; *S. Alph.*, *n.* 482.

Ratio est, quia in hujusmodi hominibus aliquo modo praesumi possunt necessariae dispositiones ad valorem sacramentorum. (Cfr. dicta supra, *n.* 608.) Fieri ergo potest ut homines, qui secus damnarentur, collato sacramento salventur, v. gr. si in statu peccati mortalis attritionem conceperunt, quam non retractarunt; praeser-

---

(1) Neminem latet quanti momenti sit hanc quaestionem recte perpendere, cum ex prudenti ejus solutione non modo temporalis hominum vita sed maxime aeterna plurimis in casibus pendeat. Quare in eam et omnia nostra contulimus studia, et clarissimos Doctores Medicae Academiae Barcinonensis SS. Cosmae et Damiani rogavimus ut sapienti suo judicio hanc quaestionem, qua parte physiologica est, illustrare dignarentur. Quod quam abunde illi pro sua sapientia ac pietate praestiterint, videre licet apud ephem. *El Criterio Católico en las Ciencias Médicas*, *vol.* 6 (anni 1903), ubi lector inveniet tum egregias dissertationes *Doctoris Blanc*, tum etiam conclusiones hac de re ab insigni illa Academia (omnes fere unanimiter) approbatas. Postquam votum Academiae nobis transmissum fuit, quaestionem primo pertractavimus in **Casibus**, *vol.* 2, *n.* 1192, *seq.*; uberius vero postea apud ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 8 et 9; articulos deinde collegimus in opusculo cui titulus est *La muerte real y la muerte aparente con relación a los Santos Sacramentos*, quo lectorem saepe remittemus. Hoc opusculum *italice*, *gallice*, *anglice*, *germanice*, *lusitane* et *hungarice* jam translatum est, illudque «nulli sacrorum Pastorum ignorare fas esse», ait *Acta S. Sedis;* et adjungendum esse omni cursui Theologiae moralis judicat Card. *Gennari*, apud *Il Monitore*. Plures dioecesanae Synodi imo et Concilium Provinciale Caesaraug. opusculi doctrinam probarunt et in praxim esse deducendam statuerunt. Pius vero X idem opusculum judicavit utilitate plenum pro humanitate, pro scientia ac pro religione, et ardenter se desiderare dixit ut haec doctrina a medicis praesertim ac sacerdotibus cognoscatur. Clariss. *Antonelli*, in suo praeclaro opere *Medicina Pastoralis*, *vol.* 2, *pag.* 3, *cc.* 2 et 3, doctrinam opusculi totam suam fecit. Cfr. *Ferreres*, La muerte real, etc., *nn.* 160-214, edit. 4.ª.

Dignae sunt ut legantur opusculi nostri versiones gallica, italica vel germanica, ubi auctor harum versionum, Dr. *Geniesse*, multa documenta magni ponderis diligentissime collegit.

tim quum non raro homines appareant exterius cum plena sensuum destitutione ac veluti omnino mortui, et tamen interius animus adhuc vigeat. *Ball.-P., vol.* 5, *n.* 861. Cfr. *Ferreres*, in opusc. citato, *n.* 40 *seq., et praesert. n.* 61. — Vide **Casus**, *n.* 487.

II. Oportet ergo investigare quousque probabile sit homines adhuc vivere, qui tamen exterius mortui videntur.

850.—**Dico** igitur 1.°: Probabiliter omnes homines, post instans in quo jam mortui censentur, adhuc perstant in vita per aliquod temporis spatium, longius vel brevius juxta naturam causarum mortem afferentium. Ita medici ac theologi recentiores, v. gr. *Dr. Laborde*, Les tractions rythmées, *pag.* 11, et *Bulletin de l'Académie de médecine* (parisiensis civitatis), *séance du* 4 *janvier*, 1900, *pag.* 64; *Dr. D. Coutenot*, apud ephem. *Études franciscaines*, janvier, 1901, *pag.* 44; *Conclusiones* 3.ª, 4.ª et 15.ª unanimiter approbatae in *Academia medica Barcinonensi; Capellmann*, Medicina pastoralis, *pag.* 178; *Dr. Icard*, Le signe de la mort réelle, *pag.* 6 *seq.* (Paris, 1905), La constatation des décès, *pag.* 9 (Paris, 1911); *Dr. D'Halluin*, apud *Revue de Lille* (1906-1907); *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 244; *Génicot*, *n.* 422, et Casus, *vol.* 2, *tr.* 16, *c.* 3, *cas.* 4; *Noldin*, De Sacram., *n.* 294, *nota*. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 62-76, 241-242.

A posteriori haec assertio confirmatur ex quotidianis experimentis, quibus ad vitam revocantur homines, qui etiam a peritis medicis post diligens examen, jam mortui censebantur. Atqui hoc factum non fuit per miraculum. Ergo vita persistebat.

Ratio physiologica est, quia nos generatim tantum attingimus cessasse quasdam vitae functiones, quae magnis organis aut apparatibus respondent, uti sunt *respiratio pulmonaris*, *sanguinis circulatio*, etc.; et ex earum cessatione hominem jam mortuum existimamus; sed non attingimus eas, quae in partibus intimioribus exercentur, uti sunt *respiratio interna*, *cellularum nutritio*, *atque textorum*, quibus functionibus durantibus etiam et vita perseverare potest. Hae autem intimae functiones, etiam postquam externae cessarunt, possunt adhuc exerceri per aliquod temporis spatium, nisi ipsa elementa anatomica laesa atque inepta reddita sint. Quamvis enim priores functiones necessarium nutrimentum pro posterioribus suministrare debeant, ideoque, illis cessantibus, et hae *brevi* perire debeant, non tamen necesse est ut pereant *statim*, cum nutrimentum in antecessum acceptum ipsis sufficere possit ad tempus aliquod, brevius vel longius pro diversis casibus. Cfr. *Dr. Blanc*, l. c., *pag.* 171.

Hoc significant physiologi, quum mortem non *puncto temporis* organismum dicunt invadere, sed *paulatim* ab externis in internas partes ingruendo (*de la periferia al centro*). Cfr. *Icard*, ll. cc., et apud *La presse médicale*, Paris 17 aug. 1904; *D'Halluin*, La morte réelle, etc., *pag.* 11, et apud *Revue de Lille*, mart. 1906, *pag.* 32.

III. Quare haec est tota difficultas, determinare scilicet probabilem durationem hujus latentis vitae; in quam determinationem duplici via perveniri potest: 1.° indicando signum aliquod certum mortis; 2.° inveniendo vestigium persistentis vitae.

851.—Dico ergo 2.°: Non datur signum aliquod nec complexus signorum, vi cujus in homine instans mortis certo cognosci queat, saltem si rigiditatem cadavericam et plene comprobatam generalem totius organismi putrefactionem excipias. Ita *Conclusiones* 7.ª, 10.ª, 13.ª et 14.ª, unanimiter approbatae ab Academia medica Barcinonensi; *Dr. Goggia*, apud ephem. *Cosmos*, *vol.* 44, *pag.* 145; *Doctor Coutenot*, l. c.; *Beclard*, Physiologie, § 427; *Villada*, etc. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 77-102, 246-251, ed. 4.ª

Quod maxime confirmatur ex eo quod, quum propositum fuerit praemium ab Academia parisiensi, conferendum ei qui hujusmodi signum *certum* demonstraret, nulli adjudicatum tale praemium fuerit.

Ratio patet ex dictis numero 849.

Quamquam igitur multis in casibus, si recurrant *externa* illa consueta mortis signa, possis omnino affirmare, hunc hominem *certo* brevi moriturum, si jam mortuus non sit; eum jam obiisse, ex praedictis signis tibi *certo* non constabit. Cfr. *Dr. Blanc*, l. c., *pag.* 204. Hinc *Dr. Coutenot* (laudatus a *Dre. Blanc*, l. c., *pag.* 207) ait: «Después del paro del corazón la vida existe todavía un tiempo variable, que la experiencia podrá un día determinar; pero que existe.» Ita etiam *Icard*, La constatation des décès (París, 1911), *pag.* 112, 113, 162 *seq.*

Adde quod saepe saepius nec cessationem omnimodam magnarum illarum functionum cognoscere possumus; sed ad summum argumenta tantum *negativa* habemus. Ut enim testatur *Icard* (*La mort réelle et la mort apparente*, *pag.* 82-89 *seq.*, Paris, 1897), exsistunt *plurima* exempla clinica demonstrantia cor pergere in exercitio suarum functionum, quin peritissimae auris medicus, auscultatione quam accuratissime instituta, pulsationem vel minimam percipere possit. Cfr. etiam *Dr. Blanc*, l. c., *pag.* 204. Quare *pluries* accidit, ut dum medici (peracta auscultatione per horam integram) nec *respirationem*, nec *cordis pulsationes*, nec ullum aliud vitae signum perciperent, ideoque ad putatum cadaver anatomice discindendum ventum fuerit, aperto per incisionem pectore, cor adhuc suas pulsationes exercere clarissime fuerit compertum. *Icard*, l. c., *pag.* 90.

Et haec accidunt quum peritissimi medici, adhibitis accuratissimis observationibus, hominem obiisse credunt; quid vero fiet quum hujusmodi judicium hominibus imperitis, ut communiter contingit, relinquatur?

«Cetera signa quae afferri solent: palloris membrorum, speciei

vultus cadavericae, circulationis sanguinis ac respirationis defectus, caloris dicti vitalis cessationis, imo macularum cadavericarum et ipsius oculi cadaverini seu flacci, fracti ac obscurati, non praebent *nisi probabilia* signa mortis aut saltem *probabilissima*, non vero *absolute certa*: immo quum admodum difficile sit distinguere rigorem cadavericum, qui observatur, ex Capellmann, 1-24 horis post mortem et durat per 6-43 horas, et rigorem spasmaticum, asphyxicum, tetanicum, convulsivum, qui in quibusdam morbis ante mortem accidit; in *praxi* non remanebit *certum* aliud signum mortis pro omni casu, *nisi putrefactio* antea dicta, quaeque post tres dies tantum accidere solet.» *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 235, ed. 1.ª—Vide **Casus**, *n.* 1192 *seq.*

852. —IV. Ut vero strictioribus limitibus rem definiamus,

Dico 3.°: In illo, quem mors repentina videtur occupasse, tempus vitae latentis *probabiliter* se protendit quousque in illo manifesta putrefactionis signa appareant (1). — Haec assertio hodie fere ab omnibus admittitur, quum innumeri sint casus in quibus homines accidenti repentino correpti, sive ab extrinseco illud proveniat (ut in *fulminis* ictu, *submersione*, *suffocatione* et aliis bene multis), sive ab intrinseco (ut in *apoplexia*, *epilepsia*, *lethargo*, *hysteria*, *asphyxia*, *haemorrhagia*, *narcotismo*, *intoxicatione*, *cholera*, *pestilentia*, etc.), ad vitam fuerint revocati post horas, imo post plures dies ex quo mortui omnino videbantur. Cfr. *Laborde*, Les tractions, etc.; *Witz*, apud ephem. Revue des questions scientifiques, *vol.* 47, *pag.* 475 *seq.*; *Dr. Blanch*, l. c., *pag.* 136, 138; *Ferreres*, l. c., *nn.* 103-112.

Hinc P. Villada, l. c.: «Si agatur de illis morbis asphyxicis, etc. (hoc est, de accidentibus repentinis), puto idem faciendum esse (i. e. licite conferri posse et per se etiam debere sacramentum Poenitentiae sub conditione *si capax es*, vel, *si vivis et dispositus es*, etc.), donec per putrefactionem aut defectum irritabilitatis ope machinae electricae probatum, vel alio forsan modo peritus medicus declaret *certo et indubitanter* mortem contigisse.» Idem asserunt *Alberti*, Theol. past., *p.* 1, *n.* 18, VI, et *Pighi*, *vol.* 4, *n.* 420.

V. Major est difficultas pro his, qui communi aliqua infirmitate pereunt. Ratio discriminis obvia est: nam in prioribus repentinus casus invenit organismum sanum plerumque et robustum: elementa anatomica et texta, quibus organa coalescunt, magna mediorum copia, quibus intima vita illa perdure provisa (*reserva orgánica*). Ex quo fit ut, licet per aliquod temporis spatium sistant quae magnae functiones dicuntur, ob organorum vel apparatuum

---

(1) Ita expresse declararunt Synodi dioecesanae *Matritensis*, *lib.* 2, *tit.* 3, *const.* 6, *pag.* 194 (Madrid, 1909), et *Auriensis*, const. 78, *pag.* 48 (Orense, 1908).

laesionem; pergant nihilominus per plures horas intimae partes et elementa vivere. In his vero postremis, videntur omnia paulatim consumi; unde quum penitus exterius vita discedit, non multum post temporis discedat interius necesse est.

Quantum vero illud tempus producatur non facile assignari potest: hoc enim quum pendeat a morbi qualitate ejusque duratione ac totius organismi lenta et successiva consumptione, tempus animae discessus non facile assignare audebis. Adde praeterea, te nescire, an repentino accidenti interno alicui, ex illis nempe quae longiorem mortem *apparentem* solent aliquando inducere, ille status debeatur, quem mortem appellas.

853. — **Dico** 4.°: In iis vero qui ordinario morbo decedunt, probabiliter vita adhuc latenter durat post dimidium saltem horae ex quo vulgo mortui censebantur (1): imo multo plus, si mors (ut saepe, etiam in his casibus, contingere solet) accidenti repentino debeatur, ideoque promptius accidat quam natura diuturni illius morbi exposcebat. Ita etiam postea *Noldin*, De Sacram., *n.* 294; *Génicot-Salsmans*, *n.* 422; *Kern*, De Sacr. Extrem. Unct., *lib.* 4, *in fine* (2); *Sabbeti-Barret*, *n.* 828, *q.* 6; *Zaninetti*, Theol. mor., *vol.* 4, *n.* 2328; *Sani*, Teologia morale, *vol.* 11, *n.* 449; *Pighi*, *vol.* 4, *n.* 420; *Coppin-Stimart*, Sacr. Lit. comp., *n.* 686, nota 2. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 190-245.

Prob. 1.° Ex hucusque dictis. Etenim *a*) sacerdos veniens ut sacramenta infirmo ipsum vocanti conferat, si propter itineris distantiam vel alia ex causa, ad hominem accedat dum adstantes dicunt ipsum jam a duobus quadrantibus animam efflavisse, sic ratiocinari potest: hic homo ante horae dimidium certe vivebat; atqui nunc nullum signum apparet ex quo *certo* constet eum esse mortuum; ergo aliquod saltem tenuissimum probabile dubium remanet utrum jam vere mortuus sit vel adhuc vivat.

Praeterea *b*) *probabiliter* (ut probatum est supra, *n.* 850, *Dico* 1.°) post punctum illud quo vulgo homines mori creduntur, semper vita latenter durat per aliquod temporis spatium; atqui hucusque nullus hominum probare certo potuit, illud spatium vitae latentis concludi in hisce casibus de quibus nunc agimus, infra horae dimidium; ergo probabiliter per totum illud tempus durat.

2.° Probatur etiam ex multis experimentis, quibus apparet

---

(1) Ita etiam Synod. *Matrit.*, l. c.; *Auriensis*, l. c.; Conc. Prov. *Caesaraugustan.*, *cap.* 6, *tit.* 2, *pag.* 92 (Caesaraug., 1908). Cfr. etiam Synodos citatas in nota ad *n.* 854.

(2) «Id certum factum esse per Rev. Vm. puto, extremam expirationem non posse terminum esse, ultra quem non sint administranda sacramenta conditionate ei qui sacramenta nondum accepit.» Epistola *Patris Lehmkuhl* ad *P. Ferreres*, 17 dec. 1907. Cfr. etiam *Reuter-Lehmkuhl*, Neoconfess., *n.* 319.

periodum vitae latentis etiam in hujusmodi infirmis se protendere ultra horae dimidium. Experimenta vide apud *Ferreres*, opusc. cit., *nn.* 120-127, 252-259.

3.° Probatur denique auctoritate doctissimorum medicorum, v. gr. *Laborde*, *Coutenot*, *Goggia*, *Cirera*, *Bassóls*, *Louis*, *Blanc*, et ipsius *Academiae Barcinonensis* in conclusionibus 5.ª, 7.ª, qui omnes ultra horam illud tempus probabiliter extendi putant. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 113-134; *Feijóo*, Señales de muerte actual, § IX.

854. — QUAER. *An hujusmodi homines non modo absolvi sed etiam Extrema Unctione donari possint?*

Resp. Affirm. (1). Hi enim ut sensibus destituti haberi posse videntur, ac proinde, juxta Rituale, hujus sacramenti capaces, modo dolor aliquis et salutis desiderium in eis praesumi possit. Cfr. *Génicot*, *n.* 422; *Noldin*, l. c., *n.* 444; *Alberti*, l. c. Unde in canone 941, nuper citato, statuitur: «Quando dubitatur num infirmus usum rationis attigerit, num in periculo mortis reipsa versetur vel *num mortuus sit*, hoc sacramentum ministretur sub conditione».

Imo hujusmodi hominibus melius subveniri judicamus per hoc quam per Poenitentiae sacramentum. Cfr. *Villada*, l. c., *n.* 75; *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 235 *seq.*, 861; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 94 *seq.*, 271, 272; *Lehmk.*, Casus, *vol.* 2, *n.* 624, *r.* 2; *Aertnys*, *l.* 6, *n.* 367. Ratio est, quia sacramentum Extremae Unctionis, licet *secundario*, delet tamen *per se* peccata mortalia, supposita in subjecto aliqua attritione cum bona fide. In Poenitentiae vero sacramento, ex communi sententia, requiritur aliqua confessio, quae an et quomodo his in adjunctis haberi possit, res est multis dubitationibus obnoxia. Cfr. supra, *n.* 609. Sed dices: hoc pacto generatur scandalum fidelibus, qui sacerdotem viderint hoc sacramentum mortuo, ut ipsi putant, administrantem. — Respondeo: moneat sacerdos, instruat praesentes, et scandalum nullum aderit. Cfr. *Lehmk.*, l. c. — Vide *Ferreres*, l. c., *nn.* 140-145, 258-268, ed. 4.ae Quoad formam adhibendam hac urgente necessitate, vide dicta supra, *n.* 838.

855. Corollarium. — Igitur in praxi semper (vel fere) poterit sacerdos absolvere et Extrema Unctione munire adultum, qui *vulgo* recenter mortuus absque ultimis Sacramentis credatur, nisi mors per generalem cadaveris corruptionem fuerit certo comprobata.

Etenim eos, qui repentino accidenti correpti extinguntur, pro-

---

(1) Ita etiam Syn. *Matrit.*, l. c. Cfr. etiam Syn. *Corduben. in America*, *n.* 180; *Malacitan.*, *lib.* 3, *tit.* 7, *c.* 2, *n.* 9 (Málaga, 1909), *pag.* 394; *Ancudien.*, *p.* 2, *c.* 6, *pag.* 74 (S. Carlos de Ancud, 1907); *Manilan.*, *n.* 73 (Manila, 1911); *Cebuen.*, *n.* 87 (Manilae, 1911); *Calbayogen.*, *tit.* 2, Const. 2.ª, *pag.* 76 (Manila, 1911); Conc. Prov. *Caesaraug.*, l. c.

babilissimum est per *plures horas* et aliquando per integros dies versari in statu mortis apparentis.

Quoad illos vero, qui longa infirmitate vexati, vel chronico morbo pereunt, res adhuc facilius expeditur: 1.° quia hi generatim, dum certe adhuc vivunt, solent sacramentis donari; 2.° quia saltem statim ac illi credantur mortui advocabitur sacerdos, ideoque ante horae dimidium ab instanti, quod vulgo mortis appellatur.

Imo his in casibus, etiam si adveniat sacerdos post illud horae dimidium, poterit *generatim* adhuc absolvere apparenter mortuum, 1.° quia multoties etiam iis in adjunctis mors debetur repentino alicui accidenti, quod mortem attulit citius quam sperabatur, et tunc status mortis apparentis plus temporis protenditur, probabiliter ad duas vel tres horas. (Cfr. *Feijóo*, l. c., § XI); 2.° quia generatim saltem sacerdoti non constabit illum statum non deberi repentino illi accidenti; 3.° quia illud horae dimidium intelligitur postquam *peritus* medicus, adhibitis *accuratissimis* auscultationibus et aliis observationibus, jam nullum vitae vestigium percipit; atqui saepe saepius vel non adest *peritus* medicus, vel non adhibentur illae accuratissimae observationes; ergo saltem in hac hypothesi, etiam post horae dimidium ex quo vulgo creditur mortuus, poterit adultus absolvi, vel Extrema Unctione donari.

856. Resolves: — 1.° Absolvi et Extrema Unctione donari poterunt etiam post plures horas ex quo mortui credebantur illi qui laqueo suspensi sunt, aquis submersi, fulgure exstincti, vulnere necati, asphyxia correpti, cholera infecti, etc.

2.° Si sacerdos hominem certo viventem ungere coepit, numquam debet cessare ab unctione perficienda; quia quamvis interea aegrotus obiisse videatur, probabiliter adhuc vivit, ideoque unctiones sub conditione sunt prosequendae.

3.° Docendi fideles sunt de obligatione vocandi sacerdotem ut sacramenta conferat iis, qui accidenti repentino sunt correpti; quamvis jam omnino mortui vel ipsis medicis appareant. Ita etiam Synodus *Matrit.*, l. c.

4.° Quoties sacerdos *potest* hujusmodi apparenter mortuis sacramenta ministrare, ad id videtur teneri *sub gravi*, juxta *Suárez*, De Poenit., *d.* 23, *sect.* 1, *n.* 5; *Vázquez*, De Poenit., *q.* 91, *art.* 2, *dub.* 1, *n.* 38; *S. Alph.*, *lib.* 6, *n.* 482; *Ball.-P.*, *vol.* 5, *n.* 235, 3.°. — Ratio est, ut ait *Diana*, *p.* 3, *tr.* 3, *resolv.* 9, «quia cum licite possit facere, vel ex charitate, vel ex justitia (si ipsius pastor est) ad hoc obligatur; quod etiam verum est respectu eorum, qui contrariam sententiam tenent; quia quum hanc sententiam possint in praxi tuto sequi propter suam probabilitatem, idque sit saluti moribundi valde expediens, aut etiam necessarium, si solum sit attritus, ad hoc, ut diximus, vel ex charitate, vel ex justitia tenentur. Igitur

sacerdotes nolentes moribundum in tali casu absolvere, recte Vázquez, ubi supra, vocat reos, et necatores animarum». Plures tamen hanc obligationem negant.

5.° Quum recentioribus temporibus methodi sint inventae, quibus saepissime in vitam revocantur ii, qui praesertim ex repentino casu recenter mortui credebantur, gravis medicis incumbit obligatio eas adhibendi. Inter has methodos simplicitate et efficacia praestat illa, quae per *tractiones rhythmicas linguae* procedit. Cfr. *Laborde*, Les tractions rythmées, *pag.* 181 *seq.*; *Ferreres*, l. c., *nn.* 75, 101, 102, 146 *seq.* — Vide **Casus**, *n.* 1192 *seq.*

FINIS TRACTATUS DE EXTREMA UNCTIONE

TRACTATUS

De Ordine

Agendum: 1.° de natura et divisione; 2.° de materia et forma; 3.° de ministro; 4.° de subjecto Ordinis.

CAPUT I

DE NATURA ET DIVISIONE ORDINIS

857. — Nomine *Ordinis* hic intelligitur *gradus* clericorum ad specialia officia ecclesiastica consecratorum.

Ordo ex Christi institutione clericos a laicis in Ecclesia distinguit ad fidelium regimen et cultus divini ministerium (*can.* 948). Cfr. *Ferreres*, Inst. canonicae, *vol.* 1, *n.* 235 *seq.*— Quanta autem sit hujus sacramenti dignitas et excellentia, vix humana voce exprimi potest. Hac de re sic inter plura Catechismus Concilii Tridentini: *Potestas tum corpus et sanguinem Domini nostri conficiendi et offerendi, tum peccata remittendi, quae illi collata est, humanam rationem atque intelligentiam superat, nedum ei aliquid par et simile in terris inveniri queat.*

Ordo communiter definitur: *Signaculum quoddam Ecclesiae, quo spiritualis potestas ordinato tribuitur. S. Alph., n.* 735, post *S. Thom.*, etc. — Definitur etiam recte juxta *alios: Sacramentum Novae Legis, quo traditur spiritualis potestas, et confertur gratia ad munia ecclesiastica debite obeunda.*

858. **Statuenda.**— I. Ordo est verum et proprie dictum Novae Legis sacramentum.

Constat, quia in eo reperiuntur omnia ad rationem sacramenti requisita, scilicet: 1.° *signum sensibile*, quum signo exteriori conferatur; 2.° *institutio divina*, quum Christus Apostolos Ordinis ministros instituerit, potestatemque consecrandi, remittendi peccata, sacra mysteria dispensandi, regendi Ecclesiam, et alios ministros instituendi eis dederit. Act., XIII; I *Cor.*, XII; *Galat.*, II; *Matth.*, XXVIII; 3.° *collatio gratiae*, ut constat ex I Tim., IV, 14: *Noli*, inquit Apostolus, *negligere gratiam... quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.* — Et II Tim., I, 6:

Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum.

Eruitur ex definitione *Conc. Trid., sess.* 23, *can.* 3, ubi sic legitur: *Si quis dixerit, Ordinem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum, anathema sit.*

859. — II. In Ecclesia Latina «nomine ordinum *majorum* vel *sacrorum* intelliguntur presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus; *minorum* vero acolythatus, exorcistatus, lectoratus, ostiariatus (*can.* 949). Unde septem numerantur ordines.

Deducitur ex pluribus conciliis, praesertim ex *Trid., sess.* 23, *c.* 2; postquam enim dixerat aperte de sacerdotibus et diaconis, sermonem in sacris litteris fieri, subdit: *Ab ipso Ecclesiae initio, sequentium ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, subdiaconi, scilicet, acolythi, exorcistae, lectoris et ostiarii, in usu fuisse cognoscuntur.* — Item *can.* 2, ait: *Si quis dixerit, praeter sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios ordines, et majores et minores, per quos velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit.*

860. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quaenam sit horum ordinum natura et proprietas?*

Resp. 1.° *Ostiariatus* est ordo, quo specialis confertur potestas aperiendi vel claudendi januam ecclesiae, dignos admittendi, excludendi indignos.

2.° *Lectoratus* est ordo, quo specialis traditur potestas legendi psalmos et lectiones ex pulpito in ecclesia, ac populum catechizandi, seu instruendi in rebus fidei.

3.° *Exorcistatus* est ordo quo alicui confertur specialis potestas ejiciendi daemonia per exorcismos ab Ecclesia institutos.

Attamen hodie facultas exorcizandi solis reservatur presbyteris, qui ea tantum de licentia peculiari et expressa Ordinarii uti possunt. Recole dicta *vol.* 1, *n.* 402.

4.° *Acolythatus* est ordo, quo confertur alicui specialis potestas inter Missae solemnia subdiacono inserviendi, accendendi cereos, praeparandi porrigendique ampullas vini et aquae.

5.° *Subdiaconatus* est ordo, quo confertur alicui specialis potestas in Missa solemni inserviendi diacono, solemnique ritu epistolam cantandi.

6.° *Diaconatus* est ordo, quo confertur specialis potestas in solemni Missa presbytero immediate assistendi, inter solemnia decantandi evangelium, praedicandi, et solemniter baptizandi, si justa tamen interveniat causa. Utrum vero diaconus, ut aliquando praedicet, speciali licentia Episcopi indigeat, vel licentia parochi vel rectoris ecclesiae sufficiat, ex statutis particularibus vel consuetudine definiendum videtur.

7.° *Presbyteratus* est ordo, quo confertur specialis potestas

corpus et sanguinem Christi in Missae celebratione consecrandi, a peccatis absolvendi, subditosque opere ac doctrina pascendi.

His adde *episcopatum* et *primam tonsuram*. — **Episcopatus** videtur dicendus ordo proprie dictus a presbyteratu distinctus; et juxta communiorem sententiam est veluti ipsius presbyteratus (quem eminenter non includit sed supponit) complementum. Cfr. *Wernz*, 2, *n.* 73, *nota* 91. Alii vero contendunt, non improbabiliter, ordinationem episcopalem conferre plenum sacerdotium independenter ab ordinatione presbyterali, et consequenter ad illius validitatem non praerequiri in subjecto nec presbyteratum, nec alios ordines inferiores. Cfr. *Gasparri*, *n.* 21 *seq.*; *Many*, De sacra Ordin., *nn.* 5 et 6. — Prima *tonsura* ordo non est, sed dispositio ad ordines, qua quis clericus renuntiatur. Verum juxta novum Codicem: In jure verba: *ordinare*, *ordo*, *ordinatio*, *sacra ordinatio*, comprehendunt, praeter consecrationem episcopalem, ordines enumeratos in can. 949 et ipsam primam tonsuram, nisi aliud ex natura rei vel ex contextu verborum eruatur (*can.* 950).

861. — QUAER. 2.° *An diaconatus sit sacramentum?*

Resp. Affirm., juxta communem et certam sententiam, quia in eo reperiuntur omnia ad sacramentum requisita, scilicet: 1.° *signum sensibile*, per impositionem manuum; 2.° *signum gratiae*, in verbis formae: *Accipe Spiritum Sanctum*, etc.; 3.° *signum a Deo institutum*, quia solus Deus instituere potest signa gratiam conferentia. Constat etiam ex *Conc. Trid.*, *sess.* 23, *can.* 6, ubi sic definitur: *Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris* (nempe diaconis), *anathema sit.* — Vide *S. Alph.*, *n.* 737.

862. — QUAER. 3.° *An etiam subdiaconatus sit sacramentum?*

Resp. Controvertitur. I.ª SENTENTIA, *probabilis*, *affirmat.* Ratio est, quia subdiaconatus, quemadmodum diaconatus, omnibus signis sacramenti constitutivis gaudet; est enim 1.° *signum sensibile*, ut patet; 2.° *signum gratiae*, cum sit ordo sacer.; 3.° *signum a Deo institutum;* definivit enim *Conc. Trident.*, esse in Ecclesia hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat *ex episcopis*, *presbyteris et ministris;* subdiaconi autem, non secus ac ipsi diaconi, inter ministros recensendi sunt. — Ita *Billuart*, cum aliis multis post *S. Thomam*, Supplem., *q.* 37, *art.* 2.

II.ª SENTENTIA, item *probabilis*, imo forte *probabilior*, *negat.* Ambigitur enim tum de divina institutione, tum consequenter de gratiae promissione. Nec subdiaconatus numerandus videtur inter ordines sacros ex institutione divina, sed ecclesiastica tantum, quum apud graecos non habeatur ut ordo sacer. *S. Alph.*, *n.* 737.— Imo neque inter latinos habitus fuit ut sacer undecim prioribus Ecclesiae saeculis: etenim adhuc anno 1091 Urbanus II in Concilio Beneventano, *can.* 1, (cfr. *c.* 4, D. 60) dicebat: «Sacros ordines dici-

mus diaconatum et presbyteratum. Hos siquidem solos primitiva legitur Ecclesia habuisse» *Gasparri*, Tr. can. de S. Ordinatione, *n.* 34; *Wernz*, *vol.* 2, *n.* 20. Paulo post computatur jam inter ordines sacros, i. e. inter ordines habentes aliquem actum circa rem aliquam consecratam. *S. Thom.*, 4, *disp.* 24, *q.* 2, *art.* 1, *q.* 1.

Ordines autem *minores* juxta hodie *fere communem* sententiam inter sacramenta minime adnumerandi sunt. *S. Alph.*, *ibid.*— Verum opposita sententia, quae tenetur a S. Thoma et ab aliis gravissimis doctoribus, certe *solide probabilis* est.

CAPUT II

DE MATERIA ET FORMA ORDINIS

863. — Materia et forma variae sunt pro variis ordinibus.

I. Quod spectat ad *ordines minores*, ratione materiae, *ostiarius* ordinatur traditione clavium ecclesiae; *lector* traditione libri lectionum; *exorcista* traditione libri exorcismorum; *acolytus* traditione ampullarum vacuarum, vel saltem unius, et candelabri cum cereo extincto, quia ipsius est praeparare lumen, vinum et aquam ad Missam. Forma his ordinibus propria continetur verbis, quibus utitur Episcopus, dum ipsa instrumenta tradit.

II. Quoad *subdiaconatum*, tamquam materia *apud graecos* censetur impositio manuum. — *Apud latinos* controvertitur. Juxta alios traditio *vacui calicis cum patena vacua* est sola ejus materia proxima. Et haec sententia, juxta *Card. Vives* (*n.* 650), tuta certaque est. — Alii vero contendunt traditionem *libri epistolarum* esse pariter materiam hujus ordinis essentialem, «sed perperam, est enim pars integralis tantum, unde si quid omissum fuerit, *suppleatur*». *Ibid.* Quod calix sit consecratus probabilius requiritur ad validitatem; quod vero sit vacuus, videtur tantum de necessitate praecepti. — *Forma* autem his continetur verbis: *Videte cujus ministerium vobis traditur, et vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.*

864. — III. Quoad *diaconatum*, materia duplex statuitur, impositio scilicet dexterae manus Episcopi, et traditio evangeliorum libri. Num harum utraque, an vero una tantum necessaria sit, in controversia est. Theologorum alii (et hoc est verius) *solam manuum impositionem*, alii *solam libri traditionem*, alii tandem *utramque* necessariam censent. Ad praxim autem quod spectat, postrema haec sententia, utpote tutior, tenenda est. Forma consequenter etiam duplex habetur. Quae priori materiae adjicitur, haec est: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur et ad resistendum diabolo et ten-*

tationibus ejus, in nomine Domini. — Quae posteriorem materiam comitatur, ejusmodi est: *Accipe potestatem legendi evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.*

IV. — Quoad *presbyteratum*, ipsius materia *apud graecos* sita est in sola manuum impositione; *apud latinos* vero duplex est, saltem ex praecepto, scilicet *impositio manuum Episcopi*, et traditio *calicis cum vino, et patenae cum hostia superposita.* Controvertitur autem inter theologos, quaenam sit materia essentialis. *Probabilius* consistit in *sola secunda* manuum impositione, quae fit ab Episcopo cum presbyteris assistentibus. In praxi tum prima manuum impositio, quae ab Episcopo fit per contactum physicum, nihil dicente, tum secunda, quando statim una cum presbyteris extendit manus supra ordinandos, fundens preces, habendae sunt ut essentiales; tertia manuum impositio, quae fit ab Episcopo circa finem Missae dicente: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata*, etc., *probabilius* non est de essentia: imo probabiliter addita fuit post aliqua saecula, ad majorem collatae jam potestatis declarationem. Cfr. *Gasparri*, De S. Ordinat., *nn.* 1074 et 1709; *Tepe*, Inst. theol., *vol.* 4, *n.* 732; *De Augustinis*, De re sacram., *lib.* 4, *tr.* 7, *art.* 7; *Pesch*, De ordine, *n.* 622 *seq.*; *Noldin*, De sacram., *n.* 456; *Card. Vives*, *n.* 650; *Génicot*, *n.* 427. — Unde si omissa fuerit secunda manuum impositio, ordinatio tota iteranda est; si vero tertia fuerit omissa, sub conditione haec sola erit supplenda. *S. Alph.*, *n.* 649.

Forma etiam pro materia diversitate varia est; quare de ea pariter controvertitur. Hinc forma, quae traditioni instrumentorum respondet, haec est: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini.* Forma autem impositioni manuum propria, est ipsa oratio quam recitat Episcopus, dum manus ordinandis imponit. Vide *S. Alph.*, *n.* 739 *et seq.*

865. Quaesita. — QUAER. 1.° *An requiratur tactus physicus instrumentorum?*

Resp. Dicit *S. Alphonsus*, *n.* 743, duplicem dari sententiam probabilem, et consequenter tutiorem in praxi sequendam esse. Verumtamen sententia negativa non bene probatur ex resp. S. Rit. C. 3 dec. 1661 (*Decr. auth.*, *n.* 1221), in qua «Ad *scrupulum* fratris Ephrem... se non tetigisse *tactu physico* calicem in sua ordinatione ad presbyteratum», S. C. respondit «posse continuare celebrationem SS. Sacrificii absque ullo scrupulo, ac tuta prorsus conscientia». Diximus non bene probari negativam sententiam ex hac responsione, quia hic videtur agi tantum de mero scrupulo. *Palmieri*, h. l.; *Buccer.*, *n.* 884. — Sufficit contactus *mediatus*, v. gr. medio aliquo velo vel chirotheca. S. Off., 22 jan. 1890.

Ceterum nemini ordinato rationabilis et fundatus scrupulus

inesse potest. Nam in praxi Episcopi solent ita procedere, ut in re tanti momenti tutiorem viam semper teneant. Aliunde tot ministris et officialibus incumbit munus invigilandi de ritu in ordinatione servando, ut moralis certitudo habeatur, omnia recte et valide gesta fuisse.

QUAER. 2.° *An necessario traditio utriusque speciei requiratur?*

Resp. Affirm., probabilius (in hypothesi quod essentia non consistat in sola manuum impositione), quia per traditionem unius speciei non traditur potestas in totum sacrificium. *S. Alph.*, ut *probabilius, n.* 750; *Salmant., c.* 3, *n.* 45.

866.—QUAER. 3.° *An valide ordinetur qui tangit hostiam, non autem patenam; et qui tangit calicem et patenam, non autem hostiam?*

Resp. ad 1.um *Affirm.*, cum sententia communi, quae probabilissima videtur. Ratio est, quia hostia et vinum sunt materia substantialis Ordinis, quibus principaliter significatur potestas in Corpus Christi, et propter solam decentiam ex praecepto Ecclesiae usurpatur calix et patena. Attamen in praxi pars tutior sequenda est. *S. Alph., n.* 751.

Resp. ad 2.um Etiam *affirmative*, cum sententia *communi* et *veriori*, ait *S. Alph.* Ratio est: 1.° quia tunc tangitur hostia mediante patena; non autem praescribitur ab Ecclesia tactus immediatus hostiae, sed tantum patenae, ut patet ex Pontificali; 2.° quia vinum in calice numquam tangitur immediate; ergo nec requiritur ut hostia immediate tangatur. Ceteroquin curandum est ordinando, ut tangat calicem, patenam, et simul hostiam, et sic ab omni scrupulo se eximet. *S. Alph., n.* 752.

Resolutiones S. Officii: *A*) ordinatio presbyteralis ex integro *sub conditione* et secreto *iteranda est:* 1.° Si omissus fuerit contactus physicus in prima manuum impositione (4 jul. 1900).

2.° Si omissae fuerint prima et secunda manuum impositio, et suppletae post communionem (22 aug. 1900): ratio videtur esse, quia non suppleta fuit traditio instrumentorum; igitur non esset repetenda, si utraque manuum impositio, cum forma respondente, suppleta fuisset ante instrumentorum traditionem (3 maji 1899).

3.° Si in traditione instrumentorum calix fuerit *absque vino* (11 jan. 1899), vel patena *absque hostia* (17 jan. 1900).

4.° Si, facta prima manuum impositione, Episcopus (in secunda) saltem per momentum non extenderit manus *supra ordinandos*, quamvis extensas haberet ante pectus (7 jul. 1898 et 19 jul. 1899).

B) *Non esset repetenda:* 1.° Si ordinatus tetigerit calicem et patenam, hostiam vero non attingeret, vel si tetigisset calicem et hostiam, non autem patenam (8 maji 1895).

2.° Si tetigerit hostiam et patenam calici superpositam, non autem ipsum calicem (S. Off., 17 mart. 1897; *Il Monitore, vol.* 10, *p.* 1, *pag.* 37. Cfr. tamen ibid., *pag.* 20, declar. S. C. C., 28 maji 1796).

3.° Si forma recitata fuerit in numero singulari super plures simul ordinandos (16 jan. 1901).

N. B. Quoties ordinatio iteranda sit vel aliquis ritus supplendus, sive absolute sive sub conditione, id fieri potest etiam extra tempora ac secreto (*can.* 1007).

CAPUT III

DE MINISTRO SACRAMENTI ORDINIS

867. Principia. — I. Sacrae ordinationis minister ordinarius est *Episcopus consecratus* (*can.* 951). — Constat: 1.° ex Scriptura, quae non aliis quam Apostolis, et episcopis eorum successoribus, jus tribuit ordines conferendi. — *Act. Apost.*, VI, 6, *et* XIV, 22; II *Tim.*, I, 6.

2.° Ex perpetua traditione, quam innumera evincunt concilia, sed praesertim *Florentinum et Tridentinum.* Sic enim *Florentinum* in decreto unionis: *Ordinarius minister hujus sacramenti* (*Ordinis*) *est Episcopus.* Et *Trident., sess.* 23, *can.* 7: *Si quis dixerit, Episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi, et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem... anathema sit.*

II. Extraordinarius, qui, licet charactere episcopali careat, a jure vel a Sede Apostolica per peculiare indultum potestatem acceperit aliquos ordines conferendi (*can.* 951), scilicet tonsuram, et ordines minores. An etiam possit conferre diaconatum, acriter disputatur. — Cfr. *Ball.-P., vol.* 5, *n.* 914; *Many*, De sacra Ordin., *n.* 59; et praesertim *P. a Langonio*, «De bulla innocentiana, seu potestate Papae committendi simplici presbytero subdiaconatus et diaconatus collationem». (Videri potest apud *Analecta Eccles., vol.* 9, *pag.* 311 *seq.*; 358 *seq.*; 468 *seq.*).

Probatur ex conciliis, praesertim ex *Trid., sess.* 23, *c.* 10, *de reform.*, ubi dicitur: *Abbatibus, ac aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, non liceat in posterum... cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram vel minores ordines conferre.* Ergo supponit *Trident.*, illos suis religiosis ordines minores conferre posse. Ita *communissime. S. Alph., n.* 762.

III. Nemini *licet* ordinatum a Romano Pontifice ad altiorem ordinem promovere sine Sedis Apostolicae facultate (*can.* 952).

IV. Consecratio episcopalis reservatur Romano Pontifici ita ut nulli Episcopo *liceat* quemquam consecrare in Episcopum, nisi prius constet de pontificio mandato (*can.* 953). Episcopus consecrator debet alios duos Episcopos adhibere, qui sibi in consecratione assistant, nisi hac super re a Sede Apostolica dispensatum fuerit (*can.* 954).

868. — V. *a*) Unusquisque ordinari debet a *proprio* Episcopo aut cum ejusdem litteris dimissoriis (*can.* 955, § 1); *b*) Episcopus *proprius*, justa causa non impeditus, per se ipse suos subditos ordinare debet; *c*) sed subditum ritus orientalis sine apostolico indulto (Episcopus ritus latini), *licite* ordinare non potest (*Ibid.*, § 2).

VI. Quilibet clericus debet esse adscriptus alicui dioecesi aut alicui religioni: unde clerici *vagi* nullatenus admittuntur (*can.* 111, § 1). Vide infra, *n.* 877, III.

869. **Quaesita**. — QUAER 1.° *Quisnam censeatur proprius ordinandi Episcopus?*

Resp. 1.° Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem saecularium, est tantum Episcopus dioecesis in qua promovendus habeat domicilium una cum origine aut simplex domicilium sine origine (1); sed in hoc altero casu promovendus debet animum in dioecesi perpetuo manendi jurejurando firmare, nisi agatur de promovendo ad ordines clerico qui dioecesi per primam tonsuram jam incardinatus est, vel de promovendo alumno, qui servitio alius dioecesis destinatur, vel de promovendo religioso professo (*can.* 956).

Resp. 2.° Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, si *charactere episcopali polleant*, Episcopo dioecesano aequiparantur quod pertinet ad ordinationem (*can.* 957, § 1).

Resp. 3.° Si episcopali charactere careant, possunt nihilominus in proprio territorio et durante tantum munere, conferre primam *tonsuram* et *ordines minores* tum propriis subditis saecularibus ad normam can. 956, tum aliis qui litteras dimissorias jure requisitas exhibeant; ordinatio extra hos fines ab eisdem peracta irrita est (*Ibid.*, § 2).

N. B. Episcopus consecratus semper *valide* ordinat etiam non subditos; et etiam Episcopum *valide* consecrat, sine mandato Sedis Apostolicae; quia illa potestas ordinandi et consecrandi, *jure divino* adnexa est consecrationi episcopali; sed qui tali consecratione caret, *invalide* confert ordines minores aut tonsuram, nisi agat ex

---

(1) Locus *originis* filii, etiam neophyti, est ille in qua, cum filius natus est, domicilium, aut in defectu domicilii, quasi-domicilium habebat pater vel, si filius sit illegitimus aut postumus, mater.

Si agatur de filio vagorum, locus originis est ipsemet nativitatis locus; si de exposito, est locus in quo inventus fuit (*can.* 90, § 1-2).

Circa domicilium et quasi-domicilium vide dicta, *vol.* 1, *n.* 163.

delegatione et intra limites delegationis, quia vi ordinationis sacerdotalis nihil potest hac in re extra id quod ei conceditur per delegationem. Cfr. *Many*, De sacra ordinatione, *n.* 27 *seq.*

870. — Quaer. 2.° *Quomodo fieri debent* **incardinatio** et **excardinatio?**

Resp. 1.° Per receptionem primae tonsurae clericus adscribitur seu, ut ajunt, *incardinatur* dioecesi pro cujus servitio promotus fuit (*can.* 111, 956).

2.° Habetur excardinatio et incardinatio, si ab Ordinario alienae dioecesis clericus beneficium *residentiale* obtinuerit *a*) cum consensu sui Ordinarii in scriptis dato, *b*) vel cum licentia ab eodem in scriptis concessa e dioecesi discedendi *in perpetuum* (*can.* 114).

3.° Praeter hos casus, ut clericus alienae dioecesis valide incardinetur, a suo Ordinario obtinere debet litteras ab eodem subscriptas excardinationis perpetuae et absolutae; et ab Ordinario alienae dioecesis litteras ab eodem subscriptas incardinationis pariter perpetuae et absolutae (*can.* 112).

Quaer. 3.° *Quaenam aliae conditiones servari debent ad incardinationem?*

Resp. 1.° Excardinatio fieri nequit sine *justis causis*, et effectum non sortitur, nisi incardinatione sequuta in alia dioecesi, cujus Ordinarius de eadem priorem Ordinarium quantocius certiorem reddat (*can.* 116).

2.° Ad incardinationem alieni clerici Ordinarius devenire nequit, nisi: *a*) necessitas aut utilitas dioecesis id exigat, et salvis juris praescriptis circa canonicum ordinationis titulum; *b*) ex legitimo documento sibi constiterit de obtenta legitima excardinatione, et habuerit praeterea a Curia dimittente, sub secreto, si opus sit, de ejus *natalibus*, *vita*, *moribus* ac *studiis* opportuna testimonia, maxime si agatur de incardinandis clericis diversae linguae et nationis; Ordinarius autem dimittens, graviter onerata ejus conscientia, advigilare debet ut testimonia sint veritati conformia; *c*) clericus jurejurando coram eodem Ordinario ejusve delegato declarare debet se in perpetuum novae dioecesis servitio velle addici ad normam sacrorum canonum (*can.* 117).

Quaer. 4.° *An Vicarius Generalis et Vicarius Capitularis concedere possint excardinationem vel incardinationem?*

Resp. 1.° *Neg.* quoad Vicarium Generalem nisi habeat speciale mandatum.

Resp. 2.° *Neg.* etiam quoad Vicarium Capitularem, nisi post annum a vacatione sedis episcopalis et cum consensu Capituli (*can.* 113) secreto dando.

Quaer. 5.° *Quinam religiosi amittunt propriam dioecesim quam in saeculo habuerunt?*

Resp. Professi a votis *perpetuis* sive solemnibus sive simplicibus (*can.* 585).

871. — QUAER. 6.° *Quid sint litterae* **dimissoriae**, *quid vero litterae* **testimoniales?**

Resp. Litterae *dimissoriae* sunt illae, quibus Ordinarius proprius facultatem facit alieno Episcopo ordinandi proprium illius subditum. Litterae *testimoniales*, illae appellantur, quae testimonium continent, illum, qui debet ordinari, omnia habere requisita ad ordines suscipiendos.

QUAER. 7.° *Quinam possunt litteras dimissorias pro* **saecularibus** *dare?*

Resp. Possunt eas dare sequentes, quamdiu jurisdictionem in territorio retinent;

1.° Episcopus proprius, postquam possessionem suae dioecesis legitime ceperit ad normam can. 334, § 3, licet nondum consecratus;

2.° Vicarius Generalis, ex speciali tamen Episcopi mandato;

3.° De Capituli consensu Vicarius Capitularis post annum a Sede Vacante; intra annum vero solis arctatis ratione beneficii recepti vel recipiendi, aut ratione certi alicujus officii, cui propter necessitatem dioecesis sine dilatione sit providendum;

4.° Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, licet episcopali charactere careant, etiam ad ordines majores (*can.* 958, § 1). Vicarius tamen Capitularis eas concedere licite non potest iis qui ab Episcopo rejecti fuerunt (*Ibid.*, § 2).

N. B. 1.° Qui potest litteras dimissorias ad ordines recipiendos dare, potest quoque eosdem ordines conferre per se ipse, si necessariam ordinis potestatem habeat (*can.* 959).

2.° Ante Codicem Praelati *nullius*, nec ordines suis subditis saecularibus conferre poterant, etsi charactere episcopali insigniti essent; nec litteras dimissorias, illis dare: utrumque ad Episcopum viciniorem spectabat.

QUAER. 8.° *Quid praerequiritur ut litterae dimissoriae concedi possint?*

Resp. 1.° Concedere eas non licet nisi habitis antea *omnibus testimoniis* quae a jure exiguntur ad norm. can. 993-1000 (*can.* 960, § 1).

2.° Si post datas ab Ordinario litteras dimissorias nova testimonia necessaria sint ad normam can. 994, § 3, Episcopus alienus ordinare licite non potest, antequam eadem receperit (*Ibid.*, § 2).

3.° Quod si promovendus tempus sufficiens ad contrahendum impedimentum ad normam mem. can. 994 transegerit in ipsa dioecesi Episcopi ordinantis, hic testimonia directe colligere debet (*Ibid.*, § 3).

Quaer. 9.° *Litterae dimissoriae cui mitti possunt, et an limitari vel revocari possint?*

Resp. 1.° Litterae dimissoriae mitti possunt ab Episcopo proprio, etiam Cardinali Episcopo suburbicario (1), ad quemlibet Episcopum, communionem cum Sede Apostolica habentem, modo non sit ritus diversi a ritu promovendi (*can.* 961).

Resp. 2.° *Affirm.*, limitari aut revocari possunt ab ipso concedente vel ab ejus successore; sed semel concessae non extinguuntur, resoluto jure dantis (*can.* 963), i. e. non amittunt suam vim, etiamsi qui illas dedit cesset a munere per translationem, mortem aut aliam causam.

Quaer. 10. *An quilibet Episcopus, acceptis legitimis litteris dimissoriis, alienum subditum licite ordinare possit?*

Resp. Affirm., dummodo ipse de germana litterarum fide dubitare nullatenus possit (*can.* 962).

872. — Quaer. 11. *Quid specialiter notandum sit quoad ordinationes* **religiosorum?**

Resp. 1.° *Abbas* regularis de regimine, etsi sine territorio *nullius*, potest conferre *primam tonsuram* et *ordines minores*, *a*) dummodo promovendus sit ipsi *subditus* vi professionis saltem *simplicis*, *b*) ipse vero sit *presbyter*, *c*) et *benedictionem* abbatialem legitime acceperit. Extra hos fines, ordinatio, ab eodem collata, revocato quolibet contrario privilegio, est *irrita*, nisi ordinans *charactere episcopali* polleat;

2.° Religiosi *exempti* a nullo Episcopo ordinari licite possunt sine litteris dimissoriis proprii *Superioris majoris;*

3.° Superiores professis votorum *simplicium*, de quibus in can. 574 (2), litteras dimissorias concedere possunt dumtaxat ad primam *tonsuram* et *ordines minores;*

4.° Ordinatio ceterorum omnium alumnorum cujusvis religionis regitur jure saecularium, *revocato quolibet indulto Superioribus concesso* dandi professis a votis temporariis litteras dimissorias ad ordines majores (*can.* 964).

873. — Quaer. 12. *Cui dirigendae sint in casu litterae dimissoriae?*

Resp. Episcopo dioecesis, in qua sita est domus religiosa, ad cujus familiam pertinet ordinandus (*can.* 965).

Ad alium tunc tantum si Episcopus dioecesanus dederit licentiam, aut sit absens, aut non sit habiturus proximo legitimo tem-

---

(1) Ante Codicem Cardinales Episcopi suburbicarii litteras dimissorias dare tantum poterant Cardinali Urbis Vicario. Cfr. Const. *Apostolicae Sedis* ubi de suspens.

(2) Illis, scilicet, qui vota emiserunt praevia ad professionem solemnem vel simplicem, ut dictum est supra, *n.* 201, I.

pore ordinationem, aut sit diversi ritus, aut sedes vacet, nec eam regat qui charactere episcopali polleat (*can.* 966, § 1), de quibus omnibus ipsa Curia episcopalis certiorem debet facere Episcopum ordinaturum (*Ibid.*, § 2).

N. B. Cavere debent Superiores religiosi ne in fraudem Episcopi dioecesani subditum ordinandum ad aliam religiosam domum mittant, aut concessionem litterarum dimissoriarum de industria in id tempus differant, quo Episcopus vel abfuturus, vel nullas habiturus sit ordinationes (*can.* 967).

CAPUT IV

DE SUBJECTO SACRAMENTI ORDINIS

874. Principia. — I. Sacram ordinationem valide recipit solus vir baptizatus (*can.* 968, § 1).

Ratio 1.mi est, quia feminae ex divina institutione sunt Ordinis cujuslibet prorsus incapaces. Constat ex Sacris Litteris: I Cor., XIV, 34, ait Apost.: *Mulieres in ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit.* Et II Tim., II, 11-12: *Mulier in silentio discat cum omni subjectione. Docere autem mulieri non permitto neque dominari in virum, sed esse in silentio.* — Probatur etiam ex perpetua Ecclesiae praxi et unanimi Patrum omniumque doctorum consensu.

Ratio 2.di est, quia nemo ante susceptum Baptismum aliud quodlibet sacramentum suscipere valide potest.

Puerulus autem baptizatus, nondum rationis compos, valide quidem, sed illicite ordinaretur.

875. — II. Ut quis *licite* ordinari possit, sequentes requiruntur conditiones: 1.ª Ut nulla irregularitate aliove impedimento detineatur (*can.* 968, § 1); 2.ª recepta sacra confirmatio; 3.ª mores ordini recipiendo congruentes; 4.ª aetas canonica; 5.ª debita scientia; 6.ª ordinum inferiorum susceptio; 7.ª interstitiorum observatio; 8.ª titulus canonicus, si agatur de ordinibus majoribus (*can.* 974, § 1).

III. Omnes ordinari debent *pro bono publico*, ideoque ex saecularibus, illi tantum qui *necessarii* vel *utiles* sint ecclesiis dioecesis, judicio Ordinarii proprii (*can.* 969, § 1); vel qui in futurum praevia legitima excardinatione vel incardinatione, servitio alius dioecesis destinentur (*Ibid.*, § 2). Vide dicta supra, *n.* 688, VI, et 870.

876. Quaesita. — QUAER. 1.° *An sit concedenda absolutio* **clerico habituato** *in vitio turpi occulto, qui ad ordines sacros ascendere velit, sine praevio continentiae experimento?*

Resp. Negative respondet *S. Alphonsus*, De sacram. in genere, *n.* 64, licet sincere sit conversus ad Dominum, et ideo possit statim absolvi. Ex ejus igitur sententia sacrum ordinem suscipere non poterit, nisi aliquamdiu operam dederit ad pravum habitum exstirpandum. Si vero persistat sacrum ordinem suscipere velle, S. Alphonsus non censet dispositum ad absolutionem, quia vult ordinem suscipere sine necessaria qualitate (1) in re gravi. Excipit tantummodo casum, in quo Deus donet poenitenti extraordinariam compunctionis gratiam, quae eum reddat adeo probatum, ut ipse statim possit sacrum ordinem suscipere, quin temporis experientia comprobetur. Sed etiam in hoc casu «confessarius toto conatu curare debet, persuasum reddere hujusmodi initiandum, quamvis *extraordinarie compunctum*, ut differat ordines suscipere, quoadusque probatione alicujus notabilis morae magis purgatum se praebeat a sceleribus patratis». Ita *S. Alph.*, *l.* 6, *n.* 77. Cum S. Alph., praeter P. Gury, sentiunt *Benedictus XIV* (De synodo, *l.* 11, *c.* 2) laudans doctrinam ligorianam; *Card. Gasparri*, De sacra ordin., *nn.* 573-576; *Lehmk.*, 2, *n.* 602; *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 8 *seq.* (ed. 1.ª); *Card. Vives*, *n.* 654; *Card. Gennari*, apud *Il Monitore*, *vol.* 24, *pag.* 267, nota; *Mach*, Tesoro del sacerdote, *n.* 600 (ed. 12.ª); *Buccer.*, 2, *n.* 247; *Haine*, *vol.* 2, *pag.* 411, et *vol.* 3, *pag.* 464; *Van der Velden*, *vol.* 2, *n.* 74; *Many*, De sacra ordinat., *n.* 90, 3.°; *Wernz*, 3, *n.* 87; *Aertnys*, *l.* 6, *nn.* 314, 910; *Constantini*, Theol. mor., *vol.* 3, *n.* 583 (ed. 3.ª), et in *Ephemeride eccles.*; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 227 *seq.*; *Scavini*, *Gousset*, *Casajoana*, h. l., etc., contra *alios*.

Quanto autem temporis spatio probandi hujusmodi habituati sint, non facile erit regula aliqua generali determinare; sed potius res erit decidenda in singulis casibus, mature perpensis rerum, personae et casuum adjunctis.

S. Alph., *n.* 64, *lib.* 6, exigit ut «aliquamdiu operam det ad pravum habitum exstirpandum». *Lehmk.*, l. c., dicit requiri «aliquam *temporis diuturnioris* experientiam... quae moralem certitudinem de *constantia* in hoc proposito faciat: alias hujusmodi candidatum eo ipso quod *temere* statim onus perpetuae castitatis in se *sumere* velit, idque cum periculo propriae salutis et scandali alieni, absolutionis incapacem esse». *Gury*, Cas. II, *n.* 37, «per longi temporis, saltem *plurium mensium*, probationem». Idem dicit *Aertnys*, l. c. *Villada*, l. c., *pag.* 30, «exigit *congruum tempus* experimenti et exercitii pietatis operum, quo voluntas paulatim in virtute solidetur ac roboretur. Hoc tempus longius erit aut brevius pro conatu juvenis emendationem procurantis, majoris vel minoris inclinationis in malum, majoris effectus abundantiae divinae gratiae, etc.»

(1) Cfr. *Il Monitore*, *vol.* 25, *pag.* 74 *seq.*

Igitur quamvis difficillimum sit regulam generalem statuere, perpensis tamen probatorum auctorum locutionibus, haec non incongrue dicenda forte videntur: 1.° Si quis exquirat a nobis *consilium*, id nostrum erit, ut non audeat ad ordines sacros accedere, nisi post longam unius saltem anni probationem castitatis. 2.° Si de *praecepto* sit sermo, vix unquam prohibendum accessum ad sacros ordines ei qui per *sex menses* perfectam servaverit castitatem; vix unquam concedendum nisi saltem post *tres menses* probationis; minus vero difficilem poterit quis se exhibere erga eos qui per *quatuor* vel *quinque* menses illibatam servaverunt castitatem. Excipitur semper casus mirae et extraordinariae conversionis, juxta ea quae antea diximus.

Nec multum ab hac norma discrepare videtur ea quam postea tradidit *Lehmk.*, in Casibus, 2, *n.* 697, his verbis: «Vix unquam ad sacros ordines admitti potest, nisi qui per tempus omnino notabile, v. gr. sex menses, ab omni labe turpi se custodierit. Idque valet imprimis ante suscipiendum subdiaconatum, sed etiam omnino ante presbyteratum. Nam etsi in presbyteratu nova obligatio non assumitur, tamen periculum multiplicandi sacrilegia omnino multum augetur. Severum in hac parte esse est misericordem se gerere et providum erga candidatum et erga Ecclesiam. Nam propter extraordinariam conversionem habituatum statim vel cito admittere posse est tanta exceptio, ut in regula id notari vix mereatur.»

(Cfr. omnino *Villada*, l. c., et *Casus Romae ad S. Apollinar.*, ll. cc.). — Vide **Casus**, *nn.* 37 *seq.*, et 825.

877. — Quaer. 2.° *An et quatenus Episcopus vel Superior possint suis subditis prohibere ascensum ad ordines?*

Resp. 1.° *Affirm. a*) Proprius Episcopus vel Superior religiosus major potest suis clericis ex quavis *canonica causa, occulta quoque, etiam extrajudicialiter*, ascensum ad ordines interdicere, *b*) salvo jure *recursus* ad Sanctam Sedem, vel *etiam* ad Moderatorem generalem, si agatur de religiosis quibus ascensum interdixerit Superior provincialis (*can.* 970).

Resp. 2.° Nefas tamen est quemquam, quovis modo, ob quamlibet rationem, ad statum clericalem cogere, vel canonice idoneum ab eodem avertere (*can.* 971).

878. — Quaer. 3.° *An et quatenus adspirantes ad ordines teneantur commorari in Seminario?*

Resp. Curandum est ut ad sacros ordines adspirantes inde a teneris annis (1) in Seminario recipiantur; sed omnes ibidem

(1) Etiam parochis aliisque sacerdotibus commendatur specialis cura puerorum, ut eos praeparent ad ingressum in seminarium in quibus indicia appareant ecclesiasticae vocationis. «Dent operam sacerdotes, praesertim parochi, ut

commorari tenentur saltem per integrum sacrae theologiae curriculum, nisi Ordinarius in casibus peculiaribus, gravi de causa onerata ejus conscientia, dispensaverit. (*can.* 972, § 1).

Qui ad ordines adspirant et extra Seminarium legitime morantur, commendari debent pio et idoneo sacerdoti, qui eis invigilet eosque ad pietatem informet (*Ibid.*, § 2).

879. — QUAER. 4.° *Quinam* **dimittendi** *sunt e Seminario?*

Resp. a) Dyscoli, incorrigibiles, seditiosi, ii qui ob mores atque indolem ad statum ecclesiasticum idonei non videantur; *b*) itemque, qui in studiis adeo *parum proficiant* ut spes non affulgeat eos sufficientem doctrinam fore assecuturos; *c*) praesertim vero statim dimitti debent qui forte *contra bonos mores* aut fidem deliquerint (*can.* 1371).

880. — QUAER. 5.° *An* **dimissi** *ex uno Seminario vel ex aliqua religione admitti possint in alio Seminario?*

Resp. Neg., nisi prius Episcopus etiam secreto a Superioribus aliisve notitias requisierit *de causa dimissionis*, ac de moribus, indole et ingenio dimissorum, et *certo* compererit *nihil* in eis esse quod *sacerdotali statui minus conveniat;* quas notitias, veritati conformes, eorum conscientia graviter onerata, suppeditare Superiores debent (*can.* 1363, § 3).

881. — QUAER. 6.° *Quid speciatim quoad studiorum collegia* **pro religiosis?**

Resp. 1.° Quaelibet clericalis religio collegia seu studiorum sedes (pro institutione suorum religiosorum), a Capitulo generali vel a Superioribus approbatas, habere debet (*can.* 587, § 1).

2.° Si religio aut provincia studiorum domos rite instructas habere nequeat (v. gr. ob defectum sufficientis numeri competentium professorum vel numeri alumnorum), aut si quas habet, adire, Superiorum judicio, difficile sit, religiosi alumni mitti debent vel ad recte ordinatam studiorum sedem alius *provinciae* (religionis ejusdem) aut alius *religionis*, vel ad scholas *Seminarii episcopalis*, vel ad publicum catholicum *Institutum* aut *Universitatem* (*Ibid.*, § 3).

3.° Religiosis, qui studiorum causa longe a propria domo mittuntur, *non* licet *in privatis* domibus habitare, sed opus est ut in aliquam *suae religionis* domum se recipiant, vel, si id fieri non possit, apud *religiosum aliquod Institutum virorum*, vel *Seminarium* aliamve piam domum, cui *sacri ordinis viri* praesint, quaeque ab ecclesiastica auctoritate *approbata* sit (*Ibid.*, § 4).

---

pueros, qui indicia praebeant ecclesiasticae vocationis, peculiaribus curis a saeculi contagiis arceant, ad pietatem informent, primis litterarum studiis imbuant divinaeque in eis vocationis germen foveant (*can.* 1353).

882. — QUAER. 7.° *Per quantum temporis spatium studia durare debent?*

Resp. 1.° Pro clericis *saecularibus* statuit Codex: *a*) In philosophiam rationalem cum affinibus disciplinis alumni per integrum *saltem biennium* incumbant (*can.* 1365, § 1). *b*) Cursus theologicus *saltem integro quadriennio* contineri debet, et, praeter theologiam dogmaticam et moralem, complecti *praesertim* debet studium sacrae Scripturae, historiae ecclesiasticae, juris canonici, liturgiae, sacrae eloquentiae et cantus ecclesiastici (*Ibid.*, § 2) (1).

Resp. 2.° *Religiosi*, postquam in inferioribus disciplinis rite instructi sint, in *philosophiae* studia saltem per *biennium* et sacrae *theologiae* saltem per *quadriennium*, doctrinae *D. Thomae* inhaerentes ad normam can. 1366, § 2, diligenter incumbent, secundum instructiones Apostolicae Sedis (*can.* 589, § 1).

Anni debent esse completi (2), ita ut cursum studiorum novem menses saltem complectatur singulis annis, quibus accedant vacationes consuetae (S. C. Cons., 24 mart. 1911: *Acta*, III, *pag.* 181).

ARTICULUS I

DE REQUISITIS IN SUBJECTO ORDINIS

883. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quaenam alia praerequirantur in subjecto ordinationis?*

Resp. 1.° Prima tonsura et ordines illis tantum conferendi sunt, qui propositum habeant ascendendi *ad presbyteratum* et

---

(1) Haberi etiam debent lectiones de theologia pastorali, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisve catechismum, audiendi confessiones, visitandi infirmos, assistendi moribundis (*can.* 1365, § 3).

(2) I. Utrum Superiores Ordinum vel Institutorum religiosorum praefatas testimoniales litteras licite dare, et Ordinarii seu Episcopi licite acceptare possint, si anni de quibus agitur non fuerint completi seu non vere academici vereque scholares, sed potius abbreviati, non quidem ex incuria, sed quia vel omissae fuerunt vacationes, vel horae lectionibus in schola tradendis multiplicatae, vel alia quacumque de causa? — *Resp.* ad I: *Negative* in omnibus: et quaelibet abbreviatio studiorum abusiva omnino habenda est, et penitus illicita (S. C. de Rel., 7 sept. 1909: *Acta*, I, *pag.* 701-704).

II. Cum haud raro contingat, ut Religiosi studentes, absque ulla ipsorum aut Superiorum culpa, per plures menses studia interrumpere cogantur (ex. gr. infirmitatis, aut servitii militaris causa), quaeritur utrum hujusmodi studentes totum annum scholarem sic interruptum seu abbreviatum repetere teneantur, an a Superiore generali, accedente voto deliberativo suorum Consiliariorum, dispensari possint.

Ad I. *Negative* ad 1.am partem; *affirmative* ad 2.am, dummodo 1) interruptio seu compendium studiorum complexive non duraverit *ultra tres menses;* 2) studia omissa scholis privatis suppleta fuerint; 3) et in examine constiterit, ex testimonio examinatorum seu doctrinae judicum, alumnos disciplinas, de quibus in eorum absentia in scholis actum est, prorsus didicisse.

quos merito conjicere liceat aliquando dignos futuros esse presbyteros.

2.° Ordinatus tamen qui superiores ordines recipere recuset, *a*) nec potest ab Episcopo ad eos recipiendos cogi, *b*) nec prohiberi a receptorum ordinum exercitio, nisi impedimento canonico detineatur aliave gravis, judicio Episcopi, obsit causa.

3.° Episcopus sacros ordines nemini conferre potest nisi ex *positivis argumentis* moraliter *certus sit* de ejus canonica *idoneitate;* secus non solum *gravissime peccat*, sed etiam periculo sese committit *alienis* communicandi *peccatis* (*can.* 973).

884.—Quaer. 2.° *Quaenam* **aetas** *requiritur ad ordines sacros?*

Resp. Pro subdiaconatu requiritur annus *vicesimus primus* completus; pro diaconatu, *vicesimus secundus* completus; pro presbyteratu, *vicesimus quartus* completus (*can.* 975).

Quaer. 3.° *Quaenam* **studia** *praerequirantur ad singulos ordines?*

Resp. Nemo sive *saecularis* sive *religiosus* ad primam *tonsuram* promoveri potest ante *inceptum cursum theologicum.*

Subdiaconatus conferri nequit, nisi exeunte *tertio* cursus theologici *anno;* diaconatus, nisi incepto *quarto anno;* presbyteratus, nisi *post medietatem* ejusdem *quarti anni.*

Cursus theologicus peractus esse debet non privatim, sed in *scholis* ad id institutis secundum studiorum rationem can. 1365 determinatam (*can.* 976).

Quaer. 4.° *An liceat ordines suscipere per* **saltum?**

Resp. Neg., sed ordines gradatim conferendi sunt (*can.* 977). Vide infra, *n.* 916, II.

885. — Quaer. 5.° *An et quatenus requirantur* **interstitia** *inter singulos ordines?*

Resp. 1.° In ordinationibus servari debent temporum interstitia *quibus promoti in receptis ordinibus*, secundum Episcopi praescriptum *sese exerceant* (*can.* 978, § 1).

Resp. 2.° Interstitia *a*) primam *tonsuram* inter et *ostiariatum* vel inter singulos *ordines minores* prudenti Episcopi judicio committuntur; *b*) acolythus vero ad subdiaconatum, subdiaconus ad diaconatum, diaconus ad presbyteratum nequeunt antea promoveri, quam acolythus *unum saltem* **annum**, subdiaconus et diaconus *tres saltem* **menses** in suo quisque ordine fuerint versati, *nisi* necessitas aut utilitas Ecclesiae, *judicio Episcopi*, aliud exposcat (*Ibid.*, § 2).

Resp. 3.° Nunquam tamen, nisi de *peculiari licentia Romani Pontificis*, *a*) minores ordines cum subdiaconatu, *b*) duove sacri ordines uno eodemque die, *reprobata quavis contraria consuetudine*, conferri possunt; *c*) imo nec primam *tonsuram* conferre licet *una* cum aliquo *ex ordinibus minoribus*, *d*) neque omnes ordines minores una simul (*Ibid.*, § 3).

Igitur in interstitiis dispensare potest Episcopus, sed ex causa *necessitatis* aut *utilitatis* Ecclesiae. Nequit dispensare in his quae § 3 prohibentur.

Potest tamen Episcopus ex causis praedictis conferre hodie tonsuram, die sequenti unum, duos tresve ordines minores, alio die reliquos ordines minores, et crastina die subdiaconatum, etc.

In Hispania consuetudo erat conferendi simul tonsuram et omnes ordines minores; quae jam amplius sustineri nequit.

886. Quaer. 6.° *An et qualis ad* **sacros** *ordines recipiendos requiratur titulus* **honestae sustentationis?**

Resp. 1.° *Affirm.*, «cum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quaestum exercere.» (*Conc. Trid.*, *sess.* 21, *De reform.*, *c.* 2).

Resp. 2.° *a*) Pro clericis *saecularibus* titulus canonicus est titulus *beneficii*, eoque deficiente, *patrimonii* aut *pensionis*.

Hic titulus debet esse et vere securus *pro tota ordinati vita* et vere *sufficiens* ad congruam ejusdem *sustentationem*, secundum normas ab Ordinariis pro diversis locorum et temporum necessitatibus et adjunctis dandas (*can.* 979).

b) Si nullus ex his titulis praesto sit, suppleri potest titulo *servitii dioecesis*, et, in *locis Sacrae Congregationi de Prop. Fide subjectis*, titulo *missionis*, ita tamen ut ordinandus, *jurejurando interposito*, se obliget perpetuo dioecesis aut missionis servitio, sub Ordinarii loci pro tempore auctoritate (*can.* 981, § 1).

c) Ordinarius presbytero, quem promoverit titulo servitii ecclesiae vel missionis, debet conferre *beneficium* vel *officium* vel *subsidium*, ad congruam ejusdem *sustentationem* sufficiens (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 7.° *Quid si ordinatus in sacris titulum amittat?*

Resp. Alium sibi providere debet, nisi, judicio Episcopi, ejus congruae sustentationi aliter cautum sit (*can.* 980, § 1).

Quaer. 8.° *Quid si Episcopi clericum in sacris sine titulo canonico scienter ordinaverint aut ordinari permiserint?*

Resp. 1.° Si id fecerint scienter et absque apostolico indulto, debent ipsi eorumque successores eidem egenti alimenta necessaria praebere, donec congruae ejusdem sustentationi aliter provisum fuerit (*can.* 980, § 2).

Resp. 2.° Quod si Episcopus aliquem ordinaverit sine titulo canonico cum pacto ut ordinatus non petat ab ipso alimenta, hoc pactum omni vi caret (*Ibid.*, § 3). Praeterea (in utroque casu 1.° et 2.°) incidet in suspensionem per annum (Sedi Apostolicae reservatam) ab ordinum collatione (*can.* 2373, 3.°).

887.—Quaer. 9.° *Quinam sint tituli pro* **religiosis?**

Resp. 1.° Pro **regularibus** titulus canonicus est solemnis religiosa professio seu titulus, ut dicitur, *paupertatis* (*voluntariae*).

Resp. 2.° Pro religiosis votorum simplicium perpetuorum est titulus *mensae communis*, *Congregationis* aliusve similis, ad normam constitutionum.

Resp. 3.° Ceteri religiosi, etiam ad ordinationis titulum quod attinet, jure saecularium reguntur (*can.* 982). Vide *n.* 886.

ARTICULUS II

DE IRREGULARITATIBUS ALIISQUE IMPEDIMENTIS

PUNCTUM I

Doctrina generalis.

888. Notio. — *a*) Ordinum *impedimenta* prohibent, ne quis clero adscribatur, **vel** ad ordinem superiorem ascendat, **vel** functiones ordinis suscepti exerceat. Ordines tamen prohibiti *valide* suscipiuntur, et *valide* sed *illicite exercentur.*

b) Impedimenta *perpetua* vocantur *irregularitates.*

Hinc differt impedimentum et irregularitas a censuris, depositione et degradatione, praesertim ex hoc capite, quia censurae, depositio et degradatio semper supponunt *culpam,* et habent rationem poenae; irregularitas vel impedimentum vero non semper culpam supponit, et si quando per modum poenae imponatur, hoc fit secundario tantum, nec ad reum puniendum, sed ad indecentiam in sacro ministerio praecavendam. Cfr. *Lega,* De judic., *vol.* 3, *n.* 185 *seq.*

Effectus. — Qui *irregularitate* aut alio *impedimento* detinentur, licet **post ordinationem** etiam *sine propria culpa exorto*, prohibentur receptos ordines exercere durante impedimento (*can.* 968, § 2), Vide infra, *n.* 889, IV, et 890, 2.°

889. — DIVISIO IRREGULARITATUM. Irregularitates aliae sunt *ex defectu*, aliae *ex delicto.*

Principia. — I. *Ignorantia* irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu atque impedimentorum *ab eisdem non excusat* (*can.* 988).

II. Nulla irregularitas sive ex defectu sive ex delicto contrahitur, nisi expressa fuerit in Codice (*can.* 983).

III. Irregularitas *ex delicto* non contrahitur nisi peccatum fuerit *a*) *grave*, *b*) *externum* (sive publicum sive occultum), *c*) et post Baptismum commissum (*can.* 986). *Excipe* irregularitatem ortam ex mala susceptione Baptismi (*Ibid.*), de qua in *can.* 985, 2.°; haec enim contrahitur in susceptione Baptismi. Hinc patet irregularitatem *ex delicto* contrahi posse etiam ab *impuberibus.*

IV. Violatio irregularitatis novam non inducit irregularitatem

neque censuram; *per se* autem **grave** constituit peccatum. *Ball.-P.*, l. c., *n.* 407.

V. Irregularitas *sive ex delicto sive ex defectu*, semel contracta, non extinguitur citra legitimam dispensationem. Excipe si agatur de irregularitate ex defectu natalium, quae cessare potest sive ex legitimatione sive ex professione solemni (*can.* 984, 1.°).

QUAER. *An censearis irregularis in dubio utrum irregularitatem incurreris?*

Resp. 1.° *Neg.*, in dubio *juris*, seu in dubio an talis casus subjaceat legi irregularitatem statuenti. Ita *fere omnes theologi.* Ratio est, quia ubi dubium adest, irregularitas haec jure non certe exprimitur. Ergo, etc. Praeterea odia sunt restringenda. *S. Alph.*, *n.* 346.

Resp. 2.° In dubio *facti*, *probabilius* et *verius* non incurristi, quia in dubio nemo damnandus est. *S. Alph.*, *n.* 347.

PUNCTUM II

De irregularitatibus ex defectu.

890.—*Irregulares* **ex defectu** sunt sequentes: 1.° *Illegitimi*, sive illegitimitas sit publica sive occulta, nisi legitimati fuerint, vel vota *solemnia* professi (*can.* 984, 1.°).

2.° *Corpore vitiati* qui *secure* propter debilitatem vel *decenter* propter deformitatem, altaris ministerio defungi non valeant. Ad *impediendum* tamen exercitium ordinis legitime *recepti*, *gravior requiritur defectus*, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt (*Ibid.*, 2.°).

3.° Qui *epileptici* vel *amentes* vel a *daemone possessi* sunt vel fuerunt; quod si post receptos ordines tales evaserint et jam liberos esse certo constet, Ordinarius potest suis subditis receptorum ordinum exercitium rursus permittere (*Ibid.*, 3.°).

4.° *Bigami*, qui nempe duo vel plura matrimonia valida successive contraxerunt (*Ibid.*, 4.°).

5.° Qui infamia juris notantur (*Ibid.*, 5.°).

6.° Judex qui mortis sententiam tulit (*Ibid.*, 6.°).

7.° Qui munus *carnificis* (*verdugo*) susceperint eorumque *voluntarii* ac *immediati* ministri in exsecutione capitalis sententiae (*Ibid.*, 7.°).

891.— *a*) Hinc, **quatenus illegitimi**, *irregulares* sunt: 1.° quicumque nati sunt ex fornicatione, adulterio, vel incestu; 2.° item, qui nati sunt ex *justo* matrimonio, sed cujus usus *solemniter interdictus* est tempore conceptionis, per subsecutam solemnem professionem unius conjugum aut per susceptionem ordinis *sacri* (*can.* 1114). Vide infra ubi de effectibus matrimonii (*Wernz*, l. c., *n.* 132).

b) *Non* vero *sunt irregulares:* 1.° illegitimi tempore suae conceptionis, vel nativitatis; quorum parentes tempore conceptionis, vel gestationis, vel nativitatis filii nullo detinebantur impedimento dirimente, ideoque habiles erant ad contrahendum matrimonium, *et postea contraxerunt*, quia per matrimonium subsequens legitimati sunt (*can.* 1116); 2.° nec *expositi*, saltem probabilius, nisi eorum illegitimitas *probetur* (*Gasparri*, l. c., *n.* 236); 3.° nec ille cujus legitimitas est certa *juridice*, v. gr. si ex tabulis constet fuisse baptizatum tamquam filium legitimum et naturalem suorum parentum; quamvis deinde *indicia* contra legitimos natales appareant gravia, et quamvis *uterque* parens et publica fama dicant eum adulterinum (*can.* 1115; *Gasparri*, l. c.); 4.° nec illegitime nati ex matrimonio *publico*, sed invalido ob impedimentum ab uno saltem ignoratum (*can.* 1114); 5.° nec filii legitimi parentum illegitimorum (*Gasparri*, l. c., *n.* 235).

Quaer. *Quomodo tollatur irregularitas ex defectu natalium?*

Resp. Tollitur 1.° per legitimum subsequens matrimonium parentum, ut modo dictum est; 2.° per professionem religiosam; 3.° per legitimam dispensationem.

892. — Quatenus **corpore vitiati** irregulares habentur:

1.° *Mutilati*, crus ligneum gerentes, manu, pollice, aut indice uti non valentes (1).

2.° *Caeci*, visu totaliter carentes, vel ita caecutientes, ut in Missali legere nequeant.

3.° *Surdi*, qui nihil audiunt, ita ut nullatenus vocem ministri respondentis audire queant.

4.° *Muti* aut *balbutientes*, qui verba integra pronuntiare non possunt, aut non nisi cum magna difficultate, ita ut risum aut contemptum adstantium moveant.

5.° *Claudi*, qui sine baculo ad altare se sistere non valent.

6.° *Carentes naso*, aut enormiter distortum, demissum, aut productum habentes.

7.° *Monstruosi*, v. gr. habentes gibbum enormem, qui magnam inducat deformitatem, etc. Vide *S. Alph.*, *n.* 403 et *seq.* — Vide tamen dicta de Euchar., *n.* 515, *q.* 2.°.

893. Quaesita. — Quaer. 1.° *An sit irregularis, qui uno oculo caret?*

Resp. 1.° *Neg.*, si caret tantum oculo *dextero*, quia minus necessarius est ad Missae celebrationem, modo notabilis inde non nascatur deformitas.

---

(1) Anno 1909 die 23 maji concessa fuit dispensatio sacerdoti ob brachii dexteri amputationem irregulari, «dummodo celebret in oratorio privato, et, si Episcopo videatur, cum adsistentia alterius sacerdotis vel diaconi.» Cfr. *Acta*, I, *pag.* 521. Vide quoque *Mach-Ferreres*, *n.* 176.

Resp. **2.°** *Affirm.*, si caret oculo *sinistro* qui dicitur *oculus canonis*, quia necessarius est ad canonem Missae legendum. Excipe, nisi canonem oculo dextero sine deformitate legere possit. Hoc autem judicio Episcopi subjiciendum est. Ita *communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 404.

N. B. Qui uno tantum oculo videre potest et alium habet graviter maculatum aut erutum, videtur dicendus irregularis, nisi haec ultima deformitas oculo vitreo reparetur. Cfr. *Gasparri*, *n.* 258.

Quaer. 2.° *An possit celebrare et Eucharistiam ministrare, qui jam ad sacerdotium promotus, habet pollicem vel indicem impeditum?*

Resp. 1.° Negandum videtur absolute quoad Missae celebrationem, saltem probabilius juxta communem sententiam. *S. Alph.*, *n.* 408, et *l.* 6, *n.* 244.

Resp. 2.° *Neg.* etiam, *per se*, quoad Eucharistiae administrationem, exceptis tamen casibus necessitatis, in quibus aliis digitis uti potest. Cfr. dicta *n.* 393, *q.* 2.°

894. — **Carnifices** fiunt irregulares a momento suscepti muneris; ministri ejus non nisi ex quo voluntarie et immediate exsecutionem poenae capitalis peregerint. *Voluntarie* non peragunt exsecutionem hujus poenae milites jussi a suis ducibus; nec *immediate*, illi qui tantum parant patibulum, sed illi quorum actio, nulla alia interposita actione humana, mortem determinat.

PUNCTUM III

De irregularitatibus ex delicto.

895. — *Irregulares* **ex delicto** sunt sequentes:

1.° *Apostatae* a fide, haeretici, schismatici (Cfr. *vol.* 1, *n.* 289);

2.° Qui, praeterquam in casu *extremae* necessitatis, *Baptismum ab acatholicis* quovis modo sibi conferri siverunt (ideoque non comprehendit eos qui in infantia ab acatholicis baptizati sint);

3.° Qui *matrimonium* attentare aut civilem tantum actum ponere *ausi sunt*, vel ipsimet *vinculo matrimoniali* aut *ordine sacro* aut *votis religiosis* etiam simplicibus ac temporariis ligati, **vel** cum muliere iisdem votis adstricta aut matrimonio valido conjuncta;

4.° Qui *a*) voluntarium *homicidium* perpetrarunt *b*) aut foetus humani *abortum* procuraverunt, effectu sequuto, *c*) omnesque *cooperantes* (Cfr. *vol.* 1, *n.* 500);

5.° Qui seipsos vel alios *mutilaverunt* vel *sibi vitam adimere* tentaverunt;

6.° *Clerici medicam* vel *chirurgicam* artem *sibi vetitam* (non ergo si cum licentia R. Pontificis) exercentes, *si exinde mors sequatur* (Cfr. supra, *n.* 109);

7.° Qui *actum* ordinis, clericis in *ordine sacro* constitutis reser-

vatum, ponunt, **vel** eo ordine carentes, **vel** ab ejus exercitio poena canonica sive personali, medicinali aut vindicativa, sive *locali* prohibiti (*can.* 985).

896. Resolves: — 1.° Sunt irregulares, tamquam **homicidae** *a*) qui causa sunt immediata mortis alicujus, etiamsi illos poeniteat antequam laesus moriatur. Ratio est, quia causa physica necessario operatur. Idem, proportione servata, intellige de *abortu*.

b) Si quis letaliter hominem percusserit, et alter occiderit, uterque est vere homicida.

2.° Sunt irregulares mandantes, et consilium dantes, effectu sequuto (tam si agatur de homicidio quam de abortu) ex consilio vel mandato. — Excipe, si ante exsecutionem mandatum retractaverint, et retractatio mandatario innotuerit. *S. Alph., n.* 371.

3.° Item *cooperantes*, ut homicidium celerius, audacius, aut securius fiat. — Sic irregulares fiunt 1.° qui se mutuo excitant, licet unus solum occidat; 2.° praeliantes in bello injusto, si ibi aliquis pereat, fiunt irregulares quotquot ex adverso *eo cornu* dimicant (1), si se mutuo excitaverint. Excipe probabiliter eos, qui inviti militant, nec glandem exploserunt (vel exploserunt in aëre) nec gladium eduxerunt (*Card. D'Annibale*, 1, *n.* 427; *Wernz*, *n.* 145); 3.° qui ministrant arma aut pecunias ad homicidium; 4.° omnes accusatores, judices et testes *injusti*.

4.° Item *consentientes*, si consensus in *homicidium* (aut *abortum*) efficaciter influxerit. Unde *non* est irregularis, qui homicidium, (aut *abortum*), etiam suo nomine vel gratia, eo ignorante, factum, *approbat*, quia in illud non influxit.

5.° *Non* fiunt irregulares, qui dant operam rei *licitae*, adhibita sufficienti diligentia ne accidat homicidium. — Hinc non sunt irregulares: 1.° qui committunt homicidium casuale, nisi interveniat negligentia graviter culpabilis; 2.° nec ii qui infirmo bona fide aliquid cibi vel potus nocivi praebent, vel si illum moventes aut volventes, causa sint cur decedat; 3.° nec medici, qui pharmacum mortiferum infirmis dederunt, modo sint periti, aut bona fide agant. — Vide *S. Alph., n.* 384.

6.° Irregulares *tamquam homicidae* sunt qui fetum occidunt per craniotomiam aut per quamcumque aliam chirurgicam operationem *directe* occisivam *ipsius fetus* vel *matris gestantis*, si revera mors alterutrius vel utriusque sequatur. Cfr. *vol.* 1, *nn.* 500, 501.

897. Quaesita. — QUAER. 1.° *An incurrat irregularitatem, qui*

---

(1) Haec irregularitas, quatenus incurratur a sacerdotibus qui a lege coacti militant, suspensa manet toto tempore belli, ita ut tales sacerdotes ceteris paribus sacrum facere et sacramenta ministrare possint. Bello composito, recurrere debent ad competentem auctoritatem. S. Poenitent., 18 mart. 1012: cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 33, *pag.* 520 *seq.*

dans operam rei illicitae aliquem occidit, v. gr. si clericus in venatione casu hominem occidat?

Resp. Neg., si in homicidio non adfuit negligentia theologice graviter culpabilis. *Wernz*, l. c., *n.* 146, *nota* 446; *Sanguineti*, l. c., *n.* 214.

QUAER. 2.° *An fiat irregularis, qui occidit alium ob suae aut innocentis vitae defensionem?*

Resp. ad 1.um *Neg.*, nisi graviter excedat *moderamen inculpatae tutelae.* Ratio est, quia nullius culpae, aut solius venialis, reus est.

Resp. ad 2.um *Neg.*, pariter, quia non adest grave peccatum.

QUAER. 3.° *An fiat irregularis, qui occidit alium ob defensionem libertatis, honoris vel bonorum temporalium, cum moderamine inculpatae tutelae?*

Resp. Neg., propter eamdem rationem.

QUAER. 4.° *An habendus sit veluti irregularis, qui dubitat an homicidium patraverit, necne?*

Resp. 1.° *Neg.*, quando non constat homicidium esse patratum, seu si dubitetur de ipso homicidio, an fuerit sequutum, necne. Ratio est, quia poena non est infligenda, nisi de ipso delicto constet. Ita *communiter. S. Alph., n.* 347.

Resp. 2.° *Neg.* pariter, si constet de homicidio patrato, et dubium sit, utrum tua actione causa illius fueris. Ratio est, quia irregularitas, in dubio incurri non debet.

898. — QUAER. 5.° *An habendus sit ut irregularis, qui abortum procuravit, effectu sequuto, dubitans an fetus animatus sit, necne?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia Codex irregulares decernit procurantes abortum fetus humani, effectu sequuto, et omnis fetus a muliere conceptus est humanus (cfr. supra, *n.* 323, A). Aliunde ex doctrina hodie passim admissa (cfr. *vol.* 1, *n.* 500) fetus animatur ab ipsa conceptione. Unde quando Pius IX in const. *Apostolicae Sedis* tulit excommunicationem contra procurantes abortum effectu sequuto, omnes intellexerunt tali censura comprehendi procurantes abortum etiam fetus unius diei. — Ergo idem tenendum est hodie quoad irregularitatem.

Antea quidem irregularitas ex abortu non oriebatur nisi quatenus continebat homicidium, et cum illa lex (de qua nihil dixit Pius IX) lata est, doctrina ab auctoribus passim admissa, tenebat fetum *masculinum* non animari nisi post dies *quadraginta* a conceptione, *femininum* vero post dies *octoginta*. Unde ante tale tempus non censebatur fieri homicidium. Difficultas adhuc erat in computandis 40 diebus pro masculis: ergen rationis enim organa apud fetum *non nisi post tertium vel quartum* a conceptu *mensem* sat discreta apparent, ut decernatur utrum mas sit, an femina, quum antea cujusnam sexus embryon sit, nullus certo dicere valeat. *Eschbach,* Disp. phys., *pag.* 243, ed. 2.ª; cfr. *pag.* 279. Cfr. etiam *Duval,* Physiologie, *pag.* 10 (*pag.* 529 *seq.*). Unde non constabat de irregularitate nisi fetus jam a diebus octoginta conceptus fuerit.

Codex vero eodem modo intelligendus quoad abortum sive pro excommunicatione sive pro irregularitate. Mutata enim est species facti.

899. — Mutilatio intelligitur, quando a corpore separatur aliquod membrum principale, seu pars corporis, quae officium per se distinctum habet, v. gr. *pes*, *manus*, *oculus*, etc.; non autem auricula, nasus, digitus, etc.

Non sunt irregulares medici aut chirurgici se ipsos vel alios mutilantes juxta praescripta medicinae, quia nullum est peccatum.

900. Resolves: — 1.° Sunt irregulares, *a*) qui alios mutilant; vel *b*) etiam, qui mutilant se ipsos, sed requiritur ut mutilatio fiat *directa voluntate*, non autem si mutilationem, *directe* non intentam, quis *patiatur* etiam ex actione graviter illicita. *Wernz*, l. c., *n.* 148, *nota* 423. — Irregularis *non* est eunuchus sive a nativitate, sive per injuriam hominum, sive per *necessariam* operationem chirurgicam. *Wernz*, l. c.,

a) Irregulares **juxta n. 7.um** (vide supra, *n.* 895, 7.°) sunt, qui *scienter*, *serio et solemniter* exercent actus ordinis *sacri*, quem non habent.

b) *Diaconus*, qui sine commissione sacerdotis solemniter baptizat, vel Eucharistiam ministrat, non incurrit irregularitatem, quia non ponit actum ordinis quem non habeat, vel a cujus exercitio prohibeatur aliqua poena canonica, sive personali sive locali.

c) Irregularis e contra esset tum sacerdos excommunicatus vel ab ordine suspensus qui Missam celebraret tum etiam diaconus qui evangelium cantaret solemniter cum stola. Item si id fecerint in loco interdicto, quamvis illi nulla censura essent innodati.

d) Irregularis est sacerdos qui, ab ordine suspensus, sacramentaliter absolvit; quia etiam absolvere est actus potestatis ordinis sacri, non vero actus solius jurisdictionis, qualis esset, v. gr., actusexcommunicandi, confessarios approbandi, a votis dispensandi, etc.

PUNCTUM IV

De impedimentis simplicibus ad ordines.

901.—*Sunt simpliciter* **impediti** sequentes:

1.° *Filii acatholicorum*, quamdiu *parentes* in suo errore permanserint. Igitur si unus e parentibus sit caholicus aut convertatur, videtur non subsistere impedimentum; neque si uterque acatholicus jam mortuus sit.

2.° Viri *uxorem habentes*.

3.° Qui *officium* vel *administrationem* gerunt *clericis vetitam* cujus rationes reddere debeant, donec, deposito officio, et administratione atque rationibus redditis, liberi facti sint.

4.° *Servi* servitute proprie dicta ante acceptam libertatem.

5.° Qui ad ordinarium *militare servitium* civili lege adstringuntur, antequam illud expleverint.

In **Hispania** tamen nihil obstare videtur quominus sacros ordines suscipiant, quum leges civiles non obstent (cfr. Reg. Ord. 22 nov. 1912), et e contra, locum suis ordinibus dignum, si vocentur ad militiam, eis assignent (1). Et quamvis Papa expressit mentem suam ita: melius esse exspectare expletionem militaris servitii et postea sacram ordinationem conferre (cfr. S. C. Conc., 23 maj. 1913: *Mach-Ferreres*, l. c., *pag.* 666), postea permisit ordinationem. A fortiori ordinari possunt illi religiosi qui, juxta novam legem conscriptionis militum (*Ley de Reclutamiento*) et *Regalem Ordinationem circularem* diei 13 febr. 1913, servitio militari satisfaciunt in quibusdam exteris nationibus per exercitium propriorum ministeriorum. Cfr. *Ferreres*, l. c., et *Alcubilla*, Ap. de 1913, *pag.* 48 *seq.*

6.° *Neophyti*, donec, judicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint.

7.° Qui *infamia facti* laborant, dum ipsa, judicio Ordinarii, perdurat (*can.* 987).

902. — Quaer. *In quo differunt irregularitates ab impedimentis?*

Resp. Duratione tantum, quia irregularitates, ut, dictum est sunt perpetuae; impedimenta stricte dicta cessare possunt, sive tractu temporis sive ex aliis causis, absque dispensatione ab ipsis. Possunt etiam dispensari, v. gr. ea quae est sub *n.* 1.°, sed a Sede Apostolica tantum.

PUNCTUM V

De infamia juris et facti

903. Quaesita. —Quaer. 1.° *Quid est* **infamia juris?**

Resp. Ea quae casibus jure communi expressis statuitur (*can.* 2293 § 2). Non afficit delinquentis consanguineos aut affines (*Ibid.*, § 4).

Quaer. 2.° *An praeter irregularitatem aliquam inhabilitatem importet?*

Resp. Affirm. Etenim delinquentem reddet inhabilem ad obtinenda beneficia, pensiones, officia et dignitates ecclesiasticas, ad actus legitimos ecclesiasticos perficiendos, ad exercitium juris aut muneris ecclesiastici, et tandem arceri debet a ministerio in sacris functionibus exercendo (*can.* 2294, § 1) (2).

---

(1) Cfr. *Mach-Ferreres*, *vol.* 2, *n.* 658, *pag.* 655, ed. 14.ª

(2) Praeterea infamis infamia *juris* post sententiam nequit suffragium ferre

Quaer. 3.° *Quandonam contrahitur* **infamia facti?**

Resp. Quando quis, ob patratum delictum vel ob pravos mores, bonam existimationem, prudenti Ordinarii judicio, apud fideles probos et graves amisit (*can.* 2293, § 3). Non afficit delinquentis consanguineos aut affines (*Ibid.*, 4).

904.—Quaer. 4.° *Quinam sunt effectus infamiae facti?*

Resp. Infamis infamia facti, repelli debet tum a recipiendis ordinibus ad normam can. 987, n. 7, dignitatibus, beneficiis, officiis ecclesiasticis, tum ab exercendo sacro ministerio et ab actibus legitimis ecclesiasticis (*can.* 2294, § 2).

Quaer. 5.° *Quomodo tollatur infamia?*

Resp. 1.° Infamia juris desinit sola dispensatione a Sede Apostolica concessa (*can.* 2295).

Resp. 2.° Infamia facti quum bona existimatio apud fideles probos et graves, omnibus perpensis adjunctis et praesertim diuturna rei emendatione, fuerit, *prudenti Ordinarii judicio*, recuperata (*Ibid.*).

905.—Sunt infames **infamia juris**: *a*) qui species consecratas abjecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit (*can.* 2320); *b*) qui cadavera vel sepulcra mortuorum ad furtum vel alium malum finem violaverit (*can.* 2328); *c*) qui violentas manus injecerit in personam Romani Pontificis, aut S. R. E. Cardinalis vel Legati Romani Pontificis (*can.* 2343); *d*) duellantes eorumque patrini (*can.* 2351, § 2); *e*) bigami, qui nempe, obstante conjugali vinculo, aliud matrimonium, etsi tantum civile, ut ajunt, attentaverint (*can.* 2356); *f*) laici legitime damnati ob delicta contra sextum cum minoribus infra aetatem sexdecim annorum commissa, vel ob stuprum, sodomiam, incestum, lenocinium (*can.* 2357, § 1).

906.—*N. B.* Catholici qui in apostasiam a fide, vel haeresim vel schisma prolapsi sint, si moniti non resipuerint, *declarari debent* infames (*can.* 2314, § 1, 2.°); ita etiam clerici qui delictum admiserint contra sextum decalogi praeceptum cum minoribus infra aetatem sexdecim annorum, vel adulterium, stuprum, bestialitatem, sodomiam, lenocinium, incestum cum consanguineis aut affinibus in primo gradu exercuerint (*can.* 2359, § 2).

---

in electionibus (*can.* 167, § 1, 3.°); patrinum agere sive in baptismo (*can.* 765), sive in confirmatione (*can.* 795); jus patronatus exercere vel ejus privilegiis uti (*can.* 1740, § 4); manifesto infames arcendi sunt ab Eucharistia (*can.* 855, § 1); quilibet infamis post sententiam repellitur ut suspectus a testimonio ferendo (*can.* 1757, § 2, *n.* 1.°), vel a munere periti (*can.* 1795, § 2), aut arbitri (*can.* 1931).

PUNCTUM VI

De multiplicatione et dispensatione irregularitatum et impedimentorum

907. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quomodo multiplicantur irregularitates et impedimenta?*

Resp. Ex diversis causis, non autem ex repetitione ejusdem causae, nisi agatur de homicidio voluntario (*can.* 989). *a*) Hinc unica irregularitate (*ex defectu*) laborat judex qui decem aut plures sententias mortis tulit; vel (hic *ex delicto*) sacerdos ab ordine suspensus qui pluries Missam celebravit; *decem* vero (*ex delicto*) qui decem homicidia commisit.

b) *Duabus* irregularitatibus (*ex delicto*) innodatur qui unum homicidium perpetravit et unum aut plures abortus.

c) *Tribus* irregularitatibus (una *ex defectu* et duabus *ex delicto*) afficitur sacerdos qui est illegitimus, et Missam celebravit in loco interdicto, et laborat infamia juris.

d) Qui, triplice irregularitate ligatus, actum ordinis exercet, triplex peccatum committit.

Quaer. 2.° *Cui competit potestas* **dispensandi** *ab irregularitatibus?*

Resp. 1.° Ordinarii locorum sive per se sive per alium possunt *suos subditos* dispensare ab omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario aut abortu aliisve deductis ad forum contentiosum (*can.* 990, § 1).

Resp. 2.° Idipsum possunt confessarii quilibet in casibus urgentioribus occultis, in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiae, sed ad hoc dumtaxat ut poenitens ordines jam susceptos exercere valeat (*can.* 990, § 2).

Resp. 3.° Pro reliquis recurrendum est ad Sedem Apostolicam.

908.—Quaer. 3.° *Quomodo fiat dispensatio ab irregularitate?*

Resp. Nulla forma invenitur praescripta in jure; unde nulla determinata necessario adhibenda est. Fieri autem potest formula sequenti, aut alia aequivalenti: *Dispenso tecum super irregularitate quam incurristi propter...* (talem causam), *in nomine Patris*, etc.; vel *auctoritate mihi concessa a Summo Pontifice* vel *ab Episcopo, dispenso tecum*, etc., *et habilem reddo et restituo exsecutioni ordinum et officiorum tuorum, in nomine Patris*, etc.

Quaer. 4.° *Quid sit exponendum in* **postulatione dispensationis?**

Resp. 1.° Exponendae sunt omnes irregularitates ac impedimenta; secus dispensatio generalis valebit quidem etiam pro reticitis bona fide, excepta irregularitate ex homicidio voluntario aut abortu vel ex alio delicto ad forum contentiosum deducto, non autem pro reticitis mala fide (*can.* 991, § 1).

Resp. 2.° Si agatur de irregularitate *ex homicidio* voluntario, etiam numerus delictorum exprimendus est sub poena nullitatis concedendae dispensationis (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 5.° *Quinam sit valor dispensationis generalis ad ordines?*

Resp. Valet quoque pro ordinibus majoribus; et dispensatus potest obtinere beneficia non consistorialia etiam curata, sed renuntiari nequit S. R. E. Cardinalis, Episcopus, Abbas vel Praelatus *nullius*, Superior major in religione clericali exempta (*Ibid.*, § 3).

N. B. Dispensatio, in foro interno *non sacramentali* concessa, scripto consignari debet; et de ea in secreto Curiae libro debet constare (*Ibid.*, § 4).

CAPUT V

DE IIS QUAE SACRAE ORDINATIONI PRAEIRE DEBENT

ARTICULUS I

DOCUMENTA AFFERENDA ET EXAMEN SUBEUNDUM

909. — Omnes tum saeculares tum religiosi ad ordines promovendi, per se vel per alios Episcopo aliive qui Episcopi hac in re vices gerat, suum propositum ante ordinationem opportuno tempore aperire debent (*can.* 992). Id fieri solet missis praecibus (*una súplica o solicitud*) ad Episcopum, postquam hic per ephemerides suas officiales (*Boletín*) suum propositum manifestat conferendi ordines determinato tempore simulque invitat ut volentes ordines suscipere preces mittant cum documentis necessariis.

910. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quaenam documenta afferre debent saeculares, aut religiosi qui reguntur jure saecularium hac in re?*

Resp. 1.° Testimonium *a*) recepti *Baptismatis* et *Confirmationis*, si de prima tonsura agitur; secus, *ultimae ordinationis; b*) de peractis *studiis* pro singulis ordinibus requisitis; *c*) de *bonis moribus*, a rectore Seminarii, aut sacerdote cui candidatus extra Seminarium commendatus fuerit. — 2.° Testimoniales litteras Ordinarii loci in

quo promovendus tantum temporis moratus est ut *canonicum impedimentum* contrahere ibi potuerit. — 3.° Testimoniales Superioris majoris religiosi, si cui religioni promovendus adscriptus sit (*can.* 993).

Quaer. 2.° *Quomodo computandum est id tempus de quo in* n. 2.° *resp. praecedentis?*

Resp. Pro militibus (1) *trimestre*, pro aliis *semestre* transactum *post pubertatem;* sed Episcopus ordinans pro sua prudentia exigere potest litteras testimoniales etiam ob brevius commorationis tempus, et ob tempus quoque quod pubertatem antecessit (*can.* 994, § 1). Intelligendum est de trimestri vel semestri *moraliter continuis* (S. R. C., 25 jun. 1904), et si ordinandus jam sit clericus, *post ultimas testimoniales* (S. C. C., 13 maji 1899).

Quaer. 3.° *Quid si difficile admodum fuerit has litteras obtinere vel quia Ordinarius loci ubi ordinandus commoratus est hunc non satis noverit, vel quia per quamplures dioeceses hic vagatus sit?*

Resp. Tunc providendum erit saltem per juramentum suppletorium a promovendo praestandum (*can.* 994, § 2).

911. — Quaer. 4.° *Quid testari debeat Superior religiosus suis litteris dimissoriis?*

Resp. 1.° Non solum testari debet promovendum professionem religiosam emisisse et esse de familia domus religiosae sibi subditae, sed etiam de studiis peractis, deque aliis jure requisitis (*can.* 995, § 1).

Resp. 2.° Episcopus, acceptis iis litteris dimissoriis, aliis testimonialibus litteris non indiget (*Ibid.*, § 2.)

912. — Quaer. 5.° *An ordinandi debeant subire praevium ac diligens examen?*

Resp. Affirmative, tam saeculares quam religiosi; examen recipit *loci* Ordinarius qui jure proprio ordinat aut dat dimissorias; qui si alteri Episcopo mittat subditum ordinandum, illi committere potest examen ex justa causa, si id oneris suscipere velit; imo Episcopus ordinaturus alienum subditum saecularem sive religiosum, etsi coram proprio Ordinario examinatus fuerit, si pro sua conscientia censeat candidatum non esse idoneum, debet eum non promovere (*can.* 996, 997).

Quaer. 6.° *Quaenam erit materia hujus examinis?*

Resp. Ipse *ordo* suscipiendus; quod si hic sacer sit, etiam aliae tractationes de Sacra Theologia, ab Episcopo designandae; qui pariter statuere debet methodum hujus examinis et designare examinatores (*can.* 996, 997).

---

(1) In **Hispania** testimoniales pro addictis servitio militari dari debent a Provicario generali castrensi. Sufficit eas semel obtinere, si candidatus non fuerit regressus ad militiam (S. C. C., 5 apr. 1897).

ARTICULUS II

DE ORDINANDORUM PUBLICATIONIBUS, ET DE EXERCITIIS SPIRITUALIBUS

913. — I. Nomina ordinandorum saecularium publice denuntiari debent in paroeciali ecclesia cujusque candidati, ut fideles manifestent hujus impedimenta ad sacros ordines, si quae norint (*can.* 998, § 1).

II. Publicationes fieri debent *in ecclesia: a*) die festo de praecepto, *b*) inter Missarum solemnia. Fieri etiam possunt alio die et hora quibus major populi frequentia *in ecclesia* habeatur (*Ibid.*, § 2).

914. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *An Ordinarius dispensare possit ab iis publicationibus?*

Resp. Affirm., pro sua prudentia et ex justa causa. Potest etiam *a*) praecipere ut *in aliis* quoque *ecclesiis* peragatur, tum *b*) publicationibus substituere *publicam ad valvas ecclesiae affixionem* per aliquot dies, in quibus unus saltem dies festus comprehendatur (*can.* 998, § 1). Cfr. infra, *n.* 941-949.

Quaer. 2.° *An fideles teneantur denuntiare impedimenta, quae norint?*

Resp. Affirm. (*can.* 999); idque *sub gravi*, si tale impedimentum sit ut damnum grave pro bono publico ex ordinatione sequeretur; sub *levi*, si impedimentum leve sit, v. gr. si careat Confirmatione. Cfr. *Gasparri*, De ordin., 2. *n.* 697; *Many*, De sacr. ordin., *n.* 118, 4.° In reliquis vide dicenda infra, *n.* 948, 949.

Quaer. 3.° *An praeterea aliae informationes capiendae sint?*

Resp. Affirm., ideoque Ordinarius *a*) committere debet parocho qui publicationes peragit (et etiam alii cui magis expedire videbitur) ut de ordinandorum moribus et vita a fide dignis diligenter exquirat; et litteras testimoniales, ipsam investigationem et publicationem referentes, ad Curiam transmittere tenetur (*can.* 1000, § 1).

b) Imo si Ordinarius necessarium aut opportunum id judicaverit, potest et debet alias percontationes, etiam privatas, facere (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 4.° *An publicationes iterandae sint?*

Resp. Affirm., nisi aliter Ordinario videatur, si candidatus intra *sex menses* non fuerit promotus (*can.* 998, § 3). Vide *n.* 915, *N. B.*

915. — Quaer. 5.° *An omnes ordinandi debeant* **exercitia spiritualia** *peragere?*

Resp. Affirm., per *tres* integros *dies* qui ad primam tonsuram et ordines minores promovendi sunt; per *sex* vero integros *dies* qui ad majores. Peragenda sunt exercitia in pia aut religiosa aliqua

domo, ab Ordinario (vel Superiori religioso) designanda, et de peractis exercitiis attestatione Superioris illius domus (aut Superioris religiosi) constare debet (*can.* 1001, § 1, 3, 4).

Quaer. 6.° *An Ordinarius tempus exercitiorum breviare possit?*

Resp. Affirm., pro his qui *intra semestre* ad plures ordines majores promovendi sint. Tunc enim Ordinarius potest exercitiorum tempus pro ordinatione ad diaconatum reducere, non tamen infra *tres integros dies* (*can.* 1001, § 1).

N. B. Si, expletis exercitiis, ordinatio qualibet de causa *ultra semestre* differatur, exercitia repeti debent; si non ultra semestre, Ordinarius decernere debet an sint iteranda necne (*Ibid.*, § 2). Vide *n.* 914, *q.* 4.

CAPUT VI

DE RITU, CAEREMONIIS, TEMPORE ET LOCO SACRAE ORDINATIONIS

916.—I. In quovis conferendo ordine, minister proprios ritus in Pontificali Romano aliisve ritualibus libris ab Ecclesia probatis descriptos, adamussim servare debet, quos nulla ratione praeterire licet vel invertere (*can.* 1002).

II. Si quis, ritu orientali ad aliquos ordines jam promotus, a Sede Apostolica indultum obtinuerit suscipiendi ritu latino superiores ordines, debet prius ritu latino recipere ordines quos ritu orientali non receperit (*can.* 1004).

Ad faciliorem intelligentiam hujus praescriptionis sciendum est quod inter orientales non sunt ordines minores *ostiariatus*, *exorcistatus* et *acolytatus*. De facto tamen ordines ostiarii et acolythi conferuntur simul cum ordine diaconatus. «Unde cum aliquis clericus Orientalis minoribus ordinibus, ritu *Orientali*, initiatus, cupit recipere ordines sacros ritu *Latino*, debet (inter alia), ne *per saltum* (vide supra, *n.* 884, *q.* 4.°) ordo recipiatur, supplere ordines quos non recepit; si ergo sit *lector* tantum ordinatus, debet, antequam recipiat ritu Latino subdiaconatum, recipere ordines ostiarii, exorcistae et acolythi; si autem ritu Orientali etiam *subdiaconus* sit ordinatus, sufficit, antequam recipiat diaconatum, ut recipiat *exorcistatum*. — Ita expresse statuit Bened. XIV, pro Italo-Graecis, const. *Etsi pastoralis*, 26 maji 1742, § 7, *n.* 8: quod, propter eamdem rationem, applicari debet etiam aliis Orientalibus, etiam Maronitis.» *Many*, De sacra ordinatione, *n.* 9.

917. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *Quo* **tempore** *ordines conferri possint?*

Resp. 1.° Tam consecratio episcopalis quam ordines majores conferri debent *intra Missam* (*can.* 1006), quam *celebrare* debet ipse consecrans vel ordinans (*can.* 1003). Et omnes promoti ad majores ordines debent *communicare* in ipsa ordinationis Missa (*can.* 1005).

Resp. 2.° *a*) Consecratio episcopalis conferri debet die dominico vel natalitio Apostolorum; *b*) ordinationes *in sacris*, sabbatis quatuor Temporum, sabbato ante dominicam Passionis, et Sabbato Sancto; imo, gravi interveniente causa, quolibet die dominico aut festo de praecepto; *c*) prima tonsura quolibet die et hora; ordines minores singulis diebus dominicis et festis duplicibus, *mane* tamen (*can.* 1006, § 1-4).

Reprobatur (quaelibet contraria) consuetudo (etiam immemoriabilis) contra ordinationum tempora hic expressa (*Ibid.*, § 5). Unde ordines minores conferri jam non poterunt vespertino tempore, ut fieri consueverat in Hispania.

Haec ordinationum tempora servanda sunt etiam si Episcopus *latini* ritus ordinet privilegio apostolico clericum ritus **orientalis**; aut Episcopus ritus orientalis clericum latini ritus (*Ibid.*, § 5).

Quaer. 2.° *Quo* **in loco** *ordinationes* **generales** *fieri possint?*

Resp. 1.° In *proprio territorio;* vel, si extra, et agatur de ordinibus in quorum collatione pontificalia exercentur, de expressa licentia Ordinarii loci, exceptis Cardinalibus qui extra urbem in qualibet ecclesia eos conferre possunt, praemonito Ordinario, si ecclesia sit cathedralis (*can.* 1008).

Resp. 2.° In *cathedrali ecclesia*, publice, vocatis praesentibusque ecclesiae canonicis; vel in alio dioecesis loco, in ecclesia *digniori* et, in quantum fieri possit, praesente clero loci (*can.* 1009, § 1).

Imo ordinationes *particulares*, justa suadente causa, in aliis etiam ecclesiis, in oratorio domus episcopalis, aut Seminarii, aut religiosae virorum domus (*Ibid.*, § 2). *Non* autem in *oratoriis privatis*, nisi agatur de *prima tonsura* et *ordinibus minoribus* (*Ibid.*, § 3).

918. — Quaer. 3.° *An debeat fieri* **adnotatio** *peractae ordinationis?*

Resp. 1.° *Affirmative*, tum in Curia, tum in libro baptizatorum. *a*) In Curia, expleta ordinatione, in libro speciali diligenter servando adnotari debet nomen singulorum ordinatorum et ministri ordinantis, locus et dies ordinationis cum omnibus documentis singularum ordinationum; *b*) in libro vero baptizatorum parochus Baptismi adnotare debet notitiam peractae ordinationis *subdiaconatus*, quam notitiam ei transmittere debet Ordinarius loci proprius, si ordinatus sit e clero saeculari; vel Superior major, si agatur de religiosis ordinatis cum dimissoriis ejusdem (*can.* 1010, 1011).

Resp. 2.° Singulis ordinatis dari debet authenticum ordinationis receptae testimonium; qui, si ab Episcopo extraneo cum litteris dimissoriis promoti fuerint, illud proprio Ordinario *exhibere debent* pro ordinationis adnotatione in speciali libro in archivo servando (*can.* 1010, § 2).

919. — Quaer. 4.° *An vel quomodo peccet ordinatus qui omittit recitationem* **precum**, *quae* **post ordinationem** *per modum poenitentiae ab Episcopo imponuntur?*

Resp. Non consentiunt de hoc theologi. Alii enim dicunt, eum peccare *graviter*, quia materia praecepti est gravis. Alii tenent, illum *minime peccare*, quia Episcopus praeceptum non imponit. Alii tandem censent, hujusmodi omissionem non vacare quidem culpa, sed *venialem* non excedere. Haec sententia probabilior videtur. Vide *S. Alph.*, *n.* 829.

Quoad istas preces, haec habetur S. R. C. declaratio 27 jun. 1899, ad I: «Pro *Nocturno talis diei* intelligendus est Nocturnus ferialis, vel primus Festi, aut Dominicae in Psalterio, prouti Ordinatio in feria, Festo, aut Dominica habita sit.» Non tamen recitari debet invitatorium, nec hymnus nec lectiones (S. R. C., 10 jul. 1903).

N. B. Sacerdotes Missam, qua ordinantur, concelebrant cum Episcopo, et possunt eam ad propriam intentionem applicare, imo et stipendium recipere. Cfr. *Gasparri*, l. c., *nn.* 360, 547.

920. — Quaer. 5.° *An vel quomodo neosacerdotes tres missas ab Episcopo praescriptas legere teneantur?*

Resp. 1.° Non tenentur eas applicare ad Episcopi intentionem, et proinde stipendium pro illis accipere possunt. Ita *communiter*. *S. Alph.*, *ibid.*

Resp. **2.°** *Nec apparet obligatio gravis* eas missas celebrandi; neque prius dicendae sunt, quam adveniant diẹs in quibus hujusmodi missae sive *votivae* sive diei *currentis* juxta rubricas celebrari possint. Cfr. *Ephem. liturg.*, *vol.* 17, *pag.* 553 *seq.* — «Missae debent esse una de Spiritu Sancto, altera de B. Maria V., tertia pro defunctis.» Vide *S. Alph.*, *ibid.*

Quaer. 6.° *Ad quid clerici teneantur vi obedientiae quam in sua ordinatione Episcopo promiserunt?*

Resp. Tenentur: 1.° ad suscipiendum ac fideliter adimplendum munus quod ipsis ab Episcopo commissum sit, *quoties* et *quamdiu id*, judicio proprii Ordinarii, *exigat Ecclesiae necessitas*, nisi legitimum *impedimentum* excuset (*can.* 128). — 2.° Praeterea omnes clerici, praesertim vero presbyteri, speciali obligatione tenentur suo quisque Ordinario *reverentiam* et obedientiam exhibendi (*can.* 127).

Quaer. 7.° *An et quatenus clerici* in sacris *constituti possint ingredi religionem?*

Resp. Cfr. dicta supra, *n.* 184, *b*), 1.°

QUAER. 8.° *Quomodo peccet qui ordinatur sine animo ascendendi ad sacerdotium?*

Resp. Peccat saltem leviter, quia Ecclesia hujus ordinationem omnino prohibet. Cfr. can. 973, § 1.°

QUAER. 9.° *Ad quid teneantur sacerdotes quoad studia?*

Resp. 1.° Clerici studia, praesertim sacra, recepto sacerdotio, debent non intermittere; et in sacris disciplinis solidam doctrinam a majoribus traditam et communiter ab Ecclesia receptam sectari debent, devitantes profanas vocum novitates et falsi nominis scientiam (*can.* 129).

Resp. 2.° Expleto studiorum curriculo, sacerdotes omnes (**saeculares**), etsi beneficium paroeciale aut canonicale consecuti, nisi ab Ordinario loci ob *justam* causam fuerint exempti, examen *singulis annis* saltem per integrum *triennium* in diversis sacrarum scientiarum disciplinis, antea opportune designatis, subire debent secundum modum ab eodem Ordinario determinandum (*can.* 130, § 1).

Quod si examina dare noluerint, ab Ordinario congruis poenis cogi debent (*can.* 2376).

Resp. 3.° Sacerdotes vero **religiosi** post absolutum studiorum curriculum, quotannis *saltem* per *quinquennium* examinari debent a doctis gravibusque patribus in variis doctrinae sacrae disciplinis antea opportune designatis (*can.* 590). Excipiuntur 1.° qui docent sacram theologiam, vel jus canonicum vel philosophiam scholasticam; 2.° qui a Superioribus majoribus gravem ob causam fuerint exempti (ex toto vel ex parte) (*Ibid.*).

APPENDIX

DE VOCATIONE CLERICALI

921. — I. *Certo datur vocatio divina ad sacerdotium.* Constat ex clarissimis Scripturae Sacrae testimoniis. Sic (Hebr., v, 4): *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron.*—Et (Joann, xv, 16): *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.*

An vero haec vocatio obliget sub *gravi? Affirmandum* aliquibus videtur, quando signa indubia vocationis habentur, id est, ob maxima salutis pericula, in quibus versabitur ille, qui, spreta vocatione divina, proprio marte aliquem statum mundanum amplectitur. Hinc ait S. Alph., hanc vocationem tanti esse momenti, ut ab ea pendeat aeterna salus tam ordinandorum, quam multorum fidelium. Alii tamen *distinguunt* inter vocationem *imperativam*, qua Deus vocans imponit obligationem parendi, et vocationem

invitativam tantum, qua Deus invitat ad statum clericalem, sed obligationem strictam non imponit. Priorem dicunt obligare sub gravi, posteriorem non ita, ideoque hoc secundo modo vocatus, si renuat obtemperare, non videtur posse reprehendi de culpa saltem *gravi*. Cfr. *Gasparri*, De sacra ordin., *vol.* 1, *nn.* 110 *et* 114; *Icard*, Prael. jur. can. ad S. Sulpit., *nn.* 318, 319; *Génicot*, *vol.* 2, *n.* 25.

Bene tamen nota: 1.° Vocari a Deo dicuntur qui a legitimis Ecclesiae ministris vocantur (*Catech. Conc. Trid.*, *p.* II, De ord. sacram, *cap.* 3); 2.° «conditio quae ex parte ordinandi debet attendi, quaeque *vocatio sacerdotalis* appellatur, nequaquam consistere, saltem necessario et de lege ordinaria, in interna quadam adspiratione subjecti, seu invitamentis Spiritus Sancti, ad sacerdotium ineundum. — Sed e contra, nihil plus in ordinando, ut rite vocetur ab Episcopo, requiri quam **rectam intentionem** simul cum **idoneitate** in iis *gratiae* et *naturae dotibus* reposita, et per eam *vitae probitatem* ac *doctrinae sufficientiam* comprobata, quae *spem fundatam* faciant fore ut *sacerdotii munera recte obire* ejusdemque *obligationes sancte servare* queat.» (Ita Commiss. Cardinal. in exam. op. canonici *Lahitton*, La vocation sacerdotale. Cfr. Epist. Card. Secret. Status, 7 jul. 1912: *Acta*, IV, *pag.* 485).

Unde Codex canonicus statuit: «Sacram ordinationem licite recipit, qui ad normam sacrorum canonum debitis qualitatibus, judicio proprii Ordinarii, praeditus sit, neque ulla detineatur irregularitate, aliove impedimento (*can.* 968, § 1).

922. — II. *Signa* igitur *divinae vocationis* ad statum ecclesiasticum praecipua sunt sequentia: *scientia* conveniens, *probitas* vitae, *recta intentio*, seu desiderium vacandi divinae gloriae et saluti animarum. *S. Alph.*, *n.* 802.

Qui sine vocatione *ex talibus signis* explorata in sacrum ministerium se intrudit, non potest a magna praesumptione, et *forte a gravi culpa excusari*, quum magno damnationis periculo se exponat. Haec tamen intelligenda sunt de eo, qui ordines suscipit sine vitae probitate ac sine requisita aptitudine. Etenim si haec habeat, ac simul sincere proponat onera sacro ordini adnexa adimplere, non videtur damnandus de culpa *gravi*. *Génicot*, 2, *n.* 25.

Majori autem periculo se committunt Episcopi, qui non vocatos ad ordines sacros promovent, ex illo Apost., I Tim., v, 22: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Hinc Codex exigit in ordinando *mores ordini recipiendo congruentes* (*can.* 974, § 1). Cfr. supra, *n.* 875, II et 876. — Vide **Casus**, *n.* 33.

QUAER. *Quid agendum Episcopo, ut candidatos ad sacros ordines satis probet?*

Resp. Sic S. Alphonsus, *n.* 803: «Ad hanc... probationem ab Episcopo exquirendam, non quidem sufficit quod ipse nihil mali no-

verit de ordinando, sed debet fieri certus de ejus *positiva probitate*, juxta sublimitatem gradus, ad quem ille inhiat ascendere... Qua de re Episcopi in hac probatione expetenda non debent esse contenti simplici attestatione parochorum, qui humanis ducti respectibus in hujusmodi attestationibus concedendis facile clericis indulgent, ne in se attrahant ipsorum odium, eorumque propinquorum; sed insuper ab aliis fide dignis, capta secreta informatione, certi fieri debent, non solum quod initiandus non fuerit malus..., sed etiam quod... sit *positive bonus*, scilicet, *quod vitam agat spiritualem, sit assiduus in ecclesiis, sacramenta frequentet et orationem, vivat a saecularibus segregatus, sociis morigeratis comitetur, studio vacet, modesta utatur veste*», etc.

Vide alia plura de obligationibus clericorum in tractatu de statibus, scilicet *n.* 51 *seq.*

FINIS TRACTATUS DE ORDINE

TRACTATUS

De Matrimonio

923.—Matrimonium dicitur a matris *munere,* ut habent *communiter* theologi cum *S. Thoma;* quia in hac societate praecipuae partes ad matrem pertinere videntur. Matrimonium appellatur etiam *conjugium* a communi jugo, cui vir et mulier subjiciuntur. Item vocatur *nuptiae* vel *connubium* a verbo *nubere,* quia sponsae olim velabantur, quum viris traderentur. Item dicitur *consortium,* quia vir et mulier communem sortem habent.

Magnopere juvat instruere fideles de matrimonii excellentia et sanctitate, virtutem tamen continentiae, ut par est, multo magis extollendo. Vide infra, *n.* 945, *q.* 14.

CAPUT I

DEFINITIO ET DIVISIO MATRIMONII

924. Definitio. — Matrimonium bifariam spectari potest, scilicet ut contractus, et ut sacramentum.

1.° Matrimonium ut *contractus* est conventio, qua vir et mulier *a*) sibi invicem legitime tradunt dominium in corpora in ordine ad actus ex se aptos ad generationem prolis, et *b*) se obligant ad individuam vitae societatem.

2.° Matrimonium ut *sacramentum* definitur: *Sacramentum Novae Legis gratiam conferens ad legitimam viri et mulieris conjunctionem sanctificandam, et ad prolem pie suscipiendam, sancteque educandam.*

925. Divisio. — Matrimonium spectari potest tum quoad conjunctionem viri et mulieris, tum quoad vinculum quod ex ea oritur; hinc dicitur:

1.° *In fieri,* vel *in facto esse.* — Matrimonium *in fieri* dicitur ipse *actualis* contractus, qui mutuo consensu viri et mulieris perficitur. Vocatur autem *in facto esse* connubium perseverans in vinculo quod ex matrimoniali contractu provenit.

2.° *Legitimum, ratum* et *consummatum.* Matrimonium *legitimum* est, quod ab infidelibus valide contrahitur, juxta legem naturalem ac civilem essentialia matrimonii statuentes (*can.* 1015, § 3). — Matrimonium *ratum* est, quod contrahitur inter christianos nul-

lo impedimento irretitos, inter quos tamen post contractum nondum intercessit commercium conjugale (*Ibid.*, § 1). Dicitur *ratum*, quia non solum natura et jus civile, sed etiam Ecclesia illud approbat et ratum habet.— Matrimonium *ratum* et *consummatum*, si inter conjuges locum habuerit conjugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis et quo conjuges fiunt una caro (*Ibid.*).

N. B. Celebrato matrimonio, si conjuges simul cohabitaverint, praesumitur consummatio, donec contrarium probetur (*Ibid.*, § 2).

3.° *Verum* et *putativum*. — *Verum* dicitur quod reapse et valide contractum est, et ut tale probatur. — *Putativum* quod ab una saltem parte bona fide celebratum, nullum tamen est a parte rei; conditionem putativi retinet donec utrique parti de nullitate certo constet (*Ibid.*, § 4).

4.° *Canonicum*, *politicum* seu *civile*, *conscientiae* et *morganaticum*. — *Canonicum* dicitur, in quo omnia concurrunt quaecumque a sacris canonibus ad matrimonium praescripta sunt. — *Politicum* seu *civile*, si *praeterea* concurrant ea, quae a legibus civilibus exiguntur ut gaudeat civilibus effectibus. — *Conscientiae* seu *secretum*, quod, dispensatis proclamationibus, secreto celebratur coram loci parocho (aut alio sacerdote legitime delegato) et duobus testibus, qui omnes secretum de celebrato matrimonio servare debent (*can.* 1104). Vide infra, *n.* 1089. Cfr. *Ferreres*, Los Esponsales, *n.* 414 *seq.*; *Gasparri*, *n.* 1023. — *Morganaticum*, quod est legitima conjunctio inter personam nobilem et aliam inferioris conditionis sub eo pacto, ut tam conjux inferioris conditionis quam filii inde suscepti contenti sint certa et determinata portione bonorum, et a ceteris bonis avitis et paternis, una cum titulis, dignitatibus et insignibus abstineant. Cfr. *Gasparri*, *n.* 238; *Pesch*, De matrim., *n.* 833; *Wernz*, *n.* 29, *nota* 15.

926. Quaesita.— QUAER. 1.° *Qualis copula requiritur ad matrimonii consummationem?*

Resp. Ad hoc ut matrimonium sit consummatum, requiritur ut matrimonio rato accedat copula *per se* apta ad generationem. *Ita omnes.*

Ut vero copula *per se* sit apta ad generationem, requiritur: *a*) ut vir seminaverit, *b*) intra vas mulieris, i. e. intra vaginam vel saltem ad os ejus. Ita *communiter.*

Non autem requiritur seminatio mulieris, juxta sententiam hodie certam. Ratio est, quia semen mulieris non est necessarium ad generationem, quamvis probabiliter eam juvet. Etenim elementum necessarium ex parte mulieris ad generationem, non est semen emissum ex glandulis vulvo-vaginalibus, sed ovulum, quod singulis fere mensibus ex ovariis decidit. Cfr. *vol.* 1, *n.* 500.

Utrum vero ad consummationem matrimonii requiratur ut fe-

mina ovariis et utero non careat, quaestio est hodie acriter controversa, ut exponitur *n.* 1005.

QUAER. 2.° *An detur adhuc matrimonium praesumptum?*

Resp. Negative. Etenim tale matrimonium de quo auctores hic mentionem facere solebant (*Gasparri, n.* 237; *Ball.-P., vol.* 6, *n.* 123 *seq.*), quodque tantum in regionibus non subjectis cap. *Tametsi* locum habere poterat, nunc ex decreto Leonis XIII, 15 febr. 1892, et praesertim ex decreto *Ne temere*, atque ex Codice, abolitum est. Cfr. *Ball.-P., vol.* 6, *pag.* 111 (ed. 3.ª).

QUAER. 3.° *An matrimonium civile liceat?*

Resp. 1.° Si per matrimonium civile nihil aliud intelligatur nisi *extrinseca caeremonia ad explendas formas, quae ab auctoritate civili exigi solent*, licitum est illam caeremonium explere. S. C. C., 7 jan. 1890 (*Il Monitore, vol.* 11, *pag.* 388).

Resp. 2.° Imo, cum ex omissis caeremoniis *civilis matrimonii*, plura damna et *spiritualia* et *temporalia* obvenire possint, generatim non licet eas omittere; praesertim si, ut in pluribus accidit regionibus **Americae latinae** (v. gr. in **Brasilia**, ex *art.* 72 legis diei 24 jan. 1891; in **Chil.**, ex lege 10 jan. 1884, etc. Cfr. *Giobbio*, Diplomazia eccles., *vol.* 3, *n.* 76 *seq.*), nullum aliud admittatur matrimonium nisi civile: tunc enim, hoc omisso, proles nequaquam ut legitima a civili potestate haberetur, et praeterea integrum erit alteri conjugi ab altero discedere et aliud (civile) inire matrimonium (1).

QUAER 4.° *Quandonam haec civilis caeremonia peragenda sit?*

Resp. Hanc civilis matrimonii caeremoniam peragere fideles non debent antequam matrimonium coram Ecclesia celebraverint. Et si qua coactio (cfr. v. gr. C. C. **Urug.**, *a.* 84), aut absoluta necessitas, quae facile admittenda non est, ejusmodi ordinis invertendi causa esset, tunc omni diligentia utendum erit ut matrimonium coram Ecclesia quamprimum contrahatur, atque interim contrahentes sejuncti consistant. Instr. S. Poenit., l. c., *n.* 7.

QUAER. 5.° *An jure civili* hispano *permittatur matrimonium conscientiae?*

Resp. Affirmative, imo et effectus civiles (ex art. 79) habere potest, si de consensu utriusque conjugis hoc matrimonium inscribatur in regesto secreto, quod cum debitis cautelis asservatur apud *la Dirección general del Registro civil.*

---

(1) Cfr. Instr. S. Poenit., 15 jan. 1866, apud App. ad C. P. **Amer. lat.**, *n.* CXXIX (alias CXXX), et apud *Buccer.*, Enchir., *n.* 730 (ed. 2.ª); *Casus Romae ad S. Apollinar.*, apud *Analecta eccles., vol.* 10, *pag.* 227.

CAPUT II

DE MATRIMONII NATURA

927. Principia. — I. Matrimonium christianorum ritu legitimo celebratum, est verum et proprie dictum Novae Legis sacramentum. — Probatur 1.° ex epistola S. Pauli ad Eph., V, 32, ubi dicit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* 2.° Ex *Conc. Trid., sess.* 24, *can.* 1: *Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem Legis Evangelicae Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit.* — Ex *S. Augustino* (*lib.* de bono conjugali, *c.* 18): *In christianorum nuptiis plus valet sanctitas sacramenti, quam fecunditas uteri.*

II. Christus Dominus ad sacramenti dignitatem evexit ipsum contractum matrimonialem validum inter baptizatos. — Quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipso sacramentum (*can.* 1012).

III. Matrimonii finis primarius est *procreatio* atque *educatio* prolis; secundarius mutuum *adjutorium* et *remedium concupiscentiae* (*can.* 1013, § 1).

IV. Essentiales matrimonii proprietates sunt *unitas* ac *indissolubilitas*, quae in matrimonio christiano peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti (*can.* 1013, § 2). Cfr. infra, *n.* 1103, I.

Unitas matrimonii in eo sita est, quod matrimonium sit conjunctio unius viri cum una femina.

1.° Certum est, *polyandriam* simultaneam pugnare cum lege naturali, quia praecipuis matrimonii finibus adversatur, nempe generationi prolis et bonae ejus educationi. Ita *omnes.*

2.° Certum est, *polygamiam simultaneam* esse in omni casu prohibitam, saltem de jure positivo divino Novae Legis, ut constat ex Luc., XVI, 18: *Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur.* Constat pariter ex *Conc. Trid., sess.* 24, *can.* 2.

3.° Certum est, secundas nuptias et ulteriores esse licitas tam viro quam mulieri etiam sub lege evangelica. — Constat ex auctoritate et praxi Ecclesiae, nec non ex Scriptura Sacra, I Cor., VII, 39: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino.* Item ex Codice: Licet casta viduitas honorabilior sit, secundae tamen et ulteriores nuptiae validae et licitae sunt (*can.* 1142).

De matrimonii indissolubilitate dicetur infra ubi de separatione conjugum, *n.* 1106 *seq.*

V. Matrimonium gaudet favore juris; quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur, salvo praescripto can. 1127 circa privilegium paulinum (*can.* 1014).

VI. Baptizatorum matrimonium regitur jure non solum *divino*, sed etiam canonico. Competentia *civilis potestatis* refertur *ad effectus* mere *civiles* ejusdem matrimonii (*can.* 1016).

CAPUT III

DE MATERIA ET FORMA MATRIMONII

928. — I. Materia *remota* sacramenti matrimonii sunt corpora sponsorum in contractu matrimonii invicem tradenda.

Materia autem *proxima* est *traditio* ipsa corporum, quae per verba aut signa consensum exprimentia perficitur. Sic *communiter* theologi.

Nonnulli sunt, qui materiam proximam constituerunt in impositione manuum sacerdotis; sed haec sententia omni prorsus caret fundamento, et ut obsoleta rejicienda est. Cfr. infra, *n.* 929.

II. *Forma* consistit in mutua contrahentium *acceptatione* verbis aut signis expressa. Ita pariter *communius.*

Verum quonam pacto consensus, seu contractus contrahentium verbis aut signis expressus, constituit formam sacramenti, quum etiam in materia reperiatur? Dicendum est contractum, seu consensum sponsorum, reperiri tum in materia, tum in forma sacramenti matrimonii, sed sub diverso respectu. Est *in materia*, quatenus mutuam alterius in alterum potestatis traditionem exprimit; est autem *in forma*, quatenus acceptationem hujus traditionis significat. Vel, ut alii explicant, verba et signa sponsorum in contrahendo sunt simul materia et forma: sunt *materia*, in quantum exprimunt traditionem corporum; sunt *forma*, in quantum acceptationem traditionis exhibent. Ita *communiter.*

Quidquid sit, in praxi nullum incommodum est timendum, dummodo in contractu celebrando forma praescripta ab Ecclesia servetur. — Vide dicenda infra, *cap.* XI, ubi de consensu matrimoniali.

CAPUT IV

DE MINISTRO ET SUBJECTO MATRIMONII

929. — I. Hodie certum est, **ministros** matrimonii ipsos esse contrahentes. — Etenim matrimonia absque praesentia sacerdotis,

ex *Conc. Trid., sess.* 24, *De reform., c.* 1, erant valida in locis ubi non fuerat promulgatum decretum quo invalidabantur; nunc etiam quibusdam in casibus valida sunt, v. gr. in casu can. 1098, 1099. Vide infra, *nn.* 1079 *seq.* Aliunde, juxta declarationem Pii IX et juxta canonem 1012 (vide supra, *n.* 927, II), matrimonia christianorum nequeunt esse valida absque sacramento. Ergo datur sacramentum matrimonii, etiamsi a sacerdote non conferatur; ergo sacerdos non est minister sacramenti. Vide *S. Alph., n.* 897.

930. — II. **Subjectum** *sacramenti* matrimonii est omnis homo baptizatus, nullo impedimento, sive naturali sive divino sive canonico, laborans.

Dixi 1.° omnis homo *baptizatus;* homines enim non baptizati non sunt capaces sacramentorum Ecclesiae, ut patet. *Dixi* 2.° *nullo impedimento laborans;* licet enim *per se* omnis homo baptizatus sit subjectum capax sacramenti matrimonii, *per accidens* tamen plures a matrimonio valide contrahendo arcentur propter diversa impedimenta, tum juris naturalis, tum juris divini, aut ecclesiastici, ut infra suo loco dicetur.

Hinc 1.° matrimonium *infidelium*, licet validum esse possit in ratione contractus, non tamen est sacramentum. Imo fidelis ipse contrahens matrimonium cum infideli, etiam ex Papae dispensatione, juxta communiorem sententiam, contra plures, sacramentum non recipit. Etenim signum unionis Christi cum Ecclesia, gratiam sacramentalem conferens, neque in unione viri, nec in unione mulieris, sed in unione utriusque consistit.

2.° *Haeretici* et *schismatici*, qui ineundo matrimonium leges Ecclesiae (quatenus ad ipsas servandas teneantur sub poena nullitatis) accurate et integre servant, valide contrahunt et sacramento muniuntur, quum nihil sit quod valori hujus sacramenti obstare possit. Hoc ipsum confirmat praxis Ecclesiae, quae nullimode eos adigit sive ad renovandum consensum, sive ad benedictionem nuptialem recipiendam, si resipiscentes ad catholicae Ecclesiae unitatem redeant. Ita *omnes.*

III. Sponsi matrimonium contrahentes, in statu gratiae versari debent, quia matrimonium est sacramentum *vivorum.* Qui contrahunt peccato mortali coinquinati, rei sacrilegii evadunt, nec gratias sacramentales sponsis necessarias percipiunt. *Probabiliter* tamen illae gratiae sunt tantum suspensae, et remoto obice seu peccato mortali, animae applicantur, uti diximus agendo *De sacramentis in genere, n.* 244 *seq.;* 256 *seq.;* 298 *seq.* — Pro praxi, si nullus fructus ex monitione speretur, fere melius erit indignum non monere de sacrilegio indigne accedentis, ut saltem sic minus peccet; et potius inducendus erit, ut saltem quamprimum ad confitendum accedat. Vide infra, *n.* 1103.

931. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An parochus exigere debeat ut*

praemittatur confessio matrimonio, vel ut libellus confessionis a sponsis exhibeatur?

Resp. 1.° Non potest *absolute per se* id *exigere*, nisi lex seu praeceptum Episcopi illud statuat. Ratio est, quia quamvis requiratur status gratiae ad hoc sacramentum suscipiendum, non tamen requiritur necessario confessio, quum contritio absolute sufficere possit etiam iis qui in statu peccati mortalis versantur. Aliunde parocho plerumque non innotescit, sponsos in statu gratiae non versari. Debet nihilominus eos ad hoc adhortari vehementer. Vide infra, *n.* 945, *q.* 14.

Resp. 2.° Ubi lex particularis, ut multis in locis, exsistit, parochus confessionem exigere debet aut saltem illius testimonium. Possunt tamen quandoque occurrere casus, in quibus haec lex exceptionem admittere videatur, uti si matrimonium jam sit civiliter contractum, et una pars testimonium confessionis requisitum exhibeat, etc. Ceterum si sponsus non sit publicus peccator, nec de ejus indignitate constet, rationes etiam minus graves sufficere possunt. Sed pro hujusmodi rerum adjunctis consultius est, ut parochus ab ipso Episcopo resciat, quomodo generatim se gerere debeat.

Quaer. 2.° *An liceat matrimonium inire cum publico peccatore?*

Resp. Affirm., si sponsi nequeant sine incommodo a matrimonio recedere. Ita *communius.* — Quamvis enim contrahentes conficiant sacramentum, non sunt tamen ministri ad hoc deputati.

Eadem ratione puella catholica, quae habet graves rationes (v. gr. ob circumstantias familiarum, aliave motiva magni ponderis) matrimonium cum haeretico ineundi, non peccat illud contrahendo, quamvis alteri peccati materiam quodammodo subministret, sed prius petenda est dispensatio, ut infra dicetur.

Vide alia multa de subjecto matrimonii in capite VII et sequentibus, ubi de impedimentis matrimonii.

De assistentia parochi hujusmodi matrimoniis dicetur infra, *nn.* 1016 et 1099.

CAPUT V

DE PROMISSIONE MATRIMONII

932. — Promissio matrimonii potest esse *unilateralis* aut *bilateralis* quae etiam vocatur sponsalitia. *Unilateralis* est contractus quo unus erga alterum se obligat ad celebrandum cum ipso matrimonium tempore congruo quin hic erga alium ullam suscipiat obligationem.

Bilateralis seu sponsalitia est promissio deliberata, *mutua*

et signo sensibili expressa futuri matrimonii inter personas habiles. Per se obligat utramque partem haec promissio. Dicitur *inter personas habiles*, i. e., quae *valide* et *licite* possunt matrimonium contrahere illo tempore, *pro quo* promissio facta est; *inhabiles* igitur sunt quae detinentur canonico aliquo impedimento sive *dirimente* sive *impediente* quod sit de se *perpetuum;* et etiam quae ex defectu aetatis, vel ex inopia judicii inhabiles sunt ad quoslibet actus humanos.

Principia. — I. Matrimonii promissio sive *unilateralis*, sive *bilateralis* seu *sponsalitia*, **irrita** est pro *utroque foro*, nisi facta fuerit *a*) per scripturam subsignatam a partibus, *b*) et **vel** a parocho *aut* loci Ordinario, **vel** a duobus saltem testibus (*can.* 1017 § 1).

II. Si utraque vel alterutra pars scribere *nesciat* vel *nequeat*, ad validitatem id in ipsa scriptura adnotetur et alius testis addatur qui cum parocho aut loci Ordinario vel duobus testibus, de quibus in § 1, scripturam subsignet. (*Ibid.*, § 2).

Ex vigenti disciplina nulla sunt in **utroque foro,** *etiam si juramento* firmentur, sponsalia:

1.° Quae scripto inita non fuerunt.

2.° Quae subscripta non fuerunt a partibus, si hae sciant et possint subscribere.

3.° Quae inita non fuerunt coram parocho *loci,* aut *loci* Ordinario, **vel** saltem coram duobus testibus.

4.° Quae subscripta non fuerunt a parocho aut Ordinario aut testibus coram quibus inita fuerunt.

5.° Quae unico contextu subscripta non fuerunt ab omnibus qui subscribere debent.

6.° Si desit subscriptio alius testis (praeter suscriptionem parochi loci aut Ordinarii aut duorum testium) casu quo uterque vel alteruter ex contrahentibus subscribere non possit vel nesciat.

7.° Si in hoc ultimo casu in scriptura non adnotetur, contrahentes vel horum alterum subscribere non posse aut nescire.

III. Ex matrimonii promissione, *licet valida* sit nec ulla *justa causa* ab eadem implenda *excuset*, **non datur actio** ad petendam matrimonii *celebrationem;* datur tamen ad reparationem, *damnorum*, si qua debeatur (*Ibid.*, § 3).

933.—Hinc inferes:

1.° Omnes promissiones matrimoniales in quibus non concurrant solemnitates in hoc canone praescriptae, ita abrogantur a jure ut nullam obligationem pariant, non modo in foro externo sed *neque in conscientiae foro.* Similem abrogationem jam fecerat decret. *Ne temere* (2 aug. 1907) pro universa Ecclesia; et antea declarationes S. C. Conc. 31 jan. 1880 pro **Hisp.**; et S. C. sup. neg. eccles. extraord. 1 jan. 1900 pro universa **Amer. lat.** (Cfr. *Ferreres*, los Esponsales y el Matrim., *nn.* 43 *seq.*, 50 *seq*, 54 *seq.*), sed *tantum* quoad contractus *bilaterales.*

2.° Promissiones *validae*, sive unilaterales sive bilaterales, pariunt quidem *per se* obligationem in conscientia **etiam ad contrahendum matrimonium**, sed nullam dant *actionem* sive *jus* ut quis apud tribunalia possit obligare aliam partem ad matrimonii celebrationem, et hoc quamvis nulla sit *causa justa excusans* a promissione implenda. Haec denegatio actionis est noviter inducta per Codicem. Cessat ergo impedimentum impediens quod actionem concededat impediendi matrimonii celebrationem cum tertia persona.

Datur nihilominus *actio* ad postulandam damnorum reparationem, v. gr. si quis mala fide seduxerit puellam sub promissione solemni matrimonii vel in causa fuit cur illa alias favorabiles nuptias amitteret. Tum damnorum sibi illatorum reparationem petere poterit in tribunali, non autem matrimonii celebrationem.

3.° Praeterea in disciplina ante Codicem vigente, ex sponsalibus validis oriebatur in unaquaque parte *impedimentum dirimens* publicae honestatis (quod numquam cessabat, nec per mortem alterius partis contrahentis) erga personas conjunctas in primo gradu consanguinitatis cum altera parte contrahente. Hoc etiam impedimentum abolitum est.

Unde Ecclesia, quae usque ad finem saeculi XIX restitit abrogationi sponsalium, etiam privatorum, nunc non modo abrogavit privata, sed etiam omnem institutionem sponsalium.

4.° Doctrina igitur de promissionibus matrimonialibus, solemnibus seu validis, est jam doctrina generalis de contractibus (*vol.* 1, *n.* 899 *seq.*), et specialis de promissione (*vol.* 1, *n.* 933 *seq.*), uno excepto quod nullam actionem pariant in foro externo, nisi ad postulandum damnorum reparationem.

934. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quaenam sint causae propter quas liceat in foro conscientiae recedere a solemni promissione matrimoniali?*

Resp. Causae praecipuae sunt: mutuus consensus, impedimentum superveniens, electio status perfectioris, v. gr. professio religiosa, etc.; crimen grave alterius, v. gr. fornicatio; mutatio notabilis status, *circumstantia* scilicet, *quae si cognita fuisset, vel praevisa, prudentium judicio a sponsalibus deterruisset.* Dissolvi possunt sponsalia etiam per nimiam matrimonii dilationem, praesertim si tempus ad matrimonium contrahendum fuerit determinatum.

QUAER. 2.° *An sit causa sufficiens dissolvendi sponsalia, si sponso adveniat pinguis haereditas?*

Resp. Controvertitur. Alii negant, quia nihil prorsus ex parte sponsae mutatum est. Alii vero affirmant, quia inter utrumque sponsum non amplius eadem exsistit rerum conditio; et si sponsus hanc mutationem fortunae praevidisset, nullo modo cum tali per-

sona contrahere voluisset. Hanc sententiam satis probare videtur *S. Alph.*, *n.* 876. — Vide **Casus**, *n.* 865.

Quaer. 3.° *An solvantur sponsalia per votum castitatis, vel votum sacros ordines suscipiendi?*

Resp. 1.° Si votum *antecedat* sponsalia, certum est ea esse irrita. Ratio est, quia matrimonii promissio est de re illicita, et proinde non obligat. Ita *communiter.*

Resp. 2.° Si votum *subsequatur*, itidem sponsalia *probabilius* solvuntur. Ratio est, quia promissio sponsalium semper censetur facta sub tacita conditione, *nisi melior status eligatur. S. Alph.*, *n.* 873. Attamen ad praecavendas fraudes, ille qui votum emisit compelli a judice solet, ut aut fidem servet, aut in religionem aliquam se recipiat.

935. — Quaer. 4.° *An dissensus parentum sit causa sufficiens resiliendi a sponsabilus?*

Resp. Neg., si parentes injuste dissentiant, quia jus filiorum laederetur. Secus vero, si dissensus parentum sit justus, v. gr. si altera pars non conveniat familiae ratione conditionis, honoris, etc. *S. Alph.*, *n.* 877.—Imo aliquando etiam *injustus* parentum dissensus tam gravia potest secum ferre consectaria et incommoda, ut causam det sufficientem resiliendi a sponsalibus, juxta regulam initio traditam.

Quaer. 5.° *An pars laborans occulto defectu teneatur illud aperire ante sponsalia vel, iis contractis, ante matrimonium?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si defectus ille futurus esset *perniciosus* vel *injuriosus* alteri parti, v. gr. si puella sit *gravida*, si sponsus morbo *venereo* laboret, vel magnis debitis gravetur, etc. Ratio est, quia sicut peccat contra justitiam, qui credenti se bonas merces emere, vendit noxias, ita *a fortiori*, qui cum defectu pernicioso vult matrimonium contrahere. Ergo si defectum aperire nolit, a contrahendo abstinere debet. *S. Alph.*, *n.* 864.

Resp. 2.° *Neg.* autem, si defectus non reddat nuptias noxias, sed tantum minus appetibiles, v. gr. si puella, quae putatur virgo, sit corrupta. Ratio est, quia consuetudine receptum est, ad ejusmodi defectus alteri manifestandos neminem teneri. Insuper nemo tenetur manifestare suum defectum cum propria infamia, quando defectus non laedit jus grave alterius. *S. Alph.*, *ibid.*, *et alii communiter.*

936. — Quaer. 6.° *An femina quae scit se esse sterilem teneatur id manifestare viro cum quo matrimonium contrahere debet?*

Resp. 1.° *Affirm.*, saltem ex charitate, si sterilitas procedat ex amputatione chirurgica ovariorum aut uteri aut utriusque. Ratio est, quia secus dum postea appareat sterilitas facile maritus intelliget unde haec proveniat, et graviter offensus erit erga uxorem quae in re tam notabili sincere non egit erga ipsum, et forte per-

petuo sit alienatus ab ea. Si autem id antea sponso dixisset, probabiliter ipse non recederet a matrimonio, imo forte magis alliceretur, cum plures sint qui non aegre ferunt carere prole. Eo vel magis defectus in casu erit manifestandus, quia plures iique gravissimi auctores putent matrimonium in casu esse invalidum. Cfr. *n.* 1005. *Aertnys*, *lib.* VI, *n.* 442, expresse dicit exsectionem ovariorum esse manifestandam, quamvis nullam rationem specialem afferat.

Resp. 2.° *Neg.*, si sterilitas congenita sit. Ratio est, quia agitur de defectu non pernicioso, et qui probabiliter ignorari potest, et communissime ignoratur. Unde si ipsa hac de re non interrogetur, tacere potest; si interrogetur, poterit aequivoce respondere; et dum postea appareat sterilitas, forte nescietur a quo ex duobus conjugibus procedat, ut in multis accidit matrimoniis, et uterque conjux id solet cum resignatione accipere tamquam rem non infrequenter contingentem, cui omnes contrahentes se exponunt. Sterilitas enim multis ex causis, plerumque occultis, oriri potest sive ex parte viri sive ex parte feminae, nec semper certo cognosci potest unde proveniat, etsi diligenter investigetur. Vide etiam *n.* 1005.

Contrarium videntur docere *Noldin*, De sacram., *n.* 551, et *Sabbetti-Barret*, *n.* 551, nulla tamen allegata ratione, nisi quia forte sterilitatem reputant defectum perniciosum.

937. — Quaer. 7.° *An sponsalia dissolvantur per matrimonium subsequens, ita ut, soluto matrimonio, non reviviscant?*

Resp. Neg. cum sententia *communiore*. *S. Alph.*, *n.* 875. Ratio est, quia nullo jure probatur, sponsalia omnino dissolvi per matrimonium subsequens; unde videtur tantum suspendi obligationem sponsalium durante tali matrimonio, uti fit in eo, qui contrahit matrimonium cum voto castitatis.—Plures tamen contradicunt, rationibus non spernendis innixi. Quae secunda sententia pluribus videtur probabilior, nempe *Wernz*, l. c., *n.* 114; *Santi-Leitner*, *l.* 4, *tit.* 1, *n.* 47; *Ball.-P.*, *vol.* 6, *n.* 136 *seq.* — Igitur in praxi standum est pro libertate.

Quaer. 8.° *An sponsus possit resilire, si sponsa fuerit per vim violata post sponsalia?*

Resp. Affirm. cum sententia cummuni. Ratio est, quia sponsa per talem oppressionem, licet sine sua culpa, notabiliter vilior redditur; unde notabiliter rerum conditio mutatur. *S. Alph.*, *n.* 861, etc. — Idem dicendum est, etiam si fuerit vi deflorata ante sponsalia, et postea tantum vitium illud detectum fuerit. Ita *communiter*. — Vide **Casus**, *n.* 859.

938.—Quaer. 9.° *An fornicatio voluntaria sit causa sufficiens?*

Resp. Affirm., tam si fornicatio praecesserit sponsalia et post illa cognoscatur, quam si fornicatio fuerit post sponsalia; tam si

fornicatus fuerit vir, quam si mulier fuerit fornicata: in iis omnibus casibus licet parti innocenti resilire a sponsalibus. Ratio, quia, ut ait *S. Thom.* (Suppl., *q.* 43, *art.* 3, *ad* 6), «ex hoc efficiuntur sibi invicem suspecti de non servanda fide in futurum: et ido potest sibi praecavere *unus contra alium, sponsalia dirimendo*». Cfr. *Wernz*, l. c., *n.* 115; *Rosset*, l. c., *n.* 1038; *Ball.-P.*, *vol.* 6, *n.* 155 *seq.*; *Buccer.*, 2, *n.* 932. — Plures tamen hoc jus concedunt viro tantum, non autem sponsae, nisi quibusdam in casibus; sed prior sententia est solide probabilis, quod sufficit pro jure sponsae tuendo.

Quaer. 10. *An ille qui promisit matrimonium puellae ea conditione ut cum ea peccet, eam ducere debeat?*

Resp. Affirm. cum sententia communi, juxta dicta *de justitia*, *vol.* 1, *nn.* 867, 895. Vide *S. Alph.*, *l.* 3, *n.* 642, ubi dicit esse hanc sententiam omnino tenendam.

Attamen opposita sententia non videtur improbabilis juxta dicta *vol.* 1, *n.* 895; sed adhuc in hac sententia adesse potest obligatio damnum illatum reparandi, quod plerumque nisi per matrimonium reparari non poterit. Cfr. *vol.* 1, *n.* 867.

CAPUT VI

DE IIS QUAE MATRIMONII CELEBRATIONI PRAEMITTI DEBENT

ARTICULUS I

GENERALIA DE PRAEMITTENDIS

939. — I. Antequam matrimonium celebretur, constare debet nihil ejus *validae* ac *licitae* celebrationi obsistere (*can.* 1019, § 1). Hinc praemitti debent et parochi investigatio et publicationes.

II. In **periculo mortis**, si aliae probationes haberi nequeant, suficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio jurata contrahentium se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento (*Ibid.*, § 2).

940. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *Qualis investigatio praemitti debeat?*

Resp. 1.° Parochus debet: *a*) opportuno tempore investigare diligenter num *aliquid obstet matrimonio* contrahendo (*can.* 1020, § 1); *b*) exigere *testimonium de suscepto baptismate* a contrahentibus catholicis, nisi illud susceperint in propria ipsius paroecia (*can.* 1021, § 1); *c*) *tum sponsum tum sponsam seorsim* et caute *interrogare* num aliquo detineantur impedimento, an consensum libere, praesertim mulier, praestent; an in doctrina christiana

sufficienter instructi sint, nisi ob personarum qualitatem haec interrogatio inutilis appareat (*can.* 1020, § 2); *d*) praeterea observare normas, si quas hac de re Ordinarius dedit (*can.* 1020, § 3).

QUAER. 2.° *An ad matrimonium contrahendum requiratur susceptio* **confirmationis** *in ipsis contrahentibus?*

Resp. Non requiritur ad validitatem, neque *sub gravi* ad liceitatem; debent tamen illud suscipere, si id possint sine gravi incommodo (*can.* 1021, § 2). Non videtur igitur hac de re instituendum iter ut ad Episcopum accedant, nisi in loco vicino ac facilis accessus reperiatur.

ARTICULUS II

DE DENUNTIATIONIBUS

941. I. Parochus publice denuntiare debet inter quos matrimonium sit contrahendum (*can.* 1022).

II. Publicationes fieri debent *tribus* continuis diebus *dominicis* aliisque *festis* de *praecepto*, *in ecclesia* inter *Missarum solemnia*, aut inter *alia divina officia* ad quae populus *frequens* accedat (*can.* 1024).

III. Potest loci Ordinarius pro suo territorio publicationibus substituere publicam, ad valvas ecclesiae paroecialis aliusve ecclesiae, affixionem nominum contrahentium per spatium saltem *octo dierum*, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies *festi de praecepto* comprehendantur (*can.* 1025).

942. Quaesita. — QUAER. 1.° *A quonam parocho fieri debent proclamationes?*

Resp. A parocho proprio (*can.* 1023, § 1) i. e. domicilii vel quasi-domicilii utriusque vel alterutrius contrahentis, et, si de *vagis* agatur, aut etiam de his qui non habent nisi dioecesanum domicilium aut quasi-domicilium, a parocho loci in quo nuptiarum tempore hi commorantur (*can.* 94). Cfr. *vol.* 1, *n.* 163, 1.°

Matrimonio vagorum (cfr. *vol.* 1, l. c.), id est illorum qui vagantur et incertas habent sedes, parochus, excepto casu necessitatis, numquam potest assistere, nisi, re ad loci Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi obtinuerit (*can.* 1032) (1).

---

(1) Facienda est proclamatio pro minoribus tum in domicilio *facti* sive voluntario, tum in domicilio *juris* sive necessario, hoc est, tum in loco ubi *minores* hic et nunc habitant, tum in loco ubi parentes vel eorum tutores degunt. Quinam sint minores in **Hispania** et **Amer. lat.**, dictum est *vol.* 1, *n.* 897.

Banna militum sunt proclamanda: 1.° in loco ubi sunt in praesidiis; 2.° insuper

QUAER. 2.° *Quid si contrahens alibi commoratus fuerit post adeptam pubertatem?*

Resp. Tunc *expedit* ut etiam ibi publicationes fiant, si commoratio *per sex menses* protracta fuerit; imo etiam in casu brevioris commorationis, si aliqua suspicio impedimenti sit (*can.* 1023, § 2 et 3).

QUAER. 3.° *Quomodo his in casibus procedere debet parochus?*

Resp. Rem Ordinario deferre debet, qui vel proclamationes faciendas exiget, vel alias probationes aut conjecturas de status libertate colligendas praescribere debet, nec matrimonium permittere potest nisi prius suspicio removeatur (*Ibid.*).

QUAER. 4.° *An omnes contrahentes proclamationis legi subjiciantur?*

Resp. Affirm., quia lex est omnino generalis. Ex usu tamen excipiuntur *principes*, quia eorum genus satis notum est, et ordinarie satis publica sunt connubia. Excipe etiam casum necessitatis, v. gr. si quis morti proximus concubinam ducere vellet ad prolem legitimandam. Vide supra, *n.* 939, II.

943. — QUAER. 5.° *An proclamationes vel affixio ad valvas ecclesiae, etiam in mixtis matrimoniis fieri debeant?*

Resp. Neg., nisi loci Ordinarius pro sua prudentia, remoto scandalo, et *omissa mentione religionis partis non catholicae*, eas permittere opportunum in matrimoniis quae contrahuntur cum dispensatione ab impedimento *disparitatis* cultus aut *mixtae religionis* (*can.* 1026).

QUAER. 6.° *An omissio proclamationis, etc., officiat validitati matrimonii?*

Resp. Negative, sed solum liceitati. Nullibi nec umquam praescriptae fuerunt sub poena nullitatis matrimonii.

QUAER. 7.° *An obligatio peragendi proclamationes aut affixiones ad valvas sit gravis?*

Resp. Affirmative, cum de re gravi agatur, cujus omissio gravia

---

in domicilio parentum, si sint *minores*; si autem sint *majores*, in loco ubi residebant ante militiam susceptam; quia aliud non acquisierunt domicilium juris. Ita *communiter*.

In **Hisp**. banna militum proclamantur a Cappellano castrensi, generatim ex delegatione (vide infra, *n.* 1092 *seq.*). Proclamatio unice fit in loco actualis habitationis. Cfr. *Carbonero y Sol*, Tract. del Matrimonio, *lib.* 3, *cap.* 7, *n.* 3. Milites praeterea exhibere debent testimonium authenticum de proprio statu libero. *Ibid.* Vide etiam *O'Callaghan*, Práct. parroquial, *p.* 4, *c.* 4; *Bacardi*, Just. Militar, *vol.* 1, *pag.* 773.

Vagi. Horum banna juxta communem sententiam publicanda sunt in domicilio *facti* nuptiarum tempore *et in loco originis*, si alibi verum domicilium non obtinuerint, vel saltem in loco in quo diutius commorati sunt. Insuper testimonium authenticum de eorum *statu libero* habendum est.

damna tum publica tum privata afferre possit. Patet etiam ex gravitate poenae quae imposita erat a Tridentino (*sess.* 24, *c.* 5, de ref. matrim.), juxta quod si postea detegebatur impedimentum, qui omissis proclamationibus contraxerunt, non modo separandi erant, sed etiam denegabatur dispensatio; imo nec filii forte sic suscepti legitimi habebantur (ex Decret., *lib.* 4, *tit.* 3, *c.* 1, § 1).

Quaer. 8.° *An peccet graviter parochus, si unam tantum proclamationem sine dispensatione omittat?*

Resp. Controvertitur. Affirmant alii, quia proclamatio una e tribus velut pars gravis totius praecepti habenda est. Negant vero alii, quorum sententiam probabilem vocat *S. Alph.*, *n.* 991. Probabilius est autem, omissionem *duarum* denuntiationum esse peccatum mortale. *S. Alph.*, *ibid.* — Vide **Casus,** *n.* 873.

N. B. 1.° Si contrahentes domicilium habeant in diversis paroeciis, in utraque proclamationes vel affixio ad valvas fieri debent.

2.° Si alius parochus investigationem aut publicationes peregerit, de harum exitu statim per authenticum documentum certiorem reddere debet parochum, qui matrimonio assistere debet (*can.* 1029).

Quaer. 9.° *An obligatio proclamationes peragendi adhuc urgeat si parochus sciat nullum adesse impedimentum?*

Resp. Affirmative, quia lex non cessat, etiamsi finis ejus cesset in casu aliquo particulari, nisi cesset *contrarie*, id est, nisi ejus observantia fiat graviter damnosa. Cfr. dicta *vol.* 1, *n.* 190, *q.* 1.°, ibique *can.* 21. Aliunde difficile est ut parochus omnino certo sciat nullum adesse impedimentum.

944. Quaer. 10. *An peractis proclamationibus (vel affixione) statim procedi possit ad matrimonii celebrationem?*

Resp. Negative, sed, nisi gravis causa aliud postulet, *tres dies* decurrere debent ab ultima publicatione (vel ab exacto affixionis tempore) (*can.* 1030, § 1). Praeterea celebrari nequit nisi postquam parochus omnia documenta necessaria acceperit (*Ibid.*).

Quaer. 11. *Quid si matrimonii celebratio nimis differatur?*

Resp. Si *intra sex menses* matrimonium contractum non fuerit, publicationes repeti debent, nisi aliter loci Ordinario videatur (*Ibid.*, § 2).

945.—Quaer. 12. *Quid si* **dubium** *exoriatur de exsistentia alicujus* **impedimenti?**

Resp. 1.° Tunc parochus rem accuratius investigare debet, interrogando *sub juramento a*) duos saltem *testes* fide dignos, dummodo ne agatur de impedimento ex cujus notitia *infamia* partibus oriatur, *b*) et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes.

Resp. 2.° Publicationes peragere debet vel perficere, si dubium ortum sit *ante inceptas* vel *expletas* publicationes.

Resp. 3.° Matrimonio nequit assistere, inconsulto Ordinario, si dubium adhuc superesse *prudenter* judicaverit (*can.* 1031, § 1).

QUAER. 13. *Quid vero si detegatur* **impedimentum certum?**

Resp. 1.° Si impedimentum sit *occultum*, parochus publicationes peragere vel absolvere debet, et rem deferre, reticens nomina, ad *loci Ordinarium* vel ad *Sacram Poenitentiariam*.

Resp. 2.° Si *sit publicum* et detegatur ante inceptas publicationes, parochus ulterius nequit procedere, donec impedimentum removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiae tantum obtentam norit; si detegatur post primam aut secundam publicationem, parochus publicationes perficere debet et rem ad Ordinarium deferre (*can.* 1031, § 2).

QUAER. 14. *Quaenam parochus docere debeat contrahentes?*

Resp. Tenetur, secundum diversam personarum conditionem, sponsos docere sanctitatem sacramenti matrimonii, mutuas conjugum obligationes et obligationes parentum erga prolem; eosdemque vehementer adhortare debet ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam recipiant (*can.* 1033). Vide supra, *n.* 931, *q.* 1.°

ARTICULUS III

DE DISPENSATIONE BANNORUM

946. — I. Loci Ordinarius proprius pro suo prudenti judicio potest ex legitima causa a publicationibus *etiam in aliena dioecesi* faciendis dispensare (*can.* 1028, § 1).

II. Si plures sint Ordinarii proprii, *a*) ille jus habet dispensandi, in cujus dioecesi matrimonium celebratur; *b*) quod si matrimonium extra proprias ineatur dioeceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest (*Ibid.*, § 2).

III. Causae autem legitimae ob quas dari *debet* dispensatio sunt: 1.ª ne matrimonium malitiose impediatur; 2.ª damnum grave, infamia aut scandalum imminens ex matrimonii dilatione; 3.ª metus, ne vir puellam stupratam derelinquat; 4.ª si matrimonio jam civiliter contracto sponsus in tres proclamationes consentire nolit; 5.ª si gravis praevideatur erubescentia contrahentium, et alia similia. *S. Alph.*, *n.* 1005.

Causae vero praecipuae ob quas dari *potest* dispensatio ex mera gratia, sunt: *a*) si agitur de matrimoniis principum aut magnatum, quia eorum genus satis notum esse solet; *b*) si nulla suspicio adsit impedimenti inter contrahentes, etc.

947. **Resolves.** — 1.° Vicarius Generalis dispensare potest a proclamationibus; est enim Ordinarius.

2.° Parochus autem dispensare non potest, quum non sit Ordinarius. Si tamen casus recurrat in quo Episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare praeceptum proclamationum non obligare, modo certus sit nullum adesse impedimentum. *S. Alph.*, *n.* 1007.

3.° In periculo mortis sufficit generatim jurata affirmatio contrahentium de carentia impedimentorum, etc., ut supra dictum est, *n.* 939, II. Quid postea faciendum sit vide apud *Ferreres*, Los Esponsales, etc., *n.* 622 *seq.*, ed. 6.ª

ARTICULUS IV

DE REVELATIONE IMPEDIMENTORUM

948. Principia.—I. *Omnes fideles* cujuscumque sexus, aetatis. paroeciae aut dioecesis, etc., tenentur generatim ad denuntianda impedimenta, etiam si sint consanguinei vel amici (Cfr. *can.* 1027). Ratio est, quia lex illa fertur nomine Ecclesiae, cui subjacent omnes christiani, et nititur naturali praecepto religionis et charitatis, quod ad omnes spectat. Imo licet, celebrato matrimonio, lex positiva denuntiandi cesset, potest tamen lex charitatis pro circumstantiis dictam revelationem exigere.

II. Haec obligatio *per se* est gravis et sese extendit ad omnia impedimenta quantumvis occulta.

III. Adimplenda est *quamprimum* moraliter. Quia si sponsi forte obtineant dispensationem ab una proclamatione, et citius contrahant, tempus ad revelationem peragendam non superierit, etc.

949. Quaesita. — QUAER. 1.° *An revelari debeant impedimenta sub secreto etiam commisso cognita?*

Resp. Affirm., etiamsi juramentum de iis non revelandis additum fuerit. Ratio est, quia secretum naturale, etiam commissum et juratum, non obligat, quando damnum grave communitati vel tertiae personae imminet. *S. Alph.*, *n.* 994.

Excipe, *probabilius*, secretum *consilii*, seu secretum petendi consilii causa commissum *homini officium publicum exercenti*, v. gr. medico, advocato, parocho, etc., *modo id fiat ratione eorum professionis.* Ita enim bonum commune postulare videtur. *Collet*, *c.* 3; *Bouvier*, *c.* 3, *art.* 4; *Carrière*, *n.* 409; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 318; *Card. Vives*, *n.* 667, *et alii* contra *alios.* — Sed illi, qui sub hujusmodi secreto impedimentum norunt, saltem monere debent sponsos, ut a matrimonio desistant. Cfr. *Desmet*, *n.* 44 *seq.*

QUAER. 2.° *An tenearis impedimentum revelare cum gravi tuo incommodo vel detrimento?*

Resp. Neg., generatim loquendo, quia lex Ecclesiae et charitas non obligant cum tanto incommodo. Ita *communiter. S. Alph., n.* 995. — Excusat etiam: *a*) *scandalum* grave futurum ex revelatione; *b*) *inutilitas* revelationis, vel quia nullus ex illa fructus speratur, vel quia jam petita secreto est dispensatio; *c*) si impedimentum sciatur tantum a viro fide non digno.

QUAER. 3.° *An tenearis impedimentum revelare, si tu solus illud noveris, nec probare possis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia in praesenti materia sufficere potest unius testimonium. Ita *communissima et verior sententia*, ait *S. Alph., n.* 995.

QUAER. 4.° *An ipsi contrahentes impedimentum revelare teneantur?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia hic non agitur de poena infligenda, sed de peccato vitando; quare vel a matrimonio abstineant, vel impedimenta aperiant, necesse est. — Vide **Casus**, *n.* 848.

N. B. Major difficultas oriebatur ex revelatione impedimentorum ex copula illicita provenientium. Jam vero Codex ea abrogavit, ut postea dicetur.

CAPUT VII

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII IN GENERE

950. — I. Omnes possunt matrimonium contrahere, qui jure (naturali, vel divino, vel canonico) non prohibentur (*can.* 1035).

II. Matrimonii impedimenta alia sunt impedientia, alia dirimentia.

III. Impedimentum *impediens* continet *gravem prohibitionem* contrahendi matrimonium; quod tamen irritum non redditur si, non obstante impedimento, contrahatur (*can.* 1036, § 1).

IV. Impedimentum *dirimens* et *graviter prohibet* matrimonium contrahendum, *et* impedit quominus valide contrahatur (*Ibid.*, § 2).

V. Quamvis ex una tantum parte impedimentum se habeat (v. gr. votum castitatis a sola femina emissum) matrimonium reddit aut *illicitum* (v. gr. votum privatum castitatis perpetuae) aut invalidum (v. gr. votum solemne castitatis) (*Ibid.*, § 3).

VI. *Publicum* censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est *occultum* (*can.* 1037).

VII. Ad Sedem Apostolicam exclusive pertinet *a*) authentice declarare quandonam jus divinum matrimonium impediat vel dirimat (*can.* 1038, § 1); *b*) alia impedimenta matrimonium impedientia vel dirimentia pro baptizatis constituendi per modum le-

gis sive universalis sive particularis (*Ibid.*, § 2); *c*) vetito matrimonio addere clausulam irritantem (*can.* 1039, § 2); *d*) impedimenta juris ecclesiastici sive impedientia sive dirimentia abrogare, aut illis derogare (*can.* 1040).

951. Quaesita. — QUAER. 1.° *An consuetudine induci possint nova impedimenta, aut exsistentibus derogari, aut ea abrogare?*

Resp. Negative, talis enim consuetudo, etsi fuerit immemorialis, reprobatur a jure, ideoque nullam vim habere unquam potest (*can.* 1041).

QUAER. 2.° *An et quatenus Ordinarius interdicere possit celebrationem matrimonii?*

Resp. 1.° *Affirm.*, et quidem tum omnibus in suo territorio actu commorantibus, tum etiam subditis suis extra fines sui territorii.

Resp. 2.° Sed hoc possunt facere tantum in casu aliquo peculiari, ad tempus, justa de causa et quamdiu haec causa duret (cfr. *can.* 1039, § 1).

Resp. 3.° Qui hoc Episcopi vetitum violaret et nuptias contraheret, peccaret quidem, sed *per se* valide contraheret, quia sola Sedes Apostolica vetito clausulam irritantem addere potest (*Ibid.*, § 2), ut supra (*n.* 950, VII, *c*) dictum est.

QUAER. 3.° *Quaenam sint impedimenta gradus minoris, quaenam gradus majoris?*

Resp. 1.° Impedimenta gradus **minoris** sunt: 1.° *Consanguinitas* in *tertio gradu* lineae collateralis; 2.° *affinitas* in *secundo* gradu lineae collateralis; 3.° *publica honestas* in *secundo* gradu; 4.° cognatio spiritualis; 5.° crimen ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii etiam per civilem tantum actum.

Resp. 2.° Impedimenta **majoris** gradus sunt reliqua omnia (*can.* 1042).

CAPUT VIII

DE DISPENSATIONIBUS MATRIMONIALIBUS

ARTICULUS I

DE POTESTATE DISPENSANDI

952. — I. Ad unum Romanum Pontificem pertinet dispensare in impedimentis matrimonialibus, sive *impedientibus* sive *dirimentibus* (*can.* 1040). Agitur enim de lege universali Ecclesiae.

II. Reliqui dispensare non possunt, nisi haec potestas illis

collata fuerit sive jure communi sive speciali indulto Sedis Apostolicae (*Ibid.*).

III. In impedimentis ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate lineae rectae ex *consummato* matrimonio provenientibus, Ecclesia dispensare non solet (Cfr. *can.* 1043).

IV. Urgente mortis periculo, *locorum Ordinarii*, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis, possunt tum super *forma* in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis *juris ecclesiastici*, sive *publicis* sive *occultis*, etiam *multiplicibus* (exceptis duobus de quibus in principio praecedenti) dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo, et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, praestitis consuetis cautionibus (*can.* 1043).

Conceditur haec facultas ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis, ideoque locum habere poterit quoties per matrimonium scandalum reparari potest ex concubinatu, ex civili matrimonio, etc., aut tolli occasio peccati, aut illatum damnum plenius reparari, aut fama melius restitui, etc. Item quoties per matrimonium proles legitimari possit in foro ecclesiastico, aut in civili, vel facilius obtineri ad hoc principis rescriptum.

V. Possunt etiam Ordinarii locorum dispensare: *a*) quoties impedimentum detegatur, cum jam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur; *b*) si idem periculum in mora timeatur, pro convalidatione matrimonii jam contracti (*can.* 1045, § 1, 2).

953. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid si, instante periculo mortis, vel quando jam omnia sint parata vel aliter periculum instet, tempus non suppetat nec ad Ordinarium recurrendi?*

Resp. 1.° In primo casu seu in *periculo mortis* dispensatio concedi potest, sive a parocho, sive a confessario (sed hic pro *foro* tantum *interno* et in actu sacramentalis confessionis), sive a sacerdote qui legitime assistat matrimonio quando parochus vel Ordinarius adiri nequit, juxta *can.* 1098, 2.° (*can.* 1044). Et tam hic sacerdos quam parochus, quoties dispensationem concedant pro foro *externo*, Ordinarium loci certiorem facere tenentur de concessa dispensatione, eamque adnotare debent in libro matrimoniorum (*can.* 1046). Vide infra, *nn.* 1079, 1080.

Resp. 2.° In secundo casu, hi omnes dispensare poterunt, sed tantum pro casibus *occultis* in quibus nec loci Ordinarius adiri possit, vel non nisi cum periculo violationis secreti (*can.* 1045, § 3).

Hic casus nunc raro accidere poterit, quia impedimenta exorta ex copula illicita, sublata sunt per Codicem.

Quaer. 2.° *Quid si dispensatio concedatur in foro interno, sed* **non sacramentali**, *super impedimento occulto?*

Resp. Nisi aliud ferat S. Poenitentiariae rescriptum, adnotari debet in *libro* diligenter in secreto Curiae archivo asservando. Alia dispensatio pro foro externo non est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit (*can.* 1047). Est tamen necessaria, si dispensatio concessa fuit tantum in foro *interno* sacramentali (*Ibid.*).

954. **Resolves:** — 1.° Si petitio dispensationis ad Sanctam Sedem missa sit, Ordinarii locorum suis facultatibus uti non debent (*can.* 1048), nisi ex gravi urgentique causa, v. gr., si ex dilatione matrimonii aliquod incommodum imminere prudenter timeatur, et tunc Sanctam Sedem statim monere debet (*can.* 204, § 2).

2.° In matrimoniis sive contractis sive contrahendis, qui gaudet indulto *generali* dispensandi super certo quodam impedimento, e. g., consanguinitatis, potest, nisi in ipso indulto aliud expresse praescribatur, super eo dispensare etiamsi idem impedimentum *multiplex* sit (*can.* 1049, § 1).

3.° Qui habet indultum *generale* dispensandi super *pluribus diversae speciei* impedimentis, sive dirimentibus sive impedientibus, potest dispensare super iisdem impedimentis, etiam publicis, *in uno eodemque casu ocurrentibus* (*Ibid.*, § 2).

4.° *a*) Si quando cum impedimento seu impedimentis *publicis* super quibus ex indulto dispensare quis potest, concurrat aliud impedimentum super quo dispensare *nequeat*, pro *omnibus* Sedes Apostolica adiri debet; *b*) attamen si impedimentum seu impedimenta super quibus dispensare potest, comperiantur *post impetratam* a Sancta Sede *dispensationem*, suis facultatibus uti poterit (*can.* 1050).

5.° Qui ex potestate a Sede Apostolica delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam pontificii indulti mentionem (*ad liceitatem*) facere debent (*can.* 1057).

955. — Quaer. 3.° *An dispensatio super impedimento dirimente concessa includat etiam* **legitimationem prolis**, *quae ab iis cum quibus dispensatur jam nata sit vel concepta?*

Resp. 1.° *Affirmative*, si concessa sit ex potestate *ordinaria*, aut ex delegata *per indultum generale*, v. gr., pro articulo mortis. Excipitur tamen proles adulterina, vel sacrilega (*can.* 1051).

Resp. 2.° *Negative* vero, si concessa sit potestate delegata per rescriptum in casibus particularibus (*Ibid.*).

Quaer. 4.° *An Ordinarii vel eorum officiales possint occasione concessae dispensationis aliquod emolumentum exigere?*

Resp. Negative, reprobata quavis contraria consuetudine, et sub obligatione gravi restituendi, si quid exegerint. Excipe 1.° in dispensationibus *pro non pauperibus*, modica aliqua praestatione ex

titulo expensarum cancellariae; 2.° si facultas aliud exigendi eis *expresse* data fuerit a Sancta Sede (*can.* 1056).

956. — QUAER. 5.° *An si sponsi sint diversae dioecesis, dispensatio obtinenda sit ab utroque Episcopo, si* **ex indulto speciali** *uterque facultate dispensandi gaudeat?*

Resp. Controvertitur, et duplex est sententia probabilis:

I.ª SENTENTIA *negat.* Ratio est, quia quum Episcopus aufert a suo subdito impedimentum, eum habilem reddit ad contrahendum cum alio impedito. Unus enim fieri nequit habilis ad contrahendum cum altero, nisi etiam iste fiat habilis ad contrahendum cum illo. Aliunde Papa delegando Episcopum, ipsi totum jus suum tribuit; ergo valet dispensatio Episcopi perinde ac si a Papa ipso concederetur. Hanc opinionem probabilem dicit *S. Alph.*, *n.* 1142.

II.ª SENTENTIA *affirmat.* Ratio est, quia Episcopus unius non habet jurisdictionem in subditum alterius, facultas vero dispensandi ad proprios subditos restringitur.

Prima sententia omnino est in praxi tuta ex S. C. de P. F., 19 sept. 1861 (Collect. de P. F., *n.* 1466), et ex S. Officio, 31 mart. 1872, et confirmari videtur ex can. 1028. Vide *n.* 946, 2. Cfr. *Buccer.*, *n.* 1044.

QUAER. 6.° *An Episcopi dispensare possint in impedimentis dirimentibus dubiis?*

Resp. 1.° *Affirm.* omnino, si agatur de *dubio facti* et de impedimentis in quibus Papa dispensare solet (*can.* 15) Ratio est, quia licet dispensatio impedimentorum dirimentium sit Papae reservata, attamen quum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda, et restringenda tantum ad casus certos.

Resp. 2.° Si agatur de dubio seu de probabilitate juris, non opus est dispensatione. Cfr. *vol.* 1, *n.* 187, *q.* 4.°

QUAER. 7.° *An Metropolitanus possit dispensare cum subditis suffraganeorum suorum in casu necessitatis, vel indulti?*

Resp. Neg., nisi hoc expresse ipsi concedatur in pontificio indulto. Ratio, quia dispensatio est actus jurisdictionis voluntariae et gratiosae, et conceditur ex indulgentia et misericordia dispensantis; recursus autem ad Metropolitanum haberi nequit, nisi in materiis ad forum contentiosum pertinentibus. Ergo, etc.

N. B. Sacra C. de Sacram. de mandato Pii X declaravit: «dispensationes a quibusvis impedimentis matrimonium sive dirimentibus sive impedientibus, quae regibus ac *regiae stirpis principibus* erunt concedendae, Sedi Apostolicae speciali modo esse reservatas, ita ut ab hujus potestatis usu excludantur Ordinarii omnes et alii quilibet, in quavis dignitate constituti; eamdemque potestatem in facultatibus cuilibet et quavis forma concessis, nullatenus esse comprehensam». (7 mart. 1910: *Acta A. Sedis*, *vol.* 2, *pag.* 147).

ARTICULUS II

DE CAUSIS DISPENSATIONIS

957. — Causae quae afferuntur ad dispensationem obtinendam, sunt 1.° graves vel leves, 2.° motivae seu finales, vel tantum impulsivae, 3.° verae vel falsae.

Si in petitione taceatur veritas necessario exprimenda, v. gr. impedimentum aliquod aut circumstantia declaranda, etc., dicitur *subreptio* in dispensatione, seu dispensatio *subreptitia;* si autem quid falsi afferatur ut verum, *obreptio*, seu dispensatio *obreptitia*.

958. Principia. — I. Ad *liceitatem* dispensationis requiritur causa.—Constat ex *Conc. Trid., sess.* 24, *cap.* 5, De reform. matr.: *In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro; idque ex causa, et gratis concedatur.* Vide etiam *can.* 84, et ea quae dicta sunt *vol.* 1, *n.* 186 *seq.*

II. *Ad validitatem* dispensationis in gradibus *majoribus* (et ante Const. *Sapienti consilio* in omnibus) requiritur, ut in petitione nulla sit obreptio vel subreptio cadens in causam motivam seu finalem. — Ratio est, quia superior non censetur dispensare nisi sub tacita conditione: *si preces veritate nitantur.*

III. Dispensatio ab impedimento *consanguinitatis* vel *affinitatis*, concessa in aliquo impedimenti gradu, valet, *a*) licet in *petitione* vel in *concessione* **error** circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera exsistens sit *inferior*, *b*) aut licet *reticitum* fuerit aliud impedimentum ejusdem speciei in aequali vel inferiori gradu (*can.* 1052).

IV. Dispensatio a minore impedimento concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irritatur, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit (*can.* 1054).

N. B. Aliquando dispensatio dari sine *causa* dicitur: *a*) vel quia causa, quum turpis sit, non est in supplici libello *expressa*; manifestata tamen fuit Rom. Pontifici, et tunc solet apponi in supplicatione haec clausula: *ex certis specialibus rationabilibus causis animum eorum moventibus et* Sanctitati Vestrae expositis; *b*) vel quia causa allegata non est una ex iis, quae inter *ordinarias* et canonicas recenseri solent, v. gr. quia offertur pro gradibus aliquantulum remotis copiosior compositio in bonum publicum erogandа; *c*) vel quia sine *speciali* aliqua causa, bono publico expediens existimat Rom. Pontifex dispensationem aliquando concedere in gradibus remotioribus. Cfr. *Praxis*, *n.* 129 *seq.*; *Formulae*, etc., 27, 35.

959. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quaenam sint causae justae, ut dispensetur in impedimentis dirimentibus?*

Resp. Viginti et octo numerantur in elencho qui exstat initio opusculi *Formulae Apost. Datariae pro matrim. dispen. reformatae* (Cfr. *Acta S. Sedis*, *vol.* 34, *pag.* 34 *seq.*; *Analecta eccles.*, ann. 10, *pag.* 405 *seq.*).—Omnes tamen optime reduci possunt ad sequentes: a) *Angustia loci*; b) *Defectus dotis;* c) *Oratricis aetas et necessitas;* d) *Bonum familiarum*; e) *Bonum pacis;* f) *Honestas et religio;* g) *Matrimonium*; h) *Scandalum.* Cfr. *Praxis*, *n.* 75.

a) *Angustia loci absoluta* habetur si foci non sint plus quam *trecenti*, vel incolarum numerus non sit ultra *mille* et *quingentos.* —*Relativa* vero se tenet ex parte oratricis tantum, si nempe: 1.° in loco originis vel domicilii cognatio ejus ita sit propagata, ut alium paris conditionis, cui nubat, nisi consanguineum vel affinem invenire facile non possit, et patriam deserere ei durum sit; aut 2.° si oratrix nobilis sit et in illo loco non nisi aliae duae, quinque, etc., nobiles familiae reperiantur. Cfr. *Praxis*, *n.* 78 *seq.*; *Formulae*, etc., 1.ª, 17, 18, 26, 29, 30, 36.

b) *Defectus dotis* habetur: 1.° si oratrix dote careat; 2.° si dos non sit *competens* respectu loci in quo est oratrix, et, attenta ejus civili conditione, licet forte in alio vicino loco illa parva dos sufficeret: causa fit gravior si *orator* vel *alius* augmentum dotis promittat ea conditione ut cum oratore nubat; 3.° si dos sit *litibus* involuta. *Praxis*, *n.* 89 *seq.*; *Formulae*, etc., 8.ª, 22, 23, 24, 31, 36, 39. — Si in supplici libello declarata fuerit constitutio dotis vel ejus augmentum, et in rescripto clausulae respondentes omittantur, constitutio dotis vel augmentum pertinent ad validitatem dispensationis, secus non pertinent ad validitatem, sed clausulae rescripti augmentum vel constitutionem indicantes *monitionem tantum* continent, non conditionem. *Praxis*, l. c.

c) *Oratricis aetas superadulta*, nempe quando jam 24.um aetatis annum excedit, et alium virum suae conditionis, cui nubere possit, non invenit.—Ex resp. S. Poenit., 11 mart. 1902, in verificatione hujus causae satis est quod certo constet de aetate superadulta, nec probari oportet mulierem usque ad illam aetatem alium virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenisse. Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 4, *pag.* 233 *seq.*—Eo gravior est haec causa, quo major sit feminae aetas: item gravior evadere potest ex locorum ac personarum adjunctis.—*Oratricis necessitas* habetur: 1.° si sit *vidua junior* (et cum periculo incontinentiae); 2.° *si pauper filiis gravata*, quos vir alere intendit et promittit; 3.° si *oratrix* sit patre, aut utroque parente orbata. *Praxis*, *n.* 98 *seq.*; *Formulae*, etc., 1.ª, 4.ª, 10, 22, 29, 33, 37.

d) *Bonum familiae*, i. e.: 1.° *illustris* familiae conservatio; 2.° *divitis* familiae conservatio, seu ut bona conserventur in familia. *Praxis*, *n.* 102 *seq.*; *Formulae*, etc., 6.ª, 16, 36.

e) *Bonum pacis:* 1.° *propter litis super rebus magni momenti*,

quas per matrimonium componi posse speratur: clausula rescripti *et facta prius litis hujusmodi hinc inde cessione*, seu *compositione*, monitionem tantum continet; sed si compositio in precibus declarata fuerit, et clausula praedicta in rescripto omittatur, tunc compositio pertinet ad validitatem dispensationis (vide tamen *vol.* 1, *n.* 216, *q.* 2); 2.° *propter lites super successione bonorum;* 3.° propter *inimicitias*, quae speratur fore ut per matrimonium cessent: item propter periculum *inimicitiarum;* 4.° *ad assequendam pacis confirmationem*; 5.° *ad ineunda foedera inter reges* et *principes*. *Praxis*, *n.* 105 *seq.*; *Formulae*, etc., 5.ª, 9.ª, 25, 30, 31.

f) *Honestas* sive 1.° *familiarum*, sive 2.° *ipsorum oratorum;* intellige de morum probitate, quae integra sit oportet et bene nota. — Item 1.° *religio conservanda* in oratoribus, vel in eorum familiis, vel spes conversionis oratoris, vel oratricis, vel aliorum; 2.° *excellentia meritorum* erga religionem catholicam. *Praxis*, *n.* 110 *seq.*; *Formulae*, etc., 3.ª, 11, 17, 34.

g) *Matrimonium* jam contractum sive 1.° ignorando impedimentum; sive 2.° illud cognoscendo; sive 3.° de illo dubitando; sive 4.° coram acatholico ministro; sive 5.° mixtum; sive 6.° civiliter. Etiam *periculum* matrimonii vel civilis, vel mixti, vel coram acatholico ministro. *Praxis*, *n.* 115 *seq.*; *Formulae*, etc., 14, 21, 27, 32, 33, 37, 39.

h) *Scandalum* et *infamia*, quae timentur nisi contrahatur matrimonium: 1.° *copula jam habita;* 2.° turpis *conversatio,* ex qua scandalum vel gravis infamia timetur, quamvis copula abfuerit; 3.° *periculum* turpis conversationis; 4.° *legitimatio* prolis. *Praxis*, *n.* 122 *seq.*, *Formulae*, etc., 2.ª, 5.ª, 7.ª, 8.ª, 9.ª, 13, 15, 16, 23, 24, 36.

Causae hic expositae alias non excludunt; quare et aliae etiam adduci possunt, v. gr. *puellae deformitas* aut *infirmitas*. Aliquando contingit ut una causa seorsim sumpta non sit sufficiens, sed cum altera juncta, gravis reputetur et proinde sufficiat. Aliquando etiam causa corroboratur ex specialibus casus circumstantiis, vel majori *compositione* per modum poenae vel commutationis. Quare utile est ea omnia in supplici libello exponere, quae Rom. Pontificem movere et impellere possunt ad dispensationem concedendam.

Generatim hodie propter immutatas temporum circumstantias non eo rigore ut olim proceditur in concedendis dispensationibus; et licet quo gravius impedimentum sit, eo graviores causae requirantur, non ita tamen ut pondus ponderi aequivaleat. *Praxis*, *n.* 6.

Suppressio veri, circa ea quae jure consuetudinis aut stylo Curiae Romanae aperienda sunt, semper *substantialis* reputatur in dispensationibus gradus *majoris*. Vide dicta supra, *n.* 958, IV, et *vol.* 1, *n.* 216, *q.* 4.°

Expositio falsi non obstat, dummodo una saltem ex causis motivis vera sit (*can.* 42). Vide *vol.* 1, l. c.

960. — Quaer. 2.° *Quaenam sint necessario exprimenda de jure in petitione dispensationis?*

Resp. Sunt sequentia: 1.° *Causa* aliqua *movens*, quae sit vera et legitima (pro gradibus *majoribus* ad validitatem, pro *minoribus* ad liceitatem), ad impetrandam dispensationem; 2.° *species* etiam *infima* impedimentorum, v. gr. affinitas, consanguinitas, etc. 3.° *numerus* impedimentorum, v. gr. si praeter cognationem adsit etiam affinitas; vel si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas, 4.° *filiatio* si agitur de cognatione spirituali; 5.° *gradus consanguinitatis* vel *affinitatis* aut *honestatis* ex matrimonio invalido; imo si oratores sint in linea inaequali, exprimi debet etiam gradus propior: hoc tamen non requiritur ad validitatem, nisi sint conjuncti in 2.° gradu attingente 1.um; 6.° *variae circumstantiae* matrimonii cum impedimento celebrati. Cfr. infra, *nn.* 963, 964.

961. — Quaer. 3.° *Quid agendum in dubio, an causa* **falso** *allegata fuerit finalis aut impulsiva, vel an vera aut falsa?*

Resp. In omnibus his et similibus dubiis, valida censenda est dispensatio. Ratio est, quia in dubio standum est pro valore actus. *S. Alph., n.* 1133.

Quaer. **4.°** *An cessante causa dispensationis, cesset dispensatio, v. gr. si mortua fuerit proles per matrimonium legitimanda*, etc.?

Resp. 1.° *Affirm.* (in dispensationibus gradus *majoris*), si causa cesset antequam dispensatio expediatur aut fiat ab Episcopo vel ab alio, cui a Pontifice commissa fuerit. *S. Alph., n.* 1132.

Resp. 2.° *Neg.*, si causa cesset, dispensatione jam expedita et a delegato supplicantibus communicata, etiamsi cesset ante matrimonii celebrationem. Ratio est, quia per dispensationem jam impedimentum sublatum est. *S. Alph., ibid.* — Vide *vol.* 1, *n.* 189.

962. — Quaer. 5.° *Quid speciatim exponi debeat, quando agitur de matrimonio primum contrahendo?*

Resp. Si postuletur dispensatio impedimenti *et adducitur ut causa* copula habita inter oratores, exponendum est, an ab uno vel utroque sub spe dispensationis facilius obtinendae commercium illud habitum sit. Ita *Formulae*, etc., in suis annotationibus. *Praxis*, *nn.* 123, 153, 155; *Buccer.*, 2, 1038; *Villada*, Casus, *vol.* 3 (*pag.* 109, ed. 1.ª). — Contrarium tenent *Card. Gasparri*, De matrim., *n.* 340; *Marc*, Inst. mor., *n.* 2049; *Lega*, De judiciis, *lib.* 1, *vol.* 2, *pag.* 477; *Génicot*, 2, *n.* 525; *Zitelli*, De disp. matrim., *pag.* 65; *Il Monitore*, *vol.* 16, *pag.* 182, *q.* 33; *Desmet*, l. c., *n.* 374, 8.°; et plures alii, quorum sententia adhuc videtur *probabilis* et *in praxi* tuta. Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 2, *pag.* 517, a *n.* 30 *seq.* — Vide **Casus**, *n.* 1040 *seq.*

963. — Quaer 6.° *Quid in postulatione dispensationis* **super matrimonio invalide contracto** *generatim sit exprimendum?*

Resp. Exponendum est: 1.° an ambae partes vel alterutra tantum bona vel mala fide, nempe cum notitia impedimenti, matrimonium inierint; 2.° an sub spe dispensationis facilius obtinendae; 3.° an matrimonium consummaverint, et an post detectum impedimentum in carnali copula perseveraverint; 4.° an clandestine aut in facie Ecclesiae, an post bannorum denuntiationes, aut his omissis, contraxerint. Facilius enim aut difficilius pro variis istis circumstantiis solet dispensatio impetrari. *Praxis*, *nn.* 115 *seq.*, 164 *seq.*; *Formulae*, etc., in annotationibus; et auctores *communiter*. — *Certum* tamen videtur non esse necessario exprimendam matrimonii consummationem, nec malitiosam intentionem qua illud fuerit consummatum, saltem si matrimonium non adducatur ut causa motiva dispensationis. Cfr. S. Off., 18 mart. 1891. (Coll. de P. F., *n.* 1500); *Lehmk.*, *nn.* 808 et 810; *Génicot*, *n.* 527. Vide etiam *Ferreres*, l. c., *n.* 42 *seq.*, *et vol.* 3, *nn.* 48-56; et **Casus**, *n.* 1037.

Matrimonium *civile*, quacumque intentione initum sit, non est de necessitate exprimendum: unde haec circumstantia bene omitti potest. Attamen si quis illud velit adducere ut causam motivam, tunc debet etiam explicare intentionem qua illud contraxit.

964. — Quaer. 7.° *An declaranda sit copula incestuosa inter ipsos oratores habita, cum vel sine intentione per eam facilius dispensationem obtinendi?*

Resp. Neg., ex decreto S. Officii, 25 jun. 1885. Vide totam hanc quaestionem latius expositam a *P. Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 2, *pag.* 512, a *n.* 8 *seq.*, *n.* 48 *seq.*; *praes. nn.* 52 et 53. — Vide **Casus**, *n.* 1039.

965. — Quaer. 8.° *An si quis petat secundam dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, primam exprimere debeat?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si prima usus fuerit et agatur vel *a*) de *eodem castitatis voto*, quia posterior est quasi ampliatio prioris dispensationis et dispensatio nova, vel *b*) de *eodem crimine*, quia relapsus in idem crimen retrahit Superiorem a dispensando. *Praxis*, *n.* 32.

Resp. 2.° *Negative* in ceteris casibus. Ita *S. Alph.*, *n.* 1137, *et alii communiter*.

Quaer. 9.° *An opus sit nova dispensatione, si postquam haec fuerit jam exsecutioni mandata sponsi desistant a matrimonio contrahendo, et post notabile tempus, mutata iterum voluntate, de facto contrahant?*

Resp. Neg., quia manent semper dispensati. *Praxis*, *n.* 31. Imo si ageretur de dispensatione S. Poenitentiariae, quamvis rescriptum fuerit dilaceratum *ante exsecutionem*, poterit adhuc exsecutioni mandari post multum temporis, quin opus sit novum impetrare. Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, *n.* 869 *seq.*

Quaer. 10. *An invalida semper sit dispensatio* (gradus majoris),

si aliquod impedimentum reticeatur sive ejusdem sive diversae speciei?

Resp. Affirm., per se. Attamen vi clausulae «*ac aliis bona fide forsan reticitis... non obstantibus*», quae in *formulis* reformatis reperitur (et quam non omittere oportet) valida esse poterit, si nempe alia impedimenta *a*) *bona fide* reticeantur, et *b*) non sint hujusmodi, quae *speciali* indigent *mentione*, nec *c*) difficilioris per se dispensationis quam illud expositum in supplicatione. *Praxis*, *n.* 28 Vide etiam supra, *n.* 958, III, et ibi *can.* 1052, et infra ubi de impedimento criminis, *can.* 1053.

966. **Resolves:** — 1.° Invalida esset dispensatio (etiam in gradibus *minoribus*), si exprimeretur in petitione affinitas pro consanguinitate, et vice versa, etc..., etiamsi ex errore inculpabili id fieret. Superior enim concedit dispensationem juxta exposita in supplicatione, quae, quum de facto sint falsa, necessario nullam dispensationem efficiunt. *Praxis*, *n.* 27; *Desmet*, l. c., *n.* 390. Ex opposito valida esset dispensatio, si error inveniretur in rescripto Pontificis, puta ex culpa amanuensis.

2.° Invalida item esset dispensatio (etiam in gradibus *minoribus*), si exprimeretur v. gr. gradus tertius consanguinitatis pro secundo; ratio, quia multo difficilius conceditur dispensatio pro gradu propinquiore quam pro remotiore. Secus autem foret dicendum, si ex errore poneretur gradus secundus pro tertio. Vide *can.* 1052.

3.° In dispensationibus *pro foro externo* error in nomine vel cognomine oratorum, vel dioeceseos aut paroeciae, validitati dispensationis non officit, modo judicio Ordinarii nulla sit de ipsa persona vel re dubitatio (*can.* 47). Vide dicta *vol.* 1, *n.* 219, *N. B.* 2.°.

Cfr. dicta in *vol.* 1, *nn.* 183-190.

ARTICULUS III

DE MODO DISPENSATIONEM PETENDI

967. — Ad concedendas dispensationes S. Sedis pro foro externo constituta est *S. Congregatio de disciplina Sacramentorum.* Ita ex nova disciplina inducta per Const. *Sapienti consilio* (29 jun. 1908) et in Codice confirmata, *can.* 249.

Ad ipsam ergo recurrere debent tam pauperes quam divites cujusque nationis pro omnibus impedimentis notoriis, aut quae in notitiam aliorum ventura praevidentur, aut quae sine infamia, scandalo aliisque incommodis manifestari possunt. Cfr. *vol.* 1, *n.* 198(1).

---

(1) Igitur jam non concedit, sicut hucusque, dispensationes pro foro externo *Dataria;* imo nec *S. Poenitentiaria*, quae pauperibus etiam elargiri eas solebat extra Hispaniam et Lusitaniam. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 1, *pag.* 384.

Pro foro *interno tantum* constituta est *S. Poenitentiaria.* Ad Sanctam igitur Poenitentiariam recurrendum est pro dispensationibus et facultatibus, quae forum internum solum spectant, scilicet pro impedimentis occultis (*can.* 258, § 1). In postulato autem, *tacitis* propriis sponsorum *nominibus*, *ficta nomina* apponuntur. Cfr. *vol* 1, *n.* 199.

968. Quaesita. —Quaer. 1.° *Quomodo petenda sit dispensatio si adsint duo impedimenta, quorum unum publicum sit, alterum occultum?*

Resp. Petenda est dispensatio impedimenti publici a S. C. de disciplina Sacramentorum, tacito altero, quod secretum remanere debet; et *utrumque* est exprimendum in supplicatione ad Poenitentiariam, simul exponendo aliam dispensationem a S. Congregatione obtentam, *vel obtinendam.* Consultius aliquando erit prius recurrere ad S. Poenitentiariam, ne forte fiant plures expensae inutiles in S. C. de Sacramentis et postea dispensationem non concedat S. Poenitentiaria. Cfr. *Marc*, *n.* 2052; *Wernz*, *n.* 633; *S. Alph.*, *n.* 1139.

969. Quaer. 2.° *An sint alia dicasteria per quae Rom. Pontifex dispensationes matrimoniales concedere soleat?*

Resp. Affirm., dispensat enim, et quidem unice, per *S. Officium* in impedimentis ex disparitate cultus et mixtae religionis necnon in iis quae respiciunt privilegium Paulinum (*can.* 247, § 3). — S. C. *de Prop. Fide* ad peculiares Congregationes deferre debet quaecumque matrimonium attingunt (*can.* 252, § 4); verum re agitata et composita cum S. C. de Sacramentis poterit in remotissimis regionibus orientalibus, etc., concedere adhuc formulas antiquas facultatum quarum plures matrimonium respiciunt. — Pro regionibus sibi subjectis potest S. C. *pro Ecclesia Orient.* concedere omnes dispensationes praeter eas quae reservantur S. Officio (*can.* 257, § 2). Cfr. *vol.* 1, *n.* 198, 11.°; et *Ferreres*, La Curia Romana, *nn.* 316 *seq.*, 547 *seq.*, 587.

970. —Quaer. 3.° *An valeat dispensatio petita in* **forma pauperum,** *si oratores non sint pauperes?*

Resp. Affirm., ex hodierna disciplina, si dispensatio concedatur a S. C. de Sacramentis aut a S. Officio (vel suis in locis a S. C. pro Negotiis Rit. Orient.) Ratio est, quia obreptio cadit tantum in causam impulsivam, non autem in motivam seu finalem; paupertas enim non est ratio ob quam conceditur dispensatio, sed ob quam conceditur *gratis.* Unde debet semper adesse alia causa motiva.

Quae doctrina hodie certissima est tum ex can. 42, tum quia in app. ad Const. *Sapienti consilio* expresse dicitur: «gratiae *validitati* nihil umquam officiet *error* aut *fraus* circa *oeconomicam* petentis conditionem». *Norm.* comm., *cap.* XI, *n.* 3 (*Acta S. Sedis*, *vol.* 41, *pag.* 487). Cfr. *Ferreres*, Curia, *n.* 413.

Graviter tamen per se peccant, qui hac in re dolum adhibent paupertatem falso allegantes, et generatim ad restitutionem tenentur erga S. Congr. de discipl. Sacramentorum. *S. Poenit.*, 1 dec. 1852. Cfr. *Lega*, l. c.; *Praxis*, *n.* 1. — Si vero talis dispensatio data foret ab Episcopo habente hanc specialem potestatem cum pauperibus, tunc dispensatio *certo* foret invalida. S. C. C., 26 april. 1863, ad IV (*Il Monitore*, *vol.* 11, *pag.* 388, *nota*).

N. B. In antiqua disciplina etiam validae habebantur hujusmodi dispensationes concessae a S. Dataria; imo post factum idem concludebatur pro concessis a S. Poenitentiaria.

Quaer. 4.° *Quinam censendi sint pauperes?*

Resp. Censendi sunt intra Italiam: *pauperes,* quorum bona (*utriusque simul*) non excedunt 1612,50 libellas; *quasi-pauperes,* quorum bona non excedunt 5375 libell. — Extra Italiam: *pauperes,* quorum bona non excedunt 2821,87 (circiter 3000) libell. (*liras, francos,* vel *pesetas*); *quasi-pauperes* vero si summam 9406,25 (circiter 10.000) libell. non superent.

Etenim: ex decreto *S. Off.* coram Benedicto XIV edito 26 sept. 1754 (Coll. de P. F., *n.* 1477), habendi sunt ut *pauperes,* etiamsi in capitali (hypotheca non gravato, et detracto aere alieno) possideant bona *citra montes* valoris scutorum 300 monetae romanae; si vero extra Italiam degant, valoris 300 ducatorum auri de camera, seu 525 scutorum monetae romanae; quod si bona possideant *intra Italiam* usque ad quantitatem 1000 scutorum, et extra usque ad 1000 ducatorum auri de camera, habentur adhuc ut *quasi nauperes,* et dispensatio ipsis in forma pauperum conceditur, soluta tamen aliqua eleemosyna, quae vulgo *componenda* dicitur.

Aliud quidem statutum dicebatur in opusc. *Praxis Apost. Datariae.* Verum S. Poenitentiaria ad quaesitum Episcopi *Neocastren.* respondit, 20 jan. 1904, standum esse citato decreto Bened. XIV dato per S. Officium, donec aliud a S. Sede non statuatur, simulque indicavit aequivalere scutatum romanum 5375 libell. Ducatus autem aureus aequivalet 9,406 libell. Cfr. *Acta S. Sedis, vol.* 37, *pag.* 288, 289.

In totam hanc quaestionem cfr. *Ferreres,* in ephem. *Razón y Fe, vol.* 3, *pag.* 384 *seq., n.* 57 *seq., vol.* 4, *pags.* 526, 527, et *vol.* 9, *pag.* 372, 373, et *vol.* 11, *pag.* 247. Cfr. tamen *Il Monitore, vol.* 17, *pag.* 132.

N. B. 1.° Etiam post const. *Sapienti consilio* vigere pergent taxationes antea pendi solitae pro dispensationibus matrimonialibus penes *Datariam* Apostolicam et *S. Poenitentiariam.* 2.° Pro pauperibus et quasi-pauperibus, taxa et etiam agentis procuratio vel ex toto vel ex dimidio condonatur. Ita *Norm. comm., cap.* XI, *nn.* 2.°, 3.°, 12.° Cfr. *Ferreres,* La Curia Romana, *n.* 411, *seq.;* Esponsales, *n.* 823.

971. — Quaer. 5.° *Quomodo sit exsequenda dispensatio?*

Resp. 1.° Quoad dispensationem *S. Poenitentiariae* (i. e. occultam), fiat post absolutionem his verbis, aut similibus: *Auctoritate Apostolica dispenso tecum super impedimentum N., quod incurristi, ut matrimonium inire* (vel initum consummare, vel in eo permanere) *valeas, et legitimam reddo prolem susceptam* (vel suscipiendam). *In nomine Patris*, etc. Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, *n.* 892.

Si vero dispensatio sit a voto castitatis, dicitur: *Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti, ut valeas matrimonium contrahere et*

illo uti, in opera, quae tibi praescripsi, dispensando commuto. In nomine, etc.

Nulla formula sub poena nullitatis, imo nec sub praecepto praescribitur, nulla enim in *Rituale romano* habetur. Si confessarius prolem legitimare omisisset, hanc omissionem reparare posset; tunc enim causam sibi commissam et nondum absolutam continuaret. *Bouvier.*

Resp. **2.°** Quoad dispensationem *pro foro externo*, sive S. Congregationis de disc. Sacr.: 1.° delegatus ad dispensandum debet (in impedimentis majoribus) *diligenter* inquirere (1) de impedimento, de veritate causarum, de circumstantiis in supplicatione, expositis, etc., nisi jam diligens inquisitio praecesserit, et *certo* constet res *in eodem statu permanere:* sufficit tamen summaria et extrajudicialis informatio; et quum antiqua clausula, *si preces veritate niti* **repereris**, ablata fuerit, et loco ejus haec alia substituatur, *si vera sint exposita* (2), praedictam informationem *ad validitatem* dispensationis non exspectare liquido patet: haec enim valida erit si exposita vera sint (*can.* 40). Vide *vol.* 1, *n.* 216, *q.* 2; *Praxis.*, *n.* 201; *Gasparri*, *n.* 307. 2.° Debet accurate observare clausulas rescripti (v. gr. de eroganda eleemosyna, de scandalo reparando); 3.° debet procedere ad fulminationem dispensationis idque *in scriptis* (*can.* 56) (saltem ad liceitatem), exponendo in decreto se, accepto rescripto (*can.* 1057) et verificatis precibus, dispensare auctoritate apostolica tales sponsos, a tali impedimento, etc., et prolem susceptam vel suscipiendam legitimare; 4.° instrumentum fulminatae dispensationis cum licentia assistendi matrimonio debet

---

(1) Pro impedimentis graduum **minorum** non praescribitur verificatio precum, ideoque haec est omittenda (*can.* 40 et 1054). Cfr. *Ferreres*, Curia, *n.* 401; *Monitore*, *vol.* 21, *pag.* 181.

(2) En exemplar dispensationis S. C. de Sacramentis:

«*Beatissime Pater:*

N. N..., e dioecesi N..., et N. N..., e dioecesi eadem, matrimonium inire cupientes, humiliter postulant a Sanctitate Vestra dispensationem ab impedimento quo ligantur (consanguinitatis in secundo lin. coll. gradu) quod obstat quominus legitime conjungantur.»

Rescript. — Sacra Congregatio de disciplina Sacramentorum vigore facultatum a SSm. D. N. Pio Papa X sibi tributarum, prae oculis habita causa quae ad optatam gratiam impetrandram potissime affertur, hoc est (nimia familiaritas)... et attentis expositis, Ordinario mulieris committit, ut, *si vera sint exposita*, servatis canonicis praescriptionibus dispensationem a memorato impedimento oratoribus benigne largiatur, quo nuptias prout desiderant contrahere valeant, contrariis quibuslibet minime obstantibus, (erogata ab iis aliqua eleemosyna (*) judicio ejusdem Ordinarii taxanda et applicanda).

Datum Romae ex aedibus ejusdem S. Congregationis, die... dec. 1908 (*Desmet*, *pag.* 491, *n.* 391, nota).

(*) Erogatio eleemosynae praescribi solet, quando gratis dispensatur.

transmittere ad parochum sponsorum, qui ipsis saltem ac testibus eam notam faciet et in regestis paroeciae adnotabit (*can.* 1046) (1); 5.° nequit procedere ad exsecutionem donec exemplar originale litterarum apostolicarum ipsi fuerit exhibitum, quamvis certo sciat illud missum jam fuisse: secus actus erit nullus (*can.* 53; S. Poenit., 15 jan. 1894; Suppl. ad Bibl. *Ferraris*, v. Disp. matr., *n.* 13; *Gasparri*, *n.* 398; *Génicot*, 2, *n.* 530; *Palmieri*, h. l.; *Praxis*, *n.* 186); 6.° nequit igitur *valide* uti potestate dispensandi habita per telegraphum, «nisi notitia telegraphica transmissa fuerit ex officio, auctoritate S. Sedis» (*can.* 53; S. Off., 14 aug. 1892; *Coll. de P. F.*, *n.* 2192); *Praxis*, l. c. Cfr. S. Poenit., 27 apr. 1886: *Acta S. S.*, *vol.* 19, *pag.* 511, 512. Vide praeterea *vol.* 1, *nn.* 217, 218.

972. — Dispensationes super *publicis* impedimentis Ordinario oratorum commissas, exsequi debet Ordinarius qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, etiamsi sponsi, quo tempore exsecutioni danda est dispensatio, *relicto* illius dioecesis *domicilio* aut quasi-domicilio, *in aliam dioecesim discesserint* non amplius reversuri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contrahere cupiunt (*can.* 1055).

Ordinarius per se ipsum exsequi hujusmodi dispensationes debet (informationem vero seu precum verificationem alii v. gr. parocho committere potest), nec *valide* poterit alium sacerdotem subdelegare. S. Off., 1 jul. 1904. Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 11, *pag.* 245 *seq.*; *Il Monitore*, *vol.* 17, *pag.* 236; *Desmet*, l. c., *n.* 388 *seq.*

Dispensatio a S. C. de Sacramentis semper per Episcopum petenda est. Dispensatio autem a Poenitentiaria immediate ab oratore, vel ab alio, ejus loco, peti potest.

973. — Quaer. 6.° *Quomodo ab Episcopis dispensatio obtinenda sit, quando ex indulto dispensare possunt?*

Resp. Eaedem regulae, quae in Curia romana habentur ut necessariae, necessario etiam in casu servandae sunt; quia mens est Summi Pontificis, ut Episcopi non alio modo concessione apostolica uti queant.

Episcopus virtute indulti apostolici dispensans exprimere debet, se dispensare tamquam S. Sedis delegatum ex indulto delegationis concesso tali die et anno, et tot mensibus aut annis valituro (*can.* 1057): at hodie non solet hoc praescribi sub poena *nullitatis;* unde hoc exprimere *ad liceitatem* tantum pertinet, *non* vero *ad validitatem*, nisi expresse in indulto dicatur: *alias dispensatio sit*

(1) Rescriptum generatim servandum est in archivio curiae dioecesanae, et etiam illic adnotari debet notitia fulminationis. Hujus vero decretum, in archivio paroeciali servari debet.

nulla. S. Off., 15 jun. 1875 (Suppl., l. c., *n.* 12); *Card. D'Annibale*, *n.* 364.

974. — QUAER. 7.° *Quaenam sint clausulae, quae in dispensationibus a S. Poenitentiaria apponi solent?*

Resp. Sunt sequentes, scilicet: 1.° *Si ita sit.* Fides autem poenitenti adhibenda est, nisi delegatus certe sciat oppositum ex notitia extra confessionem accepta. 2.° *Audita prius sacramentali confessione.* Juxta igitur hanc clausulam necessaria ad validitatem dispensationis est confessio. Valida tamen erit dispensatio data post confessionem sacramentalem, licet absolutio differatur (S. Poenit., 19 maji 1834, et 4 jan. 1839); imo quamvis poenitens invalide ac sacrilege confiteatur (S. Poenit., apud *Ferreres*, La Curia Romana, *n.* 831). Igitur hujusmodi rescripta in *sacramentali confessione* debent exsecutioni mandari (*Buccer.*, 2, *n.* 1046). 3.° *Sublata occasione peccandi.* Intelligitur, si occasio sit voluntaria, quae de facto est tollenda; si vero necessaria, auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media. 4.° *Dummodo impedimentum sit occultum*, i. e. quod in foro externo probari nequeat. Occultum igitur adhuc dicitur impedimentum, quod antea fuit publicum et nunc omnino oblitum est; quod absolutum fuit in judicio etiamsi sententia sit injusta; dummodo nullum probabile sit periculum quod *divulgetur.* Quod si confessarius prudenter praevideat, illud brevi divulgandum, nequit procedere ad exsequendam dispensationem (*Ferreres*, l. c., *n.* 886 *seq.*; *Buccer.* 1046). 5.° *Injuncta ei gravi poenitentia.* Intelligitur juxta conditionem ac vires poenitentis. Attamen valida erit dispensatio etiamsi poenitens ficto animo poenitentiam suscipiat (S. Poenit., 14 dec. 1891). 6.° *Praesentibus laceratis, sub poena excommunicationis latae sententiae.* Haec laceratio statim facienda est, sed intellige moraliter, nempe saltèm *infra triduum* post dispensationem exsecutam. Ante exsecutionem, aut si in litteris non sit apposita clausula lacerationis, tunc non est obligatio eas lacrandi (1). *S. Alph.*, *n.* 1143. — Cfr. infra, *n.* 979, 3.°, et *Ferreres*, La Curia Romana, *n.* 862 *seq.*, ubi agitur de modo practico recurrendi ad Poenit., et

---

(1) Quum a S. Poenitentiaria obtinetur dispensatio ab impedimento occulto quod non praevidetur divulgandum, *generatim* non expedit registrare rescriptum sub veris nominibus, imo nec fieri potest si impedimentum tantum ex confessione cognoscitur, nisi ipse poenitens licentiam concedat. Concessio enim fieri tunc solet pro foro interno sacramentali. Verum si impedimentum sit publicum, quamvis nullitas matrimonii ignoretur, tum si petitur dispensatio a S. Poenitentiaria, in rescripto apponi solet obligatio describendi rescriptum in cancellaria episcopali sub veris nominibus, ita ut possit exhiberi si forte nullitas matrimonii divulgetur quia tunc conceditur pro foro interno non sacramentali. Exempla vide apud *Collat. Brugenses*, *vol.* 6, *pag.* 602; *vol.* 12, *pag.* 119. Vide supra, *n.* 953, *q.* 2.

n. 879 *seq.*, ubi clausulae praedictae exponuntur et affertur exemplar rescripti.

975. — QUAER. 8.° *Quomodo taxa pecuniaria, quae oratoribus imponitur, conciliari possit cum decreto Conc. Trid. jubente, ut dispensatio* GRATIS *concedatur?*

Resp. Quia pecunia occasione dispensationum percepta in beneficium dispensantis non vergit, sed accipitur tantum uti eleemosyna in opera pia impendenda. Vide supra, *n.* 955, *q.* 4.

976. — QUAER. 9.° *Quomodo exsequenda sit dispensatio sacrae Poenitentiariae?*

Resp. Si impedimentum afficit unum tantum ex sponsis (v. gr. votum), cum illo tantum exsequenda est.

Si vero sit utrique contrahenti notum et commune (v. gr. imped. criminis), sufficit ad *validitatem* exsecutio unius confessarii cum *alterutro* ex oratoribus (S. Poenit., 7 febr. 1832); ad *liceitatem* requiritur saltem exsecutio *unius* confessarii erga *utrumque* poenitentem. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 894 *seq.*; *Zitelli, pag.* 107.

FORMULAE

AD POSTULANDAS DISPENSATIONES

I

A. S. C. DE SACRAMENTIS

977. — *N. B.* Anno 1901 editae sunt *Formulae Apostolicae Datariae pro matrimonialibus dispensationibus reformatae* quas invenies tum apud *Acta S. Sedis, vol.* 34, *pag.* 34-84, tum apud *Analecta ecclesiastica, vol.* 10, *pag.* 405-413 et 456-465. Et quamvis his formulis uti non sit necesse, attamen melius multo erit, si quis eas adhibeat: sunt enim accommodatae praesentis temporis et humanae societatis conditionibus. In specimen sequentem formulam transcribimus, quae ordine est vicesima secunda.

Affinitatis. — In secundo gradu. — Ob aetatem mulieris superadultam. — Et ob incompetentiam dotis mulieris. — Per Bullam.

GERUNDEN.

Beatissime Pater: — Exponitur humiliter Sanctitati Vestrae pro parte devotorum illius oratorum *Anacleti Ruíz* viri et *Josephae González* mulieris, *gerundensis dioecesis,* quod dicta mulier vigesimum quartum annum agens hactenus virum paris conditionis, cui nubere posset, non invenit, et quum eadem dicta mulier dotem habeat minus competentem, juxta status sui conditionem, cum qua virum sibi non affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, et dictus vir illam cum dicta minus competente dote uxorem ducere intendat, cupiunt propterea praefati oratores invicem matri-

monialiter copulari. Sed, quia secundo affinitatis gradu invicem se attinent, desiderium eorum hac in parte adimplere non possunt absque Sedis Apostolicae dispensatione. Supplicant igitur humiliter Sanctitati Vestrae oratores praefati, quatenus cum eisdem oratoribus, quod impedimento tertii affinitatis gradus hujusmodi, ac aliis, bona fide forsan reticitis, ceterisque contrariis quibuscumque non obstantibus, matrimonium inter se publice, servata forma Concilii Tridentini, contrahere libere et licite valeant, dispensare dignemini de gratia speciali, cum clausulis opportunis.

Conferatur etiam *Praxis Apostolicarum dispensationum.*

Quae nunc sequuntur sunt aliquae formulae Patris Gury.

Beatissime Pater!

Joannes N. (ponitur nomen proprium), *et Anna* N., *e paroecia vulgo dicta* N., *dioecesis* N., *consanguinei in secundo gradu aequali, matrimonium secum inire cupiunt, et ideo dispensationem sibi necessariam a Beatitudine Vestra suppliciter efflagitant. Rationes sunt:* 1.° AETAS PUELLAE, *quae jam viginti quinque annos nata, alium probabiliter non inveniret virum, cui convenienter nubere possit;* 2.° VIRTUTES CHRISTIANAE *in utroque oratore exsistentes;* 3.° ANGUSTIA LOCI (Ponantur aliae causae, si adsint).

In loco N., *die..., etc.*

P. rector paroeciae.

Si sint *pauperes,* post expositas rationes dicitur: *Pauperes ac miserabiles exsistunt, atque ex labore et industria tantum vivunt.*

Supplicatio a parocho oratorum confecta ad Episcopum mitti debet; Episcopus vero, vel loco ipsius Vicarius Generalis, eam testimonio, sigillo et chirographo episcopali munitam, mittit Romam ad mandatarium suum, qui dispensationem sollicitat, eamque ad Episcopum transmittit.

II

FORMULA PRO VOTO CASTITATIS PERPETUAE

Eminentissime et Reverendissime Domine!

d) Puella quaedam annos circiter quindecim nata scienter et libere votum emisit castitatis perpetuo servandae; nunc autem judicio confessarii, qui jamdudum ipsius confessiones excipit, in certum salutis discrimen veniret, nisi nubat; quapropter supplicat humiliter et enixe, votum sibi commutari ad effectum contrahendi matrimonium.

Dignetur Eminentia vestra, etc.

Rescript. «Dilecto in Christo proprio Latricis (Latoris) parocho, sive confessario ex approbatis ab Ordinario loci, per eam specialiter electo, salutem in Domino. Ex parte Latricis nobis oblata petitio continebat, quod ipsa alias simpliciter et private vovit castitatem servare; cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dicta Latrix continenter vivere posse diffidat: ideo, pro suae conscientiae quiete, cupit sibi votum praefatum, ad effectum licite matrimonium contrahendi, per Sedem Apostolicam commutari; quare humiliter supplicavit, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur; nos igitur, qui Apostolicae Poenitentiariae curam gerimus, hujusmodi supplicationibus inclinati, auctoritate Apostolica nobis concessa, discretioni tuae committimus, quatenus, si est ita, dictam Latricem, audita prius ejus sacramentali confessione, a mutatione hujus propositi, si tibi sic expedire videatur, absolvas hac vice in forma Ecclesiae consueta, cum poenitentia salutari; ipsique votum praefatum, ad hoc tantum ut matrimonium, servatis alias de jure servandis, contrahere, et in eo debitum conjugale

exigere et reddere licite valeat, in sacramentalem confessionem semel quolibet mense, et in aliqua poenitentiae opera, per te injungenda, tandiu duratura quandiu commutationi praefatae locus erit, inter quae sint etiam aliqua pietatis, quae quotidie faciat ad eum finem ut ea adimplens meminisse semper possit obligationis, qua hujusmodi voto adstringebatur, prout secundum Deum ipsius animae saluti expedire judicaveris, pari Apostolica auctoritate, dispensando commutes, in foro conscientiae, et in ipso actu sacramentalis confessionis tantum, et non aliter, neque ullo alio modo; ita tamen ut si conjugi, cui matrimonio jungetur, supervivat, castitatem servet utpote eodem voto, ut prius, obligata, et, si extra licitum matrimonii usum (quod absit) contra VI Decalogi praeceptum delinquat, aut mortuo conjuge, alteri absque nova dispensatione matrimonio jungatur, sciat se contra votum hujusmodi facere, et debitum conjugale exigere non posse absque nova commutatione: et ita illam moneas.» Cfr. *Desmet, pag.* 504, *n.* 398, *nota.*

ALIA FORMULA DE RE EADEM

978. — *Titius quum castitatis voto sit obstrictus, et quum in gravi versetur periculo incontinentiae, suppliciter orat Eminentiam vestram, ut dignetur oratori a praefato voto dispensationem indulgere, quo matrimonium contrahere possit,* etc.

979. — Pro prece haec insuper fac advertas: 1.° Supplicationes ad S. C. de Sacr., quae testimonio Episcopi, aliave conditione requisita carent, dilacerantur, et ab officialibus *S. Congr.* non respondetur; si vero causae expositae sufficientes non judicentur, tum preces remittuntur ad oratores cum responsione *ex officio: Non satis adsunt;* qua indicatur expositas causas aliis non expositis esse convalidandas. Si nullae adsint, potest offerri copiosior quaedam *compositio.* Cfr. dicta *n.* 959.

2.° Si agatur de impedimento *primi tangentis secundum* consanguinitatis gradum, Ordinarius litteris *propria manu* exaratis rationes singulis in casibus explicare debet, vel saltem debet addere *specialem commendationem propria* pariter *manu* conscriptam. *Praxis, n.* 11 (1).

---

(1) «Cuando entre los contrayentes existiese impedimento de segundo con primero de consanguinidad, procurarán los párrocos disuadir, a ser posible, a aquéllos de la celebración del matrimonio; porque hay en la actualidad prohibición expresa de pedir tales dispensas; siendo preciso que el mismo Prelado, no su Provisor, escriba en cada caso a Su Santidad una carta autógrafa interesando la conveniencia, si la hubiere, de la dispensa, que ha de fundamentarse en graves razones; y aun así y todo, casi siempre suele contestar la Sagrada Congregación de Sacramentos con estas o parecidas palabras: *Curet Ordinarius dissuadere oratores a proposito contrahendi.*

Y cuando por razones gravísimas urge el matrimonio, hay que escribir una segunda carta, en la misma forma que la primera, que no siempre tiene éxito favorable; surgiendo aquí no pequeños disgustos al párroco, que se los habría evitado, si hubiese instruído anticipadamente a sus feligreses lo difícil que es obtener tales dispensas en la nueva disciplina.»

(*Circular del Provisorato de Granada*, 25 de julio de 1913, *n.* 47).

3.° Forma dispensationum (tum in Poenitentiaria tum in S. C. de Sacr.) nunc recepta, est *commissoria*, i. e. *datur mandatum* importans necessitatem et praeceptum *dispensandi*, seu post captas diligenter informationes *dispensationem exsequendi*. In forma gratiosa non nisi rarissime dispensatur. (*Praxis*, *n.* 188). Ordinarius igitur est exsecutor non voluntarius sed necessarius, cui non licet exsecutionem detrectare, nisi forte horum alterutrum occurrat, ut, aut (*in dispensationibus gradus majoris*) manifesto vitio obreptionis vel subreptionis nullae sint preces, aut qui gratiam impetravit adeo videatur indignus, ut aliorum offensioni futura sit indulti concessio. Haec si accidant, Praelatus, intermissa exsecutione, statim ea de re certiorem faciet Apostolicam Sedem (*can.* 54, § 1; vide *vol.* 1, *n.* 217, *q.* 8). Causae allatae debent (ad validitatem) esse verae, saltem tempore quo exsecutioni dispensatio mandatur; nam in rescripto dicitur: *si res ita sit*, aut quid aequivalens, vel saltem subintelligitur. Cfr. *vol.* 1, *n.* 217, *q.* 8; 218.

4.° Dispensatio pro foro interno committi solet doctori in theologia, vel in jure canonico, vel, si haberi nequit, confessario ab Episcopo approbato, qui non potest exsequi dispensationem *nisi audita prius confessione*; sed quoniam raro nunc inveniri possunt in plerisque locis confessarii in theologia doctores, ordinarie simpliciter facultas dispensandi confessario a poenitente eligendo committitur. Cfr. dicta supra, *n.* 677, *f*).

5.° Matrimonium contrahi *valide* potest statim ac latum sit decretum dispensationis per Ordinarium delegatum, quamvis forte contrahentes decretum esse latum ignorent. Fulminatio enim decreti impedimentum tollit, supposita petitione vel acceptatione ex parte contrahentium. *Praxis*, *n.* 227.

N. B. In facultate dispensandi includitur etiam potestas absolvendi a poenis ecclesiasticis, si quae forte obstent, sed ad effectum dumtaxat dispensationis consequendae (*can.* 66, § 3). Cfr. *vol.* 1, *n.* 184, *q.* 4.

Plura alia de dispensatione et rescripti exsecutione vide in *vol.* I, *nn.* 183-189, 215-219.

CAPUT IV

DE IMPEDIMENTIS IMPEDIENTIBUS

980. — Impedimenta matrimonii impedientia sunt: *votum* et *mixta religio* necnon (in quibusdam nationibus) *cognatio legalis*. De cognatione legali dicetur infra.

ARTICULUS I

DE VOTO

981. — I. *a*) Votum impediens matrimonii est votum simplex virginitatis, *b*) castitatis perfectae, *c*) non nubendi, *d*) suscipiendi ordines sacros aut, *e*) amplectendi statum religiosum (*can.* 1058, § 1).

II. Nullum votum simplex (sive privatum, sive publicum) irritat matrimonium, nisi irritatio speciali S. Sedis praescripto pro aliquibus statuta sit (*Ibid.*, § 2), uti, v. gr., in Societate Jesu.

a) Votum *virginitatis*. Etiam post contractum matrimonium obligat ad non petendum; sed ex quo matrimonium consummetur, desinit obligare.

b) Votum *non nubendi*. Reddit illicitum matrimonium; sed hoc contracto consummari potest, quia observatio voti jam facta est impossibilis.

c) Votum *simplex castitatis perfectae*. Sive publicum sive privatum, impedit matrimonium, et hoc contracto semper reddit illicitam petitionem debiti, non vero redditionem.

Si alter conjux moriatur, nequit transire ad ulteriores nuptias, nisi *ad hoc* dispensationem *expressam* obtinuerit.

982. — *d*) Votum *suscipiendi ordines*.

1.° Qui votum illud emisit, peccat graviter matrimonium ineundo, ut in comperto est.

2.° Inito matrimonio, potest illud consummare, si votum amplius adimplere nequeat.

983. — *e*) Votum *ingrediendi religionem*.

1.° Qui tale votum emisit, peccat graviter matrimonium ineundo, tum quia alterum decipit, tum quia se exponit periculo votum violandi.

2.° Ante matrimonii consummationem tenetur religionem ingredi; ideoque mortaliter peccat, quando prima vice sive petendo sive reddendo debitum, matrimonium consummat; quia votum adimplere debet quando potest.

3.° Post consummatum matrimonium potest petere et reddere debitum, quia exsecutio voti facta est impossibilis, et petitio actus conjugalis non est contra illius votum, quum non voverit *castitatem*, sed *religionem*.

ARTICULUS II

DE MIXTA RELIGIONE

984. — Sunt etiam graviter prohibita matrimonia catholicorum cum baptizatis *haereticis* sive *schismaticis*. Etenim:

a) *Severissime* Ecclesia *ubique* prohibet ne matrimonium ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit *catholica*, altera vero *sectae haereticae* seu *schismaticae* adscripta; *b*) quod si adsit perversionis periculum conjugis catholici et prolis, conjugium ipsa etiam **lege divina** vetatur (*can.* 1060).

985. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *An haec prohibitio sit juris divini aut ecclesiastici?*

Resp. Si adsit periculum perversionis conjugis catholici aut prolis, prohibitio est *juris divini*, secus juris ecclesiastici ideoque tantum in hoc secundo casu Ecclesia dispensat (*can.* 1060).

QUAER. 2.° *Quaenam sunt conditiones sub quibus praefata dispensatio conceditur?*

Resp. Sunt sequentes, nempe ut:

1.° Urgeant justae ac graves causae; 2.° cautionem praestiterit conjux acatholicus de amovendo a conjuge catholico perversionis periculum, et uterque conjux de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda; 3.° moralis habeatur certitudo de cautionum implemento (*can.* 1061, § 1). Cautiones regulariter in scriptis exigi debent (*Ibid.*, § 2).

Praeterea conjux catholicus obligatione tenetur conversionem conjugis acatholici prudenter curandi (*can.* 1062).

986. — QUAER. 3.° *An liceat conjugibus in matrimoniis mixtis adire ministrum acatholicum uti sacris addictum ad matrimonialem consensum sive praestandum sive renovandum?*

Resp. Negative, neque antea neque post initum matrimonium coram Ecclesia, neque per se, neque per procuratorem (*can.* 1063, § 1). Unde si parochus certe noverit sponsos hanc legem violaturos esse vel jam violasse, eorum matrimonio assistere non potest, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo et consulto prius Ordinario (*Ibid.*, § 2).

Tolerari tamen potest ut, lege civili jubente, conjuges se sistant etiam coram ministro acatholico, *officialis civilis tantum munere fungente*, idque ad actum *civilem dumtaxat* explendum, *effectuum civilium gratia* (*Ibid.*, § 3).

QUAER. 4.° *Quomodo se gerere debeant Ordinarii, aliique animarum pastores quoad volentes mixtas contrahere nuptias?*

Resp. a) Eos ab hujusmodi nuptiis quantum possunt absterre-

ret debent; *b*) quod si eas impedire non possint, curare debent ut secundum leges Dei et Ecclesiae conjugium ineant; *c*) et postea tenentur invigilare ut conjugum promissiones fideliter impleantur (*can.* 1064). Vide praeterea infra, *n.* 1016 *seq.*; 1049.

987. — QUAER. 5.° *Quid vero praestare debeat parochus quoad fideles qui volunt contrahere cum iis qui catholicam fidem abjecerunt sed nulli sectae acatholicae adscripti sunt; aut cum his qui notorie nomen dederint societatibus ab Ecclesia damnatis?*

Resp. Eos etiam ab iis nuptiis absterrere debet (*can.* 1065, § 1). Quod si desistere nolint, matrimonio hujusmodi assistere non potest nisi consulto Ordinario, qui, inspectis omnibus rerum adjunctis, ei permittere poterit ut matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa, et prudenter judicet satis consultum esse *catholicae educationi universae prolis et remotioni perversionis* alterius conjugis (*Ibid.*, § 2). Igitur pro hujusmodi nuptiis non est petenda dispensatio a Sede Apostolica.

QUAER. 6.° *An parochus assistere possit matrimonio eorum qui sunt publici* **peccatores** *aut* **censura notorie** *innodati sunt?*

Resp. Negative, si antea ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverint. *Excipe* si gravis causa urgeat, v. gr. si jam sint conjuncti civiliter, aut vivant in concubinatu, et filios habeant, et altera pars doleat, etc., de qua, in quantum fieri possit, consulere debet Ordinarium (*can.* 1066).

988.—I. Jure **hispano** (*art.* 45) matrimonium prohibetur: *a*) *minoribus* qui non obtinuerint *licentiam*, et majoribus qui *consilium* non exquisierint ab iis ad quos spectat (1).

b) *Viduae* ante dies trecentos et unum a morte conjugis; vel ante partum, si gravida remansit. Item *feminae* cujus *matrimonium* fuerit *nullum declaratum*, sub iisdem conditionibus, a die legalis separationis. Potest tamen obtineri dispensatio.

c) *Tutori* ejusque descendentibus, cum personis quae sub ejus tutela sunt vel fuerunt, antequam, finita jam tutela, rationem reddat cui debet, et rationis approbationem obtineat. Excipe si pater illius quae tutelae subjicitur, illius matrimonium testamento vel publica scriptura probaverit.

II. Ad quos spectet licentiam minoribus concedere dicitur *art.* 46, 293, *seq. Majores* consilium patris vel, in ejus defectu, matris (2) petere debent. Quod si non obtinuerint vel fuerit adver-

---

(1) De exsistentia hujus licentiae aut consilii nihil est dicendum judici, sed parocho; quum in matrimoniis canonicis judex civilis nihil aliud sibi proprium habeat nisi assistere celebrationi cum unico fine inscribendi matrimonium: quare de futura celebratione moneri tempestive debet. (Dirección general de los Registros, Resol. 13 dic. 1902: apud *Alcubilla*, Apend. 1902, *pag.* 690).—Vide etiam *López Peláez*, El Derecho y la Iglesia, edit. 4.ª, *pag.* 79 (1917).

(2) Si nec patrem nec matrem habeant, non debent ab alio petere consilium.

sum, matrimonium contrahere nequeunt, nisi post *tres menses* a facta petitione (*art.* 47).

III. Matrimonium contractum contra prohibitionem (*art.* 45), validum habetur etiam jure civili, sed contrahentes, praeter alias poenas, iis regulis subjiciuntur: *a*) datur plena et omnimoda *bonorum separatio*, etiam quoad fructus et quoad administrationem; quamvis onera matrimonii uterque conjux, proportione servata, subire debeat (*art.* 50).

b) Conjux a conjuge *nihil accipere potest*, nec per donationem inter vivos, nec per testamentum (*Ibid.*).

c) Conjux *minor* non obtinebit *bonorum* suorum *administrationem*, nisi postquam ad majorem pervenerit aetatem. Interea jure ad alimenta, quae reditus bonorum suorum liquidos numquam excedent, contentus erit (*Ibid.*).

d) *Tutor* in casu *c*) (*art.* 45), amittet administrationem bonorum *pupillae*, donec ipsa ad majorem perveniat aetatem (*Ibid.*) (1).

989. — *N. B.* 1.° Lex civilis **Hisp**. (*art.* 42) non aliud matrimonium ut *validum* pro *catholicis* agnoscit, nisi matrimonium canonicum.

2.° Igitur quum jure **hispano** nemo admittatur ad matrimonium *mere civile* contrahendum, nisi uterque sponsus (ex genuina legis interpretatione, quae concordata est, ut apparet ex *basi* 3.ª codicis: Cfr. *Giobbio*, l. c., *n.* 383; *López Peláez*, l. c., *pag.* 109 *seq.*), vel alteruter (ex praepostera Gubernii interpretatione) decla-

---

Jure **phil**. matrimonium contrahere possunt sine licentia parentum puellae octodecim annorum, et viri annorum viginti (Ley n. 1451. Cfr. Synod. dioecesan. Tuguegaraen., *pag.* 93 et 97).

(1) Notetur praeterea quid statuat *art.* 77: «Al acto de la celebración del matrimonio canónico asistirá el juez municipal u otro funcionario del Estado, con el solo fin de verificar la inmediata inscripción en el registro civil. Con este objeto los contrayentes están obligados a poner por escrito en conocimiento del juzgado municipal respectivo, con veinticuatro horas de anticipación por lo menos, el día, hora y sitio en que deberá celebrarse el matrimonio, incurriendo, si no lo hicieren, en una multa de 5 a 80 pesetas. El juez municipal dará recibo del aviso de los contrayentes. Si se negare a darlo, incurrirá en una multa, que no bajará de 20 pesetas ni excederá de 100.

»No se procederá a la celebración del matrimonio sin la presentación de dicho recibo al Cura párroco.

»Si el matrimonio se celebrare sin la concurrencia del juez municipal o su delegado, a pesar de haberle avisado los contrayentes, se hará a costa de aquél la transcripción de la partida del matrimonio canónico en el registro civil, pagando además una multa, que no bajará de 20 pesetas ni excederá de 100. En este caso el matrimonio canónico producirá todos sus efectos civiles desde el instante de su celebración.

»Si la culpa fuere de los contrayentes por no haber dado aviso al juez municipal, podrán aquéllos subsanar la falta solicitando la inscripción del matrimonio en el registro civil. En este caso no producirá efectos civiles el matrimonio sino desde su inscripción.»

ret se acatholicum esse, sequitur eos qui in Hispania sic contrahant incidere, saltem pro foro externo, in poenas apostatarum vel haereticorum, ideoque in excommunicationem *speciali modo* Romano Pontifici reservatam (*can.* 2314) Cfr. Conc. Prov. Burg., *p.* 3, *tit.* XV, *n.* 2; *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, *n.* 677; *Cod. civ.* **Hisp.** (*aa.* 2, 4, 42 et 75); *Orden de la Dirección general de los registros*, 28 dec. 1900 (apud *Alcubilla*, App. anni 1901, *pag.* 226); *Falcón* y *Romero Girón*, Cod. civ. esp., etc., *vol.* 1 *pag.* 101. Quoad Remp. **Aeq.**, «Omnino improbamus latas nuper in ista Republica leges de matrimonio quod vocant civili, ac de divortiis, unaque simul illas rejicimus quae in sacram Ecclesiae disciplinam apud vos attentata fuere.» Leo XIII, Epist. ad Episcopos Aequat., 24 dec. 1902. De lege hic damnata cfr. *Giobbio*, l. c., *n.* 394.

3.° An et quomodo *jure* **hispano** matrimonia militum permittantur vel prohibeantur, vide apud *Pellicer y Guiu*, *vol.* 1, *pag.* 90 *seq.* (edit. 2.ª)—Vide **Casus**, *n.* 1075 *bis.*

CAPUT X

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS

ARTICULUS I

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS IN GENERE.

PROPOSITIO I

990. — *Ecclesia potestatem habet constituendi impedimenta matrimonium non tantum impedientia, sed et dirimentia.* De fide est (1).

Elucet 1.° ex definitione *Conc. Trident., sess.* 24, *can.* 4: *Si quis*

---

(1) Principes saeculares impedimenta matrimonii etiam dirimentia statuere posse pro solis suis subditis *infidelibus*, sententia communis est ne dicam certa. Eruitur enim «ex absoluta *necessitate*, qua matrimonium etiam hominum non baptizatorum *ordinationi, judiciis, coercitioni publicae* auctoritatis debet esse subjectum. «Etenim jus matrimoniale *legis* naturalis ex se est incompletum nec sufficienter determinatum; multo minus in *causis* matrimonialibus praesertim nullitatis atque separationis tam facile cum caeca passione agitatis homines possunt esse arbitri privati et judices in propria causa. Coërcitione quoque opus est, si quis attentaret matrimonium v. g. cum filia vel sorore, a quo ipsa natura abhorret.—Verumtamen ad haec efficienda potestas *domestica* est prorsus impar; *Ecclesia* autem in infideles nullam habet jurisdictionem; tertia quaedam auctoritas publica in praesenti rerum ordine omnino non exsistit praeter potestatem *civilem.*» *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 4, *n.* 78. Cfr. etiam *Card. Gasparri*, *n.* 290; *Chabagno*, Le Mariage des infidèles, etc., *pag.* 14 *seq.*

dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit. Confirmatur 2.° ex ratione theologica. Ecclesia enim accepit a Christo omnem potestatem necessariam vel etiam utilem ad rempublicam christianam recte gubernandam; atqui potestas constituendi impedimenta matrimonii est valde utilis, imo et necessaria, ut matrimonium cum honore et decentia sacramentis debita a fidelibus tractetur; ergo, etc.

PROPOSITIO II

991. — Sola *Ecclesia impedimenta matrimonii dirimentia constituere potest, et consequenter principes* SAECULARES *quoad subditos christianos non possunt* CONSTITUERE IMPEDIMENTA, *nisi ad meros effectus civiles.*

Id confirmat *ratio theologica.* Quum enim matrimonium a Christo elevatum sit ad dignitatem sacramenti, necessario soli potestati spirituali subjicitur. Et quamvis in matrimonio distinguantur ratio contractus et ratio sacramenti, integrum tamen matrimonium ad sacramentum pertinet, quum contractus sit ipsius materia, et disjungi a ratione sacramenti inter christianos non possit (Cfr. *n.* 927 II). Alioquin vero sequerentur maxima incommoda ex conflictu potestatis, si duae potestates ab invicem independentes impedimenta matrimonii constituere possent; quod enim una aedificaret, destruere altera posset.

992. — Quaesita. — QUAER. 1.° *An impedimentum invincibiliter ignoratum irritet matrimonium cum illo contractum?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia lex tale impedimentum constituens habet pro objecto ipsummet contractum irritandum, et proinde contractum semper irritat independenter a cognitione et voluntate contrahentis, ut constat ex repetitis sententiis S. C. Concilii quibus nulla declarata fuere quamplurima matrimonia propter impedimenta invincibiliter ignorata. Insuper leges irritantes effectum suum in omni casu sortiri debent nisi bonum generale absolute obstet. Unde in can. 16, § 1: Nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur.

Hinc si contracto matrimonio mulier certo detegat impedimentum dirimens, vi cujus nullum fuerit matrimonium, debitum petere non potest, nec reddere, etiamsi ad id comminatione mortis cogeretur, quia conjunctio fornicaria esset, quae in nullo casu licita est.—Excipiunt quidam, nisi mulier mere passive se haberet, ita ut omnino materialiter tali actui cooperaretur; sed neque hoc concedi debet quum de re intrinsece mala agatur; nisi juxta sententiam probabilem mulier metu mortis ad id cogatur, secluso tamen consensus periculo. Cfr. tamen *Lehmkuhl, n.* 826; *Noldin, n.* 656; *Ball.-P.*, 6,

n. 307. Recole dicta *vol.* 1, *nn.* 75, 488. Dispensatio vero in his casibus facile obtineri poterit. Vide supra, *n.* 953.

993. — QUAER. 2.° *An incurrantur*, licet ignorata, *ea quoque impedimenta quae videntur habere rationem poenae, ut impedimentum criminis?*

Resp. Affirm. Ita *communius* cum *Lacroix*, *lib.* 6, *p.* 3, *n.* 641. Ratio est, quia illa impedimenta habent *primario* et *principaliter* rationem *vinculi*, et *secundario* tantum rationem poenae; et consequenter semper incurruntur, quamvis ignorantia excuset a poena juxta communem sententiam, ubi agitur de lege mere prohibente.

Nihilominus, saltem *in foro interno*, probabilis est sententia tenens impedimentum criminis non incurri, si *uterque* contrahens hanc legem ignorabat. *Ball.-P.*, *vol.* 6, *n.* 693; *Gasparri*, *n.* 658; *Card. D'Annibale*, 3, *n.* 442; *Lehmkuhl*, 2, *n.* 770; *Génicot*, 2, *n.* 496; *Casajoana*, h. l.

QUAER. 3.° *An leges Ecclesiae constituentes impedimenta dirimentia, urgeant etiam in casu gravissimi incommodi, v. gr. periculi mortis*, etc.?

Resp. Affirm., quia, ex dictis, ignorantia, etiam omnimoda, habilem facere nequit ad matrimonium illum, qui per legem inhabilis exsistit; ergo multo minus metus damni, etc. Hinc si quis contraxit impedimentum v. gr. affinitatis cum sponsa sua de futuro ob matrimonium cum ejus matre nunc jam defuncta, et superiores in hoc impedimento dispensare nolint, ex nulla causa vel metu illam ducere potest. Cfr. dicta supra, *n.* 992.

994. — QUAER. 4.° *An liceat contrahere matrimonium cum impedimento dubio, seu probabili?*

Resp. 1.° *Affirm.*, in dubio, seu *probabilitate juris ecclesiastici* (v. gr. utrum urgeat impedimentum criminis ab utroque ignoratum antequam crimen committeretur) de carentia impedimenti; quia si forte impedimentum re ipsa adsit, Ecclesia supplere censetur defectum contractus de jure canonico irriti, sicut et jurisdictionis defectum supplet, quoties communiter doctores tenent eam supplere jurisdictionem in sacramento Poenitentiae, ubi communis error intercedit. Imo in casu leges, quamvis irritantes sint vel inhabilitantes, non obligant (*can.* 15). Vide dicta *vol.* 1, *n.* 181, *q.* 2.

Resp. 2.° *Neg.*, si agatur de probabilitate *juris divini* aut naturalis, v. gr. in impedimento consanguinitatis in primo gradu lineae collateralis; quia tunc Ecclesia defectui probabili supplere nequit, quum impedimentum illud ab Ecclesia non pendeat. Matrimonium igitur sic contractum dubium remaneret; ac proinde non licet unquam sacramentum cum tali dubio recipere. Ergo, etc.

Resp. 3.° *Neg.*, etiam, si agatur de probabilitate *facti* (v. gr.

num sint consanguinei aut affines, necne), et in impedimento juris ecclesiastici. Ratio est, quia Ecclesia in hujusmodi probabilitate non praesumitur dispensare. Opinio autem contraria communiter non est recepta ut probabilis; et aliunde nimia sequerentur incommoda, si contracto matrimonio error detegeretur. Ita *communiter. S. Alph., n.* 902. In casu autem potest dispensare Ordinarius juxta can. 15. Vide *vol.* 1, *n.* 181, *q.* 2.

N. B. Quae hic dicta sunt in resp. 2.° et 3.°, intellige *per se*, et generatim in impedimentis quae reddunt personam inhabilem erga unam tantum vel paucas personas; nam urgente gravissima causa et impedimento quod personam simpliciter inhabilem reddat erga omnes alias (cfr. *Desmet, pag.* 374 et *n.* 240, ed. 2.ª; *Gasparri, n.* 262) poterit matrimonium contrahi, etiam in dubio facti *juris divini* vel naturalis, v. gr. in impedimento ligaminis, vel impotentiae (vide infra, *n.* 1003 II), modo accedat declaratio Summi Pontificis, tamquam unici interpretis legis divinae (*S. Alph., n.* 902; *Buccer., n.* 1031). Sic Leo XIII concessit uxoribus italorum eorum, qui pugnaverunt apud Aduam, et de quorum vita vel morte nihil probari certo poterat, ut possent ad alias nuptias convolare, modo constaret eorum maritos tali pugnae adstitisse; quod responsum postea applicatum fuit uxoribus eorum qui fuerunt in pugna apud civitatem Mukden in bello Russiaco-Japonico. Cfr. *Il Monitore, vol.* 23, *pag.* 5 *seq.* Cfr. *Acta S. Sedis. vol.* 31, *pag.* 252. Vide etiam S. C. Sacr., 22 jan. et 26 mart. 1909: *Il Monitore, vol.* 21, *pag.* 200-203.

Vel potius dicas hanc Rom. Pontificis concessionem signum esse adfuisse in casu *moralem certitudinem*, quae omne dubium prudens excluserit, quoad mortem illorum virorum. *Wernz*, l. c., *n.* 371, *nota* 70. Vide infra, *n.* 1013, 4.° *seq.*

Imo in dubio facti de impotentia, matrimonium non debet impediri, et a fortiori si concurrat dubium *facti* cum dubio *juris*, ut in casu feminae excisae. Vide infra, *n.* 1003, II.

995. — Quaer. 5.° *An liceat conjugibus uti matrimonio, si post nuptias initas dubium de aliquo impedimento oriatur?*

Resp. 1.° *Neg.*, donec facta fuerit inquisitio sufficiens de veritate. Si tamen unus tantum dubitet, quamvis non possit debitum petere, debet tamen illud reddere alteri in bona fide petenti. *S. Alph., n.* 903.

Resp. 2.° *Affirm.*, si adhibita seria diligentia ad veritatem detegendam, dubium adhuc remaneat, quia in dubio standum est pro valore actus. Ita *communiter* contra *paucos. S. Alph., n.* 904, etc.

996. — Quaer. 6.° *An valeat matrimonium contractum cum impedimento putato, sed non exsistente?*

Resp. 1.° Si contrahens non sit omnino certus de impedimento, sed aliquo modo dubitet de illo, validum est matrimonium. Ita

communiter, cum *Lacroix, n.* 525. — Ratio est, quia contrahit saltem conditionate, nempe *in quantum possum*, quamvis ad conditionem illam non reflectat; ergo non exsistente impedimento, adest jam consensus absolutus.

Resp. 2.° Si contrahat cum certitudine impedimenti, quod parvi pendit, ita ut statuat vivere in concubinatu, certum est, invalidum esse matrimonium. Ratio est, quia tunc voluntas contrahendi matrimonium non est praedominans.

Resp. 3.° Si contrahat quidem cum certitudine impedimenti, sed dolens de impedimento et non audens illud aperire, ne impediatur matrimonium, vel ne infametur, aut ex inadvertentia aliqua, controvertitur. *Probabilius* valet matrimonium ob voluntatem praedominantem illud contrahendi. Ita *Lacroix, ibid.* — Attamen *ad cautelam* in praxi inducendus foret ad consensum renovandum.

ERRORES A PIO IX DAMNATI

circa matrimonium ejusque impedimenta

997. — Inter acta Pii IX multa reperiuntur circa matrimonium ex quibus praecipua referre juvat.

I. In damnatione et prohibitione operum Nuytz, sic de isto impio auctore loquitur in brevi *Apostolicae Sedis*, die 22 augusti 1851:

Plura quoque de matrimonio falsa asseruntur:

Nulla ratione fieri posse, Christum evexisse matrimonium ad dignitatem sacramenti;

Matrimonii sacramentum non esse nisi quid contractui accessorium, ab eoque separabile, ipsumque sacramentum in una tantum nuptiale benedictione situm esse;

Jure naturae matrimonii vinculum non esse indissolubile;

Ecclesiam non habere potestatem impedimenta matrimonium dirimentia inducendi, sed eam civili potestati competere, qua impedimenta exsistentia tollenda sint;

Causas matrimoniales et sponsalia suapte natura ad forum civile pertinere;

Ecclesiam sequioribus saeculis dirimentia impedimenta inducere coepisse, non jure proprio, sed illo jure usam, quod a civili potestate mutuata erat;

Tridentinos canones (*sess.* 24, *c.* 4, de Matrim.) *qui anathematis censuram illis inferunt, qui facultatem impedimenta dirimentia inducendi Ecclesiae negare audeant, vel non esse dogmaticos, vel de hac mutuata potestate intelligendos;*

Tridentinam *formam sub infirmitatis poena non obligare, ubi lex civilis aliam formam praestituat, et velit hac nova forma interveniente matrimonium valere;*

Bonifacium VIII, votum castitatis in ordinatione emissum, nuptias nullas reddere, primum asseruisse.

998. — II. In allocutione diei 27 septembris 1853, circa res neogranatensis reipublicae (*Nueva Granada*) sic ajebat Summus Pontifex:

...Cum nemo ex catholicis ignoret, aut ignorare possit, matrimonium esse vere et proprie unum ex septem evangelicae legis sacramentis a Chri-

sto Domino institutum, ac propterea inter fideles matrimonium dari non posse QUIN UNO EODEMQUE TEMPORE SIT SACRAMENTUM, *atque idcirco quamlibet aliam inter christianos viri et mulieris,* PRAETER SACRAMENTUM, *conjunctionem cujuscumque etiam legis civilis vi factam, nihil aliud esse nisi turpem atque exitialem concubinatum, ab Ecclesia tanto tempore damnatum, ac proinde a conjugali foedere* SACRAMENTUM SEPARARI NUMQUAM POSSE, *et omnino spectare ad Ecclesiae potestatem ea* omnia *decernere, quae ad idem matrimonium quovis modo possunt pertinere,* etc.

ARTICULUS II

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS IN SPECIE

999. — Impedimenta dirimentia in nova disciplina fere eadem sunt quoad numerum ac in antiqua, licet eorum ambitus sit diversus.

PUNCTUM I

De impedimento aetatis.

1000.— I. Vir ante *decimum sextum* aetatis annum completum, mulier ante *decimum quartum* item completum, matrimonium validum inire non possunt (*can.* 1067, § 1). Hoc impedimentum est juris ecclesiastici. Ergo ab eo Ecclesia dispensare potest.

In antiqua disciplina poterant contrahere post adeptam pubertatem, i. e., post expletum annum *decimum quartum* et *duodecimum* respective. Imo poterant contrahere etiam ante praedictam aetatem si malitia supplebat aetatem, i. e., si ante praedictam aetatem erant jam puberes seu potentes ad generandum et poterant sufficienter cognoscere onera matrimonii. Hoc etiam de malitia supplente aetatem in nova disciplina abrogatum esse videtur.

II. Imo quamvis post decimum sextum annum ex parte viri et decimum quartum ex parte femine validum sit matrimonium, curare debent animarum pastores ab eodem avertere juvenes ante aetatem, qua, secundum regionis receptos mores, matrimonium iniri solet (*Ibid.*, § 2).

1001.—*N. B.* 1.° Ratio diversae aetatis in pubertate assignanda pro viris ac pro feminis inde petitur, quod potentia generandi citius in feminis, quam in maribus, et incipere et deficere solet.

2.° Quamvis masculi communiter *aetatis anno* 14 sperma secernere *incipiant*, nondum tamen est prolificum, seu spermatozoidis refertum, nisi usque dum decimum octavum circiter annum attingant. Unde ante ann. 18 pro viro, et 15 pro femina, vel steriles sunt, vel generatim non nisi debilem prolem gignunt. *Antonelli*, l. c., *n.* 345 *seq.*

3.° *Matura aetas* in ordine ad generationem erit pro viro ann.

24, et pro feminis ann. 20. Potentia generandi deficit in femina ab anno 45 ad 50. Sunt tamen casus rarissimi, in quibus etiam sexagenarias, septuagenarias vel octogenarias generasse constat (*Topai, pag.* 76, nota; *Génicot, n.* 503). In viris ab anno 50 gradatim minuitur, sed plures sunt qui adhuc anno 70 (alii etiam anno 87, 90, etc.: *Topai, pag.* 75, 76) cum juniore conjuge generare possunt, non sine prolis detrimento, quod frequenter habetur cum notabilis adest inaequalitas in aetate sponsorum.

Cfr. *Eschbach*, Disp. phys.-theol., *pag.* 34 *seq.*; 49 *seq.*; 102 *seq.* (*ed.* 2.ª); *Antonelli*, l. c.

PUNCTUM II

De impedimento impotentiae

1002. — Impotentia est incapacitas ad copulam carnalem *per se aptam ad generationem.*

Potest esse:

1.° *Certa*, vel *dubia*, prout est vel non est manifesta.

2.° *Antecedens*, vel *consequens*, prout matrimonium praecedit, vel illud subsequitur.

3.° *Temporalis*, vel *perpetua*, prout lapsu temporis aut arte tolli potest, vel non potest.

4.° *Naturalis*, vel *accidentalis*, prout oritur ex vitio intrinseco, vel causa extrinseca, v. gr. maleficio.

5.° *Absoluta*, vel *respectiva*, prout exsistit inter virum et omnes mulieres, vel inter virum et aliquam mulierem determinatam; aut vice versa.

1003. **Principia**. — I. Impotentia *antecedens* et *perpetua*, sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive *absoluta*, sive *relativa*, matrimonium ipso *jure naturae* dirimit (*can.* 1068, § 1). — Ratio est, quia objectum contractus matrimonialis non exsistit, quum copula sit impossibilis. *S. Alph.*, *n.* 1095.

II. Si impedimentum impotentiae dubium sit sive dubio juris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum (*can.* 1068, § 2).

III. Impotentia *consequens*, et impotentia *antecedens temporalis* matrimonium non dirimunt. — Ratio est, quia usus actualis matrimonii ad ejus essentiam non pertinet; et sufficit ut consummatio vel fuerit possibilis tempore contractus, vel possibilis futura sit.

IV. *Sterilitas* matrimonium nec dirimit nec impedit (*can.* 1068, § 3). Hinc valide contrahunt senes qui matrimonium consummare valeant, et mulieres quae possunt semen excipere etsi illud non retineant. *S. Alph.*, *n.* 1095.

Steriles dicuntur qui (v. gr. senes) non modo vas femineum penetrare possunt, sed etiam *per se* possunt emittere et de facto emittunt communiter semen verum a testiculis formatum quandoque etiam spermatozoidis refertum, sed infecundum quia vel spermatozoidis caret vel spermatozoida debilia sunt aut parum evoluta; ideoque steriles apti sunt ad copulam conjugalem. Cfr. *Ferreres*, De vasectomia, *n.* 104. Item sterilis est femina quae non efformat ovula, aut haec sunt inepta ad generationem, dum in reliquo apta sit ad actum conjugalem.

Impotentes vero dicuntur quae aut ineptae sunt ad actum conjugalem, aut qui, si de viris agitur, non possunt efformare verum semen (v. gr. quia utroque carent teste), aut illud non possunt emittere in actu conjugali, ut de vasectomiacis dicetur. Cfr. *Ferreres*, *nn.* 11 *seq.*; 194 *seq.*; 205 *seq.*

V. Impotentia certo cognita illicitum reddit matrimonii usum etiam solummodo attentatum; quia ubi copula perfici nequit, deest finis, qui licitum efficit congressum.—Illicita tamen non est copula quum propter defectum matrimonio valide contracto supervenientem semen effundi non possit in interiorem usque vaginae partem, modo effundi et applicari possit ad os vaginae: adhuc enim tunc sequi generatio potest, quum semen per absorptionem et non per descensum ad uterum pervenire possit et soleat.

Vide etiam dicenda num. *seq. Resolv.* 1.°

1004. **Resolves:** — 1.° Impotentes sunt ennuchi seu spadones utroque testiculo destituti (Sixt. V, Const. *Cum frequenter*, 22 jun. 1587: *Bull. R. Taur.*, *vol.* 8, *pag.* 870); secus, si tantum uno careant.

Attamen si post contractum valide matrimonium, vir utroque testiculo privetur, adhuc, juxta plures auctores, licite debitum petere et reddere potest (1). Dicunt enim, in casu virum rei in matrimonio licitae vacare, et per accidens esse quod verum non emittat semen.

2.° In dubio de impotentia antecedenti, standum est pro valore matrimonii, et conjugibus copulam experiri permittendum est. Imo ad hoc triennium ipsis a jure Decretalium concedebatur, non obstante majori probabilitate pro impotentia perpetua. *S. Alph.*, *n.* 1103. — Hodie vero tale experimentum amplius non conceditur (2); sed, ex quo probatur inconsummatio matrimonii, deciditur

---

(1) Ita *Sánchez*, *l.* 7, *d.* 192, *n.* 7; *Schmalzgrueber*, *t.* 4, *tit.* 15, *n.* 32; *Laymann*, *lib.* 5, *r.* 10, *pag.* 2, *c.* 11, *n.* 3; *D'Annibale*, 3, *n.* 470, *not.* 13; *Génicot*, *n.* 543, 2, 4.°; *Noldin*, De sexto praecepto, *n.* 61, *c.*; *Berardi*, Praxis, *vol*, 1. *nn.* 980, 984. Cfr. tamen *Antonelli*, Medicina past., *vol.* 2, *n.* 830 *seq.*

(2) *Santi*, Prael. jur. can., *lib.* 4, *tit.* 15, *n.* 50; *Gasparri*, *n.* 1197; *Aichner*, Comp. jur. eccles., § 170; *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 4, *n.* 351, *nota* 53. Ultima vice, teste *Wernz*, l. c., applicatum fuit in *Ferolivien* , 20 sept. 1817.

consulendum esse Sanctissimo pro dispensatione super matrimonio rato et non consummato.

3.° In dubio de impotentia consequenti, licet pariter conjugibus copulam experiri, usquedum certi sint, eam perfici nullo modo posse. *S. Alph.*, *n.* 1101.—Caute autem procedere debet confessarius; et si deprehendat conjuges impotentes in bona fide versari, saepius a monitione abstinere melius erit, ne a peccato materiali in formale labantur.

4.° «Summopere caveat confessarius, ne in re adeo gravis momenti, ac tot difficultatibus obnoxia temere procedat, aut quidquam propria auctoritate decernat; sed casum rite examinatum cum omnibus suis circumstantiis ad Ordinarium deferat, cujus tunc erit statuere ac determinare, quid in simili negotio fieri oporteat. Imo, ut nobis videtur, confessarius prudens ac discretus de impotentia conjuges non interrogabit, neque etiam eos, quos credit impotentes, praemonebit; neque ipsis ea de re consulentibus ultimo respondebit, nisi ipse prius consuluerit Episcopum.» *Gousset*, *n.* 791.

1005. Quaesita. — QUAER. 1.° *An mulier utroque ovario orbata et utero carens sit vere impotens, vel sterilis tantum?*

Resp. Acriter *controvertitur*, et adhuc sub judice lis est. *Probabiliter* dicenda est impotens, paritate praesertim desumpta ab eunuchis, qui *certo* sunt impotentes. Ideo enim eunuchus utroque carens testiculo impotens est, quia nequit emittere verum semen omnino necessarium ad generationem. Atqui mulier carens utroque ovario nequit ovulum producere necessarium omnino (sicut semen ex parte viri) ad generationem (Cfr. *vol.* 1, *n.* 500). Ergo... (1).

Attamen opposita sententia solide probabilis et hodie in praxi omnino tuta est, ut patet ex dictis *n.* 1003, II. Item: *a*) ex quinque responsis SS. Congregationum ex quibus quatuor sunt S. Officii, scilicet, primum datum 3 febr. 1887 quod sic habet: «Num mulier, per utriusque ovarii excisi defectum **sterilis effecta**, ad matrimonium ineundum permitti valeat et liceat, necne?» *Resp.* «Re matura diuque perpensa, matrimonium mulieris, de qua in casu, non esse impediendum.» Cfr. *Ferreres*, De Vasectomia duplici necnon de matrimonio mulieris excisae, etc., *n.* 245.

---

(1) Cfr. *Antonelli*, De conceptu impotentiae et sterilitatis, Pro conceptu impotentiae et sterilitatis, De mulieris excisae impotentia, Medicina pastoralis, *vol.* 2, *n.* 43 *seq.*; *Causa Monasterien.*, apud *Acta S. Sedis*, *vol.* 32, *pag.* 449 *seq.*; *Lehmk.*, *vol.* 2, *n.* 744; *Rosset*, *n.* 1408 *seq.*; *Alberti*, Theol. Past., *p.* IV, *n.* 88; *Buccer.*, *n.* 994; *Casus Romae ad S. Apollinar.*, *pag.* 469 *seq.*; *Santi-Leitner*, *l.* 4, *tit.* 15, *n.* 1, *nota*; *Villada*, Casus, *vol.* 3, *pag.* 269 *seq.* (ed. 1.ª), Et hanc sententiam speculative praeferendam judicat *Wernz*, l. c., *n.* 345, *nota* 34. Cfr. etiam votum Dris. *Lapponi*, in causa *Albinganen.*, 17 aug. et 7 sept. 1895. (*Thes. Resol.* S. C. C., *vol.* 154, *pag.* 917 *seq.*).

Alterum vero in causa *Quebecen.*, 23 jul. 1890: «Num mulier N. N., cui operatione chirurgica ablata sunt duo ovaria et uterus, admitti possit ad matrimonium contrahendum? Et re mature perpensa, eminentissimi domini Cardinales una mecum Inquisitores generales decreverunt: Matrimonium non esse impediendum» (Collect. S. C. de P. F., *n.* 1733, ed. 2.ª). Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 246.

Tertium in causa *Westmonasterien.*, 31 jul. 1895: «Utrum puella N. cui ovaria per operationem chirurgicam ablata sunt, quaeque proinde, licet ceteroquin perfecta sit, prolem concipere nequit, matrimonium valide et legitime contrahere possit. — *Resp.* Juxta exposita, matrimonium in casu non esse impediendum» (Collect., S. C. de P. F., *n.* 1907).

His tribus quartum addi potest (anni 1902), quod memorat *P. Wernz*, l. c., et quo edixit S. Off., non esse impediendum matrimonium mulieris, cui utrumque ovarium excisum fuit.

Imo et quintum, datum sc. a S. C. de Sacr. Interrogata namque haec S. C. an scilicet permittendum aut prohibendum esset matrimonium feminae cui uterus et utrumque ovarium *totaliter* ablata fuerant, respondit die 2 aprilis 1907: «detur responsum S. Congr. S. Officii diei 23 jul. 1890 in causa *Quebecen.*, scilicet matrimonium non esse impediendum.»

Jam vero cum hoc responsum datum fuerit a Congr. de Sacramentis, imo a *Congressu* ipsius congregationis, qui res tantum faciles et obvias expedire solet (cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, *n.* 286), videtur dicendum, S. Officium judicasse jam hanc materiam satis discussam, saltem pro praxi, ideoque in posterum, et donec forte aliud statuat Papa, non esse impedienda hujusmodi matrimonia, sed permittenda, quin opus sit nova aliqua inquisitione in casibus particularibus; ideoque rem remisit jam ad S. Congr. de Sacramentis, imo ad *Congressum* ipsius (1). Et quidem in hoc casu nulla inquisitio facta fuit, quamvis in precibus dictum fuerit ex testimonio medici, qui operationem peregit, ablationem uteri et utriusque ovarii fuisse **totalem**. Documenta autentica vide apud *Ferreres*, De Vasectomia duplici necnon de matrimonio mulieris excisae, *nn.* 249-267, vel apud eph. *Razón y Fe*, *vol.* 26, *pag.* 101 *seq.*, ubi omnia publici juris prima vice facta sunt, quibus lectis, clariss. *Desmet*, De Sponsalibus, etc., *n.* 278 (ed. 2.ª), secundam sententiam suam fecit.

---

(1) Haec confirmantur ex ratione agendi S. C. de Sacr., quae, ut nobis testatus est egregius canonista Romae docens, solet jam respondere casum non egere examine, sed responsum hoc: *matrimonium non esse impediendum*, valere pro omnibus casibus similibus. Applicatur igitur doctrina principii II seu can. 1068, § 2, utpote res dubia, tum *dubio juris* tum etiam plerumque *dubio facti*.

1006. — *b*) Quia disparitas assignari potest inter mulierem ovariis orbatam et eunuchum, nam 1.° hic nec vaginam mulieris communiter penetrare potest, vel saltem copulam nequit habere, quae sit pro femina voluptatis plene satiativa, sed periculis feminam exponit ob defectum seminis; femina autem ovariis orbata quoad copulam eodem modo se habet ac aliae mulieres; 2.° posse emittere verum semen se tenet ex parte copulae, cum virile semen in copula emittatur; ovaria vero et ovula de materiali se habent in copula; 3.° defectus ille in viro facile cognosci potest; in femina autem difficillime, ita ut ipsa ovariorum exsistentia per plurima saecula vel ipsos artis medicae ac chirurgicae peritos latuerit; hodie vero ovariorum absentia non nisi secando mulierem cognosci potest; imo etiamsi *certo* constet per operationem chirurgicam ovaria esse ablata, adhuc certo non constat illam feminam non habere ovarium aliquod supplementarium (ut plures feminae de facto habent), vel relictam non fuisse a chirurgo, etiam nolente, ovariorum aliquam portiunculam, eo vel maxime quod tales operationes celerrime fieri debeant (cfr. *Rosset*, *n.* 1412; *Antonelli*, De conceptu, etc., *n.* 130; *Surbled*, La morale dans ses rapports avecl a médécine et l'hygiène, *vol.* 1, *cap.* 19), quo stante dubio, matrimonium impediri nequit (supra, *n.* 1003 II); jam vero difficile creditu est validitatem matrimonii a re tam abscondita et incerta pendere; 4.° nulla hucusque prodiit sententia declarans invalidum matrimonium ob *solam* carentiam ovariorum et uteri: nam in celebri illa causa *Monasteriensi*, 18 mart. 1899, allegabatur praeterea brevitas vaginae, idemque defectus vel alius in ipsa vagina allegabatur in tribus aliis causis quae afferri solent. Cfr. *Acta S. Sedis*, *vol.* 32, *pag.* 449 *seq.*; et cit. votum *Lapponi*. Vide hanc materiam latius expositam apud *Ferreres*, De Vasectomia duplici, *n.* 268 *seq.*, vel in eph. *Razón y Fe*, l. c.

1007. — Si mulier solo utero careat, adhuc videtur conceptionis capax, scil. conceptionis *extrauterinae*, unde hujus secundae sententiae auctores hanc feminam non modo impotentem sed nec sterilem dicendam esse propugnant. — Patroni vero primae sententiae mulierem in casu vocant impotentem, quia, ut ajunt, deficiente utero, vagina semper ita suturatur, ut omnem communicationem impediat inter ipsam et ovaria: et consequenter inter spermatozoida et ovula feminae; unde impossibilis fit omnis conceptio etiam extrauterina. Cfr. *Antonelli*, De conceptu impotentiae, *n.* 109 *seq.*

Hi etiam affirmant, feminam cui ovaria exsecta sunt, etiamsi uterum retineat et forte fragmenta aliqua ovarii, adhuc dicendam impotentem, eo quod per ovariotomiam oviducta obliterentur necesse sit, ideoque impediatur communicatio inter uterum et fragmenta ovariorum, si quod residuum sit, etc. At si haec ita se

habent, vix apparet quid responderi possit contra adversarios afferentes in sui favorem responsa S. Officii: responderi enim solet S. Officium intellexisse in quatuor prioribus casibus feminam, de qua agebatur, non esse impotentem, eo quod non constaret utrum ovaria perfecte essent ablata, an e contra, fragmentum aliquod sit relictum (1), etc. Ergo dicendum est vel quod exstirpatio ovariorum, aut uteri, aut utriusque non inducit semper illam incommunicationem; aut quod talis exstirpatio, cum consequente obturatione, non inducit impotentiam (2).

Unde in praxi (nisi nova edatur declaratio) confessarius: *a*) non potest prohibere ut matrimonium contrahant ii, quorum sponsa ovariis, vel utero simul et ovariis careat; hinc *Instr. past. Eystett.*, *n.* 395, 6: «nec exstirpatio ovariorum in mulieribus simpliciter impedit matrimonium, nam saepius merito dubium erit, num perfecta fuerit et absoluta; *b*) a fortiori nequit prohibere ut debitum petat vel reddat uxor, cui post contractum matrimonium ovaria et uterus, vel horum aliquod exsectum est (Cfr. supra, *n.* 1004, *resolv.* 1.°). Vide *Ferreres*, De Vasectomia duplici, *n.* 274 *seq.*, vel in ephem. *Razón y Fe*, *vol.* 26, *pag.* 101 *seq.* Vide **Casus**, *n.* 1032 *a*, *seq.*

1008. — QUAER. 2.° *Quid requiratur ad hoc ut conjuges fieri una caro dicantur, vel quid veniat nomine copulae per se aptae ad generationem?*

Resp. Non conveniunt auctores, sed huc devolvitur tota disputatio, de qua dictum est in quaesito praecedenti, quum certum ab omnibus habeatur matrimonium consistere non posse inter eos, qui copulae *per se* aptae ad generationem incapaces sint, vel qui effici nequeant una caro. Alii enim dicunt *a*) conjuges fieri unam carnem, quum ex fecundatione ovuli feminei per spermatozoida habetur conceptio; et *b*) copulam *per se* aptam ad generationem non haberi, nisi vir et femina respective subministrare *possint* elementa *essentialia* ad generationem. Ideoque deficientibus sive *ovariis* feminae, sive *testiculis* in viro, impossibile esse talem co-

---

(1) Hoc tamen excipi posse non videtur contra responsum S. C. de Sacramentis. Cfr. *Ferreres*, l. c.

(2) Hanc secundam sententiam propugnant *Eschbach*, Disp. phys. theol., *d.* 2, *p.* 2, *cap.* 3; De novo quodam sterilitatis conceptu, apud *Analecta eccles.*, *vol.* 10, *pag.* 85 *seq.*; De essentia impedimenti impotentiae, *ibid.*, *vol.* 11, *pag.* 269; *Gasparri*, *n.* 510 *seq.*; *D'Annibale*, 3, *n.* 431, *nota* 9 (Cfr. praes. edit. 3.am, quae est ultima auctoris); *Génicot*, 2, *n.* 503; *Berardi*, Praxis conf., *vol.* 4, *n.* 800 *seq.*; et ad fin. *vol.* verbo *femina* sine utero et sine ovariis, *pag.* 646; *Aertnys*, 2, *n.* 463; *Theses in Coll. Lovaniensi*; S. J., De universa Theologia, 29 jun. 1904, *th.* 78; *Laurentius*, Inst. jur. can., *n.* 619; *Elbel-Bierbaum*, Theol. mor., *vol.* 3, *pag.* 10, *n.* 270; *Sebastianelli*, De rebus, *n.* 65; *Nouvelle Rev. Théol.*, *vol.* 20, *pag.* 82; *Tanquerey*, 1, Supp., *n.* 6; *Desmet*, l. c.; *Ojetti*, v. impotentia. Cfr. *vol.* 1, *n.* 500.

pulam haberi, et quod conjuges fieri possint una caro, omnino propugnant. Cfr. *Antonelli*, ll. cc.

Alii vero copulam hujusmodi *in sensu canonum* eam esse dicunt, in qua vir semen verum emittit in vas debitum; quia tunc datur commixtio seminum et consequenter conjuges fiunt una caro, juxta S. Th. (in IV, *dist.* 41, *art.* 1, *quaest.* 4, *ad* 2) dicentem: «vir et mulier efficiuntur in carnali copula una caro per commixtionem *seminum.*» — Deficientibus autem ovariis, adhuc semen femineum habetur, quum emittatur per glandulas vulvo-vaginales. Cfr. *Eschbach*, ll. cc.

1009.—Quaer. 3.° *Quid sit operatio* **porrensis**, *quid vero* **hysterotomia**, *et an licitae sint?*

Resp. 1.° Prima operatio, a doctore Porro ita appellata, consistit in laparotomia, qua omnino auferuntur uterus et ambo ovaria; quo fit ut mulier penitus castrata et absolute incapax *per se* evadat ad quamcumque praegnationem, quae tamen potest voluptatem ex coitu percipere ac comparti reddere. Hysterotomia vero consistit in ablatione uteri, quae prout fit per vaginam vel per laparotomiam seu incisionem ventris, *vaginalis* vel *abdominalis* dicitur.

Resp. 2.° Hujusmodi operationes, nisi ad vitam feminae salvandam proximumve vitae periculum avertendum, illicitae sunt, sicut quaelibet alia gravis mutilatio: non licet igitur uterum vel ovaria dum sana sunt excindere, ne mulier gravida fiat, et in partum periculosum veniat. Cfr. *Villada*, l. c., *pag.* 267; *Lehmk.*, *n.* 856; *Noldin*, De praeceptis, *n.* 322; *Génicot*, l. c.; *Eschbach*, *disp.* 3, *c.* 4, App. I.

Quaer. 4.° *Quid sit* **menstruatio**, *et an ejus absentia sit signum certum impotentiae vel saltem sterilitatis?*

Resp. 1.° Menstruatio est fluxus sanguinis «communis, qui, statim ac maturi alicujus ovuli decisio ex ovario *urget*, ad genitalia seu uterum abundantius fluit, ut calore suo ad magnum ovulationis opus rite perficiendum concurrat. Posito enim semel hujusmodi affluxu, facile intelligitur organa erigi atque arteriolas uteri, nimis distentas, per poros aut scissuras guttatim sanguinem plus minusve copiosum exsudare, qui deinde per genitalia ad extra abit». Cfr. *Duval*, Physiologie, *p.* 10, *n.* 2.°

Hic igitur sanguinis fluxus, qui singulis fere mensibus per duos, tres, vel plures dies feminis omnibus (etiam castissimis virginibus) accidere solet, menstruus fluxus, purgatio menstrua, seu universim menstrua vocatur. Incipit hic fluxus a pubertate, et cessat plerumque in nostris regionibus anno aetatis circiter 45, quae aetas critica vocatur, eo quod mulieres tunc robustiores (saltem apparenter) evadant.

Resp. 2.° *Neg.*, quamvis enim menstruatio sit signum certum

ovulationis, et fere semper una aliam comitetur, non tamen defectus menstrui est signum *certum* impotentiae aut sterilitatis; quum multae feminae sine menstruis purgationibus conceperint, et aliunde, quum post cessationem, et quidem longo tempore, menstruorum, haec denuo multoties apparuerint, nonne etiam suspicari poterit quis ea futura aliquando etiam in his feminis, quae talia menstrua numquam expertae sunt? (1).

1010. — Quaer. 5.° *Quid sit* **vasectomia** *duplex, et an virum impotentem reddat?*

Resp. 1.° Est operatio qua viro secantur canales utriusque testiculi deferentes semen, ita ut impediatur communicatio inter testes et virile membrum, ideoque vir semen emittere amplius non potest, testes tamen retinet, qui semen verum, et ex se prolificum, adhuc pergunt elaborare. Cfr. *Ferreres*, De Vasectomia duplici, *nn.* 1-20.

Resp. 2.° *Affirm.*, quia vir qui hujusmodi operationem passus est, verum semen emittere non potest, ut dictum est, quamvis membrum erigere, vas feminae penetrare in eoque liquidum illud quod in distillatione emittitur, emittere etiam possit, non secus ac possunt castrati in adulta aetate. Atqui ad hoc ut vir sit potens, requiritur ut verum semen emittere in vas femineum possit. Ergo... (2).

Quaer. 6.° *An haec operatio licita sit ita ut saltem in poenam imponi possit?*

Resp. Neg., nisi forte causa infirmitatis ad salvandum v. g. vitam ipsius infirmi. Ratio est, quia talis operatio ex una parte reddit hominem inhabilem ad matrimonium, ut probatum est in quaesito praecedenti, ideoque hic conjicitur in coactum caelibatum, et ex alia talis operatio tentationes contra castitatem non minuit sed potius auget, eo quod vir ab abundantia seminis quod pergunt elaborare testiculi exonerari non possit ullo modo. Unde tales viri conjiciuntur in moralem necessitatem peccandi. Cfr. *Eschbach*, l. c., *n.* 1. Aliunde privat hominem jure disponendi de proprio corpore in ordine ad generationem, in quo a nemine pendet. *Ferreres*, l. c., *nn.* 33-62.

Quaer. 7.° *Quid si vir hujusmodi jam fuerit conjugatus ante praedictam operationem?*

Resp. Nec tunc haec licita esset, quamvis forte usus conjugii

---

(1) Cfr. *Zacchias*, Quaestiones medico-legales, *l.* 1, *tit.* 3, *q.* 3, *n.* 29 *seq.*; et *lib.* 3, *tit.* 1, *q.* 3, *n.* 20 *seq.*; *Antonelli*, De conceptu impotentiae et sterilitatis, *n.* 103; Medicina pastoralis, *vol.* 1, *nn.* 100, 113, et *vol.* 2, *n.* 344. — Vide **Casus**, *n.* 1032 *a*, *seq.*

(2) Cfr. Sixti V Const. *Cum frequenter*, 22 jun. 1587 (*Bull. R. Taur.*, *vol.* 8, *pag.* 870); *Gasparri*, De matr., *n.* 528, 1.°; *Eschbach*, l. c.. *disp.* 2, *c.* 1, *n.* 2; *Tanquerey-Quévastre*, *n.* 1406; *Lehmk.*, *n.* 974 (ed. 11). Vide *Ferreres*, l. c., *nn.* 21 *seq.*

non sit interdicendus in casu. Ratio est, non modo quia ille, qui talia passus est, exponitur pro casu quo uxor praemoriatur, incommodis de quibus diximus in quaesito praecedenti, sed etiam quia violatur jus uxoris, quae ex copula cum tali viro obnoxia forte erit gravissimis malis, quae oriri solent ex copula onanistica. Cfr. *Antonelli*, Medicina past., *vol.* 2, *n.* 236. Vide *Ferreres*, l. c., *nn.* 38-45.

1011. — QUAER. 8.° *Quid vero si post peractam vasectomiam redintegratio communicationis testes inter et canales deferentes obtineri possit?*

Resp. 1.° Quod sciamus numquam talis redintegratio in viro aliquo post vasectomiam obtenta fuit, sed tantum in casibus forte plus minus similibus. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 218-232.

Resp. 2.° Etiam auctores qui propugnant possibilitatem hujus instaurationis fatentur opus esse delicata operatione quae scilicet exigat chirurgum peritissimum. Hinc infert *Desmet*, l. c., *n.* 276 (ed. 2.ª), etiam admissa hac physica possibilitate, quum talis operatio non possit recenseri inter media ordinaria, et dubius sit exitus operationis, nisi vasectomia sit recenter peracta, virum duplicem vasectomiam passum (donec redintegratio de facto obtineatur) esse censendum perpetuo impotentem in ordine ad dirimendum matrimonium. Quando enim sacri canones dicunt non esse perpetuam impotentiam, eam quae tolli potest per operationem non afferentem mortis periculum, hoc intelligunt de obvia operatione qua *certo* auferatur impotentia. Adde difficultatem cognoscendi per media licita factum restitutae communicationis. *Ferreres*, l. c., *nn.* 69-75; 115-120.

Resp. 3.° Quod si haec redintegratio facilis et obvia fuerit, hac in hypothesi impotentia non erit dicenda perpetua, sed usus copulae esset omnino illicitus, etiam post legitimum conjugium, quia tunc vasectomia aequivaleret mediis illis onanisticis quibus aliqui abutuntur ad copulam perpetrandam. Cfr. infra, *n.* 1149. Vide *Ferreres*, l. c., *nn.* 63-68.

Unde etiam in hoc casu vasectomia illicita esset, quia tota ordinaretur ad hoc ut qui illam passi sunt, si copula utantur, onanistice eam perficiant. — Vide **Casus**, *n.* 1032 *h*, *seq.*

In totam hanc quaestionem de vasectomia duplici, cfr. Opusculum Patris *Ferreres*, De Vasectomia duplici, vel apud *Razón y Fe*, *vol.* 27, *pag.* 374 *seq.*; *vol.* 28, *pag.* 224 *seq.*; *vol.* 31, *pag.* 495 *seq.*; *vol.* 32, *pag.* 222 *seq.*; *vol.* 34, *p.* 502 *seq.*

PUNCTUM III

De impedimento ligaminis seu vinculi.

1012. — I. *Invalide* matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quamquam non consummati, salvo privilegio fidei (*can.* 1069, § 1), de quo dicetur *n.* 1110.

Hoc impedimentum ligaminis seu vinculi matrimonialis est *juris divini*, quia fundatur in *unitate* ac *indisolubilitate matrimonii*, quae sunt duae proprietates essentiales matrimonii (Cfr. *can.* 1013, § 2).

II. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo *licet* aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione *legitime* et *certo* constiterit (*Ibid.*, § 2).

1013. **Resolves:** — 1.° Qui bona fide credat conjugem esse mortuum, dum re ipsa vivit, et ad alias nuptias (praemissis de jure praemittendis) convolat, *non peccat* quidem, sed *invalide* contrahit, et ad priorem conjugem comparentem redire tenetur.

2.° Ad novum igitur matrimonium ineundum non sufficit sola conjugis absentia, quantacumque sit, sed requiruntur certa et authentica mortis argumenta, aut saltem *moralis* certitudo.

3.° Si omnimoda et absoluta certitudo habeatur de morte prioris conjugis, v. gr. quia id constat ex libro paroeciali, ipse parochus ut plurimum potest et debet permittere conjugi superstiti transitus ad novas nuptias.

4.° Si mors non ita certa appareat, deferenda est causa ad Ordinarium, qui debet instituere processum ad normam Instructionis S. Officii 1868 (*Acta A. S.*, II, *pag.* 119-203), et ipse Ordinarius permittere poterit novas nuptias conjugi superstiti non modo si ex actis exsurgat absoluta certitudo de morte alterius conjugis, verum etiam *si, deficientibus veri nominis probationibus, talis indiciorum, conjecturarum, circumstantiarum et praescriptionum cumulus habeatur ut assertus obitus maxime probabilis seu moraliter certus appareat.* Ita constat ex cit. Instr. S. Officii, *n.* 6.° Vide etiam S. C. de Sacram., 29 april. 1915 (*Acta*, VIII, *pag.* 235); 25 jun. 1915 (*Acta*, VII, *pag.* 479), ubi hoc assertum assumitur tamquam principium. Et non modo ibi sed etiam 25 febr. 1916 (*Acta*, VIII, *pag.* 151); 19 jan. 1917 (*Acta*, IX, *pag.* 120). Varias causas invenies in quibus S. C. potestatem fecit traseundi ad alias nuptias, quamvis solis conjecturis, indiciis, circumstantiis et praesumptionibus constaret de obitu alterius conjugis.

5.° Quod si Episcopus non audeat rem dirimere, debet remittere processum ad S. Congregationem de Sacramentis. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe, vol.* 49, *pag.* 368 *seq.*, 506 *seq.*

6.° Quare, *remanente dubio* de morte alterius conjugis, matrimonii celebrationem permittere non potest Episcopus. *Validum* tamen foret, licet graviter illicitum, matrimonium quod in tali dubio celebraretur, si revera mortuus esset conjux, de cujus morte dubitatur.

7.° Pars autem cui negavit Episcopus facultatem transeundi ad alias nuptias, recurrere potest vel ad Archiepiscopum vel ad S. C. de Sacramentis. Cfr. *Acta*, VII, *pag.* 476-479, ubi S. Con-

gregatio petitam facultatem concessit, quamvis negata antea fuerit a parocho, deinde ab Episcopo et demum ab Archiepiscopo.

N. B. «Quando ad demonstrandum alicujus conjugis obitum probationes veri nominis adduci non possunt, tunc satis erit tales *conjecturas*, *praesumptiones*, *indicia et adjuncta* congerere, e quorum cumulo *probabilitas maxima*, *seu* **moralis certitudo** exsurgat (Cfr. Instr. S. Officii, ann. 1868). Humana enim tractanda sunt modo humano» (*Acta*, VII, *pag.* 235).

«Ut jam pluries ante similibus causis memoratum est, ad probandam conjugis mortem, deficientibus veri nominis probationibus, saepius sufficere poterit talis indiciorum ac conjecturarum cumulus, unde *maxime probabilis* seu *moraliter certus* appareat assertus obitus (Instr. S. Offic., ann. 1868, *n.* 6)» (*Acta*, VII, *pag.* 477).

PUNCTUM IV

De impedimento disparitatis cultus

1014. — I. *Nullum* est matrimonium contractum a persona *non baptizata* cum persona *baptizata* **in Ecclesia catholica** vel ad eamdem ex haeresi aut schismate **conversa** (*can.* 1070, § 1).

II. Si pars tempore contracti matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur, aut ejus baptismus erat dubius, standum est pro valore matrimonii, donec *certo* probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam (*Ibid.*, § 2).

In antiqua disciplina nullum erat matrimonium inter baptizatum et non baptizatum, etsi baptizatus ille non fuerit in Ecclesia catholica, neque unquam ad illam fuerit conversus.

Hinc inferes: *Validum* est matrimonium *a*) inter haereticum baptizatum quidem sed non in Ecclesia catholica neque ad illam umquam conversum et non baptizatum; *b*) inter baptizatum in Ecclesia catholica et baptizatum in secta haeretica, quamvis hic omnem abjecerit religionem.

1015.—*N. B.* 1.° Quae de matrimoniis mixtis dicta sunt *nn.* 984-987 *seq.*, applicari quoque debent matrimoniis quibus obstat impedimentum disparitatis cultus (*can.* 1071).

2.° Hoc impedimentum est *per se* juris ecclesiastici, et primo inductum fuit consuetudine. Habet etiam aliquid juris naturalis, ut supra de mixtis matrimoniis dictum est *nn.* 984, 985.

3.° Si habens a S. Sede facultatem dispensandi ab impedimento *disparitatis cultus*, *dispensationem* concedat non requisitis vel denegatis praedictis cautionibus (de quibus *n.* 985, *q.* 2.°), haec erit omnino nulla, ideoque matrimonium sic contractum nullum et irritum (S. Off., 21 jun. 1912: *Acta*, IV, *pag.* 443). Cfr. *Razón y Fe*, *vol.* 34, *pag.* 99 *seq.*

4.° Dispensatio legitime concessa super disparitate cultus includit dispensationem ab illis quoque impedimentis a quibus exempta est pars infidelis, etiamsi dispensatio concedatur v. gr. a missionario qui non habeat facultatem dispensandi ab eodem impedimento quo ligatur pars catholica, v. gr. a secundo gradu collaterali. S. Off., 16 sept. 1824; 22, 23 apr. 1913: apud *Nouv. Rev. Théol., vol.* 46, *pag.* 429.

1016. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quomodo his in adjunctis debet sese gerere parochus?*

Resp. Celebratio matrimonii fieri debet *coram parocho et duobus testibus* juxta praescripta Codicis, et parochus debet requirere et excipere contrahentium consensum, *extra tamen ecclesiam, sub qua sacristia comprehenditur, et sine parochi benedictione* et absque ullo ritu ecclesiastico. Cfr. S. C. C., 27 jul. 1908, ad III; *Ferreres*, Los Esponsales, *nn.* 584, 718. *S. Off.*, 25 nov. 1838. Vide infra, *n.* 1099, *q.* 7.°. Unde patet, sacerdotem *non posse* tunc deferre *stolam* et *superpelliceum.*

«Quod si in aliquibus locis, hujusmodi conditiones impleri haud possint quin graviora exinde oriantur damna ac mala, Episcopi tolerari poterunt morem adhibendi ritum pro matrimoniis contrahendis in dioecesano rituali legitime praescriptum, **exclusa tamen semper Missae celebratione**.» Pius IX, Instr. 15 nov. 1858 (App. ad C. P. **Amer. lat.**, *n.* XXI; Coll. de P. F., *nn.* 1430, 1433.

Quaer. 2.° *Possuntne fieri bannorum proclamationes?*

Resp. Neg. Constat ex eodem instrumento, in quo legitur, *omissis proclamationibus.* — Attamen fieri possunt «quando necessariae et opportunae videantur judicio Ordinarii, *pro detegendis impedimentis*», sed obtenta prius dispensatione et «omissa mentione religionis» (*can.* 1026). Litt. *Card. Antonelli*, 28 febr. 1874. Vide supra, *n.* 943, *q.* 5.

Quaer. 3.° *Potestne matrimonio assistere parochus, si uterque nolit consentire in catholicam educationem prolis, sed pars haeretica prorsus exigat, ut proles sui sexus suam religionem sectetur?*

Resp. Neg., sed debet *abstinere a quocumque interventu.* Sic *S. Congr. Inquisit.*, die 17 junii 1729.

Ad majora tamen vitanda mala, ne scilitet invalide contrahatur, vel acatholicus adeatur minister, quibusdam in regionibus, v. gr. in Rep. **chilensi**, tolerat S. Sedes ut parochus his matrimoniis assistat, *sed non requirat nec excipiat contrahentium* consensum (S. Off., 21 jun. 1912. Vide infra, *n.* 1099), *secluso quovis ecclesiastico ritu.* Haec agendi ratio nequit in praxim deduci nisi in locis pro quibus *specialis* concessio S. Sedis habeatur. Cfr. Rescript. Greg. XVI, 22 maji 1841; S. C. C., 27 jul. 1908, ad III. Vide etiam Inst. S. Off. de Archiep. S. Jacobi de Chile, 17 mart. 1869 (Appendix ad C. P. **Amer. lat.**, *n.* XXXII. Cfr. praeterea *n.* XXXI); necnon *Ferreres*, l. c., et apud *Razón y Fe, vol.* 34, *pag.* 96 *seq.*

Quaer. 4.° *Utrum*, non obtenta *dispensatione ab impedimento mixtae religionis, possit assistere parochus, si lex civilis ejus assistentiam praescribit?*

Resp. Neg. regulariter, nisi parochus tamquam *magistratus politicus* interveniat. Sic *S. Congr. Inquisit.*, die 20 dec. 1838. Attamen SS. Pontifices hujusmodi assistentiam permittere solent ubi necessitas id exigit, prius alioquin omnino requisita utriusque partis promissione de prole in catholicismo educanda. Praesentia tamen parochi non impedit, quominus sponsi sic contrahentes *graviter* peccent. Hoc confirmavit *Gregorius XVI.*

Quaer. 5.° *An catholicus has nuptias sine dispensatione contrahens, postea volens sacramentorum particeps fieri, ad ea admitti possit?*

Resp. Affirm., ex citata epistola *Pii VI* ad card. de Frankenberg, «*modo ante confessionem sincere declaret*, a) *procuraturum se conversionem conjugis haereticae*, b) *renovare se promissionem de educanda prole in religione orthodoxa, et* c) *reparaturum se scandalum aliis fidelibus datum*». — Supponitur hic matrimonium esse validum.

Quaer. 6.° *An sacerdos catholicus, salva conscientia, matrimonio assistere possit, si sponsi* antea *matrimonium contraxerint vel postea contrahere intendant etiam in ecclesia protestantica, ritu protestantico?*

Resp. Neg. — Ita can. 1063, § 2 et *S. Congr. Inquisit.*, die 21 april. 1847. Vide supra *n.* 986.

PUNCTUM V

De impedimentis ordinis et voti.

1017. — I. Invalide matrimonium attentant clerici in **sacris** ordinibus constituti (*can.* 1072).

II. Item religiosi (utriuslibet sexus) qui vota **solemnia** professi sint, aut vota simplicia quibus *ex speciali* Sedis Apostolicae praescripto vis addita sit nuptias irritandi (*can.* 1073).

Ordo autem matrimonium dirimens, est ordo *sacer*, nempe presbyteratus, diaconatus et subdiaconatus. Ordo sacer dirimeret matrimonium etiamsi quis illum suscipiens expresse nollet emittere votum castitatis. Cfr. *Suárez*, De relig., *tr.* 7, *lib.* 9. *cap.* 17, *n.* 11; *Wernz*, *vol.* 4, *nn.* 389, 397.

Votum dirimens matrimonium est solum votum *solemne* castitatis, per professionem in religione approbata emissum. Votum enim simplex castitatis, etiam perfectae et perpetuae, matrimonium non dirimit, sed tantum impedit, juxta superius dicta, *n.* 981. Ex speciali tamen privilegio Gregorii XIII, *vota simplicia* quae

post biennium novitiatus in Societate Jesu emittuntur, dirimunt *subsequens* matrimonium.

De utroque hoc impedimento loquitur *Concil. Later. I et II;* atque *Trid., sess.* 24, *can.* 9, inquit: *Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica vel voto... anathema sit.*

N. B. Impedimentum ordinis *sacri* viget etiam in Ecclesia orientali, non quidem ex voto, sed ex praescripto sacrorum canonum, ita tamen ut apud aliquos ritus, subdiaconatus non computetur inter ordines sacros. *Wernz, vol.* 4, *n.* 394. Vide dicta supra, *n.* 56.

1018. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *Quonam jure praedicta impedimenta matrimonium dirimant?*

Resp. 1.° Impedimentum *ordinis*, juxta sententiam communem, dirimit tantum jure ecclesiastico. Ratio est, quia ex una parte ordo *per se* non repugnat cum statu conjugali; nec adest ex altera parte prohibitio ulla divina, quae in Scripturis aut in traditione inveniatur. *S. Alph., n.* 1050. — Cfr. supra, *nn.* 54-56; 952, III, IV.

Resp. 2.° Quum solemnitas voti sit juris ecclesiastici, patet etiam impedimentum *voti solemnis* dirimere matrimonium solo jure ecclesiastico.

Resp. 3.° Hinc infertur Papam in utroque hoc impedimento dispensare posse, dummodo adsit causa sufficiens, id est, rei gravitati proportionata. Cfr. supra, *n.* 952, IV.

Quaer. 2.° *Quaenam conditiones requirantur, ut votum solemne et ordo matrimonium dirimant?*

Resp. 1.° Quoad *votum*, debet esse emissum 1.° voluntarie et deliberate; 2.° cum vera intentione se obligandi; secus enim votum validum non foret.

Resp. 2.° Quoad *ordinem*, requiritur ut sit susceptus 1.° *valide;* 2.° *libere*, excluso metu gravi injuste incusso; 3.° cum sufficienti *cognitione* de perfecta castitate servanda vitandoque matrimonio. Cfr. *Wernz*, l. c., *vol.* 4, *n.* 394.

Quaer. 3.° *Quas in poenas incurrant matrimonium attentantes cum impedimento voti sive dirimente sive impediente?*

Resp. 1.° Clerici *in sacris* constituti vel regulares aut moniales post votum *solemne* castitatis, itemque omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes, incurrunt in excommunicationem latae sententiae *Sedi Apostolicae* (simpliciter) reservatam; clerici praeterea amittunt omnia *officia* et *beneficia*, et tempore ab Ordinario pro adjunctorum diversitate praefinito, si moniti non resipuerint, *degradari* debent (*can.* 2388, § 1, et 188, 5.°).

Resp. 2.° Quod si sint professi votorum *simplicium perpetuorum*

tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis, omnes, ut supra, excommunicatio tenet latae sententiae *Ordinario* reservata (*can.* 2388, § 2.). Vide supra, *n.* 981, *c*).

PUNCTUM VI

De impedimento raptus.

1019. — *Raptus* est violenta adductio *mulieris* de loco tuto in alium, ubi sub potestate raptoris detineatur, matrimonii ineundi causa.

I. *Nullum* est matrimonium inter virum raptorem et feminam, intuitu matrimonii raptam, quamdiu femina in potestate raptoris manserit (*can.* 1074, § 1).

II. *Validum* erit matrimonium si rapta, a raptore *separata* et in loco *tuto ac libero* constituta, illum in virum habere consenserit (*Ibid.*, § 2).

III. Quod ad matrimonii nullitatem attinet, raptui par habetur violenta *retentio mulieris*, cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit, *violenter intuitu matrimonii* detinet (*Ibid.*, § 3).

Perinde est sive raptor ipse per se, sive per alios raptum exsequatur, et sive penes se, sive penes alios raptam feminam in sua retineat potestate. Impedimentum incurrit ille tantum pro *quo* fit raptus.

Raptus dirimit matrimonium de *jure ecclesiastico* inter raptorem et raptam. Constat ex can. cit. necnon *Conc. Trid.*, *sess.* 24, *c.* 6.

1020. Quaesita. — QUAER. 1.° *An impedimentum inducat raptus* SEDUCTIONIS, *seu quum mulier inducitur* absque vi, *v. gr. muneribus*, *blanditiis*, etc., *ad raptorem sequendum* matrimonii contrahendi causa, *licet inscii et inviti sint parentes vel tutores, sub quorum potestate adhuc forte puella est constituta?*

Resp. Neg. Ratio est, quia Ecclesia per raptus impedimentum intendit tantum consulere perfectae libertati matrimonii, quae non laeditur quum mulier consentiens abducitur, etiam invitis parentibus. Ita *communiter* cum *S. Alph.*, *n.* 1107. Consentiunt *Sánchez*, *Bonacina*, *Salmant.*, *Scavini*, *Wernz*, l. c., *nn.* 229, 281.

At in foro *externo* debet raptor semper probare liberum puellae *minoris* consensum saltem in raptum; si vero mulier sit sui juris, tenetur raptor probare illius consensum in matrimonium et in raptum, sed tantum quum non praecesserunt neque sponsalia neque tractatus matrimoniales. *Wernz*, l. c., *n.* 281 *seq.*

N. B. Quamvis raptus *seductionis* puellae minoris, insciis vel contradicentibus parentibus aut tutoribus, non inducat *impedimentum* raptus, per illum tamen committitur crimen raptus (cfr.

can. 2353). Can. 2354 recenset etiam inter delicta «raptus impuberum alterutrius sexus».

Resolves: 1.° Non contrahitur impedimentum, si mulier rapiatur alia de causa praeter finem matrimonii ineundi, v. gr. ex fine libidinis explendae, etc.; quia Codex hoc impedimento nihil aliud intendit, nisi libertati matrimonii favere.

2.° Non incurritur impedimentum, si mulier rapiat virum, quia Codex loquitur tantum de viro raptore.

PUNCTUM VII

De impedimento criminis.

1021. — Nequeunt validum contrahere matrimonium: 1.° Qui, perdurante eodem legitimo matrimonio, *a*) *adulterium* inter se consummarunt, *b*) et *fidem* sibi *mutuo* dederunt de matrimonio ineundo **vel** ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, *attentarunt.* 2.° Qui, perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, *adulterium* inter se consummarunt *eorumque alter conjugicidium patravit.* 3.° Qui *mutua* opera physica vel morali, etiam sine adulterio, *mortem conjugi* intulerunt (*can.* 1075).

Crimen ergo matrimonium dirimens triplex est, scilicet: 1.° adulterium; 2.° homicidium conjugis; 3.° utrumque simul, modo certae concurrant conditiones, quas subjicimus.

I. *Adulterium solum.*

1022.—Ad impedimentum ex hoc capite incurrendum requiritur: 1.° Ut adulterium sit *verum, formale, consummatum.* Et primo quidem *verum*, id est, ut saltem alteruter fornicator matrimonio non mere *putativo*, sed legitimo ac valido, etiamsi forte non consummato, sit conjunctus. Deinde *formale* et quidem ex utraque parte, id est ut *uterque* cognoscat *alterutrum* esse conjugatum. Tandem *consummatum*, intercedente nempe copula carnali *perfecta.* Dixi *formale ex utraque parte*, quia odia restringenda sunt. Ita *communiter. S. Alph., n.* 1036: *Van de Burgt, n.* 137.

2.° Ut adsit *promissio* matrimonii ineundi *post mortem conjugis* (non antea), quae promissio sit *a*) *vera* (quatenus a mero desirio vel proposito distinguitur), *exterius manifestata*, et *absoluta*, saltem propter jam purificatam conditionem; *b*) *seria*, non ficta; *c*) *acceptata* ab altera parte signo aliquo positivam acceptationem indicante. *Wernz*, l. c., 524; *Van de Burgt, n.* 138.

3.° Ut tum *promissio* (vel *attentatio*) matrimonii, tum *adulterium* fiant *vivente priore conjuge*, seu constante **eodem** matrimonio. — *S. Alph. n.* 1037 *et seq.*

Parum refert utrum haec promissio praecedat, aut comitetur, aut subsequatur adulterium; sed si praecedat, requiritur ut retractata non fuerit.

1023. Quaesita. — QUAER. 1.° *An requiratur etiam ut adsit repromissio?*

Resp. Affirm., quia promissio debet esse *mutua*. Cfr. supra, *n.* 1021, 1.°, *b*, ex *can.* 1075.

QUAER. 2.° *An promissioni matrimonii aequivaleat vera attentatio?*

Resp. Affirm., ut patet ex eodem canone. Vide *n.* 1021, 1.°, *b*.

In hoc casu attentationis matrimonii copula consummati, si mortuo conjuge matrimonium ineatur cum complice, res tota exponenda in particulari erit in petitione dispensationis. *Praxis*, *n.* 71. Vide tamen infra, *n.* 1026, *N. B.* 4.°

II. *Homicidium solum.*

1024. — Tres conditiones requiruntur, ut ex hoc adsit impedimentum:

1.° *Mutua conspiratio;* unde non sufficit ut conjux conjugem suum occidat, si persona, quacum matrimonium initurus est, hanc actionem ignoret, aut contradicat: imo quamvis post factum eam approbet, aut ratam habeat. Ita *communius*, *ex c. Laudabilem* 1, *de conv. infidel. S. Alph.*, *n.* 1633; *Schmalzgr.*, *l.* 4, *tit.* 7, *nn.* 56, 57.

2.° *Intentio matrimonii* saltem ab uno habita. Ita *communiter*, quamvis in jure non sit expressum. — Ratio est, quia finis legis est, ne quis spe matrimonii proprium vel alterius conjugem occidat. — Quidam cum *Pontio* requirunt, ut intentio illa aliquo modo fuerit alteri manifestata. Sufficere ait *S. Alph.*, *n.* 1034, ut indicia quaedam hujus intentionis praecesserint, v. gr. familiaritates, epistolae amatoriae, etc.; quae indicia in *praxi* numquam deesse possunt. *Buccer.*, *n.* 1019; *Wernz*, l. c., *n.* 528.

3.° *Mors* **veri** *conjugis realiter secuta* ex *letali* actione physica, vel morali, alterutrius conjugis posita ex illa intentione contrahendi cum *complice*. Patet ex can. 1075, 3.°. Vide supra, *n.* 1021. Ita *communiter*. Cfr. *Wernz*, l. c.; *Van de Burgt*, *n.* 145.

III. *Utrumque simul.*

1025. — Quando crimina adulterii et conjugicidii reperiuntur conjuncta, non requiritur mutua conspiratio ad conjugicidium, nec promissio matrimonii, sed haec tria sufficiunt:

1.° *Adulterium*, quale supra, *n.* 1022, 1.°, expositum est. Hinc praecedere debet conjugicidio; non tamen necesse est ut praecedat mortis machinationi.

2.° *Machinatio* mortis ab *uno* adulterorum *ex intentione* matrimonii cum complice adulterii: sufficit autem, ut haec intentio ab uno habeatur. Ita *Gousset*, *n.* 824; *Carrière*, *n.* 739; *Collet*, etc. — *S. Alph.* insuper requirit, *probabilius*, ut haec intentio alteri manifestetur. Ita etiam *Buccer.*, *n.* 1020; *Lehmk.*, *n.* 769; quod tamen *Wernz*, l. c., *n.* 531, *nota* 61, dicit solidis non inniti fundamentis. *Gasparri*, l. c., *n.* 650, dicit sufficere ut intentio *contrahendi* ante conjugicidium complici fueri manifestata, quamvis hic conjugicidii intentionem ignoraverit vel illi contradixerit.

3.° Mors ex machinatione *unius* adulterorum secuta, eodem modo ac supra dictum est de solo homicidio. Sic ex eodem canone, 1075, 2.°. Vide *S. Alph.*, *n.* 1036.

Hoc impedimentum, quod propter duplex crimen unitum vocatur *utrumque simul*, unicum constituit impedimentum. Contra vero, si et adulterium et homicidium suas proprias conditiones separatim habeant, uti *nn.* 1022, 1024 expositae sunt, duplex inferunt impedimentum.

1026. — Haec omnia sic paucioribus verbis memoria teneto:

1.° *Adulterium* cum promissione matrimonii ab altero acceptata cum repromissione, durante eodem conjugio.

2.° *Homicidium* ex communi conspiratione et cum intentione contrahendi, saltem ab uno habita, et aliquo modo manifestata.

3.° *Utrumque simul* intuitu matrimonii, sed sine conspiratione et matrimonii promissione.

N. B. 1.° Probabiliter hoc impedimentum non contrahitur ab iis qui hujus legis exsistentiam ignorant. *Buccer.*, *n.* 1021, *nota* 2. Cfr. dicta *n.* 993.

2.° Nec incurritur ab infidelibus, quamvis postea convertantur. Opus est ut omnes conditiones impleantur post susceptum baptisma ab altero saltem complice. Imo nec incurritur si in causa *utrumque simul*, mors patrata fuerit tantum ab infideli, ignorante prorsus adulterii complice fideli. Cfr. *Schmalzgr.*, l. c., *n.* 46 *seq.*; S. C. de P. F., 23 aug. 1852 (Coll. de P. F., *n.* 1256).

3.° Numquam hactenus concessa est dispensatio nec per S. Datariam, nec S. C. de Sacramentis ab hoc *publico* impedimento, concurrente *machinatione*, quamvis potentissimi oratores id petierint. *Praxis*, *n.* 70.

4.° Data a Sancta Sede dispensatio super matrimonio rato et non consummato vel facta permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam conjugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si qua opus sit, minime vero dispensationem ab impedimento de quo in can. 1075, *nn.* 2, 3 (*can.* 1053). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 34, *pag.* 100.

PUNCTUM VIII

De impedimento consanguinitatis

1027. — Cognatio *naturalis*, seu consanguinitas, est vinculum personarum ab eodem stipite proximo per carnalem generationem descendentium, quod scilicet exsurgit ex unitate et participatione ejusdem sanguinis.

I. In linea *recta* consanguinitatis matrimonium irritum est inter *omnes* ascendentes et descendentes tum *legitimos* tum *naturales* (*can.* 1076, § 1). Hoc impedimentum est saltem juris positivi. Vide infra, *n.* 1032.

II *a*) In linea *collaterali* irritum est usque ad *tertium* gradum inclusive, *b*) ita tamen ut matrimonii impedimentum toties tantum *multiplicetur* quoties *communis stipes* multiplicatur (*Ibid.*, § 2).

III. Numquam permitti potest matrimonium, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in *aliquo gradu* lineae *rectae* aut in *primo gradu* lineae *collateralis* (*Ibid.*, § 3). Ratio est, quia haec impedimenta sunt juris naturalis saltem probabiliter aut *probabilius*. Vide infra, *n.* 1032.

1028. — Igitur in nova disciplina abrogata sunt impedimenta quarti gradus consanguinitatis in linea collaterali. Hinc in linea collaterali impedimentum intercedit tantum *a*) inter contrahentem et fratres suos, eorumque filios et nepotes (*nietos*); *b*) inter contrahentem et *fratres parentum* eorumque filios et nepotes; *c*) inter contrahentem et *fratres avorum* suorum, eorumque filios et nepotes.

1029. — In consanguinitate tria sunt distinguenda, scilicet: 1.° *stipes* seu persona ex qua aliae ducunt originem, 2.° *gradus* seu mensura distantiae unius personae ab altera, 3.° *linea* seu series personarum ab eodem stipite descendentium.

Linea duplex est: alia *recta* et alia *collateralis* seu *transversalis*. Prior est series personarum, quarum *aliae ab aliis descendunt*, vel *immediate*, ut filii a parentibus, vel *mediate*, ut nepotes ab avis, vel a proavis, etc. Posterior vero est series personarum, quae licet stipitem communem habeant, aliae tamen ab aliis non descendunt, ut sunt fratres, consobrini, etc.

Linea collateralis est *aequalis*, vel *inaequalis*, prout consanguinei aequaliter vel inaequaliter a communi stipite distant.

Consanguinitas matrimonium dirimit etiam inter eos, qui tantum vel ex eodem patre, vel ex eadem matre nati sunt; item inter consanguineos ex *illegitimis* natalibus genitos. Vide dicta *n.* 1027, I. — Ratio est, quia diversitas patris aut matris, vel illegitimitas non impedit, quin carnalis consanguinitas inter eos exsistat.

N. B. Indi nigritae in **Amer. lat.** et Insulis **Philippinis** intra tertium *consanguinitatis* gradum, matrimonium contrahere possunt. Leo XIII, const *Trans Oceanum*, *d.* 10, extensa ad Insul. **Philippinas** per Pium X. — *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 4, *n.* 409, *nota* 51; *Ferreres*, apud *Razón y Fe. vol.* 23, *pag.* 520 *seq.*

Regulae ad gradus consanguinitatis computandos.

1030. — I.ª *Regula.* In linea recta *tot numerantur gradus quot personae, stipite dempto*, seu tot sunt gradus quot sunt generationes (*can.* 96, § 2). Hinc inter patrem et filium unicus est gradus, quia unica est generatio, seu unica filii persona, secluso patre utpote stipite. Inter nepotem et avum duo gradus numerantur, quia duae sunt generationes, licet tres interveniant personae, nempe avus, pater, et ejus filius, seu nepos respectu avi. Ponas pariter proavum, et tres gradus habebis.

II.ª *Regula.* Consanguinitatis in linea collaterali, si *aequalis* sit uterque tractus, tot gradus sunt quot generationes *in alterutro;* si vero *inaequales* tractus sint, tot exstant gradus quot generationes in *longiore* (*can.* 96, § 3).

Itaque, duo patrueles (*primos hermanos*), quorum communis stipes est avus, duobus gradibus ad invicem distant; duo sobrini (hispane non *sobrinos*, sed *primos segundos*) stipem communem proavum habent, distantque ad invicem tribus gradibus. Avunculus et proneptis (*tío y sobrina segunda*) tribus gradibus inter se distant, quoniam totidem proneptis a proavo stipite communi distat; quamvis distantia avunculi ab ipso stipite nonnisi unius gradus sit, qui scilicet inter patrem et filium intercedit.

1031. — Ad gradus juxta *jus civile* computandos, desumitur numerus seu summa omnium personarum in qualibet linea, stipite dempto. Proinde in *linea recta* eodem modo computantur ac gradus canonici; in *linea collaterali aequali*, gradus canonici duplicantur; in *linea collaterali inaequali*, duplicatur linea minor et additur excessus majoris.

1032. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quo jure consanguinitas in praedictis gradibus matrimonium dirimat?*

Resp. 1.° Certum est consanguinitatem in *linea recta*, jure naturae matrimonium dirimere in primo gradu, et *probabilius*, juxta quorumdam theologorum sententiam, *indefinite* etiam in ceteris gradibus. Ceterum casus, uti patet, a praxi longissime distat.

Resp. 2.° *Quoad lineam collateralem*, in primo gradu *probabilius* dirimit jure naturali, aut saltem divino positivo, quum Ecclesia numquam dispenset ut fratres et sorores conjungi valeant, atque infideles ipsi hujusmodi nuptias detestentur; in aliis gradibus,

juxta omnes, dirimit jure ecclesiastico, ut deducitur ex praxi Ecclesiae, quae ab iis dispensat (1).

QUAER. 2.° *Quomodo inveniri facile possint gradus consanguinitatis?*

Resp. 1.° Si cognitus sit stipes communis, scribas illius nomen in charta, et infra generationes et nomina personarum hinc et inde descendentium referas, usquedum pervenias ad eas personas, quae connubio jungendae sunt; facile inde gradus computabis.

Resp. 2.° Si incognitus sit stipes, sic procedas: Scribas in inferiori parte chartae vel tabulae nomen sponsi ad unum latus, et nomen sponsae ad alterum; dein supra nomen sponsi adnotes nomina eorum consanguineorum, qui forte causa esse possunt cur aliqua intersit cognatio cum sponsa; idem facito quoad sponsam. Qua facta adnotatione, ascendas ex una parte, et videas utrum conveniat in communi principio seu stipite, ex quo sponsus et sponsa sint mediate generati. Hinc postquam inveneris simulque animadverteris, utrum sponsi sint in linea aequali vel inaequali, applices tandem regulas infra proponendas, et resolutio dubii patebit. Pro quibus sit sequens exemplum:

PROAVUS
Didacus Noël.

AVIA	AVUS
I. *Julia Noël,* *uxor Titi Pascal.*	I. *Arthur Noël.*
PATER	PATER
II. *Maevius Pascal.*	II. *Maurus Noël.*
SPONSUS	SPONSA
III. *Petrus Pascal.*	III. *Maria Noël.*

(1) Consectaria matrimoniorum inter consanguineos haec esse solent: sterilitas, abortus, filiorum surdomutitas, imbecillitas, epilepsia, monstruositas, etc., ita ut, juxta statisticam quam affert *Santi-Leitner*, *l.* 4, *tit.* 14, *n.* 13, si parentes consanguinei sint **consobrini** in 3.° gradu coll. aequali (*primos terceros*), ex 100 filiis, 40'8 sunt aegroti vel deformes; si in 2.° gradu (*primos segundos*), 42'5; si in 1.° gradu (*primos hermanos*) 67'2. Quod si hi consobrini jam sint oriundi ex consang. lineae coll. aequalis in 2.° gradu, 65'2; ex consanguineis lin. collat. inaeq. in 1 gr., 81'1; ex dupliciter consanguineis, in linea coll. aeq. in 2 gr., 96'4. Praeterea in civitate Berolinensi ex 10,000 catholicis reperiuntur 3 muti; ex 10,000 prot., 6; ex tot judaeis, 27; magis enim consanguinei conjunguntur inter judaeos quam inter protestantes, et inter hos magis quam inter catholicos. Cfr. *Santi-Leitner*, l. c.; *Eschbach*, Disp. phys. theol., *d.* 1, *cap.* 7, *art.* 1; *Wernz*, l. c., *n.* 416; *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, *n.* 664, *nota; Desmet*, *n.* 298, 3.°, *nota.* — Alii tamen haec

In hoc exemplo *Petrus Pascal* et *Maria Noël* sunt consanguinei in tertio gradu aequali. Si vero *Maria Noël* immediate descenderet ab *Arthuro Noël*, *Didacus Noël* esset ejus avus, et proinde consanguinei forent in *tertio gradu* quidem, sed *attingente secundum*.

1033. — Alia etiam methodus indicatur ad gradus cognationis dignoscendos, scilicet cum *tabella genealogiae*, seu *arbore consanguinitatis*. Inspice tabellam, et vide in qua linea, et in quibus cellulis reperias personas, de quarum cognatione requiritur, et attende quot gradibus distent a stipite communi. *Exemplum:* Quaeris v. gr. quonam gradu Titius sponsus sit consanguineus respectu Bertae sponsae, quum jam scias avum prioris fuisse fratrem avi posterioris. Pone Titium in cella media N. Ascende ad ejus avum; frater ejus ad dexterum latus, in cella ubi notatur patruus, erit avus Bertae; descende per lineam rectam illius numerando patrem et sponsam ipsam, hinc stipes communis erit ille, qui reperitur in cella tertia superiore lineae mediae. Sic numerabis tres gradus ex parte sponsi, et tres ex parte sponsae; hinc concludes esse consanguineos in tertio gradu aequali.

Finge alia quaevis exempla similia, alterutrum e sponsis in qualibet cella sive media, sive ad unum latus supponens, et ad stipitem communem ascendens, ut inde ad alterum sponsum descendas; sed minime attendas ad nomina, quae in variis cellis occurrentibus reperies, quia pro cella electa omnia variabunt, ut patet.

Consanguinitas inter easdem personas ex duplici vel etiam multiplici capite oriri potest, et tunc est duplex vel multiplex propinquitas, seu impedimentum in petitione dispensationis sub poena nullitatis aperiendum, si stipes toties multiplicetur.

Unde: *a*) Si Titius et Bertha sunt filii duorum fratrum ideoque sunt consanguinei in secundo gradu aequali; et praeterea si avus et avia ipsorum erant consanguinei in primo gradu aequali, Titius et Bertha devinciuntur duplici impedimento consanguinitatis: altero in secundo aequali, altero in tertio pariter aequali (S. Off., 11 mart. 1896, 22 febr. 1899: *Collect. S. C. de P. F.*, *nn.* 1120, 2040, ed. 2.ª).

b) Si duo fratres unius familiae duas sorores ex alia familia ducant, liberi unius fratris cum liberis fratris alterius, dupliciter consanguinei erunt in secundo gradu collaterali aequali (S. Off., 22 febr. 1899, ad 3: *Ibid.*, *n.* 2040; *Praxis apost. dispensationum*, *nn.* 33-42).

c) Si duo fratres ducant duas sorores quae sint illorum dupliciter consanguineae in secundo gradu aequali (cfr. *b*.), et filius unius matrimonii velit ducere filiam alterius matrimonii, quadru-

---

incommoda non ipsi consanguinitati tribuunt, sed legi *hereditatis* physiologicae, quae magis consanguineos urget. Quare putant ex consanguineis *omnino sanis* optime sanos procreari filios. Cfr. *Surbled*, Célibat et mariage, *l.* 2, *cap.* 16; *Antonelli*, Medicina pastoralis, *vol.* 2, *n.* 302, *seq.*; *Tanquerey*, *vol.* 1, *n.* 323.

1034. — QUAER. 3.° *Quinam sint consanguinei collaterales?*
Resp. Sunt sequentes, scilicet:
pliciter sunt consanguinei, nempe dupliciter in secundo gradu aequali (sicut in *b*) et dupliciter in tertio item aequali.

1.° *Ex parte patris.*

PATRUUS MAGNUS, frater avi (*hermano del abuelo*).
PROAMITA, soror avi (*hermana del abuelo*).

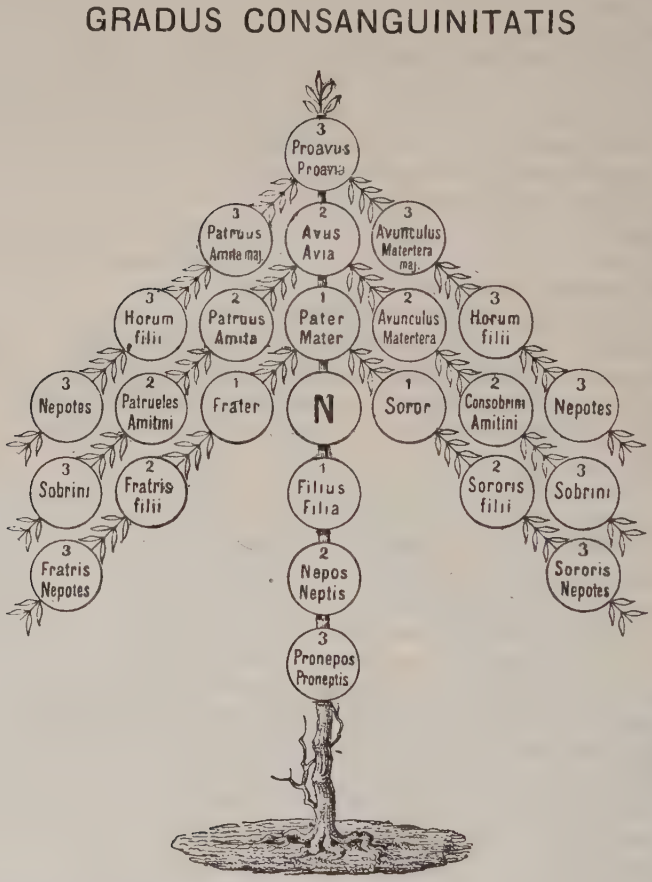

NOTA 1.° Personae quae tractu conjunguntur sunt inter se in linea recta, cum ceteris in linea collaterali.
2.° Ubi lineae conjunguntur, ibi stipes habetur.

PATRUUS, frater patris (*tío paterno*).
AMITA, soror patris (*tía paterna*).
PATRUELES, filii fratrum ex parte patris (*primos hermanos paternos*).

2.° *Ex parte matris.*

AVUNCULUS MAGNUS, frater aviae (*hermano de la abuela*).
MATERTERA MAGNA, soror aviae (*hermana de la abuela*).
AVUNCULUS, frater matris (*tío materno*).
MATERTERA, soror matris (*tía materna*).
CONSOBRINI, filii fratrum ex parte matris (*primos hermanos maternos*).

3.° *Ex utraque parte.*

AMITINI, filii fratrum (*primos hermanos*).
SOBRINI, horum filii (*primos segundos*).
NEPOTES, filii fratrum (*sobrinos*).
PRONEPOTES, horum filii (*sobrinos segundos, hijos del sobrino*).

1035.—1.° Fratres dicuntur *germani*, si eodem patre et matre progeniti sunt; *consanguinei*, si eodem patre tantum; *uterini*, si eadem tantum matre.

2.° *Patrueles* dicuntur filii duorum fratrum; *amitini*, filii fratris et sororis; *consobrini*, filii duarum sororum.—Sed omnes isti, *consobrini* vocari solent; hispanice *primos hermanos*. Qui autem hispanice dicuntur *primos segundos*, vocantur latine *sobrini*, i. e. nepotes fratris vel sororis avi vel aviae (*aquellos cuyos abuelos o abuelas son hermanos*).

3.° Qui hispanice appellatur *sobrino*, latine dicitur *nepos;* et qui hispanice dicitur *nieto*, item *nepos* latine vocatur. In utroque casu dicitur latine *nepos*, *pronepos*, *abnepos*, etc.

PUNCTUM IX

De impedimento affinitatis.

1036.— Affinitas est propinquitas, quam quis contrahit cum consanguineis personae quacum matrimonium *validum* contraxit; seu, est propinquitas orta ex matrimonio valido inter alterum et consanguineos alterius. Proinde exsurgit affinitas inter virum et consanguineos mulieris, et vice versa.

I. *Affinitas* oritur ex *matrimonio valido*, sive rato solummodo, sive rato et consummato (*can.* 97, § 1).

II. Viget tantum inter virum et mulieris consanguineos, et inter mulierem et viri consanguineos (*Ibid.*, § 2).

III. Affinitatis *gradus* ita computantur, ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et viceversa (*Ibid.*, § 3).

Quare, mulieris patres, v. gr., et fratres primo gradu sunt affines viri, patres quidem in linea *recta*, fratres autem in *collaterali;* et viceversa: itemque patrueles viri sunt affines mulieris in secundo gradu in linea collaterali, etc.

1037. *Mutatio circa conceptum canonicum affinitatis facta.* — Sequitur inde Codicem novum canonicam affinitatis notionem mutasse, seu potius notionem juris romani (1) restituisse. Hucusque enim affinitas ex qualibet copula carnali perfecta, sive legitima sive illegitima ea foret, et quidem ex ea sola, oriebatur. Verum, juxta Codicem, affinitas oritur ex *quolibet* matrimonio *valido*, et *ex eo solo*, ideoque *a*) *oritur* ex matrimonio valido rato tantum, ideoque etiam sine copula carnali oriri potest; *b*) *non oritur* jam nec ex matrimonio invalido, etiam bona fide consummato, nec ex copula ulla carnali illegitima. Cessat igitur impedimentum affinitatis ex *copula illicita*. Cfr. *Ferreres*, Instit. can., *vol.* 1, *n.* 213 *seq.*

N. B. Item abrogata sunt quaecumque prohibebant **debiti conjugalis** petitionem ex affinitate contracta ex **copula illicita.**

IV. Affinitas in linea *recta* dirimit matrimonium in *quolibet gradu;* in linea *collaterali* usque *ad secundum gradum* inclusive (*can.* 1077, § 1).

Igitur affinitas *in linea collaterali* solum dirimit matrimonium *a*) inter contrahentem et *fratres defuncti conjugis* illorumque *filios; b*) inter contrahentem et *fratres patrum defuncti conjugis* illorumque filios.

V. Affinitatis impedimentum multiplicatur: *a*) Quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit; *b*) iterato successive matrimonio cum consanguineo conjugis defuncti (*Ibid.*, § 2).

1038. Regulae. — 1.ª Duo fratres ducere possunt duas sorores; pater et filius ducere possunt matrem et filiam; imo filius potest ducere matrem, et pater ejusdem filiam. Hinc axioma: *Affinitas non parit affinitatem.*

2.ª Gradus affinitatis eodem modo computantur ac gradus consanguinitatis; imo affinitas gradus non habet *per se*, sed tantum ratione consanguinitatis; qualis igitur est gradus consanguinitatis cum una persona, talis est gradus affinitatis cum altera; ideoque si multiplicatur consanguinitas, etiam affinitas multiplicatur.

---

(1) Cfr. *Vidal*, Institutiones juris civilis romani, *pag.* 300 *seq.* (Prati, 1915).

GRADUS AFFINITATIS

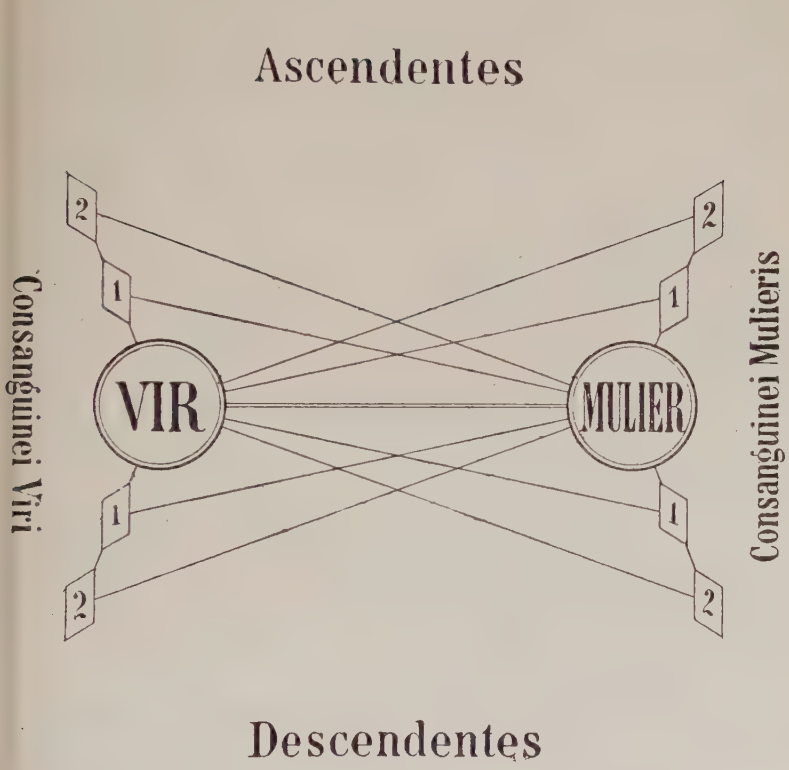

NOTA 1.° Haec tabella refert consanguineos viri et mulieris in linea recta usque ad secundum gradum. Lineas collaterales, puta fratres, consobrinos, etc., facile adjicies.

2.° Lineae ab uno centro ad opposita ductae affinitatem unius exhibent cum consanguineis alterius, et vice versa.

N. B. Affinitas contracta in infidelitate constituit impedimentum pro matrimoniis, quae ineantur *post susceptionem Baptismi.* Cfr. *Praxis*, *n.* 46; *Gasparri*, *n.* 700; *Wernz*, l. c., *n.* 430 cum notis.

1039. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quo jure dirimit affinitas?*

Resp. 1.° Ex certa omnium sententia dirimit *solo Ecclesiae* jure in linea *collaterali*, et multo *probabilius*, etiam in linea *recta*, si forte primum gradum excipias.

Resp. 2.° *Controvertitur* quoad primum gradum lineae rectae. Ecclesia tamen, licet pluries enixe rogata fuerit, numquam voluit dispensare, si affinitas oriatur ex legitimo matrimonio, ut etiam testantur *Bened. XIV* (De syn., *l.* 9, *c.* 13, *n.* 4), et *Praxis apost. disp.* (*n.* 4), licet non raro dispensaverit in hujusmodi affinitate orta ex commercio illicito, v. gr. si quis ducat uxorem, postquam cum hujus filia aut matre fornicatus fuerit. Cfr. S. C. C., 16 jun. 1894 (*Acta S. S.*, *vol.* 27, *pag.* 242 *seq.*); *Schmalzgr.*, *lib.* 4, *tit.* 14, *nn.* 86 *seq.*, 100, *seq.*; *Wernz*, 4, *n.* 438; *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 34, *pag.* 519 *seq.*

1040. — QUAER. 2.° *Quinam sint varii affines?*

Resp. Sunt sequentes, scilicet:

SOCER, pater ratione affinitatis, sive conjugati, sive conjugatae (*suegro*).
SOCRUS, mater affinis, ut supra (*suegra*).
PROSOCER, avus affinis (*abuelo por afinidad*).
PROSOCRUS, avia affinis (*abuela por afinidad*).
GENER, maritus filiae (*yerno*).
NURUS, uxor filii (*nuera*).
PROGENER, maritus neptis (*el marido de la nieta*).
PRONURUS, uxor nepotis (*la mujer del nieto*).
LEVIR, frater mariti aut uxoris (*cuñado*).
GLOS, soror mariti aut uxoris (*cuñada*).
FRATRIA, uxor fratris (*cuñada*).
SORORIUS, maritus sororis (*cuñado*).
VITRICUS, maritus matris (*padrastro*).
PRIVIGNUS FILIUS, ex primo matrimonio patris aut matris (*hijastro*).
NOVERCA, uxor patris (*madrastra*).

PUNCTUM X

De impedimento honestatis publicae.

1041. — *Publica honestas* est propinquitas seu quaedam quasi affinitas quae oritur ex matrimonio invalido et ex publico concubinatu inter virum et consanguineos mulieris et viceversa.

Principium. — I. Impedimentum publicae honestatis oritur

ex *matrimonio invalido*, sive consummato sive non, et ex publico vel notorio concubinatu (*can.* 1078).

II. Nuptias dirimit in *primo* et *secundo gradu* lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa (*Ibid.*).

1042. — 1.° Igitur consequenter cum abrogatione sponsalium pro foro externo quoad actionem reclamandi matrimonii celebrationem abrogatum est in nova disciplina impedimentum *publicae honestatis* quod ex *sponsalibus* oriebatur.

2.° Publica honestas orta ex matrimonio, quae antea extendebatur usque *ad quartum* gradum lineae sive rectae sive collateralis, etiam ex matrimonio *valido*, restricta est ad solum *primum* et secundum lineae *rectae* gradum in matrimonio *invalido*, et poenitus abrogatur illa quae ex valido oriebatur.

1043. Quaesita. — QUAER. 1.° *An* HONESTAS PUBLICA *oriatur ex matrimonio* CIVILI?

Resp. Neg., «*in locis ubi promulgatum est decretum Concilii Tridentini, sess.* 24, *c.* I, *De reform. matr.*». Ita Leo XIII, 17 martii 1879; *Praxis*, *n.* 54. Ideoque post decr. *Ne temere* nullibi oritur honestas publica ex matrimonio civili, nisi constituat concubinatum publicum vel notorium.

QUAER. 2.° *An* HONESTAS PUBLICA *oriatur ex matrimonio in infidelitate contracto, vel ex concubinatu publico in eadem infidelitate?*

Resp. Neg. Praxis, *n.* 53; *Buccer.*, 2, *n.* 1014.

N. B. Raro admodum et non nisi urgeant graves causae conceditur dispensatio ab honestate publica ex matrimonio et lineae rectae S. Off., 20 mart. 1893. Cfr. *Casus Romae ad S. Apollinar.*, 4 jan. 1904.

PUNCTUM XI

De cognatione spirituali.

1044. — Cognatio *spiritualis* est propinquitas quae ex statuto Ecclesiae oritur ex administratione et susceptione baptismi et confirmationis (*can.* 768, 797) Vide supra *nn.* 330, III; 331, *q.* 5.

1045. Principia. — I. Ea tantum spiritualis cognatio matrimonium irritat, quae ex baptismo (sive solemni sive privato) (1)

---

(1) Ante Codicem disputabatur et probabiliter non videbantur hanc cognationem contrahere patrini in Baptismo privato adhibiti. Ratio erat, quia in *Conc. Trid.*, l. c., de iis tantum patrinis qui in Baptismo solemni adhibentur, sermo est, quum pro Baptismo privato nulli requirantur. — Ita *communius* cum *S. Alph.*, *n.* 149; *Card. D'Annibale*, III, *n.* 433; *Buccer.*, II, *n.* 459; *Card. Vives*, *n.* 709; *Marc*, *n.* 2022; et hanc sententiam existimabamus saltem tutam in praxi cum *Lehmk.*, II, *n.* 758; *Génicot*, II, *n.* 475; *Laurent.*, Inst. jur. eccles., *n.* 645; *Ball.-P.*, *vol.* 6, *n.* 652, praesertim quum adesset quaedam consuetudo, quae legem de contrahenda a patrinis

(cfr. *can.* 762, § 2) orta est, idque inter baptizantem et baptizatum, patrinum et filiolum (*can.* 1079, 768). Hoc impedimentum est juris ecclesiastici.

Unde in nova disciplina abrogatum est impedimentum cognationis spiritualis quod oriebatur ex administratione et susceptione *confirmationis* (1). Item illud inter ministrum vel patrinum baptismi et *genitores* baptizati.

II. Plures conditiones requiruntur ut quis cognationem spiritualem contrahat, seu *valide* sit patrinus, ut dictum est supra, *n.* 332, *q.* 6.°, *resp.* 1.°

III. Si baptismus iteretur sub conditione, neque patrinus qui priori baptismo adfuit, neque qui posteriori, contrahit *cognationem.* Excipe si unus idemque patrinus in utroque baptismo adhibitus fuerit (*can.* 763, § 2).

1046. Resolves: — 1.° Patrinus et matrina matrimonium inter se inire possunt, vel etiam cum patre vel matre baptizati.

2.° Non contrahunt cognationem spiritualem, qui officium patrini et matrinae exercent in *supplendis* baptismi solemnitatibus (vide supra, *n.* 330, III), nec qui tantum nomine alterius baptizatum de sacro fonte suscipiunt.

3.° Contrahunt veram cognationem spiritualem patrini a parentibus designati et *injuste* a parocho reprobati, si infantem reapse teneant (*S. Alph.*, *n.* 154). Imo videntur etiam contrahere, quamvis *juste* (propter causam quae reddat *illicitam* admissionem ipsius) fuerint rejecti a parocho, si tamen revera tangant, quia sunt revera designati. Designati vero a parocho, si et ipsi simul cum designatis a parentibus tangant, contrahunt cognationem, casu quo designati a parentibus *juste* rejecti fuerint, quia tunc parochus jus habet designandi, et consequenter hi sunt revera

---

cognatione spirituali in Baptismo privato vel non admiserat vel, si quae fuerat, eam abrogaverat. Cfr. *Ball.-P.*, l. c., *nota.* Hanc tamen sententiam dicebant non esse satis probabilem, *Gasparri*, De matr., *n.* 738; *Feije*, De imped., *n.* 413; *Santi-Leitner*, *l.* 4, *tit.* 11, *n.* 9; *Deshayes*, *n.* 1461; *Sabetti*, *n.* 164; *Il Monitore*, *vol.* 9, *p.* 1, *pag.* 92, *et alii.*

Nunc Codex can. 762, § 2 haec habet: «Etiam in baptismo privato patrinus, si facile haberi queat, adhibeatur; si non interfuerit, adhibeatur in supplendis baptismi ceremoniis, sed *in hoc casu nullam contrahit spiritualem* cognationem.» Unde *videtur* supponere in priore casu, seu si adhibeatur in ipso baptismate privato, contrahere cognationem. Aliunde can. 768, nulla facta distinctione inter baptismum privatum et solemnem absolute dicit: «Ex baptismo spiritualem contrahunt cognationem tantum cum baptizato, baptizans et patrinus.» Res tamen non videtur omnino posita extra omne dubium.

(1) Ex confirmatione cognatio oritur tantum inter confirmatum et patrinum (*can.* 797) sed nullum constituit impedimentum pro matrimonio. Ex ea solum oritur obligatio patrini perpetuo habendi confirmatum sibi commendatum, ejusque christianam educationem curandi (*Ibid.*).

designati ab habente jus designationis; secus vero, ob contrariam rationem, si illi *injuste* fuerint rejecti. Cfr. *Praxis*, *n.* 62; *Santi-Leitner*, *l.* 4, *tit.* 11, *n.* 16.

4.° Vir qui puellam in casu necessitatis et privatim baptizavit, ipsam ducere non potest. — Ita *communiter*. *S. Alphonsus*, De Bapt., *n.* 149.

5.° Ad spiritualem cognationem contrahendam sufficit in baptismo infantem sacerdoti porrigere vel protinus post baptismum e manu sacerdotis suscipere. Vide can. 765, 5.° Unicus enim actus est per continuationem, accedente praesertim consuetudine.

6.° Susceptio infantis absolute non requiritur ad spiritualem cognationem contrahendam; sed sufficit, si patrinus, ut in more est, physico contactu infantis jungat se cum eo, cujus manibus ille tenetur, et ad aquae infusionem comitetur deferentem, quin opus sit, ut patrinus vel matrina tantum, amoto deferente, infantem suas in manus excipiens, sacerdoti baptizandum exhibeat. *Praxis*, *n.* 61.

1047. — *N. B.* Numquam hactenus dispensatum fuerat in foro externo impedimentum cognationis spiritualis inter baptizantem et baptizatum. Recentissimis temporibus aliqua dispensatio concessa fuit, in circumstantiis valde extraordinariis. Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, *n.* 406 sig.; Collect. de P. F., *n.* 1490, ed. 1.ª (1392, *vol.* 2, *pag.* 59 in ed. 2.ª); *Razón y Fe*, *vol.* 10, *pag.* 250 (1). — S. Off. 3 dec. 1902, declaravit eos, quibus in formulis conceditur facultas dispensandi super impedimento congnationis spiritualis, non posse dispensare inter baptizantem et baptizatum; sanavitque illa die Leo XIII *in radice* si quae matrimonia contracta sint ex dispensatione vi earumdem formularum concessa.

Nihilominus Codex, can. 1042, 4.°, nulla facta distinctione, cognationem spiritualem recenset inter impedimenta gradus *minoris*, quae sunt facilioris dispensationis.

---

(1) Imo postea, 6 maji 1903, concessa est Vicario Apostolico Congi Belgici pro quinque casibus facultas ut neophytos abeuntes in loca ubi christiani non sunt nec missionarii, dispensare possit anticipatim absque nominatione personae, super impedimento cognationis spiritualis, quatenus mulier convertatur, et, deficiente alia persona catholica, ab ipso baptizata fuerit, quatenus vero converti renuat, ab impedimento disparitatis, sub hisce tamen in hoc altero casu conditionibus eidem neophyto imponendis, ut omni studio curet conversionem mulieris a se electae, et interim promissionem juratam ab ea exigat, se curaturam ut proles educetur in religione catholica, neque ullum unquam illaturam esse impedimentum sive sibi, hoc est ipsi neophyto, sive proli in religionis christianae exercitio. Cfr. *Nov. Rev. Théol*,, *vol.* 46, *pag.* 427, 428.

PUNCTUM XII

De cognatione legali.

1048. Notio. — *Cognatio legalis* est propinquitas quae inter certas personas oritur ex adoptione legali.

Principia. — I. In iis regionibus ubi lege civili *legalis cognatio* ex adoptione orta, nuptias reddit *illicitas*, jure quoque canonico matrimonium *illicitum* est (*can.* 1059).

II. Qui lege civili *inhabiles* ad nuptias inter se ineundas habentur *ob cognationem legalem* ex adoptione ortam, nequeunt vi juris canonici matrimonium inter se *valide* contrahere (*can.* 1080).

1049.—Impedimentum cognationis legalis induxerat jus romanum (1), illudque admiserat jus canonicum, sed hucusque fuit impedimentum dirimens. Codex canonicus non modo mutavit ambitum hujus impedimenti, sed etiam illud reduxit ad naturam impedimenti *mere impedientis*, in regionibus ubi civiliter est impedimentum *mere impediens;* ubi vero sit *dirimens* civiliter, etiam canonice *dirimens* erit; denique ubi civiliter non agnoscatur, neque canonice vigebit.

---

(1) In disciplina vigente ante codicem cognatio *legalis*, ex jure romano quod admiserat jus canonicum matrimonium dirimebat inter sequentes personas:

1.° Quasi in linea recta inter adoptantem et adoptatum hujusque (adoptati) descendentes tempore adoptionis sub ejus potestate constitutos: hoc impedimentum erat perpetuum; 2.° inter adoptatum et filios adoptantis, quasi in linea collaterali, *dum hujus filii sub paterna potestate versabantur;* 3.° inter adoptantem et uxorem adoptati, ac vicissim inter adoptatum et uxorem adoptantis, quasi in linea recta per modum affinitatis, ut constat ex declaratione S. Congr. *in Hortana*, 26 sept. 1734: hoc tertium impedimentum perpetuum erat, sicut et primum (Cfr. Inst. *lib.* I, *tit.* 10).

Non tamen vigebat hoc impedimentum in omnibus nationibus, sed tantum in illis in quibus propriae leges retinebant adoptionem, quae esset *quoad substantiam* conformis adoptioni perfectae romanorum, ad quod videbatur sufficere et requiri *a*) quod adoptatus (si esset *minor*) transiret in potestatem adoptantis, et *b*) quod adoptio perficeretur, *certa juris solemnitate*, v. gr., vel *rescripto Principis*, vel interventu *judicis competentis*, etc.: si haec habebantur, ex tali adoptione exsurgebat jure canonico impedimentum cognationis legalis pro illa natione, quamvis ipsa lex civilis inter effectus adoptionis hoc impedimentum non recenseret; secus, non exsurgebat. In dubio, Sedis Apostolicae authentica declaratio erat necessaria. Cfr. *Wernz*, l. c., *n.* 472, praesert, *nota* 57.

Hinc jure **hispano**, adoptio, si in forma a lege praescripta fiebat, gignebat impedimentum dirimens, *Buccer.*, 2, *n.* 1011; *Alsina*, *n.* 709; *López Peláez*, l. c., § XIV, *pag.* 70. Cfr. C. C. H., *aa.* 154, 173-180. Idem videbatur dicendum ex jure **bol.**, *aa.* 179-187; **col.**, *aa.* 269-280; **guat.**, *aa.* 267-283; **per.**, *aa.* 142, 269-283 C. civ., et *a.* 1424, *seq.* Cod. process., civ.; **phil.**, *aa.* 765-768 Cod. process. civ.; **ven.**, 220-235. At ex jure **ur.**, *aa.* 224-232, res videbatur saltem dubia. In aliis nationibus de quibus dicimus in *n.* 1053, neque antea vigebat hoc impedimentum, neque nunc vigebit.

1050.[—A) *Viget hoc impedimentum ut* **impediens**, *jure* **venez.**, *a.* 73, inter adoptantem et adoptatum ejusque descendentes; inter diversos filios adoptivos ejusdem adoptantis; inter adoptatum et filios supervenientes adoptanti; inter adoptantem et conjugem adoptati; inter adoptatum et conjugem adoptantis, durante adoptione. Eodem mede viget jure *gallico*, *a.* 348. Cfr. *Allegre*, Comment. *huj. art.*

1051.—B) *Viget ut* **dirimens** jure **hisp.**, a. 84, *nn.* 5.° et 6.° cod. civ., 1.° Inter adoptantem et adoptatum vel inter adoptantem et conjugem viduum adoptati; inter adoptatum et conjugem viduum adoptantis; 2.° inter descendentes legitimos adoptantis et adoptatum, durante adoptione. Jure **bol.**, *a.* 108: 1.° Inter adoptantem et adoptatum hujusque descendentes; 2.° inter filios adoptivos ejusdem adoptantis; 3.° inter adoptatum et alios filios quos postea habuerit adoptans; 4.° inter adoptatum et conjugem adoptantis, et vicissim inter adoptatum et consortem adoptati (1). Jure vero **brasil.**, *a.* 183, constituit impedimentum **dirimens** inter adoptatum et adoptantem ejusque conjugem aut filium supervenientem; jure **col.** (*a.* 140, 11.°) **guat.** (*a.* 120, 5.°) inter adoptatum et adoptantem hujusve *viduam*; jure **per.**, *a.* 143, inter adoptatum et adoptantem et inter utrumque et conjugem viduum alterius.]

1052.—*Requisita ad adoptionem.* Adoptio jure **hisp.** (cui fere cohaerent alii codices) fieri debet facultate a judice accepta in qua constet deconsensu ipsius adoptati, si sit major, vel eorum qui consensum ad matrimonium ipsi dare deberent, si minor sit aut tutoris si incapacitate laboret; audito fiscali et approbante judiceadoptionem, si juxta leges sit facta et ipsi videatur utilis adoptato (*art.* 178).

Nequeunt adoptare 1.° qui non sint in pleno usu jurium civilium aut non compleverit aetatem quadraginta et quinque annorum (quinquaginta ex **brasil.**, *a.* 368) aut quorum aetas non excedat quindecim annis (octodecim ex **bras.** *a.* 369) aetatem adoptati; 2.° clerici; 3.° qui descendentes habeant legitimos aut legitimatos; 4.° tutor respectu pupilli donec rationis approbationem perpetuam obtinuerit; 5.° conjux sine consensu alterius conjugis. Duo conjuges possunt conjunctim adoptare, at extra hunc casum nemo potest adoptari nisi ab unica tantum persona (*art.*173, 174).

1053.[—C) *Non viget* ut videtur *neque ut* **impediens** neque ut **dirimens**, jure **lusit.** neque jure **arg.**; **aeq.**; **chil.**; **cost.**; **mexic.**; **nic.**; **S. Salv.**; **urug.** (*art.* 231).]

---

(1) Eodem modo ac in **bol.** se habet hoc impedimentum jure **ital.**, *aa.* 60 et 104.

CAPUT XI

DE CONSENSU MATRIMONIALI

ARTICULUS I

PRINCIPIA GENERALIA

1054. I. Matrimonium facit partium consensus inter personas habiles legitime manifestatus ita ut hic a nulla humana potestate suppleri valeat (*can.* 1081, § 1). Vide dicta supra, *n.* 928.

Matrimonium enim nihil aliud est nisi ipse contractus matrimonialis ad dignitatem sacramenti evectus: consensus autem ad essentiam contractus pertinet. Unde si alterutra vel utraque pars dum contrahit *positivo* voluntatis actu excludat matrimonium ipsum, aut omne jus ad conjugalem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit (*can.* 1086, § 2).

Consensus vero debet esse:

1.° *Mutuus;* consistit enim in contractu, qui est essentialiter consensus duorum, seu consensus mutuus. Unde si ex una parte deficiat, nullum erit matrimonium, ut dictum est.

2.° *De praesenti*, quia per promissionem *de futuro* fiunt tantum sponsalia, non vero matrimonium.

3.° *Deliberatus et voluntarius;* quia est contractus de re gravi, gravem propterea obligationem inducens; nemo autem censetur obligationem gravem sibi imponere, nisi libere ac plene consentiat. Constat ex jure canonico, quod invalidat matrimonia ex metu gravi contracta, ut infra de impedimentis dicetur.

4.° *Manifestatus signis externis;* quia omnis conventio inter homines aliquo signo externo cognosci debet: conventio enim mutuam acceptationem inter contrahentes necessario supponit.

II. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars *tradit* et *acceptat* jus in corpus, perpetuum et exclusivum in ordine *ad actus per se aptos ad prolis generationem* (*can.* 1081, § 2).

III. Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos (*can.* 1082, § 1).

IV. Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur (*Ibid.*, § 2), unde in foro *externo* probanda erit.

V. Matrimonium valide contrahi etiam potest sive per **procuratorem** sive per **interpretem** (*can.* 1090, 1091).

VI. Ad matrimonii validitatem requiritur ut partes dum consensum exprimunt sint *praesentes* sive per se ipsi sive per procuratorem (*can.* 1088, § 1).

VII. Etsi matrimonium invalide ratione extrinseci impedimenti initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec constet de ejus revocatione (*can.* 1093).

1055. Quaesita. — QUAER. 1.° *An error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem aut sacramentalem dignitatem nullum reddat consensum matrimonialem?*

Resp. 1.° *Negative*, si fuerit *simplex*, seu concomitans, etsi dederit causam contractui (*can.* 1084). Cfr. *Acta*, IV, *pag.* 146; V, *pag.* 312.

Resp. 2.° *Affirmative*, si quis *expresse* noluerit consensum praebere nisi sub aliqua ex iis conditionibus repugnantibus essentiae matrimonii.

1056. — Etenim Christus Dominus, contractum matrimoniale ad dignitatem sacramenti elevans, hunc prorsus *indissolubilem* voluit (*Matth.*, XIX, 4 *seq.*; et *Paul.*, I *Cor.*, VII, 10-11), et ista *indissolubilitas* ita *ad essentiam matrimonii christiani pertinet*, ut (quando perfectum sit seu consummatum) vel *indissolubile* sit vel *nullum*. Qui ergo matrimonium contrahere sine hac qualitate velint, *nihil omnino faciunt*, cum *impossibile sit velle matrimonium* et *simul nolle* id *quod ad essentiam matrimonii pertinet* (cfr. *Greg. IX, cap.* 7, X, h. t.; *Benedict. XIV*, De Syn. dioec., *l.* XIII, *c.* XXII, *nn.* 6, 7, 8). Quod si conjuges versentur in errore theorico de substantialibus bonis matrimonii, v. g., de indissolubilitate, sed neuter de consensu voluntatis dependenter ab illo errore-theoretico, matrimonium est validum, nisi aliud obstet impedimentum canonicum (S. C. C., 15 jan., 13 april. 1724, apud *Benedictum XIV*, l. c., *nn.* 4 et 7). Quae doctrina, cum nitatur *jure naturali*, etiam **infidelibus** non baptizatis est applicanda (cfr. *Sánchez*, De matr., *l.* 5, *disp.* 12; *Wernz*, Jus Decret., *t.* 4, *n.* 302, *in fine*).

1057. — Hoc autem nullitatis caput, scilicet voluntas contra indissolubilitatem matrimonii, a jure positivo divino praeceptam, ideoque *bonum Sacramenti vocatam*, tale est, ut ab eo *nec Ecclesia possit dispensare*... ideoque omnes declarationes vel instructiones generales ab Ecclesia circa hanc materiam variis temporibus datae, ita prorsus intelligendae sunt, ut qui *actu quodam* **positivo** *voluntatis* in matrimonii celebratione *indissolubilitatem excludat*, contractum irritum efficiat; sive hic voluntatis actus *conditio sit* vel *propositum, sive in pactum deducatur, sive non*, sive sit etiam *simplex intentio*, sive alteri parti manifestata vel non, sive expressa vel tantum in mente retenta.

1058. — Quoniam vero in foro externo omne factum recte factum praesumitur, donec contrarium probatum sit (et praesertim matrimonium, quod speciali gaudet favore juris), patet quod *in foro externo* nequeat declarari nullum, propter voluntatem in contrahentibus Sacramenti bono contrariam, nisi haec certa sit et probata. Nec circa bonum Sacramenti recurrit distinctio, quae datur pro ceteris bonis matrimonio essentialibus, scilicet pro bono prolis et pro bono fidelitatis, quorum exclusio nullum reddit matrimonium, si sit *de obligatione non sumenda*, non vero si *sit tantum de non adimplenda*.

Haec omnia certa tectaque in jure sunt, ab omnibus melioris notae auctoribus longe lateque probata, et a Nostro Sacro Tribunali non semel sancita (Cfr. Sent. *Neo-Eboracen.*, coram (*Cattani*) Ponente, diei 1 martii 1913). S. Rot. Rom., 17 apr. 1915 (*Acta*, VII, *pag.* 451, 452).

1059. — QUAER. 2.° *An scientia aut opinio nullitatis matrimonii necessario excludat consensum matrimonialem?*

Resp. Negative (*can.* 1085). Fieri namque potest ut quis, non obstante illa opinione aut scientia, putet se posse contrahere matrimonium validum saltem juxta legem naturalem, idque velit. Ergo si revera a parte rei non detur impedimentum quod ille putabat, matrimonium erit validum; si revera adsit impedimentum juris ecclesiastici, adhuc consensus ille perseverans poterit sanari in radice.

1060.—QUAER. 3.° *An et quatenus sit validum matrimonium initum* **sub conditione?**

Resp. Conditio semel apposita et non revocata:

1.° Si sit *de futuro necessaria vel impossibilis* vel *turpis*, sed *non* contra matrimonii *substantiam*, pro *non adjecta* habeatur (1).

2.° Si *de futuro contra matrimonii substantiam*, illud reddit *invalidum* (2).

3.° Si *de futuro licita*, valorem matrimonii *suspendit.*

4.° Si de *praeterito* vel de *praesenti*, matrimonium erit validum vel non, prout id quod conditioni subest, exsistit vel non (*can.* 1092). Ratio est, quia consensus ille *conditionatus* statim transit in absolutum, si verificatur conditio et proinde nihil deest valori sacramenti. Vide *S. Alph.*, *n.* 800. — Non licet tamen consummare matrimonium nisi post acceptam notitiam purificatae conditionis; secus in periculo fornicationis se constituerent.

Unde 1.°: Non perficitur matrimonium, donec conditio impleatur: quia contractus transferre debet jus mutuum in corpora *de praesenti*, ut supra dictum est. 2.° Impleta autem conditione, valet matrimonium absque novo consensu; siquidem contractus conditionatus, adimpleta conditione, transit in absolutum, et eo ipso valet ratione sacramenti, quia inter christianos contractus matrimonii a sacramento disjungi nequit. Vide *n.* 272, *q.* 5.°

---

(1) Unde, si conditio turpis *non repugnet* substantiae matrimonii: 1.° Censetur validum *in foro externo*, quia in eo conditio pro non adjecta habetur. 2.° *Controvertitur* quoad forum *internum*, sicut in ceteris contractibus. Ordinarie tamen non censetur conditio *sine qua non*, sed merum propositum aut promissio a contractu matrimonii *independens*, ac proinde consensus non judicatur tali conditione suspensus, nisi de *hoc omnino constet*, ut dictum est in responsione prima. *S. Alph.*, *n.* 891.

(2) Nempe, si conditio haec *repugnet substantiae* seu essentiae matrimonii, triplici nempe ejusdem bono, id est: 1.° bono *sacramenti*, 2.° bono *fidei*, 3.° bono *prolis;* quod fieret, si sponsi contrahendo matrimonium, perpetuitatem in matrimonio, fidelitatem in conjugio aut generationem prolis (aliter quam per reciprocam promissionem servandi continentiam) excluderent. Sed ad hoc requiritur, ut hujusmodi conditio *expresse* apponatur, *vel* ut sponsi *non aliter* se obligare *animo* intendant. Validum autem erit matrimonium, si haec conditio se habeant *concomitanter*, et ideo non sit *motivum*, *cur* contrahatur matrimonium, et alioquin adsit voluntas aliqua generalis valide contrahendi. *Acta*, IV, *pag.* 146; V, *pag.* 312.

Quid vero si antequam adimpleatur conditio alterutra pars revocaverit consensum? Procul dubio non habetur matrimonium, etsi illicite revocetur consensus.

QUAER 4.° *An sit* licitum *contrahere cum consensu conditionato? Resp. Neg.* Talis modus contrahendi est illicitus, praesertim si conditio sit *de futuro*, nisi forte, ut habet *S. Alph.*, *n.* 892, adsit urgentissima causa. Ratio est, quia multa ac gravia incommoda ex tali modo contrahendi subsequi facile possunt, nempe, scandalum, jurgia, ambages, difficultates, etc. Ita *communiter theologi.*

1061. — *N. B.* 1.° Disputatur inter auctores an matrimonium contractum cum reciproca promissione servandi continentiam sit validum. Affirmativam sententiam tuentur inter alios *Ball.-P.*, *vol.* 6, *n.* 231; *Palmieri*, De matr., *th.* 3; *Gasparri*, *n.* 858 (qui putat ita contraxisse B. M. V. et S. Joseph); *Pesch*, *n.* 752; *Génicot*, *n.* 459.

Ita videtur dicendum si volunt revera transferre dominium in proprium corpus in ordine ad generationem, simulque volunt se ligare ex religione ad non utendum hoc jure. Secus esset si tale dominium transferre nollent.

2.° Quoad matrimonium Virginis Mariae cum S. Joseph haec scribit *Suárez* (*In* 3, *q.* 29, *disp.* 7, *sect.* 1, *n.* 2): «Dicendum est B. Virginem verum ac proprium matrimonium *ratum* cum S. Joseph contraxisse. Hanc veritatem esse *de fide* docent omnes theologi.» *Sánchez* defendit hanc doctrinam *non ut de fide*, sed ut *certam omnino* (*lib.* 2, *d.* 28). Et *Bened. XIV* (De Syn., *lib.* 13, *c.* 22, *n.* 13): «Qui affirmant B. Virginis matrimonium cum S. Joseph in solis sponsalibus constitisse, id temere falsoque opinantur. Itaque *pro certo* tenendum est..., matrimonium inter eos contractum fuisse verum et ratum.» Vide *Pesch*, *nn.* 732, 740; *Rosset*, l. c., *n.* 259 *seq.*; *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 4, *n.* 302, *nota* 40.

1062. — QUAER. 5.° *Quid agendum si quis dicat se ficte consensisse?*

Resp. 1.° Quoad *forum externum*, internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis (*can.* 1086, § 1). Unde fides ei non adhibetur, nisi ex circumstantiis pateat, illum aut dolo fuisse deceptum, aut gravi metu inductum ad contrahendum, etc. (Cfr. S. Rota R., in pluribus causis apud *Acta A. S.*, VIII, 28 *seq.*). Aliquando tamen ex unius agendi ratione probatur hunc ficte consensisse, et matrimonium declaratur nullum instante comparte. (Cfr. S. Rota R., *Massilien.*, 1 jul. 1911: *Acta A. S.*, III, 525 *seq.*).

Resp. 2.° Quoad *forum internum*, qui asserit se *ficte* consensisse, obligandus est: 1.° ad abstinendum a debito petendo et reddendo, donec vere consenserit; 2.° ordinarie etiam ad consensum verum ponendum, ut sic injuriam comparti illatam reparet, quae aliter vix reparari potest: etenim cum in foro externo difficillime fictio

probari queat, pars decepta alias inire nuptias prohiberetur. Dico *ordinarie*, quia si compars separationi consentiat, vel ipse ad contrahendum coactus fuerit, vel aliud validum inierit jam matrimonium, vel fraus fuerit mutua, vel fictio omnino fuerit manifesta, ita ut altera pars deceptionem sibi potius quam alteri tribuere debeat, consensum supplere non tenetur. *Decretal.*, 4, *tit.* De conditionibus, *cap. ult.* (Cfr. S. C. Conc., 7 mart. 1885: *Acta S. S.*, *vol.* 23, *pag.* 14 *seq.*).

Ceterum conjux, qui verum assensum posuit, non obligatur credere alteri asserenti se ficte consensisse, etsi id juramento firmaret; ideoque licite debitum peteret, donec defectus consensus evidenter probaretur. *S. C. Conc.*, 24 febr. 1720. Cfr. *Gury-Dumas*, h. l.; *Rosset*, l. c., *n.* 112; *Gasparri*, l. c., *n.* 798.

Quaer. 6.° *An requiratur consensus parentum ad validitatem vel liceitatem contractus matrimonialis?*

Resp. 1.° Quoad *validitatem*, *neg.* prorsus; quia consensus parentum nec jure naturali, nec positivo requiritur. Ac 1.° non *jure naturali;* quia contrahentes habent potestatem in proprium corpus, nec parentes habent potestatem in corpus filiorum suorum in ordine ad matrimonium; secus enim matrimonia eorum irritare possent, sive juste, sive injuste, quod omnino repugnat, et sensui communi hominum adversatur. 2.° Nec *jure positivo;* nam *Conc. Trid.*, *sess.* 24, *c.* 1, anathemate percussit eos, qui *falso affirmant matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse.* Quod si lex civilis consensum parentum requirit ad valorem matrimonii, ejus vis non extenditur nisi ad effectus mere civiles. Ita *communiter omnes theologi catholici.*

Resp. 2.° Quoad *liceitatem*, *affirm.*, *generatim loquendo.* Constat 1.° ex *jure naturali;* quia filii debent parentibus honorem, reverentiam et obsequium, praesertim in iis quae ad totam familiam spectant, cujusmodi est matrimonium, ex quo saepissime pendent honor et pax familiarum, etc.; 2.° ex *Concilio Tridentino* (*ibid.*), ubi dicitur: *Sancta Dei Ecclesia illa* (matrimonia sine consensu parentum inita) *semper detestata est atque prohibuit;* 3.° ex Codice Canonico, can. 1034, ut dicitur infra, *q.* 8. Cfr. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 594; **Manil.**, *n.* 706.

Quaer. 7.° *An filii aliquando, invitis parentibus, matrimonium contrahere possint?*

Resp. Affirm., si parentes injuste consensum recusent. Verum quum hac in re facile filiifamilias sibi fucum faciant, antequam nuptias celebrent, consulere debent viros prudentes et praesertim confessarios, ne in re tam gravi tantisque plena periculis imprudenter agant proprio judicio confidentes.

Quaer. 8.° *Quid agendum confessario vel parocho, quando filiifamilias, invitis parentibus, matrimonium inire volunt?*

Resp. 1.° Quoad *confessarium*, generatim loquendo partes parentum pro virili tueri debet; ipsis enim generatim praesumptio favere censetur. Attamen si filii gravi ratione ducti, legalibus servatis conditionibus, in matrimonio ineundo persistant, inquietandi non videntur. Ita *communiter* cum *Gousset.*

Resp. 2.° Quoad *parochum*, filiosfamilias graviter hortari debet ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus; quod si abnuerint, eorum matrimonio assistere nequit, nisi consulto prius loci Ordinario (*can.* 1034).

1063. — Quaer. 9.° *An consensus verbis exprimi debeat?*

Resp. 1.° *Affirmative*, ad liceitatem, si partes loqui possint (*can.* 1088, § 2); nec aequipollentia signa adhibere ipsis licet (*Ibid.*).

Resp. 2.° *Negative*, ad validitatem.

1064. — Quaer. 10. *Quaenam conditiones requiruntur ad matrimonium per procuratorem contrahendum?*

Resp. 1.° Ut matrimonium per procuratorem **valide** ineatur, requiritur mandatum *speciale* ad contrahendum cum *certa* persona, *subscriptum* a mandante, et vel a parocho aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus (*can.* 1089, § 1).

2.° Si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotari debet et alius addi testis qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est (*Ibid.*, § 2).

3.° Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum *revocaverit* aut in *amentiam inciderit*, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverint (*Ibid.*, § 3).

4.° Ut matrimonium validum sit, procurator debet munere suo per se ipse fungi (*Ibid.*, § 4).

N. B. Praeterea servari debent statuta dioecesana desuper addita (*Ibid.*, § 1).

Quaer. 11. *An parocho liceat assistere matrimoniis* **per procuratorem** *aut* **per interpretem** *contrahendis?*

Resp. Negative, *a*) nisi adsit justa causa et de authenticitate *mandati* vel de *interpretis* fide dubitari nullo modo liceat, *b*) praehabita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia (*can.* 1091).

ARTICULUS II

DE ERRORE CIRCA PERSONAM, AUT EJUS CONDITIONEM SERVILEM

1065. — I. Error circa *personam* invalidum reddit matrimonium (*can.* 1083, § 1).

II. Error circa *qualitatem personae*, etsi det causam contractui, matrimonium non irritat.

Excipe a) Si error qualitatis redundet in errorem personae. *b*) Si persona *libera* matrimonium contrahat cum persona quam liberam putat, quum contra sit *serva*, servitute proprie dicta (*Ibid.*, § 2, 1.° 2.°). *c*) Si consensus datus sit sub conditione qualitatis quae desit.

Ratio primi est, quia haec persona est objectum substantiale contractus; ergo illa deficiente, deest substantialiter consensus matrimonialis.

Ratio secundi est, quia qualitas per se accidentaliter se habet respectu ipsius objecti. Alioquin vix umquam constare posset de validitate matrimonii.

1066. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quinam error qualitatis dicitur redundare in personam?*

Resp. Error qui versatur circa qualitatem *a*) plane singularem atque individualem personae, *b*) ab errante *sub alio respectu non cognitae*, et *c*) directe et exclusive tantum ratione illius qualitatis individualis expetitae sive intentae, v. gr. heredis universalis viri cujusdam praepotentis. *Wernz, vol.* 4, *n.* 243 *seq.* Cfr. *Acta*, V, *pag.* 46, 374, etiam *Sánchez, lib.* 7, *d.* 18, *n.* 38.

QUAER. 2.° *Quo jure dirimat matrimonium error circa conditionem servilem?*

Resp. Certe dirimit saltem jure ecclesiastico tum in nova disciplina (*can.* 1083, § 2, 2.°), tum in antiqua (Decretal., *lib.* IV, *tit.* 9, *cap.* 2 et 4). Disputari potest an etiam dirimat jure naturali, cum dominium conjugis liberi in corpus servi valde imminuatur ex conditione servili. Hoc impedimentum locum non habet amplius in Europa, **America latina**, et insulis **Philippinis**, ubi servitus penitus exstincta est.

1067. **Resolves**: — 1.° Si quis putet contrahere nuptias cum Anna, et ducat Agatham, invalidum est matrimonium. Secus, si putans se duxisse puellam nobilem, divitem, virginem, pacificam, e contrario plebejam, pauperem, corruptam, rixosam eam inveniat.

2.° Validum est matrimonium, si quis ducat viduam putans se ducere caelibem, etiamsi per fraudem in hunc errorem inductus fuerit; nam fraus inducit quidem obligationem reparandi injuriam, non autem efficit, ut consensus non versetur circa substantiam rei, de qua agitur. Imo hoc valet licet certo contrahere noluisset, si prius eam viduam esse novisset; non enim ad id, quod forte vel etiam certo quis facturus fuisset, sed ad id, quod reapse fecit, attendendum est.

3.° Valide contrahit puella nobilis cum viro vago, qui falso se jactat nobilem et bonorum multorum possessorem, idque falsis testimoniis probat. Sed mulier illa non tenetur cum ipso cohabitare, et divortium perpetuum quoad torum et habitationem statim facere potest. *S. Alph., et alii omnes.*

ARTICULUS III

DE VI SEU METU

1068. — Quid sit vis quid vero metus dictum est *vol.* 1, *nn.* 70 *seq.*; 74 *seq.* Vide etiam *ibi*, *nn.* 648, 915 *seq.*

Principia. — I. Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et injuste incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium (*can.* 1087, § 1).

II. Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert (*Ibid.*, § 2).

Non constat utrum *metus gravis* dirimat matrimonium etiam ex jure naturae; ideoque non constat utrum validum sit an nullum matrimonium initum sub metu gravi inter infideles.

1069. — Quaer. *Quid requiritur ut metus revera censeatur gravis?*

Resp. Requiritur ut malum instans vel futurum, sit revera grave pro illa persona quae illum patitur, et ut haec persona persuasum habeat illud malum sibi revera imminere. *Gasparri*, *n.* 816.

1070. — Resolves: 1.° Metus *levis*, etiam injustus, matrimonium non dirimit. — Ratio est: 1.° quia metus levis non censetur graviter et efficaciter in consensum influere; 2.° quia ex jure positivo solus metus gravis irritum facit matrimonium; 3.° quia secus innumera matrimonia fierent irrita cum maximo societatis detrimento.

2.° Metus etiam *relative* gravis dirimit matrimonium.

3.° Metus *reverentialis* tunc solum dirimere matrimonium videtur, cum sit *relative* saltem gravis.

4.° In dubio an metus sit *gravis*, judicandum omnino est pro valore matrimonii. Cfr. dicta supra, *n.* 2, V.

5.° Impedimentum vis et metus, quum probabiliter sit juris naturalis, *dispensatione* non tollitur, sed opus est ut causa metus tollatur.

6.° *Sublata causa metus*, si impedimentum est *occultum*, convalidari matrimonium potest per consensum liberum illius, qui metum passus est, quin sit necesse iterum accedere ad parochum. *Bened. XIV*, Inst. 87, *n.* 62. — Imo si compars impedimentum nescivit, non requiritur ut certior fiat quando novo consensu matrimonium convalidatur. *Sánchez*, *l.* 2, *d.* 36, *n.* 2; *l.* 4, *d.* 18, *n.* 2; *Wernz*, Jus Decretal., *vol.* 4, *n.* 268. Cfr. infra, *n.* 1125, *resp.* 2.°, *b*)

CAPUT XII

DE FORMA CELEBRATIONIS MATRIMONII

Sub hac denominatione *de forma celebrationis matrimonii* complectitur Codex canonicus id quod antea auctores denominare consueverant *impedimentum clandestinitatis*. Haec materia regulabatur celeberrimo Cap. *Tametsi* Conc. Tridentini, quod ex parte correxit decretum *Ne temere* S. C. Conc. datum die 2 aug. 1907, cui substantialiter cohaeret Codex canonicus.

ARTICULUS I

DE FORMA GENERALI VALIDE ET LICITE CONTRAHENDI MATRIMONIUM

1071.—I. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, secundum tamen regulas in canonibus sequentibus expressas, et salvis exceptionibus de quibus in can. 1098, 1099 (*can.* 1094).

II. Parochus et loci Ordinarius **valide** matrimonio adsistunt,

1.° A die tantummodo adeptae canonicae possessionis beneficii vel initi officii, nisi per sententiam fuerint excommunicati vel interdicti vel ab officio suspensi aut tales declarati;

2.° Intra limites dumtaxat sui territorii, in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide adsistunt;

3.° Dummodo neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum (*can.* 1095, § 1).

III. Parochus et loci Ordinarius qui matrimonio possunt valide assistere, possunt quoque alteri sacerdoti licentiam dare ut intra fines sui territorii matrimonio valide assistat (*Ibid.*, § 2).

1072.—IV. **Licite** autem adsistunt:

1.° Constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de jure servandis;

2.° Constito insuper de domicilio vel quasi-domicilio, vel menstrua commoratione, aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii (1);

3.° Quae si deficiant, ut licite matrimonio in suo territorio ad-

(1) Eos qui non habent nisi domicilium dioecesanum, jam a primo die commorationis conjungere, poterit parochus. Cfr. *vol.* 1, *n.* 163, in fine.

sit parochus vel loci Ordinarius, indiget licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii, aut menstruae commorationis alterutrius contrahentis, nisi *a*) de *vagis* actu itinerantibus res sit, qui nullibi commorationis sedem habent, *b*) vel gravis *necessitas* intercedat quae a licentia excuset.

4.° In quolibet casu pro regula habeatur *a*) ut matrimonium coram *sponsae* parocho celebretur, nisi justa causa excuset; *b*) matrimonia autem catholicorum *mixti ritus*, nisi aliud particulari jure cautum sit, in *ritu viri* (1) et *coram ejusdem parocho* sunt celebranda (*can.* 1097, § 1, 2).

V. Licentia assistendi matrimonio concessa ad normam can. 1095, § 2, dari *expresse* debet *sacerdoti determinato*, ad matrimonium *determinatum*, exclusis quibuslibet delegationibus *generalibus*, nisi agatur de vicariis cooperatoribus pro paroecia cui addicti sunt; secus *irrita* est (*can.* 1096, § 1).

VI. Parochus vel loci Ordinarius licentiam concedere non debent, nisi expletis omnibus quae jus constituit pro libertate status comprobanda (*Ibid.*, § 2).

1073.—*N. B.* 1.° Nomine **dioecesis** in jure venit etiam abbatia vel praelatura *nullius*, i. e. territorium separatum *nulli* Episcopo residentiali subjectum; sicut nomine *Episcopi*, Abbas vel Praelatus *nullius*, nisi ex natura rei vel sermonis contextu aliud constet (*can.* 215, § 2).

2.° In jure nomine **Ordinarii** intelliguntur, nisi quis expresse excipiatur, praeter Romanum Pontificem, pro suo quisque territorio: *a*) Episcopus residentialis, *b*) Abbas vel Praelatus *nullius* eorumque Vicarius Generalis, *c*) Administrator, Vicarius et Praefectus Apostolicus, *d*) itemque ii qui praedictis deficientibus interim ex juris praescripto (v. gr. *Vicarius Capitularis*) aut ex probatis constitutionibus succedunt in regimine, pro suis vero subditis Superiores majores in regionibus clericalibus exemptis. — Nomine autem **Ordinarii loci** seu *locorum* veniunt omnes recensiti, exceptis Superioribus religiosis (*can.* 198).

Territoria quae in dioeceses erecta non sunt reguntur per Vicarios et Praefectos Apostolicos. Hi in suo territorio eadem jura et facultates habent ac Episcopi residentiales in sua dioecesi. Cfr. *can.* 213, 794, et *Ferreres*, l. c., *vol.* 1, *n.* 600 *seq.*

3.° **Parochus** est sacerdos cui paroecia collata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda (*can.* 451, § 1).

---

(1) In regione Canadiensi et in **America latina** matrimonia inter catholicos ruthenos et latinos in ritu viri et ab ejusdem parocho sunt benedicenda; dispensationes vero si quae sint dandae vel petendae, ab Episcopo sponsae dari et peti debent. Cfr. S. C. de P. F. pr. neg. rit. or., 18 aug. 1913, *aa.* 37, 38 (*Acta*, V, *pag.* 398; VII, *pag.* 107, *a.* 17).

Parochis aequiparantur cum omnibus juribus et obligationibus paroecialibus, et parochorum nomine in jure veniunt: 1.° *Quasi-parochi*, qui quasi-paroecias regunt; 2.° *Vicarii paroeciales* (*economos*, *regentes*, vicarios *in capite*, vicarios independientes), si plena potestate paroeciali sint praediti (*Ibid.*, § 2).

4.° **Paroecia** est pars dioeceseos, cum ecclesia ac determinato populo, et cui peculiaris rector praefici debet. *Quasi-paroecia* est pars vicariatus apostolici, vel praefecturae apostolicae, cum ecclesia ac determinato populo, cui peculiaris rector praefectus est. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *n* 164.

5.° Nomine *parochi* non venit *capellanus* seminarii, carceris, hospitalis, collegii, conservatorii, monasterii, nec capellanus militum, nisi a Papa fuerit constitutus cum privilegio ministrandi omnia paroecialia sacramenta. Quoad **Hispaniam**, vide *nn.* 1092 1093.

6.° *Cumulative* igitur cum parocho jus assistendi habent: *Papa* pro universa Ecclesia, *Episcopus* pro sua dioecesi, et *Vicarius Generalis*, etiam sine speciali mandato; necnon *Vicarius Capitularis;* item *Archiepiscopi* in dioecesibus suffraganeorum, sed tantum tempore visitationis, seu in causa appellationis. *Wernz*, l. c. Cfr. *Ferreres*, El imp. de Clandestinidad, *n.* 25; Los Esponsales, *n.* 205 *seq.*

N. B. In dioecesi *Majoricensi*, ut parochus *licite* assistat matrimoniis suorum subditorum, indiget singulis in casibus delegatione (*la lletra*) Vicarii Generalis. Cfr. Sinodales Majoric. Episcopatus, ann. 1692, *l.* 1, *tit.* 9, *cap.* 1, 4, 7, 8, 9.

7.° Ad matrimonii validitatem **testes** quilibet sufficiunt, sive mares sint sive feminae, sive aetate majores sive minores, sive fideles sive infideles, sive sponte adsint sive inviti ac vi detenti, modo rationis usum habeant, et de contracto matrimonio testari valeant. S. C. Sacr., 12 mart. 1910, ad IV. Cfr. *Ferreres*, Los Esponsales, *nn.* 212 *seq.*, 650 *seq.*, 857.

1074. Quaesita. — Quaer. 1.° *An matrimonio valide assistat sacerdos qui falso parochus existimatur?*

Resp. Affirm., tam in antiqua disciplina, quam in nova inducta per decr. *Ne temere*, modo adsit *error communis* cum titulo *coloratо. Schmalzgr.*, *lib.* 4, *tit.* 3, *n.* 181; *Gasparri*, De matr., *n.* 913; *Van de Burgt*, *n.* 222, cum communi. Ratio est, quia tunc Ecclesia censetur supplere ob bonum commune. — Imo probabiliter etiam si desit titulus coloratus, dummodo adsit error communis. *Sánchez*, *lib.* 3, *disp.* 22, *n.* 99 *seq.*; *Wernz*, l. c., *n.* 176. Vide dicta *nn.* 647, *q.* 6, et 651. Cfr. *Ferreres*, Los Esponsales, *n.* 229 *seq.*

Quaer. 2.° *An vicarius cooperator possit valide matrimonio assistere, seclusa parochi delegatione?*

Resp. Negative. 1.° In **Hispania** generatim coadjutores ne-

queunt assistere matrimoniis, nisi ex speciali parochi delegatione. Nihilominus iis in regionibus, in quibus exsistunt coadjutoriae filiales cum territorio proprio et separato a territorio matricis, cum proprio fonte baptismali, etc., solent Episcopi hujusmodi coadjutoribus concedere facultatem administrandi omnia sacramenta; quod ex instrumento nominationis generatim erui debet.

2.° Pro archidioecesi *Valentina* in **Hispania** haec statuta sunt expresse ab Archiepiscopo, 14 febr. 1902: ut scilicet coadjutores, habentes *a*) territorium proprium et distinctum a territorio matricis, *b*) fontem baptismalem pariter proprium, et *c*) proprium coemeterium, possint valide assistere matrimoniis eorum qui domicilium habent aut quasi-domicilium in illo territorio ecclesiae filialis (quod etiam, ut patet, possunt parochi matricis); reliqui vero coadjutores id non possunt absque *speciali* delegatione. Cfr. *Arreglo parroquial del Arzobispado de Valencia*, *pag.* 149 *seq.*, *praes. n.* 6.° *seq.*

Aliquid simile statutum est in dioecesi *Santanderiensi.*

3.° In archidioecesi *Toletana* et etiam in *Caesaraugustana* necnon in dioecesi *Urgellensi*, omnes omnino coadjutores indigent speciali delegatione ut valide matrimoniis assistant. Litterae *Card. Sancha*, 17 sept. 1900, *disposit.* 4.ª; *Arreglo parroquial de Zaragoza;* Litterae *Illmi. Laguarda*, 14 maji 1904, *disposit.* 5.ª (*Boletín ecles. del Arzobispado de Toledo*, ann. LIV, *n.* 26, *pag.* 538; Id. *de Zaragoza*, ann. XLI, *pag.* 389, 391; *Boletín ecles. del Obispado de Urgel*, ann. XLIX, *n.* 10, *pag.* 383). — *Specialis* etiam delegatio requiritur in dioecesi *Segobricensi* (Cfr. Instruct. Illmi. Episcopi, *aa.* 6.° et 12, apud *Elías de Molins*. Manual de derecho administrativo, *cap.* 9, *sect.* 3, *pag.* 131, 132) et in *Abulensi* (*Arreglo parroquial del Obispado de Avila*, *pag.* 26).—A fortiori requiritur specialis delegatio in dioecesi *Majoricensi*, ut patet ex dictis *n.* 1073, 6.°, *N. B.*

1075. — *N. B.* 1.° Quoad **regiones exemptas.** In antiqua disciplina, plures erant regiones in quibus non vigebat cap. *Tametsi* (catalogum vide apud **Casus**, *n.* 1009 *seq.*; *Ferreres*, El impedimento de cland., *nn.* 74-76), ideoque illic valide (quamvis illicite) contrahebant clandestine tam vagi, quam qui in hujusmodi regionibus domicilium vel quasi-domicilium habebant; non autem alii. — In nova, nulla est *regio* non subjecta decreto *Ne temere* et nunc Codici; attamen catholici ritus orientalis non adstringuntur hoc decreto (S. C. C., 25 jan. et 1 febr. 1908, ad I. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 509), exceptis ruthenis in regione Canadiensi et in **America latina**, qui servata forma decreti *Ne temere* contrahere debent. Cfr. Decret. S. C. de P. F. pro Neg. ritus orientalis, 18 aug. 1913, *art.* 36 (*Acta*, V, *pag.* 398).

2.° Quoad **communicationem exemptionis.** In antiqua disciplina, qui exemptus erat a lege clandestinitatis valide contrahebat

clandestine cum persona huic legi subjecta, quia dabatur privilegium communicationis exemptionis propter individualitatem contractus. *Bened. XIV*, De Synod., *lib.* 6, *c.* 6, *n.* 12; *Gasparri*, *n.* 963; *Feije*, *n.* 315; *Wernz*, *n.* 40; *Ferreres*, El imped. de cland., *n.* 94. — In nova, abolitum est hujusmodi privilegium, ideoque subjectus praescriptionibus Codicis nequit valide contrahere ullibi cum aliqua persona, nisi servatis legibus in praedicto decreto statutis: quare nullum est ubique matrimonium clandestinum inter catholicum ritus latini et catholicum ritus orientalis. S. C. C., 28 mart. 1908, ad I-III; *Ferreres*, Los Esponsales, etc., *nn.* 550 *seq.*, 567 *seq.*

Quaer. 3.° *Quid de parochis violantibus praescripta Codicis in hac materia?*

Resp. Ab Ordinario puniri debent. Et insuper si absque urgenti necessitate aut sine licentia parochi vel Ordinarii contrahentium adstiterint matrimonio eorum quorum neuter in suo territorio saltem menstruam commorationem habeat, emolumenta *stolae* sua non faciunt, sed proprio contrahentium parocho remittere debent. Ita ex Codice, *can.* 1097, § 3. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 425 *seq.*

Quaer. 4.° *An emolumenta stolae sua faciat parochus qui assistit matrimoniis eorum qui in sua paroecia domiciliun non habent sed tantum commorationem menstruam?*

Resp. Affirm., imo etiamsi menstruam commorationem non habeant, dummodo parochus licentiam petierit a parocho contrahentium, aut ab ea petenda legitime excusatus fuerit. *Ferreres*, l. c., *nn.* 426 *seq.*, 605; *Vermeersch*, *n.* 84; *Card. Gennari*, *pag.* 27.

Quaer. 5.° *Qualis licentia requiratur?*

Resp. Praestat ut detur in scriptis, sed oralis sufficit. Sed jam non sufficit tacita neque rationabiliter praesumpta

1076. — Quaer. 6.° *Cui competit instituere processum de statu libero contrahentium?*

Resp. Parocho vel Ordinario, juxta antiquam consuetudinem cujusque dioecesis. S. C. C., 1 febr. 1908, ad XI. Fere ubique (extra statum pontificium et neapolitanas dioeceses) instituit parochus, nisi de matrimoniis vagorum agatur, aut de iis, qui sunt conjuncti civiliter, aut ligantur aliquo impedimento, aut quorum alteruter sit diversae dioeceseos. Ita passim in **Hispania**. Et ita praescribit Codex can. 1020 Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 545 *seq.*

Parochus pro hoc processu exigere debet baptismi testimonium a contrahentibus (in mixtis, a parte catholica tantum), si hic alia in paroecia fuerit illis collatus (*can.* 1921, § 1; Inst. S. C. de Sacr., 6 mart. 1911: *Ferreres*, l. c., *n.* 409 *a*, *seq.*). Parochus utramque partem, sed seorsum, itemque (si dubium adsit) duos saltem testes interrogare debet an contrahentes aliquo detineantur impedimento, an libere consentiant, etc. (*can.* 1020, § 2, et 1031, § 1, 1.°).

Quaer. 7.° *An processus in curia sit instituendus pro conjungendis iis, qui tantum momentanee sunt vagi?*

Resp. Probabiliter neg.; sed e contra instituendus erit in curia si contrahentes hucusque vagi fuerant, quamvis a brevi tempore domicilium acquisierint. In primo tamen casu *per se* requiritur licentia curiae ut parochus assistat matrimonio (*can.* 1032). Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 254, 274, 499, 506, 657 *seq.*; *Vermeersch*, *n.* 62; *Besson*, apud *Nouvelle Revue Théologique*, ann. 1908, *pag.* 87; *Wernz*, l. c., *n.* 178; *Van de Burgt*, *n.* 237.

N. B. 1.° Cum filii *minorennes*, nisi emancipati fuerint, domicilium necessarium sive legale habeant in domicilio parentum vel tutoris (*can.* 93, § 2), inde est *a*) ut coram parocho domicilii parentum aut tutoris contrahere licite possint, et *b*) ut *vagi* haberi nequeant, quamvis *voluntarium* domicilium non habeant nec menstruam commorationem, nisi etiam parentes, vel tutor, vagi sint. Cfr. *Gasparri*, *n.* 925; *D'Annibale*, 1, *n.* 83; *Wernz*, votum in causa *Parisien.*, *nn.* 27, 28, et 50; *Il Monitore*, *vol.* 14, *pag.* 97 *seq.*, ibique S. C. C., 29 april. 1902 et 28 febr. 1903. [Vide etiam C. C. **hisp.**, *a.* 40, et *Ley de enjuiciamiento civil*, *a.* 64; CC. CC. **Amer. lat.**, scilicet: **aeq.**, *a.* 69; **arg.**, *a.* 90; **bol.**, *aa.* 53, 54; **chil.**, *a.* 72; **col.**, *aa.* 88 et 89; **cost.**, *a.* 34; **guat.**, *a.* 64 *seq.*; **mex.**, *a.* 30 *seq.*, **nic.**, *a.* 74; **per.**, *a.* 50; **S. Salv.**, *a.* 72; **ur.**, *a.* 34; **ven.**, *a.* 24.] —Vide *Ferreres*, Clandestinidad, *nn.* 46-52, 67.

2.° Qui domicilium legale non habent, et relinquunt omne domicilium voluntarium animo non amplius illuc redeundi, vagi *momentanei* sunt toto illo tempore quo forte alibi hospitantur, donec domum eligant et de facto inhabitent, in qua manere velint in perpetuum vel saltem per majorem anni partem. Cfr. *vol.* 1, *n.* 163.

1077. — Quaer. 8.° *Quo in loco parochus assistere debet matrimoniis catholicorum?*

Resp. 1.° *Valide* assistit ubique *intra limites sui territorii*, etiam in ecclesiis a sua jurisdictione exemptis, v. gr. in ecclesiis regularium. Cfr. S. C. Sacr., 12 mart. 1910, ad VIII; *Ferreres*, Esponsales, etc., *n.* 734 *seq.*

2.° *Licite* tantum in su ecclesia paroeciali aut in publico oratorio vel semipublico. Vide infra, *n.* 1101 *seq.*

Quaer. 9.° *An conjuges, qui, deficiente parocho, coram duobus testibus contraxerunt, ad benedictionem, data opportunitate, accipiendam teneantur?*

Resp. Non tenentur quidem, sed ad hoc *adhortandi* sunt. Sacerdotes autem conjugibus declarare debent, hujusmodi benedictionem ad matrimonii validitatem minime pertinere. Cfr. infra, *n.* 1096 *seq.* — Vide *Ferreres*, Los Esponsales, etc., *nn.* 812, 875.

Quaer. 10. *An valide assistat sacerdos cum delegatione tacita?*

Resp. Negative, sed debet esse *expressa*, ut patet ex verbis canonis. In antiqua valide assistebat. — A fortiori non sufficit delegatio praesumpta, quae vera delegatio non est, neque antea erat sufficiens.

1078. — Quaer. 11. *An valeat delegatio metu vel dolo extorta?*

Resp. Affirm., sicut etiam valebat in antiqua disciplina *S. Alph.*, *n.* 1088, et *alii communiter*. Requiritur tamen ut delegatus libere requirat excipiatque contrahentium consensum. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 309 *seq.*

Quaer. 12. *An ut valida sit delegatio requiratur ut explicite vel saltem implicite sit a delegato acceptata?*

Resp. Affirm. Igitur si delegatus petierit delegationem, erit valida ab instanti concessionis, quamvis delegatus jam esse concessam ignoret; ipsa enim petitio est tacita acceptatio. Sed si concessio delegationis fiat ignorante omnino et non petente delegato, quamvis alius pro ipso petat, ex communissima sententia nulla videtur esse delegatio, donec ejus concessio ipsi delegato innotescat, qui eam acceptet: alii tamen existimant etiam in hoc casu concessionem probabiliter statim ac est facta jam valere, quia est concessio gratiosa. Cfr. *Gasparri*, *n.* 944; *Card. D'Annibale*, 2, *n.* 225; *Ferreres*, l. c., *n.* 312.

Quaer. 13. *Quomodo sacerdos non parochus, v. gr. rector celebrioris sanctuarii assistere poterit matrimoniis eorum qui in tali sanctuario contrahere velint?*

Resp. Ad *validitatem* requiritur et sufficit delegatio parochi territorii ubi situm est sanctuarium; quod si in hoc territorio uterque contrahens, aut saltem alteruter, domicilium non habeat aut a mense non fuerit commoratus, requiritur praeterea ad *liceitatem* licentia parochi contrahentium. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 741.

Resolves: — 1.° Delegatio igitur concedi potest expresse tantum, verbo vel in scriptis, generatim solum pro casu particulari. Modo generali, v. gr. pro matrimoniis omnibus intra hebdomadam vel intra mensem recurrentibus, concedi tantum potest coadjutoribus. S. C. C., 27 jul. 1908. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 305 *seq.*, 585.

2.° Delegato concedi potest facultas subdelegandi. — Vide **Casus**, *n.* 1019 *seq.*

ARTICULUS II

DE MATRIMONIIS CORAM SOLIS TESTIBUS

1079. – Si haberi vel adiri (1) nequeat sine *gravi incommodo* parochus vel Ordinarius vel sacerdos delegatus qui matrimonio

(1) Quum in nonnullis regionibus, parochi a civili lege graviter prohibeantur quominus matrimonio assistant, nisi praemisso civili connubio, quod non sem-

assistant ad normam canonum 1095, 1096: 1.° *a*) In *mortis periculo* validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus; *b*) et etiam *extra mortis periculum*, dummodo prudenter praevideatur eam rerum conditionem esse *per mensem* duraturam, 2.° In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos qui adesse possit; vocari et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, *salva* conjugii *validitate* coram solis testibus (*can.* 1098).

1080. — Igitur in *utroque casu a* et *b*, praesentia sacerdotis, qui nec loci parochus nec loci Ordinarius nec legitime delegatus ab alterutro sit, non requiritur nisi *ad liceitatem*, si haberi potest. Ad *validitatem* vero, si in *periculo mortis* intercedat impedimentum dirimens dispensandum.

Praesentia autem parochi loci vel Ordinarii vel sacerdotis delegati, *si haberi vel adiri potest*, requiritur semper ad *validitatem*.

1081.—Unde matrimonium in praedicto casu, si impedimentum dirimens non obstet, contrahi potest *in mortis periculo* cum *solis testibus*, etiamsi contrahentes *non* vivant in *concubinatu*, nec *proles sit legitimanda*, etc.; satis est voluntas contrahentium. Si vero impedimentum dirimens sit dispensandum, tunc sacerdos dispensare non potest nisi ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis, ut supra dictum est, *n.* 952, 953 et juxta modum illic expositum.

1082. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quale debeat esse hujusmodi periculum mortis?*

Resp. Satis est ut sit prudenter existimatum, ut afficiat unam ex partibus contrahentibus, atque ita urgens appareat ut prudenter dubitari possit an sit tempus sufficiens commode recurrendi ad parochum vel Ordinarium, quin opus sit uti mediis vere extraordinariis ut telegrapho, curru *automobili*, etc. Cfr. *Ferreres*,

---

per praemitti potest, et tamen ad mala praecavenda et pro bono animarum matrimonium celebrari expediat; quidam horum locorum Antistites, a Sacra Congregatione de Disciplina Sacramentorum efflagitarunt: «An et quomodo his in adjunctis providendum sit.»

Eadem Sacra Congregatio, in plenario Conventu habito die 28 curr. januarii, re mature perpensa, respondendum censuit: «Recurratur in singulis casibus, excepto casu periculi mortis, in quo quilibet sacerdos dispensare valeat *etiam ab impedimento clandestinitatis*, permittendo ut in relatis adjunctis matrimonium *cum solis testibus* valide et licite contrahatur.»

Expositam vero Emmorum. Patrum declarationem Stmus. Dnus. noster Benedictus PP. XV in audientia concessa die 30 ejusdem mensis infrascripto hujus Sacrae Congregationis Secretario, ratam habere et confirmare dignatus est, ac publici juris fieri mandavit.

Datum Romae, ex aedibus ejusdem Sacrae Congregationis, die 31 januarii 1916. — PHILIPPUS CARD. GIUSTINI, *Praefectus*. L. ✠ S. — † Aloisius Capotosti, Ep. Thermen., *Secretarius*. (*Acta*, VII, *pag.* 36, 37). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe vol.* 44, *pag.* 510 *seq.*; Los Esponsales, *n.* 813 *seq.*

l. c., *n.* 315 *seq.*; Card. *Gennari*, Breve comment., etc., h. l.; *Vermeersch*, De sponsalibus, *n.* 72; *Ojetti*, In jus antepianum, etc., *n.* 115.

QUAER. 2.° *Qualis debeat esse sacerdos qui matrimoniis assistat in periculo mortis?*

Resp. Quicumque, modo sacerdos sit, etiamsi alienae paroeciae aut etiam dioeceseos, etiamsi suspensus ab officio aut nominatim excommunicatus per publicum edictum. *Ferreres*, l. c., *n.* 325; *Vermeersch*, De sponsalibus, *n.* 74, *bis.* — **Casus**, *n.* 1019 *seq.*

N. B. De practica ratione agendi sacerdotis in hujusmodi matrimoniis, et etiam in casibus in quibus adsit impedimentum disparitatis cultus, vide *Ferreres*, l. c., *nn.* 622-628, 787-810.

1083.—QUAER. 3.° *An testes teneantur requirere et excipere contrahentium consensum?*

Resp. Neg., sed satis est ut audiant contrahentes exterius exprimentes coram ipsis formalem consensum.

QUAER. 4.° *Quid si contrahentes commode possint aut proprium parochum, qui vocatus veniret, advocare, aut ad aliam paroechiam accedere ibique coram parocho contrahere?*

Resp. Tunc omnino ad validitatem requiritur ut contrahant coram alterutro parocho. S. C. C., 27 jul. 1908, ad V. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 586.

QUAER. 5.° *An tempus quo durat impossibilitas interrumpi censeatur ratione momentanei, inopinati ac fidelibus prorsus incogniti transitus proprii missionarii?*

Resp. Neg. S. C. C., *ibid.*, ad VI. Praesentia enim missionarii computari non debet nisi utilis sit fidelibus. Utilis non est si ignoratur eaque uti ad contrahendum non possint. Aliud esset si fideles opportuno tempore praemoniti fuissent de adventu missionarii. *Ferreres*, l. c., *nn.* 587, 588. — Vide **Casus**, *n.* 1019 *seq.*

N. B. Quando parochus est praesens sed non vult aut non potest assistere matrimonio propter leges civiles id prohibentes, v. gr. quia sponsus subjectus est servitio militari, etc., non videtur matrimonium valide posse contrahi absque parochi praesentia. Vide notam *n.* 1079.

1084.—QUAER. 6.° *Quomodo matrimonia* **in navi** *contrahi possunt?*

Resp. Imminente *mortis periculo*, certum est in nova disciplina posse contrahi matrimonium coram duobus testibus, eodem modo ac contrahi posset in terra. *Ferreres*, l. c., *n.* 385.

Quod si navigatio prudenter praevideatur duratura ultra mensem, sufficeret contrahere coram duobus testibus. *Ferreres*, l. c., *nn* 386 *seq.*, 684.

Quoad matrimonia in navi ex antiqua disciplina, cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 348 *seq.*

ARTICULUS III

DE MATRIMONIIS ACATHOLICORUM

1085. — Ad statutam superius forman servandam tenentur: 1.° Omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant (*can.* 1099, § 1, 1.°).

2.° Iidem, de quibus supra, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, matrimonium contrahant (*Ibid.*, 2.°).

3.° *Orientales*, si cum latinis contrahant hac forma adstrictis (*Ibid.*, 3.°).

Firmo autem praescripto § 1, *n.* 1, *a*) acatholici sive *baptizati* sive *non baptizati*, si inter se contrahant, nullibi tenentur ad catholicam matrimonii *formam* servandam; *b*) item ab *acatholicis nati*, etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui *ab infantili* aetate in *haeresi* vel *schismate* aut *infidelitate* vel *sine ulla religione* adoleverunt, quoties cum parte acatholica contraxerint (*Ibid.*, § 2).

Matrimonia igitur catholicorum (ritus latini) cum acatholicis ubique reguntur jure Codicis; nisi *uterque* contrahens natus sit in Germania et matrimonium in Germania ineatur (aut nati sint in Hungaria et hic contrahant), quo in casu, etsi clandestinum, validum erit. S. C. C., 28 mart. 1903; S. C. de Sacr., 19 febr. et 18 jun. 1909. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 629 *seq.*

In antiqua disciplina matrimonia haereticorum sive inter se sive cum catholicis, subjiciebantur capiti *Tametsi*, ubi hoc publicatum fuerat. At ex concessionibus vel declarationibus Sedis Apostolicae valida erant horum matrimonia clandestina in pluribus regionibus subjectis cap. *Tametsi*. Horum locorum catalogum vide apud **Casus**, *n.* 1025, nota; *Ferreres*, El imped. de cland., *n.* 100.

Quaer. *An vi Codicis etiam ad matrimonia mixta valide contrahenda, ab Ordinario vel a parocho exquirendus et excipiendus sit contrahentium consensus?*

Resp. «Affirmative, servatis ad liceitatem quoad reliqua praescriptionibus et instructionibus S. Sedis» (*can.* 1102, § 1; S. C. C., 27 jul. 1908, ad III); et exceptis casibus «in quibus debitas cautiones exhibere pervicaciter partes renuant.» (S. Off., 21 jun. 1912). Cfr. supra, *n.* 1016, et infra, *n.* 1099 *seq.*; *Ferreres*, l. c., *nn.* 583 *seq.*, 718 *seq.*, et apud *Razón y Fe*, *vol.* 34, *pag.* 96 *seq.* — Vide **Casus**, *n.* 1025 *seq.*

ARTICULUS IV

DE INSCRIPTIONE MATRIMONII

1086.—Celebrato matrimonio, parochus, vel qui ejus vices gerit, quamprimum describere debet in libro matrimoniorum nomina conjugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, atque alia juxta modum in libris ritualibus vel a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit (*can.* 1103, § 1).

Praeterea parochus in libro quoque baptizatorum adnotare debet, conjugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si conjux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi, sive per se sive per curiam episcopalem, transmittere debet, ut matrimonium in baptismi librum referatur (*Ibid.*, § 2).

Quoties matrimonium ad normam can. 1098 contrahitur, sacerdos, si eidem adstiterit, secus testes tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum conjugium in praescriptis libris quamprimum adnotetur (*Ibid.*, § 3).

1087.—Quaer. *An obligatio inscribendi matrimonium aut curandi ejus inscriptionem, faciendi adnotationem*, etc., sit gravis?

Resp. Affirm., ut patet ex gravissimis incommodis, quae, propter omissionem, ipsis contrahentibus, eorumque filiis et bono publico obvenire possunt. Quoad modum omissiones subsanandi cfr. *Ferreres*, l. c. (*n.* 399 *seq.*), ubi etiam (*n.* 414 *seq.*) agitur de inscriptione matrimonii conscientiae.—**Casus**, *n.* 1023 *seq.*

1088. **Resolves:** — *a*) 1.° Descriptio fieri debet quamprimum, quod aliqui intelligunt adimpleri si fiat intra triduum (*Vermeersch*, l. c., *n.* 79). Concilium plen. **Amer. lat.**, *n.* 599, praecipit ut fiat intra unius diei spatium.

2.° Adnotationes necessariae ad inscriptionem suo tempore in libro matrimoniorum peragendam, fiant in aliquo ligato libro iis notis excipiendis destinato, non vero in separatis chartis quae facile amitti possunt.

3.° Negligentia in inscriptione *cito* peragenda facile grave erit peccatum, cum locum omissioni inscriptionis aut erroribus dare possit et grave damnum afferre.

4.° Per episcopalem curiam (propriam vel paroeciae baptismi) mittenda erit notitia quoties constet de dioecesi baptismi non vero de paroecia ubi conjux susceperit baptismum.

Haec notitia secum ferre debet conjugum eorumque parentum nomina et agnomina, aetatem contrahentium, locum diemque nuptiarum, testium qui interfuerunt nomina et agnomina, habeatque

parochi subscriptum nomen cum adjecto paroeciali sigillo. Inscriptio autem accurate indicet paroeciam, dioecesim, oppidum, seu locum baptismi conjugum, et ea quae ad scripta per publicos portitores tuto transmittenda pertinent (Inst. S. C. de Sacram., 6 mart., 1911: *Ferreres*, l. c., *n.* 409 *a*, *seq.*).

5.° Parochus matrimonii curet habere responsum accepti nuntii a parocho baptismi vel ab episcopali curia. *Ferreres*, l. c., *n.* 405 *seq.*; *Card. Gennari*, l. c., *pag.* 34; *Vermeersch*, *n.* 81.

6.° Obligatio sacerdotis non delegati in matrimoniis in articulo mortis, et testium tum in hoc casu, tum in casu quo matrimonium contrahatur cum solis testibus, est solidaria cum contrahentibus. Quare si unus adimpleat, reliqui liberantur ab omni obligatione: omnes tamen et singuli gravi obligatione ligantur, donec ipsis constet inscriptiones esse peractas.

7.° Inscriptio in hisce casibus facienda videtur in libro matrimoniorum illius paroeciae in cujus territorio matrimonium fuerit celebratum, quamvis conjuges casu illic contraxerint et domicilium alibi habeant. Aliter *Ojetti.*, l. c., *n.* 127, qui putat in casu inscriptionem faciendam esse a parocho domicilii.

ARTICULUS V

DE MATRIMONIO CONSCIENTIAE

1089.—Matrimonium conscientiae (vide supra, *n.* 925, 4.°) permitti nequit nisi ex *gravissima* et *urgentissima* causa (*can.* 1104).

Requiritur licentia Ordinarii loci, quam Vicarius Generalis concedere nequit, nisi ad hoc habeat speciale mandatum (*Ibid.*).

1090. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid importet permissio celebrandi matrimonium conscientiae?*

Resp. Permissio celebrationis matrimonii conscientiae secumfert promissionem et *gravem obligationem* secreti servandi ex parte *sacerdotis* assistentis, *testium*, *Ordinarii* ejusque *successorum*, et etiam *alterius conjugis*, altero non consentiente divulgationi (*can.* 1105).

QUAER. 2.° *Quos ad casus haec obligatio non se extendat ex parte Ordinarii?*

Resp. Hujus promissionis obligatio ex *parte Ordinarii* non extenditur ad casum *a*) quo vel aliquod *scandalum* aut *gravis* erga matrimonii sanctitatem *injuria* ex secreti observantia immineat, *b*) vel parentes non curent filios ex tali matrimonio susceptos *baptizari* *c*) aut eos baptizandos curent *falsis expressis nominibus*, quin interim Ordinario intra *triginta dies* notitiam prolis susceptae et baptizatae cum *sincera indicatione* parentum praebeant, *d*) vel *christianam* filiorum *educationem* negligant (*can.* 1106).

QUAER. 3.° *Ubi adnotanda sint hujusmodi matrimonia?*

Resp. Matrimonium conscientiae non est adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptizatorum libro, sed in *peculiari libro* servando in *archivo secreto Curiae* de quo in can. 379 (*can.* 1107). Cfr. *Ferreres*, Inst. canonic., *vol.* 1, *n.* 676.

APPENDIX

DE PAROECIIS PERSONALIBUS

1091. — Pluribus in locis simul cum paroeciis localibus sive territorialibus sunt etiam paroeciae *personales* (1), quibus paroeciani non subjiciuntur ratione loci, sed ex titulo *personali*, nempe quatenus ad certam familiam spectant (et tunc vocantur *gentilitiae*); vel ad certum ritum, v. gr. graecum, latinum, mozarabicum; vel ad determinatum coetum hominum, v. gr. ad militiam.

Paroeciae *territoriales* inter se distinctos fines distinctumque populum habent, i. e. habent sibi assignatum proprium territorium, ita ut, quotquot intra illius territorii fines domicilium habent, nisi exempti sint, subjiciantur parocho illius loci; *personales* vero sine finium distinctione proprias et distinctas agnoscunt oves per solam distinctionem familiarum. Cfr. *Scarfantonium*, Animadversiones ad *Cecoperium*, *vol.* 3, *add.* 39, *n.* 12; *Barbosa*, De off. et pot. parochi, *p.* 1, *c.* 1, *n.* 23.

Quare qui *personalibus* paroeciis subjiciuntur, non acquirunt nec amittunt parochum proprium quamvis domicilium mutent, nisi forte extra illam civitatem commorentur ubi paroecia locum fixum habeat. Hujus generis in **Hispania**, praeter castrenses, duae paroeciae *Toleti* reperiuntur, quae mozarabes appellantur. Aliae paroeciae personales erant, v. gr. Abulae et in opp. Olmedo et Arevalo; sed anno 1911 factae sunt territoriales.

Quinam subditi pertineant ad personales paroecias, et quomodo acquiratur vel amittatur jus paroeciae in suos subditos, singulis in casibus est inspiciendum.

1092. — *a*) Paroeciae **castrenses** *Hispaniae* vere sunt exemptae a jurisdictione Ordinarii loci, et subjiciuntur Vicario vel Pro-Vicario Generali castrensi (2). Cfr. *Ferreres*, in opusc. El imped.

---

(1) Juxta Codicem, jam non possunt sine speciali apostolico indulto constitui paroeciae pro diversitate sermonis seu nationis fidelium in eadem civitate vel territorio degentium, nec paroeciae mere familiares aut personales. Ad constitutas autem quod attinet, nihil innovandum inconsulta Apostolica Sede. (*can.* 216, § 4).

(2) En quae statuat regale Decr. diei 27 mart. 1901:

1.° Se reorganiza el Cuerpo del Clero castrense, continuando como jefe su-

de clandestinidad, *nn.* 150-161; *Salazar-Lafuente*, Discipl. eccles., *lec.* 31, *n.* 1.

Decretum *Ne temere* (ideoque neque Codex, ut videtur) nihil immutavit quoad jurisdictionem castrensem (1). S. C. C., 2 febr. 1908, ad VII. Cfr. *Ferreres*, Los Esponsales, etc., *nn.* 240, 287, 288, 533 *seq.*, 639.

Quadruplici ex titulo quis ad castrenses paroecias pertinere potest: 1.° ratione *militiae activae*, subjiciuntur Vicariatui quotquot ad militiam activam sive terrestrem sive maritimam spectant, cum suis familiis, i. e. cum *uxoribus* legitimis, *filiis* non emancipatis (imo etiam emancipatis, si tamen in hoc casu simul cum patre in eadem domo vivant) et *famulis;* 2.° ratione *servitii quod exercitui praestatur*, subjiciuntur qui regios exercitus sequuntur et eis inserviunt; 3.° *ratione loci*, quotquot scilicet degunt in locis militari imperio subjectis (v. gr. in arcibus, collegiis militaribus, etc.); 4.° *ratione officii*, quicumque apud ipsum Vicariatum muneribus funguntur. Ita ex Brev. Pii X, 23 jul. 1904 (quo prorogatur Breve Leonis XIII, 2 aug. 1897: *Martínez*, Manual del Clero castrense, *pag.* 201), et ex declaratione S. C. Neg. extraord., 17 mart. 1897, apud *O'Callaghan*, Práctica parroquial, *p.* 4, *cap.* 2 (ed. 7.ª). Uberiorem explicationem vide apud *Ferreres*, El imped. de clandest., *nn.* 128-137.

1093. — Igitur, ad matrimonium quod attinet, si **uterque** contrahentium subjiciatur jurisdictioni castrensi, matrimonium nullum erit, nisi contrahatur coram parocho castrensi; sed nota capellanum non esse proprie parochum in ordine ad matrimonium: unde nequit *valide* assistere matrimoniis militum, nisi ex delegatione gerentis vices Vicarii Generalis castrensis (*Teniente Vic. gral. castrense*). *O'Callaghan*, Práctica parroquial, *p.* 4, *c.* 1. Quibusdam in regionibus ut *Valentiae*, *Hispali*, etc., capellani majores hanc delegationem concedere possunt. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 162-168.

---

perior del mismo el muy reverendo Vicario o Pro-Vicario General castrense.

2.° Constituirán dicho Cuerpo: un teniente vicario de primera, 3 tenientes vicarios de segunda, 11 capellanes mayores, 52 capellanes primeros y 72 capellanes segundos.

3.° El Teniente Vicario de primera será asesor del Vicario General castrense. Representarán al muy reverendo Vicario o Pro-Vicario General castrense en las regiones militares, Capitanía general de Baleares y Comandancias generales de Ceuta y Melilla, tenientes vicarios de segunda o capellanes mayores, los cuales serán jefes inmediatos del personal del Cuerpo que se encuentre en los territorios respectivos. Los reverendos Obispos de Canarias y Tenerife ejercerán en aquel distrito, cada uno en su diócesis, el cargo de subdelegado castrense, Teniente Vicario.

(1) *Indirecte* tamen aliquae factae videntur immutationes, quia v. gr. matrimonia ex inopinato etiam pro castrensibus abolita esse videntur, qui etiam in articulo mortis et in locis ubi recursus ad parochum absque gravi incommodo haberi nequit, videntur posse contrahere sicut alii non castrenses.

Nihilominus ex Reg. decr. 27 martii 1901, *art.* 5.°, capellani hospitalium militarium et plures alii habitualiter delegandi sunt ut militum matrimoniis assistant (Cfr. *Alcubilla*, App. anni 1901, *pag.* 246). Quae dispositio approbationem Pro-Vicarii Generalis castrensis obtinuit. *Ferreres*, l. c., *n.* 167.

Si **alteruter** *tantum* contrahens pertineat ad forum militare, tunc matrimonio assistere debet (ad *liceitatem*) non modo capellanus militum (ex delegatione), sed etiam parochus jurisdictionis territorialis ubi matrimonium celebratur. Clem. XIII, Brev. *Quum in exercitibus*, 27 aug. 1768, § 32, innovatum a Pio X, 27 jul. 1904, § 20. — Matrimonium tamem *validum* erit, modo contrahatur coram alterutro parocho. *Sponsae* parochus, matrimonium benedicere solet. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 169-189, ubi plura alia notantur. —Vide **Casus**, *n.* 1028 *seq.*

N. B. De castrensi jurisdictione in rep. **Chilensi** cfr. infra ad calcem hujus voluminis.

1094. — *b*) **Toletanae paroeciae** reguntur concordia quadam inter parochos *mozarabes*, et alios, qui parochi *latini* appellantur, inita, confirmata a Julio III, die 9 mart. 1553. (Cfr. Archivium capituli paroec. Toletani, tit. Bul. Apostol., *n.* 11), cui nuper (14 jun. 1902) accessit alia coram Illmo. Dre. Laguarda (tunc Episcopo Titopolitano ac Vicario Generali Toletanae dioeceseos, postea Episcopo Barcinonen.). Civitas Toletana in sex paroecias *territoriales* divisa est, praeter duas *personales*, quas *mozarabes* appellant. Subditi mozarabes, in quacumque regione civitatis Toletanae commorentur, eximuntur a jurisdictione parochi territorialis, et subjiciuntur proprio parocho mozarabi.

Mozarabes sunt posteri antiquissimorum christianorum qui inter arabes Toleti mansere, quique post recuperatam civitatem a christianis paroecias personales constituerunt; reliqui vero christiani, qui de novo civitatem incolebant, vel in posterum incoluerint, paroeciis territorialibus tunc instauratis, subjecti sunt. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 191-230.

Singula persequi non licet; generaliores *regulas* statuemus. Reliqua vide apud *Ferreres*, l. c., *nn.* 230-266.

1.ª *Subjiciuntur* paroeciis mozarabicis, saltem si domicilium *Toleti* retineant: 1.° quotquot in regestis (*matrículas*) dictarum paroceiarum legitime inscripti sunt; 2.° filii, quorum *pater* mozarabicus sit vel mozarabicae paroeciae sit subditus, eorumque legitimae uxores, ac descendentes in linea masculina; 3.° horum *filiae* adhuc innuptae.

Si filiae mozarabum contrahant cum paroeciano territoriali seu latino, territoriali paroeciae subjiciuntur; sed *uni* filiae cujuscumque familiae mozarabis conceditur jus eligendi paroecialitatem mozarabem pro se, pro viro ac filiis; quae electio debitis solemnitatibus fieri debet tempore quo matrimonium contrahatur.

2.ª *Acquiri* potest paroecialitas mozarabica: 1.° a viro *latino* qui matrimonium contrahat cum femina mozarabe, cui jus competat eligendi paroecialitatem mozarabem; 2.° a femina latina, si matrimonium cum viro mozarabe contrahat.

3.ª *Amitti* potest paroecialitas mozarabica: 1.° a femina mozarabe quae matrimonium cum viro latino contrahat; 2.° a femina latina, vidua viri mozarabis, quae matrimonium cum latino contrahat.

4.ª *Amissa* paroecialitas mozarabica a femina mozarabe, quae cum latino contraxerit et tunc vidua est, *iterum ab ipsa acquiri*, si velit, *potest*.

1095. — *N. B.* Post decretum *Ne temere* (et etiam post Codicem) certum est quoad *liceitatem* servandam esse antiquam disciplinam pro matrimoniis celebrandis statutam praedictis *concordiis;* at certum non est an parochus latinus possit *valide* assistere necne matrimoniis subditorum jurisdictionis mozarabicae. Parochus mozarabicus assistere nec valide potest matrimoniis si uterque contrahens sit jurisdictionis territorialis. Cfr. S. C. C., 2 febr. 1908, ad VII et ad IX; *Ferreres*, Los Esponsales, etc., *nn.* 533 *seq.*, 543.

Qui paroeciae mozarabi subditus est, *a*) nequit Toleti subjici paroeciae latinae sive territoriali; *b*) si vero hic paroeciae castrensi ex aliquo titulo subjiciatur, toto tempore hujus subjectionis, desinit esse subditus mozarabicus.

2.° An et quomodo paroeciae mozarabi aut territoriali subjiciantur mozarabes extra Toletum commorantes, aliasque similes quaestiones vide apud *Ferreres*, l. c., *nn.* 248-260. Vide etiam ibi, *nn.* 267-282, quae ad paroecias personales italo-graecas spectant, et *nn.* 273-276 generaliores regulas paroecialitatis personalis. — Cfr. etiam causam *Montisalti*, *jurium paroecialium* (14 dec. 1901, et 26 apr. 1902) inter paroeciam *territorialem* S. Laurentii, et *personalem* seu gentilitiam S.ae Mariae ejusdem civitatis Montisalti (Italia) apud *Analecta eccles.*, *vol.* 10, *pag.* 157, 166; necnon Decretum S. C. de P. F. pro Neg. rit. Orientalis, 18 aug. 1913, quo statuuntur mutuae relationes disciplinares inter Episcopos latinos Canadenses et Episcopum ruthenum illius regionis, necnon inter clerum et fideles utriusque ritus (*Acta*, V, *pag.* 393 *seq.*).

c) Etiam tota civitas Abulensis in Hispania (necnon oppida Arévalo et Olmedo ejusdem dioeceseos) in paroecias personales divisa erat, ideoque omnes parochi videbantur valide posse assistere matrimoniis etiam non subditorum in quocumque loco illius civitatis (vel oppidi), quamvis pro quibusdam officiis territorium speciale assignatum haberent. (Cfr. *Ferreres,* Los Esponsales, *nn.* 769-786). Verum a die 1 junii 1911 omnes paroeciae factae sunt territoriales. Cfr. Arreglo parroquial. *pag.* 3, 8, 20 et 24.

CAPUT XIII

DE RITIBUS, TEMPORE ET LOCO CELEBRANDI MATRIMONIUM

ARTICULUS I

DE RITIBUS IN CELEBRATIONE MATRIMONII ADHIBENDIS

1096. — I. Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione servari debent *ad liceitatem* ritus in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praescripti aut laudabilibus consuetudinibus recepti (*can.* 1100).

II. Parochus curare debet ut sponsi benedictionem solemnem accipiant, quae dari eis potest etiam postquam diu vixerint in matrimonio, sed solum in Missa, servata speciali rubrica et excepto tempore feriato (*can.* 1101, § 1).

1097. Quaesita— QUAER. 1.° *Quis potest dare solemnem benedictionem?*

Resp. Ille tantum sacerdos, per se ipse vel per alium, qui valide et licite matrimonio potest assistere (*Ibid.*, § 2), vel assisteret, si matrimonium jam non esset celebratum. Igitur quilibet sacerdos legitime delegatus eam dare potest.

QUAER. 2.° *An benedictio nuptialis separari possit a celebratione Missae?*

Resp. Ante omnia notandum quod semper ac celebratur matrimonium (saltem inter catholicos) coram parocho aut sacerdote, *per se* dari debet benedictio quae est in Rituali; sed praeterea est alia benedictio quae proprie vocatur benedictio nuptialis, et separari nequit a celebratione Missae: «consistit enim in orationibus quae habentur in Missali: *Propitiare Domine*, etc., et *Deus qui potestate*, etc., dicendae ante *Libera nos*, etc.; necnon *Deus Abraham*, etc., dicenda ante benedictionem.» S. R. C., 9 maji 1893, ad III (*Decr. auth., n.* 3798).

QUAER. 3.° *Quandonam celebrari* possit Missa *pro sponsis?*

Resp. Missa votiva pro sponsis cum *propria benedictione*, permittitur quotidie per annum extra tempus clausum, dummodo non fuerit Dominica, aut Festum de praecepto, licet suppressum, neque occurrat Duplex I vel II classis, Octava privilegiata I aut II ordinis, vel aliqua ex Feriis aut Vigiliis privilegiatis, aut Commemoratio Omnium Fidelium Defunctorum. His autem in casibus, aut Missa pro sponsis cum sua benedictione in aliam diem transfertur, aut *in Missa diei additur*, numquam tamen sub unica conclusione cum prima, *Oratio pro sponsis*, hisque *benedictio infra eam Missam datur.*

QUAER. 4.° *Quando tum Missa pro sponsis, tum oratio omittenda sunt?*

Resp. Missa tamen vel Oratio pro sponsis dici nequit, *a*) si *ambo* sponsi non sint actu praesentes, vel *b*) si *uterque, aut alteruter, aut saltem sponsa* (1), in aliis nuptiis benedictionem acceperit, neque *c*) etiam tempore *clauso*, aut *d*) in Commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum (*Ibid.*).

QUAER. 5.° *Quandonam benedictio nuptialis omittenda sit?*

Benedictio vero numquam dari potest extra Missam, neque etiam in Missa quae non fuerit vel votiva pro sponsis, vel cum Oratione pro eis, ut supra. Quod si nuptiae tempore vetito seu clauso contractae fuerint, Missa cum benedictione nuptiali differtur ad diem quo Missa pro sponsis permittitur; imo et seligi possunt dies in quibus permittitur Oratio pro sponsis in Missa diei occurrentis. (Additiones et variationes in Rubricas Missalis, etc., *tit.* II, *n.* 2).

QUAER. 6.° *Quomodo celebranda sit Missa ipsa pro sponsis?*

Eadem Missa quum sit votiva privata, semper celebranda est, etiam si fiat in cantu, sine *Gloria in excelsis* et sine *Credo* et cum tribus orationibus: 1.ª scilicet ejusdem Missae votivae propria, 2.ª et 3.ª diei occurrentis, ut in Rubr., *tit.* VII, *n.* 3, De commemorationibus; necnon in fine *Benedicamus Domino.* Ultimum evangelium erit S. Joannis, nisi in Missa commemoretur Feria aliqua vel Vigilia, quo in casu Feriae aut Vigiliae commemoratae erit ultimum evangelium. *Mach-Ferreres*, l. c., *n.* 128, III; 206. Ita ex nov. Rubr., l. c., *n.* 3, necnon ex decr. S. R. C., 8 febr. 1913, l. c.

1098. — QUAER. 7.° *An benedictio nuptialis dari possit extra tempus clausum etiam iis qui tempore clauso contraxerunt?*

Resp. Affirm. Etenim ex decreto generali S. R. Universalis Inquisitionis, dato die 21 augusti 1881, benedictio nuptialis impertienda est extra tempus feriatum iis conjugibus, qui eam quacumque ex causa non obtinuerint. Missaque pro sponso et sponsa simul celebranda diebus praescriptis ut supra. Id est, sive in Missa votiva pro sponso et sponsa, sive in Missa de die cum commemoratione pro sponsis, prout ritus permittat. S. R. C., 27 maji 1911, ad VII (*Decr. auth.*, *n.* 4269).

QUAER. 8.° *An sponsi adigendi sint ad benedictionem nuptialem suscipiendam?*

Resp. Neg.; bene tamen adhortandi (*can.* 1101 § 1; S. R. C., 30 jun. 1896; 12 febr. 1909: *nn.* 3922, 4232).

QUAER. 9.° *An Missa pro sponsis, permittente rubrica, non modo celebranda sit, sed etiam pro ipsis applicanda?*

---

(1) Mulier cui semel benedictio solemnis data sit, nequit in subsequentibus nuptiis eam iterum accipere (*can.* 1143).

Resp. Affirm., ad primam partem; *negative* vero ad secundam, nisi ab ipsis eleemosynam accipiat celebrans. S. Off., 1 sept. 1841.

QUAER. 10. *An permittatur consuetudo veli albi explicandi super sponsos?*

Resp. Affirmative, ubi talis consuetudo adsit, ut in pluribus Galliae, **Hispaniae** et **Mexici** regionibus, «quum S. R. C. in iis locis ubi hic vetustissimus usus viget, ejusmodi ritum haud quaquam vetuerit.» S. R. C., 27 febr. 1886 (*Decr. auth., n.* 3656).

N. B. Ex decreto S. R. C., 7 sept. 1850, *in Rupellen.*, prohibebatur quidem et reprobabatur usus veli albi explicandi super sponsos; hoc tamen decretum nec in Collect. *Gardellini*, nec in ultima Coll. authentica reperitur.

1099. — QUAER 11. *An sacri ritus etiam in matrimoniis* **mixtis** *adhibendi sint, et praescriptae interrogationes de consensu sint faciendae?*

Resp. 1.° *Negative* quoad *ritus*, etiamsi intercesserint legitimae dispensationes (*can.* 1102, § 2).

Resp. 2.° *Affirmative*, quoad interrogationes, et quidem ad validitatem (*Ibid.*, § 1), nisi, ad normam instructionum Sedis Apostolicae, assistentia parochi mere passiva in loco permittatur. Vide supra, *n.* 1016.

QUAER. 12. *Quid vero si ex omissione sacrorum rituum in mixtis matrimoniis graviora mala timeantur?*

Resp. Tunc poterit Ordinarius aliquam permittere ecclesiasticam caeremoniam, *omissa semper Missae celebratione* et consequenter *sine solemni benedictione* (*can.* 1102, § 2).

1100. *Observ.* — 1.° «Omnes norunt, quid ipsa catholica Ecclesia de hujusmodi catholicos inter et acatholicos nuptiis constanter senserit, quum illas semper improbaverit, ac tamquam illicitas, planeque perniciosas habuerit, tum ob flatigiosam in divinis communionem, tum ob impendens catholico conjugi perversionis periculum, tum ob pravam sobolis institutionem» (Instr. Card. Antonelli, 15 nov. 1858), tum denique quia «persaepe animos impellunt ut cunctarum religionum aequam habere rationem assuescant, sublato veri falsique discrimine». (Const. *Arcanum*, Leonis XIII). — Quapropter per respectivos ordinarios, parochos et confessarios, a tam periculosis conjugiis deterrendi sunt fideles, et gravissime monendi sunt genitores qui ea impedire non satagant (C. P. **Amer. lat.**, *n.* 591).

2.° Emi. Patres «tolerari posse dixerunt quod in republica *Chilena* parochi catholici, aliique sacerdotes parochorum vice fungentes, matrimoniis haereticorum tamquam meri testes qualificati et auctorizabiles assistant, his tamen sub conditionibus: 1.° si nullum subsit scandali periculum; 2.° si constet sufficienter contrahentes nullo detineri sive divini, sive etiam ecclesiastici juris impedimento; 3.° si parochi materialem tantum praesentiam exhibeant, ita scilicet ut, nullo adhibito ecclesiastico ritu, ideoque sine vestibus sacris, sine ullis precibus et benedictionibus, atque extra locum sacrum, satis habeant utriusque sponsi consensum audire (non tamen ipsum requirere et excipere: S. Off., 21 jun. 1912), et actum valide gestum deinceps pro suo officio in matrimoniorum librum referre.» (Instr. *S. Off. ad Archiep. S. Jacobi de Chile*, l. c.; necnon *Ferreres*, l. c.),

3.° Quoad matrimonia **massonum** prae oculis habeatur quid statuat C. P. **Amer. lat.,** *n.* 175, et C. **Manil.,** *n.* 192: «Nullo modo tolerari potest, ut matrimonia quae a massonibus contrahuntur, cum omni solemnitate ritus catholici celebrentur. Imo vero, si quis matrimonio conjungi postulat, qui noscitur sectae massonicae adscriptus esse, parochus totis viribus in id incumbere tenetur, ut is illi sectae renuntiet; quod si renuerit, sedulo curandum est, ut sponsa ac parentes ejus, opportunis exhortationibus, a tali conjugio deterreantur. Quando vero parochus nullo modo potest hujusmodi matrimonium impedire, et prudenter timet, ne ex denegata matrimonio assistentia grave scandalum vel damnum oriturum sit, res deferenda est ad Ordinarium, qui, juxta instructiones Sanctae Sedis et doctrinam S. Alphonsi, quid in singulis casibus faciendum sit, decernat: quo in casu, parochus matrimonio passive intersit» (ita tamen ut requirat excipiatque contrahentium consensum: S. C. C., 27 jul. 1908, ad III), «id est absque benedictione, aliove ritu ecclesiastico, tantum tamquam testis auctorizabilis, dummodo cautum sit omnino catholicae educationi universae prolis, aliisque similibus conditionibus».

Idem respondit S. Off., 25 mart. 1897, non modo pro matrimonio massonum, sed etiam quoad matrimonia «inter unam partem catholicam et alteram quae *fidem abjecit, at nulli falsae religioni vel haereticae sectae sese adscripsit*». Cfr. *Il Monitore, vol.* 10, *p.* 2, *pag.* 3; vide etiam S. Off., 5 jul. 1878; et S. Poenit., 10 dec. 1860 (*Coll. P. F., nn.* 1863 et 1552); *S. Alph., n.* 54; *Ferreres,* l. c.

Vide supra, *nn.* 984-987; 1014-1016.

ARTICULUS II

DE TEMPORE ET LOCO CELEBRATIONIS MATRIMONII

1101. Quaesita.—Quaer. 1.° *Quonam anni tempore matrimonium contrahi potest?*

Resp. Quolibet anni tempore *valide ac licite* contrahi potest. Verum *solemnis benedictio* vetita est a prima Dominica Adventus usque ad diem Nativitatis Domini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad Dominicam Paschatis inclusive. Ita tamen ut Ordinarii locorum possint, salvis legibus liturgicis, etiam praedictis temporibus eam permittere *ex justa causa,* monitis sponsis ut a nimia pompa abstineant (*can.* 1108).

Quaer. 2.° *Quo in loco matrimonium inter catholicos sit contrahendum?*

Resp. Valide quocumque in loco celebrari potest intra limites territorii parochi assistentis vel delegantis; *licite* in ecclesia paroeciali; aut etiam, de licentia Ordinarii loci vel parochi, in alia ecclesia aut oratorio sive *publico* sive *semipublico* (*can.* 1109, § 1).

Ut celebretur in ecclesiis aut oratoriis sive *Seminarii* sive *religiosarum,* requiritur licentia Ordinarii, qui eam non debet concedere nisi *urgente necessitate,* et adhibitis opportunis *cautelis* (*Ibid.,* § 2). Vide supra, *n.* 1077, *q.* 8.°

Quaer. 3.° *An in domibus privatis celebrari possit matrimonium?*

Resp. Affirm., de licentia Ordinarii, qui eam concedere potest *a*) in *extraordinario* tantum aliquo casu et *b*) et accedente semper *justa* ac *rationabili* causa (*can.* 1109, § 2).

1102.—Quaer. 4.° *Ubinam contrahendum sit matrimonium inter partem catholicam et partem acatholicam?*

Resp. Extra ecclesiam. Quod si Ordinarius prudenter judicet id servari non posse quin graviora oriantur mala, prudenti ejus arbitrio relinquitur hac super re dispensare, firmo tamen praescripto can. 1102, § 2 (*can.* 1109, § 3). Vide supra, *n.* 1016, *q.* 1.°

CAPUT XIV

DE EFFECTIBUS MATRIMONII

ARTICULUS I

PRINCIPIA GENERALIA

1103.—I. *a*) Ex valido matrimonio enascitur inter conjuges *vinculum* natura sua *perpetuum* et *exclusivum; b*) matrimonium praeterea *christianum* conjugibus non ponentibus obicem gratiam confert (*can.* 1110). Quoad *a*) vide dicta supra, *n.* 927, IV, et dicenda infra, *n.* 1106. Ratio quoad *b*) est, quia matrimonium christianorum est sacramentum. Vide dicta supra, *n.* 927, I, II, et 930.

II. Utrique conjugi ab ipso matrimonii initio *aequum jus* et *officium* est quod attinet ad actus proprios conjugalis vitae (*can.* 1111).

III. Nisi jure speciali aliter cautum sit, uxor, circa canonicos effectus, particeps efficitur status mariti (*can.* 1112).

IV. Parentes gravissima obligatione tenentur prolis educationem tum religiosam et moralem, tum physicam et civilem pro viribus curandi, et etiam temporali eorum bono providendi (*can.* 1113). Vide dicta *vol.* 1, *nn.* 462-473.

ARTICULUS II

QUINAM FILII SINT LEGITIMI

1104.—I. Legitimi sunt filii concepti vel nati ex matrimonio valido vel putativo, nisi parentibus ob solemnem professionem religiosam vel susceptum ordinem sacrum prohibitus tempore conceptionis fuerit usus matrimonii antea contracti (*can.* 1114).

II. *a*) Pater is est quem justae nuptiae demonstrant, nisi *evi-*

dentibus argumentis contrarium probetur (*can.* 1115, § 1). Igitur filii habentur legitimi, etsi mater aut pater aut uterque asserat, etiam cum juramento, filium esse ex adulterio, nisi id evidenter probent, v. gr. propter absentiam viri per undecim menses ante nativitatem filii.

b) Legitimi praesumuntur filii qui nati sunt saltem *post sex menses* a die celebrati matrimonii, vel *intra decem menses* a die dissolutae vitae conjugalis (*Ibid.*, § 2), v. gr. per mortem viri.

1105.—III. Per subsequens parentum matrimonium sive verum sive putativum, sive noviter contractum sive convalidatum, *etiam non consummatum*, legitima efficitur proles, dummodo parentes *habiles* exstiterint ad matrimonium inter se contrahendum tempore conceptionis vel praegnationis, vel nativitatis (*can.* 1116). Opus igitur est ut nullo detinerentur impedimento, saltem dirimente. Si pater, v. gr., tempore conceptionis filii erat conjugatus, mater vero soluta, si tamen tempore gestationis aut nativitatis filii pater jam sit viduus et contrahat, quocumque tempore, matrimonium cum matre, talis filius, etsi conceptus ex adulterio, legitimaretur per subsequens parentum matrimonium.

IV. Filii legitimati per subsequens matrimonium, ad effectus canonicos quod attinet, in omnibus aequiparantur legitimis, nisi aliud expresse cautum fuerit (*can.* 1117).

CAPUT XV

DE SEPARATIONE CONJUGUM

ARTICULUS I

DE SOLUTIONE VINCULI

1106. — I. Matrimonium validum ratum et *consummatum* nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest (*can.* 1118).

Haec indissolubilitas oritur saltem *ex jure divino positivo*, et pertinet ad fidem, uti constat: 1.° ex verbis Christi, Matth., XIX, 6: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet.* 2.° Ex verbis S. Pauli, I Cor., VII, 10, 11: *Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* 3.° Ex *Conc. Trident., sess.* 24, *can.* 7.

Imo esse etiam indissolubile *jure naturae*, constat ex propositione 67 a Pio IX in *Syllabo* damnata.

1107. — II. Matrimonium non *consummatum a*) inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvitur tum ipso jure per solemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex justa causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita (*can.* 1119).

Quod matrimonium non consummatum inter baptizatos dissolvi posset per dispensationem pontificiam fuit quaestio inter theologos ac canonistas per plura saecula disputata. Sed de hac re jam a multo tempore dubitari non poterat cum frequentissime tali potestate uteretur Sedes Apostolica. Vide longum catalogum exemplorum recentiorum dispensationis pontificiae in matrimonio rato, non consummato, apud *Feije*, De impedimentis et dispens. matrim., in app. ad calcem voluminis. Cfr. *Acta S. Sedis* et *Acta A. Sedis* fere in omnibus voluminibus. Quare haec doctrina erat jam communis et certa. Dispensat Papa ex potestate divinitus sibi concessa.

1108. — Dissolvi per **solemnem** *professionem religiosam* est dogma fidei definitum per *Conc. Tridentinum*, *sess.* 24, *c.* 6: *Si quis dixerit matrimonium non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.* Hoc jus procedit ex privilegio speciali a Christo concesso et ab Ecclesia declarato (*Sánchez*, *l.* 2, *d.* 19, *n.* 3; *Bened. XIV*, Quaest. *can.* 546; *Rosset*, *n.* 672; *Palmieri*, Tract. de matrim., *th.* 25, III); vel, ut alii volunt, ex solo jure ecclesiastico (*Suárez*, De relig., *tr.* 7, *l.* 9, *c.* 23, *n.* 20; *Gasparri*, *n.* 1082; *Wernz*, *n.* 698). Si enim Christus concessit suo Vicario potestatem dissolvendi matrimonium ratum et non consummatum, ut supra diximus, bene potest Ecclesia hanc dissolutionem adnectere professioni solemni.

1109. — Quid sit votum solemne, et consequenter solemnis professio religiosa, diximus supra, *n.* 168. Igitur non dissolvitur matrimonium *ratum* neque per *vota simplicia* in religione, v. gr. in Soc. Jesu emissa, neque per *susceptionem ordinis sacri.*

ARTICULUS II

DE PRIVILEGIO PAULINO

1110. — Matrimonium legitimum initum inter non baptizatos, sive ratum tantum sit sive etiam consummatum, dissolvi potest in favorem fidei ex privilegio Paulino (*can.* 1120, § 1).

Concessio haec *divina* (1) eruitur ex verbis Apostoli, I Cor.,

---

(1) Ita S. Off., 11 jul. 1866, apud *Coll. S. C. de P. F.*, *n.* 4353; *Bened. XIV*, De syn., *l.* 6, *c.* 4, *n.* 3; *S. Alph.*, *n.* 955; *Wernz*, l. c., *n.* 702; alii vero eam *apostolicam* esse autumant, v. gr. *Gasparri*, l. c., *n* 284: *Lehmk.*, *n.* 709.

VII, 12, 15, ubi ait: *Si quis frater uxorem habet infidelem et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam... Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi; in pace autem vocavit nos Deus.*

1111. Quaesita.—QUAER. 1.° *In quo consistit privilegium Paulinum?*

Resp. In eo quod si alteruter conjugum convertatur ad fidem per susceptionem baptismi et alter remaneat in infidelitate, ita ut peractis debitis *interpellationibus* nec velit converti, nec pacifice cohabitare sine injuria Creatoris aut contemptu religionis christianae, aut conatum adhibeat ut partem fidelem pervertat, tunc fidelis potest alias inire nuptias cum *fideli*, et eo ipso quod ineat, dissolvitur illud matrimonium in infidelitate contractum.

1112.—QUAER. 2.° *Quaenam sint interpellationes faciendae?*

Resp. Antequam conjux *conversus* et *baptizatus* novum matrimonium *valide* contrahat, debet, salvo praescripto can. 1125 (vide *n.* 1116, *N. B.* 1.°), partem non baptizatam interpellare: 1.° An velit et ipsa converti ac baptismum suscipere; 2.° an saltem velit secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris. Hae interpellationes fieri *semper debent*, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit (*can.* 1121). Requiruntur praedictae interpellationes, non modo ad *liceitatem*, verum etiam, ut patet ex citato canone 1121, ad *validitatem* (Cfr. etiam S. C. de P. F., 5 mart. 1816, ad 1; *Gasparri*, *n.* 1090; *Rosset*, *n.* 628 *seq.*; *Génicot*, *n.* 559; *Il Monitore*, *vol.* 11, *pag.* 663, contra *D'Annibale*, 3, *n.* 476, *nota* 24; *Ball.-P.*, 6, *n.* 436 *seq.*: quibus consentire videtur *Wernz*, l. c., *n.* 703, *nota* 72).—Ex *dispensatione* Pontificis, interpellatio unico quaesito fieri potest: num conjux infidelis converti velit. Quod si nolit converti, quamvis pacifice cohabitare velit et absque contumelia Creatoris, tunc, posita illa Pontificis dispensatione, pars conversa poterit valide ac licite transire ad secundas nuptias. *Wernz*, l. c., *n.* 704.

Imo etsi conjux infidelis pacifice cohabitare velit, si tamen detineatur aliquo impedimento, v. gr. a creditore vel a secundo marito, vi cujus infra justum ac rationabile tempus non redierit ad conjugem fidelem, hic, si causa non sit dicti impedimenti, facta interpellatione et alio non comparente, poterit licite ac valide transire ad alias nuptias. S. Off., 12 jun. 1850, 22 nov. 1871, 8 jul. 1891 (Coll. P. F., *nn.* 1339, 1356, 1362). Cfr. *Wernz*, l. c., *nota* 62.

QUAER. 3.° *Quoties et quando interpellatio sit facienda?*

Resp. 1.° Interpellatio ex *divino* praecepto unica vice fieri *debet*; ex charitate pluries fieri poterit (S. Off., 12 jun. 1850: Coll. P. F., *n.* 1339).

Resp. 2.° Facienda est *post susceptum* baptismum, nisi Papa dispenset ut fiat antea. De renuentia infidelis debet constare saltem per processum summarium. Cfr. *can.* 1122; *Acta S. Sedis*, *vol.* 41, *pag.* 545 *seq.*

Quaer. 4.° *Quis ab ea facienda dispensare possit?*

Resp. Ab interpellatione facienda dispensare potest Apostolica Sedes, quae etiam hujusmodi matrimonia *dissolvere* potest, *dummodo consummata non fuerint post conversionem* **utriusque** *conjugis. S. Alph., n.* 897; *Wernz*, l. c., *nn.* 704, 705; *Santi-Leitner, lib.* 4, *tit.* 19, *n.* 24; *Ball.-P., n.* 444 *seq.; Card D'Annibale*, 3, *n.* 470; *Lombardi*, Jur. can. priv. inst., *lib.* 4, *c.* 2, *art.* 4, § 2, VIII.

Quaer. 5.° *Quid si interpellatio fieri nequeat?*

Resp. Tunc recurrendum est ad Sedem Apostolicam pro dispensatione ab obligatione interpellandi, vel potius pro dispensatione super matrimonio non consummato post conversionem utriusque conjugis. Nempe Rom. Pontifex dispensat, vel concedit facultatem directe et vere dispensandi in ordine ad secundas nuptias, quam dispensationem vel facultatem non concedit in casu, nisi sub conditione, quod interpellatio sit impossibilis. Cfr. S. Off., 13 mart. 1901 (*Acta S. Sedis*, *vol.* 33, *pag.* 550, 551); *Wernz*, l. c.

1113.—Quaer. 6.° *Qua forma fieri debent interpellationes?*

Resp. 1.° Regulariter fieri debent forma saltem summaria et extrajudiciali, de auctoritate Ordinarii conjugis conversi, a quo Ordinario concedendae sunt quoque conjugi infideli, si quidem eas petierit, induciae ad deliberandum, eo tamen monito, fore ut, induciis inutiliter praeterlapsis, responsio praesumatur negativa (*can.* 1122, § 1).

Resp. 2.° Etiam privatim factae ab ipsa parte conversa, valent, imo sunt etiam licitae, si forma superius praescripta servari nequeat; hoc tamen in casu, de ipsis, pro foro externo, constare debet duobus saltem testibus vel alio legitimo probationis modo (*Ibid.*, § 2).

1114.—Quaer. 7.° *Quando possit conversus transire ad novas nuptias?*

Resp. a) Si interpellationes ex declaratione Sedis Apostolicae omissae fuerint, aut *b*) si infidelis eisdem *negative* responderit *expresse* vel *tacite*, pars baptizata jus habet novas nuptias cum persona *catholica* contrahendi, nisi ipsa post baptismum dederit parti non baptizatae *justam* discedendi *causam* (*can.* 1123).

Quaer. 8.° *Quando dissolvitur matrimonium contractum in infidelitate?*

Resp. Tunc tantum cum pars fidelis reapse novas nuptias valide iniverit (*can.* 1126). Tunc etiam infideli licet novas inire nuptias.

1115.—Quaer. 9.° *An hoc privilegium faveat etiam illis qui convertantur ad fidem christianam haereticam?*

Resp. Affirmative, juxta communem sententiam (cfr. *Wernz*, l. c., *n.* 72), neque in Codice quidquam est quod excludat evidenter hanc interpretationem. Vide tamen *n.* 1114, *q.* 7.°

QUAER. 10. *An si post susceptum baptismum conjux fidelis matrimonialiter cum parte infideli vivat, amittat illud jus novas celebrandi nuptias?*

Resp. Negative, ideoque potest hoc jure uti, si conjux infidelis, mutata voluntate, postea discedat sine justa causa, vel jam non cohabitet pacifice sine contumelia Creatoris (*can.* 1124).

1116. —*N. B.* 1.° Ea quae matrimonium respiciunt in constitutionibus Pauli III *Altitudo*, 1 jun. 1537; S. Pii V *Romani Pontificis*, 2 aug. 1571; Gregorii XIII *Populis*, 25 jan 1585, quaeque pro peculiaribus locis scripta sunt, ad alias quoque regiones in eisdem adjunctis extenduntur (*can.* 1125). Quid statuatur in praedictis constitutionibus, vide ad calcem Codicis in Doc. VI-VIII.

2.° In re dubia privilegium fidei gaudet favore juris (*can.* 1127). Ideoque si dubitetur an conjunctio in qua in infidelitate vixit conversus fuerit matrimonium an concubinatus, vel quaenam fuerit prima mulier quam valide duxit, poterit transire ad alias nuptias, *nulla peracta interpellatione*. Cfr. *Wernz*, l. c.

3.° Hoc privilegium (1) conceditur parti conversae baptizatae ad contrahendum cum *fideli*, non autem cum infideli aut catechumeno, nisi Papa dispenset super impedimento disparitatis cultus. S. Off., 12 jun. 1850; *Buccer.*, *n.* 890; *Card. Vives*, *n.* 676; *Lombardi*, l. c.

4.° Facta interpellatione, manet libera pars fidelis ad novas ineundas nuptias, etiam post multum temporis, quin opus sit unquam iterare interpellationem: at si obtineatur dispensatio ab interpellatione facienda, si celebratio matrimonii differatur *ultra annum*, opus est nova dispensatione. S. C. de P. F., 26 jun. 1820; Coll. P. F., *n.* 1326.

5.° Si pars infidelis cohabitare nolit, vel non nisi cum injuria Creatoris, pars conversa potest religionem profiteri. Si religionem profiteatur, dicendum est matrimonium dissolvi, sicut dissolvitur matrimonium ratum christianorum et nondum consummatum. *Sánchez*, De matrim., *l.* 7, *d.* 76, *n.* 11; *Pesch*, Praelect. dogm., De

---

(1) Circa hoc privilegium sequentes facultates concessae sunt Praefecto Apostolico Congensi, 15 dec. 1910: «Praefectus Apostolicus Orator dispensare valeat, *ad quinquennium*, cum gentilibus et infidelibus plures uxores habentibus, ut post conversionem et baptismum, quam ex illis maluerint, si etiam ipsa fidelis fiat, ipsi retinere possint, nisi prima voluerit converti; item *ad quinquennium* dispensare valeat, super interpellatione conjugum in infidelitate relictorum pro omnibus casibus ordinariis, servatis de jure servandis; et insuper pro *viginti casibus* extraordinariis quando nempe adiri quidem potest conjux infidelis, sed de comparte jam facta christiana interpellari nequit sine evidenti gravis damni ei vel christianis inferendi periculo. Contrariis quibuscumque non obstantibus... Communicandi praedictas facultates suis Missionariis.» *Vermeersch*, Periodica, *vol.* 7. *pag.* 54. Cfr. etiam *Nouv. Rev. Théol.*, 1914, *pag.* 425 *seq.*

matrim., *n.* 800; *Buccer.*, *n.* 980. Vide supra, *n.* 1107. Attamen *Santi-Leitner*, *lib.* 4, *tit.* 19, *n.* 23; *Rosset*, l. c., *n.* 701 *seq.*, censent non dissolvi, si fuerit consummatum, quamvis consummatio locum habuerit in infidelitate utriusque. Idqui dicit *probabilius Wernz*, l. c., *n.* 702.

An possit pars conversa suscipere ordines sacros, negandum videtur nisi adsit dispensatio R. Pontificis vel ipse Papa dissolvat hoc matrimonium. Vide supra, *n.* 901 et *can.* 132, necnon *Ferreres*, Inst. canonic., *n.* 286.

ARTICULUS III

DE SEPARATIONE TORI, MENSAE ET HABITATIONIS

1117. — I. Conjuges servare debent vitae conjugalis communionem, nisi justa causa eos excuset (*can.* 1128).

II. Divortium tamen seu *separatio a toro* vel cohabitatione *justis de causis* fieri potest, *manente* nihilominus conjugali *vinculo*, ita ut neutra pars possit ante mortem alterius inire aliud matrimonium. — Id declaratur a *Conc. Trident.*, *sess.* 24, *can.* 8: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad torum seu quoad habitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit.*

III. Propter conjugis *adulterium*, alter conjux, *manente vinculo*, *a*) jus habet solvendi, etiam *in perpetuum*, vitae communionem, nisi in crimen consenserit, *b*) aut eidem causam dederit, *c*) vel illud expresse aut tacite condonaverit, *d*) vel ipse quoque idem crimen commiserit (*can.* 1129, § 1).

Adulterium igitur (idem plures tenent de bestialitate aut sodomia) alterutrius, tale esse debet: 1.° *moraliter* certum, perfectum et consummatum (*S. Alph.*, *nn.* 961-963); 2.° voluntarium, non vero ex illata violentia patratum; 3.° non condonatum sive expresse, sive implicite; 4.° non mutuum, quia tunc exsisteret compensatio. Patet ex verbis Christi, Matth., v, 32: *Qui dimiserit uxorem, excepta fornicationis causa, facit eam moechari*, etc. Quod si licet viro, eadem ratione etiam uxori licitum esse debet.

1118. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quandonam adulterium censeatur tacite condonatum?*

Resp. a) Si conjux innocens, *postquam de crimine adulterii certior factus est*, cum altero conjuge sponte, maritali affectu, conversatus fuerit; *b*) *praesumitur* vero, nisi sex intra menses conjugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legitimam accusationem fecerit (*can.* 1129, § 2).

Quaer. 2.° *An et quatenus conjux innocens post factum divortium teneatur rursus admittere adulterum ad vitae consortium?*

Resp. 1.° Numquam ad id *tenetur*, sive discesserit propria auctoritate, sive judicis ecclesiastici sententia.

Resp. 2.° *Potest* vero eum admittere aut etiam *revocare*, nisi ex *ipsius consensu* ille *statum matrimonio contrarium* susceperit (*can.* 1130).

QUAER. 3.° *An, facto divortio, liceat parti innocenti aut etiam adulterae ingredi in religionem vel suscipere sacros ordines?*

Resp. Neg., per se, quia conjux, *durante matrimonio*, invalide admittitur ad novitiatum, juxta can. 542, 1.°; viri autem *uxorem habentes* habent impedimentum pro sacris ordinibus, juxta can. 987, 2.° — Attamen de *licentia compartis*, et obtenta dispensatione R. Pontificis, non modo pars innocens, sed etiam pars adultera videtur posse ingredi religionem, et, si de viro agitur, ordines sacros suscipere, ut innuitur canone 1130, in *q.* praecedenti citato.

1119. — QUAER. 4.° *An vir, cognito uxoris adulterio, illam dimittere teneatur?*

Resp. 1.° Certum est non teneri *ratione adulterii;* quia divortium fuit concessum in favorem innocentis, non in ejus poenam. Ita *communiter theologi. S. Alph., n.* 963.

Resp. 2.° Aliquando potest vir teneri ad dimittendam uxorem adulteram ratione correctionis fraternae aut scandali vitandi; sed *rarus est iste casus*, tum quia alia media adhiberi possunt ad uxorem corrigendam, aut scandalum vitandum, tum quia grave scandalum ex separatione timendum, excusare potest. Aliunde ejecta uxor majori periculo, saltem plerumque, exponeretur. *S. Alph., ibid.* — Quae hic de marito dicta sunt, a fortiori valent de uxore. *S. Alph., n.* 964.

QUAER. 5.° *An, facto divortio, possit innocens alterum cogere ut ad se redeat?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si agatur de separatione *non juridica*, quia haec per sententiam judicis non firmatur.

Resp. 2.° *Affirm., probabilius*, etiam in ipso casu *juridicae separationis*, ut apparet ex can. 1130, in resp. 2 ad q. 2 citato. Non est tamen cogenda mulier adultera ad redeundum, quoties potest rationabiliter timere, ne dure, acerbe, aut etiam crudeliter tractetur. *S. Alph., ibid.*, etc.

QUAER. 6.° *An, facta* juridica *separatione* ob adulterium, *conjux innocens teneatur redire ad compartem revocantem, si ipse postea lapsus fuerit?*

Resp. Neg., probabilius. Ratio est, quia primus adulter per judicis sententiam jam omnino spoliatus fuit omni jure erga innocentem. *S. Alph., n.* 967. — Attamen debere judicem *secundum aequitatem juris* eum cogere ad redeundum, tenet *S. Thom., in* 4, *dist.* 35, *q.* 1, *art.* 6, *ad* 4.

Praeterea si *juridica* separatio non fuit, sed *privata* tantum,

tenetur juxta plures redire ad compartem revocantem; quum paria crimina compensatione mutua tollantur. *Lib.* 5 *Decretal., tit.* 16, *c.* 7; *Génicot, n.* 556. Et hoc dicunt *Casus Romae ad S. Apollinar., pag.* 361, esse intelligendum probabilius etiam pro casu juridicae separationis. Quod tamen non videtur admittendum, nec pro separatione privata, nisi adulterium fuerit occultum.

1120. — QUAER. 7.° *An divortium privata auctoritate fieri valeat?*

Resp. 1.° *Affirm.*, ratione adulterii, si hoc sit notorium; imo *probabiliter* etiamsi crimen occultum sit, quia Christus divortium hac de causa permittendo non distinxit inter adulterium publicum et privatum. Sed ad hoc requiritur ut crimen sit certum, et ex separatione non interveniat scandalum, quod non possit aliter reparari. Ita *communiter. S. Alph., n.* 968. Id erui videtur ex can. 1130, in resp. 1 ad q. 2 citato. — Plures tamen, nec improbabiliter, dicunt, non esse licitum divortium ob adulterium occultum; quia non licet adulteri famam prodere; sed forte major erit infamatio, si res ad judicem deferatur ut decernat divortium.

Resp. 2.° *Affirm.* etiam, ratione periculi vel animae vel corporis, modo periculum illud valde grave sit. Sed expedit in praxi, ut consilium viri prudentis, praesertim confessarii, petatur.

Imo *ante factum*, damnandam esse separationem privata auctoritate factam, tenet *Card. Vives, n.* 687. Cfr. etiam *Gasparri, nn.* 1115, 1117; *Lehmk., n.* 713, 2.°; *Génicot, n.* 558, V, qui praeterea docet semper requirendam esse auctoritatem ecclesiasticam, *excepto casu adulterii* (quod de notorio fac intelligas) *et haeresis.* «Publica enim Ecclesiae auctoritas necessaria est ut solvatur obligatio publice per sacramentum matrimonii contracta; insuper contraria sententia latam viam multiplicandis divortiis sterneret.»

Confessarius vero in hoc valde caute procedere debet. Caveat ne facilius credat uxorum adversus viros querelis; satagatque, ut eas compescat, et a divortio, in quantum fieri potest, avertat.

N. B. De sententia divortii a vinculo, a judice laico pronuntianda, confer quae diximus supra, *n.* 8.

1121. — QUAER. 8.° *Quaenam sint aliae causae propter quas divortium semiplenum fieri possit?*

Resp. a) Si alter conjux *sectae acatholicae* nomen dederit; *b*) si *prolem* acatholice educaverit; *c*) si *vitam criminosam* et ignominiosam ducat; *d*) si grave seu animae seu corporis periculum alteri praebeat; *e*) si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat, aliaque id genus (*can.* 1131, § 1).

Periculum grave animae, si adsit perversionis periculum in uno ex causa alterius; et *periculum grave corporis*, si immineat periculum vitae aut mutilationis, vel si cohabitatio ex parte unius erga alium adeo evadat molesta, ut moraliter impossibilis reddatur; id eveniret, si conjux enormes aut frequentes *saevitias* pati cogeretur.

QUAER. 9.° *An his in casibus fieri divortium possit privata auctoritate?*

Resp. Affirmative, si certo constet de causa, et periculum sit in mora; secus requiritur auctoritas Ordinarii loci (*Ibid.*), ut jam supra, *n.* 1120, *q.* 2, ex parte dictum est.

1122. — QUAER. 10. *An, facta separatione ex aliqua ex iis causis, sit obligatio vitae consuetudinem redintegrandi?*

Resp. Affirmative, causa separationis cessante; sed si separatio ab Ordinario pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, conjux innocens ad id non obligatur, nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore (*Ibid.*, § 2), ad quod sententia pronuntiata fuit.

1123. — QUAER. 11. *Instituta separatione, apud quem educandi sunt filii?*

Resp. Penes conjugem innocentem, et si alter conjugum sit acatholicus, penes conjugem catholicum, nisi in utroque casu Ordinarius pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorumdem catholica educatione, aliud decreverit (*can.* 1132).

N. B. Planum est divortium quoad torum et habitationem fieri posse mutuo consensu, scilicet uterque conjux simul possunt juri proprio renuntiare quoad torum, sive ad tempus sive in perpetuum, *dummodo absit incontinentiae periculum*. Item separari possunt etiam quoad habitationem sive ad tempus negotiorum causa, sive in perpetuum ob vitae perfectioris desiderium, v. gr. per ingressum in religionem, vel susceptionem ordinis sacri, accedente dispensatione pontificia. Vide *n.* 1118, *q.* 2 et 3.

CAPUT XVI

DE MATRIMONII CONVALIDATIONE

ARTICULUS I

DE CONVALIDATIONE SIMPLICI

1124. — I. Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur *a*) ut cesset (v. gr. impedimentum aetatis) vel dispensetur impedimentum, et *b*) consensum renovet *saltem pars impedimenti conscia* (*can.* 1133, § 1).

II. Haec renovatio *jure ecclesiastico* requiritur *ad validitatem*, etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit (*Ibid.*, § 2).

III. Renovatio consensus debet esse *novus* voluntatis *actus* in matrimonium quod *constet* (1) ab initio nullum fuisse (*can.* 1134).

Igitur renovatio consensus requiritur non ex natura rei sed ex positiva lege Ecclesiae, ut in editionibus praecedentibus dicebamus.

1125. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quomodo fieri debet haec renovatio si nullitas proveniat ex impedimento?*

Resp. 1.° Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est *forma jure praescripta* (*can.* 1135, § 1), i. e. coram parocho et testibus, etc.

Ratio est: 1.° quia urget tunc ratio scandali tollendi aut praecavendi; 2.° quia secus validitas matrimonii probari non posset coram Ecclesia, quum constet publice parochum et testes non adfuisse nisi celebrationi matrimonii invalidi, et sic finis intentus ab Ecclesia non obtineretur; possent enim conjuges, post matrimonium clandestine revalidatum, separari, et cum aliis impune novas inire nuptias.

Resp. 2.° Si impedimentum sit *occultum*, *a*) si utrique parti sit notum, satis est ut consensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto. Ratio est: 1.° quia lex de forma matrimonii tunc jam sufficienter est adimpleta per praesentiam parochi et testium in primo matrimonio. Ecclesia enim voluit tantum occurrere incommodis, quae exsurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu matrimonium jam publice est contractum, et idcirco illud abest periculum; sufficit igitur novum consensum clam ponere; 2.° quia non modo inutilis foret legis extensio ad hunc casum, sed etiam nociva; quippe locum praeberet pluribus scandalis, partes exponeret diffamationi, multaque alia incommoda induceret; ergo...

b) Si uni tantum parti cognitum sit, satis est ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet, dummodo altera in consensu praestito perseveret (*Ibid.*, § 2 et 3).

Abrogata ergo est lex certiorandi de nullitate matrimonii partem ignorantem impedimentum: unde remota est prudentissimo consilio major difficultas quae in hisce dispensationibus occurrebat.

QUAER. 2.° *An saltem matrimonium nullum ob impedimentum*

---

(1) Id etiam infertur ex hoc decreto S. Officii, quo die 8 maji 1899 declaravit nullum matrimonium contractum inter Amaliam non baptizatam, quae postea tamen baptizata fuit, et Joannem baptizatum, ignorantes impedimentum disparitatis cultus «praevio juramento ab Amalia in Curia N. N. praestando, quo declaret matrimonium contractum cum Joanne, post baptismum ipsius Amaliae, ab iisdem, *scientibus illius nullitatem, ratificatum non fuisse* in loco ubi matrimonia clandestina vel mixta valida habentur, et dummodo R. P. D. Archiepiscopus moraliter certus sit de *asserta ignorantia sponsorum* circa impedimentum disparitatis cultus, detur mulieri documentum libertatis ex capite ipsius disparitatis cultus». Cfr. *Collationes Brug.*, *vol.* 4, *pag.* 666, 667.

occultum, sit revalidandum coram parocho et testibus, si isti tempore matrimonii fuerint conscii impedimenti?

Resp. Neg., probabilius. Ratio est, quia assistentia parochi et testium fuit praescripta ab Ecclesia, non tam ad testandam matrimonii validitatem, quae multipliciter potest eis esse ignota, quam ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur ne iidem conjuges alias nuptias ineant.

Affirmant autem *probabiliter*, ait *S. Alph.*, *Sánchez*, cum *Lacroix*, et *aliis pluribus;* quia parochus et testes, assistendo matrimonio ipsis noto tamquam invalido, testes tantummodo fuerunt nullitatis matrimonii.

In praxi, seclusa gravi difficultate, tutior pars esset sequenda. Ceterum casus iste quoad praxim vix est probabilis.

1126.—Quaer. 3.° *Quomodo fiet renovatio si nullitas proveniat ex defectu consensus?*

Resp. 1.° Si defectus fuerit *occultus*, satis est ut pars quae non consenserat, interius consentiat et vitam conjugalem sponte prosequatur, dummodo consensus alterius partis perseveret (*can.* 1136, §§ 1 et 2).

Resp. 2.° Si fuerit etiam *externus*, necesse est consensum etiam exterius manifestare, vel forma jure praescripta, si defectus fuerit publicus, vel alio modo privato et secreto, si fuerit occultus (*Ibid.*, § 3).

1127.—Quaer. 4.° *Quid si fuerit nullum ob defectum formae?*

Resp. Tunc necesse est ut contrahatur forma praescripta (*can.* 1137): *publice*, si publice de nullitate constet; *occulte*, si nullitas fuerit occulta.

Quaer. 5.° *Quid agendum, si una pars vel utraque consentiat ad consensum coram parocho renovandum, sed renuat pergere ad Ecclesiam?*

Resp. Conjungendi sunt in sua ipsorum domo vel alio loco ab ipsis electo.

Quaer. 6.° *Quid agendum, si unus renuat contrahere coram parocho?*

Resp. Renuens debita cum prudentia et in charitate instruatur. Et quatenus adhuc renuat matrimonium suum in facie Ecclesiae convalidare tunc satagendum est, ut specialem procuratorem constituat, qui ejus nomine matrimonium contrahat de more.

Quaer. 7.° *Quid si pars indisposita nec per procuratorem quidem velit contrahere*, etc.?

Resp. Tunc ad matrimonii sanationem in radice deveniri potest, ita ut saltem innocentis partis animae saluti, prolis legitimitati et familiarum tranquillitati omnino consultum sit.

Quaer. 8.° *Quid, si neutra pars denuo matrimonium contrahere consentiat?*

Resp. Nihil omnino hic et nunc faciendum est, quum nulla dispensatio ab Ecclesia in tali casu concedatur. Restat igitur, ut parochus vacet ferventi orationi, frequenter Deo miserrimos concubinarios commendet, et assiduis curis horum conversionem procurare satagat.

ARTICULUS II

DE SANATIONE IN RADICE

1128. — I. Sanatio matrimonii in radice est ejusdem convalidatio, secumferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu, et retrotractionem, per fictionem juris, circa effectus canonicos, ad praeteritum (*can.* 1138, § 1).

II. Convalidatio fit a momento concessionis gratiae; retrotractio vero intelligitur facta ad matrimonii initium, nisi aliud expresse caveatur (*Ibid.*, § 2).

III. Dispensatio a lege de renovando consensu concedi etiam potest vel una tantum vel utraque parte inscia (*Ibid.*, § 3).

IV. Sanatio in radice concedi unice potest ab Apostolica Sede (*can.* 1141).

1129. — In sanatione in radice debemus distinguere *a*) convalidationem matrimonii, et *b*) ablationem effectuum, qui e nullitate matrimonii orti erant.

a) Matrimonium convalidatur *ex nunc,* seu a tempore fulminatae dispensationis, et absque renovatione consensus, hoc pacto: quum enim adsit consensus, qui inspecto solo jure naturae sufficiens est ad contractum matrimonialem, et hic consensus ex impedimentis tantum jure canonico inductis inefficax sit: si Ecclesia nunc tollit hujusmodi impedimenta, consensus ille perseverans producit suos effectus, etiamsi id ignorent contrahentes, et consequenter ex *nunc* datur validum matrimonium. Non autem per sanationem fit, nec fieri potest, ut matrimonium nulliter contractum, non ita fuerit contractum. Bened. XIV, const. *Etsi matrimonialis,* 27 sept. 1755. Cfr. *Schmalzgr., l.* 4, *tit.* 17, *n.* 123; *Wernz, n.* 683; *Gasparri, n.* 1149; *D'Annibale,* 3, *n.* 368, *nota* 16; *Lehmk.,* 2, *n.* 828.

b) Effectus orti e nullitate matrimonii, v. gr. illegitimitas filiorum, ita auferuntur ac si matrimonium validum fuisset ab initio; unde quoad effectus *fictione juris* matrimonium convalidatur *ex tunc:* filiis igitur confertur legitimitas quasi a tempore initi matrimonii, saltem in ordine ad effectus spirituales, ad beneficia scilicet, ad sacros ordines, ad ecclesiastica officia, etc.

Haec explicatio nobis verissima semper fuit; aderat tamen non levis difficultas in reddenda ratione cur in hac sanatione consensus ille perseverans producat suos effectus convalidando matrimonium eo ipso quod auferantur impedimenta, quae ipsum *juridice* inefficacem reddebant, et hanc ipsam convalidationem non producat idem consensus, si impedimenta auferantur per dispensationem ordinariam, vel cessent alio modo, v. gr. si impedimentum disparitatis cultus cesset, eo quod pars infidelis convertatur et baptizetur, vel cesset impedimentum aetatis, iis enim in casibus absque

novo consensu (et consequenter quamdiu conjuges impedimentum ignorent) matrimonium non convalidari receptissima doctrina est. Cfr. S. Off., 31 aug. 1887; *Gasparri, n.* 1138; *Wernz,* l. c., *n.* 649, *nota* 7, *et n.* 650, *nota* 8; *Lehmk.*, 2, *n.* 824; *Génicot*, 2, *n.* 539; *Il Monitore, vol.* 11, *pag.* 26.

Ratio ex jure positivo Ecclesiae desumenda est: *Vult* nimirum Ecclesia de jure communi, nisi aliud in casibus particularibus statuerit, ut remoto etiam impedimento, consensus ab initio praestitus et perseverans maneat inefficax, sed pars habilis effecta per impedimenti remotionem, novum consensum exprimat (vide dicta supra, *n.* 1124), et tunc valet matrimonium vi hujus novi consensus. *Gasparri, n.* 1130; *Wernz,* l. c.; *Génicot,* l. c.; *Rosset, n.* 3013 *seq.*

1130. Quaesita—Quaer. 1.° *Quaenam matrimonia in radice sanari possint, quaenam vero non?*

Resp. 1.° Quodlibet matrimonium initum cum utriusque partis consensu *naturaliter sufficiente*, sed *juridice inefficaci* ob dirimens impedimentum *juris ecclesiastici* vel ob defectum legitimae formae, potest in radice sanari, dummodo *consensus* perseveret (*can.* 1139, § 1).

Resp. 2.° Matrimonium vero contractum cum impedimento *juris naturalis* vel *divini*, etiamsi postea impedimentum cessaverit, Ecclesia *non sanat* in radice, ne a momento quidem cessationis impedimenti (*Ibid.*, § 2).

1131.— Quaer. 2.° *Quid si defuit* **consensus** *aut non perseveret?*

Resp. 1.° Si in utraque vel alterutra parte deficiat consensus, matrimonium nequit sanari in radice, sive consensus ab initio defuerit, sive ab initio praestitus, postea fuerit revocatus (*can.* 1140, § 1). Ratio est, quia consensus est radix et fundamentum ipsius matrimonii, et consequenter ipsius sanationis.

Resp. 2.° Quod si consensus *ab initio* quidem defuerit, sed *postea praestitus* fuerit, sanatio concedi potest *a momento praestiti consensus* (*Ibid.*, § 2).

Quatuor ergo conditiones requiruntur ut matrimonium ope dispensationis in radice convalidari possit, scilicet:

1.ª Ut conjunctio conjugum *habuerit speciem extrinsecam justi matrimonii*, neque fuerit manifeste fornicaria. Sic *Benedictus XIV.* Idemque exigit *Card. Caprara.* – Ratio est, quia secus non adesset verus consensus, qui, solo jure naturae inspecto, esset vere matrimonialis, et proinde nullo modo posset adesse matrimonium, seu non adesset radix matrimonii, ut loquitur *Benedictus XIV.*

Sufficit quod conjunctio habita sit consensu vere conjugali, non fornicario, ita ut talis consensus, exspectato solo jure naturae, fuisset sufficiens ad contractum matrimonialem. Inde est quod Ecclesia non semel sanare in radice solet matrimonium mere *civile.* (Cfr. *Gennari*, Consultazioni, *vol.* 1, *pag.* 719; *Konings-Put-*

zer, l. c., *pag.* 22 *seq.*; *Wernz*, l. c., *n.* 658, *nota* 30; *Berardi*, Theol. Past., 420; *Tanquerey*, De matr., *n.* 527; *Génicot*, *n.* 541; *D'Annibale*, 3, *n.* 504, *nota* 22; *Gasparri*, *n.* 1159). Hujusmodi consensus haberi nequit sine bona contrahentium fide, qua ipsi credant se per talem consensum inire verum matrimonium, saltem secundum legem naturalem; secus consensus esset fornicarius.

2.ª Ut consensus fuerit inefficax propter impedimentum juris tantum *ecclesiastici*.—Alia enim impedimenta Ecclesia tollere non potest.

3.ª Ut consensus *utriusque perseveraverit*.—Neque enim Ecclesia consensum etiam ex una tantum parte retractum convalidare potest: consensus enim *nunc* perseverans, et *nunc* jure naturae *validus*, quamvis juridice inefficax, est omnino necessarius, ut *nunc* possit confici matrimonium.

4.ª Ut adsit urgens et gravissima causa. Sic *Benedictus XIV.* — In duplici autem casu praecipue haec haberi potest, nempe: 1.° quando una pars ad renovationem consensus adduci nequit, et nihilominus consensum de praesenti exhibet remanendi in matrimonio: sic *Card. Caprara*; 2.° quando urgens adest ratio non monendi conjuges de nullitate matrimonii.

Haec quarta conditio non requiritur ad validitatem dispensationis, si dispensatio concedatur a summo Pantifice; secus, si concedatur ab Episcopo ex indulto particulari. *Carrière*, *n.* 1444.

1132. — *N. B.* 1.° Si aliquando dicatur sanari *in radice* matrimonium inter eos, quorum unus mortuus est, hoc intelligitur tantum quoad prolis legitimationem. *Bened. XIV, Quaest. can.* 175; *Gasparri*, *n.* 151; *Feije*, *n.* 769.

2.° Consensus praesumptione juris perseverare censetur, donec per signa manifesta revocetur, iis vel aequivalentibus verbis: *restituo jus acceptum in corpus tuum, et revoco jus datum in corpus meum. Gasparri*, *n.* 1156.

Unde dispensatio in radice adhuc conceditur, quia consensus perseverare censetur:

a) Quum unus conjux, qui cognoscit impedimentum, eam petit, quamvis alius, qui impedimentum ignorat, ita dispositus sit, ut si illud cognosceret, consensum revocaret. Haec enim animi dispositio est voluntas interpretativa, quae non impedit realem consensus perseverantiam. *Acta S. Sedis*, *vol.* 1, *pag.* 182 *seq.*; *Lehmk.*, 2, *n.* 831; *Feije*, *n.* 771; *Gasparri*, *n.* 1156; *Il Monitore*, *vol.* 12, *pag.* 67 *seq.*

b) Quamvis conjux impedimentum ignorans divortium a toro et habitatione jam petierit, remanet adhuc consensus in vinculo. *Acta S. Sedis*, l. c.; *Gasparri*, l. c.; *Il Monitore*, l. c.

c) Quamvis alteruter vel uterque conjux declarationem nullitatis matrimonii petierit: tunc enim praesumitur habere voluntа-

tem discedendi a conjugio conditionalem, si sententia favorabilis fuerit: potest igitur concedi antequam conditio verificetur; et etiam post sententiam petitioni adversam, si matrimonium fuerit nullum propter aliud impedimentum a conjugibus ignoratum. Cfr. *Gasparri*, l. c.; *Il Monitore*, l. c., *pag.* 67 *seq.*

d) Quum ambo conjuges impedimentum cognoscunt, et nihilominus consentiunt permanere in matrimonio, quamvis alter eorum induci nequeat ad *renovandum* consensum; antiquus consensus perseverare censetur. Unde Ecclesia frequenter etiam in hoc casu concedit dispensationem in radice. *Gasparri*, l. c.; *Il Monitore*, l. c.

Corollarium. — Sufficit igitur et requiritur ad matrimonii convalidationem in radice absque consensus renovatione, ut tempore fulminatae dispensationis adsit vel perseveret in utroque conjuge consensus, qui solo jure naturae inspecto validus sit vel esset, juridice autem tunc inefficax sit ex impedimentis solius juris ecclesiastici; matrimonium convalidatur ex nunc, effectus retrotrahuntur ad tempus, in quo consensus coepit esse ex solo jure ecclesiastico inefficax.

1133. — Quaer. 3.° *An dispensatio in radice possit obtineri et applicari, utraque parte illius ignara?*

Resp. Affirm., ex Codice, *can.* 1138, § 3. Ratio est, quia nullo modo cognitio dispensationis requiritur, ut Ecclesia possit tollere effectum legis, seu obstaculum, quod oberat efficaciae consensus; potestas enim Ecclesiae a tali cognitione est omnino independens. Confirmatur ex praxi Ecclesiae. Sic per Const. *Provida* Pius X sanavit in radice omnia matrimonia sive haereticorum inter se, sive catholicorum cum haereticis, quae fuerant nulla ob clandestinitatem in universo germanico imperio. Cfr. *Ferreres*, Los Esponsales, etc., *apend. prim.*

Quaer. 4.° *An possit concedi dispensatio* in radice, *si ambae partes, dum contraherent, impedimentum cognoverint?*

Resp. 1.° *Neg.*, juxta communiorem sententiam, si conjuges contrahendo clare cognoverint matrimonii nullitatem. Ratio est, quia cognita matrimonii invaliditate, nequit dari in illud verus ac proprie dictus consensus, sed habetur tantum intentio vivendi in *concubinatu;* et proinde consensus sanari nequit, quum a principio fictus fuerit.

Resp. 2.° *Affirm.*, si conjuges contrahendo, etsi impedimentum cognoverint, non tamen matrimonium esse nullum dubitaverint, vel ad ejus invaliditatem non attenderint. Sic videtur intelligendus *Card. Caprara*, qui supponit posse obtineri dispensationem *in radice* ad convalidandum matrimonium *clandestinum*, quando una pars recusat consensum renovare coram Ecclesia. Eodem modo de matrimoniis civiliter tantum contractis distinguendum videtur.

QUAER. 5.° *An Episcopus dispensare possit* IN RADICE *quando potest de impedimentis dirimentibus ex indulto particulari dispensare?*

Resp. Neg. Ratio est, quia dispensatio in radice requirit majorem potestatem; et ideo non censetur contineri in aliis facultatibus. Comprobatur ex praxi Ecclesiae, quae semper dat specialem facultatem, quando potestatem dispensandi in radice concedere intendit.

QUAER. 6.° *Quomodo sit exsequenda dispensatio* IN RADICE?

Resp. Eodem modo ac dispensatio simplex, addendo in formula verba *in radice*. Sic ex gr.: *Ego, auctoritate apostolica mihi concessa, matrimonium a te contractum cum N., in radice ejus sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Sed nulla formula in *Rituali rom.* habetur.

CAPUT XVII

DE DEBITO CONJUGALI

1134. — Audi *S. Alphonsum* quaestionem hanc aggredientem (*De matrimonio, n.* 900): *Piget me de hac materia, quae tantam prae se fert foeditatem, ut castas mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem. Sed utinam non esset haec materia tam frequens in confessionibus excipiendis ut non oporteret omnino confessarium plena tractatione, sed sufficeret compendio instructum esse! Ignoscat mihi propterea castus lector, si fuse de ea hic loquar, et ad casus particulares, qui deformiorem exhibent turpitudinem, descendam.*

Conjugale *debitum* dicitur communis ea conjugum actio, quae generationi necessaria est; quaeque a summo rerum omnium Provisore ad humanam societatem propagandam est ordinata. Haec autem actio sita est in carnali copula, qua vir ac femina unum quasi corpus et una caro efficiuntur.

Ejusmodi actus vocatur *debitum* ab Apostolo, est enim id quod sibi mutuo debent conjuges.

Agendum 1.° de *liceitate* actus conjugalis, 2.° de ejusdem *obligatione*, 3.° de *peccatis* conjugum.

ARTICULUS I

DE LICEITATE ACTUS CONJUGALIS 1.° IN SE, 2.° QUOAD CIRCUMSTANTIAS

§ I. *De liceitate actus conjugalis in se spectati.*

1135. **Principia**. — I. Actus conjugalis inter legitimos conjuges per se *honestus* est et *licitus*. — Est enim medium ab ipso naturae Conditore statutum atque ordinatum ad legitimam humani generis propagationem.

II. Fines, qui actum hujusmodi honestum reddunt, sunt: 1.° prolis generatio, quae inter praecipuos matrimonii fines enumeratur; 2.° satisfactio obligationis erga alterum conjugem; 3.° sedatio concupiscentiae, atque exinde vitatio incontinentiae tum in se, tum in comparte; 4.° desiderium honesti amoris fovendi vel conciliandi, conjugalis affectus patefaciendi, vel promovendi, etc. Ita *communiter* cum *S. Alph., n.* 881 *et seq.; Sánchez, aliique*, contra *nonnullos* qui postremos duos fines non admittunt.

1136. **Resolves:** — 1.° Illicitus est conjugii usus, si fiat ob solam voluptatem, id est, alios fines *expresse* excludendo. Patet ex propositione 9.ª ab Innoc. XI damnata, quae sic sonat: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* Per se tamen esset tantum veniale peccatum. *S. Alph., n.* 912. Cfr. *vol.* 1, *n.* 85, *Dico* 2.°

2.° Illicitus graviter est usus matrimonii cum mente adultera, ut si quis accedens ad suam, sibi aliam repraesentet. *S. Alph., n.* 913, *et alii communiter.*

3.° Sterilibus licitus est usus matrimonii, tum quia nulla lex in oppositum ostendi potest, tum quia steriles per se idonei sunt ad actum conjugalem perficiendum; quod si generatio nulla sequatur, id per accidens omnino fit, et alii praeter generationem adsunt honesti fines conjugalem congressum cohonestantes.

4.° Etiam senibus, quorum semen non est amplius prolificum, licet usus conjugii, dummodo copulam sufficienter perficere valeant, vel ipsam perficiendi spem habeant non inanem. Favent enim senibus eaedem rationes quas de sterilibus adduximus. Confirmatur praeterea ex praxi Ecclesiae, quae matrimoniis senum benedicit. Vide *S. Alph., n.* 954.

1137. — Quaer. *An licita sit artificialis mulieris fecundatio?*

Resp. Neg. Ita S. Off., 24 mart. 1897. Attamen theologi disputant utrum revera omnes modi, quibus ista fecundatio peragitur, sint damnati, necne: quatuor modi recensentur a *Berardi* (Praxis confes., *vol.* 1, *n.* 1009), nempe:

«*Primus modus.* Medicus in vase femineo aptat instrumentum, quod, ubi collocatum fuit, longo tempore persistere potest absque incommodo ullo. Uxor autem sic praeparata copulam habet, more consueto, cum viro suo, qui post aliquas horas instrumentum illud extrahere potest.

»*Secundus modus.* Vir copulam habet, et more solito intra vaginam deponit semen, quod medicus statim recolligit, et ope siphunculi intra uterum injicit. Id praestare poterit (etiam sine medici interventu) maritus, si sit bene instructus.

»*Tertius modus.* Vir copulam habet. Appropinquante autem effusione seminis, se retrahit, et semen effundit intra parvum cyatum paratum juxta instructiones medici, qui ope siphunculi illud

in uterum injicit, nisi maritus ipse bene instructus haec omnia peragat, ut supra.

«*Quartus modus.* Vir, absque copula cum uxore, semen effundit in cyatum; et postea cetera peraguntur ut supra.»

Communiter theologi damnatos esse docent saltem duos ultimos modos: de primo et secundo adest disputatio, et sententia docens eos licitos esse non videtur improbabilis. Cfr. *Eschbach*, l. c., *n.* 74; *Génicot, n.* 545, VI; *Berardi*, l. c.; *Ball.-P., n.* 1304; *Antonelli*, Medic. past., *n.* 413 *seq.*; *Noldin*, De sexto Decalogi praec., *n.* 70; *Desmet, n.* 280.

In hac sententia, damnata *artificialis* fecundatio ita definiri debet: «*Methodus fecundandi mulierem, virile semen, citra copulam perfectam, in ejus genitalia arte introducendo.*» *Eschbach*, l. c.

§ II. *De liceitate actus conjugalis quoad circumstantias.*

Praecipuae circumstantiae respiciunt personam, situm ac tempus.

I. *De circumstantiis personae.*

1138. Principia. — I. Quilibet conjux voto castitatis innodatus, sub gravi debitum petere prohibetur; alteri tamen conjugi petenti reddere potest, quin etiam tenetur, quum altera pars jure suo privari non possit. Vide dicta *n.* 981 *seq.*

II. Conjux, qui votum castitatis emisit, sub gravi quidem petere debitum prohibetur; alter vero conjux conscius voti, eum, si fieri potest, deterrere debet a petendo; at si ille urgeat redditionem, alter et potest et *debet* reddere, uti si ageretur de debitore, cujus creditor voverit debitum non exigere.—Ratio est, quia quum conjux jus petendi non amiserit, justitia postulat, ut ei reddatur. Haec sententia dicitur *communis* a *S. Alph., n.* 744, qui eam tamen vocat tantum *probabiliorem*, et oppositam habet probabilem. Cfr. *Génicot, n.* 553, 2.°; *Ball.-P., vol.* 6, *n.* 404; *S. Alph., nn.* 944, 947.

Imo etiamsi ad invicem voverint castitatem, non intendentes cedere juri suo, sed exercitium ejus sibi tantum unusquisque interdixit, adhuc *tenetur* alter *petenti* reddere; quod dicitur probabile a *S. Alph.* Cfr. *Ball.-P., vol.* 6, *n.* 406.

1139. Resolves: — 1.° Debitum reddere potest, quin imo tenetur, non solum qui post initum matrimonium, sed etiam qui ante matrimonium, votum juri alterius oppositum emisit; nam licet matrimonium contrahendo graviter peccaverit, valide tamen tradidit conjugi illud quod Deo promiserat; alioquin alter conjux, votum alterius ignorans, jus in rem vi contractus validi acquisivit.

2.° Debitum petere ac reddere potest, qui post matrimonium initum vovet religionem ingredi vel sacros ordines suscipere post

obitum uxoris: nec dispensatione indiget; nam ejusmodi vota non obligant, nisi post matrimonii solutionem.

3.° Juxta communiorem et probabiliorem sententiam, debitum petere potest conjux ligatus voto, quum advertit, compartem petere non audentem, versari in periculo incontinentiae. Petere etiam potest quoties alter *interpretative* petit, ex. gr. quando mulier verecundia detinetur, ac vir sentit, ut ait *S. Thomas*, ejus voluntatem petendi; quia tunc potius est reddere quam petere. *S. Alph.*, *n.* 931.

4.° Conjux tamen vinculo impeditus, ne ad vitandam quidem incontinentiam propriam debitum exigere potest; incontinentiae namque periculum causa quidem est dispensationem vel suspensionem voti obtinendi, non vero debitum petendi. Ita *Sánchez aliique.* — Ipsi tamen haud illicitum videtur, alterum conjugem de proprio periculo monere, eumque rogare, ut hac de causa subinde exigat. *S. Alph.*, *n.* 930. — Confer quae diximus de voti impedimento impediente, tum de impedimento dirimente impotentiae.

II. *De circumstantiis modi vel situs.*

1140. — I.ª *regula.* Situs prorsus licitus ille est, quem natura ipsa docet, nempe ut mulier succuba sit, vir autem incubus. Ita *S. Thomas, et alii communiter.* — Ratio est, quia ceteri situs ordini naturae nonnihil adversantur, et consequenter aliquam ordinis violationem inferunt.

II.ª *regula.* Nullus situs, quantumvis innaturalis, est *per se* graviter illicitus, dummodo actus conjugalis satis perfici possit. — Ratio est, quia qualiscumque situs inversio, dummodo perfici queat unio, generationem non impedit. *S. Alph.*, *n.* 917.

III.ª *regula.* Quilibet innaturalis situs, justa accedente causa, omni culpa vacat. — Interdum autem situs innaturalis facilior est, vel etiam solus possibilis; et quidem major quaepiam facilitas vel necessitas ejusmodi inordinationem, quae per se levis est, amovere potest. *S. Alph.*, *ibid.*

1141. **Resolves:** — 1.° Minime peccant conjuges, qui situm invertunt ob periculum abortus tempore praegnationis, ob viri pinguedinem vel curvitatem, ob nimiam mulieris defatigationem, aut etiam ob frigiditatem, quando innaturali situ magis excitentur, etc.

2.° Situs, qui solus possibilis est, qualiscumque demum sit, nullatenus damnatur, licet non modica seminis perditio sequatur; quia pars ista seminis non est generationi necessaria, et per accidens, invitis conjugibus, deperditur.

3.° Cavendum est prudenti confessario, ne de variis congre-

diendi modis faciat quaestiones, quae non solum inutiles sunt, sed *scandali* etiam *plenae*. Hinc, si poenitens dubium de his injiciat, confessario satis erit nosse, an completa fuerit pollutio extra vas debitum. Dixi *si dubia injiciat, aut etiam dubitandi occasionem poenitens suppeditet;* nemo enim non videt, ejusmodi interrogationes in re tam lubrica, nisi manifesta adsit necessitas, numquam esse faciendas. *S. Alph., n.* 917.

III. *De circumstantiis temporis.*

Haec circumstantiae praecipue spectant ad tempus praegnationis, lactationis, menstrui, morbi, festorum, etc.

1142. — 1.° Nullo tempore *sub gravi* actus conjugalis *per se* interdicitur, quia nulla lex invenitur, qua opus conjugii ratione temporis unquam prohibeatur. Dixi *per se;* quia forte quandoque ratione circumstantiarum induci posset proximum abortus aut valetudinis periculum. Sed hoc rarissimum est, nec facile in quibusdam casibus praevideri potest.

2.° Imo, juxta theologos plerosque, conjugalis actus, ne leviter quidem ratione temporis unquam interdicitur; ratio, quia nulla lex assignari potest, qua etiam sub levi unquam prohibeatur. Attamen *S. Alphonso, n.* 924, magis arridet opinio, quae non excusat a culpa *veniali*, si copula **tempore praegnationis** fiat, nisi adsit periculum incontinentiae, vel alia causa honesta, quae vix alioquin unquam abesse potest. Unde saltem probabiliter nullum erit peccatum moderatam copulam tempore praegnationis habere.

Copula quidem primis post conceptionem diebus habita, facillime *hyperaemiam* (*nimiam sanguinis affluentiam*) in organis muliebribus excitare potest, et censequenter ovuli separationem seu abortum provocare: unde si hoc tempus certo cognosceretur, tali tempore copula esset illicita; sed quum nemo, saltem certo, sciat quo tempore praegnatio incipiat, inde est cur copula hoc tempore prohiberi non possit. Etenim *a*) conceptio cum copula non coincidit, sed multoties pluribus horis, vel etiam pluribus diebus, vel etiam hebdomada integra interjectis, illa obtinetur; unde communiter valde obscurum esse solet, a qua praecise copula secuta sit praegnatio; *b*) nec ipsae feminae *certo* semper sciunt propriam praegnationem hisce primis diebus, quum aliquando inventae sint, quae ad partus usque diem statum suum ignorarent. Cfr. *vol.* 1, *nn.* 500, 502, *N. B.*

3.° Communior sententia docet, coitum *tempore* **menstrui** habitum non excusari a *veniali*, ob indecentiam quam prae se ferre videtur, nisi adsit aliqua causa cohonestans, nempe ad vitanda dissidia, aut incontinentiam praecavendam, etc. *S. Alph., n.* 925. — Confessarius autem prudens hac in re ab omni interrogatione abstinebit, quum nihil sit a poenitente necessario declarandum.

Sed notandum est quod ait Capellmann (*pag.* 149), scilicet genitalia feminae purgationis tempore in congestione versari, unde, accedente copula, «*congestiones uteri diuturniores* hinc oriri possunt, quae deinde periculum aliquod abortus secum afferant. Sed etiam *graviora* et *diuturna mala* organorum generationis ejusmodi congestionibus adducuntur.

»E contrario esse potest aliquando, ut conjux sterilis, si copulam habeat inter menstruationem, inde gravidetur. Quare, si alia causa sterilitatis non reperiatur, non solum concedendum, sed ex judicio medici etiam suadendum est, ut inter menstruationem periculum copulae faciant, quum alis temporibus conjux partum non concipiat.»

Ex quibus videtur concludendum: 1.° licere conjugibus *per se* debitum reddere et petere tempore menstrui; 2.° si mulier irritationem timeat, licere ipsi (agitur enim de *gravi* incommodo subeundo, juxta Capellmann) viro petenti denegare debitum.

Idem, ob paritatem rationis, communiter tenent auctores de copula a conjugibus *tempore* **purgationis**, seu diebus partum sequentibus habita.

Attamen de hac copula haec scribit Capellmann: «Tempore *purgationis* copula, primis saltem hebdomadis habita, *bestialis quaedam crudelitas* in puerperam mihi sane videtur.

»Copulam *in primis duabus hebdomadis* post partum plane vetitam existimo, cum feminae gravissimum damnum aferre aptissima sit. Immo intra *quatuor hebdomadas* sequentes eam sine conditione licitam esse non puto. Sed quum periculum, hoc tempore non jam tantum sit, theologi decernant, quaenam causae sufficiant ad hoc *periculum gravis damni*, quod mulieri afferatur, compensandum, quod semper utique exstat, quamvis non ita magnum sit.» *Capellmann, pag.* 159 *seq.*

Unde tempore *purgationis* habere *copulam*, inconsulto medico, videtur grave primis *duabus hebdomadis* post partum, leve quatuor subsequentibus. Unde, inconsulto medico, mulier non tenetur reddere generatim nisi post sex hebdomadas.

4.° Non est illicitus actus conjugii *tempore* **lactationis**, quia nulla est lex prohibens, nec ullum, teste experientia, periculum saltem proximum lac inficiendi. Unde non est, cur conjuges tanto tempore teneantur abstinere ab usu matrimonii cum continuo peccandi periculo. Sic *communissime* ait *S. Alph.*, *n.* 914. Cfr. *Capellmann, pag.* 151, 152; *Génicot, n.* 544.

5.° Actus conjugalis *tempore* **morbi** saltem plerumque neque *sub gravi* neque *sub levi* est illicitus, quia crebro nullum inde accidit damnum conjugibus; labor autem qui actum comitatur, in morbum, saltem communiter loquendo, admodum influere nequit. Cfr. tamen infra, *nn.* 1143, III; 1144, *res.* 6.

6.° Juxta certam sententian non est illicitus diebus *dominicis* ac *festis* etiam solemnioribus, tum quia nullum jus adversatur, tum etiam quia maritalis congressus non amovet conjuges a festis Ecclesiae servandis. Plerique e SS. Patribus, qui in oppositum objiciuntur, de consilio potius quam de praecepto loqui videntur. Hinc etiam deduces, non esse cur ejusmodi usus tempore Adventus vel Quadragesimae prohibeatur. Ita *communiter. S. Alph., n.* 923. — Cfr. supra, *n.* 446, *res.* 1, 2.

ARTICULUS II

DE OBLIGATIONE ACTUS CONJUGALIS

1143. **Principia**. — I. Datur justitiae obligatio *per se* gravis reddendi debitum alteri conjugi serio et rationabiliter petenti. — Ratio est, quia ex ipsa natura contractus matrimonialis conjuges sibi invicem transferunt potestatem corporum in ordine ad usum conjugalem. Deducitur etiam ex verbis Apostoli, I Cor., VII, 3-4: *Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

II. Nulla *per se* urget obligatio petendi debitum conjugale.— Ratio est, quia neuter conjux jure suo uti tenetur, et uterque illud remittere potest.

Per accidens tamen dari potest petendi obligatio ex charitate vel alia virtute, praesertim in viro, v. gr. si judicet compartem versari in periculo incontinentiae ob verecundiam petendi, aut si petitio necessaria sit ad fovendum aut restaurandum amorem conjugalem, etc. Vide *S. Alph., nn.* 928, 929.

III. Cessat obligatio reddendi debitum, cessante jure illud exigendi: jus autem in sequentibus praecipue casibus perimitur, scilicet: 1.° si unus conjugum adulterium commiserit; 2.° si petens usu rationis careat, quia petitio ejus non est humana; 3.° si reddens possit rationabiliter timere damnum vel periculum grave sanitatis, quia non censentur conjuges se obligasse ad debitum cum tanto incommodo reddendum.

1144. **Resolves:**—1.° Tenentur conjuges ad cohabitationem, nec potest unus diutius abesse sine alterius consensu, aut sine necessitate; haec quippe obligatio sequitur ex ipsa obligatione debitum reddendi. Causae autem justae abeundi ad longum tempus sunt bonum publicum, familia alenda vel tuenda, damnum ab inimicis vitandum, etc. Debet autem vir, qui alibi diu manere debet, uxorem eo ducere, si commode possit, ut secum cohabitet. *S. Alph., n.* 938.

2.° Graviter peccat conjux negans debitum, quoties est periculum incontinentiae, vel gravis molestiae in altera parte. Item si negat alteri *serio* petenti. Secus autem, si compars benevole remittat aut remisse petat.

3.° Non peccat negans, quando alter immoderate petit, v. gr. post tertiam vel quartam vicem eadem nocte; nec si differat ad breve tempus, nempe ad noctem, vel si a nocte differat ad tempus matutinum, *secluso tamen semper incontinentiae periculo. S. Alph.*, *n.* 940. Cfr. *Berardi*, Praxis, *vol.* 1, *n.* 1052.

4.° Reprehendendae sunt uxores, quae maritis suis absque sufficienti causa debitum negant, etsi remisse petant; vel quae non concedunt nisi coactae, viroque dure et contumeliose suas petitiones exprobrant.

5.° Non excusatur a debito reddendo uxor ob ordinaria partus, graviditatis, aut matrimonii incommoda, nec ob dolores graves quidem, sed tempore breves, nec ob dolores diuturnos sed moderatos, v. gr. capitis per plures menses post partum, nec ob sanitatem aliquantisper debilitatam, quia haec omnia conditioni matrimoniali adnexa sunt; secus autem si periculum *vitae*, aut morbi *gravissimi* ex judicio medici vere prudentis pertimescendum esset. *S. Alph.*, *n.* 952. Cfr. dicta *n.* 1142.

6.° Non est obligatio debitum reddendi alteri laboranti morbo contagioso in se gravi, ut est pestis, morbus venereus, aut quid simile. Pariter ob notabilem corporis debilitatem excusantur a reddendo debito laborantes febri valida aut alio morbo gravi. *S. Alph.*, *n.* 950.

Imo conjugi syphilide infecto non est permittendus usus conjugii nisi post quatuor aut sex annos ex quo omnis manifestatio syphilitica cessavit. *Dr. Blanc*, La sífilis, etc.. *pag.* 97 y 100, *art.* 6. Vide dicta *vol.* 1, *nn.* 503-506.

7.° Non excusatur conjux a debito reddendo ob timorem prolis numerosioris: procreatio enim prolis ad praecipuum finem matrimonii spectat; unde incommodum illud est ipsimet matrimonio intrinsecum. *S. Alph.*, *n.* 941.

ARTICULUS III

DE PECCATIS CONJUGUM

Patrari possunt peccata inter conjuges ratione actus conjugalis sive per *excessum*, hoc est, actus ad generationem inutiles ponendo, sive per *defectum*, actum essentialem non perficiendo, seu crimine *onanismi* torum maculando.

Hinc paragraphus duplex.

§ I. *De peccatis conjugum per excessum.*

Triplicis generis distinguuntur actus, qui praeter copulam, sed ejus occasione aut praetextu, a conjugibus exerceri possunt. 1.° Alii sunt nocivi generationi, ut sodomia et pollutio, et sunt contra naturam. 2.° Alii utiles, ut tactus excitantes naturam et amorem foventes. 3.° Alii nec nocivi nec utiles, et dicuntur praeter naturam.

1145. **Principia.** — I. Quidquid est necessarium ad actum conjugalem complendum, aut utile ad illum facilius, citius, aut perfectius exercendum, est conjugibus omnino licitum. — Ratio, quia qui habet jus ad rem, habet jus etiam ad media necessaria vel utilia, nec aliunde prohibita; et quibus licitum est principale, licitum etiam est accessorium, ac medium ad illud ordinatum.

II. Quidquid in actu conjugali generationi obest, seu prolificae substantiae effusionem per se inducit *extra conjunctionem naturalem*, est *graviter* illicitum. — Ratio est, quia talis effusio voluntaria non est licita nisi in ordine ad generationem, et proinde matrimonium non dat facultatem nisi ad ejusmodi effusionem quae generationi per se inservire possit; alioquin vero si homines voluptate illa frui sine consequenti prolis alendae et educandae onere possent, filiorum generatio facile posthaberetur, imo vitaretur data opera, et sic societas ipsa ad interitum declinaret.

III. Quidquid non obstat quidem, per se tamen minus necessarium, minusve utile est ad actum generandi, culpae verti nequit nisi *levi*, a qua tamen alii fines ejusmodi actibus intrinseci excusant, nempe ut affectus conjugalis servetur ac foveatur, aut saltem ut concupiscentia sedetur; quos tamen fines opus non est expresse intendere, sed, prout dictum est superius, sufficit ut positive non excludantur.

IV. Secluso voluntario extra vas *pollutionis* aut *sodomiae* crimine, vix aliquid quoad hoc inter conjuges intercedere potest, quod *certe* damnari possit de *mortali*. — Unde *a*) quando confessario constet neque illa duo, neque alterutrum, intercessisse, nihil praeterea interrogare ipse debet; *b*) nec permittere debet conjugibus, ut praeter illa, aliquod aliud peccatum circa hanc materiam in particulari accusent; sufficit enim in casu (nec tamen requiritur) accusationem generalem instituere hoc pacto: accuso etiam quaedam levia peccata in conjugali officio praestando admissa; *c*) generalibus conjugum interrogationibus sufficit generalis responsio in hoc IV principio contenta; *d*) doceat confessarius, si opus est, poenitentes, ut si incidant in confessarium, qui praeter illa duo aliud interroget, modeste respondeant *nihil esse quod ea de re addant; e*) si puella mox nuptura et de peccatis in conjugal

officio cavendis valde sollicita confessarium hac de re interroget, respondeat cum Gobat (*Exper. theol., tr.* 10, *cas.* 17, *nn.* 648, 649): Si ejusmodi puella habeat matrem superstitem, bonis verbis jubeatur genitricem interrogare, potius quam confessarium (aut etiam alias feminas utcumque consanguineas, addit Burghaber)... Si careat matre, aut prae verecundia non audeat interrogare, dicatur ei, ut suo marito tamquam capiti obediat etiam in illis rebus; si hic forte petat aliquid de quo ipsa dubitet an sit licitum, deprecetur verecunde; si deprecando nihil efficiat, idcirco quod maritus asserat se jam nosse quid permittant leges connubiales, tunc obediat certa se non offensuram Deum, dum in dubio paret marito tamquam superiori; proxima deinde occasione quaeret ipsa ex confessario, utrum illud, in quo obedivit, licitum sit conjugibus, necne? Cfr. *Ball.*, h. l.

1146. **Resolves**:—1.° Culpa vacant inter conjuges oscula quaelibet honesta, et tactus in partes *tum honestas* tum etiam *minus honestas* (si tamen caute fiant) ratione affectus conjugalis demonstrandi, aut amoris confovendi, etiamsi aliquando *per accidens* sequeretur *involuntaria* pollutio; quia omnia amoris honesta signa, etiam tenera, ut media ad finem, sunt licita iis qui ex vinculo matrimoniali *cor unum* et *caro una* fieri debent. *S. Alph., n.* 934, *et alii communiter.*

2.° Culpa *per se* vacant etiam tactus et aspectus minus honesti, si ad copulam *immediate* referantur. Imo idem tenendum, etiamsi essent *simpliciter* inhonesti, sed ad naturam excitandam necessarii aut utiles, tunc enim sunt quaedam copulae praeparatio, et velut inchoatio. Si autem actus, quibus conjux se ad actum conjugalem disponit, tales sint, ut pollutionem *per se* facile provocent, culpabiles esse queunt, si desit diligentia ad eam extra congressum evitandam, quae diligentiae omissio, ubi hujusmodi sit ut probe per eam quis pollutionem extra vas velle censeatur, gravis etiam culpa esse potest; quod si, debita adhibita diligentia, talis pollutio praeter intentionem sequatur, nulla erit culpa.

«Communiter, ait *Diana*, (*t.* 2, *tr.* 6, *res.* 205, *n.* 2), notant DD., cessante in utroque conjuge pollutionis periculo, non peccare maritum moraliter, si coeptam copulam ante seminationem abrumpat, ne proles generetur, modo id faciat uxore consentiente, aut non rationabiliter invita. Imo si justa causa adsit impediendi seminationem, v. gr. ob paupertatem ac multitudinem prolis, et nihilominus concubandi ad sedandam concupiscentiam, omnem culpam abesse, si mutuus consensus accedat»... Duo tamen difficilia in hac doctrina reperiuntur, scil., quod dicta copula *a*) inserviat ad concupiscentiam sedandam et non potius ad augendam; *b*) quod perficiatur absque pollutionis periculo. Cfr. infra, 1165; *Capellmann*, l. c., *pag.* 143 *seq.*; *Berardi*, Praxis, *vol.* 1, *n.* 986 *seq.*

3.° Non peccant *graviter* conjuges, etsi tactibus etiam sine intentione copulae habitis exsurgat commotio spirituum vel membrorum generationi inservientium, aut sequatur distillatio; quamvis haec in solutis mortalia essent; ratio, quia «secluso voluntariae extra vas pollutionis aut sodomiae crimine nihil grave fit contra bonum matrimonii». Ita *communiter. S. Alph.*, *n.* 934; *Sánchez*, etc. — Levis autem culpa, quae in hujusmodi actibus inesse posset, facile ob fines ipsi matrimonio intrinsecos aut alios extrinsecos excusatur, v. gr. quia ad fovendum affectum, vel ad sedandam concupiscentiam idonei sunt.

1147. — 4.° Non peccat graviter, imo juxta communiorem et probabiliorem sententiam nec leviter, uxor, quae seipsam tactibus excitat ad seminationem statim post copulam, in qua vir solus seminavit: **1.°** quia seminatio mulieris pertinet ad complendum conjugalem actum; et sicut uxor potest se praeparare tactibus ad copulam (cfr. *Berardi*, Praxis, *vol.* 1, *n.* 994), ita etiam perficere; 2.° quia si mulieres post talem irritationem compescere naturales motus tenerentur, essent jugiter magno peccandi periculo expositae. *S. Alph.*, *n.* 919.

5.° Tactus cum seipso ex delectatione venerea, absente altero conjuge, juxta plurium sententiam, a peccato gravi excusari non possunt, etiam seclusa pollutione aut proximo ejus periculo. Ratio est, quia conjux non habet jus utendi proprio corpore in ordine ad voluptatem secum explendam, sed tantum in ordine ad copulam. *Lacroix*, *n.* 339, etc.; *S. Alph.*, *n.* 936. — Alii tamen non pauci apud ipsum S. Alphonsum dicunt, secluso pollutionis periculo, hoc *culpam venialem non excedere*. S. Alphonsus primam sententiam *probabiliorem* censet.

6.° Delectatio *morosa* de copula habita, vel remote habenda, secluso pollutionis periculo, juxta communem sententiam est peccatum veniale tantum: 1.° Est peccatum aliquod; quia in hac voluptate, ad proximam copulam non relata, inordinatio invenitur, quum desit finis honestus et frustra moveantur, inchoative saltem, spiritus genitales. 2.° Veniale non excedit; quia, quum copula sit conjugibus *per se* licita, non potest esse graviter illicitum de illa delectari. Non autem illicita est simplex cogitatio de his habendis vel habitis. *S. Alph.*, *n.* 937; *Voit*, *n.* 110. — Imo nec desiderium de copula futura nec approbatio de praeterita sunt *per se* illicita; quia desiderium de re licita nequit illicitum esse. — Vide **Casus**, *n.* 1102.

§ II. *De onanismo in particulari.*

1148. — **Onanismi** peccatum consistit in copula carnali ita exercita ut *positivo* quovis modo prolis generatio impediatur.

1149. — Duplex est modus praecipuus quo illud peccatum committitur:

1.° Per retractionem, quando scilicet vir post inceptam copulam, ante seminationem se retrahit et semen extra vas effundit ut generationem impediat; 2.° per additionem alicujus medii ad generationem impediendam, v. gr.: *a*) si membrum virile involucro quodam circumdetur ita ut, quamvis semen effundatur quin retrahatur membrum virile e vagina, fecundatio sequi nequeat; *b*) si intra vaginam alterum vas (uterus membranaceus, spongia, etc.), contineatur, quod post copulam *cum semine* removeatur et ita impediatur generatio; *c*) si mulier, antequam copulam cum marito habeat, os uteri cum medicamento madefaciat, ut illud stringatur et claudatur, ita ut impediatur ascensus seminis in uterum et consequenter impossibilis reddatur fecundatio; *d*) si in femineum vas ante copulam medicina introducatur, quae vim habeat substantialiter corrumpendi virile semen; *e*) si mulier brevi post copulam adhibeat lotiones uteri vel vaginae ad semen expellendum vel corrumpendum (1). *Capellmann, pag.* 133, 136; *Génicot, n.* 549; *Lehmk.*, 2, *n.* 858; *Desmet,, n.* 146; *Surbled*, La moral, etc., *vol.* 1, *c.* 12.

Nomen derivatur ab *Onan*, qui, coactus juxta morem ducere viduam fratris sui, «introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret». *Gen.*, XXXVIII, 9-10.

1150. Principia. — Onanismus, quocumque modo exerceatur, est peccatum gravissimum. *Prob.* 1.° ex Scriptura, l. c., quae vocat illud vitium «rem detestabilem ob quam Deus percussit Onan»; 2.° quia, juxta declarationes S. Officii, est «juri naturali prohibitum» (21 mart. 1851) et intrinsece malum (19 apr. 1853); 3.° ex propositione 19.ª ab Innocentio XI damnata, quae sic sonat: *Mollities jure naturae prohibita non est...* Unde sic: Onanismus est vera et proprie dicta mollities, seu pollutio extra usum licitum matrimonii; ergo, etc.; 4.° ex ratione, quia est vitium contra naturam, adversatur enim impulsui ipsius naturae, repugnat propagationi generis humani primario fini usus matrimonii, ideoque destruit leges gravissimas quae usum matrimonii ad bonum ipsius societatis regunt. Unde merito a theologis juxta sensum catholicum habetur ut «peccatum ad coelum clamans», divinam nempe vindictam jam his in terris quaerens. Cfr. Instructiones Episcoporum Belgii, 2 jun. 1909, apud *Nouv. Rev. Théol.*, *vol.* 41, *pag.* 617.

---

(1) Lotiones vaginales, quae non semel hodie a medicis praescribuntur, illicitae omnino sunt, etiamsi cum sola aqua fiant, nisi saltem post *duodecim horas* ab ultima copula. Cfr. *Surbled*, l. c.

1151. *Dico* I. Vir sive in onanismo per *retractionem* sive in aliis supra descriptis *a*), *b*), *c*) et *d*), item si propositum habeat adhibendi lotionem de qua in *e*), numquam a peccato gravi excusari potest, et proinde nunquam absolvendus est, nisi de peccato suo sincere doleat, illudque in posterum vitare proponat. — Ratio ex dictis patet.

Dico II. Uxor, in onanismo per retractionem supra descripto, a peccato excusari potest, si gravi de causa viro onanistae debitum reddat, modo interius ipsius peccato non assentiatur, exteriusque repugnantiam suam seriis admonitionibus, aliisve displicentiae signis ostendat. — Ratio est: 1.° quia rei licitae vacat, et utitur jure suo, quo propter malitiam viri privari non potest; nec alterius peccato *proprie* cooperatur, quum se *passive* tantum habeat, et actio intrinsece mala consistat tantum in actu viri contra naturae ordinem tunc recedentis; 2.° quia non obligatur charitate ad peccatum mariti impediendum cum gravi suo incommodo; 3.° quia patet ex responsionibus quibus S. Poenitentiaria declaravit hujusmodi mulierem inquietandam non esse.—Vide *decisiones* infra referendas sub *n.* 1164.

Dico III. Uxor in aliis modis onanismi *a*), *b*), *c*), *d*) semper graviter peccat, quia ab initio intrinsece mali sunt, unde nec petere nec reddere unquam potest. Idem intelligas si propositum habeat adhibendi lotionem de qua in *e*).

N. B. Si mulier statim post copulam surgat, vel mingat, nihil facit, quod conferat ad semen expellendum, quamvis peccare possit ex prava intentione. *Eschbach*, l. c., *coroll.*, ad finem operis; *Berardi*, Praxis, *vol.* 1, *n.* 989.

1152. **Resolves:** — Circa onanismum *per retractionem*. 1.° Graviter peccat mulier, quae virum ad matrimonio abutendum inducit etiam indirecte vel tacite, v. gr. conquerendo de numero prolis, de laboribus partus vel educationis liberorum, aut recantando se in proximo partu morituram esse, etc. *A fortiori* graviter peccat, si invito marito ab incepta copula ante seminationem se retrahat.

2.° Graviter item peccat mulier detestandae viri actioni interius consentiendo (opus scilicet ipsum malum probando, non vero si inefficaci complacentia de effectu inde secuto solum gaudeat), etsi exterius repugnatiam ostendat. Peccatum enim semper est odio habendum.

3.° Tenetur uxor, saltem *ordinarie*, virum onanistam de obligatione recte agendi monere, eumque, quantum in se est, a perversa agendi ratione avertere. Nec sufficit quod semel eum monuerit, sed admonitiones interdum repetere debet, *nisi certa sit, novam admonitionem nihil esse profuturam.* Attamen tunc etiam repugnantiam suam aliquo modo patefacere debet, ne peccato

mariti libenter consentire videatur. Ita *communiter*, et sic respondit interrogata S. Poenitentiaria.

4.° Officium quoque uxoris erit maritum blanditiis, variis amoris indiciis, precibus adhortationibusque promovere ad actum recte perficiendum, vel ab eo prorsus abstinendum. Experientia constat, plurimos viros onanistas ab uxoribus sic allectos ad meliorem frugem sese recepisse. Cfr. dicenda infra, *n.* 1154.

5.° «Nequit absolvi *a*) mulier, quae pateretur equidem virum, si recte ageret in copula conjugali, vehementer autem desiderat, ut se retrahat vir, quia mulier illa prolem habere formidat; aut *b*) quae in copula conjugali posset suis blanditiis obtinere a viro, quod non se retraheret, et non facit, quia illa copula sibi displicet.» S. Poenit., 27 maji 1847.

1153. **Quaesita**. — Quaer. 1.° *Ad quid teneantur parochi ac confessarii adversus onanismum conjugale?*

Resp. Cum haec lues onanismi conjugalis latius in dies serpat etiam sub praetextu scientifico et damna quamplurima animabus inferat, imo periculum gravissimum pro familia ac pro ipsa societate et bono publico jam constituat, parochi et confesarii (ut medicos aliosque omittam) tenentur obligatione *gravissima* huic malo obstare, sive instruendo futuros conjuges, sive conjuges interrogando prudenter in confessionali, et clare aperteque interrogationibus poenitentium in confessionali respondendo, ne confessarii vel parochi silentium confirmet poenitentes in suo modo procedendi.

Quaer. 2.° *Quomodo se gerere debeat confessarius cum conjugibus de usu matrimonii prorsus tacentibus?*

Resp. Quamvis in re adeo ardua et periculosa minime deceat, ut confessarius quaestiones multiplices minutasque conjugatis proponat, nihilominus,

1.° Quando adest *fundata suspicio* poenitentem, qui de onanismo omnino silet, huic crimini esse addictum, *regulariter non* licet confessario *abstinere* a *prudenti* et *discreta interrogatione*, eo quod praevideat plures a bona fide exturbandos multosque sacramenta deserturos esse. S. Poenit., 10 mart. 1886, ad I.

Quare propositio quae tenet: «Numquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus conjuges, etiamsi prudenter timeatur, ne conjuges, sive vir sive uxor, abutantur matrimonio», est falsa, nimis laxa et in praxi periculosa. S. Off., 21 maji 1851, ad 3.

2.° Confesssarius, qui sive ex spontanea confessione, sive ex prudenti interrogatione cognoscit poenitentem esse onanistam, *tenetur* illum de hujus peccati gravitate, aeque ac de aliorum peccatorum mortalium, *monere*, eumque, uti ait Rituale romanum, paterna charitate reprehendere, eique absolutionem tunc solum

impertiri, quum sufficientibus signis constet, eumdem dolere de praeterito, et habere propositum non amplius agendi onanistice. S. Poenit., 10 mart. 1886 ad II, et 14 dec. 1874. Vide infra, *nn.* 1161, 1163.

1154.—Quaer. 3.° *An uxor debitum a viro onanista petere possit?*

Resp. 1.° *Affirm., probabilius*, si vir onanismum exerceat se retrahendo et ex parte feminae adsit causa *gravis*, v. gr. si periculo incontinentiae ipsa exponatur, vel si deberet alias privari jure suo petendi plusquam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo, an ei sit satis grave incommodum, nec ne, tunc se continere; quia jus habet ad copulam, et a peccato cooperationis excusatur. Ita *S. Alph.*, *n.* 947. Sic etiam declaravit *poenitentiarius major Card. de Gregorio* in admonitione ad praefatas S. Poenitentiariae responsiones, quamvis addat, S. Poenitentiariam hac de re decisionem dare recusasse.

Resp. 2.° *Negative*, si onanismus exerceatur aliquo ex aliis modis descriptis *a*), *b*), *c*), *d*). Igitur cum uxor se accusat de malo usu conjugii culpamque vertat in maritum, ne applicet statim confessarius doctrinam de onanismo peracto per retractionem, sed interroget prudenter et modeste ut intelligat an perficiatur alio ex modis supra dictis. Quod si ita sit, denuntiet firmiter, tunc jam ab initio copulam esse intrinsece malam ideoque eam non magis licere quam si esset cum viro non suo.

Quaer. 4.° *An peccet uxor consensum internum voluptati praebendo*, **quando** *actum conjugalem viro onanistae* **permittere potest?**

Resp. Neg., modo assensum *peccato viri* non praebeat. Ratio est, quia, quum minime peccet actum hujusmodi permittendo, neque peccat voluptatem ex eo provenientem admittendo, quamvis praesciat, virum copulam non esse perfecturum; actus enim ille est in se honestus et licitus mulieri, et per eam non stat, quominus debito modo perficiatur. — Vide **Casus**, *n.* 1104.

1155.—Quaer. 5.° *Unde originem ducit onanismus?*

Resp. Hoc vitium oritur ex *conceptu pagano vitae temporalis.* Hinc conjuges quaerunt delicias matrimonii sed ejus onera fugiunt: unde aut numerosiorem prolem vitare curant aut etiam pericula gestationis et partus ab uxore omnino removere student.

Quaer. 6.° *Quid huic notioni opponi debet?*

Resp. Huic conceptui opponendus est conceptus christianus vitae temporalis, quae est *via ad patriam* et tempus *probationis* ac *certaminis.* Sed hoc tempus, ut ait S. Paulus, *breve est, praeterit figura hujus mundi nec sunt condignae passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. Unde qui sunt Christi carnem suam crucifigere debent cum vitiis et concupiscentiis suis, qui enim odit animam suam in hoc mundo in vitam aeternam custo-*

dit eam, ut Christus nos docuit. Praeterea *fidelis est Deus*, ut scribit Apostolus, *qui non patietur nos tentari supra id quod possumus, sed faciet cum tentatione proventum ut possimus sustinere.*

1156. — QUAER. 7.° *Quid speciatim opponendum est contra timorem prolis numerosioris?*

Resp. Contra timorem prolis numerosioris augenda est fides in divina providentia Patris nostri coelestis qui pascit volatilia coeli, et vestit lilia campi, et ait: *Dico vobis ne solliciti sitis animae vestrae quid manducetis*, etc. *Quaerite ergo regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adjicientur vobis* (Matth., VI, 25-34). In memoriam reducatur factum, quotidiana experientia confirmatum, numerosas familias generatim aliis esse feliciores, in ipsis major viget energia membrorum, major unio, majorque virilis amor. Quot vero aerumnis Deus eos qui contra naturam numerum filiorum minuere satagunt, punire potest et solet, ut experientia testatur, quia est peccatum ad coelum clamans!

1157. — QUAER. 8.° *Quid eis, qui pericula partus a medico denuntiata horrescunt, responderi debet?*

Resp. Quod medici pluries pericula partus exaggerare solent, et hodie ars medica ea praecavere scit.

a) Solent medici feminis cardiacis interdicere matrimonium, si solutae sint; praegnantiam, si conjugatae; at ipse medicus *Desplats* casum refert feminae cardiacae quam ipse vidit, et quae, cognoscens suum statum, matrimonium contraxit et septem filios genuit. Repente quidem mortua est, sed non ex partu neque dum erat praegnans, aetatis anno 41.

b) E contra in praegnantia tam prima quam in subsequentibus foetus exercet in matrem actionem stimulantem salutiferam, qua evolutio matris physiologice perficitur, energiae morales mirabiliter augentur, plures nervorum infirmitates vincuntur, character firmior et ad pericula subeunda difficultatesque vincendas animosior et constantior evadit. Hanc actionem opotherapiam totalem appellat clarissimus medicus *Dr. Desplats*, De la dépopulation par l'infécondité voulue. Cfr. *Annales de la Société scientifique de Bruxelles*, Rapport présenté à la section de Médicine. séance du 28 avril, 1908. Supplément, *pag.* 9 *seq.*, 26 *seq.* Vide etiam *Vermeersch*, Le problème de la natalité, etc.

c) Imo praegnantiam esse efficaciorem remedium contra quasdam affectiones locales, propter quas antea putabant medici praegnantiam esse interdicendam, testatur *Dr. Desplats, ibid., pag.* 12.

Item medici gynecologi invenerunt praegnantiam esse medium aptius cavendi aut curandi quamplures affectiones genitales (*Dr. Desplats*, l. c., *pag.* 13).

1158. — *N. B.* 1.° Novis prolibus fortior et dulcior redditur conjugalis amor. Cfr. *Dr. Desplats*, l. c., *pag.* 10.

2.° Nec pro matre nec pro filiis periculum creat praegnatio frequens, etsi habeatur singulis annis. *Dr. Desplats*, l. c., *pag.* 27, 28.

3.° Certe multo graviora sunt pericula onanismi, quam praegnantiae, habetque tristiores sequelas onanismus quam numerosa proles.

4.° Cum matrimonium natura sua ordinatum sit ad procreationem, haec lex naturae impune non violatur, et feminarum hujusmodi valetudo, character vitaque moralis detrimentum non leve subeunt; ita ut tales mulieres numerosiorem clientelam medicis subministrent (1).

5.° Physiologice pro sanitate aut castitas ac puritas servandae sunt aut legitimus usus conjugii. Cfr. testimonia medicorum apud *Vermeersch,* Le problème de la natalité, *pag.* 51 *seq.*

6.° Sunt revera casus in quibus praegnantia periculosa quidem est sive propter vitia conformationis organorum, sive propter affectiones renales aut etiam cardiacas, aut propter tuberculosim pulmonarem, etc. Sed tunc aut abstinendum omnino est a copula, aut divinae providentiae se conjuges committere debent, recte utendo matrimonio. Verum nullo modo eis licitus est onanismus neque in hoc casu, sub ullo modo.

7.° Forte sive abstinere se ab usu conjugii, sive uxorem exponere periculo mortis, utrumque simile martyrio conjugibus aliquando videatur; sed haec est vita christiani, cui quandoque nullum aliud restat effugium nisi aut martyrium subire aut in damnationem incidere. Martyrium tamen pro Deo ejusque sanctis legibus, quacumque forma subeatur, fecundissimum est et immensa bona parit.

1159. — QUAER. 9.° *An liceat conjugibus uti copula illo* TANTUM *tempore quod intercedit inter diem* 14 *a coepta menstruatione, et* 4 *ante novam menstruationem, eo nempe fine ut generatio non sequatur?*

Resp. 1.° *Affirm.*, quia copula debito modo uti illo tempore, nullo jure prohibetur, nec alicubi prohibetur alio tempore a copula mutuo consensu abstinere. — Unde S. Poenit., 17 jun. 1880, respondit: «Conjuges praedicto modo matrimonio utentes inquietandos non esse, posseque confessarium sententiam, de qua agitur, illis conjugibus (caute tamen) insinuare, quos alia ratione a detestabili onanismi crimine abducere frustra tentaverit.»

Resp. 2.° Utrum haec partialis abstinentia a copula per tantum illud tempus, efficax sit necne ad finem intentum assequendum, non conveniunt auctores. (Cfr. *Beclard*, l. c., *pag.* 1149, *nota*). Alii enim vel asserunt se ex propria experientia in hanc conclusionem devenisse, quolibet scilicet tempore aequalem esse fecundationis probabilitatem, vel statuunt feminas quoad majorem numerum tempore intermenstruali praegnantes evadere. *Capellmam* vero ex medica experientia, tum propria, tum aliorum medicorum, asserit probabilitatem generationis ex copula habita tempore illo inter-

(1) *Dr. Desplats*, l. c., *pag.* 11 *seq.* Cfr. etiam *Antonelli*, Medicina Pastoralis *vol.* 2, edit. 3.ª *n.* 236; vide *Ferreres*, Vasectomia, *n.* 38 *seq.*

menstruali adeo esse tenuem, ut revera nulla dici possit; seu non majorem esse, quam in quovis alio coitu sterili onanistico (1). Idem tenet *Pouchet*, De l'ovulation spontanée et de la fécondation, IXe loi (*pag.* 270 *seq.*, Paris, 1847). Cfr. *Capellmann*, l. c., *pag.* 135, 136; *Eschbach*, l. c., *pag.* 81 *seq.*; *Berardi*, Praxis confess., *n.* 297; *Nouvelel Rev. Théologique*, *vol.* 31, *pag.* 599; *Antonelli*, Medicina past., *vol.* 1, *n.* 114; *Desmet*, *n.* 147.

QUAER. 10. *An in copula fornicaria sit novum peccatum ab ea desistere ante seminationem viri, si pollutio secutura praevideatur?*

Resp. Neg. Imo Sánchez et Salmanticenses dicunt quocumque tempore aliquem poeniteat, teneri a copula desistere, quamvis praevideatur pollutio secutura. Ratio, quia haec tunc esset per accidens et continuatio copulae est illicita, et nulli fit injuria eam abrumpendo. Verum talis obligatio est etiam dubia. Natura enim fornicationem prohibet, sed multo magis pollutionem. Cur ego haec eligenda prae continuatione illius? *Ball.-P.*, *vol.* 6, *n.* 384.

DECISIONES

S. OFFICII ET SACRAE POENITENTIARIAE CIRCA ONANISMUM

1160.—I.ª CONSULTATIO. «Episcopus N. humillime supplicat pro hujus dubii solutione: 1.° An possit absolvi mulier, quae pateretur equidem virum, si recte ageret in copula conjugali, vehementer autem desiderat, ut se retrahat vir, quia mulier illa prolem habere formidat. 2.° An possit absolvi mulier, quae in copula conjugali posset suis blanditiis obtinere a viro, quod non se retraheret, et non facit, quia illa copula sibi displicet».

RESPONSUM. — «S. Poenitentiaria, perpensis dubiis a Ven. in Christo patre, Episcopo N., propositis, respondit: *Negative*. Datum Romae in S. Poenitentiaria, die 27 maji 1847».

1161. — II.ª CONSULTATIO. «Quaeritur a Sede Apostolica, qua nota theologica dignae sint tres propositiones sequentes, nimirum: 1.ª Ob rationes honestas, conjugibus uti licet matrimonio eo modo, quo usus est Onan. 2.ª Probabile est istum matrimonii usum non esse prohibitum de jure naturali. 3.ª Numquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus conjuges, etiamsi prudenter timeatur, ne conjuges, sive vir sive uxor, abutantur matrimonio».

RESPONSUM. —«S. Congr. Inquisit., die 21 maji 1851. Ad 1.um: Propositionem esse scandalosam, erroneam, et juri naturali matrimonii contrariam. Ad 2.um: Propositionem esse scandalosam, erroneam et alias implicite damnatam ab Innocentio XI propositione 49.ª (vide hanc propositionem supra, *n.* 1150). Ad 3.um: Propositionem, prout jacet, esse falsam, nimis laxam, et in praxi periculosam».

---

(1) Ratio physiologica est, quia ovulatio est connexa cum fluxu menstruo, unde ovulum post 14 dies a coepta menstruatione censetur expulsum. Etiam copula habita tribus vel duobus diebus ante menstruationem fecunda esse poterit, v. gr. quia spermatozoida vivunt in utero per dies aliquot, et fieri poterit ut ovulum adhuc ea viva reperiat.

1162. —III.ª Consultatio. Postulatum illustrissimi D. Bouvier Episcop Cenomanensis, circa agendi rationem confessariorum cum conjugibus, relative ad onanismum.

«Beatissime Pater, Episcopus Cenomanensis in Galliis ad pedes S. V. summa cum reverentia provolutus, ea, quae sequuntur, humillime repraesentat.

Fere omnes juniores sponsi numerosiorem prolem habere nolunt, et tamen ab actu conjugali abstinere moraliter nequeunt.

A confessario interrogati circa modum, quo juribus matrimonii utuntur, graviter communius offendi solent; et moniti, nec ab actu conjugali temperant, nec ad nimiam prolis multiplicationem determinari queunt.

Tunc adversus confessarios mussitantes, sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae derelinquunt, malum praebent exemplum liberis, famulis aliisque Christi fidelibus; lugendum inde oritur religionis detrimentum.

Numerus eorum, qui ad sacrum Poenitentiae tribunal accedunt, multis in locis ab anno in annum decrescit, praesertim ob hanc causam, fatentibus plerisque parochis pietate, scientia et experientia magis conspicuis.

Quomodo ergo olim agebant confessarii? ajunt multi. Non plures quam hodie communiter nascebantur liberi ex singulis matrimoniis, conjuges non erant castiores, et nihilominus praeceptis annuae confessionis ac communionis paschalis non deerant.

Omnes libenter admittunt, infidelitatem erga compartem, et abortusi attentationem maximum esse peccatum. At vix ac ne vix quidem persuaderi possunt, se teneri sub peccato mortali, aut perfectam in matrimonio servare castitatem (1), aut incurrere periculum innumeram generandi prolem.

Praefatus Cenomanensis Episcopus ingentia hinc obventura esse mala praevidens, et anxietate turbatus, a Beatitudine Vestra sollicite exquirit:

1.° An conjuges, qui matrimonio eo utuntur modo, ut conceptionem praecaveant, actum per se moraliter malum exerceant?

2.° Si actus habendus sit ut moraliter malus, an conjuges de illo se non accusantes considerari possint tamquam in ea constituti bona fide, quae eos a gravi culpa excuset?

3.° An probanda sit agendi ratio confessariorum, qui, ne conjugatos offendant, illos circa modum, quo juribus matrimonii utuntur, non interrogant?»

1163.—Responsio. S. Poenitentiaria, mature perpensis propositis quaestionibus, ad 1.um respondet: «Quum tota actus deordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit: ideo si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet minando verbera aut mortem, poterit ipsa, ut probati theologi docent, citra peccatum simpliciter permittere, idque ex gravi causa, quae eam excusat; quoniam charitas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat».

Ad 2.um autem et 3.um respondet: «Quod praefatus confessarius revocet in mentem adagium illud: *sancta sancte esse tractanda;* atque etiam verba perpendat S. Alphonsi de Ligorio, viri docti et harum rerum peritissimi, qui in *Praxi confessariorum,* § IV, *n.* 41, inquit: Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum conjugale, ordinarie loquendo confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit... De aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Necnon alios probatos auctores consulere non omittat. Datum Romae a S. Poenitentiaria, die 8 junii 1842».

---

(1) Hoc tamen non omnino certum est. Cfr. supra dicta, *nn.* 1145-1147, et S. *Alph.*, *n.* 933.

1164.—IV.ª Consultatio. Quaesitum. «Berta virum habet, quem constanti experientia cognoscit esse onanistam. In vanum omnia tentavit media, ut illum a tam nefando crimine retraheret. Quinimo gravissima aut saltem gravia mala ei imminent nunc probabiliter, ita ut vel haec mala incurrere debeat, vel fugere e domo mariti, nisi permittat saltem aliquando abusum matrimonii, etc.»

Responsio. — «Quum in proposito casu mulier a sua quidem parte nihil contra naturam agat, detque operam rei licitae, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit; ideoque, si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet, minando verbera aut mortem aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati theologi docent) citra peccatum permissive se habere; quum in his rerum adjunctis ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa, quae eam excusat: quoniam charitas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat. Datum Romae in S. Poenitentiaria, die 1.º febr. 1823».

Exstant etiam aliae responsiones S. Poenitentiariae, quae praecedenti omnino consonant; has refert *Gousset* in opere: Justification de Saint Liguori, *pag.* 272.

1165. — V.ª Consultatio. «Joannes parochus, manus vestras humiliter osculatus, casum sequentem reverenter exponit:

Titius parochianus, dives, honorabilis, litteratus, ac bonus christianus, in confessione de usu matrimonii prudenter interrogatus, confitetur se cum uxore, etiam aliquatenus repugnante, coitum semper abrumpere, ne sequatur proles; et a me quaesitus, fatetur se ferme semper extra vas mulieris seminare; a me redarguutus, statim reponit se ita agere propter duplicem rationem: 1.ª ne prole numerosiore status familiae dejiciatur (jam enim habet filium et filiam); 2.º ne uxor iterata graviditate nimium defatigetur. Qui de inanitate harum rationum a parocho admonitus, reponit hunc agendi modum ipsi probatum fuisse a quodam perillustri confessario in quodam recessu, quem nuper in quadam communitate peregit, modo maritus in actu intendat sedationem concupiscentiae, et non pollutionem.

Joannes parochus, miratus hunc praeclarum confessarium, qui nuper in quodam majori seminario theologiae moralis lector fuerat, talem agendi modum probasse; nihilominus Titium in hoc agendi modo perseverare volentem, absolvere non est ausus. Titius vero de sua dimissione offensus parochum ignarum ac superbum ubique praedicat, utpote sententiam aliorum corrigentem et onera importabilia poenitentibus imponentem.

Joannes parochus, his omnibus permotus, quae in detrimentum parochi, imo et ipsius religionis multum cedunt, ab Eminentia Vestra humiliter ac reverenter exposcit:

Quidquid sit de praeterito, quomodo se gerere debeat cum Titio, qui probabilissime ad confitendum revertetur, et in sua agendi ratione pertinaciter perseverabit?

Et Deus...»

Responsio. «Sacra Poenitentiaria, mature consideratis expositis, respondet: Parochum, de quo in casu, recte se gessisse, atque absolvi non posse poenitentem, qui abstinere nolit ab hujusmodi agendi ratione, *quae est purus putus onanismus.*

Datum Romae in S. Poenitentiaria, in 13 novembris 1901.»

FINIS TRACTATUS DE MATRIMONIO

TRACTATUS
De delictis et poenis

CAPUT I

DE DELICTIS

ARTICULUS I

DE NATURA DELICTI, EJUSQUE DIVISIONE

1166. — Definitio: Nomine *delicti*, jure ecclesiastico, intelligitur *externa* et moraliter imputabilis legis violatio, cui addita sit *sanctio canonica* saltem indeterminata (*can.* 2195, § 1).

Quatuor igitur conditiones requirunter ad constituendum *delictum:* 1.ª ut violetur lex, 2.ª libere, 3.ª externe, 4.ª ut violationi addita sit sanctio seu poena canonica.

N. B. Quae in jure dicuntur de delictis, applicantur etiam violationibus *praecepti* cui poenalis sanctio adnexa sit, nisi ex adjunctis aliud appareat (*Ibid.*, § 2). Differentiam inter legem et praeceptum vide in *vol.* 1, *n.* 148.

1167. — Ergo omne delictum est peccatum, sed non omne peccatum est delictum. Peccatum enim est libera legis (aut praecepti) violatio, sive violatio sit externa, sive interna, sive legi addita sit sanctio canonica, sive non.

1168. — Divisio: Delictum est: 1.° *Publicum*, quod jam divulgatum est, aut talibus contigit seu versatur in adjunctis ut prudenter judicari possit et debeat facile divulgatum iri.

2.° *Notorium notorietate juris*, post sententiam judicis competentis quae in rem judicatam transierit; *aut* si delinquens illud libere in judicio confessus sit (nec confessionem retractaverit).

3.° *Notorium notorietate facti*, si publice notum sit et in talibus adjunctis commissum, ut nulla tergiversatione non solum ut factum sed neque ut delictum celari nulloque juris suffragio excusari possit.

4.° *Occultum*, quod non est publicum; occultum *materialiter*, si latet delictum ipsum; occultum *formaliter*, si latet ejus imputa-

bilitas (*can.* 2197). Quare si homicidium committatur coram majori parte communitatis, sed dubitari aliquo modo possit an factum fuerit ex justa defensione necne, factum erit notorium, sed delictum erit occultum *formaliter*. Cfr. *Wernz*, VI, *n.* 17, IV.

5.° *Ecclesiasticum* seu fori ecclesiastici illud est quod directe laedit finem societatis ecclesiasticae; *civile* seu fori civilis, quod finem civilis societatis; *mixtum* seu *mixti fori*, quod finem utriusque societatis (*can.* 2198).

1169. — QUAER. *Undenam desumitur qualitas et quantitas delicti?*

Resp. Qualitas desumenda est *ex objecto* legis (cfr. *vol.* 1, *n.* 238 *seq.*); *quantitas* vero dimetienda non solum ex *diversa gravitate* legis laesae, sed etiam ex *majore minoreve imputabilitate aut damno* illato (*can.* 2196) (Cfr. *vol.* 1, *nn.* 227-237). Igitur ratione qualitatis sunt delicta contra bonos mores, contra fidem, contra auctoritatem ecclesiasticam, contra obligationes proprii status, etc., juxta diversitatem legum violatarum.

ARTICULUS II

DE IMPUTABILITATE DELICTI, DE CAUSIS ILLAM AGGRAVANTIBUS VEL MINUENTIBUS ET DE JURIDICIS DELICTI EFFECTIBUS

1170. — **Principium.** Imputabilitas delicti (seu culpabilitas delinquentis, cfr. *vol.* 1, *n.* 76) pendet *ex dolo* delinquentis vel *ex* ejusdem *culpa* in ignorantia legis violatae aut in omissione debitae diligentiae. Quare omnes causae quae augent, minuunt, tollunt *dolum* aut *culpam*, eo ipso augent, minuunt, tollunt delicti *imputabilitatem* (*can.* 2199). Cfr. *vol.* 1, *nn.* 55-75. Ratio est, quia delictum est ipsa culpa.

1171. — QUAER. *Quid est dolus et quid ei opponitur?*

Resp. 1.° Dolus hic est deliberata voluntas violandi legem (*can.* 2200, § 1).

Resp. 2.° Dolo opponitur ex parte intellectus *defectus cognitionis* et ex parte voluntatis defectus *libertatis* (*Ibid.*). Cfr. *vol.* 1, *ll. cc.*

N. B. Posita externa legis violatione, dolus in foro externo praesumitur, donec contrarium probetur (*Ibid.*, § 2), salva ignorantia circa factum alienum non notorium, quae semper praesumitur, donec contrarium probetur (*can.* 16, § 2).

1172. Resolves: — 1.° A delicto excusantur *actualiter* carentes usu rationis (*can.* 2201, § 1).

2.° *Habitualiter* amentes, licet quandoque lucida intervalla habeant (vel quod ad reliqua in quibus non insaniunt, sani videantur), delicti tamen incapaces *praesumuntur* (*Ibid.*, § 2). Igitur actori

incumbit onus probandi in casu reum egisse pleno usu rationis, in illa ipsa materia delicti.

3.° *a*) Delictum in ebrietate *voluntaria* commissum aliqua imputabilitate non vacat, sed minore quam idem delictum commissum in statu normali; *excipe* si ebrietas expresse ad delictum patrandum vel excusandum quaesita sit; tunc enim non minuit imputabilitatem sed potius auget. *b*) Violata autem lege in ebrietate *involuntaria*, imputabilitas exsulat omnino, si ebrietas usum rationis adimat *ex toto;* minuitur, si ex parte tantum. *c*) Idem dicatur de aliis similibus **mentis perturbationibus** (*Ibid.*, § 3). Cfr. *vol.* 1, *nn.* 262-265.

4.° *Debilitas mentis* delicti imputabilitatem minuit, sed non tollit (*Ibid.*, § 4). Cfr. *vol.* 1, *n.* 58 *seq.*

5.° Violatio legis ignoratae nullatenus imputatur, si ignorantia fuerit inculpabilis; secus imputabilitas minuitur plus minusve pro ignorantiae ipsius culpabilitate (*can.* 2202, § 1). Cfr. *vol.* 1, *n.* 66 *seq.*

6.° Ignorantia solius poenae imputabilitatem delicti non tollit, sed aliquantum minuit (*Ibid.*, § 2).

7.° Quae de ignorantia statuuntur, valent quoque de **inadvertentia** et **errore** (*Ibid.*, § 3). Cfr. *vol.* 1, *n.* 67.

8.° Non solum quae ab omni imputabilitate excusant, sed etiam quae *a gravi*, excusant pariter a *qualibet poena* tum *latae tum ferendae sententiae* etiam in foro *externo*, si pro foro externo excusatio *evincatur* (*can.* 2218, § 2). Ratio cur haec demonstratio requiratur est, quia secus nullus reus puniri posset in foro externo: omnes dicerent se egisse ex ignorantia, aut errore, inadvertentia, etc.

CAPUT II

DE POENIS

1173. Definitio. — *Poena ecclesiastica* est privatio alicujus boni a publica legitima auctoritate inflicta ad delinquentis correctionem et delicti punitionem (*can.* 2215).

Principium. — Ecclesia habet jus nativum et proprium, independens a qualibet humana auctoritate, *coërcendi* delinquentes sibi subditos, poenis tum *spiritualibus* tum etiam *temporalibus* (*can.* 2214, § 1). Ratio est, quia Ecclesia est societas perfecta et suprema, ideoque: 1.° est independens a quacumque alia humana potestate; 2.° habet non minus quam quaecumque alia societas perfecta plenam potestatem legiferam, judicialem et coactivam. Cfr. *Ferreres*, Inst. canon, *vol.* 1, *nn.* 38-57. Vide infra, *n.* 1192, ubi de censuris.

Societas sine potestate legifera consistere nequit; potestas vero legifera supponit potestatem judicialem quasi consectarium qua decernatur utrum leges sint necne recte exsecutioni mandatae; judicialis autem absque *coactiva* consistere nequit, qua renitentes cogantur ad leges observandas.

1174. — QUAER. *In Ecclesia delinquentes quibus poenis plectuntur?*

Resp. 1.° Poenis medicinalibus seu censuris; 2.° poenis vindicativis; 3.° remediis poenalibus et poenitentiis (*can.* 2216).

1175. Divisio. — Poena dicitur: 1.° *Determinata* seu ordinaria, si in ipsa lege taxative statuta sit; *indeterminata* seu extraordinaria, si prudenti arbitrio judicis ecclesiastici relicta sit, sive praeceptivis sive facultativis verbis.—2.° *Latae sententiae*, si poena ita sit addita legi vel praecepto ut contrahatur ipso facto commissi delicti; *ferendae sententiae*, si ab ipso judice vel Superiore infligi debeat. — 3.° *A jure*, si poena determinata in *ipsa lege* statuatur, sive latae sententiae sit sive ferendae; *ab homine*, si feratur per modum *praecepti peculiaris* vel per *sententiam* judicialem condemnatoriam, etsi in jure statuta. Hinc poena ferendae sententiae, legi addita, ante sententiam condemnatoriam est *a jure tantum*, postea *a jure* simul et *ab homine*, sed consideratur tamquam *ab homine* (*can.* 2217, § 1).

N. B. 1.° Poena intelligitur semper *ferendae sententiae*, nisi in lege expresse dicatur, eam esse *latae sententiae* vel *ipso facto* seu *ipso jure* contrahi, vel nisi alia similia verba adhibeantur (*Ibid.*, § 2).

2.° Lex dicitur uti verbis *praeceptivis* cum jubet ut poena a judice imponatur, etsi quantitatem poenae forte arbitrio ipsius judicis relinquat (cfr., v. gr., *can.* 2231, 2323, 2324); *facultativis* vero, cum arbitrio judicis relinquit poenam imponere vel non (v. gr. *can.* 2235).

1176. Regulae. — 1.ª In poenis benignior est interpretatio facienda (*can.* 2219, § 1).

2.ª Si dubitetur utrum poena, a Superiore competente inflicta, sit justa, necne, poena servanda est in *utroque foro*, excepto casu appellationis in suspensivo (*Ibid.*, § 2).

3.ª Non licet poenam de persona ad personam vel de casu ad casum producere, licet par adsit ratio, imo gravior (*Ibid.*, § 3). Unde censuram latam contra procurantem abortum, effectu secuto non incurrit ille qui occidit feminam pregnantem. Ab illa regula excipitur praescriptum can. 2231, de quo dicemus *n.* 1182 (cfr. *vol.* 1, *n.* 152).

CAPUT III

DE SUPERIORE POTESTATEM COACTIVAM HABENTE

1177. Principia. — I. Qui *legislativa* potestate pollent, possunt quoque legi vel praecepto poenas adnectere; qui *judiciali tantum*, possunt solummodo poenas, legitime statutas, ad normam juris applicare (*can.* 2220, § 1). (Vide supra, *n.* 7 *seq.*).

II. Vicarius Generalis sine mandato speciali non habet potestatem infligendi poenas (*Ibid.*, § 2).

III. *Legislativam* habentes potestatem, possunt intra limites suae jurisdictionis, non solum legem a se vel a decessoribus latam, sed etiam, ob peculiaria rerum adjuncta, legem tam divinam, quam ecclesiasticam a superiore potestate latam, in territorio vigentem, congrua poena munire aut poenam lege statutam aggravare (*can.* 2221).

IV. In poenis *applicandis* nequit *judex* poenam determinatam *augere*. Excipe si *extraordinaria* adjuncta *aggravantia* id *exigant* (*can.* 2223, § 1).

1178. Quaesita. — QUAER. 1.° *An Superior teneatur applicare poenas ferendae sententiae in lege statutas?*

Resp. 1.° Si lex in statuenda poena ferendae sententiae facultativis verbis utatur (v. gr., punire poterit, cfr. can. 2235, 2405 in fine), committitur prudentiae et conscientiae Superioris eam *infligere*, vel, si poena fuerit determinata, *temperare* (*can.* 2223, § 2).

Resp. 2.° Si vero utatur verbis praeceptivis (puniat, suspendatur, cfr. can. 2321), *ordinarie* poena infligenda est; sed conscientiae et prudentiae Superioris committitur: 1.° Poenae applicationem ad tempus magis opportunum *differre*, si ex praepropera rei punitione majora mala eventura praevideantur; 2.° a poena infligenda *abstinere*, si perfecta rei emendatio cum scandali, si adfuerit, reparatione jam habeatur, aut si reus sufficienter punitus sit vel punitum iri praevideatur poenis auctoritate civili sancitis; 3.° poenam determinatam *temperare* vel loco ipsius aliquod remedium poenale adhibere aut aliquam poenitentiam injungere, si detur circumstantia imputabilitatem minuens, vel habeatur quidem rei emendatio aut inflicta a civili auctoritate castigatio, sed judex vel Superior opportunam praeterea ducat mitiorem aliquam punitionem (*Ibid.*, § 3).

QUAER. 2.° *An Superior teneatur sententia sua declarare aliquem incidisse in poenam latae sententiae?*

Resp. 1.° Committitur generatim prudentiae ipsius.

Resp. 2.° *Affirm.*, sive ad instantiam partis cujus intersit, sive quando id exigat bonum publicum (*Ibid.*, § 4).

CAPUT IV

DE SUBJECTO COACTIVAE POTESTATI OBNOXIO

1179. Principia. —I. Subditus qui lege aut praecepto tenetur, obnoxius est etiam poenae legi aut praecepto adnexae, nisi *expresse* eximatur (*can.* 2226, § 1).

II. Poena semel contracta sequitur reum ubique terrarum, etiam resoluto jure Superioris, nisi aliud *expresse* caveatur (*Ibid.*, § 4).

III. Solus Romanus Pontifex potest poenas *infligere* aut *declarare: a*) in S. R. E. Cardinales, *b*) et in eos qui supremum tenent populorum principatum horumque filios ac filias, *c*) eosve quibus jus est proxime succedendi in principatum (*can.* 2227, § 1).

IV. Nisi *expresse* nominentur; *a*) S. R. E. Cardinales sub lege *poenali* non comprehenduntur, *b*) nec Episcopi sub *poenis latae sententiae suspensionis* et *interdicti* (*Ibid.*, § 2). Igitur Episcopi, nisi expresse excipiantur, obnoxii sunt excommunicationibus aliisque poenis ecclesiasticis sive latae sive ferendae sententiae, exceptis dictis in *b*).

V. In poenas lege statutas non incurritur, nisi delictum fuerit in suo genere *perfectum* secundum *proprietatem* verborum legis (*can.* 2228).

1180. Quaesita. — Quaer. 1.° *An cesset poena, si, postquam contracta est, lex posterior tollat legem vel poenam ipsius legis?*

Resp. 1.° *Neg.*, quoad censuras jam incursas (*can.* 2226, § 3).

Resp. 2.° *Affirm.*, quoad alias poenas (*Ibid.*).

1181. — Quaer. 2.° *An* **ignorantia** *excuset ab incurrenda poena latae sententiae?*

Resp. 1.° Ignorantia *affectata* sive legis sive solius poenae numquam excusat (*can.* 2229, § 1).

Resp. 2.° Ignorantia *crassa* vel *supina* excusat, si lex habeat verba *praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit* aliave similia quae plenam cognitionem ac deliberationem exigunt (*Ibid.*, § 2); secus numquam excusat (*Ibid.*, § 3, 1.°).

Resp. 3.° *a*) Ignorantia legis aut *solius poenae*, si non fuerit crassa vel supina, excusat *a censuris* latae sententiae, non autem a *vindicativis* latae sententiae poenis (*Ibid.*, § 3, 1.°). *b*) Ebrietas, omissio debitae diligentiae, mentis debilitas, impetus passionis, si actiones sint adhuc *graviter culpabiles*, a poenis latae sententiae *non excusant* (*Ibid.*, 2.°).

Quaer. 3.° *An metus excuset a poenis latae sententiae?*

Resp. Metus *levis* numquam excusat; *gravis* vero excusat. *Excipe*, si delictum vergat in *contemptum* fidei aut ecclesiasticae auctoritatis vel in *publicum* animarum *damnum* (*Ibid.*, § 3, 3.°).

Quaer. 4.° *An impuberes incurrant in poenas latae sententiae?*

Resp. Neg., mitius enim sunt puniendi. Puberes vero qui eos inducant ad violationem legis, vel cum eis in delictum concurrerint, ipsi incurrunt, saltem si delictum sine eorum opera commissum non fuisset (*can.* 2230).

1182. — Quaer. 5.° *Quid si plures ad delictum perpetrandum concurrerint, et in lege poenam vel censuram statuente unus tantum nominetur?*

Resp. 1.° Tunc tenentur **eadem censura** aut *poena* latae sententiae: *a*) omnes qui *communi* delinquendi *consilio* simul *physice* concurrunt in delictum; *b*) unaquaeque pars in delicto quod natura sua *complicem* postulat; *c*) non solum *mandans* qui est principalis delicti auctor, sed etiam *qui* ad delicti consummationem *inducunt* vel in hanc quoquo modo *concurrunt*, si *delictum sine eorum opera commissum non fuisset* (*can.* 2209, § 1-3, et 2231). Excipe si aliter *expresse* in ipsa lege statuatur (*can.* 2231).

Resp. 2.° *Non* incurrunt praedictam poenam: *a*) illi quorum concursus facilius tantum reddidit delictum, quod etiam sine concursu commissum fuisset; *b*) qui influxum delictuosum exercitum in alium opportuna retractatione abduxerit: *c*) qui in delictum dumtaxat concurrit suum officium negligendo; *d*) qui **delictum jam patratum** laudant, aut fructum participant; delinquentem occultantes vel receptantes, etc.; nisi aliud *expresse* in lege statuatur, vel nisi cum delinquente de illis actibus *ante delictum* conventum fuerit (*can.* 2231, et 2209, § 5-7).

N. B. Quae in utraque responsione dicta sunt prae oculis habeantur, praesertim cum de singulis censuris in specie sit sermo.

1183. — Quaer. 6.° *An poena latae sententiae statim ac quis eam incurrat observanda sit etiam* exterius, *etsi grave incommodum sequatur?*

Resp. 1.° *Affirm.*, sive poena sit *medicinalis* sive *vindicativa*.

Resp. 2.° *Neg.* ante sententiam declaratoriam, si poena observari nequeat sine infamia.

Resp. 3.° Alii vero exigere nequeunt illius poenae observantiam *in foro externo*, nisi casus sit notorius aut accedat sententia declaratoria (*can.* 2232, § 1): hanc dare debet Superior ad instantiam partis cujus interest, vel si id exigat bonum publicum; secus relinquitur prudentiae ipsius Superioris (*can.* 2223, § 4). Vide *n.* 1178, *q.* 2.

Resp. 4.° Si poena latae sententiae exterius impleri nequeat sine periculo gravis scandali vel infamiae, *censurae* absolvi possunt ut in casibus urgentioribus (vide supra, *n.* 677), *poenae vero*

vindicativae observantiam suspendere poterit quilibet confessarius in foro sacramentali, injuncto onere recurrendi saltem intra mensem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine poenitentis, ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum facultate praeditum et standi ejus mandatis. Et si in aliquo casu extraordinario hic recursus sit impossibilis, tunc ipsemet confessarius potest dispensationem concedere ad normam can. 2254, § 3 (*can.* 2290, §§ 1, 2). Vide dicta, *n.* 677.

CAPUT V

DE POENARUM REMISSIONE

1184. Principia. — I. *Censurae* remittuntur per absolutionem, poenae vero *vindicativae* per dispensationem (*can.* 2236 § 1).

II. Qui potest a lege eximere, potest quoque poenam legi adnexam remittere (*Ibid.*, § 2).

III. Judex qui ex officio applicat poenam a Superiore constitutam, eam semel applicatam remittere nequit, nisi aliunde habeat remittendi potestatem (*Ibid.*, § 3).

IV. Remissio poenae, vi aut metu *gravi* extorta, ipso jure irrita est (*can.* 2238).

1185. Quaesita. — QUAER. 1.° *An Ordinarii remittere possint poenas latae sententiae jure communi statutas?*

Resp. 1.° *Affirm.*, in casibus *occultis*, idque sive per se sive per alium. Excipe *censuras* specialissimo vel speciali modo Sedi Apostolicae reservatas (*can.* 2237, § 2).

Resp. 2.° *Affirm.*, etiam in casibus *publicis*. Excipe *a*) casus ad forum contentiosum deductos; *b*) censuras *omnes* Sedi Apostolicae reservatas; *c*) poenas inhabilitatis ad beneficia, officia, dignitates, munera in Ecclesia, vocem activam et passivam suspensionis perpetuae, infamiae juris, privationis beneficii, officii, dignitatis, muneris in Ecclesia, vocis activae et passivae, juris patronatus, privilegii denique seu gratiae a Sede Apostolica concessae (*can.* 2237, § 1, 3.°).

QUAER. 2.° *Quomodo remissio poenae fieri possit?*

Resp. 1.° Poena (ideoque etiam *censura*) *valide* remitti potest praesenti vel absenti, absolute vel sub conditione, in foro externo vel interno tantum (*can.* 2239, § 1).

Resp. 2.° Remitti etiam potest *oretenus;* verum si inflicta fuerit scripto, *expedit* ut etiam ejus remissio scriptis concedatur (*Ibid.*, § 2).

CAPUT VI

DE POENIS IN SPECIE

ARTICULUS I

DE CENSURIS

I. *De censuris in genere.*

1186. Definitio. — Censura est poena medicinalis qua homo baptizatus, delinquens et contumax, quibusdam bonis spiritualibus vel spiritualibus adnexis privatur, donec, a contumacia recedens, absolvatur (*can.* 2241, § 1).

Dicitur 1.° *poena*, quia culpam supponit; 2.° *spiritualis*, tum quia fertur a potestate spirituali ad spiritualem christianorum utilitatem, tum quia bona spiritualia immediate aufert; 3.° *medicinalis*, quia fertur eo fine, ut anima ad meliorem frugem sese recipiat; 4.° *homo baptizatus*, quia qui baptizati non sunt, Ecclesiae potestati non subduntur; potestas autem exercetur in subditos; 5.° *delinquens et contumax*, quia poena non nisi delinquenti infligitur, medicina vero porrigi non debet, nisi iis, quorum contumacia tanto indigeat remedio: contumax a contemnendo dicitur, quia contemnit, saltem virtualiter, auctoritatem Ecclesiae, quatenus praesumit facere id quod scit ab Ecclesia esse prohibitum sub censura *latae sententiae* (cfr. *can.* 2242, § 2); vel non recedit a peccato vel non reparat scandalum, non obstantibus monitionibus in his quae prohibentur sub censura *ferendae sententiae* (*Ibid.*); 6.° *usu quorumdam bonorum spiritualium privatur*, nempe bonorum quorum administratio vel dispensatio subest potestati Ecclesiae, ut sunt preces publicae, sacramenta, etc.

Hinc censura differt 1.° *a depositione et degradatione*, quae non sunt *medicinales*, nec *ad tempus*, sed in poenam tantum et perpetuae; 2.° *ab irregularitate*, quae ob solum quoque defectum animi vel corporis absque ulla culpa contrahi potest, et proinde per se non est poena, tantum impedimentum canonicum, licet ob quaedam crimina inflictum poenae quoque rationem habere possit. Vide supra, *nn.* 895-900.

Hinc etiam apparet, censuram non perpetuo durare, sed finem sortiri cum delinquentis emendatione; tunc enim solvi a vinculo censurae debet (*can.* 2242, § 3).

Suspensio et *interdictum* modo *censurae*, modo *poenae vindica-*

tivae naturam induunt. Dignosces autem esse poenam vindicativam tum si feratur propter delictum mere praeteritum, tum si infligatur in perpetuum aut etiam ad tempus determinatum, puta pro duobus vel tribus mensibus, vel etiam ad beneplacitum Superioris (1).

1187. **Quaesita.** — QUAER. 1.° *In quo differunt censurae a poenis vindicativis?*

Resp. In eo quod censurae quum sint poenae medicinales, ideoque tendant ad emendationem delinquentis, cessante contumacia absolvi ille debet (*can.* 2242, § 3); poenae vero vindicativae directe tendunt ad expiationem delicti, unde earum remissio non pendet a cessatione contumaciae delinquentis (2).

QUAER. 2.° *Quaenam sint remedia poenalia?*

Resp. 1.° Monitio; 2.° correptio; 3.° praeceptum; 4.° vigilantia (*can.* 2306). Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 1077-1085.

QUAER. 3.° *Quaenam sint praecipuae poenitentiae?*

Resp. Praecepta: 1.° Recitandi determinatas preces; 2.° peragendi piam aliquam peregrinationem vel alia pietatis opera; 3.° servandi peculiare jejunium; 4.° erogandi eleemosynas in pios

---

(1) Juxta Codicem (*can.* 985) irregularitatem incurrit qui exercet ordinem sacrum sibi prohibitum, tam si prohibitio proveniat a censura quam si proveniat a poena vindicativa, tam si haec sit personalis quam si sit localis. Cfr. *supra*, *n.* 895, 7.°

(2) Poenae vindicativae quae **omnes fideles** pro delictorum gravitate *afficere possunt*, in Ecclesia praesertim sunt: 1.° Interdictum locale et interdictum in communitatem seu collegium in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum Superioris; 2.° interdictum ab ingressu ecclesiae in perpetuum vel ad tempus praefinitum vel ad beneplacitum Superioris; 3.° poenalis translatio vel suppressio sedis episcopalis vel paroecialis; 4.° infamia juris; 5.° privatio sepulturae ecclesiasticae, ad normam can. 1240, § 1; 6.° privatio Sacramentalium; 7.° privatio vel suspensio ad tempus pensionis quae ab Ecclesia vel ex bonis Ecclesiae solvitur, vel alius juris seu privilegii ecclesiastici; 8.° remotio ab actibus legitimis ecclesiasticis exercendis; 9.° inhabilitas ad gratias ecclesiasticas aut munia in Ecclesia quae statum clericalem non requirant, vel ad gradus academicos auctoritate ecclesiastica consequendos; 10° privatio vel suspensio ad tempus muneris, facultatis vel gratiae jam obtentae; 11.° privatio juris praecedentiae vel vocis activae et passivae vel juris ferendi titulos honoris, vestem, insignia, quae Ecclesia concesserit; 12.° mulcta pecuniaria (*can.* 2291). Cfr. *Ferreres* Instit. canonic., *vol.* 2, *nn.* 1052-1063.

Poenae vindicativae quae **clericis** *tantum applicantur*, sunt: 1.° Prohibitio exercendi sacrum ministerium praeterquam in certa ecclesia; 2.° suspensio in perpetuum vel ad tempus praefinitum, vel ad beneplacitum Superioris; 3.° translatio poenalis ab officio vel beneficio obtento ad inferius; 4.° privatio alicujus juris cum beneficio vel officio conjuncti; 5.° inhabilitas ad omnes vel ad aliquot dignitates, officia, beneficia aliave munera propria clericorum; 6.° privatio poenalis beneficii vel officii cum vel sine pensione; 7.° prohibitio commorandi in certo loco vel territorio; 8.° praescriptio commorandi in certo loco vel territorio; 9.° privatio ad tempus habitus ecclesiastici; 10.° depositio; 11.° privatio perpetua habitus ecclesiastici; 12.° degradatio (*can.* 2298). Cfr. *Ferreres*. l. c., *nn.* 1064-1076.

usus; 5.° peragendi exercitia spiritualia in pia aut religiosa domo per aliquot dies (*can.* 2313, § 1). Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 1086, 1087.

Quaer. 4.° *Ad quid et quomodo imponuntur?*

Resp. 1.° Imponuntur ut delinquens vel poenam effugiat, vel poenae contractae absolutionem aut dispensationem recipiat (*can.* 2312, § 1.)

Resp. 2.° Ob delictum aut transgressionem occultam numquam poenitentia *publica* potest imponi (*Ibid.*, § 2).

Resp. 3.° Poenitentiae non tam secundum *quantitatem* delicti, quam secundum *poenitentis contritionem* moderandae sunt, pensatis qualitatibus personarum et delictorum adjunctis (*Ibid.*, § 3).

1188. Divisio. — Censura, utpote poena, potest esse latae vel ferendae sententiae, a jure vel ab homine, etc., ut supra (*n.* 1175) dictum est. Censurae aliae sunt *reservatae*, aliae *non reservatae* (*can.* 2245, § 1), prout Superior earum absolutionem sibi aut alteri reservaverit, vel nulli, sed omnibus ministris absolutionem permiserit.

Censura *ab homine* semper est reservata ei qui censuram inflixit aut sententiam tulit, ejusve Superiori competenti vel delegato aut successori (*Ibid.*, § 2).

Censurae a jure possunt esse reservatae aut non reservatae; ex censuris vero *a jure reservatis* aliae sunt reservatae *Ordinario*, aliae *Apostolicae Sedi* (*Ibid.*).

E reservatis Apostolicae Sedi aliae sunt *reservatae simpliciter*, aliae *speciali modo*, aliae *specialissimo modo* (*Ibid.*, § 3).

I. Censura latae sententiae non est reservata, nisi in lege vel praecepto id *expresse* dicatur (*Ibid.*, § 4).

II. In dubio sive juris sive facti reservatio non urget (*Ibid.*).

N. B. Censurae, praesertim *latae sententiae*, maxime excommunicatio, infligi non debent, nisi *sobrie* et magna cum circumspectione (*can.* 2241, § 2). Imprudenter igitur et *illicite*, sed *valide* tamen, ageret Superior, qui ob quamlibet gravem culpam censuram ferret; finis enim Ecclesiae est graviora tantum crimina punire. Hinc *Trid. Syn.* (*sess.* 25, *c.* 3, *De reform.*), loquens de gladio excommunicationis, docet (sicut nunc Codex) eum *sobrie* tantum *magnaque circumspectione* esse exercendum, «quum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, et perniciem potius parere, quam salutem».

II. *Conditiones censurarum*

1189. — I. Ad censurae *validitatem* requiritur ut delictum cui adnectitur sit *externum*, *grave*, *consummatum*, cum *contumacia conjunctum* (*can.* 2242, § 1).

II. Censura ferri potest etiam in delinquentes ignotos (*Ibid.*).

A) *Igitur* delictum debet esse:

1.° *Externum* (et *grave* qua externum); nam Ecclesia judicat in foro externo, ad quod censurae pertinent, non vero de mere internis.

2.° *Grave;* censura enim, quum sit poena gravissima, mortalem culpam requirit.

3.° *Consummatum opere*, i. e. completum in suo genere secundum proprietatem verborum, quae in praecepto vel lege continentur, ita ut completus sit ille effectus, quem legislator intendit sub censura prohibere; quia leges poenales sunt stricte interpretandae, juxta regulam juris: *Odia restringi, favores convenit ampliari.* — Excipe, nisi legislator contrarium exprimat. Vide supra. *n.* 1179, V.

Ab incurrenda censura *probabilius* excusat recessus a *contumacia* ante quam censura juxta sententiam vel legem incurratur, si nempe ante id tempus animum quis retractaverit, et, modo quo potuit, conatus sit effectum impedire: in censuram enim incidere non posse videtur qui jam non sit contumax, ut ex definitione eruitur. Cfr. *n.* 1186. Ita etiam *S. Alph.; Salm.; Card. D'Annibale*, 1, *n.* 333; *Génicot*, *n.* 572, VII, etc. Vide etiam supra, *n.* 1182, *q.* 5, *resp.* 2.° *b*).

4.° *Non mere praeteritum*; quia censura est poena medicinalis, quaeque proinde ferri non potest in eos, qui jam ad meliorem frugem sese receperunt. Proinde ut in casu peccatum *praeteritum* dicatur, necesse est, ut ita prorsus cesset, ut nullo modo conjunctum sit cum aliqua inobedientia et contumacia praesenti. Vide *S. Alph., lib.* 7, *n.* 54.

5.° *Conjunctum cum contumacia* contra *Ecclesiae legem* seu *praeceptum.* Ratio est, quia finis praecipuus censurae est pertinaciam contra legem Ecclesiae frangere. Vide *S. Alph., n.* 30 *et seq.*

Resolves: — 1.° Qui a gravi culpa excusatur ob aliquam circumstantiam, etiam a censura excusatur, licet materia sit in se gravis (*can.* 2218, § 2). Vide *n.* 1172, 8.°

2.° Si quid omnino leve sub censura praecipiatur, haec non incurritur, modo res, quae levis sub aliquo respectu apparet, aliunde gravis non fiat (*Ibid.*).

3.° Excommunicatio, quae dicitur ferri *in animalia nociva*, v. gr. in locustas, non est excommunicatio proprie dicta, sed *adjuratio*, vel oratio in illorum interitum facta, ne noceant.

4.° Item quando dicuntur *mortui excommunicari*, id intelligendum est de quadam execratione vel declaratione excommunicationis, quam ante mortem incurrerunt, et in qua mortui sunt. E contra absolutio a censuris mortuo impertita, potius respicit vivos, quos solvit ab obligatione non communicandi cum defunctis sepultura et publicis precibus.

B) Unde censurae latae sententiae incurruntur statim ac quis delictum committit tali censura punitum, quamvis nemo sciat tale delictum fuisse perpetratum, praeter ipsum delinquentem. Imo etiam si delictum publicum perpetretur ab ignotis, possunt hi citari per publicum edictum, et, si non compareant, potest ferri censura contra ipsos.

1190. Quaesita. —QUAER. 1.° *Quid sit contumacia?*

Resp. In hac materia est pervicacia in delictuosa voluntate. Quare *a*) si agatur de censuris *ferendae* sententiae, contumax est qui, non obstantibus monitionibus de quibus in can. 2233, § 2, a delicto non desistit, vel patrati delicti poenitentiam cum debita damnorum et scandali reparatione agere detrectat (*can.* 2242, § 2); *b*) si agatur de censuris *latae sententiae*, satis est violatio legis vel praecepti cui talis censura adnexa est, nisi reus legitima causa ab hac poena excusetur (*Ibid.*): contemnere enim videtur Ecclesiae auctoritatem, id faciens quod sub tanta poena ab Ecclesia prohibetur.

QUAER. 2.° *Quando dicenda est desiisse contumacia, et quis hac de re judicare debet?*

Resp. 1.° Cum reum vere delicti commissi poenituerit et simul congruam satisfactionem pro damnis et scandalo dederit, aut saltem serio promiserit (*can.* 2242, § 3).

Resp. 2.° Judicare autem utrum poenitentia vera sit, satisfactio congrua aut ejusdem promissio seria, necne, illius est, a quo censurae absolutio petitur (*Ibid.*).

QUAER. 3.° *An* **appellatio** *excuset ab incurrenda censura?*

Resp. 1.° *Negative*, si agatur de censura *inflicta* per sententiam judicialem aut ad modum praecepti. Tunc effectus appellationis aut recursus est tantum in devolutivo (*can.* 2243, § 1).

Resp. 2.° *Affirmative*, si agatur de sententia judiciali aut praecepto *comminantibus* censuras etiam latae sententiae nondum contractas. Cfr. *Ferreres*, Instit. Can., *vol.* 2, 996.

Excipe casus in quibus jus non admittit appellationem vel recursum cum effectu suspensivo (*Ibid.*, § 2).

1191.—QUAER. 4.° *An possit quis ligari simul* **pluribus** *censuris?*

Resp. Affirmative, sive diversae sive ejusdem specie (*can.* 2244, § 1); sicut potest quis simul pluribus vinculis constringi.

Unde pluribus quis constringetur censuris, quoties unica, vel diversis actionibus unicum vel plura delicta committat quibus adnexae sint plures censurae sive diversae sive ejusdem speciei.

Hinc plures incurret censuras *latae sententiae: a*) si unica vel distincta actione diversa delicta committat quorum singula censuram secumferunt; *b*) si pluries repetat, actione moraliter *distincta*, idem delictum, censura punitum; *c*) si delictum semel vel pluries committat distincta censura a distinctis Superioribus punitum (*Ibid.*, § 2).

Item pluribus censuris ab homine ligabitur, si plura praecepta vel plures sententiae, aut plures distinctae partes ejusdem praecepti aut sententiae, suam quaeque censuram ei infligant (*Ibid.*, § 3).

QUAER. 5.° *An judicandus sit incurrisse censuram, qui* **dubitat,** *utrum eam incurrerit?*

Resp. Neg., sive dubites an graviter deliqueris, vel an casus sub censuram cadat. Ratio est, quia nulla poena infligi potest, nisi certo constet delictum (grave) commissum fuisse (*can.* 2233, § 1), nec quis tenetur censuram observare nisi delicti sit conscius (*can.* 2232, § 1), et quia, juxta axioma communiter receptum, in poenis benignior est interpretatio facienda (*can.* 2219, § 1). Attamen censuram incurris, si dubium versetur circa gravitatem ipsius materiae, tum in se spectatae, tum habita ratione finis, etc. Tunc enim materia haec ut gravis reputanda est, quum talis sit judicio Superioris, qui censuram tulit, et aliunde in dubio praesumptio Superiori faveat. *S. Alph.*, *n.* 32; *Salmant.*, *c.* 1, *n.* 207, etc. Vide *can.* 2219, § 2, supra, *n.* 1176, et etiam *S. Alph.*, *nn.* 67 et 68.

QUAER. 6.° *An quis ligetur censura, quam manifeste* **injustam** *esse novit?*

Resp. Neg., sive Superior falsa praesumptione nixus innocentem pro reo damnaverit, sive omiserit formas legales, aut limites jurisdictionis excesserit. *S. Alph.*, *n.* 68. — Attamen hallucinationis periculum in propria causa sedulo vitandum est. Item ratio scandali vitandi obligare potest ad censuram, quamvis nullam, servandam, si nempe causa nullitatis occulta sit. *S. Alph.*, *n.* 68.

QUAER. 7.° *Quomodo se gerere debeat* **dubitans**, *an censura ligetur?*

Resp. Si dubitet an a censura fuerit absolutus, se habere debet saltem in foro externo, si sequatur scandalum, tamquam censura adhuc innodatum, donec Superiorem interrogaverit. Idem dicendum est, si dubitet de potestate Superioris in censura ferenda, siquidem pro eo semper praesumendum est. — Secus vero, si dubitet, utrum censuram incurrerit, sive dubium sit *facti*, v. gr. circa crimen, puta si dubitet an percussio clerici fuerit graviter injuriosa; sive dubium sit *juris*, id est circa sententiam, puta in dubio utrum censura sit latae vel ferendae sententiae, etc. *S. Alph.*, *nn.* 32 et 67. Cfr. *n.* 937.

N. B. An et quatenus *ignorantia*, *inadvertentia*, *error*, aut *metus* etc., excuset ab incurrenda censura, vide supra *n.* 1181. Quoad complices et cooperatores vide dicta *nn.* 1172, 1182.

III. *De principio seu auctore censurarum.*

1192. Principia. — I. Ecclesia gaudet vera potestate ferendi censuras (*can.* 2214, § 1). — Probatur ex Scriptura Sacra. Christus

enim Ecclesiae suae tradidit potestatem ejiciendi e sinu suo filios delinquentes et contumaces iis verbis apud Matth., XVIII, 17-18: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Amen dico vobis: quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelo.* Haec autem potestas facultatem ferendi censuras includit, ut omnibus perspicuum est. Constat insuper ex universali et perpetua praxi Ecclesiae, necnon ex innumeris conciliis, praesertim ex *Conc. Trid., sess.* 25, *c.* 3, *De reform.* Cfr. supra, *n.* 1173, et *Ferreres,* Instit. Canonic., *vol.* 2, *n.* 966.

II. Censuras ferre possunt *de jure ordinario* omnes et soli Superiores ecclesiastici qui potestate legislativa pollent. Vide *n.* 1177, ibique *can.* 2220. — Patet ex allatis verbis Christi apud Matth.: *Quaecumque alligaveritis,* etc. His enim verbis Christus dedit praelatis Ecclesiae in persona Apostolorum omnem potestatem ad bonam et rectam Ecclesiae administrationem.

III. Censuras ferre possunt *ex potestate delegata* omnes et soli clerici, quibus concessa fuit a superiore jurisdictionem ordinariam habente. — Ratio est, quia, saltem de jure ordinario, omnis et solus clericus est capax jurisdictionis ecclesiasticae, quae ad censuras ferendas requiritur (*can.* 118). Vide *S. Alph., n.* 9 *et seq.* Diximus saltem ex jure ordinario, quia in **Hispania** abbatissa monasterii dicti *de las Huelgas,* jurisdictionem exemptam et *vere nullius* habebat, et nominabat vicarium generalem, qui jurisdictionem nomine abbatissae exercebat. Cfr. *Salazar-La Fuente,* Procedimientos eclesiásticos, *vol.* 2, *pag.* 41. Cfr. etiam *Analecta eccles., vol.* 6, *pag.* 257 *seq.*

1193. **Regulae.** — 1.ª Censuras *de jure ordinario* ferre possunt *Papa* et *concilium generale* respectu universae Ecclesiae; *Archiepiscopi* tum in dioecesibus propriis, tum in dioecesibus suffraganeorum tempore visitationis, necnon quum agitur de causa ad eorum tribunal delata, quia tunc jurisdictione in suffraganeos pollent; *Episcopi* respectu propriae dioecesis, modo electi ac confirmati sint (etsi non consecrati) et possessionem ceperint; *Legati* in territorio legationis; *concilia provincialia* in suis provinciis; *Generales, Provinciales,* et *Superiores locales* ordinum religiosorum pro variis eorum statutis; *Capitulum ecclesiae cathedralis,* sede vacante, et ante electionem Vicarii Capitularis, qui tali potestate deinceps exclusive gaudebit (*S. Alph., ibid.*). *Vicarius Generalis* hac potestate caret, sine mandato speciali (Cfr. supra, *n.* 1177, II, ibique *can.* 2220, § 2).

2.ª Parochi non possunt *de jure ordinario* ferre censuras, quia non habent potestatem legislativam, nec judicialem, sed tantum administrationem ad rectum paroeciae ordinem. *S. Thom., in* 4, *dist.* 18, *q.* 3, *art.* 3.

3.ª Laici et mulieres, ne ex *delegatione* quidem (nisi forte a

Papa delegationem ex plenitudine potestatis accipiant), censuras ferre possunt. Proinde abbatissae monialium nequeunt propria auctoritate eas ferre, sed tantum decretum obtinere possunt, quo sub poena censurae mandata sua servari debeant. *S. Alph.*, *n.* 12.

4.ª Potestas delegata *in re contentiosa*, cessat morte delegantis, nisi causa a delegato jam fuerit incepta saltem per citationem. Delegatus vero ad censuras ferendas non potest alterum subdelegare, nisi expressam habuerit licentiam a delegante, vel nisi saltem sit delegatus ad quascumque causas, vel a Rom. Pontifice.

1194. Quaesita. — Quaer. 1.° *An Episcopi haeretici, excommunicati, et suspensi possint valide censuras ferre?*

Resp. Affirm., ante sententiam declaratoriam vel condemnatoriam (*can.* 2264). Ratio est, quia Ecclesia, ob bonum commune, iis usum jurisdictionis non aufert. Illicite tamen agunt, quoties censuram ferunt (*Ibid.*).

Resp. 2.° *Neg.*, post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam (*Ibid.*).

Quaer. 2.° *An Episcopus possit ferre censuram, si sit extra dioecesim?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si censura feratur per modum praecepti aut statuti ad futura crimina praecavenda. *S. Alph.*, *l.* 7, *n.* 21.

Resp. 2.° *Affirm.*, etiamsi censura feratur per modum sententiae, quae tamen non indigeat cognitione causae et strepitu judiciali, vel, etiamsi strepitu judiciali indigeat, venia tamen facta sit ab Ordinario territorii, et *partes consentiant*, quia nemo invitus trahendus est extra suum territorium. Etenim «extra territorium jus dicenti impune non paretur». Cfr. *Ferreres*, Instit. canon., *vol.* 2, *n.* 581; *Ball.-P.*, *vol.* 7, *n.* 35; *Buccer.*, 2, *n.* 1090; *Génicot*, 2, *n.* 567, VII.

Resp. 3.° *Neg.*, si censura ferri debeat cum strepitu judiciali, et licentiam neget Ordinarius loci. Excipe, nisi Episcopus vi expulsus a proprio territorio fuerit vel impeditus a jurisdictione ibi exercenda; tunc enim sufficit certiorem facere loci Ordinarium (*can.* 1637). Vide etiam *Ferreres*, l. c., et *Schmalzgr.*, *l.* 5, *tit.* 39, *n.* 26.

Quaer. 3.° *An vice versa Episcopus in sua dioecesi exsistens ferre possit censuram in subditum extra dioecesim exsistentem?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si agatur de crimine in propria dioecesi commisso (*can.* 1561, §§ 1, 2). Ratio est, quia secus delinquens a nullo puniri posset; et quamvis abierit, non tamen cessat jurisdictioni proprii Episcopi subesse. Nec obstat, quod citatio non possit fieri extra territorium; nam sufficit ad censuram incurrendam, ut reus in propria domo citetur, aut in loco publico. *S. Alph.*, *n.* 22.

Resp. 2.° Imo potest Episcopus censuram ferre in subditum delinquentem extra dioecesim, si agatur de re ad suam dioecesim pertinente; sic excommunicari possunt clerici, qui jussi accedere

ad synodum, non obtemperant, vel parochi ultra duos menses a sua paroecia absentes, quamvis hi omnes commorentur in aliena dioecesi: delictum enim non accedendi ad synodum, vel non *residendi* censetur commissum in propria dioecesi; secus vero, saltem probabilius, si crimen extra territorium consummaretur; quum enim leges afficiant territorium, extra illud nemo subjicitur censuris per statuta generalia latis. Excipe, nisi sermo sit de censura contra quempiam lata per modum praecepti *specialis* ad crimen praecavendum.

N. B. Si crimen extra territorium consummaretur contra legem communem Ecclesiae aliquid praecipientem sub poena censurae ferendae, tunc posset puniri non modo ab Episcopo loci, ut est certum ex can. 1566, sed etiam ab Episcopo domicilii, ut ex can. 1561 constat, nam judex domicilii reum citare potest, nisi a judice delicti praeventus fuerit.

QUAER. 4.° *An Episcopus possit censura ligare subditum alienum in sua dioecesi delinquentem?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia omnis delinquens sortitur forum loci in quo delinquit (*can.* 1566). Licet autem Episcopus probabilius non possit ferre censuram in peregrinum ante monitionem, potest tamen, postquam is deliquerit in loco, et eum citaverit. *S. Alph., n.* 26, et *l.* 6, *n.* 591. — Quae omnia fac intelligas de peregrino delinquente contra *legem communem*, quae praecipiat aliquid, vel prohibeat *sub excommunicatione*, *vel sub aliis poenis a judice ecclesiastico infligendis;* non autem de illo, qui delinquat vel contra legem aliquam *illius loci* (nisi de iis sint, quae bono publico consulunt), quamvis aliquid sub censura praecipiat, aut prohibeat, vel contra legem generalem quidem, sed quae nihil praecipiat, vel prohibeat sub aliqua censura vel alia poena: quia peregrini, legibus territorii non ligantur (*can.* 14, § 1, 2.°), nec alieno Episcopo obedire tenentur, nisi ratione delicti de quo dictum est. Cfr. *vol.* 1, *n.* 160 *seq.*

QUAER. 5.° *An Praelati regulares possint censuram ferre in subditos in quocumque loco exsistentes?*

Resp. Affirm., juxta sententiam communem. Ratio est, quia jurisdictio Superiorum non est tantum territorialis, sed magis personalis; unde mutatio loci ex parte subditi, nihil jurisdictioni Superioris detrahit. Ita *S. Alph. n.* 20.

Haec tamen intelligenda sunt de censuris latis *per particularem sententiam*, aut per *statuta Capituli seu Superioris generalis.* Nam si censura quaepiam lata sit per statutum a Superiore, qui speciale habeat territorium, v. gr. provinciam, tunc attendi potest loci limitatio, atque adeo exemptio eorum, qui extra territorium illud delinquunt. Vide *Lacroix, lib.* 7, *n.* 28.

QUAER. 6.° *An* **religiosi** *ab Episcopo loci, censuris episcopalibus ligari possit?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si *non sint exempti*, aut etiam, si Episcopum ut proprium praelatum habeant.

Resp. 2.° Si vero sint exempti, *a*) *Neg.*, *per se*, ut patet ex ipsa notione exemptionis.

b) *Affirm.*, quoad ea in quibus regulares *exempti*, ex peculiaribus S. Sedis dispositionibus, Episcopo subjiciuntur; sed tunc *probabilius* Episcopus non *ordinaria*, sed *delegata* a Sede Apostolica potestate procedit (*Schmalzgr.*, *lib.* 1, *tit.* 29. *n.* 6; *S. Alph.*, *l.* 7, *n.* 241).

c) Sunt tamen regulares, v. gr. religiosi Societatis Jesu (const. Pauli III *Licet debitum*, 18 oct. 1549) et generatim omnes mendicantes, qui etiam si delinquant in iis in quibus Episcopo subjiciuntur, nequeunt, ex *speciali privilegio*, censuris plecti, *tribus* casibus exceptis: *a*) si aut in alienis ecclesiis, aut etiam in propriis *absque* Episcopi *licentia*, praedicare praesumpserint (Greg. XV, const. *Inscrutabili*, 5 febr. 1622, § 6); *b*) si absque Ordinarii loci approbatione praesumant excipere saecularium confessiones (Innoc. X, const. *Cum sicut accepimus*, 14 maji 1653, dub. IV, 2.ae seriei); *c*) si publicae venerationi exponant imagines inconsueto aut scandaloso modo pictas (Urb. VIII, const. *Sacrosancta tridentina*, 15 mart. 1643). Cfr. *Comp. Privil.* Soc. Jesu, v. excommunicatio, *nn.* 208, 209; *Ball.-P.*, *vol.* 7, *n.* 67 *seq.*; *Buccer.*, 2, *n.* 1094; *Génicot*, 2, *n.* 566, 6.°.

N. B. An et quatenus Cardinales, Episcopi et hi qui supremum tenent populorum principatum, etc., subjiciantur censuris vide dicta supra, *n.* 1179, III, IV.

IV. *De reservatione censurarum.*

1195. — I. Qui potest ferre censuras potest earum absolutionem sibi reservare.

II. Si censura reservata sit Sedi Apostolicae, Ordinarius nequit aliam censuram sibi reservatam in idem peccatum ferre (*can.* 2247).

III. *a*) Reservatio censurae impedientis receptionem Sacramentorum importat reservationem peccati cui adnexa est; *b*) verum si quis a censura excusatur vel ab ea fuit absolutus, reservatio peccati penitus cessat (*can.* 2246, § 3). Vide tamen dicta *n.* 672, *q.* 5.

1196. Quaesita. — QUAER. 1.° *An possit a simplici confessario absolvi censura non reservata in loco confessionis, etsi reservata sit in loco ubi poenitens censuram contraxit?*

Resp. Affirmative, quamvis censuratus ad vitandam reservationem illuc se contulerit (*can.* 2247, § 2).

Excipe si censura sit ab homine, quia haec est ubique locorum reservata (*Ibid.*).

QUAER. 2.° *An simplex confessarius possit absolvere a censura reservata, si poenitens ignorabat reservationem?*

Resp. Negative (vide supra, *n.* 672). Si vero poenitens ignorabat censuram, hanc non incurrit, nisi ignorantia fuerit crassa aut supina; imo etiam haec ignorantia excusabit ab incurrenda censura si lex habeat verba *praesumpserit*, etc., ut supra dictum est (*n.* 1181).

1197. — QUAER. 3.° *Quid vero si confessarius ipse, ignorans reservationem, bona fide absolvat a censura reservata?*

Resp. Valet absolutio, nisi censura fuerit *ab homine*, vel reservata *specialissimo* modo Sedi Apostolicae (*can* 2247, § 3).

QUAER. 4.° *An confessarius absolvere possit a censura, si ejus reservatio dubia sit?*

Resp. Affirmative, sive dubium sit juris sive facti (*can.* 2245, § 4); reservatio enim est strictae interpretationis (*can.* 2246, § 2).

V. *De absolutione a censuris.*

1198. Principia. — I. Censura semel contracta non tollitur nisi per legitimam absolutionem (*can.* 2248, § 1).

II. Absolutio denegari nequit quum primum delinquens a contumacia recessit (*Ibid.*, § 2).

III. Censura semel sublata per absolutionem non reviviscit, nisi in casu quo impletum non fuerit onus impositum *sub poena reincidentiae* (*Ibid.*, § 3) ab eo qui tale onus imponere possit.

IV. In **periculo mortis** omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis *peccatis* aut *censuris*, quantumvis *reservatis* et *notoriis*, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvis his quae circa absolutionem complicis statuta sunt (*can.* 887); sed qui hoc pacto a sacerdote, specialis facultatis experte, receperunt absolutionem ab aliqua censura *ab homine* vel a censura **specialissimo** modo *Sedi Apostolicae* reservata, tenentur, postquam convaluerint, obligatione recurrendi, sub poena reincidentiae, ad illum qui censuram tulit, si agatur de censura ab homine; ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve facultate praeditum, ad normam can. 2254, § 1, si de censura a jure; eorumque mandatis parendi (*can.* 2252). Poterit etiam adire alicum confessarium facultate praeditum, ut pro casu absolutionis in casibus urgentioribus dictum est.

Quoad absolutionem in **casibus urgentioribus**, vide dicta supra, *nn.* 677-678, ubi videri poterit norma data in can. 2254, § 1.

V. **Extra mortis periculum** possunt absolvere:

1.° Censuram **non reservatam**, *in foro sacramentali* quilibet confessarius; *extra forum sacramentale*, quicumque jurisdictionem in foro externo habeat in reum (*can.* 2253, 1.°)

2.° Censuram *ab homine* ille, cui censura reservata est ad nor-

mam can. 2245, § 2; ipse autem potest absolutionem concedere, etiamsi reus alio domicilium vel quasi-domicilium transtulerit (*Ibid.*, 2.°).

3.° Censuram *a jure reservatam*, ille qui censuram constituit vel cui reservata est, eorumve successores aut delegati aut competentes Superiores. Quare a reservata *Episcopo* vel *Ordinario*, quilibet Ordinarius absolvere potest suos subditos, loci vero Ordinarius etiam peregrinos; a reservata *Sedi Apostolicae*, Romanus Pontifex aliique qui absolvendi potestatem ab eo impetraverint sive generalem, si censura *simpliciter reservata* sit, sive specialem, si *reservata speciali modo*, sive denique specialissimam, si *reservata specialissimo modo* (*Ibid.*, 3.°). Vide dicta supra, *n.* 1088 ex can. 1175.

1199. — VI. Episcopi *a*) ex can. 2237, § 2, absolvere possunt etiam a papalibus censuris *occultis*, iis exceptis, quae *speciali* vel *specialissimo modo* Pontifici sunt reservatae. Vide dicta supra, *n.* 1185, *q.* 1.

b) Probabiliter crimen in uno loco publicum potest absolvi ab Episcopo in alio loco ubi est occultum; dummodo periculum non sit quod facile publicetur ubi est occultum. *Buccer.*, Inst. mor., *n.* 1101; *Ball-P.*, *vol.* 7, *n.* 152; *S. Alph.*, *lib.* 7, *n.* 93.

c) Hanc facultatem Episcopus aliis sacerdotibus habitualiter delegare potest, est enim ordinaria, sed requiritur ut illam *specificet*; *Ball.-P.*, *vol.* 7, *n.* 159; *S, Alp.*, *lib* 7, *n.* 78; *Buccer.*, *n.* 1101.

d) A censuris autem papalibus sive speciali modo reservatis, sive a reservatis simpliciter, quae *publicae* sint, absolvere Episcopi jam non possunt eos, qui versantur in impossibilitate *personaliter* adeundi S. Sedem (Cfr. dicta *n.* 676, III et IV).

e) *Cardinales* absolvere possunt poenitentes quoslibet a quibusvis peccatis et censuris, exceptis tantum censuris specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatis, et illis quae adnexae sint revelationi secreti S. Officii. Cfr. dicta *n.* 149, *a*); *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 33. *pag.* 243 *seq.*

N. B. Praeter potestatem ex can. 2237, § 2, Episcopi plures alias facultates temporaneas a Sede Apostolica accipere solent, non modo pro absolvendis censuris, verum etiam alias materias respicientes. Jam vero, ut diximus *vol.* 1, *n.* 184, *q.* 4, juxta can. 66, facultates omnes speciales habitualiter a S. Sede Episcopis aliorumque locorum ordinariis jam concessae, vel quae in posterum concedantur, quamvis concessae sint vel concedantur ad tempus aliquod determinatum, vel pro certo ac determinato numero casuum, vel *nominatim* ipsi Espiscopo, non suspenduntur vel desinunt ob eorum mortem vel a munere cessationem, sed ad successores ordinarios transeunt.

1200. **Resolves:** — 1.° Archiepiscopus, vel etiam Patriarcha, licet superior Episcopo, nequit suffraganeorum subditos

absolvere, nisi in solo casu justae appellationis aut visitationis ex officio, quia in aliis casibus non gaudet proprie dicta jurisdictione.

2.° Superior ecclesiasticus vel delegatus absolvere potest a censuris, etsi non sit sacerdos. Ratio est, quia jurisdictio, quae requiritur ad absolvendum a censuris, residere potest in clerico etiam sola tonsura initiato.

3.° Qui habet facultatem generalem absolvendi a papalibus non ideo potest absolvere a casibus *specialissimo* aut *speciali modo* reservatis, nisi id explicite in concessione exprimatur; specialia enim non continentur per se in concessione generali. Pariter qui potest absolvere a *specialiter* reservatis non ideo potest absolvere a reservatis *specialissimo* modo.

4.° Facultas concessa ab Episcopo pro peccatis reservatis probabilius intelligitur etiam pro reservatis dioecesanis cum censura, nisi Episcopus contrariam mentem authentice manifestaret, v. gr. in pagella facultatum confessariis tributarum. *Suárez*, De cens., *l.* 7, *c.* 4, *n.* 13; *Card. D'Annibale*, 1, *n.* 347, *not.* 16; *Buccer.*, De cas. reserv., *n.* 46, 4.°; *Génicot*, 2, 576, IX. *A fortiori* id valet si concessio facta sit a Papa, quia casus papales omnes sunt reservati cum censura, nullo excepto. Cfr. dicta *n.* 668, IX.

5.° Danda est absolutio a censuris non tantum illis, qui certo vel dubie illas incurrerunt, sed etiam cuilibet poenitenti, antequam absolvatur a peccatis, ut removeatur accipiendi sacramenti impedimentum, si quod forte exsistat. (*Ex Rit. rom.*) — Qua vero forma utendum sit, recole dicta ubi *De Poenitentia*, *nn.* 532, 533. Vide infra, *n.* 1206.

1201. Quaesita. — Quaer. 1.° *An possit absolvi absens?*

Resp. Affirm., saltem *valide* (*can.* 2239, § 1). Ratio est, quia sicut poena potest statui in absentem, ita et tolli potest.

Quaer. 2.° *An Episcopus absens a sua dioecesi absolvere possit exsistentem in ea?*

Resp. Affirm., juxta omnes. Ratio est, quia ad absolutionem non requiritur cognitio causae, nec strepitus judicialis; et proinde nihil obstat, quominus Episcopus talem actum jurisdictionis in alieno territorio exerceat.—Secus tamen, si judicialis strepitus quandoque requiratur. *S. Alph.*, *n.* 21.

1202.—Quaer. 3.° *An possit absolvi invitus?*

Resp. Affirm. Ratio eadem est ac mox allata; etenim sicut poena in absentem et invitum ferri potest, sic etiam ab eo auferri; attamen id fieri *non expedit* sine ratione valde gravi, et cavendo ne dum ille a contumacia non cessat, censura contemptui habeatur. *S. Alph.*, *n.* 117.

Quaer. 4.° *Utrum absolvi possit a censuris ille, qui nondum publice reparavit scandalum, propter quod censurae subjacebat?*

Resp. Neg., saltem *per se* et generatim loquendo. Cfr. can. 2242, § 3 et 2363. Constat etiam ex declaratione S. Poenit., die 5 julii 1857.

1203.—Quaer. 5.° *An sit licita vel saltem valida absolutio, non satisfacta parte?*

Resp. 1.° *Absolutio, non satisfacta parte, generatim erit illicita*, tum ob injuriam parti factam, tum propter non servatum ordinem juris satisfactionem praescribentis. Excipe: *a*) si pars laesa injuriam remittat, vel *b*) si rejiciat *justam sibi* oblatam satisfactionem; vel *c*) si poenitens impotens sit ad satisfactionem praestandam. In hoc ultimo casu sufficit promissio (vel etiam juramentum pro absolutione in foro externo) de praestanda satisfactione quum primum possit (*can.* 2243, § 3).

Resp. 2.° Si absolutio extra hos casus impertiatur, *parte non satisfacta*, erit illicita quidem, sed *probabiliter* semper est *valida per se*, etiam si impertiatur ab eo, cui delegatio facta sit cum clausula *prius parte satisfacta:* illa enim clausula monitionem continere videtur, non autem *conditionem sine qua non. Sánchez*, De matrim., *l.* 3, *disp.* 33, *n.* 3; *Ball.-P., vol.* 7, *n.* 179; *Lega*, l. c., *n.* 130.

1204.—Quaer. 6.° *An possit quis absolvi ab una censura remanentibus aliis?*

Resp. Affirmative (*can.* 2249, § 1), sicut potest quis solvi ab una catena remanentibus aliis; et ab uno peccato levi, et non ab aliis. Ab uno gravi peccato absolvi nequit, aliis remanentibus; et ratio est, quia mortalia peccata remittuntur per infusionem gratiae, et haec habet repugnantiam, saltem physicam, cum peccato gravi in eodem subjecto, ideoque vel omnia delet vel nullum; peccata vero levia nec censurae per se non pugnant cum gratia sanctificante.

Quaer. 7.° *Quid si petens absolutionem ab aliqua censura, aliarum obliviscatur quibus etiam tenetur?*

Resp. Tunc per se absolvitur ab illa *tantum* censura. Si vero absolutio, non obstante petitione particulari, fuerit generalis, tunc valet etiam pro reticitis *bona fide*, exceptis reservatis **specialissimo** modo Sedi Apostolicae; non vero pro reticitis *mala fide* (*can.* 2249, § 2).

1205.—Quaer. 8.° *An possit quis absolvi a peccatis prius quam absolvatur a censuris?*

Resp. 1.° *Affirm.*, si agatur de censura quae non impedit receptionem sacramentorum (v. gr. suspensio). Tunc igitur potest absolvi a peccatis, firma censura (*can.* 2250, § 1).

Resp. 2.° *Neg.*, si censura impediat receptionem sacramentorum, ut est v. gr. excommunicatio (*Ibid.*, § 2).

1206.—Quaer. 9.° *Quae formula adhibenda est pro absolutione a censuris?*

Resp. 1.° In foro *sacramentali* adhibenda est formula generalis absolutionis peccatorum (*Ibid.*, § 3).

Resp. 2.° In foro *non sacramentali*, quolibet modo dari potest, sed ad excommunicationis absolutionem regulariter forma adhibenda est in Pontificali Romano aut in Rituali Romano tradita (*Ibid.*).

1207.—QUAER. 10. *An absolutio legitime data in foro externo valeat pro interno et vicissim?*

Resp. Ad 1.am partem. *Affirm.* (*can.* 2251).

Resp. Ad 2.am partem. Absolutus in foro *interno*, potest, remoto scandalo, uti talem se habere etiam in actibus fori *externi;* sed, nisi concessio absolutionis probetur aut saltem legitime praesumatur in foro externo, censura potest a Superioribus fori externi, quibus reus obedire debet, urgeri, donec absolutio in eodem foro obtenta fuerit (*Ibid.*).

ARTICULUS II

DE CENSURIS IN SPECIE

1208.—I. Censurae sunt *excommunicatio*, *interdictum* et *suspensio* (*can.* 2255, § 1).

II. *Excommunicatio* semper est censura. *Interdictum* et *suspensio* possunt esse vel censurae, vel poenae vindicativae, sed in dubio praesumuntur censurae (*Ibid.*, § 2).

III. *Excommunicatio* afficere potest tantum personas *physicas*, et ideo, si quando feratur in corpus morale, intelligitur *singulos* afficere *qui in delictum concurrerint; interdictum* et suspensio, etiam communitatem, ut personam moralem (*Ibid.*).

IV. *Excommunicatio* et *interdictum* afficere possunt etiam laicos; *suspensio*, clericos tantum; *interdictum*, etiam locum (*Ibid.*).

1209.—QUAER. *An censurae subjectum possit esse integra* **communitas?**

Resp. 1.° *Neg.*, quoad *excommunicationem*, nisi constet, omnes et singulas personas communitatis esse criminis participes, et in eo contumaciter, id est, in pervicaci delicti voluntate persistere. Vide dicta *n.* 1208, III.

Resp. Affirm., quoad suspensionem et *interdictum.* Ferri enim possunt, si communitas delictum perpetraverit, vel in singulas personas delinquentes, vel in communitatem uti talem, vel in singulas personas et in communitatem, uti postea dicetur.

ARTICULUS III

DE EXCOMMUNICATIONE

§ I. *De natura excommunicationis.*

1210. Definitio. — *Excommunicatio* est censura qua quis excluditur a communicatione fidelium, cum effectibus de quibus postea dicetur, quique ab ea separari nequeunt (*can.* 2257, § 1).

1211.—I. Excommunicatio dicitur etiam *anathema* praesertim si infligatur cum solemnitatibus quae in Pontificali Romano describuntur (*Ibid.*).

II. Excommunicati alii sunt **vitandi** alii **tolerati**. *Vitandi* sunt: *a*) qui violentas manus in personam Romani Pontificis injecerint; *b*) secus nullus est vitandus nisi fuerit *nominatim* excommunicatus *a Sede Apostolica*, excommunicatio fuerit *publice* denuntiata, et in decreto vel sententia *expresse* dicatur ipsum *vitari debere* (*can.* 2258, § 2, et 2343, § 1, 1.°).

§ II.

DE EFFECTIBUS EXCOMMUNICATIONIS

I. *Privatio divinorum officiorum*

1212. — Effectus *immediati* excommunicationis octo numerantur, scilicet: 1.° privatio divinorum officiorum; 2.° privatio sacramentorum; 3.° privatio suffragiorum Ecclesiae; 4.° privatio sepulturae ecclesiasticae; 5.° privatio jurisdictionis ecclesiasticae; 6.° privatio beneficiorum; 7.° privatio communicationis forensis; 8.° privatio societatis civilis.

1213.—I. Quilibet excommunicatus caret jure assistendi divinis officiis; potest tamen assistere *praedicationi* verbi divini (*can.* 2259, § 1).

II. Si *passive* assistat: *toleratus* non est necesse ut expellatur; *vitandus* expelli debet, si possit; secus cessandum est ab officio, si id fieri possit *sine grave incommodo* (*Ibid.*, § 2).

III. Ab assistentia *activa*, vitandus semper est repellendus; non vitandus, post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, aut si fuerit notorie excommunicatus (*Ibid.*).

Dicitur assistentia *activa* ea quae aliquam secumferat participationem *in celebrandis* divinis officiis (*Ibid.*).

1214. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quid intelligatur nomine divinorum officiorum?*

Resp. Intelliguntur functiones potestatis ordinis, quae de instituto Christi vel Ecclesiae ad divinum cultum ordinantur et a solis clericis fieri queunt (*can.* 2256, 1.°), uti sunt Missa, publicae processiones, Horae canonicae solemniter decantatae, solemnis benedictio, consecratio chrismatis, collatio ordinum, etc.

1215. Hinc resolves: — 1.° Quilibet excommunicatus prohibetur sub gravi ab auditione Missae, omnibusque aliis divinis officiis proprie publicis, etiam diebus praeceptis. *S. Alph.*, *n.* 175. — Imo prohibetur ab *ingressu* templi eo tempore, quo Missa et divina officia celebrantur. Quod si eo tempore, quo *Missa* fit, ingrediatur templum excommunicatus *vitandus*, 1.° monendus est ut exeat, vel etiam, si opus est, vi erit expellendus; 2.° si vero expelli non possit, *a*) fideles omnes statim abire debent, saltem sub *levi; b*) Missa erit abrumpenda, canone nondum incepto; *c*) si coeptus sit canon, sed nondum facta consecratio, Missam poterit sacerdos abrumpere vel prosequi usque *ad communionem; d*) consecratione autem facta, subjungenda est sumptio tempore praescripto a Rubricis et statim ad sacristiam recedendum.

2.° Potest tamen excommunicatus etiam vitandus ingredi templum tempore quo divina officia non celebrantur, et in eo orare sive in eodem loco, in quo alii orant, sive seorsim, separatus a coetu fidelium; potest etiam interesse concioni, lectioni Scripturae Sacrae, et theologiae (non autem concionari, aut publice docere theologiam aut jus canonicum); quia Ecclesia libenter haec ei permittit, ut ad conversionem inducatur. *S. Alph.*, *nn.* 174, 177.

3.° Potest etiam uti imaginibus, reliquiis, aqua benedicta et aliis rebus sacris, ut gratias, quibus indiget, obtineat. Non tamen lucratur indulgentias rebus sacris adnexas, nec percipit ex aqua benedicta et aliis sacramentalibus fructum, qui ex benedictione Ecclesiae provenit. *S. Alph.*, *n.* 174.

4.° Excommunicatus, ad horas canonicas obligatus, ab iis non dispensatur; sed eas privatim recitare debet. Nec potest dicere *Dominus vobiscum;* sed ejus loco dicere debet *Domine, exaudi orationem meam.* Attamen dicendo *Dominus vobiscum*, venialiter tantum peccaret. *S. Alph.*, *n.* 178.

II. *Privatio sacramentorum et sacramentalium.*

1216. — I. Non potest excommunicatus: *a*) *sacramenta* **recipere**; *b*) imo post sententiam declaratoriam aut condemnatoriam, nec *sacramentalia* (*can.* 2260, § 1). Quoad sacramentalia vide *n.* 248 *seq.*

II. Prohibetur etiam excommunicatus licite *sacramenta* et *sacramentalia* **conficere** et **ministrare**, salvis exceptionibus sequentibus (*can.* 2261, § 1).

1217. Quaesita. — QUAER. 1.° *An et quando fideles possint ab excommunicato petere sacramenta et sacramentalia?*

Resp. 1.° A *vitando*, aut ab alio in quem lata sit sententia declaratoria vel condemnatoria, in periculo mortis tantum, etsi praesentes sint alii sacerdotes non excommunicati, petere possunt absolutionem; alia vero sacramenta vel sacramentalia non, nisi desint alii ministri (*can.* 2261, § 3).

Resp. 2.° A ceteris excommunicatis petere possunt, *etiam extra periculum mortis*, quaecumque sacramenta aut sacramentalia, ex qualibet *justa causa*, maxime si alii ministri desint (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 2.° *An in hoc ultimo casu excommunicatus requisitus possit sacramenta et sacramentalia licite ministrare?*

Resp. Affirmative, neque tenetur inquirere causam petitionis (*can.* 2261, § 2). Curare debet se ponere in statu gratiae.

1218. — Hinc resolves:

A) Quoad usum *passivum* sacramentorum:

1.° *Graviter* peccat *per se* excommunicatus, sive vitandus sive etiam toleratus, qui sacramenta suscipit.

2.° Ab hoc peccato excusari potest non modo propter ignorantiam, sed etiam propter metum *gravis damni:* lex enim ecclesiastica non obligat cum tam gravi incommodo. *S. Alph., n.* 158.

3.° *Valide* tamen suscipit omnia sacramenta, excepta Poenitentia, nisi bona forte fide ad hoc sacramentum accedat.

4.° *Graviter* peccant Ecclesiae ministri, qui sacramenta conferunt excommunicatis sive vitandis sive simpliciter toleratis, saltem per se, quum sint indigni. — Attamen non peccat contra prohibitionem Ecclesiae, sed tantum contra jus divinum, ille qui confert sacramenta *solis toleratis*. Ratio est, quia Ecclesia non prohibet amplius communionem, etiam in divinis, cum toleratis. Peccant autem contra jus divinum, quia non licet unquam *dare sancta canibus. Vide S. Alph., nn.* 158, 165 *et seq.*

5.° Quotiescumque excommunicatus, antequam absolvatur, licite suscipere potest sacramenta, licite ei administrantur.

B) Quoad usum *activum:*

1.° *Graviter* peccat *per se* excommunicatus sive vitandus sive etiam toleratus, qui sacramenta *confert;* excipe *a*) si illa conferat in casu necessitatis, sive *propriae*, v. gr. ne incurrat periculum mortis, mutilationis, infamiae, gravis bonorum jacturae; sive *alienae*, v. gr. ne infirmus pereat sine Baptismo, aut Viatico aut Extrema Unctione, dummodo in statu gratiae sit, et absolutionem a censura prius obtinere non possit; vel *b*) si *toleratus* sit, et conferat illa rogatus a fidelibus.

2.° Fideles peccant *graviter*, si sacramenta petant a *vitando* aut ab alio in quem lata sit sententia declaratoria aut condemnatoria, absque necessitate. Excipe absolutionem (vel alia sacramenta) in periculo mortis, juxta dicta *n.* 1217, *resp.* 1.

III. *Privatio indulgentiarum et suffragiorum*

1219. — Excommunicatus privatur etiam participatione *indulgentiarum*, publicarum Ecclesiae *precum* et *suffragiorum* (*can.* 2262, § 1). De *indulgentiis* vide *nn.* 784-710.

1220. — Suffragia et preces Ecclesiae sunt vel publica, vel privata. Suffragia *publica* ea sunt, quae fidelibus proveniunt ex bonis operibus nomine Ecclesiae factis ab ejus ministris; ut sunt missae, horae canonicae, aliaeque orationes et opera, quae fiunt ab Ecclesiae ministris prout tales sunt et nomine ipsius Ecclesiae aguntur. Ad haec etiam revocari debent satisfactiones Christi, B. Virginis et Sanctorum, quae thesaurum Ecclesiae constituunt, et a Praelatis Ecclesiae per indulgentias applicantur.

Suffragia *privata* ea sunt, quae proveniunt ex bonis operibus, quae fideles proprio nomine peragunt. Talia sunt jejunia, orationes aliaque bona opera, quae a privatis fidelibus, vel Ecclesiae ministris ceu personis privatis fiunt.

QUAER. *An fideles possint privatim pro eo orare?*

Resp. Affirmative; imo etiam sacerdotes possunt pro eo privatim ac remoto scandalo applicare Missam; verum, si sit *vitandus*, pro ejus *conversione* tantum (*can.* 2262, § 2). Vide supra, *n.* 452, *q.* 2.

1221. Hinc resolves: — 1.° Excommunicati privantur omnibus suffragiis communibus Ecclesiae. Patet, quia Ecclesia jure suo prohibet, ne pro illis publice aut nomine ipsius Ecclesiae oretur, vel ulla pars bonorum suorum ad eos deveniat. Et hoc valet, etiamsi essent contriti et ad meliorem vitam conversi, quia adhuc excommunicatio perdurat. *S. Alph.*, *n.* 163.

2.° Neque *tolerati*, neque etiam *vitandi* privantur suffragiis privatis. Ratio est, quia non prohibentur fideles orare privatim pro excommunicatis, etiam in ecclesia, et loco publico; ergo bonorum operum fructum eis applicare possunt. *S. Alph.*, *n.* 162.

3.° Excommunicati non privantur suffragiis communibus, si tamen pro ipsis fiat particularis applicatio. Quod intellige etiam de *vitandis*, saltem si applicatio fiat pro eorum conversione. Ratio est, quia Ecclesia non prohibet amplius fidelibus orare privatim pro excommunicatis. *S. Alph.*, *n.* 164.

IV. *Privatio actuum legitimorum, etc.*

1222. — *a*) Removetur quilibet excommunicatus ab *actibus legitimis* ecclesiasticis intra limites suis in locis jure definitos; *b*) nequit in *causis* ecclesiasticis agere, nisi ad normam can. 1654; *c*) prohibetur **ecclesiasticis officiis** seu muneribus fungi, concessisque antea ab Ecclesia *privilegiis* frui (*can.* 2263).

1223. Quaesita.—Quaer. 1.° *Quid significetur nomine* **actuum legitimorum?**

Resp. Significantur: munus *a*) *administratoris* gerere bonorum ecclesiasticorum; *b*) partes agere *judicis*, *auditoris* et *relatoris*, *defensoris vinculi*, *promotoris justitiae et fidei*, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris **in causis ecclesiasticis**; *c*) munus patrini agere in sacramentis Baptismi et Confirmationis; *d*) *suffragium* ferre in electionibus ecclesiasticis; *e*) *jus patronatus* exercere (*can.* 2256, 2.°).

Quaer. 2.° *Quid statutum sit circa* **actionem** *excommunicatorum in* **causis ecclesiasticis?**

Resp. 1.° Excommunicatis vitandis aut toleratis post *sententiam declaratoriam* vel *condemnatoriam a*) permittitur ut per se ipsi agant *tantummodo* ad impugnandam justitiam aut legitimitatem ipsius *excommunicationis; b*) per procuratorem, ad aliud quodvis animae suae praejudicium avertendum; in reliquis ab agendo repelluntur (*can.* 1654, § 1). Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 2, *n.* 599.

Resp. 2.° Alii excommunicati generatim stare in judicio queunt (*Ibid.*, § 2).

Quaer. 3.° *Quid veniat nomine* **officiorum ecclesiasticorum?**

Resp. 1.° Officium ecclesiasticum lato sensu est quodlibet munus quod in spiritualem finem legitime exercetur; stricto autem sensu est munus ordinatione sive divina sive ecclesiastica stabiliter constitutum, ad normam sacrorum canonum conferendum, aliquam saltem secumferens participationem ecclesiasticae potestatis sive ordinis sive jurisdictionis (*can.* 145, § 1).

Resp. 2.° In jure officium ecclesiasticum accipitur stricto sensu, nisi aliud ex contextu sermonis appareat (*Ibid.*, § 2).

Hic (*can.* 2263) agi videtur de officiis sensu latiori, nam officia aequivalent muneribus; de ipsis sensu strictiori agitur inferius, can. 2265, 2266 (infra, *n.* 1226, 1227), ubi officium distinguitur a munere. Quid sit *privilegium* dictum est *vol.* 1, *n.* 220 *seq.*

V. *Privatio jurisdictionis ecclesiasticae.*

1224. Quaer. *An et quatenus excommunicatus jurisdictionem exercere possit?*

Resp. Jurisdictionem sive externi sive interni fori exercere *a*) *nec licite nec valide* potest, *post* sententiam *condemnatoriam* vel *declaratoriam*, excepta absolutione in periculo mortis, etc., juxta dicta supra, *n.* 1217, *resp.* 1; *b*) *ante talem sententiam*, potest *valide*, imo etiam *licite*, si fideles petant (*can.* 2264).

1225. Hinc resolves:—1.° Excommunicatus, post sententiam *condemnatoriam* vel *declaratoriam*, omni jurisdictione ecclesiastica, seu potius ejusdem exercitio et usu privatur. Unde non potest

absolvere in foro Poenitentiae praeter quam eos qui sint in *periculo* mortis, nec leges aut censuras aut sententias ferre, nec eligere ad beneficia aut ea conferre, etc. Si autem talia ageret, nulla prorsus et irrita forent. *S. Alph.*, *n.* 185. Imo *vitandus* ipsamet jurisdictione privatur.

2.° Excommunicatus ante talem sententiam jurisdictionem *valide* exercet, quia alias magna confusio in Ecclesia oriretur. Ejusdem tamen acta per exceptionem seu oppositionem excommunicationis infirmari ac repelli possunt in quolibet judicii statu et gradu, dummodo ante sententiam definitivam (*can.* 1628, § 3) (1); et ipse *illicite* agit extra casum necessitatis, aut nisi rogatus fuerit; et quidem in re gravi a peccato mortali excusari nequit. Si autem rogatus fuerit, non peccat, etiamsi sacramentum Poenitentiae sine causa ministret. Ita *S. Alph.*, *n.* 139, et *l.* 6, *n.* 88.

VI. *Alii effectus excommunicationis.*

1226. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quinam sint alii effectus excommunicationis?*

Resp. Illicite quilibet excommunicatus *a*) exercet jus eligendi, praesentandi, nominandi, *b*) aut obtinet dignitates, officia, beneficia, pensiones ecclesiasticas aut aliud munus in Ecclesia; *c*) imo post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, *etiam invalide* (*can.* 2265, § 1, 2).

d) Quod si haec sententia lata fuerit, excommunicatus nequit insuper *gratiam* ullam *pontificiam* consequi *valide*, nisi in pontificio rescripto mentio de excommunicatione fiat (*Ibid.*, § 2).

e) Imo etiam ante sententiam, *illicite* promovetur ad Ordines.

1227. — Quaer. 2.° *An excommunicatus post sententiam declaratoriam aut condemnatoriam privetur beneficiis jam obtentis?*

Resp. Privatus semper manet *fructibus* dignitatis, officii, beneficii, pensionis, muneris, si quod habeat in Ecclesia; imo *vitandus* privatur ipsamet *dignitate*, *officio*, *beneficio*, *pensione*, *munere* (*can.* 2266).

1228. — Quaer. 3.° *An fideles teneantur etiam vitare communionem* **in profanis** *cum excommunicato* **vitando?**

Resp. Affirm., nisi agatur de conjuge, parentibus, filiis, famulis, subditis, *aut* nisi alia *rationabilis causa* excuset (*can.* 2267).

1229. — Actiones civiles seu *profanae*, in quibus cum *vitando* non licet communiter consortium habere, hoc versiculo continentur:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

---

(1) Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 2, *n.* 578, 1.°

1.° *Os*, id est colloquia, litterae, signa benevolentiae.

2.° *Orare*, quaelibet communicatio in divinis, v. gr. adsistere Missae, vel officiis publicis Ecclesiae.

3.° *Vale*, salutationes omnino particulares.

4.° *Communio*, quaelibet societas negotii, habitationis, contractus, cooperationis, etc.

5.° *Mensa*, invitatio reciproca ad mensam. *S. Alph.*, *n.* 188.

Causae autem graves excusare possunt communicationem reciprocam inter excommunicatum vitandum et fideles.

Plures ante Codicem tenebant hanc poenam privationis societatis civilis in desuetudinem pro ipsis *vitandis* abiisse: rationes enim, ajebant, quae hanc communicationem licitam reddunt juxta veteres auctores, hodie fere pro omnibus adsunt. Ergo lex communiter servari nequit. Ergo vim amittit. Etenim lex debet subditis communiter esse possibilis. Ita illi tunc. Cfr. *Ball.-P.*, *vol.* 7, *n.* 267; *Lehmk.*, 2, *n.* 897; *Génicot*, 2, *n.* 585, IX.

ARTICULUS IV

DE EXCOMMUNICATIONIBUS LATAE SENTENTIAE IN PARTICULARI

§ I

Excommunicationes **specialissimo** *modo reservatae Romano Pontifici.*

1230. — Sunt quatuor, praeter eam quae incurri potest in electione Rom. Pontificis, de qua, quia parum est obvia, nihil aliud hic dicendum videtur.

Quatuor illae excommunicationes afficiunt respective eos qui peccant contra species consecratas, contra personam Romani Pontificis, contra sacramentale sigillum, vel absolvunt complicem.

Ut quis ab ipsis possit absolvere *per se* requiritur facultas *specialissima* a Romano Pontifice accepta (Cfr. supra, *n.* 1198, V, 3.°). Cardinales ab ipsis absolvere non possunt jure proprio (supra, *n.* 676, II).

Hanc excommunicationem incurrunt:

I

1231.—Qui *species consecratas* abjecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit (*can.* 2320).

Abjicit, qui species consecratas projicit quasi rem vilem, v. gr. in viam; non autem si deponat in ipso sacrario aut in altari, ut possit pyxidem vacuam sibi auferre. Abduxit aut retinet ad malum finem, qui ideo eas (etiam si agatur de una tantum particula con-

secrata) aufert vel retinet ut tradat ei qui pecuniam ei promisit aut, ut eis utatur ad superstitionem, aut ad aliud quodcumque genus profanationis. Quoad complices, etc., vide *n.* 1182.

II

1232.—Qui *violentas manus* in personam Romani Pontificis injecerit, et est ipso facto *vitandus* (*can.* 2343, § 1).

VIOLENTAS MANUS, i. e. *factis* (non solis verbis) injuriam inferendo, sive personae, sive dignitati sive libertati: PERSONAE, ipsam percutiendo, aut vulnerando manu vel quocumque alio modo; DIGNITATI, hostiliter eum insequendo animo nocendi, conspuendo, sordibus conspurcando; LIBERTATI, vinculis constringendo, in carcerem detrudendo, etc. Vide supra, *n.* 1182.

III

1233.—*a*) *Absolvens* vel *fingens* absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem **specialissimo** modo Sedi Apostolicae reservatam; *b*) idque etiam *in mortis articulo,* si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine *gravi aliqua exoritura infamia* et scandalo, possit excipere morientis confessionem, *c*) excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri (*can.* 2367, § 1).

b) Eamdem excommunicationem non effugit .*absolvens* vel *fingens* absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, *a quo nondum est absolutus,* non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id *a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est* (*Ibid.,* § 2).

1234. — Explicationem vide supra, *n.* 685 *seq.* Cfr. *n.* 1182.

IV

1235. Confessarius qui sigillum sacramentale *directe* violare praesumserit (*can.* 2369, § 1).

Vide dicta supra, *n.* 752 *seq.*, ubi quid sit sigillum sacramentale, quanta ejus obligatio, quodnam ejus objectum, quid violatio directa, quaenam indirecta.

Censuram non incurrit qui non sit confessarius, etsi ad sigillum teneatur, ut tenetur interpres forte adhibitus et tenentur omnes alii ad quos notitia confessionis quocumque modo pervenit (*can.* 2369, § 2). Vide supra, *n.* 752, II, necnon *n.* 1182.

§ II

Excommunicationes **speciali modo** *Romano Pontifici reservatae.*

Ut quis ab ipsis absolvere possit, requiritur facultas *specialis* a Romano Pontifice accepta, quin facultas generalis sufficiat (Cfr.

supra, *n.* 1198, V, 3.°). Cardinales ab ipsis absolvunt jure ordinario. Vide *n.* 676, II.

Quoad complices et cooperatores vide dicta supra, *n.* 1182.

Hanc excommunicationem incurrunt:

I

1236.—Omnes a christiana fide apostatae et omnes et singuli haeretici aut schismatici (*can.* 2314, § 1).

APOSTATAS: *sensu stricto* (*vol.* 1, *n.* 289) intellige, i. e. eos, qui a christiana fide suscepta, solemniter *in Baptismo* professa, et interius *animo* concepta, recedunt omnino, sive adhaereant sectae alicui infideli, v. gr. judaismo, mahumetanismo, etc., sive profiteantur se liberos ab omni religione, ut faciunt sic dicti *liberi cogitatores*. *Ball-P.*, *vol.* 7. *n.* 273; *Buccer.*, *n.* 1164; *Génicot*, *n.* 586. Non tamen comprehenduntur: *a*) qui fidem christianam tantum signo externo, non animo, antea susceperant; nec *b*) qui in *practica* indifferentia vivunt.

HAERETICOS: sc. formales et externos (1). Cfr. *vol.* 1, *nn.* 289, 290. Professio haeresis *externa* habetur sufficienter per signum externum, quamvis nulli res innotescat, et etiam *ex facto*, v. gr. «si quis abdita cordium scire, vel futuras hominum actiones, quae soli Deo patent, divinare conatus fuerit per tabulas semet moventes, vel

---

(1) **Suspectus de haeresi,** qui monitus causam suspicionis non removeat, actibus legitimis prohibeatur, et clericus praeterea, repetita inutiliter monitione, suspendatur a divinis; quod si intra *sex menses a contracta poena completos* suspectus de haeresi sese non emendaverit, *habeatur* tamquam *haereticus*, haereticorum *poenis obnoxius* (*can.* 2315). Haec forum externum potius respiciunt.

Suspecti vero de haeresi sunt: *a*) Qui quoquo modo haeresis propagationem sponte et scienter juvant, aut qui communicant in divinis cum haereticis contra praescriptum can. 1258 (*can.* 2316).

b) Qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico contra praescriptum can. 1063 (*can.* 2319, § 1, 2.°, et § 2).

c) Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt (*Ibid.*, 3.°).

d) Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt (*Ibid.*, 4.°).

e) Qui species consecratas abjecerint vel ad malum finem abduxerint aut retinuerint (*can.* 2320).

f) Omnes et singuli cujuscumque status, gradus seu conditionis etiam regalis, episcopalis vel cardinalitiae fuerint, a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore exsistentis ad Universale Concilium appellantes (*can.* 2332).

g) Qui, obdurato animo, per annum insorduerint in censura excommunicationis (*can.* 2340, § 1).

h) Omnes, etiam episcopali dignitate aucti, qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint aut alia sacramenta ministraverint vel receperint (*can.* 2371).

crisiacos (*magnetizatos*) quos vocant» (*Card. D'Annibale*, in h. l.), modo ad haeresim advertat. — Qui in haeresi educati sunt, multoties haeresim formalem non admittunt, sed versantur in bona fide (cfr. *vol.* 1, *n.* 289); attamen, si ad catholicam fidem convertantur, absolvendi a censura sunt, saltem ad cautelam, quia in foro externo praesumuntur excommunicationi obnoxii. De schismaticis, cfr. *vol.* 1, *n.* 289. Vide supra, *n.* 1182.

1237. — *a*) Si tamen delictum apostasiae, haeresis vel schismatis ad forum *externum Ordinarii loci* quovis modo deductum fuerit, *etiam per voluntariam confessionem*, idem Ordinarius, *non* vero *Vicarius Generalis* sine mandato speciali, resipiscentem, praevia abjuratione juridice peracta aliisque servatis de jure servandis, sua auctoritate ordinaria in foro *exteriore* absolvere potest; *b*) ita vero absolutus, potest deinde a peccato absolvi a quolibet confessario in foro conscientiae (*can.* 2314, § 2).

Juxta *Laymann*, usus viget in Germania non mittendi ad Episcopum protestantes, qui volunt Ecclesiam catholicam amplecti (quique ab Episcopo in *foro externo* essent absolvendi), sed postquam veram fidem edocti fuerint, et haeresim abjuraverint, ad sacramentalem confessionem et Eucharistiae susceptionem admittuntur. Alibi quoque ejusmodi praxis obtinet.

Quoad ritum autem absolvendi haereticos in foro externo, eorumque abjurationem excipiendi, cfr. App. C. P. **Amer. lat.**, *pag.* 763 *seq.*, C. **Manil.**, *pag.* 764 *seq.*; *Mach-Ferreres*, *nn.* 613, 614; *Ojetti*, Synopsis, V. *haereticus*.

N. B. 1.° Per instructionem S. Off., 8 april. 1786, «Non est necesse ut, qui a catholica fide defecerunt, ad eamque postmodum reverti cupiunt, publicam abjurationem praemittant, sed satis est ut privatim coram paucis abjurent, dummodo tamen promissa servent, ac revera abstineant communicare cum haereticis in spiritualibus aut quidquam facere, quod haeresis potestativum sit. Idem sentiendum de iis, qui haeresim, in qua huc usque ab initio educati fuere, privatim abjurent.»

2.° «In reconciliatione vero haereticorum minorum quatuordecim annorum, necessaria non est abjuratio formalis, sed sola fidei professio.» C. P. **Amer. lat.**, *n.* 504.

1238. — *Abjuratio* habetur juridice peracta cum fit coram ipso Ordinario loci vel ejus delegato et saltem duobus testibus (*can.* 2314, § 2).

II

1239.—*Opere publici juris facto, a*) *editores* librorum apostatarum, haereticorum et schismaticorum, qui apostasiam, haeresim, schisma propugnant, *b*) itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras *nominatim* prohibitos *defendentes* aut *scienter* sine debita licentia *legentes* vel *retinentes* (*can.* 2318, § 1).

Opere publici juris facto. Non igitur incurrunt hanc excommunicationem nisi cum liber publice jam venalis exhibetur, non *antea*, etsi jam typis totus cusus sit. Nec qui librum legit adhuc manuscriptum, vel typis cusum, sed nondum publici juris factum.

1240. – Particula *scienter* afficit solum legentes vel retinentes. Igitur ab hac censura eos excusat quaelibet ignorantia, nisi fuerit affectata (*n.* 1181). Ut quis eam incurrat debet scire: *a*) librum esse apostatae vel haeretici vel schismatici; *b*) in illo haeresim propugnari, i. e. defendi non obiter et quasi aliud agendo, sed *data opera et quasi pro viribus; c*) ejus lectionem esse prohibitam sub censura. Vide supra, *n.* 1182.

Libros: vel etiam publicationes periodicas in fasciculos ligatas (S. Off., 13 jan. 1892); non autem ephemerides quae in fasciculos ligari non solent (S. Off., 21 apr. 1880). Quoad encyclopaedias cfr. *vol.* 1, *n.* 636, *q.* 2.

Per apostolicas *litteras*, i. e. ab ipso Pontifice, non a Congregationibus Romanis, emanatas. Nominatim, i. e. proprio ipsius libri titulo expresso. Prohibitos, i. e. damnatos in iisdem litteris Apostolicis *sub poena excommunicationis Rom. Pontifici reservatae*, non autem si fuerint prohibiti nominatim per litteras apostolicas absque hac ipsa poena.

N. B. 1.° Dominus typographiae jam non comprehenditur in hac censura, et multo minus opifices inferiores.

2.° Non incurrit hanc excommunicationem audiens legentem, saltem probabiliter, quia non legit. Nec qui parum quid legit, ob materiae parvitatem. Gravitas autem materiae stricte determinari nequit; aliquando paucae lineae sufficiunt, si haeresis occurrat. *S. Alph.*, *n.* 284. — Nec qui ex necessitate legit ad convincendum haereticum, si non pateat recursus ad superiores. *S. Alph.*, *n.* 283. — Nec qui parvo tempore librum retinet, v. gr. uno alterove die. *S. Alph.*, *n.* 295. — Neque si librum retinet exspectando tempus opportunum, ut Superiori tradat; secus si illum diu retineret, licet a legendo omnino abstineret. *S. Alph.*, *ibid.*

III

1241. – Qui ad sacerdotalem ordinem non promotus, Missae celebrationem simulaverit aut sacramentalem confessionem exceperit (*can.* 2322, § 1).

Non incurrit sacerdos etsi suspensus aut interdictus, aut excommunicatus, sed tantum qui sacerdos non sit. *Simulare* intellige, si ita Missam videatur celebrare, ut praesentes (v. gr. minister) existiment verum fieri sacrificium, etsi verba consecrationis non proferat — *Confessionem* sacramentalem intellige quae fit in ordine ad absolutionem accipiendam. Supponit poenitentem bona fide

accedere, quia bona fide putat excipientem esse vere sacerdotem. Vide supra, *n.* 753, III, et 754, 2.° 4.°, necnon *n.* 1182.

IV

1242.—Omnes et singuli cujuscumque status, gradus seu conditionis etiam regalis, episcopalis vel cardinalitiae fuerint, a legibus, decretis, mandatis Romanorum Pontificum pro tempore exsistentium *ad universale Concilium appellantes* (*can.* 2332).

Appellantes: intellige personas physicas. Non incurrunt qui appellationem jam factam approbant, propugnant, etc. Ad universale *Concilium*, non si ad futurum Papam, vel ad Papam melius informatum. Vide supra, *n.* 1182.

V

1243.—Recurrentes *ad laicam potestatem* ad impediendas litteras vel acta quaelibet a Sede Apostolica vel ab ejusdem Legatis quibuslibet profecta, eorumve promulgationem vel exsecutionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive ipsas partes sive alios laedentes vel perterrefacientes (*can.* 2333).

Recurrentes, sequuto effectu impediendi.

Legatis aut Delegatis quibuscumque et consequenter «etiam quae mediate a Sacris Romanis Congregationibus proveniunt». S. Off., 13 jan. 1892.

Prohibentes, i. e. publica auctoritate. *Buccer.*, Inst. mor., *n.* 1171. Vide *n.* 1182.

VI

1244.—*a*) Qui leges, mandata, vel decreta contra libertatem aut jura Ecclesiae edunt. *b*) Qui impediunt directe vel indirecte exercitium jurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi fori, ad hoc recurrentes ad quamlibet laicalem potestatem (*can.* 2334).

Edentes leges... contra libertatem aut jura Ecclesiae, v. gr. leges *de regio placito*, de regio exsequatur (de quibus vide *Ferreres*, Inst. canonic., *vol.* 1, *nn.* 52-57; *Müller*, De regio placito, dissert. hist. can.; *Manjón*, l. c., *vol.* 1, *n.* 761); item leges vel decreta de expellendis familiis religiosis, de arcendis clericis a concionibus, de publicis supplicationibus prohibendis, etc. Cfr. *n.* 1182.

Decreta intellige statuta modo generali, non vero quae pro una persona, aut pro uno casu feruntur. *Piat.*, h. l.

Impediunt: re ipsa (non vero conantes impedire), auctoritate publica vel privata; directe, v. gr. minis, metu incusso ipsi judici ecclesiastico (non autem blanditiis vel precibus) vel indirecte,

v. gr. si incutiatur metus ejus consanguineis vel affinibus: sive impediant quominus judex causam incipiat, sive quominus eam prosequatur.

EXERCITIUM JURISDICTIONIS ECCLESIASTICAE (non autem si impediant *tantum* ordinis exercitium) sive ordinariae, sive delegatae.

AD HOC RECURRENTES, nempe ut impediant, sed *effectu sequuto* (*Piat*, h. l.; *Lega*, De jud., *l.* 2, *p.* 1, *n.* 442, contra alios); AD QUAMLIBET LAICALEM POTESTATEM, i. e. ad judicem laicum, ad praefectos urbium (*alcaldes*), ad militiae magistros, etc.

Damnatur igitur hic *appellatio propter abusum* (hispanice *recurso de fuerza*), de quo cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 2, *n.* 537; *Manjón*, derecho eclesiástico, *vol.* 1, *n.* 773, *seq.*; *Sánchez Mata*, El ejercicio de la abogacía en los tribunales eclesiásticos, *cap.* 2.

VII

1245.—Si quis contra praescriptum can. 120 (1) *ausus* fuerit ad *judicem laicum trahere a*) aliquem ex S. R. E. Cardinalibus, *b*) vel Legatis Sedis Apostolicae, vel *c*) Officialibus majoribus Romanae Curiae ob negotia ad eorum munus pertinentia, *d*) vel Ordinarium proprium (*can.* 2341).

AD JUDICEM LAICUM, sive civile, sive militare; TRAHERE nempe ut reum, non si citatur ut testis. LEGATI, nempe Nuntii, Internuntii; OFFICIALES MAJORES, qui nempe a R. Pontifice eliguntur absque concursu, uti sunt Assessor et Commissarius S. Officii (*Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *n.* 491); Assessor S. Congr. Consistorialis, ejusque substitutus (*Ferreres*, *ibid.*, *n.* 494); in Congr. de Sacramentis, Secretarius et tres Subsecretarii (*Ferreres*, *ibid.*, *n.* 497), in Congregationibus Concilii, de Religiosis ac de Propaganda Fide, Secretarius et Subsecretarius (*Ferreres*, La Curia Romana, *nn.* 431, 478, 526); OB NEGOTIA AD EORUM MUNUS PERTINENTIA, non ob negotia eorum quatenus personae privatae sunt, etc. ORDINARIUM PRO-

---

(1) §. 1. Clerici in omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus apud judicem ecclesiasticum conveniri debent, nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum fuerit.

§ 2. Patres Cardinales, Legati Sedis Apostolicae, Episcopi etiam titulares, Abbates vel Praelati *nullius*, supremi religionum juris pontificii Superiores, Officiales majores Romanae Curiae, ob negotia ad ipsorum munus pertinentia, apud judicem laicum conveniri nequeunt *sine venia Sedis Apostolicae;* ceteri privilegio fori gaudentes, sine venia Ordinarii loci in quo causa peragitur; quam tamen licentiam Ordinarius, praesertim cum actor est laicus, ne deneget sine justa et gravi causa tum maxime cum controversiae inter partes componendae frustra operam dederit.

§ 3. Si nihilominus ab eo qui nullam praehabuerit veniam, conveniantur, possunt, ratione necessitatis, ad vitanda majora mala comparere, certiore tamen facto Superiore a quo venia obtenta non fuit (*can.* 120).

PRIUM, ideoque regulares, si trahant suum Provincialem aut Generalem.

Contra praescriptum can. 120. Non ergo si trahant cum licentia Romani Pontificis. Vide in nota can. 120, § 2.

1246. — Continetur hic privilegium fori, de quo vide *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *can.* 258-268.

a) Ecclesia per hoc fori privilegium non intendit delicta clericorum, si ea committant, impunita relinqui, aut aliquorum juribus aut officiis damnum afferri, sed ut ea quae facienda sunt, ad normam canonum fiant.

A recentioribus quidem Guberniis hoc Ecclesiae jus negligi solet; attamen quamvis a terrenis potestatibus parvi fiat, haud ideo quidquam de ejus legitimitate decedit: et quoniam Ecclesia armis temporalibus caret, ideo ad illud tuendum armis spiritualibus utitur, quae in conspectu Dei et in aestimatione virorum prudentium fortiores temporalibus sunt.

b) Neque praedictis opponi potest fideles inde saepius a jure suo prosequendo impediri, quia tribunalia ecclesiastica ipsorum actionem, metu civilium legum, non admittent, et ad tribunalia laica, ob excommunionem impositam, recurrere nequeunt. Verum id non ita est, Ecclesia enim tantum jubet ut catholici, memores sui status, et jurium sanctae suae Matris, ab ea veniam impetrent ut ad laica tribunalia, stantibus adjunctis ex adversa potestatum saecularium voluntate, recurrere possint.

Quo facto, auctoritas ecclesiastica prospiciet an inter actorem et clericum pacifica ut inter amicos fieri possit compositio, quae profecto longe plus valet qualibet victoria litis; quod si id non obtineat, veniam tribuet ut apud judicem saecularem seu laicum actor jus suum prosequatur, quin ideo poenam ullam ecclesiasticam incurrat.

c) Quamvis aliqua persona ecclesiastica sponte privilegio fori renuntiaret, et alteri facultatem concederet qua se in judicio laicorum convenire posset, violatio eadem esset; cum enim privilegium hoc in favorem status ecclesiastici, non autem in favorem personae concessum sit, valide ei renuntiari nequit. Vide *Ferreres*, l. c., *n.* 275, et *can.* 123 ibi allegatum. Cfr. *Decretal., lib.* 2, *tit.* 2, *c.* 12; *Lega*, De judiciis, *vol.* 1, *n.* 333.

Sunt tamen casus quibus praedictae ecclesiasticae personae privilegium fori ecclesiastici amittere possunt; et tunc, si de facto id amiserint, sine censura poterit quis eas ad judicem laicum trahere, non enim tunc obstant canonicae sanctiones, sed id facere permittunt.

d) Nonnullae nationes sunt etiam in quibus Summus Pontifex per Concordatum concessit ut in tribunalibus laicis causae civiles clericorum, imo et criminales (certis exceptionibus servatis), tractari possint, prout constat ex articulis 14 et 15 Concordatorum Costae Ricae, Nicaraguae et Sancti Salvatoris, ex art. 15 et 16 Concordatorum Guatemalae et Honduras, ex art. 8 Concord. Aequatoris, et ex Conventione addititia Colombiae. In his casibus per Concordata permissis, excommunicatio non incurritur, quia per Concordatum adest jam licentia generalis potestatis ecclesiasticae. Cfr. *Gury-Ferreres, vol.* 2, *cap.* VIII.

e) At in Hispania et in ceteris Americae latinae nationibus, sicut etiam in omnibus fere reliquis nationibus mundi, licentia praedicta, sub poenis canonicis, requiritur.

In Hispania, forum ecclesiasticum, ad personalem immunitatem quod attinet, regio decreto 6 decembris 1868 ablatum est, ita ut tribunalibus ecclesiasticis causae tantum sacramentales, beneficiales et criminum ecclesiasticorum, itemque causae divortii et matrimonii, dijudicandae relinquerentur.

Hujusmodi derogatio, utpote a potestate incompetente, inconsulta Apoi stolica Sede, facta, omnino invalida est; et apud catholicos jus ecclesiasticfori viget et in conscientia obligat, sicut ante praedictum decretum.

VIII

1247.—Qui violentas manus injecerit in personam S. R. E. *Cardinalis,* aut *Legati* Romani Pontificis, aut *Patriarchae,* aut *Archiepiscopi*, vel Episcopi etiam *titularis* (*can.* 2343, § 2 et 3).

Violentas manus. Vide dicta supra, *n.* 1232, et antea *n.* 1182.

IX

1248. Usurpantes vel detinentes per se, vel per alios bona aut jura ad Ecclesiam Romanam pertinentia (*can.* 2345).

Usurpantes, *auctoritative*, tamquam propria, non vero furantes (S. Off., 9 mart. 1870); detinentes bona usurpata sive a se ipso sive ab alio, et sive per se detineant sive per alios (repraesentantes, milites, etc.). Ad Ecclesiam Romanam, non si ad aliam ecclesiam vel personam moralem ecclesiasticam pertineant. Pertinentia, etsi a plurimis annis usurpata sint.

X

1249.—*a*) Omnes fabricatores vel falsarii litterarum, decretorum vel rescriptorum Sedis Apostolicae, *b*) vel iisdem litteris, decretis vel rescriptis *scienter* utentes (*can.* 2360, § 1).

Falsarios, i. e. *veras* litteras apostolicas adulterantes, addendo, detrahendo, immutando aliquid; *dolo malo*, et, si alicujus intersint, huic nocendo graviter. Statim ac falsitas perfecta fuerit incurris excommunicationem, quamvis, mutato animo, his litteris minime utaris. Utentes, etsi ab alio falsitas proveniat. Vide *n.* 1181.

XI

1250.—Si quis per seipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit. Hic nequit ullo in casu absolvi nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper *gravi* ac *diuturna* poenitentia (*can.* 2363).

Vide supra, *n.* 698, *q.* 12, et antea, *n.* 672, *q.* 5. Vide etiam *n.* 1182. *N. B.* Absolutus in periculo mortis a censuris *speciali modo* R. Pontifici reservatis a sacerdote debitis facultatibus carente, jam non tenetur, si convalescat, obligatione recurrendi ad S. Poenitentiariam, sed hoc onus post Codicem imponitur tantum iis qui ab-

soluti sint a censuris *specialissimo* modo reservatis (aut a censura ab homine). Vide dicta supra, *n.* 680.

§ III

Excommuniones latae sententiae Sedi Apostolicae **simpliciter** *reservatae*

In excommunicationem *latae* sententiae Sedi Apostolicae reservatam incidunt.

I

1251.—Quaestum facientes ex indulgentiis (*can.* 2327).

QUAESTUM FACIENTES, i. e. lucrum captantes aut temporalem aliquam utilitatem.

II

1252.—Nomen dantes sectae massonicae aliisve ejusdem generis associationibus quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur (*can.* 2335).

ALIIS EJUSDEM GENERIS ASSOCIATIONIBUS, v. gr. anarchistarum, socialistarum. Idem tene de fenianis et nihilistis (*Ball.-P.*, *vol.* 7, *n.* 302; *Card. D'Annibale*, h. l.; *Génicot*, *n.* 596; *Aertnys*, *l.* 7, *n.* 92) et saltem probabilius de secta dicta *Katipunan* in insulis **Philippinis**. Cfr. Conc. **Manilan.**, *n.* 196.

Attamen *Vermeersch*, De prohibitione et cens. libr., *n.* 83 (alias **13**, 9 *bis*), *et* De just., *n.* 187; *Laurentius*, Inst. jur. eccles., *n.* 416; et *Lehmk.*, Casus, 1, *n.* 1058, existimant probabiliter non comprehendi communium seu mitigatorum *socialistarum* societates, eorum, scilicet, qui mediis tantum legalibus se usuros profitentur et secreta organizatione carent. Vide supra, *n.* 1182.

1253. — Ut *massones* resipiscentes **absolvi** possint, generatim omnem communicationem cum *sectariis* abrumpere debent, sectae libros, scripta, signa, si quae ipsi habeant, confessario tradere, Episcopo quamprimum transmittenda, si fieri possit, secus comburenda. *S. Off.*, 5 jul. 1837, et 27 jun. 1838. C. P. **Amer. lat.**, *n.* 170; C. **Manilan.**, *n.* 187; *Noldin*, *n.* 76.

Si tamen poenitens non possit haec statim praestare, quin periculum *mortis* aut alterius *gravissimi* mali incurrat, videtur posse absolvi, quamvis adhuc ex tali periculo taxam solvere et coetus sectariorum frequentare cogatur; dummodo nec ex tali communicatione ad tempus toleranda ipsi interea damnum spirituale, ne-

que sectae emolumentum oriturum praevideantur. Cfr. *Card. D'Annibale* 1, *n.* 391, *not.* 4; *Génicot*, *n.* 597; *Noldin*, l. c.

Facultate accepta a Sede Apostolica «confessarii absolvere possunt eos, qui sectis vetitis nomen dederunt, sive notorii sint, sive non, dummodo a respectiva secta omnino se separent, eamque saltem coram confessario ejurent, seu detestentur, reparato scandalo eo meliori modo, quo fieri potest, et aliis injunctis de jure injungendis, juxta praefatas litteras S. Poenitentiariae». S. Off., 5 aug. 1898.

N. B. Pro **Amer. lat.**, haec statuit *C. P.* Amer lat., *n.* 168: «Et quoniam plurimis in regionibus nostris impiorum machinationes et fallaciae eo tendunt, ut saluberrima contra pestem societatum clandestinarum decreta et mandata Apostolica inania faciant sub ementito praetextu, a Pio IX et Leone XIII pluries damnato, scilicet non eamdem esse naturam sectae massonicae in omnibus nationibus, sed eam, quae alibi periculosa est ac omnino proscribenda, alicubi innocuam esse ac honestam, quia, ajunt, diversa sunt dogmata, fines, actiones; sedulo curent animarum pastores, ut tam perniciosus error, tam audax praetensio, a patre mendacii excogitata, ut incautos decipiat, penitus eliminetur. *Ea est enim rei ipsius natura et gravitas, talisque Apostolicarum constitutionum tenor, ut minime dubitari possit, quin voluerint laudati Pontifices iisdem obligari omnes et singulos Christifideles, nullo habito locorum, temporum, nationum vel rituum discrimine*». Ita etiam Conc. **Manilan.**, *n.* 185.

III

1254.—Absolvere *praesumentes* sine debita facultate innodatos excommunicatione latae sententiae *specialissimo* vel *speciali* modo Sedi Apostolicae reservata (*can.* 2338, § 1).

Quaenam sint hujusmodi excommunicationes, dictum est supra, *nn.* 1250. Excusat quaecumque ignorantia, modo non fuerit affectata.

IV

1255.—*a*) Impendentes quodvis auxilium vel favorem excommunicato *vitando* in delicto *propter quod excommunicatus fuit; b*) et clerici scienter et sponte in divinis cum eodem communicantes aut ipsum in divinis officiis recipientes (*can.* 2338, § 2).

a) I. e. cooperando, *postquam* quis excommunicatus fuit, crimini ipsi propter quod fuit excommunicatus, v. gr., si quis excommunicato *vitando* propter furtum sacrilegum suadeat ut non restituat; non vero si alium adjuvet in patrando delicto propter quod deinde ille alius nominatim excommunicetur.

b) Clerici: quo nomine probabiliter *non* comprehenduntur neque *Episcopi*, neque *regulares* quamvis clerici sint: actio quae hic punitur probabiliter unica est, quae diversis verbis explicatur: *nempe* admittere excommunicatum *vitandum* ad obeunda illa officia quae clerici obire possunt tamquam Ecclesiae ministri; non

ergo incurrunt si illum admittant ad sacrum *audiendum* vel cum eo *privatim* recitent. Vide supra, *n.* 1182.

V

1256.—Si quis ausus fuerit ad judicem laicum trahere Episcopum non proprium etiam mere titularem, vel Abbatem aut Praelatum *nullius*, vel aliquem ex majoribus religionum juris pontificii Superioribus (*can.* 2341).

Vide dicta supra, *nn.* 1182, 1245, 1246.

AUSUS FUERIT. Vide *n.* 1181.

VI

1257.—*a*) Clausuram monialium violantes cujuscumque generis aut conditionis vel sexus sint, in earum monasteria sine legitima licentia ingrediendo eosve introducendo vel admittendo (*can.* 2342, 1.°).

b) Moniales e clausura illegitime exseuntes contra praescritum can. 601 (*can.* 2342, 3.°).

c) Mulieres violantes regularium virorum clausuram et Superiores aliique, quicumque ii sint, eas, cujuscumque aetatis introducentes vel admittentes (*can.* 2342, 2.°).

Vide dicta supra, *nn.* 229-236, 1182.

SUPERIORES MAJORES (*n.* 167, 8.°) RELIGIO JURIS PONTIFICII (*Ibid.*, 3.°).

VII

1258. —Si quis bona ecclesiastica cujuslibet generis, sive mobilia sive immobilia, sive corporalia sive incorporalia, per se vel per alios in proprios usus convertere et usurpare praesumpserit aut impedire ne eorumdem fructus seu reditus ab iis ad quos jure pertinent, percipiantur, excommunicationi tamdiu subjaceat, quamdiu bona ipse integre restituerit, praedictum impedimentum removerit, ac deinde a Sede Apostolica absolutionem impetraverit (*can.* 2346).

Vide supra, *n.* 1182.

Clerici non modo videntur hanc incurrere excommunicationem, sed etiam privari debent beneficiis omnibus et effici inhabiles ad alia quaelibet et suspendi ab ordine, sui Ordinarii arbitrio, etiam post integram satisfactionem et absolutionem (*Ibid.*).

Hanc excommunicationem incurrunt quicumque BONA ECCLESIASTICA latissimo sensu accepta (etsi pertineant ad religionem juris dioecesani, aut ad confraternitatem, etc.) *occupant*, vel impediunt quominus fructus seu reditus percipiantur ab iis ad quos pertinet, et in proprios usus convertunt (1).

---

(1) Si qui hoc fecerit, fuerit patronus ejusdem ecclesiae seu bonorum, eo ipso privatus exsistit jure patronatus (*Ibid.*).

Usurpare intelligendum est probabiliter de his qui *auctoritative* et cum potentia occupant (*Card. D'Annibale, Génicot, n.* 606): alii vero privati incurrunt quatenus suscipiunt ab usurpatoribus et sunt (cfr. *Pezzani*, ad can. 826) personae ad quas praedicta bona quomodocumque pervenerunt: hanc igitur excommunicationem incurrunt ementes bona ecclesiastica a guberniis, vel ab aliis auctoritatibus, quae ea usurpaverint vel ea bona acquirentes hereditate aut legato. S. Off., 8 jul. 1874.

In **Hispania**, v. gr. eam incurreret minister regius qui usurparet vel divenderet bona ecclesiastica non subjecta commutationi statutae in Concordato; vel etiam bona subjecta, sed antequam cessio illorum bonorum ab Episcopo, debitis servatis conditionibus, perficeretur. Cfr. dicta *vol.* 1, *n.* 700, *pag.* 449, 450.

VIII

1259.—Duellum perpetrantes aut simpliciter ad illud provocantes vel ipsum acceptantes vel qualemcumque operam aut favorem praebentes, nec non de industria spectantes illudque permittentes vel quantum in illis est non prohibentes, cujuscumque dignitatis sint (*can.* 2351).

Duellum debet esse *a*) *verum*, i. e. non fictum seu oblatum et acceptatum absque animo pugnandi, *b*) proprie dictum, nempe ita ut unus adversus unum, etsi plures *successive* cum *eodem* pugnent, *c*) cum *armis letalibus*, quamvis duellum letale non sit, seu ut ajunt ad primam sanguininis effusionem, *d*) statutis loco ac tempore, et *e*) *probabilius*, etiam armis. *Lega*, De judiciis, *vol.* 4, *n.* 51; *Ball.-P., vol.* 2, *n.* 923; *Berardi*, Praxis, *vol.* 1, *n.* 808; *D'Annibale, n.* 288.

Duellum verum perpetrant scholares Germaniae qui parvum cultrum adhibent et in faciem vulnus inferunt, ceteris corporis partibus bene tectis, ideoque his poenis subjiciuntur, quamvis nec mortem nec mutilationem intendant, nec, non nisi raro et quasi per accidens, ex hujusmodi duello mors sequatur. S. C. C., 9 aug. 1890.

Qualemcumque... favorem praebentes, v. gr. *testes* seu *patrini*, nisi forte munus acceptent ut duellum impediant meliori modo quo possint, saltem finem certamini imponendo quamprimum leve vulnus alteruter acceperit, si sciant duellantes velle omnino ad mortem usque decertare. Item *consulentes* et *mandantes*. Vide supra, *n.* 1182.

Medicus vel confessarius, qui duello assistit, aut etiam in domo vicina seu loco propinquo *ex condicto* sistit, paratus ad praebendum suum ministerium duellantibus, si opus fuerit, quamvis cum intentione veniat citius finem pugnae imponendi, incurrit excommunicationem. S. Off. ad Episc. pictav., 31 maji 1884.

De INDUSTRIA SPECTANTES: excipe eos qui casu per locum certaminis transeuntes ad illud spectandum consistant, et etiam eos qui e loco occulto vel a longe certamen adspiciant. *Piat*, in h. l.

Probabilius complices, favorem praestantes aliique ex iis qui accessorie damnantur, non incidunt in excommunicationem, nisi duellum revera sequatur. Cfr. *Lehmk.*, 2, *n.* 949; *D'Annibale*, in h. l.; *Génicot*, 595. — Vide **Casus**, *n.* 1128.

IX

1260.—*Clerici* in *sacris* constituti vel *regulares* aut *moniales* post votum *solemne* castitatis, itemque omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes (*can.* 2388, § 1).

Quinam sint *regulares*, quaenam *moniales* et quodnam sit votum *solemne* diximus *n.* 167, 1.°, et 168.

Incurrunt hanc excommunicationem, etiamsi, praeter impedimentum ordinis aut voti castitatis, adsit aliud, v. gr. consanguinitatis. S. Off., 13 jan. 1892, dec. 1880.

PRAESUMENTES (*n.* 1181) afficit tum alios, tum etiam clericos *in sacris*, aut *regulares*, aut moniales. Vide praeterea *n.* 1182.

X

1261.—Delictum perpetrantes simoniae in quibuslibet *officiis, beneficiis,* aut *dignitatibus* ecclesiasticis (*can.* 2392).

Vide dicta *vol.* 1, *nn.* 375-383, *praes. n.* 380.

Quid sint officia ecclesiastica dictum est supra, *n.* 1223; quid vero beneficia, vide *n.*150 *seq.* Dignitates sunt praebendae canonicales, quae habent praecedentiam seu praeeminentiam super reliquos canonicos (vide *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *n.* 685), uti sunt in Hispania Decanus, Archipresbyter, Archidiaconus, Cantor, etc. Vide etiam supra, *n.* 1182.

1262. — Igitur simonia *confidentialis* (1) jam non est *qualificata*, i. e. jam non subjacet specialibus poenis.

---

(1) Simonia confidentialis committebatur et committitur cum quis alteri beneficium ecclesiasticum procurat actu aliquo a sacris canonibus probato, scilicet electione, praesentatione, etc., sed sub pacto expresse vel tacite propria auctoritate inito, ut is qui beneficium nunc obtinebit, suo tempore illud cedat vel resignet *procuranti* vel *alteri*, aut pensionem ex beneficii fructibus *alteri* solvat. Quod si pensio *procuranti* solvenda sit, alii adhuc simoniam confidentialem esse dicunt, alii vero simplicem. Cfr. *D'Annibale*, l. c., *n.* 114; *Lega*, l. c., IV, *n.* 29; *Reiffenst.*, 1, 5, *tit.* 3, *n.* 39.

Quadruplici modo committi potest: 1.° per *reservationem accessus ad beneficium* ei factam qui nec beneficii possessionem nec institutionem obtinuit; 2.° per reservationem *ingressus* in favorem ejus qui beneficii institutionem tantum obtinuerat; et 3.° per reservationem *regressus*, cum reservatur beneficium ei, qui jam

XI

1263. — Vicarius Capitularis aliive omnes tam de *Capitulo,* quam extranei, qui documentum quodlibet ad *Curiam episcopalem pertinens sive per se sive per alium* subtraxerint vel destruxerint vel celaverint vel substantialiter immutaverint (*can.* 2405).

SUBTRAXERINT intellige animo illud non restituendi; CELAVERINT, saltem per aliquod tempus ne inveniri possit a competenti auctoritate, etsi intra ipsam Curiam vel Curiae archivium relinquatur, sed extra suum locum, ita ut vix aut ne vix quidem inveniri possit; SUBSTANTIALITER immutaverint addendo, delendo, substituendo aliquid, sive verba sint sive signa orthographica, ita ut alium sensum faciat, in re alicujus momenti, v. gr., ut tibi vel amico faveat, vel inimico noceat, etc. Cfr. supra, *n.* 1182.

§ IV

De excommunicationibus latae sententiae **Ordinario** *reservatis.*

1264. — Sex sunt hujusmodi excommunicationes, quarum prima quatuor membra complectitur et refertur ad *communicationem cum haereticis*, praesertim ratione matrimonii et filiorum; altera ad *falsas reliquias*, tertia ad *privilegium canonis*, quarta ad *abortum*, et quinta et sexta ad *religiosos.*

In excommunicationem latae sententiae **Ordinario** reservatam incidunt:

I

1265. — Qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico, nisi hic *meras partes civiles agat.* 2.° Qui matrimonio uniuntur ea conditione explicita vel implicita ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam. 3.° Qui *scienter* liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre *praesumunt.* 4.° Parentes vel parentum locum tenentes qui filios in religione *acatholica* educandos vel instituendos *scienter* tradunt (*can.* 2319, § 1).

Prima et tertia pars continent communicationem *in divinis* cum haereticis, quod jure divino prohibitum est (Vide *vol.* 1, *n.* 292, et *vol.* 2, *n.* 986). Secunda pars est etiam contra jus divinum et naturale (vide supra, 985), itemque quarta pars, uti dictum est *vol.* 1, *n.* 465. Locum parentum tenent vel tutores, vel etiam aliquando

---

institutionem et possessionem ejusdem beneficii fuerat adeptus. Quibus modis accedit 4.us, scilicet per reservationem *pensionis.* Tres priores modi sunt juris ecclesiastici, quartus vero, juxta plures, juris divini.

quaedam personae de familia, ut avi, vel avunculi, aut frater natu major, etc. Cfr. supra, *nn.* 1181, 1182.

II

1266. — Qui falsas reliquias conficit, aut *scienter* vendit, distribuit vel publicae fidelium venerationi exponit (*can.* 2326).

CONFICIT, v. gr. scriptum aliquod dicens esse sancti N.; SCIENTER VENDIT, v. gr. sciens ipsum illud scriptum ab alio confectum; vel vendit ossa aliqua, etc., dicens esse hujus vel alterius sancti, cum sciat non esse; PUBLICE FIDELIUM VENERATIONI EXPONIT, quod est gravius, continet enim falsum cultum, cum in duobus prioribus non sit nisi periculum falsi cultus.

III

1267. — Qui violentas manus injecerit in personam aliorum *clericorum,* vel utriusque sexus religiosorum (*can.* 2343, § 4).

Vide dicta supra, *nn.* 1232, 1247. ALIORUM CLERICORUM, id est praeter eos de quibus dictum est antea, *ll. cc.* Intellige igitur de quibuscumque aliis clericis, etiamsi prima tantum tonsura fuerint insigniti, necnon de quibuslibet religiosis utriuslibet sexus, etiam novitiis, etiam juris dioecesani. Cfr. *Ferreres,* Inst. Can., *vol.* 1, *nn.* 253, 254, 264.

IV

1268. — Procurantes abortum, *matre non excepta,* effectu secuto (*can.* 2350, § 1).

PROCURANTES, i. e. *directe* et *studiose*, actione sive physica sive morali, v. gr. metu incusso, mandato, etc. (*Lega*, l. c., *n.* 55; *Piat*, h. l.; *Lehmk.*, *n.* 970; *Ball., P.*, *l.* 7, *n.* 320, *nota; Aertnys*, *l.* 7, *n.* 109; *Laurentius*, l. c., *n.* 429). Hodie certum est mandantes incurrere hanc censuram sicut quascumque alias, uti patet ex dictis supra, *n.* 1182. Jam antea sententia eorum (v. gr. *Santi-Leitner*, *lib.* V, *tit.* 10, *n.* 8) erat probabilior.

Etiam MATER eam incurrit, ut certum est ex ipsis verbis Codicis, et antea jam erat haec sententia *probabilior*. Cfr. *Card. D'Annibale*, h, l.; *Lega*. l. c.; *Santi-Leitner*, l. c.; *Génicot*, *n.* 608. Sed plures contradicebant, quia *probabilius* ante Const. *Apostolicae Sedis* non incurrebat. *S. Alph.*, *lib.* 3, *n.* 395; *Lehmk.*, *n.* 970; *Laurentius*, l. c.; *Ball.-P.*, l. c.; *Aertnys*, l. c., *n.* 192, *q.* 8.

Item incurrunt medici qui abortivum consulunt vel praebent. Vide supra, *n.* 1182.

ABORTUM, non autem *accelerationem partus* neque *embryotomiam* (Cfr. *vol.* 1, *n.* 500). Comprehenditur ejectio fetus etiam unius diei, quia Pius IX antiquatam distinctionem, quae in hac excommu-

nicatione legebatur inter fetum animatum ac inanimatum, omisit; utpote quae est contra communem doctrinam recentiorum. Vide supra, *n.* 898. Cfr. supra, *n.* 1189, II, 3.°.

V

1269. — Religiosus apostata a religione *laicali* aut non exempta (*can.* 2385).

Vide supra, *nn.* 239, 240 (ubi etiam de apostatis a religione clericali exempta) et antea, *nn.* 167. Cfr. *n.* 1182.

Religio dicitur exempta si eximitur a jurisdictione Ordinarii loci, et Apostolicae Sedi *immediate* subjicitur; secus est non exempta. Quinam sit religiosus apostata vide supra, *n.* 239; quaenam religiones laicales vel clericales, *n.* 167.

A RELIGIONE LAICALI, etsi exempta sit, ut est v. gr.: religio Fratrum Hospit. S. Joannis de Deo; AUT NON EXEMPTA, etiam si fuerit clericalis.

VI

1270. — Professi votorum simplicium perpetuorum tam in Ordinibus quam in Congregationibus religiosis, itemque omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumentes (*can.* 2388).

PRAESUMENTES (*n.* 1181) refertur tum ad alias personas quae cum religiosis contrahant, tum ad ipsas personas religiosas. Vide dicta supra, *n.* 1260.

VOTA PERPETUA: non igitur eam incurrunt qui tantum vota temporalia (ideoque simplicia) emiserunt. Quid sint Ordines, quid Congregationes religiosae, vide supra, *n.* 167. Cfr. *n.* 1182.

In casu, matrimonium erit *validum*, etsi graviter illicitum (vide dicta supra, *nn.* 981, 1017), nisi agatur de his qui in Societate Jesu vota simplicia emiserunt, qui nequeunt valide contrahere. Vide dicta *n.* 1017.

§ V

Excommunicationes **nemini** *reservatae.*

1271.—*Quinque* numerantur excommunicationes latae sententiae nemini reservatae quarum prima refertur ad *auctores* et *editores*, altera ad *sepulturam*, tertia ad *alienationes*, quarta ad eos qui *libertatem impediunt* in electione status, quinta demum ad non *denuntiantes*. Vide supra, *n.* 636.

Incidunt ipso facto in excommunicationem **nemini reservatam.**

I

1272. — Auctores et editores qui sine debita licentia Sacrarum Scripturarum libros vel earum adnotationes vel commentarios imprimi faciunt (*can.* 2318, § 2).

Afficit haec excommunicatio auctores (adnotationum, etc.) et editores, non autem per se dominum typografiae, nisi et ipse editor sit. Editor vocatur qui suis expensis ac suo periculo librum imprimere facit.

Opifices qui impressionem materialem perficiunt hac censura non comprehenduntur.

Etiam antea haec excommunicatio erat nemini reservata.

II

1273. — Qui *ausi* fuerint mandare seu cogere tradi ecclesiasticae sepulturae infideles, vel apostatas a fide, vel haereticos, vel schismaticos, aliosve sive excommunicatos sive interdictos contra praescriptum can. 1240, § 1 (*can.* 2339).

De sepultura ecclesiastica vide dicenda infra, ad calcem hujus tractatus.

MANDANTES auctoritate publica, seu COGENTES etiam *probabiliter* vi publica (*Buccer.*, Inst. mor.. *n.* 1207, contra alios) TRADI ECCLESIASTICAE SEPULTURAE, i. e. tumulo inferre, sepelire ritu sive catholico sive haeretico, aut etiam sine ullo ritu, *in loco sacro* catholicis humandis, vel ecclesiasticis officiis peragendis addicto ex Episcopi destinatione, et (*probabiliter*) ab ipso vel ex ejus delegatione benedicto. — Non incurritur nisi post sepulturam traditam. Neque incurrunt *a*) qui *sepeliunt*, vel, v. gr. parochi, qui *admittunt* ad sepulturam ecclesiasticam, neque *b*) qui ritu catholico mandant sepelire in loco non sacro Cfr. *nn.* 1181, 1182.

III

1274. — Qui beneplacitum apostolicum contra praescriptum can. 534, § 1 (1) et can. 1532 in alienandis bonis ecclesiasticis scienter praetermiserunt, sive dando sive recipiendo sive consensum praebendo (*can.* 2347, 3.°).

---

(1) Firmo praescripto can. 1531, si agatur de alienandis rebus pretiosis aliisve bonis quorum valor superet summam *triginta millium francorum seu libellarum*, vel de *contrahendis debitis et obligationibus ultra indicatam summam*, contractus vi caret, nisi *beneplacitum apostolicum antecesserit;* secus requiritur et sufficit licentia, in scriptis data, Superioris ad normam constitutionum cum consensu sui Capituli seu Consilii per secreta suffragia manifestato; sed si agatur de monialibus aut

Requiritur ut agatur de rebus pretiosis aut de iis quarum pretium excedat 30.000 libellarum. Vide dicta *vol.* 1, *nn.* 1089, 1090, ubi can. 1532 exponitur. Idem intellige de religiosis contrahentibus debita ultra 30.000 libellarum. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *n.* 842.

IV

1275. — Omnes, qualibet etiam dignitate fulgentes, qui quoquo modo cogant sive virum ad statum clericalem amplectendum, sive virum aut mulierem ad religionem ingrediendam vel ad emittendam religiosam professionem tam solemnem quam simplicem, tam perpetuam quam temporariam (*can.* 2352).

Qualibet dignitate fulgentes: nemo igitur excipitur *praeter Cardinales*, utpote qui *expresse* non nominantur. Cfr. supra, *n.* 1179, IV. Vide dicta, *n.* 1182.

Cogentes quoquo modo, sive adhibita vi physica sive morali, v. gr. metu, minis, mandato, etc. Status clericalis suscipitur per receptionem primae tonsurae. Quoad religiosos coactio reperiri potest sive ad ingrediendum sive ad profitendum: unde incurrunt tum qui cogit ad ingrediendum, tum qui ad profitendum. Quod si aliquis cogat ad utrumque, *bis* incidit in excommunicationem.

V

1276. — Fidelis vero, qui *scienter* omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare contra praescriptum can. 904 (*can.* 2368, § 2).

Cfr. dicta supra, *nn.* 691-703, ubi haec materia latius exponitur. Vide etiam *nn.* 1181, 1182.

ARTICULUS V

DE INTERDICTO

1277. Definitio. — Interdictum est censura qua fideles, in communione Ecclesiae permanentes (igitur non *per se* sunt excommunicati), prohibentur sacris quae in canonibus, qui sequuntur, enumerantur (*can.* 2268, § 1).

---

sororibus juris dioecesani, accedat necesse est consensus, in scriptis praestitus, Ordinarii loci, necnon Superioris regularis, si monialium monasterium eidem subjectum sit.

In precibus pro obtinendo consensu ad contrahenda debita vel obligationes, exprimi debent alia debita vel obligationes, quibus ipsa persona moralis, religio vel provincia vel domus, ad eum diem gravatur; secus obtenta venia invalida est (*can.* 534, §§ 1, 2).

1278. Divisio. — I. Interdictum esse potest *personale* aut *locale.*

Personale dicitur cum fertur *directe* contra personas, quibus prohibet usum bonorum memoratorum. *Locale* vero, cum *directe* fertur in loca, prohibens in illis administrationem aut receptionem praedictorum bonorum, ideoque *indirecte* afficit personas (*Ibid.*, § 2).

II. Quoad *modum obligandi*, interdictum *personale* sequitur personas ubique; *locale* non urget extra locum interdictum, sed in loco interdicto omnes etiam exteri aut exempti, excluso speciali privilegio, illud servare debent (*can.* 2269, § 2).

1279.—Utrumque interdictum esse potest *generale* aut *particulare.*

1.° *Personale* est *generale* cum fertur contra populum sive habitatores paroeciae, dioecesis, aut nationis; *particulare*, si feratur in personas singulares ac determinatas (*Ibid.*, § 1).

2.° *Locale* erit *generale*, si feratur in universum territorium paroeciae, dioecesis aut nationis; *particulare*, si feratur in singularem ecclesiam, sacellum, oratorium, coemeterium, etc. (*Ibid.*).

1280. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quis potest ferre interdictum?*

Resp. 1.° Generale interdictum tam locale in territorium dioecesis, reipublicae, quam personale in populum dioecesis, reipublicae, ferri tantum potest a Sede Apostolica vel de ejus mandato (*Ibid.*, § 1).

Resp. 2.° Interdictum vero generale in paroeciam vel paroeciae populum, et particulare sive locale sive personale, etiam Episcopus ferre potest (*Ibid.*).

1281. Quaer. 2.° *Quid prohibet interdictum locale?*

Resp. 1.° Interdictum locale sive generale sive particulare *non* vetat *morientibus* Sacramenta et Sacramentalia, servatis servandis, ministrare (*can.* 2270, § 1).

Resp. 2.° Prohibet in loco quodlibet *divinum officium* vel *sacrum ritum* (*Ibid.*).

1282. Excipe: 1.° In die Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, sanctissimi Corporis Christi, et Beatae Mariae Virginis in caelum assumptae interdictum locale *suspenditur*, et prohibetur tantum collatio ordinum et solemnis nuptiarum benedictio (*Ibid.*, § 2).

2.° Suspenditur etiam in festo Immaculatae Conceptionis tam in **Hispania**, quam in **America latina** ac **Insulis Philippinis.**

3.° Si interdictum fuerit **locale generale** et interdicti decreto aliud non caveatur expresse: *a*) Permittitur clericis, dummodo non sint ipsi *personaliter* interdicti, omnia divina officia et sacros ritus in quacumque ecclesia aut oratorio privatim obire, januis clausis, voce submissa et campanis non pulsatis *can.* 2271, 1.°; *b*) in

ecclesia vero cathedrali, ecclesiis paroecialibus vel in ecclesia quae unica sit in oppido, in iisque solis, permittuntur unius Missae celebratio, asservatio sanctissimi Sacramenti, administratio baptismatis, Eucharistiae, poenitentiae, assistentia matrimoniis, exclusa benedictione nuptiali, mortuorum exsequiae, vetita tamen quavis solemnitate, benedictio aquae baptismalis et sacrorum oleorum, praedicatio verbi Dei. In his tamen sacris functionibus prohibetur cantus et pompa in sacra supellectili et sonitus campanarum, organorum, aliorumve instrumentorum musicalium; sacrum autem Viaticum ad infirmos privatim deferri potest (*can.* 2271, § 2). His igitur functionibus de quibus in hac § 2 fideles assistere possunt.

1283. — 4.° In interdicto **locali particulari**, *a*) si interdictum fuerit altare vel sacellum alicujus ecclesiae, nullum sacrum officium seu sacer ritus in eisdem celebrari potest (*can.* 2272, § 1); *b*) si interdictum fuerit coemeterium, fidelium cadavera sepeliri ibidem possunt, sed sine ullo ecclesiastico ritu (*Ibid.*, § 2); *c*) si latum fuerit in certam ecclesiam vel oratorium: 1.° si ecclesia fuerit *capitularis* nec interdictum sit Capitulum, valet praescriptum can. 2271, n. 1, nisi interdicti decretum praecipiat Missam conventualem celebrari et horas canonicas recitari in alia ecclesia aut oratorio; 2.° si fuerit paroecialis, servetur quod dictum est supra, *n.* 1282, 3.° *b*), nisi interdicti decretum aliam ecclesiam pro interdicti tempore eidem substituat (*can.* 2272).

1284. — QUAER. 3.° *Quaenam sit relatio inter* **principale et accessorium** *in interdicto* **locale?**

Resp. 1.° Interdicta civitate, interdicta quoque manent loca accessoria etiam exempta et ipsa ecclesia cathedralis (*can.* 2273).

Resp. 2.° Interdicta ecclesia, interdicta sunt sacella contigua, non vero coemeterium (*Ibid.*), etsi fuerit contiguum.

Resp. 3.° Interdicto sacello, non est interdicta integra ecclesia (*Ibid.*).

Resp. 4.° Nec, interdicto coemeterio, interdicta est ecclesia ipsi contigua, sed interdicta sunt omnia oratoria in coemeterio erecta (*Ibid.*).

QUAER. 4.° *Quomodo ferri possit interdictum contra* **communitatem** *aut* **collegium**, *si delictum perpetraverit, et quinam sunt illius effectus?*

Resp. 1.° Ferri potest vel in singulas personas delinquentes, vel in communitatem, uti talem, vel in personas delinquentes et in communitatem (*can.* 2274, § 1).

Resp. 2.° In primo casu *a*) servandum est id quod praescribitur personaliter interdictis et dicetur *n.* 1285 (*Ibid.*, § 2); in secundo *b*) communitas seu collegium nequit jus ullum spirituale exercere quod ei competat (*Ibid.*, § 3); in tertio *c*) effectusutriusque interdicti cumulantur (*Ibid.*, § 4).

1285. — QUAER. 5.° *Quinam sint effectus interdicti personalis?*

Resp. Alii referuntur ad divina officia, alii ad Sacramenta et Sacramentalia, alii ad jus electionis et alii ad sepulturam.

a) Quoad DIVINA OFFICIA, personaliter interdicti nequeunt ea celebrare eisve, excepta praedicatione verbi Dei, assistere; passive assistentes non est necesse ut expellantur; sed ab assistentia activa, quae aliquam secumferat participationem in divinis officiis celebrandis, repelli debent interdicti *post latam sententiam condemnatoriam* vel *declaratoriam*, aut alioquin notorie interdicti (*can.* 2275, 1.°).

b) Quoad SACRAMENTA et SACRAMENTALIA, prohibetur ea ministrare, conficere et recipere, ad normam can. 2260, § 1; 2261 (*Ibid.*, 2.°). Cfr. dicta supra, *n.* 1216.

c) Quoad jus electionis etc., servari debet id quod ex canone 2265 dictum est supra, *n.* 1226, de excommunicatis.

d) Quoad sepulturam ecclesiasticam, ipsa privantur *post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam*, prout dicetur infra, *n.* 1325, juxta can. 1240, § 1, 2.°

Unde nihil est quod prohibeatur interdicto personaliter, et non sit prohibitum excommunicato. Quare interdictum fertur in hos qui permanent in communione Ecclesiae, ut supra, *n.* 1277, dictum est.

1286. — QUAER. 6.° *Ad quid tenetur ille qui subest locali interdicto, vel interdicto in communitatem vel collegium?*

Resp. 1.° Si ipse interdicto causam non dederit, nec alia censura prohibeatur, potest, si sit rite dispositus, Sacramenta recipere, ad normam canonum praecedentium, sine absolutione ab interdicto aliave satisfactione (*can.* 2276).

Resp. 2.° Si vero ipse causam dederit, habetur ut *personaliter* interdictus. Vide infra, *n.* 1292.

1287. — QUAER. 7.° *Quinam sint effectus interdicti* **ab ingressu ecclesiae?**

Resp. a) Secumfert prohibitionem ne quis in ecclesia divina officia celebret vel eisdem assistat aut ecclesiasticam sepulturam habeat; *b*) si autem assistat, non est necesse ut expellatur, nec, si sepeliatur, oportet ut cadaver amoveatur (*can.* 2277).

c) In oratoriis vero sive publicis sive semipublicis sive privatis nulla detinetur prohibitione ratione ipsius interdicti.

Differentiam inter ecclesias et oratoria vide *vol.* 1, *n.* 434.

1288. — QUAER. 8.° *Quommodo peccent violantes interdictum?*

Resp. 1.° *Quoad clericos.* 1.° Peccant graviter violando interdictum *personale*, quia agitur de re gravi, nisi excuset materiae parvitas, ex. gr. si exerceant functiones, quae a laicis fieri possunt, vel si brevi tempore relinquant ostium templi apertum, etc.; 2.° peccant graviter etiam violando interdictum *locale*, si locus sit spe-

cialiter vel generaliter interdictus, et agant publice, apertis januis, contra prohibitionem: secus venialiter tantum peccant.

Resp. 2.° *Quoad laicos.* 1.° Peccant graviter violantes interdictum *personale*, quod ipsos directe afficiat; 2.° peccant item graviter violantes interdictum *locale*, si compellant clericos ad officia divina celebranda contra interdictum; item si Sacramenta in loco interdicto reciperent, quia ad id cooperarentur quod clericis sub peccato gravi prohibetur; 3.° peccant autem tantum venialiter, si, interdicto loco, ipsi non personaliter interdicti, divinis officiis dumtaxat assistant. *S. Alph., ibid.*

Quaer. 9.° *Quam ob causam ferri possit interdictum?*

Resp. Ferri non potest *per se loquendo* nisi propter culpam gravem bono publico oppositam: sic pro interdicto personali speciali requiritur culpa illius, qui interdicitur (1), nam poena est propter culpam. Pro interdicto autem personali generali et pro locali sufficit culpa illius, qui est caput communitatis, vel praecipuorum ejus membrorum.

N. B. Quum jam ab anno 1606 nullum a Sede Apostolica latum esset interdictum generale locale (2), anno 1909 die 30 sept. a S. C. Consistoriali per quindecim dies civitas Adriensis cum suburbiis subjecta fuit interdicto generali, locali et personali ob sacrilegam aggressionem Episcopi Adriensis (*Acta A. Sedis*, *vol.* 1, *pag.* 765), in quo decreto disciplina tunc generalis aliquantisper fuit immutata (Cfr. *Ferreres,* apud *Nouvelle Rev. Théologique, vol.* 42, *pag.* 407 *seq.*). Item ab eadem S. C., per decretum 10 dec. 1913, interdictum generale, personale et locale contra civitatem «Galatina» (*Acta,* V, *pag.* 57) et suburbia, donec scandalum repararet (3), latum est in eadem forma ob sacrilegam aggressionem cui expositus fuit Archiepiscopus Hydruntinus.

INTERDICTA LATAE SENTENTIAE

I

Interdictum speciali modo *reservatum* R. Pontifici

1289. — Universitates, Collegia, Capitula aliaeve personae morales, quocumque nomine nuncupentur, a legibus, decretis, mandatis Romani Pontificis pro tempore exsistentis *ad universale Concilium appellantes* (*can.* 2332).

---

(1) Interdicto personali puniendi sunt qui cadavera vel sepulcra mortuorum ad furtum vel alium malum finem violaverint (*can.* 2328).

(2) Illo anno latum est interdictum generale a Paulo V in Rempublicam venetam, et anno 1713 a Clemente XI in nonnullas dioeceses Siciliae. Cfr. *Wernz*, VI, *n.* 219, *pag.* 228.

(3) Sublatum est per decretum 12 jan. 1914 (*Acta*, VI, *pag.* 87), cujus effectus vim habere coepit 18 ejusdem mensis et anni.

Circa hanc *appellationem* vide dicta supra, *n.* 1242. Unde si praedicta appellatio interponatur a collegio, capitulo, etc., incurrunt interdictum personae hujusmodi morales, non vero excommunicationem, cujus non sunt capaces uti tales. Quoad singula membra vide supra, *n.* 1286. Cfr. etiam *n.* 1182.

II

Interdicta ab ingressu ecclesiae (1)

1290. — *Scienter* celebrantes vel celebrari facientes divina in locis interdictis vel admittentes ad celebranda officia divina per censuram vetita clericos excommunicatos, interdictos, suspensos *post sententiam declaratoriam* vel *condemnatoriam*, interdictum ab ingressu ecclesiae ipso jure contrahunt, donec, arbitrio ejus cujus sententiam contempserunt, congruenter satisfecerint (*can.* 2338, § 3).

Scienter celebrantes vel celebrari facientes intellige de solis clericis; et celebrari *facientes* probabiliter ii tantum sunt, qui potestatem in loca sacra interdicta habent.

Admittentes ii tantum intelliguntur, ad quos spectant jura prohibendi vel admittendi ad hujusmodi actus, utpote qui curam ecclesiae aut coemeterii habeant. Cfr. *nn.* 1181, 1182.

Hoc interdictum, praestita competenti satisfactione, eo ipso cessat absque ulla absolutione. *Piat*, in h. l.; *Pennachi*, ed. 2.ª, *pag.* 517, etc.

III

1291. — *Sponte* dantes sepulturam ecclesiasticam infidelibus, apostatis a fide, haereticis aut schismaticis contra praescriptum can. 1240, § 1, contrahunt interdictum ab ingressu ecclesiae **Ordinario** reservatum (*can.* 2339).

Sponte dantes: igitur excusantur qui ex mandato alterius, vel per vim aut metum, aut ex legis civilis imperio, id agunt. Reliqua vide supra, *n.* 1273, et infra, *n.* 1325, ubi exponitur can. 1240, § 1.

IV

Interdictum personale in eos qui causa fuerunt interdicti localis aut collegialis

1292. — Qui *causam* dederunt interdicto *locali* aut interdicto *in communitatem* seu *collegium*, sunt ipso facto *personaliter* interdicti (*can.* 2338, § 4).

(1) Hoc interdicto *puniendi* sunt ecclesiae vel coemeterii violatores (*can.* 2329) Vide supra, *n.* 494.

Debent igitur servare quae diximus supra, *n.* 1285. Nemini est reservatum.

ARTICULUS VI

DE SUSPENSIONE

1293.—Definitio. *Suspensio* est censura qua clericus officio vel beneficio vel utroque prohibetur (*can.* 2278, § 1).

Principia. — I. Suspensionis effectus separari possunt (*Ibid.*, § 2). Unde suspensio potest esse *totalis* vel *partialis*.

II. Nisi aliud constet, in *suspensione* generaliter lata comprehenduntur omnes effectus qui in canonibus hujus articuli enumerantur (*Ibid.*).

III. Contra, in suspensione *ab officio* vel *a beneficio* omnes tantum effectus alterutrius speciei (*Ibid.*).

IV. Suspensio *ab officio* simpliciter, nulla adjecta limitatione, vetat omnem actum tum potestatis ordinis et jurisdictionis, tum etiam merae administrationis ex officio competentis, *excepta* administratione bonorum proprii beneficii.

1294. — Resolves: Ex dictis in principiis I et IV, inferes: Suspensio,

1.° *A jurisdictione* generatim, vetat omnem actum potestatis jurisdictionis pro utroque foro tam ordinariae quam delegatae.

2.° *A divinis*, omnem actum potestatis ordinis quam quis sive per sacram ordinationem (v. gr. *sacerdotalem*) sive per privilegium (v. gr. *si simplici sacerdoti collata fuit potestas confirmandi*) obtinet.

3.° *Ab ordinibus*, omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem.

4.° *A sacris ordinibus*, omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem *in sacris*.

5.° *A certo et definito ordine exercendo*, omnem actum ordinis designati; suspensus autem prohibetur insuper eumdem ordinem conferre et superiorem recipere receptumque post suspensionem exercere.

6.° *A certo et definito ordine conferendo*, ipsum ordinem conferre, non vero inferiorem nec superiorem.

7.° *A certo et definito ministerio*, ex. gr., audiendi confessiones, vel *officio*, ex. gr., cum cura animarum, omnem actum ejusdem ministerii vel officii.

8.° *Ab ordine pontificali*, omnem actum potestatis ordinis episcopalis.

9.° *A pontificalibus*, exercitium actuum pontificalium, ad nor-

mam can. 337, § 2, eorum scilicet qui liturgice exigunt usum baculi et mitrae (*can.* 2279, § 2).

1295. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quid importat privatio beneficii?*

Resp. a) Privat fructibus beneficii, excepta habitatione in aedibus beneficialibus (v. gr. in domo abatiali vel paroeciali, respectu parochi); *b*) non autem jure administrandi bona beneficialia, nisi decretum vel sententia suspensionis ipsam administrandi potestatem suspenso expresse adimat et alii tribuat (*can.* 2280, § 1).

QUAER. 2.° *Quid si suspensus a beneficio fructus beneficii percipiat, non obstante censura?*

Resp. Fructus restituere debet et ad hanc restitutionem cogi potest canonicis quoque, si opus sit, sanctionibus (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 3.° *Suspensio contra clericum generaliter lata, aut suspensio ab officio et beneficio, quaenam beneficia afficit, si ipse plura possideat?*

Resp. 1.° *a*) *Omnia* quae habeat in dioecesi Superioris suspendentis, nisi aliud appareat (*can.* 2281), *b*) et *sola*, quia loci Ordinarius nequit clericum suspendere a determinato officio vel beneficio quod in aliena dioecesi reperiatur (*can.* 2282).

Resp. 2.° Suspensio vero latae sententiae, *jure communi* irrogata, afficit omnia officia vel beneficia in quacumque dioecesi possideantur (*Ibid.*).

1296.—*N. B.* 1.° Quod circa excommunicationem statuit can. 2265, et exposuimus supra, *n.* 1226, applicari etiam debet suspensioni.

2.° Si incursa fuerit censura suspensionis quae vetat administrationem Sacramentorum et Sacramentalium (v. gr. *a divinis*, *ab ordinibus*), servari debet praescriptum can. 2261 (vide *nn.* 1216, 1217); si censura suspensionis quae prohibet *actum jurisdictionis* in foro seu interno seu externo, actus est *invalidus*, ex. gr., absolutio sacramentalis, si lata sit sententia condemnatoria vel declaratoria, aut Superior expresse declaret se ipsam jurisdictionis potestatem revocare; secus est illicitus tantum, nisi a fidelibus petitus fuerit ad normam mem. can. 2261, § 2 (*can.* 2284) prout, exposuimus supra, *n.* 1217, *resp.* 2.°

1297. — QUAER. 4.° *Quomodo ferri possit suspensio in communitatem aut collegium, si deliquerint, et quinam sint ejus effectus.*

Resp. 1.° Suspensio ferri potest: *a*) vel in singulas personas delinquentes; *b*) vel in communitatem, uti talem; *c*) vel in personas delinquentes et communitatem (*can.* 2285).

Resp. 2.° In primo casu: *a*) servari debent canones hujus articuli (*Ibid.*, § 2) jam expositi *nn.* 1293-1296.

In altero casu *b*) communitas prohibetur exercitio jurium spiritualium quae ipsi, uti communitati, competunt (*Ibid.* § 3); in re-

liquo personae ad communitatem pertinentes uti non suspensae procedere possunt.

In tertio casu *c*) cumulantur effectus duorum casuum praecedentium (*Ibid.*, § 4).

Quaer. 5.° *An sacerdos suspensus absolvi possit a peccatis per simplicem confessarium antequam a censura solvatur per Superiorem?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia effectus suspensionis non est privare receptione Sacramentorum. Sufficit igitur, si sit dispositus ad sacramentum Poenitentiae, scilicet sit saltem attritus de peccatis, et promittat se esse procuraturum quamprimum, quantum in se erit, absolutionem a censura, et interim se potestate vel juribus prohibitis usurum non esse. Vide supra, *n.* 1205.

Quaer. 6.° *Quomodo tollatur suspensio?*

Resp. 1.° Si suspensio rationem habeat *censurae*, tollitur ut excommunicatio, scilicet per solam absolutionem, et quidem Superioris, si sit reservata.

Resp. 2.° Si vero *poenae vindicativae*, tollitur per dispensationem, ut supra dictum est.

Attamen si lata fuerit ad certum tempus determinatum, vel sub conditione, cessat per se ipsam, transacto tempore, vel adimpleta conditione statuta.

1298. Resolves: — 1.° Peccat graviter clericus suspensus, si actum sibi per suspensionem vetitum exerceat, nisi ignorantia invincibili, aut alia legitima causa, v. gr. necessitatis, excusetur. Ratio est, quia in re gravi Ecclesiae resistit. Potest tamen facere ea omnia, quae a laicis fieri solent, v. gr. canere in choro more laicorum, etc. Suspensus autem ab *ordine sacro*, si hunc *solemniter* et *scienter* exerceat, non solum graviter peccat, sed etiam *irregularitatem* incurrit, etiamsi suspensio non habeat rationem censurae. Vide supra.

2.° Suspensus simpliciter ab *ordine* non intelligitur suspensus *jurisdictione*, et vice versa. Suspensus ab ordine superiore, non ideo ab inferiore est suspensus. Item suspensus a beneficio non censetur suspensus ab officio, nec vice versa.

3.° Episcopus suspensus a Pontificalibus, si Missam celebraret, etiam cum Pontificalibus, non incurreret irregularitatem; quia non exerceret actum substantialem ordinis episcopalis. *S. Alph.*, *n.* 314, etc.

4.° Actus *ordinis* clerici suspensi non dependentes a jurisdictione sunt validi; quia Ecclesia nequit tollere potestatem ordinis, sed tantum illius exercitium prohibere potest.

SUSPENSIONES LATAE SENTENTIAE

SUSPENSIONES RESERVATAE ROM. PONTIFICI

In suspensionem latae sententiae **Sedi Apostolicae reservatam** *incurrunt*

I

1299. — Episcopus aliquem consecrans in Episcopum, Episcopi vel, loco Episcoporum, presbyteri assistentes, et qui consecrationem recipit sine apostolico mandato contra praescriptum can. 953 (*can.* 2370).

Suspensio est totalis. De can. 953 vide dicta supra, *n.* 857, IV. Loco Episcoporum presbyteri assistere nequeunt, nisi accedat dispensatio Romani Pontificis.

II

1300. — Clerici qui per simoniam ad ordines *scienter* promoti fuerint, aut alia Sacramenta ministraverint vel receperint (*can.* 2371).

Suspensio est etiam totalis. CLERICI etsi sola tonsura initiati; ORDINES sive majores sive minores; SCIENTER, excusat quaecumque ignorantia sive hujus legis, sive ipsius contractus simoniaci, v. gr. ab alio patrati ut hic ordinetur, etiamsi ignorantia sit *crassa* aut *supina*, modo non sit *affectata*. Vide *n.* 1181.

Simonia in casu debet esse *realis* et quidem completa ex utraque parte. De simonia vide dicta *vol.* 1, *n.* 375 *seq.*

III

1301. — Suspensionem *a divinis*, ipso facto contrahunt, qui recipere ordines *praesumunt a*) ab *excommunicato* vel *suspenso* vel *interdicto* post *sententiam declaratoriam* vel *condemnatoriam*, *b*) aut a *notorio apostata, haeretico, schismatico; c*) qui vero bona fide a quopiam eorum sit ordinatus, exercitio careat ordinis sic recepti donec dispensetur (*can.* 2372).

Haec suspensio totalis non est, sed tantum partialis, nempe *a divinis*. Vide supra *n.* 1294. ORDINES, etiam minores, immo primam tonsuram (Vide supra, *n.* 360, in fine, ubi can. 959). PRAESUMUNT, excusat igitur quaecumque ignorantia, modo non fuerit *affectata*. Vide *n.* 1181.

QUI BONA FIDE EST ORDINATUS non incidit in censuram, sed prohibitum *sub gravi* habet exercitium ordinis sic suscepti. Dispensatio in hoc casu ab Episcopo concedi potest, ut patet ex verbis DONEC DISPENSETUR.

IV

1302. — In suspensionem per *annum* **ab ordinum collatione** ipso facto incurrunt:

1.° Qui contra praescriptum can. 955, alienum subditum sine (1) Ordinarii proprii litteris dimissoriis ordinaverint.

2.° Qui subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, ordinaverint contra praescriptum can. 993, 4.°, 994.

3.° Qui aliquem ad ordines majores sine titulo canonico promoverint contra praescriptum can. 974, § 1, *n.* 7.

4.° Qui, salvo legitimo privilegio, religiosum, ad familiam pertinentem quae sit extra territorium ipsius ordinantis, promoverint, etiam cum litteris dimissorialibus proprii Superioris, nisi legitime probatum fuerit aliquem e casibus occurrere, de quibus in can. 966 (*can.* 2373).

Praescriptionem can. 959 vide supra, *n.* 868, V; *can.* 993, 994, supra, *n.* 910; *can.* 974, § 1, 7.°, supra, *nn.* 875 et 886, ubi de necessitate et qualitate tituli canonici. Circa can. 966, vide dicta *n.* 873. Dispensatio suspensionis reservatur Sedi Apostolicae; sed transacto anno ipsa per se cessat. Non est censura, sed poena vindicativa. A COLLATIONE ORDINUM ideoque et primae tonsurae.

V

1303.—Religiosus clericus cujus *professio* ob admissum ab ipso *dolum nulla* fuerit declarata, si sit in minoribus ordinibus constitutus, e statu clericali abjici debet; si in *majoribus*, ipso facto suspensus manet, donec Sedi Apostolicae aliter visum fuerit (*can.* 2387).

Suspensio est totalis, ejusque absolutio vel potius dispensatio (nam videtur esse poena vindicativa) reservata Sedi Apostolicae.

VI

1304.—Professus votorum perpetuorum ordinatus in sacris qui dimissus fuerit a religione ob delicta minora, iis de quibus in can. 670, ipso facto suspensus manet, donec a Sancta Sede absolutionem obtinuerit (*can.* 671).

---

(1) Si agitur de suscipienda prima tonsura, legitimus superior pro saecularibus est loci Ordinarius in cujus territorio ordinandus habet originem simul cum domicilio; vel si tantum habet domicilium, jurare debet se animum habere illic perpetuo commorandi, ut dictum est supra, *n.* 869. Per susceptionem tonsurae, incardinatur clericus dioecesi pro cujus servitio promotus fuit (supra, *n.* 870); unde Ordinarius hujus dioecesis erit legitimus superior pro subsequentibus ordinibus, nisi ordinandus legitime excardinetur et alteri dioecesi incardinetur. Tunc legitimus superior erit Ordinarius novae dioecesis. Reliqua vide *nn.* 869, 870.

Suspensio est totalis.
Vide notam (1).

VII

1305. — *Clericus* qui non obtenta licentia Ordinarii loci *ausus fuerit* ad *judicem laicum trahere* personam aliquam privilegio fori fruentem, quae non sit Cardinalis nec Ordinarius proprius ipsius clerici, nec insignita charactere episcopali aut quasi-episcopali, nec sit Superior aliquis religiosus juris pontificii ex majoribus, nec ex Officialibus majoribus Romanae Curiae (*can.* 2341).

Quod si id fecerit *laicus*, congruis poenis ab Ordinario puniri debet. Vide praeterea dicta antea, *nn.* 1245, 1246, 1256.

---

(1) I. Omnis (religiosus) **clericus** in sacris *a*) qui aliquod delictum commisit de quo in can. 646 (vide in hac nota, III), *b*) aut dimissus est ob delictum quod jure communi punitur *infamia* juris vel *depositione* vel *degradatione*, *perpetuo* prohibetur deferre *habitum ecclesiasticum* (*can.* 670).

II. Si vero dimittatur ob delicta minora iis de quibus in canone superiore 670:

1.° *Ipso facto* **suspensus** manet, donec a Sancta Sede absolutionem obtinuerit. 2.° Sacra Congregatio, si id expedire judicaverit, dimisso praecipiet, ut habitu cleri saecularis indutus, commoretur in certa dioecesi, indicatis Ordinario causis ob quas dimissus est. 3.°. Si dimissus praecepto de quo hoc *n.* 2, non paruerit, religio ad nihil tenetur, et dimissus eo ipso privatus est jure deferendi habitum ecclesiasticum. 4.° Ordinarius dioecesis pro ejus commoratione designatae, religiosum (si obedierit praecepto in n. 2.°) in domum poenitentiae debet mittere, vel eum committere curae et vigilantiae pii ac prudentis sacerdotis; et si religiosus non paruerit, servetur praescriptum n. 3. 5.° (Si obedierit), religio, per manus Ordinarii loci commorationis, charitativum subsidium dimisso suppeditabit pro necessariis ad vitae sustentationem, nisi ipse aliunde sibimet providere possit. 6.° Si dimissus vitae rationem ecclesiastico viro dignam non agat, transacto anno aut etiam prius, judicio Ordinarii, *a*) privandus erit charitativo subsidio, *b*) ejiciendus e domo poenitentiae, *c*) eique auferri debet jus deferendi habitum ecclesiasticum ab ipso Ordinario, qui statim mittet opportunam relationem tum ad Sedem Apostolicam tum ad religionem. 7.° Si vero dimissus praedicto tempore tam laudabiliter se gesserit, ut merito haberi possit vere emendatus, Ordinarius ejus preces apud Sanctam Sedem commendabit pro absolutione *a censura suspensionis*, et, ea obtenta, eidem in sua dioecesi permittet, adhibitis opportunis cautelis et limitationibus, Missae celebrationem et etiam, pro suo arbitrio et prudentia, aliud sacrum ministerium, unde honeste vivere queat; quo in casu religio charitativum subsidium intermittere potest. Quod si agatur de diacono aut subdiacono, res ab Ordinario ad Sanctam Sedem deferetur (*can.* 671, 1.°-7.°).

III. **Ipso facto** habendi sunt tamquam legitime dimissi religiosi: 1.° publici *apostatae* a fide catholica; 2.° *religiosus*, qui fugam arripuerit cum muliere; aut *religiosa* quae cum viro; 3.° attentantes aut contrahentes *matrimonium* aut etiam *vinculum*, ut ajunt, *civile* (*can.* 646, § 1).

In his casibus omnibus sufficit ut Superior major (Generalis aut Provincialis) cum suo Capitulo vel Consilio ad normam constitutionum emittat facti *declarationem* (*Ibid.*, §, 2).

Ab his autem curandum ut probationes facti in domus regestis seu archivo asserventur (*Ibid.*).

Privilegio fori gaudent, non solum omnes clerici, etiam ad primam clericalem tonsuram tantum promoti; sed insuper religiosi et religiosae, etiam qui tantum sensu lato tales sunt, non exclusis conversis seu laicis nec novitiis, et quamquam ad dioecesanum aliquod institutum pertineant (*can.* 120, 614, 680). Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *n.* 264.

1306. — De suspensione **religiosi fugitivi**, quae est *totalis* vide dicta supra, *n.* 240, *q.* 2.°

SUSBENSIONES NEMINI RESERVATAE

In suspensionem nemini reservatam ipso facto incurrunt:

I

1307.—Sacerdos qui sine necessaria jurisdictione *praesumpserit* sacramentales *confessiones audire,* est ipso facto suspensus *a divinis;* qui vero a *peccatis reservatis absolvere,* ipso facto suspensus est *ab audiendis* confessionibus (*can.* 2366).

Quid vetet suspensio A DIVINIS vide supra, *n.* 1294.

CONFESSIONES AUDIRE, etsi non absolvat ABSOLVERE A RESERVATIS sive papalibus sive episcopalibus, sive etiam in Ordine religioso; SINE NECESSARIA JURISDICTIONE, in *utroque* casu, sive nullam habeat sive non habeat in loco in quo excipit confessiones, et in *secundo*, etsi habeat in illo ipso loco, sed non ad reservata absolvenda, vel a *talibus* reservatis, quamvis habeat ad alia reservata.

In *utroque* casu requiritur *praesumptio*, ideoque excusat quaecumque ignorantia, modo non sit *affectata.* Vide *n.* 1181.

Absolutiones per se sunt *invalidae,* nisi Ecclesia suppleat, v. gr. ob errorem communem; sed etiam in hoc casu sacerdos graviter peccat et suspensionem incurrit.

II

1308.—*a*) Qui sine litteris vel cum falsis *dimissoriis* litteris, *b*) vel ante *canonicam aetatem, c*) vel per *saltum* ad ordines *malitiose* accesserit, est ipso facto a recepto ordine suspensus (*can.* 2374).

De litteris dimissoriis vide *n.* 871; de canonica aetate, *nn.* 875, 884; de ordinatione per saltum, *nn.* 884, *q.* 4, et 916, II. Fieri debent *malitiose*, i. e. *scienter ac libere* ut ordinantem decipiant. Ordinatio per *saltum* habetur cum quis suscipit ordinem superiorem, v. gr. diaconatum, quin receperit inferiorem, v. gr. subdiaconatum.

III

1309.—Clericus qui in manus laicorum officium, beneficium aut dignitatem ecclesiasticam resignare praesumpserit, ipso facto in suspensionem a divinis incurrit (*can.* 2400).

Vide dicta supra, *n.* 1294.

Beneficii resignatio seu renuntiatio fieri debet in manu, i e. cum acceptatione competentis Superioris ecclesiastici, qui communiter est loci Ordinarius. Cfr. *Ferreres,* Inst. can., *vol.* 2, *n.* 461.

IV

1310.—Abbas (1) vel Praelatus *nullius* qui contra praescriptum can. 322, § 2, benedictionem non receperit, est ipso facto a jurisdictione suspensus (*can.* 2402).

A JURISDICTIONE, non autem ab ordine. Agitur de Abbatibus vel Praelatis *nullius* qui benedictionem recipere debent sive ex praescripto apostolico sive ex constitutionibus propriae religionis; quo in casu eam recipere tenentur intra tres menses a receptis litteris apostolicis de sua ipsorum promotione. Quod si non faciant, nec legitimo impedimento detineantur, incidunt in hanc suspensionem.

V

1311.—Vicarius Capitularis concedens litteras dimissorias pro ordinatione contra praescriptum can. 958, § 1, *n.* 3, ipso facto subjacet suspensioni a divinis (*can.* 2409).

Vide dicta supra, *n.* 871, *q.* 7, 3.°

VI

1312.—Superiores religiosi qui, contra praescriptum can. 965-967, subditos suos ad Episcopum alienum ordinandos remittere praesumpserint, ipso facto suspensi sunt per mensem a Missae celebratione (*can.* 2410).

Vide supra, *n.* 873, ideoque etiam si solum violent can. 967, de quo l. c., *N. B.* Igitur, elapso *mense,* cessat suspensio absque necessitate absolutionis. Haec suspensio non est censura, ideoque ante mensem tolli tantum potest per *dispensationem* Superioris, non per absolutionem.

ARTICULUS VII

DE DEPOSITIONE, DEGRADATIONE ET REDUCTIONE CLERICORUM AD STATUM LAICALEM

§ I. *De depositione.*

1313. DEFINITIO. — *Depositio* est poena vindicativa clericorum propria quae secumfert, idque in perpetuum, *a*) tum suspen-

(1) Abbates vel Praelati *nullius,* qui ex praescripto apostolico vel ex propriae religionis constitutionibus benedici debent intra tres menses a receptis litteris apostolicis, cessante legitimo impedimento, benedictionem ab Episcopo, quem maluerint, accipere tenentur (*can.* 322, § 2). Cfr. *Ferreres,* Inst. can., *vol.* 1, *n.* 618.

sionem *ab officio* et *b*) *inhabilitatem* ad quaelibet officia, dignitates, beneficia, pensiones, munera in Ecclesia, *c*) tum etiam *privationem* illorum quae reus habeat, licet eorum titulo fuerit ordinatus (*can.* 2303, § 1).

1314. Quaesita. — QUAER. 1.° *Quaenam onera et jura ex statu clericali remanent deposito?*

Resp. a) Remanent ipsi obligationes ex suscepto ordine exortae (v. gr. si sit in ordinibus majoribus, recitatio officii divini, observatio castitatis), necnon privilegia clericalia (canonis, fori, etc.) (*Ibid.*).

b) Praeterea casu quo ordinatus fuerit titulo beneficii aut alicujus officii et vere indigeat, commendatur *charitati* Ordinarii ut curet ei providere meliori quo possit modo, ne cum dedecore status clericalis mendicare cogatur (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 2.° *Quid si depositus non det emendationis signa?*

Resp. Tunc, praesertim si scandalum dare pergat monitusque non resipiscat, *a*) Ordinarius potest eum *perpetuo* privare jure *deferendi habitum ecclesiasticum; b*) quae privatio secumfert *privationem privilegiorum ecclesiasticorum;* et *c*) Ordinarius non tenetur jam curare de ejus sustentatione (*can.* 2304, §§ 1, 2).

1315. QUAER. 3.° *Quas ob causas infligi potest poena depositionis?*

Resp. Tantum in casibus in jure expressis.

Tales causae sunt apostasia a fide, haeresis, schisma, si iterata monitione delinquentes non resipuerint (*can.* 2314, § 1, 2.°); abjectio specierum consecratarum vel earum abductio vel retentio ad malum usum (*can.* 2320); si clericus ad ordinem sacerdotalem non promotus Missae celebrationem simulaverit, aut sacramentalem confessionem exceperit (*can.* 2322, 1.°); violatio cadaverum, vel sepulcrorum mortuorum ad furtum velalium malum finem (*can.* 2328); procuratio abortus effectu sequuto (*can.* 2350, § 1); si quis fuerit legitime damnatus de delicto homicidii; raptus impuberum utriusque sexus; venditionis hominis in servitutem vel alium malum finem; usurae, rapinae, furti qualificati vel non qualificati in re valde notabili; incendii vel malitiosae ac valde notabilis rerum destructionis; gravis mutilationis vel vulnerationis vel violentiae (*can.* 2354, § 2); si qui delictum admiserunt contra sextum Decalogi praeceptum cum minoribus infra aetatem sexdecim annorum, vel adulterium, stuprum, bestialitatem, sodomiam, incestum cum consanguineis vel affinibus in primo gradu, lenocinium (in casibus gravioribus) (*can.* 2359, § 2); transitus ad vitae genus a statu clericali notorie alienum, depositis habitu clericali et tonsura (*can.* 2379); si quis propria auctoritate occupaverit beneficium, etc., nec velit ab occupatione recedere (*can.* 2394, 2.°); vel si quis noluerit dimittere beneficium a quo legitime sit privatus aut remotus (*can.* 2401).

§. II. *De degradatione*

1316. DEFINITIO. — *Degradatio* est gravissima inter poenas vindicativas contra clericos, et secumfert, *a*) depositionem, *b*) pri-

vationem *perpetuam* habitus clericalis, et *c*) reductionem ad statum laicalem (*can.* 2305, § 1).

1317. Divisio. — Degradatio esse potest *verbalis* seu *edictalis*, vel *realis*.

Prima seu *verbalis* irrogatur sola sententia ita tamen ut omnes suos effectus juridicos statim habeat sine alia exsecutione; *realis* vero fit, si locorum adjuncta id permittant, servatis solemniis praescriptis in Pontificali Romano (*Ibid.*, § 3). Ibi videri potest «Ordo *suspensionis*, reconciliationis, *depositionis*, dispensationis, *degradationis*, et restitutionis sacrorum ordinum». Cfr. edit. Ratisbonae, 1891, *pag.* 258-267.

N. B. 1.° Clerici in sacris, etsi degradentur, non liberantur ab obligatione caelibatus (*can.* 213, § 2) neque recitandi divinum officium (*can.* 214, § 1). Cfr. *Ferreres*, Inst. can., *vol.* 1, *n.* 378.

2.° Neque degradatus privatur potestate ordinis in *sacra* ordinatione suscepta, quia huic perpetuo inhaeret jure divino. Quare si *sacerdos* edictaliter vel realiter degradatus verba consecrationis proferret super panem et vinum animo consecrandi, revera conficeret Eucharistiam.

1318.—Quaer. *Ob quae delicta ferri potest?*

Resp. a) Solummodo propter delictum in jure expressum uti hac poena puniendum (*can.* 2305, § 2).

Nempe si quis sectae acatholicae nomen dederit vel publice adhaeserit (*can.* 2314, § 1, 3.°), vel manus violentas in personam Romani Pontificis injecerit (*can.* 2343), vel homicidium culpabile perpetraverit (*can.* 2354, § 2), vel crimen sollicitationis, in casibus gravioribus (*can.* 2368, § 1), vel clericus in sacris matrimonium attentare praesumpserit, et monitus non resipuerit (*can.* 2388, § 1).

b) Vel etiam si clericus jam *depositus* et privatus habitu clericali, grave adhuc scandalum per annum praebere pergat (*can.* 2305, § 2).

§ III

De reductione clericorum ad statum laicalem

1319. — I. Sacra ordinatio, semel valide recepta, numquam irrita fit (*can.* 211, § 1).

II. Clerici nihilominus redigi possunt ad statum laicalem.

1320. Quaesita. — Quaer. 1.° *Quomodo clerici reduci possunt ad statum laicalem?*

Resp. 1.° Si *in majoribus* sint ordinibus constituti, rediguntur: *a*) rescripto Sanctae Sedis, *b*) decreto vel sententia ad normam can. 214, *c*) poena degradationis.

Resp. 2.° Clerici *minores* regrediuntur ad statum laicalem: *a*) *ipso facto* ob causas in jure descriptas (v. gr., si nomen militiae

sponte dederint, si habitum clericalem non defferant, etc. Vide supra, *nn.* 53, 59); aut *b*) propria ipsorum voluntate, praemonito loci Ordinario, aut *c*) decreto Ordinarii, justa de causa lato, si nempe Ordinarius, omnibus perpensis, prudenter judicaverit clericum non posse cum decore status clericalis ad ordines sacros promoveri (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 2.° *Quid requiritur ut clericus ad statum laicalem regressus iterum inter clericos admittatur?*

Resp. 1.° Ut iterum admittatur clericus minor praerequiritur licentia Ordinarii dioecesis cui incardinatus fuit per ordinationem, non concedenda nisi post *a*) *diligens examen* super vita et moribus et *b*) *congruum*, judicio Ordinarii, *experimentum* (*can.* 212, § 1).

Resp. 2.° Ut iterum admittatur clericus major requiritur licentia Sanctae Sedis (*Ibid.*, § 2).

1321. — QUAER. 3.° *Quinam sint effectus regressus legitimi ad statum laicalem?*

Resp. 1.° Sic redacti aut regressi eo ipso *amittunt* officia, beneficia, jura ac privilegia clericalia, et *vetantur* in habitu ecclesiastico incedere ac tonsuram deferre (*can.* 213, § 1).

Resp. 2.° Clerici tamen *majores* tenentur obligatione manendi *in caelibatu* (*Ibid.*, § 2).

QUAER. 4.° *Quid si clericus* metu gravi *coactus ordines majores susceperit?*

Resp. Tunc legitime (1) probata coactione et ratihabitionis defectu, sententia judicis redigatur, sine ullis caelibatus ac horarum canonicarum obligationibus (*can.* 214, § 1).

Ratihabitio haberetur si hoc modo ordinatus, postea, remoto metu, eamdem ordinationem ratam haberet saltem tacite per ordinis exercitium, volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus se subjicere (*Ibid.*).

ARTICULUS VIII

DE SEPULTURA ECCLESIASTICA

1322. DEFINITIO. — *Sepultura ecclesiastica* consistit *a*) in cadaveris translatione ad ecclesiam, *b*) exequiis super illud in eadem celebratis, *c*) ejusdem depositione in loco legitime destinato fidelibus defunctis condendis (*can.* 1204).

1323. PRINCIPIA. — I. *a*) Defunctorum corpora sepelienda

(1) Causae hujusmodi expediuntur modo praescripto in can. 1993-1998. Generatim eas dirimire debet Sacra Congr. de Sacramentis, praevio processu informativo in curia dioecesana quae fuit propria ipsius clerici tempore ordinationis (*can.* 214, § 2).

sunt; *b*) reprobata eorumdem **crematione** (*can.* 1203, § 1). *c*) Si quis quovis modo mandaverit suum corpus cremari, illicitum est hanc exsequi voluntatem; quae si adjecta fuerit contractui, testamento aut alii cuilibet actui, tamquam non adjecta haberi debet (*Ibid.*, § 2).

II. Cadavera fidelium sepelienda sunt in coemeterio benedicto vel solemni benedictione vel benedictione simplici secundum ritus in probatis liturgicis libris traditos (*can.* 1205).

III. Qui baptizati non sunt excluduntur ab ecclesiastica sepultura (*can.* 1239), etiamsi agatur de infantibus filiis parentum catholicorum.

Excipiuntur cathecumeni qui nulla sua culpa sine baptismo moriantur (*Ibid.*, § 2): hi namque aequiparantur baptizatis.

IV. Omnes baptizati donandi sunt ecclesiastica sepultura, nisi eadem a jure expresse priventur (*Ibid.*, § 3).

V. Qui a sepultura ecclesiastica excluduntur, privantur etiam quibuscumque publicis officiis funebribus, ideoque Missa exsequiali, et anniversaria, etc. (*can.* 1241).

1324. Quaesita. — QUAER. 1.° *An liceat cadavera sepelire in ecclesiis?*

Resp. Negative, nisi agatur de cadaveribus regalium personarum, Cardinalium, Episcoporum residentialium, Praelatorum nullius, vel Abbatum de regimine in propria ecclesia sepeliendis (*can.* 1205, § 2).

QUAER. 2.° *An coemeteria consecrari possint?*

Resp. Affirmative: quae enim de consecratione, benedictione, interdictione, violatione, reconciliatione ecclesiarum ac de poenis in earum violatores canones praescribunt, etiam coemeteriis applicari debent (*can.* 1207).

1325. — QUAER. 3.° *Quinam baptizati privantur a jure ecclesiastica sepultura?*

Resp. Privantur ut indigni, **nisi ante mortem aliqua dederint poenitentiae signa**: 1.° *Notorii apostatae* a christiana fide, aut sectae haereticae vel schismaticae notorie addicti; 2.° *excommunicati* vel *interdicti* post sententiam *condemnatoriam* vel *declaratoriam;* 3.° qui se ipsi *occiderint* deliberato consilio; 4.° mortui in singulari certamine aut ex vulnere inde relato (1); 5.° qui mandaverint suum corpus *cremationi* tradi; 6.° alii peccatores publici et manifesti (*can.* 1240, § 1).

N. B. 1.° *Infideles* omnes, quicumque sint, excluduntur, sive pagani, sive judaei, sive mahometani, sive etiam infantes sine Baptismo mortui.

---

(1) Hic Codex corrigit Rituale, *tit.* 6, *cap.* 2, *n.* 4, ubi negatur sepultura «morientibus in duello, *etiamsi ante obitum dederint poenitentiae* signa». Cfr. edit. typicam ann. 1913, *pag.* 135.

2.° Adnumerari debent inter apostatas omnes impii homines, qui scriptis atheismum, deismum, pantheismum docent, seu uno verbo quicumque christianam revelationem negant.

3.° *Peccatores publici et manifesti*, qui in impoenitentia mortem oppetierunt. Tales sunt v. gr. qui publice vitam degunt in adulterio, vel concubinatu (non autem *per se*, illi qui notorie in Paschate non communicaverint. Cfr. tamen Rituale, *De exsequiis*, *cap.* 2, *n.* 6).

Sed ad hoc requiritur: 1.° ut impoenitentia sit *omnino certa*; 2.° ut sit *adeo publica*, ut sepultura sine novo scandalo concedi non possit.

1326. — Quaer. 4.° *Quid si dubium aliquod occurrat?*

Resp. Consuli debet, si tempus sinat, Ordinarius; permanente dubio, cadaver sepulturae ecclesiasticae debet tradi, ita tamen ut removeatur scandalum (*can.* 1240, § 2), v. gr. rationes exponendo cur Ecclesia penam non imponat nisi *omnino certo* constet de crimine, et quaenam in hoc casu sint causae dubitandi, etc. Unde pro sepultura concedenda agendum est juxta principium: *In dubio odia sunt restringenda.* Quum enim incommoda magna nostris praesertim temporibus ex denegatione sepulturae oriri soleant, expedit ut talis denegatio non fiat, nisi de ejus obligatione certo constet. Unde *Card. Vives*, l. c., *n.* 790, 4.°, haec scribit: «Nostris temporibus expedit ut sepulturae mere civiles vitentur, in quantum fieri possit sine religionis contemptu. Unde, parochus dubitans de moribundi dispositione, illum alloquatur sine testibus, ne malus ejus animus innotescat, si forte recuset sacramenta.» Cfr. *Lega*, l. c.

Quaer. 5.° *An sit deneganda sepultura, si sacerdos solus testis fuerit repulsae et impoenitentiae moribundi?*

Resp. Neg., nisi aliunde ipsi denegari debeat ob aliquam ex causis supra expositis, v. gr. propter censuram, etc. Sed tacere debet sacerdos de impia dispositione moribundi, et sinere ut credatur, eum fuisse Sacramentis rite expiatum.

Quaer. 6.° *An sepeliendi sint in loco sacro rei, qui morte plectuntur?*

Resp. Affirm., si confessi fuerint ante mortem, aut signa dederint indubia poenitentiae. Sed sepeliendi sunt sine solemnitate.

1327. — Quaer. 7.° *An deneganda sit sepultura mimis et comoedis?*

Resp. Neg., modo Sacramenta Ecclesiae non recusarint, sicut de ceteris peccatoribus dictum est in quaesito praecedenti. Nulla enim invenitur lex canonica, quae eos a sepultura ecclesiastica excludat. *Gousset*, De Extrema Unctione, *n.* 636; *Many*, l. c., *n.* 221, 2.°; *Reig*, Ep. Barcin., Cuestiones canónicas, *pag.* 304; *Craisson*, *n.* 4728. Cfr. tamen dicta *vol.* I, *n.* 330, ex *Dre. Blanc.*

QUAER. 8.° *An cadaver excommunicati* **vitandi** *qui contra canonum statuta sepulturam ecclesiasticam obtinuit, exhumandum sit?*

Resp. Affirm., si fieri possit sine gravi incommodo, de Ordinarii licentia et dummodo cadaver ab aliis corporibus certo dignosci possit (*can.* 1214, 1242). Vide supra, *n.* 494.

N. B. 1.° Quando benedicitur coemeterium, pars aliqua extrema illius sine benedictione relinquenda est, ut inserviat pro sepultura infantium, qui sine Baptismo e vivis excesserunt, et infidelium, qui in locis christianorum mortui sunt, nec non aliorum quorumlibet, quibus ecclesiastica sepultura deneganda est. Non requiritur *absolute* ut pars illa, v. gr. per murum aut sepem aut aliquam foveam a reliquo coemeterio separetur, sed sufficit ut aliquo modo discerni possit. Debet tamen intra murum contineri, seu esse locus clausus et custoditus (*can.* 1212).

2.° Ubi potestas civilis per summam injuriam Ecclesiae denegat jus habendi pro sepeliendis fidelibus locum separatum, et exigit ut eodem loco omnes cives sine differentia cultuum sepeliantur, tunc coemeterium non benedicitur, sed sacerdos, dum peragit funus catholicorum, benedicit singulas fossas, vel sepulcra (*can.* 1206, § 3), benedictione quae est in Rit. rom., *tit.* VI, *c.* III, *n.* 12. Sepulcrum proprie loquendo tunc non fit sacrum: unde non est obnoxium pollutioni. *Many*, l. c., *n.* 143, 2.°.

In quantum fieri possit curandum est ut catholicis permittatur saltem spatium habere sibi reservatum et benedictum (*can.* 1206, § 2).

1328. — QUAER. 9.° *Quid faciendum si notorius apostata, aut publicus peccator, decesserit antequam reconciliationem cum Ecclesia inierit, datis tamen resipiscentiae signis, v. gr. advocando sacerdotem?*

Resp. In hisce casibus, evulgatis resipiscentiae signis, dari potest sepultura ecclesiastica, vetitis tamen ecclesiasticis pompis et solemnitatibus exsequiarum. Quod si in aliquo casu circumstantiae extraordinariae concurrant, parochus consulat Ordinarium, et stet ejus mandatis. S. Poenit. S. Off., 6 jul. 1898 (Supp. ad Bibl. *Ferraris*, v. Sepultura, *n.* 9). Alia vide apud *Gennari*, Consult., *vol.* II, *pag.* 676.

QUAER. 10. *An membra amputata catholicorum sepelienda sint in loco sacro?*

Resp. Affirm. Ad quod facilius assequendum, in hospitalibus, «si fieri potest, in proprio horto domui adnexo deputetur aliquod parvum terrae spatium, ad sepelienda membra catholicorum amputata, postquam fuerit benedictum». S. Off., 3 aug. 1897 (*Ibid.*, *n.* 5).

QUAER. 11. *An deneganda sit ecclesiastica sepultura publicis apostatis, publicis peccatoribus, etc., qui quum privati sensibus a sacerdote fuerint inventi, absoluti sunt sub conditione, juxta dicta n.* 506?

Resp. Affirm., si nullum dederint poenitentiae signum; secus *negative*. S. Poenit., 8 mart. 1885; *Gennari*, l. c., *vol.* I, *pag.* 271.

1329. — **Resolutiones** *S. Off. circa cadaverum* **crematione**m. —1.ª *a*) Non licet nomen dare societatibus, quibus propositum est promovere usum comburendi hominum cadavera, *b*) nec mandare ut sua aliorumve cadavera comburantur, *c*) et si agatur de societatibus massonicae sectae filiabus, qui illis nomen dant, incidunt in poenas contra hanc latas. S. Off., 19 maji 1886.

2.ª *a*) «Quoties agatur de iis, quorum corpora, non propria ipsorum, sed *aliena voluntate* cremationi subjiciantur, Ecclesiae ritus et suffragia adhiberi *possunt*, tum domi, tum in Ecclesia, *non* autem usque ad crematonis locum, *remoto scandalo*. Scandalum vero removeri etiam poterit, si notum fiat crematonem non propria defuncti voluntate electam fuisse. – *b*) At ubi agatur de iis, qui *propria voluntate* crematonem elegerunt, et in hac voluntate *certo et notorie* usque ad mortem perseverarunt, attento decreto feria IV, 19 maji 1786, agendum cum iis juxta normas Ritualis romani, tit. *Quibus non licet dare ecclesiasticam sepulturam*.—In casibus autem particularibus, in quibus dubium vel difficultas oriatur, consulendus erit Ordinarius, qui accurate perpensis omnibus adjunctis, id decernet, quod magis in Domino expedire judicaverit.»

3.ª Non licet Sacramenta morientium ministrare fidelibus, qui corpora sua post mortem cremanda mandarunt, *si moniti hoc mandatum retractare nolunt*, quamvis massonicae sectae non adhaereant, nec ejus ducti principiis illud dederint mandatum. Ut vero fiat aut omittatur monitio, serventur regulae a probatis auctoribus traditae, habita praesertim ratione scandali vitandi. S. Off., 17 jul. 1892, ad I. Cfr. tamen dicta *n.* 608, *res.* 6.° et 7.°

4.ª Non licet *publice* offerre Missae Sacrificium pro fidelibus. quorum corpora, non sine ipsorum culpa, cremata sunt. *Ibid.*, ad II.

5.ª Numquam licet cadaveris cremationi *formaliter* cooperari mandato vel consilio. Tolerari autem aliquando potest *materialis* cooperatio, dummodo: 1.° crematio non habeatur pro signo protestativo massonicae sectae; 2.° non aliquid in ipsa contineatur quod *per se*, directe, atque unice exprimat reprobationem catholicae doctrinae et approbationem sectae; 3.° neque constet officiales et operarios catholicos ad opus adstringi vel vocari in contemptum catholicae religionis. Ceterum, quamvis in hisce casibus relinquendi sunt in bona fide, semper tamen monendi sunt ne cremationi cooperari intendant. *Ibid.*, ad III.

FINIS TRACTATUS DE DELICTIS ET POENIS

TRACTATUS

De Bulla Cruciatae [1]

SECTIO I

DE CRUCIATA PRO HISPANIA ET LUSITANIA

CAPUT I

NOTIONES PRAEVIAE

1330. — Definitio. **Bulla Cruciatae** est diploma pontificium multa et utilia privilegia, indulta et gratias continens, Regi Catholico Hispaniarum concessum, primum in subsidium belli contra infideles, nunc vero ad promovendum cultum divinum et opera pietatis atque beneficentiae.

1331. — Dicitur *Bulla*, quia initio in forma Bullae (cfr. *vol.* 1, *n.* 200) concedebatur, ut patet ex Bulla Calixti II, *Pastoralis officii*, 2 apr. 1122 (cfr. Bull. Rom. taurin., *vol.* 2, *pag.* 323); quamvis postea in forma *Brevis* communiter expediatur, ut videre licet in Brevi Greg. XIII, quod antiqui commentaristae passim afferunt; in Brevi Pii IX, in Brevi Leonis XIII, et in Brevi Benedicti XV inferius apponendo (*n.* 1385 *seq*). Cfr. *Ferreres*, La nueva Bula de Cruzada, *n.* 31 (Madrid, 1914).

1332. — Dicitur *Cruciatae*, quia privilegia continet iis similia quae concedebantur militibus in expeditionibus pro recuperanda Terra Sancta. Hujusmodi expeditiones appellabantur *Cruciatae* (*Cruzadas*), et milites dicebantur *Cruciati* (*Cruzados*), nomen derivatum a cruce rubea sive purpurea, quam, veluti in signum et tesseram suae militiae, assutam super scapulam dexteram gestabant.

1333. — Divisio. Breve Benedicti XV complectitur septem

---

(1) Ampliorem expositionem vide sis in nostro opusculo *La nueva Bula de Cruzada española y sus extraordinarios privilegios*. Comentario canónico-moral e histórico del Breve *Ut praesens*, Madrid, 1915, ed. 3.ª.

Quae hic dicuntur de Cruciata **Hispana**, eadem intelliguntur de **Lusitana**. Continent eadem fere privilegia. Si quod est discrimen, suis locis adnotabitur.

Indulta, nempe: 1) quoad Indulgentias; 2) quoad divina officia et sepulturam; 3) quoad confessionem et votorum commutationem; 4) quoad dispensationem ab irregularitate et ab impedimento affinitatis et criminis; 5) quoad beneficiorum convalidationes et quoad compositiones.—Commissario autem fit potestas illa in plura vel pauciora *Summaria* colligendi vel dividendi, pro usu fidelium [20] (1).

1334. — Summaria a Commissario Cruciatae Cardinali Archiepiscopo Toletano ordinata sunt *quinque*, et omnia fere cum his quae antea vigebant magnam similitudinem habent. Sunt autem *a*) Summarium generale sive Cruciatae, *b*) Defunctorum, *c*) Compositionis, *d*) Abstinentiae et jejunii, et *e*) Oratoriorum.

1335. — Notae historicae. **Bulla Cruciatae,** antiquis temporibus, occasione diuturni belli inter christianos Hispaniae et mauros haec regna occupantes, pluries nostris regionibus concessa fuit, ut ex historia constat. Gratias enim Cruciatae hispanis concessit Urbanus II, 1 jul. 1089, pro civitate Tarraconensi recuperanda; Paschalis II, 8 april. 1109; Gelasius II (ann. 1118), pro expugnanda civitate Caesaraugustana; Calixtus II, 2 april. 1122; Eugenius III, pro recuperanda civitate Dertusensi, 22 jun. 1148; Innocentius III, pro expeditione in qua celebrem triumphum christiani reportarunt ad *Navas* tolosanas, etc. Cfr. *Ferreres,* in ephem *Razón y Fe, vol.* V, *pag.* 94 *seq.*, necnon in op. *La nueva Bula de Cruzada española, n.* 32 *sig.*

Unde verum non est concessionem factam a Julio II anno 1509 fuisse primam.

1336.—Concessiones semper factae sunt ad determinatum tempus, v. gr. ad 6, vel 12 annos, etc. Jus nunc vigens reperitur in Brevi Benedicti XV, 12 augusti 1915, per 12 annos duraturo, computandos a dominica I Adventus ejusdem anni (28 nov.) [6].

1337.—**Indultum lacticiniorum**. Antiquitus quicumque Bullam Cruciatae sumebant poterant uti ovis et lacticiniis, ut patet ex Bulla Pii IV, quae reperitur in archivio *Cruciatae* matritensi, in vol. inscripto «Rex.° de Bulas de la Santa Cruzada», t. I, fol. 36.

Ab hac gratia lacticiniorum exclusos voluit S. Pius V *omnes sacerdotes* tam saeculares quam regulares (21 maji 1571).

Illam vero extendit Greg. XIII ad *omnes* sacerdotes *sexagenarios* et ad regulares *ordinum militarium,* 3 febr. 1573, ex quo tempore hi *omnes* cum sola Cruciata, ova et lacticinia omnibus omnino diebus Quadragesimae edere poterant.

Die 14 jun. 1624 Urban. VIII privilegium vescendi ovis et lacticiniis extendit ad omnes sacerdotes *saeculares,* una excepta Hebdomada majori, qui nisi erant sexagenarii, ad fruendum hoc privilegio, *praeter* Bullam Cruciatae, Indultum sic dictum *lacticiniorum* sumere debebant.

1338.—Demum Pius VI, 23 dec. 1778, omnium primus concessit **Indultum quadragesimale** seu **carnium,** quod Indultum omnibus in Hispania degentibus proderat, tam sacerdotibum quam laicis, tam saecularibus quam regularibus, nisi forte *ex voto* tenerentur perpetuo ad cibos esuriales.

---

(1) Citationes intra parenthesim quadratam referuntur ad numeros marginales quos posuimus in ipso Brevi, quod videri potest in Appendice I ad calcem hujus tractatus.

Nulli tamen prodesse poterat nisi Bullam Cruciatae haberet; immo si sacerdos *saecularis* erat, debebat praeterea habere Indultum lacticiniorum.

1339. —Igitur regularibus ova et lacticinia edere in Quadragesima non nisi ex concessione hac Pii VI licebat, et pro solis diebus quibus juxta illam licitus erat esus carnium, ad quod, praeter Cruciatam, Indultum carnis sumere ipsis necesse erat. Postea juxta decreta S. Off., 7 mart. 1891, et 31 jan. 1901, cum sola Cruciata, ova et lacticinia adhibere poterant, una excepta Hebdomada majori. Cfr. *Ferreres,* l. c., *n.* 61 *seq.,* necnon in ephem. *Razón y Fe, vol.* I, *pag.* 117 *seq.,* auctoresque ibi citatos.

1340. — Nunc ex Brevi Benedicti XV his duobus Indultis successit **Indultum abstinentiae** *et* **jejunii** in quo nulla fit distinctio inter sacerdotes et laicos neque inter saeculares et regulares, etc. Vide infra, *n.* 1370 [21-25].

1341. — Promulgatio. Cruciata (quatenus reliqua Indulta complectitur) singulis annis promulgari debet, et Summaria sumpta a fidelibus eos per annum juvant. Immo juxa Breve Benedicti XV intelliguntur semper prorogari, pro majori fidelium commoditate, *ad unum integrum mensem* post expletum annum ab eorum publicatione.

1342. — Annus integer computatur a promulgatione ad promulgationem. —Igitur si quis Bullam sumat in civitate Matritensi v. gr. ubi promulgatio fieri solet dominica I Adventus, et postea domicilium transferat Dertusam ubi fieri solet dominica Quinquagesimae, Bulla Matriti sumpta valet usque ad promulgationem Dertusae factam. Et postea adhuc durat per mensem integrum juxta Benedictinam concessionem [8].

1343. — Praerequisita quaedam: *a*) Ut quis privilegiis Cruciatae frui possit, requiritur quod, dum est in territorio aliquo Regi Catholico subjecto, Indulta sumat, quamvis ipse non sit hispanus.

Sumens Bullam, licet postea ad exteras se conferat nationes, poterit gratiis Cruciatae gaudere; non excepto Indulto quoad legem abstinentiae et jejunii, modo absit scandalum. Hanc ultimam extensionem concessit nunc primus Benedictus XV [9]. *Domus legationum* Hispaniae (1) apud exteras gentes pro hoc effetu habentur veluti si essent territoria Regi Catholico subjecta. Idem tene de navibus hispanis (2).

1344. — Non requiritur ut quis in Summariis nomen suum scribat, vel scribere faciat. Neque ut sumptum Summarium servet. Melius certe est nomen apponere et Summarium apud se custodire; quod praeterea pro foro *externo* necessarium erit, praesertim in Summario Oratoriorum [10]. Cfr. *Ferreres*, l. c., *nn.* 43 *seq.*, 80-94.

---

(1) Vel Lusitaniae, si de Cruciata **lusitana** sit sermo.
(2) Vel lusitanis, respective.

CAPUT II

SUMMARIUM GENERALE SIVE CRUCIATAE

(*Quinam debeant sumere Summarium quod dicitur* **de Ilustres**, *vide infra, App. II*).

1345. — Summarium generale sive Cruciatae complectitur fere ex integro tria Indulta, nempe: *a*) Indulgentiarum, *b*) divinorum Officiorum ac sepulturae et *c*) confessionis ac votorum commutationis.

§ I

Quoad Indulgentias [13]

1346. — I. Plenaria *bis* acquirenda intra annum Bullae duobus distinctis diebus, ad arbitrium eligendis ex intentione praefatam lucrandi Indulgentiam ab iis, qui confessi, sacra Communione refecti fuerint, si possint; si vero non possint, dummodo id fecerint intra tempus praescriptum ab Ecclesia, praedicta habita intentione eamdem acquirendi Indulgentiam.

1347. — Has Indulgentias lucrari posse absque speciali confessione illos qui *quotidie*, aut fere, *communicant*, vel *bis in mense* confiteri solent, vide supra, *n.* 795, vel apud *Ferreres*, l. c. Caeterum confessio octo diebus anticipari potest, vel postponi in aliquo ex septem diebus subsequentibus (*Ibid.*).

1348.—II. Quindecim annorum et quindecim quadragenarum *toties quoties* iis, qui corde saltem contriti, voluntarie jejunaverint diebus *jejunio ecclesiastico* non consecratis, *precesque* aliquas *vocales* effuderint ad intentionem Rom. Pontificis. — Iis vero qui non possint jejunare, potest jejunium in aliud pium opus ab Ordinario, a parocho vel a confessario commutari. — Haec peragentibus conceditur insuper PARTICIPATIO OMNIUM PIORUM OPERUM, quae *illo die* fiant in Ecclesia militante; intellige quoad impetrationem et quoad satisfactionem superabundantem. Cfr. *Ferreres*, La nueva Bula, etc., *n.* 98, *seq.*, ubi plura de natura Indulgentiarum, etc. Vide etiam supra, *n.* 784 *seq.*

1349. — Si quis jejunaverit diebus jejunio ecclesiastico consecratis, quum tamen ipse ad jejunium obligatus non fuerit, videtur posse lucrari has ipsas Indulgentias. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 117 *seq.*

1350. — Preces vocales recitandae remittuntur arbitrio recitantis. Satis erit si recitet *Pater*, *Ave*, et *Gloria*. Vide supra, *n.* 813, nota.

1351. — III. Indulgentiae *Stationum romanarum* (1), visitando semel ecclesiam vel publicum aut *semipublicum* (2) oratorium (Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 252 *seq.* Vide *vol.* 1, *n.* 434), preces vocales ad intentionem Rom. Pontificis fundendo, addita tamen confessione et communione, si Indulgentia acquirenda sit plenaria. — Diebus quibus Romae pro stationibus Indulgentiae tantum partiales conceduntur, possunt hae *elevari ad plenariam* per confessionem et communionem (3). Unde qui singulis hebdomadis solent confiteri, cum illa sola confessione (et si quotidie, aut fere, communicare consueverint, etiam sine confessione: Cfr. supra, *n.* 1347) possunt per talem visitationem lucrari, *ut plenarias*, Indulgentias omnes sive plenarias sive partiales quae in diebus hebdomadae occurrant, si in iis communicent. Quoad preces fundendas, vide dicta supra, *n.* 1350.

1352. — Nota. Qui *duplex* sumat summarium, *bis* in die indulgentias Stationum, si visitationes repetat, lucrari poterit. Bis etiam frui poterit Indulto quoad absolutionem et votorum commutationem (4).

---

(1) Quaenam sint hae Indulgentiae constat ex Decreto S. C. Indulg. 9 jul. 1777, ad quod nos remittit Breve Benedicti XV, «videlicet: *In Quadragesima:* In feria IV Cinerum et Dominica IV Indulgentia quindecim annorum totidem quadragenarum.— Dominica Palmarum vigintiquinque annorum totidem quadragenarum.— Feria V in Coena Domini, plenaria. — Feria VI in Parasceve et Sabbato Sancto triginta annorum totidem quadragenarum. — In reliquis tam Dominicis, quam feriis decem annorum totidem quadragenarum. — *In Paschate Resurrectionis D. N. I. C.*: In Dominica Indulgentia plenaria. — In duobus aliis festis diebus immediate sequentibus et per totam octavam usque ad Dominicam in Albis inclusive quotidie triginta annorum totidemque quadragenarum. — *Die Ascensionis:* Indulgentia plenaria. — *In Pentecoste*: In Sabbato ante Dominicam decem annorum totidem quadragenarum.— In Dominica et aliis infra octavam diebus usque ad Sabbatum inclusive quotidie Indulgentia triginta annorum totidemque quadragenarum.— *In Dominicis Adventus:* In Dominica I, II, et IV Indulgentia decem annorum totidemque quadragenarum. — In Dominica III quindecim annorum totidemque quadragenarum. — *In Nativitate D. N. J. C.*: In Vigilia, Nocte, ac Missa Aurorae Indulgentia quindecim annorum totidemque quadragenarum.— In die Indulgentia plenaria. — In subsequentibus tribus diebus festis, et in Circumcisione ac Epiphania Domini, necnon in Dominicis Septuagesimae, Sexagesimae et Quinquagesimae Indulgentia triginta annorum totidem quadragenarum. — In tribus feriis Quatuor Temporum, decem annorum totidemque quadragenarum. — In festo S. Marci Evangelistae ac tribus feriis Rogationum Indulgentia triginta annorum totidemque quadragenarum. Factaque etc. Cfr. *Rescripta authentica*, *n.* 313. Reliquae revocatae sunt.

(2) Verbum *semipublicum* non et in Bulla **lusitana**; igitur vi ipsius debet visitari ecclesia aut *publicum* oratorium.

(3) Etiam haec concessio deest in Bulla **lusitana.**

(4) Haec facultas non habetur vi Cruciatae **lusitanae.**

1353. — IV. Plenaria *in mortis articulo*, si intra annum Indulti moriantur, dummodo confessi ac s. Synaxi refecti, vel si id nequiverint, saltem contriti, SSmum. Jesu nomen, ore, si potuerint, sin minus corde, devote invocaverint, et mortem tamquam peccati stipendium de manu Domini patienter susceperint. Quoad hanc Indulgentiam vide supra, *n.* 805, 8.°

1354. — *Nota bene*: 1.° Omnes et singulae Indulgentiae vi Bullae Cruciatae concessae, excepta illa *pro articulo mortis*, possunt applicari animabus Purgatorii. 2.° Hinc jam nulla fieri debet distinctio inter dies in quibus vi Bullae Cruciatae educitur anima de Purgatorio, et eos in quibus non educitur, quum in omnibus in quibus conceditur Indulgentia, educi possit. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 141 *seq.*

1355. — Quoad Indulgentias defunctis applicabiles vide supra, *n.* 802. Vide etiam *Ferreres*, l. c., *n.* 108 *seq.*, ubi breviter earum historia exponitur.

§ II

Quoad Officia divina et sepulturam [14].

1356. — I. Bullam habentes possunt, **tempore interdicti** tantum (Cfr. *Ferreres*, l. c., *pag.* 98 *seq.*, *nn.* 19-33), cui ipsi causam non dederint nec per ipsos stet quominus amoveatur, sive in ecclesiis in quibus officia divina eo tempore quomodolibet celebrari permittuntur, sive *in Oratoriis privatis rite erectis:* α) Missas et alia Officia divina, vel per seipsos celebrare, si fuerint sacerdotes, vel facere ut celebrentur in sua ac familiarium, domesticorum et consanguineorum (usque ad 4.um gradum) praesentia; sed clausis januis, non pulsatis campanis, exclusisque excommunicatis et *specialiter* interdictis: et insuper, si *Oratorio privato utantur*, tenentur (sed sub levi tantum) toties quoties preces aliquas fundere pro exaltatione sanctae matris Ecclesiae; β) iisdem Missis aliisque divinis Officiis, ubi celebrentur, interesse cum suis; γ) in eisdem sacram Eucharistiam aliaque Sacramenta suscipere. Vide supra, *nn.* 1281-1283.

II. Illorum corpora, qui Bullam habeant, possunt, etiam tempore interdicti (nisi forte excommunicati per sententiam condemnatoriam aut declaratoriam decesserint) *moderata pompa sepeliri.* Cfr. *nn.* 1282, 1283.

III. Facultatem concedere potest Commissarius sacerdotibus celebrandi, ac personis nobilibus aut qualificatis celebrare faciendi in sua praesentia *per horam ante auroram*, vel *per horam post meridiem*, in locis in quibus alias licita sit celebratio Missae. Quae facultas valet etiam *extra tempus interdicti.* Quoad interdicta cfr. supra, *nn.* 1277-1292.

IV. Ecclesiastici omnes sive cleri saecularis, sive regularis libere possunt, recitatis Vesperis et Completorio, Matutinum cum Laudibus officii diei sequentis pridie recitare immediate post meridiem (1). Vesperae suo tempore recitari debent, nempe *per se* post meridiem, nisi tempore Quadragesimae.

N. B. 1.° Quoad facultatem sub n. I jam non excipitur dies Paschatis pro suscipienda Eucharistia. Cfr. supra, *n.* 386, *q.* 2.°

2.° Sub n. II jam nunc soli excommunicati post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam a beneficio sepulturae excluduntur: antea omnes excommunicati excludebantur.

1357. — QUAER. *Quid si quis recitaret statim post meridiem Matutinum, non recitatis Vesperis et Completorio?*

Resp. Recitatio videtur *valida*. Erit tamen *leviter illicita*, nisi aliqua causa excuset, v. gr., si novum psalterium ad manum non habeat pro recitandis Vesperis et Completorio, et habeat antiquum Breviarium cum quo possit recitare Matutinum diei sequentis, si de Communi sumendum sit officium. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 152.

§ III

Quoad confessionem et votorum commutationem [15]

1358. — Conceditur ut omnes habentes Cruciatam, **regularibus quibuscumque** *non exceptis*, possint:

I. ELIGERE CONFESSARIUM, quem velint, ex approbatis (*pro utroque sexu*, si agitur de *monialibus*, *sororibus aut aliis mulieribus*) ab Ordinario loci in quo excipi debeat confessio, et ab eo, semel in vita (i. e. extra mortis periculum) et semel in morte intra eumdem annum Bullae (bis vero, si duplex Summarium sumpserint) ABSOLVI VALEANT, in foro conscientiae tantum, *ab omnibus peccatis et censuris* cuicumque et quocumque modo etiam **speciali** et sive a jure sive ab homine reservatis. Cfr. supra, *nn.* 1088, 1198, 1230 *seq.*

1359. — Unde vi Cruciatae nemo potest absolvi a censuris **specialissimo modo** reservatis Romano Pontifici.

1360. — Quare si agatur de reservatis *specialissimo* modo, absolvi tantum poterit in casibus urgentioribus, juxta dicta supra, *n.* 677.

1361. — Absolvi poterit a calumniosa confesarii denuntiatione. Sed confessarius absolvere ab illa nequit nisi poenitens *formiter*, i. e. modo probante in judicio, eam retractaverit.

Circa denuntiationem calumniosam, cfr. dicta supra, *nn.* 677, *q.* 5, 698, *q.* 12, 1250.

---

(1) Hoc privilegium non conceditur in Bulla **lusitana**.

1362. — II. Ut ab eodem confessario sic electo possint obtinere **commutationem** in alia pia opera (injuncta insuper eleemosyna Commissario transmittenda in fines Cruciatae) (1), OMNIUM VOTORUM PRIVATORUM (e quibus jus tertio quaesitum non sit), *exceptis:* votis castitatis et religionis, iis in adjunctis in quibus jure communi reservantur Rom. Pontifici.

Quoad vota privata et reservata Papae vide *vol.* 1, *nn.* 404-421; *Ferreres*, l. c., *n.* 173 *seq.*

1363. — QUAER 1.° *Quid religiosa, praesertim claustrata, agere debet ut possit frui privilegio Cruciatae quoad confessionem et votorum commutationem?*

Resp. Debet rogare Superiorissam ut vocet sacerdotem a religiosa electum, indicans se velle uti privilegio Cruciatae. Superiorissa tenetur vocare praedictum sacerdotem, etiamsi approbatus non sit ad excipiendas monialium confessiones, modo possit audire confessiones personarum saecularium utriusque sexus. Cfr. *Ferreres*, La nueva Bula, etc., *n.* 168 *seq.*

1364. — QUAER. 2.° *Quid si Superiorissa nollet eum advocare?*

Resp. Per se peccaret gravissime, quia impediret exercitium jurisdictionis Papae qui hoc jus religiosae concesserat. Cfr. *Ferreres*, l. c.

CAPUT III

SUMMARIUM DEFUNCTORUM [13, IV]

1365. — Summarium sumentes Defunctorum possunt Indulgentiam plenariam applicare alicui defuncto, orando coram ejus *corpore praesente*, confessi et sacra communione refecti (2).

1366. — Qui applicat debet esse in Hispania saltem dum sumit summarium, et applicari potest defuncto qui mortuus sit extra Hispaniam (v. gr., si huc defferatur) et quamvis hic non habuerit Cruciatam, neque illam habeat qui applicat hanc Indulgentiam. — Cfr. *Mendo*, l. c., *disp.* 28, *n.* 4; *Ferreres*, l. c., *n.* 178 *seq.*

1367. — Immo, si cum uno Summario pro uno tantum defuncto Indulgentiam applicare quis potest, nec certo constat quod possit applicare Indulgentiam duobus vel pluribus (unicuique unam), sumptis duobus vel pluribus Summariis et bis vel pluries

---

(1) «En cada pueblo debe haber uno o más cepillos en que se depositen las limosnas de conmutación de votos, de las cuales dispondrán los Rdos. Prelados en favor de los santos fines de Cruzada.» (*Cuadro sinóptico de Cruzada*, etc., publicado por el Secretario Contador de la Comisaría. Toledo, 1915).

(2) Haec concessio non habetur in Cruciata **lusitana.**

adimplendo caeteras conditiones. Indultum enim Indulgentiarum (ex quo desumitur Summarium defunctorum) tantum concedit potestatem sumendi duplex Summarium *cum effectu duplici* in ordine ad Indulgentias Stationum [13, II]; non autem quoad alios effectus.

Cadaver non censetur praesens in coemeterio quando jam terrae mandatum est. Cfr. *Ferreres*, l. c., *n.* 181 *seq.* (1).

CAPUT IV

SUMMARIUM COMPOSITIONIS [19, 20]

1368. — OMNIBUS insuper potest Commissarius concedere **compositionem** *super injuste ablatis aut acquisitis*, dummodo, *a*) id non factum sit in confidentiam Bullae, *b*) et, adhibita sufficienti diligentia, dominus vere incertus sit, vel reperiri nequeat (Cfr. *Lugo*, De just. et jure, *d.* 21, *n.* 111 *seq.* Vide *vol.* 1, *nn.* 802 et 1094). Quod si post factam compositionem is forte compareat, restituere *probabilius* non teneris in conscientia.

Ratio est, quia Romanus Pontifex: 1.° *potest* ita absolute et sine onere transferre dominium, quum agatur de bonis impendendis in causas pias, quorum ipse est supremus administrator. — 2.° *Vult* ita transferre: *a*) quia eodem modo applicat Cruciatae bona data pro compositione ac applicat reliqua debitori. Atqui Cruciatae applicat absolute. Ergo etiam debitori. *b*) Quia, dum concedit compositionem, non explicat talem obligationem restituendi, domino comparente. Atqui deberet explicare, si adesset. Ergo...—3.° Rationabiliter ita facit: *a*) quia sic promovet opus pientissimum Cruciatae; *b*) et praecavet periculum peccati et damnationis aeternae in debitoribus, qui forte aliter non restituerent, et *c*) supplet de thesauro Ecclesiae pro anima creditoris, si quid utilitatis spiritualis ei decrescit, eo quod non omnino debitum impendatur in pauperes; unde creditores nihil detrimenti capiunt. Cfr. *Lugo*, l. c., *d.* VI, *n.* 150, *Salmant.*, *tr.* XIII, De restit., *n.* 217; *Génicot*, *vol.* 1, *n.* 558, 4.°; *Ball.-P.*, *vol.* III, *n.* 529 *seq.*

1369. — NOTAE. 1.ª Taxa uniuscujusque Bullae compositio-

(1) Quum plures exsistant fundationes juxta quas singulis annis sumenda erant summaria et applicanda pro defunctis qui jam pridem obierunt, idque jam fieri non possit, Ordinarii possunt, ex concessione Benedicti XV, has obligationes commutare in Missarum celebrationem juxta taxam dioecesanam. Ita constat ex epistola Emmi. Commissarii ad P. Ferreres. Cfr. *Razón y Fe*, *vol.* 49, *pag.* 236.

nis est 1 *peseta*, qua componi possunt 10 ps. (1). Per hujusmodi bullas compositionis tantum componi possunt 100 ps. (2) quae respondent 10 Bullis, quin opus sit recurrere ad Commissarium. Quod si major hac quantitas componi debeat, Commissarius adeundus est, qui numquam exiget pro compositione ultra decimam partem quantitatis componendae, et potest exigere minorem et etiam totum debitum remittere sine ulla compositione (praeter eleemosynam pro uno summario) prout adjuncta postulare videantur.

Etiam pro quantitate quae non superet *centum pesetas* adeundus erit Commissarius si quis infra decimam partem quantitatis componendae solvere pro compositione velit.

2.ª Ut quis possit hoc summario uti requiritur praeterea ut habeat Summarium Cruciatae.

CAPUT V

SUMMARIUM QUOAD LEGEM ABSTINENTIAE ET JEJUNII [21, 22]

(*Quinam debeant sumere Summaria primae vel secundae classis, vide infra, nn.* 1386, 1387, *in App. II*).

1370.— Ante omnia nota concessiones hujus summarii valere etiam extra limites hispanicae ditionis (vel *lusitanae*, si de Bulla *lusitana* agitur), modo absit scandalum [9].

---

(1) In **Lusitania** etiam taxa est una *peseta* (i. e. 200 *réis*), sed per illam componi possunt 25 ps. (seu 5000 *réis*). Cfr. Summario especial do Indulto de revalidação de beneficios e de composição.

(2) 500 ps. in **Lusitania** (*Ibid.*). Quod si quantitas restituenda excedat quingentas ps. (100.000 *réis*) et non superet mille ps., tunc sumi debet duplex summarium pro singulis 25 pesetis restituendis. Si restituenda quantitas superet mille pesetas, recurrendum est ad Commissarium vel ad Ordinarium diocecsanum pro compositione.

«E portanto, usando Nós d'esta Apostólica facultade, declarâmos que toda a pessôa que se achar obrigada a restituir os referidos bens, e tomar êste *Summário especial*, da taxa de vinte centavos (ou 200 *réis*) em composiçao de cada cinco escudos (ou 5 $ 000 *réis*) fica desobrigada da restituição, se o valor dos bens não exceder a cem escudos (ou 100 $ 000 *réis*); e as pessôas que se reconhecerem oneradas com divida ou encargo superior, até duzentos escudos (ou 200 $ 000 *réis*), devem tomar êste mesmo *Summário* em duplicado, isto é, dois *Summários* por cada cinco escudos (ou 5 $ 000 *réis*).

E passando a obrigação a maior somma, de tudo o que exceder recorrerão a Nós, ou ao respectivo Prelado Diocesano, para lhes ser marcada a quantia da composição.» Summário especial do Indulto, etc.

I. Omnibus absolute, quacumque die, et quavis refectione, (ideoque etiam in coenula ac in frustulo matutino) licet uti condimentis ex quovis adipe, ex butyro, ex margarina, et aliis similibus condimentis (1); itemque licet comedere lacticinia et etiam ova, eodem modo, id est, quavis die et refectione.

II. Abstinentia a **carne** et a **jure carnis** servanda est tantum *feriis sextis a*) Quadragesimae, *b*) Quatuor Temporum, nec non *tribus pervigiliis a*) Pentecostes, *b*) Assumptionis B. V. Mariae in Coelum, *c*) Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi.

III. Jejunium servandum tantum erit feriis IV et VI nec non *sabbatis* Quadragesimae, et tribus Pervigiliis praecedenti part. II notatis. Vide *vol.* 1, *n.* 595 (2).

Pervigilium Nativitatis quoad **jejunium** *et* **abstinentiam** anticipatur ac remittitur ad Sabbatum proxime praecedentium Quatuor Temporum. Verum si Natale Domini incidat in diem lunae, videtur tunc jejunium et abstinentiam non esse transferenda sed omittenda. Cfr. *vol.* 1, *n.* 596.

Nec vetitum est pisces ac carnes in eadem refectione permiscere diebus jejunii et dominicis Quadragesimae (3).

IV. Omnes possunt ex rationali et justo motivo a propriis confessariis dispensari a lege abstinentiae et jejunii.

Cfr. *Ferreres*, La nueva Bula, etc., *nn.* 208-251.

N. B. 1.° Qui pauperes non sunt nec Cruciatam simul cum hoc Summario habent, debent quoad jejunia et abstinentiam servare disciplinam Codicis, quam vide *vol.* I, *nn.* 592-622.

1371. — QUAER. 1.° *Quaenam sunt conditiones circa usum praecedentis Indulti?*

Resp. Sunt sequentes: 1.ª Integra manet lex jejunii, seu unicae comestionis per diem, pro illis qui jejunare tenentur.

2.ª Eodem Indulto non fruuntur, nisi qui sumpserint praesens Summarium et Summarium Cruciatae.

3.ª Indultum hoc sumi potest **Summario collectivo** pro familia constante sex aut minus personis extensive ad quoslibet familiares, hospites etiam ad brevissimum tempus et commensales, non *habituales* sed veluti *accidentales*, quibus juvat hoc indultum etsi Cruciatam non habeant.

Si familia constet *pluribus* personis quam *sex*, nova Summaria collectiva aut singularia sumi debent.

Praeterea tot Summaria Cruciatae respectivae classis sumi debent quot sint personae de familia. Qui tenentur sumere Indul-

---

(1) Haec post Codicem jam pertinent ad jus commune. Vide *vol.* 1, *n.* 592.

(2) In **Lusitania** *praeterea* servandum est jejunium cum abstinentia in vigilia Omnium Sanctorum, et *abstinentia* sola feriis sextis Adventus.

(3) Hoc jam pertinet ad jus commune.

tum primae vel secundae classis excluduntur a Summario collectivo (1).

4.ª *Pauperes* non tenentur Summaria praedicta sumere, nec ullam largiri eleemosynam, ut Indulto fruantur *quoad legem abstinentiae* et *jejunii*. Si vero aliis velint frui Indultis, respectiva Summaria sumere debent.

5.ª Omnino excluduntur ab eodem Indulto, quoad *legem abstinentiae* (non quoad legem jejunii), Regulares qui, ex speciali voto, toto anno esuriales cibos servare tenentur.

Igitur quoad ova, lacticinia et carnes jam nulla fit distinctio inter sacerdotes et non sacerdotes, neque inter sacerdotes sexagenarios et non sexagenarios, neque inter Regulares intra claustra et extra claustra. Hinc suppressum est Indultum lacticiniorum.

6.ª Regulares qui tantum *ex Constitutionibus* vel Regula, *non autem vi voti*, tenentur ad perpetuam abstinentiam, possunt uti hoc privilegio etiam quoad legem abstinentiae (2), si sumant Cruciatam et hoc Indultum.

---

(1) In **Lusitania** Summarium Collectivum inservit pro tota familia, quicumque sit numerus personarum quibus coalescat et pro quibuscumque commensalibus. Immo eleemosyna pro illo eadem videtur esse ac eleemosyna pro Summario singulari. Vide App. III, *n.* 1389, 6.°-8.°.

(2) In indultis apostolicis, quibus mitigationes vel dispensationes conceduntur ab abstinentia et jejunio in regionibus intra et extra Europam, *a*) comprehenduntur Familiae religiosae ibi degentes, quoad abstinentiam et jejunium a lege Ecclesiae generali praescripta, nisi ab indulto excludantur religiosi; *b*) non autem comprehenduntur quoad abstinentiam et jejunium a propriis Regulis et Constitutionibus statuta, nisi in indulto expresse de hac dispensatione mentio habeatur: non servantes igitur hujusmodi abstinentiam et jejunium, transgrediuntur quidem Regulam et Constitutionem, non autem legem Ecclesiae; ideoque culpam tantum et poenam incurrunt a Constitutionibus vel Regulis statutam. (S. C. de Relig., 1 sept. 1912: *Acta*, IV, *pag.* 626). Igitur quoad *a*) comprehenduntur in Cruciata, non autem quoad *b*). Pro *a*) et *b*) valet in America et Ins. Philipp. indultum de quo agitur infra, *n.* 1382.

Pro Fratribus Minoribus in Hispania haec statuta sunt per S. C. de Religiosis:

«Emi. Patres in Congregatione Generali diei 26 januarii h. a. 1917 responderunt ad mentem, quae est:

»Bulla Cruciatae in Hispania non derogat legi circa dies jejunii a regula Fratribus Minoribus praescripti. Speciatim vero circa Quadragesimam Ecclesiae, Fratres non recedant a praxi universali Ordinis. Possunt tamen, servatis servandis, etiam in diebus jejunii regularis uti indultis Bullae circa abstinentiam vel qualitatem ciborum.»

Quam resolutionem Emorum. Patrum SSmus. Dnus. Noster Benedictus XV, in audientia diei 28 ejusdem mensis et anni infrascripto Secretario concessa, approbavit et publici juris fieri mandavit.

Datum Romae, ex Secretaria S. Congregationis Negotiis Religiosorum Sodalium praepositae die 1 februarii 1917. — L. ✠ S. — † Adulphus, Ep. Canopitan., *Secretarius.*» (*Acta*, IX, *pag.* 135).

Igitur hoc valet tantum pro Fratribus Minoribus, illisque restringitur privilegium Cruciatae quoad jejunia saltem Quadragesimae, et e contra ampliatur illud quoad ciborum qualitatem, ita ut illo uti poterunt etiam in jejuniis a Regula praescriptis. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, *vol.* 48, *pag.* 86.

N. B. **Pauperes** sunt qui laborare debent ad propriam ac familiae sustentationem, etsi aliqua bona possideant, vel toto salario non indigeant.

1372. — QUAER. 2.° *An liceat edere pisces in collatione?*

Resp. Negative, quia expresse non conceduntur in Indulto. Ea vero est hujus refectiunculae conditio ut in ea non valeant illationes *a pari* nec *a fortiori*, sed illud solum sumi possit quod expresse permittitur vi indulti aut consuetudinis. Cfr. *Ferreres*, La nueva Bula, etc., *n.* 230; *Sabbeti-Barret*, *n.* 332, *q.* 9; 334, *q.* 3.

Pisces igitur sumere tantum licebit his in regionibus in quibus id permittat consuetudo. Cfr. *vol.* 1, *n.* 613, *q.* 5.°

QUAER. 3.° *Quid notandum quoad quantitatem coenulae?*

Resp. Non licet sumere totas octo uncias ex novis hisce cibis solidioribus. Imo juxta *Lehmkuhl* (*vol.* 1, *n.* 1463, *ed.* 11.ª): «Forte satis laxum fuerit duo ova permittere, quae, si mediocris magnitudinis sunt, pondus quatuor unciarum adaequant. Quodsi ea tandem sumuntur, eo magis id, quod reliquum est, ex levioribus tantum cibis addi potest.» Cohaeret *Noldin*, De praeceptis, *n.* 683, *n.* 2: «In collatione solum civi leviores non admodum nutritivi permittuntur ut offa, panis, fructus, olera, legumina, dulciaria, etc.; quodsi validiores cibi sumantur ut ova, caseus, pisces, etc., quantitas proportione debita minuenda est.»

Unde *Prümmer:* «Praeferenda esse videtur sententia multorum tum antiquorum tum modernorum auctorum, qui in omni casu permittunt quantitatem 8 unciarum solidi (*sed levis*) cibi in coenula vespertina...— *Qualitas ciborum* permissa in coenula multum dependet a consuetudine et statutis particularibus. Sane per se excluduntur ova et lacticinia et pisces grandiores, quum sint haec omnia *nimis nutritiva;* verum in pluribus dioecesibus etiam haec permittuntur. *Omnes* tamen *auctores* moderni docent *non licere totam coenulam* sumere ex hujusmodi cibis ita nutritivis. Hinc *nullus moralista*, ut puto *permitteret*, ut quis in coenula manducaret 4 ova gallinacea, quae habent pondus circiter 8 unciarum; vel *ut quis sumeret duo ova et insuper 4 uncias panis.* Menti S. Ecclesiae videtur esse conformius, si pro coenula vespertina sumuntur in diebus jejunii *cibi leviores* et non ita fortiter sagimine conditi (si tamen sagimen permittitur in coenula).» *Prümmer*, O. Pr., Manuale Theologiae Moralis secundum principia S. Thomae Aquinatis, *vol.* 2, *n.* 656 (Friburgi Brisgoviae, 1915).

Nec alia doctrina est S. Alphonsi (*lib.* III, *tr.* 6, *n.* 1027; edit. *Gaudé, vol.* 2, *pag.* 408): «Tantum permittunt Busembaum (*n.* 1024, in fine), Laymann, Holzmann et Elbel, pro regionibus frigidioribus sumere *parum casei vel butyri.* — Verumtamen Viva, Potestá, Tamburinius et Mazzotta id indiscriminatim permittunt. Hocque probabiliter apud nos admittitur, et in usum deducitur a pluribus

perdoctis junioribus, et praesertim a doctissimo meo magistro ac Illustrissimo episcopo D. Julio Torni, pro eis qui jam dispensati sunt ad lacticinia: modo *non sumatur plus quam una uncia casei, vel ad summum una cum dimidia.* — Idem ait Paulus de biscoctis cum ovis vel butyro confectis: modo eorum non sumatur plus quam *una vel altera uncia.*»

1373. — QUAER. 4.° *Quid de quantitate in frustulo matutino?*

Resp. In ipso licebit sumere unum ovum non magnum absque ulla alia re nutritiva, aut duas uncias lactis (computata aqua, quae ipsi naturalis est), aut unciam lactis cum cafeo et uncia panis. Ita ait *Lehmkuhl*, l. c., *n.* 1461: «ut quantitas rerum nutrientium duarum unciarum pondus non excedat. (Uncia aequat circiter 30 grammata). Quoniam vero lex jejunii a solido cibo magis abhorret quam a potu, regulam sane laxiorem ille statuerit, qui duas uncias panis permiserit, etsi pro potu vix aliquid nutritivi sumat».

CAPUT VI

SUMMARIUM DE PRIVATIS ORATORIIS [26]

1374. — Habentibus Cruciatam si praeterea sumant Summarium de Oratoriis, conceditur:

I. Sacerdotibus facultas celebrandi Missam in quovis privato Oratorio, canonice erecto et approbato ab ecclesiastica auctoritate, et quolibet die, excepto ultimo triduo Majoris Hebdomadae, quamvis aliae vel plures Missae ibidem ex Indulto celebrari queant et sine praejudicio ejusdem Indulti.

Quid hic concedatur melius intelliges si recolas quae dicta sunt *vol.* 1, *nn.* 433-438; *Mach-Ferreres*, *n.* 174; *Ferreres*, La nueva Bula, *nn.* 252-268.

1375. — Ad hanc facultatem exercendam, satis est ut sacerdos habeat licentiam generalem celebrandi in illa dioecesi, quam Episcopus limitare nequit cum restrictione «exceptis Oratoriis privatis», quum concedere licentiam celebrandi in Oratoriis privatis, vel eam limitare, pertineat ad unum Romanum Pontificem.

Regularibus sufficit licentia sui Superioris Regularis. Cfr. *Mach-Ferreres*, l. c.

1376. — II. Laicis, dummodo Ordinarii locorum id censeant necessarium vel vere utile, ut in quovis privato Oratorio ut supra, Missa in sui praesentia celebrandam curare possint per quemcumque rite probatum sacerdotem, eidemque SS. Sacrificio adsistendo praecepto audiendi sacrum satisfacere queant.

1377.—Pro hac facultate requiritur ut laici obtineant illius ap-

probationem ab Ordinario loci. Pro sacerdote saeculari aut regulari satis est approbatio illa de qua nuper diximus (*n.* 1375). Si sacerdos habeat hoc Indultum, non requiritur ut laici habentes hoc Summarium ullam petant approbationem Ordinarii.

III. Omnibus, ut possint Missam audire et praecepto satisfacere in privato Oratorio, etiam si Missa in eo celebretur non praesente Indultario. Cfr. *vol.* 1, *n.* 438; *Mach-Ferreres*, l. c.; *Ferreres*. l. c.

CAPUT VII

FACULTATES PRO QUIBUS RECURRENDUM EST AD COMMISSARIUM

1378. — Praeter illam de qua supra diximus, *n.* 1356, III, sunt sequentes:

§ I

Pro clericis

(Quoad irregularitatum dispensationem, beneficiorum convalidationem, et compositiones) [18, 19]

1379. — Ecclesiasticus potest obtinere **a Commissario**: — I. (Tam pro foro interno quam externo), congrua eleemosyna ad pios usus Cruciatae imposita, dispensationem ab irregularitate qualibet ex delicto proveniente, non autem ex defectu (dummodo non proveniat ex eo quod, censuris ligatus, divinis se immiscuerit in contemptum clavium), *exceptis* irregularitatibus provenientibus: α) ex *homicidio* voluntario (quamvis occulto); β) ex *simonia*; γ) ex *apostasia* a fide, aut *haeresi* publica; δ) ex alio delicto scandalum in populo generante.

II. *a*) Convalidationem super titulo cujuscumque ecclesiastici beneficii (etiam canonicalis, si bona fide beneficiatus in illius possessionem immissus fuerit, excluso tamen casu quo nullitas collationis seu institutionis ex simonia (Cfr. *vol.* 1, *n.* 283) proveniat; *b*) remissionem fructuum bona fide perceptorum in praecedenti casu, injuncto tamen aliquo congruo subsidio ad finem a S. Sede statutum.

III. Compositionem super fructibus *beneficiorum* quorumcumque (etiamsi adnexam habeant curam animarum) quos restituere tenebatur *ob omissam recitationem horarum canonicarum* (Cfr. supra, *n.* 63), vel ob neglectum aliud beneficii officium, exclusa tamen Missarum celebrandarum omissione. Haec omissio Missarum

componi nequit vi Cruciatae, sed omissae Missae celebrandae sunt, vel recurrendum ad Sedem Apostolicam.

§ II

Pro laicis

(Quoad dispensationem ab impedimento criminis)

1380. — Tandem idem **Commissarius** potest DISPENSARE [18]: In OCCULTO CRIMINIS impedimento, neutro machinante (cfr. supra, *nn.* 1022, 1023), sive ad ineundum matrimonium, sive etiam ad initum matrimonium convalidandum, injuncta eleemosyna ad fines a S. Sedes statutos (1).

Igitur in hisce casibus sufficit recurrere ad Commissarium tacitis aut fictis nominibus per medium confessarii, quin opus sit recursum instituere ad S. Poenitentiariam.

1381.—*N. B.* 1.° **Anno sancto durante**, quando jubilaeum magnum Romae celebratur (non autem quum simul extenditur ad universum orbem), in suspensione generali indulgentiarum et facultatum comprehenduntur etiam, juxta const. Benedicti XIV *Quum Nos nuper*, indulgentiae et quaedam facultates Cruciatae. Quae contra hanc suspensionem afferuntur a quibusdam, vim non habent, utpote dicta ab auctoribus, qui ante Bened. XIV scripserunt. Unde:

α) *Omnes* Indulgentiae Cruciatae possunt applicari defunctis, sed pro vivis manent omnes suspensae (excepta illa pro articulo mortis).

β) Suspenditur facultas absolvendi a reservatis *papalibus*.

γ) Item suspenditur *probabilius* facultas commutandi.

δ) Pariter suspenduntur facultates dispensandi super irregularitatibus et impedimentis matrimonii.

Verum haec suspensio (β. γ. δ.) non extenditur ad poenitentes illos, qui tempore confessionis, *hic* et *nunc* sine gravi incommodo ad Urbem accedere nequeunt. Reliquae facultates quoad *Oratoria*, *ciborum* usum, beneficiorum convalidationes, compositiones, etc., manent immutatae.

2.° Ex speciali tamen Rom. Pontificis «gratia in exemplum non afferenda» ann. 1825, saltem indulgentiae (S. C. Indulg., 22 dec. 1824, Decr. auth., *n.* 255), et ann. 1900 (*Boletín eclesiástico de Toledo*, 2 jan. 1900), omnes indulgentiae et facultates Cruciatae in

---

(1) Concedebatur facultas dispensandi ab affinitate ex copula illicita, sed haec affinitas sublata est per Codicem. Vide supra, *nn.* 1036, 1037.

suo robore permanserunt. Annis vero 1850 et 1875, quum Jubilaeum propter iniqua temporum adjuncta, simul in universo orbe celebratum esset, nulla fuit indulgentiarum nec facultatum suspensio.

SECTIO II

INDULTA CIRCA JEJUNIUM ET ABSTINENTIAM

PRO UNIVERSA AMERICA LATINA (1) ET INSULIS PHILIPPINIS (2)

§ I

1382. — Ex indulto 1 jan. 1910, ad decennium singulis annis ab omnibus et singulis Americae latinae et Insularum Philippinarum Ordinariis, facta mentione apostolicae delegationis, simpliciter et ad litteram prout jacet promulgando. Cfr. C. **Manilan.**, *pag.* LXXIV.

Servandum est 1.° **jejunium**: *a*) *sine abstinentia a carnibus:* feriis VI Adventus, et feriis IV Quadragesimae; *b*) *cum abstinentia a carnibus:* feria IV cinerum, feriis VI Quadragesimae; et feria V Majoris Hebdomadae;

2.° **abstinentia a carnibus** *sine jejunio:* in quatuor pervigiliis festorum Nativitatis D. N. J. Ch., Pentecostes, Assumptionis in caelum B. M. V., et sanct. apost. Petri et Pauli.

Observa. Diebus jejunii semper licebit omnibus, etiam regularibus, in *collatione* serotina uti *ovis et lacticiniis.* In *refectiuncula* autem matutina permittuntur *lacticinia,* salva lege parvitatis et *exclusis ovis.*

N. B. 1.° Firma remanent privilegia in const. Leonis XIII *Trans Oceanum,* die 18.ª aprilis 1897 Americae latinae concessa, et per aliud Indultum, 1 jan. 1910 datum, ad Insulas Philippinas extensa.

2.° Omnia alia indulta circa jejunium et abstinentiam, etiam sub titulo Bullae *Cruciatae* et Summariorum, quae eidem Bullae adnectebantur, hucusque in usu, quamvis Apostolicis Litteris confirmata, penitus et totaliter in universa America latina et in Insulis Philippinis *abrogata declarantur.*

---

(1) Hoc nomine designantur etiam omnes Antillae ceteraeque insulae maris Caraibici (S. C. pro Neg. eccl. extr., 10 dec. 1912: *Acta*, IV, *pag.* 730).

(2) Quum haec indulta remotum originem habuerint etiam ex Cruciata pro Hispania, hic recensentur.

3.° Nulla omnino taxa pecuniaria nullaque eleemosyna quocumque titulo deinceps imponi poterit pro usu indulti: nec petitio ejusdem indulti a singulis fidelibus vel familiarum capitibus facienda amplius requiritur.

4.° Quamvis ex capite dispensationis circa jejunia et abstinentiam vel ex titulo indultorum Bullae *Cruciatae* et Summariorum, quae huic adnectebantur, nulla taxa nullaque eleemosyna imponi possit, tamen Sanctitas Sua hortatur fideles qui id possint, ut, per spontaneas eleemosynas, sumptibus *cultus divini*, *christianae institutionis juventutis*, *beneficentiae* et *missionum* concurrere non omittant: ad quod, singulis annis, in quatuor diebus festis de praecepto, uniformi ratione in unaquaque Provincia Ecclesiastica seu regione Americae latinae et Insularum Philippinarum a respectivis Ordinariis praescribenda, in omnibus paroecialibus ecclesiis et in omnibus ecclesiis et sacellis jurisdictioni Episcoporum subjectis fiant collectae eleemosynarum extraordinariae (omnino tamen voluntariae seu non praeceptivae) ad hunc finem destinatae, et respectivo Ordinario tradendae; cujus prudentiae et conscientiae earumdem eleemosynarum distributio committitur. Et omnes fideles speciali diligentia curent, non tamen sub praecepto, hanc S. Sedis benignam indulgentiam piis precibus, praesertim per Rosarii Marialis recitationem compensare.

5.° *Religiosi utriusque sexus, speciali voto non obstricti*, quamvis sint ex ordine Minorum, *de consensu suorum Superiorum*, uti possunt hoc indulto, etiam quoad *abstinentiam* et *jejunia* in *propria regula*, sive statutis, praescripta. *Hortandi* tamen sunt Superiores regulares, praesertim provinciales et quasi provinciales, ut pro viribus abstinere curent ab usu ejusdem indulti (1) *intra claustra:* subditi vero stent judicio suorum Superiorum (*Acta A. Sedis*, II, 215-217).

§ II

1383.—Ex const. Leonis XIII, *Trans Oceanum* (18 apr. 1897, ad triginta annos, extensa ad Ins. **Philipphinas** pro toto tempore quo vigeat pro America latina (*Acta A. Sedis*, II, *pag.* 220); necnon ex declaratione Pii X, 13 dec. 1911, qua constat ambo privilegia cumulari posse:

Indi et nigritae: 1.° jejunare tenentur tantum in feriis sextis Quadragesimae (2) (n. XII).

---

(1) Hoc ita videtur intelligendum ut eo non utantur in tota sua amplitudine, sed ad normam tantum antiquae Cruciatae vel aliorum indultorum, quae nunc abrogantur.

(2) In Indice *vol.* 3 *Act. A. Sedis*, *pag.* 702, *col.* 2.ª, dicitur quod tenentur jeju-

2.° Carnibus vesci possunt omnibus diebus ab Ecclesia vetitis, exceptis (*Ibid.*, *n.* XIII) feriis sextis Quadragesimae et in pervigilio Natalis Domini N. J. Ch.

1384. — *N. B.* Ex declaratione authentica ex mandato Leonis XIII, per S. C. Neg. Eccles. Extraord. facta 24 maji 1898:

I. Sub nomine *indorum* et *nigritarum*, praeter ipsos indos et nigritas (*necnon asiaticos et oceanios*), comprehendi etiam eos, qui ex indo aut nigrita (*aut asiatico vel oceanio*) et ex muliere europaea (vel europaei sanguinis), necnon qui ex europaeo viro et indica vel nigrita (*vel asiatica aut oceania*) muliere, sunt progeniti, ideoque *mixti*, *mestitii*, vel *mulati* vocantur, et absolutam medietatem sanguinis europaei habent. Non autem comprehendi eos, qui originem ab indis vel nigritis ducunt per avum tantum vel aviam, quique *quarterones* dicuntur, utpote quartam solummodo partem sanguinis indici vel nigritici habentes; et multo minus qui per proavum, vel proaviam dumtaxat, ab indis vel nigritis originem trahunt, et vulgo *puchueles* seu *pucuelles* appellantur.

II. Insuper *indorum* et *nigritarum* nomine intelligi etiam africanos, asiaticos et oceanios, dummodo ex europaeo sanguine non sint, ac in America latina (aut in Ins. **Philipp.**) commorentur, quamvis in ea nati non fuerint (App. ad Conc. Plen. Amer. lat., *pag.* 628).

III. Filii *mixtorum* seu *mestitiorum* praefatis privilegiis uti valent, dummodo ambo parentes vere *mixti* seu *mestitii* sint, id est uterque eorum sejunctim absolutam saltem medietatem sanguinis indici vel nigritici habeat. (S. C. Neg. Eccl. Extr., 15 sept. 1908: *Acta A. Sedis*, *vol.* 1, *pag.* 176).

---

nare etiam in *Sabbato Sancto*, sed videtur erratum, quia Indulta cumulantur et qui non sunt nigritae ex suo indulto non jejunant tali die. Ergo neque nigritae.

APPENDIX I

BREVE BENEDICTI PP. XV

Carissimo in Christo Filio Nostro

ALPHONSO XIII

HISPANIARUM REGI CATHOLICO

BENEDICTUS PP. XV

CARISSIME IN CHRISTO FILI NOSTER,
SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

1385. — [1]. Ut praesens (1) periculum ab Europae nationibus averterent, teterrima tempestate qua furor infidelium Catholicos Principes et populos infensis bellis exagitabat, et cum pernicie animorum extremum discrimen ipsis minitabatur, vindices Christianitatis Hispaniarum Reges Catholici Apostolicas ab hac S. Sede Litteras acceperunt, quibus plures gratias ac favores tum spirituales, tum temporales pro certo annorum spatio tribuebantur iis ex hispanica ditione fidelibus, qui vel ad bonum adversus infideles certamen decertandum proficiscerentur, vel susceptas contra illos, aut suscipiendas militares expeditiones propriis sumptibus juvarent.

[2]. Haec fuit *Bullae Cruciatae in Hispaniis origo,* Romanique Pontifices Nostri Decessores iterum iterumque hujusmodi indultum prorogarunt. Sed cum labentibus annis nulla amplius urgeret contra infideles praeliandi necessitas, corrogatas pro indulto eodem lucrando eleemosynas in alios pios usus, ac potissimum in Divini Cultus splendorem augendum, ipsi Nostri Praedecessores erogandas esse decreverunt.

[3]. Porro in solemni de Ecclesiasticis negotiis conventione, quae cum Hispaniarum Regina Catholica die XVI m. Martii anno MDCCCLI inita, similibus Litteris Apostolicis nonis Septembris confirmata fuit, articulo XL cautum est, ut in posterum in ditione hispanica Ordinarii Praesules in sua

---

(1) Breve lusitanis concessum incipit *Romanorum Pontificum*, datum est die 1 jan. 1915 ad decennium. Fere in omnibus etiam quoad verba cohaeret cum hoc Breve *Ut praesens*, a *n.* |8| et deinceps, non quoad *nn.* |1|—|7|, prout facile intelligi potest. Discrimina adnotabimus.

quisque dioecesi Bullae Cruciatae proventus administrent ad eos usus erogandos juxta normam in ultima prorogatione Apostolici Indulti praescriptam, salvis obligationibus quibus iidem proventus vi conventionum cum S. Sede initarum obnoxii sunt; in conventione autem additionali inita die XXV m. Augusti anno MDCCCLIX expresse cautum fuit, ut in posterum Bullae Cruciatae proventus omnes, salva eorumdem parte Stae. Sedi debita, ut superius in expensas divini cultus exclusive impendi debeant. Quod vero attinet ad Apostolicas facultates adnexas officio Commissarii Generalis Bullae Cruciatae, et consequentes attributiones, in eodem solemnis Conventionis articulo XL statutum fuit, ut illae per Archiepiscopum Toletanum ea forma et amplitudine exerceantur, quae S. Sedes praefiniverit.

[4]. Haec quidem Bulla per Apostolicas Litteras die XXI m. Septembris anno MCMII, Piscatoris annulo obsignatas, ad duodecim annos novissima vice prorogata fuit a rec. me. Leone PP. XIII, Praedecessore Nostro, finemque habuit prima Dominica Adventus anni superioris MCMXIV.

[5]. Eam vero Decessor Noster bo. me. Pius PP. X ad annum dumtaxat produxit per Secretariae Status mandatum sub die XXIV m. Junii ipsius anni MCMXIV; consilium enim mente susceperat Bullam enunciatam reformandi, ut magis illam praesentium temporum adjunctis respondentem redderet: pariterque ut voluntatem Suam erga Te, Carissime in Christo Fili Noster, atque erga praenobilem nationem, quam regis, luculentius significaret, illius privilegia amplificare Sibi quoque proposuerat.

[6]. Hanc Nostri Decessoris voluntatem placet modo Nobis ad exitum adducere; non minori enim benevolentia et caritate Te, Carissime in Christo Fili Noster, atque universae Hispaniae populum complectimur. Quare, exhibitas Tuo nomine Nobis per Tuum apud Nos Legatum preces libenterque excipientes, Cruciatae Bullam pro Regno Hispaniarum Motu proprio atque ex certa scientia et matura deliberatione Nostris, deque Apostolicae Nostrae potestatis plenitudine, praesentium vi, ad duodecim (1) annos prorogamus, a prima Dominica adventus vertentis anni MCMXV computandos.

[7]. Circa autem publicationem Bullae ipsius ejusdemque indulta quoad indulgentias, divina officia et sepulturam, confessiones et votorum commutationem; dispensationes ab irregularitate, et ab impedimento affinitatis et criminis; beneficiorum convalidationes et compositiones; legem abstinentiae et jejunii; conditiones circa usum ipsius indulti; quoad denique privata oratoria, servari praecipimus religiose in omnibus conditiones ac leges, quae continentur in indiculo, quod praelo impressum in tabulario tertiae Sectionis Secretariae Nostrae Status a Brevibus Apostolicis asservari jussimus, cujus tenor sequens est:

INDULTA PONTIFICIA

HISPANICAE NATIONI CONCESSA

Publicatio Indultorum eorumque usus

[8]. *Indulta, Hispanicae* (2) *Nationi a S. Sede concessa, singulis annis publicanda sunt. Annus* computatur a die antea factae publicationis, usque ad diem novae faciendae publicationis.

---

(1) Indulta pro *Lusitania* sunt ad *decennium* valitura.

(2) *Lusitanae*, legitur in Breve pro Lusitania, ut natura rei postulat.

Summaria scripta a fidelibus valent pro eorum usu, durante toto praedicto *anno*. Indulta autem intelliguntur semper prorogari, pro majori fidelium commoditate, ad unum integrum mensem post expletum annum ab eorum publicatione.

[9]. Indultis fruuntur omnes, qui versantur in territorio Hispaniarum, vel in alio quocumque territorio Hispanicae ditioni subjecto, si tamen *Summaria* sumant. Indulto autem quoad legem abstinentiae et jejunii uti possunt tum in Hispaniis tum extra Hispanias, dummodo absit scandalum.

[10] Pro licito et valido usu Indultorum sufficit *Summaria* sumere. Necessarium non est subscribere in illis proprium nomen et cognomen. Neque necessarium est illa secum habere, vel illa servare.

[11] Taxa, vel eleemosyna, solvenda, consignanda est ad calcem *uniuscujusque* Summarii. Sciant autem fideles hujusmodi proventus destinari principaliter ad divinum cultum sustinendum, ad pia beneficentiae opera, ad onera sustinenda ipsius Bullae Cruciatae.

[12]. Horum indultorum exsecutor est Emus. Card. Archiepiscopus Toletanus, qui omnes facultates Ei tributas potest singulis Ordinariis subdelegare.

INDULTUM

QUOAD INDULGENTIAS

[13]. I. Plenaria conceditur Indulgentia, bis acquirenda intra annum Indulti, duobus distinctis diebus ad arbitrium eligendis ex intentione praefatam lucrandi Indulgentiam, ab iis, qui confessi, sacra Communione refecti fuerint, si possint (1); si vero non possint, dummodo id fecerint intra tempus praescriptum ab Ecclesia, praedicta habita intentione eamdem acquirendi Indulgentiam.

II. Indulgentia conceditur quindecim annorum et quindecim quadragenarum iis, qui, corde saltem contriti, voluntarie jejunaverint quocumque ex diebus non consecratis ecclesiastico jejunio, et aliquas effuderint vocales preces secundum intentiones Summi Pontificis. Praedictum jejunium potest commutari in aliud pium opus, pro illis, qui jejunare non possunt, ab Ordinario, a parocho et etiam a confessario. Conceditur praeterea praedicta peragentibus participatio omnium piorum operum, quae illis diebus fiant in Ecclesia militante.

III. Indulgentiae Stationum almae Urbis, in Rescripto S. C. Indulgentiarum, d. d. 9 julii 1777 (2) recensitae, conceduntur iis omnibus qui aliquam ecclesiam vel publicum aut *semipublicum* (3) oratorium visitent, vocales fundendo preces secundum intentionem Summi Pontificis, addita tamen confessione et Communione, si indulgentia acquirenda sit plenaria. Quas Indulgentias, duabus vicibus lucrari possunt illi omnes, qui duo sumunt Summaria. Ac illi, qui accedunt ad Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae, possunt ea die, loco partialis Indulgentiae, plenariam lucrari Indulgentiam.

IV. Omnibus qui Summarium sumunt, si intra annum Indulti moriantur,

---

(1) In **lusitana** ita legitur haec paragraphus: «Plenaria conceditur indulgentia, bis acquirenda ab iis qui, confessi, sacra Communione refecti fuerint, duobus distinctis diebus, ad arbitrium eligendis, ex intentione praefatam lucrandi Indulgentiam, intra annum Indulti, si possint...»

(2) Rescr. Auth. S. C. Indulg., *n.* 313, *pag.* 239.

(3) Hoc verbum omittitur in Brevi pro **Lusitania**.

conceditur Indulgentia plenaria in mortis articulo, dummodo confessi ac s. Synaxi refecti, vel si id nequiverint, saltem contriti, SSmum. Jesu nomen, ore, si potuerint, sin minus corde, devote invocaverint, et mortem tamquam peccati stipendium de manu Domini patienter susceperint.

Possunt praeterea Indulgentiam Plenariam applicare alicui defuncto, orando coram ejus *corpore praesente,* confessi et sacra Communione refecti.

V. Praefatae Indulgentiae, excepta tamen plenaria in mortis articulo lucranda, applicari etiam possunt animabus in Purgatorio degentibus.

INDULTUM

QUOAD DIVINA OFFICIA ET SEPULTURAM

[14] I. Qui Summarium habent, possunt, tempore interdicti, cui ipsi causam non dederint, nec per ipsos stet quominus amoveatur, sive in ecclesiis, in quibus divina officia eo tempore permittantur, sive in oratoriis privatis rite erectis, missas et alia divina officia vel per seipsos celebrare, si fuerint sacerdotes, vel facere ut celebrentur, in sua ac familiarum, domesticorum, et consanguineorum praesentia; sed clausis januis, non pulsatis campanis, excommunicatis et specialiter interdictis exclusis; et, in oratorio privato, aliquot fusis precibus pro exaltatione Sanctae Ecclesiae. Possunt praeterea praedictis missis et officiis, ubi celebrentur, cum suis interesse.—Possunt item in eisdem locis sacram Eucharistiam et alia Sacramenta suscipere.

II. Corpora decedentium, qui Summarium habeant, nisi forte excommunicationis vinculo per sententiam condemnatoriam vel declarationem innodati decesserint, possunt, eodem interdicti tempore, cum moderata funerali pompa sepeliri.

III. Executor harum Apostolicarum Litterarum permittere potest, ut, sive tempore interdicti, sive extra illud, missae per horam ante auroram et post meridiem possint celebrari a presbyteris, et possint nobiles ac qualificatae personae facere missas celebrare, ipsis praesentibus, praedictis horis.

IV. Ecclesiastici omnes sive cleri saecularis, sive regularis libere possunt, recitatis vesperis et completorio, matutinum cum laudibus officii diei sequentis pridie recitare immediate post meridiem.

INDULTUM

QUOAD CONFESSIONEM ET VOTORUM COMMUTATIONEM

[15] I. Conceditur ut omnes, etiam Regulares *utriusque sexus,* licet expressa et individua mentione digni et quovis efficaciori privilegio excepti, absolvi in foro tantum conscientiae possint, injunctis de jure injungendis, semel in vita seu extra mortis periculum, et semel in mortis periculo intra annum concessionis, vel bis in utroque casu si duplex sumatur Summarium, a quovis confessario sibi libere electo inter approbatos (*pro utroque sexu, si de monialibus et quibuslibet aliis mulieribus agatur*) ab Ordinario loci, a peccatis et censuris cuicumque et quocumque modo, etiam speciali, reservatis a jure vel ab homine, ita ut sic absoluti, vi praesentis concessionis, de speciali gratia, non teneantur deinde recurrere ad alium quemcumque Superiorem.

In hac concessione comprehenditur quoque facultas absolvendi a casu falsae denuntiationis de crimine sollicitationis, sed confessarius electus a tali crimine non absolvat, nisi poenitens prius falsam denuntiationem *formiter* retractaverit et non aliter.

Recursus vero ad S. Poenitentiariam habendus postea erit ad tramitem decretorum S. Officii, tunc tantum, cum agatur de attentata absolutione complicis in peccato turpi.

[16]. II. Conceditur praeterea, ut confessarius electus, ut supra, possit in solo conscientiae foro, etiam extra sacramentalem confessionem, omnia vota privata, in quibus jus quaesitum tertii non sit, atque exceptis votis perfectis castitatis perpetuae et religionis, in alia pietatis opera dispensando commutare, iisque adjungendo subsidium aliquod transmittendum ad Executorem harum Litterarum Apostolicarum, adhibendum in fines a S. Sede statutos.

[17]. Praesens indultum non valet, nisi quis cum Summario hoc sumat simul Summarium Indulti Divinorum Officiorum et sepulturae, nec non Summarium Indulgentiarum.

INDULTUM

QUOAD DISPENSATIONEM AB IRREGULARITATE ET AB IMPEDIMENTO AFFINITATIS ET CRIMINIS

[18]. I. Executor harum Apostolicarum Litterarum possit dispensare super irregularitate cum his, qui censuris ligati missas celebraverint vel alia divina officia peregerint, non tamen in contemptum clavium; et super alia qualibet irregularitate ex delicto proveniente, exceptis irregularitatibus ex homicidio voluntario, etiam occulto, aut ex simonia vel apostasia a fide aut ex haeresi, vel ex alio delicto, scandalum in populum generante, provenientibus, imposita dispensatis congrua eleemosyna, impendenda in fines a S. Sede statutos, aliisque injunctis de jure injungendis.

II. Possit idem Executor Apostolicarum harum Litterarum dispensare in occulto affinitatis impedimento ex copula illicita (1) proveniente sive ad ineundum matrimonium, sive etiam ad initum matrimonium convalidandum, injuncta aliqua eleemosyna ad fines a S. Sede statutos. Idem similiter possit dispensare (2) in occulto criminis impedimento, neutro machinante, sive, ut supra, ad ineundum matrimonium, sive etiam ad initum matrimonium convalidandum, injuncta eleemosyna prout superius indicatum est.

INDULTUM

QUOAD BENEFICIORUM CONVALIDATIONES ET QUOAD COMPOSITIONES

[19]. I. Possit Executor harum Litterarum Apostolicarum convalidationem concedere super titulo cujuscumque ecclesiastici beneficii, si bona fide beneficiatus in illius possessionem immissus fuerit, excluso tamen casu, quod nullitas collationis seu institutionis ex simonia proveniat.

II. Possit idem Executor perceptos bona fide fructus remittere, in praecedenti casu, iniuncto tamen aliquo congruo subsidio ad finem a S. Sede statutum.

---

(1) Hoc impedimentum per Codicem sublatum est.

(2) Haec, tamen, facultas publicanda non erit in Summario.

III. Possit etiam Executor ad congruam compositionem admittere beneficiatos omnes, qui ad restitutionem fructuum tenentur, ob omissam recitationem horarum canonicarum, vel ob neglectum aliud beneficii officium, exclusa tamen missarum celebrandarum omissione.

IV. Possit item Executor admittere ad congruam compositionem omnes ob injuste ablata, acquisita, retenta, quocumque modo, quacumque causa, si tamen id in confidentiam Indulti factum non fuerit, et si adhibita debita diligentia incertus sit dominus vel reperiri non possit.

V. In casu compositionis, ut in par. III et IV, quae solvantur, in finem impendenda sunt a S. Sede assignatum. Ubi autem admodum grave sit aliquid solvere, possit Executor plenam facere debiti remissionem. *Caeterum, quovis in casu, sufficit solvere decimam partem quantitatis non bene acquisitae. Ac si agatur de non notabili quantitate, quae nempe non excedat summam 100 pesetarum,* compositio *plenum suum sortitur effectum, ipso facto sumendi* Bullam Compositionis, *quin opus sit ad quempiam recurrere* (1).

[20]. *Nota bene:* Nihil determinatur, quoad quantitatem solvendam ratione compositionis, par. III et IV; quia, cum in compositione respiciendum sit animarum bonum, et consequenter judicium quantitatis solvendae pendeat a variis practicis circumstantiis, unde aliquando etiam, ut habetur par. V, totum sit simpliciter remittendum, praeter solutam pro Summario taxam, remittitur prudenti arbitrio, omnibus bene perpensis, determinatio quantitatis solvendae. Qua in re, ut patet ex dictis, scrupulose procedendum non est, et potius cum liberalitate, quam cum rigore.

INDULTUM

QUOAD LEGEM ABSTINENTIAE ET JEJUNII

[21]. I. Omnibus absolute, quacumque die, et quavis refectione, licet uti condimentis ex quovis adipe, ex butyro, ex margarina, et aliis similibus condimentis; itemque licet comedere lacticinia et etiam ova, eodem modo, id est quavis die et refectione.

II. Abstinentia a carne et a jure carnis servanda est tantum feriis sextis Quadragesimae, Quatuor Temporum, nec non tribus Pervigiliis Pentecostes, Assumptionis B. V. Mariae in Coelum, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi.

III. Jejunium servandum tantum erit feriis IV et VI nec non sabbatis Quadragesimae, et tribus pervigiliis, praecedentis par. II notatis.

Pervigilium Nativitatis anticipatur ac remittitur ad Sabbatum proxime praecedentium Quatuor Temporum.

Nec vetitum est pisces ac carnes in eadem refectione permiscere diebus jejunii et dominicis Quadragesimae.

IV. Omnes possunt ex rationali et justo motivo a propriis Confessariis dispensari a lege abstinentiae et jejunii.

CONDITIONES

CIRCA USUM PRAECEDENTIS INDULTI

[22] Indulto par. I et II, integra manet lex jejunii, seu unicae comestionis per diem, pro illis qui jejunare tenentur, secundum par. III.

---

(1) Haec paragraphus italicis litteris expressa non reperitur in Cruciata **lusitana.**

Eodem Indulto non fruuntur, nisi illi tantum, qui sumpserint praesens Summarium et Summaria Indulgentiarum ac divinorum officiorum, et solverint taxatam eleemosynam, applicandam in beneficium Seminariorum et alios pios fines a S. Sede assignatos.

[23]. Indultum hoc sumi potest Summario collectivo pro se et tota familia extensive ad quoslibet familiares, hospites etiam ad brevissimum tempus et commensales. Summarium istud collectivum eosdem omnino effectus habet si a matre familias sumitur.

[24]. Pauperes non tenentur Summaria praedicta sumere, nec ullam largiri eleemosynam, ut Indulto fruantur quoad legem abstinentiae et jejunii. Tenentur vero, si aliis velint frui Indultis.

[25]. Omnino excluduntur ab eodem Indulto, quoad legem abstinentiae, Regulares qui, ex speciali voto, toto anno esuriales cibos servare tenentur.

INDULTUM

DE PRIVATIS ORATORIIS

[26]. I. Conceditur sacerdotibus facultas celebrandi Missam in quovis privato Oratorio, canonice erecto et approbato ab Ecclesiastica Auctoritate, et quolibet die, excepto ultimo triduo Majoris Hebdomadae, quamvis aliae vel plures Missae ibidem ex Indulto celebrari queant et sine praejudicio ejusdem Indulti.

II. Permittitur laicis, dummodo Ordinarii locorum id censeant necessarium vel vere utile, ut in quovis privato Oratorio ut supra, Missam in sui praesentiam celebrandam curare possint per quemcumque rite probatum sacerdotem, eidemque SS. Sacrificio assistendo praecepto audiendi sacrum satisfacere queant.

III. Illi qui habent *Cruciatam,* possunt Missam audire et praecepto satisfacere, etiam in privato oratorio, et etiam quando Missa in eo celebretur *non praesente indultario* (1).

[27]. *Nota bene:* Varia Indultorum, quae facta est, distinctio, est tantum ad varia Indulta proprio in loco, et ordinate exponenda. Executor Litterarum Apostolicarum poterit ipse, prout melius judicabit, inde varia extrahere et conficere Summaria, plura vel pauciora, prout ipse melius judicabit (2). Quapropter possunt omnia praecedentia Indulta simul colligi in Summario Cruciatae, excepto Indulto abstinentiae et jejunii, quod separari ab aliis potest, illud substituendo *Indulto Quadragesimali,* quod hactenus publicatum est.

[28]. Quae cum ita sint, volumus ac mandamus, ut Archiepiscopus Toletanus, utpote horum Indultorum Executor, eorumdem Summaria typis edenda curet, eaque reliquis Ordinariis juxta illorum postulationes distribuat. Propterea, Apostolica item Nostra auctoritate, concedimus, ut idem Archiepiscopus Executor has Nostras Litteras in vernaculam linguam convertere, illasque et quae continentur in illis, sive Summaria aut compendia indultorum ac facultatum in quibuslibet Hispanicae ditionis locis, viva voce, seu scriptis, aut per typos impressis exemplis publicare et enunciare queat. Christifideles vero ex utroque sexu, in Regno Hispaniarum et in locis civili ipsius Regni gubernio subjectis degentes, ut privilegiis, favoribus ac gra-

---

(1) Haec paragr. III omittitur in Bulla **lusitana.**

(2) Verba quae sequuntur usque ad finem *n.* [27] non leguntur in Bulla **lusitana.**

tiis supradictae Bullae participes fiant, enunciata Summaria accipere debebunt, et pro vario ipsorum gradu et conditione taxatam eleemosynam persolvere. Tam Archiepiscopus Executor, in Archidioecesi Toletana, quam in respectiva sua dioecesi unusquisque Praesul pro colligendis hujusmodi eleemosynis idoneos sibi adjutores nec non depositarios, ratiocinatores, aliosque similes Officiales deputare, et cum opportunis facultatibus constituere poterunt; Archiepiscopo autem Executori fas sit ea omnia peragere quae ipsi pro faciliore praesentium Litterarum executione magis apta videantur.

[29]. Haec omnia et singula concedimus atque indulgemus, decernimus ac mandamus, non obstantibus Sanctae hujus Sedis et Conciliorum quoque Generalium Constitutionibus et Ordinationibus, aliisque decretis qualibet forma editis, ceterisque contrariis quibuscumque. Ad effectum vero praesentium Litterarum quoad indulgentias, expresse derogamus praescriptionibus, quae continentur in Motu proprio a rec. me. Pio Papa X die VII m. Aprilis anno MCMX edito. Tandem volumus ut harum Litterarum exemplis, sive transumptis, etiam per typos editis manu alicujus Notarii publici subscriptis et sigillo alicujus viri Ecclesiastica dignitate constituti munitis, eadem prorsus adhibeatur fides, quae Nostrae voluntati his ostensis Litteris haberetur. Datum Romae apud S. Petrum sub Anulo Piscatoris die XII mensis Augusti anno MCMXV, Pontificatus Nostri primo.

APPENDIX II

SUMARIOS DE LA BULA DE LA SANTA CRUZADA E INDULTO Y SUS RESPECTIVAS LIMOSNAS

1386. Sumario de ilustres. — Lo deben tomar las personas siguientes: los Sres. Cardenales, Patriarcas, Primados, Arzobispos, Obispos, ya sean propios, ya *titulares,* ya Vicarios apostólicos, ya Coadjutores con derecho de futura sucesión o sin ella, ya Auxiliares; los Jueces eclesiásticos, que ejerzan jurisdicción ordinaria, delegada, subdelegada, parcial o general; como son los auditores de la Rota, los Provisores, Vicarios generales o foráneos, Visitadores y demás a éstos semejantes; los Dignidades y Canónigos de las Iglesias Catedrales.

Los Duques, Marqueses, Condes, Vizcondes y Barones. Los Ministros de la Corona, Embajadores, Ministros plenipotenciarios, Capitanes Generales y todo militar que tenga grado de Coronel arriba inclusive.

Los Presidentes de los Tribunales y Consejos Supremos y de las Audiencias, Fiscales y Magistrados de las mismas, y los que disfrutan honores de tales. Los Directores generales de todos los ramos de la Administración; Gobernadores civiles, Jefes de Administración del Estado y los que tengan honores de lo mismo.

Los Intendentes de Ejército, los Comisarios, Ordenadores, Auditores generales y los que tengan honores de tales.

Los Caballeros del Toisón de Oro, los Grandes Cruces de todas las Ordenes, Comendadores de número, Supernumerarios y Caballeros, así como las esposas de los seglares en quienes concurran las cualidades arriba dichas, viviendo sus maridos, o si, siendo viudas, usufructuaren los títulos expresados y sus rentas. — Su limosna, 5 *pesetas.*

Sumario común. — Lo deben tomar las demás personas no comprendidas en la lista anterior — Su limosna, 75 *céntimos de peseta.*

Sumario de difuntos. — La limosna es igual para toda clase de personas. — 75 *céntimos de peseta*.

Sumario de composición. — La limosna es igual para toda clase de personas. — 1 *peseta*.

1387. Indulto singular de abstinencia y ayuno, de primera. — Lo deben tomar los Sres. Cardenales, Patriarcas, Primados, Arzobispos y Obispos. Los Ministros de la Corona, Grandes de España y los que tienen honores de tales; los Caballeros de la insigne Orden del Toisón de Oro y todos los Grandes Cruces; los Comendadores Mayores de las Ordenes militares; los Embajadores, los Ministros plenipotenciarios, Capitanes y Tenientes Generales, las esposas y viudas de los seglares de las cualidades referidas. — Su limosna, 10 *pesetas*.

Indulto de íd. íd., de segunda. — Lo deben tomar los Presidentes de los Tribunales y Consejos Supremos y de las Audiencias territoriales, Fiscales y Magistrados de las mismas, con inclusión de los que sólo disfrutan honores de tales y los que se titulan del Consejo de Su Majestad. Los Jueces, que ejerzan jurisdicción eclesiástica. Los Dignidades y los Canónigos de las Iglesias metropolitanas y sufragáneas. Los Duques, Condes, Marqueses, Vizcondes, Barones, los Directores generales de todos los ramos de la Administración; Gobernadores civiles, Jefes de Administración del Estado, los que sólo tengan honores de tales, y los militares desde el grado de Coronel hasta General de División inclusive. Los Comendadores y Caballeros de todas las Ordenes militares y los de la Real y distinguida Orden de Carlos III, de la de San Fernando, de la de Isabel la Católica y de la de San Hermenegildo. Los Intendentes de Ejército y Comisarios ordenadores, y los que tengan honores de tales. Los Jefes de Administración de provincia, los Jueces de primera instancia, y asimismo todas las personas, de cualquiera clase que sean, que por sus sueldos o pensiones o productos de fincas o industrias y oficios, ganan anualmente de cinco mil pesetas en adelante, y las esposas de los seglares inclusos en esta clase. — Su limosna, 4 *pesetas*.

Indulto de íd., de tercera. — Lo deben tomar las demás personas, tanto eclesiásticas como seglares, que no están comprendidas en la lista anterior. — Su limosna, 75 *céntimos de peseta*.

1388. Indulto colectivo de Abstinencia y Ayuno. — Es valedero para seis personas que constituyan familia, y es extensivo a los familiares, comensales y huéspedes, aunque lo sean por breve tiempo; y si las personas de familia fueren más de seis, podrán tomar otro Sumario colectivo para igual número de personas, o por lo menos, los demás han de adquirir otros tantos Sumarios singulares. El Indulto de Abstinencia y Ayuno, tanto singular como colectivo, no es valedero, si cada una de las personas que quiera disfrutar de dicho Indulto no tomase el Sumario de Cruzada, según la clase que le corresponda. Si en la familia hubiera alguno obligado a tomar el Indulto singular de Abstinencia y Ayuno de primera o de segunda clase, queda excluído del *colectivo* y deberá proveerse del Sumario *singular* de su clase correspondiente. Su limosna, 5 *pesetas*.

Indulto de Oratorios privados. — Su limosna, 4 *pesetas*.

(Del Cuadro sinóptico publicado por el Secretario Contador de Cruzada, 1915).

APPENDIX III

TABELLA TAXATIVA DAS ESMOLAS

QUE DEVEM DAR OS FIEIS QUE DESEJAREM LUCRAR AS GRAÇAS E INDULGENCIAS DOS INDULTOS PONTIFICIOS CONCEDIDOS Á NAÇAO PORTUGUEZA.

1389. — 1.° Todos os adultos de um ou outro sexo (sem excepção das mulheres casadas) que tiverem de renda annual, proveniente de propriedade urbana ou rustica, cargo publico, industria, negocio, profissão, officio, ou de qualquer outra fonte de receita, mais de quatrocentos escudos (400 $000 reis), tomarão cada um de per si, em cada anno, um *Summário Geral* de 30 cent. (300 reis).

2.° Se, porém, a renda annual fôr de duzentos escudos (200 $000 reis) «inclusive» ou mais, até á quantia de quatrocentos escudos, tomarão da mesma fórma, cada um de per si em cada anno, un *Summário Geral* de 20 cent. (200 reis).

3.° As demais pessoas, cujo rendimento annual fôr inferior a duzentos escudos (200 $000), tomarão cada anno e cada uma de per si um *Summário Geral* de 8 cent. (80 reis).

4.° Finalmente as pessoas tão pobres que se sustentem apenas do seu trabalho, embora não manual, de mercês de parentes ou extranhos; os filhos-familia sem renda propria e separada da de seus paes; os serviçaes, salariados, operarios, jornaleiros, que além do salário, féria ou jornal, não possuirem outros meios de subsistencia; as praças de pret, que a mais d'este não tiverem outra vantagem; os sacerdotes que se sustentarem apenas da esmola das Missas sem outra fonte de receita, tomarão em cada anno e cada uma de per si um *Summário Geral* de 4 cent. (40 reis).

5.° Por cada *Summário especial do Indulto de Oratórios privados*. em cada anno de vigencia do *Summário Geral* dos I. P. concedidos á Naçáo Portugueza se dará a esmola de 1 esc. (1 $000 reis).

6.° Por cada *Summário especial do Indulto de abstinencia e jejum*, o chefe de familia ou individuo que o tomar, tendo elle ou a familia rendimento annual (liquido de encargos) superior a quatrocentos escudos (400 $000 reis), dará anualmente a esmola de 20 cent. (200 rs).

7.° Sendo, porém, o rendimento annual de duzentos escudos (200 $000 reis) «inclusive» até quatrocentos escudos (400 $000 reis), a esmola annual será de 10 cent. (100 reis).

8.° E se o rendimento não attingir a somma de duzentos escudos (200 $000 reis), será a esmola annual de 5 cent. (50 rs.).

9.ª Quando alguem pretender compôr-se sobre cousas injustamente havidas ou retidas, desconhecendo o dono ou a pessoa lesada, se o valôr de taes bens não exceder a cem escudos (100 $000 reis), deve tomar, por cada cinco escudos (5 $000 reis) ou fracção, um «*Summário especial do Indulto de rivalidação de beneficios e de composição*» da taxa de 20 cent. (200 reis).

10. Se, porém, o valôr dos bens fôr superior a cem escudos (100 $000 reis) até duzentos escudos (200 $000 reis), deve tomar por cada cinco escudos ou fracção dois dos ditos *Summários* especiaes de taxa de 20 cent. (200 rs.).

11. Qualquer, emfim, que seja a quantia que, excedente á duzentos

escudos, haja de ser objecto de composição, será arbitrado o quantitativo da esmola pelo Emmo. Executor dos Indultos Pontificios, ou pelo respectivo Prelado diocesano como seu sub-delegado, a quem tambem se deve recorrer, quando seja muito difficil ao fiel satisfazer todo ou parte d'esse quantitativo, que lhe fôr arbitrado para fazer a restituição.

A. Cardeal Patriarcha,

(Executor Apostolico).

Cfr. *Mensajeiro do Coração de Jesus*, Fevereiro, 1916, *pags.* 103-105.

APPENDIX IV

PRIVILEGIA MILITUM IN HISPANIA QUOAD ABSTINENTIAM ET JEJUNIUM

1390. In **Hispania** milites gregarii omnes «ac decuriones, vulgo caporali et sargenti», et alii omnes inferiores, nulla tenentur *abstinentiae* lege, nec *jejunii.*

Idem dicendum de superioribus quoties ad bellum gerendum proficiscuntur, vel sunt in actuali expeditione. Secus tenentur *a) jejunare* feria IV cinerum, feriis VI et sabb. totius Quadragesimae, et tota Hebdomada Majori, dominica palmarum excepta; et praeterea *b) abstinere* a carnibus debent feria IV cinerum, feriis VI Quadragesimae, et ultimis quatuor diebus Hebdomadae Majoris.

Quae omnia intelligenda sunt de militibus ad *activam* militiam spectantibus.

Haec privilegia etiam militum *familiis, famulis,* et *commensalibus* (nempe iis omnibus et solis qui habitualiter de mensa militum edunt) communicantur; non quidem quoad *jejunia,* sed certe *quoad ciborum qualitatem,* et dummodo miles ultra triduum non absit.

Breve Pii VII Cum in Regis, 16 *dec.* 1803, *innovatum a Pio X, die* 21 *jul.* 1904, *in quo dicta privilegia continentur.*

1391. — *a)* En verba Pii VII: «Eisdem insuper christifidelibus in dictis exercitibus degentibus licentiam concedendi, ut... carnibus etiam Quadragesimae et aliis anni temporibus et diebus, quibus eorum esus est prohibitus (Feria IV Cinerum, Feria VI cujusque hebdomadae Quadragesimae, et quatuor ultimis Majoris Hebdomadae diebus exceptis) vescantur; ac dictos militares omnes cujuscumque gradus a jejunii lege iis diebus, quibus carnium esus eis ab ipso Vicario Generali exercituum hujusmodi permittatur, eximendi: exceptis tamen Quadragesimae tempore, feria sexta, et sabbato cujuslibet hebdomadae intra Quadragesimam ipsam occurrentis, ac tota Majori Hebdomada; dummodo tamen in actuali expeditione, et penes castra, quadragesimali hoc, et dictae Majoris Hebdomadae semper ipsi non reperiantur; quo casu propter majores illorum labores, ipse Capellanus major, seu Vicarius Generalis eorumdem exercituum a jejunii lege eos valeat liberos declarare; ita tamen ut dictorum militarium familiares et

comensales (1), licet carnes diebus praedictis, et facultate sibi ab eodem Capellano, seu Vicario exercituum tributa comedant, jejunium eo etiam tempore servare omnino debeant et teneantur.

»Necnon eisdem militaribus omnibus cujuscumque gradus, qui, vel propter tenuitatem stipendii vel ob locorum qualitatem, distantiam, rerumque penuriam, uno eodemque die ad propriam necessariam alimoniam, ea sibi comparare coguntur, quae aut reperire aut minori pretio assequi possint iis diebus, quibus esus carnium ipsis permissus sit... neque id solum quod aliis quoque memorati Pii praedecessoris Litteris concessum fuerat, sed etiam praesentium quidem vigore.

»Milites gregarios omnes, ac decuriones, vulgo caporali, et sargenti, tum timpanistas ac praeterea stipatores regios, ratione sui muneris iter aliquo facientes (2) a jejunii lege liberos declarandi, nulla dierum ratione habita, ne feriae quidem sextae, et Sabbati Quadragesimae Hebdomadaeque Majoris, quoties Vicarius ipse Generalis id expedire in Domino judicaverit.» Cfr. *Hernáez,* l. c., *pag.* 347.

b) Cohaeret decretum hodierni Pro-Vicarii, quod singulis annis promulgari solet, estque tenoris sequentis:

SUMARIO DE LOS PRIVILEGIOS QUE RESPECTO AL AYUNO Y ABSTINENCIA HAN SIDO CONCEDIDOS POR LOS ROMANOS PONTÍFICES AL EJÉRCITO Y ARMADA EN ESPAÑA

1392. — «1.° Todos los militares adscritos a cualquiera de los Institutos del Ejército y de la Armada, según la organización actual de uno y otro... podrán en virtud de repetidos Breves Pontificios, y especialmente del de Nuestro Santísimo Padre Pío VII, de feliz memoria, comer... carnes saludables,... en todas las épocas del año, exceptuando... el *Miércoles de Ceniza,* los *siete Viernes de Cuaresma* y el *Miércoles, Jueves y Sábado de la Semana Santa.*

»2.° Gozan del mismo privilegio las familias, criados y comensales de todos los militares mencionados que, viviendo en su compañía, se manten-

---

(1) Haec verba *familiares* et *comensales* ita explicabat Card. Delgado, olim V. G. Castrensis: «Y para que este privilegio no les sea gravoso, se extiende la gracia de comer... carnes a los familiares y comensales de los militares; esto es, a la mujer, hijos y parientes, que viven en la casa del militar, y comen de su mesa, y a los sirvientes, que juntamente son comensales, lo que no se verifica ni en los dichos criados, que reciben la ración en dinero, ni en los huéspedes del militar, ni en los que labran sus tierras, ni en los que van a trabajar algunos días a su casa, aunque en ellos coman de sus mesas, ni en los mozos de mulas, cocheros, caleseros, carreteros alquilados para los viajes de los militares, aunque éstos les den de comer; todos los cuales, así como no son de nuestra jurisdicción, así tampoco pueden gozar gracia alguna de las concedidas a la tropa». Ex edicto Card. Delgado, 3 febr. 1779, apud *Hernáez,* Colección de Bulas, etc., *vol.* 1, *pag.* 344, 345.

(2) Verba haec *iter aliquo facientes* referuntur tantum ad stipatores regios, ut patet inter alia ex edicto Card. Cebrián, 8 febr. 1817: «*A los guardias de la persona del Rey en el solo caso de viajar por razón de su empleo,* a los Sargentos, Cabos, tambores, timbaleros y a todos los soldados rasos de mar y tierra, les dispensamos, sin limitación alguna de tiempos ni casos, en todos los días del año, aún en los viernes y sábados de Cuaresma y de la Semana Santa, la obligación del ayuno.»

gan de su mesa y comida (1). Quedan, por tanto, comprendidos en este privilegio o dispensa todos los individuos del Ejército y Armada que estén en **situación activa,** con sus familias y servidores.

»3.° No gozan ni pueden hacer uso de dichos privilegios los individuos de la clase de tropa, mientras no presten servicio en un cuerpo o instituto del Ejército, aunque dependan de la Autoridad militar.

»4.° Quedan igualmente dispensados de la obligación del ayuno en todo el año, exceptuando el *Miércoles de Ceniza,* los *Viernes y Sábados de Cuaresma y toda la Semana Santa,* todos los comprendidos en los párrafos anteriores; mas no las familias y criados, los cuales, aunque por comer de la mesa de sus amos pueden usar dichos manjares, no están exentos de la obligación del ayuno.

»5.° Los sargentos, cabos, trompetas, cornetas, músicos y todos los soldados rasos de mar y de tierra están dispensados, sin limitación alguna de tiempo y en todos los días del año, aun en los *Viernes y Sábados de Cuaresma y Semana Santa,* del precepto del ayuno...

»6.° Igual dispensa ilimitada de los preceptos de ayuno y abstinencia gozan todos los súbditos castrenses que se hallen en expedición de guerra o en campaña.»

N. B. Quoad castrenses in Rep. *Chilensi,* cfr. infra, app. XV.

APPENDIX V

PRIVIL. SOCIET. TRANSATLANTICAE BARCINONENSIS

1393. — PRO CAPELLANIS, VIATORIBUS AC VECTORIBUS, NECNON CETERIS OMNIBUS NAVIUM SERVITIO ADDICTIS VEL INIBI QUOMODOCUMQUE ADSTANTIBUS (Concessio facta *ad decennium,* 20 mart. 1906).

1.° Vescendi carnibus singulis anni diebus etiam jejunio consecratis, facta quoque exemptione a lege jejunii.

2.° Lucrandi Indulgentiam Plenariam Benedictioni Apostolicae adnexam in articulo mortis, etiam si naufragio vel alia quavis causa sacerdos absens fuerit, dummodo vere poenitentes et contriti, ore si potuerint, sin minus corde, SS. Nomen Jesu invocaverint.

3.° Adimplendi in navi praeceptum Communionis Paschalis, si diebus Paschatis iter agere eis contigerit; et pro vectoribus aliisque navium servitio addictis etiam si naves praedicto tempore firmae in statione steterint (2).

4.° Satisfaciendi praecepto in diebus festis pro iis omnibus qui in navi Missam audiunt, quamvis non in Capella fixa sed in altari portatili sacrum celebretur.

(*Omittimus alia quae navigantibus minus scitu sunt necessaria*).

---

(1) Siempre que el aforado no permanezca ausente más de tres días (*Nota del Pro-Vicario General castrense*).

(2) Hoc post Codicem jam pertinet ad jus commune. Quamvis can. 859, § 3, dum ait «qui in aliena paroecia satisfecerit» videatur quibusdam significare praecepto communionis paschalis satisfaciendum esse vel in propria vel in aliena *paroecia*, non autem in alia ecclesia vel oratorio publico, v. g., religiosorum, hoc verum non est. Quum enim jam non adsit obligatio sed tantum consilium communicandi in propria paroecia, a fortiore non erit obligatio ut fiat **praecise in aliqua ecclesia paroeciali.**

APPENDIX VI

CIRCA EXCOMMUNICATIONEM CONTRA TRAHENTES AD JUDICES LAICOS PERSONAS ECCLESIASTICAS CONTRA CAN. 120

(Cfr. supra, *nn.* 1245, 1246, 1256, 1305.)

1394. — I. Quoties *clericus* conveniatur, ab eo qui legitimam licentiam non obtinuit, coram judice laico ut reus, potest, ratione necessitatis, ad vitanda majora mala comparere, certiore tamen facto Superiore a quo venia obtenta non fuit (*can.* 120).

A quo sit petenda licentia vide supra, *n.* 1245.

1395. — II. Facultates quas hac in re S. Poenitentiaria Episcopis concedere solet *ad annum,* hae sunt:

«Sacra Poenitentiaria, attentis peculiaribus causis, de speciali et expressa Apostolica auctoritate, benigne sic annuente SS. Dno. Nostro, Ven. in Chto. Patri N. N. ad annum et durantibus praesentibus temporum adjunctis, valituras infrascriptas concedit facultates, quibus sive per se, sive per suum vicarium in spiritualibus generalem, sive per aliam idoneam ecclesiasticam personam ab alterutro ad hoc in singulis casibus specialiter subdelegandam infra fines suae dioecesis et pro grege ipsi commisso uti licite et libere valeat, contrariis quibuscumque non obstantibus:

»*Componendi* absque strepitu et figura judicii controversias inter personas ecclesiasticas et regulares, praevio tamen examine super rationibus et documentis ac salva semper justitia.

» *Indulgendi* quibuscumque ut loca pia et ecclesiasticas personas apud judices laicos, in causis civilibus convenire, ac etiam in causis criminalibus, quae periculum capitis nullimode afferant, accusare valeant, dummodo accussatores aliter propriae indemnitati nequeant consulere, et, quatenus iidem sint personae ecclesiasticae, facta prius protestatione juxta S. Canones.

» *Habilitandi* ecclesiasticos quoscumque ac loca pia, ut in judicium coram judicibus laicis tam active, quam passive comparere, ac proprias causas civiles tantum ac profanas agere valeant.

» *Indulgendi* pariter iisdem, ut citati apud forum saeculare criminales causas agere et se defendere valeant.

» *Permittendi* ut documenta et acta episcopalis Curiae ex tabulario ecclesiastico extrahantur, ut saeculari potestati tradantur, quum ipsa saecularis potestas id ex officio requisierit, facta saltem quo meliori ac decentiori modo possit, declaratione, ex qua pateat ecclesiasticam potestatem ea in re cedere circumstantiarum gravitati, juxta instructiones a S. Sede tributas.

1396. — » *Permittendi* judicibus laicis, aliisque exsecutoribus, sibi ob morum integritatem et studio religionis benevisis, ut in causis tam civilibus mere profanis, quam criminalibus item profanis, quae non afferant periculum capitis, ecclesiasticas personas, Ecclesiae bona ac loca pia respicientibus, agere possint, ac hujusmodi facultate utantur quum recta ratio et bonorum morum conservatio id postulare videantur, omnibusque perspectum sit non proprio jure sed speciali facultate ab Apostolica Sede delegata procedere.

» *Permittendi* iisdem exsecutoribus, ut contra delinquentes et suspectos, si ad locum immunem confugerint, servatis quantum fieri potest debitis cau-

telis, valeant procedere, remoto scandalo, caute ac prudenter manifestando facultatem ad eos actus impetratam.

»Excipiuntur Episcoporum et Ordinariorum causae, cujuscumque generis illae sint.» Cfr. *Il Monitore, vol.* 5, *p.* 1, *pag.* 43.

1397. — III. In casibus in quibus *Concordata* cum Sede Apostolica inita permittunt ut clerici ad tribunal laicorum trahantur, non incurritur excommunicatio: non enim tunc clericus trahitur sine debita licentia. Oportet igitur prae oculis habere jus concordatum.

1398. — Jam vero in Concordato **hispano** anni 1851 integra servatur immunitas ecclesiastica, ut patet ex art. 4, 43 et 44, in quibus legitur:

«Art. 4.° En todos los demás casos que pertenecen al derecho y ejercicio de la autoridad eclesiástica y al ministerio de las órdenes sagradas, los Obispos y el clero dependiente de ellos gozarán de la plena libertad que establecen los sagrados Cánones.»

«Art. 43. Todo lo demás perteneciente a personas o cosas eclesiásticas, sobre lo que no se provee en los artículos anteriores, será dirigido y administrado según la disciplina de la Iglesia canónicamente vigente.»

«Art. 44. El Santo Padre y S. M. C. declaran quedar salvas e ilesas las reales prerrogativas de la Corona de España, en conformidad a los convenios anteriormente celebrados entre ambas potestades. Y por tanto, los referidos convenios y en especialidad el que se celebró entre el Sumo Pontífice Benedicto XIV y el Rey católico Fernando VI en el año 1753, se declaran confirmados, y seguirán en su pleno vigor en todo lo que no se altere o modifique por el presente.»

1399. Unde nullum et irritum est decretum Gubernii hispani 6 dec. 1868, quo statuitur tit. 1.°: «Artículo 1.° Desde la publicación del presente decreto, la jurisdicción ordinaria será la única competente para conocer:

»1.° De los negocios civiles y causas criminales por delitos comunes de los eclesiásticos, sin perjuicio de que el Gobierno español concuerde en su día con la Santa Sede lo que ambas potestades crean conveniente sobre el particular.

«Tít. 2.° Art. 2.° Los Tribunales eclesiásticos continuarán conociendo de las causas sacramentales, beneficiales y de los delitos eclesiásticos, con arreglo a lo que disponen los Sagrados Cánones.

»También será de su competencia el conocer de las causas de divorcio y nulidad de matrimonio, según lo prevenido en el Santo Concilio de Trento; pero las incidencias respecto del depósito de la mujer casada, alimentos, litis expensas y demás asuntos temporales, corresponderán al conocimiento de la jurisdicción ordinaria.

»Art. 3.° Los Ordinarios y Metropolitanos nombrarán libremente, con arreglo a los Cánones, los Provisores y Oficiales que hayan de ejercer su jurisdicción, y los agraciados entrarán en el desempeño de sus funciones sin necesidad de cédula auxiliatoria.

»No obtante lo dispuesto en el párrafo anterior, los referidos Prelados comunicarán al Ministerio de Gracia y Justicia los nombramientos, expresando las circunstancias y méritos literarios que concurran en los nombrados.»

1400. — Igitur quum hoc decretum vim canonicam nullam habeat, personalis immunitas ecclesiastica canonice viget in Hispania. Verumtamen in casibus particularibus non semper clare patet quousque immunitas se protendat; quum plures et frequentiores exceptiones antiquae leges Hispaniae admiserint, contra quas Ecclesiam reclamasse non constat. *Manjón,* Derecho eclesiásco, *vol.* 2, *n.* 1117. Cfr. etiam *Villada,* Casus, *vol.* 2, *pag.* 327 *seq.*; *Pelliçer* y *Guiu,* l. c.; *Reclamaciones legales de los católicos españoles, pag.* 108 *seq.* (ed. 1.ª).

1401. — At in diversis Concordatis, aliquam **Americae latinae** regionem respicientibus, haec statuta reperiuntur:

PRO REPUBLICA:

Costaricensi, *a.* 13;
Guatimalensi, *a.* 14;
Hondurensi, *a.* 14;
Nicaraguensi, *a.* 13;
S. Salvatoris, *a.* 13;
Venezolana, *a.* 19.

Causae omnes fidem, sacramenta, sacras functiones aliaque officia et jura sacro ministerio adnexa respicientes, et generatim causae omnes ecclesiasticae, ad judicium ecclesiasticae auctoritatis unice pertinent juxta sacrorum Canonum normam.

Costaricensi, *a.* 14;
Guatimalensi, *a.* 15;
Hondurensi, *a.* 15;
Nicaraguensi, *a.* 14;
S. Salvatoris, *a.* 14.

Temporum ratione habita, Sanctitas Sua consentit ut causae civiles clericorum ad laicos judices referantur, sive personales sint, sive reales, quae scilicet possessiones, atque alia temporalia clericorum, ecclesiarum, beneficiorum, aliarumque ecclesiasticarum fundationum jura respiciant.

(Si vero contigerit, ut inter ecclesiasticos viros habeantur quaestiones, illas Episcopi veluti arbitri dirimere aut conciliare poterunt; ita ut quoties hujusmodi experimentum omittatur, et desit legale documentum, ex quo constet experimentum idem absque ullo effectu fuisse peractum, nullum Status tribunal poterit actorum petitiones admittere et ad illarum cognitionem procedere) (1).

Costaricensi, *a.* 15;
Guatimalensi, *a.* 16;
Hondurensi, *a.* 16;
Nicaraguensi, *a.* 15;
S. Salvatoris, *a.* 15.

1402. — Eadem de causa Sancta Sedes haud impedit quominus causae criminales ecclesiasticorum pro delictis, quae criminalibus Reipublicae legibus animadvertuntur, quaeque ad religionem non pertinent, ad laicorum tribunalia deferantur. Quum vero agitur de judiciis secundae et ultimae instantiae, in illud tribunal inter judices etiam duo saltem ecclesiastici viri, quos Ordinarius nominat, erunt omnino admittendi. Haec judicia minime publica erunt, et respectivae sententiae poenam capitis, seu poenam afflictivam, aut infamiam inferentes, numquam erunt exsequendae absque suprema Praesidis Reipublicae adprobatione, et antequam proprius cujusque ecclesiastici viri Episcopus ea absolverit, quae sacri Canones praescribunt. In deprehendendis et detinendis ecclesiasticis ii erunt adhibendi modi, quos reverentia status clericalis exigit, et quum aliquis ecclesiasticus vir fuerit deprehensus, nulla interjecta mora, Episcopus de hac re erit monendus: in hujus articuli dispositione plene excluduntur causae majores, quae Apostolicae Sedi reservatae sunt, juxta sacri Concilii Tridentini praescripta, *sess.* 24 *De reform., cap.* V.

---

(1) Quae intra parenthesim clauduntur, leguntur tantum in Concordatis *guatimalensi* et *hondurensi*.

Venezolana, *a.* 20. **1403.** — Ecclesiasticum forum in Republica pro causis civilibus clericorum servabitur. Quod ad causas criminales spectat, idem forum ecclesiasticum servabitur, indulgente Apostolica Sede, ut forum ipsum inter eos limites exsistat, quibus hodie ex civilium legum praescripto restringitur.

Costaricensi, *a.* 25; **Guatimalensi,** *a.* 26; **Hondurensi,** *a.* 26; **Nicaraguensi,** *a.* 25; **S. Salvatoris,** *a.* 25; **Venezolana,** *a.* 29. **1404.** — Reliqua omnia ad res, seu personas ecclesiasticas spectantia, de quibus in hisce articulis nulla habita mentio est, erunt omnino dirigenda et administranda juxta vigentem Ecclesiae Catholicae Apostolicae Romanae disciplinam.

(Cfr. Nussi-Brueck, *Conventiones de rebus ecclesiasticis inter S. Sedem et civilem potestatem*. Vide *vol.* 1, *Append.* VI, *pag.* 724).

Pro Aequatoriana Republica

(*Ann.* 1881).

1405. Art. VII. Abolentur appellationes a sententiis Ordinariorum ad laicam potestatem (vulgo *recursos de fuerza*), et quoad exsecutiones et sententias ab Ordinariis et ecclesiasticis judicibus latas, poterit tantum appellari ad superiora ecclesiastica tribunalia, vel ad Sanctam Sedem, juxta disciplinam statutam in Apostolicis litteris Summi Pontificis Gregorii XIII, quae incipiunt «Exposcit», et ad normam canonicarum praescriptionum, et earum praesertim, quae pro causis matrimonialibus a Benedicto XIV editae fuerunt in constitutione «Dei miseratione», aut poterunt ad ipsos Superiores deferri tum nullitatis, tum querelae causa. Ecclesiastici judices proferunt sua judicia, quin illa unquam assessorum laicorum sententiae antea subjiciant, quos tamen consulere poterunt, ubi opportunum esse duxerint. Ecclesiastici patroni poterunt assessoris officium in hac judiciorum classe exercere.

Art. VIII. Omnes ecclesiasticae causae et praesertim matrimoniales, atque illae quae respiciunt fidem, sacramenta, mores, sacras functiones, officia et jura sacro ministerio adnexa, tum personae tum materiae ratione ad tribunalia ecclesiastica pertinent. Verumtamen S. Sedes, attentis circumstantiis et Aequatoris Gubernii petitione, haud impedit quominus:

1.° Causae civiles clericorum et illae, quae proprietatem atque temporalia ecclesiarum jura, beneficia, aliasque ecclesiasticas fundationes respiciunt, ad civilia tribunalia deferantur.

2.° Causae criminales ecclesiasticorum pro delictis, quae ad religionem non pertinent, quaeque Reipublicae codicibus animadvertuntur, ad laicorum tribunalia deferantur. Verum in judiciis secundae et tertiae instantiae, in respectivis tribunalibus duo ecclesiastici viri, ut conjudices, erunt omnino admittendi, quos respectivus Ordinarius postremis cujuscumque anni diebus nominabit. Haec judicia minime publica erunt, et respectivae sententiae poenam capitis, seu poenam afflictivam aut infamiam inferentes, non erunt exsequendae, quin prius suprema approbatio Reipublicae Praesidis fuerit obtenta, atque proprius cujusque ecclesiastici viri Episcopus ea quamprimum absolverit, quae sacri Canones in hisce casibus praescribunt. Sententia damnationis ad opera publica in sacerdotem numquam ferri poterit. In reprehendendis et detinendis ecclesiasticis ii erunt

adhibendi modi, quos eorum character exigit, et Ordinarius respectivus hac de re nulla interjecta mora erit monendus.

3.° Causae criminales contra vicarios capitulares, ecclesiasticos dioecesium gubernatores, vicarios generales, dignitates, canonicos, aliaque capitulorum membra ad tribunalia superiora deferantur, etiam quum agitur de delictis, quae subjicienda forent juratis.

Art. IX. Sancta Sedes permittit ut personae et ecclesiastica bona subjiciantur publicis vectigalibus, veluti subjiciuntur personae et bona aliorum civium Aequatoris. Civilis auctoritas ad coactionem, quum ea necessaria fuerit, procedere nequit, nisi postquam cum ecclesiastica auctoritate rem componere curaverit. Ab hujusmodi vectigalibus eximuntur seminaria, bona et res divino cultui immediate destinatae, et beneficentiae instituta.

Art. XXIII. Cetera quae ad personas et res ecclesiasticas pertinent, quorum nulla in his articulis mentio facta est, dirigentur omnia et administrabuntur juxta canonicam et vigentem Ecclesiae disciplinam a Sancta Sede adprobatam.

Pro Columbia.

Conventio additionalis — de foro ecclesiastico, etc. — Anno 1892.

DE FORO ECCLESIASTICO

1406. — Art. 1. Causae civiles virorum ecclesiasticorum et quae respiciunt dominium aliaque jura temporalia ecclesiarum, beneficiorum, aliorumque institutorum ecclesiasticorum deferentur ad tribunalia civilia.

Art. 2. Perspecta temporum ratione, necessitate justitiae sine mora administrandae, ac carentia idoneorum subsidiorum in tribunalibus episcopalibus, Sancta Sedes non abnuit quominus ad tribunalia a civili potestate constituta deferantur etiam causae criminales ecclesiasticorum ob crimina, quae ad religionem non pertinent, quaeque in Reipublicae codicibus puniuntur.

Art. 3. Hujusmodi judicia publica non erunt, hisque aderunt dumtaxat ii, quorum munus praesentiam flagitat pro re de qua agitur, testes, periti et ceteri, qui pro officii sui ratione necessario debent interesse: insuper proximi cognati et alii, quorum intersit adesse, rogatu ejus, qui in jus vocatur, assentiente eo iisve, qui pro tribunali cognoscunt.

Art. 4. Harum causarum cognitio et judicatio erit in primo jurisdictionis gradu penes judices superiores *territorii (quod Districtus dicitur) judiciarii*, eosve qui horum vices gerunt, absque juratorum interventu: in altero gradu penes collegia judicum, quae tribunalia vocantur.

Art. 5. Sententias in hisce causis contra ecclesiasticos latas, quae poenam mortis vel aflictiones corporis vel infamiam irrogant, exsecutio non sequetur, antequam patefiant Praesidi Reipublicae, nec priusquam Episcopus, cui subest reus ecclesiasticus, peregerit, quantocius fieri possit ea, quae sacri canones agenda praescribunt, quum hi casus inciderint.

Art. 6. Numquam fas erit contra ecclesiasticum sententiam proferre, qua ad opus publicum damnetur.

Art. 7. In comprehensione et detentione ecclesiasticorum ratio respectusque habebitur sacri eorumdem characteris. Quum adversus eos processus initietur, ea res Ordinario, ad quem reus pertinet, nuntiabitur, qui tamen nullum judiciali processui obicem interponet.

Art. 8. De causis criminalibus, quae forte agentur adversus gubernatores ecclesiasticos dioecesium, vicarios generales, dignitates, canonicos

ecclesiarum cathedralium, judicium ferent in primo jurisdictionis gradu tribunalia superiora, in altero vero gradu curia suprema.

Art. 9. Ab iis, quae modo statuta sunt, exceptae intelliguntur causae majores Episcoporum, quae reservatae manent Apostolicae Sedi et tribunalibus ecclesiasticis superioribus, quae de iis cognoscere debent juxta Sac. Concilium Tridentinum, *sess.* XXIV, *cap.* V, *De reform.*, aliaque juris canonici praescripta. — Idem circa causas vicariorum capitularium *durante munere* erit observandum.

Art. 10. In omnibus judiciis, quae ad forum ecclesiasticum pertinent, praebebit civilis auctoritas virium suarum opem et patrocinium suum, ut judices, in iis causis de quibus eorum jurisdictio est, curare possint observantiam et exsecutionem poenarum et sententiarum, quas ipsi pronuntiaverint.

Art. 11. Causae civiles et criminales, de quibus in hoc capite sermo est et lis pendet in praesens, devolventur ad judices et tribunalia, quae hic statuuntur, quicumque demum status sit et jurisdictionis gradus in quo versantur.

Art. 12. Personae ecclesiasticae non cogentur ab iis, qui potestatem civilem exercent juratae vel injuratae testimonium ferre de iis factis vel actibus, circa quos juxta Ecclesiae praecepta arcani lege adstringuntur.

Art. 13. Neque vero tenebuntur eaedem personae testari in causis sanguinis sine venia Superioris, cujus potestati subjiciuntur.

Art. 14. Archiepiscopi, Episcopi, Gubernatores ecclesiastici, Vicarii Capitulares vel Generales et capitulorum ecclesiasticorum dignitates ope testificationis scriptae, jurejurando firmatae, testimonium praebebunt.

Cfr. *Conventiones... initae sub pontificatu SSmi. D. N.* Leonis PP. XIII. Vide vol. I, *App.* VI, *pag.* 724 *seq.*

APPENDIX VII

SUPREMA SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII

FACULTAS SANANDI IN RADICE MATRIMONIA MIXTA ATTENTATA CORAM MAGISTRATU CIVILI VEL MINISTRO NON CATHOLICO

1407. — Ssmus. D. N. Benedictus Div. Prov. PP. XV, in audientia R. P. D. Adsessori S. Officii impertita, R. P. D. Ordinario... facultatem benigne concedere dignatus est sanandi in radice matrimonia mixta attentata cum impedimento *mixtae religionis vel disparitatis cultus* coram magistratu civili vel ministro non catholico, quando scilicet consensus de praesenti in utroque conjuge perseverat, et sine gravi incommodo vel periculo conjugis catholici vel ob recusationem alterius conjugis legitime renovari non potest, et dummodo aliud non obstet canonicum dirimens impedimentum, super quo dispensandi aut sanandi facultate non polleat.

Ipse vero R. P. D. Ordinarius serio moneat conjugem catholicum de gravissimo patrato scelere, salutares ei poenitentias imponat et, si agatur de matrimonio coram ministro non catholico attentato, ab excommunicatione incursa absolutionem impertiatur; simulque ei declaret ob sanationis gratiam a se acceptatam, matrimonium factum esse validum, legitimum et indissolubile jure divino et prolem susceptam vel forte suscipiendam legitimam habendam esse. Eidem etiam gravibus verbis in mentem revocet obligationem, qua semper tenetur, procurandi pro viribus conversionem

conjugis ad catholicam fidem, et prolis utriusque sexus tam natae quam nasciturae in catholica religione educationem.

Quum autem de matrimonii validitate in foro externo constare debeat, idem R. P. D. Ordinarius singulis vicibus nomen cum consueta personali indicatione tam mulieris quam viri in regestis describi jubeat, simulque autographum documentum concessae sanationis atque absolutionis et declarationum conjugi catholico ut supra factarum servetur in curia locali, et exemplar authenticum eidem sedulo custodiendum tradatur.

In singulis autem casibus expressa fiat mentio Apostolicae delegationis.

Praesentibus valituris ad triennium, quo tempore elapso idem Ordinarius referat quot hujusmodi sanationes concesserit.

Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Caesar Rossi, S. R. et U. I., *Substitutus Notarius.*

(Ecclesiastical Review, jun., 1916, *pag.* 717, 718).

APPENDIX VIII

DECRETUM

Urbis et Orbis de elevatione ritus ad duplicem I classis die 19 martii, S. Joseph Sponsi B. Mariae Virg., Conf., et die 29 septembris, in Dedicatione S. Michaëlis Arch.

1408.—Quum ex canone *n.* 1.247, § 1 (1), jam vigente, Codicis juris canonici, inter dies festos de praecepto adnumeretur etiam Festum S. Joseph Sponsi B. Mariae Virginis, Conf., quod maxime decet nobiliore ritu decorare, quumque etiam Festum in Dedicatione S. Michaëlis Archangeli, cum quo militiae caelestis principe omnes angelorum chori honorantur, eadem ritus nobilitate dignum visum fuerit, Sanctissimus Dominus noster Benedictus Papa XV supplicibus quoque votis cleri plebisque fidelis ab infrascripto Cardinali Sacrae Rituum Congregationi Pro-Praefecto relatis libentissime obsecundans, utrumque Festum primarium, respectiva die 19 martii et 29 septembris in universa Ecclesia recolendum, a ritu duplici secundae classis ad altiorem ritum duplicem primae classis absque octava evehere dignatus est; atque sub tali ritu duplici primae classis cum subsequentibus variationibus infrascriptis in futuras Breviarii Romani typici reproductiones inducendas esse jussit ac decrevit; servatis Rubricis:

In Kalendario.

19 martii. — S. Joseph, Sponsi B. M. V., Conf., Duplex I classis.

29 septembris. — Dedicatio S. Michaëlis Archangeli, Duplex I classis.

In Catalogo Festorum.

Duplicia I classis primaria.

Post Assumptionem B. M. V. ponatur: Dedicatio S. Michaëlis Archangeli.

Post Nativitatem S. Joannis Baptistae ponatur: Festum S. Joseph, Sponsi B. Mariae Virg., Conf.

In Catalogo Festorum.

Duplicia II classis.

Expungantur festa Dedicationis S. Michaëlis Archangeli et S. Joseph.

In Corpore Breviarii.

---

(1) Decretum dicit ex canone 1267. sed videtur mendum typographicum.

Die 18 martii, in fine, rubrica Vesperarum sic ponatur: Vesperae de sequenti, Commemoratio tantum Feriae. Post titulum Festi ponatur: Duplex I classis.

Die 19 martii. — In I Vesperis expungatur rubrica: Et fit Commemoratio praecedentis.

Die 29 septembris. — Post titulum Festi ponatur: Duplex I classis.

Contrariis non obstantibus quibuscumque. Die 12 decembris 1917. — † A. Card. Vico, Ep. Portuen. et S. Ruf., *S. R. C. Pro-Praefectus.* — L. ✠ S. — Alexander Verde, *Secretarius (Acta,* X, *pag.* 26, 27).

APPENDIX IX

A

CAZA DE LAS PALOMAS

(Véase tomo I, n. 708, q. 5).

1409. — Don Alfonso XIII, etc.

Artículo único. Los arts. 32 y 33 de la ley de Caza de 16 de mayo de 1902 quedarán redactados en la siguiente forma:

«Art. 32. Las palomas campestres quedan comprendidas en el art. 17.

»No podrá tirarse a las palomas domésticas ajenas, y a las campestres dedicadas a criadero en palomar, sino a la distancia de un kilómetro de la población o palomares, pero en ningún caso se hará uso de señuelo, cimbeles u otro engaño.

»Art. 33. Los gobernadores civiles, previa reclamación de una Asociación agrícola o de los Ayuntamientos de los pueblos donde existan palomares, y oyendo al Consejo provincial de Fomento respectivo, dictarán las disposiciones que crean oportunas sobre clausura de aquéllos, fijando las épocas y el tiempo que deberán estar cerrados, sin que los plazos sean mayores en ningún caso que los correspondientes a los meses de octubre y noviembre y 1.° de julio a 15 de agosto.

«Por tanto, etc.

»Dado en Palacio a 22 de julio de 1912. — Yo el Rey. —El Ministro de Fomento, Miguel Villanueva y Gómez.»

(*Gac.* 23 *id.*). Cfr. Alcubilla, Ap. de 1912, *pag.* 417.

B

EX S. C. INDULGENTIARUM ET SS. RELIQUIARUM

1410. — SSmus. Dnus. Noster Pius X... quo magis christifideles ad servandas promissiones in susceptione Baptismatis ab ipsis emissas excitentur, Plenariam indulgentiam, defunctis quoque applicabilem, benigne concessit, ab omnibus lucrandam, qui, die festo Augustissimae Trinitatis, alicui piae caeremoniae in parochialibus aliisque ecclesiis, de Ordinariorum licentia, et juxta eorumdem normas peragendae, in qua solemniter praefatae promissiones denuo nuncupentur, devote adstiterint, simulque sacramentali confessione expiati et S. Synaxi refecti ad mentem Sanctitatis Suae pie oraverint.

Kalendis junii an. 1906.

C

REAL ORDEN SOBRE ABUSOS EN LOS JUZGADOS MUNICIPALES CON MOTIVO DE LA CELEBRACIÓN DE *matrimonios canónicos*

(Cfr. *vol.* II, *n.* 988)

1411.—Ilmo. Sr.: El Sr. Presidente del Tribunal Supremo ha puesto en conocimiento de este Ministerio que en algunos Juzgados municipales se cometían abusos con motivo de la inscripción de los matrimonios canónicos, exigiendo trámites previos que la ley no autoriza y el pago consiguiente de los derechos arancelarios.

Dichos abusos han sido corregidos con imposición de multas en los casos concretos de que se ha tenido noticia, pero conviene que todos los Jueces municipales tengan muy presentes las disposiciones vigentes, a fin de que se abstengan de practicar lo que no esté autorizado por ellas. En su virtud, y de conformidad con el expresado señor Presidente del Tribunal Supremo,

S. M. el Rey (q. D. g.) ha tenido a bien disponer que se recuerde a los Jueces municipales:

1.° Que, conforme al art. 77 del Código civil, la única obligación impuesta a los contrayentes del matrimonio canónico, respecto al Juez municipal, es la de poner por escrito en conocimiento de éste, con veinticuatro horas de anticipación por lo menos, el día, hora y sitio en que deba celebrarse el matrimonio, y que el art. 5.° de la instrucción de 26 de abril de 1889 determina la forma en que esto ha de verificarse, prescribiendo que el aviso se extenderá en papel común, se firmará por los contrayentes, y si éstos o alguno de ellos no pudiese, por un vecino, a su ruego, debiendo redactarse en los términos que marca el formulario respectivo, y pudiendo presentar dicho escrito los dos contrayentes o cualquiera de ellos, o sus respectivos mandatarios, aunque el mandato sea verbal.

2.° Que no es necesario, ni debe formarse, por tanto, ningún expediente en el Juzgado municipal, cuando se trate del matrimonio canónico, dado que la obligación de suministrar los datos necesarios para que la inscripción pueda verificarse, que impone el art. 329 de dicho Código, es una nueva consecuencia de la anterior, y se llena verbalmente en el momento mismo de extenderse el acta de la celebración, y nada hay más lejos del espíritu de esa disposición que el exigir *documentalmente* la comprobación de tales datos.

3.° Que la intervención de los Jueces municipales en los matrimonios canónicos se reduce a expedir recibo del aviso que den los interesados respecto al día, hora y sitio en que deben celebrarse, y a asistir directamente o por medio de delegado a la ceremonia, a fin de levantar la correspondiente acta, que deberá contener los requisitos necesarios suministrados por las partes; y

4.° Que no pueden percibirse derechos por esas operaciones ni por ningunas otras que se relacionen con el Registro del estado civil, conforme a lo dispuesto en los artículos 26 de la ley del Registro civil, y 23 del Reglamento general dictado para su ejecución, salvo los casos expresamente determinados en este artículo.

De real orden lo digo a V. I. para su conocimiento y efectos consiguien-

tes.—Dios guarde a V. I. muchos años. Madrid, 12 de julio de 1904.—Sánchez de Toca.

Sr. Director general de los Registros civil y de la propiedad y del Notariado.

Recientemente se ha decretado que los párrocos puedan actuar como notarios para el efecto de acreditar el consentimiento o consejo paterno. (R. Ord. de 11 de marzo de 1915.)

D

EX S. POENITENTIARIA

1412.—1. «Cappellani militum, dum exercitum comitantur, possunt, durante bello, excipere confessiones sacramentales quorumcumque fidelium ad se accedentium et in eorum favorem uti facultatibus omnibus sibi pro foro conscientiae concreditis. Eadem pollent potestate praedicti cappellani militum in captivitate forte detenti in favorem omnium concaptivorum». (18 dec. 1914: *Acta*, VI, *pag.* 712).

2. Eadem potestate donantur sacerdotes qui quovis titulo ad exercitum pertineant, dummodo «vel a proprio vel ab alio Ordinario confessiones fidelium excipiendi facultatem antea acceperint, quae positive revocata non fuerit». (11 martii 1915: *Acta*, VII, *pag.* 130.)

Hae facultates non videntur restringendae ad praesens bellum, sed extendendae ad quodlibet bellum. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe, vol.* 42, *pag.* 102.

DECLARATIO DE ABSOLUTIONE IMPERTIENDA MILITIBUS AD PRAELIUM VOCATIS

Proposito huic sacrae Poenitentiariae dubio:

«An liceat milites ad praelium vocatos, antequam ad sacram Communionem admittantur, absolvere generali formula, seu communi absolutione, sine praecedente confessione, quando tantus est eorum numerus, ut singuli audiri nequeant, doloris actu debite emisso?», eadem sacra Poenitentiaria, mature consideratis expositis, benigne sic annuente sanctissimo Domino nostro Benedicto Papa XV, respondendum esse censuit:

»Affirmative. Nihil vero obstare quominus sic absoluti in praefatis adjunctis ad sacram Eucharistiam suscipiendam admittantur. Ne omittant vero cappellani militum, data opportunitate, eos docere absolutionem sic impertiendam non esse profuturam, nisi rite dispositi fuerint, iisdemque obligationem manere integram confessionem suo tempore peragendi, si periculum evaserint.

»Contrariis quibuscumque non obstantibus».

Datum Romae in sacra Poenitentiaria, die 6 februarii 1915.—Carolus Perosi, S. P. Regens:—Josephus Palica, S. P. Secretarius.—*(Acta,* VII, *pag.* 72).

Commentarium vide apud *Razón y Fe, vol.* 41, *pag.* 513 *seq.* Ubi plura alia exponuntur.

His in casibus communicare possunt per modum *Viatici,* ideoque etiamsi jejuni non sint (S. R. C., 11 febr. 1915).

APPENDIX X

FORMULAE LITTERARUM EXCARDINATIONIS ET INCARDINATIONIS

A. *Formula Litterarum excardinationis a dioecesi*

1413.—N. Episcopus N.—Dilecto in Christo N.

Petiisti a Nobis, ut tibi concederemus litteras excardinationis a Nostra Dioecesi, cui ratione originis (seu domicilii) adscriptus hucusque fuisti, et in qua ad Clericatus honorem promotus es, quo integrum tibi sit ad Ecclesiam et dioecesim N. transire, eique adscribi. Quum igitur Nobis compertum sit Illustrissimum et Reverendissimum Dominum N. Episcopum Ecclesiae N. paratum esse ad te adscribendum Ecclesiae suae; et tu nullo alio canonico vinculo dioecesi Nostrae ligatus sis, nec ullum in ea habeas beneficium (*vel* et beneficium, quod in ea habebas, canonica ex causa dimiseris et resignaveris), justae praeterea habeantur causae hujus excardinationis concedendae, nec tu ad eam petendam levitate aut ambitione movearis; gratiam, quam expostulasti, tibi duximus concedendam. Quare Nostris hisce litteris te N. N. dioecesis nostrae clericum et in minoribus (*vel* majoribus, *et exprimantur Ordines, quibus est insignitus*) ordinibus constitutum e Dioecesi Nostra absolute et in perpetuum excardinamus et excardinatum edicimus et declaramus in eum tantum finem ut Dioecesi N. adscribi valeas, et sub conditione, ut hae Litterae suum plenum sortiantur effectum tum solummodo, quum Dioecesi N. rite fueris adscriptus.

In quorum fidem, etc.—Datum, etc.—N. Episcopus N.—N. Cancellarius Episcopalis.

B. *Formula Litterarum incardinationis in dioecesi.*

1414.—N. Episcopus.—Dilecto in Christo N.

Quum Nobis constiterit te N. N. in minoribus (*vel* majoribus, *et exprimantur Ordines, quibus insignitus est*) ordinibus constitutum, qui hucusque Dioecesi N. fueras adscriptus, ab illius Illustrissimo ac Reverendissimo Episcopo Domino N. N. justis de causis excardinationis litteras obtinuisse; nec non ex praedicti Domini Episcopi testimonio certum Nobis sit te legitimis esse natalibus, integris moribus et sufficienti praeditum scientia; quum praeterea tu praestito juramento declaraveris velle te in hac Nostra Dioecesi semper manere et huic Nostrae Ecclesiae jugiter deservire, Nos moti studio, quo exardescimus, bonum hujus Ecclesiae Nostrae curae commissae procurandi, te, quem utilem (*vel* necessarium) Ecclesiae huic Nostrae pro praesentibus ejus adjunctis existimamus, absolute et in perpetuum Ecclesiae et Dioecesi Nostrae adscribimus et adscriptum renuntiamus et declaramus, sperantes te alacri animo in futurum bono animarum in hac Nostra Dioecesi adlaboraturum, et omnibus fidelibus Nostrae curae commissis bonum Christi odorem futurum.

In quorum fidem, etc.—Datum, etc.—N. Episcopus N.—N. Cancellarius Episcopalis.

APPENDIX XI

A.—FACULTATES QUINQUENNALES

1.°

1415.—Facultates quae a S. Congregatione de Prop. Fide *Episcopis* ad quinquennium concedi solent, continentur in DECEM FORMULIS majoris minorisve amplitudinis. – Has Congregatio S. Officii confecit, et transmisit S. Congregationi de Prop. Fide per quam communicantur Episcopis; sed ita ut degentes in remotioribus regionibus ampliores obtineant facultates, illas nempe quae juxta elenchi ordinem 1.° et 2.° loco enumeratae reperiuntur.

En *formula* (*n.* X) quae Episcopis GALLIAE communicari solet:

1. Absolvendi ab haeresi, et apostasia a fide et a schismate quoscumque etiam ecclesiasticos, tam saeculares, quam regulares; non tamen eos, qui ex locis fuerint, ubi sanctum Officium exercetur, nisi in locis missionum, in quibus impune grassantur haereses, deliquerint, nec illos qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint ubi impune grassantur haereses, et post judicialem abjurationem illuc reversi, in haeresim fuerint relapsi; et hoc foro conscientiae tantum.

2. Tenendi et legendi, non tamen aliis concedendi, praeterquam ad tempus tamen, iis sacerdotibus quos praecipue idoneos atque honestos esse sciat, libros prohibitos, exceptis operibus Dupuy, Volney, M. Reghellini, Pigault-Lebrun, de Potter, Bentham, J. A. Dulaure, *Fêtes et Courtisanes de la Grèce, Novelle di Casti,* et aliis operibus de obscenis et contra religionem ex professo tractantibus.

3. Dispensandi in 3.° cum pauperibus in contrahendis; in contractis vero cum haereticis conversis, etiam in 2.° simplici et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum; et in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

4. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante.

5. Dispensandi in impedimentis cognationis spiritualis.

6. Hae vero dispensationes matrimoniales, videlicet 3.ª, 5.ª et 6.ª, non concedantur nisi cum clausula: *dummodo mulier rapta non fuerit, et si rapta fuerit, in potestate raptoris non exsistat,* et in dispensationibus hujusmodi declaretur expresse, illas concedi tamquam a Sedis Apostolicae delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessae.

7. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto tantum provenientibus, excepta ea, quae ex homicidio voluntario contrahitur.

8. Dispensandi et commutandi vota simplicia in alia pia opera, exceptis votis castitatis et religionis.

9. Absolvendi ab omnibus censuris etiam speciali modo Romano Pontifici reservatis.

10. Delegandi simplicibus sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta et alia utensilia ad Sacrificium Missae necessaria, unde non intervenit sacra unctio, et reconciliandi ecclesias pollutas aqua ab Episcopo benedicta, et in casu necessitatis etiam aqua ab Episcopo non benedicta.

11. Communicandi has facultates in totum vel in parte, prout opus esse secundum ejus conscientiam judicaverit, sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus, in locis tantum ubi prohibetur exercitium catholicae religionis.

12. Et praedictae facultates gratis, et sine ulla mercede exerceantur, et ad quinquennium tantum concessae intelligantur.

13. Utendi iisdem facultatibus in locis tantum dioecesis N.

Nota.—Proposita quaestione, quaenam sit relatio mutua inter facultates impressas Episcopis concedi solitas a S. Poenitentiaria quam a S. Congr. de Prop. Fide, responsum fuit: «Illud tibi significandum habeo, quod nimirum quum a SS. D. N. dentur facultates per S. Congr. de Prop. Fide, sive per S. Poenitentiariam, quumque ipse attentis locorum, personarum et temporum adjunctis eas ampliores vel arctiores concedat, neutra ex Congregationibus facultates per alteram datas coarctare dicenda est, nisi expresse id in rescripto cautum sit» (Moy, *Archiv., vol.* 5, *pag.* 471).

2.°

1416.—Facultates quinquennales quoad casus S. Sedi reservatos et dispensationes matrimoniales, quae Episcopis concedi solent (1).

Raphaël divina miseratione Episcopus Ostiensis et Veliternus S. R. E. Cardinalis Monaco La Valletta, Sacri Collegii Decanus, Sacrosanctae Patriarchalis Archibasilicae Lateranensis Archipresbyter, SS. D. Nostri Papae et S. Sedis Apostolicae Major Poenitentiarius.

Vobis Venerabili in Christo Patri N. N. infrascriptas communicamus facultates ad quinquennium duraturas, quibus, non obstante Constitutione *Apostolicae Sedis,* pro foro conscientiae per vos sive per vestrum vicarium in spiritualibus generalem, dummodo in sacro presbyteratus ordine sit constitutus, etiam extra sacramentalem confessionem pro grege vobis commisso et intra fines vestrae dioecesis tantum atque de speciali in unoquoque casu exprimenda Sedis Apostolicae auctoritate vobis delegata, uti valeatis; quasque canonico poenitentiario, necnon vicariis foraneis pro foro pariter conscientiae ac in actu sacramentalis confessionis dumtaxat, etiam habitualiter, si vobis placuerit, aliis vero confessariis, quum ad vos sive ad praedictum vicarium generalem in casibus particularibus poenitentium recursum habuerint, pro exposito casu impertiri possitis, nisi ob peculiares causas aliquibus confessariis a vobis specialiter subdelegandis, per tempus arbitrio vestro statuendum, illas communicare judicabitis.

nn. I-VIII fere ut in pag. S. Poenitentiaria de qua in *n.* sequenti 1417.

IX-X ut X-XI in dicta pagella.

XII, ut XIII pagellae, et in fine additur: «Item ex eadem speciali et expressa apostolica auctoritate pariter facultatem concedimus dispensandi super eodem occulto impedimento, dummodo sit absque ulla machinatione, etiam in matrimoniis contrahendis, in casibus tamen urgentioribus in quibus tempus non suppetat recurrendi ad S. Sedem; injuncta in utroque casu gravi poenitentia salutari et confessione sacramentali semel singulis mensibus per tempus dispensantis arbitrio statuendum.

N. B. Mens nostra est: 1.° ut si forte ex oblivione vel inadvertentia ultra praedictum terminum his facultatibus vos uti contingat, absolutiones seu dispensationes exinde impertitae ratae sint et validae; 2.° ut injunctio confessionis sacramentalis, de qua sub *n.* X, non sit *irritativa* sed tamtum *praeceptiva;* 3.° ut his facultatibus non solum singillatim sed etiam cumulatim in uno eodemque casu uti possitis.

Datum Romae ex Aedibus Nostris, die 5 maji 1896. —B. Pompili, S. P. *Corrector.* —R. Celli, S. P. *Substit.*» (Cfr. *Analecta eccles., vol.* 4, *pag.* 459).

---

(1) Ponimus hic formulam quae ante Codicem dabatur, sed delevimus ea quae post Codicem sunt inutilia.

B. PAGELLA S. POENITENTIARIAE QUAE NONNULLIS CONFESSARIIS COMMUNICATUR

N. N., S. R. E. Cardinalis, SS. DD. N. Papae et S. Sedis Apostolicae Major Poenitentiarius.

1417.—Tibi dilecto in Christo confessario ab Ordinario loci ad excipiendas utriusque sexus sacramentales confessiones legitime approbato, infrascriptas concedimus facultates quibus, non obstante Constitutione *Apostolicae Sedis*, pro foro conscientiae et in sacramentali confessione Auctoritate Apostolica uti valeas, et non aliter, ita tamen, ne debeas illas cuilbet manifestare nisi necessitas aut utilitas exegerit.

I. Absolvendi ab excommunicatione ob manus violentas injectas in clericos, aut presbyteros, sive saeculares, sive regulares, in casibus tamen non deductis nec de facili ad forum Ordinarii deducendis; dummodo non sit secuta mors, vel mutilatio, seu lethale vulnus aut ossium fractio, et injuncta congrua poenitentia salutari cum obligatione caute et competenter satisfaciendi parti laesae.

II. Absolvendi a censuris contra duellantes inflictis, dummodo casus ad forum Ordinarii non fuerint deducti; injuncta gravi poenitentia salutari, et aliis injunctis, quae fuerint de jure injungenda.

III. Absolvendi quoscumque poenitentes, sive viros, sive mulieres (exceptis haereticis publicis sive publice dogmatizantibus) a quibusvis sententiis, censuris et poenis ecclesiasticis ob haereses tam nemine audiente vel advertente, quam coram aliis externatas, ob infidelitatem, et catholicae fidei abjurationem private admissas, sortilegia ac maleficia haereticalia etiam cum sociis patrata, necnon ob daemonis invocationem cum pacto donandi animam eique praestitam idololatriam, ac superstitiones haereticales exercitas, ac demum ob quaecumque insinuata falsa dogmata, incursis, postquam tamen poenitens complices, si quos in praemissis habeat, Ordinario loci, vel Sacrae Inquisitionis ministro in locis in quibus viget Sacrae Inquisitionis auctoritas, prout de jure, denuntiaverit; et quatenus agatur de locis in quibus *non viget* Sacrae Inquisitionis auctoritas, aut ob justas causas nequeat ante absolutionem denuntiare, facta a poenitente seria promissione denuntiationem peragendi cum primum, et meliori modo, quo judicio tuo fieri poterit, coram Ordinario loci; et postquam in singulis casibus haereses coram te secrete abjuraverit, et pactu cum maledicto daemone initum expresse revocaverit; tradita tibi syngrapha forsan exarata, aliisque mediis superstitiosis, ad omnia comburenda; injuncta pro modo excessuum gravi poenitentia salutari cum frequentia sacramentorum, et obligatione se prudenti judicio tuo retractandi apud personas, coram quibus haereses manifestavit, et reparandi illata scandala.

IV. Absolvendi a censuris incursis ob violationem clausurae regularium utriusque sexus, dummodo non fuerit cum intentione ad malum finem, etiam effectu non secuto, et dummodo casus non fuerint ad forum Ordinarii deducti, cum congrua poenitentia salutari. Et insuper absolvendi mulieres tantum a censuris et poenis ecclesiasticis, ob violationem ad malum finem clausurae virorum religiosorum incursis, dummodo tamen casus occulti remaneant; injuncta gravi poenitentia salutari, cum prohibitione accedendi ad ecclesiam et conventum seu coenobium dictorum religiosorum, durante occasione peccandi.

V. Absolvendi a censuris ob retentionem et lectionem librorum prohibitorum incursis, injuncta congrua poenitentia salutari, nec non firma obligatione tradendi Ordinario loci, aut cui de jure, sive per se, sive per alium, absque ulla mora, et, quantum fieri potest, ante absolutionem, libros prohibitos, si quos poenitens in sua potestate retineat.

VI. Absolvendi a *casu Sedi Apostolicae reservato ob accepta munera a regularibus utriusque sexus* (1), injuncta poenitentia salutari, et quando agitur de muneribus, quae non excedant valorem decem scutatorum, imposita aliqua eleemosyna judicio tuo taxanda, et caute eroganda, quum primum poterit in beneficium religionis, cui facienda esset restitutio; dummodo, tamen non constet, quod illa fuerint de bonis propriis religionis; quatenus vero accepta munera, vel fuerint ultra valorem scutatorum decem, vel constet fuisse de bonis propriis religionis, facta prius restitutione, quam si de praesenti adimplere nequeat, emissa seria promissione restituendi infra terminum tuo arbitrio praefiniendum, alias sub reincidentia.

VII. Absolvendi a censuris et poenis ecclesiasticis eos qui sectis vetitis massonicis aut carbonariis, aliisque similibus nomen dederunt, aut favorem praestiterunt; ita tamen ut a respectiva secta omnino se separent eamque abjurent, libros, manuscripta, ac signa sectam respicientia, si quae retineant, in tuas manus tradant ad Ordinarium quamprimum caute transmittenda, aut saltem, si justae gravesque causae id postulent, comburenda; injuncta pro modo culparum gravi poenitentia salutari, cum frequentia sacramentalis confessionis, aliisque injunctis de jure injungendis.

VIII. Commutandi, consideratis causis, omnia vota simplicia in alia poenitentiae seu pietatis opera: exceptis votis Sedi Apostolicae reservatis, scilicet castitatis, et religionis, necnon votis poenalibus ad sese arcendum a peccatis; et insuper voto non ludendi, ac votis in quibus agitur de praejudicio vel de jure tertii.

IX. Dispensandi ad petendum debitum conjugale cum transgressore voti castitatis, qui matrimonium cum dicto voto contraxerit, monendo hujusmodi poenitentem, ad idem servandum teneri, tam extra licitum usum matrimonii, quam si marito seu uxori respective supervixerit.

X. Dispensandi super impedimento occulto criminis, dummodo sit absque ulla machinatione, et agatur de matrimonio jam contracto; monitis putatis conjugibus de necessaria secreta renovatione consensus; ac injuncta gravi poenitentia salutari et confessione sacramentali semel quolibet mense, per tempus arbitrio tuo statuendum.

XI. Dispensandi super occulta irregularitate contracta ex violatione censurarum dumtaxat cum sacerdotibus, vel in sacris ordinibus constitutis, tam saecularibus, quam regularibus.

Volumus autem ut supradictis facultatibus uti valeas tantummodo *per biennium* a data praesentium computandum, et abstineas absolvere a casibus reservatis locorum Ordinariis, nisi facultatem ab eis obtinueris.

Datum Romae ex aedibus nostris, die 14 decembr. 1871. — A. Pellegrini, S. P. *Regens.* — Hip. Cañcus. Palombi, S. P. *Subst.* (Explicationem hujus pagellae vide apud *Angel a SS. Corde, n.* 1043 *seq*).

APPENDIX XII

S. CONGREGATIO CONSISTORIALIS

Decretum de sacerdotibus in certas quasdam regiones demigrantibus.

1418.—Ethnografica studia, quae postremis hisce annis in plurimis Americae civitatibus confecta sunt, evidentissime comprobarunt, migratio-

(1) Jam non est reservatus.

nem in eas regiones sacerdotum, qui pietate, doctrina vitaeque disciplina plene instructi non sint, non modo catholicae fidei detrimento esse solere, sed etiam in gravem ipsorum perniciem cedere: apparuit quoque, quanta sapientia ejusmodi demigrationem sacrae Congregationes Concilii et de Propaganda Fide, latis ea de re legibus, moderatae sint et circumscripserint.

Tam late enim eae patent dioeceses ferme omnes; ea inde consequitur remissio Pastoralis vigilantiae, praesertim in sacerdotes advenas; tanta incidunt pericula et impedimenta e sectarum frequentia, ex perpetuo cum acatholicis commercio, ex ea quae ibi in plurimis obtinet libertate et ex aliis rerum locorumque conditionibus, ut ipsi boni, cum maxima non sustineantur virtute paulatim tepescant, qui vero et doctrinae subsidio carent et vix ulla nituntur disciplina vitae, a recta via saepe deflectant, et non raro cum maxima fidelium offensione et religionis detrimento ad extrema deveniant, adeo ut, qui magistri esse debebant veritatis, ii ministri efficiantur erroris et impietatis.

Quapropter complures probatissimi viri, ac praesertim illarum regionum Episcopi, tum coram, tum scriptis, ab Apostolica Sede efflagitarunt, ut huic tanto malo novis iis vellet subvenire remediis quae tempus postulasset.

Re itaque in plenariis S. Congregationis Consistorialis comitiis disceptata, Emi. Patres censuerunt novum ferendum esse Decretum, quo, confirmatis praescriptionibus a S. Congregatione Concilii aliquot ante annos providenter editis, ea adderentur, quae, de Episcoporum complurium consilio et experientia duce, necessaria vel opportuna visa essent.

Cum autem Ssmus. D. N. Pius PP. X sententiam Emorum. Patrum probaverit, de ejus mandato haec statuuntur ac publici juris fiunt, sancte et ex conscientia ab omnibus ad quos spectat servanda.

CAPUT I

De sacerdotibus in perpetuum aut ad diuturnum tempus migrantibus

Integra lege S. Congregationis de Propaganda Fide de sacerdotum orientalis ritus migratione, quod attinet ad clerum saecularem latini ritus haec in posterum lex esto:

1. Nulli fas sit in Americam et ad insulas Philippinas migrare nisi *bonum testimonium habeat intemeratae vitae, in operibus sacri ministerii cum laude spiritus ecclesiastici et studii salutis animarum hactenus peractae, solidam spem exhibeat aedificandi verbo et exemplo fideles ad quos transire postulat, necnon moralem certitudinem praestet, numquam a se maculatam iri sacerdotalem dignitatem*, prout S. Congregatio Concilii, decretis d. 27 juli 1890 et d. 14 novembris 1903 latis, statuit et sanxit.

2. Qui vero bonum testimonium habent de quo supra, quamvis cum Ordinario ejus loci, in quem conferre se cupiunt, agere possint ut in ejus dioecesim excipiantur, iis tamen migrare ne liceat, nisi ante Episcopus loci *ad quem* se eos excepturum spoponderit, concesso aliquo ecclesiastico officio, et Ordinarius eorum proprius discessoriales litteras in forma specifica dederit, secundum ea quae infra praescribuntur.

3. Ordinarius loci *ad quem* neque excipiat neque se excepturum promittat sacerdotem, ante quam, directo permutatis cum Episcopo ejusdem proprio secretis litteris, certo testimonio eum sciverit esse dignum, quem ad normam art 1 admittat.

Ordinarius vero loci *a quo* discessorialibus ad migrandum litteris sacerdotem ne muniat: *primo*, nisi is ex aliquo canonico titulo ad suam pertineat dioecesim; *secundo*, nisi jure possit testimonium de eo ferre bonum; *tertio* denique, nisi ante ex litteris Ordinarii *ad quem* sibi constiterit eumdem sacerdotem ibi acceptum iri et aliquo functurum esse officio.

De quarum omnium observantia praescriptionum conscientia Ordinariorum graviter oneratur.

4. Discessoriales litterae demigrationis causa ab Ordinario sacerdotis proprio non ad quemlibet Ordinarium in genere dandae sunt, sed plane nominatim ad ipsum loci *in quem* Ordinarium, et, praeter consuetum testimonium, exhibere debent notas aetatis hominisque individuas, quibus ita figura habitusque personae describatur, ut ejus circa *identitatem* nemo decipi possit. Litterae, quae sint aliter exaratae, nihil valeant et habeantur nullae.

Hac tamen cura exarandi ejusmodi litteras Italiae Episcopi relevantur, qui peractis iis quae in superiore articulo praescripta sunt, rem deferent ad sacram hanc Congregationem, quae scriptis licentiam dabit, cum utroque Ordinario communicandam.

5. Hoc autem erit proprie ac peculiariter iis servandum qui ad Philippinas insulas sint migraturi: ut veniam migrandi, si ex Europa sint, ab sacra hac Congregatione Consistoriali petere sine ulla exceptione debeant; si vero sint ex America, a Delegato Apostolico qui Washingtoniae C. D. sedem sui honoris habet: integris, ad reliqua quod attinet, regulis superius statutis.

6. Sacerdotibus, qui jam in aliquam demigraverint dioecesim, ab hac in aliam in perpetuum vel ad diuturnum tempus discedere ne liceat, nisi assenserint tum Ordinarius proprius, tum primae Ordinarius commorationis; si vero agatur de italis sacerdotibus, accedat praeterea oportet sacrae hujus Congregationis venia.

7. Religiosi e claustro dimissi, cum in aliqua dioecesi sunt stabili ratione incardinati, conditione pares habeantur, ad migrationem quod attinet, sacerdotibus e clero saeculari; sin aliter iis ad migrandum opus erit peculiari sacrae hujus Congregationis indulto.

8. Sacerdotes, qui, hac lege non servata, temere arroganterque demigraverint, suspensi a divinis ipso facto maneant; qui nihilominus sacris (quod Deus avertat) operari audeant, in irregularitatem incidant: quibus a poenis absolvi non possint, nisi a sacra hac Congregatione.

De sacerdotibus ministerium suum spirituali migrantium fidelium bono exhibentibus

9. Leges de sacerdotibus migrantibus latae eos quoque attingant sacerdotes, qui, aut in itinere transmarino aut in exteris commorationis locis, Europa minime excepta, agricolis aliisque operariis demigrantibus suum praestant ministerium, sive curam hanc sponte sua suscipiant, sive ad hoc assumantur officium ab aliquo ex iis *Operibus*, quae in migrantium commodum providenter hac nostra aetate instituta sunt.

Peculiares Normae ad locorum Ordinarios

10. Episcopi Americae aliorumve locorum, de sacerdotibus advenis, qui in suas migraverunt dioeceses, diligenter inquirant, habeantne ii legitimum permanendi indultum, aut certum quoddam permanendi jus consecuti sint vel per incardinationem vel per decennalem legitimam commorationem; quos, si ejusmodi indulto aut jure carere et ceteroqui fidelibus inutiles esse cognoverint, congruenti termino iis praefinito, ad Ordinarios proprios dimittant.

Eadem haec Europae etiam Episcopi servent cum de sacerdotibus agitur, qui, delato sibi munere spirituali migrantium bono consulendi, in ipso-

rum dioecesibus degunt, quotiescumque noverint eos fidelibus noxios esse vel inutiles.

11. Optimum autem illud ac maxime optandum, ut earum regionum Episcopi, unde crebrius demigrari solet, consilia inter se conferant et constituant qua ratione possint commodius fidelibus suis in remotas alterius linguae regiones abeuntibus comparare sacerdotes, suae linguae gnaros et pietate, doctrina ac prudentia conspicuos; quemadmodum vero Ssmus. D. N. migrantibus ex Italia prospexit, sic vel alia simili ratione, aliquem unum seligant ex Ordinariis, qui ceterorum vice hoc in negotio fungatur, ut exterarum regionum Episcopi eum coram vel scripto adire possint; cum sacerdotes ud spiritualem demigrantium procurationem idonei sibi opus sunt.

Caput II

De sacerdotibus qui ad breve tempus proficiscuntur

12. Sacerdotibus, qui, ad breve tempus, ob honestam vel necessariam causam sint in Americam vel ad Philippinas insulas profecturi, possunt Ordinarii discessoriales litteras concedere, inconsulto quidem Ordinario loci *ad quem,* at servatis tamen regulis quae sequuntur.

13. In litteris discessorialibus, praeter reliqua, mentio expressa fiat de causa temporali discessus.

14. Ad quatuor menses coarctetur dierum itineris et mansionis licentia; sex mensium concedatar nulli, nisi casus aliquis extra ordinem inciderit.

15. Sacerdoti haud omni ex parte probato discedendi venia ne detur, nisi ante de honesta simul et necessaria abeundi causa constiterit; praeterea Ordinario loci *ad quem,* secretis litteris, adventus ejus renuntietur.

16. Itali autem sacerdotes, quandoque ob honestam et temporariam causam profecturi sunt, prius impetrent veniam discessus a sacra ac Congregatione.

17. Qui denique, ob temporariam causam discesserunt, elapso temporis spatio sibi concesso, regrediantur, nullamque habeant Ordinarii prorogandae licentiae semel datae facultatem.

Quod si aut infirmitate aut alia quadam peremptoria causa regressus nec opinato impediatur, postquam de rei veritate et de dispensationis necessitate constiterit, ad primum insequentem mensem prorogare tempus liceat Episcopo loci; ultra mensem, causis etiam indulti permanentibus, nonnisi Nuntiis vel Delegatis Apostolicis, qui ibidem versantur, indultum prorogare liceat ad congruum sed breve tempus, ea lege, ut id ne cunctentur aut Episcopum sacerdotis proprium aut sacram hanc Congregationem edocere.

Qui vero sacerdotes hanc deliquerint regulam, suspensi maneant a divinis.

Praesentibus valituris, contrariis quibuscumque minime obstantibus.

Romae ex S. C. Consistoriali, die 25 martii 1914. ✠C. Card. De Lai, Episcopus Sabinen., *Secretarius.* S. Tecchi, *Adsessor* (*Acta,* VI, *pag.* 182-186).

Commentarium hujus decreti vide apud *Razón y Fe, vol.* 41, *pag.* 217 *seq.,* 505 *seq.*

APPENDIX XIII

FACULTADES DEL EXCMO. SR. NUNCIO APOSTÓLICO EN ESPAÑA. — PARA ABSOLVER. — SOBRE BIENES. — DISPENSAS MATRIMONIALES. — GRACIAS A ECLESIÁSTICOS. — JURISDICCIÓN. — RELIGIOSAS DE CLAUSURA. — OTRAS VARIAS GRACIAS.

PARA ABSOLVER

1419.—Para absolver de todos los pecados y censuras reservados a Su Santidad, *excepta absolutione complicis in peccato turpi.*

SOBRE BIENES

1.° Para permitir la enajenación o permuta de bienes eclesiásticos.
2.° Para sanar la compra de dichos bienes y admitir a composición a sus poseedores.
3.° Para permitir la compra y redención de censos y cargas que graviten sobre los bienes de la Iglesia.
4.° Para permitir tomar en arrendamiento dichos bienes.
5.° Para permitir a los fieles el comprar del Gobierno bienes de la Iglesia, con las cuatro condiciones que señala la Sagrada Penitenciaría, y hemos copiado en el n. 1906 de este tomo.
6.° Para conceder a los patronos de los beneficios prórroga de los plazos de presentación a los mismos.

DISPENSAS MATRIMONIALES

También los señores Nuncios apostólicos están ordinariamente facultados para conceder subsanación sobre las equivocaciones materiales que se noten en las letras de dispensación; para revalidar en ambos fueros los matrimonios contraídos de buena fe, cuya nulidad proviene de algún impedimento dirimente descubierto después, no pasando de tercer grado; para dispensar el impedimento de tercer grado, cuando se descubre después de obtenida la dispensa apostólica de otro impedimento, y todo está preparado para el matrimonio, no siendo fácil el recurso a Roma; debiendo entenderse esto en sentido moral, v. gr., que de la dilación puedan temerse disgustos de las familias, peligro de incontinencia o de escándalo, etc.; para dispensar en el fuero interno sobre el impedimento oculto del crimen *neutro machinante.*

Cuando se solicita la gracia para el foro interno, puede redactarse la instancia dirigida al señor Nuncio o a su abreviador en papel común y callando, por supuesto, los nombres de los interesados. Si se trata de un caso público, debe redactarse la instancia dirigida al señor Nuncio en papel del sello 12.°, cuidando de que alguien recoja la gracia en la Abreviaduría y satisfaga los correspondientes derechos. *Mach-Ferreres, vol.* 2, *pag.* 660, 661.

GRACIAS A ECLESIÁSTICOS

1.° Para trasladar la localidad de las Misas u otras funciones sagradas.

2.° Para que puedan celebrar Misas votivas y conmutarles el Oficio divino.
3.° Para que puedan usar peluca en los Oficios.
4.° Para dispensarles de la residencia por causa de los estudios.
5.° Para dispensarles la cualidad de presbítero para obtener beneficios.
6.° Para prorrogar los plazos para ordenarse.
7.° Para dispensarles la irregularidad con que se obtuvo un beneficio.
8.° Para que los exclaustrados temporalmente puedan obtener beneficios.
9.° Para dispensar la edad que se requiere para obtener un beneficio.

JURISDICCIÓN

1.° Para ejercerla en lo contencioso por medio del Supremo Tribunal de la Rota, dando comisión al juez a quien corresponda.
2.° Para ejercerla en todas las diócesis del reino, y nombrar, si fuere necesario, administradores, *donec ab Apostolica Sede providebitur*.
3.° Para sanar los actos nulos por falta de jurisdicción.
4.° Para conceder mutación de juez.
5.° Para facultar a los Vicarios Capitulares que puedan conceder dimisorias en el año de luto.
6.° Para subdelegar, *vel in singulis casibus, vel ad breve tempus,* sus facultades.

RELIGIOSAS DE CLAUSURA

1.° Para que se trasladen de un convento a otro de la misma Orden.
2.° Para que puedan salir a tomar los baños prescritos por el médico.
3.° Para que puedan salir por causa de enfermedad u otra gravísima.
4.° Para que las señoras que quieran recogerse puedan entrar en los conventos de religiosas por tiempo fijo o para toda la vida, o también para practicar ejercicios espirituales.
5.° Para que las jóvenes puedan entrar de educandas.
6.° Para que puedan entrar de criadas o sirvientas.
7.° Para que las señoras puedan entrar en el Real Monasterio del Escorial, no siendo cuando se celebran en dicho Monasterio grandes solemnidades.

VARIAS OTRAS GRACIAS

1.° Para conceder licencia de oratorio interino por seis meses, mientras se acude a Roma, prorrogable por otros tres.
2.° Para conceder licencia de bendecir ornamentos y otros objetos sagrados en que no intervenga el uso del crisma.
3.° Para conceder indulgencia plenaria *in articulo mortis juxta formulam Benedicti XIV*.
4.° Para bendecir medallas y crucifijos con la indulgencia plenaria para la hora de la muerte.
5.° Para bendecir crucifijos con las indulgencias del Vía-Crucis.
6.° Para bendecir coronas con las indulgencias de Santa Brígida.
7.° Para conceder doscientos días de indulgencia cuando celebra de pontifical en la Real Capilla.
8.° Para permitir extraer reliquias.
9.° Para recibir denuncias y dispensar de hacerlas.

APPENDIX XIV

CIRCA CASTRENSEM JURISDICTIONEM IN REP. **Chilensi.**

1420.—A) *Ex* Motu proprio Pii X, *3 maji 1910, quo erigatur Vicariatus Castrensis pro Chilensi Republica:*

«Motu Proprio atque ex certa scientia et matura deliberatione Nostris, per praesentes Vicarium Castrensem, sive Capellanum Majorem, in Cilena Republica, Auctoritate Nostra Apostolica, instituimus, sub conditionibus quae infrascriptae sunt. Vicarius Castrensis, sive Capellanus Major, separata a ceteris Ordinariis, iisque minime subjecta jurisdictione pollebit in eos omnes qui sub Cilenae Reipublicae vexillis militant terra marique ubicumque gentium fuerint, atque in omnes et singulos fideles qui ad Cilenum exercitum secundum leges pertineant. Is per Apostolicas Litteras in forma Brevis ab hac S. Sede facultates omnes accipiet quae Capellanis Majoribus aliorum exercituum impertiri solent, iisque vel per se, vel per alios ecclesiasticos viros ab ipso subdelegandos, scilicet per Capellanos Minores, uti poterit. Designatio personae pro Capellani Majoris munere fiet collatis inter Nos successoresque Nostros et Cilenae Reipublicae Praesidem consiliis.

»Capellani minores, quum reapse parochi censendi sint illius partis exercitus, quam spirituali ipsorum curae Capellanus major demandaverit, libere idcirco utentur singulis quibusque facultatibus, quas sibi idem Cappellanus major subdelegaverit» (*Acta S. Sedis,* II, *pag.* 501 *seq.*).

B) *Ex* Brevi Pii X, Cum ex officio, *27 maji 1910, quo Illustrissimus Dr. D. Raphaël Edwards Salas creatur Vicarius Castrensis, sive Cappellanus Major.*

«Quae quum ita sint, Apostolica Nostra auctoritate, praesentium tenore, te Vicarium Castrensem, sive Cappellanum Majorem Catholicorum omnium, qui in terrestribus ac maritimis Chilenae Reipublicae copiis stipendia faciunt, ceterorumque fidelium, qui ad ipsius Reipublicae exercitum, secundum legem pertineant, eligimus, facimus atque constituimus. Porro quo ad ea curanda, quae hujus officii sunt, expeditior tibi pateat ratio; facultates infrascriptas per te, sive per alios sacerdotes, pietate et zelo animarum conspicuos idoneosque, a te, praevio diligenti examine, repertos et adprobatos (quatenus ab aliquo suo Ordinario adprobati non essent), itemque a te subdelegandos erga milites aliasque personas ad chilenses exercitus, comprehensis etiam auxiliaribus, secundum legem, ut diximus spectantes, dumtaxat exercendas, tenore praesentium, eadem Auctoritate Apostolica, ad Nostrum et Sanctae hujus Sedis beneplacitum tribuimus atque impertimur. Quae quidem facultates sunt hujusmodi, videlicet: I. Administrandi, exceptis Confirmatione et Ordine, omnia Ecclesiae sacramenta, etiam ea, quae nonnisi per parochialium Ecclesiarum Rectores administrari consueverunt et munia parochialia obeundi; II. Absolvendi milites et alias laicas personas, quae ad exercitus, uti supra diximus, pertineant, ab omnibus censuris, etiam speciali modo in Bulla Apostolicae Sedis diei XII octobris anni MDCCCLXIX Summo Pontifici reservatis, nec non dispensandi et commutandi vota simplicia in alia pia opera; III. Reconciliandi Ecclesias et coemeteria polluta, si ad locorum Ordinarios commodus non pateat accessus, et quod ad Ecclesias consecratas, aqua prius per aliquem Catholicum Episcopum benedicta,

nisi necessitas Missae diebus festis celebrandae aliter suadeat; IV. Celebrandi Sacrosanctum Missae Sacrificium una hora ante auroram et alia post meridiem, et, si cogat necessitas, etiam extra Ecclesiam in quocumque loco decenti, etiam sub diu; nec non utendi altari portatili et celebrandi in navi, debitis adhibitis cautelis, et Missam de requiem super quocumque altari celebrandi, cum privilegio apostolico animam alicujus pie defuncti e purgatorio igne liberandi; V. Benedicendi quaecumque vasa, tabernacula, paramenta, vestimenta et ornamenta ecclesiastica aliaque ad divinum cultum pro servitio eorumdem exercituum dumtaxat necessario, exceptis iis, in quibus sacra unctio adhibenda sit; VI. Dispensandi, quando expedire videbitur, a lege jejunii et abstinentiae; VII. Impertiendi Apostolicam Benedictionem cum plenaria Indulgentia in articulo mortis juxta Constitutionem Benedicti XIV fel. me., Nostri Praedecessoris, quae verbis incipit: «Pia Mater». Volumus, vero, ut sacerdotes quos tu pro facultatibus praedictis exercendis, uti diximus, deputaveris, simul ac ad aliquam stationem pervenerint, litteras testimoniales tam super suo sacerdotio quam super sua deputatione ac facultatibus sibi, vigore praesentium, concessis, locorum parochis exhibere eo teneantur; quibus visis hi non impediant, quo minus Missam in suis ecclesiis celebrare et sacramenta pro suo munere ministrare valeant. Curae insuper tibi erit nominandi quam primum unum ex Cappellanis minoribus Vicarium generalem qui, vacante Cappellani Majoris officio, jurisdictionem et facultates praedictas exerceat dummodo aliter a S. Sede praevisum non fuerit.» (Cfr. *Vicaría Castrense de la República de Chile.* Breves pontificios, Ley y Decreto relacionados con su creación y establecimiento, *pág.* 8 *seq.*

C) Ley núm. 2463

«Artículo 1.° El servicio religioso del Ejército y Armada y de los auxiliares a que se refiere el artículo 5.° de esta ley, estará a cargo de un sacerdote nombrado de acuerdo por la Santa Sede y el Presidente de la República.

Este sacerdote llevará el título y desempeñará las funciones de Vicario General Castrense, con el rango y prerogativas correspondientes al grado de general de brigada, si tuviere la dignidad episcopal, o al de coronel si no la tuviere.

El Vicario Castrense tendrá el sueldo de ocho mil pesos al año.

Art. 2.° El cuerpo de capellanes será formado por un capellán primero del Ejército con asimilación de mayor y sueldo de cuatro mil pesos al año; un capellán primero de la Armada con asimilación de capitán de corbeta y sueldo de cuatro mil pesos al año; un secretario y cuatro capellanes del Ejército con asimilación de capitanes de segunda clase y sueldo de tres mil seiscientos pesos al año cada uno; dos capellanes de la Armada con asimilación de tenientes primeros y sueldo de tres mil seiscientos pesos al año cada uno; cinco capellanes auxiliares del Ejército, con asimilación de tenientes primeros y sueldo de dos mil seiscientos pesos al año cada uno.

Art. 3.° Los nombramientos de capellanes, su traslación, ascenso o remoción serán hechos por el Vicario Castrense, previa la aprobación suprema.

Art. 4.° La reglamentación del servicio religioso (1) del Ejército, de la Armada y sus auxiliares será aprobada por el Gobierno.

---

(1) *Servicio religioso del Ejército.*— El Ministro de Guerra ha dictado el siguiente decreto, acerca del servicio religioso del Ejército:

Decreto:

1.° La Vicaría Castrense, creada por ley número 2.463 del 1.° de febrero del

Art. 5.° Para los efectos de esta ley se considerará auxiliares del Ejército: 1.° Los empleados y jornaleros de las maestranzas, arsenales, fábricas, talleres, depósitos y hospitales militares y navales y los que en ellos, por cualquier motivo, residan; 2.° El personal de la administración pública de la provincia de Tacna; 3.° Los empleados y jornaleros de los talleres y obras que por cuenta, con garantía y protección del Estado, se establezcan o realicen en la misma provincia; 4,° Los colonos colocados en Tacna por el Gobierno.

Y por cuanto, oído el Consejo de Estado, he tenido a bien aprobarlo y sancionarlo; por tanto, promúlguese y llévese a efecto como ley de la República.

Santiago, primero de febrero de mil novecientos once.» (*Ibid.*, *página* 12 *sig.*).

N. B. La Santa Sede manifestó su aceptación.

D) Convenio mutuo entre la jurisdicción ordinaria y la castrense

Santiago, 28 de noviembre de 1911.

Con esta fecha se ha decretado lo siguiente:

«El Ilustrísimo y Reverendísimo señor Arzobispo de Santiago de Chile, Doctor Don Juan Ignacio González, y Reverendísimo señor Vicario Castrense de la República de Chile, Doctor Don Rafael Edwards, con el objeto de facilitar, en cuanto a la licitud, los trámites de los matrimonios que hubieren de contraerse entre fieles de una y otra jurisdicción, han convenido: 1.° Que en el caso de estos matrimonios, los contrayentes quedan libres para dirigirse a una u otra Curia, comunicándose, en lo que fuere necesario a este efecto, sus facultades, y quedando obligada la Curia que intervenga en el matrimonio a enviar a la otra copia del acta

---

presente año, será una dependencia del Ministerio de Guerra, y sus relaciones de servicio con el Ministro y con las reparticiones del Ejército, serán en todo iguales a las de los Jefes de Departamento de dicho Ministerio.

Al frente de esta oficina estará el Vicario General Castrense del Ejército y Armada.

2.° La Vicaría Castrense tendrá un Capellán Secretario, y el personal de escribientes y ordenanzas que determine el Reglamento número 4 (Dotaciones de paz).

3.° Agréguese al título I, letra A, del Reglamento número 5 (Oficinas Militares) el siguiente capítulo:

9. Vicaría Castrense. — A esta oficina le corresponde:

a) Elaborar los proyectos de reglamentos referentes a la organización y funcionamiento del servicio religioso del Ejército, *y* a las diversas obligaciones y atribuciones del personal de capellanes de dicho servicio; *b*) Proponerle al Ministro las reformas de organización como necesarias o convenientes; *c*) Atender al despacho diario de los asuntos del servicio religioso; *d*) Preparar los decretos, órdenes ministeriales, instrucciones, providencias y demás documentos de la Vicaría que requieran la firma del Ministro; *e*) Calificar al personal de capellanes; y *f*) Confeccionar la parte de la memoria anual referente al servicio religioso del Ejército.

En conformidad al artículo 3.° de la ley número 2,463, son atribuciones del Vicario General Castrense, determinar los nombramientos, translaciones, ascensos o remociones de los capellanes, previa apreciación suprema.

Para el cumplimiento de esta disposición legal, en cada caso el Vicario General presentará una propuesta al Ministro de Guerra.

Tómese razón y comuníquese. — Barros Luco. — *Alejandro Huneeus G. H.*

matrimonial respectiva y los derechos que pudieren corresponderle. — 2.° Los capellanes militares enviarán también a los párrocos respectivos un acta certificada de los bautismos que administren y de los matrimonios que bendijeren, y éstos los inscribirán en sus libros parroquiales. 3.° Ambas partes se reservan el buscar de común acuerdo la solución de las dificultades que se presentaren, y el derecho de poner término a este convenio. — Ignacio, *Arzobispo de Santiago.* — Rafael Edwards, *Vicario General Castrense.* — Santiago, 28 de noviembre de 1911. — Tómese razón del precedente convenio y comuníquese. — El Arzobispo de Santiago. — *Silva C.*, Secretario.

Lo comunico a Vd. para su conocimiento y fines consiguientes. Dios guarde a Vd. — Carlos Silva C., Secrio.

(*La Revista Católica,* Santiago de Chile, 6 enero 1912, pág. 9.)

E) De *una carta del Ilmo. y Rvmo. Dr. D. Rafael Edwards, Obispo Tit. de Dodona, Vicario General Castrense, al P. Ferreres, de 26 de abril de 1912:*

«La Santa Sede me ha concedido benignamente las facultades llamadas acá «decenales», que suelen concederse a los Obispos y Ordinarios de América.

Me ha dado también facultades para confirmar a mis fieles (1).

Ha prorrogado para ellos el tiempo del Cumplimiento Pascual hasta el Domingo después de la fiesta de la B. Virgen del Carmen, y les ha concedido para uno de esos dos días el Jubileo a manera de Porciúncula, visitando cualquiera iglesia u oratorio.

Con los Ilmos. Ordinarios de Chile hemos convenido en que los matrimonios entre fieles de una y otra jurisdicción puedan tramitarse indiferentemente en una u otra Curia.

Además, han declarado que los fieles no castrenses que oigan las misas de los cuarteles o campamentos cumplen con el precepto de oirla en los días festivos, y esto por las dificultades que hay en estas regiones por no ser tan numerosos, como fuera de desear, ni los templos, ni los sacerdotes.»

---

(1) Cuando escribió esta carta todavía no era Obispo.

FINIS TOMI SECUNDI

INDEX ALPHABETICUS

Numeris romanis designatur tomus, arabicis numerus marginalis.

A

Abortivus in ordine ad hereditatem, I, 969, et App. III.
Abortus. Quale peccatum, I, 501, 502. — In quo differat a partus acceleratione, 499-501. — An aliquando licitus. — Quas poenas incurrant procurantes abortum, II, 976.
Absens. An possit absolvi a peccatis, II, 568. — An a censuris, 954.
Absolutio. Quibus danda, neganda, differenda, II, 727, 731. — An, quando et quomodo tribuenda recidivis, consuetudinariis, 734, 738; versantibus in occasione peccati, 734, 736; moribundis, 607, 608, 609; militibus, 655, 676; apparenter mortuis, 849, IV; dubie dispositis, 540, 728; pueris, I, 587; debitoribus, II, 732; complici in peccato turpi, 685, 690. — *Absolutio* absolventis complicem, 690, 1077. — *Absolutio* conditionata, 538. — *Absolutio* per litteras, 568; per telephonium, 536. — Quaenam certitudo dispositionis ad absolutionem sit requisita, 729. — *Absolutio* a censuris, 951; a casibus reservatis, 676.
Abstinentia a carnibus, I, 623; II, 1282-1583; ab operibus servilibus, I, 445.
Acardiacus, I, 323.
Acatholici quoad matrimonium, II, 1085.
Acceleratio partus. Vide *Abortus.*
Acceptatio. An necessaria ad legem, I, 167.
Acceptio rei alienae, I, 770.
Accessio. Quid per eam acquiratur, I, 727.
Accusator. De officio accusatoris, II, 31. — An sit irregularis, 890.
Acedia. Quid sit et quae ejus filiae, I, 260.
Actiones et *obligationes* in societatibus commercialibus et industrialibus, II, 117. — An liceat clericis eas accipere, 117, 118.
Actus. Quid et quotuplex, I, 51-53. — Ejus dotes ut sit humanus, moralis, 54. An actus externus aliquid addat, 81. — An dentur actus indifferentes, 80. — Quos possit lex praecipere, 155. — An uno actu impleri possint plura praecepta, 174. — An sint plura peccata, si plura praecepta uno actu violentur, 239-241. — Quomodo actus interrumpantur, 242. — Actus fidei, 268; spei, 294, 295; charitatis, 303. — Actus conjugalis, II, 1134.
Adjuratio. Quid et quotuplex, et quando licita, I, 402.

Adoptio seu cognatio legalis, II, 1048.
Adoratio. Quid et quotuplex, I, 342.
Adulterium. Quid, quale peccatum, I, 526. Quam obligationem restituendi inducat, 869. — Adulterium ut dirimens matrimonium, II, 1022; quatenus est causa divortii a toro et habitatione, 1117.
Advena. Vide *Peregrinus*.
Adventitia bona, I, 675.
Advertentia ad peccatum mortale, I, 231.
Advocatus. Ejus obligationes, II, 16-22.
Aedificatio. Quid per eam acquiratur, I, 728. — Aedificatio spiritualis, ejus obligatio pro clericis. II, 51.
Aequatoriensis Resp. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212. — Quoad patriam potestatem matri concessam, 416. — Opera servilia in festo S. Ioseph, 445. — Mutua obligatio alimenta praebendi, 473. — Explicantur difficiliores formulae legales, 648. — De dominio, 668. — De objecto dominii, 671. — De dominio filiorumfamilias, 677. — De dominio uxorum, 690. — De occupatione animalium, 708, 709. — De inventione thesauri, 711. — Praescriptio, 715. — Titulus praescriptionis, 719. — Tempus praescriptionis, 720. — Res furtivae bona fide emptae, 725. — Bona fides, 726. — De accessione, 727, 728. — De usu et usufructu, 729, 730. — Culpa juridica, 794, 798. — Cooperatio negativa, 830. — Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 858. — Possessor bonae fidei, 771, 772, 779. — Possessor malae fidei, 781, 783. — Ordo restitutionis creditoribus, 844. — Locus restitutionis, 848. — Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868. — Legitimitas filiorum, 871. — Materia contractus, 891. — Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895. — Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897-899. — Uxorum contractus, 902. — Civiliter mortui, 905. — Consensus in contractu, 911, 916, 917. — Obligatio contractuum quomodo cesset, 922. — Cessio bonorum, 923. — Modus in contractibus, 929. — Conditiones contractui appositae, 931, 932. — Donationes, 941-951. — Revocatio donationum, 951, 952. — Testamenta, 953-988. — Interesse legale, 1017. — Interesse ex interesse, 1025. — Venditio, 1029-1056. — Retrovenditio, 1052. — Dominio de los hijos de familia. Ap. IV. — **Vol. II.** Causae ecclesiasticae, App. VI. — Minorennum domicilium, 1076.
Aequivocatio, I, 545; an aliquando licita, 547.
Aetas ad legem, I, 160; ad jejunium, 602; ad ordines, II, 884; ad matrimonium, 1000; aetas feminae superadulta, 959.
Affinitas. Quid, quotuplex, II, 1036 — Quando matrimonium dirimat, et quo jure, 1039.
Aggressor vitae, honoris, bonorum, pudicitiae, I, 495-497.
Aleae. Ludus alearum, II, 113
Alimenta. Debentur parentibus, I, 453, 454; filiis, 466; conjugi, 474; fratribus, 977; spuriis, 975. — Quibus debeantur ex jure hispano et Amer. lat., 472.
Alluvio, I, 727.
Altare, II, 497. — Altare privilegiatum, 483, 808. — *Altare portatile*. An et quando satisfiat praecepto, audiendo sacrum in altari portatili, I, 435-440. — Quis possit facultatem concedere celebrandi super altari portatili, II, 492.

Amentes. Quoad leges, I, 159; quoad dominium, 674; quoad communionem, II, 425.

America latina **Vol. I.** De lege ecclesiastica et tribunalibus, 199. — Missae in oratorio privato die Nat. Dom. et Comm. omnium defunct., 443-440. — Communio paschalis, 589. — Quantitas et qualitas ciborum pro collatione serotina, 611-615 — De dominio filiorumfamilias, 677. — De dominio uxorum, 683 — De accessione, 727, 728. — De usu et usufructu, 729-730. — Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 548 — Uxorum contractus, 582. — Conditiones donationum, 940. — Res furtivae bona fide emptae, 780. — Promulgatio legum, Ap. I, ad n. 165. — Dominio de los hijos de familia, Ap. IV. — Dominio de la mujer casada, Ap. V. — Derecho de la Iglesia a poseer, Ap. VI. — Pensiones quae a gubernio solvuntur beneficiariis, 696, II, 153. — Venditio rei alienae, 774. — Possessor bonae fidei, 775, 776. — Possessor malae fidei, 781, 783. — Donationes, 941-951. — Testamenta, 953-988, — **Vol. II.** Quaenam clericis prohibeantur, 110. — Visitatio episcopalis, 125. — Confirmatio ante usum rationis, 957. — Taxatio stipendii pro missis, 475. — Missae et earum stipendia die Natalis Domini, et Commemor. omnium defunctorum, 487. — Titulus servitii Ecclesiae pro ordinibus sacris, 886. — Sponsalia, 933. — Indi et nigritae quoad impedimenta matrimonii, 1029. — Assistentia parochi matrimoniis mixtis, 1016. — Matrimonia massonum, 1100. — Absolutio massonum, 1253. — Prohibitio a divinis officiis, 1281. — Concessio indulgentiarum ab Archiepiscopis, 790. — Indultum pro universa America latina, 1382.

Amissae res. Vide *Inventio.*

Amor. Vide *Charitas.*

Amphibologia. An quandoque licita, I, 547.

Angustia loci. Causa dispensandi in matrimonio, II, 959.

Anima. Quid si testator heredem instituat propriam animam, I, 980. — Dispositiones animae ad Eucharistiam, II, 428. — Quomodo confessario agendum cum animabus piis, 746, 747 — Irregularitas ex animae defectu, 890.

Animalia. An ferae sint capientis, I, 705.

Antichresis. Quid sit, an licita, I, 1087.

Antillae, II, 1382 nota.

Apes. Quid si avolarint, I, 709.

Apostasia a fide. Quid sit, I, 289; qua censura plectatur, II, 1256. — *Apostasia* a religione, 239-240.

Apparitor. Ejus munera, II, 22.

Applicatio Missae, II, 458-463. — Obligatio parochorum applicandi Missam pro populo, 466; quoad Patres S. J., 468.

Approbatio confessarii, II, 649.

Aqua in Baptismo, II, 303, 306; in Missa, 377.

Aragonia. Quoad minorennes, I, 897. — Quoad legitimam, 975. — Alia vide in App. III, pag. 716, *seq.* — Quoad Missas in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, II, 487.

Arbitratores. Quinam sint, II, 11; eorum munus, *ibid.*

Arbitri. Quinam, II, 11; eorum munus, 12.

Argentina Resp. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212. — Quoad patriam potestatem matri concessam, 416. — Minores quoad militiam, 460. — Mu-

tua obligatio quoad alimenta, 485.—Explicantur difficiliores formulae legales, 623.—De dominio, 668.—De objecto dominii, 671.—De dominio filiorumfamilias, 677.—De dominio uxorum, 690.—De dominio auctorum, 703.—De occupatione animalium, 708, 709.—De inventione thesauri, 711.—Praescriptio, 715.—Bona fides, 726.—De accessione, 728.—De usu et usufructu, 729.—Possessor bonae fidei, 771, 772, 779. —Possessor malae fidei, 781, 785.—Cooperatio negativa, 830.—Ordo restitutionis creditoribus, 845.—Locus restitutionis, 848.—Restitutio ob homicidium, 864.—Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868.—Legitimitas filiorum, 871.—Materia contractus, 891.—Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 899.—Uxorum contractus, 902. —Consensus in contractu, 909.—Obligatio contractuum quomodo cesset, 922.—Modus in contractibus, 929.—Donationes, 941-951.—Revocatio donationum, 951, 952.—Testamenta, 955 988.—Venditio, 1029-1056.—Retrovenditio, 1052.—Acceptatio donationis, 950.—Del dominio de los hijos de familia, Ap. IV.—Minorennum domicilium, 1001; II, 1076.

Arma. Clericis prohibita, II, 115.

Arrhae in venditione, I, 1035.

Artes Quaenam excusent a jejunio, I, 618.

Artifex dives. An excusetur a jejunio, I, 620; peccata communiora inter artifices, II, 50.

Aspectus obsceni. Inter solutos, I, 521, 522; inter conjuges, II, 1145.

Assecuratio. Quid sit, 1, 1091; assecuratio vitae, 1095, 1096; damnum inferens rei assecuratae, 802, 1093, 1094.

Assistentia matrimonio, II, 1071-1084.

Attentio in Missae auditione, I, 429-432; in horis, II, 99-102; in confectione sacramentorum, 267, 268.

Attritio. Quid sit, an sufficiat in sacramento Poenitentiae II, 545, 555.

Auditio Missae, I, 423; detractionis, 557.

Avaritia. Quid sit, et quae ejus filiae, I, 256.

Aves. Vide *Occupatio.*

B

Balsamum in Confirmatione, II, 348, 351.

Banna An, et quomodo fieri debeant, II, 941-945; eorum dispensatio, 946, 947.

Baptismus. Ejus natura, II, 300; materia, 305, 309; forma, 310; minister, 312; subjectum, 316; patrini, 330; caeremoniae, 333.—An validus in utero matris, 321.—Baptismus non differendus 324 *seq.*—Fetibus ac infantibus, qui probabiliter adhuc vivunt etsi vulgo recenter mortui credantur conferendus, 326.—In domibus privatis an conferendus, 334, 337.—Baptizandis quaenam nomina imponenda, 336.—Baptismus per operationem caesaream, 341 346.

Barbitonsor. An possit artem suam exercere die festo, I, 449.

Bellum. An licitum, I, 511; quid in dubio de ejus justitia, 512.—Praelientes quando irregulares fiant, II, 896.

Benedictio nuptialis, II, 929 932.

Beneficiatus. Quando committat simoniam, I, 375; quando teneantur ad ero-

gandum superfluum pauperibus, 692; quando teneatur ad horas, II, 62.
Beneficium. Quid, quotuplex, II, 150; modus acquirendi, 155; amittendi, 161; resignandi, 162.
Bestialitas. Quantum peccatum, I, 539.
Bigamia. Inducit irregularitatem, II, 890.
Binatio quoad Missam, II, 487.
Blasphemia. Quid sit, quotuplex, quale peccatum, I, 387.
Bolivia. **Vol. I.** Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Minores quoad militiam, 460.—Mutua obligatio alimenta praebendi, 473—Explicantur difficiliores formulae legales, 623.—De dominio, 668.—De objecto dominii, 671.—De dominio filiorumfamilias, 677.—De inventione thesauri, 711.—Res furtivae bona fide emptae, 723.—Bona fides, 726.—De accessione, 727, 728.—De usu et usufructu, 729, 730.—Possessor bonae fidei, 772, 779.—Possessor malae fidei, 781, 785.—Cooperatio negativa, 830.—Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 838.—Ordo restitutionis creditoribus, 843.—Locus restitutionis, 848.—Legitimitas filiorum, 871.—Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895.—Minores quinam et quomodo contrahere possint, 897.—Cessio bonorum, 923.—Modus in contractibus, 929.—Donationes, 941-951.—Revocatio donationum, 951, 952.—Testamenta, 953-988.—**Vol. II.** Adoptio, 1051, 1052.—Minorennum domicilium, 1076.
Bona filiorum, I, 675; uxorum, 680, clericorum, 691.—Bona inventa, 710.
Bona fides. Quoad praescriptionem, I, 725; quomodo fides mala vel dubia noceat possessori, 726.
Bonitas actuum humanorum, I, 52, 53.
Brasilia. **Vol. I.** Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Mutua obligatio alimenta praebendi, 473.—Explicantur difficiliores formulae legales, 648.—De objecto dominii, 671.—De dominio filiorumfamilias, 677.—De dominio auctorum, 703.—De occupatione animalium, 707, 708.—De inventione thesauri, 711.—Praescriptio, 715—Tempus praescriptionis, 720, 721.—Res furtivae bona fide emptae, 725.—De accessione, 727, 728.—De usu et usufructu, 729, 730.—Possessor bonae fidei, 771, 772, 779.—Possessor malae fidei, 781, 783.—Cooperatio negativa, 830.—Ordo restitutionis creditoribus, 844.—Locus restitutionis, 848.—Restitutio ob homicidium, 864.—Obligatio parentum alendi prolem legitimam, 868.—Legitimitas filiorum, 871.—Materia contractus, 891.—Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895.—Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897, 899.—Uxorum contractus, 902.—Consensus in contractu, 909, 911, 915-917.—Modus in contractibus, 929.—Conditiones contractui appositae, 931.—Donationes, 941-951.—Revocatio donationum, 951, 952.—Testamenta, 953-988.—Interesse legale, 1017.—Venditio, 1029, 1032.—Retrovenditio, 1052.—De la promulgación de las leyes civiles en la América latina, Apéndice I.—Dominio de los hijos de familia, Apéndice IV.—Dominio de la mujer casada, Apéndice V.—**Vol. II.** Cognatio legalis, 1051, 1052.
Brevia, Bullae, I, 200; Rescripta, *ibid.*
Breviarium. Quonam utendum, II, 68.—Vide *Officium divinum.*
Bulla sanctae Cruciatae, II, 1330 *seq.*—Breve Benedicti XV, 1385.—Declaratio circa regulares minores S. Francisci in Hispania, 1371.—Privilegia

militum in Hispania, App. IV.—Concessio Societati Transatlanticae hispanicae, App V.
Bursa. Vide *Operationes bursae.*

C

Cadaverum crematio, an et quomodo illicita sit, II, 1329.
Caecus. An sit irregularis, II, 892.
Caelibatus. Ejus obligatio, II, 53.
Calendarium pro Missa celebranda in aliena ecclesia, II, 516; pro officio recitando a regularibus sive itinerantibus, sive episcopis, sive parochis, 69.
Calix. Requiritur ad Missam, II, 497.
Calumnia. Vide *Detractio.*
Calumniosa denuntiatio, II, 668, 677, 678, 698.
Cambium. Quid et quotuplex, et an liceat, I, 1076-1079.
Camera Apostolica, I, 199.
Campsor, I, 1079.
Cancellaria Apostolica, I, 199.
Candelae. Candela accensa ad Missam, II, 508.
Canonici. Eorum obligationes, II, 158; absentes quos fructus amittant, 140.
Cantabria. Quoad minorennes, I, 897.—Quoad legitimam, 975.
Capella in navi quando uti publica pro navigantibus habenda sit, II, 495
Capellania ecclesiastica, laicalis, familiaris, II, 154.
Capitale. Vide *Sors.*
Capite damnati. An communicandi, II, 427.
Capitulum. Quoad leges, I, 155; quoad litteras dimissorias, II, 871; quoad censuras, 1195.
Cardinalium privilegia II, 149, 676, 1199.
Carnes. Abstinentia a carnibus, I, 625; quoad pueros, *ibid.*; quoad capones, 340.
Castitas. Votum castitatis, I, 418; quoad religiosos, II, 219; conjuges, 1158, 1159, ut impedimentum impediens, 981; dirimens, 1017.
Castratio, I, 489.
Castrensia bona, I, 675, 676.
Casus reservati. De natura reservationis, II, 667-675; de potestate reservandi, *ibid.*; de potestate absolvendi a reservatis, 676-684; de regularium absolutione a reservatis, 684; quid de casibus reservatis in jubilaeo, 821-826.
Cathalaunia. Quoad praescriptionem, I, 720.—Quoad accessionem, 728.—Quoad minorennes, 897.—Quoad legitimam, 975.—Quoad jura exsecutorum testamenti, 987.—Alia plurima vide in Appendice III, pag. 716 seq. —Quoad Missas in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, II, 487.
Caupo. An possit vendere vinum inebriandis, carnes comesturis in die vetito, I, 340.
Causa. Quid, I, 58; quoad dispensationem legis, 186; irritationem votorum 416; eorum dispensationem et commutationem, 417, 419, 420.—Causae excusantes ab auditione Missae, 441; a jejunio, 618; ab operibus prohibitis die festo, 450, 451; a furto, 751; a restitutione, 854, 855; a recitatione horarum, II, 102-106.—Causae ad absolvendum sub conditione,

538; ad solvendam matrimonii promissionem, 954; ad dispensandum in denuntiationibus bannorum, 946; in impedimentis matrimonii, 954-966.
Causae piae. Quid, I, 961. — Obligatio monendi Ordinarium circa legata ad pias causas, *ibid.*
Celebratio Missae. Ratione sacerdotii, II, 463, 464; ratione officii, 465-471; ratione stipendii, 472; de tempore et loco celebrationis, 485, 496; die Natalis Domini, et commemorationis omnium fidelium defunctorum, 485, 487; de requisitis ad celebrationem, 497; de rubricis, 512, 516.
Censura, II, 1186; potestas eam ferendi, 1192-1194; ejus subjectum, 1179; excommunicatio, 1210; suspensio, 1293; interdictum, 1277; de absolutione a censuris, 1198-1207. — Effectus censurae quoad gratias, 1212.
Census. Quid sit, et quando licitus, I, 1080, 1081; census ecclesiastici, apud quem redimi in Hispania possunt, 699, 888.
Cephalotripsia. Quid, I, 499; an licita, 501.
Certitudo. Quid, quotuplex, I, 96; fidei, 267; spei, 294; ad jurandum, 394; ad dandam absolutionem, II, 729.
Cessatio legis, I, 191; dispensationis, 189; praescriptionis, 721; promissionis, 955. — *Cessatio* a labore ex condicto. Vide *Operistitia.*
Cessio bonorum. An debitorem liberet, I, 858.
Character sacramentalis, II, 258.
Charitas. Quid, I, 300; ejus objectum, *ibid.;* subjectum, *ibid.;* necessitas quoad Deum, *ibid.;* quoad proximum, 505; quoad inimicos, 506, 508; quoad pauperes succurrendos, 511; quoad delinquentes corrigendos, 514; ordo servandus in bonis, 503, 504; in personis, 504, 505; vitia opposita, 517.
Charta in qua jus continetur ad praemium in sortitione. Ejus furtum, I, 787.
Chilensis Resp. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212. — Mutua obligatio alimenta praebendi, 365. — Explicantur difficiliores formulae legales, 625.—De dominio, 668. — De objeto dominii, 671. — De dominio filiolum familias, 677.—De dominio uxorum, 690. — De occupatione animalium, 708, 709.—De inventione thesauri, 711. — Praescriptio, 715. — Titulus praescriptionis, 719.—Tempus praescriptionis, 720. — Res furtivae bona fide emptae, 725. — Bona fides, 726. — De accessione, 727, 728.— De usu et usufructu, 729, 750. — Culpa juridica, 795, 798. — Possessor bonae fidei, 771, 772, 779.—Possessor malae fidei, 781, 785. —Cooperatio negativa, 850.—Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 858.—Ordo restitutionis creditoribus, 845. — Locus restitutionis, 848.—Restitutio ob homicidium, 864.—Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868. — Legitimitas filiorum, 871. — Materia contractus, 891.—Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895.— Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897, 899. — Uxorum contractus, 902.—Civiliter mortui, 905. — Consensus in contractu, 914, 916, 917. — Obligatio contractuum quomodo cesset, 922. — Cessio bonorum, 925.—Modus in contractibus, 929.—Conditiones contractui appositae, 931, 932. — Revocatio donationum, 951.— Testamenta, 955-988. — Donationes, 941-951. — Interesse legale, 1017. — Interese ex interesse, 1025. — Venditio, 1029-1056. — Retrovenditio, 1052.— Minorennum domicilium, 1001. — **Vol. II.** Cognatio legalis, 1055; Jurisdictio Castrensis, App. XV.
Chirographa. An vendi possint, I, 1035, 1042.

Chirurgus. Obligationes, II, 41; an irregularis, 899.
Chocolatum. In die jejunii, I, 605.
Chorea. An vel quando licitae, I, 326.
Chorus quoad canonicos et religiosos. Vide *Horae canonicae.*
Chrisma in Baptismo, II, 334, 335; in Confirmatione, 348-351.
Cinematographicae repraesentationes in ecclesiis, I, 372, nota.
Circumstantia. Quid, quotuplex, I, 84; quoad restitutionem, cui, quantum, etc., 852-855; quoad confessionem, II, 584-594; circumstantiae aggravantes, *ibid.*
Cives. Eorum obligationes erga civilem auctoritatem, I, 485.
Clandestinitas quoad matrimonium, II, 836 seq.
Clausura. Papalis, episcopalis, disciplinaris, totalis vel partialis, II, 229.—Quomodo servanda, II, 280; quale peccatum si violetur, *ibid.*; quasnam poenas incurrant violantes, 232, 236.
Clerici. An teneantur legibus civilibus, I, 160; eorum dominium, 691; obligationes generales, II, 51, 52; habitus, 58 60; artes prohibitae, 107; percussio clerici, quotuplex et quasnam poenas inducat, 1267; an clericus mederi possit cum adustione et incisione, et artem medicam exercere, 109, 895 advocatum agere, 109; spectaculis interesse, *ibid.*—Clericus habituatus volens ad ordines sacros ascendere an absolvendus, II, 876.
Clorophormium, ejus usus, II, 46.
Codicillus. De requisitis ad codicillum, I, 982.
Coemeterium. Quando censeatur violatum, II, 1524.
Coenula die jejunii, I, 610 *seq.*
Cognatio naturalis, II, 1027; spiritualis, 1034; legalis, 1048.
Cohabitatio. An conjuges teneantur ad cohabitationem, II, 117.
Collatio quoad heredes, I, 944-946; beneficii, II, 155.
Collatio, sive collatiuncula, I, 610 *seq.*
Columbae. An occupari vel occidi possint, I, 708, 709; II, App. IX.
Columbiana Resp. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212.—Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Mutua obligatio alimenta praebendi, 472. — Explicantur difficiliores formulae legales, 623. — De dominio, 668.—De objecto dominii, 671.—De dominio filiorumfamilias, 677. —De dominio uxorum, 690.—De dominio auctorum, 705.—De occupatione animalium, 708, 709.—De inventione thesauri, 711.—Praescriptio, 715.—Titulus praescriptionis, 719.—Tempus praescriptionis, 720.—Res furtivae bona fide emptae, 725.—Bona fides, 726.—De accessione, 727, 728. - De usu et usufructu, 729, 730.—Culpa juridica, 794, 798.—Possessor bonae fidei, 771, 772, 779.—Possessor malae fidei, 781, 783.—Cooperatio negativa, 830.—Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 838.—Ordo restitutionis, 843 —Locus restitutionis, 848 —Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868. —Materia contractus, 891.—Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895.—Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897, 899.—Uxorum contractus, 902.—Consensus in contractu, 914, 916, 917.—Obligatio contractuum quomodo cesset, 922.—Cessio bonorum, 925.—Modus in contractibus, 929.—Conditiones contractui appositae, 931, 932.—Revocatio donationum, 951, 952.—Interesse legale, 1017.—Interesse ex interesse, 1025.—Venditio, 1029 1056.—Retrovenditio, 1052.—**Vol. II.** Adoptio, 1048.—Minorennum domicilium, 1076.—Causae ecclesiasticae, App. VI.

Comoedia. Vide *Spectacula.*
Commixtio. Quid per commixtionem acquiritur, I, 727.
Commodatum. Quid sit, ejus obligationes, I, 994-996.
Commoratio menstrua quoad matrimonium, II, 1072, 1075, 1078.
Communicatio cum haereticis et infidelibus. I, 292, 295.
Communio paschalis, I, 589; ubi facienda, *ibid.* (1); administratio, II, 385, 386; in oratorio privato, 392; in nocte Natalis Domini, 394; in sabbato sancto, 394; dispositiones animae, 428; corporis, 432; amentibus, semifatuis, mutis et obsessis, 425; peccatori occulto, 285; an dubius de jejunio possit communicare, 437; danda infirmis non jejunis, 439.
Communio frequens, II, 442; communio spiritualis, 447; prima puerorum communio, 423; ad quem spectet permittere communionem in Institutis religiosis, 446.
Commutatio voti, I, 419; juramenti, 394; poenitentiae, II, 634; piarum dispositionum, I, 985.—Commutatio bonorum ecclesiasticorum in Hispania juxta Concordatum, I, 699, 700.
Compensatio occulta, quid, I, 756; conditiones, 758; an liceat famulis, 759; an detur compensatio in restitutione famae, 561, 562.
Complex in damno quoad restitutionem, I, 810-851; in peccato turpi quoad absolutionem, II, 685; quid si peccatum aperiri nequeat sine complicis manifestatione, 601; si confessarius illius nomen exquirat, 603.
Conceptus uterinus, ectopicus, I, 499.
Concilia an et quomodo leges ferre possint, I, 152.
Concionator. An debeat jejunare, I, 622.
Concubinatus. Quid sit, I, 525.
Concupiscentia. Quid, quotuplex, I, 68; quid ad actum humanum, 68, 69; remedia, 69.
Concursus. Quid si eligatur indignus, minus dignus, omisso digniore in concursu, I, 808.—Concursus ad peccatum et damnum. Vide *Cooperatio.*
Condimenta ex adipe, I, 592.
Conditio. Ad legem. I, 149; ad orationem, 347; ad juramentum, 392; ad votum, 404; ad testamentum, 958; ad praescriptionem, 716; ad contractus, 930; ad contritionem, II, 550; ad confessionem, 568; ad propositum, 560 —Conditio apposita in sacramentis, 272, 275; in absolutione, 538; in matrimonio, 1060.—Conditio ut impedimentum dirimens, 1065. —Conditio turpis ad contractum, I, 931, 932.
Condonatio debiti, I, 855; poenae peccati. Vide *Indulgentia.*
Conductio. Vide *Locatio.*
Confessarius. Ejus munera, II, 611; ejus scientia, 712, 714; approbatio, 640, 641; jurisdictio, 641.—De modo agendi confessarii cum indispositis, 730; cum versantibus in occasione peccati, 734, 736; cum habituatis et recidivis, 738-742; cum scrupulosis, I, 105; cum rudibus, II, 726; cum animabus piis, 720, 746, 747; cum moribundis, 607, 608; an debeat disponere poenitentes, 730; an monere, 716; interrogare, 720; quid circa errores commissos, 748; an poenitens obligetur ad sequendam opinionem confessarii, I, 142; II, 732.
Confessio annua, I, 586; quando praemittenda administrationi sacramentorum, II, 277; an fieri possit signis vel scripto, 568; ejus institutio, 565;

(1) Vide etiam App. V, not.

praeceptum, 566, 567; conditiones, 568; integritas, *ibid.;* causae ab integritate excusantes, 599, 600; quando iteranda, 614; confessio generalis, ejus necessitas vel utilitas, 620, 621.
Confirmatio. Natura, II, 347; materia, 348; forma, 352; minister, 354; subjectum, 357.—Patrinus, 361.
Congregationes religiosae sensu stricto, latiori sensu, II, 167.—Piae congregationes, *ibid.*
Congregationes Romanae. Ordinariae et extraordinariae, I, 198.—Earum auctoritas, I, 201; S. Congreg. S. Officii, 198; Consistorialis, *ibid.;* de Disciplina Sacramentorum, *ibid.;* Concilii, *ibid.;* Negotiis Religiosorum praeposita, *ibid ;* de Propaganda Fide, *ibid.;* Indicis, *ibid.;* SS. Rituum, *ibid.;* Caeremonialis, *ibid.;* Pro negotiis eccles. extraordin., *ibid.;* Studiorum, *ibid* —Clausulae a SS. CC. adhiberi solitae explicantur, 202.
Conjuges. Eorum obligationes, I, 474, 475; societas inter ipsos, an simul debeant cohabitare, 474; II, 1144; jura, onera, donationes, I, 474, 951, 952, quoad debitum, 474; II, 1143, 1144.
Conopeo cooperiri debet tabernaculum, II, 406.
Consanguinei. An incestus cum consanguineis in variis gradibus specie differat, I, 527.
Consanguinitas, II, 1027. — Arbor consanguinitatis, 1034.
Conscientia. Quid, I, 95; recta et erronea, 94; certa et dubia, 96, 97; scrupulosa et laxa, 100, 106; probabilis et improbabilis, 92, 107, 108. — Regulae ad conscientiam in dubiis formandam, 139 *seq.*
Conscripti militiae, I, 881, 884.
Consecratio. Materia, II, 372, 378; forma, 382.
Consensus ad peccatum, I, 225; ad contractum, 907; ad matrimonium, II, 1054 *seq.*, 1016 *seq.* — Consensus parentum ad matrimonium filiorum, 1062; *in Hispania, ibid ;* ad separationem conjugum, 1117.
Consentiens in damnum, I, 819.
Consuetudinarii. An absolvendi, II, 737.
Consuetudo. Quid, quotuplex, I, 209; effectus ad legem inducendam vel abrogandam, *ibid.;* quoad jus civile, 212, *N. B.* — Consuetudo peccandi an declaranda in confessione, II, 587.
Consulens damnum, I, 814; consulens minus malum, 264, 321.
Contemptus legis, quando mortalis, I, 170.
Continentia. Vide *Caelibatus.*
Contractus. Materia contractus, I, 891; consensus ad ipsum, 907; subjectum, 896; ejus obligatio, 919, 920. — Contractus gratuiti, 931, 932; onerosi, 1028. — Quid si juramento firmetur, 925, 926; si error vel metus interveniat, 911, 915. — Modificationes contractuum, 924; conditiones, 930.
Contractus trinus, I, 1068.
Contritio. Quid sit, II, 541; necessitas, 545; dotes, 550.
Contumacia ad censuram, II, 1189.
Contumelia Quid, I, 566; quoad reparationem, 568.
Convictores regularium quoad absolutionem, II, 657.
Cooperatio. Quid, quotuplex, I, 332, 333; ad peccatum, *ibid ;* ad damnum, 811; quoad famulos, 334, 335; operarios, 336, 337, 338; mercatores, 339; caupones, 334, 341.
Cooperatores positivi, I, 811; negativi, 819; ordo restitutionis inter cooperatores, 840.

Copia confessarii. Quando dicatur deesse, II, 429.
Copula conjugalis, an impediat communionem, II, 441; quando licita, 1138; obligata, 1143; qualis requiratur ad affinitatem, 1057; quid de extorquente copulam sub promissione matrimonii, I, 867; copula incestuosa, an declaranda ad dispensationem matrimonialem, II, 964; fornicaria abrupta ante viri seminationem, an novum peccatum, 1154.
Corporis dispositiones ad Eucharistiam, II, 433, 440, 441; irregularitas ex defectu corporis, 890.
Correctio fraterna. Quando obliget, I, 314; quis ordo servandus in correctione, 316; ex parte parentum, 463; ex parte dominorum, 477; ex parte magistrorum, 481; ex parte aequalium vel inferiorum, 317.
Costa Rica. **Vol. I.** Consuetudo quoad leges civiles, 212. — Quoad patriam potestatem matri concessam, 416. — Mutua obligatio alimenta praebendi, 473. — Explicantur difficiliores formulae legales, 623. — De objecto dominii, 671. — De dominio filiorumfamilias, 677. — De dominio auctorum, 703. — De inventione thesauri, 711. — Res furtivae bona fide emptae, 723. — De accessione, 727, 728. — De usu et usufructu, 729. — Possessor bonae fidei, 772, 779. — Possessor malae fidei, 781, 785. — Cooperatio negativa, 830. — Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 838. — Ordo restitutionis creditoribus, 843. — Locus restitutionis, 848. — Restitutio ob homicidium, 864 — Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868. — Legitimitas filiorum, 871. — Minores, quinam, et quando contrahere possint, 897. — Consensus in contractibus, 914. — Obligatio contractuum quomodo cesset, 922. — Cessio bonorum, 923. — Modus in contractibus, 929. — Donationes, 941 951. — Revocatio donationum, 951, 952. — Testamenta, 953-988. — Venditio, 1029, 1036 — Retrovenditio, 1052. — **Vol. II.** Minorennum domicilium, 1076. — Causae ecclesiasticae, App. VI.
Craniotomia. Quid sit, et an liceat, I, 499, 501.
Creditores. Ordo restitutionis, I, 842.
Creditum. Ejus venditio, I, 1035, 1042.
Crimen. Quando sit publicum ut possit vulgari, I, 555; impedimentum criminis, II, 1021. — Crimen quoad irregularitatem, 895; crimen criminosum, 1255.
Crucifixus. Qualis requiratur in Missa, II, 507; *toties quoties*, 803 nota.
Crux missionis, ejus indulgentia, II, 806.
Cubana Resp. quoad festa de praecepto, I, 580-582, 592-598.
Culpa ad peccatum mortale, I, 227; ad casum reservatum, II, 668; ad censuram, 1189; ad restitutionis obligationem, I, 798; culpa theologica et juridica, 794.
Cultus Deo debitus, I, 342; debitus sanctis, 343.
Cultus disparitas. Quale impedimentum matrimonii, II, 1014.
Currus. An possit duci in festo, I, 448.
Custodes agrorum, etc., II, 48; aegrorum, parvulorum, domus, gregis, I, 441.

D

Damnificator. Quoad restitutionem, I, 795.
Damnum emergens in mutuo, I, 1010; excusans a restitutione, *ibid.*; a lege, 177. — Vide *Difficultas.*

Dataria Apostolica. Quid sit, quodnam ejus munus, I, 199.
Debita ex delicto, ex contractu, I, 845.
Debitor obaeratus. Ejus filii ac parentes, I, 924.
Debitum conjugale. Ejus honestas in se, II, 1135; quoad tempus, modum, locum, 1140-1142; ejus obligatio, 1145; an licita sit fecundatio artificialis, 1157. — *Debitum* quoad bona fortunae. Vide *Debita*.
Deceptio. Vide *Error*, *Dolus*.
Decimae. Earum solutio, I, 578.
Decisiones Curiae romanae, quomodo obligent, I, 201.
Defectus. Quomodo aperiendi in commodato, I, 996; in venditione, 1050; in sponsalibus, II, 782. — Defectus commissi in confessione, an reparandi, 748.
Defensor. Vide *Aggressor*.
Deflorator. Ad quid teneatur, I, 866.
Defunctorum Missae, II, 485, 516.
Degradatio, II, 1316, *seq*.
Delectatio morosa, quid, quale peccatum, I, 248, 250; an detur in ea parvitas materiae, 516.
Delegatio. An delegatus subdelegare possit, I, 185; II, 647; quid de jurisdictione delegata, *ibid.*; delegatio ad matrimonium, 1077, 1078.
Deliberatio ad actum humanum, I, 51; ad peccatum, 224, 225; ad votum, 404, 405.
Delictum. Quoad irregularitatem, II, 889.
Denuntiatio. Ejus obligatio quoad sollicitantem ad turpia, II, 691; calumniosa, 668, IX; 677, *e*); 698, 1250. — Denuntiatio ad correctionem. Vide *Correctio fraterna*.
Deportus in operationibus bursae, I, 1107 *seq*.
Depositio. Quid, qualis effectus, II, 1313 *seq*.
Depositum. Ejus conditiones et obligationes, I, 997.
Desertores. Vide *Milites*.
Desiderium operis mali, quale peccatum, I, 248.
Desperatio. Quale peccatum, I, 296.
Detractio, I, 549. — Quid si delictum sit publicum, 553, 554; si jam infamata persona, *ibid.*; reparatio detractionis, 561-565.
Diaconatus. An ordo sacer, an sacramentum, II, 860, 861.
Diaconus. An solemniter baptizare possit, II, 312; communionem dare, 385.
Dichotomia inter medicos, II, 46.
Difficultas gravis, an excuset a praeceptis humanis, I, 177; a Missa, 441; a jejuniis, 617; ab oficio divino, II, 102.
Dilatio restitutionis in morte I, 768; impletionis voti, 412; impletionis poenitentiae, II, 633; dilatio absolutionis, 727.
Dilectio inimicorum. Vide *Charitas*.
Dimissoriae. Litterae dimissoriae necessariae ad ordinationem a quo concedi possint, II, 871.
Discipulus. De obligationibus discipulorum. I, 482.
Dispensatio a lege, I, 185; a voto, 416, 417; in bannis, II, 946; in impedimentis impedientibus, 952; in dirimentibus, *ibid;* modus eam petendi, 967, 968; causae eam obtinendi, 957, dispensatio in radice, 1128; dispensatio prohibita sub poena nullitatis, I, 188.
Dispositio ad sacramenta suscipienda, II, 297; ad Confirmationem, 361; ad

Communionem, 428; ad Poenitentiam, 543, 560, 565, 566; ad Extremam Unctionem, 854; ad Ordinem, 875; ad Matrimonium, 950.
Dissolutio sponsalium, II, 932; matrimonii, 1106.
Distantia. Quando excuset a Missa, I, 442.
Distillatio. I, 532, 536. Vide *Pollutio*.
Distractio in Missa, I, 429; in oratione, 349; in horis, II, 99.
Divinatio. Quid, quotuplex, I, 354; quaenam ejus gravitas, 355.
Divortium. Quid, II, 1117; quoad vinculum, 1106; quoad habitationem et torum, 1117; sententia divortii juxta leges civiles, 8.
Doctor. Officium doctoris in confessione, II, 716.
Dolor. Vide *Contritio*.
Dolus in contractu, I, 912.
Domicilium. Quoad leges, I, 160, 162; quomodo acquiratur vel amittatur, 163; voluntarium, et necessarium seu legale, *ibid.*; domicilium quoad ordines, II, 869; quoad matrimonium, 1071; Episcopus proprius ratione domicilii, 869.
Dominium. Natura, divisio, I, 668; objectum, 669-673; subjectum, 674; filiorum, 675-679; uxorum, 680-685; clericorum, 691, 692; auctorum, 701-703; modus illud acquirendi, 705; in propriam famam, 671.
Dominus. Obligatio dominorum, I, 477.
Dona. An possint a judice accipi, II, 6.
Donatio. Quis donare possit, I, 939; quae donari, 942. — Donatio inter vivos, 948; mortis causa, 988. — Donatio conjugum, 951, 952; ad pias causas, 961.
Dos. Quoad matrimonium, I, 681.
Dotes contritionis, II, 550; confessionis, 568. — Vide *Dispositio*.
Dubium. Quid, quotuplex, I, 97; an cum eo liceat agere, 98-100; quid in dubio de exsistentia legis, Vide *Probabilitas*. — Quid in dubio de adimpletione legis seu obligationis, 144; de voto, 407; de justitia belli, 512; de possessione rei alienae, 789-795; de damno illato, 1806; de influxu suffragii injusti, 820; de solutione debiti, 860; de prole, utrum ex adulterio nata sit, vel ex quali patre, 871; quid in dubio de peccatis commissis, gravibus, accusatis, II, 578-584; de valore materiae et formae in sacramentis, 265, 266; de jurisdictione, 651; de reservatione peccati, 675; de impedimento matrimonii, 994, 995; de censura, 937; de irregularitate, 889; de homicidio, vel mutilatione, 897.
Duellum, I, 502, 508; ejus poena, II, 1259.

E

Ebrietas. Quid sit et quale peccatum, I, 262.
Ecclesia. Ejus praecepta, I, 577; an actus, verba, aspectus, cogitationes turpes in ecclesia sint sacrilegia, 483, 528; an furtum in ecclesia sit sacrilegium, 373; jus habet acquirendi et possidendi bona temporalia, 699; in Hispania, *ibid.*; in America latina, App. VI (*pag.* 724); an liceat celebrare in ecclesia violata, II, 494; quando violetur et in cultum restituatur, 494.
Educatio filiorum, I, 466.
Effectus sacramentorum, II, 244; Baptismi, 301; Eucharistiae, 371; Sacrificii Missae, 453, 829; Extremae Unctionis, 829; excommunicationis, 1212 *seq.*; interdicti, 1281 *seq.*

Electiones. Vide *Suffragium*.
Electrica lux in ecclesiis, II, 509.
Eleemosyna. Quando obliget, I, 511; an uxor, filius, famulus possint facere eleemosynam, 512.
Embryotomia. Quid sit, I, 499.
Emigrantes sacerdotes, II, App. XII.
Emphyteusis. Quid sit, I, 1069, 1080.
Emptio. Vide *Venditio*.
Emptor. Ejus obligationes, I, 1055; emptor rei furtivae ad quid teneatur, 780.
Emptores bonorum ecclesiasticorum in Hispania, I, 885; in America latina, App. VI (*pag*. 724).
Ephemerides. De inscriptione, et nuntiis inserendis, I, 525. — De diariis, foliis et libellis periodicis, 636, 637, 642, 644.
Epikeia. Quid sit et quando habeat locum, I, 182.
Episcopatus. An sit ordo proprie dictus a presbyteratu distinctus, II, 860.
Episcopus. Potestas Episcopi quoad dispensationem in legibus, I, 184; in votis, 417; in impedimentis impedientibus, II, 952; in dirimentibus, 952. — Episcopi obligationes, II, 119-124; quoad residentiam, 120; praedicationem, 122; visitationem dioecesis, 124; *ad limina*, 125; privilegia, 149.
Error in contractibus, I, 910, 911; in horis, II, 82-84; in matrimonio, 999, 1000; quoad jurisdictionem confessarii, 651; parochi, 1074.
Errores a Pio IX damnati circa matrimonium, II, 997, 998.
Eucharistia. Ejus institutio, II, 566; materia, 572; forma, 582; minister, 583, 585; necessitas, 417, 418; in morte, 421; dispositiones ad illam suscipiendam, 428.—Ubinam asservanda, 406.
Evictio. Quid, ejus effectus, I, 774, 1036.
Examen. Quale praerequiratur ad integritatem confessionis, II, 610.
Excardinatio. II, 869. — Excardinationis decretum, App. X.
Excommunicatio. Natura, II, 1210; effectus, 1212 *seq*.; praecipuae excommunicationes in specie, 1230 *seq* ; excommunicationes latae sententiae specialissimo modo reservatae Rom. Pontifici, 1230-1235; speciali modo reservatae, 1236-1250; simpliciter reservatae, 1251-1265; reservatae episcopis, 1264-1270; nemini reservatae, 1271-1276.
Executor testamenti, I, 987; executores dispensationum, II, 972, *seq*.
Exercitia spiritualia peragenda a clericis, II, 52, *N. B.*
Exheredatio. An filius exheredari possit, I, 975, 974.
Exorcismus Vide *Adjuratio*.
Extrema Unctio. Institutio, II, 828; materia, 850, 851; forma, 857; minister, 859; subjectum, 844; necessitas, 847; dispositio, 849; quando, quomodo, et quoties ministranda, 841, 845, 846.—Iis qui probabiliter adhuc vivunt, quamvis vulgo mortui credantur, impertienda, 852, IV.

F

Fama. Quid, I, 549; quomodo reparanda, 561-563; an cadat sub nostro dominio, 671; quid excuset ab ea restituenda, 564.
Familiares regularium, II, 657.
Famulus. Obligationes, I, 478; an possit facere eleemosynam, 575; se com-

pensare, 759; cooperari domino ad malum, 334, 335; excusari a Missa, 441; quid de furtis famulorum, 744.
Fecundatio artificialis in muliere, an licita, II, 1137.
Femina. Quando pubes, II, 1000; an Missae possit ministrare et respondere, 806; an Ordinis capax, 874.
Festum. De obligatione festa celebrandi, I, 580-582; de praescriptis die festo, 486; de prohibitis, 444-446; *de festis in Hispania*, 580-582; de festis in Amer. lat., I, App. II.
Fetus. Quid de abortu, I, 501, 502.—Fetus aut infans qui probabiliter adhuc vivit etsi vulgo recenter mortuus credatur, baptismo donandus, II, 325.
Feudum. Quid sit, I, 1069.
Fideicommissum. Quid sit, et an licitum, I, 991-993.
Fidei professio, II, 137.
Fidejussio. Quaenam sint ejus conditiones, I, 1086.
Fides. Quid, I, 267; necessitas, 268; dissimulatio, 271; objectum, 274; bona fides ad praescriptionem, 425; ad possessionem, 770, 771.
Filius. Obligationes, I, 453-460; quoad dominium, 675-679; testamentum, 968; vocationem, 459; matrimonium, *ibid.*; quid de furtis filiorum, 744, —Filii naturales, 473.
Finis. Quid, quotuplex, I, 85; quomodo influat, *ibid.*—Vide *Intentio*.
Forma sacramentorum, II, 261 —Vide *singula sacramenta in principio*.
Formulae pro testamentis, I, 955; pro dispensationibus petendis, II, 977, 978.
Fornicatio. Quid, quale peccatum, I, 525; quoad restitutionem, 866; an sit causa sufficiens resiliendi a sponsalibus, II, 937.
Fraudatio tributorum, I, 876-879.
Fructus rei, quid, I, 772; rei alienae venditae, 774-778.—Fructus Missae, II, 453, 454; quando applicandus, 459.
Funera. Communicatio cum haereticis ac infidelibus in funeribus, I, 292.
Furtum. Quotuplex, I, 741; quale peccatum, *ibid.*; materia gravis, 742-751. —Furta minuta, 745-751; uxoris, 744; filiorum, *ibid.*; famulorum, *ibid.*; religiosorum, II, 214.—Causae excusantes a furto, I, 752, 753.

G

Gabella. Vide *Tributum*.
Germania quoad matrimonia acatholicorum, II, 1085.
Gestio negotiorum, I, 1001.
Gradus incestus; an sint explicandi in confessione, II, 588.—Regulae ad cognoscendos gradus consanguinitatis, 1030.
Gravitas peccatorum, I, 227; in furto, 742, 745; in lege, 169; in voto, 411; in jejunio, 607; in Missa, 427; in operibus servilibus, 445.
Guatimala. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212.—Explicantur difficiliores formulae legales, 623. - De dominio, 668.—De objecto dominii, 671.—De dominio filiorumfamilias, 677.—De dominio auctorum, 703. —De inventione thesauri, 711.—De re inventa, 714.—Praescriptio, 715.—Tempus praescriptionis, 720.—Res furtivae bona fide emptae, 723.—Bona fides, 726 —Possessor bonae fidei, 772, 779.—Possessor malae fidei, 677, 783.—Culpa juridica, 798.—Cooperatio negativa, 830. —Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 838.—Ordo

restitutionis creditoribus, 843.—Locus restitutionis, 848.—Restitutio ob homicidium, 864.—Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868.—Legitimitas filiorum, 871.—Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895.—Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 997.—Obligatio contractuum quomodo cesset, 922.—Cessio bonorum, 923.—Modus in contractibus, 929.—Conditiones contractui appositae, 931, 932.—Acceptatio donationis, 950.—Revocatio donationum, 951, 952.—Venditio, 1029-1056.—**Vol. II.** Adoptio, 1048.—Minorennum domicilium, 1076.—Causae ecclesiasticae, App. VI.

Gula. Quid sit, et quae ejus filiae, I, 261.

H

Habituatus. Quando absolvendus, II, 758, 786.

Habitus clericorum, II, 58.

Haeresis I, 289; II, 1236.

Haeretici. Quoad leges Ecclesiae, I, 159; II, 851; eorum poenae 1258. V. *Acatholici.*

Haitiana Resp. De dominio auctorum, I, 703.

Hasta. Venditio sub hasta, I, 1056.

Heredes. Quinam institui possint, I, 969.—Legitimi et necessarii, 970, 971; heredum obligationes, 971; legitima, 973.

Hereditas testamentaria, I, 969; ejus divisio, 970, 971.

Hispania. **Vol. I.** De promulgatione legis, 165.—Rota Nuntiaturae Apostolicae, 199.—Consuetudo in lege civili, 212.—Reservatio beneficii ob simoniam, 380.—De juramento clericorum, 391.—Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Missae in oratorio privato in die Nat. Domini et Comm. omnium defunctorum, 435-440.—Minores quoad militiam, 460 —Mutua obligatio alimenta praebendi, 473. — Decimae solvendae, 578.—Festa de praecepto, 583.— Patronus loci, 584. — Milites quoad communionem paschalem, 591. — Quantitas et qualitas ciborum pro collatione serotina, 611-613. — Explicantur difficiliores formulae legales, 623. — De dominio, 668. — De objecto dominii, 671. — De dominio filiorumfamilias, 677. — De dominio uxorum, 681, 690. — Bona ecclesiastica, 696, 697. — De jure Ecclesiae acquirendi et possidendi 699, 700 — De dominio auctorum, 701-705.—De occupatione animalium, 705-709. — De inventione thesauri, 710, 711, 714.— Praescriptio, 715.— Possessio, 717. — Titulus praescriptionis, 719; tempus praescriptionis, 720. — Res furtivae bona fide emptae, 723.—Bona fides, 726.—Accessio, 727, 728.—Usus et ususfructus, 729.—Servitus, 732.—Possessor bonae fidei, 771, 772, 779; malae fidei, 781, 785. — Cooperatio negativa, 830. — Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 858.—Ordo restitutionis creditoribus, 845.—Locus restitutionis, 848.—Restitutio ob homicidium, 864.— Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 768.— Emptio bonorum ecclesiasticorum, 785-788. — Materia contractus, 891. — Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895. — Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897.—Uxorum contractus, 902. — Consensus in contractu, 909, 914, 916, 917.—Obligatio contractuum quomodo cesset, 922.—Cessio bonorum, 923.—Juramentum in con-

tractu, 927. — Modus in contractu, 929.—Contractuum conditiones, 931, 932.—Donatio, 940-948, 950, 951, 952.—Testamentum, 953, 954-957, 960-968 —Testator et heres, 969, 970, 971, 973, 974, 975.—Codicilus, 982.—Revocatio testamenti, 986 —Executor testamenti, 987. —Donatio mortis causa, 988.—Substitutio et fidei commissum, 991.—Titulus legis civilis in usura, 1017, 1025.—Venditio et emptio, 1029, 1030, 1032-1036.—Retrovenditio, 1052.—Venditio sub hasta ad tramites codicis processus civilis, 1060.—Locatio, 1073, 1074.—Salarium opificum, *ibid.*—Census, 1080, 1084.—Assecuratio, 1092.—Ludus, 1104.—Operationes bursae, 1106-1118.—Derecho foral español, Ap. III. —**Vol. II.** Jurati, 9.—Arbitri, 11.—Apparitor, 22,—Reus, 32.—Quaenam clericis prohibeantur, 107.—Pensio quae a Gubernio episcopis, parochis, etc., solvitur, I, 696; II, 153.—Rom. Pontifex se abstinet ab imponendis pensionibus, 164.—Confirmatio ante usum rationis, 367.—Missae et earum stipendia die Natalis Domini et Commemor, omnium defunctorum, 471.—Approbatio ad confessiones militum audiendas, 655. Approbatio ad audiendas confessiones monialium, 661.—Testimoniales pro militibus, 910.—Matrimonium conscientiae, 926.—Quibus prohibeatur malrimonium, 988. — Matrimonii celebratio, *ibid.* Velum in nuptiis, 109.—Cognatio legalis, 1048.—Minorennum domicilium, 1076. — Assistentia vicarii matrimoniis, 1074. — Parochus minorum et militum, 1092, 1093.—Usurpatio bonorum Ecclesiae, 1258.— Prohihitio a divinis officiis, 1281. — Concessio indulgentiarum ab archiepiscopis, 791, *N. B.* — Bulla Cruciatae, 1550. — Forum ecclesiasticum, 1245, 1246, 1256, 1305.

Homicidium, I, 423; quid ob illud restituendum, 863; cui restituendum, quoad irregularitatem, II, 895.

Hondurensis Resp. Quoad causas ecclesiasticas, II, App. VI.

Honestas, II, 1041-1043.

Hora refectionis in jejunio, I, 504.

Horae canonicae. Obligatio, II, 62; quinam ad illas teneantur, 62; quomodo recitandae, 80, quo ordine, 81; quid excuset ab illis, 102-106.

Hospitale. Qui ad illud deferunt prolem, an debeant expensas solvere, I, 872.

Hostia pro consecratione. Quid si fracta, II, 381.

Hypnotismus. Vide *Magnetismus.*

Hypotheca. Quod parit jus, I, 1088; legalis uxorum, 684.

Hysterotomia. Vide *Operatio porrensis.*

I

Idololatria. Quid, quotuples, I, 351.

Ignorantia, I, 66; an detur in lege naturae, 195; an excuset a poena, 206; an impediat irritationem legis, 208; impedimenti, II, 992; reservationem, 672; censuram, 1181; irregularitatem, 889; poenae latae sententiae, 1181.

Illegitimitas. Quando auferatur, II, 890.

Impedimentum solvens sponsalia, II, 950, sponsalibus superveniens, 957; impediens matrimonium, 950; dirimens, *ibid.*; ejus dispensatio, 952; gradus minoris et majoris, 651.—Vide *varia impedimenta in indice particulari tomi II.*

Impotentia quae excusat a Missa, I, 441; a jejunio, 448; a restitutione, 854; ab officio divino, II, 102.—Impotentia ut est impedimentum matrimonii, 1002; mulier utroque ovario orbata et carens utero, an sit impotens, 1005.
Impuberes. Quoad vota, I, 415; quoad contractus, 896-899; quoad censuras, II, 1179.
Incardinatio. Quid sit, II, 870; incardinationis decretum, App. VI.
Incestus. Quid, I, 527; an gradus declarandi, II, 586.
Index librorum prohibitorum, I, 644.
Indi et nigritae quoad jejunium et abstin., II, 1385; quoad impedimenta matrimonii, 1029.
Indissolubilitas matrimonii, 927.
Indulgentia. Quid, quotuplex, II, 784; conditiones, 794; pro defunctis, 799, 800.
Infamatus. Irregularis, II, 903-906.
Infamia. Vide *Fama*.
Infans aut puer quando baptizandus, II, 317; confirmandus, 357; communicandus, 418, 423; ungendus, 845.
Infideles. Quoad leges Ecclesiae, I, 159; quoad censuras, II, 1186; an eorum filii possint baptizari, 319; an eorum matrimonium dissolvi possit, 1114.
Infidelitas, I, 286.
Ingressus in religionem. Vide *Vocatio*.
Inhabilitas ad contractum, I, 896; ad donationem, 940, 941.
Inimicus. Quomodo diligendus, I, 308.
Injuria. Quid, quotuplex, I, 735.
Injustitia. Vide *Furtum*, *Damnum*.
Innocens. An possit occidi, I, 198; an damnari, si juridice habeatur nocens, II, 4.
Inscriptio matrimonii, II, 1086.
Insulae Philippinae. Vide *Philippinae Insulae*.
Integritas in confessione, II, 569-577.
Intentio in impletione legis, I, 172; in confectione sacramenti, II, 269-274; in ejus susceptione, 295, 297; ad ordines, 297; in Missa applicanda, 458-462; secunda intentio in Missa, 456.
Interdicti civiliter, I, 906.
Interdictum, II, 1277; interdictum Rom. Pontifici reservatum, 1289; interdictum Ordinario reservatum, 1291; alia interdicta, 1290, 1292.
Interesse in mutuo. Vide *Usura*.
Interpretatio legis, 181.
Interrogatio quae fit a judice, II, 32; a confessario, 720-726.
Interruptio actuum, ad eorum multiplicationem, I, 245; in die jejunii, ad comestionem, 617; in praescriptione, 721; in administratione sacramenti, II, 264; in horis, 90; in Missa, 516.
Inventio. Quoad dominium, I, 710, 711; quid de re nuper amissa, quae invenitur, 711.
Invidia. Quid, ejus filiae, I, 258.
Involuntarium secundum quid culpam minuit, I, 71.
Ira. Quid, ejus filiae, I, 259.
Irregularitas. Quotuplex, II, 888, 889; ex defectu, 890; ex delicto, 895.
Irritatio ratione legis, I, 207.—Irritatio voti, 414, 415; juramenti, 594.
Iter. An licitum die festo, I, 448; an excuset a jejunio, 621.

J

Jejunium. Natura, I, 601; obligatio, *ibid.*; hora refectionis, 616; causae excusantes, 618; quoad communionem, II, 435; responsa S. Poenitentiariae et SS. Congreg. circa jejunium et abstinentiam a carnibus, I, 623. — Pro Hispaniae militibus, II, App. VI. — Pro America latina et Insulis Philippinis, II, 1382; pro indis et nigritis, 1383.
Jubens. Vide *Mandans*.
Jubilaeum. Natura, II, 811; conditiones, 813.
Judaei. Communicatio cum ipsis, I, 287; an eorum filii possint baptizari, II, 319.
Judex. Obligationes, II, 1; in lege injusta, 7; judex in foro interno, 720-726; judex laicus in causis ecclesiasticis, II, 1244-1245
Judicium in juramento, I, 394; temerarium, 569; forense, II, 1.
Juramentum. Natura, I, 391; honestas, *ibid.*; conditiones, 392; in contractu, 925, 926 —An et quomodo illud interponere liceat clericis, I, 391.
Jurati (Jurados), II, 9; eorum munera, 10.
Jurisdictio ad absolvendum, II, 648; in articulo mortis, *ibid.*; circa peccata reservata, 667; quoad matrimonium, 838.
Jurisdictio regularium, II, 656; confessarii respectu monialium, 661.
Jus naturale, I, 192; divinum, 194; canonicum, 195; civile, 203; romanum, *ibid.*; hispanum, 204; Americae latinae, *ibid.*—Jus proprietatis, 654-657.
Justitia. Quid, quotuplex, I, 649, 650; ejus reparatio. Vide *Restitutio*.

L

Labor die festo, I, 444-446; in magnis fabricis, 448; causae excusantes, 450, 451.
Lactatio. Tempus lactationis ratione actus conjugalis, II, 1142.
Lacticinia. Quando prohibita, I, 502-504.
Laparotomia. An liceat, I, 501. Vide *Operatio porrensis*.
Lectio librorum prohibitorum, I, 324, 624.
Lectoratus. Vide *Ordo*.
Legatarius seu heres, ejus jura, I, 972.
Legatum. Quomodo adimplendum, I, 983.
Legislator. Qua gaudet potestate, I, 150.
Legitima debita filiis, I, 975; parentibus, *ibid.* – Ex jure naturali ac forali hisp., 975.
Lenitas. Irregularis ex defectu lenitatis, II, 890.
Lex. Quid, quotuplex, I, 148; auctor 150; objectum, 155; subjectum, 158; obligatio, 169; interpretatio, 181; dispensatio, 183.—Lex naturalis. 192; divina, 194; ecclesiastica, 195; civilis, 203; poenalis, 205; irritans. 207. —An leges civiles in materia justitiae obligent in conscientia, I, 646.
Liber. De pravis libris, I, 324, 325; de pravis libris haereticorum, 636.— Librorum prohibitio, 624; libri obsceni, 639; liturgici et precatorii, 628, 640.—Facultas legendi et retinendi libros prohibitos, 641.—Denuntiatio pravorum librorum, 634.—Librorum censura, 625.—Praelati librorum censurae praepositi, 642.—Censorum officium in praevio librorum

examine, 631.—Libri praeviae censurae subjiciendi, 628.—Typographi et editores librorum, 645; quid de Indice, 644.
Liberalismus. Quid sit, et quinam liberales ut haeretici habendi sint, I, 291.
Libertas. Liberum arbitrium, I, 65, 65; irregularitas ex defectu libertatis, II, 890.
Ligamen. De impedimento ligaminis, II, 1012.
Limina (visitatio), II, 125.
Litterae. Alienas aperire, I, 575; dimissoriae, II, 125.
Liturgia. Qualis sequenda in breviario, II, 69.
Locatio. De contractu locationis, I, 1069.
Locus ad Missam audiendam, I, 433-440; ad restitutionem, 848; ad horas, II, 78. 80; ad Baptismum, 337; ad matrimonium, 1101.
Loteria, I, 1097.
Lotiones vaginales. II, 1149, nota.
Lucrum. Filii in domo patris, I, 677; in ludo, 1099-1104; in mutuo, 1005, 1007; an excuset a Missa die festo, 443.
Lucrum cessans in mutuo, I, 1012.
Ludus. Conditiones, I, 1101. — Ludi clericis prohibiti, II, 115.
Lumen in ecclesia, II, 508; ad Missam, 406, 411.
Lusitania **Vol. I.** Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Missae in oratorio privato die Natalis Domini et Comm. omn. fidel. defunct., 433-440. — Mutua obligatio alimenta praebendi, 473. — Filii naturales, 474 — Explicantur difficiliores formulae legales, 648. — De dominio, 668.—De objecto dominii, 671. — De dominio filiorum-familias, 676 677. — De dominio auctorum, 702, 703. — De occupatione animalium, 707-709. — De inventione, 711, 714. — Praescriptio, 715. — Possessio, 718. — Titulus praescriptionis, 719; tempus praescriptionis, 720-722, 724; res furtivae bona fide emptae, 725. — Accessio, 727, 728. — Usus et usufructus, 729-831. — Possessor bonae fidei, 771, 772, 779; malae fidei, 781, 783. — Cooperatio negativa, 830. — Ordo restitutionis creditoribus, 844, 846. — Locus restitutionis, 848. — Restitutio ob homicidium, 864; ob fornicationem, 866. — Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868. — Materia contractus, 891. — Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895. — Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897, 899. — Uxorum contractus, 902. — Interdictio civilis, 905, 906. — Error in contractibus, 911, 912; metus, 916, 917 — Contractuum conditiones, 931, 932. — Donatio, 941, 942, 944, 946, 950, 951, 952. — Testamentum, 953, 954-957. — Causae piae, 967. — Testator et heres, 969, 972, 973, 974, 976, 980. — Revocatio testamenti, 986. — Executor testamenti, 987. — Donatio mortis causa, 988. — Substitutio et fideicommissum, 991. — Titulus legis civilis in usura, 1017, 1025. — Venditio et emptio, 1029, 1032, 1034. — Retrovenditio, 1052. — Locatio et salarium opificum, 1073. — **Vol. II**. Stipendia Missarum in die Natalis D. et in die defunctorum, 472, 487. — Privilegia Cruciatae, 1330-1580, App. III.
Lux electrica, II, 509.
Luxuria. Quid, ejus filiae, I, 257; volita directe, indirecte, 515, 416; non consummata, 517-524; consummata, 525-531; contra naturam, 532-540.

M

Magia. Quid, quale peccatum, I, 359, 360.
Magister. Ejus obligationes, I, 481.
Magnetismus. Quid sit, I, 361; quomodo inducitur hypnosis, 362; ejus phaenomena, 363; sententiae circa ejus naturam et liceitatem, 364.
Maleficium. Quid, quotuplex, I, 359, 360.
Mandans seu jubens. Ad quid tenetur, I, 811-813.
Mandatum. Ejus conditiones, I, 999.
Manuales Missae, II, 473.
Manuscripta religiosorum, II, 211.
Margarina, ejus usus, I, 599.
Maritus. An possit irritare vota uxoris, I, 415, 416; ejus obligationes. Vide *Conjuges*.
Massones. Eorum signa, I, 188; communicatio cum ipsis, I, 293. — Eorum matrimonia, II, 1100; censurae contra ipsos, 1252, IV; eorum absolutio, 1253.
Mater. An possit vota irritare filiorum, I, 415; ejus obligationes. Vide *Conjuges*.
Materia legis, I, 155, voti, 408; contractus, 891; sacramentorum, II, 261; Baptismi, 303; Confirmationis, 348; Eucharistiae, 372; Poenitentiae, 525; Extremae Unctionis, 830; Ordinis, 863, 864; Matrimonii, 928. — Materiae parvitas, an detur in blasphemia, I, 376; in juramento promissorio, 398; in Missae auditione, 427; in re venerea, 516; in violatione jejunii, 607; in esu carnium die abstinentiae, 599; in furto, 444, 445.
Matrimonium. Natura, II, 927; divisio, 925; matrimonii consummatio, 926; consensus ad matrimonium, 1054. — Quibus prohibeatur jure hispano, 988. — Matrimonii materia et forma, 928; minister, 929; unitas, 927; indissolubilitas, 1106-1109; divortium, 1117; impedimenta impedientia, 950; dirimentia, 950, 990-1053; auctoritas ea constituendi, 990, 991; inscriptio, 1086-1088; dispensatio, 952, 979; convalidatio, 1124. — Matrimonium civile, I, 293; II, 925, 926, 963. — Matrimonium in navi, II, 1084; matrimonium acatholicorum, 1085.
Matrina. Vide *Patrinus*.
Matutinum. An separari possit a Laudibus, II, 93; an nocturni separari possint, 94; an etiam interjecta nocte, 95; qua hora recitandum, 71, 72. Vide *Horae canonicae*.
Medicus. Ejus obligationes, II, 41.
Mendacium. Quid, quotuplex, I, 542; quale peccatum, 543.
Menstrua commoratio. Vide *Commoratio*.
Menstruatio, quid sit, et an ejus absentia signum sit impotentiae aut saltem sterilitatis, II, 1009.
Mercator. Vide *Venditio*.
Mercatores. Quoad cooperationem, I, 339.
Meritum. Quid, quotuplex, ejus conditiones, I, 90-92.
Metus. Quid, quotuplex, I, 70; quid efficiat in legis violatione, 177; in juramento, 394; in voto, 407; in contractu, 915; in matrimonio, 1068-1070.

Mexicana Resp. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212. — Quoad patriam potestatem matri concessam, 416. — Minores quoad militiam, 460. — Mutua obligatio alimenta praebendi, 473. — Explicantur difficiliores formulae legales, 625. — De dominio, 668. — De objecto dominii, 671. — De dominio filiorumfamilias, 677. — De dominio uxorum, 690. — De dominio auctorum, 702, 705. — De inventione thesauri, 711. — De re inventa, 714. — Praescripto, 715. — De accessione, 727, 728. — De usu et usufructu, 729, 750 — Possessor bonae fidei, 771, 772, 779. — Possessor malae fidei, 781, 785. — Cooperatio negativa, 850. — Ordo restitutionis creditoribus, 845. — Locus restitutionis, 848. — Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868. — Legitimitas filiorum, 871. — Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895. — Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897. — Uxorum contractus, 902. — Consensus in contractu, 909, 914, 916, 917. — Obligatio contractuum quomodo cesset, 922. — Juramentum in contractu, 927 — Modus in contractibus, 929. — Conditiones contractui appositae, 931, 952. — Conditiones donationum, 1055. — Acceptatio donationis, 950. — Revocatio donationum, 951, 952. — Quoad legitimam, 981. — Interesse legale, 1017. — Interesse ex interesse, 1025. — Venditio, 1029-1036. — Retrovenditto, 1052. — **Vol. II.** Moniales non emittunt nisi vota simplicia, 243. — Minorennum domicilium, 1076

Milites. Quad communionem paschalem, I, 591. — Officia in bello, 512; quoad restitutiones, 881; an irregulares, II, 901. — A quo absolvi possint, 655, 676, *N. B ;* apud quem contrahere matrimonium, 1091. — Milites vocati ad praelium quoad confessionem et communionem, II, App. IX.

Milites hispani. Quoad communionem paschalem, I, 591 — Quoad jejunium et abstinentiam, II, App. IV. — Quoad bannorum proclamationem, II, 942. — Quoad matrimonium, 1092.

Militia. Damna ejus occasione, I, 881. — Ad quid teneantur sorte designati ad militiam, qui ab hac se subtrahunt, I, 884; an et quomodo filius minor dare nomen militiae possit ex jure hispano, 460; ex jure argentino, *ibid ;* boliviano, *ibid.;* mexic., *ibid.;* uruq., *ibid.;* venez.. *ibid.* — An sacri ordines conferri possint ei qui militiae non satisfecit, II, 901.

Minister. Sacramentorum, II, 266, ejus obligatio quoad intentionem, 269; probitatem, 274; sacramenta ministranda, 280; indignis neganda, 284, 285. Minister in Missa, 391, 506, et App. IX.

Minor. Quis sit, I, 897-900; an contrahere valeat, 897, 898; coram quo parocho contrahere matrimonium debeat, II, 850.

Missa. Auditio in festis, I, 425; praesentia, 426; locus, 433-440; modus, 429-432. - Missa paroecialis, 440; causae excusantes, 441; Missae auditio in navi, 433-440; celebratio super altari portatili, II, 492; in navi, 493. in domibus privatis, 492; in aliena ecclesia, 516; de Requiem, 516; Missae Sacrificium. Vide *Sacrificium.*

Mohatra. Quid contractus mohatrae, I, 1052.

Mola, quid sit, et an baptizanda, II, 923.

Mollities. Vide *Pollutio.*

Moneta falsa, I, 787.

Monialis. Monialis antiquorum ordinum quae non emittunt nisi vota simplicia, II, 243. — Monialium clausura, 222, 229, 230; confessarius, 233-236;

ordinarius, extraordinarius generalis, peculiaris, 661-666. Vide *Religiosus.*
Monitio. Quando a confessario facienda, II, 717; quid in dubio an sit profutura, *ibid.*
Monopolium. Quid, I, 1061; an licitum, *ibid.*
Monstrum, an et quomodo baptizandum, II, 323.
Moralitas actus humani, ejusque essentia, I, 76; ejusque norma, *ibid.*
Moribundi a quo absolvi possint, II, 651, 676, 680.
Moribundus adjuvandus, II, 607, 608; sensibus destitutus, 608; dubie dispositus, *ibid.* — Qui probabiliter adhuc vivunt, quamvis vulgo mortui credantur, sacramentis sub conditione donandi sunt, II, 849 et *seq.* — Moribundus quoad matrimonium, 1082.
Mors realis communiter contingit post aliquod temporis spatium ex quo homines vulgo mortui creduntur, II, 849.
Mortui civiliter. An contrahere possint, etc., I, 905.
Motus. Vide *Concupiscentia.*
Mulier. An possit esse testis in testamento, I, 960; in matrimonio, II, 1073. Vide *Uxor* et *Femina.*
Munera. Vide *Dona.*
Mustum an adhibendum in consecratione, II, 377.
Mutilatio sui, I, 486; aliorum, *ibid.*; syllabarum in horis canonicis, II, 90; irregularitas ex mutilatione, 899-900.
Mutus. Surdus mutus quoad confessionem, II, 605; quoad indulgentias, 1057; tacens quoad damnum, I, 828.
Mutuum. Quid, I, 1002; obligationes, 1004; an liceat lucrum percipere ex mutuo, 1005, 1007; ex damno emergente, 1010; ex lucro cessante, 1012; ex periculo sortis, 1013; ex titulo legis civilis, 1016; ex locatione pecuniae, 1020.

N

Natalis Domini. Missa in ejus nocte, I, 433-440; II, 394, 490; in festo, 487.
Navarra, Quoad minorennes, I, 897.—Quoad legitimam, 975.— Quoad abortivos in ordine ad hereditatem, App. III.
Navis. Auditio et celebratio Missae in navi, I, 433-440; II, 493, App. V. — Absolutio navigantium, II, 654, — Matrimonium in navi, 1084.
Necessitas excusans a lege, I, 177. — Necessitas fidei, 268; spei, 295; charitatis in Deum, 300; in proximum, 305; in inimicos, 306; in pauperes, 311; excusans ab auditione Missae, 441; a prohibitione operum servilium die festo, 451; a jejunio, 618; a furto, 752; a restitutione, 854.
Negotiatio. Vide *Venditio* et *Contractus societatis.*—Vetita clericis, II, 116.
Nicaraguensis Resp. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212. — Mutua obligatio alimenta praebendi, 473.—Explicantur difficiliores formulae legales, 623. — De objecto dominii, 671. — De dominio filiorumfamilias, 677. — De dominio uxorum, 690. — De occupatione animalium, 708, 709.—De inventione thesauri, 711.—Res furtivae bona fide emptae, 723. — Praescriptio, 715.—Tempus praescriptionis, 720; bona fides, 726.— De accessione, 727, 728. – De usu et usufructu, 729, 730.—Culpa juridica, 794, 798. — Possessor bonae fidei, 771, 772, 779. — Possessor

malae fidei, 781, 785.—Cooperatio negativa, 850. – Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 858.—Ordo restitutionis creditoribus, 845. — Locus restitutionis, 848. – Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868.—Legitimitas filiorum, 871. —Materia contractus, 891.—Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895.—Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 899. – Uxorum contractus, 902.— Civiliter mortui, 905.—Consensus in contractu, 914, 916, 917.—Obligatio contractuum, quomodo cesset, 922.—Cessio bonorum, 925.— Modus in contractibus, 929. — Conditiones contractui appositae, 931, 932.—Revocatio donationum, 951, 952.—Interesse legale, 1017. — Interesse ex interesse, 1025. — Venditio, 1029, 1036. — Retrovenditio, 1052. — **Vol. II**. Minorennum domicilium, 1076.—Causae ecclesiasticae, App. VI.

Nigritae. Vide *Indi*.

Nocturni. Vide *Horae canonicae*

Nomen. Nomen complicis a confessario non exquirendum, II, 605, 604; nomen dantis sectae massonicae, aut carbonariae, 1252.

Nosocomium. Vide *Hospitale*.

Notarius. Ejus obligationes, II, 27.

Novitiatus. An et quatenus necessarius ad professionem religiosam, II. 183 *seq*.

Nuditas. Vide *Aspectus*.

Numerus peccatorum unde repetatur, I, 241, 242; exprimendus in confessione, II, 570-573; requirendus a confessario, 720.

Numismata loco scapulariorum, II, 805.

Nundinae. An sint licitae in festo, I, 445.

Nuntius. An duplicatam mercedem possit accipere, I, 892.

Nuptiae. Vide *Matrimonium*.

O

Obedientiae. Quoad filiosfamilias, I, 457; quoad famulos, 478; discipulos, 482; cives, 483; religiosos, II, 224.

Obligatio in juramento, I, 397; in voto, 410; in contractu, 920.—Obligatio restitutionis; 762.

Obligationes filiorum, I. 455; parentum, 460; conjugum, 474; dominorum, 477; famulorum, 478; magistrorum, 481; discipulorum, 482; laicorum, II, 1-50; clericorum, 50-164; religiosorum, 165-245

Obligationes et actiones in societatibus commercialibus, II, 177.

Obreptio et *subreptio* in petitione alicujus dispensationis, I, 186; II, 864.

Observantia vana. Quid, I, 352.

Obstetrices acatholicae feminis catholicis parientibus non assistant, I, 295.

Occasio peccatorum, II, 733: quid, quotuplex, quomodo agendum confessario cum iis qui in occasione peccati versantur, 735-736.

Occisio. Vide *Homicidium*.

Occultum (peccatum), II, 680.

Occupatio. Modus acquirendi dominium, I, 704.

Odium inimicorum, obligatio condonandi, I, 308.

Officia Curiae Romanae, II, 150.

Officium. Vide *Horae canonicae*.

Oleum sanctum. Quotuplex et quando adhibendum, II, 853.
Omissio. Peccata omissionis, I, 224.—Omissio ab audiendo sacro, 427; in horis recitandis, II, 62-66.
Onanismus. Ejus malitia, et quibus modis hoc peccatum committatur, II, 1148 *seq.*
Opera Quotuplicis generis, I, 444; quae vetita in festis, 445, 446, 448.
Operarius. An excusetur a jejunio, I, 618.
Operatio caesarea. An licita vel obligata, II, 341-346; non peragenda a parochis, nec missionariis, 345.
Operatio porrensis (hysterotomia, laparotomia) an licita, II, 856.
Operationes bursae. Quid, I, 1106; an licitae, 1107 *seq.;* operatio pignoratitia, an licita; 1117.
Operistitia, eorum cause, et an liceant? I, 478.
Opinio. Quid opinio probabilis, probabilior. aequip.obabilis, I, 108-110; quamnam sequi liceat, 112, 114, 116-125; quid in sacramentis conferendis, 114; in materia sigilli, II, 756.
Oratio Necessitas, I, 347; conditiones, *ibid.*—Oratio matutina et vespertina, 349; pro quibus orandum, et quinam orandi, 350.
Oratorium. Publicum, semipublicum, privatum, I, 433-440; II, 395, 492.
Ordinandi quoad horas canonicas, II, 71; quoad poenitentiam impositam in ordinatione, 919.
Ordinarii appellatione qui veniant, II, 1073.
Ordines. Quinam sint, II, 859; minores, *ibid.;* majores, *ibid.;* quinam dirimant matrimonium, 1017.
Ordo. Sacramentum, II, 858.
Ordo in legis observantia, I, 175; in correctione, 316; in charitate, 304, 305; in restitutione, 840-846; in horarum recitatione, II, 81.
Oscula. Vide *Aspectus.*
Ovariotomia in ordine ad impotentiam, II, 1005.

P

Pactum. Vide *Contractus.*
Paederastia, I, 537. Vide *Sodomia.*
Palla. Quaenam esse debeat. II, 497.
Palpo. Ad quid teneatur, I, 822.
Panis. Qualis sit Eucharistiae materia, II, 372.
Papa. Ejus potestas quoad leges, I, 152; quoad vota, 418; quoad impedimenta matrimonii. II, 952.
Paraphernalia. Bona quaenam uxoris, I, 680.
Paraquariensis Resp.—De dominio auctorum, I, 705. Vide *Argentina.* Resp. (1).—Dispensatio a lege de non permiscendis epulis, II, 1119 *a.*
Parentes. Eorum obligationes, I, 460.
Parochus. Ejus obligationes, II, 126; residentia, 127; celebratio pro populo, 461; correctio ovium, 135; ministratio sacramentorum, 280; assistentia matrimonii, 1071.—Parochus hispanus quoad testificandum

(1) *Paraquariensis* Resp. a die 1 jan. 1877 habet ut proprium codicem argentinum, ideoque quae diximus ex jure **arg.** valent etiam pro Paraquaria. Cfr. leges latas 19 aug. 1876, 27 jul. 1881.

consensus aut consilium parentum in ordine ad matrimonium, II. App. IX.
Paroecia. In ea quatenus communio paschalis agenda, I, 589; banna denuntianda, II, 941.— Paroeciae locales, personales, gentilitiae, II, 1091; castrenses hisp., 1092-1095; mozarabes toletanae, 1094.
Participans in actione mala, I, 552; in furto, 824; in damno, *ibid.*
Partus. Acceleratio partus, quid sit, et an licita, I, 499, 501.
Parvitas materiae. Vide *Materia.*
Pastor. Vide *Episcopus, Parochus.*
Patrimonium clericorum, I, 691; titulus patrimonii, II, 886.
Patrinus in Baptismo, II, 531; ejus dotes, *ibid.;* obligationes, 550; in Confirmatione, 562.—In baptismis vel matrimoniis haereticorum, I, 295.
Patronus loci, I, 579.
Pauperes. An excusanti a prohibitione laboris in die festo, I, 451; a jejunio, 618; a lege abstinentiae, 600; a furto in extrema necessitate, 752; quoad Cruciatam, 1371.
Paupertas. Votum paupertatis, II, 202-219; titulus paupertatis ad ordines, 887.
Peccatum. Quid, quotuplex I, 224; diversa gravitas, 227; mortale, 229; veniale, 230; differentia specifica, 237-239; numerica, 241, 242.—Peccata interna, 248; capitalia, 254.
Pensio. An illa quae a gubernio solvitur canonicis et parochis, etc., inducat rationem beneficii, I, 696, 697; II, 150.
Pepsina. An liceat usus *peptonis*, vel etiam *pepsinae*, diebus quibus non licet usus carnis, I, 599.
Percussio parentum, I, 456; clericorum, II, 975.
Peregrinus. Quoad leges, I, 160; quoad confessionem, II, 652, 655, 685; quoad ordines, 869; quoad matrimonium, 1072.
Periculum peccati. Vide *Occasio.*—Periculum in mutuo, I, 1015.
Perjurium. Vide *Juramentum.*
Permutatio officii divini, II, 76; beneficii, 165.
Persona in contractu, I, 896; in matrimonio, II, 1065.
Peruviana Resp **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212.—Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Explicantur difficiliores formulae legales, 623 —Suppressae hypothecae tacitae, 685.—De dominio auctorum, 705 —De inventione thesauri, 711 —De praescriptione, 715, 720-725.—Bona fides, 726.—De accessione, 727, 728.—De usu et usufructu, 729.—Possessor bonae fidei, 772, 779.—Possessor malae fidei, 781, 785. —Cooperatio negativa. 830.—Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 838.—Ordo restitutionis creditoribus, 845, 846.—Locus restitutionis, 848.—Restitutio ob homicidium, 864.—Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868.—Legitimitas filiorum, 871.—Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895.—Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897-899. - Uxorum contractus, 902.—Consensus in contractu, 909, 916.—Obligatio contractuum quomodo cesset, 922.—Cessio bonorum, 925 —Modus in contractibus, 929.—Conditiones contractui appositae, 931, 932.—Conditiones donationum, 942 —Acceptatio donationis, 950.—Revocatio donationum, 951, 952.—Testamenta, 955-988 —Interesse legale, 1017.—Interesse ex interesse, 1025.—Venditio, 1029-1036.—Retrovenditio, 1052.—Adoptio, II, 1048 —Minorennum domicilium, 1076.

Pestis. Obligatio pastoris quoad sacramenta tempore pestis, II, 281.
Petere. Vide *Debitum conjugale.*
Pharmacopola. II, 41, 42. Vide *Medicus.*
Philippinae Insulae. **Vol. I.** De promulgatione legis, 165.—De lege ecclesiastica et tribunalibus, 199. — Consuetudo in lege civili, 212. — Patria potestas matri concessa, 416. — Missae in oratorio privato die Nat. Dom. et Comm omnium defunct., 433, 440. — Mutua obligatio alimenta praebendi, 473.—Obligationes conjugum, 474. —Festa de praecepto, 580 582. — Communio paschalis, 589. — Quantitas et qualitas ciborum pro collatione serotina, 614-615. — Explicantur difficiliores formulae legales, 648.—De dominio, 668. — De objecto dominii, 671. — De dominio filiorum familias, 677 nota. — De dominio uxorum, 683, 690. — De dominio Ecclesiae, 698 nota. — De occupatione animalium, 705, 709.—Thesaurus, 710, 711. — Inventio, 714 nota.—Praescriptio, 719, 720, 722, 725, 726.—Accessio, 727, 728.—Usus et ususfructus, 729, 731.—Possessor bonae fidei, 772, 775, 776, 779, 780.—Possessor malae fidei, 781, 783.—Culpa juridica, 794, 798. —Cooperatio negativa, 830.—Cessio bonorum, 838.—Ordo restitutionis, 844.—Modus restituendi, 848.—Causae excusantes a restitutione, 855. —Restitutio propter adulterium, 871.—Materia contractus, 891.—Res ex turpi contractu, 895.—Contractus minorum, 899.—Contractus uxorum, 902.—Incapaces, 906.—Dotes consensus, 909.—Error in contractu, 911, 914.—Metus in contractu, 916, 917.—Obligatio contractuum quomodo cesset, 922.—Cessio bonorum, 923.—Juramentum in contractibus, 927.—Modus in contractibus, 929, 931, 932.—Donatio, 940, 948, 950, 951, 952.—Testamentum, 953, 954-957 nota, 960, 968.—Testator et heres, 969, 973, 974, 976, 980.—Codicilos, 982.—Revocatio testamenti, 986.—Executor testamenti, 987.—Donatio mortis causa, 988.—Substitutio et fidei commissum, 991.—Commodatum, 994.—Depositum, 997.—Mandatum, 999.—Negotiorum gestio, 1001.—Mutuum, 1003.—Venditio et emptio, 1029, 1050, 1032-1036.—Retrovenditio, 1052.—Societas, 1066.—Locatio, 1073, 1074.—Salarium opificum, *ibid.*—Census, 1080, 1084.—Fidejussio, 1085.—Pignus, 1087.—Hypotheca, 1088, 1089, 1090.—Assecuratio, 1092.—Sponsio, 1097.—Ludus, 1099-1104. —**Vol. II.** Notarii, 27, 30.—Quaenam clericis prohibeantur, 117.—Visitatio episcopalis, 124.—Infantium confirmatio, 557.—Taxatio stipendii pro Missis, 480.—Missa in die defunctorum, 487.—Titulus servitii Ecclesiae pro ordinibus sacris, 886.—Sponsalia, 932.—Indi et nigritae in impedimentis matrimonii, 1029.—Cognatio legalis (1), 1048.—Absolutio massonum, 1253, IV.—Prohibitio a divinis officiis, 1281.— Concessio indulgentiarum ab Archiepiscopo, 790. —Indultum circa jejunium et abstinentiam, 1382.
Pignoratio. Vide *Operationes bursae.*
Pignus. Quid sit, quaenam sint ejus conditiones, 1087.
Pingere diebus festis, I, 447; pingere acu, 448.

---

(1) Notandum praeterea quod jure **phil.** matrimonium contrahere possunt *sine licentia* parentum puellae octodecim annorum, et viri annorum viginti (Ley *n.* 1451. Cfr. Synod. dioecesan. Tuguegaraen., *pag.* 93 et 97).

Piscatio. An licita in festis, I, 448.
Poena conventionalis in mutuo, I, 1015. – Poena peccati. Vide *Censura.*
Poenalis. Lex poenalis, an detur, I, 205.
Poenitens. An teneatur sequi opinionem confessarii, I, 142; II, 722; an interrogandus, 720; quomodo tractandus, 705.
Poenitentia ut virtus, II, 521; ut sacramentum, *ibid ;* materia remota in sacramento, 525; proxima, *ibid.* Vide *Contritio.*
Poenitentia sacramentalis. Vide *Satisfactio.*
Poenitentiaria. Quid sit, I, 199; II, 967; exsequutio dispensationum ipsius, 971, 974.
Poenitentiarius (Canonicus), II, 648, 649.
Pollutio. Quid sit, quantum peccatum, I, 532, 533; ejus intrinseca malitia, 532; an pollutio impediat communionem, II, 441.—*Pollutio ecclesiae,* II, 494.
Polygamia, II, 927, 890.
Portugalia. Vide *Lusitania.*
Possessio in dubio dominii rei, I, 145; in praescriptione, 717.
Possessio daemonis. Ejus signa, I, 405. Vide *Adjuratio.*
Possessor bonae fidei, I, 770, 771; malae fidei, 780, 781, dubiae fidei, 789.
Postulatus in ordinibus religiosis, II, 200.
Potestas legislatoris, I, 150; Ecclesiae, *ibid.;* ministri Poenitentiae, II, 639, 640.
Potus. An frangat jejunium, I, 603.
Praeceptum. Vide *Lex.*
Praecepta Decalogi, I, 341.
Praedicatio audienda, I, 424; peragenda a parocho, II, 130.
Praescriptio. Quid efficiat, I, 715; ejus conditiones, 716; quomodo interrumpatur, 721.
Praesentia Christi in Eucharistia, II, 366; sacerdotis ad consecrationem, 378; confessarii ad absolutionem, 536; parochi ad matrimonium, 1078.
Praesumptio, I, 294.
Prandium. Quoad jejunium, I, 616, 617.
Precarium, I, 994.
Presbyteratus. Vide *Ordo.*
Pretium rei. Quotuplex, quodnam sit licitum, I, 1037, 1038.
Princeps. Quoad leges, I, 151; quoad bellum, 511; quoad tributa, 874, 875; quoad impedimenta matrimonii, II, 990, nota.
Principia actuum humanorum, I, 54; reflexa in probabilismo, 112-125; ad conscientiam in dubiis formandam, 139-141.
Privilegium seu lex favorabilis, I, 220, 221. — Privilegia clericorum, II, 148; cardinalium et episcoporum, 149; religiosorum, 241, 242.
Probabilitas. Quid, quotuplex, I, 108-109; quaenam licita, 113-125.
Probitas in ministro sacramentorum, II, 274; in eorum subjecto, 294.
Processus de statu libero contrahentium, II, 1076.
Proclamationes matrimonii, II, 937, 939.
Procurator. Obligatio, II, 16; matrimonium per procuratorem, 1054, 1064.
Prodigus. An contrahere valeat, I, 906.
Profectitia bona quaenam sint, I, 675.
Professio fidei emittenda a parochis, II, 137; a canonicis, 145.

Professio religiosa, quoad sponsalium dissolutionem, II, 934; matrimonium ratum dissolvendum, 1107; professio in articulo mortis, 805. — Vide *Bigamia*.
Proles. Quid si in hospitali exponatur, I, 872, 873.
Promissio. Quid, I, 933; quomodo obliget, 934, 936, 937; sponsalitia, II, 932. — Promissio matrimonii, vivente comparte, 1022.
Promulgatio legis, I, 162, 165.
Pronuntiatio in horis canonicis, II, 90.
Propositum. Quatenus differat a voto, I, 405; requisitum ad contritionem, II, 560.
Proxeneta. Ejus obligationes, I, 1064, 1065.
Proximus. Quomodo diligendus, I, 304; juvandus, 311; corrigendus, 314.
Pubertas, I, 897, II; 1000, 1001.
Publicum. Vide *Occultum*.
Puer. Quoad obligationem legis, I, 159; dominium, 674; primam communionem, II, 423; confessionem, I, 587; II, 423; Viaticum, 423; Extremam Unctionem, 423, 845.

Q

Quadragesima. Vide *Jejunium*.
Quasidomicilium, I, 162; II, 1072. Vide *Domicilium*.

R

Radices restitutionis, I, 769.
Rapina. Quid sit, I, 741.
Raptus ut species peccati luxuriae, I, 531; ut dirimens matrimonium, II, 1019.
Ratum matrimonium, II, 925; quomodo solvatur, 1006.
Recidivus. An absolvendus, II, 738-742; quomodo a confessario tractandus, *ibid*.
Recursus. Praebens recursum ad quid teneatur, I, 823.
Reductio onerum missarum, II, 480.
Regulares. Regulares strictissime dicti, minus stricte, late, II, 167; eorum obligationes, 206-228; quoad horas recitandas, 62; privilegia, 241, 242; approbationem, 656; Eucharistiam ministrandam, 586. — Regularium absolutio a reservatis, 684.
Regulae pro religiosis, II, 175; pro scrupulosis, I, 109. — Regulae ad legem interpretandam, 181; pro recidivis absolvendis, II, 738-742; pro absolutione conditionata, 435.
Refectio unica in jejunio, I, 603.
Relatio. Modus lucrum ex pecunia percipiendi, I, 1055, 1107.
Relatio actionum ad Deum, I, 88, 89.
Religio. Status religiosus, II, 165; vocatio, 176; novitiatus, 192; vota simplicia solemnibus praemittenda, 222; privilegia, 198; obligationes, 198; clausura, 229-238.
Religiosus. Vide *Regulares*.
Reliquiae sanctorum, I, 343.
Remissio creditoris, I, 855; infamati 564; peccati. Vide *Absolutio*. — Poenae peccatis debitae. Vide *Indulgentia*.

Reportus in operationibus bursae, I, 1107 *seq.*
Res inventa, I, 711.
Reservatio casuum. Vide *Casus reservatus.*
Residentia Episcopi, II, 120; parochi, 127.
Responsa S. Sedis quoad magnetismum, I, 565, 566; jejunium, 625; vota religiosa in Gallia, II, 250, 245; obligationem celebrandi pro populo, 465; matrimonium, 997, 998; onanismum, 1160-1165.
Restitutio. Obligatio, I, 762; radices, 769; circumstantiae, 851; causae excusantes, 854, 855. — Restitutio in specie, 861; ob homicidium in specie, 865; ob stuprum, 866; ob adulterium, 869; ob defraudationem in tributis, 876, 877; ob damnum occasione militiae, 881. — Ordo in restitutione, I, 840, 841; quoad creditores, 842, 843. — Restitutio ob omissam recitationem, II, 65, *N. B.*; ob non residentiam, 121 in fine.
Restrictio mentalis. Quid, quotuplex, an vel quaenam licita, I, 545-547.
Retrovenditio. An, et quomodo liceat, I, 1052.
Reus. An crimen fateri teneatur, II, 52; an possit fugere vel resistere, 55.
Revalidatio confessionis, II, 614; matrimonii, 1124 *seq.*
Revelatio criminis, I, 540-551; secreti, 573, 574; sigilli sacramentalis, II, 770.
Reviviscentia sacramentorum, II, 298, 299.
Revocatio testamenti, I, 1051; mandati, 812, 815; consilii, 815.
Rosarium, II, 806.
Rota Romana, I, 199. — Rota hispana, *ibid.*
Rubricae in Missa, II, 512.

S

Sabbatinum privilegium, II, 806.
Sabbatum sanctum quood communionen, II, 394.
Sacerdos. Obligationes. Vide *Clericus.* — Quoad Eucharistiae dispensationem, II, 388; Missae celebrationem, 463, 464; scientiam, 606 *seq.*, 710 *seq.*
Sacramentalia. Quid, et quinam effectus, II, 248.
Sacramentum. Natura II, 244; materia, 261; forma, *ibid.*; minister, 266; quid ad confectionem, 267, 269, 290, obligationem ministrandi, 280, denegandi indignis, 284; simulatam administrationem, 287, petitionem ab indigno, 299.
Sacrificium Missae. In quo situm, II, 449-452; effectus 548; fructus, 453; applicatio pro populo, 456; applicatio pro stipendio, 472.
Sacrilegium. Quid, quotuplex, I, 571; quoad luxuriam, 528.
Salarium familiae. An et quomodo debeatur operariis, I, 1075.
S. Salvatoris Resp. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212.—Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Mutua obligatio alimenta praebendi, 473. — Explicantur difficiliores formulae legales, 625. — De objecto dominii, 671. — De dominio filiorumfamilias, 677. — De dominio uxorum, 690.—De dominio auctorum, 703. — De occupatione animalium, 708, 709. — De inventione thesauri, 711. —Praescriptio, 715. — Tempus praescriptionis, 720.—Res furtivae bona fide emptae, 725. — Bona fides, 726.—De accessione, 727, 728. – De usu et usufructu, 729, 750. — Culpa juridica, 794, 798.—Possessor bonae fidei, 772, 779. — Pos-

sessor malae fidei, 781, 783. — Cooperatio negativa, 850. — Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 858.—Ordo restitutionis creditoribus, 845. — Locus restitutionis, 848.—Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868.—Legitimitas filiorum, 871. — Materia contractus, 891. — Res ex turpi contractu accepta an restituenda, 895.— Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897-899. — Uxorum contractus, 902. — Consensus in contractu, 914, 916, 917. — Obligatio contractuum quomodo cesset, 922.—Cessio bonorum, 923.—Modus in contractibus, 929.—Revocatio donationum, 951, 952.—Interesse legale, 1017.—Interesse ex interesse, 1025.—Venditio, 1029-1036.—**Vol. II.** Minorennum domicilium, 1076. — Causae ecclesiasticae, App. VI.

Sartor. An excusetur a laboris prohibitione die festo, I, 446; ejus obligatio ratione justitiae, II, 50.

Satisfactio sacramentalis, II, 624; ejus impositio, *ibid* ; impletio, 630; commutatio, 634.

Scandalum. Quale peccatum, I, 319; circa luxuriam, 325; pravos libros, 324; choreas, 326; spectacula, 330.

Scapularia, II, 806.

Scientia necessaria ordinandis, II, 884; confessariis, 712, 713; an necessaria ad incurrendum casum reservatum, 672; ad censuram, 1181; ad irregularitatem, 889.—Scientia legis ad peccatum, 1, 20, 21, 171.

Schismatici, qua censura plectantur, II, 1236.

Scholae mixtae seu neutrae, I, 465.

Scriba. Ejus munera, II, 26.

Scrupulosus. Regulae pro scrupulosis, I, 105; pro confesariis, *ibid.*

Secretaria status, I, 199; brevium ad principes, *ibid.;* epistolarum latinarum, *ibid.*

Secretum. Quid, quotuplex, I, 572; an et quomodo peccet illud violans, I, 573.

Semen virile expellere post copulam, I, 502.

Seminarium. Quoad ejectos, II, 886.

Senex. Quoad jejunium, I, 620; quoad matrimonium, II, 1136.

Sepultura. Quinam indigni, II, 1325-1328; quid circa illam debeat observare parochus, 1326; membra amputata catholicorum quomodo sepelienda, 1328.

Sequestrum. Quid, quotuplex, I, 998.

Servi, seu famuli obligationes, 478; quid quoad cooperationem, 534, 535; furta domestica, 744.

Servitus ut est status servilis hominis, I, 675; ut species dominii, 752; ut est onus, *ibid.*

Sigillum litterarum, I, 575; sacramentale, II, 752.

Signa doloris ordinaria, II, 750; extraordinaria, 744.

Signatura Apostolica, I, 199.

Simonia. Quid, quotuplex, I, 375; varii modi, *ibid.;* quoad beneficia, *ibid.* et 379; poenae in simoniacos, I, 380; an poena reservationis beneficii ad S. Sedem ob simoniam confidentialem vigeat in Hispania, *ibid.*

Simulatio in sacramentis, II, 288.

Societas in contractu, I, 1066.

Sodomia. Quantum peccatum, I, 557.

Solidaritas. Quibusnam incumbat, I, 832.

Sollicitatio ad turpia, II, 691; an accusanda circumstantia sollicitationis in quovis complice, I, 318.
Somnia, An fidem mereantur, I, 358.
Sortes divinatoriae, I, 357.
Sortilegium, I, 357.
Sortis periculum, I, 1103. Vide *Usura*.
Species peccatorum, I, 237-239; sacrilegiorum, 371.
Specificatio. Modus acquirendi dominium, I, 727.
Spectacula. An licita, I, 330.
Spes. Objectum, I, 294; vitia opposita, *ibid.*
Spiritismus, I, 367-369.
Sponsalia. Natura, II, 932; obligatio, 932; dissolutio, 934.
Sponsi. Vide *Sponsalia*.
Sponsio. An licita, I, 1097.
Spurius. Quoad hereditatem, I, 975; quoad irregularitatem, II, 891.
Stationum romanarum indulgentiae, II, 1351.
Stipendium famulorum, I, 477; pro celebratione Missae, II, 472; mercimonium circa stipendia missarum quod peccatum sit, et quibus poenis plectatur, 481, 482; an liceat sacrum facere pro primo qui stipendium daturus sit, 484; quotuplex percipi possit stipendium die Natalis D. N. J. Ch., et Commemorationis omnium fidelium defunctorum, 487.
Stipes quoad gradus consanguinitatis, II, 1027.
Stuprum. Quale peccatum, I, 529; quoad restitutionem, 866.
Subdelegatio, I, 183; II, 1083.
Subjectum legis, I, 158; sacramentorum, II, 293; Baptismi 316-318; Confirmationis 357; Eucharistiae, 416; Poenitentiae, 540, Extremae Unctionis, 844; Ordinis, 874; Matrimonii, 930; censurae, 1179 *seq.*
Subdiaconatus. An ordo sacer, II, 859, 860; an sacramentum, 861.
Substitutio. Vide *Fideicommissum*.
Successio hereditatis, I, 970, 971; ascendentium, *ibid.*; descendentium *ibid.*; collateralium, *ibid.*
Suffragium. Obligatio ferendi suffragium in publicis comitiis, I, 484; et se inscribendi in albo electorum, *ibid.*; an teneatur ad restitutionem qui dat injustum suffragium, I, 820, 821, 831.
Suicidium, I, 487; ejus poenae, II, 1325.
Superbia. Quale peccatum, ejus filiae, I, 255.
Superflua beneficiorum, I, 692; proprii status, 311.
Superstitio. Quid sit, quotuplex, I, 350.
Surdus. Quoad confessionem, II, 603; quoad irregularitatem, 892.
Suspensio. Ejus natura, effectus, II, 1293 *seq*; suspensiones latae sententiae reservatae Rom. Pontifici, 1299-1306; nemini reservatae, 1307-1312. — Suspensio indulgentiarum et facultatum tempore jubilaei, 826.
Suspicio, I, 569.
Syphilide infectus: I, 503 *seq.*; II, 1144.

T

Tabacum. An pulvis tabaci frangat jejunium, II, 436; an fumus tabaci, *ibid.*
Tactus obsceni, I, 517; in ecclesia, 528; inter conjuges, II, 1146
Telephonii usus in confessione, II, 536; in clausura monialium, 236.

Tempus ad legem promulgandam, I, 165, 166; ad eam servandam, *ibid.;* ad consuetudinem, 211; ad votum, 412; ad praescriptionem, 720; ad restitutionem 852, 853; ad actus fidei, 269; spei, 295; charitatis, 301; ad confessionem, 586, 587; ad communionem, 579.
Tentatio. Vide *Concupiscentia.*—Tentatio Dei, I, 370.
Testamentum. Quid, quotuplex, I, 953; conditiones, 958; heredum obligationes, 972.—Holographum, 953.
Testis in testamento, I, 960; in judicio, II, 34; in matrimonio, 1073.
Theologiae: notio, divisio, I, 1-12.
Theologiae moralis: fontes, I, 14-18; historia, 19-40.
Thesaurus inventus, ad quem pertineat, I, 711.
Timor. Vide *Metus.*
Titularis ecclesiae, I, 580-582
Titulus ad praescriptionem, I, 719; ad auctarium in mutuo, 1009; ad confessionem audiendam, II, 651; ad ordines suscipiendos, 875, 886.
Tonsura. Obligatio eam deferendi, II, 58.
Tribunalia ecclesiastica quae, et qualia, I, 199.
Tributum. Obligatio illud solvendi, I, 875.
Tricenarium gregorianum quasnam conditiones requirat, II, 484.
Trinus contractus. An licitus, I, 1068.
Tutor, I, 840.

U

Unctio in Baptismo, I, 338; Confirmatione, 349; Extrema Unctione, 813
Universitates a clericis et Religiosis non frequentandae, II, 109.
Uruquariensis Resp. **Vol I.** Consuetudo in lege civili, 212.—Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Minores quoad militiam, 460.—Mutua obligatio alimenta praebendi, 473.—Explicantur difficiliores formulae legales, 623.—De dominio, 668.—De objecto dominii, 671.—De dominio filiorumfamilias, 677.—De dominio uxorum, 690.—De occupatione animalium, 708, 709.—De inventione thesauri, 711.—Praescriptio, 715.—Tempus praescriptionis, 720.—Res furtivae bona fide emptae, 725.—Bona fides, 726.—De accessione, 727, 728.—De usu et usufructu, 729, 750.—Possessor bonae fidei, 772, 779.—Possessor malae fidei, 781, 785.—Cooperatio negativa, 830.—Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 858.—Ordo restitutionis creditoribus, 845.—Locus restitutionis, 848.—Restitutio ob homicidium, 864.—Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868.—Legitimitas filiorum, 871.—Materia contractus, 891.—Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 897-899.—Uxorum contractus, 902.—Obligatio contractuum quomodo cesset, 922.—Cessio bonorum, 925.—Juramentum in contractu, 827.—Modus in contractibus, 929.—Conditiones contractui appositae, 951, 952.—Revocatio donationum, 951, 952.—Interesse legale, 1017.—Interesse ex interesse, 1025.—Venditio, 1029-1056.—Retrovenditio, 1052.—**Vol. II.** Adoptio, 1052.—Minorennum domicilium, 1076.
Usura. Quid, an prohibita, I, 1005, 1007; tituli ab ea excusantes, 1009.—Vide *Mutuum.*
Usus et *Ususfructus,* I, 728.
Uxor. Ejus dominium, I, 681-685; furta, 744; eleemosyna, 312; quoad vota

viri et filiorum, 415; an et quomodo contrahere valeat, 901 *seq.*; quoad habitationem, II, 1144; quoad debitum conjugale, 1145, 1144.

V

Vacatio beneficiorum propter professionem relig., II, 198.
Vagus. Quid, ejusque discrimen a peregrino, I, 162.—Quoad leges, 160; quoad matrimonium, II, 1072 *seq.*
Vana observantia. Quid, quale peccatum, I, 352.
Vana usurpatio nominis Dei. An sit peccatum, vel quale, I, 385.
Vasectomia duplex. An constituat impotentiam; an sit licita, II, 1005.
Vectigal. Vide *Tributum*.
Venatio. An licita in festis, I, 448; an clericis prohibita, II, 115.
Venditio. Obligationes venditoris, I, 1050-1052; emptoris, 1053, 1054; quid quoad arrhas, 1055; evictionem, 1056; justum pretium, 1057; venditionem ad creditum, 1042; retrovenditionem, 1052; venditionem sub hasta, 1056; per monopolium, 1061; per proxenetas, 1065.—An venditio licita sit in festis, 445, 446; an clericis, II, 116.
Venezolana Resp. **Vol. I.** Consuetudo in lege civili, 212.—Quoad patriam potestatem matri concessam, 416.—Minores quoad militiam, 460.—Mutua obligatio alimenta praebendi, 475.—Explicantur difficiliores formulae legales, 625.—De dominio, 668.—De objecto dominii, 671.—De dominio filiorumfamilias, 677.—De occupatione animalium, 708, 709.—De inventione thesauri, 711.—De re inventa, 714.—Praescriptio, 715. Res furtivae bona fide emptae, 725.—Bona fides, 726.—De accessione, 727, 728.—De usu et usufructu, 729, 730.—Possessor bonae fidei, 772, 779.—Possessor malae fidei, 781, 785.—Cooperatio negativa, 850.—Creditori cessionem bonorum facienti non restituendum, 838.—Ordo restitutionis creditoribus, 845.—Locus restitutionis, 848.—Obligatio parentum alendi prolem illegitimam, 868.—Legitimitas filiorum, 871.—Materia contractus, 891.—Minores quinam, et quomodo contrahere possint, 899.—Cessio bonorum, 925.—Metus in contractibus, 929.—Conditiones contractui appositae, 951, 952.—Revocatio donationum, 951, 952.—Interesse legale, 1017.—Venditio, 1029-1036.—Retrovenditio, 1052.—**Vol. II.** Adoptio, 1049.—Minorennum domicilium, 1076.—Causae ecclesiasticae, App. VI.
Vesperae. An obligatoriae die festo, I, 212.
Vestis sacra, an converti possit in usum profanum, I, 374.—Vestis clericorum, II, 58-60.
Viaticum. Quis dare, II, 401; et quando dari possit, 405; an per fistulam administrari possit, 427.
Vicarius Generalis quoad jurisdictionem, II, 651.
Vinum in jejunio, I, 604; in Eucharistia, II, 372.
Violatio ecclesiae, II, 494; reconciliatio, *ibid.*
Virga divinatoria. An ejus usus sit licitus, I, 358.
Virtus. Quid, quotuplex, I, 266.—Virtutes morales, theologicae, *ibid.*; fides, 267; spes, 294; charitas, 300.
Vis et *violentia* quoad actum humanum, I, 74; quatenus dirimit matrimonium, II, 1078.—Vide *Metus, Raptus*.
Visitatio dioeceseos II, 124; ad Limina, 125.

Vocatio ad statum religiosum, II, 177; ad ordines, 921, 922.
Voluntarium. Quid, quotuplex, I, 55, 56; ejus efficacia, 56.
Vomitus quoad communionem, II, 422.
Votum. Quid, quotuplex, I, 404; obligatio, 410; votum dubium, 407; reservatum, 418; commutatio, 419; dispensatio, 416; irritatio, 414.—Votum solemne quid, ejusque elementa, I, 404; II, 168. votum publicum, privatum, *ibid.*; votum solemne, an sit in Gallia pro monialibus, 243; pro religiosis, 243.—Votum paupertatis, 206, 213; castitatis, 219; obedientiae, 223, 224.—Votum ut impedimentum impediens matrimonium, 981; dirimens, 1017, 1018.—Votum virginitatis, 981; castitatis, *ibid.*; suscipiendi ordines, *ibid.*; ingrediendi religionem, *ibid.*

OBSERVATIO

Quum tot mutationes in hoc volumine inducere necesse fuerit, ut vix quidquam remaneat quod cum praecedentibus editionibus plene cohaereat, inutile visum fuit tabellam ponere referentem numeros marginales respondentes numeris aliarum editionum.

A. M. D. G.

ERRATA

				DICIT	LEGE
Pág.	10	lín.	24	aeque	aequo
»	26	»	7	res	reo
»	30	»	44	*n.* 4	*n.* 6
»	50	»	13	dectrinam	doctrinam
»	85	»	20	a. 1200 *seq.*	n. 1200 *seq.*
»	100	»	8	*Impedimento... generalis*	*Impedimenta... generalia*
»	119	»	17	ilud	illud
»	136	»	20	uti, solet	uti solet
»	138	»	2	Sinopsis	Synopsis
»	»	»	21	can. 148	can. 1148
»	141	»	6	Amensis	Armenis
»	143	»	28	necessitatis	necessitas
»	168	»	17	*n.* 198	*n.* 264
»	177	»	42	baptizatur	baptizentur
»	183	»	44	recidat	recitat
»	198	»	35	dexteram	dexterum
»	217	»	25	pericuto	periculo
»	219	»	10	acymo	azymo
»	229	»	41	jejunio	jejuno
»	234	»	44	quia	qui
»	238	»	27	immisus	immissus
»	239	»	36	excusari	excusare
»	250	»	15	paemissa	praemissa
»	280	»	5	aurovam	auroram
»	299	»	28	incidere	incedere
»	373	»	10	set	sed
»	400	»	7	tenetura	teneatur
»	404	»	38	praetexto	praetextu
»	412	»	29	specali	speciali
»	526	»	43	1012	1912
»	530	»	32	clerici	clerici *in sacris*
»	543	»	13	caeremonium	caeremoniam
»	549	»	8	concededat	concedebat
»	550	»	15	sponsabilus	sponsalibus
»	551	»	22	*n.* 551	*n.* 851
»	552	»	4	ido	ideo
»	»	»	28	suficit	sufficit
»	583	»	6	ino	imo
»	682	»	22	abortusi	abortus

N. B. In pag. 610 lineae tertia et quarta debent poni ante primam.

Monitum. In hoc *vol.* 2, *pag.* 584 et 605 reliquimus in sua probabilitate, quam habebat ante Codicem, opinionem illam quae tenet non incurri impedimentum criminis si uterque complex ignorabat legem. Fundamentum unicum vel saltem praecipuum hodie haberi videtur in eo quod plures et graves auctores (v. gr. *Suarez, Sporer)* putant legem statuentem hoc impedimentum habere rationem poenae *medicinalis* Quod si hoc verum esset aut probabile, probabilis esset illa opinio ex can. 2293, § 3 (vide supra, *n.* 1181). Verum quo magis consideramus hoc fundamentum, minus firmum jam nobis videtur post Codicem, ideoque tum ex dicto can. 2293 § 3, tum ex can. 16 (cfr. *vol.* 1, *n.* 208, *q.* 2) magis inclinamus in negandam solidam probabilitatem dictae sententiae.

LICENCIA ORDINIS

IMPRIMI POTEST

Alfredus Simón S. J.
Vice-Praep. Prov. Arag.

LICENCIA DEL ORDINARIO

NIHIL OBSTAT

EL CENSOR

FERNANDO FUSTER, S. J.

Barcelona, 23 de febrero de 1918.

IMPRÍMASE

ENRIQUE, *Obispo de Barcelona.*

Por mandado de Su Excia. Ilma., el Obispo, mi Señor,

Dr. Joaquín Sendra,
Canónigo, Secretario.

EUGENIO SUBIRANA, Editor y Librero Pontificio

INSTITUTIONES CANONICAE

JUXTA NOVISSIMUM CODICEM PII X

a Benedicto XV promulgatum

Juxtaque praescripta Hispanae disciplinae et Americae latinae

AUCTORE

P. JOANNE B. FERRERES, S. J.

Dos tomos en 4.°, 12 pesetas en rústica y 15 en tela

Testimonios de alabanza Fácil cosa nos sería llenar varias columnas con un florilegio de fragmentos de cartas laudatorias con que se han dignado autoridades eclesiásticas y canonistas distinguidos, declararnos cuán de su agrado había sido esta nueva obra del P. Ferreres, y cómo veían brillar en ella las condiciones que su carácter de libro de texto y de introducción al estudio del nuevo Código reclamaban.

Principales cualidades de esta obra Acomódase absolutamente a las condiciones que, según las normas señaladas por la Sagrada Congregación de Seminarios, ha de tener una obra dedicada al estudio del derecho canónico, esto es, ir siguiendo el Código capítulo tras capítulo, conservando fielmente el orden del mismo, analizando los cánones, etc.

El comentario es siempre conciso, jugoso, y verdaderamente realiza su objeto de esclarecer y desentrañar el sentido de los cánones, cuando esto es conveniente y útil. Pone en relación, mediante referencias y alegaciones oportunas, las partes del Código ligadas de alguna manera con un mismo objeto, ayudando así al lector o escolar en el trabajo de completar unas con otras.

Mediante la *introducción* doctrinal e histórica descubre la esencia y carácter específico del derecho canónico y da una visión sintética de su génesis y de las diversas fases y vicisitudes de su desenvolvimiento; con la ayuda de breves notas históricas insertas en el texto, cuando la ocasión lo permite, ayuda a conocer el verdadero espíritu, significado y fuerza de la ley. Muy de notar es también el continuo cotejo con la antigua disciplina siempre que el Código disiente de ella.

Su adopción en los Seminarios Publicada esta edición latina a instancias y por consejo de Rmos. Prelados e ilustres Profesores de Derecho canónico, ha sido adoptada en muchos Seminarios; y como, además, se advierte en ella lo que puede dejarse en la clase de Instituciones por haberse ya tratado con bastante amplitud en el *Compendium*, podemos augurar con grandes probabilidades que llegará también en brevísimo plazo a introducirse en los mismos centros docentes donde éste sirve de texto, o sea, en todos los Seminarios de España y América.

Edición castellana Publicóse simultáneamente con la latina, y fué recibida con tan extraordinario agrado, que sus ejemplares viéronse materialmente arrebatados de las librerías. Las Universidades han hallado en ella un excelente libro de texto de Derecho canónico, y los jurisconsultos un instrumento insustituíble para el conocimiento del derecho de la Iglesia y del nuevo Código.

OTRAS OBRAS DEL P. JUAN B. FERRERES, S. J.

Gury-Ferreres

CASUS CONSCIENTIAE **Novis casibus aucti, recentioribus actis Sanctae Sedis, dispositionibus juris hispani, decretis Concilii Plenarii Americae Latinae necnon Conc. Prov. Manilani ejusdemque regionum legibus peculiaribus accommodati. Ad usum scholarum Hispaniae, Lusitaniae, Americae Latinae et Ins. Philippinarum. Editio 3.ª hispana correctior et auctior.**

Dos tomos en 4.°, a **13'50 pesetas** *en rústica, y* **16** *encuadernados.*

Mach-Ferreres

TESORO DEL SACERDOTE **o repertorio de las principales cosas que ha de saber y practicar el sacerdote para santificarse a sí mismo y santificar a los demás, y a propósito para servir de texto de Liturgia, Oratoria y Teología pastoral. DECIMOCUARTA edición, notablemente aumentada y corregida según las últimas constituciones apostólicas, los más recientes decretos de las Sagradas Congregaciones Romanas, y de los concilios provinciales y de las nuevas disposiciones del derecho civil.**

Dos tomos en 4.°, a **12'50 pesetas** *en rústica, y* **15** *encuadernados.*

Lo que debe hacerse y lo que hay que evitar en la celebración de las Misas manuales. Comentario muy completo y práctico al decreto *Ut debita*, seguido de otro comentario al nuevo decreto *Recenti*. Ha sido traducido al italiano y al francés. Tercera edición. **Una peseta.**

El impedimento de clandestinidad. Estudio canónico. Agotado.

La muerte real y la muerte aparente con relación a los Santos Sacramentos. Estudio fisiológico teológico. Se halla traducido al alemán, francés, inglés, italiano, húngaro y portugués. Cuarta edición, corregida y aumentada. **1'50 ptas.** rústica y **2'50** tela.

La enseñanza del Catecismo prescrita por Pío X. Comentario canónico moral sobre la Encíclica *Acerbo nimis*. Ha sido traducido al italiano. **Una peseta.**

La Comunión frecuente y diaria y la primera Comunión, según las enseñanzas y prescripciones de Pío X. Comentarios canónico-morales sobre los decretos *Sacra Tridentina Synodus* y *Quam singulari*. Traducida al francés, inglés e italiano.—Tercera edición, corregida y aumentada. **2'50 ptas.** en rústica y **3'50** en tela.

Las Cofradías y Congregaciones eclesiásticas según la disciplina vigente. Tratado canónico con numerosas anotaciones sobre las terceras Ordenes seculares. Traducido al italiano. Segunda edición, corregida y aumentada. **2 ptas.** en rústica y **3** en tela.

Las Religiosas según la disciplina vigente. *Sus confesores. Cuenta de conciencia. Clausura. Votos. Elección de Superioras. Administración económica. Bendiciones indulgenciadas.* Comentarios canónico-morales. Se halla traducida al italiano. Cuarta edición, corregida, refundida y muy aumentada. **4 ptas.** en rústica y **5** en tela.

Los Esponsales y el Matrimonio según la novísima disciplina. Comentario canónico-moral sobre el decreto *Ne temere*. Ha sido traducido al italiano. Sexta edición, Corregida y notablemente aumentada. **3'50 ptas.** en rústica y **4'50** en tela inglesa.

María por España y España por María. Un volumen de 256 páginas, **2'50 ptas.** en rústica y **3** encuadernado en tela.

Las Campanas. Su historia, su bendición, su uso litúrgico, dominio de propiedad sobre ellas, influencia de su toque durante las tempestades. Segunda edición, corregida y aumentada. **1'50 ptas.** en rústica y **2'50** en tela.

La Curia Romana según la novísima disciplina decretada por Pío X. Comentario canónico e histórico sobre la Const. *Sapienti consilio*. Segunda edición, corregida y aumentada. **5 ptas.** en rústica y **6'50** en tela.

De vasectomia duplici necnon de matrimonio mulieris excisae, cum appendice de casu quodam clinico. Editio altera. **1'50 ptas.** en rústica y **2'50** en tela.

El Breviario y las nuevas Rúbricas según la vigente disciplina, decretada por Pío X. Comentario litúrgico e histórico a las Const. *Divino afflatu* y *Abhinc duos annos*. —Tomo I: **3 ptas.** en rtca. y **4** en tela.—Tomo II: **2'50 ptas.** en rtca. y **3'50** en tela.

Los oratorios y el altar portátil, según la vigente disciplina concordada con el novísimo Sumario de oratorios concedido en la Cruzada. Comentario histórico-canónico-litúrgico. Segunda edición. **Una peseta** en rústica y **1'75** en tela.

La nueva Bula de Cruzada y sus extraordinarios privilegios según la concesión de Benedicto XV Comentario canónico-moral e histórico sobre el Breve *Ut praesens*. Tercera edición, corregida y aumentada. **0'50 ptas.** en rústica.

Brevis tractatus de novissima Bulla Cruciatae, ad usum eorum praesertim qui aliqua editione utuntur Compendii Gury-Ferreres. **0'50 ptas.** en rústica.

BIBLIOTECA DEL ORADOR SAGRADO

PRIMERA OBRA

EL PARAÍSO EN LA TIERRA

O EL MISTERIO EUCARISTICO

Estudiado desde el punto de vista dogmático, litúrgico, ascético y moral

EN 96 DISCURSOS

que pueden servir también de instrucciones, lecturas piadosas y temas de meditación, por el Pbro. CH. ROLLAND, Canónigo titular de Langres, Misionero Apostólico. Obra honrada con la bendición de S. S. León XIII, y con la aprobación de numerosos Prelados. Traducción de la 15.ª edición francesa, por el Lic. D. MANUEL MESTRES GIRALT, Pbro., Catedrático del Seminario Conciliar de Barcelona

Consta de cuatro tomos en 8.º, esmeradamente impresos sobre papel lisado superior, cuyo precio es de **8 pesetas** en rústica y **12** en elegante encuadernación de tela con dorados.

SEGUNDA OBRA

LA VIRGEN MADRE DE DIOS

Y LA VIDA CRISTIANA

o sea MARÍA CONSIDERADA A LA LUZ DE LA FE Y DE LA RAZÓN, EN SUS RELACIONES CON DIOS, CON LA REDENCIÓN Y CON LA VIDA CRISTIANA

por el Pbro. JOSÉ PERARDI, autor del «Manual del Catequista católico»

Traducción por JOSÉ PUGÉS

DISCURSOS

SOBRE LA VIDA, DIGNIDAD, CULTO Y DEVOCIÓN A MARÍA SANTÍSIMA

Consta de tres tomos en 8.º, impresos y encuadernados como los de la obra anterior, a **6 pesetas** en rústica y **9** en elegante encuadernación. — Los poseedores de **El Paraíso en la tierra** podrán obtener esta obra por **4'80 pesetas** en rústica y **7'80** en tela.

TERCERA OBRA

SERMONES E INSTRUCCIONES CATEQUÍSTICAS

PARA MISIONES Y EJERCICIOS ESPIRITUALES

por el Dr. A. F. BIAMONTI, Pbro. Traducción del italiano, precedida de una introducción del P. JAIME PONS, S. J.

Consta de cuatro tomos en 8.º, impresos y encuadernados como los de las obras anteriores, a **9 pesetas** en rústica y **13** elegantemente enc. — Los poseedores de **El Paraíso en la tierra** o de **La Virgen Madre de Dios**, pueden obtener esta obra por **7'20 pesetas** en rústica y **11'20** enc.

CUARTA OBRA

PLÁTICAS ESCOGIDAS PARA RELIGIOSAS

Traducción y arreglo

por el Rdo. Dr. D. FRANCISCO DE P. RIBAS Y SERVET, Pbro.

Un tomo en 4.º, de 360 páginas, impreso y encuadernado como los anteriores de la misma *Biblioteca*, a **3 pesetas** en rústica y **4** con elegante encuadernación. — Los poseedores de alguna de las demás obras, **El Paraíso en la tierra, La Virgen Madre de Dios** o **Sermones e Instrucciones Catequísticas**, podrán adquirir esta obra por **2'40 pesetas** en rústica y **3'40** en tela.

QUINTA OBRA

BREVE SERMONARIO DE ALMAS

entresacado de notables oradores

Versión castellana, por D. JUAN LAGUÍA LLITERAS

Un tomo en 8.º, de 220 páginas, impreso y encuadernado como los anteriores de la misma *Biblioteca*, a **2'50 ptas.** en rústica y **3'50** con elegante encuadernación.—Los poseedores de alguna de las demás obras: **El Paraíso en la tierra, La Virgen Madre de Dios, Sermones e Instrucciones Catequísticas** o **Pláticas para Religiosas,** podrán adquirir esta obra por **2 ptas.** en rústica y 3 enc.

SEXTA OBRA

PLÁTICAS

para todos los días del

MES DE SAN JOSÉ

DISTRIBUÍDAS EN TRES NOVENAS Y UN TRIDUO

Escritas por el Rdo. P. A. LEFÉBVRE, S. J., y vertidas al castellano por el Rdo. D. AMBROSIO VALVERDE, Pbro.

Un tomo en 8.º, impreso como los anteriores de la misma *Biblioteca*, a **3 ptas.** en rústica y **4** en tela.—Los poseedores de alguna de las demás obras pueden obtener ésta por **2'40 ptas.** en rústica y **3'40** en tela.

SÉPTIMA OBRA

PLÁTICAS

para todos los días del

MES DEL SAGRADO CORAZÓN

por el P. ALEJO LEFÈBVRE, S. J.

Traducidas del francés. Precede una breve reseña histórica de la devoción al Corazón de Jesús, por el P. JAIME PONS, S. J.

Un tomo en 8.º, impreso y encuadernado como los anteriores de la misma *Biblioteca*, a **3'25 ptas.** en rústica y **4'25** en tela.— Los poseedores de alguna de las demás obras pueden obtener ésta por **2'60 ptas.** en rústica y **3'60** en tela.

CATHOLIC THEOLOGICAL UNION
BX1758.F47 C001 V002
COMPENDIUM THEOLOGIAE MORALIS AD NORMAM
3 0311 00044 1944

WITHDRAWN

47967

BX
1758
.F47
47967
Ferreres, Juan B.
v.2 AUTHOR COMPENDIUM THEOLOGIAE MORALIS AD NORMAM NOVISSIMI CODICIS CANONICI
TITLE

DATE LOANED | BORROWER'S NAME

240 F385 v. 2

~~2540~~

BEFORE TAKING BOOK

from library, remove slip from this pocket; put your name and date on it and place it in the box provided for the same

WHEN RETURNING BOOK

return the slip to the pocket and replace the book in its proper place.

A BOOK IS NO GOOD UNLESS YOU CAN FIND IT WHEN YOU NEED IT.

Your cooperation in keeping an orderly library will enable you to get the best service possible from your library.

3 0311